



10

3-F

16





HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI IN REM THEOLOGICÆ CANDIDATORUM,

Per sex Mundi Ætates ab Orbe condito ad Natale usque JESU CHRISTI, Servatoris Nostri, continenti ordine producta, variisque Colloquiis digesta: Ubi Res præcipuæ, quæ vel ad Historiam Sacram & ejus Chronologiam, Legem, ac Disciplinam Hebræorum spectant, vel quæ ad Prophetarum Gesta, Vaticinia in Jesu Christo adamussim impleta, & ad Divinam Sacrorum Librorum, quibus continetur Historia Veteris Testamenti, Auctoritatem attinent; per breves Interrogationes & Responsiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

O P U S

Ex tribus Tomis in unum Volumen redactum.

A U C T O R E

FR. IGNATIO HIACYNTHO

AMAT DE GRAVESON

Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatensis Theologo, Ordinis Fratrum Prædicatorum.

EDITIO TERTIA VENETA,



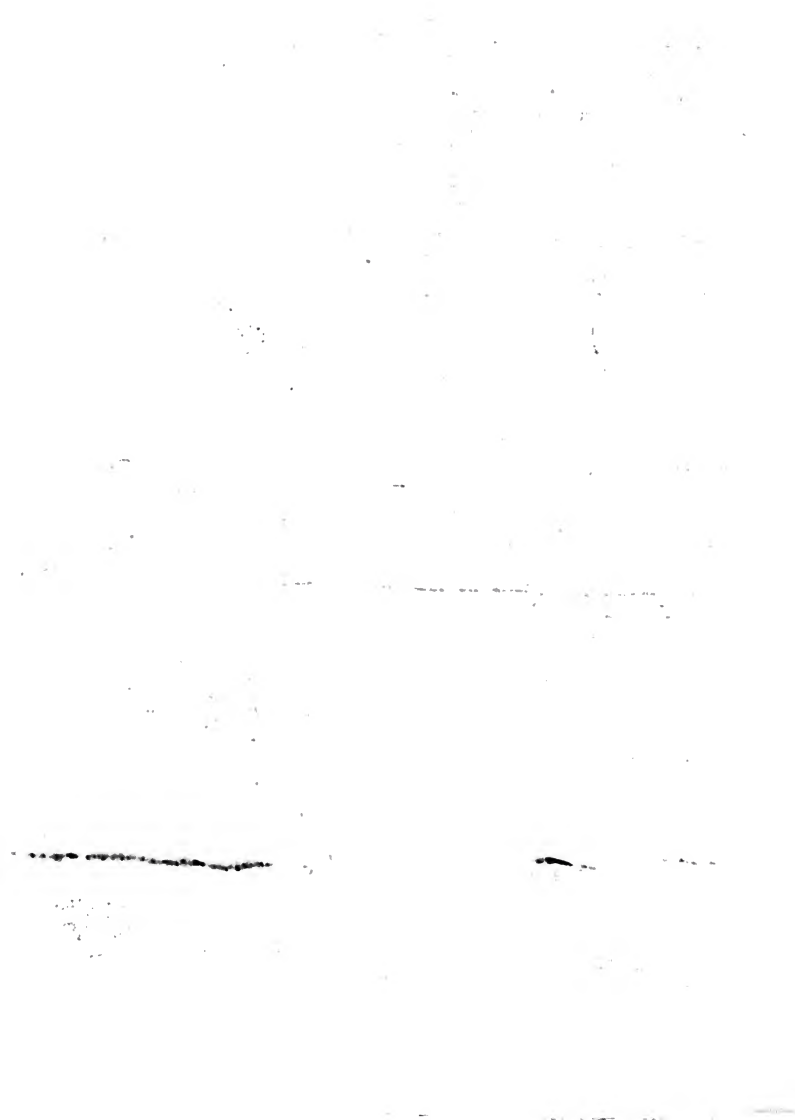
ex Libris

Joannis Antonii Saurii

VENETIIS, MDCCXLIV.



APUD JOANNEM BAPTISTAM RECURTI
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.



BENEDICTO XIII.

PONTIFICI MAXIMO.



UM primum, Beatissime Pater, ad Sedem Sancti Petri, & ad supremam Christi in Terris Vicarii dignitatem, non tam suffragiis hominum, quam Divini Numinis Calculo, fuisti evelatus; facere non posui, quin prodire coram, & erumpere quodam modo gestires mea erga Sanctitatem Tuam summa observantia, totque memor beneficiorum, quibus me, licet immeritum, haecenus cumulavis paterna Tua benevolentia, gratum animum meum publico, perennique monumento consecrarem. Qua de re cogitanti mihi, cum exploratum haberem, Sanctitatem Tuam in Sacrarum, & Asceticarum rerum lectione, jugique meditatione maxime oblectari, propemodum visum est, ut hac ratione utcumque, quod conor, assequi liceret, si Sacram Veteris Testamenti Historiam, quam ab Orbe condito per sex Mundi Aetates usque ad Natale Christi Domini digerere, & in optima lumine collocare studui, offerrem, ac nuncuparem Tibi, Beatissime Pater, qui non tantum Christi in Terris vices geris, sed (sicut docet S. Bernardus) Sanctorum Patrum Veteris Testamenti, quorum heroica Gesta plurimum commendat Historia Sacra, hereditatem, fidem, pietatem, & sapientiam in Te uno colligis, possides, totique, qua late patet, Orbi mirum in modum representas. Tu enim, Sanctissime Pater, ut

verbis utar mellissui illius Doctoris, (Lib. 2. de Consideratione cap. 6.) es Sacerdos Magnus, Summus Pontifex, Tu Princeps Episcoporum, Tu hæres Apostolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, dignitate Aaron, authoritate Moyse, iudicatu Samuel, unctione Christus.

Præterea, BB. Pater, ut istud Opus, quod de Sacra Veteris Testamenti Historia concinnavi, tuo augustissimo Nomini inscriptum publica luce donarem, admonuit me singulare illud studium, quod Sanctitati tuæ ab ineunte ætate maximopere placuit, Historia Sacra, quæ vicissim suos omnes fontes, intimosque thesauros sic tibi aperuis, ut nihil sit in tota sacra Antiquitate, & in omni prisca Religionis memoria, quod non diligenter excusseris, nihil in Sacris Annalibus, & vetustis Ritibus, quod non e tenebris erutum, & vestigiis omnibus indagatum penitus exploraveris. Huic Sacrae Antiquitatis, & Historiæ studio debes, Sanctissime Pater, quod innumera pene Conciones, quas ad populum olim tanto cum plausu habuisti, & etiamnum habes, mirifica Spiritus Sancti unctione sint perfusa, quod tot libri, quos ad publicam Ecclesiæ utilitatem lucubrasti, omnigena litteratura, & locupletissimis Historiæ Sacrae, Evangelicæ, & Ecclesiasticæ documentis sint referti, quod denique plura, quæ celebrasti, Concilia ~~Beneventana~~, cum Provincialia, tum Diocesana, puriorem Nobis exhibeant Ecclesiæ Disciplinam. Memini utique ipse, & meminisse iuvabit diu, Sanctissime Pater, quantam hic omnibus jure, ac merito tui moveris admirationem, dum in Concilio Romano (quod Jubilæi anno MDCCXXV. habuisti, cuique ut ipse interesset, hoc me honore dignari voluisti) Sanctitas Tua ex tempore de rebus Divinis, & Ecclesiasticis accurate, ornate, & uberrime differebat, Patrum animos hac illuc, prout opus esset, oratione flectebat, & Sanctissimas Leges, sive ad instaurandam, sive ad sarsam rectam conservandam Ecclesiæ Disciplinam ex ditissimo ingenii, ac doctrinæ suæ penu depromebat.

His permotus rationibus, Beatissime Pater, meum in animum induxi istius, quod molitus sum, Operis quasi vestibulum Sanctissimo tuo nomine obsequiare, meique obsequii publicum specimen malui impar dare, quam nullum: Sed, ut candide fatear, deterruerat me statim summa illa, qua præfulges, dignitas, ne istud Opus cum
cla-

clarissimi tui nominis inscriptione vulgarem, quod illud nimirum, & Sanctitatis Tuae splendori, & meo desiderio parum oppido respondere prorsus existimarem. Verum harenti, cunctantique mihi metum omnem, ac pudorem abstersit eximia Sanctitatis tuae affabilitas, ac fuci omnis expert benignitas, miramque addidit mihi illam adeundi, & interpellandi alacritatem, ac fiduciam. Ad tuos igitur, SS. Pater, sacratissimos pedes humillime provolutus, Summum quidem Pontificem, & Christi in Terris Vicarium in Te profunda veneratione colui, sed simul in Te nactus sum amantissimum omnium Patrem, sine fastu, sine supercilio, facilitate & indulgentia cunctis charum, Majestatem Pontificiam cum maximo candore prorum, cum incredibili modestia sociantem, & in occupationibus maximis, continuaque orandi assiduitate Litterarum studia nunquam intermittentem: Verbo dicam, BB. Pater, Te in Summo Pontificatu salem reperi, qualem antea, cum esses Cardinalis, & Archiepiscopus Beneventanus, & verbis, & factis coram expertus eram, facilem videlicet aditu, comitem in congressu, cuilibet patienter aures commodantem, nihil iusta petentibus denegantem, nullis obnoxium affectibus, pauperum, pupillorum, & Viduarum Patronum munificentissimum, Pastorem vigilantissimum, Dei, & Ecclesiae gloriam sollicitè quaerentem, namque ad bene de omnibus merendum, praesertim de Ordine Prædicatorum, cui Te nomen dedisse palam gloriaris, & de Schola Thomistica, cujus doctrinae, quam apprime calles, Sanctitas tua in Decreto Pontificio, dato die VI. Novembris anni MDCCXXIV. patrocinium suscepit, illam sua auctoritate adversus æmulos obrectatores egregie vindicavit, & Decefforum suorum Summorum Pontificum vestigiis insistent, immortale ipsi conciliavit decus.

Video, Sanctissime Pater, quam ingens laudum tuarum hic sese mihi aperiat campus, sed longe impar est mei ingenii vis rebus tantis explicandis. Virtutes tuas, omnium saeculorum memoria dignas, dicendi viribus exaequare non possum, & ad Tuae Sanctitatis in universam Ecclesiam merita, nullo unquam tempore intermoritura, mea certe non aspirat eloquentia, vel potius infantia. Utinam Viri eruditi, & facundia clari hanc in se provinciam suscipiant, omnesque ingenii sui nervos in hoc explicent, ut producant antiquissima Monumenta BENEDICTI XIII. profecia, e qua prodierunt tot Pontifices, tot Cardinales, tot Principes, tot He-

roes

roes Christiani, quorum bene multos jam Fastis Sanctorum adscriptos esse legimus in Annalibus Ecclesiae: Ut referant isidem Tempia, & Altaria, quae Sanctitas Tua erexit, & consecravisti, Xenodochia, & Nosocomia, quae excitavisti, Seminaria, Collegia, ac Monasteria, quae fundavisti, Sanctiones Cedro, & aureis Ecclesiae saeculis dignas, quae promulgavisti: Ut denique in medium proferant innumera, quae Sanctitas Tua Vita Religiosa cultoribus contulisti beneficia, atque illa secreta pietatis, charitatis, & penitentiae opera, quae quotidie, remota omnium conscientia, Caeloque dumtaxat teste, exerces; & de industria occultas. Utinam, inquam, detur Viris eruditis, ut velint, tum ea facultas ut possint haec, & alia id genus, quae abunde suppetunt, praecara Sanctitatis Tua gesta, & quae ipsius Pontificatum semper illustrabunt, aeterna memoria consecrare. Ipse vero, B. Pater, virium mearum probe conscius, suas laudes intactas, & illibatas Viris eruditis, & disertis Oratoribus relinquo, tum quia si eas prosequi hic vellem, tanta mihi rerum exuberaret copia, ut finem discendi nunquam reperiret oratio; tum etiam, quia certissime scio, Sanctitatem Tuam a laudibus ita abhorreere, ut his, quibus suum patrocinium indulget, severe interdicit, ne quid laudis, praconiique ei adspargant. Huic itaque legi, ut paream ipse, nullam hic laudum Sanctitatis tuae partem artingam, sed tantummodo quanti fieri debeat haec in Summo Pontifice humilitas, seu in repudiandis laudibus plusquam humana modestia, referam ex S. Bernardo, qui Eugenium III. Pontificem Maximum, sic affatur; (Lib. 2. de Consideratione cap. 6.) Habes sine defraudatione integrum paternum fundum, pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in quo omne aedificium spirituale constructum crescit in templum Sanctum in Domino. Caeterum, cum omni indifferenter personarum haec sit quaedam Turris fortitudinis a facie inimici, nescio quo pacto tamen vis ejus in majoribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla splendidior gemma in omni praecipue ornatu Summi Pontificis. Quo enim celsior caeteris, eo humilitate apparet illustrior & seipso. Deum Optimum precor, ut Sanctitatem Tuam in plurimos annos incolumem, ac florentem, Ecclesiae, Litteris, & Orbi servet, quo rebus humanis ex animi sententia compositis, & sua tranquillitati restituta Ecclesia, sero in Caelum redeat. Te vero, BB. Pater, obsecro, & obtestor, ut aequi, bonique consulas istud qua-

qualecumque grati animi, & obsequii mei monumentum, quod Tibi offero, ceu legitimo Christi Vicario, ceu Vigilantissimo universæ Ecclesiæ Pastori, ceu veræ Religionis, purioris Doctrinæ Moralis, & sanctioris Disciplinæ Ecclesiasticæ Custodi, Assertori, Vindici, ac Propagatori maximo.

Sanctitatis Tuz Benedictionem Apostolicam Summa animi demissione efflagitans, & implorans.

*Fr. Ignatius Hyacinthus Amat de Gravefont
Ordinis Prædicatorum.*

PRÆ.

P R Æ F A T I O

G E N E R A L I S

In Universam Historiam Ecclesiasticam
Veteris Testamenti,

STUDIOSO LECTORI NECESSARIA:



UM nihil in Vita prius & antiquius unquam habuerim, quam ut meum quantuluncumque talentum in JESU CHRISTI, Domini mei, lucrum impenderem, & omnium animos ad ejus amorem pro viribus in meis lucubrationibus inflammarem; totum me multis abhinc annis addixi studio tam Sacrae Historiae Veteris Testamenti, quam Historiae Evangelicae, & Ecclesiasticae, ut JESU CHRISTI, a quo, ceu fonte, benorum omnium Summa proficiscitur, Divina Mysteria cognoscerem, eademque opera investigarem singula Monumenta, quae pertinent ad Historiam Ecclesiae, quam JESUS CHRISTUS suo Sanguine acquisivit. Verum, in hoc utilissimo studio postquam me diu exercuissem, jamque, propitio Numine, Mysteria JESU CHRISTI variis Dissertationibus illustrata, & universam Historiam Ecclesiasticam a Natali CHRISTI ad hæc usque nostra tempora pluribus Colloquiis digestam, luce publica donassem, istud tandem Opus aggressus sum, ut ostenderem, Historiam Sacram Veteris Testamenti, tota quanta est, referri ad JESUM CHRISTUM, tantam esse Sacrorum, quos complectitur, Librorum harmoniam cum Historia JESU CHRISTI, a quatuor Evangelistis descripta, tantam esse concordiam figurarum, caeremoniarum & Sacrificiorum Legis cum veritate Evangelii, tamque mirabilem Vaticaniorum vetustissimæ Antiquitatis cum exploratissima rerum longe post gestarum Historia relucere concentum, ut, conferendo Veteris Testamenti Typos, & Prophetarum Oracula, quorum illi JESUM CHRISTUM delineant atque adumbrant, hæc eum adventantem velut oculis Fidei demonstrant; nullo negotio quisque intelligat, nihil gestum esse a JESU CHRISTO, quod multo antea non depinxerint, non cecinerint Sacri Vates; nihil esse in illius Doctrina, & in Divinis, quæ in terris peregit, Mysteriis, cui non respondeat aliquis Veteris Testamenti locus; nihil fere in Litteris Evangelicis proditum esse, quod non multis ante sæculis proditum fuerit Veteris Testamenti Voluminibus, subindeque omnes Mosaicae Legis Typos

ac cæremonias, omnia ejus Sacramenta & Sacrificia, necnon a Prophetis fusa Vaticinia in JESU CHRISTO, ad quem hæc singula recta collimabant, fuisse adamussim completa; *Finis Legis Christus est*, ait Apostolus Paulus Epist. ad Romanos c. 10. v. 4.

Constanti hujus Doctrinæ veritati, quam ipse in isto, quod concinnavi, Opere patefacere, atque in præclaro lumine, bene fortunante Deo, collocare satagam, luculentissimum perhibet testimonium JESUS CHRISTUS, qui sæpius in Sacro Evangelio disertis verbis ait, Prophetas Veteris Legis prædixisse ejus adventum, totius vitæ œconomiam; omnesque illius passionis ac mortis prænotasse circumstantias. At enim, Christus Dominus in eo Colloquio, quod post Resurrectionem suam habuit cum duobus Discipulis suis, euntibus in Castellum Emmaus, eos, de ipsius Resurrectione subdubitantes, increpuit his verbis: *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de se ipso erant*, Luc. c. 24. Eandem Veritatem Christus Dominus, dum adhuc in terris esset, inculcabat Judæis dicens c. 5. Evang. Jo: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me*. Et, paucis interjectis, subdit Christus, alloquendo Judæos. *Nolite putare, quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: Est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Hæc Christi Domini Oracula locupletissimis testimoniis confirmant ejus Apostoli, quos inter, duos duntaxat, ne longior sim, proferam in medium, Petrum & Paulum, qui hujus doctrinæ, quam a Christo Domino acceperant, testes sunt omni exceptione majores. In primis, S. Petrus, Princeps Apostolorum, in sua 1. Epist. c. 1. g. & seq. sic adhortatur fideles: *Reportantes finem Fidei vestræ, salutem animarum. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetarunt: scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi, prænuncians eas, quæ in Christo sunt passionēs, & posteriores glorias; quibus revelatum est, quia non sibi misereptis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto misso de Cælo, in quem desiderant Angeli prospicere*. Nec minus diserte loquitur Apostolus Paulus, Doctor Gentium c. 23. Actor. Apostolorum, ubi coram Rege Agrippa causam suam adversus Judæos perorans, hæc apposite dicit: *Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori atque majori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses; si possibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus*.

Quæ cum ita sint, candide Lector, in hanc præcipuam curam incumbere

Hist. Veter. Testam. Tom. I.

b

re

re debemus, ut Jesum Christum sollicitè quæramus in Sacra Veteris Testamenti Historia, quæ bene multis præfulget veritatis characteribus, qui divinam ei asserunt auctoritatem, & quorum præcipuos hic breviter indicabo, ut te ad jugem illius lectionem hortari, invitare, & animare possim.

Primus Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character est *Antiquitas*. Omnium quippe Gentium non solum Perfarum & Græcorum, sed etiam Ægyptiorum, Chaldæorum, & Assyriorum primus Scriptor est *Moses*, Judæorum legislator, & Auctor Pentateuchi, ex quo Ethnici Philosophi, Poetæ, Oratores, & Legum latores multa delibarunt, excerpterunt, ac deflorarunt, sicut postea copiose ostendemus.

Alter Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character, est mirabilis illius, tot inter ac tantas vicissitudines temporum, & rerum perturbationes, conservatio, quæ soli providentiæ Divinæ accepta referri debet, cum alii libri, qui olim ab Ægyptiis, a Romanis, & ab aliis Nationibus, tenebris Idololatriæ immerfis, tanquam Divini habebantur, temporis, rerum omnium edacis, diuturnitate perierint.

Tertius Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character petitur ex innumeris pene testimoniis Ethnicorum Scriptorum, qui de Historia Sacra, libris Veteris Testamenti contenta, vel disertam mentionem fecerunt, vel diversarum Nationum, videlicet Assyriorum, Babyloniorum, Perfarum, Græcorum, & Romanorum Historias describentes, multa litteris prodiderunt, quæ cum Sacra Historia maximam affinitatem & agnationem habent, sicut ex his, quæ passim in isto Opere dicturi sumus, liquido patebit.

Quartus Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character, est Legis Mosaicæ & Præceptorum, quæ tradit, Sanctitas. Si enim lex Mosaicæ cum Gentium Prophanarum legibus conferatur, si mores Hebræorum, olim secundum illam Legem viventium, cum Ethnicorum moribus componantur, Sole clarius constabit, Legem Mosaicam non tantum damnare nefandos Prophanarum Gentium mores, sed eam etiam tot ad bene sancteque vivendum præscribere præcepta, ut multi Scriptores Ethnici Judæos, in hac Lege institutos, ob morum integritatem, magnis celebrarint encomiis, ut videre est apud *Josephum*, Hebræum, in libris contra Ethnicum *Apionem*, & apud *Eusebium* l. 10. *Præparationis Evangelicæ*. Eo de argumento itidem perdocte & eleganter differunt Abbas *Olaudius Fleury* in libro, quem Gallice edidit: *De moribus Israelitarum*, *Carolus Sigonius* in lib. *De Republica Hebræorum*, & *Petrus Cunaus* in Lib. *de Republica Hebræorum*. Hæc autem Legis Mosaicæ Sanctitas aperte evincit, eam non esse opus Dæmonis, qui homines pios & bonos efficere non vult, sed potius illos præcipitare & deteriores reddere; nec opus esse Artis politicæ, a qua *Moses*, sicut in isto Opere monstrabimus, fuit penitus alienus; nec opus esse naturæ, quæ sensuum voluptati indulget; nec opus humanæ rationis, quam multis erroribus obnoxiam superbia & ignorantia decipiunt, sed esse opus Dei, qui hanc Legem dedit Moyse, & ritus, cæremonias, atque Sacrificia instituit, quibus a Populo Judaico, quem sibi, præ cæteris aliis Nationibus, selegit, coli voluit,

luit, multaque edidit Sanctissima præcepta, quæ ad bene moratam Rempubli-
cæ Judæorum conservandam erant omnino necessaria.

Sextus Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character, est ingens
multitudo miraculorum ac prodigiorum, quibus Deus, qui nec falli nec falle-
re potest, divinam illius Historiæ auctoritatem per *Moysem*, & Prophetas
confirmavit. Hæc autem miracula Deum habuisse Auctorem, ex eo potissi-
mum constat, quod patrata fuerint a viris, quorum Scripta nihil aliud spirant
quam sanctitatem, justitiam, pietatem, charitatem & quidquid sublimioris
virtutis nomine continetur; quorum doctrina purioribus naturæ & rationis
circa Religionem principiis egregie consonat, & est omni humana inventio-
ne sublimior, quorum studium ad unius Dei cultum instituendum, & ad abo-
lendam sacrilegam Dæmoniorum superstitionem unice tendebat; quorum de-
nique perpetuus, sibi que semper constans vitæ tenor summam erga unum
Deum reverentiam, erga homines benevolentiam, erga Magicas Artes ma-
ximam execrationem ingerebat.

Septimus Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character, est per-
fecta illa consensus, quam Libri Sacri Veteris Testamenti habent cum Novi
fœderis Libris; quæ enim *Moyse*s, & Prophetæ in suis libris futura prædixe-
runt, nunc impleta omnino in quatuor Evangeliiis, & in cæteris Novi Fœ-
deris libris tam aperte legimus, ut Novum Testamentum in Veteri, & in
Novo Vetus Testamentum contineri videatur. Hæc autem tam perfecta &
absoluta consensus nequit esse solers & subtilis commentitiarum fabularum
distributio, sed est Divinæ Sacrorum Librorum cum Veteris, tum Novi
Testamenti, Auctoritatis irrefragabile argumentum. Hinc Christus Domi-
nus Historiæ Sacræ Veteris Testamenti perhibens testimonium, ait capite
5. Evangelii S. Matthæi: *Amen, amen dico vobis: donec transcat Cælum &
Terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant.*
Et cap. 16. vers. 39. Evangelii S. Joannis: *Habent Moysem, & Prophetas,*
audiant illos.

Octavus Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti character, est fa-
cilis ac clara intelligentia, quam dat de origine, natura & conditione *Ada-
mi*, primi omnium hominum parentis, ante & post ejus peccatum. Narrat
quippe Historia Sacra Veteris Testamenti, *Adamum* fuisse a Deo creatum
perfectum, innocentem, beatissima celestium donorum copia, & omnige-
na virtutum suppellectili exornatum, sed eum violasse præceptum sibi a
Deo impositum, atque hac fatali transgressione mortem, miseras, aliorum
malorum agmen tam sibi, quam omnibus suis posteris importasse. Ex hac
autem conditione *Adam*i, a quo sumus omnes propagati, tria præcipua ve-
ræ Religionis Dogmata elucescunt, quæ alioqui a nobis nullo pacto compre-
hendi possent, & quorum notitiam viri Ethnici, quantumvis excellenti
præditi ingenio, assequi nunquam potuerunt, sed potius, velut nostræ ad
solem, prorsus cæcutierunt. In primis, inde intelligimus, peccatum *Ada-
mi* non tantum ipsi nocuisse, sed etiam omnibus ejus posteris, ad quos via
ordinaria per generationem transfunditur primigenium illud peccatum;

quod *Originale* appellamus. Secundo, agnoscimus necessitatem Incarnationis Filii Dei, Jesu Christi, qui nos per Gratiā suam medicinalem sanaret, illata per Protoparentis nostri labem damna refarciret, & condignam Deo Patri exhiberet satisfactionem, cui nos exsolvendā impares omnino eramus. Postremo, perspectam inde habemus causam, cur omnis Homo post peccatum *Adami* nascatur cum ignorantia in intellectu, cum malitia in voluntate, cum propensione ad malum, cum luctu passionum, totque miseriis & pœnis obnoxius vivat. Hæc siquidem sunt funestæ appendices peccati Originalis. Hæc omnia, quibus vera & antiqua internoscitur Religio, exprimit Sacra Veteris Testamenti Historia, & nullum eorum in prophanis Gentium Historiis vel minimum apparet vestigium.

Denique, ut ceteros alios Veritatis Historiæ Sacræ Veteris Testamenti characteres silentio prætermittam, certum est, stylum, quo scripta est hæc Sacra Historia, esse simplicem & incultum, in quo verba non ornant res, sed ipsa rerum magnitudo Sacrorum Scriptorum mentem & verba supra humanum modulum rapit, ita ut eloquii simplicitas respondeat quidem illis Scriptoribus, sed rerum magnitudo & doctrinæ sublimitas tribui debeant Deo, qui infirmis illis instrumentis, & impolitis organis utebatur. Si igitur Historiam Sacram Veteris Testamenti conferas cum sæcularibus Historiis prophanarum Gentium, vel cum libris Ethnicorum Philosophorum, vel cum eloquentia Oratorum, hæc certe minima in speciem, propter simplicitatem verborum, tibi apparebit: at, si, ut par est, attendas ad rerum magnitudinem, & ad doctrinæ, quam complectitur, sublimitatem, fordescent tibi omnes superstitiosæ gentilitatis libri, & doctrinam Philosophorum tanquam puerilem sugillabis, exsufflabis, atque repudiabis.

Hanc Sacram Veteris Testamenti Historiam, tot veritatis characteribus munitam, a creatione Mundi usque ad Natale Christi Domini in hocce Opere describendi officium suscipio, eamque hauriam e Sacris Libris Veteris Testamenti, cum quibus, sicut in progressu hujus Operis palam faciam, variarum exoticarum Nationum, præsertim Ægyptiorum, Assyriorum, Chaldæorum, seu Babyloniorum, Tyriorum, Phœnicum, Persarum, Græcorum, & Romanorum Annales in his, quæ spectant Historiam, mirifice consentire ostendam. Tempora hujus Historiæ Sacræ accuratiori, ut puto, Chronologia, quæ ad Sacri Textus Hebræi, & Editionis Vulgatæ, a Concilio Tridentino approbatæ, calculos erit exacta, consignabo. Sicut enim probari mihi nunquam potuit Græcorum, seu Scripturæ Sacræ Versionis Græcæ LXX. Interpretum Chronologia, qua abutuntur nonnulli, ut fidem aliquam concilient fabulosis Antiquitatibus, quas de Monarchiarum suarum exordiis perperam jactitant Ægyptii, Assyrii, Chaldæi, & Sinenses; ita nullo pacto assentiri possum quibusdam Chronographis, qui licet calculos Sacri Textus Hebræi sectentur, promiscue tamen confundunt annos servitutum Israelitarum cum annis Præfecturæ Judicum, sicque Chronologiam Sacram plus justo contractiorem reddunt, aperte reclamante Textu Hebræo in *Sacro Libro Judicum*, in quo anni servitutum Israelitarum accurate, sicut

in Editione Vulgatâ, distinguuntur ab annis Præfecturæ *Judicum*. Quocirca, candide fateor, me, in putandis annis, qui a condito Mundo usque ad Natale Christi interfluxerunt, discessisse a quibusdam viris doctissimis, nimirum *Petavio* in Lib. *De Doctrina Temporum*, *Jacobo Usserio* in *Sacris Annalibus Veteris & novi Testamenti*, & *Lancello*, cujus *Chronologia Sacra* edita est ad calcem Bibliorum *Antonii Vitæ*. Sed, num iusta de causa ab illis Scriptoribus, qui in studio Chronologiæ Sacræ singularem navarunt operam, recesserim? Et an calculus, quem a Creatione Mundi usque ad Natale Christi subduco, accuratior sit, & Chronologiæ Sacræ Textus Hebræi, Editionisque Vulgatæ magis consentaneus? id totum judicio & examini tuo, erudite Lector, lubens permitto. Ut autem Historiæ Sacræ Veteris Testamenti Creatione Mundi usque ad Natale Christi Domini absolutam possis habere notitiam, nihil eorum, quæ ad eam spectare possunt prætermittam, sed omnia, compendiose tamen, attingam. Et primo quidem, præcipuas difficultates, quas Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes circa Historiam Veteris Testamenti ventilare solent, passim proponam ac dilucidabo. Omnium Librorum, quibus Sacra Veteris Testamenti comprehenditur Historia, Divinam auctoritatem asseram ac vindicabo non tantum contra Atheos, Infideles & incredulos, qui horumce Librorum Antiquitatem, revelationem, & inspirationem negant, sed etiam adversus Hæreticos, qui aliquos Veteris Testamenti Libros expungunt e canone, cui illas accessit Oecumenica Synodus Tridentina, eorumdemque Sacrorum Librorum veros ac genuinos Auctores indicabo. Omnium Patriarcharum ante & post Diluvium, deinde *Moyfis*, *Josue*, *Judicum*, singulorum Regum, tam Judæ, quam Israelis, dicta ac Gesta perstringam; atque Historias *Jobi*, *Ruth*, *Tobiæ*, *Judithæ*, *Estheris*, cunctorum Prophetarum, qui sive sub Regibus Judæ, sive sub Regibus Israelis vaticinati sunt, attexam, nec non Ducum Assamonæorum, seu Machabæorum, qui Reipublicæ Hebræorum præfuerunt, res præclare gestas describam. Legem Mosaicam cum præceptis, quæ complectitur, naturalibus seu Moralibus, cæremonialibus & judicialibus cum Sacrificiis, & aliis id genus ad cultum, & Judaicam Religionem attinentibus, datam esse a Deo evincam contra duos præsertim Novatores, *Marshamum*, & *Spencerum*, qui impie pertendunt, Ritus, qui in Lege Mosaicâ præscribuntur, non a Deo traditos ac institutos fuisse, sed ex Ethnicorum superstitionibus esse profectos, videlicet *Circumcisionem* ex Æthyopum, Colchorum moribus; *Tabernaculum* ex prophano *Molochi* cultu; *Arcam* ex Ethnicorum Cistis; *Cherubinos* ex Ægyptiacis Simulacris: *Templum Hierosolymitanum* ex ruditate Gentium originem traxisse. Hæc, & alia ejusmodi, quæ Historiæ Sacræ lucem affundere, vel splendorem aliquem afferre possunt, ita, auxiliante Deo, in isto Opere colligere scite ac disponere conabor, ut mihi iuste succensere haud possis, quod in Sacra Veteris Testamenti Historia, variis licet eventibus locupletissima, & per multa Sacra Volumina latissime diffusa, quidquam scitu dignum prætermiserim, vel de styli barbarie aut obscuritate queraris, cum eo inter scribendum stylo data ope-

ra usus sim, qui, sicut non est affectatus, ita nec obscurus, nec barbarus humi repit, sicque, ut spero, omnia tibi erunt facilia, prona, clara & expedita, modo non te pigeat ad percipienda & memoriæ mandanda singula, quæ referam, Historiæ Sacræ Veteris Testamenti Monumenta, patientiam commodare. Denique, ex lectione istius Operis, quod in rem tuam adornavi, hunc singularem fructum elicies, ut viam, modumque intelligas Jesum Christum, cui omnia studia nostra consecrare debemus, quærendi & facile inveniendi in Sacra Historia Veteris Testamenti. Quam felicem fortem ut securus nancisci valeas, auctor tibi sum, ut sæpius hanc ad Deum effundas orationem, quam *S. Augustinus* cap. 11. Lib. XI. *Confessionum* studioso Sacræ Scripturæ Lectori suppeditat, quæque his verbis concepta est: *Domine Deus meus, intende Orationi meæ, & misericordia tua exaudiat desiderium meum: sint castæ deliciæ meæ scripturæ tuæ, nec fallar in eis, nec fallam ex eis. Domine adtende & miserere, Domine Deus meus, lux cæcorum, & virtus infirmorum, statimque lux videntium, & virtus fortium, adtende animam meam, & audi clamantem de profundo. Largire spatium meditationibus nostris in abdita legis tuæ, neque adversus pulsantes claudas eas. Neque enim frustra scribi voluisti tot paginarum opaca secreta. O Domine, perface me & revela mihi eas. Confitebor tibi quidquid invenero in libris tuis, & audiam vocem laudis, & bibam te & considerabo mirabilia de lege tua ab usque principio, in quo fecisti Cælum & Terram, usque ad Regnum tuum perpetuum Sanctæ Civitatis tuæ. Vide Domine Deus meus, unde sit desiderium meum. Narraverunt mihi iniusti delectationes, sed non sicut lex tua, Domine. Ecce unde est desiderium meum. Vide Pater, adspice, vide & approba & placeat in conspectu misericordiæ tuæ invenire gratiam ante te, ut aperiantur pulsanti mihi interiora sermonum tuorum, obsecro per Dominum Nostrum Jesum Christum filium tuum, virum dexteræ tuæ, filium hominis, quem confirmasti tibi, Mediatorem tuum & nostrum, per quem nos quæsisisti non querentes te; unicum tuum, per quem vocasti in adoptionem populum credentium, in quo & me: per eum te obsecro, qui sedet ad dexteram tuam & te interpellat pro nobis, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Ipsum quæro in libris tuis. Moyses enim de illo scripsit. Hoc ipse ait, hoc veritas ait. Cæterum, istud, quod in rem studiosæ juventutis lucubravi, Opus summa, ut par est, reverentia & devotione subijcio Ecclesiæ Romanæ, omnium Ecclesiarum Matris & Magistræ, & Summi Pontificis, doctrinarum omnium ac librorum supremi judicis, examini & auctoritati, palamque profiteor, me ad ultimam usque vitæ periodum, hoc est quamdiu quidquam spiritus calebit in corpore meo, semper Cathedræ Sancti Petri, ex qua Veritatis funduntur oracula, & Doctrinæ Fidei, Morum Disciplinæ, quæ in ea docetur & traditur, ab Apostolis acceptæ, & ad nostram usque memoriam per continuam & nusquam interruptam Romanorum Pontificum successionem propagatæ, jugiterque conservatæ, firmiter ad hæsurum, meque potius membratim discerptum iri, quam ut a Sedis Apostolicæ Constitutionibus vel latum quidem unguem desciscam.*

N O S F R A T E R T H O M A S R I P O L L

Sacrae Theologiae Professor,

Totius Ordinis Fratrum Praedicatorum Magister
Generalis & Servus.

CUM Nobis exponatur, a Te fuisse recens editum Opus, cui titulus est:
Historia Ecclesiastica veteris Testamenti Or. quod praeo mandari peroptas:
Harum serie, nostrique autoritate Officii, Tibi Reverendo admodum Pa-
tri Fr. Ignatio Hyacintho Amat de Graveson, Provinciae nostrae gallo-Provinciae
Conventus Arelatensis alumno, in Sacra Facultate Parisiensi Doctore, ac Collegii
Casanatensis Conventus S. Mariae super Minervam de Urbe Theologo, licentiam
facimus & facultatem impertimur praedictum Opus publicam in lucem typis mit-
tendi, dummodo prius fuerit duorum Ordinis nostri in Theologia Magistrorum
censorio judicio comprobatum, aliaeque servantur de jure servanda. In quorum fidem.

Datum Romae in Conventu nostro S. Mariae super Minervam die prima Fe-
bruarii MDCCXXVI.

Fr. Thomas Ripoll, Magister Ordinis.

Reg. fol. 89.

Fr. Joannes Sicard, Magister & Socius.

A P P R O B A T I O.

Historiam Veteris Testamenti, ab Admodum R. P. Magistro Ignatio Hyacin-
tho Amat de Graveson, Sacrae Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii
Casanatensis Theologo, Ordinis Praedicatorum, viro Urbi, & orbi optime noto,
omnigena eruditione pollente, per sex Mundi aetates clare dispositam, ac mirabili
ingenio compositam, in tres Tomos distributam, ex Commissione Reverendissimi P. F.
Gregorii Sella, Sac. Palat. Apost. Magist. tota mentis jucunditate revolvi; atque
in ea cum nihil, quod Catholicum dedecet, omne vero, quod Religiosissimum vi-
rum decet, invenerim; ideo ut publici Juris fiat existimavi, ad hoc ut si in Litte-
rario Orbe per priorem Historiam, (novi scilicet Testamenti) uberes produxit fru-
ctus eruditionis, uberiores producat per Posteriores. Ita salvo &c.

Dabat in Collegio Sanctae Mariae de Victoriae Romae 26. Novembris 1726.

Fr. Leo a S. Felice, Carmelita Excoelestus, S. Theol. Praefessor ac
Sacrarum Congreg. Indicis, & Sac. Rituum Consultor.

Summis omnium Historiæ Ecclesiasticæ studioforum votis, ut faceret satis vir Clarissimus Fr. Ignatius Hyacinthus Amat de Graveſon, Sacræ Facultatis Parisienſis Doctör, & Collegii Caſanatenſis Theologus, poſt elaboratam, publicæ Juris factam præcellentem illam a Chriſti Natali ad noſtram uſque tempeſtatem Eccleſiæ Hiſtoriam, cunctorum jampridem Eruditorum calculis celebratam; eandem ipſe im præſentiarum Hiſtoriam, ab orbe condito ad Salvatoris nativitatem, ſuperis bene fortunantibus, perduxit. Quam quidem præſtantiſſimi Authoris Hiſtoriam, ex præſcripto Reverendiſſimi Patris Thomæ Ripoll, Ordinis Prædicatorum Magiſtri Generalis, cum ad examen vocarem, tantum abeſt, ut in ea quidquam offenderim, quod ſive Ariſtarchi grave ſupercilium, ſive mordacem Zoili linguam pertimeſcat, ut potius quid primum ſuſpicere debuerim, haud dictu facile ſit. In ea quippe Patriarchatum, Judicum, Regum Juda & Iſrael, Prophetarum, Ductum, & Pontificum Hebræorum Vitas, ac res præclare geſtas, perſpicuo ordine, atque amœna methodo, ob oculos ponit. In ea majores hiſtoriæ difficultates diſcutit explanatque. In ea graviſſimas Chronologiæ controverſias ad certas epochas, certaque Criticæ leges exigit. In ea denique ſtyli nobilitate, ſplendore, majeſtate ubique fulget: Id quod lectorem, mirum quantum oblectat, rapit, & ad legendum, vel invitum cogit. Hæc cum ita ſint, Author ſum, ut hoc eximium Opus, numeris omnibus abſolutum, cedroque dignum, atque orthodoxæ fidei, & Chriſtianis moribus conſentaneum, in apertum proferatur. Cæterum, viris Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Veteris Teſtamenti cupidis, id conſilii dederim, neque me dediſſe pigebit, ut Hiſtoriam hanc præ manibus ſemper geſtent, legant, perlegant, in paucis charam habeant. Nam quidquid in inſinitis, prope dicam, ea de re, antiquorum, noviſſimorumque temporum Hiſtoricis ſelectum reperitur, totum hoc ſedulo, ac diligenter, hic diſſuſum, digeſtumque eſſe, perutili certe experimento comprobabunt.

Datum Romæ in Conventu Sanctæ Mariæ ſuper Minervam die 20. Novembris, Anni 1726.

Fr. Patricius Plonket, Sacræ Facul. Pariſienſis Doctör,
& Collegii Caſanatenſis Theol. Ord. Præd.

A P P R O B A T I O.

Jubentē Reverendiſſimo Patre Gregorio Selli, Sacri Palatii Magiſtro, Opus legi, cui titulus: Hiſtoria Eccleſiaſtica veteris Teſtamenti in Rem Theologiæ Candidatorum, auctore Fr. Ignatio Hyacintho Amat de Graveſon, Ordinis Prædicator. In quo variam auctoris piſſimi doctrinam, ubertatem dicendi, omnigenam veteris Hiſtoriæ cognitionem ſum admiratus non ſemel. Cumque omnia Romanæ noſtræ Catholicæ Fidei conſona prorsus reperiſſem, Opus digniſſimum luce publica, imo Religionis Chriſtiænæ amatoribus neceſſarium cenſeo.

Datum Romæ die 26. Novembris 1726.

Johannes Bouget, Prior S. Martini di Scey, in Archigymnaſio Romano Lingux Græcæ, & in Collegio Urbano de Propaganda Fide Lingux Sanctæ Lectore.

A P P R O B A T I O.

Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti in tres tomos divisam, sex Mundi completentem ætates, ab Orbe ipso condito ad Natale usque Jesu Christi, a præclarissimo Viro Fr. Hyacintho Amat de Graveson, Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore, & Collegii Casanatenfis Theologo, concinnatam, jussu Reverendissimi P. Fr. Thomæ Ripoll, Sacræ Theologiæ Professoris, ac totius Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri, *legi tanta animi voluptate, quanta luculentia spendet. Sed (eam) legendo, dum cupio sedare sitim, sitis altera accrescit (Mantuanus in elogio Mirand.)* (fateor cum Mantuano) alia, seu nova evolvendi Authoris edenda opera, his germana; & præcedentibus, jam iterum, atque iterum, brevi tempore, publica luce donatis, quæ me sic, gradatim lecta, sitire fecere. Et primo quidem illud de Vita, Mysteriis, & annis Christi, duobus tomis comprehensum; quo mihi de Authore dicere fas est, quod olim (*S. Hieronymus in Epist. 3. ad Heliodorum.*) Hieronymo de Nepotiano: *Lectione assidua, & meditatione continua, petius suum Bibliothecam fecerat Christi*: Nec non & alter de Sacra Scriptura Tractatus, ubi feliciter contra Infideles, Judæos, & Hæreticos laboravit. Historia insuper Ecclesiæ a Christo nato ad nostram usque ætatem, novem tomis, & altero omnium Index; in qua feliciter. Et ista novissime Veteris Testamenti Ecclesiastica Historia, ab Orbe condito ad Natale usque Salvatoris, per sex Mundi ætates continenter producta, res, Historiam, Dogmata, Legem, Chronologiam, & Hebræorum Disciplinam spectantes, miro ordine, ac omnigena eruditione, variis digesta colloquiis, perstringens; in qua felicissime. *Semper enim Sapientia restabit quod inveniat*, inquebat *Seneca (Epist. 109.)* Et sane hoc in opere pretiosum a villi separatim inveni; multas Poetarum, Rabbiorum, & prophætorum Fabulas Scripturæ, putidæque quarundam Nationum castigata mendacia: momenta quæque, in rebus controversis, æqua lance librata, ac pro veritate, aut majori verisimilitudine latam jussu ab Authore sententiam: Qui non ventis mentem suam, vanisque figmentis, sed veritatibus & sententiis, ratione, & autoritate fulcitis pascere solitus, difficultatem confinia consignat, & nodos quosque, etsi implicatissimos, clare, breviter, ac profunde dissolvit; tantoque sædere ista conferit, ut nec claritatem minuat profunditas, nec brevitati noceat claritas: sed salva utriusque proprietate, in unam coeunt Operis & Opificis laudem, quem æterno nomine, felici omine hæreditandum clamant. Atque id equidem in hujus Operis Authore mirandum maxime, quod suis in Colloquiis simul elegans dicendi, & argutum sequatur genus disputandi: *nam de rebus obscuris, & ad intelligendum difficilibus dilucide dicere, nec sententiis solum argute, sed verbis etiam ornate, adeo est operosum & arduum*, (viz ille eruditissimus Melchior Cano monebat, *Lib. 1. De Locis in Proæmio*) *Ut paucis visum sit accidisse*. Idcirco Opus hoc, omnibus numeris absolutum, suoque dignum Authore, prælo dignissimum judico; quod claritate Candidatis, quibus dicatur, profunditate Magistri, & veritate, omnibus spectetur profuturum, nihilque in eo inveniri Fidei Catholicæ, aut bonis moribus non consonum. Ita censeo salvo &c. Romæ in Collegio Casanatenfi die 25. Nov. ann. 1726.

Fr. Joseph Salas, Sacræ Theolog. Magister & Collegii
Casanatenfis Theologus, Ord. Prædicatorum.

A P P R O B A T I O.

Nihil Viro Religioso convenientius est ac dignum magis, quam ingenii sui vires eo convertere, ut Sacrae Doctrinae promoveat studium, purioresque ipsius fontes Junioribus candidatis adaperiat. Huic intentus Consilio R. A. P. Ignatius Hyacinthus Amat de Graveſon, Sac. Facult. Paris. Doctor, & Collegii Casanatensis Theologus, Ordinis FF. Prædicatorum, post evulgatam per alternas Quaestiones & responsiones Christi Ecclesiae Historiam, quam Litterarius Orbis summo plausu excepit, eodem styli nitore, parique methodo, fœderis antiqui seriem Historicam adornare constituit, ut qui Ecclesiam cum Christo surgentem, per Apostolos propagatam, variis persecutionum ac hæreseon fluctibus jactatam, sed in omnibus gloriosam ac triumphantem exhiberet, in Synagoga velut delineatam &c in umbra Legis delitescentem exponeret. Hoc autem Opus in tres Tomos distributum, Jubente Reverendissimo S. P. A. Magistro, attente perlegi, in eoque nihil reperi quod puritati morum, Catholicisve Dogmatibus repugnaret, imo omnia utriusque maxime consona: Unde eximium istud Opus a Theologiae Candidatis nocturna ac diurna manu versandum esse censeo. In eo enim quisque Sublimem Theologum, Criticum sagacem, accuratum Chronographum, Doctissimum Interpretem, ac tandem utile dulci permixtum ubique demirabitur. Quamobrem publica luce dignissimum judico. In Quorum fidem subscripsi Romæ in Regio Sanctissimæ Trinitatis Conventu die 24. Octobris Anni 1726.

Fr. Franciscus Bertrand, Ordinis Minimorum,
S. Theologiae Professor.

N O I R I F O R M A T O R I

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed approvazione del Padre Fr. Tommaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato: *Historia Ecclesiastica Veteris Testamenti*, Autore Fr. Ignatio Hyacintho Amat de Graveſon, non vi esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Secretario Nostro, niente contro Principi; e buoni costumi, concediamo Licenza a Gio: Battista Recurri Stampatore, che possi essere stampato, osservando gli Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 19. Luglio 1727.

(Alvise Pisani Kav. Proc. Riformator.
(Z. Pietro Pasqualigo Riformator.

Agostino Gadaldini Seg.

I N.

INDEX

COLLOQUIORUM

Quæ in Tribus hujus Voluminis Tomis continentur.

COLLOQUIA

PRIMI TOMI

In Historiam Primæ Mundi Ætatis.

COLLOQUIUM I.

IN quo singula, quæ ad Mundi creationem, & Adami innocentis statum pertinent, explanantur, & fabulæ, ac errores, quos circa primam Mundi Ætatem procuderunt Scriptores prophani, exfuffantur. *pag. 7*

COLLOQUIUM II.

In quo discutiuntur ac dirimuntur difficultates, quas de statu Adami post peccatum proponere solent Theologi. *46*

COLLOQUIUM III.

De Vita & Rebus, quæ a Patriarchis antediluvianis gestæ sunt, & de vera in eorum subducendis annis Chronologia. *74*

Genealogia Adami per filium suum Cainum, quæ Deo exorsa fuit. *84*

Genealogia Adami per filium Sethum, quæ Deo grata & accepta fuit. *85*

Tabula Chronologica, complectens annos generationum Patriarcharum antediluvianorum, juxta Codices Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum. *90*

Tabula Chronologica, decem Primorum Pa-

triarcharum ante Diluvium, stemma, & annorum vitæ summam complectens. *91*

In Historiam Secundæ Mundi Ætatis.

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo agitur de his, quæ spectant secundæ Mundi Ætatis Historiam. *95*

COLLOQUIUM II.

In quo diluuntur Dubia, quæ in Historiam secundæ Mundi ætatis viri eruditi proponere solent. *116*

COLLOQUIUM III.

De Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum subducendis annis Chronologia. *135*

Calculus Patriarcharum secundæ Mundi ætatis juxta Codices Hebræos. *152*

Calculus Patriarcharum secundæ Mundi ætatis juxta Codices Græcos. *153*

Calculus Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, juxta Codicem Samaritanum. *154*

C O L L O Q U I A

S E C U N D I T O M I

In Historiam Tertiæ Mundi Ætatis quæ incipit
a vocatione Abrahami, & protenditur usque ad
ingressum Populi Israelitici in Ægyptum.

C O L L O Q U I U M I.

IN quo attinguntur singula, quæ vel ad
Sacram tertiæ Mundi Ætatis Histo-
riam pertinent, vel clariori ejus in-
telligentiæ inservire possunt. *pag. 5*

C O L L O Q U I U M II.

In quo proponuntur Dubia, quæ tam
Theologi, quam Scripturæ Sacræ In-
terpretes, circa Historiam tertiæ Mun-
di Ætatis ventilare solent. *30*

C O L L O Q U I U M III.

In quo referuntur Patriarcharum tertiæ
Mundi Ætatis, præcipua Gesta, &
Scripta, quæ Jesum Christum, verum
Messiam, vel adumbrant, vel vaticin-
antur, ibidemque in putandis annis
Patriarcharum ejusdem ætatis accurata
stabilitur Chronologia. *60*

*Tabula Chronologica, in qua Anni, & Ge-
sta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia
Mundi Ætate, connectuntur cum annis
Mundi qui effluerunt a vocatione Abra-
hami, a qua tertia Mundi Ætas sumit
exordium, usque ad Israelitarum ex Ægy-
pto egressionem, in qua desinit eadem
Mundi Ætas.* *89*

In Historiam Quartæ Mundi Ætatis.

C O L L O Q U I U M PRIMUM.

In quo referuntur ea, quæ Hebræis, ab
eorum ex Ægypto profectio, usque
ad Legem datam Moysi a Deo in
Monte Sinai, & post Legem datam,

acciderunt usque ad obitum Moysis, ibi-
demque explicantur res præcipuæ, quæ
continentur in eadem Lege, videlicet,
Præcepta, Ritus, Sacrificia, Immun-
ditiæ Legales, Sacramenta, Festa, Sa-
cerdotum Consecrationes, & alia id
genus, quæ Sacra & Religionem He-
bræorum spectant. *99*

C O L L O Q U I U M II.

In quo quædam Dubia, sive ad Legem
Mosaicam, sive ad Historiam quartæ
Mundi Ætatis attinentia, quæ a Theo-
logis, vel Scripturæ Sacræ Interpreti-
bus proponi solent, discutuntur ac di-
luuntur. *129*

C O L L O Q U I U M III.

In quo Gesta Josue, in regimine Rei-
public. Hebræorum successoris Moysis,
nec non Judicum, & Regum, qui
Hebræis præfuerunt usque ad IV. an-
num Regni Salomonis, quo jacta sunt
Templi Hierosolymitani fundamenta,
describuntur, ibidemque accurata tra-
ditur series annorum, qui in quarta
Mundi Ætate, hoc est, ab exitu Po-
puli Israelitici ex Ægypto usque ad
quartum Salomonis annum effluxe-
runt. *161*

*Tabula Chronologica Sexcentorum & sex
annorum qui in quarta Mundi Ætate, hoc
est, ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque
ad quartum Regni Salomonis annum,
usque ad fabricam Templi Hierosolymi-
tani, interfuxerunt.* *187*

COL-

C O L L O Q U I A

T E R T I I T O M I

In Historiam Quintæ Mundi Ætatis quæ incipit a quarto Regni Salomonis anno, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, & producit usque ad Captivitatem Babylonicam.

C O L L O Q U I U M I.

IN quo, juxta Historiam, cum Sacram tum Prophanam, Series & Gesta Regum Judæ, & Israelis describuntur, eademque opera, eorum regiminis accuratus annorum traditur calculus.

pag. 5

Tabula Chronologica Regum Judæ, a Davide usque ad Sedekiam.

23

Tabula Chronologica Regum Israel, in qua breviter annotantur eorum anni, & præcipua gesta usque ad integrum Regni Israelitici everisionem.

25

Series Regum Romanorum, & anni, per quos Romæ regnarunt.

34

C O L L O Q U I U M II.

In quo excutuntur ac breviter diluuntur præcipua Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Interpretes circa Sacram Historiam quintæ Mundi Ætatis proponere solent.

35

Canon Chronologicus ab anno undecimo Joakim, Regis Judæ, quo capit captivitas Babylonica, usque ad annum primum Regni, quod Cyrus inivit in Babylonia tanquam supremus Monarcha.

52

C O L L O Q U I U M III.

In quo describuntur Vitæ Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, seu ante Captivitatem Babylonicam, vixerunt, & sub Regibus Judæ, & Israelis plura fuderunt Oracula, quæ in Jesu

Christo, vero Messia, clarissimo exitu fuerunt adimpleta.

71

In Historiam Sextæ Mundi Ætatis, quæ a Captivitate Babylonica sumit initium, & finem habet in Natali Jesu Christi Salvatoris nostri.

107

C O L L O Q U I U M PRIMUM.

In quo describuntur res præcipuæ, quæ Judæis, durante captivitate Babylonica, acciderunt sub Monarchia Regum Babylonicorum, eorumque exhibetur status, post solutam captivitatem Babylonicam, sub Monarchia Persarum, sub Monarchia Græcorum, regnante Alexandro Magno, & post illius obitum, sub Regibus Ægypti, & Syriæ.

111

Tabula Chronologica exhibens initium & finem Monarchiæ Persicæ, per continuam successionem Regum, qui ei præfuerunt.

112

Series Regum, qui successerunt Alexandro Magno in Regno Macedoniæ.

125

Series Regum, qui, demortuo Alexandro Magno, in Regno Ægypti successerunt.

127

Series duodecim priorum Regum, qui, defuncto Alexandro Magno, in Regno Syriæ successerunt.

136

COLLOQUIUM II.

In quo proponuntur ac diluuntur Dubia,
quæ circa Historiam sextæ Mundi
Ætatis, tam Theologi, quam Scri-
pturæ Sacræ Interpretes agitare so-
lent. 140

COLLOQUIUM ULTIMUM.

In quo produntur res præclaræ gestæ a
Machabæis, qui, post Captivitatem
Babylonicam, summa apud Judæos
auctoritate potiti sunt usque ad Here-

dem, alienigenam, quo in Judæa re-
gnante, natus est Jesus Christus, ibi-
demque attextuntur varix Judæorum
Sectæ, aliquot Historiæ Romanæ mo-
numenta, & Canon Chronologicus an-
norum, qui a Captivitate Babylonica
usque ad Natale Christi Domini in-
terfluxerunt. 174

*Tabula Chronologica Sextæ Mundi Æta-
tis, hoc est, a captivitate Babylo-
nica usque ad Natale Christi Domi-
ni, non tantum per annos a creatio-
ne Mundi, sed etiam per annos Olym-
piadum, Æra Nabonassar, & a con-
dita Roma, accurate digesta & ordi-
nata.* 205



HISTORIA
ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI
TOMUS PRIMUS;
COMPLECTENS
PRIMAM, ET SECUNDAM
MUNDI ÆTATEM.

THE
OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL
OF THE STATE OF
NEW YORK
IN SENATE
JANUARY 18, 1902
ALBANY, N. Y.



HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, IN REM THEOLOGICÆ CANDIDATORUM,

Per sex Mundi Ætates ab Orbe condito ad Natale usque JESU CHRISTI SERVATORIS nostri, consinienti ordine producta, variisque colloquiis digesta, ubi Res præcipuæ, quæ ad Historiam, Dogmata, Legem, Chronologiam, & Disciplinam Hebræorum spectant, per breves Interrogationes & Responsiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

PRÆFATIO, ET INSTITUTI OPERIS RATIO.



DUM mihi gratulari incipiebam, quod ex immenso, & innumeris in festo scopulis, ad quos non offendere, non allidi difficillimum est, Historiæ Ecclesiasticæ pelago, cui me commiseram, haud infeliciter enavigassem, jamque portum tenens, diu exoptato otio deinceps fructuum me sperabam; Ecce subito amici aurem meam vellicare, neque ad solitum laborem revocare ceperunt. *Hæc tu, dixerunt, quorsum, post illam, quam a Christo nato usque ad nostram memoriam nuper in lucem emisisti, Historiam Ecclesiasticam, vis intempestivo indulgere otio, & porrectis pedibus in utramvis dormire aurem? Numquid vides, Ecclesiæ Historiam, quam a*
Hist. Ver. Test. Tom. I. A Cbri-

*Christo nato lucubraſti, mancam & imperſectam fore, niſi ei adjicias Veteris Teſtamenti Hiſtoriam Eccleſiaſticam, quæ tam arctam cum Hiſtoria Eccleſiæ, quam Chriſtus acquiſivit Sanguine ſuo, affinitatem & connexionem habet, ut ſi id genus argumenti in-actum omnino prætermiſtas, aliquid tuis lucubrationibus, jam publica luce donatis, deeſſe jure optimo querantur Lectores? Hiſtoria quippe Eccleſiaſtica Veteris Teſtamenti, tota quanta eſt, recta collimat & ordinatur ad Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, qui eſt finis & plenitudo totius Legis, quem Patriarchæ expectarunt, quem Prophætæ prædixerunt, in quem venturum antiqui juſti crediderunt, quem poſtremo Legis Moſaica figuræ, Cærimonie, Rit-
us, Sacramenta, Sacrificia, Feſta, aliaque id genus Hebræorum monumenta adumbrarunt, & quaſi digito commonſtrarunt. Maſte itaque animo, & abjecta omni mora, Veteris Teſtamenti Hiſtoriam Eccleſiaſticam, ſeu res ab exordio Mundi uſque ad Natale Chriſti Domini Sacris Literis editas, compendioſe deſcribendi novum, quod tibi imponimus, alacri animo ſuſcipe onus, ut hoc pacto perfectæ, omnibuſque ſuis numeris abſoluta evadat illa, quam concinnaſti, Hiſtoria Eccleſiæ, quæ a Chriſto Domino inſtituta perpetuo eſt duratura. His amicorum pulſatus machinis, non ſtatim morem geſſi, ſed potius ab hoc literario ſuſcipiendonegotio abhorrens, mihi que duntaxat ac Muſis intra ſiparium canere tutius, ac opportuniuſ ducens, moras conſultò neceſſebam, meque tam alto mari permittere non auſus, pedem retrahere cogitabam. Videbam ſiquidem argumentum varium pariter ac vaſtum, quod in ampliſſimum volumen eſſet evaſurum, ſi juſta cura, ut par erat, tractaretur. Sciebam etiam, bene multos hujusce tempeſtatis ſcriptores, magno & excellen-
ti ingenio præditos, & Linguarum exoticarum peritiſſimos, eamdem Spartam ſuſcepſiſſe, eamque tanta cum nominis ſui laude exornafſe, ut omnes palmam promeriti, nihil novi eo de argumento ſcribendum aliis reliquerint, ac ſubinde nihil reperiēbam, in quo mens mea libentius conquieſceret, quam in tranquillo otio, ad quod ſeceſſeram, & in arcanis atque dulciſſimis cum ſolo Deo colloquiis, quibus quidquid ſuper eſt vitæ meæ (ſuper eſt autem vix brevis palmus) conſecrare animus erat. Verum, ſic me hærentem cum ſæpius rogarent, & tantum non increparent amici, tandem pollicitus ſum, me hoc Opus, meis licet viribus impar, divinæ gratiæ adjutum præſidio,*

dio, illico aggressurum, & ne viderer malæ fidei sponsor, capî præcipiti calamo quædam in chartis annotare velut usui futura, si quando forte daretur voluntas vel facultas Operi ultimam manum admovendi. Contigit autem, ut non multo post has meas recolligendo schedas, easque attentiori animo læstitando, vehemens incesse- rit animum libido perficiendi istud jam a me delineatum Opus, eo vel solonomine, quod Veteris Testamenti Historia nullo pacto ab Historia Ecclesiæ, quam Jesus Christus in nova Lege instituit, separari debeat, cum certum sit, justos, qui ab exordio Mundi vixerunt usque ad Legem Evangelicam, credidisse in Christum venturum, ac subinde pertinuisse ad Ecclesi- am Christi, quemadmodum inter alios Sanctos Patres diserte docet multis in locis *Sanctus Augustinus*, sed præsertim capit. 4. lib. 3. ad *Bonifacium* contra duas Epistolas Pelagianorum, ubi de justis Veteris Testamenti loquens, hæc habet: *Ex Fide, qua nos vivimus una eademque vixerunt, Incarnationem, Passionem, Resurrectionemque Christi credentes futuram, quam nos credimus factam.* Hinc est, quod *Eusebius* Episcopus Cæsariensis, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ capit. 4. illos omnes, qui in Veteri Lege testimonio justitiæ fuerunt probati, appellat non quidem nomine, sed re, Christianos, eosque ad Novum Testamentum, seu ad Ecclesiam Christi Domini pertinuisse affirmare non dubitat. Quam doctrinam Apostolus *Paulus* Epistola 1. ad Corinthios capit. 10. non obscure expressit his verbis: *Nolo vos ignorare, Fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes Mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in Mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt (bibebant autem de spiritali, consequente eos petra, petra autem erat Christus.)* Ne igitur quidquam in ea, quam jam publicavi, Historia Ecclesiæ, a Christo Domino in nova Lege institutæ, Lector desiderare possit, necessarium esse duxi, Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti breviter constringere, eamque variis colloquiis digestam cum distinctione temporum describere per sex Mundi Ætates, quæ ab Orbis conditu usque ad Natale Christi Domini interfluxerunt. Prima Mundi Ætas putatur a creatione Mundi usque ad Diluvium universale. Altera Mundi Ætas exordium habet a Diluvio, & protenditur usque ad Vocationem Abrahami.

Tertia Mundi *Ætas* auspicatur a Vocatione Abrahami, & producitur usque ad profectionem Populi Israelitici ex *Ægypto*. Quarta Mundi *Ætas* ducit initium ab egressione Populi Israelitici ex *Ægypto*, & durat usque ad quartum annum Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta. Quinta Mundi *Ætas* excurrit a constructione Templi Hierosolymitani usque ad Captivitatem Babylonicam. Sexta Mundi *Ætas* orditur a laxata captivitate Babylonica, & completur in Natali Christi Domini, veri Messiae, & totius Mundi Salvatoris. Dabo autem operam, ut ea, quæ circa illas sex Mundi *Ætates*, sive ad Historiam, sive ad Critices, & Chronologiæ Disciplinas, sive ad Doctrinam, mores, ritusque Hebræorum pertinent, quæque vel in Sacris Libris, vel in per multis peritorum hujus *Ætatis* Scriptorum voluminibus præscripta continentur, attingam, eademque opera explodam fabulas, quas Historici prophani circa istas sex Mundi *Ætates* commenti sunt, ita ut tamen a prolixioribus disputationibus, quæ homines plerumque meliores non reddunt, consulto abstineam, meque semper intra præscriptos brevitatæ limites contineam. Ceterum, quod ad hujus Operis, quod molior, spem attinet, si minus contingat eruditorum calculis approbari, illud fortassis efficiet, ut Theologiæ Candidati (quibus ~~opem ferre~~ vehementer desidero, quæ sit illis non minus utilis, quam jucunda) ad universam Veteris Testamenti Historiam in fonte legendam, quasi additis stimulis; provocentur, intelligantque, mihi saltem non defuisse voluntatem præstandi promissi, si par animo fuisset facultas, indeque confido, ut istud qualecunque Opus, ad promovenda eorum studia subcivis horis a me lucubratum, boni consulant, & sicubi conatum nostrum vires destituant; promptam, quam habui, voluntatem utilitati eorum consulendi, & ad discendam Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti compendiarium viam illis parandi, pro officio interpretentur.



HISTORIA ECCLESIASTICA PRIMÆ MUNDI ÆTATIS,

*Quæ incipit a creatione Mundi, & protenditur usque ad
Diluvium universale.*



Historia Ecclesiastica primæ Mundi Ætatis complectitur omnia, quæ spectant Mundi creationem, felicissimum Adami, primi omnium hominum parentis, statum ante peccatum; deploratissimam itidem ejusdem Adami sortem post peccatum: insuper res gestas Patriarcharum, qui vixerunt ante Diluvium universale; miseras & calamitates, quas in totum genus humanum invexit primigenia Adami labes, necnon horrenda flagitia, quibus ejus posterius iniqui iram Dei provocarunt, & per Diluvium universale fuerunt ab ipso puniti. Circa hæc præcipua capita Historiæ Sacræ a creatione Mundi usque ad Diluvium, quod in universam terram grassatum est, plura Scripturæ Sacræ Interpretes Dubia ventilare solent, quæ nos brevitate, quoad ejus fieri poterit, cum claritate conjuncta, expendere, ac dilucidare satagemus in tribus Colloquiis, quæ in Historiam hujus primæ Mundi Ætatis instituemus, & in quibus, juxta methodum, *Hist. Ver. Test. Tom. I.* A 3 quam

quam in describenda Historia Ecclesiæ, quam Jesus Christus in Nova Lege instituit, tenuimus. Interlocutores erunt **MA-
GISTER**, ac **DISCIPULUS**. In primo Colloquio differemus de his, quæ ad creationem Mundi, & ad statum Adami innocentis pertinent, ibidemque male confarcinatas repudiabimus fabulas, & errores, quos circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem excogitarunt Scriptores prophani. In altero Colloquio discutiemus nonnullas difficultates, quas Theologi de statu Adami post peccatum proponunt, iisque breviter faciemus satis. In tertio denique Colloquio perstringemus Vitas, seu res præclare gestas Patriarcharum, qui a creatione Mundi vixerunt usque ad Diluvium, atque veram Chronologiam, quæ in subducendis annis horumce Patriarcharum, ceteris calculis præponi debeat, indicabimus.



COLLOQUIUM

PRIMUM.

*In quo singula, quæ ad Mundi creationem, & Adami innocentis statum
perlinent, explanantur, & fabula, ac errores, quos circa
primam Mundi Ætatem procuderunt Scriptores
prophani, exsufflantur.*

MAGIST. Mundum intra sex dierum spatium conditum esse narrat Scriptura Sacra. Prima die creavit Deus Cælum, Terram, ac Lucem. Secunda die fecit Firmamentum, & divisit aquas, quæ erant sub Firmamento, ab his, quæ erant super Firmamentum. Tertia die congregavit aquas, quæ erant sub Firmamento in unum locum, terramque, recedentibus aquis, exsiccata, herbarum, stirpiumque viriditate vestivit, iussitque ut arbores fructusque produceret. Quarta die Solem, ac Lunam, Stellæque collocavit in Cælo, ut præsentent diei ac nocti, & ut essent in signa, in tempora, dies & annos, atque lucerent in Firmamento Cæli, & illuminarent terram. In quinta die Deus Pisces in Mari, & Volucres in aere procreavit. In sexta die produxit animantia super terram, & præsertim hominem, quem e limo terræ finxit, a terra *Adamum* appellavit, ad imaginem suam formavit, eumque in hunc Mundum induxit, quasi in domum jam paratam & instructam; illius enim causa facta sunt omnia. Denique, septima die cum perfectum, omnibusque suis numeris absolutum esset totius Mundi opificium, quævit Deus, & cuncta, quæ fecerat opera tanquam valde bona approbavit. Hæc sunt in summa, quæ de creatione Mundi, seu de sex dierum opificio, refert Scriptura Sacra cap. 1. Libri Genesios.

Hanc compendiosam de creatione Mundi historicam narrationem, a *Moyse* loco mox a me laudato descriptam, paucis nunc Observationibus, ne longior sim quam postulat mei instituti ratio, illustrare pergam. In primis, certum est, hunc Mundum, non ex aliqua præjacen-

te materia, sed ex nihilo ab omnipotenti Deo conditum fuisse. Hinc damnamerito debent Poetæ, qui (teste *Lactantio* lib. 2. *Institution. Divin.* cap. 9.) aiunt, *Chaos* in principio fuisse, idest confusionem rerum atque elementorum; postea vero Deum direxisse omnem illam congeriem, singulisque rebus ex confuso acervo separatim, in ordinemque descriptis, instruxisse Mundum pariter & ornasse. Quibus facile est respondere potestatem Dei non intelligentibus, quem credunt nihil efficere posse, nisi ex materia subjacente ac parata, in quo errore etiam Philosophi fuerunt Deus facit sibi ipsi materiam, quia potest. Posse enim Dei est, nam si non potest, Deus non est. Homo facit ex eo, quod est, quia per mortalitatem imbecillis est, definita ac modica potestatis. Deus autem facit ex eo, quod non est, quia per aternitatem fortis est, per sortitudinem potestatis immense, quæ sine, ac modo caret, sicut vita factoris. Quid ergo mirum, si facturus Mundum, prius materiam de qua faceret, preparavit ex eo, quod non erat? quia nefas esset, Deum aliunde aliquid mutuari; cum in ipso, vel ex ipso sint omnia. Nam si est aliquid ante illum factum, & quidquam non ab illo factum est, potestatem Dei & nomen amitteret. Hoc egregio *Lactantii* testimonio facile refelluntur, non solum Ethnici Poetæ, ac Philosophi, sed etiam quidam Hæretici, quos cum *Hermogene* effutire non puidit, Materiam esse ingenitam, æternam, & Deo coævam, vel cum Hæretico *David* de *Dinando*, Discipulo *Almarici*, Deum esse materiam primam; quo commento quid absurdius insulsiusque excogitari possit, certe non video.

De anni tempestate, qua conditus
A 4 est

est Mundus, non convenit inter omnes Scripturæ Sacræ Interpretes. Alii existimant, Mundum fuisse creatum in Autumno, qui fructibus abundat. Probabilis quippe videtur, Deum, cujus opera perfecta sunt, Mundum creasse in Autumno fructifero, quam in Vere duntaxat florido. Præter quam quod, annus antiquus apud Hebræos (ante eorum profectiōem ex Ægypto) auspicabatur ab Æquinoctio Autumnali, immo inde incipiebant anni Sabbatici, & Jubilæi, annusque Civilis Hebræorum. His conjecturis nituntur multi Scripturæ Sacræ Interpretes, quibus hæc probatur sententia. Alii vero non minus eruditi Scripturæ Sacræ Interpretes, quorum sententiæ utroque pollice subscribo, autumant, Mundum fuisse Verno tempore conditum, tum quia omnia Verno tempore renovantur; tum quia in Æquinoctio Vernali Orbis fuit reparatus, cum Christus Dominus, sicut alibi ostendimus, mortuus sit ad redimendum genus humanum die 25. mensis Martii. Nec tamen defuerunt primis Parentibus nostris fructus, sicut & animantibus herbæ, quibus vescerentur, quamvis Mundus fuerit Verno tempore conditus, quia in locis temperatis, in quibus primum hominem, primaque animantia terrestria creavit Deus, plures fructus in Vere, & salubrium herbarum copia suppetit. Addi etiam potest, Adamum in Paradiso terrestri positum fuisse, ubi semper erant arbores fructiferæ. Denique, Hebræi, antequam egredierentur ex Ægypto, anni exordium duxerunt quidem ab Æquinoctio Autumnali, sed ejusmodi anni Hebræorum inchoationem reformavit Deus, præcipiens in Libro Exodi, ut anni initium fumeretur ab Æquinoctio Vernali. Hanc sententiam de creatione Mundi Verno tempore conditi tanquam probabiliorē amplectuntur non solum inter Judæos periti Rabbini, sed etiam multi SS. Patres, præsertim *Cyrrill. Hierosolymit. Catech. 14. Ambrosius, lib. 1. Hexameron cap. 4. & Theodoretus in Exodum quæst. 72.* ubi hæc habet: *Propterea quod eodem fere tempore (seu Verno) Deus creaturas condidit, cui rei fidem facit arborum germinatio. Incipiente enim*

Vere, præta florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt. Ea de causa Deus etiam sub idem tempus liberavit Populum Israel a servitute Ægyptiorum. Et Gabriel Archangelus Sanctæ Virgini Mariæ latum Nuntium admirandi partus attulit. Eodem quoque tempore Christus Dominus salutarem pertulit passionem. Deus igitur Verno tempore condidit Mundum, non quidem propter se illum fecit Deus, quia commodis ejus non indiget, sed propter hominem, qui eo utitur; hominem tamen Deus creavit propter se, scilicet (sunt verba *Lactantii lib. 7. Institutionum Divin. cap. 5.*) ut esset, qui opera ejus intelligeret, qui providentiam disponendi, rationem faciendi, virtutem consummandi, & sensu admirari, & voce proloqui posset. Quorum omnium summa hæc est, ut Deum colat. Is enim colit, qui hæc intelligit; is artificem omnium rerum, is verum patrem suum debita veneratione prosequitur, qui virtutem majestatis ejus de suorum operum inventionem, inceptiōe, perfectione metitur. Quod planius argumentum proferri potest, & Mundum hominis, & hominem sua causa Deum fecisse, quam quod ex omnibus animalibus solus ita formatus est, ut oculi ejus ad Cælum directi, facies ad Deum spectans, ut videatur hominem Deus, quasi porrecta manu allovatum ex humo, ad contemplationem sui excitasse: Notat porro *Moses*, hominem sexta die creationis Mundi fuisse a Deo creatum, ex quo facile colligitur, totum Mundi opificium per intervallum sex dierum naturalium esse a Deo perfectum. Id etiam aperte declarat idem Sacer Auctor in ea, quam describit, historica Mundi narratione, ubi sex Mundi creationis dies distincte, & articulate enumerat, singulorum definit spatia, & quidquid operis in unoquoque die molitus sit Deus, accurate exponit. Memorat insuper *Moses* præceptum a Deo datum observandi Sabbatum, quia, sicut Deus Mundum, & omnia, quæ in eo continentur, sex diebus elaboravit, septimo autem die requievit ab omni opere, idest, nova condere cessavit; ita Indæi sex diebus laborare possunt, die autem septimo

ab omni opere servili ac labore debent in integrum abstinere. Quæ certe Moyſis ratio, ut nemo non videt; nullius ponderis eſſet, ſi Deus unica die, vel unico momento totum Mundi opificium abſolvifſet; ſicut viſum eſt *Sancto Auguſtino*, qui docet, ſex illos dies, quibus Mundum conditum eſſe narrat *Moyſes*, non in ſenſu proprio & naturali accipi debere, ſed in ſenſu myſtico ac figurato, ſeu per diem intelligi oportere cognitionem Angelicam, ita ut prima dies fit cognitio primi operis, quam habuit Angelus: ſecunda dies fit cognitio, quam Angelus habuit, ſecundi operis, & ſic de aliis diebus. Quo fit, ut apud *S. Auguſtinum* diſtinctio dierum creationis Mundi ſumatur non ſecundum ſucceſſionem temporum, ſed ſecundum ordinem rerum cognitarum ab Angelis. Illi autem dies dicuntur conſtare Veſpere & Mane, ideſt, cognitione Veſpertina & Matutina, quia Angeli duplici pollent rerum cognitione, una videlicet, quæ eſt obſcurior, & qua cognoscunt res in ſe ipſis: & illa Angelorum cognitio vocatur *Veſpertina*: Altera cognitio rerum, quam habent Angeli, clarior eſt, & ideo appellatur *Matutina*, per quam cognoscunt res non in ſe ipſis, ſed in Deo, ſeu in Verbo Divino, tanquam in cauſa rerum omnium. Hæc eſt Sententia *S. Auguſtini*, quam *S. Thomas* Primæ Partis ſuæ Summæ Tripartitæ q. 74. art. 2. & aliis ſequentibus expendit, eique nullam erroris notam, ob reverentiam Aquilino huic Doctori de Eccleſia optime merito debitam, iniri debere cenſet; quamvis inclinet ad communioſiorem Sanctorum Patrum opinionem, quæ tenet, ſex iſtos dies, quos tam diſtincte dinumerat *Moyſes*, eſſe veros & naturales dies. Nec enim credibile eſt, *Moyſem*, ſapientiſſimum Legislatorem, voluiſſe in ea, quam textit, hiſtorica creationis Mundi narratione deſignare Hebræis, qui erant omnino rudes & illiterati, dies non veros, & naturales, ſed myſticos & figuratos, per quos intelligere deberent cognitiones veſpertinas & matutinas Angelorum, quæ a ſubtilioribus etiam Theologis viſ hodie capi & intelligi poſſunt,

necdum dilucide explicari.

Sunt quidam Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui aſſerunt, Moyſem, rerum creationem recensentem, ideo Angelorum creationem altiffimo obruiſſe ſilentio, ut Hebræorum ſaluti conſuleret, cum illos magnopere rudes, & ad Idololatriam impenſe proclives intelligeret, atque adeo, qui ſi creationem tam præcellentis & ſublimis ſubſtantię audirent, eam cultu latræ, diviniſque obſequiis adoraturi eſſent. Creationem itaque Angelorum ſuppreſſit *Moyſes*, ne ſcilicet tam immane ſcelus Hebræi perpetrarent. Verum, hæc ſententia (ut cum venia dicam) jejuna ac frigida multis nominibus mihi ſemper viſa eſt. Nam primo conſtat, *Moyſem* ſæpe numero in quinque Libris Pentateuchi, ab ipſo exaratis, meminiffe Angelorum, eorumque miniſteria ac præſidia creberrime expertos fuiſſe Hebræos. Præterea, doctrina, quæ Angelos facit a Deo creatos, auguſtam facit Dei amplitudinem & potentiam, & elevat ac extenuat Angelos, quos licet inter creaturas ſublimi & excelſo loco reponat, creaturas tamen eſſe fatetur, & a Deo in immenſum diſtantes; proindeque Angelorum creatio homines ab eorum cultu potius abducere & avocare, quam ad illum allicere & adducere poteſt. Nihil ergo Idololatriæ periculi erat, quod pertimeſceret *Moyſes*, ſi recensuiſſet creationem Angelorum. Rejeſta itaque hac opinione ego ſic mecum reputo, ob hanc potiſſimum cauſam præteriſſe *Moyſem* de creatione Angelorum aperte ſcribere, quod aliena prorsus a ſup ſcopo eſſet, quippe qui Geſenim duntaxat rerum, quæ pertinent ad hunc viſibilem & aſpectabilem Mundum deſcribendam ſuſcipiebat. Quorum igitur creationis Angelorum, qui ſunt omnino ſpirituales & incorporei, meminiffet *Moyſes*? His adde, quod ſi *Moyſes* conditionem & ortum Angelorum expoſuiſſet, eadem opera peccatum Dæmonum, qui Deo contumaces, & perduelles extiterunt, ei explicandum fuiſſet, quod tamen, cum ab illo, quem ſibi propoſuerat, ſcopo viſederet alienum, conſulto & prudens omiſit, ne hiſtoricam

de hujus Mundi sensibilis creatione narrationem inutilibus parergis interromperet, & nullam infidelibus occasionem daret, Historiam, quam scribebat fugilandi, eamque, velut scopam dissolutam, & arenam sine calce contumeliose exhibilandi.

D. Mundum a Deo conditum esse, si divina non persuaderet auctoritas, ipsa tamen sola Mundi per sese edoceret contemplatio. Si quis enim adeo stupidus esset, ut cum Epicureis asserere vellet, Mundum nihil aliud esse, quam corpusculorum acervum, sine vita, sine providentia, sine ratione, casu & temere conflatum, hunc errantem facile revincere posset admirabilis hujus Mundi structura, & partium ejus, ac sapientissima rerum omnium dispositio, quæ non casus, & fortuiti atomorum stupidarum concursus, sed solius duntaxat supremæ rationis, omnia scite & ordinate disponentis, potest esse opificium. Verum, etsi ratio naturalis Mundum a Deo conditum esse aperte doceat, quia tamen plus momenti ac ponderis habet divina auctoritas, quam quolibet argumentum e ratione naturali petitam, vehementer optarem, ut paucis ostenderes, hunc librum *Genesis*, in quo Historia de creatione Mundi describitur, divinam habere auctoritatem, eumque revera scriptum esse a *Moyse*, antiquissimo Judæorum Legislatore. Audi enim nuperrime, esse nonnullos, qui hunc librum *Geneseos* non a *Moyse*, sed longe post tempora *Moyfis* scriptum esse perindebant.

M. Soli Athei, Infideles ac viri quidam increduli, scilicet adducti conjecturis, negant, *Moysem* esse auctorem libri *Genesis*, quorum deploratam excitatem nihil plane morari debemus, cum perpetua sit, & ab antiquissimis temporibus sibi semper constans tam Judæorum, quam Samaritanorum, & Christianorum omnium sententia, *Moysem* esse verum Auctorem totius *Pentateuchi*, ita dicti, quod quinque istos libros complectitur, videlicet libros *Geneseos*, *Exodi*, *Leviticorum*, *Numerorum*, & *Deuteronomii*. Hos, inquam, quinque libros, esse germanos & genuinos

Moyfis fortis una semper fuit sententia omnium Judæorum, quibus, circa libros, quos exaravit *Moyse*, eorum Legislator, par est ut eandem fidem præstemas, quam adhibuerunt semper homines populi illis, qui de Legislatorum suorum Legibus locuti sunt, quales fuerunt *Lacedæmonii*, qui Leges a *Lycurgo* se accepisse profitebantur, & *Athenienses*, qui suarum Legum Auctorem agnoscebant *Solonem*. Immo, sicut nemo impræsentiarum audet in dubium revocare, harum Legum conditores esse *Lycurgum* ac *Solonem*, tametsi non existant amplius illi populi, qui Legibus *Lycurgi*, & *Solonis* antiquitus regebantur; ita nullus vir prudens in dubium nunc vertere debet, an Judæorum Lex, quinque mox laudatis *Pentateuchi* libris comprehensa, conscripta fuerit a *Moyse*, eorum Legislatore, cum tota Natio *Judaica*, per totum Orbem dispersa, quinque illos libros *Moyfi* adjudicet, eoque tanta cum sollicitudine & veneratione conservet. Quod sane absque singulari divine providentiæ beneficio fieri non potuisse, ex eo potissimum liquet, quod alii libri, qui olim ab *Ægyptiis*, & Romanis, aliisque Nationibus, tenetibus Idololatriz immeritis, tamquam divini habebantur, temporis, rerum omnium edacis, injuria tandem aliquando perierant, libri vero, quos pro Sacris ac divinis habet *Judaica* Natio, in tanta Sæculorum serie interire non permittit divina providentia, sed potius eos integros conservavit, illorumque auctoritatem non solum Judæis, sed etiam Christianis Sacrosancam esse voluit.

D. Quinque librorum *Pentateuchi* auctoritatem non tantum Judæis, sed & Christianis Sacro sanctam esse certissime scio. Sed si convincere vellem Atheos, Infideles, virosque incredulos, qui Judæorum, & Christianorum testimoniis fidem omnino derogant; hereret mihi profecto aqua, nec ullum suppetere argumentum, quo illis persuadere possem, *Moysem* esse antiquissimum Judæorum Legislatorem, eumque esse Auctorem horum quinque librorum *Geneseos*, *Exodi*, *Leviticorum*, *Numerorum*, & *Deuteronomii*, qui *Pentateucho* continentur.

M. A.

M. Atheos, Infideles, alioque ejusdem farinae viros incredulos, qui Judæorum & Christianorum testimoniis assensum præbere pervicaciter detrectant, convincere debes testimoniis antiquorum Gentilium Scriptorum, qui ultro fatentur, Moysen esse Judæorum Legislatorem, & Auctorem Pentateuchi. Horumce Gentilium Scriptorum, quorum testimonia, tanquam si in hac causa essent suspecta, nullo pacto repudiare possunt Athei, virique increduli, seriem breviter hic attexam, ut intelligas, Gentiles etiam Scriptores conspirare una cum Judæis & Christianis ad vindicandum Moysi, Judæorum Legislatoris, Pentateuchum, proindeque Atheos, virosque incredulos, illorum testimoniis sic convinci, ut nihil prorsus habeant, quod hîscere aut mulitare possint. In primis, bene multi Scriptores Ethnici, quos inter Plato, Pythagoras, Theopompus, Diodorus Siculus, & alii, Moysen inter antiquissimos Legumatores recensent. Præterea, Longinus, Zenobius, Palmyrenorum Regine, a consiliis & studiis, Moysen insigni profequitur elogio in libro, quem edidit *De sublimi genere dicendi*, eo quod Moyses in exordio libri Genesis sic Deum inducit magnifice loquentem: *Fiat lux, & facta est lux*. Tertio, Moysis disertam mentionem fecerunt Cornelius Tacitus, & Poeta Juvenalis, quorum prior lib. 5. Historiæ Romanæ hæc habet: *Moyses, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque ceteris mortalibus indidit... Hi ritus, quoquomodo induciti, antiquitate defenduntur*. Alter Scriptor, seu Poeta Juvenalis Satyra decima quarta innuit, Volumen Legum Judaicarum fuisse a Moysæ conscriptum:

Judaicum ediscunt, & servant & metuant jus,

Tradidit arcano quodcumque Volumine Moyses.

Denique, ne longior sim, Moysis meminerunt Gentiles Scriptores, Philocorus, qui sub Ptolomæo Philopatore, Ægyptiorum Rege, florebat; Eupolemus, qui claruit sub Ptolomæo Epiphane, Ægyptiorum itidem Rege; Hecateus, Berosus, Manetho, Alexander Polyhistor

Trogus Pompejus, Strabo, Nicolaus Damascus, Plinius, Plutarchus, Numenius, Porphyrius &c. Plura leges apud illusterrimum Abrincensem Episcopum, Daniele Huetium, qui in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione quarta, ex variis prophææ eruditionis monumentis probat, Moysen, Judæorum Legislatorem, esse primum omnium gentium Scriptorem, & Pentateuchum, ab ipso exaratum, unicum esse fontem, ex quo totam suam Theologiam hauserunt Ægyptii. Persæ, Indi, Thracæ, Germani, Galli, Britanni, Hispani, præcipue vero Græci ac Romani, qui ex Moysi rivis suos hortos irrigarunt, inque suas Leges, Ritus, Religionem, fabulas, aut historias suas deprompserunt. Plura non addam, ad fontem quippe digitum intendisse, sat superque sufficit.

D. Validum mihi profecto suppeditas argumentum, quo convincere possim, Atheos, Infideles, virosque incredulos, qui tot Gentilium Scriptorum testimonia, tanquam suspecta, rejicere haud possunt, vel si ea recipere nolint, digni sunt, qui in suis plussquam cimmeriis tenebris immergi-relinquantur. Sed dicas, amabo, suntne alicujus ponderis, rationes, quas proferunt Athei, Infideles, virique increduli, qui Moysen esse Auctorem Pentateuchi inficiantur?

M. Rationes, quas obtrudunt Athei, Infideles, virique increduli, leves sunt ac fuitiles, milliesque elise, quas subinde lubens prætermittam, ne tibi tædio & oneri sim, ac unam duntaxat eorum palmarem & sæpius decantatam objectionem proponam, ex qua quid de cæteris sentiendum sit facili negotio judicabis. Diffitant itaque, Pentateuchum asseri ac vindicari non posse Moysi tanquam vero & legitimo parenti, quia quædam in Pentateucho narrantur, quæ duntaxat post obitum Moysi contigerunt. Verum, quam deplorabile sit istud argumentum, nemo est, qui statim non videat. Scripsit quidem Moyses totum Pentateuchum, sed post ejus obitum, Josue, qui in regimine populi Israelitici successit Moysi, vel Esdras, qui, post laxatam captivitatem Babylonicam, il-

broſ ſacròs recognovit; vel aliſ Sacer Scriptor, Spiritu Sancto aſſatus, non- nulla Pentateucho Moſis, majoris claritatis ergo, addidit, & quædam nomina urbium, montium & locorum immutavit, ut narratio Moſis facilis intelligi poſſet ab iis, quibus, poſt obitum Moſis, vetera urbium, montium, & locorum nomina erant ignota. Sic Ex Gr. legimus ad calcem libri Deuteronomii mortem Moſis, quam inſeruit quidam ſacer Scriptor. Legimus etiam cap. 12. lib. Numerorum laudes Moſis, quas alter ſacer Scriptor intextuit. Sic Genetiſ cap. 14. Urbs *Laiſ* vocatur *Dan*, eum tamen diu poſt obitum Moſis hoc nomine donata ſit. Sic Genetiſ cap. 22. Mons *Moria* appellatur *Mons Dominus videbis*, quo tamen nomine hic mons poſt Moſis obitum vocari cæpit, eo videlicet tempore, quo mons ille *Moria* ædificationi Templi deſtinatus eſt. Haſ igitur & alias id genus leves additiones, vel immutationes, Pentateucho poſt obitum Moſis factas fuiſſe, non inſicias eo; ſed eos inſanire dico, qui ob leves illas additiones aut immutationes, præſtate negant, Moſem eſſe Auctorem Pentateuchi, vel qui aſſerunt, aliquem poſt obitum Moſis voluiſſe, aut potuiſſe novos ritus, novas inſtituere cærimonias, commentitiam ſcribere Hiſtoriam, & Legem a ſe conditam promulgare, ac venditare ſub ementito Moſis nomine; nam ſi quis, poſt obitum Moſis, eo deſiſſet, idque exequi anſus fuiſſet, conſeſſum tam inſignis impoſtura, quæ nulla arte celari potuiſſet, a Judicis reſecta, & propalata eſſet, ſicque in vulgi fabulam abiſſet impoſtor.

D. Moſem eſſe verum ac legitimam Pentateuchi auctorem, eumque, non niſi ſacro numine aſſatum, omnia, quæ in eo reſert, litteris conſignaviſſe, locupletiffima illa omnium gentium, quæ protuliſti, teſtimonia, ſed Eccleſiæ præſertim perennis conſtellation, ab aliſque multis rebus petita alia argumenta mihi inviſte perſuadent, faciuntque, ut aperte ac evidenter perſpiciam, illos miſere, & inſeliciter caligare, qui ſecus ſentiant, quique ea, quæ in Pentateucho, ſacriſque Litteris continentur,

aut contemnunt, aut parvi faciunt. Illos ergo miſeros homines mittamus, & hoc potius inquiremus, cur Moſes, daturus Leges, quibus in officio Hebræos contineret, a creatione Mundi exordium duxerit? Quorſum, rogo, tam altum & veluti ab ovo, ut ajunt, repetitum principium?

M. Primo dici poſſet, Moſem voluiſſe a creatione rerum, quæ ſenſibus ſubjiciuntur, ad Dei attributa, & perfectiones cognoscendas, unitatem, omnipotentiam, ſapientiam, beneſcentiam, & id genus alia, quæ ſola mente attinguntur, Hebræos ſenſim ſine ſenſu adducere, ut cognitione unius Dei Creatoris, tamquam certo quodam lumine purgarentur, falſaque Ægyptiorum de multiplicitate Deorum, deque Mundi æternitate opiniones, quibus erant imbuti, protinus ex animis deponerent. Præterea, rerum creationem recensuit Moſes, quod inter externa Adamo, primo omnium hominum parenti, collata beneſicia, principem ac ſummam locum obtineat, ipſaque Hiſtoriæ ſeries exigeret, ut ab hoc ingenti noſtro generi conſeſſo beneſicio narrationem ſuam auſpicaretur, & ad ea potraheret, quæ ſpectant Adami formationem, ejus felicitatem in ſtatu innocentie, ejus miſerias poſt peccatum, quod ad omnes illius poſteros via ordinata tranſfunditur, ac denique promiſſionem de venturo Meſſia, ſeu Salvatore, qui damna generi humano per Adami peccatum illata reſarciret. Hunc ſiquidem Meſſiam, ſeu Liberatorem, a Deo promiſſum eſſe teſtatur Moſes cap. 3. libri Genetiſ, ubi poſtquam Adami, & Hevæ, ejus conjugis, lapſum deſcripſit, e veſtigio indncit Deum Serpentem, a quo ſeduſta fuerat Hevæ, his verbis imprecantem: *Ipfæ conteret caput tuum*, ideſt Meſſiam, ex muliere aliquando naſciturus, conteret caput tuum. Hanc autem Liberatoriſ, ſeu Meſſiæ a Deo factam promiſſionem Moſes in libro Genetiſ oſtendit tam alte inſediſſe animis Patriarcharum, qui ante illum vixerant, ut nihil tam in votis haberent, quam ut in ſua familia compleretur. Hinc liberis præcreant-

creandis operam dabant, plures uxores ducebant, de jure primogenituræ decertabant. Solemne etiam erat Hebræis Deum appellare *Deum Abrahami*, *Deum Isaac*, *Deum Jacobi*, quod persuasum haberent, hanc promissionem de mittendo Liberatore, seu Messia, a Deo factam, completum iri in familia Abrahami, cui Deus cap. 22. lib. Genesis dixit: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*. Denique, tempus, quo hæc divina promissio adimpleri debebat, noverant Hebræi e vaticinio Patriarchæ *Jacob*, qui propediem in *Ægypto* moriturus, prædixit, hanc divinam de mittendo Liberatore promissionem suam habituram exitum, post ablatum de *Juda*, idest, de gente *Judaica*, Sceptrum: *Non auferetur Sceptrum de *Juda* & Dux de semore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Ut posset igitur *Moyfes* hanc promissionem a Deo factam de mittendo Liberatore in apertum ponere, consultissime totam narrationem suam a creatione Mundi exorsus est, & inde ad formationem *Adami*, ejusque peccatum progrediens, liquido ostendit, causam, cur *Deus* promiserit, hunc se missum iri Liberatorem, non aliam esse, quam peccatum *Adami*.

D. Jam vero & facile nunc intelligo perillustre *Moyfis* ingenium in explicando proposito sibi argumento, & in aperienda causa ruinæ humani generis, ac proinde necessitatis nostræ instaurationis. Ex eadem etiam narratione *Moyfis* pleraque elucescunt, quæ alioqui nullo pacto comprehendi possent, sicut, Ex. Gr. peccati originalis, seu peccati *Adami* in omnes ejus posteros propagatio, & causa cur nunc omnis homo nascatur cum ignorantia in intellectu, cum malitia in voluntate, cum propensione ad malum, cum luctu passionum, torque calamitatibus obnoxius vivat. Quæ difficultas, sicut supersime legebam apud *Cl. Blasium Paschealem* in suis *Cogitationis* titulo 3. plerosque ex Gentilibus cordatos viros vehementer olim torquebat, eorumque ingenia quantumvis acutissima penitus absorbebat. Nec mirum, cum illi nec de primo homine cum

præclaris dotibus ac perfectionibus naturæ & gratiæ in statu innocentie a Deo condito, nec de ejus peccato, per quod sibi, suisque posteris omnium malorum agmen importavit, vel minimam notitiam habuerint, nec ad causam, unde tot profluerunt miserie, quibus nunc exagiiatur homo, præeunite luminis naturalis face pervenire unquam potuerint. Sed dicas, amabo, quo pacto *Moyfes*, qui post multas a creatione Mundi sæculorum myriades, prodiit in lucem, potuerit tam accurate describere creationem Mundi, eaque narrare Facta historica, quæ de formatione *Adami*, de ejus lapsu, de Patriarcharum, ante & post Diluvium Genealogia, Gestis & annis leguntur in libro *Genesis*, cum perspectum omnibus ac exploratum sit, nullum temporibus *Moyfis* extitisse hominem, creationi Mundi cœvum, a quo *Moyfes* ejusmodi rerum gestarum notitiam audire, vel accipere potuerit? Recurrendum itaque erit ad aliquam specialem Dei revelationem, cujus beneficio *Moyfes* hanc a Deo notitiam accepit. Verum, quia *Athei*, virique increduli divinas revelationes non admittunt, optarem, ut, ad eos facilius convincendos, rationem assignares, quæ evinceret, *Moysem*, etiam citra revelationem sibi factam a Deo, habuisse certam & indubitatum notitiam rerum, quas de creatione Mundi, de formatione *Adami*, de ejus lapsu & de aliis id genus Factis historicis narrat in libro *Genesis*.

M. Ex continua certaue Traditione *Moyfes* notitiam habuit rerum, quas de creatione Mundi, de formatione *Adami*, de ejus lapsu, & de alijs Factis historicis ipsemet narrat in libro *Genesis*. Quod quidem ne gratis a me dictum esse putes, suppeditabo tibi demonstrationem Chronologicam, ad Codicis Hebræi calculum exactam, ex qua liquido constabit, *Moysem* ex certa, & ad sua usque tempora traditione propagata habuisse notitiam rerum, quas in libro *Genesis* literis consignavit. At enim, *Adamus*, primus omnium hominum parens, qui sexta die a creatione Mundi a Deo conditus est, vixit annos

930. Mathufale vero natus est anno Mundi 687. Vixit ergo, juxta hunc calculum, Mathufale cum Adamo Annos 244. ac subinde potuit facile Mathufale disce-
re ab Adamo ea, quæ spectant creationem Mundi, formationem Adami, ejus lapsum &c. Deinde, Mathufale, qui vixit cum Adamo annos 244. vixit etiam cum Semo, filio Noemi, annos centum, Semus quippe natus erat annos centum, quando contigit Diluvium, & Mathufale, postquam vixisset annos 969. obiit eodem anno, quo accidit Diluvium, hoc est; anno a creatione Mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto. Semus itaque, filius Noemi, qui centum annis vixit cum Mathufale, potuit ab ipso accipere notitiam creationis Mundi, formationis Adami, ejus lapsus &c. Tertio, Isaac, filius Abrahami, vixit cum Semo, filio Noemi, quinquaginta annis, ac proinde ab eo habere potuit notitiam rerum, quæ Mundi creationem, formationem Adami, & ejus lapsum spectant. Semus siquidem, filius Noemi, vixit post Diluvium quingentis annis & vita functus est anno Mundi 2158. Isaac vero, filius Abrahami, natus est anno Mundi 2108. ex quo consequitur, Isaacum, filium Abrahami, vixisse cum Semo annos quinquaginta. Quarto, Jacob, filius Isaaci, Historiam de creatione Mundi, de formatione Adami, de illius lapsu &c. sæpius a Patre suo Isaaco audire potuit. Quin, & Patriarcha Jacob, filius Isaaci, vidit filios Patriarchæ Josephi, quibus propediem moriturus benedixit, iisque tradidit notitiam de creatione Mundi, de formatione Adami, ejus lapsu & de mittendo Liberatore, ei dicens, sicut legitur c. 49. libri Genesis: *Non auferetur Scriptum de Juda, & Dux de semore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Denique filii Patriarchæ Josephi, quibus benedixit Patriarcha Jacob, quosque omnia, quæ pertinent ad creationem Mundi, formationem Adami, ejus lapsum, & adventum Liberatoris edocuit: filii, inquam, Patriarchæ Josephi viderunt Moysem, quia a morte Patriarchæ Josephi usque ad ortum Moyse intercessere duntaxat

anni sexaginta quatuor. Quo fit, ut Moyse, Judæorum Legislator, & Auctor Pentateuchi, plenam ac integram a filiis Patriarchæ Josephi notitiam haberet rerum omnium, quas scripsit in libr. Genesis de creatione Mundi, de formatione Adami, de ejus lapsu, de mittendi Liberatoris promissione divina, de Patriarcharum ante & post Diluvium annis, Gestis &c. Moyse itaque hac perpetua, sibi que semper constanti traditione, ab Adamo primo omnium hominum parente, ad suam usque ætatem, velut de aure in aurem, & per manus traducta, & jugiter conservata, potuit nullo negotio compertam habere rerum Historiam, quam in libro Genesis exaratam nobis reliquit, quamque in tanta sæculorum serie interire non permisit divina providentia, cum tamen alii libri, qui olim ab Ægyptiis, a Romanis, aliisque Ethnicis Nationibus ut sacri ac divini æstimabantur, omnino perierint, ut paulo ante observavi, quod sane maximum veritatis istius Historiæ, & diviniæ, quam præferet, autoritatis argumentum apud omnes esse debet.

D. Multum quidem mihi arridet hæc tua demonstratio Chronologica, sed, ut candide fatear, vereor, pæc tua dixerim, ne Atheis, virisque incredulis sublesta nimis, & elumbis videatur. Supponit quippe hæc tua Demonstratio Chronologica, Mundum non extitisse ante illud tempus, quo eum a Deo conditum esse narrat Moyse. Supponit itidem, Adamum esse primum omnium parentem, sicut asserit idem Scriptor. At, id viri increduli, Religionisque osiores, sicut nuperrime audiavi a viris eruditiss, præsertim negant. Volunt quippe primo, Mundum longe antiquiorem esse, quam referat Moyse. Deinde, distitant, Adamum non esse primum omnium parentem, sed multo ante Adamum extitisse homines, quos *Præadamitas* appellant, quod ante Adamum extiterint. Hoc autem se posse probare putant tum ex Ethnicis Scriptoribus, quorum calculi ostendunt, Mundum longe antea extitisse, quam referat Moyse, tum etiam ex Ægyptiorum, Assyriorum, Chaldæorum, & Sinarum Historiis, quæ referunt, insitu-

stitutas fuisse in his nationibus Orientalibus Monarchias multo ante tempus, quo Mundum conditum esse scribit Moyses. Tua igitur Demonstratio Chronologica, si viri increduli pronunciant iudicium, nullius ponderis erit.

M. Futilia & plane indigna sunt, quæ confutentur isthæc argumenta, quibus nituntur viri increduli ad probandum, Mundum longe antea extitisse, quam referat sacer Scriptor Moyses. Illam nihilominus ponamus in trutinam, & Ethnicorum Scriptorum circa existentiam Mundi nœnias & deliria ingrediamur, quamvis me vehementer pigeat in id genus nugis male locare tempus. Sed colloca-bo tamen, ne instituto meo defuisse videri possim. Dico igitur primo, nihil esse infalsius his, quæ circa existentiam Mundi commenti sunt Ethnici Scriptores. Alii quippe, ut observat S. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 40. *vanissima presumptione dixerunt, plusquam centum annorum millia numerari, ex quo Ægyptus rationes Syderum comprehendit.* Alii, seu Chaldæi, jactant, se comprehensa monumentis habere *quadringenta septuaginta millia annorum.* Alii postremo effutiant, Mundum esse æternum. In hos crassos errores circa existentiam Mundi impegisse illos Scriptores Ethnicos, mirari profecto non subit: cum enim ignorat Dei verbo, simul quoque ignorent originem rerum, supremumque illud tempus, quo Mundus esset effectus, certi quidpiam assequi haud potuerunt, quamobrem & digitis, ut proverbio dicitur, micabant in tenebris. Id certe agnovit, & ultro falsus est unus ex Ethnicis Scriptoribus Marcus Varro, Romanorum doctissimus, qui referente Censorino lib. De Natali die cap. 17. tria Mundi intervalla statuit, quorum primum a principio hominum usque ad Cataclysmum, seu Diluvium protrahebat, atque quot annorum extiterit, comprehendi posse negabat. Secundum a Cataclysmo ad primam usque Olympiadem, quod & *Mithicum*, hoc est, fabulosum, prudenter vocabat; de eo enim fabulosa permulta a Scriptoribus narrantur. Tertium ducebat a prima Olympiade ad sua illius tempora. Hoc autem ideo Historicum

nuncupabat, quia veris narrationibus res gestas Scriptores bene multi literis consignassent. Juxta igitur illud locupletissimum Varronis, Scriptoris Gentilis, testimonium, post primam duntaxat Olympiadem (quæ, ut fatentur omnes ad unum Chronologi, septingentis & septuaginta sex tantum annis Natale vulgare Christi Domini antevertit) ceperunt Scriptores Ethnici vera & Historiæ consentanea narrare; Cetera vero, quæ ante primam Olympiadem memoriz prodiderunt, anilibus fabulis jure optimo accenseri debent. Dico præterea, ad aniles itidem fabulas ablegari debere Historias Ægyptiorum, Assyriorum, Chaldæorum, & aliarum Nationum Orientalium, tum quia densissimis tenebris involvuntur, nœniis, antilogiis, & ineptiis scatent; tum quia etiam ne minimam quidem veri speciem habet quicquid de fabulosa antiquitate sua jactant Ægyptii, Assyrii, Chaldæi, & Sinæ, qui, ut gentis suæ primordia augustiora redderent, splendida mendacia certatim adornarunt, & putidissima obtulerunt commenta, quæ hic, ne plus nimium continere tempus videar, non confutabo, sed potius alto silentio prætermittam, nptote indignissima, quæ a te, tuique similibus, Christianæ Religionis cultoribus, audiantur, sicut merito observat Ludovicus Vives, qui mirari se scribit bonas horas a quibusdam in talibus collocari nugis. Non immorabor etiam in refellendo Præadamitarum, seu Chymericorum hominum, qui ante Adamum extiterint, infalso Systemate, tum quia istud male confarcatum Systema, statim ac publicam lucem adspexit, natalitiis tenebris damnatum, dirisque execrationibus fuit ab omnibus proscriptum; tum quia etiam hujus Systematis Auctor, seu Isaacus Pererius, natione Gallus, e Calvinistarum Secta, facti tandem poenitens, Romæ anno 1657. coram Alexandro VII. Pontifice Maximo, palinodiam decantavit, suumque hætenus inauditum Systema, una cum Calviniana hæresi, quam cum lacte fuxerat & hætenus prolessem fuerat, ejuravit, atque in sinu Ecclesiæ Catholicæ constanter perseverans ex hac vita migravit.

D. Putabam sane, hujusce Prædamitarum Systematis Auctorem fuisse aliquem virum incredulum, & ab omni Religione extorrem, nec unquam suspicatus fuisssem, illum esse Christianum, cum quilibet Christianus a teneris annis profiteri teneatur tria præcipua dogmata, quæ hoc infestissimo Prædamitarum Systemate penitus convelluntur. In primis, qui semel Christianæ Religionis rudimentis imbutus est, credit, ideo omnes omnino homines via ordinaria contrahere peccatum originale, quia omnes homines per generationem propagantur ab Adamo, primo omnium parente, in quo, tanquam in capite morali, erant omnes inclusi; quo fit, ut peccatum Adami non solum ipsi nocuerit, sed ad omnes & singulos homines ab eo descendentes transfundatur. At, hæc Christianæ Religionis doctrina oppido falsa esset, si revera fuissent Præadamitæ, idest, si extitissent homines ante Adamum: hi siquidem Præadamitæ non contraxissent peccatum originale, utpote qui nec per generationem ab Adamo descendissent, nec in eo, seu in capite morali, fuissent inclusi. Falso itaque doceret Christiana Religio, omnes omnino homines contrahere peccatum originale, si rursus extitissent homines ante Adamum. Præterea, obstringitur quilibet Christianus credere, Verbum Divinum fuisse incarnatum pro omnibus hominibus, qui peccato originali cum sint infecti, non aliter, quam per incarnationem Verbi Divini sanari ac reparari poterant. Hæc autem Christianæ Religionis doctrina falsitasidem esset, si extitissent homines ante Adamum; pro illis siquidem hominibus, qui fuissent expertas peccati originalis, Verbum Divinum non esset incarnatum, proindeque falso doceret Christiana Religio, Verbum Divinum pro omnibus omnino hominibus esse incarnatum. Denique, Christiana Religio docet, Jesum Christum mortuum esse pro omnibus & singulis hominibus, quia omnes & singuli homines erant mortui in Adamo, indeque Jesum Christum proponit tanquam Redemptorem, Mediatorem &

Salvatorem omnium hominum. Hæc autem Christianæ Religionis doctrina vera esse non posset, si ante Adamum homines extitissent; pro illis quippe hominibus, qui in Adamo non fuissent mortui, Christus mortuus non esset, subindeque dici haud posset eorum Redemptor, Mediator, ac Salvator. Falso itaque doceret Christiana Religio, Christum mortuum esse pro omnibus omnino hominibus, eumque Redemptorem, Mediatorem, & Salvatorem omnium hominum. His rationibus permotus, existimabam, hoc Prædamitarum Systema, quo præcipua Christianæ Religionis profligantur dogmata, processum fuisse non ab homine Christiano, sed a quodam Atheo, omnisque Religionis experie. Verum, mittamus, si placet, istud Prædamitarum Systema, quod aperte adversatur Scripturæ Sacræ, quæ purum putumque Dei verbum est; atque nunc diligenter expendamus omnia, quæ spectant naturam & dotes Adami, primi omnium hominum parentis, in statu innocentie constituti. Primo itaque scire velim, quo pacto Adamus fuerit formatus a Deo, & quale corpus habuerit.

M. Adamus, in quo & natura & pacto continebamur omnes, qui ab eo deinceps progeniti fuimus, ex humo formatus est, indeque a Latinis dictus homo; vel (sicut refert Josephus lib. 1. Antiq. Jud. cap. 2.) a terra rubra dictus est *Adamus*, ex qua, ut ajunt, Adami corpus compactum fuit, quod hoc genus glebæ mixtum aqua facilius compingatur, fortiusque conglutinetur. Voluit autem Deus, ut Adami corpus esset eximie robustum, elegans, procerum, & præclare compactum, ita ut Adami corporis constitutio & temperatura reliquorum omnium corpora æqualitate quadam, ac perfectione, & elegantia prorsus transcendere. Porro, ex ejusdem Adami dormientis latere detractam costam Deus formavit in feminam, dictam *Evam*, quam ei sociam, & adjutricem dedit, quamque ideo ex Adami costa formavit, ut omnium hominum parens esset Adamus, sicutque jugis, ac perpetua cognatio & necessitudo inter homines esset, quippe qui ex uno, seu

Ada-

Adamo, prodirent omnes, ac propterea & se se mutuo & ardentius quoque amarent, & ad eandem consequendam beatitudinem genitos se esse omnes intelligerent, ad quam Adamus & Eva certo certius ab opifice Deo creati fuerant. Unam autem duntaxat conjugem uni viro, seu Adamo, junxit Deus, ut quid Reipublicæ, quid alendis liberis, quid nuntati, ac paci domus magnopere expediret, palam doceret: ægre enim admodum servantur hæc, ubi unus vir plures conjuges habet. Sed hic occurrunt duæ ab Hebræis confictæ rejiciendæ fabulæ. In primis, ajunt nonnulli Rabbinii, corpora Adami, & Evæ tantæ proceritatis fuisse, ut vadofum Mare pedibus transiverint. Quæ quidem fabula adeo illepidæ & invenusta est, ut eam retulisse, abunde confutasse sit. Quidam vero alii Rabbinii inepte fabulantur: Adami corpus biforme a Deo conditum esse, voluntque, Adamum, & Evam creatos esse sicut unum, a tergis, vel dorso conjunctos, postea divisos esse a Deo, qui dimidiam partem accepit, & fuit Eva. Huic fabulæ, quam de suo cerebro sixerunt Rabbinii, ut aliquam veri speciem conciliare possint, adducunt Scripturæ locum Genesis cap. 1. vers. 27. ubi hæc leguntur: *Ad similitudinem Dei creavit illum, seu Adamum, masculum & feminam creavit eos.* Ex quo inferunt, Adamum fuisse conditum a Deo Androginum, seu, ut, vulgo ajunt, Hermaphroditum. Verum, ut obiter dicam, hæc fabula crasso non solum filo contexta est, sed etiam aperte repugnat Scripturæ Sacræ, quæ disertis verbis docet, solum Adamum creatum esse, cumque non inveniretur ipsi adjutor similis, Deum ex ejus latere costam tulisse, & in mulierem compegisse: *Non est bonum, inquit Scriptura Sacra, hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi...* *Edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Quin & ille Scripturæ Sacræ locus, quem in sui absurdi commentii confirmationem adducunt isti Rabbinii, ipsis minime faver, sed potius contra illos evidētissime facit. Si enim Deus Adamum creasset Androginum, certe Moyses non diceret de Adamo: *Ad si-*

militudinem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos. Sed dicere debuisset: *Masculum & feminam creavit eum, seu Adamum.* Apage ergo ridiculas ejusmodi fabulas, quibus dum indulgent Rabbinii, qui vento & chymyris pascuntur, omnibus se se plenis buccis deridendos propinant.

D. Ex his, quæ mox dixisti, scilicet animam scrupulus, quem mihi eximas velim. Evam fuisse a Deo datam conjugem Adamo insinuasti, sed nunc dubius hæreo, utrum Adamus, si in statu innocentie perstitisset, carnalem copulam cum sua conjugē habiturus esset? & utrum in eodem statu futuræ essent nuptiæ, quæ carnalem hominum propagationem per maris cum femina congressum facerent? Cum enim ejusmodi nuptiæ inhonestum libidinis ardorem, & nimium concupiscentiæ æstum importent, videtur mihi, eas in hoc felicissimo innocentie statu locum habere minime potuisse. Explica itaque, si placet, quo pacto in statu innocentie (si ex eo per peccatum non excidisset Adamus) fuisset genus humanum sive per Adamum, sive per ejus posteros multiplicatum?

M. Adamum in statu innocentie (si in eo perseverasset) congressum ad procreandos filios cum sua conjugē habiturum, futuræque in eodem innocentie statu nuptias, quæ carnalem hominum propagationem maris cum femina consortium facerent, sententia est Sancti Augustini lib. 9. in Genesim cap. 3. 6. & 7. cui S. Thomas primæ Partis sive Summæ Tripartitæ quæst. 98. Art. 1. & 2. omnesque Theologi adherent. At enim, frustra Deus discrimen sexuum ante peccatum fecisset, & utrique parenti organa incaassum exhibuisset, quibus generare possent, si in statu innocentie genus humanum aliter quam per generationem, & maris cum femina coitum multiplicari potuisset. Nec ratio ulla patitur, ut eorum usus ante peccatum possibilis non esset, cum exigat naturæ ordo, ut in quavis genitura virtus activa & passiva simul existant, simulque coeant, quarum prior in mare, posterior in femina est. Ad hæc, quorum Moyses cap. 1. Geneseos commemorat, Deum fecisse unum homi-

nem marem, & deinde femina, ac utrique hanc faustam benedictionem dedisse: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*, nisi ut evidens faceret, utrumque, scilicet Adamum & Evam, naturam, atque adeo dono Dei, procreationem appetere, ac subinde futuras fuisse in eo statu felicissimo honorabiles nuptias, & eorum immaculatum, nullam autem in eo futuram, fedtatem, nullam turpitudinem, nullumque genitalium motuum non a ratione, & a voluntate hominis præscriptum; nullum inhonestum libidinis ardorem, nullam concupiscentiam impetum, quia turpitudinem omnem, omnemque intemperantiam peccatum invexit, sicut & erubescantiam, quam non fuisse ante peccatum palam facit Moyses cap. 2. lib. Genesios v. 25. dicens: *Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus, & non erubescabant.* Quæ verba explicans S. Augustinus lib. 14. de Civitate Dei cap. 26. hæc habet: *Inter se* (idest Adamum & Evam) *fida ex honesto amore societas. In tanta facilitate rerum, & felicitate hominum, absit ut suspicemur non potuisse prolem fieri sine libidinis morbo, sed eo voluntatis nutu moverentur illa membra, quo cetera: & sine ardoris illecebroso stimulo, cum tranquillitate animi & corporis, nulla corruptione integritatis insunderetur gremio matris uxoris. Non ageret turbidus calor, sed spontanea potestas, sicut opus esset, adhiberet. Ut enim ad pariendum non doloris gemitus sed maturitatis impulsus feminea viscera relaxaret, sic ad satandum, & concipiendum, non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret.* Procreassent igitur Adamus & Eva filios, si in statu innocentie perstitissent, non quidem ad conservandam simpliciter speciem, quoniam filii, quos genuissent, dono justitiæ originalis immortales evasisent, sed ad eam in hoc sensibili Mundo conservandam, quoad parentes in caelestem patriam vivi confunderent; & rursus ad augendam prolem in Dei cultum & multorum salutem; denique, ut primi parentes nostri vitam in terris feliciter ducerent, quæ certe minus suavis, & minus jucunda illis fuisset absque societate & prole. Hinc, si perstitisset felicissimus

innocentie status, futuræ fuissent in eo urbes, pagi, domus, atque adeo Economica, Politica, ceteræque honeste Discipline, & Artes. Nec solum in eo statu innocentie fuissent geniti mares, verum etiam natæ essent feminae, tum quia feminae, non secus ac mares, ad electos pertinent, quorum numero & integritati cum primis consulere voluit Deus, dum dixit primis parentibus: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*: tum quia etiam uterque sexus pertinet ad integritatem & perfectionem speciei humanæ. Quamquam enim (ut docet S. Thomas 1. p. quæst. 92. art. 2. ad 1. & quæst. 99. art. 2. ad 1.) femina dicatur *mas occasione*, quia est præter intentionem naturæ particularis, utpote quæ occasione potius ac imbecillitate virtutis feminis, quam ex intentione naturæ particularis, nascatur; non generatur tamen femina præter intentionem naturæ universalis, quia, ut ibidem ait Doctor Angelicus, *femina est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata; intentio autem naturæ universalis pendet ex Deo, qui est universalis author naturæ.*

D. Unum circa productionem corporis Adami, & Evæ superest mihi duntaxat proponendum Dubium, cur scilicet Deus sic corpus Adami, & Evæ formarit ac disposuerit, ut staturam habeat rectam, & os sublime in cælum, dum tamen alia animalia caput habeant in terram pronum?

M. Hic corporis hominis status, orisque figura declarat (teste Lactantio lib. de ira Dei cap. 7.) non esse homines cum pecudibus æquales. Illarum quippe natura in humum, pabulumque prostrata est, nec habet quidquam commune cum Cælo, quod non intuetur. Homo autem recto statu, ore sublimi ad contemplationem Mundi excitationis confert cum Deo vultum, & rationem ratio cognoscit. Sed quatuor alias rationes suppeditat Sanctus Thomas 1. part. quæst. 91. artic. 3. ad 3. quibus egregie probat, conveniens esse, ut corpus hominis habeat staturam rectam, quasque uberioris explicationis ergo, hic inferere non pigebit. Primo, conveniens est, ait Angelicus ille Doctor, ut corpus, hominis habeat staturam rectam, quia

..sen-

sensus sunt dati homini non solum ad vitam necessariam procurandam, sicut & aliis animalibus, sed etiam ad cognoscendum; unde cum cetera animalia non delectentur in sensibilibus nisi per ordinem ad cibos, & venerea, solus homo delectatur in ipsa pulchritudine sensibilibus secundum se ipsam: & ideo, quia sensus precipue vigent in facie, alia animalia habent faciem pronam ad terram, quasi ad cibum querendum, & providendum: sibi de victu. Homo vero habet faciem erectam, ut per sensus (& precipue per visum, qui est subtilior) & plures differentias rerum ostendat: libere possit ex omni parte sensibilia cognoscere, & celsa & terrena: ut ex omnibus intelligibilem colligat veritatem. Secundo, ut interiores vires liberius suas operationes habeant, dum cerebrum (in quo quodammodo perficiuntur) non est depressum, sed super omnes partes corporis elevatum. Tertio, quia oportet, si homo haberet pronam staturam, quod uteretur manibus loco anteriorum pedum, & sic utilitas manuum ad diversa opera perficienda cessaret. Quarto, quia, si haberet pronam staturam & uteretur manibus loco anteriorum pedum, oporteret quod cibum caperet ore, & ita haberet os oblongum, & labia dura, & grossa, & linguam etiam duram, ne ab exterioribus laderetur, sicut patet in aliis animalibus: Et talis dispositio omnino impediret locutionem, quae est proprium opus rationis. Haec sunt causae, ob quas, juxta S. Thomam, homo habet staturam rectam, dum cetera animalia caput habent inclinatum ad terram.

D. A. productione corporis Adami transitum nunc faciamus, si placet, ad dotes, quibus Deus ejus animum exornavit, & in primis, exponas velim, quo in sensu intelligenda sint haec verba, quae Deus, antequam formaret hominem, protulit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram?*

M. Hominem factum esse ad imaginem & similitudinem Dei, una est omnium Sanctorum Patrum, & Scripturae Sacrae Interpretum sententia. Sed in quo sita sit illa Dei imago homini impressa? variae referuntur interpretationes. Prima est, quod hominis anima incorporea, immaterialis, & spiritualis sit. In hoc imaginem Dei col-

locat Sanctus Augustinus. Secunda est, quod anima aeterna sit & immortalis: sicut & ipse Deus. In hoc imaginem Dei, ad quam factus est homo, reponit Origenes. Tertia est, quod anima sit intellectus, voluntate & memoria praedita. Et in eo sensu hominem ad imaginem Dei factum esse censet S. Joannes Damascenus. Quarta est, quod hominis anima sit liberi arbitrii: Et sic ad imaginem Dei formatum esse hominem docet S. Ambrosius. Quinta est, quod sit capax sapientiae, societatis, Religionis, virtutis, gratiae, & beatitudinis: Et in hac capacitate imaginem Dei, ad quam factus est homo, constituit S. Gregorius Nysseus. Sexta est, quod homo cunctis animalibus sua potestate praestet & dominetur. Sic sentit S. Basilii. Septima est, quod sicuti Deus Pater, seipsum cognoscens, producit Verbum Divinum per intellectum, & se amando, producit per voluntatem Spiritum Sanctum: ita homo, intelligendo se, producit in mente sua verbum intelligibile, sui ipsius expressivum, sibi quae simile, atque inde procedit in voluntate ejusdem amor. Sic enim homo habet in se imaginem Sanctissimae Trinitatis. Ita imaginem Dei impressam homini explicat S. Augustinus lib. 10. de Trinitate cap. 10. & lib. 14. cap. 11. cui subscribit S. Thomas 1. part. quaest. 93. art. 8. Postrema interpretatio est, quod homo factus sit ad imaginem Dei, quia homo conditus est in Gratia sanctificante, per quam divina factus est consors naturae.

D. Estne Dogma Fidei, Adamum conditum fuisse in Gratia sanctificante?

M. Quamvis probabilius sit, Adamum fuisse conditum in Gratia sanctificante, sicut post Sanctum Augustinum docet Sanctus Thomas in 2. Sent. distinct. 29. quaest. 1. art. 2. perperam tamen Jansenius, Iprensis Episcopus, lib. De gratia primi hominis, & Angelorum cap. 1. asserit. Dogma Fidei esse, Adamum in Gratia sanctificante conditum fuisse, idque in controversiam amplius revocari hand posse, sed tanquam ab Ecclesia definitum, & Fide certum supponit. Id, inquam,

falso afferit *Janfenius*, tum quia nec in sacris litteris aperte continetur, nec in sacris Conciliis definitum unquam fuit, nec ex Sanctorum Patrum Operibus evidenter colligi potest, Adamum conditum fuisse in Gratia sanctificante. Id etiam Celeberrimi Theologi, & de Fide optime meriti, non solum in dubium vocarunt, sed etiam negarunt, quos inter censetur *Hugo a S. Victore* lib. 1. *De Sacramentis* part. 6. c. 17. Magister *Sententiarum* lib. 2. distinct. 23. *S. Bonaventura* in 2. Sent. distinct. 29. art. 2. quæst. 1. Quibus addi debent *Alexander de Ales* in Summa, 2. parte quæst. 96. membro 1. *Scotus* in 2. Sent. distinct. 29. Quæst. unica, & alii, quibus referendis supersedeo. Dogma igitur Fidei non est, Adamum fuisse conditum in Gratia sanctificante, alioqui doctissimis illis Theologis, mox a me laudatis, qui in contrariam abierunt sententiam, hæreseos nota inurenda esset. Quod sane nemo Catholicus dicere audeat. Ab hoc itaque *Janfenii*, & aliorum, qui ei hac in parte ad stipulantur, errore cavere debes, & duo, quæ certissima sunt, & omnibus Theologis probantur, constanter propagare. Primum, certissimum est, Adamum habuisse, antequam laboretur in peccatum, dona quædam spiritualia, scilicet sanctitatem & iustitiam, quæ sunt effectus Gratiæ sanctificantis, eumque peccando has dotes amisisse, sicut docent omnes ad nnum Sancti Patres, idque definit Sydonus Generalis Tridentina Sessione 1. Can. 1. his verbis: *Si quis non confitetur, primum hominem Adamum, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua fuerat constitutus, amisisse, anathema sit.* Et sessione 8. cap. 17. statuit eadem Sancta Sydonus, Christianos accipere in Baptismo primam stolam, id est, veram & Christianam iustitiam, pro illa, quam Adamus sua inobedientia sibi & nobis perdidit, ipsis per Christum donari. Evidens porro est, iustitiam, & dona, quæ in Baptismo accipimus, esse spiritualia & supernaturalia, per quæ ad spiritualem finem, seu ad vitam æternam consequendam institui-

mur, & ordinamur. Secundo, apud omnes Theologos in confesso est, Adamum non fuisse conditum in statu naturæ puræ, quia nullum dubium est, quin immortalitas status innocentie fuerit Donum supernaturale; at certum est ex Sacris Scripturis, & perpetua Sanctorum Patrum traditione, Adamum, primum omnium parentem, factum esse immortalem: *Creavit Deus hominem inextinguibilem*, Sapientie cap. 2. Quo fit, ut temerarius jure optimo audiret ille, qui diceret, Adamum fuisse conditum in statu naturæ puræ.

D. Quid sibi vult iste status naturæ puræ, in quo ais, Adamum minime conditum fuisse?

M. Quo facilius intelligas, in quo situs sit status naturæ puræ, advertere debes, octo a Theologis distingui naturæ humanæ status. Primus est status naturæ puræ; alter est status naturæ integræ; tertius est status naturæ innocentis; quartus est status naturæ lapsæ; quintus est status naturæ lapsæ autem Legem Mosaicam; sextus est status naturæ lapsæ sub Lege Mosaiica; septimus est status naturæ lapsæ sub Lege Evangelica; octavus est status in pace, seu in æterna Beatitudine. Nunc breviter exponam, in quo potissimumistant octo illi naturæ humanæ status. Et primo, quidem, status naturæ puræ nihil aliud est, quam conditio naturæ humanæ sine peccato & sine gratia. In hoc statu naturæ puræ si homo fuisset a Deo conditus, miseris omnibus fuisset obnoxius, quas in hac vita mortali experimur, non tamen concupiscentiam rationi perduellam habuisset, quia concupiscentia, quæ non subiacet rationis imperio, inest homini contra naturam, estque homini duntaxat naturalis, in quantum subditur rationi, sicut luculentissime docet Sanctus Thomas 1. 2. qu. 82. art. 3. ad 1. In statu autem naturæ puræ nihil rationi in suis facultatibus contrarium sensisset homo, cum in illo esset creatus his dotibus instructus universis, quæ naturæ humanæ consentaneæ essent. Status naturæ integræ est conditio naturæ humanæ suis dotibus absolutæ, & perfectæ, nullisque miseris obnoxie. In hoc statu

ho-

homo scientiarum naturalium & virtutum moralium apparatu esset instructus, a morbis vero & moriendi necessitate immunis. Status naturæ innocentis est conditio naturæ humanæ iustitiæ originali præditæ, addit autem iustitiæ originalis ad integritatem naturæ gratiam sanctificantem, uberrimam illam quidem & perfectissimam, cuius beneficio non solum ratio hominis perfecte subdebatur Deo, sed etiam ejus voluntas subiciebatur rationi, voluntati appetitus sensitivus, & corpus animæ. Status naturæ lapsæ est conditio naturæ humanæ peccato Adami, quod in omnes posteros per generationem propagatum est, inquinatæ. Status naturæ humanæ lapsæ ante Legem est ille status, qui exordium habuit immediate post peccatum Adami, & perduravit usque ad Legem scriptam, seu Mosaicam. In hoc statu homines vixerunt sine ulla Lege scripta, solam habentes Legem naturalem in eorum cordibus insculpatam, sed multum, ob peccata, quibus se foedabant, obscuratam. Status naturæ lapsæ sub Lege Mosaicæ est ille status, in quo fuit Respublica Judæorum a tempore Legis Mosaicæ usque ad adventum Jesu Christi, Salvatoris nostri. Status naturæ humanæ sub Lege Evangelicæ, est ille status, qui auspiciatur ab adventu Jesu Christi, & persistit usque ad finem Mundi. Quamvis autem homo in hoc statu sub Lege Evangelicæ per gratiam medicinale sit a Christo Domino sanatus, semper tamen dicitur esse in statu naturæ lapsæ, quia licet per Baptismum gratia restituatur, semper tamen manet in homine, etiam iustificato, peccati fomes, qui est appendix peccati originalis, & ad peccatum inclinat, ita ut, licet homo in statu Legis Evangelicæ per Gratiam Sanctificantem perfecte sanetur quantum ad mentem, remaneat tamen infirmitas quantum ad carnem, per quam propendit ad peccatum, ut docet S. Thomas. Denique, status hominis in pace est ille, qui (ut inquit S. Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 118.) post hanc vitam in requie spiritus, deinde etiam in resurrectione carnis implebitur. Habes nunc compendiosam notitiam status naturæ pu-

rz, & omnium statuum naturæ humanæ.

D. Ex ea, quam mox tradidisti, notitia status naturæ puræ, facile nunc intelligo, non solum in eo statu Adamum non fuisse conditum, sed nec in eo. potuisse a Deo creari. Status quippe naturæ puræ, ut mox dicebas, ille est, in quo homo fuisset obnoxius miseriis corporis, idest, morbis, & morti absque ullo peccato præcedente. At videtur prorsus impossibile, ut Deus, qui iustus est, velit hominem condere eo in statu, in quo, absque ullo præcedente peccato, iisdem miseriis, morbis, & morti homo esset addictus, quas nunc in statu naturæ lapsæ, ob peccatum originale, quod in Adamo contraximus, iuste patimur. Sub iusto siquidem Deo nemo innocens miser esse potest.

M. Siste, precor; video enim te a recta via deflectere, ad quam te redcam necesse est. Dum dicis, Adamum in statu naturæ puræ non fuisse conditum, recte sentis. At, dum asseris, prorsus impossibile esse, ut Deus Adamum in statu naturæ puræ crearet, a vero quam longissime recedis. Hic enim ipsissimus est error *Cornelii Jansenii*, Episcopi Iprensis, qui in tribus libris, quos edidit, *De statu naturæ puræ*, totus est ut probet, statum naturæ puræ esse prorsus impossibilem, Deumque fore injustum, si hominem in statu naturæ puræ condidisset, in quo (nullo præcedente peccato) iisdem miseriis, morbis, & morti subjaceret, quibus nos in præsentī statu naturæ lapsæ, propter peccatum originale sumus obnoxii. Verum, hunc *Jansenii* errorem, quem præformaverat *Michael Bajus*, profligant Romani Pontifices S. Pius V. *Gregorius XIII.* *Urbanus VIII.* & *Innocentius X.* dum istas duas *Michaelis Baji* Propositiones damnaverunt, quarum prior, quæ ordine est vigesima secunda, his verbis concepta est: *Humane naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium naturæ divinæ debita fuit integritati primæ conditionis.* Altera vero Propositio, quæ est in ordine 55. sic habet: *Deus ab initio non potuit talem creare hominem, qualis nunc nascitur.* Has *Michaelis Baji* Propositiones, quas in tribus libris de Statu natu-



ra pœnæ recoxit *Janſenius*, quæque ſtatus naturæ puræ poſſibilitatem plane evertunt, dum confixerunt mox a me laudati Summi Pontifices, ſtatus naturæ puræ poſſibilitatem agnoverunt. His Summorum Pontificum definitionibus aperte adſtruitur doctrina *S. Thomæ*, qui Quodlibeto primo, quæſt. 4. art. 3. hæc ſcribit: *Poſſibile fuit Deo ut hominem faceret in puris naturalibus*, id eſt, nullis inſtructum donis gratuitis, ſeu ſupernaturalibus, ac ſubinde in ſtatu naturæ puræ. Et in libro 2. Sent. diſtinct. 21. quæſt. 1. art. 2. ad 3. difficultatem, quæ tibi circa ſtatus naturæ puræ poſſibilitatem facieſcit negotium, pleniffime diluit idem Doctor Angelicus his verbis: *Poterat Deus a principio quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terre formare, quem relinqueret in conditione ſue naturæ, ut ſcilicet mortalis & poſſibilis eſſet in quo nihil humane naturæ derogaretur, quia hoc ex principiis naturæ conſequitur; non tamen iſte defectus in eo rationem culpæ & pœnæ habuiſſet, quia non per voluntatem iſte defectus cauſatus eſſet*. Idem inculcat *S. Doctor* 1. part. qu. 74. art. 5. ad 1. dicens: *Corpus hominis ante peccatum immortale fuit non per naturam, ſed per gratie donum*. Quam doctrinam hauſit Sanctus Præceptor ex *S. Auguſtino* qui libro 2. de Geſeſi ad literam cap. 15. ait: *Poſſe non mori, præſtabatur Adamo de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ: mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris*. Homo itaque, juxta illos Sanctos Patres, ſi in ſtatu naturæ puræ conditus fuiſſet, perſenſiſſet miſerias & mortem, quas nunc patimur in ſtatu naturæ lapſæ, cum hoc tamen diſcrimine, quod in ſtatu naturæ puræ, ſi extitiſſet, miſeria, & mors non habuiſſent rationem pœnæ, cum in eo ſtatu nulla culpa, nulum peccatum, propter quod Deus hominibus pœnas infligit, fuiſſe ſupponatur, ſed fuiſſent meri defectus conſequentes hominis in ſtatu naturæ puræ conditionem, cujus natura fuiſſet poſſibilis & mortalis, non ſecus ac miſeria & mors, quas patiuntur belluæ, ſunt naturales defectus conſequentes earum natu-

ram, quæ poſſibilis ac mortalis eſt, ſed pœnæ dici haud poſſunt, cum pœnæ non infligantur a Deo niſi ob præcedens peccatum, cujus capaces belluæ eſſe non poſſunt. At vero, in ſtatu naturæ lapſæ, miſeria & mors, quibus ſumus obnoxii, ſunt pœnæ peccati originalis, ſeu primigeniæ culpæ Adami, primi omnium parentis, qui, excidendo e ſtatu innocentia, immortalitatem, quam a Deo acceperat, perdidit, & peccando violavit pactum, quod ſanxerat Deus, immortalitatem, ei conſeſſam, in poſteros illius translatum iri, niſi ipſe in peccatum laberetur, & juſtitia originalis, ſibi, poſteriſque ſuis jaſturam faceret. Hac autem ſemel de lapſu Adami e ſtatu innocentia ſuppoſita hypotheſi (quam Scriptura Novi ac Veteris Teſtamenti, perpetuaque Sanctorum Patrum Traditio confirmant) liquet, Deum immortalitatis beneficium, immunitatem a miſeriis, & juſtitia originalis donum ſubtraxiſſe Adamo, & poſteris ejus in pœnam peccati, quo ſe primus ille homo, omneſque alios homines, ex ipſius ſemine naſcituſ, reos fecit, ac proinde miſerias, quas nunc patimur, eſſe pœnas peccati originalis. Hinc eſt, quod *S. Auguſtinus*, alique Patres, qui diſputarunt contra Pelagianos, peccatum quidem originale negantes, ſed tamen ultro admittentes hanc hypotheſim de lapſu Adami ex innocentia ſtatu, quam, multis Scripturæ Sacrae cum Veteris, tum Novi Fœderis teſtimoniis ſtabiliram, inſiciari non poterant; contra illos, inquam, Hæreticos Pelagianos diſputantes *S. Auguſtinus*, alique Patres invicte probarunt, mortem, miſerias, & calamitates, quibus nunc obnoxii ſunt homines, eſſe pœnas peccati originalis, ſeu culpæ Adami, primi omnium hominum parentis, quia cum Deus ſit juſtus, & neminem puniat, niſi ob præcedentem culpam, nunquam proſecto immortalitatis beneficium, ab omnibus miſeriis immunitatem, juſtitiam originalem, aliaque dona gratuita, quæ, teſtante Scriptura, Adamo conceſſerat, & in ejus poſteros tranſmitti debebant, ſi Adamus non peccaſſet, hæc, inquam, omnia dona ſu-

pernaturalia nunquam Deus Adamo, ejusque posteris ademisset, nisi Adamus peccasset, & in pernam peccati, sibi, suisque posteris, omnia illa dona supernaturalia amisisset. Quamobrem Apostolus *Paulus* Epist. ad Romanos cap. 5. ait, *Per unum hominem, idest Adamum, peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

D. Nullam amplius circa possibilitatem status naturæ puræ difficultatem patior. Nam, cum immortalitas, & Gratia sint beneficia homini indebita, nihil dubii est, quin Deus, si voluisset, hominem condere potuisset in statu naturæ puræ, & in eo illum relinquere, juxta naturæ humanæ conditionem, passibilem & mortalem. Sed uberior, quæso te, expone nunc, quid sit illa justitia originalis, qua Adamum, antequam peccaret, fuisse donatum, paulo ante observasti.

M. Per justitiam originalem, quam habuit Adamus ante peccatum, intelligitur rectitudo & ordo totius hominis, & omnium ejus facultatum, tam inter se, quam respectu suorum actuum. Hæc autem justitia dicitur *originalis*, quia homini ab origine a Deo indita est, eamque nisi peccasset, ad omnes posteros transmississet, non quidem vi seminis, sed beneficio Dei, qui hoc cœleste Donum in generatione simul cum anima infudisset. In tribus autem potissimum sita erat hæc justitia originalis. Primo, in subjectione mentis hominis ad Deum, quæ subjectio perfectissimam Legis ejus notitiam, & plenam cognitæ Legis involvebat obedientiam, ita ut hoc in felici statu constitutus homo vere dicere posset: *Mibi ad hæc Deo bonum est.* Secundo, sita erat justitia originalis in partium animæ inferiorum, videlicet concupiscentis, & irascientis appetitus, perfecta subjectione respectu Reginæ rationis, quæ supremo & absoluto imperio potiebatur. Denique, sita erat justitia originalis in obsequio, seu subjectione corporis ad animam, sicut dilucide explicat S. Thomas 1. parte quæst. 95. art. 1. Hæc autem trina subjectio, promanans e justitia originali, efficiebat, ut primi parentes nostri, in statu

innocentiæ constituti, nullis interioribus superbæ temptationibus agitantur, nulla cupiditate, inordinative motibus moverentur ad violandum Dei præceptum, nullo dolore vel timore afficerentur, sed summa tranquillitate fruerentur, jugi ad Deum amore anhelarent, & omne peccatum vitarent, sicut S. Augustinus lib. 14. De Civitate Dei cap. 10. testatur his verbis: *In illo statu erat devotiva tranquillitas peccati, qua manente, nullum malum omnino esse poterat.* Docet etiam S. Thomas 1. 2. quæst. 89. art. 3. primos parentes nostros in statu innocentie non potuisse peccare venialiter, antequam peccarent mortaliter per internam elationem. Et 1. part. quæst. 93. art. 4. postquam probavit, Adamum in statu innocentie decipi non potuisse, in responsione ad primum sibi propositum argumentum hæc habet: *Dicendum, quod seductio mulieris, seu Evæ, etsi præcesserit peccatum operis, subsecuta tamen est peccatum internæ elationis (quod fuit mortale). Dicit enim Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram cap. 30. quod mulier verbis serpentis non crederet, nisi jam inisset menti ejus amor propria potestatis, & quidam de se superba presumptio.*

D. Crafiori, si placet, minerva expone; cur primi parentes nostri in statu innocentie non potuerint venialiter peccare, antequam peccarent mortaliter. Id quippe, ut candide fatear, necdum satis intelligo. At enim, justitia originalis in statu naturæ innocentis mentem primorum parentum nostrorum non perfectius Deo subiciebat, quam Gratia sanctificans in statu naturæ lapsæ mentem hominum justorum Deo subiciat; atqui tamen Gratia sanctificans in statu naturæ lapsæ non impedit, quominus justis interdum labantur in peccatum veniale: quidni igitur cum justitia originali, qua primi parentes nostri in statu innocentie erant instructi, coherere potnit veniale peccatum? Par enim videtur utrobique ratio.

M. Fallers. Justitiam originalem in statu naturæ innocentis inter & Gratiam sanctificantem in statu naturæ lapsæ non est par utrobique ratio. Justitia quippe originalis in statu innocentie triplicem habebat effectum. Primarius effectus justitiæ originalis erat mentem

primorum parentum nostrorum subdicere Deo, illosque Deo gratos & amicos facere; & hunc primarium effectum, quem iustitia originalis in statu innocentie producebat, restituit hominibus in statu naturæ lapsæ Gratia Sanctificans, quæ datur in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ, homines facit Deo gratos & amicos, eorumque mentes subijcit Deo. At, effectum alterum iustitiæ originalis, per quem vires inferiores primorum parentum nostrorum perfecte subdicebantur rationis imperio, & tertium itidem effectum iustitiæ originalis, per quem corpus Adami, & Evæ obsequebantur animæ; utrumque, inquam, secundarium illum iustitiæ originalis effectum hominibus in statu naturæ lapsæ non restituit gratia Sanctificans. Quo fit, ut etiam in iustis, qui in statu naturæ lapsæ gratia Sanctificante præditi sunt, nonnunquam eorum rationis vigilantiam antevertant motus inordinati appetitus sentientis, qui, rationi cum subditi non sint, peccata sunt venialia, quæ in statu innocentie locum habere haud potuissent, quia iustitia originalis vires inferiores in primis parentibus nostris perfecte rationi, & corpus subdicebat animæ. Hoc discrimen, quod interest iustitiam originalem in statu innocentie inter & Gratiā Sanctificantem in statu naturæ lapsæ recte explicat S. Augustinus lib. de *Corruptione & Gratia* c. 11. his verbis: *Ille, seu Adamus, non opus habebat eo adiutorio, quod implorant ipsi (scilicet homines etiam iusti in statu naturæ lapsæ) cum dicunt: Video aliam Legem in membris meis repugnantem Legi mentis meæ: & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis: infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari sibi propugnandi, vincendique virtutem, per Christi gratiam possunt. Ille vero, seu Adamus, nulla tali rixa a se ipso adversus se ipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco, sua secum pace fruebatur. Et lib. de Civitate Dei cap. 14. hæc de primis parentibus*

nostris habet Aquilinus ille Doctor: *Quam igitur felices erant primi illi homines; & nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporis ladebantur incommodis. Idemque repetit cap. 26. ejusdem Libri, dicens: Summa erat in carne (Adami & Evæ) sanitas, in animo tota tranquillitas: sicut in Paradiso nullus erat aestus vel frigus, sic etiam in ejus habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offensio, nihil omnino triste, nihil erat inanis letum, gaudium enim perpetuebatur ex Deo, in quem flagrabat charitas ex corde puro, patientia bona, & Fide non ficta. Consule etiam Doctorem Angelicum in 2. libro Sent. distinct. 32. qu. 1. art. 2. ad 2. ubi ostendit, Gratiā Sanctificantem in statu naturæ lapsæ vires inferiores hominis non perfecte subdicere rationi, nec ejus corpus animæ; sicut iustitia originalis in statu innocentie perfectissime subdicebat.*

D. Propria experientia, heu nimium! agnosco discrimen istud, quod iustitiam originalem in statu innocentie inter & Gratiā Sanctificantem in statu naturæ lapsæ mox indicasti. At, optarem, ut duo Dubia, quæ, nonnihil exhibent mihi negotii, eadem brevitate dirimeres. Primum est: an (facta hypothesi, quod Adamus in statu innocentie perseverasset) homines nati fuissent cum iustitia originali, & in ea essent confirmati? Alterum dubium est: utrum (facta eadem hypothesi) pueri nati essent in scientia perfecti, & statim, ac prodissent ex utero matris, habuissent perfectum rationis usum.

M. Certum est (si Adamus perstitisset in statu innocentie) homines nascituros cum iustitia originali, quæ erat accidens consequens naturam speciei, seu donum, non soli Adamo, sed toti naturæ humanæ datum. Nam, cum naturaliter homo generet sibi simile secundum speciem, necesse fuisset, ut in statu innocentie, in quo non fuisset error in operatione naturæ, pueri qui nati fuissent, assimilarentur Adamo, primo omnium parenti, in iustitia originali, quæ erat donum toti naturæ humanæ a Deo datum. Et hoc apparet, inquit S. Thomas 1. part. qu. 100. art. 1. quia opposita sunt animi generis: peccatum au-

tem originale, quod opponitur iustitiæ originali, dicitur esse peccatum naturæ. Unde traducitur a parente in posteros: Et propter hoc, etiam filii (in statu innocentie) parentibus assimilati fuissent, quantum ad originalem iustitiam, idest, nati fuissent in iustitia originali. Advertit tamen idem S. Doctor in responsione ad secundum argumentum ejusdem articuli, iustitiam originalem non fore in statu innocentie gratiam naturalem, quia non fuisset transfusa per virtutem seminis, sed fuisset collata homini statim cum habuisset animam rationalem, sicut etiam statim cum corpus est dispositum infunditur a Deo anima rationalis, quæ tamen non est ex traduce. Pueri igitur in statu innocentie nati quidem fuissent in iustitia originali, sed in ea non essent confirmati, quia homines, ut docet Angelicus Doctor 1. part. qu. 100. art. 2. non possunt in iustitia & gratia confirmari nisi per claram & intuitivam divinæ essentiae visionem, quæ duntaxat post hanc vitam haberi potest. Porro, nec Adamus in statu innocentie potitus est visione essentiae Dei, nec, si in eo perseverasset, ipsius posteris, quamdiu vixissent, apertam Dei visionem habuissent: non fuissent ergo pueri in statu innocentie confirmati in iustitia originali. Si itaque Adamus non peccasset, non generasset quidem ex se filios gehennæ, ita scilicet, quod ab ipso contraherent peccatum, quod est causa gehennæ; possent tamen fieri filii gehennæ per liberum arbitrium peccando, vel si filii gehennæ non fierent per peccatum, hoc non esset propter hoc, quia essent in iustitia confirmati, sed propter divinam providentiam, per quam a peccato conservarentur immunes. Sunt verba S. Thomæ in responsione ad primam objectionem sibi propositam in art. 2. quæst. mox citatæ. Quod spectat alterum, quod proposuisti, Dubium, utrum videlicet pueri in statu naturæ innocentis fuissent in scientia perfecti? Respondet cum eodem Sanctissimo Præceptore 1. part. quæst. 101. art. 1. quod pueri in statu innocentie non nascerentur perfecti in scientia, sed eam progressu temporis absque difficultate acquisivissent inveniendo, vel addiscendo. Habuissent tamen pueri in statu innocentie, ut ibidem ait S. Tho-

mas, scientiam, quæ eis conveniens fuisset secundum tempus illud, quæque fuisset sufficiens ad dirigendum eos in operibus iustitiæ, in quibus homines diriguntur per principia juris naturalis, quorum, & aliorum universalium principiorum notitiam multo plenius tunc habuissent, quam nunc naturaliter habemus. Similiter etiam, pueri, qui nati fuissent in statu innocentie, non habuissent statim perfectum usum rationis, sicut habituri erant in ætate perfecta; habuissent tamen perfectionem quam nunc, quantum ad opera puerilia, quæ ad eos pertinebant, & quantum ad statum illum, sicut explicat S. Thomas 1. p. qu. 102. art. 2. Denique, in statu innocentie pueri, recens nati, non habuissent sufficientem virtutem ad movendum membra ad quoslibet actus, propter cerebri humiditatem, sed ad actus duntaxat pueritiæ convenientes, puta ad sugendum ubera, & ad alia huiusmodi. Quæ de re legis sæpius jam a me laudatum Doctorem Angelicum 1. part. qu. 99. art.

D. Doctrinam S. Thomæ summam, quæ par est, veneratione prosequor, eique, seu sacræ anchoræ, indivulse adhæreo. Non ægre tamen, opinor, feres, si quasdam difficultates, uberius explicationis ergo, hic proponam, quas contra hanc Doctrinam S. Thomæ de statu naturæ innocentis nuper mihi ingesserunt viri quidam eruditi. In primis, juxta Doctrinam S. Thomæ, ideo Adamus non fuit confirmatus in iustitia originali, quia Adamus in statu innocentie clara & intuitiva essentiae divinæ visione non fruebatur; at, id falsum esse pertendebant viri illi eruditi, multaque laudabant testimonia Sanctorum Patrum, præsertim S. Augustini, quibus probabant, Adamum in statu innocentie apertam & intuitivam Dei visionem potitum fuisse, ejusdemque claræ & intuitivæ visionis divinæ essentiae participes fore homines, si Adamus non peccasset. Præterea, juxta doctrinam S. Thomæ, si Adamus non peccasset, pueri, qui nati fuissent in statu innocentie, habuissent quidem iustitiam originalem, in ea nihilominus non fuissent confirmati, sed per liberum arbitrium in peccatum prolabi, & iustitiæ originalis jacturam facere

potuissent. Quod quidem creditur difficile est, quia, ut inquebant viri illi eruditi, eum in statu naturæ innocentis nulla prorsus fuissent instituta Sacramenta, homines eo in statu innocentie, qui in peccata lethalia prorupissent, & iustitiam originalem amisissent, caruissent omni medio, quo possent a peccato resurgere, & deperditam iustitiam originalem recuperare. Id autem conditionem hominum in statu naturæ innocentis (si perseverasset) nimis duram reddere videtur, immo eam deteriorem efficere conditione hominum in statu naturæ lapsæ, quibus tot suppetunt remedia, seu Sacramenta, a Christo Domino instituta, quibus homines, in peccatum mortale lapsi, possunt facili negotio e peccato emergere, & amissam Gratiam sanctificationem denuo adipisci. Denique, juxta Doctrinam S. Thomæ, si Adamus non peccasset, pueri, qui in statu innocentie nati fuissent, iustitiam quidem originalem habuissent, sed non nati essent in scientia perfecti, nec statim habuissent perfectum rationis usum, nec sufficientem virtutem ad movendum membra ad quoslibet actus. Hæc autem S. Thomæ doctrina minus veritati videtur consentanea, quia sicut Adamus, statim ac creatus est a Deo, non solum habuit iustitiam originalem, sed etiam in omni scientia fuit perfectus, rationis usum omni ex parte absolutum, & completam habuit virtutem movendi membra ad quoslibet actus; ita Adamus, si in statu innocentie perseverasset, genuisset filios sibi similes, qui subinde nasci debuissent non tantum cum iustitia originali, sed etiam in omni scientia perfecti, & pollentes statim a nativitate perfecto rationis usu, & sufficienti virtute movendi membra ad quoslibet actus. Omne siquidem agens generat sibi simile, juxta vulgare Effatum, omnium Philosophorum calculo in Scholis consecratum. Hæc sunt in summa difficultates, quas contra doctrinam Sancti Thomæ circa statum innocentie paucis abhinc diebus proponebant viri quidam eruditi, quibus diluendis cum me imparem esse ultro agnoscam, tuum nunc auxilium imploro.

M. Si Opera Sancti Thomæ, quibus ejus doctrina continetur, frequenter, ut par esset, lectitares, facile profecto te ab istis difficultatibus expedire potuisses, quibus Sanctus ille Doctor abunde facit satis. Verum enim vero, ut incipiam a prima difficultate. Quod aiebant viri illi eruditi, Adamum in statu innocentie potitum fuisse clara & intuitiva Dei visione, & homines, si in eo innocentie statu perstitisset Adamus, ejusdem pariter apertæ visionis divinæ essentiae participes fore, tam falsum est, quam quod maxime, & a Sancto Thoma invictis argumentis confutatum. Si enim Adamus in statu innocentie fructus fuisset visione clara, & intuitiva Divinæ essentiae, non fuisset ad diligendum Deum liber, nec subinde mereri potuisset. Certum quippe est apud omnes Theologos, eum, qui fruitur visione beatifica, non libere, sed necessario diligere Deum, nec amplius illum mereri posse, quia jam non est in via, sed in patria, seu in cælo, ubi non est amplius mereudi locus. Porro, Adamus, quando erat in statu innocentie, erat adhuc in via, & non in patria; non poterat igitur Adamus in statu innocentie frui clara & intuitiva Dei visione, qua homines non in via, sed duntaxat in patria gaudere debent. Præterea, tantum abest, ut Adamus in statu innocentie mereri haud potuerit, ut potius (sicut docet S. Thomas 1. part. qu. 95. art. ... *defficiatiora fuissent hominis opera ad merendum in statu innocentie quam post peccatum, si attendatur quantitas meriti ex parte gratiae, qua tunc copiosior fuisset, nullo ob-
staculo in natura humana invento 2 similiter si consideretur absoluta quantitas operis, quia cum homo esset majoris virtutis, majora opera fecisset*). Sunt ipsissima verba S. Thomæ, ex quibus manifeste colligitur, Adamum, in statu innocentie constitutum, mereri potuisse, quia erat in statu viæ, in quo non datur clara & intuitiva Dei visio, sed solum in patria, ubi, post emensum hujus viæ curriculum, hoc præmio beati donantur in Cælis. Præterea, Fides, cum sit obscura, stare minime potest cum clara & intuitiva divinæ essen-

essentia visione, ut consores est omnium Theologorum sententia, *as perfectio primi status*, seu innocentia (sicut docet idem Doctor Angelicus 1. part. quæst. 95. art. 3. & post ipsum omnes latentur Theologi) *non se extendebat ad hoc, quod Adamus videret Deum per essentiam, & ut haberet eum fruitione finalis beatitudinis, unde fides & spes esse poterant in primo statu & quantum ad habitum, & quantum ad actum.* Cum igitur, juxta S. Thomæ, & omnium Theologorum doctrinam, Adamus in statu innocentia habuerit Fidem & quantum ad habitum, & quantum ad actum, nulla ratione dici potest, Adamum in statu innocentia clara & intuitiva divinæ essentia visione fuisse potitum. Sed accedit ultima ratio, quæ peremptoria videtur: *nullus videns Deum per essentiam* (inquit S. Thomas 1. part. qu. 94. art. 1.) *potest voluntate averti a Deo, quod est peccare: & propter hoc omnes videntes Deum per essentiam, sic in amore Dei stabiliuntur, quod in æternum peccare non possunt.* Cum ergo Adamus peccaverit, manifestum est, quod Deum per essentiam non videbat. Verum, quamvis Adamus in statu innocentia non fueretur clara & intuitiva divinæ essentia visione, nec subinde perfecta beatitudine, quæ in clara Dei visione consistit, habuit tamen in statu innocentia, juxta statum viæ, in quo adhuc erat, beatitudinem longe perfectiorem, & cognitionem de Deo multo altiorum, quam habent homines post peccatum, quia, ut docet S. Thomas articulo mox citato, homines, post peccatum, cognoscunt Deum per sensibiles & corporeos effectus, atque a consideratione plena & lucida intelligibilem effectum impediuntur per hoc quod distrahuntur a sensibilibus, & circa ea occupantur; sed Adamus in statu innocentia non impediabatur per res exteriores a clara & firma contemplatione intelligibilem effectum, quos ex irradiatione primæ veritatis percipiebat, sive naturali cognitione, sive gratuita. Sic igitur Adamus in statu innocentia per hujusmodi intelligibiles effectus Dei, clarius Deum cognoscebat, quam modo cognoscimus, pla-

neque liber erat, ab illa obscuritate, quæ ex peccato consecuta est, & qua homo in statu naturæ lapsæ impeditur a consideratione effectuum intelligibilem Dei per sensibilem effectum occupationem. Hoc pacto Doctor Angelicus explicat mentem S. Augustini, & aliorum Sanctorum Patrum, qui per illam claram cognitionem Dei, quam Adamus in statu innocentia tribuunt, non intellexerunt claram & intuitivam Dei visionem, quæ habetur duntaxat in patria, quæ non conveniebat statui viæ, in quo erat Adamus in statu innocentia constitutus, sed intellexerunt, plenam, claram, & firmam contemplationem Dei, quam Adamus in statu innocentia hauriebat ex cognitione intelligibilem effectum Dei. Repudiari igitur jure optimo debet sententia doctissimi aliqui viri, seu Ludovici Thomassini, Congregationis Oratorii Jesu Presbyteri, tomo 1. Theologicorum Dogmatum, & aliorum modernorum Scriptorum, qui docent, & Adamum in statu innocentia potitum fuisse clara & intuitiva divinæ essentia visione. Sed nunc manet sat superque eliquata prima difficultas.

De altera difficultate propter altum Scripturæ & Sanctorum Patrum silentium, pauca dicam. Docet quidem S. Thomas, quod, si Adamus, non peccasset, homines, qui in statu innocentia nati fuissent, habuissent justitiam originalem, sed in ea tamen non fuissent confirmati, quia per liberum arbitrium peccando eam amittere potuissent. Sed medium, quo illi homines deperditam justitiam recuperassent, nullibi indicat Doctor Angelicus. Sunt quidam Theologi qui docent, Adamo non peccante, homines, qui in statu innocentia justitiam originalem per peccatum amisissent, eam recuperaturos per actus charitatis & contritionis, quos, ob excellentiorem, quam de Deo cognitionem habuissent, facilius elicere potuissent, quam nos. Alii Theologi existimant, Deum in statu innocentia pro brevi illo, quo duravit, tempore, instituisse Sacramenta, & Adamo non peccante, fore Sacramenta, quorum beneficio homines, qui excidissent e justitia origi-

ginali, eam recuperare, vel conservatam augere potuissent. Ipse vero, licet cum Sancto Thoma ultro fatear, nulla in statu innocentie, pro brevissimo illo tempore, quo Adamus in eo vixit, instituta fuisse Sacramenta, cum de iis nec in Scriptura Sacra, nec in Traditione Sanctorum Patrum vel minima mentio fiat; crediderim tamen, quod, Adamo non peccante, & perdurante innocentie statu, instituta fuissent a Deo Sacramenta, non quæ producerent Gratiam medicinale, seu Gratiam Salvatoris Christi Domini, sicut producant Sacramenta Novæ Legis (cum juxta Thomistarum doctrinam, Scriptura Sacra, & constanti Sanctorum Patrum Traditione iustam, Adamo non peccante, Christus non venisset, seu Verbum Divinum non fuisset incarnatum) sed quæ producerent gratiam Creatoris, qualem habuit Adamus in statu innocentie, & quorum ope posterius Adami, si iusti fuissent, augmentum gratiæ consequi potuissent, vel, si gratiam peccando amississent, eam recuperassent. Addo etiam, quod posterius Adami, si perderasset innocentie statum, veram Ecclesiam essent constituturi, atque ita habituri Sacramenta, quia in nullum nomen Religionis seu verum, nisi falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, aut Sacramentorum consortio. Sunt verba S. Augustini lib. 19. contra Faustum, Hæreticum Manichæum, cap. 11.

Postremam difficultatem, cur, durante innocentie statu, pueri nati fuissent cum iustitia originali, sed tamen non statim in omni scientia essent perfecti, nec pleno rationis usu præditi, nec sufficienti pollentes virtute movendi membra ad quoslibet actus? hanc, inquam, difficultatem luculentissime diluit S. Thomas 1. part. qu. 100. art. 1. his verbis: *Dicendum, inquit, quod naturaliter homo generat sibi simile secundum speciem; unde quæcumque accidentia consequuntur naturam speciei, in his necesse est, quod filii parentibus simulentur, nisi sit error in operatione naturæ, qui in statu innocentie non fuisset, in accidentibus autem individualibus non est necesse quod filii parentibus simulentur, iustitia autem originalis,*

in qua primus homo conditus fuit, fuit accedens nature speciei, seu donum gratuitum a Deo datum toti nature... & propter hoc, etiam filii parentibus assimilati fuissent quantum ad originalem iustitiam. At vero, esse statim perfectum in omni scientia, confessum habere plenum rationis usum, & sufficientem virtutem movendi membra ad singulos actus, hæc, inquam, accidentia, data Adamo statim post ejus creationem, non consequiebantur naturam speciei, sed erant accidentia duntaxat individualia Adami, qui, ut docet S. Thomas 1. part. qu. 94. art. 3. *sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita etiam institutus est in statu perfecto quantum ad animam, ut statim posset alios instruere, & gubernare. Non potest autem aliquis instruere, nisi habeat scientiam; & ideo primus homo sic institutus est a Deo ut haberet omnium scientiam.* Quapropter, in his accidentibus individualibus Adami, pueri, qui in statu innocentie essent nati, Adamo, primo omnium parenti, non fuissent assimilati, quia, sicut discrete docet idem S. Præceptor, 1. part. quæst. 101. art. 1. ad primam sibi propositam objectionem: *esse perfectum in scientia, fuit individuale accedens primi parentis, in quantum scilicet ipse instruebatur ut pater, & instructor totius humani generis; & ideo quantum ad hoc non generasset filios similes sibi, sed solum quantum ad accidentia naturalia, vel gratuita totius nature.*

D. Difficile adducor ut credam, pueros, durante innocentie statu, nascituros absque sufficienti virtute movendi corporis membra ad quoslibet actus, eosque nascendo similes fore pueris, qui nunc nascuntur in statu naturæ lapsæ, quique magis imbecilles, & fragiles nascuntur, quam cetera animalia nasci solent, quæ, ut sunt edita ex utero, protinus in suos pedes eriguntur, statimque aeri tolerando idonea sunt. Homines contra nudi, & inermes, tanquam ex naufragio in hujus vitæ miserias projiciuntur, & expelluntur, qui neque movere se loco, ubi effusi sunt, possint, nec alimentum lactis appetere, nec injuriam temporis ferre, sicque inopes, & infirmi, & omni

ni auxilio indigentes, nihil aliud moliri queant, quam fragilitatis suæ conditionemploratu, ac fletibus ominari. Hanc sane conditionem, cui in statu naturæ lapsæ obnoxii sunt pueri recens nati, facile crediderim esse poenam peccati Adami, quam subinde, Adamo non peccante, pueri, qui in statu innocentiae nati fuissent, non essent experti.

M. Quod quædam animalia, statim ac in lucem edita sunt, habeant usum membrorum, id eorum nobilitati adscribi minime debet (inquit S. Thomas 1. part. q. 119. art. 1. ad primum) *cum quædam animalia perfectiora non habeant: sed hoc eis contingit ex siccitate cerebri, & quia actus proprii talium animalium sunt imperfecti, ad quos etiam parva virtus sufficere potest.* Homo autem naturaliter habet cerebrum majus in quantitate secundum proportionem sui corporis, quam cetera animalia: unde naturale est, quod propter maximam humiditatem cerebri, in pueris nervi, qui sunt instrumenta motus, non sunt idonei ad movendum membra, sicut in eodem articulo docet S. Thomas. Quamvis autem pueri, in statu innocentiae recens nati, caruissent sufficienti virtute movendi membra ad quoslibet actus, habuissent tamen sufficientem virtutem movendi membra ad actus pueritiæ convenientes, videlicet ad sugendum ubera, & ad alia hujusmodi, adeoque liberi fuissent ab illa infirmitate, quæ pueris in statu naturæ lapsæ apparet, etiam quantum ad actus eorum pueritiæ convenientes, quippe qui, ut ait S. Augustinus in lib. de Baptismo parvulorum, *juxta se jacentibus mammas, magis possunt esurientes flere, quam sugere.*

D. Pueri, qui in statu innocentiae nati fuissent, nullum persensissent senectutis defectum, quia, ut antea dicebas, nati essent cum justitia originali, cujus beneficio immortales evasissent. Vero igitur similis esse videtur, pueros, qui in statu innocentiae nati essent, immunes itidem fore ab omni pueritiæ defectu, subindeque illos, recens natos habituros sufficientem virtutem movendi pro arbitrio suo membra ad quoslibet actus.

M. Constans Fidei dogma est, Adamo non peccante, homines in statu innocentiae nec morti, nec ulli senectutis defectui fore obnoxios. Mors siquidem, cui omnes omnino homines, velint molint, in statu naturæ lapsæ subjacent, est poena peccati Adami, sicut Apostolus Paulus Epistolæ ad Romanos cap. 5. diserte docet his verbis: *Propterea, sicut per unum hominem (idest Adamum) peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Dicitur etiam cap. 2. libri Sapientiæ: *Deus creavit hominem inexterminabilem invidia autem Diaboli mors introiit in Orbem terrarum.* Ex peccato itaque Adami concupiscentia mala, morbi, labores, calamitates, mors ipsa tanquam ex mala radice oriuntur, & sicut ait S. Augustinus Serm. 240. alias 139. de tempore, *malorum omnium nostrorum causa peccatum est. Non enim sine causa homines mala ista patiuntur. Justus est Deus, Omnipotens est Deus: nullo modo ista pateremur, si non mereremur.* Cum igitur mors sit poena hominibus inflicta propter peccatum Adami, eo non peccante, posleri illius in statu innocentiae a morte, & ab omni senectutis defectu immunes extitissent, utpote immortalitatis dono præditi; non fuissent tamen liberi a quibusdam pueritiæ defectibus, qui ex peccato originem non habent, sed consequuntur generationem, & divelli haud possunt a principiis naturæ humanæ, & a naturali corporis humani conformatione. Quo fit ut, quemadmodum mox dicebamus, si Adamus non peccasset, pueri, in florētissimo innocentiae statu nati, nec in omni scientia statim perfecti fuissent, nec plenum & absolutum rationis usum habuissent, nec sufficientem virtutem movendi membra ad quoslibet actus.

D. Expone, quæso, clarius, quo pacto Adamus in statu innocentiae esset immortalis, & quo pacto, Adamo non peccante, idem immortalitatis donum consecuti fuissent homines, qui in statu innocentiae extitissent?

M. Adamum non fuisse naturæ suæ immortalem concors est omnium Theologo-

logorum, & Scripturæ Sacræ Interpretum sententia. Quamvis enim Deus voluerit, ut Adami corpus esset eximie robustum, præclare compactum, sicque constitutum ac temperatum, ut reliquorum omnium hominum corpora perfectione, æqualitate, & elegantia transcendere. attamen corpus Adami (ut docet S. Thomas 1. part. qu. 97. art. 1.) non erat indissolubile, per aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem, ac subinde non erat natura sua immortale. Corpus itaque Adami in statu innocentie erat duntaxat immortale speciali Dei beneficio, quatenus Deus (ut exponit ibidem Doctor Angelicus) imprefferat animæ Adami vim quamdam supernaturalem, per quam poterat corpus ab omni corruptione reddere immune, quamdiu animæ Adami mansisset Deo subjecta. Eo in sensu Adamus in statu innocentie & secundum animam, & secundum corpus fuit immortalis, imò fuit impassibilis, idest liber ab his passionibus, quæ hominem a sua naturali dispositione remove possunt. Persensisset tamen Adamus in statu innocentie & secundum animam, & secundum corpus eas passiones, quæ pertinent ad bonum, & perfectionem naturæ, cuiusmodi sunt *intelligere, sentire, & dormire*, sicut explicat S. Thomas 1. part. qu. 97. art. 2. Eodem immortalitatis, & impassibilitatis gratuito dono, quod Adamus in statu innocentie a Deo acceperat, exornati fuissent ceteri homines, si Adamus, primus omnium hominum parens, iustitiam originalem, in qua conditus erat, culpâ suâ non amisisset. At, peccante Adamo, non solum ipse, sed & omnes ejus posterij iustitiæ originis, immortalitatis, & impassibilitatis jacturam fecerant, seque miseriis, poenis, & morti obnoxios reddiderunt.

D. Si Adamus fuisset a Deo, ut *max. dixisti*, ita conditus immortalis, ut istud immortalitatis beneficium, non nisi peccando, amittere posset, certe non indignisset Adamus ante peccatum cibis ad conservandam vitam suam. Et tamen legimus in Scriptura Sacra, Deum præcepisse primis parentibus nostris, antequam peccarent, ut

comederent de omni ligno, quod erat in Paradiso: *De omni ligno, quod est in Paradiso, comedetis*, Genesis cap. 2. Eva etiam Serpenti dixit: *De fructu lignorum, quæ sunt in Paradiso, vescimur, de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus. illud, ne forte moriamur*, Genesis cap. 3. Cum igitur primi Parentes nostri indiguerint, etiam antequam peccassent, cibis ad conservandam vitam suam, argumento est, eos non ita conditos fuisse immortales, ut hoc ipsis concessum immortalitatis beneficium tantummodo per peccatum amittere possent.

M. Etiam si Adamus in statu innocentie corpus habuerit immortale eodem modo, quo mox exposui, habuit tamen vitam animalembis cibis indigentem, ad discrimen corporum, quæ post resurrectionem non solum erunt immortalia, verum etiam habebunt vitam spiritualem cibis non indigentem. Unde ait Apostolus Paulus Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. v. 45. *Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam, seu Christus, in spiritum vivificantem*. Quo in loco agit Apostolus Paulus de resurrectione, & ostendit, qualis futura sit corporum post resurrectionem conditio. Talem autem corpore post resurrectionem conditionem futuram esse docet Apostolus, qualis fuit conditio Corporis Christi a mortuis redivi-
vi. Id autem discriminis est inter corpus Adami, in statu innocentie constituti, & Corpus Christi post resurrectionem gloriosum; quod Adamus in sua creatione accepit corpus animale, idest, agens vitam animalembis, indigensque alimentis more ceterorum animalium. Non enim habebat absolutam, & indissolubilem immortalitatem. Unde se se tueri debebat a senio, & a morte, tum ceterorum ciborum ope, tum maxime fructus ligni vitæ beneficio. At, novissimus Adam, sive Christus, in resurrectione corpus habuit spirituale, hoc est, nullis indigens alimentis, utpote quod per spiritum ita perfecte regebatur & vivebat, ut absque corporis alimentis æternam

con-

conservari posset; cuiusmodi etiam & nos corpus in resurrectione nanciscemur, quia resurrectio Christi exemplar est, & causa resurrectionis nostræ, & vita spiritalis incipit in Christo, qui est primogenitus ex mortuis, sicut vita corporis animalis incipit in Adamo. Pater itaque corpus Adami in statu innocentie fuisse quidem immortale, sed vitam animalem habuisse, ita cibis indigentem, ut, si Adamus ab alimentis abstinisset, immortalitatem amisisset, quia, abstinendo ab alimentis peccasset, transgrediendo videlicet præceptum sibi a Deo datum Genes. c. 2. his verbis expressum: *De omni ligno, quod est in Paradiso comedetis* &c. Quo fit, ut vera sit doctrina Theologorum, & Scripturæ Sacre Interpretum, qui, post *S. Thomam* 1. part. qu. 97. art. 3. ad 3. docent, Adamum sic fuisse a Deo creatum immortalem, ut immortalitatem, si non peccasset, sibi, suisque posteris conservasset. Nullum autem Adamo, ejusque filiis, si in statu innocentie stetitissent, nocumentum edulia afferre potuissent, quia & eorum omnium facultates illi perspetas & exploratas habuissent, adhibitaque ratione semper sumpsissent, & juvamenta, quæ in promptu illis erant, ubi oportuisset, adhibuissent, hoc est, non comedisissent præpropere, non laute, non nimis, non ardentem, non studiose, quibus modis vitium gulæ hoc tempore nos infestat. Quia tamen, ut optime observat *S. Thomas* in Responsione ad quartam objectionem art. 3. jam citatæ questionis, fieri non poterat, quin in cibis, quos Adamus ejusque filii, si stetitissent in statu innocentie, suscepissent, non esset aliqua facultentia residua, ac minime apta, ut converteretur in eorum nutrimentum, necesse fuisset, ut Adamus, ejusque filii, si statim innocentie perdurasset, ciborum, quos sumpsissent, superfluitates, seu excrementa, alvum purgando, emitterent, citra ullam tamen turpitudinem, quia, ut inquit *S. Thomas*, *fuisse divinitus provisum, ut nulla ex hoc indecentia esset.*

D. Si Adamus ejusque filii, persistente innocentie statu, fuissent immortales, annumeros procreassent liberos, qui ter-

ram perpetuo incoluissent, quique cum fuissent æquales, & ab omni servitute immunes, nullius dominio subiacere potuissent, indeque orta esset maxima confusio inter illos homines, qui nunquam mori potuissent, & tamen nullius subiecti essent dominio. Id autem felicissimo innocentie statui plane repugnare videtur.

M. Etsi homines, durante innocentie statu, fuissent immortalitate donati, non perpetuo tamen terram incoluissent, sed post diuturnam vitam, maxima cum felicitate ac tranquillitate transactam, nulli morti obnoxii, ad Beatitudinem, quæ sita est in clara & intuitiva visione Dei, quæque præmium est eorum, qui sunt in patria, essent a Deo translati. Nec fuissent inter se æquales homines, perdurante innocentie statu, quia (ut ostendit *S. Thomas* 1. part. qu. 96. art. 3.) fuisset inter illos aliqua disparitas, primo, quantum ad sexum, cum sine diversitate sexus generatio non fuisset. Secundo, quantum ad ætatem. Tertio, quantum ad iustitiam & scientiam. Ex libero quidem arbitrio, & non ex necessitate operati fuissent homines in statu innocentie, ac subinde potuissent magis vel minus animum applicare ad aliud faciendum, vel volendum, vel cognoscendum, sicque aliqui magis profecissent in iustitia & scientia, quam alii. Denique, nihil prohibet dicere, quin inter homines, durante innocentie statu, esset aliqua disparitas ex parte corporis, & secundum diversam dispositionem aeris, & diversum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quam alii, & majores, & meliores, & vegetiori complexione, seu corporis temperatura præditi, ita ut tamen hæc disparitas nullum prorsus tam circa animam, quam circa corpus, defectum, vel peccatum importaret. Hinc facili negotio explicatur, quo in sensu verum sit, homines, si perseverasset innocentie status, nullius dominio fore subiectos. Duplex quippe distinguitur dominium, unum videlicet quod opponitur servituti, & in hoc sensu homines in statu innocentie constituti nullius dominio sub-

subditi fuissent, quia servitus, quæ est poena peccati, ab illo felicissimo statu penitus exulasset. Alterum dominium illud est, quod ad bonum commune refertur; tale est dominium patris, cui incumbit officium gubernandi & regendi liberos, & in hoc sensu fuisset dominium in statu innocentie, si perseverasset, quia in eo statu, ut mox diximus, fuissent aliqui homines, qui scientia & iustitia præ ceteris aliis hominibus excelluissent: ad illos igitur, supereminens scientia pollentes, pertinuisset alios homines regere ac gubernare, eosque tam ad proprium bonum, quam ad bonum commune dirigere; tum quia id postulasset ea communis & socialis vita, quam egissent homines in statu innocentie, quæ esse non posset, nisi aliquis præfesset, & curam boni communis haberet; tum quia etiam non dignior fuisset conditio hominum in statu innocentie, quam sit conditio Angelorum, inter quos quidam aliis dominantur, & ideo inter Angelos unus est Ordo, qui dicitur *Dominantium*. Cæterum, de Dominio, quod Adamus ejusque filii in omnia animalia, & in alia, quæ sunt in Mundo, habuissent in statu innocentie, si diutius perseverasset, nulla est difficultas, cum Scriptura Sacra Genesis cap. 1. v. 28. palam innuat, Deum primis parentibus nostris hoc dominium concessisse, dum eis dixit: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*. Hoc autem dominium ob duas potissimum rationes homini conveniebat. Primo, quia, ut inquit *S. Thomas* 1. part. qu. 96. art. 1. imperfectiora cedunt in usum perfectiorum. Plantæ enim utuntur terra ad sui nutrimentum; animalia vero plantis; & homines plantis & animalibus: Quo fit, ut homo naturaliter dominetur animalibus. Præterea juxta ordinem divinæ Providentiæ, inferiora per superiora gubernantur, adeoque cum homo ceteris animalibus emineat, utpote ad imaginem Dei factus, naturale est, ut ejus dominio omnia animalia subdantur. Quod si nunc aliqua animalia nolint obedire homini, hæc animalium inobedientiæ,

poena est inobedientiæ Adami, quæ tamen non impedit, quominus homo, etiam post peccatum Adami, vero potius dominio in herbas, animalia, & in omnia elementa, sicut ait Vates Regius Psalm. 8. ubi loquens de homine, sic Deum affatur: *Constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi, volucres cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris*. At enim, ut obiter dicam, homines etiamnum dominium habent in plantas & animalia, quia illis pro arbitrio utuntur ac vescuntur; obtinent quoque dominium in elementa, quia Terram, vel invitam cultura sibi faciunt obtemperantem, formantque ex ea lateres, & calcem, extrahunt inde gemmas ad ornamenta & delicias, marmora & lapides ad struendas, ornandasque domos; mare navigant, ejusque aquam in medicamentum exhibent; fluminibus sicim extingunt, irrigant agros, aerem pariter levi flabello, ad mitigandum æstum, sibi accommodant; odoribus purgant, cum est infectus. Eo utuntur ad extruenda molendina, quæ agitata aere & ventis frumenta in farinam redigunt, quibus commodius alimur. Denique, homines dominantur igni, quia illo utuntur, ut cibos coquant, frigis depellant, metalla fundant, & in cineres, atque in aquam per artem Chymicam distillationibus redigant, quibus certissima, & præsentissima remedia ad depellendos, vel certe ad leniendos gravissimos quosdam & alioqui incurabiles morbos parantur. Quæ omnia liquido probant, verum dominium in plantas, animalia, & elementa competere homini etiam in statu naturæ lapsæ constituto, quamvis, ob peccatum Adami, quo infecta est tota natura, non ita facile, prompte, & expedite prædictum dominium exercere possit, sicut illud exercuisset in statu innocentie, si perseverasset.

D. Dominium competit homini secundum rationem, per quam præcipit, & imperat. Porro, plantæ, animalia, elementa, & corpora inanimata, cum ratione careant, nata non sunt

funt obtemperare rationi hominis ; nullum igitur in ea dominium homo sibi vindicare potest . Præterea , nullam in statu innocentie ex animalibus utilitatem percipere poterant primi Parentes nostri . Illis siquidem non indigebant ad necessitatem corporalem , neque ad tegumentum , quia , ut inquit Scriptura Sacra , nudi erant , & non erubescabant , nullo stimulante inordinatæ concupiscentiæ motu . Neque animalibus egebant ad cibum , quia fructibus arborum Paradisi vescabantur ; neque ad vehiculum , propter corporis robur . Usus itaque domini in animalia primis parentibus nostris in statu innocentie non convenisset .

M. Nec primi parentes nostri in statu innocentie , nec homines in statu naturæ lapsæ dominantur animalibus , ratione destitutis , & plantis , aliisque rebus inanimatis , imperando illis ; sed eorum utendo auxilio , cum hoc tamen discrimine , quod in statu innocentie homo absque ullo impedimento omnium animalium auxilio facile uti potuisset ; tum quia , ob singularem Dei circa hominem curam , singula animalia non solum homini innocenti non nocuissent , sed ipsi etiam facile subiecissent sese ; tum quia etiam homo innocens , propter accuratissimam , quam habuisset , cognitionem naturarum , proprietatum , & propensionum animalium , potuisset cum maxima solertia , atque industria omnia animalia domare , eaque in propriam servitutem redigere . At , homines in statu naturæ lapsæ , difficile , ita permittente Deo ob peccatum Adam , ferocia animalia domare possunt , & servituti mancipare , quo plerumque fit , ut , excusso jugo , contra homines rebellent , eisque graviter noceant . Similiter , primi Parentes nostri in statu innocentie cum naturæ & proprietates herbarum , atque fructuum apprime noscent , illis citra ullum periculum ac nocumentum vescabantur . Sed homines in statu naturæ lapsæ , ob ignorantiam , quæ appendix est peccati originalis , aliquando herbarum noxiarum esu læduntur , nec ad manum habent medicinales her-

Hist. Vet. Test. Tom. I.

bas , quæ magna ex parte sine cultu in montibus , arvis , rupibus , paludibusque sponte sua , vel ad fovendam , vel ad restaurandam sanitatem , efficaciores nascuntur . Scilicet voluit Deus , ut peccati in poenam cibus nonnisi sudore laboreque nobis proveniret . Sed , ne nobis afflictis adderetur afflictio , ultronea liberalitate , natura , tanquam misericors mater , remedia suppeditare voluit , & cuilibet veneno suum antidotum conjunxit . Quin , experientia notum est , esse noxias herbas , & venenosam quædam animalia , quæ dum temperantur , inserviunt medicinæ , & vel ad conservandam bonam valetudinem , vel ad resarciendam , quando est deperdita , plurimum prodesse possunt . Denique primi parentes nostri in statu innocentie neque ad aliquam necessitatem corporalem , neque ad tegumentum , neque ad cibum , neque ad vehiculum animalibus indiguissent , illis tamen eguissent ad habendam experimentalem cognitionem de naturis eorum . Quod , (sicut observat S. Thomas 1. part. qu. 96. art. 6. ad 3.) significatur est per hoc , quod Deus ad eum , seu Adamum , animalia adduxit , ut eis nomina imponeret , quæ eorum naturas designant . At vero , homines in statu naturæ lapsæ indigent animalibus , iisque pro jure domini , quod in illa naturaliter obtinent , utuntur ad cibum , ad tegumentum , ad vehiculum , & alias ejusmodi corporis necessitates .

D. Ex his quæ hætenus dixisti , facili negotio intelligo , quam felix , sanctusque fuerit innocentie status , in quo primi parentes nostri iustitia originali præditi , nullis perturbationibus & passionibus agitabantur , nec miseriis & morti erant obnoxii , sed vivebant sine confusione nuditatis , & sine ulla necessitate corporis aut molestia , naturas animalium , ceterarumque rerum creatarum , in quas pleno pollebant dominio , contemplantes , spiritualibus deliciis delibuti . Verum , nunc a te scire vehementer cupio , an Adamus in statu innocentie constitutus , præter Gratiæ sanctificantem , qua fuit exornatus , ubi primum e Divinis manibus prodiit , indiguerit sive ad operandum ,

C

dum, sive ad perseverandum in accepta iustitia, aliqua Gratia actuali? & quænam fuerit ejusmodi Gratia? an per se efficax, quæ liberum Adami innocentis determinaret arbitrium? an Gratia mere indifferens, & versatilis, quæ libero Adami innocentis subderetur arbitrio? De hac quæstione nihil hæcenus certi pronunciare ausus sum. Licet enim multa nuperrime a viris eruditissimis, qui eam hinc inde magno animorum æstu ventilabant, arrectis auribus audiverim, attamen, ut candide fatear, libratis omnibus momentis, quæ ultro citroque adducta sunt, animus meus, instar bilanci in æquilibrio positæ, ac neutro propendentis, hæsit pendulus, nec in unam, alteramve partem flecti adhuc potuit.

M. Non mediocrem sane proponis difficultatem, in qua dilucidanda etiamnum insudant viri eruditissimi. Certe is ego non sum, qui tantam velim in præsentia componere litem, quæ adhuc sub iudice est; aut longam de illa possim habere Disputationem, quam præscripta non permittit Colloquiorum nostrorum brevitatis. Abunde itaque sufficit, hanc propositam difficultatem duntaxat delibare, & quasi primoribus labiis attingere, ut saltem quid in ista quæstione, de qua tantopere inter se digladiantur Theologi, tanquam falsum repudiare, quid vero tanquam probabilius tenere debeas, compertum ac exploratum habere possis. In primis, *Jansenius*, Iprensis Episcopus, cap. 8. & sequentibus libri de *Gratia primi hominis*, & *Angelorum* totis ingenii sui viribus mordicus propugnat, Adamum in statu naturæ innocentis sive ad agendum, sive ad perseverandum in accepta iustitia, opus non habuisse Gratia per se efficaci, sed tantum indiguisse gratia indifferenti & versatili, quæ non ejus voluntatem determinaret ad operandum, sed cujus efficacia ex voluntatis Adami assensu, vel dissensu maneret omnino suspensa. Idem de Angelis in statu viæ docet ibidem *Jansenius*, quibus ait adfuisse tantummodo auxilium sufficiens indifferens ac versatile, quo possent agere Angeli, non quo ad agendum applicarentur. Potissima ratio, qua *Jansenius* hoc suum sufficit Systema, in hoc sita est, quod

velit, Gratia per se efficacia necessitatem ex hoc uno duntaxat capite, videlicet ex naturæ humanæ per peccatum originale vulneratæ conditione & infirmitate esse petenda. Cum enim, inquit *Jansenius*, humana voluntas per peccatum Adami fuerit sauciata, indeque infirma, depravata, & corrupta evaserit, ad Deum, nisi per Gratiam, se ipsa efficacem, adjuncta & sublevata, erigi minime potest. Ex quo infert, quod cum in statu innocentie nulla esset voluntatis creatæ corruptio, depravatio nulla, nulla quoque in felicissimo in statu necessitas Gratia se ipsa efficacia sit admittenda tam in Adamo, quam in Angelis, qui erant in statu viæ. Hac ratione adeo delectatus est *Jansenius*, ut non dubitaret asserere, eam esse basim, cui doctrina *S. Augustini* tota incumbit ac nititur; eam esse clavim, qua sola ad germanam doctrinæ illius Patris intelligentiam patet aditus; eam esse annulum, qui ceterorum Aquilini hujus Doctoris dogmatum catenam secum trahit; eam denique esse filum Ariadneum, quo nisi regamur, tota istius Sancti Præsulis Hipponensis summa librorum subindeque miscetur, & nobis inexplicabilis redditur labyrinthus. Verum, hæc in re graviter errasse *Jansenium*, ejusque doctrinæ principia esse e diametro opposita doctrinæ *S. Augustini*, multis, iisque invictis argumentis demonstrant Thomistæ, Gratia per se efficacia in utroque statu naturæ, seu innocentis, seu lapsæ, necessitatis assertores acerrimi. Et in primis, probant Thomistæ contra *Jansenium*, Gratia per se efficacia necessitatem peti debere non solum ex infirmitate naturæ vulneratæ per peccatum, verum etiam ex creaturæ, a Deo necessario pendentis, conditione, subordinatione, ac subjectione, quæ subinde ad operandum debet præmoveri a Deo, primo omnium motore; nec non ex liberi arbitrii in partem alteram indifferens versatilitate activa, qua tamdiu hæret anceps, ac veluti suspensum ac pendulum, donec prævia Dei motionis in partem alteram feratur, determinetur, & applicetur; idque præsertim in pietatis operibus, quæ naturæ vires, & in-

& ingenitas facultates excedunt. Ex hoc triplici capite arceffendam esse Gratia se ipsa efficacis necessitatem Thomistæ locupletissimis Sanctorum Patrum *Augustini*, & *Thome*, multique argumentis, quæ hic inferere nimis longum esset, probant contra *Janseñum*, indeque inferunt, Adamum in statu innocentia ad omnes & singulos actus, præsertim ad actus supernaturales elicendos, opus habuisse Gratia per se efficacis, tum quia Adamus in statu innocentia liberum arbitrium habebat indifferens ad alterutram partem; tum quia etiam Adamus innocens, propter intimam, quæ inhæret omni creaturæ, subordinationem, pendeat a Deo, tanquam a prima Causa, primo Motore, primoque principio. Verum, quia *Janseñus* perterritus, se cum *S. Augustino*, cujus patrociniò perperam gloriatur, admittere duntaxat Gratia efficacis necessitatem in statu naturæ lapsæ propter, per peccatum Adami, læsæ infirmitatem; Sole clarius ostendunt nostrates Thomistæ, *Janseñum*, a statu naturæ innocentis omnem Gratiam efficacem procul eliminantem, sibi non constare, & ab immo suffodere omnia fundamenta, quæ jecit Sanctus ille Doctor ad adstruendam in statu naturæ lapsæ Gratia per se efficacis necessitatem. At enim, hi, qui in doctrina *S. Augustini* de necessitate Gratia per se efficacis in statu naturæ lapsæ sunt versati, apprimè callent, principia, quibus Sanctus ille Doctor probat Gratia per se efficacis necessitatem in præsentis statu, ista esse: *Quod videlicet in ordine supernaturali nihil a se ipso habeat homo, de quo in semetipso gloriari possit: Nihil a semetipso habeat, ratione cujus possit sese ab altero quocumque discernere: Quod sit penes Deum omnipotentissimam potestas, qua in nullius creaturæ adversa voluntate vinci ac superare potest, cui volenti saluum facere, nullum humanum resistit arbitrium: Quod omnis homo ad obtinenda beneficia debeat orare Deum, & de perceptis beneficiis gratias agere Deo: Quod nemine Mysterium inscrutabile sit, cur unus præ altero divina vocationi con-*

sensiat; cur unus in accepta justitia perseveret, non item alter? Hæc principia ad stabiliendam in statu naturæ lapsæ Gratia per se efficacis necessitatem sexcentis plus minus locis adducit & inculcat *S. Augustinus*, quibus referendis superfedeo, tum ne longior sim, tum quia etiam ipsemet *Janseñus*, quicum mihi in præsentia res est, apertissime docet, *Sanctum Augustinum* ex his, quæ mox assignavimus, principiis, jure optimo collegisse, & adversus Hæreticos Pelagianos, & Semi-pelagianos, luculentissime probasse necessitatem Gratia per se efficacis in statu naturæ lapsæ. At, proprio mucrone seipsum confodit *Janseñus*, dumque negavit Gratia per se efficacis in statu naturæ innocentis necessitatem, destruxit una manu principia *Sancti Augustini*, quæ altera manu adstruebat. Certum quippe est, hæc principia, quibus *Sanctus Augustinus* probavit Gratia per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem, nullo negotio posse statui naturæ innocentis accommodari, ac subinde iisdem *Sancti Augustini* principiis admitti debere Gratia per se efficacis in statu naturæ innocentis necessitatem, quam nemo negare potest, nisi vim omnem adimat principiis, quibus *Sanctus Augustinus* probavit gratia per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem. Quod autem principia, quibus *Sanctus Augustinus* evincit, Gratiam se ipsa efficacem in statu naturæ lapsæ esse prorsus necessariam, facili negotio possint & debeant accommodari statui innocentia, proclive est contra *Janseñum* demonstrare. Primum principium, fatente ipsomet, *Janseño*, quo *Sanctus Augustinus* probat Gratia per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem, in hoc, sicut mox diximus, situm est: *quod in ordine supernaturali nihil habeat homo a se ipso, de quo possit in semetipso gloriari: Nihil pariter a semetipso habeat, ratione cujus possit sese ab altero quocumque discernere.* Hoc autem principium *Sancti Augustini* facile statui naturæ innocentis accommodari posse, ut ejusdem gratia per se efficacis necessita-

tem colligamus, manifeste ostendit status Angelorum, qui erant in statu viæ, & quibus (non secus ac Adamo, sicut pertendit Jansenius) dederat Deus siue ad bene agendum, siue ad perseverandum in accepta iustitia gratiam versatilem, quam ipsi voluntatis assensu facerent efficacem, aut dissensu redderent inefficacem. Si enim una eademque Angelis, in accepta iustitia perseverantibus, & Angelis cadentibus versatilis duntaxat gratia, eorumque subditi libero arbitrio a Deo data est, ut censet Jansenius, aperta consecutione inde deducitur, Angelos, qui per voluntatis suæ assensum gratiam illam versatilem sibi a Deo concessam reddiderunt efficacem, & in accepta iustitia steterunt, suam se voluntate ab aliis Angelis, qui eandem gratiam versatilem, quæ a Deo donati erant, per voluntatis seu dissensum reddiderunt inefficacem, & ceciderunt, descrevisse; atque ita in se ipsis potuisse, non in Domino gloriari. Quod quidem, ut nemo non videt, recta fronte pugnat cum hoc principio, quod millies in suis Operibus urget Sanctus Augustinus, illudque ex Apostolo Paulo 1. ad Corinth. capit. 4. se deliberasse gloriatur: *Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quin Sanctus Augustinus capit. 9. lib. 12. de Civitate Dei, hanc ex instituto versans questionem, *cur ex Angelis in gratia sanctificante conditis, ceciderint alii, alii steterint?* tantum abest, ut huic dirimendæ questioni Sanctus Augustinus respondeat, quemadmodum Jansenius, & alii, qui ab ejus partibus stant, respondere solent, videlicet Deum tam bonis, quam malis Angelis versatilem gratiam dedisse, sed bonos Angelos liberi arbitrii assensu eam efficacem fecisse, malos vero Angelos suæ voluntatis dissensu eam inefficacem reddidisse, eaque de causa stetisse bonos Angelos in accepta iustitia, malos autem Angelos cecidisse. Tantum, inquam, abest, ut Sanctus Augustinus proposita huic questioni trita illa & familiari apud Jansenium, ejusque discipulos, responsio-

ne usus fuerit, ut potius disertissima ibidem asserat, ideo bonos Angelos stetisse, malos autem Angelos cecidisse, quia bonis Angelis datum est a Deo *amplius*, seu majus & potentius adjutorium, seu auxilium per sese efficax, quo destituti mali Angeli sua culpa perierunt: *Illis* (seu malis Angelis) *mala voluntate cadentibus, illi*, (seu boni Angeli) *AMPLIUS ADJUTI, ad eam beatitudinem pervenerunt, unde se nunquam casuros certissime scirent.* Quæ verba S. Augustini Sole meridiano clarius probant, tam Angelis, qui erant in statu viæ, quam Adamo, in statu innocentie constituto, siue ad bene agendum, siue ad perseverandum in accepta iustitia necessariam omnino fuisse gratiam per sese efficacem, quo fit, ut, mea quidem sententia, unius instar omnium sit, planeque sufficere debeat hio tam evidens S. Augustini locus ad dissipandas omnes nebulas, quas quidam virilicigatores huic lucidissimæ veritati offunderemoliantur. Denique, alia principia, quæ ad gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem adstruendam profert S. Augustinus, quardam petuntur ex omnipotentia Dei, ex necessitate orandi, & gratias Deo pro perceptis beneficiis exhibendi; hæc, inquam, & aliæ S. Augustini principia perinde probant necessitatem gratiæ per se efficacis (non quidem medicinalis, quæ certe non indigebant Adamo, & Angeli in statu innocentie constituti) sed necessitatem gratiæ per se efficacis, quæ dicitur *gratia sanitatis*, quæ eorum statui omnino conveniebat; cum Deus in statu innocentie tam æque esset Omnipotens, ac est in statu naturæ lapsæ, & Adamo atque Angelis, in statu innocentie degentibus, incumberet necessitas Deum orandi, gratias pro susceptis beneficiis ei reddendi, & non in se ipsis, sed in solo Deo de bono opere glorandi. Addo etiam, nec addidisse pigebit, quod, semel admissa sententia Jansenii de petenda duntaxat necessitate gratiæ per se efficacis ex infirmitate naturæ lapsæ per peccatum originale, manifesto sequeretur Christum Dominum, qui peccati originalis fuit omnino expertus, non indiguisse gratia per se efficaci, ejusque prædestina-

tionem non fuisse gratuitam, cum tamen S. Augustinus lib. de Præd. Sancto- rum cap. 15. contrarium definiat disertis istis verbis. *Est etiam præclarissimum lumen prædeterminationis & gratia ipse salvator, ipse mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui ut hoc esset, quibus tandem suis vel operibus, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, quæ in illo est, comparavit Ipsa est igitur prædestinatio Sanctorum, quæ in Sancto Sanctorum maxime claruit: quam negare quis potest recte intelligentium eloquia veritatis? ... Sicut ergo prædestinatus est ille unus (idest Christus) ut caput nostrum esset, ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita contestantur. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis invenerit, ipse in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicata generationis inquirat.*

D. Primos Parentes nostros in statu innocentie omnibus donis tum a natura, tum a Gratia profectis, exornatos fuisse, & tamen a Deo, qui est supremus rerum omnium Dominus, dependisse, sive ut operarentur bonum, sive ut in accepta iustitia perseverarent, nullus dubito, subindeque in tuam sententiam de Gratia per se efficaci sive ad bene agendum, sive ad perseverandum omnino necessaria tum bonis Angelis, qui in accepta iustitia perseverarunt, tum protoparentibus nostris, qui e gratia, in qua conditi fuerant, exciderunt, manibus pedibusque descendendo. Verum, nunc optarem, ut me expedires a quibusdam difficultatibus, quæ mihi, inter legendum caput tertium libri Geneseos, occurrunt, quæque perfectioni, & omnigenæ scientiæ, quam primis parentibus nostris in statu innocentie vindicasti, haud parum officere videntur. At enim, Genesis cap. 3. legitur, Serpentem, qui tentavit Evam, ei, ut facilius succumberet tentationi, dixisse: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* Promittebat itaque Serpens primis parentibus nostris scientiam boni & mali, quam subinde necdum habebant, hincque serpentis vocibus dum obsecuta est Eva, manifestam suam prodidit ignorantiam, quippe quæ putavit serpentem

esse natura sua loquacem, & pomum, ad cuius comestionem Serpens illam provocabat, dare posse scientiam boni & mali; immo, ambiit perfectam cum Deo similitudinem, *Eritis, sicut Dii.* Nec minus imprudenter & inscite sese gessit Adamus, qui uxori suæ, falsa promissione Serpentis delusæ, eique pomum propinanti, actutum morem gessit, cum tamen, si revera fuisset scientia præditus, potuisset nullo negotio intelligere Serpentem, quicum ipsos mulier colloquium miscuerat, non locutum fuisse intervenia alicujus boni Angeli, sed mali. Bonus quidem Angelus nunquam sollicitasset Evam ad violandum præceptum, quo Deus districte primis parentibus nostris ihibuerat, ne fructum ligni vetiti manducarent. Hinc, Scriptura Sacra eodem in capite 3. libri Geneseos observat, primorum parentum, statim post peccatum, oculos, non quidem corporis (alioqui fuissent a Deo creati cæci, quod est tam absurdum, quam quod maxime) sed oculos mentis fuisse apertos: *Et aperti sunt oculi amborum &c.* quod quidem argumento est, primos parentes nostros nulla ante peccatum præditos fuisse scientia. Postremo, primi parentes nostri post peccatum non cognoscebant immensitatem Dei, per quam est ubique præsens. Voluerunt siquidem sese abscondere a Deo, sicut testatur Scriptura Sacra c. 3. libri Geneseos, his verbis: *cum audissent (Adamus & Eva) vocem Domini deambulantis in Paradiso, abscondit se Adam, & uxor ejus a facie Domini.* Hi sunt scrupuli, qui inter legendum caput 3. libri Geneseos, animum meum circa perfectionem & scientiam, quam primis parentibus nostris in statu innocentie tribuisti, subierunt, quosque ut mihi in præsentia eximas te etiam atque etiam rogo.

M. Ut his, quas proposuisti, difficultatibus singillatim faciam satis, ordiar a tentatione Eve, quam callidus Serpens hac vana spe læstavit atque inescavit; *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* Quæ Serpentis verba palam innuere videntur, primos parentes nostros necdum habuisse scientiam boni & mali. Quorum

sum enim hanc scientiam boni & mali eis promississet, si illam jam habuissent? Verum, animadvertere debes, Serpentem non promississe primis parentibus nostris qualemcumque scientiam boni & mali, seu naturalem & discursivam (hæc quippe jam pollebant primi parentes nostri) sed ipsis promississe scientiam boni & mali supernaturalem, subtiliorem, extraordinariam, & scientiæ Angelicæ similem. Quamvis enim primi parentes nostri certo scirent, se non posse naturaliter & ex debito consequi scientiam, quæ Angelorum propria est, quia nemini scientia supernaturalis & Angelica competere potest, nisi ei, qui naturam Angelicam habet, in quam se transformari non posse certissime norant primi parentes nostri; attamen sibi persuaserunt, se ex singulari munificentia Dei creatoris consequi posse scientiam supernaturalem, extraordinariam, seu Angelicam, per quam haberent cum Deo majorem similitudinem ea similitudine, quam habebant ab initio. Hinc Serpens illi dixit: *Eritis sicut Dei*. Quibus verbis primi parentes nostri ad edendum fructum ligni vetiti fuerunt indukti, non quod putarent, se Dei naturam assecuturos, sed quod existimarent, se per esum pomi adepturos majorem cum Deo similitudinem, seu habituros se scientiam supernaturalem, extraordinariam, seu Angelicam, per quam similiores Deo evaderent, quam erant antehac. Nominæ quippe DEI non semper in Scriptura Sacra significatur Ens independens, & infinite perfectum, sed aliquando creatura perfectior ceteris creaturis, ideoque propius ad perfectionem supremi Numinis accedens. Hinc legitimus Psalm. 81. *Ego dixi: Diis illis, & filii excelsi omnes*. Hos autem intelligitur de Prophetis, sicut explicat Christus Dominus, Joannis c. 10. Sed, inquis, ergo saltem *Eva* suam prodidit ignorantiam, dum putavit Serpentem esse loquacem, & pomum posse dare scientiam boni & mali. Non ita est, carissime Discipule. *Eva*, a Serpente sollicitata ad peccandum, non existimavit Serpentem esse per se, & a principio intrinseco loquacem, & pomum per se, & vi sua naturali dare posse

scientiam boni & mali, sed putavit, Serpentem per aliud, & ab extrinseco principio esse loquacem, & pomum vi divina & superiori dare posse scientiam boni & mali. Fateor tamen, *Evam*, a Serpente tentatam, sua scientia usam non fuisse, ac subinde actu ignorantem fuisse. Si enim *Eva*, voluisset sua scientia uti, facili negotio intelligere potuisset, Angelum, qui loquebatur per Serpentem, non esse Angelum bonum, sed potius Angelum malum, utpote qui illam ad transgrediendum præceptum divinum instigabat; sed illa, æstu ambitionis abrepta ad illas circumstantias non attendit, nec pariter Adamus, uxori suæ complacere nimis studiosus. Quo fit, ut primi Parentes nostri, quamvis habitu fuerint sapientissimi, prudentissimi, & doctissimi, actu tamen, sive dum peccarunt, sua non utentes sapientia, prudentia, & doctrina, cecutierint, juxta illud Scripturæ Sapientis: *Homo cum in honore esset, non intellexit* &c. Sic sunt omnes peccatores, qui, quamvis habituale Legis, seu præcepti, vetantis peccatum notitiam habeant, illiciente tamen cupiditate, & densas menti tenebras offundente, actu non attendunt ad illam, quam habitu tenent notitiam Legis, eamque transgrediuntur, juxta illud commune Effatum: *Videor meliora, proboque, deteriora sequor*. Habuerunt itaque primi Parentes nostri in statu innocentie omnigenam scientiam, illoque Deus (ut ait Auctor Libri Sacri Ecclesiastici c. 17.) *Disciplina intellectus replevit illos: Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis*; ea tamen scientia usi non fuerunt primi Parentes nostri, dum Diaboli, per Serpentem loquentis, verbis fidem adhibuerunt, & præceptum Dei, quo nihil prius & antiquius habere debebant, sui, atque posteritatis plane immemores, transgressi sunt. Non inficior tamen, primos Parentes nostros habuisse post peccatum cognitionem experimentalem, quam antehac non habebant. Experientia quippe post peccatum compertum, ac exploratum habere ceperunt, se esse nudos, & erumpentes inordinatos perduellis concupiscentiæ motus perfererunt. Dum vero essent

essent in statu innocentiae, nudi quidem erant, sed non erubescabant, quia eo in statu iustitia originalis partem inferiorem perfecte subiebat parti superiori, seu rationi. Quo fit, ut cognitio, quam primi Parentes nostri post peccatum de nuditate corporis sui habuerunt, fuerit duntaxat experimentalis, non secus ac licet homo sanus probe cognoscat, quam magnum sit homini bonum sanitas, si tamen in morbum incidat, suaeque sanitatis iacturam faciat, tunc cognitione experimentalis sentit, quantum bonum, seu sanitatem, perdidit. Sic non ablimili ratione, primi Parentes nostri post peccatum variis titillati rebellis concupiscentiae motibus, & aliunde sentientes ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, proclivitatem ad malum, & difficultatem operandi bonum, fatali, huiusmodi, experientia cognoscere ceperunt, se e felicissimo innocentiae statu, in quo fuerant a Deo conditi, propria sua malitia excidisse, sequi iustitiam originalem, beatissimam Caelestium donorum copiam, & virtutum omnium suppellectilem, quaerant exornati, amisisse, adeoque sibi, & toti suae posteritati omnium malorum agmen importasse. Hoc in sensu intelligenda est Scriptura Sacra, dum de primis Parentibus nostris post peccatum ait: *Et aperti sunt oculi amborum*. Denique non ignorarunt primi Parentes nostri, Deum esse immensum, & ubique praesentem, licet post peccatum voluerint, pudore suffulti, se abscondere a Deo, quemadmodum legitur cap. 3. Libri Geneseos. At enim, noluerunt primi Parentes nostri post peccatum se a Deo abscondere in natura divina existente; sed voluerunt se abscondere a Deo sub forma humana constituto. Deus enim, postquam peccassent primi Parentes nostri, ut familiarius ageret cum illis, ejusque inobedientiae peccatum exprobraret, formam humanam assumpsit, cujus vocem cum audierunt, statim perterriti, sibi quae male confici, voluerunt, se a Deo, sub forma humana constituto, abscondere; flagitium quippe tenebras amat. Addo etiam, Scripturam Sacram eo loci more humano loqui, sicut dum eodem in capite tertio Libri Geneseos refert,

Deum dixisse Adamo: *Adam ubi es?* quae Scripturae verba more humano dicta esse nemo non videt, alioquin arguerent in Deo ignorantiam, quasi latuisset Deum locus, in quem sese receperat Adamus. Ex his, quae haecenus diximus, manifestum patet, nullam primis Parentibus nostris in statu innocentiae defuisse scientiam, sed illos ideo peccasse, & versipellis Serpentis verbis fidem adhibuisse, quia superbia elati ad circumstantias tentationis, qua illos Diabolus per organum Serpentis loquens, aggressus est, non attenderant: *Huiusmodi autem peccatum superbiae*, inquit S. Thomas 1. part. qu. 63. art. 1. *non praexigit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis rerum, quae considerari debent, & hoc modo Angelus peccavit convertendo se per liberum arbitrium ad proprium donum, absque ordine ad regulam divinae voluntatis*. Haec autem absentia considerationis eorum, quae in tentatione Serpentis considerari debebant, locum maxime habuit in Eva, quae ideo multiplici nomine peccavit. Primo, quod Serpenti, de praecepto Dei male differenti, aures praebuerit, cum eo otiosa miscens colloquio. Secundo, quod pravum Serpentis consilium non statim respuerit, non exhorruerit. Tertio, quod de re ipsa iudicaverit, non ex Lege Dei, quam apprime edocta erat, sed ex his, quae apparebant, seu e pulchritudine, odore, sapore, & gustu fructus vetiti a Deo. Quarto, quod a Serpente victa, illius in pervertendo viro, cui socia data erat, ministra fuerit. Vir autem, seu Adamus, praepostera docilitate peccavit, factus uxoris discipulus: uterque autem ex superbia peccavit, resistendo Deo, & iustissimo praecepto, quod illis ratione supremi in eos dominii imposuerat, morem gerere detrectando.

D. Quid intelligis per illum Paradisum, in quo, sicut ex Scriptura Sacra observasti, primi Parentes nostri, post peccatum, audierunt vocem Dei, in humana forma constituti, & ab eo se abscondere voluerunt, cum eos puderet nuditatis suae.

M. Postquam Deus primum hominem, seu Adamum, e limo terrae for-

maisset, posuit illum in Paradiso, idest, in horto fecundissimo, & amantissimo, ut operaretur & custodiret illum, eundemque hortum Deus omni genere ligni arborumque conferuit, ut ex earum variis fructibus aleretur homo, Deoque summa devotione serviret. Tum dedit ei mandatum, quod si observasset, immortalis maneret, si transgredisset, morte afficeretur. Id autem præceptum fuit, ut ex arbore intelligentiæ boni & mali, quæ erat in medio Paradisi, non gustaret. Deus autem adduxit ad Adamum omnia animantium genera, quibus Adamus nomina indidit, sed cum inter omnia animalia nullum inveniretur adiutorium ei simile, voluit Deus, ne solus viveret Adamus, divini spiritus aura animatus sociam ei simillimam ad illius auxilium, & solatium, sed præsertim ad liberorum procreationem formare. Quocirca, misit Deus soporem in Adamum, & ex eo, in placidum delapsus somnum, costam unam cum adhærente carne, qualis in homine vivente conspicitur, eripuit, & ea corpus Evæ effinxit. Expergestus Adamus, & intuens Evam, sibi a Deo datam sociam ac conjugem, in hæc verba prorupit: *Hoc nuncus ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem, relinquit homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Tam felici primorum Parentum nostrorum sorti invidit Diabolus, & per Serpentis organum loquens, omnes fallacias & calliditates suas ad decipiendum hominem acuit & intendit, ut ei adimeret immortalitatem. Et primo mulierem, Evam, dolo illexit, ut vetitum cibum fumeret, & per eam ipsi quoque homini persuasit, ut violaret Dei Legem. Tunc primos Parentes nostros nuditaris suæ potuit, sed, ut trito fertur adagio, *sæpe sapient Phryges.* Culpam statim exceptit pœna, quam Deus Diabolo, per Serpentem loquenti, Evæ, & Adamo inflixit, nihilque moratus frivolæ primorum Parentum nostrorum excusationes, illos ex amantissimo loco, seu Paradiso terrestri, præcipites eiecit in regionem spinis, urticisque scatentem, in eos, malorum ac infortunatorum pro-

genitores diram mortis protulit sententiam; atque ante ostium Paradisi collocavit Cherubim, flammeo gladio atque versatili munitum, qui custodiret viam ligni vitæ, & homines, innumeris obnoxios miseris, ab ejus ingressu in omne ævum arceret, proculque eliminaret. En tibi paucis verbis descripta primorum Parentum nostrorum misera, æternumque deploranda catastrophen, quam in Colloquio sequenti accurate perpendemus.

D. Sine, quæso, ut sub finem hujusce Colloquii aliquas circa hanc miseram primorum Parentum nostrorum catastrophæ difficultates proponam: Et primo scire velim, ubinam, seu in qua Regione situs esset ille Paradisus terrestris, e quo primi Parentes nostri, postquam peccarunt, fuerunt a Deo expulsi? Secundo, quantum temporis in hoc Paradiso, seu amœnissimo loco, perstiterint primi Parentes nostri?

M. Circa primum, quod proponis dubium, varix clarissimorum Scriptorum circumferuntur sententiæ, quas hic duntaxat indigitare sufficere, ut ex ea, circa Paradisi terrestris situm, tot opinionum, quæ volitant, varietate, facili negotio dignoscere possis, nihil certi statui posse de loco, in quo fuit conditus a Deo Paradisus terrestris. Alii siquidem putant, Paradisum terrestrum fuisse universam Terram. Alii Paradisum terrestrum collocant in tertio Cælo. Alii in quarto. Alii in Cælo Lunæ, alii in ipsa Luna, vel in monte Cælo Lunæ proximo. Alii in media aeris Regione extra tellurem. Alii subter terram, vel in loco remoto, & hominibus plane ignoto. Alii Paradisum terrestrum constituunt sub Polo Arctico. Alii eum reponunt in Oriente. Alii in America, alii in Africa sub Æquatore, alii in Indiis. Alii denique Paradisum terrestrum a Deo conditum esse existimant in Asia, sive in Armenia majori, sive in Mesopotamia, aut in Assiria, sive in Perside, sive in Babylonia, sive Arabia, sive Syria, aut Palæstina &c. Quam certe tot iter se se discrepantium circa Paradisi terrestris situm varietatem opinionum postquam attenta mente considerassem, & omnes conjecturas, quibus indulgent earum Auctores, accurato examine discussissem, mul-

multum, ut ingenue dicam, arrisit mihi illud S. Augustini lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 5. *Melius est*, inquit Aquilinus ille Doctor, *dubitare de occultis quam litigare de incertis*. Nam ex tanta confusione nihil aliud mea sententia colligi potest, quam verum esse, quod antiquissimus Scriptor *Tertullianus*, similia fortasse de Paradisi loco expertus, prudenter Apologetici cap. 47. scripsit: *Paradisum terrestrem esse locum divina amenitatis a notitia Orbis communis segregatum*. Et Theodoretus Qu. 19. in Genesim ait: *Deum ignotos fecisse meatus fluminum Paradisi, ut amputaret superfluum hominum curiositatem*; & S. Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 7. putat, *Paradisi terrestri locum esse a cognitione hominum remotissimum*. Quoniam igitur in loco situs fuerit Paradisus terrestris, in medio relinquo. Poteris, si tibi per otium liceat, elegantissimum lectitare Opusculum, quod de Paradiso terrestri edidit illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis. Hoc unum impræsentarium de Paradiso terrestri, in quo Deus constituit primos parentes nostros, iussit ut scias, videlicet Catholica Fide constare, hunc Paradisum fuisse in terra conditum, eumque corporeum extitisse, non spirituale & figuratum, sicut censuit *Origenes* in Genesi, teste S. Hieronymo, qui in Epistola 61. (veteris Editionis) ad *Pamachium*, inter octo *Origenis* errores, hunc sexto loco recenset: *Quod si Origenes Paradisum allegorizet, ut Historie auferat veritatem, pro arboribus Angelos, pro fluminibus virtutes cælestes intelligens, totamque Paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertat*. Ceterum, ut ad secundum, quod proposuisti, Dubium accedam; *Quantum scilicet et temporis primi Parentes nostri in Paradiso terrestri perfluerint?* non una omnium est sententia. Quidam autumant, primos Parentes nostros unico tantum die in illo amenissimo loco vixisse, & eadem die illos peccasse, & e Paradiso fuisse a Deo itidem expulsos. Huic sententiæ haud parum favere videtur Textus Hebraeus, nam, cum nos in Editione nostra Vulgata sic legamus; *Homo, cum in honore esset, non intellexit*: in Textu He-

bræo sic legitur, *Homo, cum in honore esset, non pernoctavit*, idest, in Paradiso terrestri, in quo fuerat a Deo collocatus, unde sequitur, *Adamum per unum duntaxat diem fuisse Paradisi terrestri colonum*. Alii existimantes, non tam præproperam primorum Parentum nostrorum fuisse culpam, eorumque e Paradiso terrestri ejectionem, probabilius esse arbitrantur, *Adamum, & Evam octavo a sua productione die peccasse, & e Paradiso fuisse extrusos*. Alii magis protrahunt tempus, ac volunt, primos Parentes nostros per triginta tres dies in Paradiso terrestri permansisse, eo quod Christus, Servator noster, totidem annos ad luendum Adam peccatum in terris vixerit. Alii postremo statuunt, primos Parentes nostros per quadraginta dies in Paradiso terrestri vixisse. Verum, ut ingenue dicam, cum prædictæ sententiæ frigidis nitantur conjecturis, nec liceat in his, quæ consulto sacre Litteræ religio obtexerunt silentio, ariolari, & meras obtrudere conjecturas, nolo hac in rem meum interponere iudicium. Obiter tantum dicam, primos Parentes nostros, postquam per breve temporis spatium amœnissimi Paradisi delicias delectassent atque prægustassent, sua culpa iusto Dei iudicio fuisse illis privatos, ac subinde eorum lætitiā, cum maxime gestiret, excepsisse luctum, & summis gaudiis summos pariter intercuisse dolores.

D. Extatne etiamnum Paradisus ille terrestris & quantum ad Solum, & quantum ad amenitatem?

M. Paradisum terrestrem non amplius extare, sed aquis Diluvii, quæ altioribus montibus quindecim cubitis (ut legitur Genesim cap. 7. v. 20.) eminebant, deletum fuisse, multi opinantur viri eruditi. Non desunt tamen scriptores, qui percontant, perflare etiamnum Paradisum terrestrem, & in eum, tempore universalis Diluvii divinitus conservatum, translatos esse *Erechum*, septimum ab Adamo Patriarcham, & Prophetam *Eliam*, qui secundi adventus Christi Domini prodromi ac præcones esse debent, atque in eo adhuc

vivere æternæ beatitudinis candidatos. Verum, utraque sententia facile conciliari potest, si dicatur, extare quidem etiamnum Paradisum terrestrem, quantum ad Solum, seu locum, in quo a Deo constitutus erat, sed non quantum ad amœnitatem, venustatem, fecunditatem, & copiam arborum, quibus Deus illum primitus exornaverat. Et sane, cum Scriptura Sacra diserte dicat, aquas universalis Diluvii quindecim cubitis altiores fuisse montibus, quos cooperaverant, & aliunde hanc Paradisi terrestris ab aquis Diluvii conservationem divinitus factam, altissimo silentio prætermittat, vero quam semillimum videtur, Paradisum terrestrem suam, durante Diluvio, venustatem & amœnitatem perdidisse, alioqui, si Deus Paradisum ab aquis Diluvii intactum & illibatam conservasset, non præcepisset Noem, ut Arcam cum tot laboribus fabricaret, quo suæ, & totius familiæ salutem, grassante Diluvio, prospiceret, sed Noem iussisset, ut se, totamque familiam suam, non cum speciebus animalium, induceret in Paradisum terrestrem, quo aquæ Diluvii, impediende divina omnipotentia, pertingere minime potuissent; Dens enim & natura, juxta commune estatum, nihil faciunt frustra. Esto igitur Paradisus terrestris etiamnum existat, quantum ad Solum, seu locum & situm, in quo a Deo conditus fuit, non existit tamen amplius quantum ad venustatem, amœnitatem, & concinnam Arborum distinctionem, copiam, ordinem, dispositionem, quam antehac habebat.

D. Dixisti superius, si bene memini, Evam in Paradiso terrestri a costa Adami fuisse a Deo productam. Sed qui hoc fieri potuerit, necdum satis, ut candide fatear, assequi possum. Enim vero, si Deus, ut formaret Evam, subduxit e corpore Adami costam, sequitur, Adamo defuisse unam costam, ac subinde corpus Adami imperfectum ac mutilum remansisse. Secundo, dixisti, Evam, postquam a Diabolo, per Serpentis organum loquente, delusa comedisset vetitum fructum scientiæ boni & mali, recta adiisse Adamum, maritum suum, eique verbis suis persuasisse, ut manducaret item fructum prohibitum scientiæ boni & ma-

li. Vellem autem scire, quinam esset vetitus ille fructus scientiæ boni & mali, quem in Paradiso terrestri manducaverunt primi Parentes nostri? Et deinde, qua lingua Adamus, & Eva in Paradiso terrestri loquerentur, dum inter se miscebant colloquia?

M. Curiosas sane magis, quam utiles, proponis difficultates, de quibus cum penitus fileat Scriptura Sacra, præstaret ab illis integrum superfedere. Sed quia, ut video, moleste ferres, si eas in præsentia intactas omnino relinquerem, curiositati tuæ morem geram, ea tamen lege, ut paucis verbis me ab illis expediam, licque Colloquio nostro, quod longius, quam par sit, protraximus, coronidem tandem imponamus. Prima difficultas facili negotio solvitur. Quamvis enim Eva fuerit e costa Adami formata, inde tamen haud sequitur, defuisse Adamo unam costam, ejusque corpus mutilum & imperfectum remansisse, quia (ut docet S. Thomas 1. part. q. 92. art. 3. ad 2.) costa Adami, e qua Deus formavit Evam, fuit de perfectione Adæ, non prout erat individuum quoddam, sed sicut erat principium speciei; sicut semen est de perfectione generantis, quod operatione naturali cum defestatione resolvitur. Unde multo magis virtute divina corpus mulieris potuit de costa viri formari absque dolore. Quibus verbis aperte innuit Doctor Angelicus, quod, sicut semen non est de perfectione hominis, quatenus est naturæ humanæ individuum, sed quatenus est humanæ speciei principium per generationem, ita illa costa, ex qua Deus Evam formavit, non erat de perfectione Adami, prout Adamus erat naturæ humanæ individuum, sed prout principium erat totius speciei suæ. Voluit enim Deus, ut sicut ipse est principium totius universi, ita Adamus esset principium totius suæ speciei: quam in rem Apostolus Paulus Actuum cap. 17. ait, quod *Deus sensit ex uno omne genus hominum*. Nullam ergo imperfectionem, subducta illa costa, contraxit Adamus, nullumque, singulari Dei beneficio, persensit dolorem, quando ab ejus corpore fuit separata. Cur autem voluerit Deus, ut mulier, seu

seu Eva, fieret ex viro, seu Adamo, & ex illius costa formaretur? plures rationes, quas hic summamim delibabo, proferat Angelicus Doctor. Prima est: ut Adamus esset principium totius sue speciei; si autem Eva ex Adamo non fuisset formata, Adamus non extitisset principium totius sue speciei, sicut mox observavimus. Alia ratio est: *Ut vir magis diligeret Mulierem, & ei inseparabilis inhereret, dum conosceret eam esse ex se productam, unde dicitur lib. Genesis c. 2. De viro sumpta est. Quamobrem, reliquerit homo patrem & matrem, & adheret uxori suae. Et hoc maxime necesse fuit in specie humana, in qua mas & femina commanent per totam vitam. Quod non contingit in aliis animalibus. Tertia ratio est: quia mas & femina coniunguntur in hominibus non solum propter necessitatem generationis, ut in aliis animalibus, sed etiam propter domesticam vitam, in qua sunt aliqua opera viri & feminae, & in qua vir est caput mulieris. Unde convenienter ex viro formata est femina, sicut ex suo Principio. Quarta ratio est Sacramentalis: Figuratur enim per hanc Evam ex Adamo formationem, quod Ecclesia a Christo sumit principium. Unde Apostolus dicit Epist. ad Ephesios cap. 5. Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia: Hæ sunt quatuor rationes, quibus S. Thomas 1. p. qu. 92. art. 3. probat, mulierem, seu Evam, debuisse fieri ex viro, seu Adamo.*

D. Valde mihi placent quatuor istæ rationes, quibus S. Thomas vincit, Evam ex Adamo fieri debuisse. At, cedo, ni molestem sit, rationem, cur conveniens fuerit, ut Eva e costa viri sui Adami formaretur?

M. Geminam rationem 1. part. qu. 92. art. 3. adducit Doctor Angelicus, quibus ostendit, conveniens fuisse, ut Eva e costa viri sui Adami formaretur. Primo quidem ad significandum quod inter virum & mulierem debet esse socialis conjunctio. Neque enim mulier debet dominari in virum, & ideo non est formata de capite. Neque debet a viro despici tanquam serviliter subiecta, & ideo non est formata de pedibus. Secundo, propter Sacramentum, quia de latere Christi dormientis in Cruce fixura

erant Sacramenta, id est, sanguis & aqua, quibus est Ecclesia instituta. His duabus luculentis S. Thomas rationibus satis superque dilata manet prima, quam proposuisti, difficultas.

D. Necdum explicuisti, quinam esset fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali, quem in Paradiso terrestri, prava Diaboli, per organum Serpentis loquentis, suggestione, ederunt primi parentes nostri, & qua lingua loquerentur, dum inter sese miscerent colloquia?

M. Qualis fuerit fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali, quem primi parentes nostri in Paradiso terrestri comederunt, incertum omnino est, idque facile colligitur ex discrepantia sententiarum, in quas abeunt Scripturæ Sacre Interpretes, qui, conjecturis plas æquo hac in re indulgentes, voluerunt pro arbitratu suo definire, & quasi digito monstrare, qualis esset fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali. In primis, Moyses Barcephas in libro, quem lucubravit, De Paradiso, existimat, fructum scientiæ boni & mali, a Deo vetitum Adamo & Evæ, nihil aliud fuisse, quam usum connubii, quem Deus primis parentibus nostris in Paradiso terrestri inhibuit, donec juberet, ut eo connubii usu invicem fruerentur. Sed hujus sententiæ, cum nullum sive in Sacris literis, sive in SS. Patrum Traditione vel minimum extet vestigium, mirum non est, quod omnium Theologorum calculo rejiciatur. Alii existimant, fructum vetitus scientiæ boni & mali fuisse vel vitem, vel frumentum. Plurimorum fuit opinio fuisse ficum. Alii opinantur fuisse malum, seu pomum. Alii censent fuisse malum araucanum, aut limonium. Alii ditant, fuisse cerasum, aut pyram, vel prunum. Ipse vero, qui in his rebus, quas consulto Scriptura Sacra spatio silentii obtexit, ariolari fas non esse arbitror, ejusmodi questionem de vetito fructu scientiæ boni & mali, utpote alienæ potius curiositati, quam fovendæ pietati utilem, in medio relinquo, & unumquemque in suo sensu abundare permitto. Quod spectat linguam, qua prii parentes nostri in Paradiso terrestri loquebantur, quamque in creatione sua, speciali Dei infundentis beneficio,

re-

receperunt, opportunius ea de re agemus in colloquiis de secunda Mundi ætate, ubi de confusione linguarum post universale diluvium sermonem instituimus, & quænam fuerit omnium primigenia lingua, investigabimus. Nunc observare sufficiat, linguam, qua primi parentes nostri in Paradiso terrestri utebantur, fuisse hebræam, & ex ea omnes alias linguas, velut totidem dialectos, promanasse, sicut multis argumentis evincit doctissimus, & linguarum Orientalium peritissimus *Ludovicus Thomasinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo *Glossario Hebraico*. Sed tempus est ut nostro colloquio finem imponamus.

D. Sis te, precor, fidem tuam nondum omnino liberali. Promisisti quippe, te sub finem huiusce colloquii producturum in lucem fabulas & errores, quos prophani Scriptores, Poetæ videlicet, & gentiles Philosophi, circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem commentati sunt. Has itaque fabulas & gentiliū errores debes nunc in lucem proferre, & eadem opera breviter confutare.

M. Fabulas & errores, quos circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem, excogitarunt Ethnicī Scriptores, ad quatuor potissimum capita, ne longior sim, reducam. In primis, finxerunt Poetæ, primum hominem de luto a *Prometheo* factum esse. Qua in re, ut optime observat *Lactantius* lib. 2. *Institutionum Divinarum* cap. 11. res non fessellit Poetæ, sed nomen artificis. Nulas enim veritatis literas attigerant: sed quæ Prophetarum vaticinio tradita in Sacratio Dei continebantur, ea de fabulis & obscura opinione collecta & depravata, ut veritas a vulgo solet, variis sermonibus dissipata, corrupti, nullo non addente aliquid ad id, quod audierant, carminibus suis comprehenderunt. Et hoc quidem inepte, quod tam mirabile tamque divinum opificium homini dederunt. Quid enim opus fuit, hominem de luto fingi, cum posset eadem ratione generari, qua ipse *Prometheus* ex *Japeto* natum est? qui si fuit homo, generare hominem potuit, facere non potuit. De Diis autem illum non fuisse, poena ejus

in caucaso monte declarat. Apparet ergo falsum esse, quod finxerunt Poetæ, primum scilicet hominem de luto a *Prometheo* conditum fuisse. Credibile tamen est, ut ibidem advertit *Lactantius*, Poetas, qui figuris involvere solent, & obscurare quæ dicunt, innuere duntaxat voluisse, primum omnium *Prometheum* simulacrum hominis formasse de pingui & molli luto, ab eoque natam primo artem & Statuas, & simulacra fingendi. Siquidem *Prometheus* Jovis temporibus fuit, quibus primum templa constitui, & novi Deorum cultus esse cœperunt. Sic veritas fucata mendacio est, & illud, quod a Deo factum ferebatur, homini, qui opus divinum imitatus est, etiam cœpit adscribi. Ceterum fictio verri ac vivi hominis e limo, Dei est, & non *Promethei*.

Secundo, erravit Philosophus *Aristoteles*, dicens, Mundum non esse a Deo creatum, sed semper fuisse, & humanum genus, & cetera, quæ in eo sunt, initium non habere, sed semper fuisse ac fore. Quem errorem *Moses* in historica narratione de creatione Mundi præfocat, librum *Geneseos* auspiciens his verbis: *In principio Deus creavit Cælum & terram*. Et sane, cum videamus singula quæque animalia, quæ ante non fuerant, incipere esse, & esse desinere; necesse est totum genus aliquando esse cœpisse, & aliquando desitum esse, quia cœperit.

Tertio, errarunt Philosophi *Democritus*, & *Epicurus*, qui docuerunt, hominem, ceteraque animantia, sua sponte e terra esse nata, & ut divinam providentiam, qua regitur mundus, de medio tollere possent, corpuscula, seu semina per inane volitantia, admiserunt, quibus inter se temere conglobatis, universa giēni atque concrefcere stulte afferebant. Sed horum stulticia facile refellitur. Nam primo, quo fœdere inter se hæc corpuscula, per inane volitantia, & qua mente conveniunt, ut ex his aliquid constituantur? quo pacto tam disposite & ordinate coire possunt, cum sensu & ratione careant? Cum igitur Mundum, omnesque partes ejus, ut videamus, mirabilis ratio gubernet, cum cœli temperatio, concors elementorum discordia, & aqualis in
ipfa

ipsa varietate cursus astrorum luminumque cœlestium, temporum constans ac mira descriptio, terrarum varia fecunditas, plana camporum munimenta, & aggeres montium, viriditas ubertaque sylvarum, fontium saluberrima eruptio, fluminum opportuna inundatio, maris opulenta & copiosa interfusio, ventorum diversa & utilis aspiratio, ceteraque omnia ratione summa consent: quis, amabo, tam cæcus est, ut existimet, sine suprema mente esse facta, in quibus mira dispositio providentissimæ rationis elucet? Deum itaque rerum omnium, quæ in mundo sunt, conditorem ac rectorem esse, solus ille, qui mente captus est, inficiari, aut in dubium revocare potest.

Postremo, pessimus omnium error, quem tu, carissime Discipule, maxime detestari debes, est error Epicuri, turpissimæ voluptatis assertor, qui, ut suis & aliorum vitiis impunitatem sponderet, eo impietatis prorupit, ut diceret, Deum nihil omnino de rebus, quæ sunt in hoc Mundo, curare, non ira, non gratia tangi: Inferorum portas non esse metuendas, quod animæ post mortem occidant, nec ulli omnino sint Inferi; Voluptatem esse maximum bonum, cujus captandæ causa nascitur homo. Hoc portentosum Epicuri dogma, quod ad omnium vitiorum genera latissimum aperit ostium, expendens *Laëtantius* lib. 3. *Divinarum Institutionum* cap. 17. hæc habet: *Quis cum hoc affirmari audiat, vitiis & sceleribus abstineat? Nam si peritura sunt animæ, appetamus divitias, ut omnes suavitates capere possimus; quæ si nobis desunt, ab iis, qui habent, auferamus clam, dolo, vi: eo magis, si humanas res Deus nullus curat, quodcumque spes impunitatis arriserit, arripiamus, necamus. Sapientis est enim male facere, si & utile sit. & tutum: quoniam si quis in cælo Deus est, non irascitur cuiquam. Aque stultus est, & benefacere: quia si cut ira non commoveatur, ita nec gratia tangitur. Voluptatibus igitur, quomodo possimus, serviamus. Brevis enim tempore nulli erimus omnino. Ergo nullum diem, nullum denique temporis punctum fluere, nobis sine voluptate patiamur, ne, quia ipsi quandoque perituri sumus, id ipsum quod*

viximus, pereat. Et, paucis interjectis, subdit idem elegans Auctor: Est plane cur quisquam putet, hanc vocem viri esse sapientis, quæ potest latronibus aptissime commodari? Vide, carissime Discipule, quo tendat infelissimum istud dogma Epicuri, qui negavit esse Deum, qui hunc mundum negavit ab illo conditum, qui animæ immortalitatem, & Inferorum existentiam mordicus negavit? Hoc igitur scelestissimum dogma omni execratione prosequi debes, & velis remisque fugere consortia quorundam impiorum, qui e schola Epicuri prodeuntes, jam victa prorsus & obruta conscientia, ex turpibus factis laudem etiam sibi quarunt, inque summis malis, perinde ut summis bonis acquiescunt; de Deo, de Religione, de animæ immortalitate pessime sentiunt, atque undique contaminata vita, pestilentibus exemplis, pestilenti oratione, proximum quemque, velut contagio morbi, inficiunt. Hi nimirum sunt Epicurei nostri sæculi, quos adeo non pudet impiæ vitæ, ut glorientur in malitia potentes iniquitate. Denique, eo rediguntur infelices, ut non vereantur Sacratissima Religionis Mytheria irridere, piorum hominum simplicitatem ludibriis inceslere, nec a conviciis interim in Christum, nec ab impiis sermonibus abstinere. Horum itaque improborum hominum, qui sunt deploratæ malitiæ, & immedicabilis pravitati, convictum, consuetudinem & colloquia omnino fuge, quia non perinde inficit corpora vicina pestis ægrotantium, ut oratio illorum flagitiosorum hominum corrumpit familiares.

D. Nihil mihi unquam commercii, negotii ac societatis erit cum istis impiis hominibus, qui Deum esse negant, Sacras Scripturas ridet, nullam Religionem admittunt, ut hoc pacto in suis vitiis securitatem sibi querentes, atque licentiam impune faciendi quidquid lubet, subintret tandem impietas inverecunda, impavida circa illicitum regnet audacia, & timor omnis penitus excutiat, dum nec poena post mortem timetur, nec a Deo ullum commodum speratur. Horum, inquam, pestilentissima colloquia semper devitabo, quia,

ut prudenter monet Poeta : *corruptunt
bonos mores colloquia mala.*

COLLOQUIUM II.

*In quo discutiuntur ac dirimuntur difficultates,
quas de statu Adami post
peccatum proponere solent
Theologi.*

M. STATUS Adami post peccatum, de quo in præsentī Colloquio sermonem habituri sumus, nihil aliud est, quam conditio naturæ humanæ, Adami peccato, quod in omnes ejus posteros via ordinaria per seminalem propagationem traducitur, inquinatæ. Quamvis enim homo gratiæ medicinalis beneficio sit a Christo, Salvatore nostro sanatus, semper tamen dicitur in statu naturæ lap sæ; tum quia gratia illa medicinalis naturam universam reapse non sanat, sed naturæ duntaxat individua quædam, quibus per baptismum confertur; Tum quia etiam, restituta in sacro Baptismatis fonte gratia sanctificante, semper in homine baptizato infixus manet peccati fomies, qui est mala peccati Adami appendix, & ad peccatum inclinat, quo fit, ut, licet homo per gratiam sanctificantem perfecte sanetur quantum ad mentem, remaneat tamen infirmitas quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut docet S. Thomas. Hic autem status hominis post peccatum Adami quadruplex distinguitur. Primus est ante legem scriptam, seu Mosaicam, & ille dicitur *status legis naturæ*. Secundus est sub lege scripta, & ille appellatur *status legis Mosaicæ*. Tertius est sub gratia, & ille nuncupatur *status legis Evangelicæ*. Quartus est in pace, quæ, (ut ait Sanctus Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 118.) *post hanc vitam in requie spiritus, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur*. Et hic postremus hominis status vocatur *status æternæ Beatitudinis*. Porro, hic agemus de statu hominis post peccatum sub lege naturæ usque ad universale Diluvium.

D. Cur, quæso, præcepit Deus primis parentibus nostris, ne comederent fructum ligni scientiæ boni & mali,

& quodnam fuit in illo transgrediendo divino præcepto eorum peccatum?

M. Deus ratione supremi dominii, quod obtinet in omnes creaturas, ac subinde in primos parentes nostros ei præcepit, ut non ederent fructum arboris scientiæ boni & mali, quo suæ erga ipsum, creatorem, & supremum rerum omnium Dominum, promptam obedientiam demonstrarent: *Bona est arbor, nolitas tangas. Quare? Quia Dominus sum & servus es. Hæc tota causa. Si parva est, dedignaris esse servus. Quid autem tibi expedit, nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Domino, nisi fueris sub præcepto?* Sunt verba S. Augustini in Psalmum 70. Concione 2. post medium. Et ibidem ait Aquilinus ille Doctor: *Non poterat Deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientia, nisi cum prohibuit ab ea re, quæ non erat mala. Obitur tamen advertere debes cum eodem S. Doctore loco mox a me laudato, arborem illam appellatam esse Scientiæ boni & mali, non quia inde talia quasi poma penderent: Sed quia homo, qui nollet bonum a malo discernere per præceptum, discreturus erat per experimentum, ut tangendo vetitum, inveniret supplicium. Quale autem in transgressione divini illius præcepti fuerit primorum parentum peccatum, constans est Sanctorum Patrum Augustini & Thomæ doctrina, fuisse peccatum superbiæ. Sic enim S. Augustinus cap. 13. lib. 14. de civitate Dei docet: *In occulto autem mali (seu primi parentes nostri) esse coeperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur. Non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas. Porro male voluntatis initium quid potuit esse nisi superbia? Initium enim omnis peccati superbia est. Quid est autem superbia, nisi perversa celsitudinis appetitus? Perversa enim celsitudo est, deserto eo, ut debet animus inhaerere principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium. Hoc fit, cum sibi nimis placet &c.* Non ergo malum opus factum est, idest, illa transgressio, ut cibo prohibito vescerentur, nisi ab eis, qui jam mali erant. Sancto Augustino succinit S. Thomas 2. 2. qu. 163. art. 1. ubi hæc habet: *Manifestum est, quod prius.**

prius invenitur inordinatio in motu interiori anima, quam in actu exteriori corporis Inter motus autem interiores prius movetur appetitus in finem, quam in id, quod quaeritur propter finem Unde relinquitur, quod primum peccatum hominis fuit in hoc, quod appetiit quoddam spirituale bonum supra suam mensuram, quod pertinet ad superbiam. Verum, quamvis peccatum primorum parentum nostrorum proprie fuerit peccatum superbiae, haud incongrue tamen appellari potest peccatum universale, seu seminatium peccatorum, praesertim inobedientiae, gulae, intemperantiae, perfidiae, ingratitudinis, post hominum memoriam maximae, & scelestissimi parricidii, quo sibi, omnibusque posteris temporalem mortem consciverunt, & aeternam mortem intulissent, nisi filius Dei unigenitus, factus homo, nos ab aeterna morte per pretiosum sanguinem, quem in ara crucis effudit, misericorditer liberasset. Peccato autem Adami occasionem dedit nimius & inordinatus amor, quem habuit erga uxorem suam, sicut S. Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram explicat his verbis: *Ita Salomon, vir tantae sapientiae, numquid credendum est quod in simulacrorum cultu credidit aliquid esse utilitatis? Sed mulierum amor ad hoc malum trahenti resistere non valuit, faciens quod sciebat non esse faciendum, ne suas, quibus deperibat, atque disfluebat, mortiferas delicias contristaret.* Ita & Adam, posteaquam de prohibito ligno seducta mulier manducavit, eique dedit, ut simul ederent, noluit eam contristari, quam credebatur posse sine suo solatio contabescere, si ab ejus alienaretur animo, & omnino illa interire discordia. Non quidem carnis victus concupiscentia, quam nondum senserat, in resistente lege membrorum legimentis sua, sed amicali quadam benevolentia, qua plerumque fit, ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus. Hinc est, quod idem Sanctus Doctor cap. 11. libri 14. de Civitate Dei ait, *Quod Adamus sciens, prudensque peccavit, juxta illud Apostoli Pauli: Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in pravaricatione fuit.* 1. ad Timoth. cap. 2.

D. Quam grave, nobisque fatale ac funestum fuerit primorum parentum nostrorum peccatum, facile intelligo. Sed dicas velim, an Deus statim ac peccarunt primi parentes nostri, sententiam mortis in illos protulerit, eosque suppliciis, quae commerebantur, addiderit?

M. Certe, digni erant primi parentes nostri, qui post peccatum, nulla interposita mora, non solum justitiam originalem, in qua conditi fuerant, vitamque temporalem amitterent, sed etiam aeternis inferorum poenis sub potestate daemonum cruciarentur. Sic enim Deus, justus iudex, & praepotens scelerum ultor, animadvertit in reprobos Angelos, quos, cum primum peccassent, damnavit, & absque ulla salutis spe, ad infernum aditum praecipitavit. At, vide, si placet, quam misericorditer cum primis parentibus nostris, post illorum peccatum, egerit clementissimus Dominus. Potuisset quippe Deus primis parentibus nostris, postquam peccarunt, non tantum adimere, sicut merebantur, vitam temporalem, verum etiam illos e vestigio ad infernum detrudere; & tamen Deus illis vitam temporalem indulget, &, ut eximerentur ab aeterna, quam incurrerant, morte, jam misericordia motus, praeparat illis efficacissimum remedium, conferendum per mortem Filii sui unigeniti, quem missurus erat in Mundum, ut naturam humanam induens, totum genus humanum, primigenia protoparentis labe perditum, profuso in ara crucis sanguine, repararet, illataque damna cum foenore resarciret: Quin, teste Scriptura Sacra, Deus erga primos parentes nostros, postquam peccassent, ad misericordiam propensissimum sese exhibuit, atque paratum, ut illos venia donaret, si voluissent peccatum ultro confiteri, divinamque ejus opem implorare. At enim, quid aliud sibi volunt haec verba Dei, Adamum, post illius peccatum, compellentis: *Adam ubi es? . . . Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo praceperam tibi ne comederes, comedisti?* Quid etiam ille pudor, quo Deus primos parentes nostros, statim postquam peccassent,

callent, perfudit, ut agnoscerent, se esse nudos, & solis siccum confutis suam nuditatem obtegerent? Quid denique illa repentina fuga, qua primi parentes nostri post peccatum tentarunt se abscondere a facie Dei? Quid, inquam, hic primorum parentum nostrorum post peccatum pudor, eorum fuga ac timor aliud indicant, quam stimulos, quibus Deus eorum conscientiam pungi, & quasi tacito verbere cedi voluit, ut tandem aliquando, facti poenitentes, respicerent, peccatum suum ea, qua par erat, humilitate confiterentur, & ab eo veniam consequerentur? Verum, primi parentes nostri voci Dei, illos ad poenitentiam invitantis, omnino obsurdierant, & vanas excusationes, ut peccatum a se amolirentur, obtulerunt. Quo factum est, ut Deus illos rebelles, suaque obstinatione omnem divinæ misericordiæ aditum præcludente, debitis poenis tandem multaverit.

D. Ecce, quæso, Deus erga lapsos primos parentes nostros tam misericordem, & versa vice, erga Angelos reprobos tam severum sese ostendit iudicem?

M. Quamvis huius discriminis ratio potissimum petenda sit ex suprema voluntate Dei, qui (ut ait Apostolus Paulus Epist. ad Romanos c. 9.) *cujus vult miseretur, & quem vult indurat*; duæ tamen haud incongruæ possunt assignari rationes, cur Deus tam severe cum Angelis reprobis, & ex adverso erga lapsos primos parentes nostros tam misericorditer egerit. Prima est, quia Angeli, qui postea reprobi fuerunt, ampliorem scientiam, & dona cum naturalia, tum supernaturalia acceperunt a Deo excellentiora his gratis ac donis, quæ primi parentes nostri in creatione receperunt a Deo. Peccatum igitur Angelorum, qui, *Luciferum* secuti, rebellaverunt contra Deum, gravius fuit peccato primorum parentum nostrorum, ac subinde severius a Deo puniri debuit, quam peccatum primorum parentum nostrorum, quia, ut inquit S. Gregorius Magnus Homil. 9. in Evangelia, *cum augeatur dona, rationes etiam crescunt donorum*.

Tanto ergo esse humilior atque ad servendum promptior quisque debet ex munere, quanto se obligationem esse conspiciit in reddenda ratione. Altera ratio est, quia omnes Angeli simul creati sunt, nec per successivam generationem produci debabant. Actum igitur existerant Angeli reprobi, qui, una cum *Lucifero*, eorum Antesignani, rebellionis vexillum contra Deum erexerunt, & propria, actuali & personali voluntate peccarunt. Consentaneum itaque erat iustitiæ divinæ, ut Angelos reprobos, qui actum existerant, quique non aliena voluntate, sed propria & personali voluntate peccaverant, confestim, & citra ullam dilationem poenis æternis inferni plecteretur. At vero, Deus decreverat, ut mortale hominum genus ab *Adamo*, & *Eva*, ejus conjugæ, per generationem successivam propagaretur. Si igitur Deus *Adamum*, & *Evam*, statim ac peccarunt, morte non solum corporis, sed etiam æternæ animæ morte poenis inferni traditos punivisset, non fuisset propagatum genus humanum, sed mansisset penitus extinctum. Non congruebat etiam iustitiæ divinæ, ut filios *Adami* (si quos, antequam peccaret, procreasset) æterna morte statim puniret, quia illi filii non propria & personali voluntate peccassent, sed aliena, seu voluntate eorum patris *Adami*, ad discrimen reproborum Angelorum, quos ideo Deus, statim ac peccarunt, æternis inferni suppliciis cruciandos addixit, quia ipsi reprobi Angeli non aliena, sed propria, libera, actuali, & personali voluntate peccarunt, seque volentes ac scientes, Deo perduelles constituerunt. Hæ sunt in summa rationes, quibus utcumque explicari potest, cur Deus erga lapsos primos parentes nostros tam misericordem, erga vero reprobos Angelos tam severum iudicem sese ostenderit. Promerebantur primi parentes nostri, non secus ac Angeli reprobi, statim ac peccarunt, mortem corporis & animæ. Utramque poenam, ipsis debitam, ultro distulit misericors Deus, immo, certam spem ac fiduciam fecit, se aliquando missurum Filium suum unigenitum, Jesum Christum, verum Messiam, qui eos, illorumque posteros a pœna æternæ mor-

mortis, quam per peccatum incurrerant, liberaret, & eorum malis præsentissimum afferret remedium. Quis Christianus, hæc audiendo, non exclamet cum Propheta Regio: *Misericordias Domini in æternum cantabo; vel cum Propheta Habacuch cap. 3. Domine, cum iratus fueris, misericordia recordaberis.*

D. Quod Deus summe misericors primos parentes nostros, postquam peccarunt, non statim vita temporali priverit, nec æternis, prout merebantur, affecerit cruciatibus, certe mirari non subit, cum nunc etiam videamus, Deum, in tanta impietate hominum, tantisque peccatis patientissimum esse, & iram suam continere. Si enim statim vindicaret, & pro merito quemque statim puniret, nemo superesset. Nullus est enim, qui nihil peccet, & multa sunt, quæ ad peccandum irritant, ætas, violentia, egestas, occasio, præmium. Adeo subjecta est peccato fragilitas carnis, qua induti sumus, ut misericors Deus non ad præsens noxium quemque puniat, sed ei poenitentiae tempus concedat, & respiciendi facultatem. Summam igitur agnosco misericordiam Dei, qui primos parentes nostros non statim post illorum peccatum morte temporali & æterna, ut merebantur, punivit; Sed tamen, ut candide fatear, necdum capio, quo in sensu intelligenda sit hæc comminatio, qua Deus prohibuit Adamo, ne fructum ederet scientiæ boni & mali, dicens: *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Genesis cap. 2. v. 17. Quibus verbis Deus comminatur Adamo, ipsum moriturum eodem die, quo fructum scientiæ boni & mali comederet, & tamen constat, Adamum non eodem die, quo fructum scientiæ boni & mali comedit, mortuum esse, sed multo postea annos una cum sua conjugē Eva vixisse. Expone igitur, quæso, quo in sensu intelligenda sit divina ista comminatio? & quo pacto in primis parentibus nostris fuerit completa?

M. Quamvis Adamus & Eva non mortui sint eo die, quo comederunt fructum ligni scientiæ boni & mali, in eo tamen sensu, juxta S. Augustinum lib.

Hist. Vet. T. c. I.

t. de peccatorum Meritis & Remissione, in illis impleta est divina illa comminatio: *Qua die ederitis, morte moriemini*, quod Adamus & Eva eo die, quo comederunt fructum ligni scientiæ boni & mali, mori ceperunt, seu mortis legem, quam senium veterascere, acceperunt. Non enim stat vel temporis puncto, sed sine intermissione labitur quidquid continua immutatione sensim currit in finem, non perficientem, sed consumentem. Sic itaque impletum est, quod dixerat Deus: *Qua die comederitis, morte moriemini*, id est, moriendi Legi ac necessitati eritis obnoxii.

D. Cum igitur Deus summe bonus Adamum & Evam, statim ac peccarunt, nec mortis, nec damnationis æternæ poena punierit, scire velim, quam poenam illis primis Parentibus nostris concessit post ipsorum peccatum inflixerit Deus? & quam Sententiam in ipsos protulerit?

M. Quia Eva, pravum Serpentis consilium sequendo, prius peccaverat, in eam Deus protulit Sententiam, per quam non solum Eva, sed & omnes mulieres sub Evæ persona (si tamen Beatiss. Virginem Mariam exceperis, in qua, de Spiritu Sancto sine carnis concupiscentia conceptus est Filius Dei Jesus Christus Dominus noster) ad partus doloris plenos, ad ærumnas multas, & ad Viri subjectionem damnantur his verbis: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Gen. c. 3. v. 16. In Adamum vero, qui audierat vocem uxoris suæ, & in omnes viros sub persona Adami, Deus hanc protulit Sententiam, per quam ad perpetuos labores damnantur his verbis: *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tuæ.* Genesis cap. 3. v. 17. Sed, ut clarius intelligas, quot poenæ, miseriæ, & calamitates peccatum Adami secutæ sint, primum tibi ob oculos ponam felicitatem ac delicias, quibus Adamus gaudebat in statu innocentie. Dein recensbo miseriæ, poenæ, & calamitates, quas Adamus, post peccatum, ejusque posterii experti sunt, & etiamnum experiuntur.

D

tur. In primis, felicitatem ac delicias, quibus fruebatur Adamus in statu innocentie, Sanctus Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 26. luculenter describit his verbis: *Vivebat, inquit, homo in Paradiso sicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod Deus iusserat. Vivebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus, vivebat sine ulla egestate, ita semper habens vivere in potestate. Cibum aderat ne esurire; lignum vite, ne illum senectus dissolveret. Nihil corruptionis in corpore, vel ex corpore ulla molestias, ullis ejus sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus. Summa in carne sanitas, in anima tota tranquillitas. Sicut in Paradiso nullus aestus aut frigus, sic in ejus habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bonae voluntatis offensio. Nihil omnino triste, nihil inaniter latum, gaudium vero perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat caritas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, atque inter se conjugum fida ex honesto amore societas, concursus mentis corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Non lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum &c. Audisti haec, carissime Discipule, felicitatem & delicias, quibus Adamus in statu innocentie perfundebar, audi nunc miseria & calamitates, quibus Adamus, postquam peccasset, se totumque genus humanum reddidit obnoxium. Et primo quidem, Adamus, dum peccavit, se, omnesque suos posteros miseriis, morbis & laboribus subjecit. Secundo, per peccatum Adami mors intravit in Mundum, sicut dicit Apostolus Paulus Epistolae ad Romanos cap. 5. v. 12. *Per unum hominem, inquit, peccatum intravit in hunc Mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt: & Lib. Sapientiae cap. 2. v. 23. & 24. dicitur: Deus creavit hominem inextinguibilem . . . invidia autem Diaboli mors introiit in Orbem terrarum. Tertio, Adamus, per peccatum suum, non solum spoliatus est donis gratuitis, & praesertim iustitia originali, in qua fuerat a Deo conditus, sed etiam vulneratus est in suis facultatibus naturalibus, quod Christus Dominus cap. 10. Lucae v. 30. innuit ea parabola homi-**

*nis descendens ab Hierusalem in Jerico, qui incidit in Latrones, a quibus non tantum spoliatus, sed etiam vulneratus & semivivus relictus est. Hinc S. Augustinus lib. de Natura & Gratia, cap. 3. ait: Adam ille est, quem semivivum latrones reliquerunt, qui gravibus saevius, confosisque vulneribus, non ita potest ad iustitiae culmen ascendere, sicut potuit inde descendere. Quatuor autem vulnera Adamus, dum peccavit, non tantum sibi, sed & toti naturae humanae inflixit, videlicet effraenem concupiscentiam, ignorantiam, malitiam & infirmitatem, sicut diserte docet S. Thomas 1. 2. quaest. 85. art. 3. ubi sic ratiocinatur: per iustitiam originale perfectae ratio continebat vires inferiores subditas animae, & ipsa ratio a Deo perficiebatur ei subiecta. Haec autem originalis iustitia subtracta est per peccatum primi Parentis, & ideo omnes vires animae manent quodammodo destitutae proprio ordine: & ista destitutio dicitur vulnus naturae. Sunt autem quatuor potentiae animae, quae possunt esse subiectae virtutum, scilicet Ratio: in qua est prudentia; Voluntas, in qua est iustitia; irascibilis, in qua est fortitudo; Concupiscibilis, in qua est temperantia. In quantum ergo Ratio destituitur suo ordine ad verum, est vulnus ignorantiae; in quantum Voluntas destituitur ordine suo ad bonum, est vulnus malitiae; in quantum Irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vulnus infirmitatis; in quantum Concupiscibilis destituitur suo ordine ad delectabile moderatum ac temperatum ratione, est vulnus concupiscentiae. Ex hoc S. Thomae ratiocinio patet, quatuor vulnera per peccatum Adami fuisse totidem potentiis animae inflicta, nimirum ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu irascibili, & perduellum concupiscentiam in appetitu concupiscibili. Denique, per peccatum Adami singulis hominibus omnium malorum cohors incubuit: *Malorum omnium nostrorum causa peccatum est. Non enim sine causa homines mala ista patiuntur. Iustus est Deus, Omnipotens est Deus, nullo modo ista pateremur, si non mereremur, inquit Sanctus Augustinus Ser-*
mone*

monē 240. alias 139. de tempore.

D. Hominem multis malis & innumeris miseris obnoxium esse agnoverunt etiam Philosophi, sed tot malorum & miseriarum primordiale causam, quam indicat S. Augustinus, videlicet peccatum Adami, nullo pacto penetrare potuerunt, ut pote qui lumine Fidei erant plane destituti. Cicero siquidem, quem nuper legebam, in Libro 3. de Republica, ait, *hominem, non ut a matre, sed ut a natura natura editum in vitam, corpore nudo, fragili & infirmo, animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines; in quo tamen inesset tanquam obrutus quidam divinus ignis ingenii & mentis.* Hæc Ethnicorum Philosophorum, qui alioqui magno & excellenti ingenio præditi erant, de conditione hominis ignorantia sat superque probat, quam densas tenebras intellectui humano offuderit. Adami peccatum, in quibus tenebris nos adhuc immergi jaceremus, nisi Deus in sacris Litteris nobis revelasset, veram omnium malorum nostrorum causam esse peccatum Adami, qui primum fuit conditus rectus, & ab omnibus miseris immunis, sed per peccatum excidendo a felicissimo illo statu, in quo erat, se, omnesque suos posteros in voragine miseriarum, quibus nunc, velimus nolimus subjacemus, miserum in modum præcipitavit.

M. Recte dicis. Agnoverunt quidem Ethnici Philosophi nasci homines ærumnis, miseris, & diris doloribus obnoxios, eosque in hoc deterioris esse conditionis, quam sint ipsæmet belluæ, sed tamen causam harumce miseriarum, quibus tantum non homines opprimuntur, nescierunt: *Rem vidit [Tullius Cicero] causam nescivit quia sacris Litteris non eruditus, ignorabat originale peccatum, inquit S. Augustinus lib. 4. contra Julianum, Pelagianum, num. 60. alias cap. 12.* In hac peccati originalis, quod fuit omnium malorum nostrorum causa, ignorance versantes Ethnici, sive Poetæ, sive Philosophi, in varios impegnerunt errores, quos hic referre non abs re erit, ut inde intelligas, illos lumine Fidei destitutos, sacrarum Litterarum notitia privatos, veram hominum conditionem intelligere non

potuisse. Alii quippe, sicut Poetæ, cum viderent, homines tot miseris, poenis ac calamitatibus ab ipso vitæ exordio cruciari, sinxerunt, ut videre est apud Lactantium libro 6. Divin. Institut. cap. 10. *homines non a Deo factos, sed ex terra primitus natos esse tanquam ex draconis alicujus dentibus præfeminatos, qui, cum per sylvas, & campos erraticam degerent vitam, nec illo inter se sermonis aut juris vinculo cohererent, sed frondes & herbas pro cubilibus, speluncas & antra pro domibus habentes, bestiis & fortioribus animalibus præda fuerunt.* Tum eos, qui aut laniati effugerant aut laniari proximos viderant; admonites periculi sui ad alios homines decurrisse, præsidium implorasse, & primo nutibus voluntatem suam significasse, deinde sermonis initia tentasse, ac singulis quibusque rebus nomina imponenda, paulatim loquendi perfecisse rationem. Cum autem nec multitudinem ipsam viderent contra bestias esse tutam, oppida etiam capisse munire, vel ut quietem nobis, tutam sibi facerent, vel ut incursiones, atque impetus bestiarum non pugnando, sed objectis aggeribus arcerent. Hæc Poetarum figmenta postquam retulit Lactantius, exclamat: *O ingenia hominibus indigna, quæ has ineptias protulerunt, miseros atque miserabiles, qui stultitiam suam litteris, memoriaque mandaverunt!* Qui, cum viderent multis quoque animalibus ingentem esse inclinationem vel conveniendi, vel invicem appetendi, vel periculi fugiendi, vel mali cavendi, vel cubacula sibi & latibula parandi, homines autem ipsos existimaverint non nisi exemplis admoneri, ac discere potuisse quid metuere sibi, quid cavere, quid facere deberent, aut nunquam concurrenturos inter se fuisse, nec loquendi rationem reperturos, nisi eos bestie comediissent. Sed mittamus, quæso, hæc commenta ac deliria Poetarum, & veniamus ad antiquos superstitionis Gentilitatis Philosophos, quibus etiam plane ignota fuit vera hominis conditio. Pythagoræ Philosophi (sicut observat S. Thomas 1. p. quæst. 48. art. 1. ad 1.) censebant, malum esse quamdam naturam subsistentem, non secus ac bonum, ideoque bonum & malum quasi duo genera, aut duas cathégorias constituebant, quam Pythago-

rum doctrinam amplexi sunt Magi Persarum, ut videre est apud *Diogenem Laertium* in Proœmio ad vitas Philosophorum, & apud *Plurarchum* lib. *de Iside, & Osiride*. Hoc jacto semel fundamento, admittebant illi Philosophi duo prima principia, quorum unum esset *bonum*, & alterum *malum*, ita ut omnia, quæ in Mando & in homine essent mala, a malo principio, seu e causa effectrice prodirent. Hanc pessimam Gentilium Philosophorum doctrinam obvis ulvis etiam amplexi sunt hæresiarca *Manes*, ejusque discipuli, dicti *Manichei*. Nam, cum incredibile putarent, Deum bonum & justum auctorem esse prævæ & effrænis illius concupiscentiæ, quæ ad omnium scelerum atrocitatem, puta ad homicidia, adulteria, libidinem immaniaque interdum contra naturam rationalem crimina feruntur, & incitatur homines, duos confinxerunt Deos, alterum *bonum*, a quo, ceu a causa effectrice omnia promanarent bona, alterum *malum*, a quo, ceu a causa itidem effectrice, eaque potentissima, orientur mala, ac subinde prava & perduellis illa concupiscentia, quæ homines ad nefanda impelluntur flagitia, quamque Deo bono, justo & sancto, tamquam auctori, attribuere nefas esse ducebant. In tam crassum errorem ideo antiqui gentiles Philosophi, & hæretici Manichæi prolapsi sunt, quod veram hominis conditionem perfectam minime habuerint. Causa enim malorum, quæ nunc patitur homo, & præsertim rebellionis concupiscentiæ, alia non est, quam peccatum Adami, quod ad omnes homines per generationem traducitur. Si enim Adamus non peccasset, omnes ejus posterius ab omnibus malis, & a rebellionis concupiscentiæ fuissent plane liberi, sicut in primo nostro colloquio ostendimus. Absurdissime igitur hæretici Manichæi, antiquorum gentilium Philosophorum deliramenta secuti, duos. admitterunt Deos, unum *bonum*, qui esset causa effectrix omnium bonorum, & alterum *malum*, qui esset causa effectrix omnium malorum. Quasi vero, mala positivam quamdam ac physicam naturam haberent, & causa effectrice indigerent, cum potius nihil aliud sint,

quam defectus, & privatio boni.

D. Errorem antiquorum illorum Philosophorum, nec non hæreticorum Manichæorum, qui discebant, rebellionem concupiscentiæ, quam experiuntur homines, esse malam, & ab aliquo malo Deo, tanquam a causa effectrice, productam fuisse, lubentissime detestor. Tantum enim abest, ut concupiscentiam, quam vivunt homines sentiunt, malam esse putem, & ab aliquo malo Deo, tanquam a causa efficiente, producta, ut potius (si mihi hac in re liceret meum interponere judicium) dicerem, hanc concupiscentiam esse bonam, & naturæ hominum consentaneam; tum quia videmus, eos motus, quos concupiscentiæ tribuimus, fieri in belluis secundum earum naturam; tum quia etiam, si homo conditus fuisset in statu naturæ puræ, sensisset naturaliter concupiscentiæ motus; quod autem sit secundum ordinem naturæ puræ, non potest esse malum, aliqui transfunderetur in Deum, qui est Auctor naturæ. Verum, quia timeo, ne meum hac in re me fallat judicium, edoce me, quæso, quid juxta Fidem Catholicam, tenere ac credere, quosque errores repudiare debeam.

M. Absit, ut nunquam tibi probetur tam pestilens doctrina, quæ nihil aliud est, quam pura putaque hæresis *Pelagii*, ejusque Sæctatorum, qui concupiscentiam carnis *bonum* esse naturæ prædicabant. At enim, si hæc concupiscentia, quæ importat pugnam carnis adversus spiritum, esset bona, & naturæ hominis conveniens, esset Deo, tanquam auctori naturæ, ascribenda. Quid autem absurdius, quam dicere, Deum auctorem esse illius effrænis concupiscentiæ, quæ feruntur homines in ea, quæ tanto studio vetuit ipsemet Deus, videlicet in adulteria, furtis, carnes, veneficiis, & in omne scelerum genus, quæ rationem humanam tam graviter offendunt? Hæc certe concupiscentia, quæ contra hominis rationem colloctatur, quatenus inordinata est, & extra limites rationis effunditur, sicut eam experiuntur homines in statu naturæ lapsæ, non potest esse bona, nec a Deo

pro-

profecta, sed est vulnus relictum ex peccato primi Parentis, qui a Deo fuerat factus rectus, sed ipse vias suas malas fecit, nec sibi duntaxat inflixit pravæ concupiscentiæ vulnus, sed illud quoque ad posteros transmisit. Hinc S. Augustinus; quoties adversus Julianum, Pelagianum, probat, malam esse concupiscentiam, luculentissimum depromit argumentum ex illa tumultuantium contra rationem cupiditatum pugna, quam in statu naturæ lapsæ excitat inordinata concupiscentia, quæ subinde nec est bona, nec a Deo profecta: *Hæc* (inquit Aquilinus ille Doctor lib. 4. contra Julianum cap. 13.) *concupiscentia, quam laudas, non est a Patre. Duo enim bona, quæ a Patre sunt, inter se pugnare non possunt; pugnant autem inter se continentia, & concupiscentia. Quid autem horum a Patre magis esse velis? Responde. Video quas patiaris angustias; faves quidem concupiscentiæ, sed erubescis continentię. Fateor quidem, in belluis, quæ rationis sunt expertes, motus illos, quos concupiscentiæ tribuimus, secundum earum naturam fieri, at certum est, motus illos concupiscentiæ, qui belluis, ratione carentibus, naturales sunt, & ordini non adversantur, in homine esse defectus, & vitia. Ratio est, quia ordo in homine postulat, ut pars superior, seu Mens, dominetur inferiori, seu carni. Quo fit, ut si caro adversus spiritum, seu mentem, insurgat, id non opus Dei sit, sed ipsius hominis, qui adversus conditorem suum rebellavit. Unde S. Augustinus lib. 2. contra Pelagium & Coelestinum, de Gratia & peccato originali cap. 40. ait: *Tante namque excellentiæ est in comparatione pecoris homo; ut vitium hominis sit natura pecoris. Et lib. 4. contra Julianum c. 5. hæc autem libido, inquit, ideo malum non est in belluis, quoniam non repugnat rationi, quæ carent.* Hinc belluas non pudet libidinis sue, homines autem erubescunt de libidine sua; nullum quippe est peccatum, teste Tertuliano, quod natura pudore, aut horrore non perfuderit. Denique, duplex distingui debet concupiscentia, una videlicet, quæ bona est, quatenus est affectio appetitus sensitivi rationi subdita: Altera, quæ prava est, & inducit rebellionem passionum,*

Hist. Vet. Test. Tom. I.

& pugnam contra spiritum, & rationem: hæc vocatur perduellis concupiscentia, quæ originem habet ex peccato Adami, ac subinde locum non habuit in Adamo innocenti, nec extitisset etiam prædicta concupiscentia in statu naturæ puræ, si eo in statu homo fuisset a Deo conditus, sed in eo statu naturæ puræ, [facta hypothefi quod extitisset] homo habuisset concupiscentiam, in priori sensu acceptam, videlicet quæ bona est, rationi subdita, absque inordinatione, absque ulla pugna contra spiritum, & cuius Deus auctor fuisset. Ratio est, quia in statu naturæ puræ (si revera extitisset) pars superior, seu mens, partem inferiorem, seu appetitum sensitivum rexisset, quia mens, seu anima, appetitus sensitivi domina est a natura præposita, adeoque appetitus sensitivus in statu naturæ puræ fuisset subditus rationi, nam, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 82. art. 3. ad 1. in homine appetitus concupiscibilis naturaliter regitur ratione, & in tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem; concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam; & talis est concupiscentia originalis peccati. Idem docet Angelicus Doctor 1. 2. qu. 85. art. 3. ad 3. nec non in 3. p. q. 15. art. 2. & in libro 2. sent. distinct. 31. qu. 1. art. 2. ad 3. in statu itaque naturæ puræ (si reapse extitisset) homo non habuisset inordinatam & perduellam concupiscentiam, qualem nunc experitur homo in statu naturæ lapsæ; sed habuisset concupiscentiam, citra ullam inordinationem, parti superiori, seu rationi naturaliter subditam: Sed hæc sufficere debent, ut diris devoteas Pelagium, ejusque discipulos, qui peccatum originale negantes, concupiscentiam, quæ cum ratione pugnat, eique parere detrectat, bonum carnis prædicare non erubuerunt, quorum infestum dogma, sicut & figmentum antiquorum gentilium Philosophorum, nec non hæreticorum Manichæorum de duobus rerum principiis, aut Diis, Sanctus Augustinus in multis, quos adversus illos edidit, libris diruit ac penitus profligavit.

D. Concupiscentia illa, quæ est poena
D 3 pec-

peccati originalis, remanetne in his, qui sunt baptizati?

M. Remanere in baptizatis concupiscentiam, quæ est poena peccati originalis, quæque dicitur formes peccati, dogma fidei est, a Concilio Tridentino sess. 5. Decreti de peccato originali, his verbis definitum. *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem hac Sancta Synodus fateatur & sentit.* Hæc autem concupiscentia, etiam post susceptum baptismum, ita medullitus infixæ inhæret, ut compesci quidem ac frænari possit, evelli radicibus nequeat. Quo fit plerumque, ut in nobis, propter naturæ depravationem, excitet passionem, quæ per ignorantiam feruntur in id, quod esset repudiandum, refugiunt ea, quæ sunt expetenda, nituntur ad turpia, tenebras menti offundunt, obstreperunt rationi, cui obtemperare deberent; intestinos, seu domesticos excitant tumultus, & sæpe malis vertuntur in occasionem materiamque peccandi. Manet ergo etiam in baptizatis concupiscentia, quæ est poena peccati originalis, & ideo Apostolus Paulus Epist. ad Roman. c. 7. ait: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee.* Et Epist. ad Galatas cap. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quamvis autem in baptizatis remaneat concupiscentia, hæc tamen superstes concupiscentia non est peccatum, sed poena peccati originalis, sicut sancitum est in Concilio Tridentino contra Lutheranos, & Calvinistas, qui pertendunt, peccatum originale non deleri, non tolli per Baptismum, sed tantum radi, tegi, & non imputari, tamen in residua concupiscentia post Baptismum adhuc remaneat. Nec solum superstes est post Baptismum concupiscentia, quæ est poena peccati originalis, sed etiam in baptizatis remanent ignorantia in intellectu, infirmitas & difficultas operandi bonum, morbi, mors, miseria, calamitates, quæ sunt item poenæ peccati originalis, quibus in hac vita mortali subiiciuntur omnes omnino homines, etiam iusti, qui in originali peccato concepti sunt.

D. Quorsum, amabo, voluit Deus, ut per baptismum, infusa gratia sanctificante, deleteretur peccatum originale,

& tamen in baptizatis remanerent reliquæ, seu poenæ peccati originalis?

M. Veram huius voluntatis divinæ causam præfert S. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 81. ubi hæc habet: *poterat etiam (Deus) hoc donare credentibus, ut nec illius experirentur corporis mortem. Sed si hoc fecisset, carni quædam felicitas adderetur, minueretur autem Fidei fortitudo. Sic enim homines mortem illam timent, ut non ob aliud felices dicere esset Christianos, nisi quod mari omnino non possent, ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnenda ipsius mortis ad Christi gratiam festinaret, sed propter removendam mortis molestem delicatius crederetur in Christum. Plus ergo gratia præstitit, plus fidelibus suis donavit Deus. Quid enim magnum erat, videndo non mori eos qui crederent, credere se non moriturum? Quanto est majus, quanto fortius, quanto laudabilius, ita credere, ut se speret moriturus sine fine victurum? Duas etiam egregias rationes 3. part. quæst. 69. art. 3. assertit Doctor Angelicus, quibus ostendit, cur Baptismum, etsi deleat peccatum originale, non tollat tamen poenas peccati originalis, quas ipse vocat penalitates præsentis vitæ. Primo, quia per Baptismum homo incorporatur Christo & efficitur membrum ejus, & ideo sicut Christus a principio conceptionis suæ fuit plenus gratia, & veritate, habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum; ita Christianus in baptismo gratiam consequitur quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, in quo possit pro Christo pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Præterea, Baptismus, etiamsi deleat peccatum originale, non tollit tamen reliquias, seu penalitates peccati originalis, propter spirituale exercitium, ut videlicet contra concupiscentiam & alias possibilitates pugnavit homo, victoriæ coronam acciperet, in cujus figuram dicitur libri Iudicum capit. 3. *Ha sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudires in eis Israel, & postea discerent filii eorum certare cum hostibus & habere consue-**

fusudinem pręliandi. Ad spirituale itaque exercitium in nobis, etiam post Baptismum, qui culpam genitalem abstergit, herent adhuc veteris morbi reliquię, seu pęnę peccati originalis, tum ad custodiam humilitatis, tum ad materiam segetemque virtutis. Ex autem sunt ignorantia, caro, & infirmitas. Ignorantia, obscurat rationis iudicium. Lumen enim illud purissimum divini vultus, quod conditor infuderat super nos, haud parum obscuravit culpa primorum parentum, quo fit plerumque, ut in defectu rerum fere cęcitiamus, pro optimis pessima sequentes. Caro sollicitat passiones, ut etiam si quid sit optimum intelligamus, diversa tamen amemus. Infirmitas facit, ut virtutem semel arreptam, vel tadio, vel tentatione victi deseramus. Ignorantia offit iudicio; caro depravat voluntatem; infirmitas frangit constantiam. Ut igitur domesticos illos hostes, quos perpetuo circumferimus, opitulante Dei gratia, vincere valeamus, primum, quę fugienda sunt cognoscere, ac discernere sedulo debemus ab his, quę sunt expetenda, sicque tollere ignorantiam, ne in rerum defectu hallucinemur. Deinde, malum cognitum odio prosequi, & bonum amare debemus, sicque vincere carnem, ne contra mentis iudicium dulcia pro salutaribus amemus. Postremo, curandum est, ut in bene cęptis perseveremus, atque idcirco fulciamus infirmitatem, ne turpius viam virtutis deseramus, quam sueramus nos ingressuri. Ignorantię itaque medendum, ut videamus, non quo itur, sed qua eundum est. Caro domanda, ne a cognita via nos seducat in devia. Infirmitas animanda, ne viam arctam ingressi, vel vacillemus, vel deflectamus, neve semel aratro manum admoliti, ea quę retro sunt, respiciamus, sed potius in ea, quę sunt ante, nosmetipsos extendamus, donec apprehendamus bravium, & coronam promissam perseverantibus. Hoc pacto superabimus has peccati originalis reliquias, quę in nobis, etiam post Baptismum, herent, sine quibus non vivimus, & cum quibus sine assiduo bello vivere haud possumus.

D. Audivi nuperime a quodam perito Theologo, hanc ignorantiam, quę post Baptismum superest est, appellari a Sancto Augustino *peccatum*, cuiusmodi dicis, eam non esse peccatum, sed duntaxat pęnam peccati originalis?

M. Ignorantiam & concupiscentiam, quę in nobis etiam post Baptismum herent, aliquando a S. *Augustino* appellari *peccatum* non inficior. Sed tunc Sanctus ille Doctor peccati nomen latiori notione usurpat, non prout peccatum significat, sed prout defectum ex peccato originali consequentem, aut ejusdem peccati pęnam significat. Disputabat quippe S. *Augustinus* contra Pelagianos, qui dicebant, ignorantiam, concupiscentiam, & difficultatem, cum quibus nascitur homo, non esse mala, & peccati originalis pęnas, sed naturales defectus, seu esse primordia, non supplicia naturę. Hinc *Julianus*, Pelagianus (ut videre est apud S. *Augustinum* lib. 3. cap. 19. & 20. contra eundem *Julianum*) multis laudibus exornabat concupiscentiam, ac commendabat ignorantiam. Hęc igitur Pelagianorum deliria ut everteret S. *Augustinus*, concupiscentiam & ignorantiam esse mala & peccati originalis consecraria pronuntiavit, ita ut proprie sint pęnę peccati, improprie vero tantummodo, *peccatum*, quia, tanquam ex virulento fonte, scaturiunt e peccato originali. Hanc esse germanam mentem Sancti illius Doctoris patet ex ipsius verbis lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. ubi, postquam dixisset: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, ista tua propria peccata sunt*, subdit: *Nam illud, quod ignorans quisquis non recte facit, & quod volens recte facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libere voluntatis, (ideit peccato Adami) originem ducunt*. Quibus verbis non poterat S. *Augustinus* suam clarius aperire mentem.

D. Cum illa ignorantia, quę non tollitur per Baptismum, sed adhuc heret in baptizatis, non sit peccatum, sed duntaxat pęna peccati originalis: gestiret nunc animus scire, quęnam ignorantia excuset a peccato.

M. Hæc difficultas, quam proponis, amplissimum suppeditat Theologis disputandi argumentum, quod cum ipse lato calamo tractare non possim, breviter tibi indicabo, quid super hæc re damnare, quid vero tenere debeas. In primis, sunt duo errores, a quibus vehementer abhorere debes. Primus error est Pelagianorum, qui, sicut refert S. *Augustinus* in Libro *De Gestis Pelagii* c. 18. asserebant, *oblivionem, & ignorantiam* (sive invincibilem, & voluntariam, sive invincibilem, & involuntariam) non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. Hinc autem Pelagianorum error proscriptus est in Synodo Diofpolitana, ut refert S. *Augustinus* in Libro *De Gestis Pelagii* c. 19. Alter error est *Cornelii Jansenii*, Episcopi Iprensis, qui, libri primi *De statu nature pure* c. 2. odio erroris Pelagiani, in extremam abiit doctrinam, & incidit in Scyllam, volens vitare Charybdim. Docet quippe velut Fidei dogma ab antiquis traditum, ignorantiam, quæ necessitatis est, non voluntatis, hoc est, ignorantiam invincibilem, quæ nullo studio, nullo labore, nullo pacto vinci, ac superari potest, non excusare a peccato. Hinc Jansenii errorem, quem antehæc præfornaverat *Michael Bajus*, Doctor Lovaniensis, damnarunt Summi Pontifices S. *Pius V.* & *Gregorius XIII.* Hi sunt duo errores, a quibus ex æquo cavere debes. At, his duobus erroribus ab Ecclesia proscriptis, duæ accedunt quorundam recentiorum Theologorum, plus æquo jugum Christi emollientium, peregrinæ opiniones, quas velis, remisque fugere debes. Prima opinio illorum est, qui, ignorantiam obtenta, innumera atque immanissima peccata excusant, docentes, a perditissimis etiam, atque deploreatæ conscientiæ hominibus nequam peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio extimuletur, atque ita homines sceleratissimos eo magis a sceleribus immunes pronuntiant, quo profundius in vitiorum cœno voluntantur. Altera opinio, non minus exitiosa, eos habet patronos, qui, ut facilius homines excusent a peccato, pertendunt, dari posse Legis naturalis invincibilem ignorantiam

in nonnullis hominibus, quos adeo stupidos esse volunt, ut nullo studio, aut diligentia possint sibi comparare notitiam præceptorum Legis naturalis, etiam eorum, quæ facile fluunt ex principiis Legis naturalis, quæ continentur in Decalogo. Ex his duabus Laxorum Casuistarum opinionibus pullularunt in doctrina morali quamplurimi errores, qui a Summis Pontificibus *Alexandro VII.* *Innocentio XI.* & *Alexandro VIII.* fuerunt confixi.

D. Quod ignorantia invincibilis excuset a peccato, jure optimo contra *Jansenium* definivit Ecclesia. Nemo quippe peccat in eo, quod vitare non potest, porro ille, qui laborat ignorantia invincibili, non potest vitare peccatum, quia, dum invincibiliter ignorat præceptum, aut prohibitionem Legis, non potest id agere, quod præcipitur, aut vitare, quod prohibetur, ac subiude peccatum vitare non potest. Quo fit, ut sit inculpabilis, cum nemo ad impossibile teneatur, & nullum sit peccatum nisi sit voluntarium. Hunc itaque *Jansenii* errorem, ab Ecclesia proscriptum, diris devovendum esse ultro profiteor. At, ut candide fatear, hætenus mihi persuaseram, non solum ignorantiam invincibilem, sed etiam quæcumque ignorantiam excusare a peccato. Sic enim discurrebam: Nullum est peccatum, nisi sit voluntarium, sed quæcumque ignorantia tollit voluntarium: Voluntarium id enim censetur, quod est a principio intrinseco cum cognitione finis; hæc autem cognitio finis tollitur per quæcumque ignorantiam, sive invincibilis, sive vincibilis sit: igitur quæcumque ignorantia excusat a peccato, quia omnis ignorantia, quantumlibet per negligentiam contracta, tollit cognitionem malitiæ actus, nihil enim volitum nisi cognitum, adeoque efficit actum illum involuntarium quantum ad malitiam; quod, mea quidem sententia, ad rationem peccati tollendam sufficere mihi videbatur.

M. In magno certe errore versaberis, dum tibi perperam suadebas, ignorantiam, quæ est voluntaria, & vincibilis, excusare a peccato. Hæc quippo sententia, statim ac ex fortidiss. laxiorum

Casulistarum Paludibus erupit, multis Censuris a clarissimis Academiis inulta ac profligata est. Academia Parisiensis, omnium celeberrima, die 1. Augusti anni 1641. hunc errorem isto Censorio stigmatem perstrinxit: *Hæc propositio falsa est, viamque aperit ad excusandas excusationes in peccatis.* Facultas Lovaniensis eundem errorem his verbis proscripsit: *Est contra communia Christianæ Religionis principia, & innumera, etiam immensissima peccata, excusat cum perniciæ animarum.* Hanc censuram in prædictam erroneam opinionem tulit Facultas Lovaniensis die 4. Maii anni 1657. Mitto, brevitatis ergo, judicia eximiorum Patrochorum Parisiensium, & Rothomagensium, qui hanc in primis erroneam opinionem in Præloquio, excerptis suis præfixo, insectantur. Nec mirari debes, quod tot Censuris protritum fuerit male natus ille error, cum e diametro sit oppositus Scripturæ Sacræ. At enim, quis dicere audeat, persecutores Apostolorum immunes fuisse a peccato? & tamen Scriptura Sacra asserit, persecutores Apostolorum habuisse ignorantiam, utique vincibilem & voluntariam malitiæ sui actus, eosque existimasse, dum persequerentur Apostolos, se obsequium præstare Deo, juxta illud Christi Domini, Discipulos suos alloquentis, Vaticanum: *Venit hora, inquit, ut omnis, qui interfecit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo, & hoc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Quis etiam dicere audeat, Apostolum Paulum, dum persequeretur Ecclesiam Christi, non peccasse, cum ipsemet se peccasse ultro fateatur Epist. 1. ad Timoth. c. 1. dicens: *Præius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus?* & tamen ipse, persequendo Ecclesiam Christi, ignorabat malitiam actus sui, imo (ut ipse ait, in Epist. ad Galatas. 1.) se hoc in facinore laude dignum existimabat: *Supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius amulator existens paternarum meorum traditionum.* Quis tandem dicere audeat, eos, qui crucifixerunt Christum Dominum, non peccasse? & nihilominus constat, il-

los ignorasse malitiam sui actus, imo potius autumabant, se, in Crucem agendo Christum Dominum, adimplere iustitiam. Si enim illum cognovissent, ut inquit Apostolus, *nunquam Dominum gloria crucifixissent.* Hinc Christus Dominus, orans in Cruce pro crucifixoribus suis, ait: *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Ex his exemplis, e Sacris Litteris petitis, manifesto colligitur, ignorantiam voluntariam, & vincibilem non excusare a peccato: *Nunquid non ex his satis apparet, in quantis jaceat ignorantia tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam?* verba sunt Sancti Bernardi in Epistola ad Hugonem de Sancto Victore. Hinc primo inferre debes, solam ignorantiam involuntariam, & invincibilem, quæ videlicet nullo labore, studio, ac vigilantia vinci, ac superari potest, excusare a peccato; ignorantiam vero voluntariam, ac vincibilem, quæ nimirum adhibita diligentia, vel semotis passionibus, superari, tollique potest, culpabilem esse, & neminem reddere a peccato immunem. Secundo, inferas velim, eum, qui sequitur opinionem minus probabilem, quæ cupiditati favet, in concursu probabilioris, quæ stat pro Lege, non posse prætexere ignorantiam invincibilem, ac subinde peccare quando sequitur opinionem minus probabilem, relicta probabiliori. Quocirca, execrari debes vanum illud probabilitatis commentum, a nuperrimis laxis Casuistis ad perniciem animarum temere inventum, ex quo tanquam e virulento fonte, innumeri scaturierunt errores, vaticani protriti fulminibus, & egregiis Episcoporum, præsertim Gallicanæ Ecclesiæ, Censuris jure optimo natalitiis tenebris damnati. Tercio, inferre debes, necessarium non esse ad peccandum, ut quis actum attendat ad malitiam sui operis, vel actum eam cognoscat: alioqui deplorati & consummatæ malitiæ homines excusarentur a peccato, quia, dum peccant, non attendunt ad malitiam sui operis, nec actum eam cognoscent, nec amplius persentiant stimulos conscientie, quæ ex inveterata peccandi consuetudine in malo obdurata, tandem circa illicitum intrepida evadit. Fuerunt, fateor, nonnulli laxi

laxi Casuistæ, qui ejusmodi flagitiosissimos homines, qui ad malitiam actionum suarum non amplius attendunt, a peccato excusant, vel saltem voluerunt, ejusmodi homines non committere peccatum *Theologicum* [quod est Legi Divinæ contrarium, ac subinde dissolvit amicitiam Dei cum homine, & est æterna pœna dignam] sed committere duntaxat peccatum *Philosophicum*, quod) sicut effuriebant isti Casuistæ) in his, qui Deum ignorant, vel actu de Deo non cogitant, non dissolvit amicitiam Dei, nec est æterna pœna dignum. Sed hoc portentosum peccati Philosophici dogma ab Alexandro VIII. Pontifice Maximo die 24. mensis Augusti anni 1690. fuit censura percussum, & a Clero Gallicano in Comitiis Generalibus indictis anno 1700. proscripta est hæc propositio, his verbis concepta: *Si peccatores consummate malitia, cum blasphemant, & flagitiis se immergunt, non habent conscientia stimulos, nec mali, quod agunt, notitiam, propugno eos hisce actionibus non peccare.* Postremo, inferre debes, Legem naturæ invincibiliter ignorari non posse, sed naturaliter nobis insitam esse. Hanc veritatem aperte docet Apostolus Paulus in Epist. ad Romanos cap. 1. his verbis: *Gentes, quæ Legem non habent, naturaliter ea, quæ Legis sunt, faciunt, ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex, qui ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Non quod velit Apostolus, Gentes ea, quæ Legis sunt, citra gratiam Dei, & solis naturæ viribus facere, sicut falso docebant Pelagiani, sed quod Lex naturalis ostendat Gentibus quid sit agendum, & id, ipso præeunte lumine rationis, cognoscant, ac ipsa Legis naturæ præcepta in tabulis cordis carnalibus habeant inscripta, atque animis, & sensibus penitus infixis. Quæ veritas ipsos etiam Ethnicos non latuit, quos inter Cicero in Oratione pro Nisone de Lege naturali differens, ait: *Est enim hæc non scripta, sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.*

Obiter tamen advertere debes, Legis naturæ distinguenda esse duplicis generis præcepta. Aliæ sunt universalissimæ, quæ per se ipsa sunt perspicuæ, & omnibus exploratissimæ. Aliæ sunt minus principalia, & veluti secundaria præcepta, quæ non ita sunt manifesta, quia se habent inest conclusionum, & confectiorum, quæ a principiis universalissimis Legis naturæ remota sunt, & ex illis deducuntur. Circa universalissimam Legis naturæ præcepta nullus cavari potest ignorantiam involuntariam, & invincibilem. At, secundaria Præcepta, quæ sunt Legis naturæ remotissima confectaria, posse a quibusdam insuperabiliter, & invincibiliter ignorari, docent bene multi Theologi, quamvis non desint alii Catholici Doctores, qui consent, ignorantiam illam, quam quidam habent circa hæc præcepta secundaria Legis naturæ, non esse ignorantiam involuntariam, & invincibilem, sed propria voluntate contractam, videlicet ex vitiis, pravis affectibus, concupiscentia, & cupiditate profectam, sicut innere videtur S. Thomas 1. 2. q. 9. art. 6. ubi hæc habet: *Ad Legem naturalem pertinent primo quidam quadam præcepta communissima, quæ sunt omnibus nota: Secundario autem quadam præcepta magis propria, quæ sunt quasi conclusiones, propinqua principiis.* Quantum ergo ad illa principia communia, lex naturalis nullo modo potest a cordibus hominum deleri in universali: deletur tamen in particulari operabili, secundum quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem; ut supra dictum (videlicet 1. 2. qu. 77. art. 2.) Quantum vero ad alia præcepta secundaria, potest Lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones (eo modo, quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias) vel etiam propter pravas consuetudines, & habitus corruptos, sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam contra naturam, ut etiam Apostolus dicit ad Romanos cap. 1. Huic tutissimæ S. Thomæ doctrinæ firmiter inhærere debes, quam idem Angelicus Doctor q. 7. de potentia art. 7. ad 3. ex primit his

hia verbis: *Dicendum, inquit, quod ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non est peccatum, & hoc est, quod Augustinus dicit: non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras: propter autem hoc addit: Sed si scire neglexeris: dans intelligere, quod ignorantia habet, quod sit peccatum ex negligentia præcedente.* Quæ verba S. *Thome* abunde sufficiunt ad explodendum errorem *Jansenii*, asserentis, dari ignorantiam involuntariam, invincibilem, & insuperabilem Legis naturæ, ex peccato primi Parentis ortam, quæ tamen non excusat a peccato. Quem errorem Sacris Litteris, & SS. Patrum Doctrinæ e regione oppositum, jure merito detestantur omnes fideles, eumque *Alexander VIII.* damnavit in hac propositione expressum: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturalis, hæc in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

D. Potestne intellectus humanus (non obstante illa ignorantia, quam per peccatum primi parentis contraxit) cognoscere absque auxilio gratiæ verum speculativum ordinis naturalis?

M. Potest intellectus humanus sine auxilio gratiæ aliquas veritates ordinis naturalis cognoscere, aut ajunt, *divinæ*, quia Gentiles sine gratia, quæ per Christum datur, multas veritates cum metaphysicas, tum physicas, tum morales cognoverunt, sicut ex eorum libris liquido patet. Non potest tamen intellectus humanus in statu naturæ lapsæ omnes veritates *collectivæ* sumptas absque auxilio gratiæ cognoscere, quia ad hoc tolli debent varia impedimenta, seu mentis præoccupaciones, pravi habitus, mala educatio, & alia id genus, quæ assequendæ notitiæ veritatum ordinis naturalis officiant, quæque homo per se ipsum, moraliter loquendo, superare haud potest, cum ejus intellectus vires per peccatum primi parentis fuerint debilitatæ. Ceterum, homo in statu naturæ lapsæ non potest naturalibus suis viribus, & absque auxilio gratiæ cognoscere verum ordinis supernaturalis, nec elicere actum fidei *prout oportet*: hoc est, qui ad æternam salutem referatur & ad justificationem disponat, nec habere etiam

imperfectum Fidei desiderium, nec assentiri iis, quæ fides docet.

D. Habetne homo post peccatum Adami æquales vires ad bonum morale operandum, seclusis divinæ gratiæ auxiliis, quas habuisset in statu naturæ puræ, si a Deo fuisset in eo creatus?

M. Homo post peccatum Adami debiliores habet vires ad bene operandum moraliter, seclusis divinæ gratiæ auxiliis, quam habuisset in statu naturæ puræ, si in illo fuisset a Deo conditus. Primo, quia homo in statu naturæ puræ (si in eo conditus esset) vulneratus non fuisset, homo autem in statu naturæ lapsæ vulneratus est, & sicut Concilium Tridentinum Sess. 5. de peccato originali decernit, per prævaricationis Adami offensam, tam secundum corpus, quam secundum animam, in deterius commutatus est. Secundo, homo in statu naturæ puræ, si in eo conditus fuisset, Deum, ut auctorem naturæ, diligere potuisset super omnia cum solo concursu generali, qui ei præsto fuisset; homo vero in statu naturæ lapsæ non potest propriis viribus, & solo Dei concursu generali actum dilectionis Dei super omnia elicere; tum quia est averlus a Deo ut ultimo fine tam supernaturali, quam naturali; tum quia, ut inquit Sanctus Augustinus, *liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Minores igitur vires habet homo in statu naturæ lapsæ, quam habuisset in statu naturæ puræ, si in eo fuisset creatus.

D. Expone mihi, si placet, uberius, quid sibi velit S. Augustinus, dum ait, nos granditate peccati Adami liberum arbitrium perdidisse? Numquid vult S. Augustinus, ex peccato Adami investam esse necessitatem peccandi, adeo ut homo in statu naturæ lapsæ, divina gratia destitutus, necessario peccare debeat?

M. In hunc errorem certissime S. Augustinus nunquam lapsus est. Vult quidem S. Augustinus, nos in statu naturæ lapsæ constitutos, per Adami peccatum amisisse liberum arbitrium, quantum ad perfectionem status naturæ innocentis, sed non quantum ad substan-

stantiam, seu essentiam liberi arbitrii. Quod ut clarius intelligas, sedulo advertere debes, duo in libero arbitrio spectari posse; primo ipsius substantiam, seu essentiam, qua liberum arbitrium est ingenta facultas, qua voluntas hominis pro libito potest alterutrum e duobus sibi propositis mediis eligere, & secundo liberi arbitrii perfectionem, qua Adamus gaudebat in statu naturæ innocentis, dum nulla ipsi ad recte agendum inerat difficultas, nullus concupiscentiæ dominatus, nulla peccati servitus, nullum vulnus, sed plenæ & integræ vires ad bonum peragendum, omniaque dona ac præsidia præsto aderant. Liberum itaque arbitrium, juxta hanc perfectionem, soli statui innocentie debitam, per peccatum Adami perdidimus, ut ait *S. Augustinus*, sed non amisimus liberum arbitrium, secundum substantiam, & rationem sibi essentialiam, quæ sita est in potentia ad utrumlibet. Hanc esse germanam *S. Augustini* mentem aperte colligitur ex lib. 1. ad *Bonifacium* cap. 2. ubi hæc habet: *Quis dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de genere humani? Libertas quidem perierit per peccatum, sed illa, qua in Paradiso fuit. Et lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. Arbitrium igitur voluntatis, inquit, tunc est vere liberum, cum vitis peccatisque non servit: Tale donum est a Deo, quod amissum cum proprio vitio, nisi a quo dari potuit, reddi non potest. Quibus ex verbis S. Augustini colligitur primo, nos per peccatum Adami amisisse quidem liberum arbitrium, quantum ad perfectionem, quæ soli statui innocentie competebar, sed illud non amisisse quo ad substantiam, seu essentialiam ejus rationem. Colligitur secundo, nos per peccatum Adami, perdidisse, juxta *S. Augustinum*, libertatem a peccato, sed non libertatem a necessitate. Fatentur siquidem omnes orthodoxi Theologi, hominem in statu naturæ lapsæ gratia divina destitutum, non esse liberum a peccato, ejusque voluntatem in tantum esse a peccato liberam, in quantum per gratiam medicinalem Christi Salvatoris nostri, est liberata & sanata. Sed iidem Theolo-*

gi docent, hominem in statu naturæ lapsæ retinere absque gratia libertatem a necessitate, ita ut nulla ex peccato Adami inducta sit necessitas peccandi.

Non clam me est, *Michaellem Bajum*, Doctorem Lovaniensem, docuisse, advectam esse ex peccato Adami necessitatem peccandi, adeo ut homo in statu naturæ lapsæ, divina gratia privatus, a peccato abstinere non possit; at, Summi Pontifices *S. Pius V. & Gregorius XIII.* damnarunt hunc *Michaelis Baji* errorem, ista propositione comprehensum: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod vitare non potest.* Hunc confixum *Michaelis Baji* errorem denuo suscitavit *Cornelius Jansenius*, Episcopus Iprensis, qui in libris, quos edidit *De statu naturæ lapsæ*, sæpius inculcat, ex peccato Adami inductam esse necessitatem peccandi, ac subinde hominem in statu naturæ lapsæ peccare etiam damnabiliter in eo, quod vitare non potest.

D. Mirum profecto mihi accidit, quod dicas, *Cornelium Jansenium* in eodem Bajani erroris luto hæsisse, quandoquidem paucis abhinc diebus vir quidam, in operibus *Jansenii* versatissimus, duo loca mihi indicaverit, in quibus *Jansenius* profitetur, doctrinam suam non esse comprehensam in hæc *Michaelis Baji* propositione a Summis Pontificibus damnata. Ipsissima *Jansenii* verba descripsi, eaque nunc cum bona venia tua legam, ut certo a te scire possim quid super hac re senserit *Jansenius*. *Necessitas peccandi* (inquit *Jansenius* lib. 4. de statu naturæ lapsæ cap. 25.) a nobis tradita, solum est necessitas in genere, ex qua fit, ut non possint homines agere ante gratiam nisi male. Hæc autem non impedit, quominus in peccatis singularibus perpetrandis liberam & indifferensem ad faciendum vel abstinendum habeant voluntatem. Quo autem sensu *Jansenius* hanc peccandi necessitatem in genere intelligat, aperte explicat cap. 19. ejusdem libri his verbis: *Hæc est necessitas, quam Augustinus peccato (seu Adami) advectam esse proficitur, quod liberum arbitrium ita rerum terrenarum cupiditate captivum sit, antequam fide crea-*

toris, charitateque liberetur ut quoquo ver-
sum sese verterit, in genere necesse sit il-
lud male agere; sic tamen, ut in singula-
ri nullum peccatum ita necessario perpetret,
quin ab eo possit abstinere; sed ab illo ab-
stinendo in aliud incidat, quod similiter a-
liud faciendo cavare potuisset. Hac neces-
sitas peccandi in genere dumtaxat, non sin-
gularia peccata respicit, nec illam libera
voluntatis indifferentiam tollit, quam Scho-
lastici recentiores postulant &c. Quibus
verbis innuit Janfenius, se homini in sta-
tu naturæ lapsæ non adimere libera vo-
luntatis ad peccandum Indifferentiam,
quam recentiores Scholastici postulant. Un-
de sequitur, Janfenii doctrinam non esse
comprehensam in hac Michaelis Bajii pro-
positione a Summis Pontificibus damna-
ta. Homo peccat etiam damnabiliter in eo
quod vitare non potest. Retuli hæc tenus
verba Janfenii. Nunc ostendas, si placet,
an Janfenius in hac confixa propositione
cum Michaelæ Bajo consentiat, vel aliam
ab eo viam inierit?

M. Ex mutua collatione principiorum
Bajii & Janfenii in probanda peccandi
necessitate investa ex primigenia Adami
labe facili negotio evinci potest, Corme-
lium Janfenium in hac damnata propo-
sitione consentire cum Bajo, ipsumque
Bajum non aliam in statu naturæ lapsæ
agnovisse peccandi necessitatem, præter
illam peccandi in genere necessitatem,
quam magno animi æstu propugnat Jan-
fenius libris 3. & 4. de statu naturæ la-
psæ. Et primo quidem Janfenius ideo
propugnat, liberum arbitrium, antequam
per gratiam liberetur, peccare in genere,
seu semper peccare, quidquid agat, quia
cum homo, ante susceptam gratiam, sit
servus peccati, necesse est, ut quidquid
agit peccatum sit. Quam rationem fufe
prosequitur lib. 4. de statu naturæ lapsæ
cap. 3. & 4. Atqui eodem fundamento
necessitatem peccandi superstruit Michael
Bajus. Hanc etenim propositionem ex
ejus Scriptis excerptam damnarunt præ-
laudati Summi Pontifices. Omne, quod
agit peccator, vel servus peccati, pecca-
tum est. Secundo, peccandi in genere
necessitatem probat Janfenius lib. 3. de
statu naturæ lapsæ cap. 9. 10. 11. & 12.
via liberum arbitrium antequam per

gratiam sanetur, non valet ad ullum
peccatum vitandum: Sed idem funda-
mentum, tanquam immobilem doctrinæ
suz de peccandi necessitate basim, ad-
struit Michael Bajus. Hinc & ista ex
ejus Scriptis deorompta propositio damna-
ta est: Pelagianus est error, dicere, quod
liberum arbitrium valet ad ullum pecca-
tum vitandum. Tercio, hanc peccandi
in genere necessitatem probat Janfenius
eodem in libro 3. de statu naturæ lapsæ
cap. 15. 16. & 17. quia nullum opus bo-
num fieri potest absque gratia & charita-
te. At, id ipsum est Michaelis Bajii do-
ctrinæ fundamentum. Qua de causa hanc
inter alias ejusdem Bajii propositiones da-
mnavit Ecclesia: Non est vera legis obe-
dientia, quæ fit sine charitate. Quarto,
Janfenius cap. 18. ejusdem lib. 3. de sta-
tu naturæ lapsæ, errorem suum de pec-
candi necessitate ex eo confirmat, quod
homo, ante gratiam & charitatem, in
quocumque actu suo servit dominantis cu-
piditati. Sed hæc est potissima Michaelis
Bajii propositio, a Summis Pontificibus
damnata, quæ his verbis exprimitur: Ho-
mo in omnibus suis actibus servit domi-
nanti cupiditati. Quinto, Janfenius, c.
19. ejusdem libri ideo probat, investam
esse ex peccato Adami peccandi neces-
sitatem, quia cum omnis amor creaturæ
in statu naturæ lapsæ sit vel laudabilis
charitas, vel culpabilis cupiditas, nullum-
que inter utramque admittatur medium,
necesse est, ut quidquid agit homo, an-
tequam sanetur a gratia sit in genere pec-
catum. Sed hac eadem ratione ad pro-
bandam suam de necessitate peccandi do-
ctrinam nititur Michael Bajus, cujus
subinde proscripita est ista propositio: O-
mnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa
est cupiditas, qua mundus diligitur, &
quæ a Joanne prohibetur; aut est laudabi-
lis illa charitas, quæ per Spiritum San-
ctum in corde diffusa Deus amatur. Sex-
to, necessitatem in statu naturæ lapsæ
in genere peccandi cap. 11. ejusdem libri
adstruere nititur Janfenius, quia nulla,
quamvis levis tentatio superari haud po-
test absque caritate, quam subinde cum
homo non habeat ante gratiam, semper
tentatione vincitur, & in genere peccat.
Sed hoc Janfenii fundamentum contine-
tur

tur in hac *Michaelis Bajii* damnata propositione: *li sunt fures & latrones, qui docent, tentationi ulli sine gratia ipsius adiutorio resistere hominem posse sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.* Septimo, necessitatem peccandi in genere *Jansenius* cap. 22. & 23. ejusdem libri 3. de statu naturæ lapsæ hinc præsertim probare contendit, quod homo in statu naturæ lapsæ, antequam per gratiam sanetur, non habeat de se nisi peccatum: Sed hoc ipsum est argumentum quo *Michael Bajus* doctrinæ suæ de necessitate peccandi proram puppimque constituit, indeque sub ipsius nomine damnata est hæc propositio: *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio, non nisi ad peccatum valet.* Octavo, *Jansenius* perversum istud de necessitate peccandi in genere dogma probandum suscipit lib. 4. de statu naturæ lapsæ a cap. 1. usque ad 18. hoc uno fretus principio, quo asserit, id omne, quod fit absque Fide, quæ per dilectionem operatur, peccatum esse. Atqui eodem principio munitus *Michael Bajus* docet peccandi necessitatem, & hæc de causa inter alias sub ejus nomine propositiones damnatas, hæc habetur: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Nono, hanc peccandi in genere necessitatem probat *Jansenius* cap. 19. ejusdem libri, quia sufficiens libertas arbitrii in peccando coherere potest cum peccandi necessitate. Verum, eodem infesto principio in præsidium doctrinæ suæ de necessitate peccandi nititur *Michael Bajus*, dictitans, id, quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fieri. Postremo, *Jansenius* quatuor ejusdem libri capitibus subsequentibus hanc peccandi in genere necessitatem pro aris ac focis propugnat, quia, inquit, non requiritur ad peccandum libertas à necessitate. Quod virulentum dogma *Michael* etiam *Bajus* totis suis viribus propugnat, unde & hæc ejus propositio damnata est: *Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine, non reperitur in scriptura, sed solum nomen libertatis a peccato.*

Ex illa mutua principiorum *Michaelis Bajii*, & *Cornelii Janseii* collatione in

probanda necessitate peccandi in statu naturæ lapsæ, sat superque tibi constare debet, eadem esse utriusque, *Michaelis Bajii* videlicet, & *Cornelii Janseii* fundamenta, quibus peccandi necessitatem in statu naturæ lapsæ ambo probare moliantur. Ex quo palam sequitur, utriusque doctrinam in diplomatibus Summorum Pontificum, quos superius laudavi, censuris fuisse jure ac merito inusitam. Nullam ergo necessitatem peccandi in statu naturæ lapsæ, sive absolutam & Physicam, sive ex hypothesi peccati Adami, agnovit *S. Augustinus*. Quapropter, ad omnia testimonia Sancti illius Doctoris, quem oborto collo *Bajus* & *Jansenius* in suum errorem trahere nituntur, hoc unum respondendum est, *S. Augustinum* his in locis loqui dumtaxat de sola peccandi necessitate morali, quæ fuit ex concupiscentia, a qua unusquisque tentatur abstractus & illeclus, non vero de necessitate absoluta & physica. Mens *S. Augustini* facile eruitur ex cap. 18. libri 3. de libero arbitrio, ubi respondens quærelæ quorundam insipientium hominum, qui agebant, se, resistente carnalis concupiscentiæ necessitate, præcepta justitiæ observare non posse; hæc habet: *Quibus breviter respondetur ut quiescant, & adversus Deum murmurare desistant; recte enim fortasse quererentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret: cum vero ubique sit præsens, qui per creaturam sibi Domino servientem adversus vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, constantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quatero quod ignoras. Ista tua propria peccata sunt.*

D. Facile quidem capio, nullam ex peccato primi parentis inductam esse peccandi necessitatem, quia nullum potest esse peccatum, nisi sit voluntarium & liberum. At, necdum intelligo, qui fieri possit, ut peccatum primi parentis, seu Adami, omnibus hominibus, qui ex ejus stirpe oriuntur, imputari queat, cum nulla ratione in hominibus voluntarium sit istud Adami peccatum; nec ab actu libero parvulo-

rum, quibus imputatur, & inheret, proficiatur? Quæ enim, amabo, in parvulis, vel tot sæculis post prævaricationem Adami natis, esse potest ad illud primi hominis peccatum, unde manavit voluntas, libertas atque consensus? aut igitur dicendum est, Adami peccatum parvulis non imputari, cum in illis voluntarium ac liberum non sit; vel contra publicum generis humani sensum agnoscenda est in parvulis, ista tabe originali infectis, voluntas, per quam libere fiant rei istius peccati Adami. Huic dissolvendo nodo solidum, si placet, adhibe cuneum.

M. Huic, quam proponis, difficultati hoc pacto responderi debet, dicendo, unum quidem hominem, seu Adamum, propria, & personali voluntate peccasse, sed omnium posterorum nomine, quorum ille pareas, ac caput erat, prævaricatum esse, suo & omnium consensu, quorum voluntates suas illigatas, & in eam veluti transfusas habebat, vi conventionis, & pacti, quo Deus voluntates omnium hominum voluntati primi Parentis ea Lege adjunxit, ut ejus electio communis futura esset omnibus cum in servanda & transmittenda justitia originali, tum in ea amittenda eo peccato, quod unus committeret suo, aliorumque nomine, ac subinde illis imputaretur. Peccatum itaque originale, si illius actum requiras, penes Adamum fuit, cum prævaricatus est in præceptum divinum suo, & filiorum nomine, quorum personam, & causam agebat. Si vero peccati originalis statum queras, ad omnes posteros pertinet ex Adami progenie natos, & justitia originali, quasi hæreditaria, jure merito in penam communis inobedientiæ spoliatos. Dno igitur ad hujusmodi peccati originalis labem contrahendam sunt omnino necessaria: primo quidem tacita propria cujusque voluntatis, cum ista capitis, seu Adami, voluntate consensus, ut illi possit prævaricationi imputari. Secundo, privatio, quæ ex illa tacita propria cujuscumque voluntate derivata est, justitiæ originalis, qua Adamus in statu innocentior donatus est, quæque in omnes posteros fuisset transfusa, nisi Adamus, qui erat caput

omnium hominum morale, & cum ejus voluntate singulorum hominum voluntates erant colligata, peccasset. Porro, istud originale peccatum ab Adamo ad omnes posteros transfundi, docet apertissime multis in locis Scriptura: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*, Psalm. 50. Et Apostolus Paulus in Epistol. ad Roman. cap. 5. ait: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Hæc est perpetua, sibi que semper constans Ecclesiæ Catholicæ doctrina, quam omnes Sancti Patres, cum Græci, tum Latini, contra Pelagianos, peccatum originale negantes, invicte propugnaverunt, quorum testimonia cum hic inferere nimis longum esset, illis referendis consulto supersedebam, & unum duntaxat proferam argumentum, quod tanquam pæemptorium proponit S. Augustinus lib. 3. Operis imperfecti contra Julianum, Pelagianum, cap. 48. ubi sic arguit: *Quomodo justum ostendatis Deum, non invenitis, si & in nascentibus nulla peccata invenit, & eos tamen corruptibili corpore, & tot tantis insuper calamitatibus aggravat. Non enim numerari possunt mala, quæ patiuntur infantes, febrem, tussim, scabiem, dolores quorumcumque membrorum, ventris fluxum, lumbricos, & alia innumerabilia ex ipsa carne existentia, & ipsorum curationum quam morborum plura tormenta, & extrinsecus iclus vulnorum, plagas verberum, incursum demonum. Vos autem sapientes heretici (Pelagiani) ne fateamini originale peccatum, parati estis talibus floribus implere Paradisum. Si enim hæc ibi futura fuisset non dicitis, quæro, cur sint in parvulis, nullum habentibus, ut contenditis, omnino peccatum? Hoc S. Augustini argumentum petebat jugulum Pelagianorum, qui asserabant, parvulos nati sine peccato, eosque, licet innocentiores, acerbis pœnis subjectos esse affirmabant, quod est a justitia Dei penitus alienum. Neque enim (ut ait idem Sanctus Doctor Operis imperfecti contra Julianum cap. 39.) sub Deo justo miser esse quisquam, nisi mereatur, potest.*

D. Sed

D. Sed quo pacto , quæso , peccatum istud Adami transfunditur ad omnes ejus posteris?

M. Istud Adami peccatum , quod dicitur *Originale* , transfunditur ad posteros per viam generationis . Quo fit , ut illi , qui nati sunt ex Adamo , & ei , ut capiti , adhæserunt , in primo conceptionis momento peccatum originale contrahant , & justitiæ originalis privationem incurrant , nisi adsit speciale Dei privilegium , quo aliquis ab hac communi labe originali incurrenda eximatur . Hinc evidentissimum est , Angelos hujus peccati immunes esse , quia nec Adamo , ut capiti adhæserunt , nec ab illo uati , nec justitiæ jacturam aut privationem ullo instanti passi sunt . Hinc etiam apertius patet , Christum Dominum peccato originali non fuisse obnoxium , quia nec voluntate nec origine Adamo adhæsit , & in primo instanti conceptionis suæ Sanctitatem innatam habuit , juxta illud Angeli , *Mariam Virginem* alloquentis : *Quod ex te nascetur Sanctum , vocabitur filius Dei* . Pia etiam & probabilis Theologorum opinio docet , B. *Mariam Virginem* ab originali labe ex singulari Dei privilegio fuisse immunem .

D. Suntne alix peccati originalis pœnæ , præter eas , quas hætenus enumerasti , videlicet iguorantiam in intellectu , malitiam in voluntate , propensionem ad malum in appetitu concupiscibili , & difficultatem operandi bonum in appetitu irascibili?

M. Præter eas peccati originalis pœnas , quas hætenus percensui , aliæ sunt graviiores pœnæ , quibus subjacet omnis homo , cui per Baptismum non est remissum peccatum originale : hæ autem pœnæ sunt privatio justitiæ originalis , & gratiæ sanctificantis , per quam privationem homo , peccati originalis reus , incurrit odium Dei , seu fit filius iræ , & mancipatur captivitati Diaboli . Altera peccati originalis pœna , est necessitas moriendi , nam , ut inquit Apostolus : *Per peccatum* , seu Adami , mors : sed terribilior peccati originalis pœna est æternus in inferis cruciatus , seu perennis damnatio . Denique , ex peccato originali , etiam in his , qui-

bus per baptismum est condonatum , oritur maxima illa pœna , seu continuum bellum , quod in hac vita omnes mortales gerere debent cum Diabolo , mundo , & passionibus , tanquam cum insensissimis hostibus , qui in eorum perniciem pervigiles excubant , mille dolis , mille nocendi artibus in nos armati . Diabolus , primus pacis nostræ proditor , aperto Marte sæviens , non desinit mentes nostras ad mortiferas voluptates illectare . Mundus a dextera lævæque , a fronte , pariterque a tergo nos oppugnat , & ingentibus quidem , sed vanissimis promissis ad proditorem sollicitat . Intus etiam , & in ipsis animi penetralibus hostem serimus plusquam familiarem , plusquam domesticum , seu concupiscentiam , qua ut nihil interius , ita nihil potest esse periculosus . Hic hic est vetus ille & terrenus Adam , consuetudine plusquam civis , studio plusquam hostis , quem neque arcere vallo licet , neque castris exigere fas est . Vide , si placet , quot plagas nobis infixierit peccatum originale , quam graves pœnas nobis intulerit , quam multos hostes , tam vigilantes , tam armatos , tam perfidos , tam excitatos , & in nostram perniciem juratos atque devotos , excitavit .

D. Fuitne immediate post Adami peccatum a Deo institutum aliquod remedium , seu Sacramentum , quo homines in statu legis naturæ consequerentur remissionem peccati originalis , viresque perciperent , quibus possent sese e tot hostium , qui hominibus post peccatum Adami dominantur , tyrannide eximere ac liberare?

M. Cum Deus velit omnes homines salvos fieri , nulli dubium esse debet , quin hominibus etiam in statu legis naturæ immediate post peccatum Adami , aliquod indulserit remedium , cujus beneficio adipiscerentur remissionem peccati originalis , viresque acquirerent , quarum ope ingruentibus tentationibus resistere possent . Hoc autem remedium nihil aliud erat , quam externum aliquod signum , quod non erat a Deo determinatum , sed in arbitrio hominum , qui in lege naturæ vive-

vivebant, positum, quippe per illud signum externam protestabantur, se habere Fidem in venturum Mediatorem, seu Christum Dominum, & per eam Fidei protestationem non solum adulti in lege naturæ amissam per peccatum gratiam recuperabant, sed etiam parvuli obtinebant remissionem peccati originalis, cum eo tamen discrimine, quod in parvulis in statu legis naturæ non requiretur propria Fides, seu necessarium non erat, ut parvuli elicerent actum Fidei (cujus elicendi actus erant omnino incapaces) sed parvulis sat superque sufficiebat ad habendam remissionem peccati originalis Fides parentum, quæ per signum aliquod externum alieno ministerio eis applicata illos a contracta peccati originali labe purgabat ac liberabat. At, adulti in lege naturæ non poterant tam a peccato originali, quam a peccatis actualibus mundari, nisi inspirante divina gratia, per proprium & a se ipsis elicito actum Fidei, quæ per dilectionem operatur, crederent in venturum Mediatorem, quem Deus, statim ac peccavit Adamus, a se missum iri promissit ad liberandum genus humanum. Hinc docent Theologi, Fidem in Christum mediatorem, seu in Messiam liberatorem fuisse omni ævo, idest, tam in lege naturæ, quam in lege scripta, seu Mosaica, & in lege Evangelica necessariam ad salutem, ita ut tamen fides implicita in Christum Mediatorem sufficeret ad salutem in lege naturæ, & in Lege scripta, seu Mosaica; sed in lege Evangelica requiratur Fides explicita in Christum mediatorem, quæ firmiter credimus, eum non solum esse Messiam promissum a Deo, verum etiam illum Deum esse, natum, passum, mortuum esse pro nobis &c.

D. Habeturne in Sacris Litteris aliqua mentio hujus remedii, seu alicujus Sacramenti instituti a Deo ad delendum in hominibus, qui erant in lege naturæ, peccatum originale?

M. Huic questioni S. Augustinus cap. 6. lib. 15. *De Civitate Dei* his verbis respondet; *utrum autem aliquod fuerit corporale atque visibile regenerationis signum ante diluvium, sicut Abraham circumcisio* Hist. Vet. Test. Tom. I.

postea est imperata, Sacra Historia tacet. Quibus verbis innuere vult S. Augustinus, signum illud externum, per quod homines ante diluvium protestabantur Fidem in Christum Mediatorem, & peccati originalis remissionem consequentur, non legi in sacris litteris, quia istiusmodi signum externum non fuit determinatum a Deo, sed erat hominum, qui in lege naturæ, ante institutam a Deo circumcissionem vixerunt, voluntati permissum, sicut luculentissime idem Sanctus Doctor lib. 3. contra Julianum, Pelagianum, docet his verbis: *Non ideo tamen credendum est, & ante datam circumcissionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset aliqua necessaria causa Scriptura latere volueris. Nam & sacrificia eorum legimus, quibus utique sanguis ille figurabatur, qui solus tollit peccata mundi. Apertius etiam legis jam tempore nascentibus parvulis, offerebantur sacrificia pro peccatis. Responde, pro quibus peccatis? &c. Denique, idem inculcat S. Doctor lib. 2. de Nuptiis & Concupiscentiæ. cap. 11. & 12. dicens: Non quod ante circumcissionem iustitia fidei nulla erat. Nam cum adhuc esset in præputio ex fide iustificatus est ipse Abraham, pater gentium, quæ ipsius fidem erant sectaturæ, sed superioribus temporibus omnino latuit Sacramentum justificationis ex fide. Eadem tamen fides Mediatoris salvos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis.*

D. Habueruntne homines in Lege naturæ aliquem determinatum modum, quo Deum, tanquam rerum omnium creatorem, colerent, & præfixa sacrificia, quibus supremum ipsius agnoscerent dominium?

M. Homines in lege naturæ Deum coluerunt duplici cultu, quem distinguunt Theologi, interno nimirum, & externo, quamvis cultus externus non esset in Lege naturæ determinatus a Deo quantum ad modum, quem pro suo arbitrio adhibebant homines, qui in Lege naturæ vivebant. Certe, nullus, nisi Atheus, qui inficiatur Dei existentiam, negare audebit, homines, qui erant

E in

in Lege naturæ, detulisse Deo, tanquam supremo rerum omnium Domino, debitum cultum, in quo consistit Religio. Semel quippe demonstrata contra Atheos supremi Numinis existentia (quæ non solum quinque Doctoris Angelici demonstrationibus, sed & aliis tam Physicis, quam Moralibus, & Metaphysicis rationibus invictè adstruitur) demonstrata, inquam, semel contra Atheos Dei existentia, necessario sequitur, omnium hominum animis, ac sensibus semper insita fuisse a natura religionis semina, quibus confestim intelligerent, Deum, cui vitam, & ceteræ, quibus fruuntur, bona, accepta referre tenentur, religioso obsequio ab ipsis esse colendum. Id liquido patet ex consensu omnium Nationum in hanc veritatem, quam ipsa natura docet, certatim conspirantium. Nulla quippe gens tam barbara est, cui non insit aliquis Religionis cultus. Nominè autem Religionis nihil aliud intelligitur, quam impressum quoddam lumen, quo Deus agnoscitur, & colitur. Hinc omnis homo, dum ei affulgere incipit rationis aurora, æstutum, sola præeunte luminis naturalis face, & absque ullo externo adminiculo, experitur, & percipit impressam suo animo æternæ cuiusdam Legis auctoritatem, sibi, & omni homini dominantem, qua honesta sectari, turpia, injustaque fugere jubetur, dumque æternam illam Legem, quam scit menti suæ dominari, transgreditur, naturaliter timet, anxius est, & perturbatur, quia pertimescit auctoritatem, & potestatem supremi Legislatoris, a quo vim Lex habet. Cum igitur a natura singuli homines, ubi primum rationis lumine illustrantur, agnoscant auctoritatem cuiusdam æternæ Legis menti suæ dominari, necesse omnino est, ut natura duce, & rationis præfulgentis lumine perspectam habeant Dei existentia notitiam, sequæ ei cultum, ac reverentiam exhibere debere, suasque omnes fortunas a suprema ipsius voluntate pendere intelligant. Negari itaque haud potest, homines in Lege naturæ cognovisse, se a Deo, præpotenti rerum omnium conditore, fuisse procreatos, ac subinde ei cultum exhibuisse ut summam ejus excel-

lentiam venerarentur, eique, ob beneficia, quibus illos Deus quotidie afficiebat, perpetuas gratias agerent. Nec enim satis est, Deum, instigante interius conscientia, & exterior clamante natura, hujus universi opificem fateri, sed tota propensione voluntatis continuæ gratiarum actiones ipsi habendæ sunt; tum quod e nihilo, cum minime essemus, nos eduxerit; tum quod nos conservare, & ea, quæ ad vitam nostram necessaria sunt, nobis assatim suppeditare non desinat. Quo circa, Apostolus Paulus cap. 1. Epist. ad Rom. jure optimo *inexcusabiles* pronuntiat eos, *qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obcuratum est insipiens cor eorum.*

D. In quo præcipue situs erat cultus interior, quem Deo reddebant homines, qui in Lege naturæ vixerunt?

M. In duobus potissimum præceptis situs erat cultus ille interior, videlicet in amore Dei super omnia, & in dilectione proximi propter Deum. Et primo quidem Lex naturalis ita præscribit amorem Dei super omnia, ut nemo adeo stupidus sit, & obtusus qui id ignoret, si tantisper ad id advertat animum. Nam mediocri mentis attentione agnoscere potest, & se, & alios, quos sibi similes videt, a Deo fuisse creatos (cum nulla dari possit invincibilis ignorantia existentia Dei) ac subinde, se aliosque homines in cultu interno, quem Deo reddere debent, teneri illum tota mente, & super omnia diligere. Porro, amare Deum super omnia, est ipsum creatis omnibus anteferre, sive in ipsum, tanquam in summum bonum, tota voluntate inclinari, ceteraque creata bona diligere tantum in ordine ad Deum. Quo fit, ut si quis, vel se ipsum, propriamque vitam, vel proximum, puta parentes, fratres, amicos, vel res alias, ut divitias, honores hujus Mundi, lautam vitam, & alia id genus, vel majori quam Deum, vel etiam aequali ac ipsum amorem prosequitur, non spectaret Deum, tanquam summum bonum, cujus gratia fuit conditus: sed in creatis bonis hareret, sicque ordinem amoris interverteret, ac contra Legem naturalem peccaret. Secundo, si Deum, ut par est, diligamus, proximum

itidem nostrum, seu omnes homines, nobis similes, & ab eodem Auctore, seu Deo, productos, propter ipsum diligamus, tanquam fratres complectemur, nec modo ullum ipsius damnum inferemus, sed potius omnibus pietatis, ac necessitudinis officiis ipsos nobis devincere conabimur. In his ergo duobus praeceptis, sive in amore Dei super omnia, & in dilectione proximi in ordine ad Deum situs erat cultus interior, quem homines iusti in Lege naturæ Deo reddiderunt, quos inter potissimum censentur *Adamus, & Eva, Abel, Enos, Enoch, Noëmus, Melchisedechus, Abrahamus, Isaacus, & Jacobus*, alique, quos laudat Scriptura Sacra. *Caini* vero munera respuit Deus, quia non corde puro, & eo, quo debebat, cultu interiori, *Cainus* illa Deo offerebat. Hinc intelligere debes, charissime discipule, cultum externum, quem Deo exhibent homines, si cum cultu interno, hoc est, cum vera mentis pietate non sit coniunctus, nec Deo gratum, nec ad salutem proficere posse, sicut ipsemet Deus testatur per Prophetam suum *Isaiam* c. 1. ubi in Judæos, qui templi ritibus ipsum colebant, cum alioqui pollute viverent, hunc in modum invehitur: *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguum & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hyrcorum nolui. Cum veniretis ante conspectum meum, quis quesivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? Ne offeratis sacrificium frustra. Neomeniam, & Sabbatum & Festivitates alias non feram. Iniqui sunt cetus vestri. Calendæ vestras, & solemnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta.*

D. Nondum plene capio, cur Deus eo *Isaï* citato c. 1. tantopere detestari videatur Sacrificia, & caeremonias Judæorum, in quibus situs erat eorum cultus externus, cum tamen ipsemet Deus in Lege, quam per Moysen, Judæorum Legislatorem, promulgavit, omnia Sacrificia, & caeremonias cultus externi Judæorum tam accurate præscribat, & observantibus promittat ingentia bona, & violentibus comminetur mortem?

M. Non detestatur Deus citato illo primo *Isaï* capite Sacrificia, & caeremonias, in quibus subsistebat externus cultus Judæorum, hæc enim Sacrificia, & istas caeremonias præscripserat Deus in Lege data per Moysen, sed tantum queritur Deus per Prophetam *Isaiam*, quod Judæi, inter quos multi erant carnales, non observarent ea, quæ in Lege præceperat, neque enim hæc Sacrificia, & caeremonias illas externi cultus Judæorum ita præscripserat Deus, ut in eis collocarent summam spem, aut iustitiæ fiduciam, sed ut partim essent signa, quibus admonerentur, partim adminicula, quibus proveherentur ad internum Dei cultum, seu ad amorem Dei super omnia, & ad dilectionem proximi propter Deum. Hunc cultum internum volebat Deus ut Judæi conjungerent cum cultu externo, quem illis in Lege præscripserat, quique in Sacrificiis, & caeremoniis positus erat. At, Judæi carnales in hoc cultu externo iustitiam præposere collocabant, & veræ pietatis, internique cultus expertes, apud homines magis, quam apud Deum pietatis opinionem captabant, indeque fiebat, ut cultus externus, quem absque charitatis officiis exhibebant Deo, qui præcipue delectatur cultu interno, non probaretur, sed esset ipsi ingratus, ac molestus. Sed de hoc cultu tam externo, quam interno Judæorum opportunius differemus, dum de Lege Mosaica Sermone instituemus.

D. Eratne determinatus a Deo cultus ille exterior, quem homines in Lege naturæ exhibebant Deo, sicut postea fuit determinatus in Lege Mosaica, & in Lege Evangelica?

M. Quamvis homines, qui in statu Legis naturæ vixerunt, cultum aliquem externum Deo, omnium conditori, exhibuerint, & simul vitæ societate, ac religionis vinculo juncti per Sacrificia, & caeremonias externas, supremum Dei Dominium agnoverint, ejus opem imploraverint, pro acceptis beneficiis ei gratias egerint, & imbecillum virum suarum post peccatum Adami probe conscii, infirmitatem confitentes, a Deo auxilium postulaverint, & liberationem a miseriis, in

quas primi Parentis peccatum illos præcipitaverat: non legimus tamen in Scriptura Sacra, cultum illum externum, quem homines in statu Legis naturæ Deo reddebant, fuisse a Deo præscriptum, ac determinatum, sicut poltea fuit determinatum in Legge Mosaica, & in Legge Evangelica. Quapropter, cum in Legge naturæ, non esset determinatus cultus, qui Deo erat exhibendus, alii in Legge naturæ, sicut *Abel*, victimas Deo immolabant, ut legitur c. 4. libri Geneseos. Alii, sicut *Cain*, frater *Abelis*, fructus terræ Deo offerebant, ut eodem in capite libri Geneseos legitur. *Enos*, Patriarcha ante Diluvium, solemnibus institutis precibus, modum implorandi Dei opem homines edocuit. *Noë*mus, post Diluvium Deo altare erexit, & holocausta obtulit. *Melchisedechus* panem, & vinum Deo obtulit in Sacrificium. *Abrahamus* obtulit in Sacrificium Deo arietem, quem suffecit loco filii sui *Isaaci*, quem, jubente Deo, paratus erat immolare. Patientissimus *Jobus* multa Sacrificia pro filiis, & amicis suis Deo obtulit. Ex quibus exemplis patet primo, cultum externum, quem homines in Legge naturæ Deo exhibebant, nulla Legge divina fuisse determinatum, nec quantum ad modum, nec quantum ad locum, nec quantum ad tempus, nec quantum ad alias ejusmodi circumstantias. Secundo, errasse olim quosdam Ethnicos Græcos, qui asserabant, priores homines obtulisse Diis in Sacrificium duntaxat plantas, & fructus terræ; Sed posteriores homines acceperunt Diis Sacrificia: cædendo animalia, & effundendo eorum sanguinem, quæ Sacrificia dicebant illi Ethnici Græci, Diis fuisse omnino ingrata, utpote quæ sapiebant impietatem, injustitiam, & crudelitatem. Hunc Græcorum Ethnicorum errorem *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis, c. 10. li. 1. *De Demonstratione Evangelica* refellit his verbis, quæ ad præsentem, quam veramus, quætionem cum apposite dicta sint, hic exscribere haud pigebit: *De ipso culto*, inquit ille Scriptor antiquus, *quem veteres, & primi homines Divina natura exhiberent, non idem, quod Græcis visum est, & quod in Sacris Hebræorum libris inven-*

tur. Nam illi quidem (seu Græci Ethnici) putaverunt, primos homines nullum prorsus animalis genus, neque sacrificare, neque incendere solitos Diis, sed eos Soli, & reliquis Cæli Syderibus, ut viride gramen, & quasi quasdam secundioris naturæ quisquillas manibus sustulissent, herbam cum foliis, & radicibus igni comburere. Posteriores autem homines, procul a tam recto instituto aberrantes, sedasse aras animalium cadibus. Porro, hoc esse impium, & injustum, & nusquam Deo acceptum Sacrificium. Nam brutorum animam nihil ab hominum rationali anima differre: Quapropter, cadis accusandos esse eos, qui animalia sacrificarent, dicebant non secus, ac si eadem, similisque & in homine, & in bruto anima inesset. Et talis quidem de antiquis hominibus opinio Græcorum (Ethnicorum) extat. Quæ autem in scriptis Hebræorum legitur, non talis, (idest opinio) illico enim factos primos homines ut primum in vita consisterint, animalium sacrificiis Deo exhibuisse honorem commemorat. Dicit itaque: Et factum est post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ sacrificium Deo. Tum Abel ipse quoque de primogenitis ovium suarum: Et respexit Deus ad Abel, & munera ejus: Ad Cain vero, & ad sacrificium ejus, non intendit. Ubi jam illud considerabis, quod Deo acceptior dictus sit, qui animalia sacrificaverit, quam is, qui ab agro sacrificium obtulerit. Etiam Noë protinus de cunctis pecoribus mundis, & de cunctis volucribus mundis obtulit perfectissima munera super altare, odoratusque est Deus odorem suavitatis. Abraham quoque sacrificans describitur; ut, si Divina Scripturæ testimonium sequimur, primum omnium sacrificium præficus Deo amicis viris excogitatum fuisse, nos dicere oporteat. Quam sane excogitationem temere extitisse, aut humano more exortam, putandum non est, sed divino potius nutu insinuatam. Etenim, cum morum sanctitate præstarent, Deoque penitus addicti essent, & ob eam rem, quasi divino spiritu illustrati viderent, magno sibi opus esse obsequio, si sua ipsorum humana delicta diluere vellent, pretium pro salute sua ei, qui vitam, atque animam præbisset, se debere pu-

habant : sed, cum nihil præstantius, aut pretiosius anima sua haberent, quod dicerent, pro hac interim brutorum animalium vitam offerebant, ita suæ ipsorum animæ sacrificium illud comparantes : Neque se in hoc, aut delinquere, aut iniuste sacre arbitrabantur, quippe qui hominum rationalis, atque intelligentia præditæ animæ neutiquam similem brutorum animam esse didicissent ; neque aliud quidquam, quam illorum sanguinem, vitalemque in eo vim esse eam, elocuti essent, hocque unum præbere, se quasi animam Deo pro anima offerentes . Hoc, longiusculum licet Eusebii Episcopi Cæsariensis, testimonium hic exscribere necessarium duxi, ut inde intelligeres, homines in Lege naturæ non solum Deo fructus terræ obtulisse, sed etiam victimas ei libasse, & immolasse, & fundendo eorum sanguinem, sive in honorem Dei, totam consumendo, & incendendo hostiam per sacrificia, quæ ideo dicebantur *Holocausta* ; sive ad impetrandam Dei opem, per sacrificia, quæ dicebantur *impetratoria* ; sive ad expianda peccata sua per sacrificia, quæ erant *propitiatoria* ; sive denique ad referendas Deo pro perceptis beneficiis gratiarum actiones per sacrificia, quæ vocabantur *Eucharistica*. His autem sacrificiis homines in Lege naturæ non tantum protegebantur exteriori Fidem in Christum venturam, per quam Fidem consequerentur gratiam, & salutem, sed etiam adumbrabant sacrificium, quod Christus Dominus in Ara Crucis ad redimendum genus humanum erat oblaturus, suum pro peccatis nostris pretiosum sanguinem fundens.

D. Fueruntne in Lege naturæ a Deo præscripta aliqua præcepta, quibus homines ea in Lege viventes ad contrahenda inter sese Matrimonia obstringerentur ?

M. Quando Deus in Paradiso terrestri Matrimonium instituit Adamum inter & Evam, sicut legitur cap. 2. Libri Genesis, quo ad legitimum contrahendum Matrimonium Præcepta condidit, quorum primum spectat nexum indissolubilem Matrimonii, ita ut vir non possit repudiare uxorem suam, & alteri mulieri nubere. Alterum præceptum in hoc situm erat, quod vir non posset, si-

Hist. Vet. Test. Tom. I.

mul cum pluribus mulieribus inire Matrimonium, per quod præceptum inhibetur duntaxat Polygamia simultanea, sed non polygamia successiva ; quæ licita erat. Hæc duo observanda circa Matrimonium divina Præcepta continentur his verbis Scripturæ Sacræ Genesis cap. 2. v. 24. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una : Quæ verba explicans Concilium Tridentinum initio Sessionis 24. hæc habet : Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens, divini spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Hoc autem vinculo copulari, & coniungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tanquam a Deo prolata, referens, dixit : itaque non sunt duo, sed una caro : statimque eiusdem nexum firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit : Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. His duobus præceptis, videlicet de indissolubilitate Matrimonii, & de unica habenda uxore, quæ in Lege naturæ fuerunt observata, tertium præceptum addidit Deus, ne illi, qui ex familia Patriarchæ Seth oriundi erant, quosque Scriptura Sacra nuncupat *filios Dei*, Matrimonio commiscerentur cum filiabus, quæ e familia Caini originem ducebant, quasque eadem Scriptura Sacra appellat *filias hominum* : *Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant, dixitque Deus ; non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum*, Genesis cap. 6. v. 3.*

D. Imposuitne Deus alia hominibus, qui in Lege naturæ vixerunt, præcepta positiva, quæ simul cum Lege naturæ observare tenerentur ?

M. Aliqui existimant, Deum in Lege naturæ prohibuisse hominibus ante Diluvium, ne carnibus animalium vescerentur, & eis tantum concessisse frustum, & herbarum usum, juxta illud Dei cap. 1. Genesis præceptum, quod

E 3

Ada-

Adamo, & Evæ dedit dicens: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, . . . ut sint vobis in escam*. Verum, ipse cum multis doctissimis Scripturæ Sacræ interpretibus probabilius esse censeo, esum carnium in Lege naturæ, ante Diluvium, nec a Deo vetitum fuisse, nec tamen usitatum, quia homines tum temporis ita in cibo, & potu erant frugales, ut solis herbis, ac fructibus vescerentur, a carnibus vero æque ac vino abstinerent, non quia Deus prohibuerat, sed ob quamdam religionem, inde nam, quod earum esum Deus necdum diserte concessisset. A carnibus etiam homines ante Diluvium abstinebant, quia id temporis herbarum, & fructus terræ sapidiore erant, ac plus nutriebant, quam nunc nutrire solent. De illa antediluviana priscorum hominum a carnibus abstinentia ita persuasi suere Ethnici, ut Ovid. lib. 15. Metamorph. Fab. 2. de aurea illa ætare hæc canat.

At vetus illa ætas, cui fecimus, Aurea nomen,

Fastibus arboris, & quas humus educat, erbis

Fortunata fuit, nec polluit ora crnore,

Tunc & aves tuta movere per aera pennas,

Et lepus impravidus mediis erravit in arvis.

Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.

Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,

Plenaque pacis erant. . . .

Ab esu itaque carnium abstinerunt homines antediluviani, non quod Deus illis carnium esum aliquo præcepto inhibuisset, sed religionis, & frugalitatis ergo a carnibus edendis sibi temperabant, ovibus autem, quas pascebant, ceterisque animalibus utebantur ad offrenda Deo sacrificia, ex ovibus etiam sumebant vellera, lac, & caseum, quibus vescerentur cum maxima frugalitate, quæ illorum longævæ vitæ præcipua causa fuit. Quamvis enim aliæ a Sacræ Scripturæ interpretibus longævæ hominum antediluvianorum vitæ causæ notentur, vide-

licet bonitas primævæ complexionis, seu temperamenti humani; fructuum terræ virtus, quæ tunc major erat, fructusque succulentiores, quam nunc; & scientia Adami, & per Adamum illis communicata, cuius beneficio, cum herbarum, tum terræ fructuum vim longe melius noverant antiqui Patres illi primævi, quam hodie peritiores Medici nostri: Quamvis, inquam, a Sacræ Scripturæ interpretibus hæc causæ assignentur longævæ hominum antediluvianorum vitæ, nihilominus præcipua causa, ob quam homines illi tam longævam duxere vitam, fuit ipsorum frugalitas. Abstinentia siquidem, seu frugalitas, multum fanitatis confert, & longævitati, quippe quæ noxios consumit humores, & spiritus vitales purificat, & exacuit, fovetque insuper humidum radicale, seu calorem naturalem, quem sæpius intemperantia & ingluvies, seu nimia ciborum copia suffocat & opprimit, & tandem progressu temporis, simul cum vita minuit & exstringit. Plures enim occidit gula, quam gladius. Obiter hic observare debes, Deum hominibus, post diluvium, adhuc in lege naturæ viventibus, duo dedisse observanda præcepta positiva, quorum unum in hoc situm erat, ut non comederent carnem cum sanguine, sicut legitur Genesis cap. 9. Alterum præceptum positivum dedit Deus de circumfisione, quam per abscissionem carnalis pelliculæ in membro genitali factam præcepit Abrahamo, omnibusque ejus posteris observandam. Sed de utroque illo præcepto positivo, quod hominibus post diluvium in lege naturæ Deus imposuit, opportunius, auxiliante Deo differemus in primo colloquio in Historiam secundæ mundi ætatis, quæ incipit a diluvio, & protenditur usque ad vocacionem Patriarchæ Abrahami.

D. Non possum meum inducere in animum, homines antediluvianos tot vixisse annos, quot ipsis tribuit Moyses cap. 5. libri Genesis, ubi ait Adamum vixisse 930. annis, Sethum 912. Enosum 905. Cainanem 910. Jaredum 961. Mathusalem 969. Noemum 950. Qui enim credibile est, quod homines, qui

ante

ante diluvium vixerunt, solis herbas, & arborum fructibus vescendo tam longævam potuerint ducere vitam? Libentius itaque, si liceret, descenderem in sententiam illorum, qui, ut nuperrime audivi, asserbant, annos istorum Patriarcharum antediluvianorum, a *Moyse* numeratos, pares non fuisse annis nostris, qui complectuntur menses duodecim, sed annos fuisse ita breves, ut centum ex illis Patriarcharum anni non superarent decem annos ex nostris.

M. Abfit ut descendas in hanc sententiam omnino contrariam Scripturæ Sacrae, quæ annos Patriarcharum ante diluvianorum pares facit annis nostris. Si enim anni Patriarcharum antediluvianorum fuissent anni mensuri, hoc est, unius mensis, vel triginta sex dierum, quales olim Ægyptiis in usu fuisse constat, sequeretur, quosdam Patriarchas antediluvianos liberis procreandis operam dedisse anno sexto & septimo ætatis suæ. Enim vero, *Cainan*, cum esset annorum 70. genuit *Malaleeem*; *Malaleel* vero cum attigisset annum ætatis suæ 65. genuit *Jaredum*: denique, *Henoch*, cum implevisset annum iridem ætatis suæ 65. genuit *Mathusalem*. Si igitur *Moyse* annos Patriarcharum antediluvianorum mensuros intellexisset, sequeretur, *Henochum*, & *Malaleeem* statim post annum ætatis suæ sextum, *Cainanem* vero anno ætatis suæ septimo pubertatis tempore ingressum, genuisse filios, quod certe tam ridiculum est, quam quod maxime. Addo etiam, Historicis prophanos ultro fateri, annos Patriarcharum antediluvianorum pares fuisse annis nostris, quos inter *Iosephus*, Hebræus, lib. 1. Antiq. Judaic. cap. 4. numerat *Berosum* in Caldaicis, *Manethonem*, in Ægyptiacis, *Hieronymum* in Phœnicis, *Hecatheum* in Græcicis &c.

D. Si Patriarcharum antediluvianorum anni pares nostris annis fuerant, quorsum, amabo, isti Patriarchæ tandiu vitam calibem duxerunt? Legimus quippe in Libro Genesis, Patriarcham *Sethum* genuisse *Enosum* anno vitæ suæ 105. *Enosum* vero, iam nonagenarium genuisse *Cainanem*; *Mathusalem* genuisse *Lamechum* anno ætatis suæ 187. & denique

Noemum anno ætatis 500. genuisse filios *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*. Credibile autem non est, istos, primæ ætatis Patriarchas tandiu calibes vixisse, aut continentiam in matrimonio servasse, & ad feram usque ætatem distulisse liberis procreandis operam dare.

M. Id creditu difficile tibi videri minime debet, tum quia, ut dicit *S. Augustinus* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 15. hi primi ætatis Patriarchæ pubertatis annos longe tardius attigerunt, quam nos modo attingere solemus, ex proportionem longissimæ vitæ, quam ducebant: Tum quia etiam illa Patriarcharum primæ ætatis genealogia non fuit a *Moyse* per familiarum primogenitos contexta, sed per eos duntaxat, per quos ab *Adamo* generationum series usque ad *Noemum* produceretur, & a *Noemo* usque ad *Abramum*, ex cujus stirpe nasciturus erat Christus, verus Messias a Deo promissus. Cum igitur, dicitur, *Sethum*, annos centum quinque natum, genuisse *Henosum*, *Noemum* vero, cum esset quingentorum annorum, genuisse *Semum*, non sequitur, illos Patriarchas non genuisse antehac alios filios. Quod si queras, cur Deus voluerit, ut primæ ætatis Patriarchæ tam diuturnam vitam ducerent? Respondebo, ejusmodi vitæ longævitate fuisse horum Patriarcharum virtutis præmium a Deo concessum, eamque necessariam fuisse, non solum ut facilius propagaretur genus humanum, sed etiam ut Patriarchæ Astrologiam, Geometriam, aliasque, quas adinvenerant, artes, longiori usu & experientia excolere, ac perficere possent.

D. Deum primæ ætatis hominibus longævitate vitæ tanquam ipsorum virtutis præmium concessisse, difficile adducor ut credam, maxime cum Scriptura Sacra discrete dicat, quod *omnis caro ante diluvium, corruerat viam suam*, & cuncta cogitatio hominum ita esset intenta ad malum, ut prænuerit Deum, quod creasset hominem. Explica igitur, si placet, quo in sensu intelligenda sit Scriptura Sacra, dum dicit cunctam cogitationem hominum ante diluvium ita fuisse intentam ad malum, ut prænuerit Deum, quod condidisset hominem.

M. Quando Scriptura Sacra ait, cunctam cogitationem hominum, qui vixerunt ante diluvium, ita fuisse intentam ad malum, ut Deum poenituerit, se fecisse hominem, loquitur solum Scriptura Sacra de his hominibus, qui post mille & quingentos annos a creatione mundi vixerunt, & centum quinquaginta circiter annis diluvium præcesserunt. Hi quippe homines, a majorum suorum frugalitate ac pietate degenerantes, sese turpissimis fœderant vitiis, & impietatem ad summum perduxerunt, adeo ut tempore *Noemi*, viri iusti, omnis caro viam suam corrupisse dicatur, nec aliter quam perpetuis quadraginta dierum imbribus, totiusque terræ eluvione flagrans ubique hominum libido fuerit restincta. Dum vero ait Scriptura Sacra Deum poenituisse quod fecisset hominem, loquitur de Deo more humano. Qui enim perdit ac destruit id quod fecerat, eum facti poenitere videtur. Quando igitur in Scriptura Sacra dicitur, quod Deus poenitentia ductus sit, vel tactus dolore cordis intrinsecus, id accipiendum est de effectu, id est, Deum externum prodidisse effectum, perinde ac si eum revera poenituisse, vel tactus dolore cordis fuisset, eo quod produxisset homines, quos per diluvium perdidit.

D. Quandonam contigit illud diluvium, & quamdiu duravit?

M. Anno ab orbe condito millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, ætatis vero *Noemi* anno sexcentesimo, *Noemus* una cum uxore sua, & tribus liberis suis *Semo*, *Chamo*, atque *Japheto*, eorumque uxoribus, in Arcam, quæ longitudine trecenta, latitudine quinquaginta, altitudine triginta cubita habebat, imperante Domino, ingressus est; cumque transissent septem dies, mense secundo, septimodecimo mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ Cœli apertæ sunt, & facta est pluvia per quadraginta dies, & quadraginta noctes, eoque assurrexit aquarum inundatio, ut cubitis quindecim supra montium vertices altissimos immineret. Sed postquam per dies centum & quinquaginta semper excrevisset

eluvies, tandem minui cæpta est, tumque Arca quievit in monte Armeniæ, exuperuntque apparere montium cacumina. Quo factum est, ut *Noemus* ex Arca emisisset corvum, qui in eam amplius non rediit, sed vel incubuit cadaveribus, aut Arca insedit. Emisit etiam *Noemus* ex Arca columbam, quæ non inveniens solum siccum, ubi pedem figere posset, reversa est in Arcam, sed denuo laxata columba virentem ratum olivæ ore retulit, ex quo intellexit *Noemus*, cessasse omnino diluvium, nec ullas in humilioribus locis, in quibus oleæ nascuntur, superesse aquas.

D. Audiui nuperrime extare quosdam montes ita excelsos, ut superent mediam aeris regionem, in qua imber, nives, ac venti generantur, quales sunt montes Athos, Caucasus, &c. Qui fieri igitur potuit, ut aquæ diluvii quindecim cubitis fuerint excelsis montibus altiores?

M. Fabularum loco haberi debent quæcumque de illorum montium altitudine nonnulli comminisci solent, idque eo potissimum demonstratur argumento, quod prædicti montes non sint hominibus inhabitabiles, essent autem prorsus inhabitabiles, si mediam aeris, ut nonnulli fingunt, regionem superarent. Explofis itaque illis fabulis, standum est narrationi Scripturæ Sacræ, quæ, dum ait, aquas diluvii prævaluisse nimis super terram, hisque opertos esse excelsos montes, aperte innuit, diluvium non in aliam duntaxat particularem regionem grassatum fuisse, sicut falso sibi aliqui persuaserunt, sed in totam quæ late patet orbem fassiisse, ita ut consumpta fuerit, teste eadem Scriptura Sacra, omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram, universi homines, & cuncta, in quibus est spiraculum vitæ, in terra mortua sint, ac salvi solum remanserint *Noemus*, & qui cum illo erant in Arca, ceteris vero omnibus ad unum hominibus omnino deletis, quia, ut inquit Scriptura Sacra cap. 6. lib. Genes. v. 12. *omnis caro corruperat viam suam*, ibidem vers. 13. dixit Deus

Deus ad Noemum : *finis universa carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate a facie eorum, & ego disperdam eos cum terra*. Hinc est, quod omne genus humanum, quod penitus in diluvio perditum fuit, a filiis Noemi post diluvium esse reparatum disertis verbis testatur Scriptura Sacra cap. 9. Genesis v. 19. ubi hæc habet : *Tres isti filii sunt Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram*. Et cap. 10. ejusdem libri Geneleos Scriptura Sacra narrans filiorum Noemi generationes, sic loquitur : *ab his (seu filiis Noemi post diluvium) divisa sunt insule gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam, & familias in nationibus suis*. Quæ Scripturæ Sacræ verba manifesto probant, diluvium fuisse universale, ac subinde aquas, quibus absorpta est universa terra, quindecim cubitis excelsos omnes montes altitudine superasse. Addo etiam, diluvii universalis notitiam habuisse Historicos prophanos. Testatur enim *Iosephus*, Hebræus, lib. 2. contra *Apionem* pag. 1044. *Berosum*, rerum Caldaicarum peritissimum, de facto diluvio, & hominum in eo corruptione, sicuti *Moses* narrat, ita contigisse. *Alexander Polyhistor*, apud *Georgium Syncellum* pag. 30. & apud *Eusebium* in *Chronico* Græco *Scaligeriano* pag. 8. narrat ex secundo libro Caldaicorum jam citati *Berosi*, sub *Sisuthro*, quo *Noemum* nomine exprimit *ingens fuisse diluvium*, tuncque Deum Optimum Maximum, qui diem diluvii prædixit *Noemo*, quemque hic Scriptor gentilis ore prophano appellat *Saturnum*, per somnum *Noemo* dixisse, *homines diluvio perituros*. Vetus etiam Scriptor idipsum prodiit non solum apud *Georgium Syncellum*, p. 38. verum etiam apud *Eusebium* lib. 9. Præparationis Evangelicæ c. 12. & apud *S. Cyrillum* lib. 1. contra *Julianum*, ait enim de *Sisuthro*, seu *Xisuthro*, sicut legit *S. Cyrillus* : *Huic autem Saturnus prædixit fore inundationem imbrum*. Ex hoc *Abydeni* & alio *Alexandri Polyhistoris* fragmento ita concludit *S. Cyrillus* : *Xisuthrum igitur appellat Noe, sorte voce Assyriorum : quamquam in hoc iterum a vero aberrat*.

unt, Saturnum ipsi oraculum reddidisse dicentes, pro summo omnium Deo. Habemus igitur ex Caldaicis antiquitatibus, fidem eis facientibus *Beroso*, *Abydeno*, *Alexandro Polyhistore*, *Eusebio*, *Cyrillo Alexandrino*, & *Gregorio Syncello*, Noeticum contigisse diluvium. Sed ex antiquitatibus etiam Ægyptiacis habemus, diluvium, quod accidit sub *Noemo*, fuisse universale. Hæc quippe Antiquitates Ægyptiacæ, nobis descriptæ a *Diodoro* lib. 1. *Biblioth. meminerunt absumptionem prope omnium in diluvio sub Osiride*, per quem Ægyptii *Noemum* designabant. Idem legere est apud *Plutarchum*, in libro de *Iside*, & *Osiride* pag. 356. ubi ait, *Osiridem* Ægyptiorum, seu *Noemum* nostrum, in Arcam, propter diluvium, fuisse ingressum. Denique, in antiquitatibus Rhodiorum, quas *Diodorus* excussit lib. 5. *Biblioth.* factum sub *Cecrope* diluvium memoratur, quod fuit *Noeticum*, sicut & diluvium *Deucalionis*, cujus invensam vastitatem describens Poeta *Ovidius* lib. 1. *Metamorph.* Fab. 5. hæc habet. *Jamque mare, & tellus nullum discrimen habebant*.

Omnia pontus erant.

Hæc paulo prolixius disserui, ut ostenderem, quam impie *Isaacus Peyrierius*, auctor Systematis Præadamitarum, ausus sit universalitatem Noetici Diluvii negare, & Scriptura Sacra penitus valere iussa, fabulosas defendere variarum orbis nationum antiquitates, quæ cum Sacra Chronologia aperte pugnat. Hic temerarius Scriptor erat hæreticæ *Calvini* sequax, sed postea coram *Alexandro VII.* Pontifice Maximo, anno 1657. suam ejuravit hæresim, & impium, quod procererat, Præadamitarum systema damnavit.

D. Lubenti quidem animo auscultavi ea, quæ de Noetici Diluvii universalitate contra *Isaacum Peyrierium* adduxisti momenta ; sed ad istud tam insulsum confutandum systema, satis superque, mea sententia, sufficeret Mandatum, quo, sicut nuperrime cap. 7. libri Genesis legebam, præcepit Deus *Noemo*, ut omnis speciei animalia introduceret in Arcam. Quorum enim, quæso, necesse fuisset illas animalium species tan-

tanta diligentia inducere in Arcam, easque ibidem servare, si diluvium duntaxat particulare extitisset, & omnia ubique animalia non interisissent? Nonne ex aliis terris, diluvio non obrutis, animalia in ea particularia loca, quæ devastasset diluvium, facili negotio adduci potuissent? Sed tempus est, ut meos repetam lares, crassina die summo mane ad te reverurus, ut ea, quæ de vita, & rebus, quæ a Patriarchis antediluvianis præclare gestæ sunt, dicturus es, necnon accuratam in eorum subducendis annis Chronologiam addicere possim.

COLLOQUIUM III.

De Vita & Rebus, quæ a Patriarchis antediluvianis gestæ sunt, & de vera in eorum subducendis annis Chronologia.

M. CUM Adamus sit primus Patriarcha antediluvianus, ex quo uno fecit Deus omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, sicut inquit Apostolus Paulus Act. c. 17. necesse est, ut ab ipso Adamo, & rebus, quæ ad ipsius vitam spectant, præsentis Colloquii exordium ducamus.

D. De Adami creatione, de ejus felicitate in statu innocentie, de illius lapsu, & e Paradiso terrestri expulsiōe, atque de omnibus miseriis, & vulneribus, quæ sibi, totique generi humano infixit, abunde in præcedentibus Colloquiis discernisti. Expone nunc, si placet, quid acciderit Adamo, postquam, una cum sua uxore Eva fuit a Paradiso terrestri expulsi.

M. Postquam Adamus, iusto Dei judicio e Paradiso terrestri fuisset a Deo expulsi, funesta, heu nimium! experientia intellexit, quam durum in omnes, qui ab ipso prognati sunt, imperium perduellis concupiscentia exerceret. Hujus rei exemplum inter primos, quos procreavit filios, luculentum apparuit. Cainus quippe, filius Adami primogenitus, qui erat agricola, invidia succensus, Abelem, fratrem suum, qui erat pastor ovium,

quasi universus orbis utrique continendo par non esset, interfecit.

D. Dic, quæso, quæ nam fuerit causa invidiæ Caini erga fratrem suum Abelem, & qua poena Deus in hunc fratricidam animadverterit?

M. Causa, cur Cainus invidia in fratrem suum Abelem exarserit, profecta est e singulari favore, quo Deus Abelem dignatus est, ejusque Sacrificia prætulit Sacrificiis Caini. Sic enim Scriptura Sacra Genesis cap. 4. refert: *Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terra munera Domino; Abel quoque obtulit de primogeniis gregis sui, & adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain vero, & ad munera illius non respexit, iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus. Cognovit autem Cain, munera sua repudiari a Deo, & ex adverso munera fratris sui Abelis grata esse Deo, quia, ut inquit periti interpretes, ignis descendebat de Cælo, & in cineres redigebat oblationes Abelis, non autem oblationes Caini. Quo factum est, ut Cainus hoc visibili signo admonitus, facile intellexerit, quod fratris sui munera Deus suscepisset, & sua repudiasset. Hæc fuit origo invidiæ, quæ impulit Cainum ad occidendum fratrem suum Abelem, quem exhiberi fuisse, ex silentio Scripturæ Sacræ, quæ nullam Abelis generationem narrat, colligunt multi Scripturæ Sacræ interpretes. Poenam autem, quam Deus fratricidæ Caino infixit, Scriptura Sacra exprimit his verbis: *Dixitque Deus ad eum (seu Cainum) quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua vagus, & profugus eris super terram.* Referunt Hebræi ex antiqua Rabbiorum traditione, quod Cainus, jam senio confectus, cum ex urbe Enochia, quam condiderat, animi gratia fuisset egressus, & inter densissima sylvæ arbuscula confedisset, contigit ut Lamechus venationi deditus eo tempore in sylva illa vagaretur, & admonitus ab uno e famulis suis, quem Tubalcainum esse volunt, sub foliis,*

illis, & ramis feram latere, jaculum in eum locum destinarit, & miserum Cainum occiderit. Verum, hanc, licet antiquam, Rabbinorum traditionem, ceu puram, putamque fabulam, peritiores Scripturæ Sacræ interpretes explodunt, primo, quia Scriptura Sacra nullibi memorat, Cainum fuisse a Lamecho occisum, sed potius innuit, Cainum non fuisse a Lamecho interfectum. Dicenti enim Caino: *Omnis igitur, qui invenerit me, occidet me*; respondit Dominus: *Nequaquam ita fiet, sed omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur, posuisti Dominus Caino signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum*, Genes. cap. 3., frustratim porro Dei promissum, ac verbum videretur, signumque illud non præstitisset, ad quod positum a Deo fuerat, si Cainus a Lamecho, vel alio quopiam fuisset occisus. Dicere autem, quod casu, non sponte Lamechus occiderit Cainum, ariolari est, cum ea de re altissimum sit in Sacris Literis silentium. Hinc Theodoretus, interrogatione 44. in Genesim, hanc Hebræorum traditionem, tanquam fabulosam, repudiat. Major autem fides hac in re Theodoro adhiberi debet, quam ceteris aliis, quia Theodoretus hanc Hebræorum traditionem data opera, loco mox laudato, accurate discussit.

D. Ille Lamechus, qui juxta Hebræorum traditionem, occidit Cainum, est ne ille Lamechus, qui, ut legitur cap. 4. Genes. ex genere Caini ortus, induxit polygamiam, duasque duxit uxores, quarum uni nomen erat Ada, & nomen alteri Sella, & sic primus fuit, qui violavit legem monogamiæ, quam Deus tulit cap. 2. vers. 24. libri Genes. his verbis: *Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una?*

M. Hic Lamechus, quem Hebræi occisorem Caini fuisse dicunt, ille ipsissimus est, qui duas duxit uxores, ac primus ante Diluvium violavit legem monogamiæ a Deo latam ab exordio mundi. Quo fit, ut ab omnibus jure optimo, ceu legis divinæ pravaricator, damnetur. At enim, post

quam Deus Evam ex costa Adam, dormientis, formasset, illam adduxit ad Adamum, dixitque Adamus: *hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, & vocabitur Virago, quia de viro sumpta est &c.* Et cap. 1. Genes. *Masculum & feminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Quibus Scripturæ Sacræ contextibus liquido patet, Deum in exordio mundi non plures condidisse feminas, sed unam tantum, adeoque matrimonium cum una duntaxat uxore ex primaria Dei institutione profuisse, & sic Lamechum contra primariam Matrimonii institutionem, a Deo factam, peccasse. Hinc est primo, quod pravum Lamechi exemplum, primæ Legi Dei contrarium, sequuti haud fuerint Patriarchæ ante Diluvium. Nam nec Noemus, nec tres filii ejus, humano licet generi post Diluvium propagando destinati, plures uxores habuerunt, sicut evidenter colligitur ex cap. 7. Libri Genes. ubi hæc leguntur: *Et ingressus est Noe, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus in Aram propter aquas Diluvii.* Et Epistolæ 1. S. Petri cap. 3. dicitur: *in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, id est, octo anime salvæ factæ sunt per aquam.* Hinc secundo Christus Dominus Matrimonium ad primam institutionem revocans, Matthæi cap. 19. ait: *Non legistis, quia, qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Hæc Christus Dominus; quibus verbis manifeste polygamiam simultaneam, seu pluralitatem uxorum, damnat, non est enim polygamia duorum in una carne. Adde denique, omnes Sanctos Patres, cum Græcos, tum Latinos, Lamechum damnare, quod primus contra primariam Matrimonii Legem, a Deo datam, duas uxores duxerit.

D. Necdum, pace tua dixerim, intelligo, qua de causa fuerit Lamechi, ante Diluvium, damnata polygamia? Nam primo, Patriarchæ veteresque ju-

At post Diluvium plures uxores habuerunt, nec eorum tamen damnatur polygamia. Quorsum igitur *Lamechi* ante Diluvium damnatur Polygamia? Præterea, ideo excusatur Patriarcharum post diluvianorum polygamia, quia post Diluvium erat multiplicandum genus humanum, aquis Diluvii pene extinctum, & quia etiam post Diluvium nulla Lex erat prohibens polygamiam. Porro, eadem concurrebant rationes tempore *Lamechi* ante Diluvium, tunc enim propagandum itidem erat genus humanum, nullaque extabat Lex, quæ polygamiam prohiberet. Quemadmodum igitur non damnatur in Patriarchis post Diluvium polygamia, ita nec ante Diluvium damnanda est in *Lamecho*. Videtur quippe mihi par utrobique ratio.

M. Longum certe latumque discrimen in ratione polygamie extat Patriarchas postdiluvianos inter & Patriarchas antediluvianos. Nam primo, polygamia Patriarchis postdiluvianis ideo crimini verti non debet, quia, ut inquit *S. Augustinus* lib. 22. contra *Faustum* Manichæum, invaluit post Diluvium mos plures habendi uxores: *Quando mos erat*, inquit *Aquilinus* ille Doctor, *crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est*. At, in Patriarchis ante Diluvium mos non inoleverat plures ducendi uxores, sed *Lamech* fuit primus, qui ante Diluvium primam Matrimonii institutionem, a Deo factam, violavit, duas ducens uxores, nullum hac in re habens prævium exemplum. Quapropter, ipse peccavit, sed non peccarunt Patriarchæ postdiluviani, quia post Diluvium obviavit mos habendi plures uxores, imo, Deus cum Patriarchis postdiluvianis dispensavit, ut plures habere possent uxores, sicut operosius ostendemus in Colloquio tertio in Historiam secundæ Mundi ætatis; huius autem dispensationis concessæ a Deo post Diluvium non alia causa fuit, nisi necessitas multiplicandi genus humanum, & brevis vitæ Patriarcharum postdiluvianorum. Cum enim eorum vita brevior esset, quam vita Patriarcharum antediluvianorum, nimis lente multiplicatum fuisset genus hu-

manum, si unam tantum quisque habuisset uxorem, & ideo Deus post diluvium polygamiam indulsit, qua ad propagandum genus humanum opus minime habebant Patriarchæ antediluviani, quia eorum vita longe diuturnior erat. Fateor tamen, Legem, quæ Patriarchis antediluvianis simultaneam polygamiam prohibebat, non fuisse literis mandatam, sed eorum tantum mentibus impellam a Deo. Docuerat enim Deus *Adamum* Legem Matrimonii, eique conceptis verbis significaverat, se velle, ut in monogamia se contineret, quam Dei voluntatem *Adamus* docuit posteris usque ad Diluvium. Post Diluvium vero, Deus speciali inspiratione Patriarchas docuit, se polygamiam illis permittere, maxime cum illis viris sanctis, ut docet *S. Augustinus*, loco mox a me laudato, misceri multis uxoribus officiosum fuerit, non libidiniosum. Sed de *Lamecho*, quem *Hebræi* occisorem *Caini* esse putant, & de ejus polygamia hæcenus satis. Nunc ad Historiam Patriarcharum, qui ante Diluvium vixerunt, ex isto diverticulo redeamus.

D. Possitne certo affirmari, *Adamum*, & ejus filium *Abelem*, a fratre suo *Caino* occisum, salutem æternam fuisse consecutos?

M. Æterna salus *Adami*, & uxoris, illius *Eve*, necnon filii ejus *Abelis*, a fratre suo *Caino* occisi, extra omnem dubitationis aleam posita esse debet. De salute *Adami* locupletissimum habemus in Sacris Literis testimonium, petium e capite 10. Libri Sapientie, ubi hæc habentur: *Hæc*, seu sapientia, *illum*, idest, *Adamum*, *qui primus formatus est a Deo Pater Orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, & eduxit illum a delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia*. Præterea, viguit semper in Ecclesia constant Sanctorum Patrum traditio de salute *Adami*, huicque traditioni aperte suffragantur *S. Irenæus* lib. 3. adversus Hæres. cap. 34. *Tertullianus*, lib. 2. contra Marcionem cap. 25. *Epiphanius* Hæresi 46. & *Augustinus* pluribus in locis. Hinc est, quod *Tatianus*, qui fuit discipulus *S. Iuliani* Martyris

tyris, sed postea evasit auctor Sectæ Encratitarum, damnavit Ecclesia, quia negabat, Adamum fuisse æternam salutem assecutum. Hinc est etiam, quod omnes Catholici Doctores Abbatem *Rupertum* arguant, quod dixerit, sententiam de Adami damnatione probabilem esse, eamque multos sibi coetaneos Scriptores patronos nascentem fuisse. Denique, incredibile est, Christum Dominum, qui innumeros filios Adami e servitute, & captivitate Diaboli liberavit, & æterna salute donavit, voluisse Adamum, primum omnium Parentem, in massa perditionis relinquere, & nulla prorsus habita ratione laboriosæ, ac diuturnæ poenitentix, quam una cum uxore sua, *Eva*, in terris egit, ab æterna gloria illum, & ipsius uxorem exclusisse. Continuatores *Bollandi* in Actis Sanctorum Tomo 3. mensis Martii pag. 541. testantur, extare Martyrologium MS., quod in Ecclesia Bruxellensi olim solebat recitari, in quo ad diem 25. mensis Martii ista leguntur: *Eodem die, seu 25. Martii, plasmatio Adæ, & ejus filii de Paradiso*. Idem habetur in MS. Florario, & alio vetustiori MS. Martyrologio *Ussardi*. Scilicet, quia Adamus, violando Dei præceptum brachia extendit ad lignum vetitum, voluit Christus, obediendo Patri æterno, brachia ad Crucem extendere, ut unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Hinc Christus voluit appellari *secundus*, seu *novissimus Adam*; Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam, seu Christus in spiritum vivificantem, ait Apostolus *Paulus* Epist. 1. ad Corinth. c. 15. Plerique ex antiquis Scriptoris a *Baronio*, *Tornielo*, *Saliano*, *Gresero*, & aliis relati, magno consensu tradiderunt, Adamum Hierosolymis, & quidem in Monte Calvario, ubi Christus Dominus crucifixus est, fuisse sepultum. Sed huic traditioni pluribus in locis fidem negat Sanctus Hieronymus, docetque Adamum sepultum fuisse in Civitate *Hebron*, ubi *Abraham*, & *Sara*, *Rebecca*, *Jacob*, & *Lia* conditi sunt; cui sententix S. Hieronymi subscribit S. Thomas Aquinas

3. p. q. 46. art. 10. In dubium ergo revocari minime debet, Adamum, ejusque uxorem *Evam*, æterna beatitudine gaudere. Idem de salute *Abelis*, filii *Adami*, quem *Cainus* per invidiam trucidavit, affirmat Ecclesia Catholica. De *Abele* siquidem nonnulla Martyrologia, quæ in Actis Sanctorum ad diem 25. mensis Martii a *Bollandi* Continuatores citantur, mentionem faciunt, & in antiquo MS. Martyrologio Bruxellensi ad eundem diem 25. Martii hæc leguntur: *Apud Agrum Damasenum Abel, primus Martyr, pro iustitia occisus est*. Hinc multi Sancti Patres ajunt, *Abelem* gessisse typum Christi morientis, idque confirmat *Paulus* Epist. ad Hebræos c. 12. v. 24. ubi hæc habet: *Et Testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis asperionem melius loquentem, quam Abel*. Christus etiam Dominus appellat *Abelem*, iustum, *Matthæi* c. 23. v. 35. Denique, in Canone Missæ Deum orat Ecclesia, ut *Sacra dona propitio, ac sereno vultu respicere dignetur, sicut accepta habere dignatus est munera pueri sui iusti Abel*. Quæ omnia manifesto probant, *Abelem* Cælo fuisse receptum.

D. Numquid Adamus præter *Cainum*, & *Abelem*, alios progeniit filios?

M. Non est dubium, quin Adamus, præter *Cainum*, & *Abelem*, alios procreavit filios, ait enim Scriptura Sacra c. 5. Genesis v. 4. & facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni, genuitque filios & filias. Verum, Scriptura Sacra non enumerat omnes filios & filias Adami, sed, postquam recensuit *Cainum* & *Abelem*, quem crudeliter *Cainus* interemit, tertium nominat Adami filium, videlicet *Sethum*: Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus *Seth*, dicens: posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit *Cain*, Genesis cap. 4. v. 25. Nec mirari debes, quod Scriptura Sacra trium tantum filiorum Adami disertam mentionem fecerit; voluit quippe *Moyse*s, libri Genesis Auctor, per censere ab Adamo usque ad Diluvium. Quocirca, post relatum *Abe-*

Abelis mortem, memorat nativitatem *Sethi*, qui fuit tertius *Adami* filius, & secundus Patriarcha ante Diluvium.

D. Narra, si placet, omnia quæ ad istum tertium *Adami* filium, *Sethum*, qui fuit secundus ante Diluvium Patriarcha, & quæ ad ejus posteritatem pertinere possunt.

M. Multa, quæ ad *Sethum*, ejusque posteritatem spectant, paucis complectar. In primis Scriptura Sacra innuit, *Sethum* in locum *Abelis*, a fratre suo *Caino* occisi, editum fuisse, & in eo pietatem casti *Abelis* restituisse. Secundo, fuerunt in secundo Ecclesiæ sæculo quidam hæretici, dicti *Sethiani*, quod *Sethum*, *Adami* filium, existimarent esse Christum. Turpius tamen errarunt nonnulli ejusdem sæculi Hæretici, dicti *Cainitæ*, quia *Cainum*, miserabilem *Abelis* fratricidam, singulari veneratione colebant. Turpissime vero errarunt alii in eodem secundo Ecclesiæ sæculo Hæretici *Adamitæ*, quod in suis Conventiculis, omni plane pudore deposito, nudi omnes tam viri quam feminae, distarent, se primam *Adami*, patris *Sethi*, in horto voluptatis, seu in Paradiso terrestri, conditionem repræsentare, & sub hoc obtentu, quod horrendum est, promiscuo concubitu, & uxorum communione, belluarum instar, inverecunde uterentur. Circa posteritatem *Sethi*, duo observatione digna hic breviter subnectam. Et primo quidem *Iosephus* lib. 1. Antiquitatum judaicarum cap. 3. scribit, *Sethi* nepotes Cælorum ordinem, ac syderum cursus observasse, & ne inventa sua ex hominum notitia dilaberentur, cum *Adamus* generalem Mundi interitum, unum incendio, diluvio alterum prædixisset, duas excisisset columnas; alteram lateritiam, alteram lapideam, & utrique inventa sua insculpsisse, ut, si lateritia diluvio periret, superstes esset lapidea, quæ hominibus discendi copiam faceret. Præterea, observare debes, nepotes Patriarchæ *Sethi* fuisse acceptos Deo, quod probitatis & justitiæ cultores essent, & ideo *Filii Dei* in Scriptura Sacra appellati; nepotes vero *Caini* fuisse Deo exosos, quod parentis sui *Caini* haud

diffimiles essent: illi igitur, seu nepotes *Sethi*, inquit Theodoretus quæst. 47. in Genesim, tanquam pii & boni, cognominati sunt filii Dei. Separatum enim erat genus *Sethi*, & non permiscebatur cum cognatione *Cain*, propter illatam ei ab omnium Deo maledictionem. Theodoro succinunt, *Procopius* in c. 4. Genesim, & *Epiphanius* Hæresi 39. Et hinc orta est in utraque familia, *Sethi* videlicet & *Caini*, capitalis inimicitia, tantaque morum discrepantia, ut nepotes *Sethi* matrimonia inire nollent cum filiabus, quæ & *Caino* ortum suum ducebant.

D. Dicas mihi, quæso, quo pacto exponi debeat iste Scripturæ Sacre locus, qui legitur c. 6. libri Genesim: *Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant?* Quinam sunt isti filii Dei, & istæ filiæ hominum?

M. Germana istius loci expositio est illa, quæ per *filios Dei* intelligit posteros *Sethi*, & per *filias hominum* intelligit eas, quæ erant de posteritate *Caini*. Filii autem *Sethi* vocati sunt *filii Dei*, quia propter pietatem, cultumque Dei singularem segregati erant a posteris *Caini*. Filiæ autem, quæ descendebant e progenie *Caini*, dictæ sunt *filie hominum*, quod malitia similes essent parenti suo *Caino*. Porro, nepotes *Sethi*, sicut mox observavi, ita averfabantur posteros *Caini*, ut cum illis nihil commercii & societatis, nec cum eorum filiabus, usque ad tempora vicina Diluvio, connubia jungere voluerint. Sed, appetente diluvio, nepotes *Sethi*, illeceste pulcritudine filiarum e progenie *Caini*, matrimonialia inierunt cum illis, & earum consuetudine similes eis effecti, ab avita pietate degenerarunt, & una cum illis eluvione perierunt. Huic expositioni favent Sancti Patres, & Scripturæ Sacre Interpretes. Quapropter, jure optimo rejici debet quorundam antiquorum Scriptorum error, asserentium *filios Dei*, quos Scriptura Sacra, loco mox laudato, ait, commercium habuisse cum filiabus hominum, intelligi debere *Angelos*, qui mulierum pulcritudine capti, carnali commercio cum illis commixti sint. Hic, inquam,

quam, error, rejici debet primo, quia Scriptura Sacra testatur, eos, quos *filios Dei* appellat, captos fuisse pulcritudine mulierum, & rem cum illis habuisse; Sed Angeli nec mulierum pulcritudine capi, nec rem cum eis habere possunt, quippe qui corporis sunt omnino expertes, ut constans est omnium Theologorum sententia contra nonnullos antiquos Scriptores, qui Angelis corpora, non quidem crassa, sed subtilia, aerea, ignea tribuerunt. Per illos itaque, quos Scriptura Sacra appellat *filios Dei*, non possunt intelligi Angeli. Secundo, Scriptura Sacra, postquam meminit istius, filios Dei inter & filias hominum, matrimonii, confectum subicit: *Dixitque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum*, igitur per *filios Dei*, qui *filias hominum* duxerunt uxores, Scriptura Sacra intelligit homines, non vero Angelos.

D. Fueruntne itidem puri homines illi gigantes, quos Scriptura Sacra cap. 6. libri Geneseos ait, procreatos fuisse ex his connubiis, quae filii Dei inierunt cum filiabus hominum? *Gigantes autem erant super terram in diebus illis; postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaque genuerunt, isti sunt potentiores a saculo viri famosi.*

M. Isti gigantes, quos perhibet Scriptura Sacra natos esse ex carnali congressu filiorum Dei cum filiabus hominum, fuerunt revera puri homines, non vero Dæmones, sicut docent omnes Sacrae Scripturae interpretes: At enim, Dæmones nasci haud possunt ex hominibus, sed filii Dei, qui, teste Scriptura, fuerunt istorum gigantum progenitores, erant homines, sicut mox ostendimus: non igitur Dæmones erant isti gigantes, sed meri homines, quos, propter eorum fortitudinem & staturae proceritatem, Scriptura Sacra appellat potentiores a saculo viros famosos. Observant autem periti Hebraei, Rabbini Abram, & R. Aben Esra, Gigantes appellari hebraice *Nephilim*, quasi *cadentes*, non quod e Celo, quasi Dæmones ceciderint, (sicut nonnullis antiquis Scriptoris per errorem obrepserit) sed quod

ceteri homines, insolentem corporis eorum proceritatem intuentes, attoniti ante illos caderent: vel quod isti Gigantes ferocia, latrocinio, & tyrannide terribiles, irruerent violenter in homines, eoque in terram prostrernerent, ad quod alluisse videtur Job. c. 6. libri sui dicens: *irruit in me quasi gigas*; vel isti gigantes appellantur ab Hebraeis, *Nephilim*, seu *Cadentes*, quod propter suam in Deum impietatem & flagitiosissimam vitam provocaverint iram Dei, & in diluvio generali ceciderint: quo forte referri potest illud Job. cap. 26. vers. 5. sui libri dicens: *Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Addo etiam, nomen *Nephilim*, seu *Cadentium*, non solum Angelis, sed & hominibus convenire, qui e statu, vel professione sanctitatis excidunt, vel ab avita majorum suorum pietate degeneres, ad studia, moresque impiorum delabuntur, quales fuerunt posterii, qui ex Patriarcha Setho originem duxerunt. Hi quippe a Majorum suorum vestigiis defectores, & ad flagitia Cainitarum delapsi, haud immerito dicti sunt *Nephilim*, seu *Cadentes*, & ideo ad perdendos illos missum est universum diluvium, in cujus aquis submersi perierunt, sicut legitur libri Sapientiae cap. 14. vers. 6. & lib. Ecclesiastici cap. 16. vers. 8. *Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes virtutis suae.* Rejiciendus itaque est error quorundam antiquorum Scriptorum, qui, existimantes, Angelos esse corporibus praeditos, affirmarunt, illos gigantes, quorum meminit Scriptura, non fuisse homines, sed Dæmones, ex carnali Angelorum cum mulieribus commercio procreatos. Ex his antiquis Scriptoris, qui hujus erroris assertores ac patroni fuerunt, unum hic duntaxat referam *Lactantium*, qui lib. 2. Divinarum Institutionum cap. 15. huc habet: *Cum ergo numerus hominum capisset incrementum, providens Deus, ne fraudibus suis Diabolus, cui ab initio terra dederat potestatem, vel corrumpere vel dispergeret homines, quos in exordio fecerat, misit Angelos ad tutelam, calsumque generis humani; quibus, quia liberum arbitrium erat datum, praecepit, an-*

te omnia, ne terra contagione maculari, substantia celestis amitteret dignitatem: scilicet illos facere prohibuit, quod sciebat esse facturos, ut veniam sperare non possent: Itaque illos cum hominibus commorantes, dominator ille terre fallacissimus (seu diabolus) consuetudine ipsa paulatim pellexit, & mulierum congressibus inquinavit. Tum in Cælum, ob peccata quibus se immerferant, non recepti, ceciderunt in terram. Sic eos diabolus ex Angelis Dei suos fecit satellites ac ministros. Qui autem sunt ex his procreati, quia neque Angeli, neque homines fuerunt, sed mediam quamdam naturam gerentes, non sunt ad inferos recepti, sicut in Cælum parentes eorum. Ha duo genera Demonum facta sunt, unum celeste, alterum terrenum. Hi sunt immundi spiritus, malorum, quæ geruntur, auctores, quorum idem diabolus est princeps. Hunc errorem, quem Lactantius communem habuit cum quibusdam antiquis Scriptoribus, qui corpora Angelis tribuebant, & ex eorum cum feminis congressibus terrestres Dæmones fuisse procreatos asserbant, nemo est in præsentia, qui non rejiciat, eumque inter alios Lactantii naves non reponat.

D. De Setho, qui fuit secundus ante Diluvium Patriarcha, & de ejus posteritate plura scire non desidero, sed optarem, ut ceterorum Patriarcharum antediluvianorum, res præclare gestas compendiose describeres, sicut eas refert Scriptura Sacra. Ea siquidem, quæ illos Patriarchas spectant, nonnisi ex Sacris voluminibus, velut ex ipsis fontibus hauriri debent.

M. Tertius Patriarcha antediluvianus est Enosus, filius Sethi. De hoc Patriarcha Enoso ait Scriptura Sacra: *Iste cepit invocare nomen Domini*, quod tamen non ita accipi debet, quasi ante Patriarcham Enosum nullus fuerit Deum invocandi modus, nec publicus Deo exhibitus cultus, sed Enosus dicitur cepisse invocare nomen Dei, quia id majori & excellentiori, quam antehac, studio ac pietate fecerit, videlicet certas quasdam caeremonias, & solemnes precum formulas adhibendo. Negari siquidem haud potest, Adamum, primum omnium paren-

tem, alioque Patriarchas, qui præcesserunt Patriarcham Enosum, nomen Dei invocasse, & publicum Deo exhibuisse cultum, sicut aperte constat non solum ex sacrificiis, quæ Cainus, & Abesles, filii Adami, Deo offerebant, sed etiam ex lege, quam Deus ab exordio mundi promulgavit, sanctificandi diem septimam, seu diem Sabbathi: *Et benedixit diei septimo & sanctificavit illum*, Genesis cap. 2. vers. 3. Quibus verbis voluit Deus, ut dies Sabbathi speciatim ipsius cultui esset consecratus, ab omnibus tanquam sanctus, solemniss & venerabilis haberetur, essetque dies sanctitatis, quietis, & gaudii. Hæc autem lex de sanctificatione Sabbathi, lata a Deo ab initio Mundi, ita Adamo, ejusque posteris imposita fuit, ut etiamsi Adamus non peccasset, & in statu innocentie perseverasset, posteritamen ejus, in eodem innocentie statu constituti, debuissent peculiariter die septimo, seu die Sabbathi cultui divino vacare, eo potissimum nomine, ut hac statim die recolerent beneficium creationis suæ, totiusque Mundi, hac die Sabbathi completæ. Cum igitur ante Patriarcham Enosum fuerint Deo oblata sacrificia, & ab exordio Mundi vignerit lex, a Deo condita, de Sanctificatione Sabbathi, dici minime potest, hunc Patriarcham fuisse primum, qui publicum Deo debitum cultum instituerit.

D. Siste tantisper. Subiit animum scrupulus, quem mihi eximas velim. Si lex de sanctificatione Sabbathi a Deo ab exordio Mundi condita est, quorsum igitur Ecclesia dispensavit cum Christianis ab hac lege, quam a Moyse, eorum Legislatore, promulgatam semper retinuerunt, & etiamnum observant Judæi?

M. Christiani antiquitus Sabbathum pie coluerunt, eoque die cætus suos habuerunt. Cur autem Ecclesia hanc Sabbathi sanctificationem, quam Deus non æternam, sed ad tempus duntaxat duraturam promiserat, postea transulerit in diem Dominicam? Apposite hanc rationem adducit Sanctus Joannes Damascenus lib. 4. de Fide Orthodoxa c. 32. juxta ultimam editionem, quam adornavit P. Michael le Quien, Or-

di-

diais Prædicatorum: Ex quo venit, verba sunt S. Jo: Damasceni, quod perfectum est, evacuatum est, quod ex parte erat, ac scisso per Salvatoris Crucem tegumento, frue vel legis, Sanctique Spiritu igneis linguis illucescente, litera obsolevit, corporalia cessarunt, & impleta lege servitutis, lex libertatis nobis donata est. Atqui perfectam humane natura requiem celebramus, hoc est, Resurrectionis diem, in qua Dominus Jesus, vita auctor & salvator, nos ad promissam illis, qui spirituali cultu Deo serviunt, hæreditatem introduxit &c. Sicut ergo Lex Moïsaica, adveniente Jesu Christo, vero Messia, cessit, non secus ac prodita luce evanescent umbræ, ita Sabbathi sanctificatio post Legis Evangelicæ promulgationem desit, & auctoritate Ecclesiæ translata est in diem Dominicam, in qua Christus Dominus resurrexit, nosque per Resurrectionem suam ad perfectam requiem & ad promissam hæreditatem introduxit. Obiter autem observare debes, Sabbathi sanctificationem tam antiquam, tamque celebrem apud Judæos fuisse ut illius notitia ac veneratio pervenerit ad Gentiles, quos inter sic canit Poeta Ovidius:

Cultaque judæo septima sacra viro.
Circa tamen originem sanctificationis Sabbathi apud Judæos, turpiter errarunt Gentiles, Sacrarum litterarum rudes. Alii quippe existimarunt, judæos in honorem Saturni Sabbathum colere. Alii in honorem Bacchi a judæis institutum fuisse dixerunt. Alii voluerunt, judæos, ex Ægypto exerantes, laborasse ulceribus inguinum quæ Ægyptii Sabbo appellabant, eaque septimo die cessasse, ideoque hunc diem a judæis Sabbathum vocatum fuisse, & speciali cultu ab illis celebratum. Sed hæc Gentilium pura pueritæ commenta sunt, quia, sicut superius dixi, Deus ab initio Mundi diem septimam, seu Sabbathi diem (in qua, ut inquit Scriptura, requievit ab omni opere, quod patrarat) sanctificavit, consecravit, legemque edixit, ut omnes in posterum eandem diem solemnem haberent. & per illius diei sanctificationem, quæ per singulas hebdomades recurrebat, hominum mentibus

Hist. Ver. Test. Tom. I.

infixa hæreret Mundi creationis a Deo factæ constans ac perpetua recordatio. Hinc contra Infideles validum duci potest argumentum ad religionem confirmandam, veritatemque illius fæsti, quod in lib. Genesis narrat Moyses de Mundi creatione facta a Deo, & de lege, quam ad conservandam creationis Mundi perennem memoriam tulit sanctificandi diem septimum, seu diem Sabbathi. At enim, ex eo quod præceptum sanctificandi diem Sabbathi fuerit ab origine Mundi a Deo datum, atque a Patriarchis, & Hebræis diligentissime observatum, manifesto colligitur, non potuisse Moysen imponere Hebræis circa ejusmodi factum de creatione Mundi a Deo facta, cujus memoriam celebrandæ per singulas hebdomades specialis dies semper apud Hebræos dedicatus fuit. Cum enim singuli Judæi per certissimam traditionem, & celebrationem Sabbathi, singulis hebdomadibus recurrentem, moniti ac plene instructi essent circa factum, quod spectabat creationem Mundi, contra Moysen omni proculdubio reclamassent, si hac in re aliquid falsi protulisset. Sed de origine sanctificationis Sabbathi, & de cultu, qui ante Patriarcham Enosum Deo exhibebatur, satis dictum sit.

D. Aliorum Patriarcharum, qui post Enosum vixerunt ante Diluvium, summam, quæso, gesta perstringe, ne colloquium nostrum longius, quam par sit, protrahatur.

M. Patriarcha Enosus, genuit Cainan, Cainan vero genuit Malalelem, Malael autem Jaredem. Verum, quia de tribus illis Patriarchis, qui post Patriarcham Enosum vixerunt, nihil fugerunt Codices sacri, his prætermisiss, transitum faciemus ad Patriarcham Enochum, qui fuit filius Jaredis, ac septimus ab Adamo Patriarcha, de quo Scriptura Sacra cap. 5. Genesios hæc habet: *Ambulavit (Enoch) cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.*

D. Ecquid, sodes, sibi volunt hæc Scripturæ verba, de Enocho dicta: *Et non apparuit, quia tulit eum Deus?* Voluitne Scriptura Sacra his verbis: *Et tulit eum Deus*, significare, quod Enochus

F chus

obitus mortuus sit, vel quod Deus vivum transfulerit *Henochum* in aliquem locum, in quo adhuc vivit?

M. Gemina est istorum Scripturæ Sacre verborum interpretatio. Nonnulli eum Rabbinus *Aben Esra* dicant, hæc Scripturæ verba: *Quia tulit eum Deus*, significare, Patriarcham *Henochum* revera mortuum esse, non secus ac Libri primi Regum c. 19. verba illa Prophetæ *Eliæ*: *Tolle, quæso, animam meam*, significant mortem. Huic interpretationi suffragatur etiam Rabbi *Salamon*, aitque, Patriarcham *Henochum*, iustum quidem fuisse, sed mente versatili, seu instabili, & ad impie agendum propensa, eamque ob rem, fuisse a Deo præmatura morte sublatum, sed hæc interpretatio, utpote falsa, rejicienda est. Alii vero Scripturæ Sacre Interpretes, cum Græci, tum Latini, asserunt, hæc Scripturæ Sacre verba: *Quia tulit eum Deus*, significare, Patriarcham *Henochum* necdum esse mortuum, sed a Deo fuisse translatum in certum quemdam locum, ubi etiamnum vivit, eumque in fine Mundi venturum, ut fraudes Antichristi detegat, Fideles in Christi Fide confirmet, Judæos ad Christianam fidem convertat: denique, illum, post expletum predicationis sue tempus, ab Antichristo percisum iri, sed post tres dies & dimidium, ad vitam rediturum, & splendidissima circumfusum gloria, in nube lucida ascensurum in Cælum. Hæc secunda interpretatio retinenda, & amplectenda est, tum quia non solum traditur ab omnibus Sanctis Patribus cum Græcis, tum Latinis, sed quia etiam perpetua, sibi que semper constanti Ecclesiæ, & omnium Orthodoxorum traditione falcitur: Tum quia magis congruit Scripturæ Sacre, quæ non obscure innuit, Patriarcham *Henochum* nondum esse mortuum, sed adhuc in vita mortali conservari a Deo. Sic enim legitur Genesis cap. 3. v. 24. *Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni, ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Deinde, Libri Sapientiæ cap. 4. v. 10. legitur: *Henoch, placens Deo, factus est dilectus, & vi-*

vens inter peccatores, translatus est: raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. Idem sermo legitur cap. 44. v. 16. Libri Ecclesiastici: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus poenitentiam*. Postremo Apostolus Paulus Epistolæ ad Hebræos c. 11. v. 5. de Patriarcha *Henoch* hæc habet: *Fide Henoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia translulit eum Dominus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo*. Ex quibus Scripturæ Sacre locis facile colligitur, Patriarcham *Henochum* nondum esse mortuum, sed a Deo fuisse translatum in certum quemdam locum, ubi etiamnum vivit.

D. Gestirem scire locum, in quem Deus transfulerit Patriarcham *Henochum*?

M. Nonnulli existimant, Patriarcham *Henochum* fuisse a Deo translatum in Paradisum terrestrem, in quo constitutus est Adamus, ibique illum adhuc vivere, & hanc in rem laudant istud testimonium de promptu ex cap. 44. Libri Ecclesiastici: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum* &c. Verum nihil inde certi elici potest, quia non raro Scriptura Sacra Paradisi voce utitur, non ad indicandum Paradisum terrestrem, in quo fuit positus Adamus, sed ad designandum quemvis amatum, ac deliciis affluentem locum, & in eo testimonio Libri Ecclesiastici citato hæc Paradisi vox nullo epitheto restringitur ad illum Adami Paradisum. Denique, permulti viri eruditi docent, Paradisum terrestrem, in quo fuit Adamus, aquis Diluvii Noetici, quod, sicut superius offendimus, in universum Orbem grassatum est, deletum fuisse, quantum ad cultum, & amantitatem. Quem igitur in locum Deus transfulerit *Henochum* inquirere, non solum curiosum, sed supervacaneum est: *Mul-ti*, inquit S. Chrysostomus Homil. 22. in Epistolam ad Hebræos, *querunt, quomodo translatus sit Henoch? & cur translatus sit? & cur non sint mortui neque ipse, neque Elias? & si adhuc vivant? quomodo vivant? & in quo habitus? Sed supervacaneum est hoc querere. Nam quod ille quidem, nempe He-*
no-

noch, sit translatus, hic autem Elias sit assumptus, dixerunt Scripturæ. Ubi autem sunt, & quo modo sunt, non adjecterunt. Non enim amplius dicunt, quam quæ sunt necessaria. Idem docet S. Augustinus lib. 2. adversus Pelagium, & Cælestium cap. 23.

D. Dicebat mihi nuperrime vir eruditus, Patriarcham Henochum edidisse librum, ex quo excerptam Prophetiam citat S. Judas, Apostolus, v. 14. suæ Epistolæ ubi hæc habet: *Prophetavit autem, & de his, septimus ab Adam, Henoch, dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis.* Id autem mihi verisimile haud videtur, quia sæpius a te audiui, Moysem, juxta Sanctorum Patrum sententiam, primum esse omnium Scriptorem, quod sane falsum esset, si Patriarcha Henochus, qui multis Sæculorum myriadibus Moysem præcessit, librum scripsisset.

M. Liber, qui olim circumferebatur sub nomine Patriarchæ Henochi, ad Apocryphorum classem ablegandus est, utpote supposititius, & multis scatens erroribus, quos inter Auctor illius libri ait, Angelos Dei, amore mulierum captos, eorumque congressibus inquinatos fuisse, & ex illis filios genuisse. Hinc libro, Patriarchæ Henochi perperam adscripto, omnem auctoritatem arrogat Sancti Patres Hieronymus, & Augustinus, quos secuta est Catholica Ecclesia, quæ nullam huic spurio libro asseruit, ac vindicavit auctoritatem. Citat quidem S. Judas Apostolus, Patriarcham Henochum, tanquam auctorem illius Prophetiæ, quam in sua Epistola refert; sed inde non sequitur, Henochum scripsisse aliquem librum. Potuit quippe Apostolus Judas ejusmodi Prophetiæ Henochi per revelationem sibi divinitus factam habere notitiam, vel hæc Henochi Prophetia, ope continuatæ Traditionis conservata, potuit de ore in os, & de aure in aurem usque ad S. Judam, Apostolum, pervenire, qui illam, assistens Spiritu Sancto, suæ Epistolæ inseruit. Si enim, ut recte observasti, Patriarcha Henochus esset illius libri, qui sub ejus nomine prostat, genuinus parens, esset itidem omnium Gentium

Scriptorum antiquissimus, non vero Moyse; quod tamen negant omnes Sancti Patres. Nulla ergo fides habenda est Tertulliano, qui in lib. *De habitu Muliebri* hunc librum, qui Patriarchæ Henochi tribuitur, genuinum esse affirmat, & ex eo errorem de corporeitate Angelorum, & de illorum carnali cum mulieribus commercio hausit.

D. Genuitne Patriarcha Henochus aliquem filium, antequam transferretur a Deo in eum locum, ubi, sicut mox dixisti, etiamnum vivit?

M. Patriarcha Henochus, sicut legimus cap. 5. Libri Geneseos, *vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalem.... & vixit, postquam genuit Mathusalem, trecentis annis, & genuit filios, & filias; & facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.* Porro, circa Mathusalem, qui fuit Henochi filius, & octavus Patriarcha antediluvianus, duo velim observes. Primum est, Versionem 70. Interpretum in capite 5. Libri Geneseos sub mendo cubare. Ibi nanque, juxta Græcorum Codicum calculum, Mathusalem invenitur vita finitus post Diluvium annis quatuordecim, quod aperte adversatur Scripturæ Sacræ, quæ cap. 3. Epistolæ 1. S. Patri diserte asserit, octo tantum animas, Noemum videlicet & uxorem ejus, tres ejus filios, Semum, Chamum, & Japhetum, cum tribus eorum uxoribus, universalis Diluvii exitium evasisse. Quod quidem, ut clarius intelligas, advertere debes, Mathusalem; juxta 70. Interpretum Chronologiam, genuisse Lamechum, cum esset annorum 167. & rursus Lamechum, cum esset annorum 188. genuisse Noemum. Ex quo calculo sequitur, Mathusalem habuisse annos trecentos quinquaginta quinque, quando natus est Noemus. Cum igitur universale Diluvium contingerit anno sexcentesimo vitæ Noemi; necesse est, ut, juxta Codices Græcos, Mathusalem, anno, quo accidit universale Diluvium, natus duntaxat fuerit annos nongentos quinquaginta quinque. Sed quia, nemine reclamante, Mathusalem vixit annos nongentos sexaginta novem, ut perhibet Scriptura Sacra, manifestum est. Mathusalem, juxta Co-

dices Græcos, habita ratione per partes, vixisse quatuordecim annis post Diluvium. At, in Sacri Textus Hebræi Chronologia omnia sibi perfecte coherent. Nam, juxta Hebræos Codices, *Mathusalem* genuit *Lamechum* cum esset annorum 187. *Lamechus* autem genuit *Noëm*, cum esset annorum 182. A die ergo nativitatibus *Mathusalem* usque ad nativitatem *Noëmi* interfluxerunt anni trecenti sexaginta novem, quibus si adjicias sexcentos annos, quos natus erat *Noëmus*, quando accidit Diluvium, facile comperies, *Mathusalem* anno vitæ suæ nongentesimo sexagesimo nono vitam cum morte commutasse, eodem videlicet anno, quo Diluvium Noeticum in totum Orbem grassatum est. Hic est nodus in Codicibus Græcis, seu 70. Interpretum, circa generationem Patriarchæ *Mathusalem*, implicatissimus, seu potius manifestus error, qui, sicut ait *S. Augustinus* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 13. non casum redolet, sed industriam. Unde idem *S. Doctor* cap. 11. ejusdem libri hæc habet: *Sed inquit, Judæos, dum nobis invident, quod Lex, & Prophetæ ad nos interpretando transmiserunt, mutasse quædam in Codicibus suis, ut nostri minueretur auctoritas. Hanc opinionem, vel suspensionem accipiat quisque ut putaverit, certum est tamen, Mathusalem non vixisse post Diluvium, sed eodem anno fuisse defunctum.* Alterum, quod velim observare, spectat Codices Samaritanos circa generationem *Mathusalem*. Testatur quippe *S. Hieronymus* in lib. *De Traditionibus Hebræicis*, se in Samaritanorum Codicibus sic scriptum invenisse: *Et vixit Mathusalem 187. annos, & genuit Lamech.* At, doctissimus *P. Morinus*, *Congregat. Oratorii Presbyter*, *Exercitatione 4. De Textu Hebræi*, Græcique sinceritate, specimen exhibet Samaritani Codicis, ubi *Mathusalem* vixisse tantum dicitur 67. annis, antequam genuit *Lamechum*. *Scaligerus* autem ex altera parte affirmat, se in Exemplari Samaritano, quod penes se habebat, sic invenisse scriptum: *Et vixit Mathusalem 77. annos, & genuit Lamechum.* Quæ sane varietas multum derogat sinceritati Codicis Samaritani, de

quo tamen *Joannes Morinus*, mox laudatus, tantopere gloriatur. Quis enim hinc non colligat, aliud fuisse Exemplar Samaritanum *S. Hieronymi*, aliud *Morini*, aliud *Scaligeri*?

D. Intelligo quidem Patriarcham *Mathusalem*, annos natum nongentos sexaginta novem, mortuum esse eodem anno, quo contigit universale diluvium; at scire vellem; an iste *Lamechus*, quem dicis fuisse Patriarchæ *Mathusalem* filium, idem sit ac ille *Lamechus*, cujus superius mentionem fecisti, quique *Cainum*, filium *Adami* occidit, & primus fuit, qui ante Diluvium polygamiam simultaneam iniecit, duas docendo uxores, contra Legem de Monogamia ab exordio Mundi latam a Deo?

M. Ille *Lamechus*, filius *Mathusalem*, pietate insignis fuit, & a justitia, sapientia, multarumque rerum cognitione commendatus, subindeque plane diversus est ab illo *Lamecho*, qui mulierosus fuit, & primus Polygamiam induxit. *Lamechus*, qui fuit *Mathusalem* filius, & Pater *Noëmi*, originem habet ex *Adamo* per *Sethum*, & *Lamechus*, qui primus duas uxores duxit, ex *Adamo* per *Cainum* trahit genus suum. Genealogia *Adami* per filium suum *Sethum* Deo grata fuit & accepta. Genealogia vero *Adami* per filium suum *Cainum* fuit Deo exosa. Utramque genealogiam *Adami*, majoris claritatis ergo, hic subnectam, sicut describitur cap. 4. & 5. libri *Geneleos*.

Genealogia Adami per filium suum Cainum, qua Deo exosa fuit.

<i>Adamus</i> genuit <i>Cainum</i> .	)
<i>Cainus</i> genuit <i>Henochum</i> , &	)
ædificavit civitatem, quam	)
de nomine filii sui <i>Heno-</i>	)
<i>chiam</i> nuncupavit.	)
<i>Henochus</i> genuit <i>Iræd</i> .	) Lib.
<i>Iræd</i> genuit <i>Maviael</i> .	) Gen. c.
<i>Maviael</i> genuit <i>Mathusael</i> .	) 4.
<i>Mathusael</i> genuit <i>Lamechum</i> ;	)
Ille est <i>Lamechus</i> , qui duas	)
accepit uxores, nomen uni	)
<i>Ada</i> , & nomen alteri <i>Sella</i> .	)

*Genealogia Adami per filium Sethum
quæ Deo grata, & accepta fuit.*

<i>Adamus</i>	genuit <i>Sethum.</i>	)	
<i>Sethus</i>	genuit <i>Enosum.</i>	)	
<i>Enosus</i>	genuit <i>Cainanem.</i>	)	
<i>Cainan</i>	genuit <i>Malaleelem.</i>	)	<i>L. Gen.</i>
<i>Malaleel</i>	genuit <i>Jared.</i>	)	<i>cap. 5.</i>
<i>Jared</i>	genuit <i>Henochum.</i>	)	
<i>Henochus</i>	genuit <i>Mathufalein.</i>	)	
<i>Mathufalem</i>	genuit <i>Lamechum.</i>	)	
<i>Lamechus</i>	genuit <i>Noemum.</i>	)	

D. Pervenimus tandem ad *Noemum*, *Lamechi* filium, qui fuit decimus *Patriarcha* antediluvianus, sub quo universale diluvium contigisse superius observasti. Sed dicas, amabo, quorsum Deus, emissio universali diluvio omnes homines delere voluerit, & *Noemo* duntaxat ejusque familiæ pepercerit?

M. Causam terribilis illius erga homines divinæ sententiæ non aliam, præter malitiam hominum, assignat Scriptura Sacra cap. 6. libri *Genesis*, ubi hæc habet: *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore ... delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terre, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres cæli.* Causam vero cur Deus *Patriarcham Noemum*, ejusque familiam huic destinatæ exemerit sententiæ, continenter Scriptura Sacra ibidem profert, dicens: *Noe vero invenit gratiam coram Domino ... Noe vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis.* Cum igitur tempore *Noemi* omnis caro corruperat viam suam, misit & Cælo Deus ultrices aquas, ut hæc scelerum sentina penitus elueretur, & perpetuis quadraginta dierum imbris, totiusque terræ eluvione flagrans ubique hominum libido restingeretur. *Noemi* autem, *Patriarcha* pii, ac iusti, familiam a Diluvio liberavit Dominus, ut in ea viveret, ac conservaretur vera Religio, & ad posteros illibata pervenire posset. Admonitus itaque *Noemus* a Domino, diluvium terris imminere, Arcam immanis magnitudinis ex lignis contexit, ac bitumine illam impenetrabi-

Hist. Ver. Test. Tom. I.

lem aquis reddidit. Sed,) quod singulari observatione dignum est) huic construendæ Arcæ homines, qui aquis Diluvii perire debebant, diu adlaborarunt, deridentes tamen *Noemum*, quasi delirum senem, a quo in Arcam, & ad sinceram scelerum detestationem, verbo & exemplo invitabantur. Sed in illos infanos homines vere quadrat istud, quod vulgo circumfertur, Adagium: *Sero sapiunt Phryges*; tunc enim serius agnoverunt, *Noemum* verum fuisse vatem, quando omnis ad Arcam, & ad salutem aditus præciosus omnino fuit. In hac Arca *Noemus* cum uxore sua, ac filiis tribus, *Seno*, *Chamo*, *Japheto*, & totidem suis Nurius clausus est: volucrum etiam paria, itidemque diversi generis bestiarum, eadem in Arca recepta sunt, reliqua omnia, quæ erant in Mundo, fuere diluvio absumpta. Mansit autem *Noemus* clausus in Arca, donec jam imbrem destitisset, ac quieto in solo Arcam circumferri intellexerit. Tunc enim ratus id quod erat, corvum explorandæ rei gratia, primum per fenestram Arcæ dimisit, eoque non reverte, utpote aut cadaveribus incubante, aut Arcæ tecto insidente, emisit *Noemus* columbam, quæ cum consistendi, seu pedem solo figendi locum non reperisset, reversa est, sed rursum remissa, solum olivæ retulit, manifestum indicium nudari cacumina arborum. Tertio demum emissâ columba, non rediit, indeque certe cognoscens *Noemus*, cessasse penitus Diluvium egressus est ex Arca. Mansit autem *Noemus* in Arca per annum integrum solarem, undecim diebus anno lunari majorem. Sic enim *Gordonus* calculum ponit: per dies 40. pluit. Per dies 150. stetit plenum diluvium. Per dies 129. minuuntur aquæ. Per dies 56. Noe perseverat in Arca, terra exsiccata. Hic dies ultimus habetur a multis vigesimus septimus mensis secundi, adeo ut annus integer solaris, & decem præterea dies hunc numerum efficiant. Hinc recte *S. August.* l. 15. de Civ. Dei c. 14. ait: *a sexcentesimo anno vite Noe, profusus tantus etiam tunc dies fuit, quantus & nunc est, quem viginti & quatuor hore diurno curriculo*

nocturnoque determinant : tantus mensis , quantus & nunc est , quem luna cæpta & finita concludit : tantus annus , quantus & nunc est , quem duodecim menses lunares , additis , propter cursum solarem , quinque diebus & quadrante consummant . Eandem anni , & mensis formam fuisse a veteribus observatam asserit idem Sanctus Doctor lib. 4. de Trinitate cap. 4. Quid autem post egressionem ex Arca gesserit Noëmus ? & quo pacto ejus filii extinctam pene genus humanum reparaverint , instauraverint , ac per totum orbem propagaverint ? opportunius suo loco ostendemus , seu in colloquiis nostris in historiæ secundæ Mundi ætatis , quæ incipit ab universali Diluvio , & protenditur usque ad vocationem *Abrahami* .

D. Diluvium istud , quod Gentiles vocant *Ogygium* , & quod item *Deucalionem* nuncupant , est ne idem ac Diluvium universale , quod sub Patriarcha Noëmo contigisse Sacra Scriptura refert , vel ab eo plane diversum ?

M. Hæc Diluvia , quæ contigisse narrant Gentiles , & quorum unum appellant *Ogygium* , alterum *Deucalionem* , revera accidisse pertendunt multi Scriptores , qui in primis dicunt , hæc duo Gentilium Diluvia , videlicet *Ogygium* , & *Deucalionem* , fuisse tantum Diluvia particularia ; Diluvium vero , quod Scriptura Sacra ait sub Patriarcha Noëmo inundasse terram , fuisse universale . Secundo , dicunt illi Scriptores , Diluvium *Ogygium* incidisse in tempora Patriarchæ *Isaaci* , filii *Abrahami* , vocari autem *Ogygium* ab *Ogyge* , Patre *Inus* , Boetiarum Rege ; Diluvium vero alterum appellari *Deucalionem* a *Deucalione* , Promethei filio , secundo Atheniensium Rege *Cecropis* , primi Atheniensium Regis successore , & Moysi æquali . Postremo dicunt , Diluvium *Ogygium* Diluvio universali Noëtico fuisse annis quingentis recentius , sed Diluvio *Deucalioneo* antiquius esse annis ducentis , & sexaginta tribus . Sic sentent bene multi Scriptores . At ipse existimo , hæc omnia esse pura , putaque commenta Græcorum Gentilium , qui aliquam notitiam de Diluvio universali Noëtico , si ve ex lectione Librorum Moysi , si ve ex

traditione cum accepissent , illud accidisse finxerunt sub Regibus suis antiquissimis *Ogyge* , & *Deucalione* . Certe Diluvium *Deucalionem* , sicut jam observavi sub finem secundi nostri Colloquii , Poeta *Ovidius* aperte innuit , non fuisse particulare , sed universale , ex quo sequitur , illud nec re , nec tempore differre a Diluvio universali , quod sub Patriarcha Noëmo contigisse narrat *Moses* . Lucianus etiam in libro de *Dea Syria* , qui extat Tom. 3. ejus Operum , Editionis Basileensis , describit hoc Diluvium *Deucalionem* , non tanquam particulare , sed tanquam universale , in quo omnes perierint . Postquam enim hic Scriptor Græcus eo in libro locutus est de Templo Heliopolitano , ut vetustate clarissimo , ita per Orientem in gentibus celeberrimo , ista subiungit , juxta Versionem *Jacobi Micylli* : Complures igitur *Deucalionem Scytham* illum tradunt , Templum hoc consecrasse , eum puta *Deucalionem* , cujus temporibus aquarum Diluvium fuit . Ceterum de *Deucalione* inter Græcos sermonem , quem illi de eo referunt , audiri . Habet sermo ille hoc pacto : hanc hominum generationem , quæ nunc est , ab initio haud quaquam fuisse , sed eam , quæ tum fuit , totam interisse ; hos autem homines , qui nunc sunt , secundi generis esse ejus , quod rursus a *Deucalione* in tantam multitudinem crevit . De illis autem hominibus hujusmodi quedam traduntur : cum contumeliosi admodum essent , nefaria opera eos perpetrasse . Neque enim iusputandum observasse , neque hospites recepisse , neque supplicum misertos esse . Ob eam rem , maximam calamitatem ipsos mox consecutam esse . Statim enim & tellus multam aquam effudit , & imbres magni fuerunt , & flumina solito majora decurrerunt , & mare quoque in multum ascendit eo usque dum omnia aquis inundarentur , atque omnes perirent . *Deucalion* autem solus omnium relictus fuit , in secundam videlicet generationem , prudentie simul , & pietatis gratia . Servatus autem fuit hoc pacto : Arcam ipse habebat , impositis in eam , & liberis , & uxore sua , ascendit . Ceterum , cum ipse ingrederetur , venerunt eodem & apri , & equi , & leonum genera , & serpentes , aliaque quæcumque icillure pascuntur , biæ ex unoquoque gene-

cuncta. Ille autem recepit ad se omnia, atque ea ipsum haud quamquam ladebant, sed magna inter eos, sive ita dispensante, concordia erat, unaque in Arca omnes navigabant, quamdiu aqua superabat. Atque hac quidem de Deucalione Græci tradunt. Hanc Luciani de universalis Diluvio, ejusque circumstantiis, narrationem si attente oerpendas, facile percipies, Diluvii universalis, quod sub Patriarcha Noëmo contigit, notitiam ad Græcos, seu Gentiles, pervenisse, eos vero commentos postea fuisse, istud Diluvium accidisse sub uno e suis Regibus, videlicet Deucalione.

D. Putasne, aliquos ex his qui tempore Noëmi vindicibus aquis universalis Diluvii extincti sunt, Pœnitentiam egisse, & æternam damnationem evasisse?

M. Si sermo sit de parvulis, qui per Sacramentum Legis naturæ, aut per Fidem aliquo sensibili, & sacro significatam, & confirmatam, ab originali peccato mundati, & sanctificati erant; nullum dubium est, quin isti parvuli, aquis Diluvii universalis submersi, salutem æternam fuerint consecuti. Si etiam sermo sit de his hominibus, qui, incipiente Diluvio, pœnitentiam agere potuerunt, donec aquis suffocati interirent, certum itidem est, illos, si revera penitentiam egerint, salutem æternam fuisse adeptos. Pœnitentiam autem aliquos ex his, qui universali Mundi Diluvio perierunt, egisse, docere videntur S. Hieronymus in Libro Questionum Hebraicarum in Genesim, & in Caput I. Prophetæ Nahum, nec non Rupertus, Abbas, lib. 4. Commentariorum in Genesim cap. 16. At, ipse, cum aliis doctissimis Scripturæ Sacræ Interpretibus, existimo, nullos ex his, qui in hoc generali Mundi naufragio extincti sunt, pœnitentiam egisse, ac subinde illos omnes æternam damnationem incurrisse. Tantum enim abest, ut Scriptura ullibi inhuat, aliquos ex his, qui Diluvio Noëtico perierunt, scelus suorum pœnituisse, ut potius Evangelista Lucas c. 17. v. 27. contrarium aperte testetur his verbis: *Edebant, & bibebant, uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, quia intravit Noë in Arcam, & venit Diluvium, & perdidit omnes.* Qua-

propter, sicut non licet asserere aliquos, vel ex Sodomitis, qui incendio perierunt, vel aliquos ex Ægyptiis, qui in Mari rubro demersi sunt, vel aliquos ex his, quos cum Core, Dathan, & Abiron de hiscens terra absorbuit, pœnitentiam egisse, quia de illorum pœnitentia altum est in Scriptura Sacra silentium; ita nulli affirmare fas est, aliquos ex his, qui tempore Noëmi in generali Mundi Diluvio interierunt, pœnitentiam egisse, quia de illorum pœnitentia silet omnino Scriptura Sacra; nec debemus certo quidquam pronuntiare, cujus in sacris litteris ne vox quidem, ac vel minimum reperitur vestigium, alioqui procacibus quibusdam ingeniis in Sacrarum Scripturarum interpretatione amplissimum ariolandi, vanisque indulgendi conjecturis aperiretur ostium. Probabilius itaque esse censeto, omnes homines, qui universali Diluvio perierunt, æternam damnationem incurrisse, tum quia, silente Scriptura Sacra, dicere haud possumus, quemquam illorum pœnitentiam egisse; tum quia etiam, juxta doctrinam Sanctorum Patrum, quemadmodum hi omnes, nullo excepto, qui extra Ecclesiam moriuntur, per temporalem mortem transcunt ad æternam, ita quicumque extra Arcam Noëmi perierunt, æternam perierunt. Absurdum quippe est, & Scripturæ Sacræ auctoritati penitus contrarium, dicere impios, de peccatis suis pœnitentia non agentes, æternis suppliciis non puniri, quia pœnis temporalibus in hac vita plestantur.

D. Quoto anno Mundi contigit Diluvium universale Noëticum?

M. Hac difficultas, propter Hebræorum, Græcorum & Samaritanorum Codicum in annis Patriarcharum antediluvianorum numerandis discrepantiam, fatis intricata est, nec tam facile dirimi potest. Hebræi namque ab ortu Mundi usque ad Diluvium numerant duntaxat annos 1656. Græci autem seu 70. Interpretes, a creatione Mundi usque ad Diluvium subducunt annos 2242. vel 2262. Samaritani denique ab exordio Mundi usque ad Diluvium numerant annos 1307. De hac calcorum discrepantia doctissimi Chronographi, & Theologi magno

animorum æstu, hac nostra præsertim tempestate inter se se digladiantur, altercantur, tumultuantur: aliis Textum Hebræorum, ac subinde Hebræorum calculum Versioni, & calculo 70. Interpretum anteposentibus; aliis e diverso stantibus pro Versione, & calculo Græcorum, seu 70. Interpretum. Qui calculum Hebræorum probant, mendosam & interpolatam esse 70. Interpretum Chronologiam pertendunt. Qui vero 70. Interpretum Epilogismum tumentur, corruptum, & adulteratum fuisse Textum, ac calculum Hebræorum dicunt, & utrique suas varias conjecturas proponunt. Longior certe essem, si hanc quæstionem, quæ amplissimam præbet disputandi materiam, in præsentia vellem accurate, pro eo ac meretur discutere. Consultas me facturum puto, si te remittam ad Dissertationem, quæ est ordine quinta, inter alias Dissertationes, quas edidi in libro *De Mysteriis, & annis Jesu Christi Servatoris nostri*, quem Romæ anno 1724. secundis curius adornatum publicam in lucem emisi. In hac quippe Dissertatione multis momentis evinco, Chronologiam Textus Hebræi, in numerandis annis Patriarcharum ante, & post Diluvium, præferendam esse calculo Codicum Græcorum, & Samaritanorum, ibidemque omnibus objectionibus, quæ vulgo proponi solent, abunde facio satis.

D. Cum librum, quem lucubrasti, *De Mysteriis, & annis Jesu Christi*, nunc ad manum non habeam, optarem, ut compendio hic præcipua proferres momenta, quibus probari potest, Textus Hebræi Chronologiam in supputandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis præponi debere in calculo Codicum Græcorum, seu 70. Interpretum, & Samaritanorum.

M. Inter præcipua momenta, quibus probatur, Chronologiam Textus Hebræi in numerandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis anteponi debere calculo Codicum Græcorum, seu 70. Interpretum, & Samaritanorum, hæc sunt, quæ hic summam perstringam. Primo, quia cum Chronologia Textus Hebræi, qui est Scripturæ Sacræ Textus primigenius, optime consentit Edi-

tio vulgata, quæ a Concilio Tridentino fuit Authentica declarata, & qua universa nunc utitur Ecclesia Catholica. Credibile autem non est, voluisse Ecclesiam approbare in Editione vulgata Chronologiam Textus Hebræi in supputandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis, si ea Chronologia corrupta, ac mendosa esset. Præterea, Chronologia, quæ est in Codicibus Græcis, seu 70. Interpretum, & in Pentateucho Samaritanorum, multis scatur erroribus, sicut superius observavimus in annis *Mathusalem*, quem Codices Græci superitem faciant, quatuordecim annis post Diluvium, quod e diametro opponitur Scripturæ Sacræ. Codices Samaritani ab initio Mundi usque ad Diluvium, percentent tantum annos 1307. qui annorum numerus, ut fatentur omnes, contractior est, & longævæ Patriarcharum ante Diluvium vitæ plures adimit annos. Denique, omnium Hebræorum animis tantus semper infedit ardor sacros conservandi libros, & cavendi, ne quod in ipsos vel minimum irreperet mendum, ut paratos sese exhibuerint mortem potius oppetere, quam in eorum depravationem consentire. Quo fit, ut audiri non debeant hi, qui aures fabulis præbentes, distitant, Hebræos, odio in Christianos perditos, Chronologiam Textus Hebræi de industria corrupisse. Sane, si Hebræi propter odium quo prosequuntur Christianos, voluissent sacros suos corrumpere libros, tam nefandum scelus non attentassent in Chronologia, sed in Vaticiniis, quæ de venturo Messia cecinerunt Prophetæ, quæque in Jesu Christo, vero Messia, admissim fuisse completa antiqui Christiani Sole clarius contra Judæos demonstrabant; in his, inquam, corruptendis Prophetarum de venturo Messia oraculis omnem suam operam, artem & industriam posuissent Judæi, non vero in corruptenda Chronologia Sacra, quæ nullum Christianis ad probandum Messie adventum efficax poterat suppeditare argumentum. Nec enim solebant antiqui Christiani disputare contra Judæos calculatoriis, seu e Chronologia petitis argumentis, sed ipsis obji-

objiciebant Prophetarum vaticinia, quæ illorum jugulum petebant, eosque ita ad incitas redigebant, ut ad illa nec hincere, nec musitare possent. Cum igitur Judæi hæc Prophetarum vaticinia, quæ Christianorum doctrinæ de adventu Messie aperte suffragantur, nunquam adulteraverint, sed illa adhuc integra, & illibata in Sacro Textu Hebræo conservent, quamvis ea, ne Christum esse verum, & a Prophetis prædictum Messiam fateri cogantur, sinistris, & violentis interpretationibus in alium sensum oborto collo inflectere, ac detorqueere frustra moliantur; qui, queso, credibile erit, Judæos voluisse vitare Chronologiam Sacri Textus Hebræi, quæ ipsis nec quidquam nocuenti, nec Christianis aliquid præsidii adversus ipsos asserre poterat? Id sane abhorret ab omni veri specie. Præterquamquod impossibile videtur, Judæos per totum, qua late patet, Orbem, maxime post passionem Christi, dispersos, & in va-

rias Sectas, videlicet Samaritanorum, Sadducæorum, Caraitarum, Rabbanistarum, Phariseorum, &c. distractos, in depravationem Sacræ Chronologiæ Textus Hebræi consensisse, tamque sacrilegum facinus aggredi potuisse, etiamsi voluissent. Sed de Chronologiæ Sacri Textus Hebræi integritate plura legesis in prælaudata Dissertatione nostra.

D. Ut discrepantiam Codicum Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum in numerandis annis primæ ætatis, seu Patriarcharum ante Diluvium, uno oculorum conjectu videre possim, rem mihi gratissimam faceres, si hic Tabulam Chronologicam subnecteres, quæ generationum Patriarcharum antediluvianorum annos, juxta Codices Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum accurate notaret.

M. Quandoquidem hæc, quam postulas, Tabula Chronologica nonnihil lucis asserre potest his, quæ hætenus diximus, eam oculis subjiciam.



TABULA CHRONOLOGICA

Completens annos generationum Patriarcharum antediluvianorum, juxta Codices Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum.

Adam genuit juxta Set	codices juxta Hebræos.	codices juxta Græcos.	codices juxta Samaritanos.
Ano ætatis suæ	130.	230.	130.
Seth genuit Enos.	105.	205.	105.
Enos genuit Cai- nan	90.	190.	90.
Cain genuit Malaleel.	70.	170.	70.
Malaleel genuit Jared.	65.	165.	65.
Jared genuit Enoc.	162.	162.	62.
Enoch genuit Mathusalem.	65.	65.	165.
Mathusalem ge- nuit Lamech.	187.	167.	67.
Lamech genuit Noe	182.	188.	53.
Diluvium cœpit Noe annos nato.	600.	600.	600.
Summa anno- rum a creatione mundi usque ad Diluvium.	1656.	2242. vel 2262.	1307.

D. Video sane magnam calculorum discrepantiam, quæ in numerandis annis Patriarcharum primæ ætatis, id est, a creatione Mundi usque ad Diluvium, reperitur inter Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos. Sed quia Concilium Tridentinum approbavit in Editione vulgata, quam sequitur Catholica Ecclesia, Chronologiam Codicum Hebræorum, eamque præfert calculis Codicum Græcorum, & Samaritanorum, etiam atque etiam te rogo, ut aliam hic inferas Tabulam Chronologicam, quæ, juxta Chronologiam Textus Hebræi, decem primorum Patriarcharum ab exordio Mun-

di ad Diluvium usque stemma, & annorum vitæ summam complectatur.

M. Ea aliam, quam tibi exhibeo, Tabulam Chronologicam, in qua, juxta Chronologiam Textus Hebræi, accurate notantur anni Mundi, quibus decem Patriarchæ ante Diluvium, nati, & mortui sunt. Indicatur etiam quoto anno vitæ suæ decem illi Patriarchæ ante universale Diluvium genuerint? quot annos vixerint, postquam genuerunt? & denique quot annos in universum vixerint? Quorum notitia tibi circa annos decem Patriarcharum ante diluvium abunde sufficere debet.

Tabula Chronologica, decem Primorum Patriarcharum ante Diluvium, stemma, & annorum vitæ summam complectens.

	Natus est anno Mundi.	Genitit anno vitæ suæ.	Vixit postquam genit.	Vixit in uni- versum.	Obiit anno Mundi.
Adamus	1.	130.	800.	930.	930.
Seth	130.	105.	807.	812.	1041.
Enos	235.	90.	815.	905.	1140.
Cainan	325.	70.	840.	910.	1235.
Malaleel	395.	65.	830.	895.	1290.
Jared	460.	162.	800.	962.	1422.
Enoch	622.	65.	300.	365.	987.
Matusalem	687.	187.	782.	969.	1656.
Lamech	884.	182.	595.	797.	1651.
Noe	1056.	500.	450.	950.	2006.
Diluvium			Cœpit Anno Mundi 1656.	Duravit anno 1.	Desiit an- no Mun- di 1657.

D. Votis meis plenissime fecisti satis. Quapropter, si nihil aliud de decem Patriarchis, qui vixerunt ante Diluvium, tibi superest dicendum, hic finem ultimo colloquio nostro in Historiam primæ Mundi ætatis imponemus.

M. Ne quidquam horum prætermittamus, quæ Historiam spectant primæ Mundi ætatis, seu Patriarcharum ante Diluvium, velim ut sub finem hujus nostri Colloquii observes, *Adamum*, ejusque filium

Abelem, necnon Patriarcham *Noë*num, Jesu Christi, Salvatoris nostri, verique Messie, typum gessisse, ut inde intelligas, horumce Patriarcharum Gesta in Christum collimasse, eumque venturum significasse. Ordinar autem ab *Adamo*, qui fuit primus omnium Parens, quique Jesu Christi typum gessit, sicut ex hac, quam subijcio, comparatione *Adamum* inter & Jesum Christum liquido patebit. In primis, *Adamus* sexto die

die creatus est: *Iesus Christus* sexto die mortem subiit: *Adamus* ad imaginem Dei creatus est: *Iesus Christus* est imago Dei invisibilis, & figura substantiar ejus, & speculum sine macula Dei Majestatis, & imago bonitatis illius, ut inquit Apostolus *Paulus*. De terra virgine factus est *Adamus*: in puella Virginis *Mariæ* utero conceptus est *Iesus*, & ex eo, illibata manente Matris Virginitate, prodivit. *Adamum* jussit Deus dominari piscibus Maris, & volatilibus Coeli, & universis animantibus, quæ moventur super Terram: *Iesus Christus* prædicat, datam sibi esse omnem potestatem in Coelo, & in Terra. Conjugium *Adamii*, & *Eve* individuum Christi *Jesu*, & Ecclesiæ connubium referre auctor est Apostolus *Paulus* in Epistola ad Ephesios cap. 5. *Eve* suasu commissum est peccatum: *Mariæ* Virginis partu ortum est peccati remedium. Per lignum mortis nos tradidit *Adamus*: per lignum, vitæ nos restituit *Iesus Christus*. Fructum arboris, per quem bonum, & malum noscebatur, degustat *Adamus*: De Christo *Jesu* prædixit *Isaias*: *Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*. Nudus peccavit *Adamus*: Nudus peccatum in Cruce reparavit *Iesus Christus*. Post admissum peccatum e Paradiso terrestri exivit *Adamus*: Post reparatum peccatum in cælestem Paradisum introivit *Iesus Christus*. Dormiente *Adamo*, creatur *Eva*: moriente *Jesu*, nascitur Ecclesia. Ex *Adamo*, & *Eva* nascuntur homines: ex *Jesu Christo*, & Ecclesia renascuntur homines.

Alteram *Jesu Christi* figuram exhibit nobis *Abelis*, & *Caini*, filiorum *Adami*, historia. Quemadmodum enim *Abeli*, integerrimo viro, *Caini*, fratris, invidiam conslavit eximia, qua pollebat, pietas; ita *Jesu Christo*, omnium hominum innocentissimo, fratrum Judæorum odium virtutes suæ pepererunt. Fuit *Abel* ovium pastor: *Iesus Christus* fuit pastor hominum. *Abeli* mortem parat *Cainus*: *Jesu Christo* mortem conficiunt *Judæi*. *Abelem* foras ad mor-

tem educit *Cainus*: *Iesum Christum* *Judæi* ad supplicium extra Hierosolymam rapiunt. Vox sanguinis *Abelis* clamat ad Deum de terra: De *Jesu Christo* ait Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos: *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis asperisionem, melius loquentem, quam Abel*. Hanc *Caino* penam, ob perpetratum flagitium, irrogat Deus, ut detestabilis, & exosus sit omnibus in terra hac, quam fraterno sanguine respersit: *Judæi* omnibus invidi, & execrabiles sunt, præsertim in Ecclesia Christiana, quæ *Jesu Christi* sanguine lota, ac munda est. Futurum præterea addidit Deus, ut terram a se frudatam vanis laboribus *Cainus* exerceat, nullos ipsi fructus, operæ pretium reddituram: adeo etiam deplorandam videmus perfidiorum Judæorum sortem ac conditionem, ut piscem, & jampridem antiquatam Synagogam, necnon abrogatos ejus ritus frustra concelebrant, nec quidquam proficiant ad salutem. Exilio quoque *Cainum* multat Deus, patriisque extrudit sedibus, sic tamen ut tutam, & incolumem ei vitam præstet: profugi passim, & extorres errant *Judæi*, nec penitus tamen excindantur. Signo quodam *Cainum* notavit Deus, quo agnitus mortem effugeret: *Judæi*, qui per immanitatem, post homines natos maximam, *Iesum Christum* in Crucem egerunt, certo colore, vel nota insignes variis in locis esse jubentur, quo ab aliis discernantur. Plura circa hanc comparisonem *Abelis*, & *Jesu Christi* legis apud *Rupertum*, Abbatem Tuitiensem lib. 3. Comment. in Genesim cap. 6.

Denique, in Patriarcha *Noemo* typum *Jesu Christi* habemus. *Noemi* quippe nomen significat consolationem, & quietem: id de se pollicitus est *Iesus Christus*, dicens: *Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris*: Matth. cap. 11. Præterea, *Noemus*, sicut legitur cap. 6. Libri Genesios, invenit gratiam coram Domino: *Noe vir justus, atque perfectus fuit in ge-*
nera-

nerationibus suis, cum Deo ambulavit: Jesus Christus proficiebat sapientia, & gratia apud Deum, & homines, cap. 2. Evangelii Lucæ. Terras inundante Diluvio, totumque genus humanum delente, hi tantum instantem perniciem evaserunt, quos servavit *Noëmus* in Arca: grassante in Mundo peccati lue, hominesque in certum interitum adducente, illi duntaxat fuere ab imminente exitio liberati, quos Jesus Christus efficaciter salvos esse voluit; *nec enim aliud* (ut dicitur *Aët. Apost. cap. 4.*) *nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Extra Arcam *Noëmi* omnes perierunt absorpti aquis Diluvii: Extra Ecclesiam, quam Christus instituit, nulla est salus, vita, & gratia sanctificans: *Noëmus*, nudatus a Chamo, filio suo, irrisus est, cum interea filii ejus duo, *Semus*, & *Japhetus*, singularem ei pietatem, ac reverentiam præstiterunt, indeque factum est, ut *Noëmus* diris devoverit *Chamum*, duobus vero aliis filiis suis fausta omnia fuerit appropere: Jesus Christus nudus in Cruce pendens, ab Israele filio suo, habitus est ludibrio, cum verus Israel, & populus gentium, ejus quoque filii, in ipsius obsequium, & cultum concesserint, & ideo Deo ille, seu populus Judaicus, abominabilis factus, extrema per omnia infelicem vitam trahit, dum hic populus verorum Israelitarum, & Gentilium, Jesu Christi doctrinam suscipientium, evasit Deo gratus, & acceptus. Denique, Arca *Noëmi* paucos a Diluvio liberavit, & animalia munda, & immunda continebat: in Ecclesia Jesu Christi, si advertatur ceterorum hominum, qui sua culpa perierunt, ingens multitudo, pauci salvantur, idque Christus sæpius dicit, salutem esse paucorum, & arctam esse viam, quæ ducit ad cælum. Ecclesia etiam Jesu Christi complectitur homines bonos & malos, justos & peccatores, non secus ac frumentum cum palea invenitur in area, & boni ac mali pisces concluduntur in sagena.

D. Ecce, quæso, voluit Deus, ut tot typis, ac figuris etiam ab initio Mundi prænunderetur, & adumbraretur Jesus Christus, qui tamen post expletum

duntaxat quartum Mundi millenarium prodire in lucem?

M. Cum Christus sit Deus simul & homo, qui redemptionis generis humani ineffabile Mysterium in terris implere debebat; oportuit, ut post peccatum Adami, hoc est, ab ipso Mundi exordio prædiceretur, multisque typis ac figuris, quasi prævio quodam ad ossium suum apparatus, terris ostenderetur. Hinc non solum voluit Deus, ut Patriarchæ dictis, & factis suis Jesum Christum, verum Messiam a Deo promissum, repræsentarent, sed etiam, dum omne humanum genus in vitium rueret, elegit numerosam gentem, seu Judaicam, cui Reges, Ritus, Cærimonias, & Sacrificia præscripsit, quibus promissus Christus, dignitas ejus, opera, vita, & mors, prænunderentur, & significarentur, sicque, dum gens Judaica hunc promissum Servatorem expectaret, eadem spe totus Orbis impleteretur, hincque excipiendo aliquando homines, bene præparati essent: *Per multam seriem temporum prædicendus fuit Christus: Non enim aliquid parvum venturum fuit. Diu fuerat prædicendus, semper tenendus. Quanto major judex veniebat, tanto præconum longior series præcedebat, sunt verba S. Augustini Tractatu 31. in Joannem.* Sed de typis ac figuris, quibus adumbratus fuit Jesus Christus, antequam ejus vultus toti terrarum orbi affulgeret, plura opportunius dicemus in nostris Colloquiis, in quibus ægemus de Lege Mosaica, cujus ritus, cærimoniarum, Festa, & Sacrificia in Jesum Christum venturum collimabant, eaque ad illum significandum, seu, ut ita loquar, ad viam ejus adventui sternendam, fuerunt a Deo instituta, disposita, & ordinata. Finem itaque huic ultimo nostro Colloquio in Historiam primæ Mundi ætatis, quæ incipit a creatione Mundi, & protenditur usque ad diluvium imponamus. Crastina autem die aggrediemur hora secunda pomeridiana Historiam secundæ Mundi ætatis, quæ incipit a diluvio universalis Noetico, & producit usque ad vocationem Abrahami. Tu vero, quæ in tribus Colloquiis in Historiam primæ Mundi ætatis hæcenus diximus, sæpius ruminari, & memoriæ tuæ trabali clavo penitus iungere debes.

HISTO-

HISTORIA

SECUNDÆ MUNDI ÆTATIS

*Quæ initium habet a Diluvio Universalis Noetico, & producitur
usque ad vocationem Abrahami.*

POST universale Diluvium tres filii Noemi, videlicet *Semus*, *Chamus*, & *Japhetus*, genus humanum, quod erat aquis Diluvii pene extinctum, repararunt, & ex his orti sunt omnes populi. Qui autem ex his tribus Noemi filiis proxime nati sunt, aucto hominum numero, de discessu in varias terræ regiones cogitarunt; sed prius maximæ altitudinis turrim *Babel*, seu *Confusionis*, quæ omnibus perfugii loco esse posset, si novum Deus moliretur Diluvium, audaciconatu inchoarunt, perficere tamen haud potuerunt, Deo immensæ illius molis fabricam momento temporis interrumpente, & linguam communem, qua utebantur, in plures linguas dividente, quo factum est, ut sublato illo, quo inter se se devinciebantur isti postdiluviani homines, loquelæ commercio, alii in alias terras commigrandi incubuerit necessitas. Sed etiamsi locis diffusi, & sermone essent divisi, in hoc tamen conveniebant, quod moribus perditii in flagitia, & sordes ruerent, omnibus scelerum generibus essent mancipati, neglectoque solius Dei veri cultu, Idolis servirent. Nonnullos tamen in tanta malorum colluvie illibatos & puros servavit sibi Deus, quos inter eminet *Abrahamus*, qui specialiter electus est, ut esset pater credentium. In vocatione Abrahami desinit secundæ Mundi ætatis Historia, quam in tribus, quæ instituemus Colloquiis, diligenter examinabimus. In primo Colloquio agemus de his, quæ spectant Historiam secundæ Mundi ætatis. In altero Colloquio discutiemus quædam dubia, quæ circa secundæ Mundi ætatis Historiam proponere solent Scripturæ Sacræ interpretes. In postremo referemus Patriarcharum postdiluvianorum Gesta, & aliquot difficultatibus, quæ circa illorum vitæ annos, vel circa illorum dicta aut facta occurrere possunt, breviter faciemus fati.

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo agitur de his, quæ spectant secundæ Mundi Ætatis Historiam.

DISC. **A**D te, observande Magister, hora quam præfixisti heri, secunda pomeridiana, non tam accuri, quam advolavi, ut in eo, quod hodie habituri sumus, colloquio perdiscere possim omnia, quæ ad Historiam secundæ Mundi ætatis, hoc est, a Noetico Diluvio usque ad vocationem Abrahami, attinere possunt.

M. Optato sane & in tempore advenisti, nec enim hodie in meo Museolo fiet nostrum colloquium, sed in meo prædolo rusticano, quod procul a nobis non distat, & quo ipse me recipere soleo, quoties me urbis cœpit satietas. Hoc prædolum, seu Colloquio nostro locum peropportunum, destinavi, non solum quia cœli assurgens serenitas ad prædeambulandum invitat, verum etiam, quia in horto istius prædoli extat copiosam pomarium, proceris quercubus, & rivo limpidissimo cinctum. Adest etiam, inter alias arbores, Pirus, quæ triplicem nobis voluptatem ministrabit; Nam ut est procera satis, & patulis diffusa ramis, amœnissimam prorsus umbram præbebit, & frondibus opacis æstum facile propulsabit. Præterea, ut est anni vernum tempus, non oculos modo flosculorum adspectus pascet, sed etiam nares gratissimo odore recreabit; ut nihil in præsentia dicam de aura, quæ ibi spirat, saluberrima, de leni murmure rivi, qui circumlabens totum hortum irrigat, & de variis herbarum virentium, graminumque flosculis versicoloribus distinctorum, species. In hoc amœnissimo horto sub illa ingenti Piro commodissima sedilia inveniunt, pulvillos quoque, si videbimur, adferri jubebo.

D. Delectat me valde hæc amœnissimi loci tam eleganter a te collaudata species. Huc itaque, abjecta omni constatione, nos conferamus, ut humi ju-

xta rivam in gramine procumbentes colloquium nostrum incipiamus.

M. Ne, inter eundem huc, tempus inani sermone teramus, periculum facere vellem, an memoria adhuc teneas Historiam primæ Mundi ætatis, quam tibi in superioribus colloquiis sat superque exposui; sic enim ad audiendam Historiam secundæ ætatis Mundi, quam, dum ad hortum erimus appulsi, pertexam, præparatus magis accedes.

D. Quando ita jubes, Historiam primæ Mundi ætatis compendiosè describam inter deambulandum recitabo, ut inde inrelligas, me omnem itidem curam & attentionem adhibiturum, ut Historia secundæ Mundi ætatis, quam mox concinnaturus es, perpetuo memoriæ meæ infixâ remaneat. En igitur Historiæ a creatione Mundi usque ad Diluvium, hoc est, primæ Mundi Ætatis synopsis. Postquam Deus creasset cœlum & terram, condidit tandem ad imaginem & similitudinem suam Adamum, & e costa, quam ei detraxit, formavit Evam, ipsius conjugem. Hos primos parentes nostros, quibus dederat Deus mentem ratione pollentem, & in bonum natura sua conversam, collocavit in Paradiso voluptatis, omni bonorum copia affluente. Ipsi vero, accepta ab omnipotenti conditore Lege observatu facilissima, qua ligni scientiæ boni & mali fructus ipsis interdicebatur, externa donata persuasione, seu suggestione Diaboli, qui formam serpentis induerat, non interna concupiscentiæ, quæ necdum ipsis inerat, sollicitatione victi, primum Dei mandatum, decerpto ex arbore vetita fructu, eoque gustato, violarunt. Hinc prima totius labis origo. Hinc Adamus & Eva continuo nudos esse se erubuerunt. Hinc e Paradiso terrestri fuerunt actutum a Deo ex-

expulsi, morbis & morti obnoxii facti, quos Deus creaverat immortales. Hinc ad summam miseriam redacti, compulsi sunt vesci pane in sudore vultus sui. Hinc denique, coepit concupiscentia contra rationem pugnare, durumque deinceps in omnes homines, qui ab iis prognati sunt, imperium exercere. At Deus, qui dives est in misericordia, & cuius bonitas prævalet hominum nequitiae, primis Parentibus nostris, statim ac lapsi sunt, promissit ex semine eorum nasciturum Messiam, seu Redemptorem, qui generi humano illata per primigeniam Protoparentis Adami culpam damna cum scelere resarciret. Patuit autem confestim post peccatum primi omnium hominum parentis, corruptam esse totam illius sobolem, & egere salvatore, qui non solum paupertati & miseriis, sed & moribus corruptis mederetur. At enim Cainus, filius Adami, & Evæ, invidia motus, occidit Abelem, fratrem suum. Dein, hominibus sceleratioribus factis, Deus coactus est Mundum universali Diluvio perdere, uno excepto Patriarcha Noemo cum familia sua, qui iussu Dei ingentem fabricavit Arcam, qua, præter familiam suam, omnium animalium species servavit, ne perirent in aquis. Hactenus, ut morem tibi gererem, compendiosam recitavi primæ Mundi Ætatis narrationem, quæ nos sensim sine sensu ad hunc hortum perduxit, qui studiorum secessibus vel maxime videtur idoneus, quique limpidis suis fontibus, ac ripis smaragdinis, & opacis nemorum umbris me plurimum exhilarat atque delectat. Age itaque, sedeamus, tu vero incipe secundæ Mundi Ætatis Historiam, quam in numero habes; tuam quippe novi memoriam, quam scio tibi esse commentarii vice.

M. Historiam secundæ Mundi Ætatis ordiar ab his, quæ immediate post Diluvium contigerunt, eandemque Historiam continuabo usque ad vocationem Abrahami, ubi desinit secunda Mundi Ætas. Tu vero, fac ut attento sis animo, meque circa ea, quæ intelligentia assequi haud poteris, apposite interroges.

D. Quid egit Noemus, postquam,

exacto Diluvio, exivit ex Arca?

M. Postquam Noemus anno Ætatis suæ sexcentesimo primo, a creatione vero Mundi anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, ex Arca, orbe siccato, fuisset iussu Dei egressus, Altare Deo, ceu liberatori suo, erexit, eique in gratiarum actionem holocausta obtulit, quæ grata Deus habuit, ideoque Noemo, & ejus familiæ benedixit, promissitque, se non amplius universali diluvio deleturum genus humanum, dicens: *Non igitur ultra percutiam omnem animam viventem, sicut feci*, Genesis cap. 8. v. 21. *Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram*, Genesis cap. 9. v. 11. *Et non erunt ultra aquæ diluvii ad delendam universam carnem*, ibidem, v. 15. Denique, Deus promisso suo de eluvione ulterius non immittenda adiecit sœdus Iride firmatum, quod dignatus est icere cum Noemo dicens: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram*; sicque factum est, ut qui ante diluvium erat tantum a natura pluviae signum, coelestis in nubibus arcus, evaserit post diluvium fœderis Deum inter & homines tessera, & quasi fidejussor divino nutu fuerit constitutus, ne unquam pari eluvione universum terrarum orbem Deus inundaret. Falsum igitur est quod dicunt nonnulli: Idem nunquam fuisse ante diluvium universale; nam ante diluvium fuit Sol, fuerunt pluviae, serenitates, nubes roseida; nubes opacæ, exhalationes, halitus, spiritus vagantes per Atmospheram, sicut modo; alioqui progenies illa hominum, qui ejusdem speciei, temperamenti, atque complexionis quoad substantiam, erant sicut nos, quo pacto subsistere potuisset, deficientibus his, quæ adeo necessaria experimur, cum ad nostram conservationem, tum ad segetum, plantarumque generationem?

D. Licebat mihi nuperime vir Historiæ Sacræ peritus, Deum contraxisse hominum post diluvium vitam ad annos centum viginti, juxta illud Scripturæ Sacræ: *Dixitque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in æternum*,

mum, quia caro est; eruntque dies illius centum viginti annorum. Addebat insuper vir ille eruditus, Deum, habita ratione imbecillitatis hominum postdiluvianorum, eis permisisse esum carnium, quem hominibus ante diluvium prohibuerat, in cuius sententiæ confirmationem, hæc verba Scripturæ Sacræ proferbat perdoctus ille vir: *Omne, quod movetur & vivit, erit vobis in cibum excepto quod carnem cum sanguine non comedetis*, Genesis cap. 9. v. 3. utrum autem hæc vera sint, & Scripturæ Sacræ consentanea, velim ut in præsentia me edoceas.

M. Utramque istius viri eruditi sententiam, ut candidè fatear, meo calculo probare haud possum. Et primo quidem, hæc verba Scripturæ Sacræ, quæ lib. Genesis cap. 6. v. 3. leguntur: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, non innuunt, Deum contraxisse post diluvium vitam hominum ad annos centum viginti, sicut nonnulli post Josephum, Hebræum, lib. 1. Antiq. judaicarum cap. 4. male interpretantur; sed hæc Scripturæ Sacræ verba: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, indicant spatium, quod Deus hominibus ante diluvium concessit, penitentiam agendi, tanquam si Deus diceret: *usque ad centum viginti annos iram meam in homines differam, ac procrastinabo; si autem non respiciant, & ad meliorem frugem sese recipere nolint, in eos diluvium inducam.* Hunc esse genitum illorum Scripturæ Sacræ verborum sensum evidentissime patet ex annis Patriarcharum post Diluvium. Semus quippe, Noemi filius, qui tempore diluvii centum annos natus erat, vixit usque ad sexcentos annos. Innumeri etiam alii post diluvium longe ultra centum viginti annorum spatium vitam produxerunt, ut Sanctæ Litteræ docent. Rejicienda itaque est hæc Josephi Hebræi, & aliorum ei adherentium expositio, quæ centum viginti annos hominibus post diluvium in vitam terminum fuisse a Deo constitutos asserit, & intelligenda sunt hæc laudata Scripturæ Sacræ verba: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, eodem in sensu, quo explicantur hæc Prophætæ Jona verba: *Adhuc quadra-*

Hist. Ver. Test. Tom. I.

ginta dies, & Ninive subvertetur. Alteram, quod spectat sententiam, quam, ut mox dicebas, propugnabat vir eruditus, affirmans, Deum duntaxat post diluvium concessisse esum carnium, quem hominibus ante diluvium vetuerat: hæc, inquam, non mihi itidem probatur sententia. Ostendi siquidem in nostro secundo Colloquio in Historiam primæ Mundi ætatis, Deum nullum edidisse præceptum, quo prohibuerit hominibus ante diluvium esum carnium. Addam hic duntaxat, credibile non esse, homines, qui, ut perhibet Scriptura Sacra, ante diluvium illicitis voluptatibus admodum dediti erant, a carnibus abstinentiis, ex quarum immoderata commotione, prodirent illæ voluptates, quæ ad gulam pertinent, & ventri ac libidini servant, in quibus illi toti erant: crediderim ergo ipse, Deum non prohibuisse hominibus antediluvianis esum carnium, sed tacite illorum esum eis tantummodo permisisse, & post diluvium factum fuisse a Deo aperte hominibus potestatem comedendi carnes, tum quia voluit Deus hæc speciali concessa indulgentia homines postdiluvianos ab eluvionis metu confirmare & recreare: Tum quia etiam, terra diluvio effusa & deterior facta est, atque olera minus nutritiva, quam erant antehac: Tum denique, quia natura hominis post diluvium evasit fragilior & imbecillior, sicut ex contractiore vita eorum, qui post diluvium nati sunt, & quorum ætas in Sacris litteris perscripta est, facili negotio intelligi potest.

D. Quid sibi voluit hæc verba: *Excepto quod carnem cum sanguine non comedetis?*

M. Deus his verbis prohibuit hominibus postdiluvianis, ne membrum de amante adhuc vivo comederent. Voluit etiam Deus, ut homines abstinerent ab esu sanguinis animalium, quia eorum anima est in sanguine. Hanc legem de abstinentia ab esu sanguinis animalium, latam a Deo post diluvium, observant etiamnum ad summos juris apices Judæi, qui ab esu sanguinis & suffocati vehementer abhorrent. Ejusdem legis de abstinentia a sanguine animalium observationem commendarunt Apostoli, in Concilio

G

cilio

cilio Hierosolymitano, sic definites: *Visum est Spiritui Sancto, & Nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria: ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Hanc legem in exordio nascentis Ecclesie promulgavit Apostoli, ut facilius conciliarentur Gentiles cum judæis, & simul habitantes, in unum populum coalescere possent, sublati semel hisce causis, quibus ad invicem dissociari, & alienari potuissent, qualis erat esus sanguinis, a quo Judæi ex præscripto legis religiose abstinebant. At, cum jam a multis sæculis judæorum, & Gentilium discordia omnino desierit, & utrique, Jesu Christi Fide illuminati, in ejus Ecclesiam coaluerint, hæc tandem lex de abstinentia a sanguine, quæ non perpetua, sed temporanea, seu ad tempus observanda erat, fuit in Ecclesia penitus abolita, extincta, & antiquata. Hinc tamen obiter advertere debes, Deum, occasione illius legis de non comedenda carne animalium cum eorum sanguine, & de abstinentia ab esu illorum sanguinis, quam tulit post diluvium, aliud ad detestationem homicidii edidisse præceptum, cap. 9. libri Geneseos his verbis conceptum: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Quasi Deus hominibus postdiluvianis sic diceret: *Ne forte licitum putetis humanum sanguinem, sicut & belluinum effundere; denuntio vobis, quod quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, tantum abest, ut hominem, qui homicidii reus erit, impune abire sinam.*

D. Fueruntne alia præcepta post diluvium a Deo data Noëmo, ejusque filiis, quæ observare tenerentur?

M. Hebræorum Magistri, seu Rabbini, *Noachidas* vocant omnes Gentes, præter Hebræos, qui *Abrahamides*, vel potius *Israelite* vocari amant. Hi autem Rabbini dicunt, Deum tradidisse Noëmo, ejusque filiis, septem præcepta, quæ ideo appellantur *præcepta Noachidarum*, quæque pro jure naturali, seu jure omnium gentium, sunt. Horum septem Noachidarum præceptorum pri-

mum præcipit unius solius Dei cultum, & damnat idololatriam. Alterum præceptum vetat, ne nomen Dei prophanetur. Tertium prohibet, ne effundatur sanguis humanus. Quartum damnat, illicitos concubitus. Quintum inhihet furtum. Sextum præscribit ut Magistratus & Judices constituantur, quibus onus incumberet de illis præceptis ferendi iudicium, & commendandi populum de illorum observatione. Septimum denique Noachidarum præceptum prohibet, ne animalium caro cum sanguine comedatur. His septem Noachidarum præceptis adstringebantur quorquor erant intra Hebræorum portas, seu qui dicebantur *Profelyti porta & domicilii*, quique professione non erant Judæi, seu Legem Mosaicam non sequebantur. Neque enim cuiquam fas ac licitum erat cum populo Dei, idest, Israelitico, commoranti, sine iustitia, hoc est, absque illorum septem Noachidarum præceptorum observatione, vivere, sicut testatur *Maimonides* cap. 3. ubi hæc habet: *tenebatur interficere omnes Gentiles, qui nolunt recipere præcepta Noachidarum, si sint in potestate nostra.* Et paucis interjectis, subdit: *Jussit Moyses, a Deo edoctus; ut cogeremus unumquemque, qui in Mundum venerit, suscipere in se præcepta Noachidis data, & quicumque ea non suscipiat, interficietur; qui vero ea in se suscipit, vocatur Profelytus domicilii in quocumque loco. Obligatur autem ea in se suscipere coram tribus viris doctis.* Sed de his septem Noachidarum præceptis & de Hebræorum Profelytis. qui illorum observatione obstringebantur, plura legis apud jam citatum *Maimonidem* in suo Tractatu *De Profelyto*.

D. Legam, si aliquando mihi per otium liceat, hunc *Maimonidis* Tractatum. Interim, perge, si placet, referre cetera, quæ Noënum, ejusque filios spectant.

M. Terram studiose coluit Noëmus, atque vineam sua manu sevit: Unde (inquit Laëtantius cap. 14. lib. 2. Institutionum Divinarum) arguuntur, qui auctorem vini Liberum, seu Bacchum, putant. Ille enim, seu Noëmus, non modo liberum, sed etiam Saturnum, atque Ura-

num

nam multis antecessit atatibus. Ex vinea, quam plantaverat Noemus, cum primum fructum cepisset, latus factus, bibit usque ad ebrietatem, jaccitque nudus. Quod cum vidisset unus ex filiis suis, cui nomen fuit *Cham*, non texit patris nuditatem, sed egressus etiam fratribus suis, videlicet, *Semo*, & *Japheto*, indicavit. At, illi, sumpto pallio intraverunt averfis vultibus, patremque texerunt. Quæ cum facta expergefactus recognovisset pater, imprecatus est non filio suo *Chamo*, sed *Chanaani*, filio *Chami*, dicens, *Maledictus Chanaam, servus servorum erit fratribus suis*; benedixit vero Noemus aliis duobus filiis sui *Semo*, & *Japheto*, sicut legitur cap. 9. libri Geneseos.

D. Duo hic, cum boua tua venia, proponam: Dubia. Primum est, an ebrietas, in quam Noemus, hausso nimium vino, incidit, ei debeat vitio verti, fueritque vere peccatum? Alterum Dubium est, cur Noemus intorserit maledictionem in *Chanaam*, filium *Chami*, & non in ipsius patrem, seu *Chamum*, qui Noemum, Patrem suum, jacentem nudum, & verenda sua monstrantem derisit, eumque fratribus suis deridendum propinavit.

M. Ebrietatem Noemi non fuisse peccatum, constans est Sanctorum Patrum Sententia. Alii quippe, quos inter censentur *Hieronymus*, & *Augustinus*, docent, ebrietatem Noemi mysticam fuisse, idest, Deum in ebrietate Noemi typum dare voluisse impletum in Jesu Christo, Salvatore nostro. Sic enim loquitur S. *Hieronymus* in lib. contra Luciferianos: *Egressus ex Arca Noe vineam plantavit; & bibens de ea inebriatus est. Natus quoque in carne Christus Ecclesiam plantavit, & passus est. Nudatum patrem irrisit major filius, & minor texit. Deum crucifixum irriserunt Judæi, honorarunt Gentiles.* His gemina habet S. *Augustinus* lib. 16. *De civitate Dei* cap. 1. Alii vero SS. Patres hanc ebrietatem Noemi non fuisse peccatum asserunt, videlicet S. *Cyrillus* Alexandrinus lib. 2. in Genesim, *Theodoretus* Quæst. 56. in Genesim, *Chrysostomus* Homilia 29. in Genesim, *Ambrosius* lib. de Noe & Arca cap. 29. Rationes au-

tem, quibus illi Sancti Patres excusant Noemi ebrietatem, hæc sunt: quod Sancti illius Patriarchæ inopinata ebrietas fuit, ut loquitur S. *Cyrillus*: quod ab imperitia proficiebatur hæc passio, non ab intemperantia, sicut ait S. *Chrysostomus*, quia, inquit, neque ille gustaverat prius, neque alium sciebat, qui gustasset, ignarus quæ mensura uti debebat, per ignorantiam incidit in ebrietatem. Cum igitur involuntarium sit, quod sit ex inculcata ignorantia, & nullum sit peccatum, nisi voluntarium sit, sequitur, ebrietatem Noemi non fuisse peccatum, atpote quæ involuntaria prorsus fuit. Ad alterum, quod proponis, Dubium, respondet *Theodoretus*, *Chanaam*, filium *Chami*, fuisse primum, qui Noemum avum suum, dormientem, & indecore nudatum animadvertit, nec officiose, ut par erat, eum cooperuisse, sed irrisisse, totamque rem ad patrem suum *Chamum* inverecunde & cum risu detulisse, neque ipsum a Patre de humanitate in parentem increpitum fuisse, sed & ipsum quoque derisisse; eaque de causa *Chanaam*, filium *Chami*, improbitate derisionis primum auctorem, fuisse ab avo suo, seu *Noemo*, maledictione percussum. Addo etiam, Noemum non maledixisse filio suo *Chamo*, sed *Chanaani*, filio *Chami*, tum quia Deus *Chamo*, aliisque duobus filiis Noemi benedixerat, quando egressi sunt ex Arca, non conveniebat igitur, ut Noemus malediceret filio suo *Chamo*, cui Deus benedixerat: Tum quia etiam, si Noemus maledixisset filio suo *Chamo*, ea maledictio incidisset in omnes filios *Chami*, cui tamen Deus illos subicere nolebat, sed tantum progenies *Chanaanis*, filii *Chami*, & irrisoris sui avi Noemi.

D. *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*, fuisse filios Noemi jam probe scio, sed a te scire optarem primo, an *Semus* sit revera primogenitus filiorum Noemi? Secundo, an Noemus præter tres illos filios, quos genuit ante diluvium, alios procreaverit post diluvium?

M. Quinam inter tres illos Noemi filios ordo servari debeat? Seu quinam sit filiorum Noemi primogenitus? In-

certain omnino est, ac lis sub iudice adhuc pendens. Alii existimant; *Semum* esse primogenitum filiorum Noemi eo præsertim ducti argumento, quod quoties Scriptura Sacra recenset filios Noemi, semper *Semum* primo reponit loco. Verum, hæc mihi non placet conjectura, quia Scriptura Sacra percensendo filios Noemi, primum numerat *Semum*, non quidem ordine naturæ, sed habita ratione ejus dignitatis, cum ex ipso, seu ex ipsius familia proditurus esset Jesus Christus verus Messias. Ex *Semo*, inquit Sanct. Augustinus lib. 16. de Civitate Dei, *Patriarchæ*, & *Prophætæ*, *Christus ipse* & *Apostoli*; ex *Japhet* Genites prodierunt, & utrique in idem corpus Ecclesiæ coierunt. Certe, nemo negare potest, Scripturam Sacram, dum recenset filios Noemi, secundo loco ponere *Chamum*, qui patris sui Noemi fuit irrisor, & tamen *Chamum* fuisse juniorem *Japheto*, quem Scriptura Sacra inter filios Noemi ultimo loco collocat, testatur eadem Scriptura Sacra v. 24. c. 9. libri Genesis, ubi hæc habet: *Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, idest, Chamus, patris sui Noemi irrisor*. Non ergo ex Scriptura Sacra certo evinci potest, *Semum* fuisse primogenitum filiorum Noemi. Immo potius probabilius, mea quidem sententia, adstrui potest auctoritate Scripturæ Sacræ, *Japhetum* esse primogenitum filiorum Noemi. At enim, postquam Scriptura Sacra c. 10. v. 1. libri Genes. numeravit tres filios Noemi, dicens: *Hæc sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japhet*, statim a recensendis decem filiis *Japhet* exordium ducit, qui ordo præposterus esset, si *Japhetus* ordine naturæ fratres suos non antevertisset, seu filiorum Noemi non fuisset primogenitus. In altero, quod proposuisti, *Dubio*, utrum Noemus aliquos post diluvium genuerit filios? Non est quod multum immoremur, cum Scriptura Sacra tres duntaxat recenscat filios, quos ante diluvium procreavit Noemus, videlicet *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*: Tres isti sunt filii Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominum, super universam

terram, Genesis cap. 9. v. 19. Si ergo ex Scriptura Sacra ex tribus istis Noemi filii propagatum est omne genus humanum super universam terram, palam sequitur, Noemum nullos post diluvium genuisse filios, alioqui dicendum esset, illos filios, quos post diluvium genuisset Noemus, permansisse steriles, & improles obisse, quod sane tam absurdum est, quam quod maxime. Rejicienda itaque est sententia Cardinalis *Cajetani*, assentientis Noemum genuisse filios post diluvium; sed sibilo explodi debet *Berosus Annianus*, qui scribit, Noemum procreasse post diluvium plures filios, triginta scilicet Gigantes, quos ex nomine matris, quæ *Titaa* dicebatur, *Titanas* appellavit. Apage fabulam. Sunt quidam alii Scriptores, qui dicunt, *Chamum*, filium Noemi, intempestiva venerit in Arca usum, genuisse filium dictum *Chanaan*. Sed contrarium diserte asserit Scriptura, quæ cap. 10. vers. 1. libri Geneseos, postquam percensuit tres Noemi filios, *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*, continuo subiungit: *Natique sunt eis filii post diluvium, ergo filii Noemi*, quos inter est *Chamus*, durante diluvio, procreandis liberis operam non dederunt. Præterea eodem in capite libri Geneseos vers. 6. numerantur filii *Chami*: *filii autem Chami, Chus, & Mesraim, & Phuth, & Chanaan*. Si autem *Chamus*, durante diluvio, genuisset in Arca filium suum juniorem, dictum *Chanaan*, jam ergo tres filios suos, *Chanaane* majores, videlicet *Chus*, *Mesraim*, & *Phuth*, procreasset ante diluvium, ac subinde tres illi filii una cum patre suo *Chamo* extitissent in Arca, quod tamen opponitur Scripturæ Sacræ, quæ cap. 3. Epistolæ primæ S. Petri octo tantum enumerat animas, quæ perstante diluvio, fuerunt in Arca inclusæ, scilicet Noemum, & ejus uxorem; tres Noemi filios, *Semum*, *Chamum*, & *Japhetum*, earumque uxores. Addo etiam credibile non esse, grassantis diluvii tempore, quo Noemus, ejusque filii, in Arca conclusi, poenitentia, precibus & lacrymis iram Dei placare debebant, voluisse *Chamum* indulgere libi-

libidini, & liberos intempestiva venere procreare.

D. Non mihi verosimile videtur, totum genus humanum potuisse, a tribus duntaxat Noemi filiis post diluvium ita propagari, ut omnes totius orbis nationes a tribus illis Noemi filiis originem duxerint.

M. Cum diluvium Noeticum fuerit universale, sicut sub finem nostri secundi Colloquii in Historiam primæ Mundi Ætatis ex Scriptura Sacra dilucide ostendimus, pro comperto habere debes, omne genus humanum, quod tempore diluvii, excepta Noemi familia, extinctum est, a tribus Noemi filiis post diluvium ita fuisse reparatum, ut ex illis singulæ universi orbis nationes prodierint. Ceterum, cum nimis longum esset hic assignare singulas nationes, quibus tres filii Noemi initium dederunt, ab his in præsentia recensendis supersedebo, tibi quæ auctor sum, ut consulas viros eruditos, qui hoc argumentum de propagatione totius orbis nationum ex tribus filiis Noemi post diluvium fusius pertractarunt, quos inter *Bochartus* in libro suo, cui titulus est: *Phaleg*, seu in sua *Chronologia Sacra* majori studio, & eruditione laborasse, ceterisque Scripto-ribus palmam præripuisse videtur.

D. Non possum adhuc conciliare Historiam Sacram cum Prophana, quæ, sicut nuperime audivi a viro erudito, Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldæorum, & Sinarum antiquitates, Monarchias, & Regna longe ante diluvium Noeticum habuisse exordium narrat. Quod si verum sit, quæ, fieri potuit, ut tres filii Noemi omnibus universi orbis nationibus post diluvium dederint initium?

M. Historiæ Sacræ auctoritati indivulse adherere debes, nullamque prorsus adhibere fidem Ægyptiorum, & Chaldæorum Historiis, quæ fabulis scatent, teste *S. Augustino* l. 12. *De Civit. Dei* c. 10. ubi dicit, non esse credendum litteris, quas Chaldæi, & Ægyptii plenas fabulosas Antiquitatibus proferunt contra auctoritatem vetustissimorum, divinorumque librorum. Et lib. 18. *De Civit. Dei* cap. 40. fœditas Ægyptiorum Antiquitates his verbis refellit Doctor ille aguilinus: *Frustra vanissima præsum-*
ptio est. Vct. Test. Tom. I.

ptioe garrunt quidam, dicentes: Ex qua rationem syderum comprehendit Ægyptus, amplius quam centum annorum millia numerari. In quibus enim libris numerum istum collegerunt, qui non multum ante annorum duo millia litteras, Magistra Iside, didicerunt. His similia habet Lactantius lib. 7. Divinorum cap. 14. ubi hæc habet: Chaldæi quadringenta septuaginta millia annorum monumentis comprehensa se habere delirant: in quo quia se posse argui non putabant, liberum sibi crediderunt esse mentiri. Denique si consulamus Scriptores Prophanos, aperte constabit, ipsos ne minimam quidem fidem habuisse hisce vanissimis, mendacissimisque Chaldæorum Antiquitatibus, quas nobis tradiderunt. At enim Diodorus Lib. 2. pag. 83. affirmat, Chaldæos rei Astrologice scientia mortalibus universis præcellere, & maximam huic speculationi operam tribuisse. At, numerum annorum, quibus Mundi se considerationi vacasse Collegium Chaldæorum asseverat, haud facile credideris. Nam ad expeditionem Alexandri in Asiam quadringenta, & septuaginta tria millia annorum numerant, ex quo sydera observari captum est. Quis ergo non videt, Ægyptios, Chaldæos, aliosque Nationum Orientalium populos, ut gentis suæ primordia augustiora redderent, splendida mendacia adornasse, & puras putasque fabulas obtruisse?

D. Mittamus igitur istas Ægyptiorum, & Chaldæorum fabulosas antiquitates, & ostende, quæso, illarum nationum originem non altius, quam a filiis Noemi post diluvium esse arceffendam.

M. Ægyptiorum, & Chaldæorum originem non altius, quam a filiis Noemi post diluvium duci debere, facile tam ex Sacra, quam ex Prophana Historia evinci potest. Nam primo, Ægyptus vocatur *Cham* non tantum in Sacris Litteris, verum etiam in Gentilium libris, hoc quippe nomine insignitur a *Plutarcho*. Ideo autem Ægyptus vocatur *Cham*, quia *Chamus*, Noemi filius, fuit primus Ægypti Rex, quem *Menen* appellant *Herodotus*, *Diodorus Siculus*, *Erathostenes*, & ex *Manethone Julius Africanus*, *Eusebius*, & *Georgius Syncellus*. Ægyptus etiam appellatur *Misraim*, pro-

pter *Misraim*, filium *Chami*, sicut testatur *Iosephus* Hebraeus, lib. 1. Antiq. Jud. c. 12. & *Georgius Syncellus* in sua Chronographia. Duo itaque illa nomina *Cham* & *Misraim* Ægypto impolita palam demonstrent, Ægyptiorum originem non altius, quam a filiis Noemi post Diluvium esse repetendam. Hinc *Marshallus*, & *Elias Du Pin* Ægyptiorum Dynastias, earumque originem post Diluvium cum calculo textus Hebraei optime conciliant, prior quidem in suo *Chronico Canone Ægyptiorum*; alter vero in sua *Bibliotheca universalis historicorum*.

D. Expone nunc, quo pacto tres filii Noemi potuerint post Diluvium tam cito propagare genus humanum, totque diversarum nationum Monarchias, & Regna instituire?

M. Genus humanum a filiis Noemi, *Semo*, *Chamo*, *Japheto*, & ab ejus nepotibus fuit post Diluvium brevi tempore propagatum, tantumque per polygamiam, quam Deus post diluvianis hominibus concessit, incrementum brevi tempore suscepit, ut non una regione capi amplius posset. Aucto itaque hominum numero, de discessu in varias terrarum regiones cogitatum est, sed in eas antequam immigrarent, & a se mutuo divellerentur, ingentem turrim *Babel*, sive *Confusionis*, in Campo Sennar aedificaverunt, non eo quidem fine (sicut quidam post *Iosephum* Hebraeorum putarunt, ut hac altissima turris esset omnibus refugium, si quando Deus, oblitus fœderis cum hominibus initi, Mundum aut universali Diluvio, aut generali incendio destruere vellet;) nec enim adeo insanierant illi homines, ut contra armatam Dei manum subsidia humana, ac perfugia prevalere posse sibi persuaderent; maxime cum funesta experientia jam exploratum haberent, Diluvium a Deo immissum, quindecim cubitis altioribus totius orbis montibus emnississe, sed hanc altissimam turrim, quæ ad nubes usque assurgeret, eo fine exstruxerunt, ut relicto posteris superbissimo, & ære perenniori monumento, quod nec imber edax, nec aquilo vehemens diruere posset, nominis sui fama, ac gloria longe, lateque diffunderetur. Ejusmodi post-diluvianos homines, qui huic immensi turri construendæ operam navarunt, a pec-

cato excusat *Testatus*, cujus sententia jure optimo ab omnibus rejicitur. Satis enim superque peccatum illorum tam insolentis operis aggressorum arguit Dei, præpotentis scelerum ultoris, animadversio ac vindicta. Aperte etiam illa Dei verba. *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui*, Gen. c. 11. v. 7. judicariam Dei actionem, poenamque judicio secutam indicant.

D. In quo sita erat illarum linguarum confusio, qua Deus, ad iram concitatus, superbos illos, ridiculosque latomos punivit?

M. Ab exordio Mundi usque ad constructionem Turris Babelicæ, communis fuerat omnium mortalium lingua, sicut Scriptura Sacra c. 11. v. 1. ait: *Erat autem terra labii unius, & sermonum eorumdem*. Hanc autem primigeniam, & communem omnium hominum linguam Deus in plures linguas distinxit, ut temerariis illis hominibus, adempto semel communis vocis commercio, evanidos illorum redderet conatus, ipsique tandem ædificandi consilium abjicerent, & in totum orbem dispergerentur, Monarchiis, & regnis omnium nationum datur initium. Hanc autem communem omnium mortalium linguam, quæ ab exordio Mundi usque ad constructionem Turris Babelicæ obtinuit, fuisse Hebraicam, eamque Mundo fuisse coævam, & Adamo, & Patriarchis prioribus usitatam, & post Babelicam confusionem in familia Patriarchæ *Heberis* usque ad *Abrahamum*, & in tota gente Israelitica perseverasse, opportunius in Colloquio sequenti ostendemus. Porro, in hac confusione Babelica natas fuisse 70. vel 72. linguas juxta numerum nepotum Noemi, communis est veterum Patrum sententia. Hinc *Patres Larini*, qui recensent septuaginta duntaxat Noemi nepotes, ajunt, septuaginta in hac confusione Babelica ortas fuisse linguas. *Patres vero Græci*, qui septuaginta duos numerant nepotes Noemi, dicunt, numerum linguarum in confusione Babelica excrevisse usque ad septuaginta duas. Verum ipse, ut candidè fatear, cum veterum de 70. vel 72. linguis sententia certa non omnino sit, probabilius existimo, certo definiri haud posse lingua-

guarum numerum, in quas humanus sermo in confusione Babelica divisus est. Hoc unum certum est, hac semel facta divisione linguarum, homines fuisse per totum orbem dispersos, & alios in alias commigrasse terras, ubi diversis nationum populis, Monarchiis, & Regnis dedere initia.

D. Potestne certo e Sacra Scriptura probari, Noemi nepotes, post linguarum confusionem, in omnes universi orbis terras fuisse dispersos? obvium enim habui nudiustertius quemdam Sacrae Geographiae peritum, qui asserbat divisas, & possessas fuisse a filiis, & nepotibus Noemi non universas totius orbis plagas, ac terras, sed regiones tantum terrae Sanctae, vel terrae ei conterminas.

M. Commentum tibi narravit quisque ille fuerit Sacrae Geographiae peritus, quod memini me legisse in Praedamitarum Systemate, quod procudit quidam fabulator, qui sese omnibus deridendum propinavit. Hanc autem fabulam aperte explodit Scriptura Sacra, quae, postquam cap. 9. libri Geneseos persequitur generationes trium filiorum Noemi, videlicet *Semi*, *Chami*, & *Japheti*, enumerat deinde cap. 10. generationes filiorum, qui orti sunt ex *Semo*, *Chamo*, & *Japheto*, quibus enumeratis, subdit: *Ab his divise sunt Insulae Gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam, & familias suas in nationibus suis.* Qui autem, amabo, suum in animum inducere potest, per *Insulas Gentium*, & *nationes* significari non Gentes per omnes Mundi terras dispersas, sed tantum terrae Sanctae populos, sicut falsis, & frivolis nixus conjecturis scripturire ausus est fabulator Praedamitarum, in quem bene multi viri eruditi calamum acuerunt, multisque argumentis ex Historia Sacra petitis luculenter demonstrarunt, omne genus humanum, quod universali Noetico Diluvio pene extinctum fuerat, a filiis, & nepotibus Noemi fuisse reparatum, universosque terrarum omnium populos ab illis fuisse propagatos. Hos inter viros eruditos, qui hac provincia egregie defuncti sunt, eminet *Bochartus*, superius a me laudatus, ut in Hi-

storia, ac Geographia Sacra verfatissimus Scriptor, quem digito tibi monstrasse abunde sufficiat. Dicam tantum in genere, *Semi*, Noemi filii, posteros occupasse Asiam Orientalem, & partem Australem; *Chami*, alterius filii Noemi, posteris obvenisse partem Asiae Australis, & Africam; *Japhetum* vero, Noemi itidem filium obtinuisse Asiam Septentrionalem, & Europam.

D. Quoto anno post Diluvium contingere haec tria, quae mox memorasti, nimirum structura turris Babelicae, linguarum confusio, & hominum in omnes orbis regiones dispersio?

M. Haec tria sub *Phalego*, Patriarchae *Heberis* filio, contigisse, constans est omnium sententia. Sed utrum haec tria acciderint, nascente *Phalego*? an ipso adulto, an morti propinquo? non convenit inter omnes. Alii post *Iosephum* Hebraeorum, lib. 1. Antiq. Jud. cap. 7. & *S. Augustinus* lib. 16. *De Civit. Dei* c. 11. censent, haec tria contigisse nascente *Phalego*, & ob eam rem memorabilem Patriarcham *Heberum* nascenti filio suo nomen dedisse *Phalegi*, quod significat dispersionem, seu divisionem. Natus autem est *Phaleg* anno centesimo a Diluvio expleto. Alii dicunt, haec tria contigisse adulto jam *Phalego*. Alii denique volunt, haec tria facta esse extremis *Phalegi* temporibus, seu in illius morte, quae incidit in annum ab expleto Diluvio 338.

D. Indica, si placet, sententiam, quae tibi hac in re magis probatur, quamque ipse ambabus manibus amplectar.

M. Mihi magis arridet media sententia, quae haec tria, seu structuram turris Babelicae, confusionem linguarum, & terrarum divisionem, statuit facta esse adulto jam *Phalego*, Patriarchae *Heberis* filio. At enim prima sententia, quae tuetur, haec tria contigisse nascente *Phalego*, non mihi placet, quia *Phaleg*, filius *Heberis*, natus est, sicut mox diximus, anno centesimo a Diluvio expleto. Qui autem credibile est, tres filios Noemi, *Semum*, *Chamum*, *Japhetum*, potuisse intra centum

annos tot procreare filios, ex quibus Regna, populi, & numerosæ coloniz ad universam, qua late patet, terram incolendam formarentur, quod sane omnino incredibile videretur? At, in media, quam sequor, sententia, nihil prorsus apparet, quod sit creditu difficile. Exitimo siquidem, structuram Turris Babelicæ, confusionem linguarum, ac terræ divisionem contigisse jam adulto *Phalego*, seu anno nonagesimo secundo ætatis ipsius, hoc est, anno Mundi 1848. a Diluvio autem anno 192. Non est autem incredibile, tres filios Noemi intra spatium 192. annorum potuisse tot progignere homines, quot ad construendam Turrim Babelicam, & ad condenda diversa Regna, quæ initio erant admodum angusta, sat superque sufficere potuerunt, idque eo facilius credi potest, quod polygamia, seu facultas plures simul uxores ducendi, fuerit a Deo post Diluvium permissa ad sobolis humanæ incrementum, ad orbis vastitatem reparandam, adeo ut non desint Auctores graves, qui per regulas Arithmeticæ demonstrant, tempore, quo facta est orbis divisio, extare potuisse numerum trecentorum octoginta millium, sexcentorum & quinquaginta marium, totidemque faminarum. Quæ demonstratio a doctissimo *Petavio*, & ab aliis Chronologis, qui hoc argumentum ex professo tractarunt, tradita inde magis confirmari potest, quod homines post Diluvium, cum propter vivax, ac vegetum corporis robur ad multos annos superstites essent, potuerunt sive ope polygamiz simultaneæ, sibi id ætatis a Deo concessæ, sive beneficio divinæ fecundantis benedictionis, pares esse plurimis procreandis liberis, ita ut quod annis singulos gignerent filios, aliquando geminos, & nonnunquam tergeminos haberent. Cum igitur media illa, quam proposui, sententia nihil habeat, quod sit creditu difficile, quodque negotium facessere possit, ei lubentissime subscribo, nec differendam esse puto hanc factam terræ divisionem in tempus illud, quod mortem *Phalegi* proxime antecessit.

D. Si terræ divisio facta est adulto jam *Phalego*, hoc est, anno ætatis suæ nonagesimo secundo, quorsum igitur ejus

pater *Heber* nascenti filio indidit nomen *Phalegi*, quod significat divisionem terræ? Præterea, media hæc sententia, quæ, in præfigendo tempore divisionis terræ, tibi magis probatur, non omnino, pace tua dixerim, difficultatem solvit. Si enim stare velimus calculo *Textus* Hebræi (quem Græcorum, seu Ixx. Interpretum Chronologicæ præferendum esse jam me monuisti) comperiemus, a Diluvio Noetico usque ad nativitatem Abrahami interfuxisse duntaxat annos ducentos nonaginta duos. Verosimile autem non est, in tam exiguo temporis intervallo tot Reges, quorum meminit Historia Sacra, quique vel ante ortum Abrahami extiterunt, vel ei cœtanei fuerunt, potuisse ex tribus duntaxat Noemi filiis, a Diluvio superstitibus, oriri, ac multiplicari. Enim vero, ut nihil in præsentia dicam de Assyriorum, Ægyptiorumque Regibus, qui etiam ante ortum Abrahami amplissima jam Regna occupabant, & multa inter se bella movebant, legi nuperrime cap. 14. Libri Geneseos, fuisse novem Reges Abrahamo cœvos ac suppres, quorum uni, scilicet *Chedorlahomor*, quinque Reges anni duodecim servierunt, annoque decimo quarto redintegratum est bellum, quo *Loth*, nepos Abrahami, captus est, & ab Abrahamo fuit servatus. Cum igitur, juvene adhuc Abrahamo, tot extiterint Reges, multaque inter illos servissima exarserint bella, vix ac ne vix quidem intelligi potest, quo pacto tot Reges, totque nationes, longe a se invicem separatæ, ex tribus Noemi filiis intra spatium ducentorum nonaginta duorum annorum pullulare & exurgere potuerint? Addo etiam, *Diedorum Sciculum*, quem paucis abhinc diebus legebam, de Assyriorum Imperii amplitudine ac potentia sub *Nino* capit. 2. *Bibliotheca* disserentem, testari, *Ninum*, amplissima sui nominis condita urbe, dicta *Ninive*, Armeniam, Mediam, Syriam, Ægyptum, Phaziciam, & Asianos tractus omnes, præter Indiam, occupasse; postremo, Baetrianos infinitis copiis fuisse aggressum, ita, ut in ejus exercitu peditem

essent decies species centena millia, Equitum ducenta millia, falcatorum currum centum millia cum sexcentis. Porro, *Ninus* fuit filius *Beli*, qui primo regnavit in Babylone, atque Babyloniorum, seu Assyriorum Imperii conditor fuit. Si ergo Babyloniorum, seu Assyriorum Imperium conditum sit a *Belo*, tempore, quo divisionem terræ factam esse, seu anno a Diluvio centesimo nonagesimo secundo, asseruisti; non video sane, quomodo fieri potuerit, ut intra tam breve, & angustum temporis spatium Babyloniorum, seu Assyriorum Imperium evaserit adeo amplum, ac longe lateque patens, ut *Ninus*, qui patri suo *Belo*, Babyloniorum, seu Assyriorum Imperii conditori, successit, habuerit exercitum ex innumeris conflatum hominibus, totque Provincias, & nationes victricibus armis subegerit, sicut narrat *Diodorus* loco mox a me laudato.

M. Video, te ad nostrum Colloquium non imparatum accessisse; tres etenim difficultates proposuisti, quæ explicatione indigent. A prima autem cito me expediā. Quamvis enim terræ divisio ceteris, sicut dixi, anno nonagesimo secundo ætatis *Phaleg*, attamen pater ipsius *Heber* nascenti filio suo indidit nomen *Phaleg*, quod significat divisionem terræ, quia *Heber* spiritu Prophetico prævidit, tempore hujus filii, qui nascebatur, futuram terræ divisionem. Ita respondet *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Genesim, *S. Chrysostomus* Hom. 30. in Genesim, *Abulenſis*, & *Lyranus*. Alteram, quam proposuisti, difficultatem, plene dissolvam in sequenti Colloquio nostro, ubi auxiliante Deo, discutiemus nonnulla Dubia, quæ circa Historiam secundæ Mundi ætatis moveri & ventilari solent. Interim dicam hic obiter, ab universali Diluvio Noetico usque ad ortum *Abrahami* fluxisse annos 352. non vero annos tantum 292. *Abrahamus* siquidem, juxta Calculum Textus Hebræi, natus est non anno ætatis patris sui *Thare* septuagesimo; sicut perperam nonnulli autumant Chronologi, sed anno centesimo trigésimo patris sui *Thare* prodiit in lucem. Quo fit, ut, facta annorum supputatio, numerentur a Diluvio Noetico us-

que ad ortum *Abrahami* anni 352. Et rursus a Diluvio usque ad vocationem *Abrahami* (quæ contigit anno ejus ætatis septuagesimo quinto) intercesserint anni 427. Non est autem creditu difficile, intra spatium 352. vel 427. annorum potuisse a tribus filiis *Noemi*, eorumque posteris, sic humanum genus propagari, ut *Abrahami* tempore multi extiterint Reges, jamque conditæ fuerint Babyloniorum, seu Assyriorum, & Ægyptiorum Monarchiæ, quæ tamen in ortu suo parvæ, tenues & angustæ fuerunt. *Belus*, ille, quem Historici *Phaphani* dicunt fuisse Imperii Babyloniorum, seu Assyriorum conditorem, vocatur in Sacris Litteris *Nembrodus*, qui fuit filius *Chus*, nepos *Chanaan*, & pronepos *Chami*, filii *Noemi*, sicut legitur cap. 10. v. 10. libri Genesim. Huic *Belo*, seu *Nembrodo*, successit in Babyloniorum, seu Assyriorum Imperium *Ninus*, ejus filius, a quo condita est urbs *Ninive*. Circa idem tempus, quo Babyloniorum, seu Assyriorum Imperio *Nembrodus* primordium dedit, alibi quoque Regna constituta sunt, præsertim Ægyptiorum, & Sicyoniorum, quorum exordia, in variis confingendis Regum Dynastiis, *Julius Africanus*, *Eusebius* in Chronico, & *Diodorus Siculus*, in sua Bibliotheca fabularum licentia corruerunt. Hinc patet responsio ad tertiam, quam proposuisti, difficultatem, petitam ex narratione *Diodori Siculi*, de Assyriorum Imperii amplitudine ac potentia sub *Nino*. Hæc quippe *Diodori* narratio, ceu fabulosa, sibilo explodi debet. Ut enim Assyriorum Imperii, cujus Historiam describebat ille Scriptor, originem augustiorem redderet, de *Nini* potentia, ejusque Imperii amplitudine multa finxit, splendide mendacia longo latoque calamo libere effudit, & ut vulgo ajunt, ex musca elephante fecit.

D. Manſitne apud illos homines, qui in confusione Babelica sermone diversi, in varias terræ rationes dispersi sunt, solius Dei veri cultus, seu avita illa, quam a Majoribus suis acceperant, Religio?

M. Minime gentium. Hi siquidem homines post confusionem linguarum hæc atque

atque illac dispersi, omnes insulas & orbem totum repleverunt, & a stirpe sanctæ radicis avulsi, novos sibi mores, ac Instituta pro arbitrio condiderunt. *Sed omnium primi* (utor verbis *Laetantii* lib. 2. *Divin. Institut.* cap. 14.) *qui Ægyptum occupaverunt, celestia suspicere, atque adorare ceperunt.* Et quia nec domiciliis tegebantur, propter aeris qualitatem (nec enim in ea regione nubibus subtegitur cælum) cursus siderum, & defectus notaverant, dum ea sæpe venerantes, curiosius atque libenter intuerentur. Postea deinde portentificas animalium figuras, quas colerent, commenti sunt, quibusdam prodigiis induti. Ceteri autem, qui per terram dispersi fuerunt, admirantes elementa Mundi, cælum, solem, terram, mare, sine ullis imaginibus, ac templis venerabantur, & his Sacrificia in aperto celebrabant, donec processu temporis potentissimis Regibus templa, & simulacra fecerunt, eaque victimis & odoribus colere instituerunt. Sic aberrantes a notitia Dei, gentes esse ceperunt. Errant igitur, qui Deorum cultum ab exordio rerum fuisse contendunt, & priorem esse gentilitatem, quam Dei religionem, quam putant posterius inventam, quia fontem atque originem veritatis ignorant. Ex quo *Laetantii* testimonio colligere debes primo, homines, post linguarum confusionem in omnes terræ plagas dispersos, neglecto solius Dei veri cultu, Idolis servisse. Tanta videlicet erat hominum id ætatis ad malum proclivitas, ut nulla prorsus habita ratione Diluvii, in lordes, flagitia, & in Idololatriam prolapsi sint. Secundo colligere debes, Idololatriæ originem non alius esse arcessendam, quam ab eo tempore, quo sancta linguarum confusione homines per omnes orbis regiones dispersi sunt.

D. Cum de idololatriæ exordio jam cæperis habere sermonem, rem mihi pergratam faceres, si primo ostenderes, quo pacto inventa sit Idololatria, & quis post hominum in varias Orbis terras dispersionem, ei dederit initium? Secundo, quis fuerit Idololatriæ progressus? & denique quis ejus interitus?

M. Amplissimum sane mihi proponis differendi argumentum, de quo non mi-

nus late quam erudite pertractat *Joannes Gerardus Vossius* in libro, quem *De Idololatria* concinnavit. Hunc itaque Auctorem, si tibi per otium liceat, consulere poteris. Ipse vero, qui mihi præscriptos brevitates limites excedere nolo, rem totam summam perstringam. Imprimis, quod spectat exordium & Auctorem Idololatriæ, seu Polytheismi, pervulgata est Scriptorum sententia; *Ninum* (qui fuit filius *Nembrodi*, *Noemi* nepotis, cujus regni principium in terra *Sennaar* *Babylon* fuit, sicut legitur cap. 10. libri *Geneseos* v. 10.) extitisse Idolorum, & Idololatriæ auctorem. *Ninus* siquidem, mortuo patre suo *Belo*, seu *Nembrodo*, quem ardenti prosequeretur amore, ut eum præsentem sibi, ad levandum utcumque dolorem, redderet, statuat in ejus erexit honorem, quam votis & Sacrificiis a servis suis & domesticis coli voluit, ita ut nullam gratiam, nullamve beneficium, nisi reclamarent patrem, concederet. Hic autem *Ninus*, filius *Beli*, seu *Nembrodi*, idem est ac ille Rex *Assur*, cujus meminit *Moses* cap. 10. v. 10. libri *Genesim*, dicens: Fuit autem principium regni ejus (idei, *Nembrodi*, qui fuit filius *Chus*, & nepos *Noemi*,) *Babylon* in terra *Sennaar*. Et versu sequenti subdit *Moses*: De terra illa, seu *Sennaar*, egressus est *Assur*, seu *Ninus*, qui edificavit *Niniven*, & plateas erexit. *Ninus* autem, filius *Beli*, ideo dictus est Rex *Assur*, quia, licet regnis *Babyloniorum*, & *Assyriorum* perinde potiretur, maluit tamen Rex *Assyriorum* dici, quam *Babyloniorum*, eo quod *Babyloniorum* regnum, quod *Belus*, seu *Nembrodis*, ipsius pater, condiderat in terra *Sennaar*, paternam quidem gloriam commendaret, sed *Assyriorum* Regnum, quod *Ninus* suam in potestatem victricibus armis redegerat, propriam ejus virtutem magis commendaret. Primus itaque Idololatriæ auctor fuit *Ninus*, qui patrem suum *Nembrodam*, dictum *Belum*, publica Apotheosis sub titulo *Jovis*, vel, ut aliis placet, *Saturni Babylonii*, retulit in Deum, sicut observat *S. Hieronymus* *Comment.* in cap. 2. *Osee*, dicens: *Ninus*, in tantam pervenit gloriam, ut patrem suum.

suum Belum referret in Deum, qui hebraice dicitur Bel... hunc Sidorii & Phœnices appellant Bahal. Hoc infestissimum Nini exemplum plerique Principes deinceps imitati, Idololatram per totum terrarum Orbem propagarunt, ut fuse demonstrat Sacer auctor libri *Sapientie* cap. 14. v. 14. & seqq. Cæperunt ergo homines (ut ea, quæ Idololatram spectant, breviter attingam) primum Astra, seu vera numina colere; deinde, crescente vanitate, & prava invalescente consuetudine, Reges Deorum numero accensuerunt populi, & quosdam Heroes, quos inter eminet *Hercules*, propter res ab ipsis præclare gestas, divino cultu donarunt. Postremo, eo impietatis & insanix proruperunt homines, ut eos mutis animalibus, serpentibus, draconibus, bobus, divinum deferre cultum non puduerit, sicut testatur Apostolus *Paulus* in Epistola ad Romanos cap. 1. dicens: & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum, & serpentium. Hinc orta est in Mundo vana Idolorum superstitio, quam *Lactantius* cap. 8. lib. 1. *Divin. Institutionum* sic eleganter refellit: Unde mihi de tanta Dei majestatis sepius cogitanti, qui Deos colunt, interdum videri solent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes, tam non multum a mutis animalibus differentes, qui credunt, eos, qui geniti sunt maris ac semine coitu, aliquid majestatis, divinæque virtutis habere potuisse. Porro, constat, prosequitur idem Scriptor, *Herculem*, *Apollinem*, *Liberum*, *Mercurium*, *Jovemque ipsam cum ceteris homines juisse, quoniam ex duobus sexibus nati. Et paucis, interjectis, subdit: Quomodo ergo, inquit aliquis, Dii crediti sunt? nimirum quia Reges maximi, ac potentissimi fuerunt, ob merita virtutum suarum, aut munus, aut artium repertarum, cum chari fuissent iis, quibus imperitaverant, in memoriam sunt consecrati. Quod si quis dubitet, res eorum gestas, & facta consideret, quæ universa tam Poetæ, quam historici veteres prodiderunt. De simulacris Deorum, eorumque contemptu, leges eundem *Lactantium* cap. 4. lib. 2. *Divin.**

Instituit. Perstitit in mundo Idololatria usque ad Christum, Salvatorem nostrum, qui, sicut prædixerant Prophetæ, Idololatram, tot annorum diuturnitate roboratam, penitus profligavit, deorum delubra solo æquavit, Dæmonibus, per ambigua Oracula populum deludentibus, æternum imposuit silentium, uniusque veri Dei cultum in universum orbem invexit.

D. Cum homines, post linguarum confusioem, per omnes Orbis partes fuerint dispersi, optarem, ut brevem hic delineares totius Orbis descriptionem, eademque opera ostenderes, quo pacto omnes Mundi partes a filiis, Nepotibusque *Noëni* fuerint occupatæ, atque habitatæ.

M. Partes Mundi terrestris, nobis cognitæ, sunt omnino quatuor, *Asia*, *Africa*, *Europa*, & *America*, quæ novus Orbis, appellatur. *Asia* sex potissimum partes, juxta recentiorum Geographorum divisionem complectitur, scilicet *Asiaticam Turcarum ditionem*, *Persidem*, seu *Perlarum Imperium*; *Indiam*, *Chinam*, *Tartariam magnam*; & *Insulas*, quæ *Asiæ* adjacent, & quæ sunt *Laponenses*, *Philippinæ*, *Moluccæ* &c. *Africæ* partes octo præcipue numerantur, nimirum: *Ægyptus*, *Barbaria*, *Bildagerid*, *Zaara*, seu *Desertum*, *Nigritia*, *Guinea*, *Æthiopia*, ac *Nubia*, quibus, nonnæ partitis instar, adjungi possunt *Insulæ* proximæ, scilicet *Madagascar*, *Sancti Thomæ*, *Promontorii viridis*, *Azores*, *Fortunatæ*, seu *Canariæ* &c. In *Europa* ad Septentrionem occurrunt primo *Insulæ Britannicæ*, quæ *Angliam*, *Scotiam*, & *Hiberniam* complectuntur: Deinde, in continente, seu in terra, reperiuntur *Dania*, & *Norvegia*, tandemque *Suecia*, & *Moscovia*. Ad Austrum vergunt *Hispania*, *Italia*, & *Turcicum* in *Europa* Imperium, quæ in variis adhuc Provincias, & Regna distribuuntur. Medio denique loco consistunt *Gallia*, *Germania*, *Polonia*. Quarta Mundi Pars, quæ dicitur *America*, vel Septentrionalis est, & vocatur *Mexicana*, vel Meridionalis est, & appellatur *Peruviana*. In Septentrionali *America* inveniuntur *Canada*, seu nova *Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Mexicana* Regio, & nova *Hispania*, quibus adici pos.

possunt Insula California, & aliæ minores. In America vero Meridionali extant *Castella aurea*, *Guiana*, *Pervium*, *Chili*, *Magellancia Regio*, *Brasilia*, *Paraguaja*. Has quatuor Orbis Partes, & in his contentas Insulas a tribus filiis Noemi, eorumque nepotibus, post divisionem terræ, habitatas fuisse perdocte ostendit *Samuel Bochartus* in libro, cui titulum indidit *Phaleg*, seu de *Sacra Geographia*, ubi omnium Gentium, post divisionem terræ ex tribus Noemi filiis, eorumque nepotibus, prodeuntium origines, situs, linguas, mores, Regnorum initia, Religionum institutiones, ac incrementa, Ethnicarum fabularum natales & fundamenta, singularum Nationum commercia, Colonias & societates, incredibili labore ita diserte exposuit, ut Babylonica Terrarum dispersioni præfuisse, & singulis Nationibus regiones suas, idiomaticas, mores, cultus, Instituta, præfens ipse definiisse videatur. Hunc itaque Auctorem, si ea de re plura scire aveas, consulas velim.

D. At, dicas mihi, si placet, quo pacto filii Noemi, eorumque nepotes, potuerint, post divisionem terræ, in Americam penetrare? Americani siquidem, ut nuperrime audiui a viro erudito, sunt Antipodes respective ad varias regiones hujus nostri Orbis veteris. Porro Antipodas, seu populos adversis vestigiis nobis oppositos, quasi commentitios non solum rejecere *Lactantius*, & *S. Augustinus*, ut me monebat vir ille eruditus, sed etiam Summus Pontifex *Zacharias*, urgente *Bonifacio*, Episcopo Moguntino, Sententiam Suspensionis tulit adversus *Virgilium*, Presbyterum, quod Antipodas esse affirmasset. Hoc autem *Zacharia* Papæ factum a multis Historicis ad annum Christi 748. narrari, propriis ipse oculis inspexi. Credibile igitur non est, filios Noemi, eorumque nepotes, post divisionem terræ, Americam penetrare & habitare potuisse, cum ea Regio nullos prorsus incolas admittat, nec admittere possit.

M. Existere in rerum natura Antipodas, quales sunt *Americani*, nega-

runt quidem olim *Aristoteles* 2. Meth. cap. 5. *Lactantius* lib. 3. Divin. Instit. cap. 23. & *Augustinus* lib. 16. de Civitat. Dei capit. 9. Sed, ob diversas rationes, quas hic breviter referre non abs re erit. In primis, *Aristoteles* negavit esse Antipodas, quia putavit, sole sub ardepte, atque radios ad perpendicularum vibrante, neque pluvias, neque fontes, neque flumina esse posse, ac subinde, neque arbores, neque pascua, & consequenter, neque animalia, neque homines. *Lactantius* vero negavit esse Antipodas, ob vulgarem illam opinionem, quod homines pedibus sursum, & capite deorsum penduli, inverfisque ordine deberent incedere. Sic enim loco mox a me laudato scribit elegantissimus ille Auctor: *Quid illi, qui esse contrarios vestigiis nostris Antipodas putant, num aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines, quorum vestigia sint superiora, quam capita? aut ibi, quæ apud nos jaceant, inverfâ pendere? fruges & arbores deorsum versus crescere? pluvias & nives, & grandinem sursum versus cadere in terram? & miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum Philosophi, & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant? &c.* Denique *S. Augustinus* negavit esse Antipodas, quia existimavit ejusmodi homines suam haud potuisse originem trahere ex aliquotium filiorum Noemi, a quibus tamen Scriptura Sacra c. 9. libri Geneseos ait, *disseminatum esse omne genus hominum super universam terram*. Putavit, inquam, *S. Augustinus*, nullum ex tribus Noemi filiis, eorumque nepotibus, immensam superare potuisse molem vastissimi illius Oceani, statim occurrentis post Fretum Gaditanum, sicque negavit esse Antipodas, seu Americanos. Verum, nostris temporibus nullus est, qui in dubium revocet, existere Antipodas, seu populos Americanos, cum frequenter in Americam navigent Hispani, Galli, Angli, quorum alii aliis regionibus detectis nomina sua quique lingua imposuerunt. Primus, qui regionem Americanam, quoad oram maritimam, lustravit, fuit *Alphonfus Sanchez*, nauclerus Bæticus, qui,

qui, rediens in Hispaniam, ut majori apparatu navium & hominum instrueretur, morte præoccupatus, tradidit sua Scripta *Americo Vespucio*, natione Florentino, qui *Emmanuelis*, Lusitanæ Regis, auspiciis a Gadibus profectus anno 1497. hanc regionem detexit, quæ ab ipso nomen *Americæ* sumpsit. Ante hanc tamen *Americum Vespucium*, quasdam Americæ Insulas, *Hispaniolam*, videlicet, *Cubam*, & *Jamaicam*, anno 1494. ingressus fuerat *Christophorus Columbus*, Genuensis. Modo in Americam, dictam *novum Orbem*, multi eunt & redeunt singulis diebus, & ad populos Americanos mittuntur viri Apostolici, veritatis Christianæ præcones, a quibus æternæ salutis viam docentur, salutaremque doctrinam accipiunt. Immo, in America Christianam Religionem vigere, & in ea latissime esse diffusam, tam certum est, quam quod maxime. Quo pacto autem filii, aut nepotes *Noemi* potuerint immensam superare molem vastissimi Oceani, statim occurrentis post Fretum Gaditanum, usque ad Americam? etsi, ut eandem fatear, explicatu difficile sit, potest tamen dici primo, quod, sicut Deus transtulit *Henochum*, & *Heliam*, ita, non obstante vastissimo illo Oceano, transtulit aliquot ex nepotibus *Noemi* in Americam, quam nos *novum Orbem* nunc appellamus. Secundo dici potest, illum, vastissimum licet, Oceanum pluribus insulis esse respersum, sicut & multa alia maria Insulis magnis, parvis, & mediocribus scatent. Fieri ergo facile potuit, ut nepotes *Noemi*, postquam omnes Orbis regiones gentibus impleverint, transirent de Insulis ad Insulas, donec diffunderentur hac illac per Americam totam. Denique dici potest, aliquos ex nepotibus *Noemi*, qui Africam incolebant, potuisse inter navigandum, præter intentionem, & procellarum impetu abreptos, transire ex Africa in Brasiliam, quæ est pars propinquior Americæ, indeque facili negotio devehire in Americam, eosque ibi sublitisse, & multiplicatos fuisse, eo modo, quo Hispanus *Cabral*, e Lusitania solvens invenit, præter intentionem, & tempestatis impetu raptus, eandem Bra-

siliam; & alter Hispanus, *Barticus* iidem, procelloso mari raptus, & præter intentionem suam, reperit *Jucatam*, & littus *Veraguas*, quæ sunt partes Mexici.

D. Americanos ex Africanis descendisse mihi (cum tua bona venia) probabile non videtur, quia Africani meridionales, cujusmodi sunt *Guinei*, *Angolitani*, & Accolæ maris nigri, habent colorem profusum nigrum. Si ergo Americani ex Africanis meridionalibus descenderent, ut mox insinuasti, deberent pariter esse omnino nigri, quia materia illa primigenia, quam parentes communicant filiis, & qua formatur horum corpora, tota imbueretur illo nigredinis fermento, & filiorum corpus totum evaderet nigrum, sicut experimur in filiis, quos parentes nigri gignunt in regionibus nostris. Porro, *Americanis* licet sint coloris fusci & subobscuri, non sunt tamen omnino nigri, sicut sunt *Guinei*, & alii Africani meridionales: hæc igitur Americanos inter & Africanos in colore diversitas argumento est, Americanos ex Africanis non descendisse.

M. Causa nigredinis Africanorum, *Æthyopum*, *Guineorum* &c. non aliunde, mea quidem sententia, repeti posse videtur, quam ex magna, quæ in Africa reperitur, copia metallorum, præsertim argenti vivi, ferri, & carbonum fossilium, in terræ visceribus latitantium, forasque emittentium, & per aerem spargentium subtilis fumus, halitus, & spiras viscosos, nigros, tetroque vapores, quos dum continuo ebibunt, respirantque corpora, sensim sine sensu nigerrimum contrahunt colorem. Nepotibus itaque *Chami*, filii *Noemi*, in Africam, post divisionem terræ, ingressis, contigit, quod apud nos accidere solet hominibus diu degentibus in culinis, in quibus jugiter ardent carbonem illi fossiles, aut res mittentes tantum vapores nigros, nempe quod mutatur illis color, & in nigredinem degenerat. Nepotes igitur *Chami*, qui Africam occuparunt, respirantes semper illos halitus, e terrarum visceribus erumpentes, nigrum contraxerunt colorem, & materiam eis-

eisdem tetrīs refertam spiritibus per generationem communicarunt filiis suis, quibus, post aliquot generationes, idem contigit, quod caminis nostris, qui ex vaporibus, halitibusque, jugiter ex materia infra combusta ascendentibus, evadunt nigri. Hæc est vera causa, ni meam fallat mens, nigredinis Africanorum. At nunc breviter explicandum est, cur Americani, qui, ut antea diximus, ex Africanis descendunt, sint coloris duntaxat fusci & obscuri, sed non prorsus nigri, sicut sunt Africani, ex quibus prodierunt? Hujus discriminis in colore Africanos inter & Americanos hæc ratio proferri potest. Nempe, quod Africani, qui ex Africa meridionali in Americam transierunt, erant omnino nigri coloris, sed postquam in America sedes suas figissent, paulatim intensas illorum nigredo mitigata est, & in colorem nec album, nec nigrum, sed in fuscum, & subobscurum degeneravit. At enim, cum in America Mineralium, carbonem fossilium, tectos emittentium halitus & vapores fuscus tanta non sit copia, quanta est in Africa, fieri facillime potuit, ut illorum Africanorum, qui dum in Americam transierunt, nigri prorsus coloris erant, filii, qui nunc Americani dicuntur, amiserint, post aliquas generationes, paternam illam nigredinem intensam, & contraxerint hunc colorem, quo nunc tinguntur, quique nec albus, nec niger est, sed fuscus ac subobscurus; non secus ac mutatis Solo, Cælo, aquis, & cibo, mutari solent aliorum hominum complexionēs.

D. Hæc teneas, ut ingenue fatear, crederem, insitam illam nigredinem, ac perpetuo Africanis meridionalibus inhaerentem, vel ex eo præcise nasci, quod populi illi degant sub Zona torrida, & radiis directis Solis sint obnoxii: vel hanc Africanorum meridionalium nigredinem esse poenam *Chami*, illarum gentium Patris: quasi primam irreverentiam filii adversus patrem, qualis fuit illa *Chami* adversus patrem suum. *Noemum*, ultus fuerit Deus ea nota perpetua, perinde ac *Caino*, in poenam: fratrum homicidii, signum, quo ab omnibus statim dignosci posset, imposuit.

M. Neutri capiti, quod assignasti, accepta referri debet Africanorum meridionalium nigredo. Et primo quidem, Zona torrida sub qua degunt Africani meridionales, non est causa eorum teterrimæ nigredinis, quia multe sunt aliae nationes sub Zona torrida, videlicet major pars Americanorum, & tamen licet sint fusci & subobscuri coloris, sicut mox innuimus, non tamen sunt coloris teterrimi, ac penitus obscuri. Secundo dici non potest, Africanorum meridionalium nigredinem esse poenam a Deo ipsis inflictam ob culpam *Chami*, eorum parentis; id, inquam, dici minime potest: Tum quia, de illa poena fileet omnino Scriptura Sacra, quæ tamen de signo, quod Deus *Caino*, propter fratrum homicidium, imposuit, disertam mentionem facit: Tum quia etiam, Africanis septentrionales, & Palæstini etiam sunt nepotes *Chami*, sicut ait Scriptura, & tamen isti non faciuntur totali illa nigredine: Tum quia, Indi Orientales sunt nepotes *Semi*, filii *Noemi*, & fratres *Chami*, & tamen inter illos sunt nationes prorsus nigrae; sicut in ipsa Insula *Manil*. Adde denique, Deum non vibrasse maledictionem in *Chanaanem*, sicut superius observavimus, sed in ejus filium natu minimum, qui *Chanaan* in Scriptura nuncupatur: *Maledictus Chanaan, servus servorum D'ci*. Genesis. cap. 9. Porro, posterius istius *Chanaan*is, filii *Chami*, non sunt Africani, sed Sidonii, & Chananai, sicut constat ex c. 10. v. 15. libri Geneseos. Divina itaque maledictio in *Chanaanem*, filium *Chami*, vibrata, non afficiebat Africanos, qui ex *Chamo* quidem descendebant, non per *Chanaanem*, cui imprecatus fuerat Deus, sed per alium ejus filium, puta *Phuth*. Nigredo igitur Africanorum meridionalium nec in Zonam torridam, sub qua degunt, nec in poenam, a Deo posteris *Chami*, a quo descendunt, inflictam, tamquam in causam, rejici debet.

D. Nunc facile capio, quo pacto, facta post diluvium divisione terræ, posterius Noemi omnes Orbis partes adierint, & ex continente ad ejus Insulas, etiam valde distitas navigando transierint, ibique domicilium fixerint. Sed

nec-

necdum facis intelligo, qui fieri potuerit, ut animalia ex continente in remotissimas Insulas, in quibus nunc reperiuntur, transire potuerint? Non loquor autem hic primo de animalibus, quæ sunt utilia, quia ejusmodi animalia ex continente in Insulas, valde etiam distantes, iisdem navibus, quibus homines vehantur, asportari potuerunt, sicut revera Hispani in Americam duas species animalium ibi ignotorum, nimirum *Equinam*, & *Bovinam*, asportarunt. Non loquor etiam hic de animalibus, quæ ex putredine nascuntur; necessarium quippe non fuit, ut hæc animalia in Insulas transportarentur, quia in illis Insulis potest esse putredo, ex qua generentur isthæc animalia. Quo fit, ut nemini mirum videri debeat, quod in insulis longe distitis a continente inveniuntur mures, mustellæ, cuniculi, colubri immanes, lacerti, Dracones, & similia. Quoniam, licet hæc animalia fieri soleant generatione, sunt etiam corruptione; Apes siquidem ex putrefactis taurorum visceribus generantur, sicut fuse describit *Poeta*, *Virgilius* lib. 4. *Georgicorum*. Ex medulla etiam spinæ cadaveris humani sunt interdum colubri in sepulcris, & ne in referendis aliis exemplis prolixior sim, Anas marina, quam nos, ob ipsius carnem macram, *Macrofam* appellamus, ex corruptis navium asseribus, aut tignis producit, ut vulgo perhibent. Idem dicendum reor de ranis, vermibus, & omnibus Insectorum generibus, quæ ex putrefacta materia exoriri possunt. De his ergo animalibus, quæ corruptione nasci possunt, in præsentia non loquor, sed de illis duntaxat animalibus, quæ ex putrefacta materia oriri hand possunt, quæque prorsus inutilia, immo & perniciofa sunt, sicut vulpes, lupi, & similes pestes, vel ferocia sunt, ut Leones, Tigrides, Pantheræ, & alia id genus exitiosa animalia. Expone itaque, quæso, quomodo hæc animalia, quæ inutilia sunt, perniciofa, atque ferocia, potuerint e continente, seu e terra, in remotissimas Insulas transire?

M. Esse quædam animalia, quæ, sicut asseris, ex sola putrefacta materia na-

scantur, nulla ratione mihi sit verissimile, longeque probabilius esse cenfeo, omnia animalia, sive insectilia & imperfecta sint, sive perfecta, ex ovis fecunditatis originem habere. Quis enim sibi persuadeat, putrescentem materiam posse repente converti in illud corpus organicum, quod in animalibus insectilibus, seu imperfectis, percipitur, & cujus structura tam affabre elaborata vix ac ne vix quidem humano intellectu comprehenditur? credibile ne est, ex materiæ, ut vulgo ajunt, corruptione, organa omnia corporis viventis sponte formari posse, & vitales functiones obire? id sane, ut candide dicam, superat omnem fidem. Non ergo animalia insectilia, seu imperfecta, nascuntur ex putrefacta materia, quæ certe in venas, arterias, nervos, oculos, nares, & ceteras partes organicas mutari non potest, nec corpus motus, vitæ, ac sensus particeps reddere; sed insectilia, seu imperfecta animalia prodeunt ex ovis a masculo fecundatis, seu spiritu masculino imprægnatis. Idem dicendum esse existimo de animalibus perfectis, illa videlicet ex ovis fecundatis nasci, ac subinde illorum originem refuldi haud debere in seminum permixtionem, cum toties jactata illa *virtus formatrix* in semine, per quam quidam philosophi ajunt, ex commixtione seminum exurgere animalia perfecta, cujusmodi sunt homo, leo, equus, canis &c. sit tantum inane prorsus nomen, & in quo illa *vis formatrix* consistat, aut qua ratione operetur? omnes alto premant silentio.

D. Vere nunc illud *Terentii* Dictum usurpare possum: *Fecisti probe: incertior sum multo, quam dudum*. At enim, si animalia insectilia, seu imperfecta, non nascantur ex putrefacta materia, sed ex ovis fecundatis, seu masculino spiritu imprægnatis, quo pacto, quæso, isthæc insectilia animalia transvehi potuerunt in Insulas illas a continente remotissimas, in quibus modo maximo in numero reperiuntur?

M. Quamvis omnia animalia insecti-

stilia, seu imperfecta, aquis Diluvii Noetici perierint, facile tamen fieri potuit, ut, antequam interirent, aculeis suis, quasi terebris, utentia, ova, masculo spiritu imprægnata, inferuerint in arboribus, quæ sub aquis Diluvii vivebant, suumque virorem servabant, eo pari modo, quo nunc experientia compertum habemus, hæc insectilia, seu imperfecta animalia suis aculeis, tanquam terebris, uti, ad inferenda & deponenda ova sua, a masculo fecundata, in quibusdam fructibus, & arborum tuberculis; ex quibus ovis ibidem reconditis exoritur magna copia vermiculorum, & insectilium animalium, quæ reperiuntur in quibusdam fructibus in quercuum gallis, in fagorum, & aliarum arborum tuberculis, quæ paratissimum ex arborum, fructuumque succo nanciscuntur alimentum. Hinc fortasse est, quod lignum vetus & corruptum vermibus, seu insectilibus animalibus scatet. Nam cum eorum ova diutius in ipso sint aservata, tunc præsertim ab illis excluduntur, cum lignum putrescit, ipsiusque partes majori fermentatione exagitantur. Nec alia fortasse origo est eorum vermium, qui in animalium visceribus, aut artubus nonnunquam delitescunt. Sæpe enim insecta illa minutiora animalia, aut eorum ova cum fructibus & alimentis forbemus, cumque ista animalcula suis ovariiis sint instructa, alia propemodum innumera insectilia animalia excludunt, quæ in *Vasis hepaticis*, in *poro biliario*, & aliis partibus magno quodam numero reperiuntur. Quæ de re si plura desideres, leges librum, quem edidit doctissimus Pater *Sagueius*, Ordinis Sancti Francisci de Paula, *De causa & origine pestis*, quæ in Galloprovincia sævire cepit anno 1720. Hoc autem semel posito, facile intelligitur, insectilia animalia, antequam interirent aquis Diluvii, ova sua, a masculo fecundata, recondidisse in quibusdam arboribus, quæ sub aquis Diluvii vixerunt, suumque virorem retinebant. Quo postea factum est, ut, cessante Diluvio, ex his ovis, quæ quibusdam arboribus, sub aquis Di-

luvii virentibus dilitescebant, innumera exclusa sint insectilia animalcula, quæ ex succo illarum arborum sua parata habebant alimenta. Quod vero sint quædam arborum species, quæ sub aquis vivunt, & virorem suum servant, non solum testantur *Theophrastus* in *Historia Plantarum* cap. 4. *Plinius* Libr. 13. cap. 21. & alii, sed etiam id non obscure innuit Scriptura Sacra, dum cap. 8. vers. 11. Libr. *Genesis*, ait, quod columba, quam *Noë* ex Arca miserat, ut exploraret an cessassent aquæ Diluvii? *Venit ad eum ad vespem, portans ramum olive virentibus foliis in ore suo*. Præterquam quod, etiamsi darem, universas arbores sub aquis Diluvii corruptas & putrefactas fuisse, semper tamen verum esset, ex ea putrefactione arborum, in quibus delitescabant insectilium ova fecundata, innumera potuisse excludi insectilia animalia, quia, sicut superius observavimus, experientia nunc exploratum habemus, ligna, quo vetustiora sunt, eo pluribus vermibus seu insectilibus animalculis esse referta, non alia sane ratione, nisi quia ova illorum insectilium animalium, quæ diutius in istis lignis aservantur, tunc potissimum ab illis excluduntur, cum hæc ligna putrescunt, eorumque partes majori fermentatione perturbantur. Sive ergo insectilia animalia ex materia putrefacta, nascantur, sicut censent nonnulli Philosophi, sive ex ovis, a masculo fecundatis semper excludantur, ut ipse cum viris eruditissimis probabilius esse arbitror, facile intelligitur, non fuisse necessarium, ut isthæc insectilia animalia in Insulas a continente remotissimas post universale Diluvium transtulerentur, cum vel ex materia (ut aliqui volunt) putredine nasci, vel ex ovis (sicut mox exposui) in istis Insulis, etiam a continente conjunctissimis, excludi potuerint.

D. Necdum exposuisti, quo pacto ferocia animalia, sicut sunt leones, tigrides, pantheræ, necnon quædam nociva, videlicet vulpes, lupi, & alia id genus: denique, quomodo volucres potuerint post diluvium transire

fire in Insules a terra, immenso interjecto pelago, valde distantes, & ex illis Insulis ad Americam, quam nos appellamus *novum Orbem*, pervenire?

M. Quamvis vastissimum sit pelagus, quo America a tribus aliis Orbis partibus divellitur, verosimile tamen est, illud antiquitus pluribus Insulis fuisse refectum, quorum nonnullæ progressu temporis, ob validos terræ motus, fuerunt a mari absorptæ. Hoc semel posito, dici potest primo, hæc ferocia animalia, tranando pelagus, potuisse ex nnis in alias viciniore Insulas, & ex his in alias, odore prædæ illecta, usque ad Americam pertransire; non secus ac nostris temporibus homines maritimi subtilibus cymbis, oblongam illam Insularum catenam, quæ a Septentrione in Meridiem per multa centena milliarium transversa occurrit, transcurrunt, & ad remotissimas Insulas, atque regiones perveniunt. Secundo dici potest, ferocia animalia potuisse in Insulas, a continente valde distantes, adveni in navibus a quibusdam hominibus, qui incolae ejusmodi Insularum insensissimo odio prosequerentur, eo fine, ut truculenta illa animalia depopularentur greges suorum hostium, ibique infestam suam speciem propagarent. Tertio fieri potuit, ut aliqui ferocia isthæc animalia in has Insulas a terra remotissimas in navibus asportarint ad jocum, ad delicias, ad pompam, perinde ac modo ad Regum Aulas deferri solent. Hæc autem ferocia animalia, ad illas Insulas semel delata, & postea libertatem nacta, suam speciem ibi propagarunt. Postremo, ista ferocia animalia in has Insulas transvehere potuerunt homines in navibus propter aliquam utilitatem vel pellium, vel medicinarum conficiendarum ex oleo, ex spiritibus, ex sale illorum animalium. Sed de transitu ferocium animalium in Insulas a continente remotissimas sat superque dictum sit. Pauca nunc de transitu volucrum, & avicularum in Insulas, quæ a terra maxime distant, hic edisseram. Censeo igitur volucres & aviculas volando ad viciniore Insulas transivisse, & ex his ad alias, quæ a continente longissimo

Hist. Vet. Test. Tom. I.

intervallo distant, pervenisse, identidem tamen in medio Oceano quiescentes, tantisper arboribus navium insidentes, seque in tanto itinere pascentes culicibus & piscibus volatilibus, quibus pelagus abundat. Testantur liquidem bene multi, qui suas maritimo itinere peregrinationes litteris mandarunt, se vidisse sæpius volucres, quæ supra navium verticibus insidebant, solitas esse interdum, ut vitam sustentarent, involare in pisces volatiles, & in examina culicum, indeque gratum navigantibus præbere spectaculum, præsertim, quando pisces volatiles a mari ad aerem fugiunt, pulsi videlicet a marinis inimicis, sen a pisce majore, & rursus ab aere ad mare fuga se se propiunt, ne incident in alium inimicum aerem, scilicet volucrum piscatricem, in cujus alitum cedunt, ni protinus ab aere ad mare fugiant. Sunt etiam in Insulis, a continente remotissimis, quædam avicularæ, quæ huc ab hominibus fuerunt asportatæ, quæmadmodum de animalibus domesticis superius ostendimus.

D. Sed cur, quæso, voluit Deus, ut non solum homines, qui peccaverant, divinamque ejus Legem violaverant, universali Diluvio interirent, sed etiam voluit eidem præter addicere omnia bruta animalia, quæ in terris erant, exceptis his, quæ *Noemus*, jussu Dei, in Arca servavit, cum tamen bruta animalia, nec peccare, nec divinam Legem transgredi potuerint, ntpote nulla ratione aut libertate donata.

M. Antequam hanc difficultatem diluam, præstat, ut obiter observes, nonnullos errasse in explicanda belluarum natura. *Origenes* Homilia 4. in *Ezechielem* sensit, stellas peccatis esse obnoxias, nec Astra modo, sed elementa etiam, ac proinde ea judicium Dei olim subitura. Ut autem sententiam suam adstruat, *Origenes*, probat, stellas esse animalia, quod mandata Dei dicantur accipere, mandare etiam ipsis Denm, ut statim moveantur temporibus, motus vero hujusmodi neque absolvi posse sine anima, neque sine motu esse posse, quæ anima prædita sint, nec anima solum, sed & ratione pollere,

H ac

ac proinde incrementa capere^d, sine dubio, virtutis, vel decrementa. Adhuc animas antiquiores recentibus syderum corporibus inferi, probat ibidem *Origenes*, cuius licet causam sæpius agat, obiecta diluat, & duriores quandoque opinioniones emollire pro virili satagat illustrissimus *Petrus Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, hunc tamen *Origenis* errorem libr. 2. *Origenianorum*, Quæst. 8. purgare non potuit, imo potius *Sixtum Senensem*, qui *Origenem* ab hoc errore vindicandum suscepit, valide refellit. Ad hunc errorem *Origenis*, Astris, & animalibus, rationem tribuentis, & facultatem peccandi, proxime accedit *Lactantius* lib. 3. *Divin. Instruct.* cap. 10. ubi aperte docet, homines duntaxat per Religionem discrepare a bellis, non vero per rationem, quæ hominibus ac belluis communis est. Sic enim ait: *Summum igitur bonum hominis in summa religione est. Nam cetera, etiam quæ putantur homini propria, in ceteris quoque animalibus reperiuntur. Cum enim suas voces propriis notis discernunt atque dignoscunt, colloqui videntur, ridendique ratio apparet in his aliqua, cum demulsi auribus, contractoque rictu, & oculis in lasciviam resolutis, aut homini alludunt, aut suis quisque conjugibus ac satibus propriis. Nonne aliquid amoris mutuo & indulgentiæ simile impatiunt? Jam illa, quæ sibi prospiciunt in futurum, & cibos reponunt, habent utique providentiam. Rationis quoque signa in multis deprehenduntur. Nam quando utilia sibi appetunt, mala cavent, pericula vitant, latibula sibi parant in plures exitus dispensantia: profecto aliquid intelligunt. Potest aliquis negare illis inesse rationem, cum hominem sæpe deludant. Sed hunc *Origenis* & *Lactantii* errorem, qui animalibus, seu belluis, & rationem & facultatem peccandi inesse perperam existimant, retulisse, abunde refutale est. Nec enim Deus omnia animalia, quæ erant in terra, voluit ut Diluvio universali perirent, eo quod antehac peccassent, sed quia, cum decrevisset Deus, omnes homines, qui peccaverant, penitus exterminare, excepta Noemi familia, necesse fuit, ut omnia animalia, exceptis his, quæ ad aliorum propagationem*

in Arca Noemi fuerunt asservata, submergerentur generalis Diluvii aquis, quæ ut perhibet Scriptura Sacra, altiores montes quatuordecim cubitis superabant. Absit tamen, ut vestro calculo probare velimus sententiam quorundam recentiorum Philosophorum, qui bratis animalibus cognitionem, sensum, vitam & animam prorsus adimunt, voluntque, ea, horologiorum instar, esse pura automata, arcanis rotulis & elateris contexta, quia, inquirunt, si belluæ vita & cognitione præditæ essent, iniuste tot malis & incommodis, quibus sunt obnoxie, a Deo punirentur, cum ullum peccatum, propter quod tot sibi infligeretur poenæ, nunquam admiserint. Absit, inquam, ut hanc recentiorum Philosophorum opinionem probare velim. Licet enim ultro fatear, belluæ vita & sensibili cognitione pollere, eaque, sicut experientia constat, multas perpeti misérias; contendendo tamen, ejusmodi misérias, quas belluæ patiuntur, non esse poenas ipsis a Deo inflictas, sed esse tantummodo defectus, qui consequuntur illarum naturam; sicut ex Gr. si homo fuisset in statu naturæ puræ a Deo conditus, iisdem miseriis, calamitatibus, morbis, & morti obnoxius extitisset, quibus nunc in statu naturæ lapsæ subditus est, cum hoc ramen discrimine, quod homo in statu naturæ lapsæ misérias, calamitates, morbos & mortem perferat tanquam poenæ sibi a Deo illatas propter peccatum originale, quod est causa, radix & origo omnium illarum poenarum. At homo, si in statu naturæ puræ fuisset a Deo creatus, ejusmodi misérias, morbos, & mortem expertus quidem fuisset tanquam defectus consequentes naturam illius, quæ passibilis & mortalis est, sed non tanquam poenæ sibi inflictas a Deo, quia Deus bonus & justus neminem poena afficit nisi obpræcedens peccatum, quod, sicut in confesso est apud omnes Theologos, eo in statu naturæ puræ non fuisset, sicut jam observavimus in primo Colloquio in Historiam primæ Mundi ætatis. Sed de belluis, eorumque natura pliusquam satis dictum sit, & præsentis Colloquio nostro finem, si placet, imponamus.

D. Nc

D. Ne diutius, quam par sit, nostram protrahatur Colloquium, hoc unum duntaxat tibi Dubium proponam, an videlicet Ethnici scriptores aliquam de Turri Babylonica, & de dispersione hominum in omnes Orbis Regiones notitiam habuerint?

M. Ethnici scriptores, & poetae multa de Turri Babylonica, & de hominum dispersione scripserunt, quorum nonnulla, quæ ex lectione Scripturæ scire potuerunt, servant vestigia veritatis, quæ tamen, pro more suo, multis fabulis, & inanibus commentis resperant. Sibylla quædam apud Josephum lib. 1. contra Appionem, & apud Eusebium, Episcopum Cæsariensem, lib. 9. De Preparatione Evangelica: hæc habet: Cum omnes homines una lingua loquerentur, altissimam Turrim adificaverunt, tanquam in Cælum ascensuri. Diis autem, ventis immixtis, Turrim everterunt, & propriam unicuique linguam attribuerunt. Unde factum est, ut Urbis Babyloni nomen esset. Eupolamus etiam apud eundem Eusebium, loco mox a me laudato, itidem scribit, Urbem Babylonem primum ab illis fuisse conditam, qui a Diluvio servati sunt, eos autem fuisse gigantes, & celebrem illam urbem exstruxisse, qua, vi divina, prostrata, gentes per universam terram fuisse dispersas. Abydenus apud S. Cyrillum, adversus Julianum Apostatam, & apud jam citatum Eusebium lib. 9. De Præp. Evang. c. 9. eum in modum effatur: Sunt qui dicunt, primos a terra editos, cum virum & molis ratione superbiunt, & Diis se præstantiores esse iactant, Turrim excelsam exedisse, ubi nunc est Babylon, & cum esset jam Cælo proxima, ventis, Diis subvenientes, totum opus subversisse; ruinas autem Babylonia nomen fuisse impostum, &c. Ex hac Turris Babylonicæ extructione anam & occasionem arripuerunt Poetæ fingendi fabulam de Gigantibus & terra editis, qui cum temerario ausu cum Diis pugnare, & aggestu montium in cælum sibi viam parare vellent Jovis fulminæ fracti, victi & dissipati sunt, sicut Poeta Ovidius describit lib. V. Fastorum, his versibus.

Terra feros partus, immania monstra; Gigantes.

Edidit, ausuros in Jovis ire domum. Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues.

Atque ait: in magnos bella movete Deos.

Extruxerit hi montes ad sidera summa parabant.

Et magnum bello sollicitare Jovem, Fulmina de Cæli jaculatus Juppiter arce, Vertit in authores Pondera vasta suos.

Hæc ex vetustis Ethnicorum Scriptorum, & Poetarum monumentis hausta servant quidem multa veritatis vestigia, sed quæ multis fabulis fuerunt ab illis conspersa atque interpolata. In primis, fabulis accenseri debet quod dicunt de Turris Babylonicæ extructoribus, illos videlicet fuisse Gigantes e terra editos. Secundo, ejusmodi Gigantes hanc Turrim Babylonicam eo fine ædificasse, ut contra Deos bella movere possent. Tertio, illos Turris Babylonicæ conditores voluisse prædictam Turrim ad Cælum usque evehere. Absit enim ut credamus, tam vesanos fuisse illos Turris Babylonicæ conditores, ut crederint, eam usque ad Cælum evehi posse, sed tantum, juxta phrasim hebraicam, profitentur in Scriptura sacra cap. XI. lib. Gen. v. 4. se, ad celebrandum nomen suum, Turrim extructuros, cujus culmen pertingat ad Cælum, idest, in immensum attollatur. Postremo, purum putumque commentum est, quod ajunt Ethnici scriptores, Turrim Babylonicam, immixtis ventis, fuisse a Diis penitus everfam ac solo æquatam. Sed, explosis istis Ethnicorum fabulis, hoc unum ad coronidem nostri Colloquii addam, nimirum in illos Turris Babylonicæ latomos vere quadrare id, quod dicit Salomon lib. Proverbiorum cap. 10. v. 24. Quod timer impius, veniet super eum. Metu quippe dispersionis, homines post Diluvium Urbem & Turrim Babylonicam extruendam sibi proponunt: Venite, inquit, faciamus nobis civitatem & Turrim... antequam dividamur in universas terras, Genesis

cap. XI. v. 4. At, Deo sic disponente, illud ipsum ædificium, quod, metu dispersionis, magno molimine subtruxerunt, causa fuit cur citius dispergerentur. Deus tamen qui e malo elicit bonum, singulari divinæ suæ providentiæ beneficio fecit, ut hæc dispersio cederet in utilitatem generis humani, & longe majus inde emergeret bonum, quam quod sibi proposuerant infani Turris Babylonice fabricatores. Erat siquidem illis animus in Turris nnius substructione inutiliter consensere, sed Deus illos dispersit, ut genus hominum propagarent, Urbes plurimas in toto terrarum Orbe conderent, & fundamenta jacerent tot Regnorum, quæ etiamnum florent. Plura non dicam, ne te, domum propeptantem, diutius hic detineam, sed te postmodum in meo Musæo expecto, ibique nostrum habebimus Colloquium, in quo faciam satis omnibus Dubiis, quæ in Historiam secundæ Mundi ætatis proponere solent viri eruditi. Tu interim studio graviter incumbere, & fac, ut ad Colloquium nostrum imperatus non accedas.

COLLOQUIUM II.

In qua diluuntur Dubia, quæ in Historiam secundæ Mundi ætatis viri eruditi proponere solent.

DISC. PERlegi, ut morem tibi gererem, celebriorum Scripturæ sacræ Interpretum libros, ex quibus aliquot circa Historiam secundæ Mundi ætatis congesti dubia, quæ in hoc Colloquio juxta ordinem, quo memoriarum occurrunt, tibi proponam, ut majorem illorum elucidationem ex tuis Responsis haurire possim. Et primo quidem a te percontabor, quænam illa prima fuerit lingua, quam Deus ab initio Mundi primis parentibus nostris indidit, & quæ sola ante confusionem Babylonicam viguit? Unam etiam ante dispersionem hominum fuisse linguam, legi in Scriptura sacra c. XI. v. 1. lib. Genesios: *Erant autem terra labii unius, & sermonum eorundem.*

M. Quam difficile sit definire, quænam fuerit primigenia illa & antiquis-

sima lingua, quæ sola a primo homine Adam; usque ad linguarum confusionem obtinuit in Mundo, ex tot sententiarum, quæ super hac re circumferantur discrepantia, facili negotio judicari potest. In primis, *Joannes Goropius Becanus* linguam Cimbricam, seu Belgicam, pro antiquissima & primorum parentum nostrorum in Paradiso terrestri vernacula venditare voluit. Sed hæc sententia (si excipias *Levinum Torrentium*) nullos patronos nacta est. Doctissimus Abbas *Paulus Petrus*, Ordinis Cisterciensis, in libro, quem edidit: *De Antiquitate & origine nationis, & lingue Celtarum, seu veterum Gallorum*, pertendit, linguam Celticam, quæ in Armorica inferiori, seu in Britannia minori, adhuc viget, esse primam omnium linguam, quam Deus primis parentibus nostris *Adamo, & Eve* infudit, quæque omnes homines usque ad confusionem linguarum usi sunt. Sed hæc opinio nihilo præcedenti plausibilior est. *Theodoretus*, natione Syrus, & Cyri in Syria Episcopus, Quæst. 12. in *Genesim* linguæ Syro Chaldaicæ, ut genti suæ gratificaretur, hanc gloriam vindicare pro viribus conatus est, in ejus sententiam iuverunt nonnulli, quos prolixè satis confutavit *Vvaltonus* in Apparatu ad Biblia Polyglotta Anglicana, Prologomeno tertio. Sunt aliqui, quos inter censetur illustrissimus *Petrus Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, qui linguam Chaldaicam omnium antiquissimam, ac Mundo corvam esse celebrant. Uno verbo, sunt plures nationes, quæ suam linguam omnium primam esse jactant; *Æthiopicam* Abissini; suam Chineses; suam Arabes; &c. Ipse verum cum antiquis Scriptoribus, & sanctis Patribus, *Origene* Homilia XI. in librum Numerorum, *S. Chrysostomo*, Homilia 3. in *Genesim*, *S. Augustino* lib. 16. *De Civitate Dei* c. 12. & *S. Hieronymo* Commentario in c. 3. *Sophonia*, quos & modernis sequuntur *Serarius, Bonfrerius, Buxtorfius, Vvaltonus, Thomassinus*, & alii, longe probabilius esse arbitror, primam, & antiquissimam Mundi linguam, quam Deus infudit primis parentibus nostris, & qua inter se locuti sunt, fuisse eam, quæ

post

post hominum, & linguarum divisionem, *Hebræa* consequentibus temporibus dicta est, & etiamnum dicitur. Hæc, inquam, sententia mihi præ ceteris aliis magis ardet, primo, quia nulla est alia lingua, quæ tam simplex sit, quæque tanta efficacia naturæ & proprietatem rerum efferat, quam hæc lingua *Hebræa*. Secundo, quia Ethymologia nominum primorum hominum, & Patrum Antediluvianorum, necnon omnium artium, & instrumentorum, etiam musicorum aperte demonstrat, primam omnium linguam esse *Hebræam*. Hæc enim nomina, quæ in principio creationis, & sequentibus temporibus data sunt hominibus, vere esse *hebraica*, & e radicibus *hebraicis* derivata, evincunt viri eruditi, mox a me laudati. Postremo, quia omnes linguæ cum antiquiores, tum recentiores, suam ex lingua *hebraica* originem habent, ut videre est in *Glossario Hebræico*, quod edidit *Ludovicus Thomassinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, ubi clarissimus ille Scriptor, & linguarum exoticarum peritissimus, ostendit, non solum linguas, Chaldaicam, Arabicam, Phenicæam, seu Chananæam, sed etiam linguas Græcam, Latinam, Saxonicam, Teutonicam, Celticam, Armoricam, Gallicam, Hispanicam, Italicam, &c. esse totidem linguæ *hebræicæ* dialectos, seu varias propagines, quæ e lingua *hebraica*, omnium prima, tanquam e radice, pullularunt.

D. Fuitne hæc lingua *Hebræa*, post linguarum confusionem, & hominum dispersionem, in multis familiis conservata?

M. Autumant nonnulli Auctores, linguam *Hebræam*, post linguarum confusionem, & hominum dispersionem, in multis familiis & locis, videlicet in Syria, Assyria; & in terra Chanaan, atque in posteris *Chami*, filii *Noemi*, incorruptam permanisse. Ast, ipse probabilius esse censeo, primigeniam linguam *hebræam* fuisse conservatam putam & illibatam in una tantum familia, quæ, juxta pervulgatam tam *Hebræorum*, quam *Christianorum* sententiam, fuit familia *Heberis*, pronepotis *Patriarchæ Semi*. Porro, hanc nostram

Hist. Vet. Test. Tom. I.

sententiam præsertim stabiliant nomina *Patriarcharum* post *diluvium*, nempe *Abrahami*, *Isaaci*, *Jacobi*, omniumque ejus filiorum, quæ omnia pure *hebraica* sunt, unde sequitur necessario, illos, qui hæc indiderunt nomina, *hebraice* esse locutos, subindeque linguam *Hebraicam*, post linguarum confusionem, in familia *Patriarchæ Heberis* fuisse conservatam. *Abrahamum* siquidem, *Isaacum*, *Jacobum* &c. fuisse posteros *Patriarchæ Semi*, per lineam *Heberis* descendentes omnibus e *Scriptura sacra* notissimum est.

D. Quænam potissimum fuit causa, ob quam lingua *Hebræa* post linguarum confusionem, in sola familia *Patriarchæ Heberis* incorrupta permanferit?

M. Duplex potest assignari causa, cur lingua *Hebræa* in sola *Heberis* familia permanferit incorrupta. Primo, quia familia *Patriarchæ Heberis* nullo pacto consensit in impium & flagitiosum fabrorum Turris *Babylonicæ* consilium. *Scriptura* namque expresse dicit, urbem, & Turrim *Babylonicam* fuisse extructam a filiis hominum, per quos, ut alibi observavimus, intelligit homines impios & prophanos, qui e *Caino*, filio *Adami*, genus suum ducebant, quemadmodum *Scriptura Sacra* per filios Dei solet indigitare posteros *Sethi*, alterius filii *Adami*, & posteros itidem *Patriarchæ Semi*. Cum igitur familia *Patriarchæ Heberis*, quæ per *Semum*, filium *Noemi*, descendebat, non consenserit in flagitiosum istud extruendæ Turris *Babylonicæ* consilium, credibile non est, hanc familiam in eadem illorum pœna, seu linguarum confusione, jacuisse, quorum culpæ se participem non reddidit. Hinc est, quod familia *Patriarchæ Heberis*, tempore, quo homines, post linguarum confusionem, per omnes terras dispersi sunt, non fuerit ipsa dispersa, sed inconcussa tunc sedibus suis permanferit, donec *Abrahamus*, ex familia *Patriarchæ Heberis* descendens, speciali vocatione inde fuerit a Deo evocatus. Sicut igitur pœnam dispersionis non subiit familia *Patriarchæ Heberis*, ita verisimile est, eam nec linguæ suæ confusionem esse passam, sed potius avitam

H 3 lin-

linguam Hebræam conservasse puram & incorruptam. Altera causa, cur lingua Hebræa, post linguarum confusionem, in sola familia Patriarchæ *Heberis* integra & incontaminata permanerit, hæc est, quia familia *Semi*, filii *Noemi*, ex qua Patriarcha *Heber* propagatus est, semper in vera religione, seu in sincero unius & veri Dei cultu constanter persistit; e contrario familia *Chami*, alterius filii *Noemi*, a Deo, & a vera religione descivit. Quo factum est, ut familiam Patriarchæ *Heberis* singulari favore, gratia ac benedictione Deus profectus fuerit, cum e contra familia *Chami*, ex qua *Chanaan* prognatus est, a Deo sit maledicta. Probabile itaque est primo, Deum in familia Patriarchæ *Heberis*, quæ fuit familia sancta & benedicta, maluisse conservare linguam sanctam, seu Hebræam, per quam religionem & Legem suam propagare, & promulgare voluit, quam in familia prophana & maledicta. Secundo, probabile etiam est, linguam Hebræam, sic dictam fuisse a Patriarcha *Hebere*, eo quod apud ipsum, & in ejus familia fuit tempore confusionis linguarum conservata, & postmodum ad ejus posteris transfusa.

D. Interfui nuperrime certui quorundam virorum eruditorum, quorum aliqui affirmabant *Hebræos* sic dictos esse a Patriarcha *Hebere*, qui linguam Hebræam, post linguarum confusionem, in sua familia incorruptam conservavit; Alii vero aiebant, hujus Hebræorum nominis originem altius arcessendam non esse, quam a temporibus Patriarchæ *Abrahami*, qui primus a Chananæis fuit vocatus *Hebræus*, quod fluvium Euphratem transisset, ut reliqua Chaldaea, quæ erat trans fluvium Euphratem, habitaret terram Chanaan. Ob illum fluvium Euphratis transitum, *Abrahamus* fuit a Chananæis *Heber*, idest, *Transitor* appellatus, indeque Hebræorum nomen omnibus *Abrahami* posteris hæsit, sicut dicebant viri illi eruditi. Tu quid ea de re sentias, paucis aperire negaveris.

M. Cum utraque sententia, ut candide fatear, cum antiquorum, tum recentiorum Scriptorum testimoniis fulciatur, neutri suam probabilitatem adimere volo, sed illius delectum tuo ar-

bitrio lubens permitto. Hi qui *Hebræos* sic a Patriarcha *Hebere* dictos putant, nituntur testimoniis *Josephi* Hebræi, lib. 1. Antiquit. Judaic. cap. 6. *Eusebii* lib. 7. De Preparat. Evang. cap. 2. *Eucherii* lib. 2. in Genesin cap. 7. Sed potissimum *S. Augustini* lib. 16. De Civit. Dei cap. 12. ubi luculenter docet, linguam hebraicam, ante confusionem linguarum & gentium dispersionem, omnibus communem fuisse, eamque in familia Patriarchæ *Heberis*, *Phalegi*, & *Abrahami* integræ mansisse tradit, idque hinc probat, quod diversorum populorum nomina, qui suis coloniis orbem terrarum impleverunt, ea ipsissima sint, quæ in Sacris Litteris sunt consignata: *Illarum*, inquit *Aquilinus ille Doctor, gentium vocabula partim manserunt, adeo ut etiam hodie appareat, unde sint vocabula derivata, sicut ex Assur Assyrii; ex Heber Hebræi; partim temporis vetustate mutata sunt: ita ut vix homines doctissimi, antiquas Historias perscrutantes, nec omnium, sed aliquarum ex istis origines potuerint reperire.* Hactenus *S. Augustinus*, in cujus sententiam manibus pedibusque descendunt moderni Scriptores undecumque doctissimi, quos inter numerantur *Pererius*, *Steuchus*, *Genebrardus*, *Cornelius a lapide*, *Bonsierius*, *Buxtorfius*, &c., inter Rabbinos vero, *Aben-Esra*, *Kimchi*, & *Abarbanel*. At vero, alii Scriptores, qui hujus Hebræorum nominis originem ab *Abrahamo*, repetendam esse asserunt, bene multos proferunt cum antiquos, tum recentiores Auctores, qui eorum sententiæ aperte patrocinantur. Hi autem sunt *Julius Africanus*, ab *Eusebio* citatus, qui hæc habet: *Hebræi, dicti quasi transitores, quia Abraham Euphratem transiit, non ut quidam, ab Heber.* Origenes in *Matthæum* p. 239. ait: *Hebræi, qui exponuntur transiitii.* Idem repetit *Hom.* 19. in *Numeros*, & *Homil.* 35. in *Genesin*. *S. Hieronymus*, in *Ezechielem* cap. 7. *Abraham Hebræus, idest, peregrinus, & peregrinus transitorque nominatur.* In eandem sententiam conspirant Patres Græci, *Diodorus Tarsensis*, *S. Joannes Chrysostomus* *Homilia* 35. in *Genesin*, & *Homilia De nomine Abraham*, & *Theodoretus* *Quæst.* 60. in *Genesin*. Eidem sententiæ suffra-

gan-

gantur itidem plurimi Rabbinī, & peritiores Scripturæ Sacræ moderni Interpretes, *Paulus Burgensis, Reuchlinus, Isidorus Clarius, Eftius, Arias Montanus, Morinus, Munsterus, Scaligerus, Seldenus, Cappellus, Grovius, Voffius, Vvaltonus*, &c. Cum igitur utraque sententia circa nominis Hebræorum originem probabilibus nitatur conjecturis, suosque habeat defensores, sua utrique debet constare probabilitas, maxime cum ea de re fileat Scriptura Sacra, nec in ea curiosius inquirere par sit, quæ ipsa silentii sipario obtexit.

D. Quo pacto intelligi debent hæc Dei verba, quæ cap. 11. Lib. Geneseos leguntur: *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui?*

M. Communis est Scripturæ Sacræ Interpretum sententia, Deum in confusione Babelica, sic primigeniam linguam, quæ, ut ostendimus, Hebræa erat, confudisse, ut omnes homines antequam dispergerentur in 70. vel 72. linguas, juxta totidem Patriarchæ Noemi, nepotum numerum, diviserit. Scriptores latini, quia numerant duntaxat septuaginta Noemi nepotes, videlicet ex *Japheto*, filio Noemi, quatuordecim; ex *Chamo*, altero Noemi filio, triginta; & ex *Semo*, tertio Noemi filio, viginti sex; ideo dicunt, Deum in confusione Babelica divisisse hominum genus in 70. linguas omnino diversas. At, Scriptores Græci affirmant, Deum, antequam homines in omnes terras dispergeret, illos in 72. linguas plane distinctas divisisse, quia, præter illos septuaginta Noemi nepotes: quos percensent Latini, duos alios admittunt; nempe *Elisam* inter filios *Japheti*, & *Cainanem* inter nepotes *Semi*. Sed hæc veterum opinio, tam Græcorum, quam latinorum, de 70. vel 72. linguis, in quas ante dispersionem gentium divisus est humanus sermo, cum certa non sit, sicut alibi me observasse memini, longe probabilius ipse arbitror Deum in confusione Babelica non novas in mentibus hominum produxisse linguas, a lingua hebraica, quæ erat antiquissima, & qua omnes homines antequam dispergerentur, loquebantur, omni-

no diversas; sed Deum duntaxat confudisse linguam hebraicam, qua tanquam vernacula utebantur omnes, & ex ea linguæ hebraicæ confusione, ortos esse diversos loquendi modos, seu varias linguas, quæ tamen erant totidem linguæ hebraicæ dialecti, non fecas ac linguæ Italica, Gallica, Hispanica, sunt dialecti linguæ latinæ. Illa quippe linguæ hebraicæ confusio, quam Deus ad dispergendos homines per omnes terras induxit, idem effecit, quod ipsa dispersio gentium temporum lapsu effecit; in varias enim dialectos abiisset. Hinc linguæ Orientales, scilicet Chaldæorum, Syrorum, *Phenicum*, seu Chanaeorum &c. facilius dicuntur ab his, qui Hebraice sciunt, quia sunt linguæ hebraicæ dialecti, majorem cum ipsa affinitatem habentes. Sed de his plura leges apud jam citatos doctissimos Auctores, *Ludovicum Thomassinum* in Præfatione sui *Glossarii Hebraici*, & *Paulum Pexronum* in libro, quem concinnavit *De Antiquitate & origine nationis & lingua Cætarum, seu veterum Gallorum*.

D. *Cainan* ille, quem Scriptores Græci, ut mox dixisti, enumerant inter nepotes *Semi*, filii Noemi, fuitne verus Patriarcha, aut supposititius? audivi quippe nudius tertius viros eruditos ea de re inter se acerrime digladiantes, aliis asserentibus, hunc *Cainanem*, quem Græci Scriptores inter *Semi* nepotes numerant, esse plane supposititium, ac subinde e serie Patriarcharum post Diluvium jure optimo esse expungendum; aliis vero affirmantibus, hunc *Cainanem* vere inter nepotes *Semi* locum habere debere, eumque inter *Arphaxad*, cujus filius fuit, & *Salem*, quem genuit, esse reponendum. Hanc igitur, si placet; elucida difficultatem, quæ mihi, ut verum fatear, satis intricata videtur.

M. Justissima de causa hanc difficultatem satis intricatam appellas. Si enim æqua lance libremus singula momenta, quibus hinc inde fulti Scripturæ Sacræ interpretes *Cainanis* generationem, *Arphaxad* inter & *Salem*, aut admittunt; aut iustificiant; comperiemus difficilem ad dirimendam hæc difficultatem patere aditum. In primis, hi, qui *Cai-*

nanis generationi refragantur, his nituntur momentis. Ajunt primo *Mossem* in primigenio Textu Hebræo, sive in cap. 11. Libri Genesis, sive cap. 1. lib. 1. Paralip. ubi Patriarcharum ante & post Diluvium generationes accuratissime perceriet, altissimo silentio prætermisisse in serie Patriarcharum post Diluvium istum *Cainanem*, quem Græci Codices *Arphaxad* inter & *Salem* inserunt. Nec tantum in Textu Hebræo desideratur iste *Cainan*, sed nec invenitur in Textu Samaritano, & in Antiquis Scripturæ Sacræ Versionibus Chaldaica, Syriaca, Arabica, Persica, & in nostra Versione Vulgata, quæ ab Oecumenico Concilio Tridentino Authentica est declarata, ne vola quidem, aut ullum hujus *Cainanis* postdiluvianum apparet vestigium. Fatentur quidem istius sententiae Assertores, hunc postdiluvianum *Cainanem* extare in Versione lxx. Interpretum, ejusque nomen etiam legi in Evangelio *S. Luca* cap. 3. Sed contendunt, nomen *Cainanis* reperiri duntaxat scriptum in Versione lxx. Interpretum, quæ erat corrupta & interpolata, sed non in ea Versione lxx. Interpretum, quæ erat illibata atque incontaminata. Geminam quippe Versionem lxx. Interpretum distinguit Sanctus *Hieronymus* in Epist. 135. ad *Sunniam*, & *Fratellam*, unam nimirum, quæ extabat in Hexaplis *Origenis*, & aliam, quam *Origenes*, *Eusebius Casariensis*, omnesque veteres Græci Tractatores appellant *Koinè*, idest, communem, quia communi fideliū usui inferviebat. Observat autem ibidem *S. ille Doctor*, id discriminis fuisse inter utramque lxx. Interpretum Versionem; quod illa, quæ erat in Hexaplis *Origenis*, pura, emendata, & castigata esset; alia vero lxx. Interpretum Versio, quæ vulgo *Communis* dicebatur, quod manibus omnium passim tereretur, pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum esset vitata, multisque scateret mendis. Hoc posito, dicunt illi Auctores, qui *Cainanem*, ceu Patriarcham institutum, exploant, nomen quidem *Cainanis* irrepressibile in Versionem lxx. Interpretum, quæ corrupta erat, sed non extitisse in ea Versione lxx. Interpretum, quæ erat in Hexaplis

Origenis, & emendatissima censebatur, quæque in Alexandrina Reginz *Ægypti Cleopatra* insigni Bibliotheca fuit aservata, donec anno ante Natale Christi Domini circiter quadragesimo octavo fuit hæc Bibliotheca incendio consumpta, quando videlicet Bello priori Alexandrino, a *Cæsare* confesso, ex militum seditione, maximo Reipublice literariz damno, conflagratione perit. Quod spectat Evangelium *S. Luca*, in cuius cap. 3. legitur nomen *Cainanis* postdiluvianum, respondent Scriptores, qui istius *Cainanis* generationem non admittunt, interpolatrice manu hujus *Cainanis* nomen in Evangelium *S. Luca* fuisse intrusum, idque evincere se posse putant ex libro *S. Luca* Græco Latino, in antiquioribus membranis, litteris majusculis, sine spiritalibus & accentibus descripto, in quo nulla omnino *Cainanis* postdiluvianum fit mentio. Hic autem liber, Historias quatuor Evangeliorum, & Actorum Apostolorum complectens, ex Græcia olim in Gallias, asportatus, in Monasterio *S. Irenæi*, in Suburbio Lugdunensi est repositus, ibique, oriente bello anno 1562. repperit eum a *Theodoro Beza*, Hateliarchæ *Calvini* Discipulo, qui anno 1581. illum Cantabrigiensi Academiz Bibliothecæ dono dedit.

Aliud probationis genus ad excludendum hunc *Cainanem* e serie Patriarcharum postdiluvianorum desumunt multi Scriptores latini ex Sanctis Patribus, qui in serie Patriarcharum postdiluvianorum juniorera *Cainanem* omnino prætermittunt, quos inter sunt *Epiphanius Haresi* lv. quæ est *Melchisedechianorum*, *Julius Africanus*, *Theophilus Antiochenus*, lib. 3. ad *Autolicum*, quibus addunt *Eusebium*, Episcopum *Cæsariensem*, in suo Chronico a *Scaligero* græce edito, *Josephum*, Hebræum, lib. 1. Antiq. Jud. c. 8. & duos Scriptores prophetas, *Berosum*, videlicet Chaldaum, citatum apud *Eusebium* lib. 3. *Preparationis Evangelicæ*, & *Enpolemum*, laudatum ab *Alexandro Polyhistor* apud *Eusebium*, qui diserte asserunt, Patriarcham *Abrahamum* vixisse decima post Diluvium generatione. Porro, si *Cainan* inseratur inter *Arphaxad* & *Salem*, comperietur, *Abrahamum* non vixisse decima post Diluvium generatione, sed undecima. Hæc

sunt

sunt in summa præcipuæ rationes, quibus adducuntur multi Scriptores latini ad repudiandum *Cainanem*, tanquam Patriarcham institutum, & intrusum in Evangelium *S. Lucae*.

At, non desunt viri eruditi, qui his momentis alia non minoris ponderis opponunt, probantque, *Cainanem* in Patriarcharum postdiluvianorum chorum esse admiittendum. In primis dicunt, lxx. Interpretes in sua Versione Græca cap. 11. Lib. Geneseos *Cainanem* laudare tanquam filium *Arphaxad*, eumque reponere *Arphaxad* inter & *Salem*. Quis autem dicere audeat, quempiam aliquando mortaliū fuisse adeo temerarium, qui in Sacrum Textum intrudere voluerit *Cainanem*, si revera esset Patriarcha suppositicius, & nunquam in rerum natura extitisset? Quæ malitia? quæ spes utilitatis septuaginta Seniores, aut eorum Amanuenses porrit ad tam putidum mendacium impellere? Præterea, *S. Lucas*, Evangelista, cap. 3. sui Evangelii Genealogiam Christi Domini texens, *Cainanem* reponit *Arphaxad* inter & *Salem*, dicens: Qui fuit *Salem*, qui fuit *Cainan*, qui fuit *Arphaxad*. Porro, temeritatis est summæ ex Evangelio *S. Lucae*, quod omnibus Sacro-Sanctum esse debet, expungere velle, quod non solum vetustissimi Scripturæ Sacræ Interpretes, sed etiam Sancti Patres, præsertim *Augustinus* lib. 16. *De Civitate Dei*, & *Hieronymus* in Translatione Evangelii *S. Lucae*, legerunt, agnoverunt, retinuerunt, quodque etiam Romana, post Sacrorum Codicum emendationem, iussu Summorum Pontificum *Sixti V.* & *Clementis VIII.* factam, etiamnum legit, agnoscit, retinet & approbat Ecclesia, quæ nec falli, nec fallere potest. Addunt denique, *Cainanem*, postdiluvianum, omitti quidem in nostra Editione Vulgata Veteris Testamenti, sed hanc omissionem arguere duntaxat Amanuensium memorie, & diligentie defectum, quem ita contigisse longe credibilis esse putant, quam si dicatur, *Cainanem* in Græca lxx. Interpretum Versione, & in Evangelio *S. Lucae* consulto & data opera fuisse insertum, & adjectum, quia hæc additio absque insigni audacia, & falsitate

fieri haud potuisset. His potissimum momentis nituntur generationis *Cainanis* patroni ac defensores.

D. Circa *Cainanis* postdiluviani generationem duas Scriptorum cum Græcorum, tum latinorum sententias e diametro oppositas video; sed cuiam sententiæ palmam adscribere debeam, dubius adhuc hæreo, & instar lateræ, hac illæ æqua lance librata, neutro propendeo.

M. Cum nomen *Cainanis* legatur in Evangelio *S. Lucae*, nec ulla ratione dici possit, istud Evangelium sub mendo cubare, auctor tibi sum, ut in illorum sententiam descendas, qui albo Patriarcharum postdiluvianorum *Cainanem* accensent. Ne autem ea, quæ ab oppositæ sententiæ assertoribus proferuntur, quæque superius perstrinxi, momenta tibi aliquid facessant negotii, his breviter, quantum fieri poterit, faciam satis. Et primo quidem dico, Moysen in Textu Hebræo generationem *Cainanis*, Patriarchæ postdiluviani, de industria transiisse. Statuerat quippe Moyses (sicut, post *Iosephum* lib. 1. Antiq. Jud. c. 6. observant vetustissimi Hebræorum Scriptores) decem duntaxat Patriarcharum post Diluvium generationum gradus percensere, hoc est, a *Noemo* ulque ad *Abrahamum*, non secus ac ab *Adamo* usque ad *Noemum*, decem duntaxat Patriarcharum antediluvianorum generationes recensuit. Quomodo etiam videmus, *Matthæum*, Evangelistam, in describenda Genealogia Christi Domini tres tessaredecades animo complexum, in earum altera tres generationes de industria præterisse. Ait enim c. 1. sui Evangelii: *Joam* genuit *Oziam*; cum tamen l. 4. Regum cap. 8. & 11. *Joam* genuerit *Ochosisam*, *Ochosisam* genuerit *Joam*, *Joas* genuerit *Amasiam*, *Amasias* vero genuerit *Oziam*. Quemadmodum igitur Evangelista *Matthæus*, ob illum quatuordecenarium mysticum numerum, quem, in texenda Genealogia Christi retinendum sibi præscripserat, tres in secunda tessaredecade rescuit generationes, quæ huic mysterio numero officere potuissent; ita pariter *Moyses*, qui in recensendis generationibus Patriarcharum, qui ante & post Diluvium

vixerunt, decadem, seu mysticum denarium numerum sibi servandum proposuerat, generationem *Cainanis* postdiluviani silentio prætermisit, quia, si eam recensisset, non decem, sed undecim Patriarcharum generationes secundæ Mundi ætatis numerare debuisset, sicque finem, in putandis Patriarcharum primæ & secundæ ætatis annis sibi præfixum, non obtinisset. At, lxx. Interpretes, qui in sua Græca Scripturæ Sacræ versione non meros agebant interpretes, sed Prophetas, quique Spiritum Sanctum, Sacrarum scripturarum Auctorem, inhabitantem habebant, sicut plerique Sancti Patres, potissimum *S. Augustinus* lib. 18. De Civitate Dei cap. 43. Scripturis tradiderunt, non tam ex Textu Hebræo converterunt in Græcum sermonem ea, quæ in pentateucho *Mosis* reperiunt, sed etiam suppleverunt, quæ ab illo, iusta quidem, licet nobis ignota quoad rationem, fuerunt prætermissa. *Cainanis* itaque generationem, a Moyse omissam, lxx. Interpretes, afflati Spiritu Sancto, in sua Versione Græca *Arphaxad* inter & *Salem* inseruerunt. Quod quidem palam adstruere videtur auctoritas *S. Luca* Evangelistæ, qui cap. 3. sui Evangelii describendo genealogiam Christi, Salvatoris nostri, disertam *Cainanis* mentionem facit, qui hanc generationem *Cainanis* reperiatur in pura, & immaculata quam consuluit, Versionem lxx. Interpretum. Quis enim, amabo, iusticias ire audeat, *S. Lucam*, Evangelistam, habuisse peccatos se puram & castigatissimam lxx. Interpretum Versionem? Falsum igitur est quod dicunt nonnulli, generationem *Cainanis* extitisse quidem in Versione lxx. Interpretum, quæ corrupta, & adulterata erat, sed non in Versione lxx. Interpretum, quæ pura & incontaminata erat: alioqui dicendum esset *S. Lucam*, nulla habita ratione puræ & castigatæ Versionis lxx. Interpretum, consuluisse tantum, ad describendam genealogiam Christi, corruptos jam Codices Versionis Græcæ lxx. Interpretum, quod sane citra temeritatem, ne quid gravius dicam, nec proferri, nec cogitari potest. Longe itaque credibilis est, generationem *Cainanis*, postdiluviani,

extitisse in Versione mendatissima lxx. Interpretum, donec quidam scioli, & male feriat homines, quos non pudet grassari, & virgam censoriam exercere in Scripturam Sacram, fuerint exorti, qui, postquam Græcos Codices cum Hebraicis contulissent, vidissentque, *Cainanem*, postdiluvianum, ab Hebraicis abesse codicibus, quem licenter in Sacris Codicibus adjectum sibi perperam persuaserunt, licentius etiam, tanquam Patriarcham addititum, eraserunt, ac de medio sustulerunt. Hujus nostræ conjecturæ vim non infringit liber ille Græco-latinus, complectens quatuor Evangeliorum, & Actuum Apostolorum Historias, Cantabrigiensi Academiæ anno 1581. donatus, in quo non extat *Cainanis* postdiluviani generatio: Hic, inquam, manuscriptus Codex, licet antiquissimus, hujus conjecturæ nostræ robur non infringit, tum quia tantam Auctoritatem non habet, ut opponi & præferri debeat omnibus aliis manuscriptis Codicibus Græcis, qui asservantur in Bibliothecis, in quibus invenitur *Cainanis* nomen, nec prædictus Codex jus dare potest hominibus, aliunde rerum novarum cupidis, carpendi, aut perturbandi receptam ubique gentium Evangeliorum, & reliquorum Sacrorum librorum editionem a Sacro-Sancto & Œcumenico Concilio Tridentino & a Sede Apostolica probatam, emendatam, ejusque jussu publicam in lucem emissam. Tum quia etiam prædictus Codex Græco-Latinus nec *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi, qui quarto Ecclesiæ florebat Sæculo, nec *S. Hieronymo*, qui in quinto Ecclesiæ Sæculo Chronicon ejusdem *Eusebii* Græcum latine vertit, & auxit, antiquior est, sicut asserunt periti hujus temporis Critici; Atqui tamen *Eusebins* in suo Chronico inter Patriarchas postdiluvianos recenset *Cainanem*, & *Sancus Hieronymus* tam in sua translatione latina Evangelii *S. Luca*, quam in sua versione itidem latina Chronici *Eusebii* eundem *Cainanem* retinuit, nec expungendum esse putavit; tanti ergo facere haud debemus hunc manuscriptum Codicem Græco-Latinum, in quo *Cainanis* post-

di-

diluviani generatio non legitur, ut illum præponere debeamus aliis antiquioribus Codicibus Græcis, quos *Eusebius*, & *S. Hieronymus* consulerunt, & in quibus *Cainanis* postdiluviani nomen inter Patriarchas *Arphaxad* & *Salem* inveniebatur scriptum. Hinc facile inferre potes, nullam fidem adhibendam esse *Scaligero*, qui dum Græcum *Eusebii* Chronicon edidit, vel potius pro arbitrato suo confarcinavit ac interpolavit, ex eo *Cainanem* postdiluvianum expunxit, cum tamen omnes alie Græce Chronici *Eusebii* editiones hanc *Cainanem* admittant, eamque *Arphaxad* inter & *Salem* in serie Patriarcharum postdiluvianorum reponant.

Ex his, quæ hæcenus diximus, in promptu est responsio ad testimonia antiquorum Scriptorum, qui *Cainanis* postdiluviani nullam mentionem faciunt. Nam ideo *Origenes*, *Julius Africanus*, *Theophilus Antiochenus*, *Epiphanius*, & tres Scriptores Prophani, seu *Berosus*, *Eupolemus*, & *Alexander Polyhistor* generationem *Cainanis* prætermiserunt, quia Textum Hebraicum, non versionem lxx. Interpretum sumi secuti, quod sane nihil omnino facit contra nos, qui ultro fatemur, multos antiquos sanctos Patres, & Ecclesiasticos atque prophanos Scriptores, Textum Hebræum sequentes, generationem *Cainanis* postdiluviani omisisse. At, nemo proferre unquam poterit aliquem sive ex sanctis Patribus, sive ex Ecclesiasticis aut prophanis Scriptoris, qui disertis verbis dicat, *Cainanem* in serie Patriarcharum postdiluvianorum non esse admittendum.

D. Miror profecto, quod *Cainanem* postdiluvianum, tanquam verum Patriarcham, agnoscas. Sæpius enim monuisti me, Chronologiam lxx. Interpretum mendosam esse, eique præferendam esse Chronologiam Textus Hebræi. Et tamen si semel admittatur *Cainan*, tanquam veras Patriarchas, & ut filius *Arphaxad* & pater *Salem*, sequetur primo, standum esse, circa generationem *Cainanis*, Chronologiz lxx. Interpretum. Deinde, consequens erit, *Moyſis* Chronologiam, quæ extat in primigenio Textu Hebræo, esse vitiatam, cum in ea

desſent centum & triginta quinque anni, quos, juxta lxx. Interpretum Chronologiam, habuisse dicitur *Cainan*, quando genuit *Salem*. Id autem de Chronologia Textus Hebræi dici minime potest, cum certum sit, *Moyſem* temporum Historiam, & Patriarcharum, qui ante & post diluvium vixerunt, annos integre, exacte, ac perfecte in Libro Genesis describere voluisse, cum singulorum vitæ annos minutatim persequatur. Hic mihi videtur nodus implicatissimus, & labyrinthus intricatissimus, nude emergere difficillimum sit; tua igitur opera in gressu tam lubrico versans maxime indigeo.

M. Ut adjectio *Cainanis* postdiluviani non variet Sacram Chronologiam Patriarcharum, quam *Moyſes* in Libro Genesis describit, dicendum est cum *Genebrardo* lib. 1. Chronographiæ, quod *Arphaxad* anno ætatis suæ 18. genuit *Cainanem*, & quod *Cainan* anno ætatis suæ 17. genuit *Salem*, qua ratione vere dici potest, *Salem* natum esse ipsi *Arphaxad* non quidem immediate, ut ajunt, sed mediate per *Cainanem*, cum *Arphaxad* annum ætatis suæ ageret trigessimum quintum, sicut legitur in Textu Hebræo & in Editione vulgata Gen. cap. 11. v. 12. Nam more loquendi, Sacris Litteris non inusitato, nepotem genuisse avus vere dicitur, licet non eum immediate genuerit, sed tantum mediate, hoc est per alium. Sic Evangelista *Matthæus*, ut antea dicebam, cap. 1. sul Evangelii ait: *Joram* genuit *Oziam*: quamvis *Joram* non immediate genuerit *Oziam*, sed tantum mediate, id est, per nepotes; nam *Joram* genuit immediate *Ochoſiam*, *Ochoſias* genuit *Joam*, *Joas* genuit *Amasiam*, *Amasia* genuit *Oziam*. Hanc *Genebrardi* sententiam amplectitur *Joannes Harduinus*, recens Societatis Jesu Scriptor, in sua *Veteris Testamenti Chronologia*, quæ extat inter selecta illius Opera Amstelodami edita ann. 1709. Ceterum, quod in Versione lxx. Interpretum legitur, *Arphaxad* anno ætatis suæ 135. genuisse *Cainanem*, & *Cainanem* anno ætatis suæ 130. genuisse *Salem*, mendum est Chronologiæ, si-

cut

cut fatentur omnes Scriptores latini, etiam hi, qui generationem *Cainanis* admittunt, quique putant, *Arphaxad* anno ætatis suæ 35. genuisse *Cainanem*, *Cainanem* anno ætatis suæ 30. genuisse *Salem*, detractis illis centum adjectitiis annis, qui non solum in generatione *Cainanis*, sed etiam in generationibus aliorum Patriarcharum ante & post Diluvium irrepererunt in Chronologiam lxx. Interpretum, sicut, post *S. Augustinum* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 13. prolixè ostendi in Dissertatione quinta Tractatus *De Mysteriis*, & *Annis Christi*. Verum, quia illi Scriptores latini, qui admittunt generationem *Cainanis*, ajuntque, eum anno ætatis suæ trigésimo genuisse *Salem*, haud parum turbant ac confundunt ea 30. annorum *Cainanis* adjectione Chronologiam, quæ describitur in Textu Hebræo, Patriarcharum post diluvium; ideo ipse, ne tantillum varietur, aut immutetur Chronologia Textus Hebræi, longe probabilius cum *Genebrardo*, & *Harduino*, mox a me laudatis Scriptores censeo, *Arphaxad* genuisse *Cainanem* anno ætatis suæ 18. *Cainanem* vero ætatis suæ anno 17. genuisse *Salem*. Quo posito annorum calculo, vere dici potest, citra ullam Textus Hebræi Chronologiæ immutationem, *Salem* natum esse ipsi *Arphaxad* non quidem immediate, sed mediate, hoc est, per *Cainanem*, patrem suum, cum *Arphaxad*, avus *Cainanis*, annum attigisset ætatis suæ trigésimum quintum, sicut legitur in Textu Hebræo, & in Editione Vulgata cap. 11. v. 12. Libri *Genesis*: Porro *Arphaxad* vixit triginta quinque annis, & genuit *Salem*, non quidem immediate, ut mox dixi, sed mediate, idest, per filium suum *Cainanem*, qui fuit pater *Sale*.

D. Dum Textus Hebræi Chronologiam, juxta tuum explicandi modum, non perturbet hæc *Cainanis* in serie Patriarcharum postdiluvianorum adjectio, in tuam sententiam lubeas ipse descendendo, & *Cainanem*, ceu verum postdiluvianum Patriarcham, *Arphaxadi* filium, & patrem *Sale*, ultro agnosco. Sed subiit nunc animum altera difficultas Chronologica, nimirum, quoto anno ætatis suæ *Thare* genuerit filium suum

Abrahamum? Multi quippe Interpretes, quorum in Scripturam Sacram Commentarios perlegi, asserunt, *Thare* annum duntaxat ætatis centesimo trigésimo genuisse *Abrahamum*. Alii vero Scripturæ Interpretes dicunt, *Thare* anno ætatis suæ septuagésimo genuisse *Abrahamum*; idque propter illa verba *Moyfis* cap. 11. v. 26. Libri *Genesis*: Vixitque *Thare* septuaginta annis, & genuit *Abraham*, & *Nachor*, & *Aran*. Inde enim colligunt, non quidem hoc velle *Moysem*, tres illos esses genitos a *Thare* septuagénario; sed illud solum, post septuagésimum ætatis suæ annum coepisse *Thare* gignere filios: cum autem primo loco ponatur *Abrahamus*, ab eo esse factum gignendi exordium, ac proinde *Abrahamum*, genitum esse, cum *Thare*, ipsius pater explevisset annum ætatis suæ septuagésimum. Hæc autem opinio circa ortum *Abrahami* discrepantia haud parum perturbat Textus Hebræi Chronologiam. Nam si *Abrahamus* non anno patris sui *Thare* lxx. sed cxxx. natus fuit, necessario sequitur, sexaginta annis in serie Chronologica Patriarcharum postdiluvianorum ab iis aberrari, qui septuagésimo *Thare* anno *Abrahamum* natum esse arbitrantur. Huic ergo Chronologicæ difficultati expeditissimam, quæso, adhibe nunc solutionem.

M. Expeditissimam hujus Chronologicæ difficultatis solutionem dant illi Scripturæ Sacre Interpretes, qui docent, *Thare* anno ætatis suæ non lxx., sed cxxx. genuisse filium suum *Abrahamum*, idque luculentissime colligunt ex Scriptura Sacra, quæ cap. 11. v. 32. Libri *Genesis* ait: Et facti sunt dies *Thare* ducentorum quinque annorum, & mortuus est in *Haran*. Capite vero sequenti, seu duodecimo, v. 4. subdit: Septuaginta quinque annorum erat *Abraham*, cum egrederetur de *Haran*. Si ergo annos septuaginta quinque, quos natus erat *Abrahamus*, quando ex *Harane* excessit, ut veniret in terram *Chanaan*, subtrahas e summa annorum ccv. quos natus erat *Thare*, pater ipsius, quando in *Harane* mortuus est, manifesto patebit, *Abrahamum* natum esse anno ætatis Patris sui non lxx. sed

sed cxxx. Præterea, si Abrahamus natus esset anno ætatis patris sui *Thare* lxx. jam attigisset annum ætatis suæ 135. quando, mortuo patre suo in Harane, iter in terram Chanaan instituit, ac subinde *Isaac*, filius ejus, egisset tum temporis annum ætatis suæ 35. *Isaac* namque natus est *Abrahamo* centenário: *Putasne centenário nascetur filius?* Genes. cap. 17. Atqui tamen Scriptura Sacra cap. 7. Aët. Apostolorum aperte tradit, *Abrahamum*, quando exiit ex Harane, & in Chanaanem regionem se contulit, necdum genuisse filium suum *Isaacum*: dici igitur non potest, *Abrahamum* natum esse anno ætatis patris sui septuagesimo. Denique, *Abrahamus* senior erat decem tantum annis *Sara*, uxore sua, sicut testatur Scriptura Sacra loco mox a me laudato: *Putasne centenário nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Porro, *Sara* erat filia, *Aranis*, fratris *Abrahami*. Si ergo *Abrahamus* natus esset anno ætatis patris sui *Thare* septuagesimo, essetque primogenitus, fratris sui *Aranis*, debuisset *Aran* gignere anno ætatis suæ nono *Saram*, conjugem *Abrahami*, quod quidem, ut nemo non videt, consueto naturæ ordini, & experientie omnino adversatur. Probabilius itaque est, & Scripturæ Sacræ magis consentaneum, non fuisse *Abrahamum*, filium patris sui *Thare* primogenitum, natumque anno patris sui *Thare* septuagesimo, sed illum jnniorem, fuisse fratrem suo *Aran*, & natum esse anno patris sui *Thare* centesimo trigesimo. Elumbe autem est, seu valde infirmum argumentum, quo nonnulli Scriptores probare se posse putant, *Abrahamum* esse filium primogenitum *Thare*, eumque subinde natum esse anno ætatis Patris sui septuagesimo, quia Scriptura Sacra *Abrahamum* inter filios *Thare* primo loco nominat; hoc, inquam, argumentum nullius plane roboris est, eum non sit Scripturæ Sacræ insolens, ut in liberis referendis dignitatis potius, quam naturæ, sive temporis, ordinem observet, quod in Patriarchæ *Noemi* liberis factum fuisse superius ostendimus, & in *Thare* liberis revera actum esse, *Casetani*, & aliorum doctissimorum Scripturæ Sacræ Inter-

pretum, cum antiquorum, tum modernorum omnino est, asserentium, *Abrahamum* natum esse anno Patris sui non lxx. sed cxxx. Proindeque *Mosem*, recensendo filios *Thare*, meminisse primo loco *Abrahami*, non tanquam primogeniti *Thare*, sed tanquam ejus filiorum præcipui, & communis Israelitarum parentis, in cujus femine Deus omnibus Gentibus bene precari, seu benedicere debebat, sicut ex his, quæ deinceps dicturi sumus, liquido constabit.

D. Fuitne *Thare*, antequam e Chaldaea una cum filio suo *Abrahamo* discederet, Idolorum cultor? audivi enim nuperrime viros quosdam eruditos ea de re acriter inter se disputantes, & ea in utramque partem proferentes momenta, quæ animum meum adhuc ancipitem tenent.

M. Sunt quidam inter Hebræos Rabbini, qui mentem suam chymeris pascere soliti, ajunt, *Thare* in cultu Idolorum tam perditæ insaniisse, ut filium suum *Abrahamum*. ab Idololatria penitus abhorrentem, apud *Nembrodum* accusaverit, ejusque infu, in ardentem fornacem conjectus sit, & ex ea divino auxilio liberatus, incolumis evaserit: *Aran* autem, fratrem *Abrahami*, in eadem fornace extinctum esse ajunt Rabbini, idque significari volunt his verbis Scripturæ Sacræ: *Mortuus est Aran ante Thare, patrem suum, in terra natiuitatis suæ in UR Chaldaeorum*, Genes. c. 11. v. 28. Nam per *UR Chaldaeorum* intelligant illi Rabbini *Ignem*, quem Chaldaei celebrant tanquam Numen, & cujus flammis *Abraham* frater *Aran*, fidelis quidem, sed dubitans, statim absumptus est. Hanc fabulam referunt quidam Hebræi, cum hoc tamen discrimine, quod aliqui inter illos dicant, *Abrahamum* fuisse a *Nembrodo* in fornacem ignis conjectum, indeque ope Dei liberatum, quia ignem, quem colebant Chaldaei, adorare noluit; alii vero affirmant, *Abrahamum* in ardentem fornacem ignis esse conjectum, quod Idola *Nembrodi* confregisset. Verum, hæc historiola somnia

nia sapit delirorum Rabbiorum, quibus ita somnari inter vigilandum plerumque contingit. Nam primo falsum est, *Abrahamum*, jussu *Nembrodi*, ut comminiscuntur Rabbini, fuisse in ignem coniectum; *Nembrodus* siquidem, qui, juxta veterum cum SS. Patrum, tum prophanorum Scriptorum traditionem, quam in superiori nostro Colloquio retuli, idem est ac *Belus*, pater *Nini* Assyrorum Regis, imperavit in Chaldaea antequam *Abrahamus* nasceretur: *Abrahamus* enim anno 43. Regni *Nini*, filii *Beli*, seu *Nembrodi*, sicut, post *Eusebium* in Chronico, sentiunt Scriptores Historici, prodiit in lucem. *Abrahamum* itaque jussu *Nembrodi*, in Chaldaea regnantis, in ignem fuisse coniectum, parum putumque figmentum est. Secundo *UR Chaldaeorum* non significat ignem, quem colebant Chaldaei, sicut sibi falso persuaserunt istius fabulae confarcinatores, sed indicat Urbem Chaldaeorum dictam *UR*, ex qua exivit *Abrahamus*. Sic enim *Ixx*. Interpretes *UR Chaldaeorum* graece vertunt, *Regionem Chaldaeorum*, & *Iosephus* lib. 1. Antiqui. Jud. cap. 7. ait, *Aranem*, fratrem *Abrahami*, mortuum esse in Urbe, quae *UR Chaldaeorum* vocatur. Et sane, per *UR Chaldaeorum* designari Urbem Chaldaeorum, ex qua *Thare* eduxit filium suum *Abrahamum*, ut simul irent in terram *Chanaan*, manifesto colligitur ex c. 11. v. 31. Lib. *Geneseos*: Tulit itaque *Thare Abraham filium suum*, & *Loth*, filium *Aran*, filium filii sui, & *Sarai*, nurum suam, uxorem filii sui, & eduxit eos de *UR Chaldaeorum* ut irent in terram *Chanaan* &c. Fieri tamen potuit, ut Urbs illa Chaldaeorum, e qua exivit *Abrahamus*, dicta fuerit *UR Chaldaeorum*, idest, Civitas Ignis, quia in ea praecipue colebatur Ignis, cui, ceu supremo Numini, summos honores deferabant Chaldaei, non secus ac in Aegypto Urbs quaedam est *Heliopolis*, seu Civitas Solis, quod *Soli*, quem adorabant Egyptii, esset potissimum consecrata. Vel etiam fieri potuit, ut haec Chaldaeorum Urbs dicta fuerit *UR*, seu Civitas Ignis, quia *Thare*, pater *Abrahami*, alique veri numinis cultores, qui in ea Civitate erant, & Ignem, Chaldaeorum Idolum, adorare

detestabant, gravissimis fuerint exagitati persecutionibus, quas interdum Scriptura Sacra per ignem designare solet. *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium*; & in eo sensu Sacer Auctor lib. 2. Esdræ cap. 9. v. 7. ait: *Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abraham, & eduxisti eum de igne Chaldaeorum*. Rejuncta itaque hac fabula de *Thare*, patris *Abrahami*, Idololatra, censio cum *S. Augustino*, lib. 16. De Civit. Dei. cap. 12. quem sequuntur multi viri eruditi, *Tharam*, patrem *Abrahami*, Idolorum cultui non fuisse addictum, sed potius veri Numinis cultorem eximium: Una igitur, inquit *Aquilinus* ille Doctor, *Thare* domus erat, de qua natus est *Abraham*, in qua unus veri Dei cultus.... Proinde, sicut per aquarum Diluvium una Dominus Noe remanserat ad reparandum genus humanum; sic in Diluvio multarum superflitionum per universum Mundum una remanserat Domus *Thare*, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei..

D. Quo pacto intelligi debent haec promissiones, quas Deus (sicut legitur cap. 12. v. 1. Libri *Geneseos*) fecit *Abrahamo*, dum, ipsius jussu, exivit e Chaldaea ut veniret in terram *Chanaan*, ei dicens: *Egrederis de terra tua, & de cognatione tua, & de Domo patris tui; & venis in terram, quam monstrabo tibi, etisque benedictus. In quo, quælo, consistit divina illa benedictio promissa Abrahamo?*

M. Deus multiplicem promissionem fecit *Abrahamo* in premium ipsius obedientiae, qua patriam suam, ut divino obtemperaret Mandato, reliquit, & venit in terram *Chanaan*. Prima promissio fuit de donatione terræ *Chanaan*; *Genesis* cap. 12. v. 1. *Veni in terram, quam monstrabo tibi*. Altera promissio fuit de magna posteritate: *Faciam te in gentem magnam*, *Genesis* cap. 12. v. 2. Et cap. 13. v. 16. *Faciámque Semen tuum sicut pulverem terra: Si quis potest hominum numerare pulverem terra, Semen quoque tuum numerare poterit*. Similiter, cap. 15. vers. 5. Libri *Genesis* sic Deus affatur *Abrahamum*: *Suscipe Cælum, & numera stellas, si potes, & dixit ei: Sic erit Semen tuum*. Quæ divina pollicitatio eo major erat, quod

Abra-

Abrahami uxor esset sterilis. Tertia promissio est de benedictione, quam Deus daturus erat *Abrahamo*, quæque fuit duplex, universalis una, particularis altera. Benedictio universalis sita erat in bonis cum animi, tum corporis, rerumque externarum, & in eo sensu ait Deus *Abrahamo* cap. 14. vers. 2. Libri Geneseos: *Magnificabo nomen tuum, & eris benedictus.* Et ver. 3. *benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi.* Denique, particularis benedictio, quam promissit Deus *Abrahamo*, spectat *Iesum Christum*, servatorem nostrum, qui e semine, seu ex stirpe *Abrahami* erat oriundus. Hinc Deus cap. 12. v. 3. Libri Geneseos dicit *Abrahamo*: *In te benedicuntur omnes cognationes terre.* Et cap. 22. v. 18. ejusdem libri: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terre.* Quid vero significet: *In semine tuo*, aperte declarat *Apostolus Paulus* Epist. ad Galatas cap. 3. vers. 16. dicens: *Abrahe dicta sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: Sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.*

D. Legitur cap. 14. libri Genesim, quod *Chodorlahomor*, & Reges, qui erant cum eo, percußerint tempore *Abrahami*, omnem regionem *Amalecitarum*. Porro, constat, necdum extitisse tempore *Abrahami* *Amalecitas*; immo nec natum adhuc esse *Amalechum*, quia *Amalechus* (sicut legitur cap. 36. v. 12.) ab *Esau* descendit. Ibi enim sic habetur: *Erat autem Thamma, concubina Eliphaz, filii Esau, que peperit ei Amalech.* Concilia igitur, sit placet, istam antilogiam, quam parit tam gravis anachronismus.

M. Nullo negotio conciliari potest hæc apparens contradictio, dicendo, hoc per anticipationem a *Moyse* scriptum esse, scilicet quod *Chodorlahomor*, & ceteri reges, qui cum ipso erant, percußerunt omnem regionem *Amalecitarum*, ita ut sensus sit, quod *Chodorlahomor*, & alii Reges, qui cum eo erant, percußerint omnem illam regionem, quam *Amalecitarum*, tempore, quo scribebat *Moyse*, jam occupabant; *Moyse* itaque, ut illa Regio, quam *Chodorlahomor*, & alii Reges, tempore *Abrahami* devastarunt, Hebræis notior esset, illam appellavit

regionem *Amalecitarum*, non quod *Amalecitarum* tempore *Abrahami* eam incolerent (tum enim nondum erant *Amalecitarum*) sed quia tempore, quo scribebat *Moyse*, jam illius regionis *Amalecitarum* possessores erant. Et sic plane evanescit proposita apparens antilogia.

D. Quis est iste, *Melchisedechus*, cui (sicut legitur cap. 14. v. 18. & 19. libri Geneseos) *Abrahamus*, postquam vicisset quatuor Reges, lætus pro victoria decimas dedit, & ab ipso benedictionem accepit?

M. Qualis fuerit iste *Melchisedechus*, non una est omnium sententia. Alii existimant, *Melchisedechum* esse *Semum*, filium *Patriarchæ Noemi*, & hæc fuit sententia Hebræorum, sicut testatur S. Hieronymus in *Traditionibus Hebræis*. Alii putarunt, *Melchisedechum* esse supernam quamdam virtutem majorem Christo, & ipsum esse Spiritum sanctum; & in crasum illum errorem imperperunt quidam Hæretici, dicti *Melchisedechiani*, quos sancti Patres confutabant, præsertim S. Hieronymus in Epistola ad *Evagrium*, S. Epiphanius Hæresi lxx. Nonnullis visum est, *Melchisedechum* fuisse Angelum, qui sese *Abrahamo* conspicuum exhibuit, & ita sensit *Origenes*. Aliqui affirmant, *Melchisedechum* esse filium Dei, qui *Abrahamo* sese sub humana specie videndum præbuit. Postremo, alii opinati sunt, *Melchisedechum* fuisse quendam hominem justum, probum, & Altissimi Sacerdotem, sed spurium, eo quod neque ejus patris, neque ejus matris ulla in Sacris Litteris mentio fiat. Has de *Melchisedech* discrepantes sententias hic breviter refellam. Dein, quid de *Melchisedech* Catholice sentiendum sit, paucis ostendam. In primis, *Melchisedechum* non fuisse *Semum* filium *Patriarchæ Noemi*, ex eo invictè probatur, quod *Melchisedechus* ab *Apostolo Paulo* in Epistola ad Hebræos dicatur sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem habens. Quod sane nullo pacto dici potest de *Semo*, filio *Noemi*, cujus genus, parentes, nativitas, ætas expressè ac diserte in Sacris Scripturis traduntur. Secundo, *Melchisedechum* non fuisse

fuisse supernam quamdam virtutem, majorem Christo, & ipsum Spiritum Sanctum, sicut effutiebant Hæretici Melchisedechiani, patet. ex capite 14. libri Geneseos, ubi *Melchisedechus* appellatur *Sacerdos*, & *Rex Salem*; ex quo manifesta consecutione deducitur, *Melchisedechum* nec fuisse cœlestem quamdam virtutem majorem Christo, nec Spiritum Sanctum. Tertio, *Melchisedechum* non fuisse Angelum, humana specie *Abrahamo* apparentem, evincitur itidem ex iisdem verbis, quibus *Melchisedechus* in Sacris Litteris *Rex Salem*, & *Sacerdos Altissimi* nuncupatur. Omnis enim *Pontifex*, inquit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum. Igitur *Melchisedechus* fuit verus homo, & non Angelus, aliqui non potuissent esse *Sacerdos Altissimi*. Quarto, *Melchisedechum* non fuisse filium Dei, qui in carne assumpta *Abrahamo* apparuerit, liquet ex Psalmo 109. ubi de Christo Domino, vero Dei filio, dicitur: *Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*. Porro, ille, qui secundum ordinem, morem & ritum *Melchisedechi* *Sacerdos* est, sane idem esse non potest cum *Melchisedecho*; igitur *Melchisedechus* idem esse non potuit ac *Christus Dominus*, qui verus fuit filius Dei. Præterquam quod Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos cap. 7. ait: *Melchisedechum assimilatum fuisse Filio Dei*. Nullum autem simile idem est cum illo, cui simile est. Quinto, a vero maxime deflectunt illi, qui fatentur quidem, *Melchisedechum* fuisse hominem, & Dei Sacerdotem, sed perpendunt, illum fuisse spurium, eo potissimum nomine, quod de illius patre & matre alium sit in Sacris Litteris silentium: a vero, inquam, hujusce sententia patrōni maxime deflectunt, quia dum *Melchisedechus* in Epistola *Pauli* ad Hebræos dicitur *sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem habens*, hoc non est ita intelligendum, quod *Melchisedechus* revera patre & matre atque genealogia caruerit, sed quod ex *Levitis* originem non du-

xerit, & in hoc *Christi Domini*, qui non fuit *Sacerdos secundum Ordinem Leviticum*, typus gesserit. Sed præstat auscultare *S. Hieronymum*, qui in Epistola 126. ad *Evagrium*, juxta ordinem veteris Editionis, hæc habet: *Melchisedechus dicitur absque patre & matre, non quod absque patre & matre fuerit, cum Christus quoque secundum utramque naturam & patrem habuerit, & matrem; sed quod subito introducatur in Genesi occurrisse Abrahamæ, a eade hostium revertenti, & nec ante, nec postea ejus nomen invenitur adscriptum. Affirmat autem Apostolus, quod Aaronis Sacerdotium, idest, populi judæorum (quod dicitur Leviticum) & principium habuerit & finem; Melchisedechi vero, idest, Christi, & Ecclesie Sacerdotium & in præteritum & in futurum æternum sit, nullumque habuerit Autorem.* Hæc *S. Hieronymus*. Dicendum itaque est, juxta traditionem *S. Hieronymi*, aliorumque Sanctorum Patrum, *Melchisedechum* fuisse verum hominem, natione *Chananæum*, Regem *Salem*, idest, Urbis Hierusalem, qui *Abrahamo*, a eade quatuor Regum revertenti, obviam ivit, victoriam ei gratulatus est, & in gratiarum actionem obtulit Deo Sacrificium: *Proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi*, sicut legitur cap. 14. v. 18. libri Geneseos. Constans autem est ac perpetua omnium antiquorum SS. Patrum, cum Græcorum, tum latinorum sententia, isto, quod *Melchisedechus* obtulit, Sacrificio, adumbratum, seu præfiguratum fuisse augustissimum Corporis, & Sanguinis Christi Domini Sacrificium in Eucharistia Sacramento, idque ex mox laudato libri Geneseos cap. 14. evidenter colligitur. Ibi quippe tres actiones Sacerdotales *Melchisedechi* accurate notantur. *Benedixit enim Melchisedechus Abrahamo: Decimas ab eo accepit, & Sacrificium protulit.* Illa siquidem prolatio panis & vini vere Sacrificia fuit. Sacer enim Textus rationem reddens, cur *Melchisedechus* protulerit panem & vinum? hanc duntaxat assert: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi.* Nec quemquam movere debet, quod *Lutherani & Calvinistæ*, contra obrepentes,

tes, disant, in Textu Hebræo non esse hanc particulam causalem *Enim*, sed tantum particulam conjunctivam *Et*, vel *autem*, atque ideo in Versione lxx. Interpretum non legi: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi*, quemadmodum habet nostra Vulgata Editio; sed legi: *Erat autem Sacerdos Dei altissimi*. Ex quo inferunt non reddi in Textu Hebræo rationem ejus, quod præcessit, sed dumtaxat narrationem facti Historici continuari. Hæc, inquam, Hæreticorum Lutheranorum, & Calvinistarum ficulnea objectio neminem movere debet, cum passim apud Hebræos particula conjunctiva vim habeat particulæ causalis, sicut ex pluribus Scripturæ Sacræ locis palam ostendunt Scripturæ Sacræ Interpretes, linguæ Hebræicæ peritissimi. Unum tautummodo, ut brevitati consulam, producam Scripturæ Sacræ locum, videlicet cap. 20. lib. Geneseos, ubi vers. 3. hæc verba leguntur: *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte*, & ait illi: *En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum*. Sic legitur in nostra Vulgata. Sed in Textu Hebræo legitur: *Et ipsa habet virum*. Quæ particula conjunctiva, *Et*, habet eo loci, ut in confesso est apud omnes peritos Rabbinos, vim particulæ causalis.

D. Fuitne Abrahamus Sacerdos, sicut & Melchisedech?

M. Abrahamum fuisse Sacerdotem probat S. Thomas, Doctor Angelicus, 3. Part. Quæst. 31. Art. 2. ex eo præcepto, quo Deus cap. xv. lib. Genesis vers. 9. jussit Abrahamo, ut Sacrificium ei offerret; *Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem amorem trium, turturem quoque, & columbam &c.* Abrahamum etiam fuisse Sacerdotem colligitur ex canone Missæ, in quo Sacerdos Deum orat, ut gratum, acceptumque habeat Sacrificium Patriarchæ nostri Abrahami. 'Et sane maxime decebat, ut Abrahamus esset Sacerdos, cum esset pater eredentium, primusque omnium mortalium, cui venturi Messias, seu Christi Domini, promissio facta est, cujus fide, & obedientia omnes gentes erant benedicendæ, & apud quem, tamquam totius populi Hebræi parentem,

Hist. Vet. Test. Tom. I.

veri Dei cultus usque ad Christi Domini adventum perpetuo viguit, atque ab illo fuit ad omnes ejus posteros propagatus.

D. Saram fuisse uxorem Abrahami, & filiam Aranis, fratris Abrahami, superius insinuasti. Quo pacto igitur potuit Abrahamus, ingressus in Ægyptum, consulere Sara, uxori suæ, ut diceret Pharaoni, Ægyptiorum Regi, quod esset illius soror: *Dic ergo, obsecro, quod Soror mea sis*, Genesis cap. 12. vers. 13. & cap. 20. lib. Genes. vers. 2. idem Abrahamus dixit Abimelecho, Regi Geraræ, quod Sara, esset sua Soror: *Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est*: Non potuit autem Abrahamus citra mendacium conjugem suam Saram appellare sororem suam, quæ revera non erat ipsius soror, sed dumtaxat ejus neptis, utpote filia Aranis, fratris Abrahami. Hunc igitur, si placet, nodum dissolve.

M. Quamvis primâ fronte videatur, Abrahamum protulisse mendacium, dum Regi Abimelecho ait, Saram esse sororem suam, & tacuit eam esse conjugem suam, revera tamen non fuit mendacium, sicut S. Augustinus lib. contra mendacium, n. 23. alias c. 10. docet his verbis: *Non hoc est occultare veritatem, quod est proferre mendacium. Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult quod verum est celare, mentitur. Plerumque enim vera, non mentiendo, occultamus, sed tacendo..... Unde qui asserunt, aliquando esse mentendum, non convenienter commemorant, Abraham hoc fecisse de Sara, quam Sororem suam esse dixit: Non enim dixit: Non est uxor mea; sed dixit: Soror mea est; quod erat revera tam propinqua genere, ut Soror non mendaciter diceretur. Ea reddita; confirmavit, respondens illi, dicens: Et vere soror mea est de patre, non de matre, hoc est, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit Sororem..... Non est ergo mendacium, cum silendo, absconditur verum, sed, cum loquendo, promittitur falsum. Potuit itaque Abrahamus citra mendacium appellare Saram sororem suam, cum esset filia fratris sui Aran, ac sub-*

I in-

inde ipsius Neptis. Sæpe enim in Sacris Litteris nepotes dicuntur fratres, & nepes appellantur sorores. Sic *Abraham*, Genes. c. 13. dicit nepoti suo *Loth*: *Fratres nos sumus*: Sic etiam *Laban* Genes. cap. 29. vers. 15. *Jacob* generum suum, fratrem itidem appellat, dicens. *Quoniam frater meus es, non servies mihi gratis*. Quidni igitur *Abrahamus* potuit absque mendacio *Saram*, neptim suam, appellare, juxta morem Hebræorum, sororem suam?

D. Obtinuitne *Abrahamus*, statim ac jussu Dei exivit e Chaldæa, dominium ac possessionem terræ Chanaan, quam in præmium ejus obediens Deus ipsi, & posteris illius promiserat?

M. Quando Deus promissit *Abrahamo* possessionem terræ Chanaan, præmonuit eum, quod ipsius nepotes hanc terram essent dumtaxat occupaturi post elapsos quadringentos annos: Scito, (inquit Deus *Abrahamo* Genes. cap. xv. vers. 13.) *prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subijciens eos servituti, & assilient quadringentis annis. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur hic. Abrahamus itaque, Isaac, & Jacob per 215. annos peregrinati sunt in terra Chanaan ante descensum in Ægyptum. Israelitæ vero, seu nepotes Abrahami, peregrinati sunt; & servierunt in Ægypto per alios annos 215. Id aperte innuit Apostolus Paulus cap. 3. Epistolæ ad Galatas sic loquens: *Abraham dicta sunt promissiones, & semini eius, non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico Testamentum confirmatum a Deo, quæ post 430. annos facta est lex non irritum fecit ad evacuandam promissionem. Nam si ex Lege hereditas, jam non ex promissione. Abraham autem per repromissiones donavit Deus. Quibus ex verbis patet, initium 430. annorum sumi debere ab anno septuagesimo quinto Abrahami, quo ille Patriarcha a Deo vocatus est, & Divinam accepit promissionem possidendi terram Chanaan; finem vero illorum 430. annorum referendum esse ad tempus, quo**

*lex a Deo lata est, & data Moyse. Porro Legem a Deo datam esse Moyse in monte Sinai, & tertio mense, ex quo Israelitæ in libertatem asserti excesserunt ex Ægypto, promulgatam fuisse, pervulgata est Sanctorum Patrum, & Scripturæ Sacræ Interpretum sententia. Non me latet, quosdam esse Chronologiæ Sacræ peritos, qui asserunt, Israelitas mansisse in servitute Ægyptiaca per 430. annos, idque se colligere putant ex cap. 12. v. 40. libri Exodi, ubi hæc habetur: *Habitatio filiorum Israel, quæ manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum. Idem legitur cap. 5. libri Judith, & Actuum Apostolorum cap. 7. vers. 6. At, omnes ferme Sancti Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, docent, horumce 430. annorum exordium desumendum esse non ab ingressu Israelitarum in Ægyptum, sed a promissione, quam Deus fecit Abraham, de possidenda terra Chanaan anno illius Patriarchæ 75. Sic inter Sanctos Patres sensit S. Hieronymus Comment. in cap. 3. Epist. S. Pauli ad Galatas. Computandi [ait S. ille Doctor] isti anni 430. ab eo tempore, quo Deus locutus est ad Abraham dicens: *In semine tuo benedicentur omnes gentes. Hæc fuit etiam apud veteres Hebræos receptissima sententia, quam Josephus lib. 2. Antiquitatum Judaicarum cap. 5. exprimit his verbis: Reliquerunt (Israelitæ) Ægyptum mense Xanthico, luna quarta decima, anno quadringentesimo trigesimo, postquam Abraham, pater noster in Chananeam venit; & post Jacobi migrationem in Ægyptum, anno ducentesimo quintodecimo. Ad ea igitur citata Scripturæ Sacræ loca, quæ innuere videntur peregrinationem Israelitarum in Ægypto fuisse quadringentorum triginta annorum, respondendum est, illud spatium 430. annorum peregrinationis Israelitarum non tantum comprehendere ducentos & quindecim annos, per quos Israelitæ peregrinati sunt in Ægypto, sed etiam alios ducentos & quindecim annos, per quos Abrahamus, post acceptam anno ætatis suæ 75. a Deo promissionem de possessione terræ Chanaan, & filii ejus, Isaac,***

tus, & Jacobus, peregrinati sunt in terra Chanaan, donec tandem Jacobus, cum tota familia sua ingressus est in Ægyptum: ex ducentis autem & quindecim annis, per quos Abrahamus, post promissionem sibi a Deo factam, & filii ejus, Isaacus, & Jacobus peregrinati sunt in terra Chanaan, & ex aliis ducentis, & quindecim annis, per quos Israelitæ, post ingressum Jacobi in Ægyptum, peregrinati sunt in Ægypto, coalescit summa 430. annorum, qui interfluxerunt a vocatione Patriarchæ Abrahami usque ad profectionem Israelitarum ex Ægypto.

D. Et quorsum, amabo, Deus per quadringentos & triginta annos passus est ut Amorrhæi & alii populi habitarent terram Chanaan, quam tamen possideendam promiserat Abrahamo, & semini ejus.

M. Hac longa annuorum dilatio, quia Deus patienter sustinuit Amorrhæos, aliosque populos, qui habitabant terram Chanaan, cujus tamen possessionem promiserat Abrahamo & semini ejus, hac, inquam, longa annuorum dilatio, voluit Deus ostendere immensam suam erga peccatores misericordiam ac lenitatem. Nec enim peccata Amorrhæorum, aliorumque Chanaanæ terram incoleantium visitavit Deus, statim ac illius terre possessionem promississet Abrahamo & semini ejus, sed per 430. annos procrastinavit pœnas, quas juste commerebantur, donec tandem emenso illorum annuorum spatio, exterminati ac profligati penitus fuerint; postquam videlicet implevisset mensuram peccatorum suorum. Hanc summam Dei erga peccatores clementiam egregie commendat Apostolus Paulus cap. 2. Epist. ad Romanos, dicens: *An divitiarum bonitatis ejus & patientia, & longanimitatis contentinuis? ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? secundum autem duritiam suam & impenitentem cor, thesaurizat tibi iram in die ire, &c.* & cap. 1x. v. 22. ejusdem Epistolæ: *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa ire apta in interitum.* Ut igitur Deus suam erga peccatores summam clementiam ac mise-

cordiam demonstraret, non statim concessit Abrahamo terræ Chanaanæ possessionem, quam ipsi ejusque semini promiserat: sed per quadringentos & triginta annos, a tempore illius promissionis factæ Abrahamo, passus est ut Amorrhæi, alique populi, cultus veri Dei osores, terram Chanaan habitarent: sic eis locum dantes agendæ pœnitentiae, quam tamen obstinatione & malitia obsecrati agere nunquam voluerunt, similes illis, qui, ut ait Scriptura Sacra, dicunt Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

D. Si Deus erga Amorrhæos, aliosque populos terræ Chanaanæ incolæ, infinitæ suæ misericordiæ præbuit argumentum, profecto non minus bonum ac indulgentem sese exhibuit erga Abrahamum, quem ob solam, quam habuit fidem; justitiæ dono actutum donavit, eumque patrem multarum gentium constituit. Postquam enim Deus (sicut legitur c. xv. v. 3. libri Genesis) dixisset Abrahamo: *Suspice caelum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum:* statim versus sequenti subdit Scriptura Sacra: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Quibus verbis innuere videtur Scriptura Sacra, Abrahamum per solam fidem fuisse justificatum. Quod sane fuit singulare beneficium soli Abrahamo concessum, cum doceat Catholica Ecclesia contra Lutheranos, Calvinistas, aliosque hujus furoris heterodoxos, neminem per solam fidem absque bonis operibus justificari posse.

M. Cum Calvinistæ & Lutheranæ, alique nefarii Hæretici hoc prælaudato abutantur Scripturæ sacre loco, ut suum de sola fide absque bonis operibus peccatorem justificante virulentum dogma stabilire possint, necesse est ut veram ac nativam illius loci explicationem proferamus. Et primo quidem hæc verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam,* non significant (sicut volunt Hæretici) Abrahamum tunc primum accepisse a Deo justificationem, seu peccatorum suorum remissionem, quando credidit Deo promittenti ipsi semen; jam quippe antehac per fidem, & obedientiam, qua, relicta patria,

seu Chaldæa, exiverat, ut veniret in terram alienam, idest Chananaeam, Deo placebat, ut patet ex c. xi. Epist. Pauli ad Hebræos, ubi hæc leguntur. *Fide qui vocatur Abraham, obedivit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem, & exiit, nesciens quo iret. Fide demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob, coheredibus repromissionis ejusdem.* Jam igitur *Abrahamus* justitiæ donum, seu remissionem peccatorum per fidem & obedientiam suam fuerat a Deo consecutus, antequam Deus illi promitteret semen. Quo fit, ut hæc Scripturæ verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, significant dumtaxat, hanc fidem, qua *Abrahamus* Deo, semen ipsi promittenti, incunctanter credidit, illi valuisse ad incrementum, & nutrimentum justitiæ, quatenus erat opus Deo singulariter gratum. Apostolus quidem *Paulus* c. 4. Epist. ad Hebræos, hæc Scripturæ verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, accomodat primæ nostræ justificationi; inde tamen perperam inferunt Hæretici docere Apostolum, quod sola fides absque bonis operibus sufficiat ad justificationem, vult enim dumtaxat Apostolus *Paulus* primo, justificationem nostram pendere ex fide in Christum mediatorem, tanquam ex fundamento, radice, & initio renovationis, & reparationis nostræ in Christum, quia fides, ut docet Sanctus *Augustinus*, prima datur, per quam cætera ad justificationem impetrentur. Secundo idem Apostolus negat quidem *Abrahamum* fuisse justificatum ex operibus, quæ vel ipsius fidem antecesserunt, vel ex ipsis solo libero arbitrio profecta sunt, & in eo sensu dicit jam citato loco. *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* At, Apostolus non negat *Abrahamum* fuisse justificatum ex operibus factis ex fide & divina gratia; imo, ejusmodi opera ad justificationem esse necessaria diserte docet in eadem epistola ad Romanos capit. 2. ubi hæc habet: *Qui, seu Deus, reddet unicuique secundum opera ejus, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, &*

bonorem, & incorruptionem querunt, vitam æternam: iis autem, qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Et versu 13. ejusdem capituli ait: *Non enim auditores Legis justissimi sunt apud Deum; sed factores Legis justificabuntur.*

D. Quid sibi vult Apostolus *Paulus*, dum in eodem c. v. 16. Epistolæ ad Romanos, ait, *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio?* Loquitur ne Apostolus ibi de promissione vocationis gentium ad fidem, justitiam, & salutem, quorum patrem Deus constituerat *Abrahamum*, & quibus ex illius semine orituris, benedicere debebat?

M. Hæretici nostri temporis, sibi, aliisque falso persuadere tentant, promissionem illam, de qua eo loci sermonem habet Apostolus, esse promissionem remissionis peccatorum, seu specialis misericordiæ divinæ fiduciam, qua quis hanc divinam promissionem de remissione peccatorum sibi applicans & firmiter credens, ac certissime confidens, sibi per Christum peccata esse remissa, confessum citra poenitentiam, citra ullum bonorum operum exercitium consequitur plenissimam omnium peccatorum suorum condonationem. Sed in hoc Hæretici a veris, ac genuina Apostoli *Pauli* mente, non tantum toto, ut ajunt, ostio, sed totis ædibus aberrant. Loquitur enim Apostolus loco citato, non de promissione remissionis peccatorum, sed de promissione a Deo facta *Abrahamo*, quod multarum Gentium futurus esset pater; seu agit Apostolus de promissione vocationis gentium ad fidem, justitiam, & salutem; quæ quidem divina promissio firma, & rata esse haud poterat, si justificatio ex Lege Moysis, seu ex operibus Legis Mosaicæ facta fuisset; tunc enim soli in toto orbe Judæi, fidem, justitiam, & salutem essent consecuti. Quocirca, ut promissio de vocatione gentium a Deo facta *Abrahamo* firma esset, atque gratuita, probat Apostolus, Deum non justificare homines ex operibus Legis Mosaicæ, neque ex operibus e naturæ penæ

depromptis, sed ex fide Jesu Christi, quæ sola est veræ, & gratuite justitiæ initium, radix, ac fundamentum, non Judæis modo, sed etiam gentibus. Certe Apostolum *Paulum* eo loci non de fide illa promissione remissionis peccatorum, sicut pertendunt Hæretici, agere, sed de promissione a Deo facta Abrahamo vocationis gentium ad fidem, & salutem, liquet ex ejusdem Apostoli verbis, quæ omnes dissipant tenebras, quas eis Hæretici offundere moliantur: sic enim ibidem loquitur Apostolus: *Non enim per Legem promissio Abraham, aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per justitiam fidei: si enim qui ex Lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. . . . Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio, omni semini, non ei, qui ex Lege est solum, sed & ei, qui ex fide Abraham, qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est, quia patrem multarum gentium posui te, &c.* Cæcus sit oportet, qui non videat, Apostolum *Paulum*, ibi loqui, non de promissione remissionis peccatorum, per solam fidem; seu certam fiduciam absque bonis operibus obtinendæ (sicut oggannire solent Hæretici) sed hunc Apostolum loqui duntaxat de promissione a Deo facta Abrahamo, vocationis gentium, quæ nec ex solius liberi arbitrii viribus, nec ex operibus Legis Mosaicæ fieri debebat, sed ex pura & speciali misericordia Dei, seu ex fide in Jesum Christum, mediatorem ac redemptorem omnium hominum, quæ fides initium est veræ, gratuiteque justificationis, non Judæis tantum, sed & aliis gentibus, & nationibus, quæ in Christum Salvatorem nostrum sunt credituræ. Sed de his plura videlicet in Dissertatione XVII. *Tractatus* (quem anno MDCCXXIV. Romæ secundis curis edidimus) *De vita, mysteriis, & annis Jesu Christi*. Ibi liquidem ostendimus primo, fidem in Christum mediatorem fuisse omni ævo ad salutem necessariam. Secundo fidem in Christum mediatorem esse dispositionem necessariam ad justificationem, in eam tamen solam refundi haud debere justificationem nostram. Postremo, fidem, quæ dispositio est ad justificationem ne-

Hist. Vet. Test. Tom. I.

cessaria, non esse fiduciam de singulari Dei misericordia, qua sibi quisque promissiones divinas de remissione peccatorum applicat, sed esse assensum præstitum his omnibus, quæ a Deo sunt revelata.

D. Legimus c. 17. v. 10. lib. Genesis, Deum fœdus cum Abrahamo iniisse his verbis: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me, & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & v. 12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c.* Quibus verbis palam innuere videtur Scriptura Sacra, Circumcisionem fuisse institutam a Deo, eamque Judæos ab Abrahamo acceptam sedulo ad hæc usque tempora observasse. Et tamen audivi, nonnullos esse scriptores, qui asserunt: Circumcisionem non esse institutam a Deo, nec Judæos ab Abrahamo illam accepisse; sed potius Circumcisionem ex Ethnicorum, maxime Ægyptiorum superstitionis ritibus, ad Judæos fuisse derivatam. Ab hoc inani commento licet ipse vehementer abhorream, vellem tamen in præsentia præcipua scire momenta, quibus ab orthodoxis Theologis confutatur.

M. Duo præsertim Scriptores, *Marshamus*, videlicet, & *Spencerus*, rerum novarum cupidissimi, & suo ingenio plus aquo indulgentes, hoc insulsum, & a sæculis inauditum commentum invexerunt, temere dictantes, circumcisionem, & alios ritus, qui in veteri, seu Mosaicæ Legæ continentur, ex Ethnicorum superstitionibus ad Hebræos promanasse, scilicet Circumcisionem ex Ægyptiorum, Æthiopum, & Colchorum moribus: *Tabernaculum* ex profano Molochi cultu: *Arcam* ex Ethnicorum cistis: *Cherubinos* ex Ægyptiacis simulacris: *Templum Hierosolymitanum* ex ruditate gentium originem duxisse. Verum, ut missos hic faciam plures Hebræorum ritus, de quibus opportunius agam in Colloquiis nostris in historiam quartæ Mundi ætatis, ubi de Legæ Mosaicæ late differendi sese dabit occasio: de Circumcisione duntaxat hic agam, paucisque ostendam, eam revera fuisse a Deo institutam: subindeque non ex Ethnicorum superstitione ad Hebræos esse derivatam. Et pri-

I 3 mo

mo quidem circumcisionem fuisse a Deo institutam patet ex cap. 17. libri Genesens, ubi Deus Abrahamo, & omnibus Hebraeis, & ipsius semine oriandis, circumcisionis præceptum imposuit, dicens: *Infans octo dierum circumcideretur in vobis, &c.* Secundo credibile non est, Deum voluisse ex Ethnicorum superstitionibus, seu ex daemonis officina, circumcisionis ritum, quo suum cum Abrahamo pactum firmavit, mutuari, ut eo deinceps ritu ab Hebraeis coleretur, maxime cum Deus cap. 12. lib. Deuteronomii, & cap. 17. lib. Levitici districte inhibeat Hebraeis, ne imitentur, aut requirant exremonias Gentium, neve minuunt, aut adiciant quidquam præceptis, aut exremoniis, quas ipsis per Moysen, eorum Legislatorem, dederat. Non inficior quidem, Herodotum, lib. 2. cap. 104. & Diodorum Siculum lib. 1. Bibliothecæ cap. 17. testari, Colchos, Ægyptios, & Æthiopes ab initio statim pudenda circumcidisse, & hunc circumcidendi morem, ab Ægyptiis originem traxisse: id, inquam, non inficias eo, sed contendo, nullam his duobus scriptoribus prophani, in iis quæ de circumcisionis origine litteris mandant, fidem adhibendam esse; primo quia multis sæculis Moysæ, auctore Pentateuchi, & primo omnium gentium Scriptore recentiores fuerunt; Herodotus namque floruit duntaxat tempore Darii Histaspis, Xerxis, & Artaxerxis Longimani, Persarum Regum. Diodorus vero Siculus 2vo Julii Cæsaris, & Augusti Imperatoris, vixit. Quo fit, ut audiri minime debeant in his, quæ de circumcisionis origine, quæ anteverit tempora Moysæ, scripserunt. Præterea, hi duo auctores, sicut & alii Scriptores prophani, in historia & ritibus Judæorum non fuerunt versati, adeoque testes idonei esse haud possunt, perinde ac Cornelius Tacitus, Historiæ Romanæ Scriptor, cum esset in Historia Judæorum omnino peregrinus, & hospes, sibi omnem fidem abrogat, narrans initio libri quinti prodigiola de Judeis commenta. Ait quippe, *Judeos dici quasi Ideos ab Ida, Creta monte. Eos Hierosolymo, as Juda Ducibus, in proximas terras exoneratos, solymos, car-*

minibus Homeri celebratam gentem, condita urbi Hierosolyma nomen e suo sanctisse. Fortuitum iter, Ægypto ejectos, incipisse, gregis asinorum sylvestrium ductu, e rupe nemore opaca Moysen largas aquarum venas aperuisse, eos sex dierum iter emensos, septimo pulsus cultoribus obtinuisse terras, in quibus urbs, & templum dicata sunt: effigiem animalis, asini videlicet, quo monstrante, errorem; sitimque depulerim, ab iis penetrati fuisse sacratam. Sue ideo abstinere memoria cladis, quod ipsos scabies quondam turpaverit, cui id animal obnoxium: longam olim famem crebris adhuc jejuniis fateri: raptarum frugum argumentum, pavem judaicum, nullo fermento detineri. Septimo die olivum placuisse, quia his finem laborum tulerit, dem, blandiente inertia, septimo quoque anno datum honorem eum, secundum alios, haberi Saturno, cetera insinusta sinistra, sæda pravitæ valuisse. Hæc crassa commenta de Judæorum ritibus cum referat Cornelius Tacitus, quid mirum, si ipse, & alii Scriptores prophani, in historia, & ritibus Judæorum plane rudes, ausi sint scribere judæicos ritus non fuisse a Deo institutos; sed vel a Moysæ proprio Marte esse excogitatos, sicut asserit Cornelius Tacitus, loco mox a me laudato, vel ab Ethnicis ad Judæos esse derivatos, sicut falso tradiderunt jam citati Scriptores prophani, Herodotus, & Diodorus Siculus.

D. Vis igitur, circumcisionis ritum nunquam viginisse apud Ægyptios, Æthiopes, & Colchos, sed solum obtinuisse apud Judæos, qui circumcisionem a Patriarcha Abrahamo acceptam jugiter retinuerunt?

M. Non nego quidem Ægyptios, Æthiopes, & Colchos circumcisionem fuisse usos, sed dico i. circumcisionem non ab Ethnicis ad Hebræos fuisse derivatam, sed potius Ethnicos ab Hebræis circumcisionem fuisse mutuos. At enim Ægyptii, alique Ethnici vicini populi circumcisionem, & quosdam alios Hebræorum ritus in Sacris suis retinuerunt, sive propter societatem, quam habuerunt cum Abrahamo, Josepho, & Moysæ, quos in summo pretio & honore habuerunt; sive etiam propter famam longe, lateque divul-

batam

ratam Religionis Judaicæ, innumeris a Deo illustratæ prodigiis, sive denique propter Judaicorum rituum splendorem, & pompam, ac frequens Judæos inter & Ægyptios, alioque populos Ethnicos commercium, præsertim, Regis *Salomonis* temporibus. Et sane, si *Ptolomeus Philadelphus*, Ægyptiorum Rex, statim ac notitiam habuit Legis Mosaicæ, iussit ut in græcæ sermonem transferretur, & in sua Bibliotheca Alexandrina reponeretur; mirum certe videri haud debet, si Ægyptii, alique populi Ethnici, postquam circumcisionem, & quoddam alios Hebræorum ritus persectos, exploratosque habuerunt, voluerint illos in Sacris suis usurpare, insignante præsertim Diabolo, qui cultum soli Deo debitum, affectat, sique suos demerant cultores, ut in illo, quem ei exhibent, cultu easdem, aut similes adhibeant cæmonias, quibus colitur Deus. Dico etiam secundo, circumcisionem Judaicam in multis discrepasse a circumcissione, quam usurpabant Ægyptii; ex quo palam evincitur, circumcisionem non ab Ethnicis ad Hebræos fuisse derivatam. Ægyptiis siquidem solemne erat non solum masculos, sed, & foeminas circumcidere, sicut docet *Strabo* lib. 17. Hebræi vero masculos tantum ex Lege, & more circumcidebant. Præterea, Judæi die octavo a nativitate circumcidere solent ex præscripto Legis; Ægyptii autem appetente anno ætatis decimo quarto ut plurimum circumcidebantur, sicut refert *S. Ambrosius* lib. 2. *De Abrahamo* c. 11. Tertio, apud Ægyptios soli Sacerdotes circumcidi solebant, teste *S. Epiphanio* hæresi 30. quæ est *Ebionitarum*: At, Judæis omnes ad unum masculos circumcidere præcipiebat lex. Quarto ipsimet Sacerdotes Ægyptii duntaxat majoris puritatis ergo, & munditiei corporeæ gratia, teste *Herodoto*, circumcidebantur, sed Judæi religionis causa circumcidebantur, ut videlicet morem gererent Divinæ Legis præcepto, & ut ab aliis gentibus discernerentur. Decebat quippe, ut populus Dei, seu Judæus, e quo Christus Dominus, totius Sanctitatis Auctor, nasciturus erat, aliquo speciali signo distingueretur a cete-

ris populis, qui tum temporis in densissimis Idololatriæ tenebris erant immergi, ac verum Deum ignorabant. Denique, Ægyptiis, aliisque gentibus circumcisio erat supersticiosa cæmonia, qua parentum Ethnicorum infanti devovebantur Dæmoni: Sed contra, Judæi suos Infantes recens natos circumcidebant, ut illos in hac assurgente vitæ auro Deo, quem Supremum vitæ, & necis Dominum agnoscunt, consecrent. Hæc igitur, quæ hætenus adduximus, discrimina aperte demonstrant, circumcisionem Judaicam non ex Ethnicorum superstitione originem habuisse, sed a Deo fuisse institutam, eam a Patriarcha *Abrahamo* acceptam observasse Judæos, illamque tandem transivisse in Legis Mosaicæ Sacramentum, ut legitur cap. 12. vers. 3. Libri *Leviticæ*: *Die octavo circumcidetur Infantulus*. Hinc Christus Dominus cap. 7. vers. 22. *Evang. S. Joannis* sic alloquitur Judæos: *Propterea Moyses dedit vobis circumcissionem (non quia ex Moysse est, sed ex patribus)* quibus verbis declarat Christus Dominus circumcisionem non a Moysse primum ortam esse, sed patres seu Patriarchas, Moysse antiquiores, eam ab Abrahamo acceptam observasse. Sed de circumcissione plura, auxiliante Deo, dicemus in Colloquiis nostris, in Historiam quartæ Mundi ætatis, ubi de Lege Mosaicæ sermonem instituimus.

D. Cum plenissime omnibus Dubiis, quæ hætenus proposui, seceris satis, non te diutius hic detinebo, sed eum bona tua venia ad ædes meas me recipiam, & postmodum ad te redibo, ut de Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum computandis annis Chronographia, commodius in eo, quod habituri sumus, Colloquio disserere valeamus.

COLLOQUIUM III.

De Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum subducendis annis Chronologia.

MAGIST. **S**tructuram Turris Babelicæ, confusionem linguarum, & hominum per totum orbem terrarum dispersionem sub Patriarcha

Phalego, jam adulto, contigisse, in superiori Colloquio commonstravimus, ex quo colligere debes antiquissimorum Imperiorum, qualia sunt Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldeorum, & Serum, seu Sinensium, initia non altius esse arcessenda quam ab anno ætatis Patriarchæ *Phalegi* nonagesimo secundo, qui concenrit cum anno a creatione Mundi 1848. & cum anno 192. a tempore Diluvii. Ab hoc, inquam, anno putari debet series Regum Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldeorum, & Sinensium, quorum ingentem sed fabulosum catalogum, prophani & alii Scriptores contexuerunt, ut hac commentitia antiquitate gratificarentur genti suæ, Reges quamplurimos e suo fingentes cerebro, qui nunquam in rerum natura extiterunt. Hinc etiam manifestum est, Sicyoniorum, & Argivorum Reges, qui ante *Ogygis*, & *Deucalionis* Diluvia vixisse perhibentur, omnino fabulosos esse, quia ut ostendimus in Colloquio tertio in Historiam primæ Mundi ætatis, Diluvia *Ogygium*, & *Deucalionem* nec re, nec tempore differunt a Diluvio universalis, quod sub Patriarcha Noëmo, accidisse Sacre Litteræ narrant. *Afferre* autem ante Diluvium universale, seu Noeticum, condita fuisse Imperia & Regna, jamque vixisse Reges, qui conditorum Imperiorum, ac Regnorum clavam gubernarent, figmentum est poetarum, aut quarundam nationum, quæ, ut primordia sua augustiora redderent, putida protulerunt mendacia, & Regum suorum catalogos auxerunt nominibus & personis illorum Heroum, qui ante Diluvium vixerunt, & quorum fama diu celebris etiam fuit post Diluvium. Id autem multis, atque invidiis momentis hic demonstrare possem, nisi timerem, ne iuste dicerem, me actum agere, cum ista provincia jam peregrinie defunctus sit Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in anteo illo Opere, cui hunc titulum dedit: *Demonstratio Evangelica*.

D. Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldeorum, & Sinensium Imperia suam duntaxat originem habuisse a dispersione Gentium, quæ sub Patriarcha *Phalego* facta est, jam probe intellexi ex

his, quæ in nostris superioribus Colloquiis post *Danielem Huetium*, & *Samuelem Bochartum* observasti, subindeque fabulis jure optimo accenseri debere autumo quæcumque de Dynastiis suorum Regum, & Imperiorum suorum origine, & antiquitate excogitarunt Ægyptii, Assyrii, seu Chaldei, & Sinenses. Explosis itaque fabulosis illis antiquitatibus, in quas inquirere velley nihil aliud esset, quam oleum, & operam perdere, & bonas horas male collocare, præstat, ut in præfenti nostro Colloquio agamus duntaxat de Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum putandis annis Chronologia.

M. Cum inter Patriarchas secundæ Mundi ætatis emineat *Abrahamus*, cujus præclara Gesta late prosequitur Scriptura Sacra, hic in referendis rebus, quæ hunc Patriarcham spectant, & a Sacris Litteris proditæ sunt, nunc hærebimus; de aliorum vero secundæ Mundi ætatis Patriarcharum, qui præcesserunt *Abrahamum*, Gestis, cum sileat omnino Scriptura Sacra, nos quoque, ne ariolari, aut e fabulosis traditionibus quidpiam expiscari videamur, lubentissime prætermitemus. *Abrahamus* itaque, quem Deus specialiter elegerat, ut esset pater credentium, natus est in UR Chaldeorum, seu in Chaldæa, Mesopotamiæ finitima, quæ etiam Mesopotamia dicitur, ntpote Mesopotamiæ Provincia. Vocatus a Deo, patriam suam ætænum reliquit, & una cum patre suo *Thare* habitatum venit in Haran, seu Charan, in Chaldæa; mortuoque ibidem patre suo, deductus est a Deo de terra & cognatione sua, trajecto fluvio Euphrate, deductus est in terram *Chanaam*, quam Deus ei & posteris ejus daturum se promiserat. Uxorem duxit *Abrahamus Saram*, cumque ambo essent ætate provecti, sic Deus Abrahamum est allocutus: *Suspice caelum, & numera stellas, si potes: & dixit ei: sic erit semen tuum. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Genesis cap. 15. v. 5.* Postea Deus huic Patriarchæ, ejusque uxori nomen mutavit, & qui prius *Abram* appellabatur, deinceps *Abraham* vocatus est, & ejus uxor, quæ antea

Sarai

Sarai dicebatur, cepit nuncupari *Sara*. Contigit autem hæc nominis immutatio, quando *Abrahamus* accepit a Deo signum circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei. Ex *Sara*, conjugē suā, filium suscepit *Abrahamus*, quem vocavit *Isaacum*: & ut inquit Scriptura *Sacra*, circumcidit eum octavo die, sicut ei præceperat Deus. Fidem *Abraham* pluribus tentationibus seu experimentis probavit, totoque orbe illustrem reddidit Deus, sed præsertim dum ei præcepit, ut carissimum filium suum *Isaacum* immolaret, eumque Domino in holocaustum offerret. Huic divino præcepto confestim obtemperavit *Abrahamus*. Assumpsit filium suum *Isaacum*, eumque, nihil minus cogitantem, & inscia matre *Sara*, secum duxit. Jam ambo pervenerant ad montem, quem *Abrahamo* monstraverat Deus, qui dicitur esse mons *Moria*. Jam *Isaacs* humeris sui holocausti ligna in hunc montem portaverat, cumque ipsam altari supra lignorum struem imposuisset pater, in eum stricto gladio manum extendebat, eratque ipsum reapse immolaturus, nisi Angelus de cælo missus obstitisset, dicens ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam, nunc cognovi quod timeas Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit *Abraham* oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assurgens obtulit holocaustum pro filio. *Genesis* cap. 22. v. 12. & 13. Hoc fuit fidei, cuique erga Deum ardentissimi amoris illustre exemplum præbuit *Abrahamus*, eoque palam demonstravit, se soli Deo, ut summo bono, adhærere, cetera vero ab eo non diligere, nisi propter Deum, in quo totius spei ac fiduciæ suæ sacram, ut ajunt, anchoram collocabat. Quo factum est, ut in præmium suæ obedientiæ, celebre illud promissum, quod jam acceperat a Deo, rursus audire meruerit, his verbis *Geneleos* cap. 22. v. 18. *Benedicetur in semine tuo, id est, Christo, omnes gentes terræ, quia obedisti voci mee.*

D. Gravem fateor fuisse hanc tentationem, qua Deus ad explorandam, probandamque *Abrahami* fidem, & o-

bedientiam, iussit ei, ut unigenitum filium suum, quem in effæta ætate divinitus susceperat, immolaret, sed recense, quæso, alias tentationes, quibus, ut mox dicebas, Deus fidem *Abrahami* probare, totoque orbi illustrem reddere voluit.

M. Decem tentationibus *Abrahamum* fuisse tentatum, docent *Hebræi*, quas singulas ordine hunc in modum recenset *R. Moses Maimonides*: Omnes, inquit ille *Rabbinus*, tentationes, quas *Abrahamus* sustinuit, Scriptura recenset.

1. Est peregrinitas, cum Deus ait, *Genesis* cap. 12. vers. 1. Egredere de terra tua. 2. Fames, qua grassata est in terra *Chanaan*, cum eo venisset *Abrahamus*, & a Deo accepisset hujus terre promissionem, *Genesis* cap. 12. v. 2. Faciam te in gentem magnam, atque hæc ingens erat tentatio. 3. Raptus, quo *Ægyptii* ei, seu *Abrahamo*, uxorem *Saram*, abstulerunt. 4. Bellum, quod gessit cum quatuor Regibus. 5. Cum extraneam uxorem duxit, postquam spem prolis ex *Sara* suscipiende abiecerat. 6. Cum circumcisisse ei jam procreta ætatis fuit a Deo imperata. 7. Quando Rex *Gerar* uxorem itidem *Saram* ei rapuit, *Genesis* cap. 20. v. 2. 8. Quando iussu Dei *Agarem*, ex qua prolem susceperat, eiecit. 9. Dum *Ismaelem* expulsi, *Genesis* cap. 21. v. 12. Decimam & ultimam tentationem passus est *Abrahamus*, quando Deus præceptum ei imposuit, mactandi, & immolandi filium suum unigenitum *Isaacum*, quem ex *Sara* conjugē suā susceperat. His decem tentationibus a Deo probatus *Abrahamus*, eximia cura fidei & obedientiæ suæ, tum in tolerandis adversis semper sibi constantis æquanimittatis præbuit argumenta.

D. Ecce, quæso, Deus, tot tentationibus, *Abrahamum*, virum, quem noverat, iustum, probare voluit?

M. Singularem Dei in tentandis hominibus, præsertim iustis, bonitatem commendaturus Apostolus *Paulus* primæ *Epistolæ* ad *Corinth.* cap. 10. v. 13. hæc habet: Tentatio vos non apprehendat nisi humana, fidelis autem Deus est, qui non non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. Hæc igitur

tur piorum hominum fore est, ut his varia tentamenta Deus decernat, eos rebus asperis exerceat, adversisque fortunæ casibus interdum jactari permittat; vires tamen illorum arcanis, & ineffabilibus auxiliis augendo, quibus contra inopinatos ingruentes casus, nihil veriti, impetus illorum fortiter excipiant, & æquissimo animo ferre queant. Qui tandem in pietatis studio robustiores ac vegetiores facti, fidei, & in Deum amoris documenta præbentes, velut in totius orbis theatrum producuntur, ut & alii habeant, quod imitentur. Hic est electorum triumphus, qui in afflictionibus præsidio Dei sunt invicti, imo incredibili lætitia perfunduntur. Sicut enim in humana militia vices rerum sunt, & lapores otio, dura jucundis recreantur, & post diros in præliis conflictus celebrantur epinicia: ita & Deus Opt. Max. probat tribulationibus militum suorum, seu electorum fortitudinem, & rursus solatio quodam invitat ad gratulationem, & gratiarum actionem, quemadmodum ait Apostolus: *Superabundo gaudio in omni tribulatione mea.* Hoc pacto probavit Deus, *Abrahamum, Jobum, Tobiam,* & alios viros justos, qui in rebus adversis sese totos divinæ providentiæ arbitrio permittentes, æquam mentem servabant; si quid vero prosperitatis ipsis affligeret, id totum gratis animis adscriberent bonitati, munificentiaque divinæ, ita ut nec sæviente fortuna desponderent animum, nec rebus prosperioribus insolescerent.

D. Quamnam ex his decem tentationibus, quibus Deus fidem, & obedientiam Abrahami probavit, fuit huic Patriarchæ gravior atque molestior?

M. Non est dubium, quin decima tentatio, qua Deus *Abrahami* fidem, & obedientiam probare volens, ei præcepit, ut mactaret dilectissimum filium suum unigenitum *Isaacum*, fuerit ceterarum tentationum longe gravissima, & *Abrahami* constantia, quam in hac sustinenda tentatione exhibuit, extiterit omnium omnino operum, quæ unquam edidit ille Patriarcha, præstantissimum. Et hæc, si rem exacte, ut par est, expendamus, excellentissimum

Abrahami obsequium hac tentatione adeo gravi, adeo ardua probatum esse deprehendemus; ut ceteræ aliæ tentationes, quibus Deus tanquam aurum in fornace, *Abrahami* Fidem, & obedientiam probare voluit, cum ista decima tentatione ne in computum venire queant. At enim, quamvis *Abrahamus* tunc quoque, cum dulces patriæ solum, propriosque relinqueret lares, & peregre variis adversitatibus urgeretur, Fidei suæ, & amoris divini, quo succensus erat, complura prodiderit documenta haud vulgaria, tanto tamen hæc prompta voluntas, quam habuit, mactandi dilectissimum filium suum *Isaacum*, reliquis omnes tentationes magis superat, quanto magis hæc tentatio est singularis, quippe cujus similem, qua unus homo nominatim a Deo tentatus legitur, ab orbe condito reperire non est, & quo pluribus, iisque gravioribus circumstantiis, sed maxime paternæ inclinationi, qua *Abraham* ferebatur in filium suum unigenitum, & innocentem *Isaacum*, repugnabat divinum istud de mactando, seu immolando *Isaaco* Mandatum, cui tamen *Abrahamus*, nihil querens, nihil obmurmurans, nihil cunctatus, sed viva fide animatus, & incredibili animi fortitudine roboratus, morem gessit.

D. Habuitne hæc *Isaaci* mactatio, quam Deus *Abrahamo* imperavit, aliquam mysticam significationem?

M. Hæc *Isaaci* immolatio, a Deo Patriarchæ *Abrahamo* imperata, adumbrabat, seu typice præfigurabat futurum Sacrificium, quod Jesus Christus eterno suo Patri in ara Crucis pro salute omnium hominum erat oblaturus, totum pretiosum sanguinem fundens. Quemadmodum enim, *Isaacus*, a Patre suo *Abrahamo* cruento Sacrificio destinatus, & ad mortem ductus est; ita & Pater æternus Jesu Christo proprio filio suo non percipit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, ut scribit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Romanos. Insuper, *Isaacus* ligna, quibus imponendus, & immolandus erat, in montem portavit: similiter Jesus Christus Crucem, cui sufficiens erat,

erat, in montem humeris suis gestavit. Sed & Aries ipse, quem *Abrahamus* in locum filii sui *Isaaci* immolavit, typum pariter gessit Jesu Christi. Cornibus quippe hærebat in vepteto Aries *Abrahami*; Jesus vero spinis coronatus est, totoque vitæ suæ tempore summas difficultates, & angustias toleravit. *Abrahamus* post tergum suum conspexit Arietem, quem immolavit; sed & Jesus, post multos annos de se oriturum, & in Cruce maculatam iri, prævidit *Abrahamus*, idque luculenter significat Jesus Christus, dicens Judæis: *Abraham, Pater vester, exultavit, ut videret diem meum: Vidit & gavisus est.* Deo sacrificavit *Abrahamus* Arietem, quem suffecit in locum *Isaaci*, filii sui: Similiter, passus est quoque Deus, ut pro hominibus, a se procreatis, sibi Jesus Christus macularetur. Arietem *Abrahamus* Deo sacrificavit in monte *Moria*: Jesus Christus in cruce actus est in monte *Golgotha*. Uterque autem mons (seu *Moria*, & *Golgotha*) est Hierosolymitanus. Quin, opinantur Judæi, in monte *Golgotha*, in quo mortem talit Christus Dominus, Arietem *Abrahami* fuisse itidem immolatum, idemque, post Sanctum Hieronymum, sentire se proficitur S. Augustinus Serm. 71. De Tempore, ubi hæc habet: *Audite Sacramentum, Fratres carissimi, Hieronymus Presbyter scripsit, se ab antiquis, & Senioribus Judæis certissime cognovisse, quod ibi immolatus sit Isaacus, ubi postea Christus crucifixus est.* Nolim tamen, ut candide fatear, pro traditionis illius Judæicæ defensione vadimonium suscipere. Quapropter, licet ipse *Isaacum* in alterutrum montem vel *Moriam*, vel *Golgotham*, ductum esse a parente ut necaretur, a nemine negari posse censeam, illum tamen montem, silente præsertim Scriptura Sacra, determinare non audeo, teque tuo in sensu abundare permitto. Non hic etiam immorabor in refellendo impio errore *Mahometis*, qui in Alcorano asserere audet, non *Isaacum*, sed *Ismaelem*, quem *Abrahamus*, ex *Agare* suscepit, fuisse hæredem promissionem, quas Deus fecit *Abrahamo*, eamque non solum æquat, sed

præfert *Isaaco*. Quo vel uno solo gravissimo errore insignis ille impostor dissipat ac convellit divinam totius Veteris Testamenti revelationem. Hoc igitur repudiato errore, quem retulisse, abunde confutasse est, addam hic duntaxat egregium testimonium S. Joannis Chrysostomi, qui Homilia 48. in Genesim eximiam *Abrahami*, omnem affectum paternum superantis, & ut ita dicam, proculcantis, fortitudinem, & singularem *Isaaci* mansuetudinem considerans, in hæc verba erumpit: *O religiosam animam, o fortem mentem, o ingens animi robur, omnem humane naturæ affectum vincens. Utrum admirer, & obstupefactam justius, fortissime spiritum Patriarchæ, an tam constantem pueri obedientiam? quod neque reluctatus est, neque factum ægere tulit, sed cesserit, & obtemperavit iis, quæ a patre fiebant, & sicut agnus cum silentio super altare decubuit, expectans patris dexteram.*

D. Admiror quidem obedientiam *Abrahami*, sed obedientiam *Isaaci* longe ei præferendam esse arbitror. *Abrahamus* quippe ita obedivit Deo præcipienti immolationem filii *Isaaci*, ut tamen vel per Fidem, vel per specialem revelationem certo cognosceret, Deum, qui promiserat ei Semen ex *Isaaco*, non permissurum unquam, ut immolaretur, verbum namque Divinum sciebat irritum esse non posse. Hinc Apostolus in Epist. ad Hebræos cap. 11. v. 17. & seqq. ait: *Fidem obtulit Abraham Isaac ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi Semen, arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est Deus.* Hinc etiam *Abrahamus*, montem ascensurus, in quo filium suum immolare debebat, his verbis servos suos allocutus est: *Expectate hic cum asino; ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos, Genesis cap. 22. v. 5.* quæ verba: *Revertemur ad vos*, aperte innuunt, *Abrahamum* pro comperto habuisse, quod *Isaacus* reapse non macularetur, sed potius sospes, & incolumis e monte ad proprios lares reverteretur; alioqui hæc Patriarchæ verba excusari haud possent a mendacio, quod certe in tam

eximiam virum, & a Deo impense laudatum, cadere minime potest. Posita autem semel hac certa notitia, quam habuit Abrahamus de non immolando filio suo, obedientia illius Patriarchæ haud parum minuitur, aut saltem longe inferior videtur ea obedientia, quam exhibuit *Isaacus*, qui statim ac audivit a Patre suo *Abrahamo*, se esse victimam Sacrificio destinatum, in tam luctuoso, horrifico, & insperato nuntio omnem vitæ suæ conservandæ spem perdidit, & tamen dicto audiens, & e nutu patris unice pendens, deposuit vestimentum, procubuit in genua, manus obtulit ad vincula, corpus ad cœdem, lætus ascendit ad struem signorum rogo paratam, patri ultimum vale dixit lacrymis perfusus, animam Deo commendavit, jamque exerto gladio jugulum præbuit. Hanc igitur *Isaac* obedientiam dum ipse attento animo considero, eam perfectiorem fuisse obedientiam Abrahami pronunciare nullus dubito.

M. Equè perfecta fuit obedientia *Abrahami*, ac obedientia *Isaac*. Quamvis enim tanta esset Abrahami fides, sicut ait Apostolus *Paulus* loco mox a te laudato, ut non dubitaverit, filium suum *Isaacum*, a se immolatum, posse a Deo ad vitam denuo excitari, nunquam tamen ille Patriarcha sive per fidem, sive per specialem revelationem cognovit, quod Deus impediturus esset, ne immolatio *Isaac* executioni mandaretur. Nec contrarium innuunt hæc verba *Abrahami*, dicentis servis suis, *Expectate hic cum asino postquam adoraverimus, revertemur ad vos*: hæc, inquam, *Abrahami* verba non innuunt, Abrahamum certo cognovisse, fore ut Deus impediret, ne immolaretur *Isaacus*, seque subinde reducturum e monte salvum & incolumem filium suum *Isaacum*, sed hæc *Abrahami* verba, alia sensa habent, quæ juxta varias doctissimorum Interpretum explicationes, hic breviter subjiciemus. In primis, sunt quidam Interpretes, qui, post *Menochium*, docent, *Abrahamum*, licet haberet animum vere immolandi in monte filium *Isaacum*, non tamen

mentitum esse, quando dixit servis suis: *Expectate ... postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, quia *Abrahamus* dicendo: *Revertemur*, vel de se solo loquitur numero plurali, more Hebræorum, vel credidit *Abrahamus* filium a se immolatum, e mortuis a Deo excitatum iri. Alii Interpretes dicunt, *Abrahamum*, dum dixit servis suis: *Expectate postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, non esse mentitum, sed prophetasse, quia dixit verum, quod tunc ignorabat. Alii volunt in his *Abrahami* verbis: *Expectate postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, subintelligendam esse hanc conditionem: *Si Deus velit*, non secus ac dum *Deus* cap. 20. v. 3. lib. Genes. Regi *Abimelecho*, qui *Saram*, uxorem *Abrahamæ* sustulerat, mortem comminatus est, dicens: *En morieris propter mulierem, quam tulisti*, non comminatus est *Deus Abimelecho* mortem tanquam absolute futuram, sed sub hac tacita conditione: *Si nolueris reddere*. Quam conditionem *Deus* eodem in cap. v. 7. exprimit, dicens iterum Regi *Abimelecho*: *Nunc ergo redde viro tuo uxorem si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris tu, &c.* Non desunt etiam quidam Interpretes, qui asserunt, *Abrahamum*, attento solo ordine: causarum secundarum, potuisse, citra mendacium, dicere servis suis: *Expectate ... postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, quos inter, inquit illi Interpretes, quos inter, censetur noster *Cajetanus*, mors *Isaac* futura non erat, secundum ordinem causarum secundarum, sed tantum secundum ordinem & dispositionem causæ superioris, seu divinæ voluntatis. Quo fit, ut *Abrahamus*, attento duntaxat ordine causarum secundarum, juxta quem mors *Isaac* accidere non debebat, potuerit vere & absque mandato dicere servis suis: *Expectate postquam adoraverimus, revertemur ad vos*. Non secus ac mentitus non est *Propheta Isaias*, quando missus a Deo ad *Ezechiam*, Regem *Juda*, in lecto decumbentem, dixit ei: *Morieris, & non vives*. Nec etiam mentitus est *Propheta Jonas*, quando missus itidem a Deo ad *Ninivitas*, dixit

dixit eis : *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*. Non sunt, inquam, roentiti ambo illi Prophetae, licet neutrum horum, quae praeviderant, evenerit, quia id tantum praeviderant, quod juxta ordinarium rerum, seu causarum secundarum cursum futurum erat. *Ezechias* quippe Rex Juda, juxta ordinem causarum secundarum moriturus erat, lethali namque morbo decumbebat. *Ninivitarum* etiam juxta solitum divinae justitiae ordinem, ultimam ruinam propediem experturi erant. His interpretationibus, quas haecenus adduximus, a mendacio tam pie, quam vere excusari debet Abrahamus, dum dixit servis suis : *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*. Quamvis ipse verum, fixum, ac constitutum haberet propositum immolandi filium suum Isaacum, eumque in monte Deo in sacrificium offerendi. Jurè itaque optimo omnium Scripturae Sacrae interpretum censura vapulat noster *Melchior Canis*, vir alioqui doctissimus, quod cap. 4. lib. 2. de locis Theologicis dicat, mentitum esse Abrahamum, dum contra mentem dissimulandi gratia locusus, sunt verba *Melchioris Cani*, ait servis suis : *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*.

D. Inter tentationes, quibus Deus fidem & obedientiam Abrahami probare voluit, percensuisti bellum quod *Abrahamus* cum quatuor Regibus gessit, at nunc scribere vellem, cur *Abrahamus* hocce bellum suscepit?

M. Hoc bellum cum quatuor Regibus eo potissimum fine suscepit *Abrahamus*, ut in libertatem aslenderet nepotem suum *Lothum*, quem quatuor Reges, fortunis omnibus exutum, in captivitatem una cum ipsius familia abduxerant. Narrat enim Scriptura Sacra cap. xiv. lib. Geneseos, *Codorlahomorum*, Regem Elamitarum, tribus aliis sociatum Regibus, bellum iniisse contra quinque Reges, videlicet Regem Sodomorum, Regem Gomorrhæ, Regem Seboim, Regem Segor, & Regem Adamæ, tamque feliciter martis aleam cessisse Regi *Codorlahomoro*, aliisque tribus Regibus, qui cum illo erant foederati, ut

devictis quinque illis Regibus, & direptis vastatisque oppidis, non solum omnia illorum, sed & *Lothi*, quierat Abrahami nepos, quique habitabat in Sodomis bona, suam in potestatem redegerint : *Tulerunt*, inquit Scriptura Sacra, omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæorum . . . *Necnon & Loth, & substantiam ejus, filium fratris Abraham, qui habitabat in Sodomis*. Hæc cum innotuissent Abrahamo, non impune ferenda esse duxit, sed continuo armatis ex familia sua 318. vernaculis, victores quatuor Reges insequutus est, illosque per intempestam noctem ex improvviso aggressus, vicit, fudit, compulit in fugam, & ex eorum manibus opima, quam tulerant, excussa præda, salva omnia, cum *Lotho*, nepote suo, totaque ejus familia, recuperavit.

D. Estne hic *Lothus*, Abrahami nepos, idem ac ille *Lothus*, quem Deus ministerio Angelorum eripuit ex incendio Sodomorum, quos, propter execranda flagitia, & infamem, præposteramque libidinem, de cælo dimissa flamma, pice, ac sulphure illita, penitus exussit, nihilque in his terris, olim aspectu, amœnissimis, reliquit, præter putidissimæ aquæ paludem (Mare mortuum vulgo vocant) horrendum foetidissimæ voluptatis residuum adhuc monumentum?

M. Hic *Lothus*, Abrahami nepos, idem plane est, ac *Lothus* ille, quem Deus ex Sodomorum conflagratione salvum & incolumem eripuit. At enim, *Abrahamus*, jussus a Deo patriam deserre, & venire in terram Chanaam, socium professionis sibi adscivit *Lothum*, nepotem suum, eumque contubernalem habuit, donec, propter exorta inter pastores ovium hinc inde jurgia, coactus est sese ab illo divellere, suumque figere tabernaculum in Hebrone ad convallem Mambre. Hoc pacto *Lothus*, a patruo separatns, Sodomis confedit, ibique suum constituit domicilium. Sed, cum imparissimi Sodomæ, aliarumque quatuor finitimarum urbium cives se abominandis libidinum monstribus foedarent, decrevit tandem Deus incendio

dio perdere quinque illas urbes, videlicet *Sodomam*, *Gomorrhā*, *Adamam*, *Seboim* atque *Segor*, & uni dumtaxat *Lotham*, nepoti Abrahami, ejusque familiae parceret. Tres itaque Angelos, sub specie venustissimorum adolescentium, Deus immisit *Sodomam*, qui *Lothum*, ejusque familiam incolentem praestarent, & ab illo pentapolitano liberarent incendio. Tres illos Angelos hospitio excepit *Lothus*, quos cum fallacissimi cives putarent, non esse Angelos, sed formosos quosdam juvenes, quorum pudicitia abuti possent, ceperunt, pro pudor! ejusmodi hospites ad infamem, abominandamque libidinem, frustra *Lotho* reclamante, omniaque moliente, exposcere, & ab obscenissimo suscepto proposito non desisterunt, donec a Deo cecitate percussi, & in meridie palpantes, nunquam domus *Lothi* januam quaerere aut invenire potuerunt. Tum *Lothum*, ejus uxorem, duasque filias, e *Sodoma* Angeli traxerunt, districtae illis, juxta Dei mandatum, prohibentes, ne post se respectarent, & ne pentapolitanum incendium, vel uno aspectu dignarentur, nec mora; Deus sulphureo imbre obruit, & penitus evertit quatuor memoratas urbes, quintam enim, seu *Segor*, precibus *Lothi* exoratus Deus ab incendio exemit, & azilum esse voluit, quo sese reciperet *Lothus*. Hoc est horrendum, & omnium saeculorum perenni memoria dignum irae divinae monumentum, *Sodomae* & vicinarum urbium excidium, quod sibi accerere flagitiosissimi homines, nefandis immergi sceleribus, ipsamque naturam oppugnantes, Deo, & hominibus exosi. Unum inter tot scelestissimos homines innocentem *Lothum*, ejusque familiam mirabili liberatione remunerari, ac mundo commendare voluit Deus, vindex & ultor *Sodomorum*. Sed, seipsam tanto Dei beneficio *Lothi* nxor reddidit indignam, quippe quae, posthabito divino Mandato, retro morose, cnrisque spectans, & oculos suos incendii pentapolitani contemplatione pascens, e vestigio, quasi repentino fulmine tacta, & stupenda metamorphosi in statuam salis conversa, inauditam inobedien-

tiae suae poenam jure ac merito luit.

D. Perstatne adhuc illa statua salis, in quam *Lothi* uxor fuit conversa?

M. Sunt quidam Scriptores, qui asserunt, non amplius exillere hanc statuam salis, sed eam, statim ac *Lothus*, una cum suis duabus filiabus, ex urbe *Segor* fuit egressus, istu fulminis percussam ac penitus contritam esse. At *Iosephus*, *Hebraeus*, lib. 1. Antiq. Jud. cap. 12. testatur, hanc statuam salis suo adhuc tempore extitisse. Aliquot etiam probatissimae fidei Scriptores, qui illas regiones perlustrarunt, referunt in suis Itinerariis, se propriis oculis eandem statuam conspexisse. Quorum testimonio refragari, nec possum, nec debeo, maxime, cum vero simillimum sit, voluisse Deum sive ad metum peccatoribus incutiendum, sive ad excitandos fideles, ut in via iustitiae, quam semel arripuerunt, recte pergant, nec retro aspiciant, tam insigne terribilis sui erga peccatores iudicii documentum conservare. Hinc Christus Dominus *Luce* cap. 17. v. 31. & 32. sic fideles monet: *Et qui in agro est, similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Loth*. His verbis quasi indicare volens, uxorem *Lothi* retro respicientem, ideo in statum salis fuisse a Deo conversam, ut perpetuum quoddam posteris foret monumentum, ne qui semel elegerunt viam Domini, atque eam ingressi sunt, retro nunquam adspicere & redire concupiscant: sed si salvi esse velint, perpetuo in via Domini recte procedentes ulterius, perveniant tandem aliquando ad optatum finem, seu ad beatitudinem aeternam. Non est ergo quod negem, aut in dubium vocare velim, an existat etiamnum haec statua salis. Ceterum, an haec statua salis durare debeat usque ad resurrectionem mortuorum? (sic ut Targum Hierosolymitanum affirmat) an etiam tam altas radices egerit haec statua salis, ut nullo pacto evelli possit? Postremo, an semper renascatur, si quid salis pecora delambant, vel homines defringant? Harum & similium quaestionum examen a foro nostro omnino alienum esse putamus, illudque lubentissime discutiendum permittimus Rabbini, qui mentem suam, Poetarum mo-

re,

re, vento ac chymæris, seu vanis figmentis, ac fabulis pascere solent.

D. Perge porro narrare cætera, quæ *Lotho* contigerunt, postquam ex urbe *Segor* cum suis duabus filiabus egressus est.

M. Postquam *Lotho* ex urbe *Segor*, quam imminente cladi suis precibus exemit, duabus suis filiabus stipatus excessisset, vicinum in collem subit, ubi a duabus suis filiabus, intempestivo suscipiendæ prolis amore flagrantibus, vino de industria ingurgitatus, per noctem inter dormiendum ebrietate victus, rem habuit cum illis, quæ ex eo incesto concubitu pepererunt *Ammonem*, & *Moabum*; quorum prior fuit parens *Ammonitarum*, ab altero autem, seu *Moabo* propagati sunt *Populi Moabitæ*. Persuaserant quippe sibi, sed perperam, dux filiarum *Lothi*, omnes ad unum mortales, incendio pentapolitano esse omnino extinctos, non secus ac a parente suo audierant, universum genus humanum (excepta *Noemi* familia) aquis generalis diluvii olim periisse. Istud itaque reparatum generis humani studium, quod eorum animis insidebat, ad incestum cum parente concubitu illas incitavit. Nec tamen excusari debent, tum quia ab illo carnali cum parente congressu facile eas revocare poterat hæc, quam filiabus erga parentem natura insēvit reverentia: tum quia etiam a parente suo *Lotho* percontari poterant, num aliqui homines adhuc in mundo superstitēs essent, & flammæ pentapolitani incendii effugissent? tuncque a suo parente veritatem edoctræ nullo ad patrandum tam grande facinus specioso illo extincti generis humani reparandi obtentu instigari potuissent. Nec ergo duas *Lothi* filias ab incestu, nec earum parentem a gemina, in quam lapsus est, ebrietate in præsentia vindicare volo. Obiter tamen advertas velim, ex hac *Lothi* ebrietate, ejusque cum suis duabus filiabus incesto concubitu inscite quosdam incredulos, & Scripturæ Sacræ osiores, ausam & occasionem arripere, fidem detrahendi Historiæ Sacræ, quæ describitur in Libro *Genesis*, quia, inquit, in hac

Historia, quæ apud Christianos sacra habetur, referuntur, perinde ac in Historia Gentilium, turpissimi hominum mores, quibus ad flagitiosam vitam, & ad explendam effrænem libidinem mortales stimulari possunt. Verum, in hoc turpiter hallucinari illos incredulos proclive est breviter hic demonstrare ex maximo discrimine, quod intercedit inter Historiam, quæ apud Christianos Sacra habetur, & Historiam Prophanam, seu Gentilium. Historia siquidem Sacra refert interdum vitia quorundam hominum, sive Patriarcharum, sive Regum, sed ea non laudat, sed reprobatur. Atque, Prophana, seu Gentilium Historia, non solum turpissimos mores, & propudiosos Deorum amores narrat, sed etiam approbat, commendat, extollit, ac summis laudibus prædicat vitia, & spurcissimos amores Deorum, quos inter *Bacchus* temulentus fuit, *Mars* homicida, qui cum *Veneri* adulterium commisit; *Mercurius* fur ac nebulo, qui nihil ad famam sui reliquit, nisi memoriam fraudum suarum. Sed quid omnium horum pater *Jupiter*, qui ne parum videretur si in expugnanda fœminarum pudicitia maculosus esset, etiam sexui suo injuriam fecit? Prætermitto obscenitates *Veneris*, omnium libidinibus prostituta, non Deorum tantum, sed & hominum. Quæ tamen horrenda vitia, & abominanda Deorum monstra libidinum Historia Prophana, seu Gentilium, proponit tanquam exempla, quæ homines debeant imitari, eaque Poetæ suis carminibus celebrare non dubitarunt. Quod sane (ut alia, quæ suppetunt, missa faciam momenta) ineluctabile est falsitatis Gentilium Historiæ argumentum, & veritatis Historiæ, quæ apud Christianos Sacra habetur, perenne monumentum.

D. Ebrietatem *Lothi*, ejusque cum duabus suis filiabus propudiosum incestum non approbat quidem Historia, quæ apud Christianos Sacra habetur, laudat tamen hæc Sacra Historia omnia gesta Patriarchæ *Abrahami*, qui *Lothi* patrus fuit, quique, præter legitimam, quam habuit, uxorem, *Serani* videlicet

ex qua filium *Isaacum* procreavit, postea cum *Agare*, ancilla sua, ex qua filium *Ismaelem* suscepit, illicito concubitu permixtus est, ac tandem cum altera concubina, *Cetura* scilicet, ex qua plures sustulit filios, impudice volutatus est. *Agerem* namque & *Ceturam* non fuisse legitimas uxores Abrahami, sed ejus dumtaxat concubinas, non obscure innuit Scriptura Sacra, cap. xxv. Lib. Genesis, ubi hæc habet: *Dedit Abraham cuncta quæ possederat, Isaac, filio suo, quem ex Sara, legitima uxore, suscepit: Filiis autem concubinarum, seu Agaris, & Cetura, largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo.* Historia igitur, quæ apud Christianos sacra habetur vitia, & turpes Patriarcharum amores perinde laudare & approbare videtur ac Prophana, seu Gentilium Historia commendat, & extollit nefanda Deorum flagitia, obscænosque amores.

M. Optimo jure Historia Sacra vitio non vertit, nec crimini dat Patriarchæ Abrahamo, qui post diluvium Noeticum vixit, quod filios procreaverit ex *Sara*, *Agare*, & *Cetura*, quia cum tribus illis uxoribus legitimum matrimonium contraxit *Abrahamus*, ac subinde nullo pacto, ob illam simultaneam polygamiam, culpandus. Damnat quidem Historia Sacra *Lamechum*, qui ante diluvium Noeticum plures duxit uxores, cepitque primus violare Legem monogamiz a Deo latam ab exordio mundi, & scriptam c. 2. v. 24. Lib. Genesis: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* At, non damnat Historia Sacra, neque culpatur *Abrahamus*, aliosque Patriarchas, qui post diluvium vixerunt, quod plures simul duxerint uxores. Ratio in promptu est, quia Deus hominibus post diluvium polygamiam, seu speciale dispensationem, plures simul ducendi uxores, concessit, sicut docent omnes sancti Patres, & Scripturæ Sacre Interpretes. Cum enim post diluvium vita hominum longe brevior esset quam ante diluvium, nimis lente propagatum fuisset genus humanum, aquis diluvii (excepta Noemi familia) extinctum, si unam tantum quisque tum tem-

poris habuisset uxorem, & hac potissimum de causa Dens post diluvium indulisit hominibus polygamiam. Non peccarunt igitur *Abrahamus*, alique post diluvianum Patriarchæ, qui, accedente dispensatione divina, plures uxores duxerunt, isque, ut ait *S. Augustinus* cap. 46. lib. 22. contra *Faustum* Manicheum non lasciviendi, sed gignendi causa utebantur. Sed Historia Sacra, inquis, *Agerem*, & *Ceturam* appellat Concubinas Abrahami; peccavit itaque *Abrahamus*, qui non contentus *Sara*, legitima conjugis sua, cum duabus concubinis, ut effreni suæ libidini indulgeret, impudice commixtus est. Hanc tuam difficultatem solvit eadem Historia Sacra, quæ *Agerem*, & *Ceturam* appellat modo uxores, modo concubinas Abrahami. Capite enim XVI. Libri Genesis *Agar* nuncupatur uxor Abrahami, & cap. 25. ejusdem libri *Cetura* dicitur itidem uxor Abrahami, sed paulo post, id est, v. 6. ejusdem cap. 25. Libri Genesis, tam *Agar*, quam *Cetura* dicuntur concubinae Abrahami. Hujus diversitatis in Historia Sacra appellationis ratio veri debet ex consuetudine, quæ vigeat tam apud Hebræos, quam apud Gentiles, quibus solebat erat duo habere uxorum genera: Quasdam enim uxores ducebant, non solum ad procreandos liberos, sed etiam ad individuam societatem bonorum omnium, atque œconomicam totius domus, seu familiæ gubernationem, & harum uxorum filii soli erant hæredes, & illæ uxores proprie dicebantur matres familiæ. Alias vero uxores, tam Hebræi, quam Gentiles ducebant, quæ veræ ac legitimæ erant uxores, utpote ad liberorum procreationem, vero & indissolubili matrimonii vinculo cum suis viris copulatæ; sed non admittebantur ad societatem familiæ bonorum, & domus gubernationem, indeque uxores illæ non vocabantur matres familias, neque eorum filii hæredes erant, eaque de causa nunc uxores, nunc concubinae nominabantur. Ut igitur ad Abrahamum revertamur: dicendum est, hanc Patriarcham, juxta morem, qui inoleverat apud He-

He-

Hebræos; matrimonio sibi junxisse *Saram* non tantum ad procreationem liberorum, verum etiam ad societatem bonorum, & familiæ gubernationem, subindeque solam *Saram* fuisse dictam matrem familias, & ejus filium *Isaacum*, habitum esse verum hæredem bonorum patris suis *Abrahami*; alias autem duas *Abrahami* uxores, seu *Agarem* & *Ceturam*, fuisse veras illius uxores, cum ex his per legitimum matrimonium liberos suscepit *Abrahamus*; sed quia duæ illæ uxores *Abrahami* admixtæ non erant ad bonorum societatem, & domus gubernationem, ideo earum filios non fuisse hæredes, nec illas fuisse appellatas matres familias, sed juxta morem, id temporis receptum apud Hebræos, nunc uxores, nunc concubinas indiscriminatim in Historia Sacra nuncupari.

D. Patriarchas primæ mundi Ætatis typum Jesu Christi, veri Messię, Salvatoris nostri, gessisse, ostendisti sub finem tertii Colloquii in Historiam primæ mundi ætatis, nunc commonstrare debes, quo pacto *Abrahamus*, in cujus semine benedicendę erant omnes Gentes propter Messiam, qui ex ejus stirpe proditurus erat, typum gesserit Jesu Christi veri Messię, Salvatoris nostri. Audivi enim nuperrime a viris eruditis, non tantum Patriarcham *Abrahamum*, variis typis præfigurasse Jesum Christum, sed etiam uxores, quas duxit *Abrahamus*, *Saram* videlicet & *Agarem*, nec non filios, quos ex his duabus uxoribus suscepit idem Patriarcha, *Isaacum*, scilicet, e *Sara*, & *Ismaelem* ex *Agare*, typice adumbrasse tam Synagogam Judæorum, quæ aliquando desitura erat, quam Ecclesiam a Christo Domino institutam, quæ æternum est duratura.

M. *Abrahamum*, quem Deus constituerat patrem credentium, seu fidelium, gessisse typum Jesu Christi, Salvatoris nostri, qui ex ejus stirpe nasciturus erat, sic breviter ostendo: *Abrahamus*, Dei jussu, patriam suam reliquit, venitque in terram Chanaan; eam sibi, posterisque suis accepturus in

possessionem, sicut ei promiserat Deus: ita Christus, Mandato Dei, Patris sui æterni, patriam, cælum, seu cœlestem gloriam, quam ab æterno apud Patrem suum habuit, quodammodo reliquit, & de cœlo in terras missus, per incarnationem & nativitatem e Virgine *Maria*, venit in Judæam, terrestrem Chanaan, cœlestem sibi & posteris suis in æternum accepturus. *Abrahamus*, mox ut venit in Chanaan, fame coactus secessit in Ægyptum: Jesus Christus, vix natus in mundo, ad necem quæsitus ab *Herode*, Judæorum Rege, fugit in Ægyptum, ut evaderet persecutionem, quam in ipsum moliebatur ille Rex post hominum memoriam crudelissimus. Ex Ægypto, cessante fame, egressus est *Abrahamus*, & reversus est in terram Chanaan: Jesus Christus, mortuo *Herode*, Judæorum Rege, ex Ægypto profectus est, & rediit in Judæam. Nec solum *Abrahamus* typum gessit Jesu Christi, qui suum ex eo genus ducere debebat, verum etiam duæ uxores, quas habuit *Abrahamus*, videlicet *Sara* (ex qua filium suscepit *Isaacum*) & *Agar* (quæ ei peperit *Ismaelem*) præfigurabant sive Legem Mosaicam, & Judæorum Synagogam, quæ, veniente Messia, desitura erat, sive Legem Evangelicam, & Christianorum Ecclesiam, quam Jesus Christus in terris instituturus erat, quæque æternum duratura erat. Et primo quidem, Apostolus *Paulus* c. 4. Epistolæ ad Galatas disertè docet, duas *Abrahami* uxores, *Saram*, nimirum, & *Agarem*, natione Ægyptiacam, esse typum duorum Dei Fœderum, seu Testamentorum, Veteris videlicet, seu *Mosaici*, & Novi, seu *Evangelici*; *Saram* quidem Novi, idest, Evangelici, *Agarem* vero Veteris, seu *Mosaici*, fuisse typum. Præterea, *Ismael* filius *Agavis*, typus fuit Judæorum, qui per opera Legis justificari volunt. *Isaacus* autem, *Sara* filius, fuit typus fidelium credentium in Christum, seu verorum Christianorum. Tertio, *Agar* genuit filios ad servitutem, *Sara* vero libera, genuit liberum filium *Isaacum*, paternorum bonorum hæredem. Hinc Judæi, quo-

K rum

rum typus fuit *Ismael*, filii Legis sunt, & servi ac mercenarii: Christiani autem liberi sunt, & Legi libertatis, seu Evangelio subditi. *Ismael* una cum matre *Agare*, ejicitur e domo *Abrahami*, & ejectus per desertum oberrat: Judæi a Deo rejeçti sunt, & Lex eorum Moisaica abrogata & antiquata est: ipsi e domo Dei, Ecclesia nempe Christi, ejecçi, patrioque suo solo expulsi, vagantur per orbem terrarum exules, misereri, omnibusque exosi. *Ismael* iidem, filius *Agaris*, fuit homo onager, habitans in deserto, sagittarius, cujus manus contra omnes, & omnium manus contra ipsum: id est, homo fuit rixosus, jurgiosus, contentiosus, sui amans, duris & asperis moribus: Judæi pariter duri sunt & asperi erga peccatores, aliorum omnium præ se contemptores, sui amantes, gloriæ cupidi, alieni a Christiana lenitate & mansuetudine, rugini rerum carnalium hujus mendi amatores; *Isaacus* e contra, *Sara* filius, qui typus extitit Christianorum, lenis fuit, humanus, mansuetus, natus ad bene de omnibus merendum, blandifque admodum moribus præditus. Tales sunt veri fideles Christiani, qui spiritu Christi ducuntur. Postremo *Agar*, ex ædibus *Abrahami*, una cum filio suo *Ismaele* ejecta, tenuissimo Viatico, pane & aqua instructa, per desertum desolata oberravit, nec exitum invenit, unde hoc levissimo deficiente Viatico, fame & siti oppressa, certam prævideas imminentem mortem, in desperationem acta, filium suum *Ismaelem* abiecit, & simul cum illo in lacrymas, & planctum prorupit, donec Dens, utriusque miseris, Angelum miserit, qui fontem aquæ indicavit, ex quo hausta aqua, vires suas refocillarunt *Agar*, ejusque filius *Ismael*, & sic consuluerunt periclitanti vitæ suæ. Eandem infelicem sortem expeririuntur nunc, velint nolint, miseri Judæi, quorum typum gesserunt *Agar* & *Ismael*. Etenim vero, Judæi, ex Ecclesia Christi ejecçi, Lege Moisaica, cujus genninum sensum, mentem, & intellectum minime tenent, necnon Talmudicis suis Traditionibus, tamquam

levissimo instructi Viatico, hac illac per orbem terrarum palabundi dissipantur, eoque deficiente Viatico, nec ultum ex eo verum capientes solatium, sortem suam, & miserrimum, ad quem in præsentia redacti sunt, statim deplorant, e quo duntaxat emergent, quando Deus, eorum misertus, mittet ad illos Angelum, seu Verbi Dei præcones, qui Jesum Christum verum Messiam, tandiu ab eis frustra quæsitum, verum fontem aquæ vivæ & salientis in vitam æternam, ipsis patefaciet, ex quo verum solatium & vitam perennem consequentur. Hi sunt in summa typi, quibus Deus Mytheria, quæ in Novo Testamento completa sunt, præcipue verum Jesu Christi, veri Messie, ruinam Synagogæ Judæorum, & Christianorum Ecclesiæ institutionem, voluit in Veteri Testamento delineare, & per *Abrahamum*, & duas ejus uxores, *Saram* & *Agarem*, atque duos ipsius filios, *Isaacum* & *Ismaelem*, variis signarum involucris adumbravit.

D. Antequam de rebus a Patriarcha *Abrahamo*, præclare gestis finem dicendi faciamus, vellem, ut breviter consutares *Joannem Marshamum*, Scriptorem Anglum, qui (sicut nuperrime legabam) in suo *Canone Egyptiaco*, *Hebræo* & *Græco*, pag. 77. audet asserere, *Abrahamum* ad immolandum filium suum *Isaacum* inductum fuisse exemplo Ethnicorum, seu Egyptiorum, vel aliarum Gentium, quibus solemne erat filios suos, etiam ante *Abrahami* tempora, Diis immolare. Ex quo concludit ille Scriptor, *Novum & inauditum Abrahamo non fuisse hujusmodi sacrificium Isaac, cum jam Reges, & Gentes integre illud ex occasione facerent, & molitionem liberorum suorum pro sancto opere & Diis grato, ante Abrahami tempora habuerint*. Hanc certe *Marshami* opinionem, quæ fidei & obedientiæ *Abrahami* in immolando filio suo *Isaaco* plurimum derogat, meo calculo probare minime possum.

M. Quam temerarius, & in profrendis insulsis commentis sit liberalis iste *Joannes Marshamus*, memini, me
sub

sub finem præcedentis nostri Colloquii, sat superque ostendisse, refellendo videlicet aliud inane ejusdem Scriptoris figmentum, quo sibi, aliisque frustra persuadere pertendit, circumcissionem nec a Deo fuisse institutam, nec Abrahamo præceptam a Deo, nec Judæos ab Abrahamo illam accepisse, sed potius circumcissionem ex Ethnicorum superstitionibus, maxime Egyptiorum ritibus, originem duxisse, indeque ad Judæos fuisse derivatam. Variis argumentis, quæ ibidem adduximus ad explodendum male natum illud Marshami systema, paucas hic rationes adjungam, quibus certo constabit Abrahamum voluisse immolare filium suum, non ut sequeretur morem Gentium, filios suos Diis immolantium, sed ut obtemperaret singulari præcepto Dei, qui ut ejus fidem & obedientiam exploraret, ei jussit, ut filium suum unigenitum *Isaacum*, quem secundum Deum, unice diligebat, & in deliciis habebat, mactaret; eique in holocaustum offerret. Et primo quidem, constat, Deum præcipisse Abrahamo, ut filium suum *Isaacum* immolaret: *Tolle*, inquit ei Deus, cap. 22. v. 2. lib. Genesis, *filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi*. Non est autem credibile, Deum, qui in Lege Mosaica districte inhibuit Israelitis, ne imitarentur, aut requirerent ceremonias Gentium, præcipere voluisse Abrahamo, ut, juxta superstitiones Ethnicorum, qui plusquam Scythica barbarie filios suos Diis immolabant, filium suum unigenitum *Isaacum* immolaret. Impium siquidem est dicere, Deum mutuari e demonis officina ritus, quibus coli vult. Quod si dicatur, *Abrahamum*, proprio suo Marte, & absque ullo Dei præcepto, voluisse hac in re imitari ritum Ethnicorum filios suos Diis immolantium, id, inquam, si dicatur, multis momentis, falsi convinci potest. Primo, qui extat in Scriptura Sacra expressum præceptum, mox a nobis relatam, quo Deus præcepit Abrahamo, ut ei immolaret filium suum *Isaacum*. Secun-

do, si Abrahamus secutus duntaxat superstitiones Ethnicorum, & absque ullo divino præcepto, voluisset immolare filium suum *Isaacum*, omni procul dubio Deus hanc *Isaci* immolationem utpote juxta Ethnicorum superstitiones factam, omnino improbasset, nedum laudasset, & tamen Deus in Scriptura Sacra hanc *Isaci* immolationem adeo sibi gratam fuisse declarat, ut propter illam se benedicturum Abrahamo polliceatur his verbis: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo seminum tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in litore maris, & possidebis semen tuum portas inimicorum suorum. Et benedicentur in semine tuo omnes Gentes terræ, quia obedisti voci meæ*, Genesis c. 22. Denique, falso supponit *Marshamus*, impium illum ritum, quo Ethnici filios suos Diis immolabant, jam invaluisse apud Gentes ante tempora Abrahami; id, inquam, oppido falsum est, tum quia ex nullo antiquo Scriptore, etiam ex his, quos laudat *Marshamus*, probari potest, ritum illum barbarum homines Diis immolandi fuisse ante Abrahami tempora apud Egyptios, aliasque truculentas Gentes solemnem, Qua de re legesit Illustrissimum *Danilem Huetium* in sua *Demonstratione Evangelica, Propositione IV.* Tum quia, longe verosimilius est, impiam illam & immanem, quæ antiquitus vigeat apud Egyptios, aliasque Gentes, immolandi homines Diis consuetudinem duxisse originem ex prava illius Abrahami sacrificii emulatione. Nam sicut Egyptii, aliasque Gentes ritum circumcidiendi ex Judæis acceperunt, uti sub finem præcedentis nostri Colloquii diximus, sicut etiam Ethnici consecrarunt *Saturno* Feriam septimam, idest, diem Sabbathi, quæ apud Judæos ex divino præcepto sacra erat; ita vero quam simillimum est, apud Egyptios, aliosque Ethnicos invaluisse post tempora Abrahami crudelem illum filios suos Diis immolandi ritum, ut hoc pæsto Abrahami, filium suum Deo in holocaustum offerentis, imitarentur exemplum, impel-

lentibus præsertim demonibus, qui humanas hostias excogitaverunt ipsi hostes humani generis, ut quam plurimas devorarent animas. De his Barbarorum Sacris hæc *Lactantius* c. 21. lib. 1. Divin. Institutionum eleganter scribit: *De infantibus, qui Saturno immolabantur propter odium Jovis, quid dicam, non invenio. Tam barbaros, tam immanes fuisse homines, ut parricidium suum, id est, tetrum, atque execrabile humano generi facinus, sacrificium vocarent; cum teneras, atque innocentes animas, quæ maxime est ætas parentibus dulcior, sine ullo respectu pietatis extinguerent, immanitatemque omnium bestiarum, quæ tamen factus suos amant, feritate superarent. O dementiam insanabilem! quid illis Diis amplius facere possent, si essent iratissimi, quam faciunt propitii? cum suos cultores parricidiis inquinant, orbitatibus maculant, humanis sensibus spoliant? Quid potest esse his hominibus sancti? aut quid in prophanis locis facient, qui inter aras Deorum suorum scelera committunt? Pescennius Festus in Libris Historiarum per satyram refert, Chartistenses Saturno humanas hostias solitos immolare, & cum victi essent ab Agathocle, Rege Siculorum, iratum sibi Deum putavisse: itaque ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolasse: Tantum Religio potuit suadere malorum: Quæ peperit sepe scelera atque impia facta, &c.*

D. Ex his, quæ hæcenus retulisti, præclaris Abrahami gestis facile intelligo, hunc Patriarcham extimia illa fide & obedientia, qua Deo vocanti abjecta omni cunctatione obtemperavit, cognitionem suam ultro ac generose deseruit, Deum, cælum, & æternitatem omnibus præposuit, persecutorum sese exhibuisse exemplar, Patrem credentium, hominem ante Christi tempora Christianum omnibus suis numeris absolutum; ante Evangelia Virum Evangelicum, ante Apostolos Apostolicum. Quo fit, ut nullatenus dubitem de æterna Abrahami salute. Sed utrum Christianorum Ecclesia aliquam præfixerit diem, quæ sit huic Patriarchæ sacra, seu in qua Christiani cultum ei exhibeant? & utrum *Lothus*, Abrahami nepos, quem,

ebrietate oppressum, incesto concubitu cum duabus suis filiabus se foedasse antea observasti, æternam salutem sit consecutus? plane, ut candide fatear, ignoro.

M. Quamvis Catholica seu Romana Ecclesia non soleat indicare dies festos in honorem Sanctorum Patriarcharum Veteris Testamenti, Abrahamum tamen ad diem ix. mensis Decembris adscriptum esse Fastis Sanctorum fidem faciunt, non solum multa Martyrologia Ecclesiæ Latinæ, verum etiam Menææ, seu Menologia, & Synaxaria Ecclesiæ Græcæ, sicut ostendit *Hadrianus Baelletus* in quarto Tomo *De Vitis Sanctorum*, in quo Abrahami, aliorumque Veteris Testamenti Patriarcharum Vitas accurate describit. Profert etiam idem Scriptor nonnulla Martyrologia, & Menologia Græcorum, in quibus *Lothus*, nepos Abrahami ad diem x. ejusdem mensis Decembris Sanctorum numero accensetur. Quo fit, ut de *Lothi* salute dubitandi nulla sit ratio. Peccavit quidem *Lothus*, dum sese vino ingurgitavit, dum duas filias, vino oppressus, incesto concubitu constupravit, dum denique easdem duas filias suas Sodomitæ, Cynædico furore bacchantibus, obtulit ad stuprum, dicens: *Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis, sicut vobis placuerit, dummodo viris istis (seu Angelis, quos hospitio susceperat Lothus, quosque Sodomitæ, rati esse adolescentes, illos ad præpostorem explendam libidinem postulabant) nihil mali faciat.* In his peccasse *Lothum* non inficias eo (quamvis non desint Scriptores, qui non tantum *Lothum*, sed ejus duas filias vindicent & liberent ab omni culpa) hæc tamen peccata fuisse sincera poenitentia a *Lotho* expiata, & a Deo condonata, eo facilius adducor, ut credam, quod Sanct. *Petrus* cap. 2. vers. 6. & 7. Epistolæ suæ secundæ *Lothum* appellet hominem justum his verbis: *Et Civitate Sodomitæ, & Gomorrhæorum in cinerem redigens (Deus) averseione damnavit, exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens, & justum Loth oppressum a ne-*

*fendorum injuria ac luxuriosa conversatio-
ne eripuit*. Sed de rebus gestis Patriar-
charum secundæ Mundi Ætatis hæcenus
satis dictum sit.

D. Cum nihil aliud de rebus gestis
Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis ti-
bi dicendum suppetat, scire a te vehe-
menter cupio, quisnam fuerit ille *Zoroas-
ter*, quem Artium Magicarum invento-
rem existisse, & in secunda Mundi Æ-
tate *Abrahamo* supparem vixisse nuperri-
me audivi?

M. De *Zoroastre*, quem Persæ tan-
quam suum Legumlatorem, Doctrinæ &
Religionis suæ Reformatorem, morum-
que Censorem venerantur, multiplex est
viro-um eruditorum sententia. Quidam
censent, hunc *Zoroastrem* fuisse *Chamum*,
filium Noemi. Quidam asserunt, eum
fuisse *Chami* filium, seu *Misraimum*.
Alii *Japhum*. Alii *Chusum*. Alii *Assu-
sorem*. Alii *Nembrodum*. Sed, ut corda-
te fatear, hæc sententiæ frigidis ac levis-
simis nituntur conjecturis. Sunt qui pu-
tant, *Zoroastrem* fuisse illum Bactrianor-
um Regem, qui cum *Nino*, Assyrio-
rum Rege, bellum gessit. Sed hæc sen-
tentia aliis præcedentibus nihilo plausibi-
lior est, quia illum Bactrianorum Re-
gem, qui cum *Nino* parum prospere con-
flicxit, non *Zoroastrem*, sed *Oxiartem* ap-
pellat *Diodorus* post *Ctesiam*, qui Persarum
Historiam litteris mandavit. Illu-
strissimus *Daniel Huetius* in libro, quem
edidit, *De Demonstratione Evangelica*,
cap. v. Propositione IV. probat *Zoroastrem*
non alium fuisse, quam *Moysem*, Ju-
dæorum Legislatorem. Verum, quam-
vis certum sit, *Zoroastrem*, Persarum
Doctrinæ & Religionis Reformatorem,
fuisse Pentateuchi *Moyse* studiosissimum,
& ex eo multa hausisse, quæ ad refor-
mationem Religionis Persarum necessa-
ria esse judicavit, illum tamen *Moyse* Ju-
dæorum Legislatore, longe posteriorem
esse, cumque vixisse circa tempora *Ar-
taxerxis Longimani*, Persarum Regis,
longe probabilius esse arbitror. Quod
quidem ut clarius intelligas, observare
debes cum Viro Clarissimo *Humphrydo*
Prideaux in *Historia*, quam Anglice scri-
psit, *Judeorum*, quæque recens in Lin-
guam Gallicam versa est, existisse in
Hist. Vet. Test. Tom. I.

Perside Religionem *Magorum* Persarum,
quam præ ceteris Persarum Regibus,
acerrime defendit ac propagavit *Smer-
des*, dictus *Magus*, Persarum Rex.
Hujus Religionis in Perside Assertotes,
ut videre est apud *Diogenem Laertium*
in Proæmio ad *Vitas Philosophorum*,
duos confingebant Deos, alterum *bu-
num*, a quo omnia bona proficerentur;
alterum *malum*, a quo omnia
mala prodirent. Quorum deliria secta-
ti sunt postea *Cerdo*, *Marcion*, *Mani-
chai*, alique Hæretici. *Zoroaster* ita-
que, qui Natione, & Religione erat
Judæus, ut nomen suum apud illos
Magos Persas celebre redderet, illorum
palma-rem in Religionem errorem cor-
rexit, cumque esset in Libris Mosai-
cis, & in Religione Judaica versatissi-
mus, unum duntaxat docuit esse admit-
tendum Deum, a quo, tanquam a cau-
sa effectrice, eaque potentissima produ-
cuntur omnia bona quæ sunt in mun-
do, mala vero permittuntur tantum.
Cetera autem, quæ in Religione Ma-
gorum Persarum spectabant ritum Sacri-
ficiorum, ita *Zoroaster* immutavit, &
ad normam Legum Mosaicarum redu-
xit, ut qui legit libros *Zoroastis*, ipsos-
que confert cum libris *Moyse*, facile sibi
persuadeat, *Zoroastrem* non alium fuisse,
quam *Moysem*, sicut sibi persuasit illu-
strissimus *Daniel Huetius*, non animad-
vertens, *Zoroastrem*, Natione & Reli-
gione Judæum, ad repurgandam & re-
formandam Magorum Persarum Religi-
onem bene multa hausisse de industria ex
Libris Mosaicis, indeque enatam esse
maximam illam affinitatem, quam Leges
a *Zoroastre* ad restaurandam Magorum
Persarum Religionem sancitæ habent cum
Legibus, quas *Moyse*, Judæorum Le-
gislator, autoritate Dei munitus, con-
didit, & quibus constat Judaica Reli-
gio. Hoc pacto *Zoroaster*, Natione &
Religione Judæus, Magorum Persarum
Religionem, a se reformatam, illu-
stravit, ac latissime diffudit, exinde di-
ctus, *Artium Magicarum Inventor*, non
quod malas Artes Magicas inveni-
erit (sicut falso opinati sunt nonnulli, quos
merito redarguit Illustrissimus *Daniel*
Huetius, loco mox a me laudato)

fed quod Religionis Magorum Perfarum fuerit, inftaurator, reformator, ac promotor. Hunc *Zoroaftrem* poftea, hoc eft, feptimo Ecclefiæ ſæculo, æmulatus eft *Mahometes*, nefandiffimus poft homines natos impoſitor, & ex ejus Scriptis, Doctrina, & religione quamplurima excerptit, & conſaſavit in hunc peſtilentem, quem male conſarcinavit, Librum, dictum *Alcoranum*, ex quo impiam a ſe conſtatam Religionem populis ad libidinum monſtra propenſis, ſequæ in cæno obſcænarum deliciarum carnis volutantibus facile propinavit, & in variis Orbis partibus, ferro flammæque per immanem & faculis inauditam crudelitatem ſubactis, diſſeminavit, cum hoc tamen discrimine, quod *Zoroaſter*, Religionis Magorum Perfarum Reformator, vir fuerit, ſicut reſerunt Hiſtorici, doctus, ſagax, & Legis Moſaicæ callentiſſimus, utpote Natione & Religione Judæus: *Mahometes* vero extiterit in Lega Moſaica omnino peregrinus & hoſpes, immo in ſumma rerum omnium ignoratione verſatus, totuſque effræni libidini deditus.

D. Si *Zoroaſter*, ad reformandam Magorum Perfarum Religionem, bene multa, ut mox dixiſti, ex Libris Moſaicis decerpſit, non eſt dubium, quin falſa ſit eorum ſententia, qui *Zoroaſtrem* cœvum *Abrahamo* faciunt, eumque fuiſſe Baſtrianorum Regem, qui cum *Nino*, Aſſyriorum Rege, infelici Marte pugnavit, pertendunt; quo in errore, ut audivi, adhuc verſantur recentiores hujus ætatis Perſæ, qui *Zoroaſtrem*, tanquam Religionis ſuæ Reformatorem, agnoſcunt. Sed oſtende, ſi placet, in quo ſita ſit illa affinitas, quam inveniri dicis *Moyſem*, Judæorum Legislatorem, inter & *Zoroaſtrem*, Perfarum Magorum Religionis Reformatorem, necnon inter Leges, quas condidit *Moyſes*, & eas, quas tulit *Zoroaſter*.

M. Errant ſane hi, qui *Zoroaſtrem* ſupparem *Abrahamo* faciunt, ſed turpius hallucinati ſunt *Eudoxus* & *Ariſtoteles*, qui ſex millibus annorum *Platone* vetuſtorem *Zoroaſtrem* finxerunt; a quorum errore non multum diſcedere videntur *Hermodorus*, *Platonius*, & *Hermippus*,

qui annorum millibus quinque Trojanum Bellum præceſſiſſe *Zoroaſtrem* fabulati ſunt, & *Plutarcho*, ac *Suida*, idem ſentientibus, præluxerunt; quos ideo jure optimo *Plinius* lib. 30. c. 1. egregie conſutavit. *Abrahamo* itaque, immo & *Moyſe*, Judæorum Legislatore, poſterior eſt *Zoroaſter*, quem ex libris Moſaicis ad reformandam Magorum Perfarum Religionem, quamplurima depromiſſe evinci poteſt his momentis. Primo, quia ſicut *Moyſes* veram originis Mundi a Deo uno, rerum omnium opifice, conditi, Hiſtoriam contexit; ita *Zoroaſter* unum Deum, rerum omnium conditorem, profeſſus eſt; cum etiam creationis myſteria a Deo fuiſſe edoctrum, affirmant Perſæ, Mundi quoque tractaſſe principia perhibet *Juſtinus* lib. 1. cap. 1. Præterea, in multis conveniunt *Moyſes* & *Zoroaſtris* Leges. Nam alienas facultates concupiſci vetat *Moyſes*; vetat itidem *Zoroaſter*. Legis, ſibi a Deo traditæ, obſervationem *Moyſes* ſolicite mandat Iſraelitis; ſtudioſum pariter Legis ſuæ Diſcipulis ſuis commendat *Zoroaſter*: Ciborum mndorum & immundorum diſcrimen ſtatuit *Moyſes*, atque horum uſum, aliarumque rerum impurarum contactu interdixit: idem facit *Zoroaſter*. Injurias condonari ſanxit *Moyſes*; idem præcipit *Zoroaſter*. Ad Legem ſuam addi quidquam diſtrictè prohibet *Moyſes*; idem inhibet *Zoroaſter*. In Lege ſua ſtatuit *Moyſes*, ut ſit Pontifex Maximus, eique præſcribit frequentem lavationum uſum, & bonorum omnium Decimas tribuit; idem in ſua Lege ſtatuit *Zoroaſter*. In Lege ſua *Moyſes* præcipit Iſraelitis, ut a carne ſuilla abſtineant; Perſæ, qui Legis *Zoroaſtris* ſunt cultores, a carne ſuilla pari Religione abſtinent. *Moyſes* prohibuit Hebræis, ne Statuas haberent; Perſæ, qui *Zoroaſtris* Legem obſervant, Statuas non habent. Poſtremo (ut cetera alia mittam, in quibus *Zoroaſtris* Leges plane conveniunt cum Legibus *Moyſis*) certum eſt, *Moyſem* cap. 6. v. 12. & 13. Libri *Leviticæ* præcepiſſe Judæis, ut ignis ſemper arderet in Altari, his verbis: *Ignis autem in Altari ſemper ardebit, quem nutrit Sacerdos ſubjiciens ligna omnia per ſin.*

singulos dies, & imposito holocausto defuper adolebit adipem pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in Altari. Ita similiter *Zoroaster* delatum ad se de Cælo ignem subjectis pabulis perpetuo & indefinenter sic ali & nutrire præcepit, ut præcipuum illud, & velut Legis sue characteristicum Mandatum esse voluerit. Hinc vocabulum *Magus*, quod *Zoroastri* sequacibus tribuitur, apud Persas & Arabes, pro cultore ignis, translatio usu sumi solet. Ex ea itaque affinitate, quæ intercedit Leges *Moyſis* inter & Leges *Zoroastri*, nullo negotio colligere potes, *Zoroastrem* in reformanda Magorum Persarum Religione Leges suas ex Libris *Moyſis* mutatum fuisse, subindeque *Zoroastrem* esse posteriorem *Moyſe*. Si autem dicas, *Zoroastrem* vixisse longe ante tempora *Moyſis*, adeoque non *Zoroastrem* suas ex Libris *Moyſis* Leges sumpsisse, sed potius *Moyſem* Leges, quas dedit Hebræis, ex *Zoroastri* Libris deprompsisse; si, inquam, illud dicas, duplici momento te falli convincam. Primo, quia *Moyſes* non proprio nomine, nec auctoritate sua conditas Leges imposuit Hebræis, sed Leges, a nullo homine datas, & a solo Deo præscriptas, literis mandavit, earumque observationem, jubente Deo, Hebræis imperavit. Secundo, quia *Moyſem* esse omnium Legislatorem antiquissimum, & primum omnium Scriptorum, non solum Persarum, & Græcorum, sed & Assyriorum, ac Chaldæorum, una est omnium Sanctorum Patrum cum Græcorum, tum Latinorum sententia, adeo ut nulla ratione fieri potuerit, ut *Moyſes* ex aliquo antiquiori, vel Legislatore, vel Scriptore, Leges, quas scripto consignavit, emendicaret. Quod si iterum dicas cum *Goropio Becano*, & Illustrissimo *Daniele Huetio*, ex ea affinitate, quæ est inter Leges *Moyſis*, & Leges *Zoroastri*, colligi debere, *Zoroastrem* esse hominem supposititum, qui nunquam extitit in rerum natura, eumque non alium esse quam *Moyſem*, Judæorum Legislatorem, quem *Zoroastri* nomine donarunt Perſæ; hoc, inquam, si illud regeras, opponam tibi consensum omnium Scriptorum, qui *Zoroa-*

strem revera extitisse, eumque a *Moyſe*, Judæorum Legislatore, plane diversum fuisse, disertissime tradunt. Immo, sunt quidam Scriptores, qui sicut superius observavimus, asseverant, duos reapse extitisse *Zoroastres*, unum videlicet, qui vixit circa *Abrahami* tempora, quemque dicunt fuisse illum Bactrianorum Regem, qui parum feliciter cum *Nino*, Assyriorum Rege, bellavit; alium vero *Zoroastrem* floruisse dicunt circa tempora Regum Persarum, eumque primum *Zoroastre*, Bactrianorum Rege, multo posteriorem fuisse. Verum, illorum Scriptorum sententiam, duos *Zoroastres* distinguunt, sat superque, opinor, jam confutavi, & ostendi, unum duntaxat extitisse *Zoroastrem*, Natione & Religione Judæum, qui tempore *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, ad reformandam Magorum Persarum Religionem Leges edidit ad pormam Legum, quas *Moyſes* dedit Judæis, & quarum *Zoroastres* erat scientissimus. Sed de *Zoroastre* plusquam satis.

D. Superest nunc, ut sub finem hujusce nostri Colloquii tantisper differamus de accurata in putandis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis Chronologia. Audi vi quippe, Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, non solum variare in subducendis annis Patriarcharum primæ Mundi Ætatis, sicut iam ostendisti ad calcem tertii Colloquii in Historiam primæ Mundi Ætatis, sed etiam prædictos Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, in numerandis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis diversos ponere calculos, adeo ut propter illam Codicum discrepantiam, Scriptores in contrarias abeant sententias, & in numerandis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis variant linguis & sententiis.

M. Propter hanc Codicum Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum, in putandis annis Patriarcharum, sive antediluvianorum, sive postdiluvianorum, discrepantiam, variantes cum veterum, tum recentiorum Scriptorum circumferri ac volitare sententias, tam certum est, quam quod maxime. Eas omnes si in præsentia commemorare vellem, incertior

tior esses, quam eras prius. Faciam igitur, quod & me dignius, & utilius tibi fore iudico. In primis exponam, in quo sita sit ista Codicum Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum in percensendis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis discrepantia. Dein, paucis indicabo, quosnam ex hisce Codicibus in numerandis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis potissimum sequi debeas, ne a vera, magisque probata Patriarcharum post diluvianorum Chronologia desectas. Ut autem facilius compertam ac exploratam habere possis hanc discrepantiam, quæ in supputandis annis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis invenitur; ponam primo loco calculum annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis juxta Codices Hebræos. Subjiciam secundo loco epilogismum, seu calculum annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis, juxta Codices Græcos. Tertio denique loco inferam calculum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis juxta Codices Samaritanos.

CALCULUS ANNORUM

Patriarcharum secunda Mundi Ætatis, juxta Codices Hebræos.

SEMUS, filius Patriarchæ Noem, natus est anno Mundi millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, genuit Arphaxad, anno ætatis suæ centesimo, sui anno Mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, hoc est, biennio post Diluvium. Vixit, postquam genuisset Arphaxad quingentis annis. Vixit in universum annis sexcentis, & mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo quinquagesimo octavo.

Arphaxad natus est anno Mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, sen biennio post Diluvium. Genuit Salem annos natus triginta quinque. Vixit postquam genuisset, annos quadringentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta octo, & mortuus

est anno Mundi bis millesimo nonagesimo sexto. Verum observare debes, Arphaxad non immediate genuisse Salem, sed anno ætatis suæ decimo octavo genuisse Cainanem, & postea Cainanem anno ætatis suæ decimo septimo genuisse Salem. Quo fit, ut, juxta Textum Hebræum, vere dici possit, Arphaxad anno ætatis suæ trigesimo quinto genuisse Salem, non quidem immediate, sed mediate tantum, id est, mediate filio suo Cainane, qui fuit pater Sale, sicut copiosius ostendimus in Colloquio secundo in Historiam secundæ Mundi Ætatis.

Salé, natus est anno Mundi millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio. Genuit Heberem anno ætatis suæ trigesimo. Vixit, postquam genuisset, annos quadringentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres. Mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo vigesimo sexto.

Heber, natus est anno Mundi millesimo septingentesimo vigesimo tertio. Genuit Phaleg anno ætatis suæ trigesimo quarto. Vixit, postquam genuit, annos quadringentos triginta. Vixit in universum annos quadringentos sexaginta quatuor. Mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo octuagesimo septimo.

Phaleg, natus est anno Mundi millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo. Genuit Rebu anno ætatis suæ trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos ducentos & novem. Vixit in universum annos ducentos triginta novem. Mortuus est anno Mundi millesimo nonagesimo sexto.

Rebu, natus est anno Mundi millesimo septingentesimo octuagesimo septimo, genuit Sarug anno ætatis suæ trigesimo secundo. Vixit, postquam genuit, annos ducentos septem. Vixit in universum annos ducentos triginta novem. Mortuus est anno Mundi bis millesimo vigesimo sexto.

Sarug, natus est anno Mundi millesimo octingentesimo decimo nono. Genuit Nachorem anno ætatis suæ trigesimo. Vixit, postquam genuit annos ducentos. Vixit in universum annos ducentos triginta. Mortuus est anno Mundi

di bis millesimo quadragesimo nono.

Nachor, natus est anno Mundi millesimo octingentesimo quadragesimo nono. Genuit *Thorem* anno ætatis suæ vigesimo nono. Vixit, postquam genuit, centum & novemdecim annos. Vixit in universum centum & quadraginta octo annos. Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo nonagesimo septimo.

Thare, natus est anno Mundi millesimo octingentesimo septuagesimo octavo. Genuit *Abrahamum* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos septuaginta quinque. Vixit in universum annos ducentos quinque. Mortuus est anno Mundi bis millesimo octogesimo tertio.

Abrahamus, natus est anno Mundi bis millesimo octavo, & vocatus est a Deo, ut iret in terram Chanaan, anno ætatis suæ septuagesimo quinto, hoc est, anno Mundi bis millesimo octogesimo tertio. Ex quo annorum Patriarcharum postdiluvianorum calculo, ad Textus Hebræi Chronologiam exacto, emergit summa annorum a creatione Mundi usque ad vocationem *Abrahami*, duorum millium & octoginta trium. A Diluvio autem Noetico usque ad vocationem *Abrahami*, exurgit summa annorum quadringentorum & viginti septem.

Calculus Patriarcharum.

Secundæ Mundi Ætatis juxta Codices Græcos, id est, juxta lxx. Interpretum Chronologiam, qualis exhibetur in Basiliensi, & Vvechliana Editione.

SEMUS natus est anno Mundi bis millesimo centesimo sexagesimo quinto. Genuit *Arphaxad* annos natus centum. Vixit, postquam genuit, annos trecentos triginta quinque. Vixit in universum quadringentos triginta quinque. Mortuus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo. Observandum tamen est, quosdam esse Codices Græcos, in quibus legitur, Diluvium contigisse anno Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, & secundum horum Græcorum Codicum calculos

dicendum est, *Semum* gennisse *Arphaxad* anno Mundi ineunte bis millesimo ducentesimo quadragesimo quinto, hoc est biennio expleto post diluvium. Verum ipse annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis calculos hic apponam juxta illos Codices Græcos, qui diluvium universale præfigunt ad annum Mundi bis millesimum ducentesium sexagesimum secundum, ex quo sequitur, *Semum* gennisse *Arphaxad* anno Mundis bis millesimo ducentesimo sexagesimo quinto, id est, biennio jam elapso a Noetico Diluvio.

Arphaxad, natus est anno Mundi bis millesimo ducentesimo sexagesimo quinto. Genuit *Cainanem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo quinto. Vixit, postquam genuit, annos trecentos & triginta. Vixit in universum quadringentos sexaginta quinque. Mortuus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo trigesimo.

Cainan, natus est anno Mundi bis millesimo quadringentesimo. Genuit *Salem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos trecentos triginta. Vixit in universum quadringentos sexaginta annos. Mortuus est anno Mundi bis millesimo octingentesimo sexagesimo.

Sale, natus est anno Mundi bis millesimo quingentesimo trigesimo. Genuit *Heberem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos trecentos triginta. Vixit in universum annos quadringentos sexaginta. Mortuus est anno Mundi bis millesimo nongentesimo nonagesimo.

Heber, natus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo sexagesimo. Genuit *Phaleg* anno ætatis suæ centesimo trigesimo quarto. Vixit, postquam genuit, annos trecentos septuaginta. Vixit in universum annos quingentos & quatuor. Mortuus est anno Mundi ter millesimo centesimo sexagesimo quarto.

Phaleg, natus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo quarto. Genuit *Rebu* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, ducentos & novem annos. Vixit in universum annos trecentos triginta-

ginta novem. Mortuus est anno Mundi ter millesimo centesimo trigesimo tertio.

Rehu, natus est anno Mundi bis millesimo nongentesimo vigesimo quarto. Genuit *Sarug* anno ætatis suæ centesimo trigesimo secundo. Vixit, postquam genuit, annos ducentos & septem. Vixit in universum annos trecentos triginta novem. Mortuus est ter millesimo ducentesimo sexagesimo sexto.

Sarug, natus est anno Mundi ter millesimo quinquagesimo sexto. Genuit *Nachorem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos ducentos. Vixit in universum trecentos triginta annos. Mortuus est anno Mundi ter millesimo ducentesimo octogesimo sexto.

Nachor, natus est anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo sexto. Genuit *Thare* anno ætatis suæ centesimo septuagesimo nono. Vixit, postquam genuit, annos centum viginti novem. Vixit in universum annos trecentos & octo. Mortuus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo quarto.

Thare, natus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo quinto. Genuit *Abrahamum* anno ætatis suæ septuagesimo. Vixit, postquam genuit, annos centum triginta quinque. Vixit in universum annos ducentos quinque. Mortuus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo.

Abrahamus, natus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, & vocatus est a Deo, ut e Chaldaea iret in terram Chanaan, anno ætatis suæ septuagesimo quinto, hoc est, anno Mundi ter millesimo quingentesimo decimo.

Ex hac supputatione annorum, qui juxta Codices Græcos, effluerunt a Diluvio Noetico, quod contigit biennio ante nativitatem *Arphaxad*, usque ad vocationem *Abrahami*, coalescit summa annorum mille ducentorum quinquaginta. Cum tamen juxta Codices Hebræos, sicut paulo ante observavimus, a diluvio usque ad Vocationem *Abrahami* numerentur duntaxat anni quadringenti viginti septem.

Calculus Patriarcharum

Secundæ Mundi Ætatis, juxta Codicem Samaritanum, ex Eusebii Chronico.

SEMUS, filius Noemi, natus est anno Mundi millesimo ducentesimo nono. Genuit *Arphaxad* annos natus centum. Vixit, postquam genuit, annos quingentos. Vixit in universum annos sexcentos. Mortuus anno Mundi millesimo octingentesimo nono.

Arphaxad, natus est anno Mundi millesimo trecentesimo nono (hoc est biennio post Diluvium,) quod juxta Samaritanum Codicem, accidit anno Mundi millesimo trecentesimo septimo, (quem annorum numerum in Patriarchis primæ Mundi Ætatis contrahiorem esse convenit inter omnes sacræ Chronologiæ peritos) *Arphaxad* anno ætatis suæ centesimo trigesimo genuit *Salem*. Vixit, postquam genuisset, annos trecentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres. Mortuus est anno Mundi millesimo septingentesimo quadragesimo secundo.

Sale, natus est anno Mundi millesimo quadringentesimo trigesimo nono. Genuit *Heberem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos trecentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres. Mortuus est anno millesimo octingentesimo septuagesimo secundo.

Heber, natus est anno Mundi millesimo quingentesimo sexagesimo nono. Genuit *Phaleg* anno ætatis suæ centesimo trigesimo quarto. Vixit, postquam genuit, annos ducentos septuaginta. Vixit in universum quadringentos quatuor annos. Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo septuagesimo tertio.

Phaleg, natus est anno Mundi millesimo septingentesimo tertio. Genuit *Rehu* anno ætatis suæ centesimo trigesimo, Vixit, postquam genuit, annos centum novem. Vixit in universum annos ducentos triginta novem. Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo quadragesimo secundo.

Rehu, natus est anno Mundi millesimo octingentesimo trigesimo tertio. Genuit *Sarug* anno ætatis suæ centesimo

trigesimo secundo. Vixit postquam genuit, annos ducentos septem. Vixit in universum annos trecentos triginta novem, & mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo septuagesimo secundo.

Sarug, natus est anno Mundi millesimo nongentesimo sexagesimo quinto. Genuit *Nachorem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo. Vixit, postquam genuit, annos centum. Vixit in universum annos ducentos triginta. Mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo nonagesimo quinto.

Nachor, natus est anno Mundi bis millesimo nonagesimo quinto. Genuit *Thorem* anno ætatis suæ septuagesimo nono. Vixit, postquam genuit, annos sexaginta novem. Vixit in universum annos centum quadraginta & octo. Mortuus est anno Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo tertio.

Thore, natus est anno Mundi bis millesimo centesimo septuagesimo quarto. Genuit *Abrahamum* anno ætatis suæ septuagesimo. Vixit, postquam genuit, annos septuaginta quinque. Vixit in universum annos centum quadraginta quinque. Mortuus est anno Mundi bis millesimo trecentesimo & decimo nono.

Abrahamus, natus est anno Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo quarto. Vocatus est a Deo, ut e Chaldaea veniret in terram Chanaan anno ætatis suæ septuagesimo quinto, hoc est, anno Mundi bis millesimo trecentesimo decimo nono.

Ex hac supputatione annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis, juxta Codicem Samaritanum, perspicuum est, a Diluvio Noetico, quod biennio integro præcessit nativitatem *Arphaxad*, effluxisse usque ad vocationem *Abrahami* mille & duodecim annos.

D. His certe diversis calculis memoriam meam onerare nolo. Sed sufficit mihi, ut in genere sciam, discrepantiam illam, quæ in numerandis annis Patriarcharum ante & post Diluvium reperitur inter Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, ad isthæc duo potissimum capita revocari. Et primo quidem, juxta Codices Hebræos a creatione Mundi usque ad Diluvium universale numerantur anni mille sexcenti quinquaginta sex.

Juxta vero Codices Græcos a creatione Mundi usque ad Diluvium universale percensentur anni bis mille ducenti sexaginta duo. Juxta autem Codicem Samaritanos a creatione Mundi usque ad generale Diluvium numerantur duntaxat anni mille trecenti septem. Præterea, a generali Diluvio usque ad vocationem *Abrahami* interfluxerunt juxta Codices Hebræos, anni quadringenti viginti septem. Juxta autem Codices Græcos, anni mille ducenti quinquaginta. Denique, juxta Codices Samaritanos, mille & duodecim anni. Quo fit, ut a creatione Mundi usque ad vocationem *Abrahami* putari debeant, juxta Codices Hebræos, anni 2083. juxta Codices Græcos, anni 3510. Postremo, juxta Codices Samaritanos, anni 2319. Hæc duo Chronologica capita, quæ annos Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis spectant, & in quibus sita est tota discrepantia, quæ invenitur inter Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, mihi in præsentia scire abunde sufficit. Sed dicas, rogo te, quosnam ex his Codicibus, Hebræis, Græcis, & Samaritanis, calculos in putandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis sectetur Ecclesia Romana, cujus Doctrinam sequi, & auctoritati obtemperare, summo semper honoris & religionis loco ducam?

M. Codices Hebræos, in putandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, preferendos esse Codicibus Græcis, seu Chronologiæ Lxx. Interpretum, & Codicibus Samaritanis, jam, ut bene memini, commonstravi sub finem Colloquii tertii in Historiam primæ Mundi Ætatis. His autem, quæ ad id evincendum ibidem adduximus, momentis pauca hic adjiciam, quibus palam fiet, Ecclesiam Romanam, seu Catholicam, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, præponere Chronologiam Textus Hebræi Codicibus Græcis, seu Chronologiæ Versionis Lxx. Interpretum, necnon Codicibus Samaritanis. Et primo quidem certum est, Ecclesiam Romanam in quinque primis a Christo nato sæculis securam fuisse Latinam Scripturæ sacræ Versionem, dictam *Italiam*, in qua anni Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Æta-

Ætatis putabantur juxta Chronologiam Versionis Lxx. Interpretum; at in sexto sæculo hanc Scripturæ Sacræ Versionem, dictam *Italiam*, fuisse ab Ecclesiâ Romanâ repudiatam, & in ejus locum suffectam esse Latinam Scripturæ Sacræ Editionem, quam *Vulgatam* appellamus, a *S. Hieronymo* concinnatam, in qua annorum Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis calculi cum Chronologia Textus Hebræi optime cohererent, & quam longissime recedunt ab Epilogismo Codicum cum Græcorum, tum Samaritanorum. Hanc autem Latinam Scripturæ Sacræ Versionem, dictam *Vulgatam*, quæ ab Œcumenico Concilio Tridentino *Authentica* declarata est, Ecclesiâ Romanâ etiamnum studiosè retinet, & ab ea neminem ne transversum quidem digitum discedere debere edixit, quod sane argumento est, Ecclesiâ Romanam, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, approbare Chronologiam sacri Textus Hebræi, non vero calculos Codicum Græcorum, seu Lxx. Interpretum, nec etiam calculos Codicum Samaritanorum. Hanc esse veram Ecclesiæ Romanæ mentem declarant sacræ Congregationes super hac re, jubentibus Romanis Pontificibus habitæ Romæ. At enim, sacra *Indicis* Congregatio, dum censorio stigmate confixit tertium sancti *Juliani*, Archiepiscopi Tolentani, Librum, in quo prædictus Archiepiscopus, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis, mordicus adhæret Chronologiæ Lxx. Interpretum; hæc, inquam, sacra *Indicis* Congregatio declarat, certum & omnibus exploratum esse debere, Ecclesiâ Catholicam in Editione *Vulgata* approbare annorum rationem, quæ est in Codicibus Hebræis. Hæc sacræ Cardinalium Congregationis censoria nota legitur (teste nostro *Matvenda* lib. 2. de *Antichristo* c. 8.) in margine Operis *S. Juliani* in Editione posteriori *Bibliotheca Patrum*. Eadem etiam sacra Congregatio, damnando Annotationes, quas *Anthonius Cointius*, Doctor Bituricensis, in Chronologiam *Nicephori*, Patriarchæ Constan-

tinopolitani, edidit, hunc Auctorem ideo censura perstrinxit quod dum nimio studio Chronologiam Lxx. Interpretum propugnabat, non videret, se incaute hebraici fontis, & Editionis *Vulgatæ* Chronologiam labefactare, & sanctos Patres corruptelam Chronologiæ Lxx. Interpretum ultro profiteri. Hæc censoria istius sacræ Congregationis Nota Tomo septimo *Bibliothecæ Patrum*, Editionis Parisiensis, anni MDLXXXV. in Chronologia *Nicephori* affixa est. Præterea, sacra Bibliorum Congregatio, sub Gregorio XV. Pontifice Maximo, habita, & cujus Acta manuscripta Romæ in Bibliotheca Angelica Patrum Augustinianorum asservantur, sanxit, ut in emendandis & castigandis Sacris Bibliis, quotiescumque Codices Græcos inter & Hebræos aliqua occurrit dissonantia, Codices Hebræi semper anteponantur Græcis, juxta Regulam, quam c. 13. lib. 15. de *Civit. Dei* suppeditat *S. Augustinus*. Ex his itaque momentis nullo negotio colligere potes, Ecclesiâ Romanam in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, Chronologiam Textus Hebræi præferre Chronologiæ Codicum Græcorum, seu Lxx. Interpretum, & calculo Codicum Samaritanorum, quia, ut inquit Sacra *Indicis* Congregatio, Ecclesiâ Catholica approbat in Editione *Vulgata* calculum annorum Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, qui cum sacri Textus Hebræi Chronologia apprime coheret, & a calculo cum Græcorum, tum Samaritanorum longe lateque discrepat, sicut, in Codicibus Græcis agnoverunt sancti Patres, qui ideo corruptelam Chronologiæ Lxx. Interpretum candide professi sunt. Sed tempus est ut vela contrahamus, & tam Colloquio nostro, quam Historiæ Sacræ in secundam Mundi Ætatem coronidem imponamus, postredie, si nos Deus, Optimus Maximus, sospites & incolumes servet, primum Colloquium in Musæo nostro pomeridianis horis habituri in Historiam tertie Mundi Ætatis, quæ auspiciatur a vocatione Patriarchæ *Abrahami*, & protenditur usque ad egressionem Israelitarum ex *Ægypto*.

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI.
TOMUS SECUNDUS
COMPLECTENS
TERTIAM, ET QUARTAM
MUNDI ÆTATEM.



HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, S E U

TERTIÆ MUNDI ÆTATIS,

*Quæ incipit a vocatione Abrahami, & protenditur usque
ad ingressum Populi Israelitici in Ægyptum.*



Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti ab *Adamo*, primo omnium hominum parente, usque ad vocationem *Abrahami*, hætenus, bene fortunante Deo, perduximus, ac tantam, sive tempore universalis Diluvii, sive post reparatum a tribus filiis *Noemi* genus humanum, aquis Diluvii pene extinctum, ostendimus, fuisse malitiam hominum, in omnia flagitiorum genera ruentium, ut inde proclive sit judicare, Deum his temporibus permisisse tot nefanda hominum scelera, ut palam fieret; quam necessaria esset Incarnatio Unigeniti Filii sui, quem, ceu Messiam, Mundique Liberatorem, missurum se promiserat *Adamo*, dum post illius peccatum, statim serpenti, qui *Evam* seduxerat, imprecatus est his verbis: *Ipsa conteret caput tuum*, id est, Messias, qui ex sæmina nasciturus est, quemque præfixo tempore mittam, conteret caput tuum. At, ineunte tertia Mundi Ætate, quæ incipit a vocatione Patriarchæ *Abrahami*, & cujus historiam

describere in præsentiâ aggredimur, voluit Deus hanc suam de mittendo Liberatore, seu Messia, promissionem, factam Adamo, evidentius declarare, gentemque sibi specialiter elegit, e qua verus Messias, Jesus Christus Dominus noster, carnem humanam induens, in lucem proditurus erat, & generi humano, primigenia protoparentis labe perduto, salutem allaturus. Nonnullos igitur homines, Deus, summa cujus bonitas prævalet hominum nequitia, sub initium tertiæ Mundi Ætatis, in tanta ubique inundantium malorum colluvie, puros & illibatos servavit sibi, & inter ceteros *Abrahamum*, ex familia *Semi*, filii *Noemi*, oriundum, elegit, ut esset pater credentium, & caput numerosæ gentis, quæ ex eo oritura erat, cuique Deus Leges, Ritus, Sacrificia, aliaque id genus præscribere debebat, quibus Jesus Christus Dominus noster, verus a Deo promissus Messias, dignitas ejus, opera, vita, doctrina, & mors prædiciantur, atque sub variarum figurarum, typorum, atque signorum involucris significarentur, ita ut hæc gens, a Deo electa, & cujus caput erat *Abrahamus*, dum eum speraret & expectaret promissum a Deo Salvatorem, eadem spe & expectatione totum impleret Orbem, & huic excipiendo homines aliquando bene præparati essent, sicut eleganter disserit *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis, Lib. I. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 2. juxta Editionem *Valesianam*, sed præcipue in Proæmio Lib. VIII. *De Demonstratione Evangelica*. Hanc autem tertiæ Mundi Ætatis Historiam tribus Colloquiis, ne a præscripta nobis methodo recedamus, absolvemus. In primo Colloquio attingemus, breviter tamen, singula, quæ attinent ad sacram tertiæ Mundi Ætatis Historiam, inferemusque etiam compendiosam narrationem quarundam rerum exoticarum, quæ, licet ad variarum Nationum profanas Historias spectent, nihilominus intelligentiæ Historiæ sacræ haud parum subservire, eique aliquid luminis affundere possunt. In altero Colloquio proponemus dubia, quæ circa Historiam tertiæ Mundi Ætatis, tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ interpretes movere solent, eaque diluemus. In postremo Colloquio, præcipua Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis gesta, & Scripta, quæ vel Jesum Christum verum Messiam, adumbrarunt, vel venturum vaticinantur, perstringemus; atque accuratiorem in putandis eorum annis Chronologiam stabilire satagemus.

COLLOQUIUM

PRIMUM

In quo attinguntur singula, quæ vel ad sacram tertiam Mundi Ætatis Historiam pertinent, vel clariori ejus intelligentia inservire possunt.

DISCIP. **R**ES, quas *Abrahamus* præclare gessit a tempore, quo ex *Ur Chaldæorum* vocatus est a Deo usque ad sacrificium, quo, ad obediendum Deo, voluit dilectissimum filium suum *Isaacum* mactare, abunde in tertio nostro Colloquio in Historiam secundæ Mundi Ætatis retulisti, quas quidem ut agnoscas memoriæ meæ adhuc infixas hære, eas nunc paucis verbis complectar. *Abrahamum* itaque Deus vocavit ex *Ur Chaldæorum*, Gente Idololatra, ut eum constitueret caput Gentis, quam in populum fidem & peculiarem sibi selegerat. *Abrahamo* promissit Deus, nasciturum ex semine ejus Messiam, seque ei daturum Terram Chanaan, in quam *Abrahamus*, protinus Deo obtemperans, relicta Charane & cognatione sua, venit cum *Sara*, uxore sua, & cum *Lotho*, fratris sui filio. In hac Terra Chanaan, tanquam peregrinus, sub Tabernaculis habitavit *Abrahamus*, & ex ea, propter grassantem famem exire coactus, venit in Ægyptum, ubi *Saram*, uxorem, ut periclitanti vitæ suæ consuleret, vocavit sororem suam, quam in domum Regis subulatam, lætus postea accepit. Ex Ægypto egressus *Abrahamus* cum uxore sua *Sara*, multis locupletatus divitiis, sese in Terram Chanaan recepit. Sed cum hæc Regio multo pecori alendo haud sufficeret, *Lothus*, a patruo suo *Abrahamo* divulsus, sedes suas in urbe Sodomæ fixit, qua direpta a Rege *Codorlahomore*, cum & ipse *Lothus* in hac urbis Sodomæ direptione fuisset abductus captivus, confestim *Abrahamus*, trecentis & octodecim armatis servis suis, *Lothum* nepotem suum, urbisque hujus direptæ populum pristinum in libertatem vindicavit. Redempti *Abrahamo* a cæde Regis *Codorlahomor*, occurrit *Melchisedecus*, Sacerdos, qui ei

benedixit. Urbem Sodomam, ob nefandissimam & præposteram suorum incolarum libidinem, igne cœlesti consumpsit Deus, ex quo incendio solus *Lothus* ab Angelo ereptus est cum uxore & utraque filia; at *Lothi* uxor, cum post se, contra divinum mandatum, muliebri fortassis curiositate, respectasset, in statum salis actutam versa est. *Abrahamus* ex *Agare*, ancilla sua, quam uxorem duxerat, filium suscepit *Ismaelem*, quem, licet primogenitum, una cum *Agare*, matre, domo sua, jussu Dei, expulit *Abrahamus*, postquam *Sara*, altera ipsius conjux, jam in effixa ætate peperisset, juxta divinas promissiones, *Isaacum*, in quo benedicendæ erant omnes Gentes, quia ex *Isaci* stirpe nasciturus erat Messias. Cum autem jam adolevisset *Isaacus*, volens Deus fidem & obedientiam *Abrahami* toto Orbe illustrem reddere, præcepit huic Patriarchæ, ut eum, quem in deliciis, & in oculis habebat, filium suum *Isaacum* suis ipse manibus mactaret. Deo itaque imperanti, abjecta omni mora, *Abrahamus*, post homines natos obedientissimus, filium suum *Isaacum* immolandum obtulit; illum tamen non mactavit, quia Deus ipse, qui jusserrat mactandum, patris fidem explorans prohibuit per Angelum ne faceret. Hæc sunt in summa res ab *Abrahamo* præclare gestæ, quas in tertio Colloquio in Historiam secundæ Mundi Ætatis late exposuisti, quasque ipse compendiosa narratione hic perstrinxi, ut intelligas, eorum, quæ hætenus in nostris Colloquiis de sacra Historia narraſti, notitiam adhuc memoriæ meæ tenaciter inhærere. Sed age nunc, si placet, & perçense cetera, quæ *Abrahamus*, post illud sacrificium, quo, parens divino præcepto, filium suum *Isaacum* mactare

Hist. Vet. Test. Tom. II.

A 3

vo-

voluit, gessit usque ad suam obitum.

MAGISTER. Priusquam de aliis *Abrahami* gessit usque ad ipsius obitum sermonem instituamus, præstat ut observet, sacrificium istud, quod Deus ad explorandam fidem *Abrahami*, iussit, ut sibi ab illo Patriarcha per mactationem filii *Isaac* offerretur, fuisse in Populo Dei insolitum, & apud Barbaros duntaxat Populos, atque Ethnicos postea usurpatum, sicut memini me jam in præcedentibus nostris Colloquiis observasse. At, certum est, sacrificia vel ex animalibus, vel ex frugibus terræ, fuisse ab exordio Mundi Deo a Patriarchis oblata, ut liquido constat ex sacrificiis *Abelis*, & *Caini*, huncque morem ejusmodi sacrificia Deo offerendi non solum ad Patriarchas primæ & secundæ Etatis fuisse propagatum; sed etiam ubique terrarum ad Christi Domini usque adventum obtinuisse. Ex quo facile intelligere potes, quam horrenda sit & plane prodigiosa quorundam prophanorum hominum, seu incredulorum, & Atheorum cecitas, qui in his sacrificiis semper Deo oblati, sive in illo religioso cultu, qui ab omnibus hominibus ubique terrarum ab ipso Mundi exordio fuit omni ævo exhibitus Deo, pertinetia plusquam adamantina detrectant agnoscere invictum argumentum existentiae Dei, cui Mundus iste originem suam debeat, & a quo administraretur & regatur. Nam, ut obiter dicam, unde, quæso, tam constans, tamque omnium hominum animis alte insidens de Deo per sacrificia colendo (si Deus nullus sit) opinio atque sententia? Et unde etiam tanta paucis Atheis (sicut ipsis videtur) sapientia, ut id ipsi videant, quod, a nulla Gente, nullo Populo, deprehensum atque animadversum fuit; imo quod ab omnibus tanquam impium & execrandum, constanter & universaliter fuit rejectum? Sed missis illis miseris Atheis, qui veritati de existentia Dei, quæ in sacrificiis Deo ab exordio Mundi oblati radiis solariibus clarior apparet, perfidum pectus, mentemque pertinaciter occludunt; prosequamur nunc cetera *Abrahami* præclare gesta usque ad ipsius obitum. *Sara*,

uxor *Abrahami*, annos nata centum viginti septem, diem ultimum clausit in civitate Arbee, quæ est *Hebron* in Terra Chanaan, ad cujus sepulturam *Abrahamus*, postquam ei parentasset, duplicem speluncam ab *Ephrona* Herthzo, filio *Seor*, quadringentis siclis emit, ibique sepulta fuit *Sara*, quæ, ut obiter dicam, typum gessit *B. Mariæ Virginis*. *Sara* quippe, admirabili fide prædita, peperit *Isaacum*, in quo Deus omnibus Gentibus benedicere debebat, juxta promissionem, quam Deus fecit *Abrahamo*, *Genesis* cap. 17. v. 15. & 16. ei dicens: *Sarai*, uxorem tuam, non vocabis *Sarai*, sed *Saram*, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in Nationes, & Reges populorum orientur eo. Præterea, *Sara* passa est gravia incommoda ab *Agare*, ancilla sua, quam *Abrahamus* decennio postquam in Terra Chanaan suum domicilium posuisset, uxorem duxit, quæque fuit mater *Ismaelis*: Quæ omnia perfecte præfigurant Beatam *Mariam* Virginem, quæ eximia fide donata, omni-que gratiarum genere cumulata, Mater fuit simul & Virgo, atque Jesum Christum, verum Messiam a Deo promissum, & in *Isaco*, filio *Saræ*, adambratum, peperit, & gaudium suo parva attulit universo Mundo. Deinde, sicut *Isaacum*, filium *Saræ*, exagitavit *Ismael*, filius *Agaris*; ita Jesum Christum, filium *B. Mariæ Virginis*, persecuti sunt Judæi, filii Synagogæ, cujus typum gessit *Agar*, mater *Ismaelis*. Postremo, quemadmodum *Agar*, ejusque filius *Ismael*, fuerunt, jubente Deo, ex ædibus *Abrahami* expulsi; ita Synagoga fuit a Deo rejecta ac penitus repudiata; & filii Synagogæ, seu Judæi, ab Ecclesia Jesu Christi, quem ceu verum Messiam agnoscere renuerunt, extorres facti sunt, & per universum Orbem dispersi, miseris & calamitatibus oppressi, laribus & patrio solo prostrigati, Republica & propria Civitate Hiernsalem privati, sine Rege, sine Duce, sine Templo, sine Sacerdote, atque omnibus Nationibus exosi, miseram servitutem servire coguntur.

D. QUAR.

D. Quandoquidem de *Sara* uxore *Abrahami*, sermonem jam facere cepisti, vellem in primis scire, an *Abrahamus*, dum in *Aegypti* finibus veraretur, *Saram* uxorem suam, quam, ut antea dixisti, ob eximiam ejus pulchritudinem, *Pharao*, *Aegyptiorum* Rex, rapuerat, ut ea impudice frueretur, intactam ab eodem receperit, aut vitiatam? Causam ea de re dubitandi ingerit mihi altum silentium sacri Scriptoris *Mosis*, qui cap. 12. Libri *Genesis* narrans historiam prioris raptus *Sara* a *Pharaone*, Rege *Aegypti*, ne unum quidem profert verbum, ex quo colligi possit, *Abrahamum* receperisse ab illo *Pharaone* intactam uxorem suam *Saram*, quam ille Rex, impotenti libidine flagrans, rapuerat; cum tamen idem sacer Scriptior *Moyse* cap. 20. Libri *Genesis* describens historiam posterioris raptus *Sara* ab *Abimelecho*, Rege *Palestinorum*, seu *Geraritarum*, diserte dicat, *Saram* non fuisse violatam, sed vitiatam a Rege *Abimelecho*. Sic enim scribit *Moyse* vers. 4. capitis citati: *Abimelech vero non tetigerat eam*, idest, *Saram*. Hunc igitur nodum, si placet, dissolve.

M. *Saram*, conjugem *Abrahami*, non fuisse pollutam a Rege *Pharaone* (commune id & appellativum Regum *Aegypti* nomen erat) constans est ac perpetua omnium sententia; idque sacra hujus loci historia satis evidenter declarat; quippe quæ docet, hunc *Pharaonem* fuisse, ob raptum *Sara*, multis plagis, tam ei, quam toti illius familie inflicti, a Deo flagellatum, non alia sane ratione, quam ut ille Rex, divinis flagellis castigatus, a *Sara* congressu, cujus potiundæ inflammatus cupidine erat, deterreretur. Vehemens enim corporis dolor, ut experientia fat superque notum est, omnem sensum ardentissimæ libidinis restringit, ab irrationali & effræni coercet impetu, cohibet incontinentem mentem, sistit concupiscentiam indomitam, refrænate lascivientis furoris insaniam. Sic Deus per illas penas Regi *Pharaoni* iactantissimæ periclitanti *Sara* pudicitie consuluit. In hac ratione

potissimum acquiescit *Sanctus Augustinus*. Accedit præterea altera ratio, quam suppeditat Regis hujus *Pharaonis* cum *Abrahamo* expositio, eum sic alloquentis: *Quam ob causam dixisti, Saram esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem?* Quibus verbis aperte quidem innuit Rex *Pharao*, se voluisse *Saram* accipere in uxorem, sed fatetur tamen, se necdum eam accepisse, quia, sicut optime observat *S. Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in *Genesisim*, quacumque mulierum, iuxta *Librum Esther*, placisset Regi apud *Veteres*, sex mensibus ungebatur oleo myrrino, & sex mensibus in pigmentis variis erat, & curationibus seminarum, & cum demum ingrediebatur ad Regem. Atque ita potest fieri, ut *Sara*, postquam placuerat Regi, dum per annum ejus ad Regem preparatur introitus, & *Abraham* *Pharao* multa donaverit, & *Pharao* postea sit percussus a Deo, illa adhuc intacta ab ejus concubitu permanente. Hactenus *Sanctus Hieronymus*, cujus rationem dilati congressus *Sara* cum Rege *Pharaone* suo calculo approbat *S. Augustinus*, Quæstione xxvi. in *Genesisim*, & in Libro *De octo Dulcitius Quæstionibus*, Quæstione vii. Sed, inquis, occur igitur *Moyse* cap. 12. Libri *Genesis* non explicate dicit, *Saram* non fuisse vitiatam a Rege *Pharaone*, cum tamen cap. 20. ejusdem Libri exerte dicat, *Saram* in consimili casu non fuisse pollutam a Rege *Abimelecho*? Huic quæstioni respondet *Theodoretus* quæst. lxxii. in *Genesisim*: *Manifestum est*, inquit, *cum primum Sara rapta est a Pharaone, Deum agrotatione quadam, quasi vinculo quodam, eum obligasse, ne Sara violaret. Agrotatio enim appetitionem Regis hebetavit, & venator intra retia sua captam habens seram, quam maxime optabat, præda tamen frui non potuit. Sed quarendum est, cur Sara non fuisse tactam a Rege (scilicet Pharaone) hoc loco scriptum non fuit, quemadmodum infra scriptum est (seu cap. 20. Lib. Gen.) cum eadem (idest, Sara) postea a Rege Abimelecho accepta esset? Verum Sara per id temporis (idest, quando rapta fuit a Rege Abimelecho) paritura erat Isaac.*

Ne igitur suspectum illud semen esset, ibi scriptum est, Saram servatam fuisse a Deo, ne ab Abimelecho pollueretur. Hæc Theodoretus.

D. In historia de sepultura *Saræ*, offendi in Scriptura Sacra antilogiam, seu contradictionem, quæ, ut candide fatear, multum mihi exhibet negotii, cuique solvendæ imparem me esse ultro profiteor. *Moyſes* quippe cap. 23. Libri *Geneseos*, ait, *Abrahamum* ad sepeliendam uxorem suam *Saram* emisse in *Hebron* sepulcrum ab *Ephrone*, *Hethæo*, filio *Seor*. At in Libro *Actuum Apostolorum* cap. 7. legitur, sepulcrum, quod emit *Abrahamus*, non fuisse positum in *Hebron*, sed in *Sichem*; illudque sepulcrum emisse *Abrahamum* non ab *Ephrone* *Hethæo*, filio *Seor*, sed a filiis *Emor*, filii *Sichem*. Sic enim *S. Lucas*, loco mox laudato inducit *S. Stephanum* loquentem *Judæis*: *Et translatus sunt in Sichem* (idest, duodecim Patriarchæ filii *Jacob*) *et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor, filii Sichem*. Modum itaque hanc antilogiam conciliandi obsecro te ut mihi aperire non graveris.

M. Ad hunc intricatum nodum dissolvendum varios cuneos adhibere solent Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter nonnulli volunt, locum illum cap. 7. *Actuum Apostolorum*, ubi sic scriptum est: *Et translatus sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor, filii Sichem*, interpolatum, seu depravatum esse, sicque restituendam esse genuinam illius locutionem: *Et translatus sunt in Sichem, et positi sunt in sepulcro, quod emit Jacob pretio argenti a filiis Hemor, patris Sichem*. Verum, ut cordate fatear, hæc quorundam Criticorum non mihi probatur opinio. Nam, præter quam quod in vocibus adeo dissimilibus, nulla ex parte Typographorum fingi potest depravationis occasio, certum est, omnia Exemplaria sacri Libri *Actuum Apostolorum*, cum Græca, tum Latina ab ipsis Apostolorum temporibus, ad hanc usque ætatem nostram jugiter eandem retinuisse lectionem, & *Sanctum Hieronymum*, aliosque Patres, & Scriptores Ecclesiasticos nunquam suspicatos esse, ejus-

modi locum sub mendo cubare, quamvis in eo dilucidando diu multumque insudarint. Cum igitur universa Scripturæ Sacræ Exemplaria mirifice consentiant, nemo citra temeritatem locum illum vitiatum esse causari potest. Rejesta itaque hæc paucorum Criticorum sublesta admodum ac jejuna conjectura, missisque aliorum interpretationibus; perplacet mihi expositio *Venerabilis Bedæ*, qui Comment. in cap. 7. Libri *Actuum Apostolorum* rem acutissime mihi videtur, dum hunc nodum sic solvit: *Docet Genesis, Abraham ab Ephron filio Seor Hethæi in Cariatarbe locum sepulcri quadringentis argenteis fideiis emisse, in quo Abraham, Isaac, et Jacob, et Adam protoplastus sepulsi: itemque Jacob, de Mesopotamia reversum, juxta urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab Hemor, patre Sichem, datis centum agnis accepisse. Non emit ergo Abraham sepulcrum ab Hemor, Sichemita, sed ab Ephrone, Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ (seu filii Jacob) non sunt sepulti, sed in Sichem, ut diximus. Verum B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis in dicendo sequitur opiniones. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tantum ordinem circumstantiis historia, quam eandem, de qua agebatur, intendit. Qui enim insimulabatur adeersus Locum sanctum, et Legem docuisse, pergit ostendere, quomodo Jesus Christus ex Legge monstretur esse promissus, et quod ipsi nec tunc Moyſi, nec Domino servire maluerint. Hæc, ut potui, dixi, non præjudicans sententia meliori, si adsit. Porro, quod dicitur: A filiis Hemor, filii Sichem: In Græco Exemplari scriptum est: A filiis Hemor, qui sunt in Sichem: Quod Genesis Historia magis concordare videtur; tamen si fieri potuerit, ut idem Hemor patrem et filium Sichem nomine haberet. Hæc tunc Venerabilis Bedæ, cujus hæc in re Moysem cum S. Stephano conciliandi modus planior ac expeditior videtur Rabano, Estio, Melchiori Cano, Emmanueli Sa, Saliano, aliisque doctissimis Scripturæ Sacræ Interpretibus, quibus ipse assentior.*

D. Sed dicas, quæso, qui potuerit *Abra-*

Abramus absque simoniz peccato emere ab *Ephron* duplicem speluncam in sepulturam *Sara*, cum certum sit, jus sepulture rebus spiritualibus esse annexum? Emere autem aut vendere aliquid spiritualibus annexum, constans est omnium Theologorum sententia esse illicitum, & simoniz vitio non carere. Peccavit igitur *Abrahamus*, emendo ab *Ephron* duplicem speluncam in sepulturam *Sara*?

M. *Abrahamum* in emptione duplicis speluncæ in sepulturam *Sara* a simoniz labe purgant sancti Patres, quos inter unum, instar omnium, laudabo S. *Thomam*, Doctorem Angelicum, qui 2. 2. Quæst. C. art. IV. ad 3. hæc scribit: Dicendum, quod spelunca duplex, quam *Abraham* emit in sepulturam, non habetur quod erat consecrata ad sepeliendum, & ideo licebat *Abraham* terram illam emere ad usum sepulture, ut ibi institueret sepulcrum, sicut etiam nunc liceret emere aliquem agrum communem ad instituendum ibi cæmeterium, vel etiam Ecclesiam. Tamen quia apud Gentiles, loca sepultura deputata, religiosa reputabantur, si *Ephron* pro loco sepulture intendit pretium accipere, peccavit vendens, licet *Abraham* non peccaverit emens, quia non intendebat emere nisi terram communem. Licet enim etiam nunc terram, ubi quondam fuit Ecclesia, vendere aut emere in casu necessitatis, sicut & de materia sacrorum vasorum dictum est. Vel excusatur *Abraham*, quia in hoc redemit suam vexationem. Quamvis enim *Ephron* gratis ei sepulturam offerret, perpendit tamen *Abraham*, quod gratis recipere sine ejus offensa non posset. Hæc S. *Thomas*, qui *Abrahamum* in emptione duplicis speluncæ in sepulturam *Sara* egregie vindicat. Ceterum, debet hic obiter advertere, *Saram*, plenam dierum, virtutum, bonorumque operum ex hac vita ad Deum migrasse, ac subinde nullam prorsus fidem habendam esse quibusdam Rabbini, qui, mentem habentes passim chymæris, ridicule fingunt, dæmonem sub humana specie apparuisse *Sara*, eique nunciasse, quemadmodum *Abrahamus* pararet immolare filium suum *Isaacum*. Quo insausto insperatoque nuncio, discurrant illi Rabbini, adeo consensuati

animo fuisse *Saram*, ut mox, præ doloris magnitudine, fatiscens, planctive deficiens, vitam cum morte commutaret. Hanc puram putamque Rabbino- rum fabulam esse pluribus momentis evinco. Primo, quia Scripturæ Sacre omnino refragatur. Nam *Moses*, peracto sacrificio Arietis, quem in locum filii sui *Isaaci* sufficit & immolavit *Abrahamus*, narrat, hunc Patriarcham reversum esse *Bersabee*, atque ibidem habitasse: At, *Sara*, ut ait idem facer scriptor *Moses*, mortua & sepulta est in Hebron. *Abrahamus* igitur *Bersabee* aliquandiu commoratus est, & inde remigravit in urbem Hebron. Præterea, juxta probabiliorem cum *Josephi*, Hebræi, tum peritorum Scripturæ Sacre Interpretum sententiam, *Isaacus* attigerat annum ætatis suæ vigesimum quintum, quando pater ipsius *Abrahamus* eum immolare voluit: Cui sententiæ illud consequens est, fuisse tunc *Abrahamum* centum & viginti quinque annorum; genuit siquidem *Isaacum*, cum jam centenarius esset. Consequens etiam istud est, *Saram*, tempore, quo *Abrahamus* filium suum mactare voluit, non solum fuisse adhuc in vivis, sed etiam duodecim annis superstitem permansisse, quia *Sara* peperit *Isaacum* cum esset nonagenaria, & obiit annos nata centum viginti septem, sicut legitur Genesis cap. 23. Non desunt etiam aliqui Scriptores, qui pertendunt, *Isaacum* attigisse dumtaxat annum decimum, aut duodecimum ætatis suæ, quando pater ipsius *Abrahamus* illum voluit Deo in sacrificium offerre. Ex qua sententia sequitur, *Saram* longe plures quam duodecim annos, post *Isaaci*, filii sui, sacrificium vixisse. Sed, ut ingenue dicam, hæc mihi non probatur illorum Scriptorum sententia, quia *Moses* diserte asserit, *Abrahamum* imposuisse humeris *Isaaci*, portanda ligna in holocaustum necessaria, cui sane ferendo oneri impar fuisset tam tenera ætas, præsertim vero in ascensu montis arduo & laborioso. Tertio sanctus *Joannes Chrysostomus* Homilia de S. *Job* & *Abraham* censet, *Saram* omnino nescivisse Dei præceptum, da-

datum *Abrahamo*, de immolando *Isaaco*. Quod quidem ita contigisse non solum ex narratione *Mosaica* evincitur, verum etiam quia credibile est, noluisse *Abrahamum* hoc Dei præceptum communicare cum conjugis sue *Sara*, tum ne illam incredibili dolore afficeret, tum etiam, ne propter acerbissimum dolorem, quo *Sara* fuisset percussa, vehementius ipse in immolatione filii sui *Isaaci* fuisset animo perturbatus, ac subinde non ita prompte, ut par erat, nec tam alacriter Dei mandatum exequeretur. Denique, *S. Augustinus* lib. 16. *De Civit. Dei* cap. 33. ait, *Isaacum* iniisse matrimonium cum *Rebecca*, anno ætatis sue quadragesimo, videlicet anno patris sui *Abrahami* centesimo quadragesimo: post mortem vero matris sue *Sara* triennio. Cum igitur *Isaacus* anno, quo ipsius pater *Abrahamus* eum Deo offerre in sacrificium voluit, jam attigisset, juxta probabiliorem sententiam, annum ætatis sue vigesimum quintum, & *Rebeccam* anno ætatis sue quadragesimo, hoc est, triennio post obitum matris sue *Sara*, uxorem duxerit, manifestum sequitur, *Saram*, post annum, quo *Abrahamus* filium suum *Isaacum* mactare voluit, vixisse adhuc duodecim annos. Quod autem *Isaacus* anno ætatis sue quadragesimo *Rebeccam* uxorem duxerit, aperte testatur *Scriptura Sacra* cap. 25. lib. *Genesis*, his verbis: *Abraham genuit Isaac, qui, cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam, filiam Bathuelis, Syri de Mesopotamia, sorore Laban. Facessant itaque Hebræi, qui commentis, ac fabulis male confarinatis delectati, fingunt, Saram, audito nuncio de immolando filio Isaaco, protinus, inlari Nicobes, exanimem factam, obriguisset, attonitam obmutuisse, atque ex nimio dolore fuisse extinctam. Credat hoc Judæus Appella.*

D. Nunc scio, *Isaacum* anno quadragesimo ætatis sue, & triennio post obitum matris sue *Sara*, nuptias cum *Rebecca*, filia *Bathuelis*, conjugisse. Sed dicas modo, obsecro te, quo pacto, & quibus auspiciis *Abrahamus*, pater *Isaaci*, ejusmodi nuptias conciliaverit?

M. *Abrahamus*, cui filius *Isaacus* delectum uxoris concesserat, usus est opera spectatæ fidei famuli, senioris domus sue (quem multi *Scripturæ Sacræ* Interpretes antumant, fuisse *Eliezærem Damascus*, qui præerat familiæ *Abrahami*, & de quo fit mentio cap. 15. lib. *Geneseos*) huic, inquam, famulo, sed prius sanctissimo jurejurando obstricto, delegavit hanc Provinciam, ut omnium maxime seriam. Sed quia volebat *Abrahamus* uxorem dare filio suo *Isaaco*, quæ esset e Gente *Chanaanæ*, quam sciebat esse a Deo reprobam, ideo jussit famulo suo, ut iret in *Mesopotamiam*, ibique selectam ex ipsis cognatione puellam sponsam festinanter adduceret ad *Isaacum*, in Terra *Chanaan* habitantem. Has porro nuptias non aliis auspiciis quam æterni Numinis conciliavit *Abrahamus*. Sic enim famulo suo cap. 24. lib. *Genesis* loquitur: *Dominus. cæli & terra, qui tulit me, domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravi mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc, ipse mittet Angelum coram te, & accipies inde uxorem filio meo. Poscetur famulus, statim ac ad locum, quo tendebat, pervenisset, oravit juxta pteum, & ad bene fortunandas nuptias imploravit misericordiam Dei, qui auctor est ac prosperator omnis conjugii. Ubi votis ex animis sententia respondissent omnia, prostratus in terram adoravit Dominum, egitque gratias, quod, illo prosperante, res, ut optaverat, lætum ac felicem habuisset exitum. Propositis sibi nuptiis assensum præbuit *Rebecca*, seseque ad iter accinxit ex consensu parentum, qui filiz fausta omnia apprecantes dixerunt: A Domino egressus est sermo, non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum, sicut legitur *Genesis* cap. 24. v. 50. Igitur *Rebecca*, aliæque puellæ honorariæ, quæ ei inserviebant, camelis insidentes, secutæ sunt famulum *Abrahami*, qui, ut inquit *Scriptura Sacra* loco mox a me laudato, festinus revertebatur ad Dominum suum. Contigit autem, ut *Isaacus* obviam iret *Rebecca*, sponsæ sue, quem cum vidisset *Rebecca*, & certo accepisset,*

set, eum esse *Isaacum*, paratum sibi sponsum, e camelo, nulla interposita mora, desiliit, honoris sponso deferendi gratia, & accepit cito pallium, & operuit se honestatis, & pudoris causa, more matronatum, & seminarum Arabiz ac Mesopotamiz, quibus solemne fuisse vulturnum vel obtegere testatur S. Hieronymus Comment. in cap. 3. *Isaia*. Adventantem *Rebeccam*, conjugem suam, *Isaacus* peramanter excepit, salutavit, complexus est, eamque introduxit in tabernaculum matris suæ *Sara*. Neuter alterum hæcenus viderat, & tamen inter eos vehementer & constans amor fuit, adeo ut *Isaacus* oblivisceretur maroris, quem ex obitu matris conceperat, videlicet & matrem ipsam relicturus, & adherens uxori suæ, si res ita tulisset.

D. Utinam! nostris temporibus sic fortunata, sic solis Dei auspiciis contraherentur matrimonia, peterentque homines, ut par esset, a solo Deo uxores aptas, morigeras, dociles, pudicitia, modestia, sobrietate, prudentia, ceterisque dotibus præditas. Huc enim vocat nos *Solomon*, dicens: *Domus & divitiæ dantur a parentibus, a Domino autem uxor prudens*. At, proh dolor! tanta invaluit hac nostra tempestate cupiditas, ut Parentes, in deligendo genero, aut nuru, ceu præcipuum scopum sibi, ut plurimum, proponant formam, ætatem, opes, aut generis claritatem, aut factionem præpotentem; de pietate vero, de bona indole, & de proba educatione, neutra ex parte fiat ulla mentio. Quo fit, ut sæpenumero pro felicissimis concilient inaspicacissima matrimonia, cum caput hujus felicitatis in hoc situm sit, ut apta sit conjunctio, & inter bonos & æquales sit perpetua concordia, quæ nascitur similitudine morum & ingeniorum, ac mutuis officiis & obsequiis. His quippe rebus potissimum gignitur alitque concordia, sine qua nullum potest esse felix matrimonium, sed durum dumtaxat ac triste iugum, quod conjuges, velint nolint, ferant oportet. Sed hanc querimoniam, quæ longius nos abduceret, prætermittamus, & redeamus ad *Abrahamum*, qui (ut nuperrime lege-

bam in Scriptura Sacra, videlicet Capite XXV. Libri Genesis) post mortem *Sara*, uxoris suæ, ad tertias nuptias convolvavit, & quamvis jam senio confectus esset, matrimonium inivit cum *Ceturâ*, quam nonnulli tradunt fuisse ex Gente Chananæ, cui Deus fuerat imprecatus. Rogo te igitur, ut exponas primo, cur *Abrahamus*, ultimam quasi vitæ suæ metam attingens, voluerit adhuc Veneri indulgere, & procreandis liberis operam dare? Secundo, cur *Abrahamus* matrimonio sibi copulaverit *Ceturam*, natione, ut quidam volunt, Chananæ, ex qua tamen gente, utpote a Deo reprobata, ipsemet *Abrahamo* filio suo *Isaaco* uxorem accersere noluerat?

M. Non æstu libidinis abreptus matrimonium cum *Ceturâ* inivit *Abrahamus*, sed cum amaræ senectutis jam pondus ferret, eam sibi uxorem adscivit, quæ ejus senectutem fovaret, filios ad propagandum verum Dei cultum pararet, ejusque familiam recte administraret. Narrat autem *Moses*, *Abrahamum* suscepisse ex *Ceturâ*, quæ nec vetula, nec nimium juvenis, sed florentis ætatis erat, sex filios, nepotes & pronepotes decem. Obiter tamen hic advertere debes, matrimonium, quod *Abrahamus*, jam senex inivit cum *Ceturâ*, nullo pacto favere prodigiosis quibusdam libidinis exemplis, quæ nunc in nonnullis senibus fieri videmus. Sunt enim quidam septuagenarii, qui, ut expleant libidinem suam, teneras puellas, vix duodecim annos natas ducunt uxores. Sed multo absurdus est, si mulier sexaginta annos nata nubat juveni, vix vigesimum ætatis suæ annum egresso. Nam vir, quamvis senex, ex puella potest suscipere liberos. Anus ex juvene mater fieri haud potest. In utroque tamen fæda species est: nam sponfus senex non cum uxore, sed cum filia dormire videtur, & anus sponsa filio nupsisse videtur, non conjugum, sed hujusmodi nuptias si conciliet divitiarum amor, fædæ sunt, si libido, fædiore. Eas tamen Ecclesiasticæ Leges non rescindunt, quamvis populi saibus ac diceriis flagellentur. Nihil horum occurrit in matrimonio

nio, quod *Abrahamus*, jam senex, ini-
vit cum *Cetura*. Absuit ab hoc matri-
monio fœda libido, & *Cetura* non erat
tenera puella, sed florentis ætatis, quan-
do *Abrahamo* fœni nupta fuit. Non cre-
diderim autem, *Ceturam* fuisse, sicut
quidam perperam ajunt, natione Cha-
nanæam, aliqui conjugia ex illa gente
Abrahamus factis in seipso probasset, quæ
in filio suo *Isaaco* verbis repudiarat,
quod certe abhorret ab omni veri spe-
cie. Longe itaque probabilius esse cen-
seo, *Ceturam* fuisse ancillam *Abrahami*,
natione *Ægyptiam*, non secus ac *Ag-
arem*, alteram ancillam *Abrahæ*, quam
ipse, ob sterilitatem *Saræ*, conjugis suæ,
matrimonio sibi copulavit. Nam quod
distinguant quidam *Hebræi*, *Ceteram*, eam-
dem esse cum *Agare*, ineptum ac puti-
dum commentum est, a veritate Histo-
riæ Sacræ omnino alienum, quodque sub-
inde hic retulisse, abunde resurasse est.

D. Sancta fuisse illa matrimonium, quæ
Abrahamus contraxit cum *Agare*, &
Cetura, ex eo maxime intelligo, quod
iste Patriarcha, sicut perhibet Historia
sacra, viderit filios filiorum quos ei pe-
perit *Cetura*, & filios *Ismaelis*, quem
suscepit ex *Agare*. Hoc enim evidens est
sanctitatis matrimonii, & divinæ bene-
dictionis argumentum, sicut testatur Scri-
ptura Sacra Psalm. 127. dicens: *Benedi-
cat tibi Dominus ex Sion, & videas fi-
lios filiorum tuorum*. Et, utrum *A-
brahamus* viderit, antequam moreretur,
filios filii sui *Isaaci*, quem genuit e *Sa-
ra*, & in quo divinæ promissiones de
orturo ex ipsius stirpe *Messia* compleri
debeant, non a te discere percipio?

M. *Isaacus*, *Abrahæ* filius, qui, si-
cut antea observavimus, anno ætatis
suæ quadragesimo sibi *Rebeccam* matri-
monio sociavit, nullam per viginti an-
nos a contractis nuptiis prolem ex ea
suscepit. Videbat quidem *Abrahamus*
numerofam sobolem filiorum, quos ei
pepererant ancillæ *Agar*, & *Cetura*,
sed mirabatur, quod *Isaacus*, quem ex
libera conjuge *Sara* susceperat, cuique
Deus innumerabiles filios promiserat,
adhuc sine liberis esset. Hinc *Abraha-
mus*, viva Fide animatus, ejusque fi-
lius *Isaacus*, & *Rebecca* jugibus lacry-

mis, votis ac precibus divinam implo-
rabant clementiam, ut præsentissimum
sterilitati *Rebecca* remedium afferre di-
gnaretur. Eorum votis & precibus an-
nuit misericors Deus, fœcundam sta-
tim reddidit *Rebeccam*, quæ post steri-
litate viginti annorum, duos geminos
concepit, qui tamen, ut inquit Scriptu-
ra Sacra, colluctabantur in utero ejus.
Hos duos geminos, dictos *Esau*, & *Ja-
cob*, nono a conceptione mense peperit
Rebecca, dum vir ejus *Isaacus* annum
attingisset ætatis suæ sexagesimum pri-
mum.

D. Ecce, quæso, isti duo gemini
Esau, & *Jacob*, antequam in lucem ede-
rentur, jam intra materni ventris clau-
stra luctabantur? & quid, sodes, præfi-
gurabat domesticum istud dissidium?

M. Istius intestini dissidii, quo isti
duo pueruli in utero matris *Rebecca* in-
ter se collidebantur, duplex potest asseri
ratio. Prima est, quia inter hos fra-
tres, *Esau*, & *Jacob*, quamquam uteri-
nos, quamquam gemellos, nunquam per-
fecta potuit coire concordia. *Esau* enim
semper odio habuit *Jacob*, *Jacob*, con-
tra, etsi non responderit odio mutuo, fu-
git tamen, suspectumque semper habuit
Esau, neque sese illi credidit. Altera ra-
tio istius dissidii inter duos illos fratres
in utero matris petitur ex typo, quem
isti duo fratres gerebant. *Esau* liqui-
dem, utpote totus terrenus & carnalis,
præfigurabat *Carnem*, quam interdum
Apostolus *Paulus* appellat *Corpus*, in-
terdum *exteriorem hominem*, nonnun-
quam *legem membrorum*. At, *Jacob*, qui
totus erat celestis & spiritualis, typum
gerebat *spiritus*, quem modo *interiorem*
hominem, modo *legem mentis* vocat
idem Apostolus. Dimicabant ergo in-
ter se fratres illi in utero materno,
quia præfigurabant perpetuum istud ac
intestinum bellum, quod est *carnem*
inter & *spiritum*. Ait enim sæpe lau-
datus Apostolus: *Caro concupiscit ad-
versus spiritum, & spiritus adversus*
carnem. Idem alibi: *Video aliam le-
gem in membris meis, repugnantem le-
gi mentis meæ*. Denique alio in loco.
*Si secundum carnem vixeritis, morie-
mini, si spiritu facta carnis mortifica-*
veri-

veritis, viveris. Ex quo patet, Apostolum *Paulum* eodem in homine duos homines (interiorem videlicet & *exteriorem*) facere adeo conglutinatos, ut neuter sine altero, neque in gloria, neque in gehenna sit futurus adeo rursus disjunctos, ut unus mors, vita sit alterius ac nova rerum conversione, quamdiu in hac vita mortali superflites sumus, quæ-
rere debeamus in bello pacem, in pace bellum, in morte vitam, in vita mortem, in servitute libertatem, in libertate servitutem. Hæc igitur colluctatio *Esau*, & *Jacob* in utero materno figura fuit illius intestini, quod est inter corpus & spiritum, belli, quo Apostolus *Paulus* etiam gravatus exclamabat: *In-felix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

D. Distinctius, si placet, expone, quo pacto *Esau* fuerit homo terrenus & carnalis, *Jacob* vero, ejus frater, extiterit homo cælestis & spiritualis?

M. *Esau*, & *Jacob* in utero matris *Rebecca*, ut mox diximus, lactabantur; sed *Esau* præoccupavit exortum, sicque fuit natura primogenitus, *Jacob* vero præripuit benedictionem. Prius enim carnale, at quod spirituale potius est. *Esau* erat rufus & pilis oblitus; *Jacob* levis & suavissimis moribus præditus. *Esau* inquietus & venator erat; contra, *Jacob* domesticus gaudebat otio. *Esau* famelicus, & ventris, magis quam honoris, sollicitus, edulio lentis, vilique voluptatis auctoramento illectus, jus suæ primogenituræ vendidit fratri suo *Jacobo*, qui quod sibi jure non debebatur, arte gratiæ sibi vindicabit. *Jacob* solus vidit Dominum, *Esau*, ut sanguinarius, gladio vixit. Dominus a matre *Rebecca* consultus respondit: *Major*, id est, *Esau*, *servies minori*, seu *Jacobo*. Ex pater *Isaacus* *Esau* dixit: *Fratri tuo*, seu *Jacobo*, *servies*. Sed vide insuper quam pie & spiritualiter in contrahendis nuptiis se gesserit *Jacob*, quam vero impie & carnaliter *Esau*. Accepta *Jacob* a patre suo *Isaaco* benedictione, venit, juxta præceptum sibi a patre suo impositum in Mesopotamiam ad *Laban*, avunculum suum, ut ex ejus familia uxorem duceret. Longinquam illam ac

periculosam peregrinationem, ut morem gereret præcepto patris sui, ultro suscipit, nec vim inferre cogitat, nec insidias struit puellæ, sed, post visionem Angelorum, adorat Dominum, & erecto lapide, quem capiti supposuerat dormiturus, votum nuncupat Deo. His auspiciis fretus adit domum *Laban*, videt filiam ejus *Rachelem*, eamque statim deperire capit, & eam habere sponsam vehementer optat, nec tamen puellæ clam loquitur de matrimonio, sed pacificetur cum *Laban*, ejus patre, conjugium *Rachelis* septem annorum famularum: nec interim vel summis digitis attingit adamatam puellam, versans in iisdem arduis, atque adeo utens pascuis communibus, sed per septennium æstus, frigora, alioque id genus annexos vitæ pastoritiæ labores patientissime & constantissime toleravit, ut promisso dilectissimæ *Rachelis* connubio potiretur. Demum, e voluit illis septem famulas annis, dum magno apparatu celebrantur nuptiæ, concubia nocte in lectum *Jacobi*, loco *Rachelis*, per dolum *Laban* intrusit *Liam*, sororem *Rachelis*, minus pulcram, & lippitudine laborantem. Hanc fraudem sibi factam cognovit quidem sequenti diluculo *Jacob*, non tamen suscitavit divorcium, sed, renovata cum *Laban* pactione, recepit duram ei per aliud septennium inserviendi conditionem, modo, post emensum hujus septennii spatium, ipsi uxorem daret *Rachelem*, cujus amore flagrabat, tanta vis erat amoris: sed rursus tanta pudicitia, ut intra tot annos nulla consuetudinis occasio pepulerit animum ejus, ut ante legitimum tempus furtivo congressu delibaret conjugem suam. Vis denique audire exitum sancte illius initi conjugii? Genuit *Jacob* duodecim filios. Israelitarum Tribuum Principes. Hoc pacto felix, auspaticumque *Jacobi* conjugium bene fortunavit Deus. At, vide nunc quam impie & carnaliter *Esau*, frater *Jacobi*, in contrahendis matrimoniis se se gesserit. Nec enim ex patris *Isaaci* sententia uxorem accepit, nec ullam in sociandis sibi uxoribus pietatis, religionis, probitatisque morum rationem habuit, sed opes dun-

duntaxat, formam, ac libidinem secutus, duxit uxores tres ex gente Chananitide, a Deo rejecta, & ex his suscepit filios impiarum a reprobatarum gentium, semper Israelitico Populo rebellium, auctores. Quæ cum ita sint, nullo negotio intelliges, quam vere *Jacob* appelletur homo celestis & spiritualis, & versa vice *Esau* dicatur vir terrenus, & carnalis. Facile etiam intelliges, quam justum sit illud de disparibus ipsi duobus fratribus dispar istud a Deo editum oraculum: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Hic autem obiter advertere debes, *Abrahamum*, postquam filio suo *Isaaco* nati fuissent *Jacob*, & *Esau*, in bona senectute, & viribus sensim sine sensu, deficientibus, mortuum esse anno ætatis suæ centesimo septuagesimo quinto, & a liberis sepultum in illa duplici spelunca, quam *S.* hic Patriarcha ad sepulturam conjugis suæ *Saræ* emit ab *Ephrone*, *Hethæo*, sicut superius observavimus.

D. Multa de *Jacob*, & *Esau* cursim attigisti, quorum amplio rem notitiam desidero. Expone igitur primo, quo pacto *Jacobus* paternam benedictionem, quæ *Esau*, fratri suo, jure primogenituræ, debita erat, surripuerit? Secundo, hoc dirime dubium, an *Esau*, vendens fratri suo *Jacobo* jus primogenituræ suæ, & *Jacob*, prædictum primogenituræ jus emens a fratre suo *Esau*, peccaverint?

M. Cum *Isaacus* jam senex decrepitu esset, & lippos oculos ac caligantes haberet, voluit ultimam benedictionem impertiri filio suo *Esau*. Eum itaque accersivit, eique jussit ut venatum iret, & ex capta præda ei pararet epulas. Dicto patris statim audiens *Esau*, venator bonus, pergit ad sylvam. Interim *Rebecca*, quæ divinitus noverat, minorem filium suum anteponendum esse majori, manns & collum *Jacobi* pellibus hædinis cooperuit, sicque *Jacob*, personam *Esau* ementitus, furtim obrepens, postquam *Isaaco* obtulisset pulmentum, a *Rebecca* matre, de industria coctum, & quo *Isaacus* libenter vesceretur, tandem a patre suo, tactui potius, quam auribus cre-

dente benedictionem obtinuit; ita volente Deo, qui factum *Esau* vendentis fratri suo *Jacobo* jus primogenituræ approbavit, illudque transiit in fratrem minorem. Sed an *Jacobus*, mendacium protulerit, & æquivocis, accipitque significationis vocibus usus fuerit, dum, ad facilius suffurandam benedictionem, patri suo *Isaaco*, dixit, *Ego sum filius tuus Esau*? difficultas est, quam in proximo nostro Colloquio opportunius excutiemus. Ceterum, ad Dubium, quod proposuisti, breviter respondeo, peccasse quidem *Esau*, dum vendidit jus primogenituræ suæ, sed non peccasse *Jacobum*, qui illud jus ab eo emit. Ratio est, quia juxta Hebræorum traditionem (quam *S. Hieronymus* approbat in libro, quem edidit de Traditionibus Hebraicis) Sacerdotium, ab universalis Diluvii tempore, primogenitorum principatui annexum fuit, præsertim in familia *Isaac*, quæ hoc potissimum nomine jus primogenituræ habuit, quod ipsi promissa fuerit a Deo *Messæ* nativitas, præsertim cap. 26. v. 4. Libri *Genesis*, ubi sic Deus alloquitur *Isaacum*: *Multiplabo semen tuum sicut stellas Cæli, daboque posteris tuis universas regiones hæ, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*. Peccavit igitur *Esau*, hoc primogeniti jus vendens, & hæc de causa, ab Apostolo *Paulo* cap. 2. v. 16. & 17. Epistolæ ad Hebræos vocatur *Prophanus*, eo quod propter unam *escam* vendidit primogenituram suam. Scitote enim, quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit penitentia locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. At, quod spectat *Jacobum*, qui a fratre suo *Esau* emit jus primogenituræ, diserte docet *S. Thomas* 2. 2. Quæst. C. Art. IV. ad 3. eum non peccasse: sic enim ait Angelicus ille Doctor: *Jus primogenituræ debebatur Jacob ex divina electione secundum illud Malachie; Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Et ideo Esau peccavit primogenita vendens: Jacob autem non peccavit emendo; quia intelligitur suam vexationem redemisse*.

D. Necdum bene capio, quod de *Jacobi* fratre *Esau* paulo ante dixisti, cum

eum videlicet genuisse duodecim filios, qui fuerunt duodecim Tribuum Israelitarum Principes. Quocirca, ni molestem sit, recense primo duodecim illos filios, quos procreavit *Jacob*. Secundo, expone, quid sibi velint isti duodecim Tribuum Principes? Postremo, cur istæ duodecim Tribus appellatæ sint *Israelitica*?

M. Patriarcha *Jacob* duodecim genuit filios, quorum sex nati sunt ex *Lia*, sorore *Rachelis*, videlicet *Ruben*, *Simeon*, *Levi*, *Judas*, *Issachar*, *Zabulon*; duo ex ancilla *Lia*, nempe *Gad*, & *Azer*; duo ex ancilla *Rachelis*, scilicet *Dan*, & *Nephtali*; & tandem duo ex *Rachele*, nempe *Josephus*, & *Beniaminus*. Isti duodecim filii *Jacobi*, fuerunt duodecim Tribuum Principes, id est, Patriarchæ, quia unusquisque suam Tribum, seu familiam constituit, & suæ culibet peculiari Tribui nomen suum indidit. Sed cur duodecim istæ Tribus appellatæ sint *Israelitica*? Paulo uberius explicandum est. Dum *Jacobus* cum tota sua familia & omnibus bonis ex ædibus foci sui *Laban* tacitus ad Patrem suum *Isaacum* reverteretur, eum, tanquam fugitivum, ira percitus *Laban* insecutus est. Sed *Jacobus*, singulari Dei protectione munitus, delinivit iram foci sui *Laban*, & cum ipso perpetuæ & nunquam abrumpendæ pacis & amicitiae fœdus inivit. Hoc periculo expeditus *Jacobus*, cepto pergebat itinere, in quo iterum periclitatus est. Occurrit enim ei frater ipsius *Esau*, armatis viris bene stipatus, & injuriam inferre paratus, quem tamen *Jacobo*, re-creatus visione Angelorum, placavit ac dimisit, ipse vero solus nocte mansit in castris, ubi nocturnum cum Angelo luctamen habuit, donec illucesceret aurora, exititque in illa lucta victor. Quod autem virtutis suæ præmium tulerit fortissimus illè Palestri-tes, accurate narrat Historia Sacra: Primum *Jacobo* benedixit Angelus in eodem loco. Deinde, tacto femore emarcuit nervus *Jacobi*, victoris. Quo externo signo claudicantis uno pede *Jacobi* ostendere voluit Angelus, qui cum *Jacobo* luctatus fuerat, Deum execra-

eos, qui utroque pede claudicant, id est, qui simul & in carne esse, & Deo placere volunt, dumque utrumque male conantur, in utroque claudicant; at versa vice, felices illos esse, in quibus sic adfectus carnis emortuus est, contingente Deo, ut dextro pedi potissimum, hoc est, spiritui, & non carni, innituntur. Postremo Angelus, qui tota nocte cum *Jacobo* luctatus erat, assurgente jam aurora, mutavit illius nomen, eique jussit, ut deinceps non *Jacob* appellaretur, sed *Israel*, hebraice *Sara el*, id est, Dominatus Deo, quod *Jacob* peculiari Dei auxilio prævaluisse in lucta contra Angelum, qui Deum referebat, sicut observat *Menchius* in cap. 32. lib. Gen. Ab hac igitur nova *Israelis* nomenclatura, *Jacobo* ab Angelo imposita, duodecim Tribus, seu familiæ, quæ a duodecim filiis *Jacobi* propagatæ sunt, appellatæ fuerunt *Israelitica*.

D. Genuitne dumtaxat Patriarcha *Jacob* duodecim illos filios, quorum nomina mox retulisti?

M. Præter duodecim istos filios Patriarcha *Jacob* suscepit ex conjugē sua *Lia*, sorore *Rachelis*, unam filiam, dictam *Dinam*, quæ ad ætatem adultam cum pervenisset, & eximia pulchritudine prædita esset, magnum parenti suo. circa Sichimorum urbem degenti, totique familiæ suæ intulit damnum. *Dina* siquidem, *Jacobi* pulcherrima filia, liberior ac curiosius, quam virgineū deceret, urbem Sichimorum, præter auctoritatem patris sui, subire solebat, & in aliena illa civitate spectatrix, ac vicissim spectanda obambulabat. Contigit autem, ut *Sichemus*, filius *Hemoris*, hujus Regionis Principis, statim ac oculos in eam conjecisset, tanto illius amore deflagrarit, ut eam per vim rapuerit, atque constuprarit. Deserviente postea libidinis ardore, *Sichemus* per patrem suum ambiit *Dinæ* matrimonium, eamque uxorem a parente *Jacob*, & a puellæ fratribus petiit. Conenserunt illi, ea tamen lege, ut (cum puellam non possent incircumciso nuptui tradere) ipse cum omnibus suis circumcideretur. Annuit Sichimorum Princeps,

ceps, injectum hamum incaute devoravit, nullaque interposita mora, sibi, suisque omnibus circumcidi præputia iussit. Sed vide, sodes, qui fuerit tam violenti ac præposteræ matrimonii exitus? Post istius imperatæ circumcisionis triduum, dum dolor ex inflicto vulnere gravior & acutior esset, *Simeon*, & *Levi*, ob raptam, & violatam *Dinam*, fororem suam, vindictæ cupidi, cum famulis armati urbem Sichimorum irruunt, omnes ad unum hujus civitatis mares, lectulis, propter nimium, quem patiebantur, dolorem, affixos, subindeque inermes, ac nihil minus cogitantes, jugulant, interficiunt, mulieres & pueros captivos abducunt, & omnia bona in prædam rapiunt. *Hemorem*, hujus Regionis Principem, ejusque filium *Sichemum* occidunt, & *Dinam*, fororem suam, e domo *Sichemi*, ubi a die stupri manserat, violenter tollunt. Certe, in hoc filiorum *Jacobi* crudeli facinore multiplex, ut optime observat, mox a me laudatus *Menochius*, fuit peccatum; primo videlicet mendacium. Secundo, *perfidia*. Tertio, *incredulitas* erga parentem *Jacobum*, quem ista non probaturum fatis intelligebant. Quarto, *injustitia belli*, cum penes illos summa potestas non esset, sed penes *Jacobum*, eorum parentem. Quinto, *sacrilegium*, quia sacra circumcisionis ceremonia ad injustam eadem, plusquam scythica barbarie abusi sunt. Sexto, *crudelitas*, quod ultra modum severint. Septimo, *temeritas*, quod parentem *Jacobum*, totamque illius familiam, irritatis illis populis, in summam discrimen adduxerint. Hoc siquidem tæterissimum & a seculis inauditum facinus potuisset facile univeros Chanaënos in familia *Jacobi* integrum excidium armare, nisi Deus eis merum panicum incussisset, & plus valuisset apud Deum pietas *Jacobi* ad misericordiam, quam filiorum improbitas ad ultionem sacrilegæ temeritatis. Quod si in libro *Judithæ* capit. 9. hoc *Simeonis* factum laudari videtur, justitia tantum Dei ibi laudatur, qua Sichimitarum impuritas & violentia vindicata est, Deusque dicitur gladium *Simeoni* dedisse ad eum

modum quo postea Assyriis & Chanaënis datus est gladius, ut divinæ justitiæ administri essent ad puniendam peccata, quamvis ipsi a scelere non essent immunes. Potuisset quidem Deus, si voluisset, impedire tot peccata, quæ in uno facinore, seu in eadē Sichimitarum perpetrarunt filii *Jacob*, sertam rectam conservando pudicitiam *Dinæ*. At, permisit Deus stuprum *Dinæ*, ut hoc exemplo intelligerent ceteræ puellæ, quæ adhuc illibatum servant virginitatis florem, nusquam tutiorem esse formæ & pudicitie thesaurum quam domi, nec usquam magis versari decere pudicam virginem, quæ pulcritudinem sue morum integritate, vitæ frugalitate, cultu simpliciore, & perpetua a conspectu & colloquiis hominum singa sollicitè custodire, debet, & singularem modestiam, dum cogitur prodire in publicum, fronte, oculis, vultu, totoque corporis gestu proferre citra fucum. At enim, ut obiter dicam, non domi periclitata est pudicitia *Saræ*, sed quando peregre profecta est. Rapta est *Dina*, sed apud exteros. Deus tamen curam habuit pudicitie *Saræ*, quia maritum suum *Abrahamum*; Dei jussu, comitata est. *Dina* violata est, quia, inconsulto patre suo *Jacobo*, liberius in aliena civitate obambulans, occasionem dedit adolescenti Principi ejus pudicitie insidias struendi, eamque ad stuprum rapiendi: *depradari enim desiderat* (ut inquit *Sanctus Gregorius M.* Homilia XI. in Evangelia) *qui thesaurum publice portat in via*.

D. Hinc acerbum dolorem, quem Patriarcha *Jacobus*, ob raptum filiae suæ *Dinæ*, & eadem Sichimitarum, pertulit, solatusne est Deus aliquibus prosperis ac saustis eventibus?

D. Deus, qui, ut inquit Scriptura, Electos suos tanquam aurum in fornace probare solet, afflicto jam *Jacobo* novas addidit afflictiones, effecitque, ut præcedentibus luctuosis eventibus luctuosiores succederent. At enim, *Jacobus*, post raptum filiae suæ *Dinæ*, & injustam Sichimitarum eadem, amisit dilectissimam *Rachelem*, conjugem suam in dolore partus, id est, postquam

quam enixa esset *Beniaminum*. Tanti vulneris, quod mors *Rachelis* cordi *Jacobi* alte infixerat, necdum obductam cicatricem paulo post refricuit *Rubeni*, filii *Jacobi*, ingens cum *Bala* una ex uxoribus *Jacobi*, flagitium. *Rubenum* quippe non pudit dormire, & rem habere cum *Bala*, noverca sua, & patrare gravissimum peccatum, quod ipsa natura averfatur, quodque cum insigni divini numinis injuria, cum dedecore & probro conjunctum, longe gravius Patriarcham *Jacobum*, quam intempestiva *Rachelis* mors, afflixit. Accessit, matrimonium, quod *Judas*, inconsulto parente *Jacobo*, inivit in civitate *Odolla* cum filia *Chananæ*. Quod certe matrimonium ægerime tulit *Jacobus*, qui, juxta mandatum Dei, districte prohibuerat filiis suis, ne uxores acciperent ex Gente *Chananæ*, utpote a Deo reprobata. Tandem acerbissima jactura, quam Patriarcha *Jacobus* fecit carissimi filii sui *Josephi*, quem in senectute sua ex dilectissima conjuge *Rachele* susceperat, & quem fratres sui, invidia in illum perciti, *Ismaelitis*, seu *Madianitis* mercatoribus, vili pretio venderent; hæc, inquam, omnium maxima filii *Josephi* jactura *Jacobo* pectus effodit, vulnus adegit altius, & dolorem dolore cumulavit.

D. Cedo, si placet, causam, cur *Josephus* sibi confliaverit odium & invidiam fratrum suorum?

M. Triplex hujus odii & invidiæ fratrum *Josephi* potest assignari causa. Prima est, quod *Josephus* fratres suos, cum quibus pascebat gregem, accusaverit apud patrem suum (sicut legitur cap. 37. libri *Genesis*) de crimine pessimo, id est, de peccato contra naturam, vel sodomitico, ut vult *Rupertus*, vel bestialitatis cum ovibus, quas pascebant, ut vult *S. Thomas*, quem sequuntur multi *Scripturæ Sacræ* Interpretes. Hinc prima in *Josephum* odii fratrum ipsius origo. Alteram causam odii & invidiæ fratrum *Josephi* aperte *Scriptura* eodem in capite, mox a me laudato, indicat his verbis: *Israel*, seu *Jacob*, diligebat *Josephum* super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum, secitque ei

Hist. Vet. Test. Tom. II.

tunicam polymitam: (id est, vestem ex segmentis alterius materie vermiculato opere variegatam) videntes autem fratres ejus, quod a patre plus amaretur filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui. Quam in rem apposite ait *S. Ambrosius* cap. 2. libri, quem edidit de sancto *Josepho*: *Jacob* illum, seu *Josephum*, plus amabat, in quo majora virtutum insignia previdebat, ut non tam filium pater pretulisse videbatur, quam *Propheta* mysterium; meritoque variam tunicam fecit ei, quo significaret, eum diversarum virtutum amictu fratribus præferendum. Postrema causa odii & invidiæ fratrum *Josephi* in ipsum fuit relatio somniorum ejusdem *Josephi*. Narravit quippe *Josephus* patri suo *Jacobo*, auscultantibus fratribus suis, se somniasse, quod cum alligasset (ut sibi videbatur per visum) manipulos in agro cum fratribus suis, surrexerit manipulus ejus, & steterit erectus: conversi autem fratrum manipuli adoraverint manipulum suum. Narravit etiam *Josephus* patri suo & fratribus suis aliud somnium, dicens: Vidi per somnium, quasi *Solem*, & *Lunam*, & undecim *Stellas* adorare me. Hac innocentissimi juvenis *Josephi* (erat enim tum temporis sexdecim duntaxat annorum) relatione somniorum, quæ futuræ illius magnæ fortunæ haud obscura indicia erant, offensos se ac contemptos esse arbitrantur ejus fratres, in apertum odium eruperunt, & in ejus perniciem certatim conspirare cæperunt.

D. Raram esse concordiam fratrum utique novi, miror tamen fratrum *Josephi* animos eo usque in juvenem illum innocentissimum fuisse exasperatos, ut in ejus venditionem consenserint. Sed perge, quæso, narrare, quo pacto facinus tam improbum & audax executioni mandaverint.

M. Jussit *Jacobus* filio suo *Josepho*; ut iret ad agrum, in quo fratres ipsius gregem pascebant, ut videret, quomodo & ipsi & pecora valerent. Præcepto patris obtemperans obedientissimus filius ad fratres suos festine advolvit. Sed heu! vix eum eminus venientem conspexerunt fratres sui, opportunam eum

B

per-

perdendi occasionem nacti, in eam iverunt sententiam, *Josephus* (quem per ludibrium *sannatorem* appellabant.) in cisternam aridam dimittendum esse, ut ibi fame necatus, inficio patre, periret. In hos itaque acerbissimos inimicos incidens *Josephus*, & exutus tunica polymita, qua ex amore fuerat a patre donatus, in cisternam dimissus est. Non arrisit *Jude*, uni e fratribus *Josephi*, tam tetrum facinus, auctorque fuit suis fratribus, ut *Josephum* ex illa cisterna retractum, venderent Madianitis, seu Ismaelitis mercatoribus, hac transeuntibus, qui illum perpetue servituti mancipatum, in *Aegyptum* deportarent. In sententiam *Jude*, manibus, pedibusque desconderunt alii fratres *Josephi*, qui illum, e cisterna extractum, Ismaelitis, seu Madianitis, venderunt homines illi vere ferrei, & erga fratrem suum *Josephum*, qui illos precibus ac lacrymis ad misericordiam flectere studebat, saxa ac scopulos gestantes in cordibus suis. Sed non fuit hic ultimus crudelitatis fratrum *Josephi* actus. Vestem polymitam, qua *Josephum* spoliaverant, plerisque locis data opera laceratam, & hædino asperam sanguine ad *Jacobum*, eorum parentem, miserunt, quam ubi vidit bonus ille senex, exclamavit: *sera pessima devoravit filium meum Joseph*, tantoque dolore in tam gravi jactura percussus est, ut nullo solatio deliniri posset, quamvis ejus lacrymas abstergere conarentur ejus filii, facilegi consolatores.

D. Horret animus tam indignum fratrum *Josephi* audire facinus. Sed dicas, quæso, quam sortem habuerit juvenis *Josephus*, a barbaris & ignotis mercatoribus in *Aegyptum* deportatus?

M. Juvenem *Josephum*, per invidiam a fratribus distractum, & in *Aegyptum* deductum, *Putiphar*, Præpositus Cubiculariorum Regis *Pharaonis*, ab illis mercatoribus Ismaelitis, seu Madianitis, emit, cumque vidisset ingenuam, qua pollebat juvenis *Josephus*, indolem, eximium morum ejus candorem, & eminentem in illius vultu cum liberali pudore modestiam, quæ illum omnibus

non minus amabilem, quam admirabilem reddebat, illum impense amare cepit, tantique fecit, ut eum omnibus suis bonis præficeret. Domum *Putipharis* per decem annos sapienter atque feliciter administravit *Josephus*. At, cum esset pulcherrimus, juxta ac castissimus, ad stuprum a *Putipharis* conjuge, ipsius hera, quæ ejus amore flagrabat, qua verbis, qua precibus, qua pollicitationibus, qua minis sollicitatus est, jamque adhibita manu, & apprehenso *Josephi* pallio, procax illa mulier *Aegyptia* votis suis se fruturam sperabat, cum subito *Josephus*, malens mori, quam scèdari, relicto in manibus mulieris pallio, sese ab ejus impudicis complexibus expedivit, & repentina fuga pudicitia suæ consuluit. Indoluit, supra quam dici potest, hæc impudentissima femina, videns spes suas delusas, & prædam cui avidissime inhæbat, e manibus suis excussam. Hinc, amore in furorem converso, nihil intentatum reliquit ut penderet *Josephum*, & in ejus caput, poenam, quam ipsa justissime merebatur, refunderet. Nec ei infelicitur successit eventus. Exclamavit, voluisse *Josephum* vim ei inferre, retentum ejus pallium ostentavit, clamoribus quæstus & lacrymas, doctas mentiri, miscuit: uno verbo; sic accusationem suam, ac falsam delationem mendacis adornavit, ut omnem criminis suspicionem a se amolita fuerit, & *Josephus*, tanquam tentator herilis pudicitia, in carcerem detrusus sit, fidei & innocentia suæ pænas laiturus.

D. Sexum muliebrem duobus potissimum vitiis obnoxium esse probe scio. Appetit quippe placere cultu, & impatiens est injuriarum, avidusque vindictæ. Sed dicas, velim, quot annos *Josephus* manserit in carcere conclusus, & quo pacto inde emerferit?

M. Per triennium *Josephus* in carcere mansit una cum duobus Aulicis Regis *Pharaonis*, quorum unus ei a poculis, alter pistorum magister erat, quique ejusdem Regis jussu in carcerem fuerant compacti. Horumce duorum Regis Aulicorum somnia interpretatus est *Josephus*, veramque ejus esse interpreta-

tio-

tionem comprobavit eventus, indeque ars *Josephi* somnia interpretandi per totum *Aegypti* Regnum inclauit. Audita *Josephi* peritia, Rex *Pharao* eum, annos tum temporis triginta natum, e carcere eduxit, & ad se accersivit, ut ab eo somniorum suorum interpretationem, quam a suis sapientibus habere minime potuerat, conquireretur. Videbat quippe Rex *Pharao* inter dormiendum vaccas septem praeputius, quas aliae septem vaccae macilentae confecerunt. Viderat itidem Rex *Pharao* septem spicas plenas folliculis, quas septem aliae spicae tennes, & uredine affatae, consumperunt. Quid sibi vellent haec somnia, aut quid augurarentur, nesciuit Rex *Pharao*, Regni sui sapientes, seu Magos *Aegypti*, accivit, sed cum illis haereret aqua, eosque plane deficeret Ars quidquam ex his somniis Regis ariolandi, *Josephus*, vinculis solutus, somnia Regis *Pharaonis* de septem annis ubertatis, abundantiae, & saturitatis, quos alii totidem anni famis, & sterilitatis excipere debebant, actutum exposuit, dono Prophetiae a Deo illustratus, auctorque fuit Regi *Pharaoni*, ut per illos septem ubertatis annos, qui septem sterilitatis annos antevertere debebant, omnem daret operam procurandi annonam, contra penuriam, & famem venturam. Hanc somniorum suorum genuinam interpretationem cum a *Josepho* accepisset Rex *Pharao*, eum, plaudentibus omnibus Aulae Proceribus, ad summam totius Regni Praefecturam promovit, id est, Prorogem *Aegypti* instituit, eique administrationem universi Regni sui concedidit. Coeperunt septem anni ubertatis, quos praedixerat *Josephus*, per quos ingentem annonae copiam comparavit, & in horrea cum maxima sollicitudine conveixit. At septem illis annis ubertatis successerunt septem anni sterilitatis & famis, per quos *Josephus* non modo totum *Aegyptum* singulari providentia sublevavit, sed etiam aliis Regionibus, in quibus longe lateque grassabatur famis, alimenta copiose suppeditavit. *Jacobus*, pater *Josephi*, fame id temporis pressus, decem filios suos

pro habenda annona in *Aegyptum* misit, qui, cum illuc appulissent, totam familiam suam seriem coram *Josepho*, fratre suo, reuentes, *Beniamini*, fratris sui domi relictis, mentionem fecerunt. Fratres suos cognovit quidem *Josephus*, sed *Beniaminum* fratrem suum, ex eadem matre *Rachele* natum, videndi percupidus, de industria diffimulavit, illos a se cognosce, imo verbis male exceperit, exploratores *Aegypti* eos appellavit, & in carcerem detruendi iussit, nec ab eo fuerunt dimissi, nisi prius consensissent, ut *Josephus*, retineret in vinculis, tanquam vadem, & oblidem, *Simeonem*, fratrem, natu maximum ex his, qui in venditionem *Josephi* conjuraverant, & simul promississent, se redituros, & secum ad *Josephum* adducturos *Beniaminum*, fratrem suum minimum. His legibus, duris licet, obtemperantes fratres *Josephi* ad patrem suum *Jacobum* reversi sunt non levem ferentes frumenti copiam, una cum ejusdem pretio, quod dederant, quodcumque *Josephus*, fratribus suis incisit, in ipsorum faccis, seu sarcinis inferi, ac occludi praeceperat.

D. Antequam in Historia *Josephi* ulterius progrediaris, solve, quae, *Dubium*, quod mox subit animum meum, videlicet, quomodo potuerit *Josephus* citra mendacium appellare fratres suos *Exploratores Aegypti*, quos tamen probe sciebat non esse exploratores, sed eoduntaxat sine in *Aegyptum* venisse, ut frumentum emerent, imperante parente, simul, & urgente fame?

M. Fratres suos *Josephus* vocavit *Exploratores*, non ut testis affirmans, sed ut Judex interrogans. Solenne quippe est iudicibus reos hac loquendi forma absque mendacio interrogare: *Tu es sur?* quod licet prima fronte, & quantum ad loquendi formam, quaedam affirmatio videatur, reapse tamen mera interrogatio est, & in tali sensu fratres *Josephi* id acceperunt, statim negantes, quasi respondendo interroganti, non contradicendo affirmanti: *Non est ita Domine, sed servi tui venerunt, ut emerent cibos.* Haec autem cruda fratrum *Josephi* negatio, si ad

affirmantem referretur, haud mediocrem injuriam irrogasset *Josepho*, quem, necdum sibi cognitum, & in speciem iratum, fratres ipsius non verbis exasperare & offendere, sed potius officii & obsequii demereri, sibi quae propitium reddere summopere studebant. Præterquam quod crediderim cum *S. August.* hanc simulationem *Josephi* cum suis fratribus non fuisse veram, sed tantum jocosam simulationem, qua illos adigere voluit, ut ei de statu, in quo pater *Jacob*, versabatur, & de his, quæ *Beniaminum*, fratrem uterinum, spectabant, vera narrarent.

D. Liberaruntne fratres *Josephi* fidem, quam ei dederant, se ad illum adducturos *Beniaminum*, fratrem suum minimum?

M. Ad parentem *Jacobum* reversi fratres *Josephi* copiosam, quam ex *Ægypto* advexerant, annonam ei dederunt, simul & tristissimum nuncium de revelando ab ejus amplexibus *Beniamino*, quem pater plus suis oculis diligebat. Tam acerbam separationem ferre haud poterat bonus ille senex, quod ei renovaret dolorem, quem *Josephus*, paucos ante annos perditus, cordi ejus alte inusserat, nec adhuc concoquere poterat. Quocirca, filiis suis, ut promissis suis starent, tam tristem separationem ei suadentibus, surdum se præbebat, nec *Beniamino*, coreulo suo, & baculo senectutis suæ, carere volebat. Attamen, sive ob urgentem famem, sive ad libertatem donandum filium suum *Simeonem*, quem sciebat, vinculis in *Ægypto* esse detentum, tandem aliquando *Jacob*, volens nolens, permisit filiis suis, ut *Beniaminum*, ingenti lacrymarum suarum copia persusum, deducerent in *Ægyptum*. Huc iterum adventantes fratres suos, & secum referentes repertum in facis suis prioris tritici pretium, summa benevolentia, lantoque convivio excepit *Josephus*; sed præcipue *Beniaminum*, quem in deliciis habebat, utpote fratrem suum uterinum, singularis amoris significatione prosecutus est, lætosque omnes ad patrem cum pecunia, quam denuo singulis restitui jussit, sicut prius, remisit, postquam Scyphum suum, in quo vaticina-

batur, in sarcinula *Beniamini* condi imperasset. At, vix itineri se dederant *Josephi* fratres, paucaque emensi essent stadia: cum ecce subito a satellitibus, a *Josepho* de industria missis, invaduntur, furti insimulantur, & excussis singulorum saccis, inventus est in sarcinula *Beniamini* scyphus *Josephi*, *Ægyptiorum* Proregis. Quo factum est, ut, absque mora, satellites compulerint illos, tanquam publicos grassatores, & de Prorege *Ægypti* pessime meritos, ut sua relegerent vestigia, in urbem redirent, & coram Prorege *Ægypti* se sisterent, qui in illos debitis poenis esset animadversurus. Hoc inopinato casu, tanquam repentini fulminis ictu percussis fratres *Josephi*, recta pergunt ad Proregem *Ægypti*, & abjectis in terram corporibus, veniam ab ipso precantur, omnibus pœnis dignos sese ultro profitentes. Ad hæc respondit *Josephus*, se unum duntaxat ex illis, *Beniaminum* videlicet, latrunculum suum, punire velle, ac detinere sibi deinceps famulaturum, ceteris vero fratribus, utpote innocentibus, nullum negotium facessere velle, sed potius eis inbere, ut cepta via pergerent ad patrem. Hæc cum audissent fratres *Josephi*, afflictis humi vultibus in lacrymas proruperunt, Proregi significantes, se ad patrem suum absque *Beniamino* redire haud posse, & *Beniamini* in *Ægypto* detentionem omni procul dubio mortem illaturam parenti *Jacobo*, jam capulari seni, qui filium suum *Josephum*, fratrem uterinum *Beniamini*, aliquot ante annos deperditum, etiamnum lugebat, ejusque dolor in dies ingravescens nullo solatio poterat demulceri. Hic *Josephus*, Prorex *Ægypti*, a lacrymis, quas hætenus cohibuerat, temperare amplius non potuit, & ablegatis famulis suis, palam *Josephum* se esse, & fratrem ab illis venditum voce patria prodidit, trepidantes fratres suos erexit, confirmavit, jussitque ut bonis animis essent, quia Deus eum præmiserat in *Ægyptum*, ut illorum, multorumque saluti consuleret. Denique, accedente consensu Regis *Pharaonis*, præcepit fratribus suis *Josephus*, ut

.felli-

festinarent, & acceptis curribus ac iumentis revolarent ad parentem *Jacobum*, eumque cum suis omnibus adducerent in *Aegyptum*. Venerunt itaque fratres *Josephi* ad parentem *Jacobum*, in Terra *Chanaan* degentem, & nuntiaverunt ei, dicentes: *Joseph, filius tuus, vivit, & ipse dominatur in omni Terra Aegypti*. Quo audito, *Jacob* ait: Sufficit mihi, si adhuc *Joseph, filius meus, vivit, vadam, & videbo illum, antequam moriar*, Gen. cap. 45. Tunc *Jacobus*, ingenti latitia gestiens, ad longum licet, & laboriosum iter se confestim accinxit, venitque in *Aegyptum* cum omnibus filiis suis, nepotibus, & cuncta progenie, quorum nomina leguntur cap. 46. lib. Genes. & sunt numero septuaginta: *Omnēs anime domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum, fuere septuaginta*.

D. Hæc, quæ de *Joseph*, & de descensu *Jacobi* in *Aegyptum* huc usque dixisti, duas mihi ingerunt difficultates, quas hic cum bona tua venia proponam. In primis, narrasti, *Josephum* præcepisse, ut in sacculo *Beniamini*, junioris fratris sui, recondideretur *scyphus*, quo ille ad augurandum, seu vaticinandum utebatur, & cap. 46. libri Genes. legitur, dispensatorem domus *Josephi*, postquam fratres ejus ad patrem *Jacobum* redeuntes, in via fuisset affectus, sic illos esse allocutum: *Quare reddidisti malum pro bono? scyphus, quem furati estis, ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet*: Explica, quæso, quænam esset illa augurandi scientia, qua pollebat *Josephus*, & utrum illam ab *Aegyptiis* didicisset, vel Dei speciali infundentis beneficio eam accepisset? Altera difficultas sita est in numero illorum, qui cum *Jacobo* descenderant in *Aegyptum*. *Moses* enim, sicut observasti, ait cap. 46. libri Genes. *Omnēs animas domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptum, fuere septuaginta*: Et tamen S. Lucas cap. 7. vers. 14. lib. Actuum Apostolorum sic inducit Sanctum *Stephanum*, loquentem in Concilio Judæorum: *Mittens autem Joseph accessit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque*.

Hist. Vet. Test. Tom. II.

M. Ut duabus hisce propositis difficultatibus faciam satis, a prima exordium ducam, quam ut clarius diluere possim, debes in primis observare *Aegyptum*, uti omnis Idololatrice fontem, atque superstitionum, ita omnis Magiæ, atque divinationum multiplicium caput factam, atque scaturiginem extitisse, indeque ad Græcos, Romanos, Indos, Japonenses, Americanos, & ad alios populos dimanasse Idololatriam, variaque per artem diabolicam ariolandi, seu augurandi, ac divinandi genera. Præterea, observare debes, Patriarchas ante & post Diluvium ab omnibus Magiæ superstitionum, & diabolicarum divinationum speciebus omnino abhorruisse. Erant enim viri, fide, religione, & pietate in Deum quam maxime conspicui, nihil plane cum diabolo, ejusque instrumentis commercii & negotii habentes, sed soli divino cultui, quem ad posteros transmiserunt, addictissimi. His observationibus hunc in modum præmissis, censeo artem, & scientiam divinandi, qua *Josephus* in *Agypto* pollebat, fuisse propheticam, ipsique coelitus infusam. Id manifeste comprobant non solum tot scientiæ vere coelestis, qua in *Agypto* donatus est *Josephus*, experimenta, præsertim in quatuor somniorum interpretatione, & futuræ tum fertilitatis, tum sterilitatis prædictione edita, verum etiam egregiæ, & aliorum captum longe superantes animi dotes, quibus plenissime instructus, atque exornatus *Josephus*, vulgo vir divinus in *Agypto* audiebat. Adde denique *Josephum* (sicut patet ex totius illius vitæ conversatione, quæ in sacra Historia describitur) speciali quadam Spiritus Sancti inhabitatione atque assistentia fuisse condecoratum, & eodem Spiritus Sancti lumine, quo erat ipse affusus, rerum atque factorum causas, & circumstantias primo statim intuitu sese offerentes, penetrare, accurate cuncta, & adamussim examinare, de eisdem recte, & citra ullum erroris periculum judicare, atque ratiocinari, somnia interpretari, & futura prædicere potuisse. *Josephus* itaque hanc artem & scientiam, quam habuit divinandi non didicit ab

B 3 Aegy-

Ægyptiis, Magiæ, superstitionibus, variisque diabolicarum divinationum generibus additis, sed illam accepit a Deo, qui ejus mentem Prophetiæ dono illustravit. Sed de prima difficultate haftenus satis. Ab altera vero, quam proposuisti, difficultate breviter me expedio, dicendo, Evangelistam *Lucam* in describendis Actis Apostolorum fecutum fuisse Versionem lxx. Interpretum, in qua inter animas, quæ cum Patriarcha *Jacobo* ingressæ sunt in Ægyptum, numerantur quinque nepotes *Josephi*, seu quinque filii *Manassis*, & *Ephraim*, videlicet *Machir*, *Galas*, *Sutalaam*, *Tam*, & *Edem*, quos quinque *Josephi* nepotes prætermisit in Textu Hebræo *Moyſes*, enumerans subinde septuaginta duntaxat animas, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, cum tamen *S. Lucas*, sequens Versionem LXX. Interpretum, percenscat animas septuaginta quinque. Quod si dicas hos quinque *Josephi* nepotes non potuisse per anticipationem ab Evangelista *Luca* numerari, nec vere dici ingressos in Ægyptum, cum ibi nati sint: respondebo ipse, tam vere *S. Lucam* numerasse inter animas, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, quinque illos *Josephi* nepotes, tametsi in Ægypto natos, quam *Moyſes* in Textu Hebræo numeret inter animas, quæ cum *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, duos filios *Josephi*, scilicet *Ephraim*, & *Manasse*, quos tamen in Ægypto natos esse tam certum est, quam quod maxime. Præterea cap. 46. lib. *Genes. Moyſes* recensendo nomina eorum, qui cum Patriarcha *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, numerat *Beniaminum* & decem ejus filios. Non poterat autem *Beniaminus*, quando descendit in Ægyptum, esse pater decem filiorum, quia *Beniaminus*, quando ingressus est in Ægyptum, natus erat duntaxat annos viginti tres, sicut proclive est demonstrare ex Scriptura Sacra, & ex consensu omnium Scripturæ Interpretum. At, cui verisimile sit, *Beniaminum*, etiam si a prima pubertate cepisset procreandis liberis operam dare, genuisse quot annis prolem, eamque vitalem semper, &

nullas in ea filias fuisse, nihilominus habuisse filios decem ante annum ætatis suæ vigesimum tertium? Verosimilius itaque est, *Beniaminum* habuisse quidem decem filios, quorum aliquot genuit, antequam cum patre suo *Jacobo* descenderet in Ægyptum, alios vero genuit in Ægypto. *Moyſes* autem ait, *Beniaminum* descendisse in Ægyptum cum decem filiis, non quod velit facer ille Scriptor, decem illos *Beniamini* filios descendisse in Ægyptum in sua persona (quidam enim ex his decem necdum erant nati) sed *Moyſes* duntaxat innuit, quosdam ex his decem filiis *Beniamini*, descendisse in sua persona cum patre in Ægyptum, quosdam vero ex his decem filiis descendisse in Ægyptum, non in sua persona, sed in lumbis patris sui *Beniamini*, in quibus adhuc latitabant, eosque natos esse in Ægypto.

D. Quot anni interfuxerunt a vocatione *Abrahami*, id est, ab ejus egressu ex *Haran* in Terram Chanaan, usque ad ingressum Patriarchæ *Jacob* in Ægyptum? Et quot annos in Ægypto vixerunt Patriarcha *Jacob*, ejusque filius *Josephus* post descensum Israelitarum in Ægyptum?

M. Abrahamus, quando vocatus est a Deo, & exivit ex *Haran*, ut veniret in Terram Chanaan, natus erat annos septuaginta quinque, dum autem centesimum ætatis suæ annum attigisset, hoc est viginti-quinque annis postquam exisset ex *Haran*, & venisset in Terram Chanaan, genuit *Isaacum*. Nam centenarium fuisse *Abrahamum*, quando genuit *Isaacum*, legimus cap. 17. vers. 17. & cap. 21. vers. 5. lib. *Genesis*. Porro *Isaacus*, dum genuit *Jacobum*, natus erat annos sexaginta, sicut legimus cap. 25. vers. 26. lib. *Genesis*. Denique, quando *Jacobus* in Ægyptum descendit, erat annorum centum triginta, ut ipsemet Regi *Pharaoni*, eum interroganti, quot annos natus esset, dum venit in Ægyptum, respondit, dicens: *Dies peregrinationis meæ, centum triginta annorum sunt*. Libri *Genesis* cap. 47. vers. 9. Facta igitur per patres horumce annorum supputatione coalescet summa annorum ducentorum, & quindecim, qui inter-

interfluxerunt a vocatione *Abrahami*, seu ab ejus excessu ex *Harane* in *Terram Chanaan*; usque ad ingressum *Patriarchæ Jacobi* in *Aegyptum*. Vixit autem *Jacobus*, postquam cum suis filiis intrasset in *Aegyptum*, annis septemdecim, ut liquet ex cap. 47. v. 27. libri *Genesis*, ubi *Jacobus* mortuus dicitur anno ætatis suæ centesimo quadragesimo septimo. Venerat autem *Jacobus* in *Aegyptum* annos natus centum triginta sicut mox diximus, ex quo evidenter consequitur cum vixisset duntaxat in *Aegyptum* annos septemdecim. Quod spectat annos, per quos *Josephus* vixit in *Aegyptum*, postquam pater ipsius *Jacob* cum tota familia ingressus esset in *Aegyptum*, facile hoc pacto putari possunt. *Josephus* quando ipsius pater *Jacobus* venit in *Aegyptum*, annum agebat quadragesimum, & moriente patre *Jacobo*, annum agebat ætatis suæ quinquagesimum septimum. A morte autem *Jacobi* usque ad mortem *Josephi*, elapsi sunt quinquaginta tres anni; nam *Josephus* annos natus erat centum & decem, cum diem ultimum clausisset, sicut legitur cap. 50. v. 22. & 25. lib. *Genesis*. Porro, si ex his centum & decem annis vitæ *Josephi* detrahantur septemdecim anni, quos habebat *Josephus*, quando, a fratribus suis venditus mercatoribus *Ismaelitis*, seu *Madianitis*, fuit in *Aegyptum* deportatus, invenietur *Josephum* vixisse in *Aegyptum* annos nonaginta tres, a tempore vero, quo pater ipsius *Jacobus* migravit in *Aegyptum*, cum vixisset annos septuaginta. Erat enim *Josephus* annos natus quadraginta, quando pater ipsius *Jacobus* venit in *Aegyptum*, & mortuus est *Josephus* annos habens centum & decem, sicut perhibet Scriptura Sacra, ex quo plane sequitur, *Josephum* vixisse annos septuaginta in *Aegyptum*; postquam pater ipsius *Jacobus* cum suis filiis venit in *Aegyptum*, ut ibi suum fingeret domicilium.

D. Fueruntne *Israelitæ*, qui una cum *Patriarcha Jacobo* descenderant in *Aegyptum*, bene excepti a *Pharaone*, *Aegyptiorum* Rege, & a *Josepho*, *Prorege Aegypti*.

M. *Israelitæ*, qui una cum *Patriar-*

cha *Jacobo*, in *Aegyptum* sunt ingressi; magnifice a *Pharaone*, Rege *Aegypti*, & a *Josepho*, *Prorege Aegypti*, fuerunt suscepti, & collocati in terra *Gessen*, quæ ipsis, utpote vitam pastoritiam agentibus, pascendo pecori aptior erat, illisque veri Dei cultores, ab *Aegyptiis*, *Idololatricæ* additis disjungebat. Diu in hac Terra *Gessen*, soboles *Patriarchæ Jacobi* habitavit, & majora in dies incrementa cepit. Quod *Aegyptii*, sive invidia, sive metu extimulati, cum terre minime possent, *Israelitas* intolerabili servitutis jugo, sicut legitur cap. 1. libri *Exodi* opprimere tentarunt. Insuper istud *Aegyptiorum* consilium diserte describit *Flavius Josephus*, *Hebræus*, cap. 9. lib. 2. *Antiq. Jud.* juxta *Rufini* translationem, his verbis: Cum enim *Josephi* (*Proregis Aegypti*) memoriam tempus oblitterasset, Regnumque *Aegypti* in aliam demigrasset familiam, inhumane tractabant *Israelitas*, & variis laboribus atterebant. Nam & flumen in multas fossas diducere sunt iussi, & mania edificare, & ageres construere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam insanis substructionibus vexabant gentem nostram, cogendo varias artes edificare & laboribus ferendis assuescere. At, cum videret *Aegyptiorum* Rex, *Israelitas*, quibus erat exosus, oppressos licet gravissimis laboribus, magis, ac magis, Deo sic volente, multiplicari, perdere mares omnes *Israelitas*, recens natos, decrevit, idque molitus est per obstrictas *Aegyptias*, a quibus cum sese officioso mendacio delusum intellexisset, ira exardescens ferale promulgavit Edictum, de mergendis Nilo, flumine, omnibus infantibus *Judæis*, exceptis scæminis. Sed irritum plane & evanidum fuit istud Regis Edictum, cum id temporis natus sit in *Aegyptum* *Moses*, quem ex aquis, quibus, juxta Regis Edictum, fuerat expositus, singulari beneficio liberavit Deus, quemque ad asserendos *Israelitas* e captivitate *Aegyptiaca* in pristinam libertatem destinavit.

D. Describe hic quæso, vitam *Mosis* ab ejus ortu usque ad exitum *Israelitarum* ex *Aegyptum*.

M. *Moses*, cujus meminere multi non modo sacri, sed prophani Scriptores,

natus est in Ægypto, ac illustres parentes habuit, genere, virtuteque præstantes. Pater illi fuit *Amram*, filius *Caath*, nepos *Levi*, pronepos *Jacobi*, sicut legitur cap. 6. vers. 18. & 20. lib. Exodi. Mater vero ejus fuit *Jocabeda*, neptis *Levi*, & *Amne* consobrina, ut patet ex eodem Scripturæ Sacræ loco, mox a me laudato. Infantulum *Moysem*, ac recens natum, domi cum maxima sollicitudine, ut periclitanti ejus vitæ confulerent, per tres menses occultarunt parentes. Sed veriti, ne fervente regia in pueros Hebræorum inquisitione, sibi multisque Israelitis ultimum in Ægypto exterminium accerferent, si diutius contra Edictum Regium puerulum *Moysem* celarent, illum misere comploratum ad Nili fluminis ripas exposuerunt inter juncos, ne a flumine abriperetur, in fiscella scirpæ, seu in cymbala, vel arcula ex papyro formata, & pice oblita, ut moris erat apud Ægyptios. *Maria*, soror *Moyse*, puella decem aut duodecim annorum grandiuscula, eminus respiciens, futuram fratris sui sortem tacita expectabat, a matre sua *Jocabeda* quid factu opus esset edocta: Ea sic excubante puella, ecce filia *Pharaonis* Regis Ægyptiorum, cum ancillis suis ad lavandum, purificandumque corpus venit ad fluvium, viditque puerulum aquis expositum, visumque afferri jussit, totumque a capite ad calcem inspectum, vultu decoro, totiusque corporis forma probata, misereri cepit, & quasi maternum induere affectum. Hæc ubi vidit *Maria*, soror *Moyse*, quæ in excubiis erat, protinus accurrit ad filiam Regis *Pharaonis*, eique jam deliberanti de educatione pueruli istius (quem Hebræum esse ex circumcissione statim cognoverat) promissit, se conduceram puerperam Hebræam, quæ puerulo lac propinaret, & ejus curam haberet; cumque consensum filię Regis *Pharaonis* facile obtinuisset, suam & *Moyse* matrem, tanquam prorsus alienam adduxit, cui puerulum lactandi, & educandi provinciam demandavit filia Regis *Pharaonis*, adoptavitque in locum filii hunc a se repertum infantulum, cui *Moyse* nomen imposuit,

quod de aqua tulisset eum. Lingua enim Ægyptiaca *Mos* aquam, *is*, vel *ises* servatum significat. In Aula Ægyptiaca *Moyse*, procurante filia Regis *Pharaonis*, quæ illi instar matris erat, nutritus, & educatus est, omnemque Ægyptiorum sapientiam, ut ait Scriptura Sacra, fuit plenissime edoctus, quod quidem tamen non sic intelligendum est, quod Ægyptii fuerint ante *Moysem* sapientiæ, seu artium & scientiarum inventores (sicut, post *Marshamum*, Hæreticum Anglum, perperam nonnulli pertendunt) sed quod Patriarchæ *Abrahamus*, *Jacobus*, & *Josephus*, qui in Ægypto permanerunt, vera sapientia, seu Artium & Scientiarum notitia, quam a suis Majoribus acceperant, Ægyptios, discendi cupidos, jam informaverant, sicut docet *S. Augustinus*, lib. 18. De Civitate cap. 39.

D. Quot annos *Moyse* mansit in Aula Ægyptiaca Regis *Pharaonis*?

M. Per quadraginta annos *Moyse* vixit in Aula Ægyptiaca Regis *Pharaonis*, quibus exactis, aulam reliquit, seque palam gente Hebræam professus venit ad suos fratres, idest, gentiles suos Hebræos, ut illos variis calamitatibus in Ægypto jactatos, & tantum non oppressos, ad patientiam, & in spem meliorum temporum erigeret. Sed cum vidisset *Moyse* Ægyptium quemdam, qui conviciis & plagis Judæum immerentem male mulctabat, in percussorem irruit, eumque occidit. Quod cum Regi Ægyptiorum innotuisset, poenamque metueret *Moyse*, in Madianitidem protinus fugit, ubi filiam *Jethro*, dictam *Sephoram*, duxit uxorem, & per quadraginta annos in Madian pastorem egit. Sed cum attigisset annum ætatis suæ octuagesimum, & in monte Orebo, quæ etiam dictus est mons *Sinai*, pasceret gregem soceri sui *Jethro*, apparuit ei Angelus in ardente Rubo, eique nomine Dei loquens, præcepit ut iret ad *Pharaonem* Ægyptiorum Regem, & captivos in Ægypto Israelitas in libertatem vindicaret. *Moyse*, hanc difficilem Provinciam suscipere eo potissimum nomine detrectanti, quod: blæsus es-

set, & impeditioris linguæ, adjunctus est comes *Aaron*, ipsius frater, vir facundus & eloquens. Sese itaque ad iter accingunt *Moyfes* & *Aaron*, in Ægyptum ingressi sunt ambo, Regem *Pharaonem* adeunt, mandatum, sibi a Deo datum, de Israelitis e servitute Ægyptiaca liberandis, ei exponunt, & ad faciendam fidem *Moyfes*, virgam, quam præ manibus tenebat, mutavit in draconem, seu in serpentem, qui statim devoravit illos serpentes, in quos ministerio dæmonum virgas suas converterant Magi, seu Præstigiatores Ægypti, quorum Principes fuisse *Jannem* & *Mambrem*, docet Apostolus *Paulus* Epist. 2. ad Timoth. cap. 3. v. 8. Hæc signa quæ isti Magi coram Rege *Pharaone* ediderunt, fuisse meras præstigias fuscè ostendit *Augustinus Calmet*, Benedictinus, in Dissertatione De miraculis, quam præfixit suo commentario litterali in librum *Exodi*, & in quas certas præscribit Regulas, vera miracula a falsis fecerendi.

D. Tam insigne prodigium a *Moyse* per virgam editum compulsiue *Pharaonem*, ut dimirreret Israelitas ex Ægypto?

M. Nequaquam, sed potius induratum est cor Regis *Pharaonis*, quod vidisset, Magos suos simile signum fecisse, parum cogitans, quod serpens, in quem *Moyfes* suam virgam, divina ope fretus, vertarat, devorasset illos serpentes, in quos Magi Ægypti ministerio dæmonum suas virgas commutaverant. Cum igitur Regis *Pharaonis* animus, nec signis, nec verbis molliori, flecti, ac subigi posset, tandem a verbis ventum est ad verbera, seu plagas, quibus Deus per *Moysem* percussit totam Ægyptum, induxitque Regem *Pharaonem*, tot plagis attritum, ut, volens nolens, Israelitas dimitteret ex Ægypto.

D. Percensæ, quæso, illas plagas, quibus Deus per *Moysem* percussit Ægyptum, & quibus tandem aliquando dominus Rex *Pharao*, Hebræos dimisit ex Ægypto.

M. Plagas istas ad decem revocat Scriptura Sacra. In prima. Nilus universus versus est in sanguinem. Secunda plaga fuit incredibilis Ranarum, & Buffonum

copia, quæ per totam Ægyptum confestim sparsa est. Tertia plaga fuit prodigium Ciniphum, quos alii putant esse pediculos, alii pulices, alii culices. Ut sit, agnoverunt Magi in hac plaga divinam virtutem, & operationem, dicentes: *Digitus Dei est hic*. Quarta plaga fuit prodigium Muscarum, quæ aliis obstreperant, proboscide pungebant, morfu aculeum alte infigebant, contactu omnia contaminabant, & sedentibus, ambulanti- bus, cubantibus infestæ ac molestissimæ erant. Quinta plaga fuit pestis animalium. Sexta plaga fuit Lues, quæ pervasit quosque homines, inducens ulcera, ardore, & sanie turgida ac tumentia. Septima plaga fuit grando, quæ permixta fulguribus arbores omnes excussit contrivitque. Octava plaga fuit incredibilis locustarum multitudo, quæ quidquid ex grandine supererat, depalta est. Nona plaga fuit densitas tenebrarum, quæ per totam Ægyptum effusa, adeo cæcæ erant, ut nec ignibus, nec facibus accensis dissi- pari possent; adeo crassæ, ut sentiri, pal- parique viderentur. Decima denique plaga, quæ divinis in Ægypto flagellis colophonem imposuit, est strages omnium primogenitorum tam hominum; quam animalium, facta ab Angelis exterminato- ribus, qui solis pepercerunt Hebræis; qui moniti a *Moyse* superliminaria do- morum suarum intinxerant sanguine Agni Paschalis, quem solemnî ritu manduca- verant. Eadem igitur nocte, qua Ange- li exterminatores omnes primogenitos, in domibus, quarum portæ sacro care- bant cruore, occiderunt, turmarum con- venerunt Ægyptii, compellentes Hebræos, ut suum ex Ægypto matura- rent discessum, tantumque fuit Ægyptio- rum timor, ut in his temporum angus- tiis obliti sint æpetere ab Hebræis Va- sa anrea, argentea, aliaque id genus pretiosa monilia, quæ Hebræi pridie quam discederent, ab illis mutuati fue- rant, & quibus onusti ex Ægypto abie- runt. Hoc pacto Israelitæ omnes sospi- tes & incolumes ad sexcenta virorum millia cum suis conjugibus & liberis ex- cesserunt ex Ægypto, in qua per ducentos & quindecim annos ab ingressu Pa- triar-

triarehæ Jacobi hæserant. In hac professione Populi Israelitici ex Ægypto ostendit virtutem suæ Majestatis Deus. Nam, præterquam quod fugientibus Hebræis, præsentissimam in via opem tulit per columnam, quæ noctu lucida erat, ut eos illustraret, interdiu vero erat opaca, ut illos ab æstu vindicaret: trajecit etiam Deus Hebræos medio mari rubro, præcedente Angelo, & scindente aquam, ut Populus Israeliticus per siccum gradi posset, quem verius (ut ait Poeta) *Curvata in montis faciem circumstetit unda*. Denique, Deus, qui hæcenus sustinuerat in multa patientia Ægyptios, tanquam vasa iræ apta in interitum, *Pharaonem*, Ægyptiorum Regem, cum magna suorum manu Israelitas insecutum, & rubrum mare adhuc patens temere ingressum, coeuntibus protinus aquis, cum omni exercitu ita delevit, ut ne unus quidem tantæ cladis nuncius fuerit superstes.

D. In hac Israelitarum professionis ex Ægypto compendiosa, quam texuisti, narratione plures invenio difficultates. Prima est: quorsum *Moyse*s præcepit Hebræis, ut, autē suam ex Ægypto egressionem, tam solemni ritu comederent Agnum Paschalem? Altera difficultas est, qui fieri potuerit, ut Israelitæ per ducentos duntaxat & quindecim annos, per quos ab obitu Jacobi manserunt in Ægypto, ita multiplicati ac propagati sint, ut, dum ex Ægypto exierunt, censâ sint sexcenta millia Israelitarum, cum tamen faceret Textus Hebræus percescat septuaginta tantum animas, quæ una cum Patriarcha Jacobo ingressæ sunt in Ægyptum? Tertia difficultas est, quo pacto sexcenta illa millia Israelitarum peditum, seu virorum bellatorum, intra tam breve temporis spatium, quod illis ab Ægyptiis ad discedendum ex Ægypto concessum fuit, potuerint congregari, & in unum locum simul convenire, atque composita exercitus ordinatione ex Ægypto discedere? Quarta difficultas est, an peccaverint Israelitæ, qui ex Ægypto proficiscentes, Vasa aurea & argentea, aliaque id genus, quæ eis commodaverant

Ægypti, secum abstulerunt, hisque Ægyptios spoliaverunt? Has quatuor difficultates optarem quidem, ut hic dilucide explanares, sed veritus, ne longius quam par, sit, nostrum protrahatur Colloquium, consultius esse duco, ut earum examen ad proximum, quod habebimus, Colloquium remittamus. Hoc unum igitur duntaxat sub finem hodierni nostri Colloquii a te scire percipio, num scilicet Historici Prophani, præsertim Ægyptii, aliquam de Israelitarum in Ægyptum ingressu, & de eorumdem ex Ægypto exitu mentionem fecerint, nomenque expresserint illius Ægyptiorum Regis, sub quo contigit hæc. Israelitarum ex Ægypto profectio?

M. De ingressu Israelitarum in Ægyptum, & de illorum ex Ægypto exitu non pauca referunt Scriptores Prophani, potissimum Ægyptii, nimirum *Manetho*, *Lisimachus* & *Chæremón*, quorum testimonia citat *Josephus*, Hebræus, in libro primo contra *Apionem*. Verba *Manethonis* sic *Josephus* ibidem exhibet: Fuit nobis Rex, *Timæus* nomine (inquit *Manetho*) sub hoc Rege nescio quomodo Deus iratus fuit, & præter spem ex partibus Orientalibus homines genere ignobiles, adepta fiducia, in Provincia castrametati sunt, facile ac sine bello: eam potenterque ceperunt, & Principes ejus aligantes, de cetero civitates crudeliter incendere, & Deorum Tempia evertere. Vocabatur autem illa gens Hyclos, hoc est, Reges Pastores. Hyc enim secundum sacram linguam (seu Ægyptiacam) Regem significat: Sos vero Pastorem, sive Pastores, secundum communem dialectum, & ita compositum invenitur Hyclos. Quidam vero dicunt, eos Arabas esse. In aliis vero Exemplaribus non Reges significari comperi per appellationem Hyc, sed e diverso captivos declarari Pastores. Hyc enim Ægyptiaca Lingua captivos, aperte significat, & hoc potius verisimile mihi videtur, & Historiæ antiquæ conveniens. Hos ergo, quos prædiximus Reges, & eos, qui pastores vocabantur, & qui ex eis fuisse (loquitur nunc *Josephus*) obtinuisse Ægyptum, ait *Manetho*, annis undecim.

cim & quingentis. Post hæc autem idem *Manetho* dicit, Regum Thebaidis, & Aegypti reliquæ factam esse super Pastores invasionem, & bellum maximum & diturnum eis illatum. Sub vero Agyptiorum Rege, cui nomen erat *Alisframuthosis*, victos dicit Pastores, & inclusos in loco, cui nomen erat *Avaris*, filium autem Regis *Alisframuthoseos*, dictum *Themosis*, conatum esse hos Pastores, inclusos in eo loco, dicto *Avaris*, quem, ut ait *Manetho*, maximo muro atque robustissimo circumdederant Pastores, vi, inquam, conatum esse Regem Aegyptiorum *Themosis* illos expugnare, sed cum Rex obsidium desperasset, pacta cum eis fecisse, ut Aegyptum relinquentes, quo vellent innoxii abirent, illos vero, seu Pastores, his promissionibus imperatis, cum omni domo & possessionibus non minns ducenta quadraginta millia numero ex Aegypto per desertum in Syriam iter egisse, & in terra, quæ nunc Indæa vocatur, civitatem ædificasse, quæ tot millibus hominum sufficere posset, eamque Hierosolymam vocitasse. Hæc, & alia ex *Manethone* describit *Iosephus*, ex quibus illos Pastores in Aegypto, de quibus loquitur *Manetho*, quoque *Hycfos* vocat, non alios fuisse quam Israelitas, qui cum Patriarcha *Jacobo* descenderunt in Aegyptum, multis momentis evinci potest. Primo, quia Israelitæ, qui cum *Jacobo* venerunt in Aegyptum, erant Pastores: Pastores ovium sumus servi tui, & nos & patres nostri, ait Patriarcha *Jacobus*, dum Regem Pharaonem salutavit, sicut legitur cap. 47. libri Geneseos. Secundo, semel mortuo illo Agyptiorum Rege, qui Israelitis impense favebat, alius regum in Aegypto solum conscendit, qui Israelitarum fuit infensissimus hostis, & in eos atrocem persecutionem excitavit, quam Scriptura Sacra cap. 1. lib. Exodi v. 8. 9. 10. & 11. describit his verbis: *Surrexist interea Rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph, & ait ad Populum suum: Ecce Populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplice-*

tur . . . Præposuit itaque (Rex) eis (seu Israelitis) magistros operum, ut assigerent eos oneribus. Hinc Israelitæ facti sunt in Aegypto captivi, miseram coacti servire servitntem, quos subinde *Manetho* jure optimo appellat *Hycfos*, idest, Pastores captivos. Tertio, tempus quo illos *Hycfos*, seu Pastores captivos, ex Aegypto pulsos fuisse scribit *Manetho*, optime quadrat temporis, quo Israelitæ ex Aegypto revera egressi sunt. Apio siquidem, & *Ptolomaus*, *Mendefius*, citati a *Taciano* in libro quem dedit contra Græcos, & a *Juliano Africano* apud *Eusebium* lib. x. De Præp. Evangelica cap. 10. asserunt, Israelitas exivisse ex Aegypto, regnante *Amosis*, qui etiam dicebatur *Amosis*. Scribit autem *Manetho*, illos *Hycfos*, seu Pastores captivos, egressos fuisse ex Aegypto, regnante *Themosis*, qui idem plane est ac *Amosis*. Binomius quippe erat ille Aegyptiorum Rex, sicut testatur *Georgius Syncellus* in sua Chronographia pag. 63. & 69. & perinde vocabatur *Amosis*, vel *Themosis*. Ex quo palam sequitur, tempus, quo Israelitæ egressi sunt ex Aegypto, plane convenire cum Epochâ, quam assignat *Manetho*, expulsionis ex Aegypto illorum Pastorum captivorum, quos *Hycfos* appellat. Quarto, Israelitæ, quando ingressi sunt in Aegyptum, erant Pastores, id est, viri obscuro, ignobiles, tales autem fuisse illos *Hycfos*, seu Pastores, qui expulsi sunt ex Aegypto, testatur *Manetho*, quos ideo appellat homines obscuros, nulla re gesta memorabili adhuc commendabiles. Quod quidem argumento est, illos *Hycfos*, seu Pastores, quos *Manetho* scribit fuisse ex Aegypto extrusos, non alios esse quam Israelitas, qui tantum post suam ex Aegypto professionem in Rempublicam coaluerunt, nomenque suum sub *Moyse*, *Iosue*, & aliis, sive Judicibus, sive Regibus, sive Pontificibus, toti orbi illustre reddiderunt. Postremo, ait *Manetho*, illos *Hycfos*, seu Pastores, ex Aegypto ejectos, iter suum per desertum in Syriam egisse, & in terra, quæ nuncupatur *Judea*, amplissimam extruxisse civitatem, quam *Hierosolymam* appel-

appellarunt. Quibus verbis aperte indicat *Manetho*, illos *Hycfos*, seu *Pastores*, quos ex Aegypto excessisse scribit, fuisse ipsissimos Hebræos, qui ex Aegypto dimissi venerunt postea in terram, quæ dicitur *Judea*, ibique civitatem ædificaverunt, quam *Hierosolymam* vocitarunt. Facessat itaque *Joannes Marshamus*, qui in suo *Chronico Canone Aegyptiaco, Hebraico, & Græco*, pertendit: Historicum *Manethonem* voluisse per illos *Hycfos*, seu *Pastores*, qui ex Aegypto fuerunt ejecti, indicare non Hebræos, seu Israelitas, sed Arabes, qui in Aegyptum cum irrupissent, ibique vitam pastoritiam degerent, tandem potentiores facti, imperium obtinuerunt, illudque exercuerunt in Aegyptios, a quibus vocati sunt, *Hycfos*; idest, *Reges Pastores*. Facessat, inquam; *Joannes Marshamus*, cujus vanum systema a fronte pugnat cum historia *Manethonis*. Nam primo, *Manetho*, conceptis verbis asserit, illos *Hycfos*, seu *Pastores* ab Aegypto expulso, venisse in Judæam, ibique civitatem quam *Hierosolymam* appellarunt, construxisse. Qui character in solos Hebræos, seu Israelitas, competere potest, non vero in Arabes, quos neque in Judæam venisse, neque Hierosolymorum urbem condidisse certissime constat. Præterea, quamvis *Manetho* innuat, aliquibus visum esse per *Hycfos* significari *Reges Pastores*, testatur tamen idem Historicus, se in aliis Exemplaribus comperisse per *Hycfos* non significari *Reges Pastores*, sed e diverso declarari *captivos Pastores*, & hoc potius sibi verisimile videri; & *historiæ antiquæ conveniens*. Tertio, *Manetho* ait, illos *Hycfos*, seu *Pastores*, fuisse viros obscuros, & ignobiles, qui sane character competere haud potest in Arabes, qui in Aegypto non poterant esse viri obscuri & ignobiles, cum, ipsomet fatente *Marshamo*, Arabes suos in Aegypto habuerint Reges, & imperium exercuerint in Aegyptios. Denique, *Marshamus* in citato Opere, quod lucubravat, omnes sibi abrogavit fidem, quia in eo Veteris Testamenti antiquitatem evertere totis viribus adnititur; cæremoniarum, quarum

in veteri Testamento Judæis præcipitur observatio, Deum negat esse auctorem ac institutorem; Prophetiam *Danielis* de LXX. Hebdomadibus ad Jesum Christum pertinere audacter inficiatur, *Josephum*, egregium Nationis & religionis Judaicæ defensorem in libris, quos scripsit contra *Apionem*, Ethnicum Grammaticum Alexandrinum, data opera refellit, impugnat, eumque tamquam fabularum, & mendaciorum Scriptorem traducere ac fugillare non veretur: Verbo dicam, *Marshamus* in suo male confarcinato opere tot futilia, tot absurda commenta, tot inaudita paradoxa in his, quæ Religionem, Sacramque Historiam cum Veteris, tum Novi Testamenti spectant, effudit, ut jure optimo apud omnes, qui de Religione bene sentiunt, tanquam temerarius Scriptor audiat, dignumque judicetur ejus male natum Opus, quod natalitiis tenebris damnetur.

D. Quamvis in tuam sententiam facile descendam, ac vehementer improbem falsam *Marshami* interpretationem; non possum tamen, ne quid dissimulem, narrationem *Manethonis*, circa illorum Pastorum, quos *Hycfos* appellat, mansionem in Aegypto, conciliare cum his, quæ superius dixisti de habitatione Israelitarum in Aegypto: *Manetho* quippe, teste *Josepho*, Hebræo, quem laudasti, scribit, illos Pastores, quos *Hycfos* nuncupat, mansisse in Aegypto per annos quingentos & undecim. At, juxta *Chronologiæ sacræ* peritiorum sententiam, quam superius probasti, Israelitæ habitaverunt in Aegypto per annos duntaxat ducentos quindecim. Ex hac itaque haud mediocri *Chronologiæ* discrepantia colligi posse videtur, Pastores illos, quos *Manetho*, appellat *Hycfos*, plane diversos esse ab *Israelitis*.

M. Non ita est: sed ex ea *Chronologiæ* discrepantia colligi tantum potest primo, circa numerum annorum, per quos Pastores, quos *Manetho* appellat *Hycfos*, manserunt in Aegypto, irrepsisse in Textum *Josephi* mendum, & loco annorum 215. suffectum fuisse 511. non quod existimem, *Josephum* Hebræum, qui fuit in scriben-

do diligentissimus juxta ac gravissimus Auctor, in notandis temporibus ita turpiter errasse, sed quod putem, Textum *Josephi* in annorum numeris fuisse interpolatrice manu vitiatum, sicut aperte declarant quam plurima menda, quibus in annorum numeris scatet hodiernus *Josephi* Textus, idque ultro fatentur omnes hujus temporis Chronologi, in libris *Josephi* versati, quos inter unum instar omnium laudabo nostram *Melchiorum Canum*, qui lib. 11. *De Locis* cap. 5. ad Argumentum 6. istud de libris *Josephi* profert judicium: *Sed in numeris Josephi libri menda habent innumera, quae ego menda viro diligentissimo atque gravissimo assignare nec volo, nec debeo.* Secundo, ex ea Chronologia, quam adduxisti, discrepantia colligitur, *Manethonem*, & alios Græcos Historicis Prophanos, multa quidem ex Historia Sacra hausisse, sed eam pluribus mendaciis & erroribus aspersisse, sive ut contradicerent Judæis, quos capitali odio prosequiebantur: sive ut vanam & falsam suam antiquitatem, ac Religionem stabilirent, sive ut fabulis, quas finxerunt de suis Diis, *Jove, Apolline, Marte, Mercurio, Hercule*, & aliis, aliquam veri speciem conciliare possent, sicut lato calamo ostendit Illustrissimus *Daniel Huetius*, in sua *Demonstratione Evangelica*; sive denique cum essent Idolorum cultores, non poterant sacras litteras omni scrupulositate sequi, ut ait *Josephus* lib. 1. contra *Apionem*, ubi sermonem habens de Scriptoris Prophanis Græcis, *Demetrio Phalereo, Philone seniore, & Eupolemo*, ait: *Plurimi predictorum virorum veritate quidem causarum antiquarum frustrati sunt.... non enim inerat eis, ut nostras litteras, id est, Sacram Historiam, possent omni scrupulositate sequi.* Quæ cum ita sint, mirum sane tibi videri haud debet, quod *Manetho*, Scriptor Prophanus, & ex ea Gente oriundus, quæ erat Hebræis infestissima, Historiam Sacram de ingressu Israelitarum in Ægyptum, de eorum mansionem in Ægypto, & de illorum profectione ex Ægypto, data opera interpolavit, ac nonnullis mendaciis, & erroribus in numeris resperxit, quamvis multa reliquerit

veritatis vestigia, & per illos Pastores, quos vocat *Hyefos*, quosque ait venisse in Ægyptum, in ea diu mansisse, & postea fuisse ex ea expulsos, non obscure, sicut mox commonstravimus, indicare voluerit Israelitas, qui erant Pastores, quique, ut narrat Historia Sacra, ingressi sunt una cum Patriarcha *Jacobo* in Ægyptum, diu in ea habitaverunt, ac denique ex ea pulsi fuere, seu potius a Deo per *Moysem*, eorum Ducem, in libertatem asserti ac vindicati. Hæc, quæ hætenus dixi, confirmare non pigebit testimonio *Grotii*, qui lib. 1. *De Veritate Christianæ Religionis* hæc apposite scribit: *De exitu Hebræorum ex Ægypto non pauca referunt Scriptores Ægyptii, Manetho, Lysimachus, & Chæremont. Loca sunt apud Josephum contra Apionem, quæ tamen pluribus mendaciis sunt respersa, utpote scripta a gente Judæis infensissima, unde & sua hausit Historicus Cornelius Tacitus. Apparet autem ex his omnibus Scriptoribus Ægyptiis, Hebræos, Ægypti parte potitos, ibi pastoralium egisse vitam, sed operis postea servilibus pressos exiisse Ægypto, Ægyptiis etiam, quibusdam ipsos comitantibus Moyse Duce, perque Arabum terras postremo pervenisse in Syriam Palestinam, ibique eos Instituta secutos, Ægyptiorum Institutis contraria. Ceterum, quomodo in his, quæ huius Historiæ aspersere, mendaciis Scriptores Ægyptii inter se quidem, & secum singuli pugnent, quotque illa sæculis ab antiquitate Moysis librorum vincantur, egregie ostendit Josephus in illo libro eruditissimo seu primo, quem edidit contra Apionem. Sed eo de argumento hætenus satis, de quo tamen si plura scire aveas, auctor tibi sum, ut legas, modo per otium liceat, Tomum secundum perdocti Operis, quod Cl. Ferrandus, insignis Senatus Parisiensis Causidicus, gallice concinnavit, cuique hunc præfixit titulum: *Reflexions sur la Religion Chrétienne.* Ibi quippe laudatus ille Auctor hoc argumentum non minus fuse, quam erudite tractat, & omnes objectiones, quas proponit *Joannes Marshannus*, plenissime diluit.*

COLLOQUIUM II.

In quo proponuntur Dubia, quæ tam Theologi, quam Scriptura Sacra Interpretes, circa Historiam tertie Mundi Aetatis ventilare solent.

DISC. SÆPIUS in superioribus nostris Colloquiis dixisti, Deum apparuisse Patriarchis Abrahamo, Isacco, Jacobo, & aliis, eosque familiari Colloquio fuisse dignatum. At, nunc scire vellem, an vere ipsemet Deus sub humana specie apparuerit Patriarchis? An potius Angelus, humanam formam referens, apparuerit Patriarchis, & cum illis, nomine Dei, quem representabat, Colloquia miscuerit.

M. Communis est Theologorum sententia, quod dum legitur in Veteri Testamento, apparuisse Deum Patriarchis, & cum illis fuisse locutum; id eo in Ræsa intelligi non debeat, quasi Deus sub humana specie se Patriarchis conspicuum exhibuerit, & cum illis sermonem habuerit, sed quod Angelus, a Deo missus, ejusque vice fungens, id munere ex ære sibi formato corpore, obiret, seque Patriarchis adspectabilem præberet. At, non desunt celebres quidam Theologi, qui, aliquot Sanctorum Patrum antiquorum, seu S. Iustini, Martyris, in Dialogo cum Tryphone, S. Irenæi, lib. 4. adversus Hæreses cap. 26. S. Augustini, lib. 2. de Trinitate, cap. 13. & Theodoret, q. 5. in Exodum, doctrinam secuti, sentiunt, quod aliquando in sacris litteris dicitur, Deum apparuisse Patriarchis, id intelligi haud debeat de Angelo, tanquam Dei Legato, sed potius de Verbo Divino, seu de secunda Sanctissimæ Trinitatis Persona, quæ sub specie humana sese Patriarchis jam tum visibilem ostendebat. Doctissimus Bernardus s. Amy, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo Apparatu Biblico, pag. 26. hanc Theologorum sententiam, his verbis confirmat: *Ille summus Deus, qui dicitur dignatus Abrahamum familiari Colloquio, ipsum erat, Dei Verbum, seu*

*secunda Sanctissimæ Trinitatis Persona, qua ab hisce temporibus præludebat Incarnationi sue. Quamquam enim una Carnem non sic assumeret, ut jam fieret Homo, in imagine tamen carnis, sive vera, sive apparentis, conspicuum Patriarchis se præbebat; ipsum, inquam, erat Verbum Dei, ut omnis Antiquitas credidit, unus ex tribus Angelis, qui apparuerunt Abraham, & promisit de lumbis ejus Carnem se sumpturum. Hunc vero Abraham ut Deum summum adoravit, pro Deo habuit, & ejus Colloquio gavisus est, ad quod alludens, ut opinor, Christus aiebat cap. 8. Evang. S. Joannis: *Abraham, pater vester, exultavit ut videret diem meum, vidit & gavisus est.* Prævit Bernardo s. Amy, in hac sententia Petrus Cunaus, qui libros 3. de Republica Hebræorum cap. 3. pag. 378. hæc habet: *Ajunt præstantissimi Theologi, quotiescumque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuisse secundam Sanctissimæ Trinitatis Personam, seu Filium Dei. Quod sane ab illis recte existimatum est. Utique cum Apostolus ait: Sape Deum ante per Prophetas, novissime autem locutum fuisse per Filium: non ille negat, visum antea in terris Messiam, sed haud obisse eum concionandi illud munus significat, quod olim a Patribus semper; ac tandem vero susceptum ab ipso est. Non poterat ipsum illud corpus induere; quod in terris postea intus fuit; & contra recte vero mortales. Id enim seorsim admodum genitum formatumque est, neque antea extitit. Quare imaginem duntaxat illius representavit Abrahamo, sed plane eandem, quam inter homines habuit.**

D. Libentius, ut candide dicam, descenderem in sententiam horum Theologorum, qui docent, secundam Sanctissimæ Trinitatis Personam, seu Filium Dei, apparuisse etiam Patriarchis, qui vixerant ante Legem Scriptam, seu Mosaicam. Inde enim facili negotio intelligitur, Patriarchas, etiam illos, qui præcesserunt Legem Mosaicam, habuisse notitiam, seu fidem in venturum Messiam, Liberatorem generis humani, & Mediatorem Deum inter & homines. At, cum ejusmodi Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis apparitiones non omnibus

Ifræ.

Israelitis, qui vixerunt ante Legem Moisaicam contigerint, fateor ultro, me prorsus nescire, quo pacto Populus Israeliticus potuerit ante Legem Moisaicam habere notitiam, seu fidem in Messiam venturum, cum ejusmodi notitiam, seu fidem, nec ex apparitionibus Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, quæ ei factæ non sunt, nec ex Lege Moisaica, quæ necdum scripta erat, haurire potuerit? Hic est sane nodus vindice dignus.

M. Neminem ab Adamo, seu a Creatione Mundi, absque fide in venturum Messiam, salutem æternam fuisse consecutum, nec deinceps ad finem usque Mundi consecuturum, constans est ac perpetua Ecclesiæ Catholicæ Doctrina, quam nullus citra apertam hæresim impugnare potest. Id tamen discriminis fuit inter fidem Patriarcharum ante Legem Moisaicam, & fidem Populi Israelitici, quod Patriarchæ ante Legem Moisaicam, haberent fidem in venturum Messiam magis distinctam, quam ideo Theologi appellant *Fidem explicitam*; Populus vero Israeliticus ante Legem Moisaicam haberet fidem in Messiam venturum minus distinctam, quam subinde Theologi vocant *Fidem implicitam*, quam videlicet a Patriarchis, & a Majoribus suis acceperant, per continuam traditionem, quæ ab ipsa Creatione Mundi usque ad ipsorum tempora fuit jugiter conservata, eorumque animis altius infixæ. Quod, ne gratis a me dictum esse videatur, plurimis Scripturæ Sacræ testimoniis evincam. In primis, legimus cap. 4. Evangelii, quod scriptum est a Sancto Joanne, mulierculam Samaritanam ex recepta pridem ac pervulgata apud Judæos traditione Jesum Christum, verum Messiam quem ipsa venisse ignorabat, sic fuisse affatam; *Novimus Messiam venturum*. Cum venerit ille, omnia nobis annuntiabit. Erant autem Samaritani residua pars Israelitarum, quos a Judæis olim Jeroboamus avulserat, proindeque ignorare non poterant, quod vulgo cuncti Hebræi super hac re senserunt, sicut optime observat *Petrus Cuneus* sub finem lib. 3. *De Republica Hebræo-*

rum. Præterea Apostolus *Paulus* cap. 11. Epistolæ ad Hebræos, postquam præmisit, *Fidem esse substantiam rerum sperandarum*, non solum *Fidem Abeli, Enochi, Noemi, Abrahami, Isaac, Jacobi, Josephi & Moysis* laudat ac plurimum commendat, sed etiam ejusdem fidei laudem Populo Israelitico, etiam ante Legem Moisaicam, tribuit eo potissimum nomine, quod Dei imperio obsecutus, *Ægyptum* reliquit. Sic enim ait Apostolus: *Fide transierunt mare rubrum tanquam per aridam terram*. Quin, idem Apostolus eodem in capite fidei hujus laudem adscribit Israelitis, qui jam defuncti erant, dicens: *Juxta Fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes, & salutantes, & consistentes, quia peregrini & hospites sunt super terram*. Qui enim hæc dicunt, significant, se patriam inquirere.... Nunc autem meliorem appetunt, id est caelestem. Id sæpius inculcat Apostolus *Paulus*, sed præsertim cap. 10. Epistolæ ad Corinthios, ubi indiscriminatim omnes Israelitas fidei elogio ornat his verbis: *Nolo enim vos ignorare, Fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari; & omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt (bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.)* Tertio, Patriarcha *Jacobus* propediem moriturus in *Ægypto*, suos omnes accersivit filios, quibus viritum bene precatus, dixit filio *Judæ*: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium*. Genes. cap. 49. quibus verbis voluit Patriarcha *Jacobus*, non solum filiorum suorum, sed etiam omnium Israelitarum, qui erant in *Ægypto*, *Fidem*, quam habebant de adventu Messie, seu Liberatoris, quæque a suis Majoribus accepta penitus eorum animis infidebat, confirmare, prædicens illis, venturum illum Messiam, quem expectabant, postquam familiæ filii sui *Jude Regium*

gium Sceptrum fuisset ablatum, & ad alienigenam transiisset. Quarto, *Josephus*, filius Patriarchæ *Jacobi*, moriens itidem in Ægypto, obsecravit, & obtestatus est Israelitas, ut dum essent ex Ægypto exituri, ejus ossa secum asportarent sepelienda in Terra Chanaan: *Asportate ossa mea vobiscum de loco isto*, Gen. cap. 50. Sciebat quippe *Josephus*, fore ut in Chananæensium sedibus nasciturus esset Messias, illicque sua ossa quiescere voluit. Fidem *Josephus* datam liberarunt Israelitæ, quando exceßerunt ex Ægypto, & fide, quam in Messiam venturum habebant, animati, ossa *Josephi*, sepelienda in Terra Chanaan, secum asportarunt: *Tulit Moyses ossa Joseph secum, eo quod adjurasset filios Israel, dicens. Visitabit vos Deus, asferre ossa mea hinc vobiscum*, lib. Exodi cap. 13. Denique, non tantum Patriarchis, sed & omnibus Israelitis, etiam ante Legem Mosaicam, nota erat illa promissio, qua Deus ab exordio Mundi, hoc est, post primorum parentum notiorum peccatum, sese obstrinxit, mittendi Messiam, seu Liberatorem, dum imprecando serpenti, dixit: *Ipsa conteret caput tuum*, id est, Messias, aliquando ex muliere nasciturus, conteret caput tuum. Hanc, inquam, promissionem, qua Deus ab exordio Mundi se obstrinxerat, mittendi Liberatorem, seu Messiam, omnes Israelitæ etiam ante Legem Mosaicam jam perspectam exploratamque habebant, tum ex certa traditione ab Adamo ad ipsos usque propagata; tum etiam ex sanctificatione Sabbati, quæ per singulas Hebdomades monebat illos de Creatione Mundi, seu in memoriam illorum revocabat Creationem Mundi, formationem primi hominis, ejus elapsam, divinam promissionem mittendi Liberatoris, & Legem latam a Deo ab exordio Mundi, & a majoribus suis, etiam ante *Mosis* tempora, jugiter observatam, sanctificandi Sabbatum in memoriam creationis Mundi, & diei septimi, quem sanctificavit Deus, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, uti legitur Genesis cap. 2. Cum igitur omnibus Israelitis, etiam ante Legem Mosaicam, nota fuerit hæc promissio, qua

Deus ab exordio Mundi, hoc est, post peccatum Adami, sese obstrinxit, mittendi Liberatorem, seu Messiam, planum ac expeditum esse debet, omnes Israelitas, etiam ante Legem Scriptam, habuisse aliquam notitiam, seu fidem in Messiam venturum. Hinc merito S. *Augustinus* lib. de peccato originali cap. 24. ait; *Sine Fide ergo Incarnationis & Mortis, & Resurrectionis Christi, nec antiquos Justos, ut justi essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari, veritas Christiana non dubitat, siue in eis Justis, quos Scriptura Sancta commemorat, siue in iustis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt, vel ante diluvium, vel inde usque ad Legem datam, vel ipsius Legis tempore non solum in filiis Israel, sicut fuerunt Propheta, sed etiam extra eundem Populum, sicut fuit Job. Ipsorum enim corda eadem mundabantur Mediatoris Fide*. Quo fit, ut omnino inexcusabiles sint Hebræi, qui, licet per Legem Mosaicam, & vaticinia Prophetarum majorem de venturo Messia notitiam postea habuerint, pertinacia tamen plusquam adamantina Jesum Christum, & Prophetarum fuerunt adamussim omnia adimpleta oracula, agnoscere detrectarunt. Unde cum reputare in animo soleo (utor verbis *Sulpicii Severi*, lib. 1. Historiæ Sacræ) Populum, seu Hebræum, tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, coercitum, expertumque & misericordiam, & severitatem Dei, nequaquam emendatum; & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam; nihil mirum videri potest, Christum nō his non esse receptum, cum jam in dies ab initio toties in Domino rebelles deprehenduntur, magisque mirum est, illis semper peccantibus nunquam Dei, si quando eum imploraverunt, desuisse clementiam.

D. In illo Vaticano Patriarchæ *Jacobi*: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium*. In hoc, inquam, vaticinio *Jacobi* probe intelligo, promitti adventum Messia, quando Sceptrum Regium fuerit ablatum e Juda;

da; sed quandonam id revera contigerit, pforus me latet.

M. Sunt quidam periti Theologi, & Scripturæ Sacræ interpretes, qui asserunt, in hoc vaticinio *Jacobi* promitti venturum Messiam, quando e tribu *Juda* Sceptrum esset ablatum, adeo ut illud Jacobarum Oraculum: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est* &c. ad solam Tribum *Juda* restringi debeat cum exclusione *Leviticæ*; *Beniamiticæ*; & aliarum Tribuum. Sed pace illorum Theologorum, & Scripturæ Sacræ Interpretum dixerim, huius sententia: calculum meum adjicere non posse. Primo, quia compertum habemus ex Scriptura Sacra, plures extitisse Gentis *Judaicæ* Duces ac Principes a *Jacobi* vaticinio usque ad Christum, Servatorem nostrum, qui ex Tribu *Juda* non fuerunt oriundi. *Moyse* nanque & *Josue*, qui post egressionem *Israelitarum* ex *Aegypto*, præfuerunt Populo *Judaico*, suam ex Tribu *Juda* originem non ducebant, sed *Moyse* erat de Tribu *Levi*. *Josue* vero de Tribu *Ephraim*. Inter *Judices* postea, qui post *Moysem*, & *Josue*, apud *Judæos* summa potestate præditi erant, duo tantum fuerunt orti e Tribu *Juda*, videlicet *Othoniel*, & *Abesai*. Secundo, tempore, quo *Judæi* in Captivitatem *Babylonicam* fuerunt abducti, Sceptrum e Tribu *Juda* ablatum est in *Jechonia* & *Sedecia* Regibus. Post laxatam vero Captivitatem *Judeorum* Respublica formam Aristocratiz assumpsit, ita ut *Judæi* nunquam amplius regia, & absoluta imperandi forma potiti sint, ut pote qui *Persarum* Monarchis primum subditi fuerunt, deinde, postquam *Alexander Magnus*, Macedo, *Darium Codomannum*, & *Persarum* simul Imperium delevisset, & omnem hujus gloriam ad *Græcos* transulisset; *Judæi* *Græcis* paruerunt, idest Asiæ minoris, & *Aegypti* Regibus servierunt, donec tandem a Romanis devicti sub jugum missi sunt. Porro, per totum illud temporis intervallum, quod a soluta Captivitate *Babylonica* fluxit usque ad Christum Dominum, nullos Duces habuerunt *Judæi* e Tribu *Juda* oriundos, sed sum-

Hist. Vet. Test. Tom. II.

ma rerum erat penes Summos Pontifices, quæ Pontificum potestas per *Assamonæos*, in Ordine Sacerdotali constitutos, firmata est usque ad tempus *Herodis*, qui devicto *Antigono*, genus *Assamonæorum* penitus extinxit, & Regnum *Judææ* a Senatu Romano obtinuit. Cum igitur a laxata Captivitate *Babylonica* usque ad Christum, hoc est, per quingentos, & amplius annos Sceptrum e Tribu *Juda* fuerit ablatum, stare nullo modo potest sententia illorum qui *Jacobi* de venturo Messia vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda* &c. restringunt ad solam Tribum *Juda*, exclusis aliis Tribubus.

D. Quo pacto igitur vis esse intelligenda hæc *Jacobæi* vaticinii verba: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus* &c. videtur quippe mihi, quod sola hic indigitetur Tribus *Juda*, exclusis aliis Tribubus.

M. Ut huic *Jacobæo* Vaticinio deventuro Messia sua constet veritas, necessum est, ut hæc priora verba, quibus constat: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, non limitentur ad solam Tribum *Juda*, exclusis aliis Tribubus, sed potius referantur ad totam Gentem *Judaicam*, adeo ut sensus sit, non ablatum iri sceptrum e tota Gente *Judaica*, donec veniat Messias. Hac autem semel admissa *Jacobæi* vaticinii interpretatione, proclive est demonstrare, *Judæos* a tempore, quo a Patriarcha *Jacobo* editum est hoc vaticinium, usque ad *Herodem*, alienigenam, qui a Senatu Romano *Judææ* Regnum obtinuit, & quo adhuc in *Judæa* regnante natus est *Iesus Christus*, verus Messias, semper habuisse e Gente sua *Judaica*, seu ex genere suo, & ex aliqua Tribus Duces, Reges, ac Principes, qui toti Populo *Judaico* cum summa rerum potestate præfuerunt. At enim, post mortem Patriarchæ *Jacobi* in *Aegypto*, *Judæi* Ducem habuerunt *Moyse*, qui eos a captivitate *Aegyptiaca* liberavit. Post obitum *Moyse*, *Judaico* Populo præfuit *Josue*, qui illum in terram promissam, seu in terram *Chanaanem* introduxit. *Josue*, in regimine Populi *Judaici* succellerunt alii Duces, quos e genere suo ortos

C

Ju-

Judæi appellarunt *Judices*, qui summa apud Gentem Judaicam potestate potiebantur. Post *Judices*, habuerunt Judæi Reges, & Regia dignitas, seu potestas permansit in Tribu Juda, & in familia Davidica usque ad captivitatem Babyloniam. A tempore autem captivitates Babyloniam Judæi habuerunt Duces itidem ex genere suo, seu Principes exercitus, qui ipsis reducibus, & proprio solo, laxata captivitate, restitutis præfuerunt. His Ducibus suffecti sunt Pontifices, dicti *Assamonei*, seu Malchabæi, qui pariter e Judæorum genere erant oriundi, & quibus Republicam Judaicam gubernandi onus incumberebat. Denique, hanc supremam Reipublicæ administrandæ potestatem conservarunt Pontifices, sue Assamonæi, usque ad *Herodem*, qui, licet non esset ex Gente Judaica, sed alienigena, utpote genere Idumæus, devicto tamen *Antigono*, ultimo Assamonæorum Rege, Regnum Judææ obtinuit a Romanis. Quo tempore, cum Judææ Regnum ad *Herodem*, alienigenam, transierit; natus est Jesus Christus, verus Messias, juxta Patriarchæ *Jacobi* vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, idest, de tota Gente Judaica, donec veniat, qui mittendus est, & ipsa eris expectati Gentium. Hoc pacto intelligendum, & explicandum esse Patriarchæ *Jacobi* de venturo Messia vaticinium censent sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, *Justinus*, Martyr, in Dialogo cum *Triphone*, *Athanasius* in lib. de Incarnatione, *Eusebius* lib. 8. Demonstrationis Evangelicæ, *Chrysostomus* Homilia 77. in Gen. *Ambrosius* in libro de Benedictionibus Patriarcharum, cap. 4. *Augustinus* lib. 18. De Civitate Dei c. 45. *Theodoretus* quest. 110. in Genesim, alique sancti Patres, qui istam vaticinii *Jacobæi* interpretationem suo calculo approbarunt. Huic igitur tam cano, tamque venerando totius Antiquitatis consensui assensum præstare debes.

D. Prono capite veneror antiquos illos sanctos Patres, eorumque sententiam libentissime subscribo; sed necdum fecisti satis difficultati, quam mox insinuas. Videtur quippe mihi, hæc verba vaticinii Patriarchæ *Jacobi*: *Non au-*

feretur Sceptrum de Juda, pertinere dumtaxat ad Tribum *Juda*, exclusis aliis Tribubus. Alioqui si prædicta verba spectent totam Gentem Judaicam, non video certe quid peculiare de filio suo, *Juda*, Patriarcha *Jacobus* prædixerit, dum, antequam moreretur, suam ei benedictionem largitus est. Et tamen legimus cap. 49. libri Genesim Patriarcham *Jacobum*, jam morti proximum, convocasse omne filios suos, hisque singulis viritum, speciatim, ac distincte benedixisse, atque prædixisse, quæ ipsis, eorumque posteritati deinceps obventura erant. Quæ cum ita sint, longe verosimilius mihi videtur, hæc verba vaticinii *Jacobi*: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, restringenda esse ad solam Tribum *Juda*, exclusis aliis Tribubus Israeliticis.

M. Non ita est, sicut sentis. Quamvis enim hæc benedictio, seu prædictio *Jacobi* morientis: *Non auferetur Sceptrum de Juda* &c. toti Genti Judaicæ, seu ceteris Tribubus Israeliticis competat, at tamen *Juda*, filio Patriarchæ *Jacobi*, peculiariter accommodari debet, & ejus Tribum magis spectat, quam ceteras Tribus. Primo, in eo quod soli filii *Judæ*, seu viri e Tribu *Judæ* orti, a *Davide* usque ad captivitatem Babyloniam; hoc est, per anno circite quingenros, Regnum in Gente Judaica obtinuerint, idque sub *Davide*, & *Salomone* florentissimum. Secundo, in eo quod, post captivitatem Babyloniam, cum ad aliam Tribum, distinctam a Tribu *Juda*, suprema potestas in Gente Judaica transierit; nihilominus universus Populus Israeliticus a *Juda* nomen sortitus sit, tumque primum Israelitæ scepserint cognominari *Judæi*. Tercio, in eo quod eodem tempore, quo suprema in gente Judaica potestas penes Pontifices, seu Assamonæos erat devolvenda, Regio tamen ipsa, qua Regnum continebatur, tota, aut maxima ex parte ad fortem Tribum *Juda* pertinere debebat. Quarto, in eo quod Tribus *Juda*, sive in castris ponendis, sive in ordine offerentium, sive in divisione terræ Chanaan, ceteris Tribubus præstantia quadam, & excellentia singulari præire debebat. Postremo, in eo quod Jesus Chri-

stus,

flus, verus a Patriarcha Jacobo promissus Messias, ex sola Tribu Juda, & non ex aliis Tribubus Israeliticis proditurus erat. Propter has, & alias rationes, quæ legi possunt apud Eusebium lib. 8. *De demonstratione Evangelica*, jure optimo dici potest, hanc benedictionem, seu predicationem Patriarchæ Jacobi, fuisse quidem omnibus Tribubus Israeliticis communem, peculiari tamen ratione, ad Tribum Judæ pertinuisse. Consule etiam, si velis, Dissertationem, quæ in *Tractatu de Mysteriis, & annis Christi*, a me Romæ recens edito, ordine septima est, in qua evinco, hoc Patriarchæ Jacobi Vaticinium: *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit exspectatio gentium*, fuisse revera impletum in ortu Jesu Christi, veri Messias, illudque ab omnibus Judæorum argutis, & cavillis vindico.

D. Sufficit mihi hæc, quam de Patriarchæ Jacobi vaticinio dedisti, brevis explanatio. At nunc duo dubia haud levis momenti, ne quid dissimulem, circa eundem Patriarcham Jacobum subeunt animum meum, quæ mihi solvas velim. Primum Dubium est, an revera mentitus sit Jacobus, quando, usus consilio matris suæ Rebecca, paternam benedictionem, loco, Esau fratris sui primogeniti, accepit, dicens patri suo Isaac: *Ego sum filius tuus primogenitus Esau*; quod tamen probe sciebat esse falsum. Alterum Dubium istud est: Num Patriarcha Jacobus injusta fraude deluserit focerum suum Labanum, dum post famulatum quatuordecim annorum pacta cum illo mercede, gregem suum per virgas ex parte decoratitas, & quæ varias, quas bestis inter bibendum, calente venire, objiciebat, copiosa pecundam acceptione multiplicavit cum evidenti dispendio gregis foci sui Labani, uti narrat Moyses cap. 30. lib. Genesis. His duobus Dubiis rogo te, ut breviter facias fati.

M. A duobus istis, quæ proposuisti, Dubiis nunc paucis verbis me expedio, & ad primum dico Patriarcham Jacobum, si litterali Scripturæ sensui inhæreamus, vix, ac ne vix quidem a mendacio posse excusari, dum paternam be-

nedictionem loco Esau, fratris sui primogeniti, consilio matris suæ accepit. Id luculenter colligi posse videtur ex capite 27. libri Genesis, ubi primo narratur, Jacobum non modo dixisse se esse primogenitum, sed etiam disertis verbis professum fuisse, se esse Esau, idque respondisse patri suo Isaac, de persona Esau, non de solo jure primogenituræ querenti, & benedictionem Esau, non autem Jacobo dare volenti. Deinde, legiur eodem in capite, Jacobum, vulgares cibos offerentem patri suo Isaac, idest, duos hædos, quos non in silvis venatus erat, sed in stabulo conquisitos & electos a matre coquendos, ac parandos attulerat, ipsum rogasse, ut de ipsius venatione comederet, quod certe (si solus attendatur litteralis verborum sensus) a fraudis, & mendacii crimine excusari non potest. Denique, ibidem legitur Jacobum, accepta benedictione, statim a patre suo Isaac, fraudis ac mendacii fuisse insimulatum. Esau quippe lugenti, & graviter de surrepta sibi a fratre suo Jacobo benedictione querenti, respondit pater, Jacobum venisse fraudulentem, & benedictionem suffuratum fuisse. *Venis germanus frater tuus fraudulentem, & accepit benedictionem tuam*. Hæc, inquam, si juxta litteralem dantaxat sensum expendantur, Jacobum mentitum fuisse hand obscure significabunt. At, si ad sensum verborum Jacobi mysticum, seu figuratum, ut par est, assurgamus, Patriarcham Jacobum ab omni fraude, & mendacio poterimus excusare, sicut illum tam vere, quam pie excusant sancti Patres, Augustinus lib. 1. contra Mendacium cap. x. Theodoretus quæst. 81. in Genesim, Gregorius M. Homilia vi. in Ezechielem, Isidorus Hispalensis, Venerabilis Beda, Rupertus, quorum agmen claudit S. Thomas, qui 2. 2. qu. cx. Art. 3. in responsione ad 3. Argumentum his verbis agit Jacobi vindicias: *Jacob dicit, se esse Esau primogenitum Isaac, quia videlicet primogenita illius de jure ei debebantur. Usus est autem hoc modo loquendi per spiritum Prophetie ad designandum mysterium, quia videlicet minor Populus, scilicet Gentilium, substitutus erat in*

locum primogeniti, scilicet Judæorum. Quam rationem excerptit S. Thomas ex jam citato libro primo S. Augustino contra Mendacium, cap. decimo. Hinc itaque sanctorum Patrum, & gravissimorum Theologorum, qui Jacobum a mendacio excusant, constanter adhzere debes, illumque penitus repudiare errorem quorundam recentium molliorum Theologorum, qui, licet faterentur, Jacobum non fuisse mentitum, aiebant tamen, illum amphibolia, seu verbis ambiguae, anipitque significationis, necnon mentis restrictione usum fuisse absque peccato. Quin, quod magis mirari debeas, hunc amphiboliarum usum adeo licitum, & innoxium esse audacter pronunciabant molliores illi Theologi, ut non puderet eos asserere, Deum ipsum, Patriarchas aliosque viros sanctos interdum amphibolis, mentisque restrictionibus fuisse usos. Sed, apage hunc errorem Deo, & Sanctis tam injurium, sinceritati, ac simplicitati Christianæ (quam tantopere commendat Christus cap. 5. Matthæi vers. 37. dicens: *Sit autem sermo vester; est, est, non, non: quod autem his abundantius est, a malo est*) omnino oppositum; societatis humanæ pestem, & occultandæ veritatis pessimum artificium, uno verbo, sapius fulguritum, & vaticanis provritum fulminibus.

Venio nunc ad alterum, quod proposuisti Dubium, an Patriarcha Jacobus iniusta fraude deluserit socerum suum Laban, quando singulari usus artificio gregem suum multiplicavit, cum gravi jactura, quam inde passus est Laban? Quod quidem Dubium, ut clarius diluere possim, observare debes, Jacobum, postquam per quatuordecim annos, Labano, socero suo, nullo recepto pramio, gregem ipsius pascendo, famulatus fuisset, tandem exiguam mercedem ab illo poposcisse, ut videlicet quidquid ex ovibus unius coloris deinceps nasceretur variegatum, id est, variis distinctum coloribus ad se pertineret. Annuit Laban, futuri artificii, quo Jacobus, ipsius gener, usurus erat, omnino inscius. At, cum subdolos, & rapax Labani animus, quem multis experimentis per quatuordecim famulatus

annos probe perspectum habebat, Jacobus, non sponderet pacti fidem, nec mercedis acceptæ securitatem, nisi notabili coloris discrimine, & loci intervallo peculium suum, a reliquo Labani, soceri sui, grege secerneret, ideo Jacobus segregavit oves & capras discolores, sibi oves, & capras unius coloris pascendas servavit, ne, si Labanus, præter opinionem suam, gregem Jacobi avectum, ac multiplicatum videret, furta & rapinas clamitaret. Aderat tempus, quo Deus injuriam, & damna a Labano per quatuordecim annos illata Jacobus, qui totius spei, ac fiduciæ suæ anchoram nunquam non in remuneratione divina collocaverat, sarcire constituit. Monetur itaque Jacobus a Deo de artificio, quo pramia, toleratis laboribus digna, cum fœnore consequi debebat, cumque non ignoraret Jacobus, quanta vis esset imaginationis in variando fœtu, & quam facile ea moveretur ab errore externo, speciarim in bestiis, quarum sensio cum speciebus corpores ætius connexa est, quales fœtus nasci oportebat, tales oculis conspicientium obijciendas arbitrabatur. Nec visa commodior via, ut rem ad optatum exitum perduceret, quam si virgulta ex arboribus, quarum color artificium adjuvabat, recens resecta, cortice alternis intervalis detracto, variegata in concavis, vel alveis, aqua limpida plenis, reponerentur, ut qua aviditate potum faucibus, ex species objectas oculis inter bibendum haurirent bestię, quas forte cum imaginibus marium lascivientium, & adhaerentium commixtas, ex aqua, tanquam ex speculo naturali, oculus, alias vagus, & instinctu potius, quam consilio, in objecta quæque raptus, ut solet esse oculus bestiarum, ad hoc unum tempore generationis raptus facilius perciperet, & firmius imaginationi imprimeret, unde insignita, & impressa informatio fœtum eodem tempore conceptum imbueret. Non defuit Jacobo successus, quoties usus est isto artificio, quod fuisse naturale sola vi imaginationis, nullo interveniente miraculo, ad quod citra ullam necessitatem recurrunt nonnulli, contigisse facile cre-

trediderim. Vis siquidem phantasiæ, seu imaginationis, solet in coitu esse maxima, & fortui similitudinem visam fortiter imprimit, sicut bene multis experientis constat, quibus falsi convincitur systema Cartesiorum, aliorumque modernorum Philosophorum, qui docent, belluas esse mera automata, arcanis, rotulis & elateriis affabre contexta, omni cognitione, vita, vi imaginatrice, aliisque sensibus tam internis, quam externis prorsus destituta. Sed istud recentiorum Philosophorum systema hic impugnare locus non est. Quare, Dubii a te propositi explicationi duntaxat insistent, breviter hic ostendam, *Jacobum*, in eo, quo usus est, artificio, injusta fraude non delussisse focerum suum *Labanum*. Et primo quidem, *Jacobus* iuste ac licite usus est eo artificio, quia illud ab Angelo in somnis doctus erat, ut testatur ipsemet *Jacobus* cap. 31. v. 11. libri *Genesis*, sic loquens: *Dixit Angelus Dei ad me in somnis: Leva oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super fascinas, varios, maculosos, atque resperfos. Vidi enim omnia quæ fecisti tibi Laban. Secundo, hoc astu & dolo usus est, titulo iustæ compensationis, quia per viginti annos servierat *Labano*, & tamen iustam laborum suorum mercedem ab eo, utpote homine avaro, extorquere necdum potuerat, sicut ipsemet queritur cap. 21. v. 40. & seq. libri *Genesis*, dicens: *Die nocturne astu urebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis, sicque per viginti annos in domo tua (idest, foceri Laban) servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, sex pro gregibus tuis; immutasti quoque mercedem meam decem vicibus... Forsitan modo nudum me dimisisses. Afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri. Denique, Laban promiserat Jacobo dotes filiarum *Rachelis* & *Lia*, quas ei uxores dederat, & quas tamen indotatas reliquit, quemadmodum ipsæmet testantur c. 31. v. 14. lib. *Genesis*, his verbis: *Respondit Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hereditate domus patris nostri? nonne quasi***

alienas reputavit nos, & vendidit, commeditque pretium nostrum? His, & aliis ejusmodi rationibus probant *Scripturæ* *Sacræ* Interpretes *Jacobum* non injusta fraude delussisse focerum suum *Labanum*, quando ad augendum gregem suum, & ad se redimendum ab injusta vexatione, novo isto commento, seu artificio usus est.

D. Jam sciebam, *Liam*, & *Rachelem* esse filias *Labani*, & uxores Patriarchæ *Jacobi*. Sed earum Historiam, quam legi in libro *Genesis*, duos mihi injecti scrupulos, quos mihi eximas velim. Narratur quippe c. 29. hujus libri, *Liam*, quæ erat filia *Labani*, natu major, obtinuisse patri suo, qui illam concubia nocte introduxit in lectum *Jacobi*, eamque suffecit in locum *Rachelis*, quæ vere cum *Jacobo* erat matrimonio juncta, non vero ejus soror *Lia*. Quæro igitur, an peccaverit *Lia*, quæ obsecuta patris consilio, dormivit, remque habuit cum *Jacobo*, cui tamen nondum nupta erat? Deinde capite sequenti, seu trigésimo ejusdem libri *Genesis*, legitur, quod *Ruben*, filius *Lia*, reperit mandragoras, quas matri *Lia* detulit, dixitque *Rachel*: *Da mihi partem de mandragoris filii tui. Dic, sodes, quid sibi velint istæ mandragoræ, quibus tantopere delectabatur Rachel, & qua virtute pollerent?*

M. *Liam* peccasse, dum parenti suo morem gerendo, intrusit sese, loco *Rachelis*, in lectum *Jacobi*, & cum ipso carnalem copulam habuit, cui tamen nondum nupta erat, in consesso est apud omnes *Scripturæ* *Sacræ* Interpretes. Consensit quippe *Lia* in stuprum, imo adulterium, a quo *Jacobus*, hujus facinoris plane nescius, jure optimo excusari debet ob facti ignorantiam invincibilem, qua putavit, se non cum *Lia*, sed cum *Rachele*, quæ ei vere nupta erat, congressum carnalem habuisse. Hinc est, quod *Jacobus* mane expergefactus, & videns *Liam*, loco *Rachelis* subrogatam, sic focerum suum, hujus strophæ, seu potius facinoris, auctorem allocutus est: *Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachele servivi tibi? quare imposuisti mihi?* Potuit autem facile *Laban* decipere generum suum *Jacobum*, & in eius

lectum *Liam*, loco *Rachelis*, intrudere, qui mos olim vigeat, ut virgines, dum nubebant, in tenebris, verecundiæ causa, mariti thalamum adirent. At, si peccavit *Lia*, parentis sui dicto audiens, gravius sane peccatum admisit *Laban*, quippe qui filiam suam *Liam* ad hoc facinus induxit. Tentavit quidem *Laban*, se, prætextu consuetudinis, ab hoc crimine purgare, genero suo *Jacobo* respondens: *Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores* (supple forores) *ante tradamus ad nuptias*, Genesis c. 29. Sed fictus ille erat consuetudinis prætextus, quem obtendebat *Laban*. Nam si revera obstitisset aliqua loci consuetudo, non debuisset *Laban* publice illud solemne convivium nuptiale, cujus meminit Scriptura Sacra eodem in capite libri Genesis, celebrare, quasi uxorem *Jacobo* daturus *Rachelem*, quam omnes sciebant esse natu minorem. Sed de hoc primo, quod proposuisti, Dubio, hæcenus satis dictum sit. Quod spectat alterum Dubium, videlicet quid per *Mandragoras*, quas *Ruben* invenit, & detulit ad matrem suam *Liam*, quasque tantopere expetivit *Rachel*, intelligendum sit? fateor ingenue, me in explanatione hujus Dubii hærrere ad aquas, & qua mihi vadium tentandum sit, prorsus nescire. At enim, in primigenio Textu Hebræo c. 30. libri Genesis legitur, *Ruben* detulisse DUDAİM ad matrem suam *Liam*. Legitur etiam in Textu Hebræo cap. 7. libri Canticorum: *Dudaim dederunt odorem suum*. Sed quid per *Dudaim* intelligendum sit? Hoc opus, hic labor est, relique difficillima, ac multum & sæpe quæsitæ, quæ crucem fixit Scripturæ Sacræ Interpretibus, eosque cœgit in varias abire sententias. Quapropter ipse, antequam aperiā, quid in tanta rerum obscuritate, tantisque clarissimorum virorum opinionibus longe diversis, ac inter se pugnantibus, probabilius sentiam, varias præmittam opiniones, in quas Scripturæ Sacræ Interpretes, virique doctissimi in hujus vocis *Dudaim* interpretatione distrahuntur. Alii existimant, *Dudaim* esse certos quosdam flores & fructus agrestes, orientalibus in locis mense Majo maturescentes,

coloris, odoris, & saporis gratissimi, eoque nomine multum amabiles. Alii autumant, *Dudaim* esse *Lilia*; alii *Narcissum*; alii *Tubera*. Alii putant *Dudaim* esse poma, quæ arabice nuncupantur *Maurz*, & quæ sunt dulcissima, gustuique gratissima, & hanc sententiam tuetur Cl. Vir, exoticarum Linguarum peritissimus, *Blasius Caropophilus* in *Dissertationibus Miscellaneis*, Dissertatione tertia. Alii docent, *Dudaim* esse *Mandragoras*. Alii denique difficultate oppressi, ajunt, quid fuerint *Dudaim* in specie? non liquere, ac subinde in hujus vocis explicatione bonas horas collocari non debere. Hæc sunt discrepantes circa notionem *Dudaim* Sacræ Scripturæ Interpretum opiniones, quas inter huic, utpote communiori, adhæreo, quæ vocem hanc *Dudaim* pro *Mandragoris* accipit. Sic enim omnes Paraphrastæ, tam Græci, quam Chaldæi, Syri, & Arabes, vocem illam *Dudaim* pro *Mandragoris* acceperunt. Editio etiam vulgata, a qua discedere nefas est, illam *Dudaim* Hebraicam vocem, quæ duntaxat duobus in locis Sacræ Scripturæ repetitur (scilicet cap. 30. libris Genesis, & cap. 7. Cantici Canticorum) accipit pro *Mandragoris*, ut videre est in Editione vulgata cap. 30. v. 14. Libri Genesis, ubi hæc habet: *Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit Mandragoras.* (In Textu Hebræo legitur vox *Dudaim*.) Similiter in Editione vulgata cap. 7. v. 13. libri Cantici Canticorum hæc leguntur: *Mandragore dederunt odorem.* (In Textu Hebræo habetur vox *Dudaim*.) Cum igitur omnium Paraphrastarum, & vulgati nostri Interpretis unus consensus & conspiratio sit in accipienda voce illa Hebræica *Dudaim* pro *Mandragoris*, eorum interpretationi lubens subscribo. Monitum tamen te obiter velim, ut caveas a gemino errore, in quem circa ejusmodi *Mandragoras* impeerunt aliquot Scriptores. Quidam enim sunt, qui asserunt, *Mandragoras* vim habere dandi mulieribus fecunditatem, & ideo *Ruben* illas detulisse ad *Liam*, matrem suam, & ad *Rachelem*, ut non solum earum

anix.

amantitate, & flagrantia delectarentur, verum etiam ut ab illis acciperent fecunditatem. Quod quidem tam falsum est, quam quod maxime. Nam primo, quid scire poterat *Ruben*, adhuc puel-
lus, *Dudam*, sive *Mandragoras*, fecunditatem comparare, & sterilitati adver-
sari? Deinde, legimus in sacris Litteris, foeminas fuisse consecutas fecunditatem precibus Deo factis, sicut de *Sara*, uxore *Abrahami*, & de aliis manifestum est, sed nominatim de *Lia* & *Rachele*. Aut enim Scriptura, loquendo de *Lia* cap. 30. v. 17. libri *Genesis*: *Et exaudivit Deus preces ejus; concepitque & peperit filium*. Et versu 22. ejusdem capituli libri *Genesis*, *Moses* hæc de *Rachele* scribit: *Recordatus quoque Dominus Rachele, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus, que concepit, & peperit filium*. Tertio, soli Ethnici gloriabantur fecunditatem, vel sterilitatem adhibitis quibusdam medicamentis procurari posse. At illo Ethnicorum errore laborasse *Liam* & *Rachelem*, easque sancto viro *Jacobo* sociatas, id sibi persuasisse, & fecunditatem a *Mandragoris* se accepturas potasse, nulla ratione fit verosimile, maxime, cum Patriarcha *Jacob* ægre ferenti *Rachele*, quod infecunda esset, eique dicenti: *Da mihi liberos, alioquin moriar*, statim iratus respondit: *Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructus ventris tui?* Quibus verbis palam innuit *Jacobus*, mulieres, quæ sunt steriles, non debere fecunditatem a medicamentis quærere, sed illam a Deo, fuis precibus, postulare. Nulla ergo vis inest *Mandragoris* mulieribus sterilibus accersendi, seu dandi fecunditatem, sed tantum, ut docent Medici, *Mandragoræ* possunt quodantenus fecunditatem juvare. Scribit enim *Plinius* lib. 25. cap. 13. semen *Mandragoræ* potum purgare seminarum uterum, indeque fieri, ut ad conceptum præparetur. Alter error, quem perinde cavere debes, in eo situs est, quod nonnulli, post *Dioscoridem* & *Theophrastum*, affirmant, *Mandragoras* vim habere philtri amatorii, unde inferunt, *Rachelem* *Mandragoras* fororis suæ *Lie* ideo experivisse, ut hoc pacto amorem viri sui *Jacobi* magis

ac magis in se accendere ac inflammare posset, quemadmodum olim Ethnicis, ad amorem feminarum sibi conciliandum, philtris amatoriiis uti solenne fuisse, docent Scriptores Prophani. Sed apage hunc errorem. Tantum enim abest, ut *Mandragora* vim habeat Philtri apti ad provocandum amorem, quin potius sit genus herbæ saporisiferæ, propter innatam, quam habet frigiditatem, quo sit, ut sive olfactu, sive in poculo somnifera sit, & libidinis impetum cohibeat, sicut (post *Plinium* lib. 25. cap. 13.) docent periti Scriptores Botanici, qui de *Mandragora*, ejusque vi, ac proprietatibus tractarunt, quos inter præsertim legi debet *Matholus*, qui luculentissimus in *Dioscoridem* edidit Commentarios. Præterquam quod, incredibile est, *Liam* & *Rachelem*, quarum preces ad habendam prolem Deus, ut inquit Scriptura Sacra, exaudivit, voluisse pagano ritu uti *Mandragoris*, philtri gratia, quo amorem matris *Jacobi* ardentius erga se excitarent.

D. Id, pace tua dixerim, non mihi incredibile videtur. Suspicio enim, *Rachelem* Idololatricæ cultricem fuisse, eamque a teneris annis in ædibus paternis per educationem, & institutionem, culturæ Idolorum assuevisse. Id non obscurè colligitur ex c. 31. libri *Genesis* ubi facer Scriptor *Moses* narrat, *Rachelem*, una cum suo viro *Jacobo*, e paterna domo fugientem, surripuisse Idola patris sui *Laban*, non alio certe fine, quam ut ea coleret, superstitionis, & Idololatriæ studiosa. Si ergo *Rachel* Idolorum cultui fuit addicta, incredibile non est, eam, Ethnicorum morem secutam, *mandragoris*, philtri amatorii gratia, usam fuisse, ut ætiori vinculo amorem mariti sui *Jacobi* sibi devinceret.

M. Non incicias quidem eo, esse quoddam sanctos Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, quibus visum est, *Rachelem* in ædibus patris sui *Laban*, Idolorum cultoris, educatam, superstitionum & Idololatriæ studiosam fuisse, eamque ideo, e domo paterna fugientem, compositis sarcinis Deos penates, seu Idola patris sui *Laban*. (in scio viro suo *Jacobo*) inferuisse, eaque secum furto fustulisse. Sic

centient *S. Joannes Chrysostomus* Homilia 57. in *Genesim*, *Rupertus* lib. 7. *Comment. c. 42. noster Cajetanus*, & *Oleaster*. At, *Rachelem* ab Idololatria vindicant non solum omnes ferme Scripturæ Sacre Interpretes, verum etiam plures sancti Patres, nimirum *S. Basilus* Homilia 12. in principium *Libri Proverbiorum*, Sanctus *Gregorius Nazianzenus* Oratione 42. & *Theodoretus* quest. 90. in *Genesim*, iisque rationibus ducuntur, quæ rem plane conficere videntur. At enim primo, verosimile haud videtur, *Jacobum*, Patriarcham sanctissimum, voluisse matrimonium inire cum *Rachele*, ejusque sorore *Lia*, si utraque fuisset revera Idolorum cultrix; ea quippe illicita matrimonia Israelitarum cum infidelibus detestati sunt sancti Patriarchæ *Abrahamus*, *Isaacus*, ac subinde *Jacobus*, qui sanctitate morum conspicuus, semper institit vestigiis Majorum suorum. Secundo, Deus preces, quas *Rachel* & *Lia* ad obtinendam prolem fuderunt, gratas habuit, ut ait Scriptura Sacra; quod argumento est, eas non fuisse Idololatriæ tenebris immerfas, quia, sicut ait *Apostolus*: *Sine Fide impossibile est placere Deo*. Postremo, ipsamet *Rachel* sat superque ostendit, se non esse Idolorum cultricem, quando *Labano*, patre suo, tentorium ipsius, ad quaerenda Idola sua, ingresso, illa *sestimans* (inquit Scriptura Sacra, *Genesis* cap. 31.) *abscondit Idola subter stramenta*, idest, sub clitelis *Camelerum*, & *sedit desuper*, & ne parenti suo, qui ad invenienda Idola sua omnes angulos cum magna sollicitudine, perscrutabatur, assurgere eogeretur, simulavit, & laborare fluxu mentiuorum, ideoque præ infirmitate assurgere non posse. Non est autem verosimile, *Rachelem*, si fuisset Idolorum cultrix, voluisse ea tam indecenter, tam irreverenter & abjecte tractare. Sed quorum igitur dices *Rachel* Idola patris sui suffurata est, si non esset Idololatriæ dedita? Huic questioni multifariam respondent Scripturæ Sacre Interpretes. Abtulit *Rachel* Idola patris sui, vel quia timuit, ne parens illa aspiciendo, & per illa augurando, cognosceret suam & ma-

riti *Jacobi* fugam, quam tamen volebat esse occultam; vel ut parenti Idola colendi occasionem adimeret; vel denique (quod ipse probabilius censeo) quia ejusmodi Idola ex pretiosa materia erant confecta, quæ *Rachel*, intentione compensandæ dotis, quam ei parens promiserat, & injuste non dederat, sibi vindicavit, eaque iusto titulo retinere posse sibi persuasit. Hæc autem *Labani* Idola, hebraice dicta *Teraphim*, erant statuarum, seu figurarum, aut imagines, humanam formam habentes, ut patet ex lib. 2. *Regum* cap. 19. v. 13. Hæc etiam voce Hebraica *Teraphim* proprie utitur Scriptura Sacra ad designandas illas statuas, quæ opera Dæmonum responsa dabant, ut videre est c. 18. v. 18. lib. *Judicum*, cap. 21. v. 21. *Ezechielis*, & cap. 10. v. 2. *Zacharia*.

D. Potestne *Judas*, qui Patriarchæ *Jacobi*, & *Lia* filius fuit, excusari a peccato, dum *Thamarem*, nurum suam, consupravit, quam tamen non nurum suam, sed scortum, seu meretricem esse putabat? Audivi quippe nuperrime virum quemdam eruditum, qui in publico cætu asserbat, scortationem fuisse licitam Israelitis ante Legem Mosaicam, idque se evincere posse putabat exemplo *Juda*, qui cum *Thamare*, quam meretricem esse credebat, scortatus est.

M. Priusquam tuæ difficultati faciam satis, historiam *Juda* cum *Thamare* congressus, sicut refertur cap. 38. libri *Genesis*, paucis describam, ex qua manifeste patebit, nec *Judam*, nec *Thamarem*, a peccato posse ullo pacto excusari. *Judas*, sicut in superiori Colloquio jam observavimus, inconsulto patre suo *Jacobo*, matrimonium inivit cum muliere Chananæa, ex qua tres filios suscepit, videlicet *Herem*, *Onanum*, & *Selam*. Primogenito filio suo *Her*, uxorem dedit nomine *Thamarem*. Sed, cum *Her* esset vir nequam in conspectu Domini, & ideo ab illo occisus, voluit *Judas*, ut *Onanus*, suorum filiorum alter, *Thamarem*, jure Leviratus, uxorem duceret, ad suscitandum semen fratri suo defuncto: *Ingrederere*, inquit ei, *ad uxorem fratris tui*, & *sociare illi, ut suscites semen fratris tui*,
tuo,

tuo. Ille, seu Onanus, sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi, fratris nomine, nascerentur; & ideo percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret, cap. 38. v. 8. 9. & 10. lib. Genesis. Mortuo Onano, iussit Judas tertio filio suo Sela, ut Thamarē acciperet uxorem ad suscitandum, jure itidem Leviratus, semen fratri suo Onano defuncto. At, cum Sela adhuc ætatem haberet intempestivam matrimonio, coacta est Thamar, ei desponsata, expectare, donec Sela, in ætatem matrimonio idoneam firmamque adolesceret. Tandem, promissis non stante Juda, eoque non dante Thamar jam adultum Sela maritum, quem ei promiserat, & ex jure Leviratus tenebatur; hanc nimiam dilationem ægre ferens Thamar, moræ impatiens, & habendæ prolis percupida, induit personam scorti, & meretricia specie atque habitu Judam, locerum suum, ad libidinem incitavit, a quo, postquam pro furtivo concubitu accepisset arrhabonem, seu anulum Juda, armillam, & baculum, quem præ manibus tenebat Judas, sese ei prostituit, duosque ex uno coitu concepit filios, Pharem & Zaram. Hætenus descripsi breviter Historiam Jude cum Thamar congressus. Nunc ostendendum mihi incumbit, scortationem non fuisse licitam Israelitis ante Legem Mosaicam, ac subinde nec Judam, nec Thamarē posse a peccato fornicationis excusari. Et primo quidem, scortationem non fuisse Israelitis licitam ante Legem Mosaicam docet Scriptura Sacra cap. 24. lib. Genesis, ubi, postquam Moyses narravit crudelitatem eadem Sichemitarum, factam a Simeone, & Levi, filiis Patriarchæ Jacobi, in ultionem stupri sororis suæ Dinæ, inducit Jacobum objurantem filios suos his verbis: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis, habitatoribus hujus terra. Cui paternæ objuratori confestim responderunt Simeon & Levi: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra? Quod certe responsum (si scortatio Israelitis ante Legem Mosaicam licita

fuisse) plane futile esset ad excusandam crudelissimam illam stragem, qua Simeon & Levi, ob stuprum sorori suæ Dinæ illatum, omnes ad unum Sichemitas intermeciōne deleverunt. Ut quid enim hi duo filii Jacobi, ira & furore perciti, tot tragædias excitassent, torque homines per summam immanitatem & perfidiam trucidassent, si tum temporis, id est, ante Legem Mosaicam, scortatio Israelitis licita esset? præterea, factum illud historicum de scortatione Jude cum Thamar, dum narrat Scriptura Sacra cap. 38. lib. Genesis, aperte declarat, scortationem non fuisse Israelitis licitam ante Legem Mosaicam. Ibi quippe legitur, quod cum Thamaris uterus, post tres menses a furtivo cum Juda concubitu intumesceret, nunciatum est Jude: Fornicata est Thamar, nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Quem nuncium audiens Judas, sceleris atrocitate percussus, in eam tulit duram sententiam: Producite eam ut comburatur. Attamen, dum Thamar duceretur ad poenam, & misisset ad Judam, locerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepti, cognosce cujus sit anulus, & armilla, & baculus. Hæc cum audisset Judas, sententiam, quam tulerat in Thamarē, revocavit, eamque ab indicta pœna liberam pronunciavit. Quis autem credat, Judam in Thamarē, fornicationis ream, & quam ipse prægnantem esse sciebat, tam gravi pœna animadvertere voluisse, illamque ultricibus flammis addici jussisse, si tum temporis, hoc est, ante Legem Mosaicam, scortatio, seu fornicatio, Israelitis licita fuisset? Denique, fornicatio non ideo mala est, quia Lege Mosaicæ prohibita est, sed ideo Lege prohibita est, quia per se & intrinsece est mala. Quo fit, ut non potuerit esse licita Israelitis ante Legem Mosaicam. Id confirmare non pigebit egregio S. Thomæ ratiocinio 2^o 2. Quæst. div. Art. II. ubi inquit, utrum fornicatio simplex sit peccatum mortale? Sic autem hanc quætionem solvit. Respondeo dicendum quod absque omni dubio tenendum est, quod fornicatio simplex sit peccatum mortale. Ad hujus autem evidentiam considerandum est, quod peccatum

catum mortale est omne peccatum, quod committitur directe contra vitam hominis: Fornicatio autem simplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vite ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & semina, quod in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam seminam, unam, vel plures, sicut patet in omnibus avibus. Secus autem est in animalibus, in quibus sola semina sufficit ad educationem fetus, in quibus est vagus concubitus; ut patet in canibus, & hujusmodi aliis animalibus. Manifestum est autem, quod ad educationem hominis non solum requiritur cura matris, a qua nutritur, sed multo magis cura patris, a quo est instituendus & defendendus, & in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis est, quod utatur vago concubitu; sed oportet quod sit concubitus maris ad determinatam seminam, cum qua permaneat, non per modicum tempus, sed diu, vel etiam per totam vitam. Et inde est, quod naturaliter est maribus in specie humana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc autem certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ semina, matrimonium vocatur, & ideo dicitur esse de jure naturali. Ex quo & Thomæ ratiocinio facile colligitur, fornicationem esse peccatum mortale; primo, quia est contra bonum procreationis. Fornicator quippe in coitu non intendit generationem prolis, sed effræni duntaxat libidini suæ vult indulgere. Secundo, fornicatio est contra bonum nutritionis, educationis, & instructionis prolis. Denique, fornicatio est contra divinam Ordinationem, quæ ab exordio Mundi fuit, & est, ut una uni conjungatur. Dixit enim Deus Adamo, primo omnium hominum parenti: *Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una, sive, ut habet. Textus Hebraicus, in carnem unam*, quia vir & mulier, qui eo junguntur actu, qui ad generis humani propagationem a natura est destinatus, una caro esse debent, idest, ita sibi arcta necessitudine adhære-

re, ita se amare, fidem sibi mutuo datam servare, & omnes amoris reciproci vices, communi convivio, perpetuo contubernio, bonorum & malorum communiione, inter se alternare debent, ut unam carnem, seu in unum & idem corpus coaluisse videantur. Qui ergo se carnali copula jungunt, nec una caro esse volunt, hoc est, per conjugium, perpetuumque contubernium sociari nolunt, hi profecto non solum non utuntur medio ad generis humani propagationem legitimo, verum etiam divinum Institutum violant, primordialeque de Matrimonio Legem, non Mosaicam duntaxat, sicut perperam sibi persuasit Joannes Marshamus, Scriptor Anglus, qui inter cetera opinionum portenta, quæ effutire illum non puduit, ausus est asserere in suo *Canone Chronico* pag. 17. ante Legem Mosaicam Hebræis inuuptis licitum fuisse corporis copiam pro libitu facere. Qui error ex his, quæ hæcenus diximus, abunde confutatus manet. Cum igitur fornicatio, seu fornicatio, non fuerit Israelitis ante Legem Mosaicam licita, sicut jam ostendimus, aperte sequitur primo, *Thamarem*, quæ data opera se meretricem simulavit, & meretricia specie atque habitu Judam, focerum suum, ad libidinem procreavit, sequæ ei prostituit, a peccato excusari nullatenus posse. Sequitur secundo, peccasse itidem Judam cum *Thamare* congressum, quippe qui petulanti libidine incensus, ad eam accessit, quam putabat meretricem, & illicitæ voluptatis fruitionem pactus, nefariæ libidini suæ frenâ laxavit. Hinc S. Thomas, loco mox a me laudato, sic respondet tertio, quod sibi proponit, argumento: *Judam autem necessarium non est a peccato excusare, qui etiam auctor fuit venditionis Joseph.*

D. Nimis morosum profecto te exhibes censorem, dum *Thamarem* a fornicationis peccato excusari haud posse asseveras. At, si ipse hæc in causa arbiter, ac iudex federem, a peccato eam liberam incunctanter pronunciarer, ob rectam, quam habuit, intentionem, dum ad suffurandum Judæ, foceri sui, concubitum impulsus est. Nec enim furtivum istum concubitum

expetivit *Thamar*, ut libidini indulgeret, sed quia marito, seu *Sela*, sibi promisso, & suo debito fraudata fuit a *Juda*, focero suo, & quia etiam ardenti flagrabat desiderio ex *Abrahami* stirpe, quæ a Deo benedicta erat, suscipiendi prolem. Quis autem inficiari potest, hanc fuisse bonam intentionem, rectum ac pium consilium? Cum igitur multi, quos consului, Theologi, nonnullas actiones excusant, quæ sine hac intentione factæ jure inculpantur, non video sane, cur *Thamarem*, cum bona intentione, pioque consilio operantem in concubitu, quem habuit cum *Juda*, a peccato fornicationis eximere nolis?

M. Recta illa intentio, piumque consilium, quo *Thamar* inducta est ad suffurandum *Jude*, foceri sui, concubitum, non potest illam a peccato fornicationis excusare propter duplicem rationem, quam hic subjicio. Prima hæc est: Duplex non bonorum officiorum genus distinguit *S. Thomas* Quodlibeto p. Art. xv. Aliud suapte natura, sive, ut loquuntur Theologi de Schola, intrinsece malum, & nullis additis circumstantiis emendabile. Tale est, Ex. gr. stuprum, seu fornicatio. Aliud est non bonorum officiorum genus, quod quidem in malum est propensum, & sua sponte inordinatum, sed tale tamen, ut quibusdam adhibitis circumstantiis, possit illis inordinationibus exui, immo laudabile fieri, quale est quod a *S. Thoma* ibidem commemoratur exemplum illius, qui propter maximas quasdam Ecclesiæ utilitates retineat plures Præbendas. Hoc jacto solidissimo in Doctrina morali *S. Thoma* fundamento, fateor ultro illas actiones, quæ non sunt suapte natura, idest, intrinsece malæ, sed duntaxat propendent in malum, nonnunquam fieri licitas, non sola & voluntaria directionis intentione, sed ex additis circumstantiis, quibus ad bonum reflectuntur, sicut conceptis verbis docet Angelicus Doctor, loco mox a me citato. At, actionem, quæ est intrinsece mala, qualis est fornicatio, posse adhibitis circumstantiis, vel solo bonæ intentionis flexu evadere bonam, hoc est, quod nego ac

pernego non solum cum *S. Thoma*, sed etiam cum *S. Augustino*, qui lib. contra Mendacium cap. 7. hæc habet: *Interest quidem plurimum, quæ causa, quo fine, quæ intentione quid fiat. Sed ea, quæ constat esse peccata, nullo causa bonæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bonæ intentione faciendæ sunt. Altera ratio, quæ probat recti finis intentionem, quam habuit Thamar, non posse a fornicationis peccato excusare, hæc est, quia, docent Theologi, recti finis intentionem opus, quod ex genere suo malum est, moraliter bonum non efficere, cum moralis bonitas non solum hauriatur ex bonitate finis, verum etiam ex bonitate objecti & circumstantiarum, & bonum ex integra causa, malum vero ex quocumque defectu censetur; alioqui gravissima peccata homicidium, furtum, duellum, sacrilegium, &c. quæ quis propter bonum finem perpetraret, puta ad impertiendam eleemosynam, ad tuendum honorem, ad vitam servandam, ad publicum aliquod bonum consequendum, facili negotio excusari possent, sicut ea excusare tentarunt nonnulli moderni molliores Theologi, qui per directionis intentionis methodum, quam excogitantur, amplissimam aperuissent viam ad excusandas excusationes in peccatis, nisi Ecclesia horrendas laxitates, ac corruptelas, quas in doctrinam moralem invexerunt, prescripisset. Esto igitur bona fuerit intentio, rectumque desiderium suscipiendæ prolis, quo *Thamar* flagrabat; prolem tamen ex furtivo *Jude*, foceri sui, concubitu expetere, turpe fuit & execrandum flagitium, quia sicut dicit *S. Augustinus* lib. 22. contra *Fausium* cap. 62. *Melius sine filiis remaneret (Thamar) quam sine jure matrimonii mater fieret.* Scio quidem *Judam*, cum facti *Thamaris* veritatem exploratam habuisset, seque sceleris participem esse intellexisset, hæc verba protulisse: *Justit me est, idest, Thamar.* Non me latet etiam quosdam Ecclesiæ Doctores, *S. Chrysostomum* Homil. 62. in *Genesim*, *S. Ambrosium*, lib. 3. Comment. in *Evangelium S. Lucæ*, & *Theodoretum* quæst. 95. in *Genesim*, excu-*

excusare intentionem & consilium *Thamaris*, quæ non impulsu libidinis, sed amore suscipiendæ prolis, furtivum concubitum *Judæ*, socero suo, concessit. Verum, ut candidè fatear, nihil inde ad excusandum *Thamaris* factum extundi, seu elici potest; primo, quia *Judas* non dixit de *Thamare*, quod esset se ipso sanctior, aut castior, sed tantum quod esset se ipso *Justior*, quod certe verissimum est; *Judas* enim promissa & pacta sua minime servaverat, & injuste impediēbat, ne *Thamar* prolem ex *Sela*, quem maritum ei promiserat, & dare tenebatur, susciperet. Secundo, *Judas*, his verbis: *Justior me est*, innuere duxerat voluit, *Thamarem*, quæ ejus concubitum appetierat, non turpis libidinis causa, sed honesto suscipiendæ prolis desiderio impulsam, minus esse ream, quam ipse severa erat, qui turpis ardore libidinis flagrans ad *Thamarem* accesserat; sed illam infontem nequaquam pronunciavit. Sic verba hæc *Judæ* interpretatur *S. Hieronymus* in libro Traditionum Hebraicarum in Genesim: *In Hebræo*, inquit sanctus ille Doctor, *habet*: Justificata est ex me, (seu *Judas*) non quod justa fuerit, sed quod comparatione illius (seu *Judæ*) minus mali fecerit, nequaquam vaga ad turpitudinem, sed liberos requiringdo. Postremo, *Thamarem*, ob illud honestum, quod habuit, suscipiendæ prolis desiderium, nulla sordida libidine confurcatum, excusant mox citati Ecclesiæ Doctores, eam tamen non absolvunt, quia hæc *Thamaris* intentionis honestas in actionem ex se & intrinsece malam refundi non potuit, eamque efficere bonam, tametsi actionis malitiam minuerit, & a tanto, non a toto, ut post sanctum *Thomam* docent Theologi, eam excusaverit.

D. Referendo superius historiam *Judæ* concubitum cum *Thamare* observasti, *Judam* tres habuisse filios, *Herem* videlicet, *Onanum*, & *Selam*: primogenito filio *Heri* nuptam esse *Thamarem*, sed, eo mortuo, absque prole, *Onanum*, alterum *Judæ* filium, uxorem, jure leviratus, duxisse *Thamarem*, viduam fratris sui *Her* demortui absque liberis; denique,

demortuo itidem *Onano* absque prole; *Selam*, qui erat tertius *Judæ* filius, eodem jure leviratus, uxorem accepisse *Thamarem*, viduam, ut suscitaret semen fratri suo *Onano*, quæ vivis abierat nullis procreatis liberis. Jam probe scio, jus leviratus in eo situm esse, quod frater demortui fratris sui sine prole uxorem viduam ducere tenebatur, eique suscitare semen, seu prolem, quæ fratris defuncti stirpem propagaret. Quæ de re *Moses* cap. 25. Libri Deuteronomii v. 5. specialem tulit Legem, his verbis conceptam: *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex his absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui*. Hanc, inquam, de Leviratu Legem a Moyse institutam esse scio. Sed inde emergit difficultas, quam mihi in præsentia expedit velim. Dicas enim, fodes, quomodo fieri potuerit, ut hanc de Leviratu Legem, cujus auctor ac conditor fuit *Moses*, notam habere & observare potuerint *Judas*, alique Patriarchæ, qui ante Legem Mosaicam vixerunt?

M. *Judas*, alique Patriarchæ, qui ante promulgationem Legis Mosaicæ vixerunt, prædictum jus Leviratus per specialem divinam revelationem notum habuerunt, & observarunt, ut constat jam adducto exemplo filiorum *Judæ*. Voluit quippe Deus triplici potissimum de causa, ut jus Levirationis, quo frater defuncti fratris absque prole uxorem viduam ducere tenebatur, & fratris semen excitare, seu prolem, quæ ejus familiam propagaret, observaretur a sanctis Patriarchis, qui vixerunt ante legem Mosaicam; primo, ne familiarum Israelitarum numerus minueretur, & ne hæreditates Tribuum ac familiarum promiscue confunderentur, quod accidisset, si viduæ alienis viris nupssissent, bona enim sua in exteris familiis transivissent. Deinde, hoc jus Leviratus voluit Deus ut Patriarchæ, etiam ante Legem Mosaicam observarent, quo jus promogenituræ, addictæque ei benedictio in familia continuarentur ad præfigurandum Messiam, qui (ut inquit Apostolus in Epistola ad Ro-

manos cap. 8. v. 29.) est *Primogenitus in multis fratribus*. Denique voluit Deus, ut Patriarchæ, qui vixerunt ante Legem Mosaicam, observarent jus Levirationis, quod postea per Legem *Moyſis* posteris faciendum, & præscribendum erat, quo Hebræi, Majorum suorum excitati exemplo, jus illud Levirationis, moremque ducendi uxorem fratris sine liberis defuncti, in Lege Mosaicâ præceptum, promptius ac facilius observarent. Non clam me est, *Joannem Marshamum*, vanis conjecturis indulgentem, ausum fuisse asserere, Patriarchas ante Legem Mosaicam, mutatos fuisse ab Ægyptiis hoc jus Leviratus, seu morem ducendi uxorem fratris absque prole defuncti; eumque ad tam inauditi hæcenus paradoxii probationem citare quamdam Legem ab Imperatore *Zenone* latam (quæ extat lib. 5. *Iustiniani Codicis*, Tit. vi. L. viii.) in qua laudatus Imperator narrat, quosdam Ægyptios idcirco mortuorum fratrum conjuges sibi matrimonio copulasse, quod post illorum mortem mansisse virgines dicebantur, ideoque districte in hac Lege inhiberi *Zeno* Imperator, ne quis, ad exemplum Ægyptiorum, hujusmodi nuptias contrahere præsumat. At, hæc *Marshami* probatio quam jejuna, quam sublesta & frigida sit, nemo est, qui statim non videat. *Zeno* siquidem Imperator non ait, receptum hunc apud Ægyptios morem, & ex jure, patriæ Instituto ab illis observatum, ut defunctorum conjuges, sibi matrimonio jungerent, sed solum ait, id solenne duntaxat fuisse quibusdam Ægyptiis: *Licet quidam Ægyptiorum*, sunt ipsissima verba *Zenonis* Imperatoris. Præterea, mos ille, qui apud quosdam Ægyptios invaluerat, uxores fratris defuncti sibi matrimonio sociandi, eo duntaxat casu locum habebat, quo mortuus frater non convenisset cum sua conjuge, idest, matrimonium cum ea non consummasset: adeo ut post mariti mortem virgo permanens diceretur. At, dispar omnino fuit, ac longe lateque discrepans Juris Leviratus ratio apud Hebræos, quia, juxta, jus Leviratus, quod fuit in usu apud Hebræos ante Legem,

Mosaicam, quodque postea sancitum est in Legem Mosaicâ, matrimonium conjugum jam supponebatur consummatum, & frater uxorem fratris absque liberis defuncti ducere obstringebatur ad suscitandum defuncto fratri semen, & ejus hæreditatem una cum benedictione primogeniti in familia conservandam. Postremo Imperator *Zeno* imperare cœpit anno cccclxxiv. Quo pacto igitur *Marshamus* ex ea recentiori *Zenonis* Lege, sibi, aliisque persuadebit, jus Leviratus ante *Jude* Patriarchæ tempora, & ante Legem Mosaicam apud Ægyptios ibi invaluisse, ibique obtinuisse? Ad summum ex ea Imperatoris *Zenonis* Lege colligi potest, Ægyptios jus Leviratus, aliosque Hebræorum ex Lege Mosaicâ ritus mutatos esse, eosque, Imperante *Zenone*, adhuc observasse. Ceterum, Patriarcham *Juda*, jus Leviratus a more Ægyptiorum in familiam suam recepisse, sicut comminiscitur *Marshamus*, tam falsum est, quam quod maxime, cum *Judas* id temporis, idest, quando filius ejus *Onanus* jure Leviratus, matrimonium inivit cum *Thamar*, uxore fratris sui *Her*, defuncti absque liberis, necdum in Ægyptum profectus esset, nihilque negotii, societatis, & consuetudinis adhuc habuisset cum Ægyptiis, sicut convenit inter omnes Scripturæ Sacræ Interpretes, quamvis in assignanda hujus Historiæ *Jude* & *Thamaris* epocha non una sit apud illos sententia. Alii nanque putant, hanc *Jude*, & *Thamaris* historiam contigisse ante venditionem *Josephi*. Alii vero existimant, hanc *Jude*, & *Thamaris* historiam contigisse post venditionem *Josephi*. Sed, ut ut sit de istius historiæ epocha, quam certe ac præcise non designat, & definit Scriptura Sacra, in confesso est apud omnes, hanc historiam *Jude*, & *Thamaris* contigisse, antequam Patriarcha *Judas*, una cum patre suo *Jacobo* ingroderetur in Ægyptum, eique aliqua cum Ægyptiis intercederet consuetudo. Facessat itaque *Marshamus*, qui facilius oleum ex pumice extunderet potuisset, quam ex memorata *Zenonis*, Imperatoris, Lege elicere, jus Leviratus, seu morem, quo fratres tenebantur uxores fratrum absque liberis defuncto-

storum sibi matrimonio copulare, jam apud Ægyptios ante Patriarchæ Jude tempora, hoc est, ante Legem Mosai- cam invaluisse.

D. Cum de venditione *Josephi* mox mentionem feceris, obsecro te, ut mihi exponas, quale sit nomen, quod *Pharao*, Rex Ægyptiorum, postquam somniorum suorum a Patriarcha *Josepho* explicationem accepisset, imposuit eidem Patriarchæ *Josepho*? Legi siquidem in Scriptura Sacra, *Pharaonem* vertisse nomen *Josephi*, & vocasse eum Lingua Ægyptiaca, Salvatorem Mundi: Dixit Rex ad *Joseph*: Ego sum *Pharao*, absque tuo imperio non movebit quisquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti: verisque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi, Genes. cap. 41. v. 44. & 45. Velim igitur scire, an nomen Patriarchæ *Josepho* a *Pharaone*, Rege Ægyptiorum, impositum vere in Lingua Ægyptiaca significet Salvatorem?

M. Tametsi, ut candide fatear, Linguam Ægyptiacam profuse ignorem, & eam nequidem a limine salutaverim, nihilofecius (ne ad aquas omnino hæcere videar) referam hic breviter quid circa ethymologiam Ægyptii nominis, quod Patriarchæ *Josepho* indidit *Pharao*, Ægyptiorum Rex, sentiant viri eruditi. Dein, eam, quæ mihi magis arridet, sententiam, quamque tu tenere debes, indicabo. Dudum quærent Scripturæ Sacræ Interpretes, utrum nomen, quod *Josepho* Patriarchæ imposuit Rex *Pharao*, Salvatorem Mundi significet, an vero revelatorem arcanorum, seu absconditorum re- pectorem. *Lyranus*, Lingux Hebræicæ peritissimus, daturus hujus Ægyptii nomi- nis etymon, hæc scribit: In Hebræa, inquit, sic dicitur, & vocavit *Pharao* nomen *Joseph* *Zaphnath Paneah*, quod in Hebræica Lingua significat occultum revelans, secundum quod dicunt Hebræi & Hieronymus, & est convenientis ipsi *Joseph*, qui revelavit ea, quæ erant aliis occulta ut patet per prædicta. Utrum autem idem nomen in Lingua Ægyptiaca, significet Salvatorem Mundi, nescio, nisi quantum dicit translatio nostra (seu vulgata editio) quia Linguam Ægyptiacam penitus igno-

ro. Hactenus *Lyranus*, qui censet, no- men Patriarchæ *Josepho* a Rege impositum significare hebræice *Revelatorem occultorum*, sed non *Salvatorem*. In eandem *Lyrani* interpretationem abeunt *Oleaster*, *Joannes Gregorius* in notis & Observatio- nibus in loca aliquot Scripturæ Sacræ c. 16. & aliqui periti Rabbini. At, ista no- minis *Josepho* a *Pharaone* impositi inter- pretatio non probatur doctissimo *Patri Guillelmo Bonjour*, Ordinis Eremitarum S. *Augustini*, qui Romæ anno MDCXCVI. eruditam Dissertationem edidit De nomi- ne Patriarchæ *Josephi* a *Pharaone* imposi- to, in qua omnigeno antiquitatis argu- mento, multisque perdoctis observationi- bus, ex antiquissimis Lingux Ægyptiacæ fontibus hauritis, probat, nomen Patriar- chæ *Josepho* a *Pharaone* impositum signifi- care in Lingua Ægyptiaca SALVATO- REM. Sed præcipue Cl. ille Scriptor sententiam suam adstruit ex vetustis Num- mis & Inscriptionibus *De Serapide*, quem tanquam Deum colebant Ægyptii, & in- cusus simulacro quidam sancti Patris, Pa- triarcham *Josephum* adumbratum esse tra- diderunt. In his namque Inscriptionibus *Serapis* appellatur *Servator*, ut patet ex ista de *Serapide* Inscriptione, quæ extat apud *Gruterum* pag. 85. num. 3.

DEO
IN VICTO
SERAPIDI
SERVATORI.

Est etiam vetus Inscriptio de *Iside*, in- dividua *Serapidis* comite, quamque Ægy- ptii invocant tanquam *Deam salutis* in memoriam salutis per Servatorem *Josephum* lata. Hæc autem Inscriptio; *Isidi Salutaris* nuncupata, extat apud *Gruterum* pag. 83. num. 15.

SÆCULO FELICI.
PHISIAS. SACERDOS.
ISIDI. SALUTARIS.
CONSECratio.

Advertit tamen eruditus *Guillelmus Bon- jour*, imperitum Scalptorem *Isidi Salutaris* mendose posuisse pro *Isidi Salutaris*.

D. Age nunc, & indica, si placet, quæ- nam ex his, quas mox adduxisti, de no- mine Patriarchæ *Josepho* a *Pharaone*, Ægyptiorum Rege imposito, interpretatio- nibus.

nibus, sit probabilior, & cui adhærere debeam?

M. Vera & genuina nominis Patriarchæ Josephi impositi interpretatio ea est, quæ Josephum fuisse a Rege Pharaone appellatum SALVATOREM MUNDI statuit. Hæc enim interpretatio apprime consona est Editioni vulgata, quæ, ut antea dixi, cap. 41. lib. Gen. v. 45. hæc habet: *Et vocavit (cen Pharaon) eum (idest, Patriarcham Josephum) Lingua Ægyptiaca SALVATOREM MUNDI.* Porro, ab Editione Vulgata, quam Oecumenicum Concilium Tridentinum authenticam declaravit, & Ecclesiæ nſui consecravit, discedere nefas est: Præterea, hanc interpretationem suo calculo probant sancti Patres *Augustinus & Hieronymus*, quorum prior lib. Quæst. super Gen. quæst. 135. ait: *Hoc nomen interpretari dicitur, occulta revelavit, ex illo utique, quod somnia (Josephus) Regi aperuit. Ægyptia vero Lingua Salvatorem Mundi perhibent isto nomine appellatum, quibus verbis palam innuit S. Augustinus, non solum sibi, sed & pluribus aliis probatam fuisse ejusmodi interpretationem: Ægyptiaca vero Lingua Salvatorem Mundi perhibent isto nomine appellatum. Id ipsum quoque tradidit S. Hieronymus lib. Traditionum Hebraicarum in Genesim, ubi hæc habet: Licet Hebraice hoc nomen absconditorum repertorem sonet, tamen quia ab Ægyptio ponitur, ipsius Lingua debet habere rationem. Interpretatur ergo sermone Ægyptio Zaphanath Phanece, sive, ut septuaginta transferre voluerunt Ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, id est, quod orbem terre ab imminente famis exordio liberavit. Auctoritas autem S. Hieronymi hac in re præsertim magni ponderis esse debet, quippe qui Linguam Ægyptiacam apprime callebat. Epistolæ enim, quas S. Pachomius, Cornelius, & Cyrus Ægyptio sermone ad se ultro citroque scribebant, Latinas ille fecit, simplicitatem sermonis Ægyptii imitatus, sicut ipse testatur Præfatione in Regulam S. Pachomii: *Ajunt, inquit, Thebæi, quod Pachomio, Cornelioque & Syro, qui usque hodie ultra centum & decem annos vivere dicuntur, Angelus lingua**

mystica scientiam dederit, ut scriberent sibi, & loquerentur per alphabetum speciale, signis quibusdam & symbolis absconditos sensus involvens: quas nos epistolæ, ita ut apud Ægyptios, Græcosque leguntur, in nostram linguam vertimus, eundem, ut reperimus; elementa ponentes; & quæ simplicitate Ægyptia sermonis imitati sumus, interpretationis fides est, ne viros Apostolicos, & totas gratias spiritualis sermo Rethoricus immutaret. Cum igitur S. Hieronymus Lingua Ægyptiaca fuerit peritus, debet omni procul dubio esse testis locupletissimus, omnique exceptione major, significationis vocabulorum hujus linguæ, hisque omnibus Scriptoribus præferendus est, qui, nulla Ægyptii sermonis ratione, aut noticia habita, nomen Josephi, a Pharaone, Ægyptiorum Rege, impositum Revelatorem arcanorum interpretantur.

D. Ex his, quæ in nostro primo Colloquio in Historiam tertix Mundi Ætatis de habitatione Israelitarum in Ægypto narrasti, satis compertum habeo, tribus porissimum rebus hanc habitationem insignitam atque nobilitatam fuisse. Primum enim *Josephus* eo tempore universam Ægyptum summo cum imperio, & secundus a Rege gubernavit, eoque superflite omnia propria & læta fuerunt Hebræis. Deinde, post mortem *Josephi* perinſignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, quamvis durissima servitute ab Ægyptiis opprimerentur. Demum, eorum liberationem atque exitum ex Ægypto tot & tanta tunc a Moysæ edita prodigia illustrem ac mirabilem reddiderunt. Hæc, inquam, ex his, quæ de habitatione Israelitarum in Ægypto narrasti, satis comperta & explorata habeo. Sed nonnihil difficultatis patior circa stirpis Israeliticæ multiplicationem in Ægypto. At enim, certum est septuaginta tantum animas, ut loquitur Scriptura Sacra, seu septuaginta duntaxat Israelitas familiæ Patriarchæ *Jacobi* descendisse in Ægyptum, & habitationem Israelitarum in Ægypto fuisse tantummodo ducentorum & quindecim annorum; atqui tamen, quando Israelitæ profecti sunt ex Ægypto, fuere (sicut legitur lib. Exodi cap. 12. v. 37.) sex-

cen-

centa armatorum millia, nec eum in numerum vendere pueri, aut mulieres, fortasse nec calones, nec lixæ, sed solum illi, qui proprie militum loco poterant censeri. Qui igitur, amabo te, fieri potuit, ut ex tam paucis Israelitis, qui in Aegyptum ingressi sunt, tam exiguo tempore, tantus hominum prodierit numerus?

M. Nonnulli Scriptores, ut ab hac, quam proposuisti, difficultate sese expediant, ajunt, Israelitas mansisse in Aegypto per quadringentos triginta annos, ac subinde mirum non esse, si per tantum temporis intervallum in hunc immensum, qui percensetur Exodi cap. 12. v. 37. numerum excreverint, quando egressi sunt ex Aegypto. Verum, hanc sententiam jam falli convicimus in nostris Colloquiis in Historiam secundæ Mundi Aetatis, ubi, explicando hæc verba, quæ Deus (c. xv. lib. Genesis) dicit Abrahamo, in Chanaanæ Regione jam habitanti: *Scito prænosces quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subicient eos servituti, & male tractabunt eos annis quadringentis, ostendimus, per terram non suam, tum terram Chanaanam, tum Aegyptum designari, adeo ut anni Hebræorum peregrinationis, quam Deus eo loci futuram prædixit Abrahamo, duas in partes æquales distribuendi sint, & ducenti quindecim peregrinationi eorum in terra Chanaan, ducenti vero & quindecim alii anni peregrinationi eorum in terra Aegypti sint assignandi. Quod quidem, ut magis hujusce rei pateat veritas, duobus momentis hic confirmare non pigebit. Primo, hæc quadringentorum & triginta annorum summa ad servitutem Aegyptiacam referri citra errorem non potest, quia generationes, quas toto eo tempore, quo Israelitæ manserunt in Aegypto, percenset Moyses, id minime patiuntur. Caath siquidem filius Levi cum patre suo, & avo Jacobo descendit in Aegyptum (Gen. cap. 46. v. 11.) Amram autem filius Caath, pater fuit Moysis. Quis autem tam bonus, ut credat, unam, vel duas generationes per 430. annos ea ætate protendi potuisse? Præterea, 430. annos peregrinationis Hebræorum, de*

qua loquitur Scriptura Sacra, putandos esse non ab ingressu Israelitarum in Aegyptum, sed ab eo tempore quo Deus dixit Abrahamo: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*, concors est omnium Scriptorum, cum Græcorum, tum Latinorum, necnon peritorum Rabbiorum sententia. Veteres solum hic ponam Scriptores Græcos, quales sunt Eusebius in Chronicis, Epiphanius in Ancorato cap. 12. Chrysostomus Homil. 37. in Genesim ut de Cedreno, Zonara, & juniorum aliis sileam. E Latinis vero laudabo S. Hieronymum Comment. in Cap. 3. Epist. ad Gal. S. Augustinum cap. 16. libri 16. De Civitate Dei, & quæst. 47. in Exodum, Severum Sulpicium lib. 1. Sacræ Historiæ, ut nihil dicam de modernorum Scripturæ Sacræ Interpretum copia, quorum hic catalogum texere nimis longum foret. Denique, inter Judæos huic sententiæ aperte suffragatur Josephus lib. 2. Antiquitatum Judaicarum cap. 5. ubi conceptis verbis ait, Hebræos profectos fuisse ex Aegypto anno, post Patriarchæ Jacob migrationem in Aegyptum, ducentesimo quinto decimo. Josephum, Hebræum, in hoc computo ducentorum & quindecim annorum habitationis Hebræorum in Aegypto, sequuntur R. Levi Ben Gerson, R. Salomon, & Rabbini in Seder Olam. Huic igitur tot Scriptorum, in eandem sententiam conspirantium, calculo adhxere debemus, planeque cum illis affirmare, initium quadringentorum triginta annorum peregrinationis Hebræorum, cujus mentionem facit Scriptura Sacra, non esse arcescendum ab ingressu Populi Israelitici in Aegyptum, sed a tempore promissionis a Deo factæ Abrahamo: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*, ita ut Israelitæ una cum Abrahamo, Isaac, & Jacobo peregrinati sint in Terra Chanaan per annos ducentos quindecim, & deinde habitaverint in Aegypto per alios ducentos & quindecim annos. Sed, si ita sit, inquires, quo pacto fieri potuit, ut ex septuaginta illis animabus, seu Israelitis, qui cum Patriarcha Jacobo ingressi sunt in Aegyptum, prodierit, intra spatium ducentorum & quindecim an-

annorum, ingens illa & stupenda Israelitarum multitudo, quæ prævaleret Ægyptiis; tamque gravem metum conciret Pharaoni, Ægyptiorum Regi, ut obstetricibus mandaret, ut quoties mascululi apud Hebræos nascerentur, eos interficerent? Huic difficultati tuæ respondebo cum S. Augustino in libro *Questionum in Genesim*, quæst. xlvii. His (ccxv. annis) quantum multiplicari potuerint Hebræi, si fecunditas hominis consideretur, adjuvante illo, qui eos voluit multiplicari, reperietur, non esse mirum, quod in sexcentis millibus peditum egressus est populus. Et sane, ut obiter dicam, si tres filii Noemi, Semus, Chamus, & Japhethus a Diluvio usque ad divisionem terræ, seu dispersionem hominum, quæ facta est anno circiter centesimo nonagesimo secundo a Diluvio pares fuerunt procreandis hominibus, qui ad Turrim Babylo-nicam struendam, diversaque condenda Regna sufficere potuerunt, sicut ostendimus in nostris Colloquiis in Historiam secundæ Mundi Etatis; quidni credibile erit, potuisse Israelitas intra spatium ducentorum & quindecim annorum ita sobolescere ac multiplicari in Ægypto, ut in numerum sexcentorum millium hominum armatorum, divina maxime favente ac secundante benedictione excreverint, quando sunt egressi ex Ægypto?

D. Dixisti, si bene memini, in superiori Colloquio, Regem Pharaonem, ab obstetricibus Hebræis, quibus ipse præceperat, ut puerulos Hebræorum, recens ex utero materno egressos interficerent, officioso mendacio fuisse delusum. Quæro nunc, quodnam fuerit istud officiosum obstetricum Hebræarum mendacium? & an revera fuerit peccatum?

M. Illud officiosum obstetricum Hebræarum mendacium, in hoc situm est, quod hæc obstetrices, timentes Deum, & nolentes obtemperare crudeli Mandato Regis de macandis maribus Hebræorum, irato Pharaoni responderunt: *Non sunt Hebrææ, sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim habent obstetricandi scientiam, & priusquam veniamus ad eas, parium.* Exodi cap. 1. Subdit autem Scriptura Sacra ibidem: *Et quia timeverunt obstetri-*

Hist. Vet. Test. Tom. II.

ces Deum, adificaverit eis domos. Dubium non est, quin obstetrices illæ mentitæ sint, non quidem animo fallendi, sed misericordiam præstandi, sed nullo modo mentiendum eis. Unde cum Scriptura Sacra dicit, eas a Deo fuisse mercede donatas, respondet S. Augustinus lib. *Contra Mendacium* n. 32. alias cap. 15. *Non ideo factum, quia mentita sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt.* Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Et inferius num. 34. alias cap. 17. *Sed dicit aliquis: ergone obstetrices illæ melius fecissent, si nullam misericordiam præstissent? Imo vero illæ mulieres Hebrææ, si essent tales, de quibus querimus, utrum sit eis aliquando mentiendum, nec aliquid falsi dicerent, & sacra ministeria de parvulis occidendis liberrime recusarent. Sed, inquires, ipsa morentur. At vido quid sequatur: morentur animi celestis habitationis incomparabiliter ampliore mercede, quam domus illæ, quas sibi fecerunt, in terra esse potuerunt: morentur futura in æterna felicitate, mortem perpesse pro innocentissima veritate.* Huic Doctrinæ S. Augustini non solum subscribit S. Thomas, ejus fidelissimus discipulus, sed tota ei constanter adheret sanctioris Ethicæ Schola, quæ omne mendacium in quocumque casu, omnem fictionem, aut dissimulationem, vel restrictionem mentalem, vel quemlibet verborum ancipitis significationis usum, quo decipi possint homines, & candor Christianus infici, suis penitus interdicit, & damnat.

D. Cum istud officiosum mendacium, ab obstetricibus Hebræis prolatum, a peccato excusari non debere censeas, non excusabis iridem, opinor, a peccato Israelitas, qui vasa aurea & argentea, ceteraque divitem, Ægyptiorum suppellectilem, quam mox ex Ægypto discessuri ab illis mutuati fuerant, fraudulenter absumulerunt, suffurati sunt, suumque in usum vendicarunt.

M. Non ita est, sed potius censeo, Israelitas, qui Ægyptiorum bona suum in usum vendicarunt, non peccasse. Primo, quia Deus, qui omnium bono-

D

rum

rum Dominus est, voluit, ut Israelitæ, qui multis injuriis vexati, durisque ac iniquis laboribus, absque ulla mercede, fuerant ab Ægyptiis tempore captivitatis oppressi, terrenis bonis locupletarentur, quibus, Ægyptiis, densissimis Idololatriæ tenebris immerisi, ad substitutionem falforum suorum Numinum in injuriam Creatoris præpostere abutebantur. Præterea, id confirmari potest exemplo Patriarchæ Jacobis, qui, ut superius dicebamus, dum peculiari usus artificio gregem suum auxit, non peccavit, non injusta fraude focerum suum delusit, tum quia hujusmodi artificium Jacobus a Deo edoctus est per Angelum: Tum quia etiam nullam, post tot annorum famulatum, nihil mercedis acceperat Jacobus a focero suo Labano. Tum quia denique, Patriarcha Jacobus nihil sibi sumpsit, quod non debebatur; sed arte providit, ne quæ conventiones sue erant, a focero sibi contra jus eriperentur. Et sane, quam alienus fuerit Jacobus a surripientis foceri bonis ex pacto sibi non debitis, non aliunde melius disci potest, quam ex ipsius verbis: Ecce enim quam hoc sibi a Labano, focero suo, exprobratum indigne ferat: *Quam ob culpam meam, ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, & scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tue?* Gen. cap. 31. v. 36. & 37. Cave tamen, ne putes, me hic patrocinarî velle Doctrinæ recentis Scriptoris Baunii, qui in sua Summa morali pag. 213. & 214. sextæ Editionis, quam præ manibus teneo, hæc de famulis bona dominorum occulta compensatione surripientibus, habet: *Famuli, qui de stipendiis suis queruntur, possunt ea augere, tantum ex bonis domini sibi corridentes, quantum sufficit ut suis laboribus merces respondeat? Possunt omnino aliquando id licite facere, veluti sitam inopes operam suo domino locarunt, ut quodvis pretium ab eo accipere coacti sint: deinde, si vulgo ob similia officia famuli majori mercede conducantur. Cave, inquam, ne putes, hanc Baunii doctrinam illicitam, perniciosam, divinæ, naturali, humanæ Legi contrariam, omnibus familiis*

pestiferam, fovendisque domesticis furtis accommodatam, me hic approbare velle, a qua tam alienus sum, quam qui maxime. Nec enim jus est famulis in Domini, seu heri, bona qui pactis non deest; nec Deus illis, itidem ut Israelitis, bonorum domini possessionem adjudicavit. Quocirca, lubentissime subscribo censuræ, quam doctrinæ Baunii furtum famulis concedentis, duæ præstantissimæ Facultates, Parisiensis nempe, & Lovanienfis jure optimo inoffertunt. Parisiensis Censura anno MCCXXI. in Baunium lata sic habet: *Falsa est & periculosa, & domesticis furtis viam aperiens. Censura Lovanienfis his verbis concepta est: Hac assertio falsa est, naturam hominis de se pronam ad malum præcipitans in furtis, ac domesticam pacem perturbans eo vel potissimum quod ista compensatio ipsorummet famulorum & famularum judicio relinquatur.*

D. Si Baunii, aliorumque ejusdem farinae Casuistarum, qui puritatem Doctrinæ moralis Christianæ variis corruptelis & laxitatibus depravarunt, detesteris doctrinam, ipse, ut ingenue dicam, non minus odi & exector quosdam Scriptores prophanos, qui Sacram Historiam de exitu Israelitarum ex Ægypto, eorumque Instituti ausi sunt multis fabulis & insulsis figmentis interpolare, distantes, liberationem Judæorum ex Ægypto non factam esse a Deo per Moysen potenti virtute miraculorum, sed potius Judæos, quos ajunt, fuisse agmen hominum, qui impetigine, seu scabie & lepra in Ægypto erant infecti, per ignominiam, & ne pestis illa ad plures serperet, e tota Ægypto esse expulsos, una cum Moysæ, eorum Duce, qui itidem scabiem & vitiliginem patiebatur. Hos inter Scriptores, unum, quem nunc penes me habeo, proferam Cornelium Tacitum, qui Historiarum lib. v. cap. 3. & 4. hæc habet: *Plurimi Auctores consentiunt, orta per Ægyptum tæbe, quæ corpora scdaret, Regem Ochorim, adito Hammonis Oraculo, remedium petentem, purgare Regnum, & id genus hominum, ut invisum Deis, alias in terras abehere iussum. Sic conquistum collectumque vulgus, postquam*

quam vastis locis relictum sit, ceteris per lacrimas torpentibus, Moſem, unum exulum, monuisse, ne quam Deorum hominumve opem expectarent, ab utrisque deserti; sed sibi met, ut Duci cœlesti, crederent, primo cuius auxilio credentes, præsentis miseria populi esset. Assensura, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil aque quam inopia aqua fatigabat. Jamque haud procul exiit, totis campis procubuerant: cum grex asinorum agrestium, e pastu in rupem nemore opacam concessit. Secutus Moſes conjectura herbi di soli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: Et continuo sex dierum iter emensi, septimo palſis cultoribus, obtinuerunt terras, in quibus Urbs & Templum dicata sunt. Moſes, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. Esfigiem animalis (leu asini) quo monstrante, errorem sitimque depulerant, penetrati sacravere, &c. Hæc & alia id genus ibidem scribit Cornelius Tacitus, quem non pudet, veram, quam tenuit Moſes, exitus Israelitarum ex Ægypto, totiusque Gentis Judaicæ Historiam putidis mendaciis interpolare. Sed eum Cornelius Tacitus longe post tempora Moſis vixerit, scire vellem, an ejusmodi figmenta proprio Marte proderit, aut ex antiquioribus Scriptoris ea hauserit?

M. Ithæc male confarctata figmenta hausit Cornelius Tacitus ex antiquioribus Scriptoris Ethnicis, videlicet ex Manethone in Ægyptiacis, Chæremone, Lysimacho, sed potissimum ex Apione, Grammatico Alexandrino, qui sub Imperatoribus Tiberio, Caio, & Claudio vixit, quem Josephus, Hebraus, data opera duobus libris perdocte confutavit, Gentisque Judaicæ Historiam ab illius Ethnicis Scriptoris mendaciis, & calumniis egregie vindicavit. Non is certe ego sum, qui velim singulas hic inferere rationes, quibus Josephus illorum male feriatorum Scriptorum deliramenta refellit; id enim longius me abduceret, sed tantum breviter referam præcipuas Josephi rationes, quibus tres insignes calumniae

horumce Scriptorum Ethnicorum, qui odio plusquam vatiniانو Gentem Judaicam proſequiebantur, facili negotio dispunguntur. In primis, falsum est, Judæos, dum egressi sunt ex Ægypto, scabie, lepra, aliisque generibus morborum laborasse, sicut calumniantur isti Scriptores; nam si his morbis languissent revera Judæi, quo pacto, quæſo, tantum iter agere, fuisse vincendis hostibus pares esse potuissent? Apagæ fabulam tam crasso filo contextam. Alteri calumniae, quam isti Scriptores inferunt Moysi, dicentes, eum fuisse Ægyptium; Sacerdotem Heliopolitanum, nomine Osarsiphum vocatum, & lepra infectum cum aliis ex Ægypto fuisse pulsum, ac tandem illorum exulum Ducem factum, mutasse nomen suum, & deinceps Moysen ab istis exulibus, qui fidem ei obitrinxerant, appellatum esse: huic, inquam, atroci calumniae, sic respondet Josephus lib. 1. contra Apionem: Quod vero hujus calamitatis, seu lepræ, corpus expertus habuit Moyses, ipsius dicta indicant. Leprosi enim & opidis & vicis interdixit, ut seorsum in loco vestitu agant, & eum, qui eos attigisset, aut sub idem tectum successisset, pro impuro habet. Quin etiam, si eo morbo laborari, & in pristinum statum restitui contingat, præscripsit certas purificationes, mundationes, & fontanarum aquarum lavacra, & omnium pilorum abrasiones, multisque & variis sacrificiis peractis, tum demum sanctam Urbem adeundam. Atque contra par erat, qui talem calamitatem, seu lepram, expertus esset, providentiam aliquam ac humanitatem exhibere simili infortunio pressis. Non solum autem de leprosis sic Leges tulit (Moyses) sed neminia quidem corporis parte mutilatos ad sacrorum curam admisit. Sed etiam si Sacerdoti tale aliquid accidisset, honore eum privavit. Quomodo igitur verisimile est, illum has adversus semetipsum cum opprobrio suo damnoque tulisse Leges? Quin & nomen valde incredibiliter mutavit. Osarsiph enim (inquit Apion) vocabatur. Hoc ad transmutationem nihil quadrat. Verum autem nomen significat ex aqua servatum Moysen, nam aquam Ægyptii Moy vocant. Tertia denique & horribili calumnia de

capite asini a Judæis in Templi Hierosolymitani penetrabilibus consecrato sua sponte concidit. At enim, si Judæi caput asini in Templo consecrassent, illudque venerari fuissent, Idololatriæ cultores extitissent. Et tamen *Cornelius Tacitus*, qui, loco a me citato, hanc de capite asini consecrato Judæis impingit calumniam, ultro fatetur, Judæos ab Idololatria & superstitioso cultu Imaginum penitus abhorruisse, Deumque dumtaxat adorasse: *Judæi*, inquit, *mente sola, unumque Numen intelligunt, summum illud & æternum, neque mutabile, neque interituum. Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum Templis sunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cesaribus honor.* Qui igitur credibile est, Judæos, qui, teste ipsomet *Cornelio Tacito*, idololatriam summo opere averfabantur, voluisse caput asini in Templo Hierosolymitano consecrare? In hæc itaque terribilissima concinnanda calumniam non sibi constat *Cornelius Tacitus*, & antiqui Scriptores, ex quibus illam excerpit; nullam prorsus merentur fidem, tum quia fuerunt Ethnicici, & Gentis Judaicæ insensibilissimi hostes; tum quia etiam certissime constat, eos multis fabulis ac male confutis mendaciis Historiam Sacram interpolasse, tum quia denique, æstu passionum abrepti, nullam, de rebus Judæorum scribentes, veritatis rationem habuerunt, &, quod caput est, animum ad scribendum appulerunt longe post tempora *Moyse*, qui primus est omnium Gentium Scriptor, atque divina revelatione & inspiratione Sacram Historiam litteris consignavit.

D. Quod Scriptores Ethnicici Sacram Historiam de exitu Israelitarum ex Ægypto fabulis, & puris mendaciis insulcaverint, mirari certe non subit; voluerunt namque stupenda illa prodigia, quæ Deus in hac mirabili Israelitarum liberatione per *Mosese* patravit, quæque Genti Judaicæ, cujus erant infestissimi hostes, maximum decus conciliabant, negare, & ad Sacræ Historiæ veritatem occultandam, fabulas de industria commentati sunt, in quibus nec mica, nec ulla rationis scintilla apparet. At, illud maxime miror, quod *Josephus*, qui erat Gen-

te Hebræus, & Antiquitatum Judaicarum peritissimus, incertum habeat, an Mare Rubrum, per quod Hebræi, ex Ægypto egressi, siccis vestigiis transierunt, naturæ viribus per æstum maritimum, seu fluxum & refluxum, divisum sit, an hæc Rubri Rubri divisio facta sit Dei, supra naturæ Leges operantis, potestate, sicque miraculo adscribenda? Sic enim (locum mihi nuperrime indicante viro erudito) legi apud *Josephum* lib. 2. *Antiq. Jud. cap. 7. Nemo autem*, inquit *Josephus mirari debet tanquam incredibilis, si prius hominibus, & ad malitiam rudibus, de salute periclitantibus, via per mare patuit, sive Dei voluntate, sive sponte naturæ: Quandoquidem heri & nudius tertius Alexandri ductu Macedonibus Pampylum Mare cessit, & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cum Deus ejus opera ad destruendum Persarum Imperium uti decrevisset: Id quod omnes testantur, qui res gestas illius Regis scripto prodiderunt: Hanc Josephi de insigni illo miraculo, quod in Maris Rubri divisione, & Israelitarum transitu contigit, præposteram dubitationem ferre minime possum.*

M. Sunt nonnulli Scriptores, qui *Josephum* excusant, quod ad captum Ethnicorum, quibus scribebat, sese attemperando, in speciem dubitare videatur, an divisio Maris Rubri in transitu Israelitarum aut viribus naturæ, seu fluxui & refluxui Maris, aut potius omnipotentiae Dei, seu miraculo sit adscribenda? *Josephus* tamen certissime in divisione Maris Rubri, & Israelitarum transitu agnovisse insignæ, quod contigit, miraculum, colligunt illi Scriptores ex his, quæ ibidem narrat *Josephus*: *Ut vero*, inquit, *ad extremum litus ventum est, tum Moses sumpta virga Deum in auxilium supplex invocavit. Et postquam descripsit orationem, quam Moses, tanto in discrimine constitutus, fudit ad Deum, sic pergit: Hæc precatus (Moses) Mare virga percussit: Quo ictu repente scissum, & retrosum se recipiens, nudum solum Hebræis ad fugam capeffendam relinquit. Denique narrans Josephus, Ægyptios sibi quoque eumdem eventum pollicitos fuisse, ait: Verumtamen se sel-*

jesellit eos hac opinio, nescientes non quorumvis talem viam esse, sed Hebræorum tantum. Ergo cum iam universus Exercitus ingressus esset, refunditur iterum Mare, & Aegyptios fluctibus involvit. Ex hac Josephi narratione, quidam Scriptores colligunt, eum in divisione Maris Rubri, & transitu Israelitarum, miraculum agnovisse. At, ipse hanc Josephi exculpationem admittendam non esse iudico. Primo quia, ut dem Josephum agnovisse illud miraculum, attamen illud proponit, non tanquam rem indubitam, sed potius illius iudicium permittit aliorum arbitrio, dicens: Sed de his, ut cuique libet, ita sentias. Debuisset autem Josephus referre istud miraculum tanquam extra omnem dubitationis aleam positum, quia Scriptura Sacra pluribus in locis disertissimam de illo mentionem facit. Quædam hic laudare abunde sufficiet: Tu autem eleva virgam tuam, (ait Deus Moysi cap. 14. lib. Exodi) & extende manum tuam super Mare, & divide illud, ut gradientur filii Israel in medio Maris per sicum. Et Lib. Sapientie c. 10. Transiit illos per Mare Rubrum, & transiecit illos per aquam nimiam, inimicos autem illorum demersit in Mare. Item cap. 5. lib. Judithæ v. 12. Fugientibus his, seu Israelitis, Deus Galli Mare aperuit, ita ut hinc inde aque quasi murus solidarentur, & insuper sicco fundum Maris perambulando transirent. Denique, ut alia non minus luculenta Scripturæ loca prætermittam, dicitur Psalmo 135. Qui divisit Mare Rubrum in divisiones, eduxit Israel per medium ejus; Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari Rubro, quoniam in æternum misericordia ejus. Hæc sane locupletissima Scripturæ testimonia omnem de eo miraculo dubitandi locum adimunt. Quorum igitur Josephus istud miraculum, velut rem incertam & dubiam Ethnicis proponit? Præterea, suam Josephus de illo miraculo dubitationem confirmat exemplo Alexandri Magni, cui Pamphylum Mare celsisse, & Macedonibus liberum permisisse aditum ait. Quod tamen oppido falsum & fabulosum esse testatur Plutarchus in Vita Alexandri M. Alii vero (post Strabonem lib. 14. Geograph. Hist. Vet. Test. Tom. II.

phiaz) asserunt, Alexandrum Magnum non transisse per medium Mare, super Montem duntaxat, qui, affluente Mari, coopertus aquis esse solebat, tranquillo tamen pelago, discoopertus; reciproco autem Maris æstu interceptos Alexandrum M. ejusque milites magnum, subisse dissimen, adeo ut in aqua umbilico tenus, iter facere cogerentur. Porro, istum Alexandrini M. transitum, nihil simile admirabili transitui Hebræorum per Mare Rubrum habuisse, nemo est, qui statim non videat. Denique, quemadmodum Josephus jure optimo a viris eruditis culpatur, quod Prophetarum vaticinia, quibus prædicitur adventus Jesu Christi, veri Messie, sacrilega adulatione detorserit ad Imperatorem Vespasianum, cujus benevolentiam aucupari volebat; ita ipse existimo, debere vitio verti Josepho, quod miraculum, factum in transitu Israelitarum per Mare Rubrum, velut incertum & dubium retulerit, ut sese accommodaret ad captum Ethnicorum, qui miraculis, quæ in sacra Historia leguntur, nullam fidem dabant. Ex his, quæ hæcenus dixi, debes colligere primo, transitum Hebræorum per Mare Rubrum non refluxui Maris, quem observaverit Moyses, eorum naturalium peritissimus, esse tribuendum. Refluxus siquidem Maris pervia duntaxat littora Maris facit, sed medium Mare pervium & siccum facere non potest. Israelitæ autem, ut legere est in Historia sacra, per medium Mare, siccis vestigiis transierunt. Præterquam quod, incredibile omnino est, hunc fluxum & refluxum Maris Rubri (si quis unquam fuit) soli Moysi fuisse notum, & neminem ex aula Regis Pharaonis, neminem e numerosissimo ejus exercitu, neminem Aegyptiorum, qui maritimas plagas incolebant, ullam hujus fluxus & refluxus Maris notitiam habuisse. Si enim aliqui inter Aegyptios hunc maritimum æstum, seu fluxum & refluxum Maris, perspectum & exploratum habuissent, confestim Regem Pharaonem, ejusque exercitum de evidenti, quod imminerebat, periculo monuissent, & Rex, ab illis monitus, se cum toto exercitu sospitem & incolumem servasset. Quod cum fa-

etum haud fuerit, sed potius contrarium acciderit, signum est, hunc prætensum æstum maritimum, seu fluxum & refluxum Maris Rubri latuisse Egyptios, ac subinde omnino fictitium esse, eique prodigiosum illum per Mare Rubrum Israelitarum transitum tribui minime posse. Adde etiam cum *Julio Scaligero*, apud Criticos sacros in cap. xv. libri Exodi pag. 304. non potuisse *Moysem* (tamen si Mare Rubrum habuisset fluxum, & refluxum) in sicco una cum Israelitis transire, nactum refluxionis occasionem. Hæc sunt perdocti illius Scriptoris verba: *Erythææ, seu Mari Rubro, tantus est æstus, ut oses Sacrarum Litterarum tenere mentiti sint, Moysem in sicco transivisse, nactum refluxionis occasionem. Quod tamen fieri non potuit; propterea quod ad Syros usque, quod intimo in recessu jacet, Mare operis litus illud, neque unquam regrediens ita nudat, ut in inferiores partes, qua transierunt Hebræi, sua decessione aperiat. Secundo, colligere debes, falsam esse, & Scripturæ Sacræ penitus contrariam opinionem quorundam Hebræorum, qui pertendunt, Israelitas, Duce *Moyse*, non totum Mare Rubrum transivisse, idest, non ab uno littore Maris ad aliud oppositum litus transivisse, immo ne adivisse quidem medium Mare, sed illos duntaxat circumvixisse nescio quam rupem, per Mare aliquanto intervallo protensam, eosque ducto illo intra Mare circuitu, seu semicirculo, demum ad litus, unde progressi fuerant, rediisse. Sic opinantur quidam Hebræi, quos inter censetur *Abeu-Efra*. Sed hæc opinio, seu potius istud recutitum figmentum (cui *Tostatus*, Episcopum *Abulensem*, voluisse suffragari mirantur viri eruditi) aperte adversatur his, quæ superius laudavi, Scripturæ testimoniis, ex quibus consuecente meridiano sole clarius patet, Israelitas non circivisse Mare Rubrum, sed per medium Mare transivisse: Si autem queras, quomodo fieri potuerit, ut tot Israelitarum millia, per spatium quatuor, aut ad summum quinque horarum, transierint totum Mare rubrum, quod latissime patet, & ex Topographorum commen-*

suratione vix horis viginti quinque traici potest? Respondebo ipse, observari ab iisdem Topographis, Mare Rubrum in summo suo capite esse adeo angustum, ut eo loco, quo a *Moyse* trajectum est, vix sex miliaribus pateat. Præterquam quod, Deus robustus Israelitis ad fugiendum inseruit, suppeditavitque vires, & insequentium Egyptiorum metus eis addidit alas, illosque compulsi maturare gradum, ut ab uno littore Maris usque ad aliud litus oppositum festino pede se conferrent. Sed de transitu Israelitarum per Mare Rubrum satis dictum sit. Nunc velim breviter observare illud *Mare*, quod nos *Rubrum* vocamus, appellari ab Hebræis *Mare Suph*, nec ideo nuncupari *Rubrum*, quod illius aquæ ruberent (sicut multis Scriptoris per errorem obrepit) sed quia id nominis huic Mari impositum est ab *Erythro*, Rege, ut testis est *Q. Curtius* lib. 8. *Mare*, inquit, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab *Erythro* Rege conditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Et lib. 10. ait. *Rubrum* Mare non colore undarum, ut plerique credunt, sed ab *Erythro*, Rege, appellari. *Erythrus* quippe Græce significat *Rubrum*, non secus ac nomen *Edom*, quod idem Mare accepit olim ab *Esau*, ejusque posteris, Regionem *Idumæam* incolentibus; Hebraice significat itidem *Rubrum*. Circa hæc Maris Rubri ethymologiam cum *Q. Curtio* consentiunt *Strabon* lib. 16. *Plinius* lib. 6. cap. 23. *Pomponius Mela* lib. 3. cap. 8. *Agathareides* Editionis Oxon. pag. 2. *Philostratus* lib. 3. cap. 19. *Arrianus* in libro *Rerum Indicarum* pag. 579. quos citat recens Scriptor *Humphrydus Prideaux*, Tom. I. *Historiæ Judæorum*, quam gallico idiomate concinnavit. Addit quoque *Q. Curtius*, in Insula quadam illius Maris non procul a continente columnam eminere, istius Regis *Erythri* monumentum, litteris ejus gentis scriptam. Testatur etiam *Brodeus in Miscellaneis* lib. 3. cap. 9. se a multis viris & nautis, qui, tempestatibus acti, in Mare Rubrum fuerant ejecti, audivisse, Mare illud *Rubrum* appellatum, non discrepare, quantum ad aquæ colorem, ab

ab Oceano nostro . Si plura de transitu Hebræorum per Mare Rubrum scire desideres , lege Dissertationem , quam eo de argumento *Augustinus Calmet* , *Benedictinus* , præfixit suo Commentario litterali in lib. Exodi .

D. Cum horam , quam Colloquiis nostris præfigere solemus , ad finem pergere videam , præstat , ut quidquid adhuc superest temporis , id totum nunc impendamus in explanandis his omnibus , quæ spectant Pascha , quod Judæi , sicut antea observasti , jussu Moysis , celebrant priusquam discederent ex Aegypto . Et primo , si placet , incipiamus ab hujus nominis *Paschatis* ethymologia . Explica igitur quid sibi velit istud Paschatis nomen ? & qua die Judæi Pascha celebrant in Aegypto ?

M. *Paschatis* nomen Chaldaicum est : ab Hebræis appellatur *Pesach* , a Latino Interprete dicitur *Phase* , sed Latine significat *transitum* , ut videre est in nostra Vulgata Editione c. 12. v. 11. & 12. libri Exodi : *est enim Phase (id est transitus) Domini , & transibit per terram Aegypti nocte illa , percutiamque omne primogenitum in terra Aegypti ab homine usque ad pecus* . Ad retricendam itaque singulis annis memoriam insignis illius beneficii , quo Angelus vastator , nocte transiens , omnia Aegyptiorum primogenita trucidavit , & solis pepercit Hebræis , qui portas ædium suarum tinctas habebant sanguine Agni , Paschatis celebritatem instituit Moyses in Aegypto , cumque Israelitæ essent in procinctu itineris , & illa ipsa nocte ex Aegypto profecturi , jussit eis *Moyse* , ut succinctis lumbis , calceatis pedibus , & cum baculo in manu , qui viatorum habitus est , Agnum Paschalem cum festinatione comederent , sicut legitur cap. 12. v. 11. libri Exodi . Hic autem modus celebrandi Pascha , seu Agnum Paschalem manducandi , peculiaris fuit huic primo Paschati , quod Hebræi peregerunt in Aegypto , nam deinceps non accincti , sed discincti , non stantes , sed sedentes , non raptim , viatorum instar , sed lente , & pacate Agnum Paschalem comederant Hebræi , eumque morem secutus est Christus

Dominus , dum pridie quam pateretur , discumbens cum Discipulis suis , supremum Pascha celebravit . Explicata breviter causa , cur Deus per *Moysem* jussit Hebræis , ut priusquam excederent ex Aegypto , Pascha celebrarent , & deinceps hanc Paschatis celebritatem in perennem beneficiorum memoriam quot annis observarent , nunc præfigere debemus diem , qua Hebræi in Aegypto Pascha peregerunt , seu Agnum Paschalem immolarunt , & manducaverunt . Hæc autem statâ dies Paschatis , seu immolationis & comestionis Agni Paschalis in Aegypto , fuit dies decima quarta primi mensis ad vespem , sicut legitur c. 12. v. 3. l. I. *Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnam per familias & domos suas* . Et v. 6. *Et servabitis eum ad quartam decimam mensis hujus , immolabitque eum multitudo filiorum Israel* . Et cap. 23. v. 5. libri Levitici : *Mense primo ; quarta decima mensis ad vespem Phase Domini est* . Porro , primus mensis anni apud Judæos ille est , qui partim mensibus nostris Martio , & Aprili respondet ; quoque ab ipsis appellatur *Abib* , seu *Nisan* , & a quo ducitur Veris initium . Quamvis enim mensis *Abib* , seu *Nisan* , esset antehac apud Hebræos septimus anni , attamen , post eorum ex Aegypto profectionem , pro primo mense anni in rebus sacris haberi cepit , Deo ita jubente , cap. 12. v. 2. libri Exodi : *Mensis iste vobis principium mensium : primus erit in mensibus anni* . Ad vespem itaque diei decimæ quartæ mensis *Nisan* Pascha in Aegypto celebrant , seu Agnum Paschalem comederunt Hebræi . Per vespem autem diei decimæ quartæ , intelligi non debet prior vespere , quæ initium erat diei decimæ quartæ , sed posterior vespere , in quam dies decima quarta desinebat , ita ut Hebræi , juxta Legis Mosaicæ præscriptum , Pascha peragere , seu Agnum Paschalem mactare duntaxat possint a meridie diei decimæ quartæ in secundis vespere usque ad occasum solis ; postea vero id agere sit eis a Lege prohibitum . Hinc *Jesus Christus* , qui fuit Legis observantissimus , ultimum suum Pascha celebravit , seu Agnum Paschalem

comedit die a Lege statuta, seu die decima quarta in secundis vespers, seu ineunte die decima quinta, quæ erat prima dies Azymorum, sicut testantur sacri Evangelistæ, *Matth. cap. 26. v. 17. Marcus cap. 14. v. 12. & Lucas c. 22. v. 7.* Consule Dissertationem decimanonam Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis, & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*, ubi omni argumentorum genere ostendi, Christum Dominum anno, quo mortuus est, ultimum Pascha peregrisse, seu Agnum Paschalem cum Discipulis suis comedis die ipsa a Lege præfixa, seu die decima quarta in secundis vespers, non vero die decima quarta in primis vespers, sicut nonnullis Scriptoribus perperam visum est.

D. Hebræos antequam discederent ex Ægypto, Pascha celebrasse, seu Agnum Paschalem comedis die xiv. in secundis vespers, ægre admodum mihi persuadere possum. Legi etenim capite 12. libri *Exodi*, & apud *Jesephum*, Hebræum, lib. 2. *Antiq. Jud. cap. 6.* Judæos profectos fuisse ex Ægypto, illucescente die xv. mensis *Nisan*. At, si Judæi, antequam discederent ex Ægypto, Agnum Paschalem comedisissent in posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*, vix intelligi posset, nedum explicari, quo pacto omnes Hebræi, intra tam angustum temporis spatium, quod fluxit a posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*, usque ad diluculum diei 15. ejusdem mensis, potuerint sese ad iter accingere, vasa aurea, & argentea, variamque suppellectilem mutuari ab Ægyptiis, & tandem congregari, in eundemque convenire locum (erant enim, ut superius observavi, sexcenta millia peditum armorum, præter senes, mulieres, parvulos, & promiscuum vulgus Ægyptiorum, qui Judaica Religione initiati Judæos comitari voluerunt.) Id autem eo difficilius creditum est, quod *Moyse*, sicut legitur eodem in capite libri *Exodi*, districte inhibuisset, ne ullus Hebræorum egrederetur ostium domus suæ usque mane. Longe itaque mihi verosimilius esse videtur, Hebræos in Ægypto Agnum Paschalem immolasse, & comedis in poste-

riori vespere diei 13. mensis *Nisan*. Hoc enim semel posito, habuerunt Hebræi (postquam in Ægypto Agnum Paschalem manducarunt) diei integræ, seu diei decimæ quartæ spatium, ut possent sese ad iter præparare, dona ab Ægyptiis mutuo accipere, quibus acceptis, illucescente die 15. ejusdem mensis *Nisan*, ex Ægypto, compellente Rege Pharaone, profecti sunt, seque itineri dederunt. Hæc conjectura, quam ultro fateor, me in cætu quorundam virorum eruditorum paucis abhinc diebus audivisse, an tibi proberetur, scire vehementer desidero.

M. Hanc conjecturam, quam a viris eruditis te accepisse profiteris, certe meo calculo probare haud possum. Primo, si Hebræi, antequam excederent ex Ægypto, Agnum Paschalem comedisissent in posteriori vespere diei 13. mensis *Nisan*, debuissent Judæi post exitum ex Ægypto, singulis recurrentibus annis Agnum Paschalem comedere itidem in posteriori vespere diei 13. mensis *Nisan*, cum certo certius sit ex Scriptura Sacra, Judæos debuisse post egressum ex Ægypto comedere Agnum Paschalem eodem mense, eodem die, eadem hora, qua Judæi in Ægypto Agnum Paschalem manducarunt: *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Exodi cap. 12. Immolabis Phasem vespere ad solis occasum quando egressus ex Ægypto cap. 16. lib. Deuteronomii.* Atqui tamen compertum omnibus, atque exploratum est, Judæos, post profectiorem suam ex Ægypto, semper ad nostra usque tempora Agnum Paschalem comedis non in posteriori vespere diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespere diei 14. ejusdem mensis, quando videlicet incipit apud Judæos Festivitas Azymorum, & tenentur ex præscripto Legis in hac posteriori vespere diei decimæ quartæ mensis *Nisan*, abstinere in integrum a pane fermentato, & vespici duntaxat pane Azymo. Hæc igitur perennis, & nunquam interrupta Judæorum consuetudo, argumento est, Patres eorum, antequam discederent ex Ægypto,

pto, non manducasse Agnum Paschalem in posteriori vespéra diei 13. sed in posteriori vespéra diei 14. mensis *Nisan*, qua die Judæis pane fermentato vesci ex Legis præcepto nefas & illicitum omnino est. Et sane, modus ille, quo, sicut superius observavimus, Hebræi in Ægypto Agnum Paschalem manducarunt, aperte ostendit, illos in Ægypto Agnum Paschalem comedisse non in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespéra diei 14. ejusdem mensis. At enim, Hebræi in Ægypto Agnum Paschalem comederunt, non mensæ accumbentes, sed stantes, pedibus calceatis, accinctis renibus, baculum præ manibus tenentes, more illorum, qui parati sunt ad ingrediendum iter. Non fuit autem necessarium, ut Hebræi in Ægypto tam festinanter comederent Agnum Paschalem, si revera illum manducassent in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, quandoquidem, facta hac hypothese, Agni Paschalis comestio in Ægypto præcessisset integra die & amplius Indæorum professionem ex Ægypto, quæ solum contigit illucescente die 15. mensis *Nisan*, in quam apud Judæos incurrit Festivitas Azymorum. Ex modo itaque, quo Hebræi in Ægypto Agnum Paschalem comederunt, facile colligitur, illos non manducasse Agnum Paschalem in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespéra diei 14. ejusdem mensis, hoc est, in pervigilio eorum professionis ex Ægypto. Denique, universa Ecclesia Latina docet contra Græcos, in pane Azymo, & non fermentato confici debere Eucharistiam, quia Christus Dominus, ultimum Pascha peragendo cum Discipulis suis, eam instituit post comestionem Agni Paschalis in posteriori vespéra diei 14. mensis *Nisan*, a qua die incipiebat Festivitas Azymorum, ac subinde vetitum erat Judæis tunc uti pane fermentato, sed poterant tantum comedere panem Azymum. Si ergo Hebræi manducarint in Ægypto Agnum Paschalem in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, dicendum erit, Christum fuisse transgressorem Legis, quando anno, quo mortuus est,

Agnum Paschalem comedit in posteriori vespéra diei 14. a qua incipiebat prima dies Azymorum, sicut testantur tres Evangelistæ, superius a me laudati; tenebantur enim Judæi ex Legis præcepto Agnum Paschalem comedere eodem mense, eadem die, eademque hora, qua Hebræi illum manducarunt in Ægypto. Christum autem Dominum fuisse transgressorem Legis soli recutiti effutire possunt, tamque execrabilem blasphemiam audire horrent Christianorum aures. Quod si dicatur, Christum Dominum, anno, quo ex hoc mundo migravit ad Patrem, Agnum Paschalem cum suis Discipulis comedisse non in posteriori vespéra diei decimæ quartæ mensis *Nisan*, sed in posteriori vespéra diei decimæ tertie ejusdem mensis; tunc improbanda esset praxis universæ Ecclesiæ Latinæ, quæ contra Græcos Schismaticos statuit, ideo Eucharistiam non in pane fermentato, sed in pane Azymo confici debere, quia Christus, pridie, quam moreretur, supremum Pascha cum Discipulis suis peragendo, manducavit Agnum Paschalem in posteriori vespéra diei 14. mensis *Nisan*, a qua die apud Judæos incipiebat prima dies Azymorum, & obstringebantur abstinere omnino a pane fermentato; quæ Lex de abstinentia a pane fermentato, non obligat Judæos in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, cum ab hac die initium non haberet prima dies Azymorum, essetque illis integrum, ac licitum per totam illam diem decimam tertiam comedere panem fermentatum: sed illos tantum obligabat in posteriori vespéra diei 14. mensis *Nisan*, a qua die auspiciabatur Festivitas Azymorum, & Judæis incumbere obligatio vescendi pane Azymo, omni ex adibus suis repudiato & ablegato penitus pane fermentato. Si igitur Christus anno, quo in Crucem actus est, Agnum Paschalem comedisset in posteriori vespéra diei 13. mensis *Nisan*, Sacrosanctam Eucharistiam, quam in ultima Cena instituit, consecisset in pane fermentato, & non Azymo, siquæ preferenda esset praxis Græcorum Schismaticorum, in pane fermentato Eucharistiam con-

consecrantium, praxi totius Ecclesiae Latinae, quae Eucharistiam duntaxat conficit in pane Azymo, & non in fermentato; quod tamen nemo Catholicus dicere audeat. Ut igitur Ecclesiae Latinae, Eucharistiam in pane duntaxat Azymo consecrantis, praxi sua constet veritas, dicendum est, Hebraeos, antequam discederent ex Aegypto, Agnum Paschalem immolasse, & manducasse in posteriori vespere diei decimae quartae mensis *Nisan*, ac subinde Christum Dominum, qui erat Legis observantissimus, Agnum itidem Paschalem, anno quo mortuus est, comedissem cum Discipulis in posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*, & Sacrosanctam Eucharistiam in pane Azymo consecrasse. Sed dicis: *Quomodo fieri potuit, ut in Aegypto innumerabilis illa Iudaeorum multitudo (erant enim, ut ait Scriptura Sacra, sexcenta millia hominum armatorum, non computatis aliis) potuerit intra tam angustum temporis spatium, quod fluxit a posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan* usque ad diluculum diei 15. ejusdem mensis, quo Iudaei egressi sunt ex Aegypto, sic se preparare ad iter, opulentiam ab Aegyptiis mutuari suppellectilem, congregari ex diversis locis, & in unum convenire locum, ad professionem a Moyse destinatam?* At, difficultatem istam nullo negotio superabis, si advertas, Hebraeos in Aegypto fuisse a Moyse aliquot retroactis diebus admonitos, ut sese ad iter praepararent. Legimus quippe cap. 12. Exodi, Moysen praecipisse Iudaeis, ut unusquisque decima die mensis *Nisan* (hoc est, quinque circiter diebus, priusquam Iudaei excederent ex Aegypto) tollerent Agnum per familias & domos: Decima die hujus mensis (ait Moyses Hebraeis in Aegypto) tollat unusquisque Agnum per familias & domos suas. . . . & servabis eum ad quartam decimam mensis hujus (scilicet *Nisan*) immolabisque eum multitudo filiorum Israel usque ad vespem. Potuerant itaque Hebraei, quinque diebus ante professionem suam ex Aegypto moniti a Moyse, facile se preparare ad iter, & angustias etiam, si quae fuerunt temporis, diligentia supplere. Adde etiam, Hebraeos in Aegypto hac nocte, qua Angelus omnia Aegypti primo-

genita interfecit, servatis tantum Hebraeis, quorum aedes rubebant sanguine Agni, domi suae conclusos non remansisse; quamvis enim Moyses prohibuisset Hebraeis, ne quis egrediretur ostium domus suae nisi mane; ubi tamen ex comploratione Aegyptiorum intellexerunt Hebraei, omnium Aegypti primogenitorum eadem ab Angelo exterminatorum esse factam, omni abiecta cunctatione ex aedibus suis abierunt, eruperunt, & in locum a Moyse indictum, certatim convolarunt, argentibus praefertim Aegyptiis, tot inopinatis cladibus attritis.

D. Nondum satis intelligo, cur Moyses instituerit hanc Festi Azymorum solemnitatem, & cur etiam hic Azymorum Festus inciperet duntaxat a posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*, non vero a posteriori vespere diei 13. ejusdem mensis, sicut mox observasti.

M. Hoc Azymorum Festum eo potissimum fine instituit Moyses, ut Iudaei fixam jugiter haberent recordationem insignis illius beneficii, quo Angelus visitator omnes ad unum Aegypti primogenitos occidit, sed salvos & incolumes reliquit Hebraeos, quorum postes tincti erant sanguine Agni, quique ab Aegyptiis expulsi, cito & absque mora sese itineri accingere debuerunt, nec per temporis angustias expectare potuerunt, donec panis esset fermentatus, sed (ut ait Scriptura Sacra, cap. 12. Exodi) *conspersam farinam coxerunt, & fecerunt succinericijs panes Azymos*. Ut igitur tanti beneficii, quod Hebraei a Deo acceperant, sensum ex eorum animis nulla obliteraret aetas, Moyses hanc Azymorum instituit Festivitatem, sanxitque Legem, qua deinceps Hebraei obstringebantur per septiduum abstinere a pane fermentato, & comedere duntaxat panes Azymos. *Septem diebus, inquit Moyses, erunt Azyma, in die primo non erit fermentum in domibus vestris*. Solemnitas autem primae diei Azymorum incipiebat a posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*; quia Iudaei festos suos dies ab occasu Solis ad alium occasum ducebant, adeo ut

noctem sequentem, & diem crastinum ad noctem usque exclusive complectentur, juxta illud Lib. Levit. cap. 17. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.* Per Sabbata autem quilibet festa, maxime vero solemnia, intelliguntur. Cum igitur prima dies Azymorum, quæ erat apud Judæos sollemnis, semper incideret in diem 15. mensis *Nisan*, ejus proinde festivitas incipiebat a posteriori vespera diei 14. ejusdem mensis. Quemadmodum autem primus Azymorum dies apud Judæos Festus sollemnis est, ita & septimus dies, quia, sicut in primo Azymorum die ex dura captivitate Aegyptiaca in libertatem asferti sunt Hebræi, ita in septimo Azymorum die, *Pharao*, Aegyptiorum Rex, qui furens animi, quoangebatur tot hominum millia Regno suo & potestati decedere, eos cum ingenti exercitu insequutus est, vidensque Mare Rubrum Populo Israelitico, cedentibus in latera aquis, velut in continentis, iter pervium fecisse, Mare, qua patebat, ipse ingressus, mox relabentibus aquis, cum omni exercitu, curribus, armis, & instrumentis, oppressus ac deletus fuit.

D. Quid typice præfigurabat, seu significabat Agnus iste Paschalis, quem Israelitæ, jubente *Moyse*, comederunt, priusquam discederent ex Aegypto?

M. Agnus iste, quem Israelitæ comederunt antequam egredierentur ex Aegypto, præfiguravit *Jesum Christum*, Salvatorem nostrum, quem sub Agni typo, Prophetæ & Apostoli adumbrarunt, quique, quamdiu vixit, mansuetudine, modestia, patientia, fuit Agno revera simillimus. Hanc similitudinem inter Agnum Paschalem, quem in Aegypto immolarunt Hebræi, & Jesum Christum, quem Hebræi pariter morti tradiderunt, facile percipies ex variis, quos hic subijciam, typis ac figuris. In primis, sicut in Aegypto hi homines, qui postea ædium suarum tinctos non habebant sanguine Agni Paschalis, fuerunt ab Angelo exterminatore vita mortali privati: sic illi omnes, qui sanguine Christi non sunt aspersi, æternam mortem incurrunt. Israelitæ, post mactationem Agni Paschalis, excussa capti-

vitae Aegyptiacæ, libertatem recuperarunt, & in tetram promissam ingressi sunt. *Jesus Christus* per effusionem sanguinis sui redemit nos a captivitate diaboli, cui eramus antehac mancipati, nobisque aditum fecit ad Regnum Cælorum, quod antea omnibus per peccatum originale erat oclusum. Israelitæ post mactationem Agni Paschalis discesserunt ex Aegypto onusti spoliis Aegyptiorum: *Jesus Christus* per mortem suam expoliavit Principes & Potestates, traduxit confidentem, palam triumphans illos in semetipso, sicut ait Apostolus *Paulus*, Epist. ad Colos. cap. 2. v. 15. Agnum sine macula Israelitæ immolarunt in Aegypto: *Jesus Christus* appellatur a *S. Petro* Epist. 1. cap. 1. v. 19. *Agnus immaculatus*, idest, ab omni peccato immunis. Et *S. Paulus* Epist. ad Hebræos cap. 7. v. 26. loquendo de Christo, ait: *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex; sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus ... qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo.* Agnum Paschalem Israelitæ in Aegypto immolarunt in medio mense *Nisan*; eo ipso tempore, quo immolatus est *Jesus Christus*. Agnum Paschalem in Aegypto immolavit universa multitudo filiorum Israel: *Jesum Christum*, verum Agnum, qui tollit peccata Mundi, morti addixerunt Sacerdotes, Scribæ, Pharisei, & universus Judaicus Populus. Agnum Paschalem in Aegypto Israelitæ festinanter comederunt, calceatis pedibus, baculos in manibus gestantes, & ad iter expediti, sicut superius observavimus: *Jesus Christus* intra paucas horas proditus, captus, ad varia Tribunalia, videlicet, *Anna*, *Caipha*, *Pilati*, & *Herodis* ductus est, damnatus, flagellatus, & in Monte Calvariæ actus in Crucem. Postremo, ut mittam alios typos, sanguis Agni Paschalis in Aegypto, domorum foribus aspersus, Israelitis signum salutis, & libertatis fuit: *Jesu Christi* sanguis pretium & causa salutis, atque libertatis omnium hominum est. Hos typos, quibus Agnus Paschalis, in Aegypto immolatus, adumbravit *Jesum Christum* perpendens

S. Augustinus Tractatu 30. in Joannem, ait: *Ille celebratio umbra erat futuri: Quid est umbra futuri? Prophecia Christi pro nobis passuri, ut transiret umbra & lux veniret, & transiret significatio, & veritas teneretur. Habebant ergo Judaei Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat, ut eis Dominus praeceperet, per ipsum festum diem ovem occidere, nisi quia ille erat, de quo prophetatum est: sicut ovis ad immolandum ductus. Hinc inter Rabinos, Rabbi Bechai, cujus testimonium profert doctissimus Josephus de Voisin in suis Annotationibus in cap. 4. Partis 2. Pugionis Fidei, nostri Raymondus Martini, diserte asserit, Redemptionem novissimam, quae in fine dierum fieri debet per Messiam, fore similem Redemptioni Aegyptiacae: Quippe, inquit ille Rabinus, haec duae, redemptiones, similes sunt inter se, & traditio Prophetarum est, redemptionem nostram fore similem redemptioni Aegyptiacae in multis rebus: praestantior tamen futuram, majoremque in cordibus futuram Dei notitiam. Sed de Agni Paschalis immolatione in Aegypto facta plura impraesentiarum dicere non vacat, quia, ne longius, quam par sit, praesens nostrum protrahamus Colloquium, ceteras quaestiones, quas multi Interpretes, & Commentatores Scripturae Sacrae, aliique viri eruditi, prolixè tractare solent, nimirum de loco, ubi post exitum Israelitarum ex Aegypto mactari, & immolari debebat Agnus Paschalis? De Agni Paschalis sacrificii Ministris, de Conviviis Agni Paschalis; denique de Ritibus Sacrificii, & convivii Agni Paschalis: Has, inquam, quaestiones, quae ad Legem, quam Moyses, post egressionem Israelitarum ex Aegypto, instituit ac promulgavit, pertinent, opportunius dirimemus in nostris Colloquiis in Historiam quartae Mundi Aetatis, ubi de Lege Moisaica, juxta ordinem Historiae Sacrae, data opera differemus. Nostrum itaque hic claudio Colloquium. Tu vero, carissime Discipule, honestissimo, suavissimoque Sacrarum Litterarum studio, ac virtutis amore animum tuum domi recreare, & resocillare satage. Si enim (ut spero) amore virtutis, & jugi Scrip-*

turae Sacrae studio contempleris cetera Mundi bona, te innocuum, purum, castum, integrum, & incorruptum servabis: intelliges nihil praeter Sacrarum Litterarum studia esse dulce; nihil, praeter Dei cognitionem, habere amabile: Verbo dicam, sanctioribus deditus studiis, animum tuum efferes altius ad gustandam divinam excellentiam; reliqua vero Mundi bona, quae supremo tandem gustu amara evadunt, tanquam infirma, momentanea, corruptibilia fucò, & juniora papilionibus volatilibus, relinquens, fugies, contemnes, abjicies, ac conculcabis, contentus te ipso, & Scripturae sacrae lectione, quae per se tam dulcis, tamque jucunda est, ut incredibiles amatoribus suis asserat voluprates. Vale igitur, & haec, ad tuos lares reversus, sedulo meditare, ut inde ad Museum nostrum postridie doctior ac sapientior regrediaris.

COLLOQUIUM III

In quo referuntur Patriarcharum tertiae Mundi Aetatis, praecipua Gesta & Scripta, quae Jesum Christum, verum Messiam, vel adumbrant, vel vaticinantur, ibidemque in putandis annis Patriarcharum ejusdem Aetatis accipata stabilitur Chronologia.

DISC. **I**N Patriarchis Abrahamo, ejusque filio Isaaco, viris sanctorum vitae clarissimis, multa fuisse & divinitus dicta & pie gesta, quae referebantur ad Jesum Christum, verum Messiam, in quem crederunt, & venturum sperarunt, certissime jam scio. Novi etiam, Patriarcham Jacobum, filium Isaaci, fuisse, quae retolli, praecclare gestis praefigurasse Jesum Christum, eumque venturum praenunciavisse insigni isto vaticinio. Non auseretur sceptrum de Juda, & Dux de semine ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Genesis c. 49. Quocirca, in hoc Colloquio, ne actum agere videamur, de gestis trium illorum Patriarcharum, Abrahami, Isaaci, & Jacobi, sermonem instituere

tuere non debemus, sed sat sperque sufficiet, ceteros tertiæ Mundi ætatis indicare Patriarchas, qui, vel typum Jesu Christi egregiis suis factis gesserunt, vel suis Scriptis eum venturum prædixerunt.

M. Inter Patriarchas tertiæ Mundi ætatis, nullus est, mea quidem sententia, qui evidenter Jesu Christi, Servatoris nostri, typum gesserit, quam *Josephus*, filius Patriarchæ *Jacobi*. At enim primo, cum *Josephus*, præ fratribus suis, a patre *Jacobo* plus diligeretur, fratrum sibi conflavit invidiam, odiumque concivit: Idem contigit Jesu Christo, cuius Doctrinæ repugnarunt Judæi, eumque, quandiu vixit, pariter insectati sunt, conviciis proscindendo, incessendo diceriis, argutis cavillando, sodicando actiones, miracula eludendo. Præterea, somnia Patriarchæ *Josephi*, quæ summam ei dignitatem protendebant, in Jesu Christo fuerunt adamussim impleta. Nam Jesus Christus a suis fratribus fuit adoratus, nec allegorice tantum, sed revera Sol, Luna, & reliquæ stellæ eum, tanquam supremum omnium rerum Dominum agnoverunt. Advenienti *Josepho*, mortem fratres meditantur: *Venite*, inquit, *occidamus eum*. Veniente per Incarnationem ad homines *Jesu*, dicunt Judæi: *Morte turpissima condemnemus eum*. Venditur *Josephus* a fratribus suis, viginti, vel, ut alii putant Scripturæ Sacræ Interpretes, triginta nummis, testibus *Ambrosio*, & *Augustino*: Jesus Christus a Juda proditor, triginta quoque nummis venundatus est. Cruenta *Josephi* tunica, ad patrem *Jacobum*, truentam mortem Jesu Christi significat. Apud *Putipharem*, Præpositum Cubiculariorum *Pharaonis*, *Ægyptiorum* Regis, servivit *Josephus*: Jesus Christus, ut inquit Apostolus, *semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. *Josephus*, carcere clausus, duos inter reos, alteri mortem, alteri salutem, & libertatem variatur, eumque orat, ut suæ pristinæ dignitati restitutus illius meminerit: Jesus Christus, affixus Cruci inter duos latrones, unum condemnat, alteri in extremis veniam petenti æternam felicitatem spon-

det, cum ab eo rogaretur, ut Regnum adeptus, memor ipsius esset: *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum*. Ad *Josephi* in *Ægypto* nutum frumenta populis vendebantur, ut ait Moyses: Jesus Christus panem & escas populis esurientibus non semel subministravit. Ipse palam profitetur se esse panem vitæ, panem vivum, qui de Cælo descendit, & eum, qui venerit ad ipsum, non amplius esuriturum, & qui panem hunc manducaverit, non moriturum. *Josephus* fratribus suis fuit causa salutis, ideoque sic eos allocutus est: *Pro salute vestra misi me Deus ante vos in Ægyptum ... Permissique Deus, ut reseremini super terram*. Genesis cap. 45. v. 5. & 7. Nec solum suos fratres, & *Ægyptios*, sed exterarumque gentes fame laborantes sublevavit, & *Salvator Mundi*, a *Pharaone*, *Ægyptiorum* Rege, dictus est: Hæc autem omnia mirum in modum quadrant in Jesum Christum, qui revera fuit *Salvator totius Mundi*. Fratres suos dimittens *Josephus*, præceptum hoc dat proficiscentibus: *Ne irascimini in via*, Genesis cap. 45. v. 24. Jesus Christus, a Discipulis suis abiturus ad patrem suum, eis potissimum pacem reliquit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*, Evang. Joannis cap. 14. v. 27. Rex *Pharao* jubet *Ægyptiis*, ut coram *Joseph* in genua procumbant, vult insuper, ut tota *Ægyptus* ab ipso pendeat, sitque *Josephus* alter a Rege: Deus exaltavit Jesum Christum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu, omne genuflectatur, sicut ait Apostolus Epist. ad Philipp. cap. 2. v. 9. Denique de *Joseph* sic fatur moriens Patriarcha *Jacobus*: *Filius accrescens Joseph, filius accrescens*: De Christo Domino testimonium perhibens *Joannes Baptista*, ait: *Oportet illum* (seu Jesum Christum) *crecere*, Evang. Joannis cap. 3. v. 29. Cujus incrementi in Christo figura itidem fuit lapis ille, qui (sicut scribit Prophetæ *Daniel*. c. 2. v. 35.) *Factus est mons magnus, & implevit universam terram*.

D. Incredibiliter me delectant isti typi, quibus antiqui Patriarchæ Jesum Christum venturum adumbrarunt. Video siquidem, ejusmodi typos ac figuras

ras admirabili concordia, & concentu quadrare cum vita Jesu Christi, quam quatuor Evangelistæ accurate descripserunt, & cum exploratissima rerum multo post gestarum historia, ac subinde Jesum Christum, quem Deus tot typis ac figuris, longe ante ejus adventum, delineari ac præfigurari voluit, esse illum ipsissimum Messiam, quem post peccatum Adami, ad liberandum genus humanum se aliquando missum promiserat, quemque tot ardentibus votis Patriarchæ omni ævo expectarunt. Perge itaque, si placet, alios indicare sanctos ac præstantes viros, qui in tertia Mundi ætate typum Christi Domini gesserunt.

M. Summæ patientiæ, quam Christus Dominus inter diu acerbissimæ suæ Passionis tormentorum supplicia exhibuit, imaginem tibi dabo patientissimum post hominum memoriam *Jobum*, quem Patriarcharum tertiæ Mundi ætatis temporibus, & ante *Mossem* vixisse colligo ex ipsius Historia, descripta in libro, qui *Jobi* nomine insignitur: At enim, in tota illa *Jobi* historia ne minimum quidem sit verbum de Lege Mosaica, & de Prophetis; nulla extat admirabilium Dei operum sive in longo in Terram Chanaan itinere, sive in Ægypto, sive in Deserto, mentio. Quod quidem argumento est, *Jobum*, & ejus amicos, qui ad illum consolandum accesserant, ante *Mossem* tempora vixisse; nec enim credibile est, *Jobum*, ejusque amicos, si *Mosese* posteriores fuissent, voluisse hæc omnia tam alto prætermittere silentio. Præterea, in eadem historia legitur, *Jobum* solitum esse offerre sacrificia; quod certe licitum duntaxat fuit ante Legem Mosaicam; nam post promulgationem Legis Mosaicæ solis Sacerdotibus Aaronicis, sive his, qui erant e Tribu *Levi*, sacrificia in Templo offerre fas erat. Pluribus encomiis *Jobum*, tanquam virum eximia patientia præditum, celebrant sancti Patres, videlicet *Origenes* Hom. 4. in Ezechielem, *Tertullianus* cap. 14. lib. de Patientia, *Cyprianus* in lib. de Bono Patientie, *Hieronymus* Epist. 103. *Basilis* Hom. 4. de Gratiarum actione, *Augustinus* Serm.

105. de Tempore, *Gregorius* M. Præfat. in Librum *Jobi*, ubi ait, *Jobum* non tantum loquendo, sed etiam patiendo, Christum prophetasse, & venturi cum suo corpore Redemptoris typum insinuas- se. Alludit autem S. *Gregorius* M. ad celebre istud vaticinium, quod B. *Jobus* viva fide in Verbum Divinum, carne indutum, animatus, cap. 19. libri, qui ejus nomine insignitur, protulit, dicens: Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspexerunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Propheta *Ezechiel* cap. 14. suæ Prophetiæ, *Jobum* cum Noëmo, & *Daniele* laudat, atque Catholica Ecclesia *Jobum* veneratur ut sanctum, ejusque meminit Martyrologium Romanum die x. mensis Maii, Menologium Græcorum octavo Idus ejusdem mensis. De patria, e qua oriundus est *Jobus*, seu an Idumæus, vel Chanaanæ fuerit? Non convenit inter sanctos Patres, & Scripturæ Sacre Interpretes. Probabilius tamen est, illum fuisse natione Idumæum, quia *Jobus* habitavit in terra *Hus*, ut constat ex libri *Jobi* exordio, videlicet cap. 1. vers. 1. ubi hæc leguntur: Vir erat in terra *Hus*, nomine *Job*, & erat vir ille simplex, & rectus ac timens Deum, & recedens a malo. Porro, Terram *Hus* sitam fuisse in Idumæa scribit *Hieremias*, Propheta, capit. 4. Threnorum: Gaude, inquit, filia Edom, quæ habitas in Terra *Hus*. Edom autem est in Idumæa, quæ est vicina Arabiæ. Hinc viri Geographiæ periti, Terram *Hus*, patriam *Jobi*, collocant ad Orientem in scenitide Arabiæ, cui a Septentrione Mesopotamia, & Euphrates fluvius; ab ortu Babylonia & Chaldaea; ab occasu Syria, & Palestina; a Meridie Arabiæ felicis Montana. Addo etiam quod amici *Jobi*, qui ad illum consolandum venerant, scilicet *Eliphaz Themanites*, *Badad Sabites*, & *Sophar Naamathites*, vel Idumæi fuerunt, vel Idumææ finitimi, sicut docent periti Scripturæ Sacre Interpretes.

D. *Jobum* fuisse genere Idumæum, non ita facile assentior. Erat enim *Jobus*, sicut patet ex eo, quod mox laudasti, Scripturæ Sacræ testimonio, *vir simplex, ac timens Deum* &c. Idumæi autem Ethnicorum Religioni addicti fuerunt usque ad tempora *Joannis Hircani*, Judæorum Pontificis atque Regis, qui Idumæos armis domuit, adegitque, ut, accepta circumfisione, ad Judæos aggregarentur. Credibile igitur non est, *Jobum*, qui supremi Numinis notitia pollebat, suos natales debuisse Idumææ, quæ in summa veri Dei ignoratione versabatur, & Idolorum atque superstitionum tenebris erat infuscata.

M. Idumæi, qui ab *Efsau*, primogenito Patriarchæ *Jacobi*, originem ducunt, per certum aliquod tempus sincerum Dei cultum retinuerunt; sed postea in Idololatriam prolapsi, ex ea duntaxat emerferunt, quando a *Joanne Hircano*, Judæorum Pontifice, victi, jugum subire, & Nationi Judaicæ subdi coeperunt, juxta illud Scripturæ Sacræ: *In Idumeam extendam calcamentum meum, mihiq; alienigenæ subditi facti sunt.* At, *Jobus* ortus est in Idumæa, eo tempore, quo in illa vigeat veri Dei cultus, sicut non obscure innuere videtur Scriptura Sacra cap. 36. libri *Genesis* v. 31. 32. & 33. ubi hæc scribit *Moyles*: *Reges autem, qui regnaverunt in Terra Edom, antequam haberent Regem filii Israel, fuerunt hi: Bela, filius Beor, nomenque urbi ejus Denaba. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo JOBAD filius Zare de Bosra.* Idem repetitur lib. 1. Paralipomenon cap. 1. v. 43. & 44. Septuaginta vero Interpretes in ea clausula, quam libro *Jobi* attexuerunt, quæque reperitur in omnibus Codicibus Græcis, docent, hunc *Jobad*, qui, teste sacro Scriptore *Moyse*, fuit secundus Rex Idumæorum, & Pronepos *Efsau*, eundem esse cum *Jobo*. Sic enim, ajunt, *Jobad qui vocatur Job, habitavit in finibus Idumææ & Arabiæ, & accepit uxorem Arabissam.* Si igitur juxta hanc clausulam, libro *Jobi* a lxx. Interpretibus adtextam, quamque antiqui Scripturæ Sacræ Interpretes, & spectatissimi Patres, genuinam agnoscunt, ille *Jobad*,

qui fuit pronepos *Efsau*, & Rex Idumæorum secundus, idem sit ac *Jobus*, plane compertum erit, Idumæos adhuc veri Dei cultores extitisse, quando in Idumæa natus est *Jobus*. Quis enim credat, Idumæos, qui veri Dei Religionem ab *Efsau* acceperant, tam cito ab ea defecisse, ut regnante in Idumæa *Jobad*, qui fuit pronepos *Efsau*, secundus Idumæorum Rex, & idem omnino ac *Jobus*, Idola coluerint? Probabilius itaque est, Idumæam, quando in ea natus est *Jobus*, veri Dei adhuc cultricem fuisse. Hic autem obiter velim observes, Deum, qui *Jobum* elegerat, ut heroicæ patientiæ exemplar fidelibus præberet, atque Jesu Christi, qui vere fuit *vir dolorum*, insignis typus esset, nomen *Jobi*, huic sancto viro imponi voluisse: *Job quippe* (ait S. *Gregorius M.* cap. 8. Præfationis in librum *Jobi*) *interpretatur dolens. Quo nimirum dolore vel Mediatoris Passio, vel sancta Ecclesia labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vite satigatione cruciatur.* Et hinc etiam est, quod Deus voluit, ut *Jobus*, qui, sicut constat ex ipsius historia, antehac potentissimus & opulentissimus erat, adverso fortunæ casu jactatus, egestatem, calamitatem, dolorem, derelictionem, aliasque hujusmodi subiret miseras, quo in his typum gereret Christi Domini, qui, ut nemo nescit, in Passione sua a Cognatis, a Discipulis, & ab ipso Patre suo derelictus est, atque Judæorum furori permissus.

D. Nunc gestit animus audire historiam *Jobi*, qui fuit typus Christi, Mediatoris, & Redemptoris nostri.

M. *Jobus* fuit inter omnes Orientales, seu Arabes, vir magnus, admirabilis, & ubique per Orbem terrarum celebratus, Pietatis athleta, per omnia genera certaminum transivit, simulque, devicto Diabolo, innumera erexit trophæa. Hic fuit opibus inclutus, sed postea pauper gloriosus & contemptibilis, septem liberorum, & trium filiarum pater & orbus. Hic versatus est in aulis regalibus, sed idem fuit in sterquilinio. Hic fuit in splendida veste, sed post illam, in morsu tinearum. Hic possedit multa ministeria,

Aeria, sed idem sustinuit multas contumelias a familiaribus, in ipsum insurgentibus, ab uxore insultante, a tribus amicis, *Elyphaz Themanite*, *Baldad Subita*, & *Sopbar Naamathite*, qui trium Idumææ finitimarum urbium reguli erant, & ad illum consolandum venerant, ei conviciantibus, & afflicto afflictionem addentibus. Omnia *Jobo* prius velut e fonte effluebant, pecuniarum copia, potentix magnitudo, gloriæ accessio, pax & securitas, honores & obsequium, corporis sanitas, & filiorum opulentia, nec erat in his quidquam molestium. Aderant illi divitiæ cum securitate, prosperitas stabilis, atque optimo jure: Deus enim undique illum vallaverat; sed post illa omnia recesserunt, moxque innumera tempestates immigrarunt in domum illius: omnes, inquam, ac sibi invicem succedentes, ac perpetuæ, denique supra modum, supra quam credi, & oratione exprimi potest. Siquidem universæ facultates ei actutum ereptæ sunt, famuli, liberique præmatura violentaque morte oppressi sunt, ad mensam, & ipso in convivio mactati. Tum uxor, ad pietatem ejus subfannandam a malo spiritu subornata, in illum ardebatur, suasque machinas admovit viro justo. Famuli porro & amici, partim expuerunt in faciem ejus, quemadmodum ait ipse: *Non pepercerunt in faciem meam conspuere*: partim irruerunt in eum, & ex ædibus suis ejectus est, ac deinceps in sterquilinio vitam egit. Vermium fontes ex ipsius corpore scatebant, membra ejus sanguine undique disfluebant & sanie, quam, accepta testa, abstergebat ipse sibi factus carnifex, dolor dolorem excipiebat, & cruciatus intolerabiles, & nox die molestior, & dies nocte terribilior, sicut ipse dixit: *Quum obdormiero, dico quando erit dies? quando surgo, rursum dico, quando erit vespera?* Plenus dolorum sum a vespere usque ad diluculum. Omnia præcipitia, omnia scopuli, nec est ullus qui consoletur, qui insulset innumeri. Attamen *Jobus* in tanta tempestate, tantisque fluctibus adeo intolerandis constitit adversus omnia generoso & impavido prorsus animo. Bonorum jacturam, liberorumque

funera æquo animo tulit, in hæc voces erumpens: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum*. Ulcera terribissima, quibus Diabolus, permittente Deo, ipsum a planta pedis usque ad verticem afflixerat, non minori patientia tulit. Uxor, in enim sævientis, proterviam his verbis redarguit, ac compescuit; *Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipimus?* Trium amicorum quos mox memoravi, convicia, & imprecationes æqua mente toleravit, nec unquam vinci potuit, ut præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Quo factum est, ut, post hanc diuturnam, & a saculis inauditam patientiam, Deus non solum pristinam incolumitatem reddiderit patientissimo *Jobo*, verum etiam universa, quæ amiserat, restituerit, & duplo majora addiderit. Finem vivendi fecit *Jobus* anno ætatis suæ ducentesimo decimo septimo. Hic est Electorum triumphus, ut nec in adversa fortuna despondeant animum, nec in rebus prosperioribus insolescant. Talis fuit *B. Jobus*, qui, sicut ait *Severus Sulpicius* lib. 1. *Historiæ Sacræ, eo illustrior fuit, quod neque opibus integris, quibus prævires erat, corruptus, neque amissis depravatus est*. Hæc dum audis, charissime Discipule, nec paupertate desiliaris, nec divitiis intumescere; sed in rerum mutatione animum immutabilem, sibi-que semper constantem retine, quia si stellæ, quæ sunt in Cœlis, perpetuoque lucent, identidem nonnullam recipiunt mutationem; si Sol & Luna interdum deficiant, extremæ profecto dementiæ est, terrena pro stabilibus fixisque ducere. Meditare sæpius hæc *S. Joannis Chrysostomi* verba in *Oratione quinta adversus Judæos*: sed quid dicis? ait ille eloquentissimus Doctor, affligit te, premittique corporis morbus? Atqui nondum tanta passus es, quanta beatus ille *Job*, imo ne minimam quidem partem malorum illius. Siquidem, postquam interissent greges & armenta cum cæteris omnibus, in prædam abductus est, & puerorum totus chorus, eaque omnia uno die peracta sunt, ut non modo natura

cala-

calamitatum, varum etiam perpetuas de-
dicere posset aethetam. Post hæc omnia,
vulnus accepit lethale, vidit vermes toto
undique corpore scatentes, nudusque sedit
in sterquilinio, publicum iis, qui ade-
rant, spectaculum, ille iustus, ille pius,
ille ab omni malo opere abstinens. Nec
hic quidem erat malorum finis, sed dolo-
res addebantur diurni pariter ac nocturni,
novaeque quadam & admirabilis illum
fames oppugnabat: probra quotidiana,
scommata, risus, & in somnis terrores,
cogitationum perpetua quadam conflicta-
tio. Atqui uxor consilium dedit, ut ab
his omnibus malis liberaretur, ita loquens:
Dic aliquid verbum adversus Dominum,
ac morere. Dic, inquit, blasphemiam,
& ab urgentibus malis liberabere. Quid
igitur? Num subvertit sanctum illum vi-
rum mulieris consilium? imo contrarium
fecit, magisque sibi sumpsit alas, sic ut
etiam increparet uxorem. Potius enim
duxit, maioribus affici, cruciarique dolo-
ribus, innumeratque perpeti mala, quam
blasphemia ulla tantorum malorum rela-
xationem consequi.

D. Nisi me praevenuisses, Jobum,
fuisse a Deo electum, ut typum gereret
Jesu Christi Salvatoris nostri, qui in
Passione sua diris tormentis excruciatum,
a Cognatis, a Discipulis, & ab ipso
Patre derelictus est, atque Judæorum
furori permissus vix ac ne vix quidem
huic historię Jobi assensum præbere pos-
sem, meumque inducere in animum,
hunc virum potentissimum & ditissimum
ad illam extremam egestatem fuisse red-
ductum, eumque, in sterquilinio seden-
tem, omni humano subsidio ita esse des-
titutum, ut saniem, ex ulceribus suis
fluentem, testa abstergere cogeretur. Id
mihi creditu difficile, & supra fidem
historię esse videtur.

M. Quod a Jobo ad extremam semel
egestatem deducto, omnes cognati, & a-
mici abalienati sint, nec incredibile, nec
tam mirum videri debet. In hoc siqui-
dem Jobus eandem nactus, & expertus
est sortem, quæ accidit multis, qui to-
to eo tempore, quo illi arrisit fortuna,
abundant amicis, sed adverso fortunæ
statu, dum e florenti illo statu fuerunt
dejecti, confestim ab illis deserti sunt.

Hist. Ver. Test. Tom. II.

Quis inter Reges potentior Davide? &
tamen legimus in Libris Regum, Davi-
dem, relictum, & proditum a suis, & to-
tius pene Regni conspiratione expositum
ad mortem tempore conjurationis Absa-
loniticæ. Possem alia id genus congerere
exempla, quæ statui Jobi in extrema ca-
lamitate derelicti fidem conciliare possent,
præsertim si audiamus Scripturam Sa-
cram, quæ discrete nos monet, Deum
concessisse Diabolo in omnia Jobi bona,
& corpus potestatem, ea tamen Lege
ut ipsi mortem non inferret. Legimus
etiam in Libro Tobie cap. 2. vers. 12.
& seq. Deum permisisse tentationem
Jobi, & cæcitatem Tobie, ut posteris da-
retur utriusque eximie patientiæ exem-
plum: Hanc autem tentationem ideo per-
misit Dominus evenire illi (seu Tobie)
ut posteris daretur exemplum patientiæ
ejus, sicut & sancti Job Nam sicut
beato Job insultabant Reges, ita paren-
tes & cognati ejus (seu Tobie, qui,
permittente Deo, cæcus evaserat) irri-
debant vitam ejus, dicentes: ubi est spes
tua, pro qua elemosynas, & sepulchras
faciebas? Credibile igitur est, Diabolum
potestate sibi a Deo concessa, & antiquo
nequitie suæ negotio usum, gravissima
damna, pluresque morbos beato Jobo in-
tulisse. Sed quænam fuerint illz mor-
borum species, quibus Jobus a Diabolo
fuit afflictus? Incertum est, cum hujus-
modi morbos clare & speciatim non ex-
primat Scriptura Sacra, nec nobis liceat
in ea curiosius inquirere, quæ Deus si-
lentii sipario obiecta esse voluit. Doctis-
simus tamen Augustinus Calmet, Ordinis
S. Benedicti, in Dissertatione, quam
præfixit Commentario litterali in Librum
Jobi, censet cum nonnullis modernis
Scriptoribus, Jobum a capite ad talos
fuisse perculsum lepra, quam non discre-
passe putat ab eo morbo, quem nunc
Neapolitani appellant *Morbum Gallicum*,
& versa vice Galli vocant *Morbum Nea-
politani*. At, utrum eruditus ille Scrip-
turz Commentator suis conjecturis rem
plane confecerit? judicandum relinquo
peritis Medicis, quibus ex officio incumbit,
quæ conflantur corpora, examinare,
discutere, ac definire.

E. D. Ha-

D. Habetne historia *Jobi* certos veritatis characteres, qui eam omni ex parte indubitata reddant?

M. Historia *Jobi* certos habet veræ historiæ characteres, quos inter tres duntaxat hic recensabo. In primis, antiqui Patres, quos superius laudavi, de veritate historiæ *Jobi* nunquam dubitarunt, sed potius eximium illum & sanctissimum Heroem præclaris elogiis celebrarunt, & Christianis ceu patientiæ exemplar in adversis imitandum proposuerunt; imo Ecclesia cum Græca, tum Latina B. *Jobo*, tanquam admirandæ patientiæ viro, exhibet cultum, ut videre est apud *Joannem Bailletum* in Tomo Sanctorum Veteris Testamenti ad diem 10. mensis Maii. Præterea, hæc *Jobi* historia deferibitur in libro, qui *Jobi* nomine insignitur, quem librum non solum Hebræi in sacrorum Voluminum Canonem referunt, sed etiam ei sacram & divinam auctoritatem asserunt ac vindicant Summi Pontifices *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *Gelasius* Papa, in Concilio Romano lxx. Episcoporum, omnes sancti Patres, cum Græci, tum Latini, & plura Concilia, videlicet Carthaginense III. Synodus quinta generalis, in qua damnatus est *Theodorus Mopsuestenus*, qui inter alios, quos effutiebatur, errores, historiam *Jobi* tanquam fabulosam explodebat, insuper Concilium Tridentinum Sessione 4. ubi liber *Jobi* sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canoni accessetur. Denique Historia *Jobi*, quæ legitur in libro hujus sancti viri nomine inscripto, hos habet veritatis characteres, quibus a fabulosa historia plane secernitur. Auctor quippe illius libri *Jobi*, non solum illius sancti viri proprium nomen adscribit, sed etiam ejus uxorem, & terram, cujus incolæ fuit, designat, liberorum ejus numerum, ac bona, quæ possidebat, singillatim recenset, indicat etiam nominatim populos, qui bona ipsius diripuerunt, amicorum, qui illum adierunt, numerum, nomina, patriam exprimit, sermones, quos invicem contulerunt, accurate refert, postremo, ingens præmium, quod *Jobus* pietatis, ac patientiæ suæ merito a Deo consecutus est,

restitutam sanitatem, sanctas opes, & numerosam prolem oculis Lectoris subjicere facit libri *Jobi* Auctor. Quæ omnia esse veræ historiæ luculentissima argumenta ultro fatebitur, quisquis erit æquus rerum æstimator. Non me fugit, *Josephum*, Hebræum in Antiquitatibus Judæorum versatissimum, alto silentio historiam *Jobi* prætermisisse. At, ex eo *Josephi* silentio perperam Hæretici occasionem arripiunt, hanc *Jobi* historiam, ceu fabulosam repudiandi: tum quia multa, ad historiam sacram spectantia, a *Josepho* de industria aut omissa, aut interpolata fuisse demonstrat clarissimus *D'Andilli* in sua Operum *Josephi* Versione Gallica; tum quia etiam *Josephus* gentis suæ dumtaxat Judæicæ historiam concinnandi provinciam suscepit, ad quam cum nihil conferre posset hæc historia *Jobi*, qui ex Populo Hebræo oriundus non erat, eam ideo silentio transmisit. Addo etiam, *Josephum* una cum Judæis admittente viginti duos libros in Canone Veteris Testamenti, adeoque ipsum sacram & divinam auctoritatem tribuisse libro, qui nomine *Jobi* inscribitur, ejusque continet historiam, alioqui si hunc librum pro sacro non habuisset, viginti tantum & unum libros *Josephus* reposuisset in Canone sacrorum librorum Veteris Testamenti. Cum igitur *Josephus* librum *Jobi* in Canonem sacrorum librorum Veteris Testamenti retulerit, necesse prorsus est, ut historiam *Jobi*, eo in libro exaratam agnoverit tanquam veram, sinceram, & divina auctoritate munitam. Unum tamen est, ne quid dissimulem, quod Heterodoxi ad nauseam usque opponere solent, ut omnem historiæ *Jobi* fidem adimere, eamque, ceu fabulosam, rejicere possint. Dictitant enim, in historia *Jobi* multa offendi, quæ fabularum loco haberi debent, cujusmodi sunt Concilium Angelorum, cui ipsemet Deus præfuit, Colloquium Sathæ cum Deo, variz quæstiones Diabolo factæ a Deo, responsiones Diaboli, & alias id genus narrationes, quæ aperte fabulas olent. Verum, hanc Hæreticorum objectionem facili negotio elide-

elidere , ac exsufflare poteris , si semel advertas , in historia *Jobi* non omnia in sensu litterali esse accipienda , sed quædam in sensu litterali , quædam in sensu figurato intelligi debere . In sensu litterali sumenda sunt ea , quæ in historia *Jobi* narrantur de persona *Jobi* , de illius summis animi corporisque doloribus a Diabolo , ita permittente Deo , ei inflicti : de iactura bonorum , & liberorum , de colloquiis ejus cum uxore , & amicis , de illius eximia pietate , & heroica patientia , de recuperatione bonorum , de restituta sanitate , de auctis opibus , de numerosa prole , quam a Deo accepit in præmium invictæ patientiæ suæ . Hæc , inquam , in sensu litterali accipienda sunt , in sensu autem figurato intelligi debent ista , quæ in eadem *Jobi* historia narrantur , de concilio Angelorum , cui præfuit Deus , de colloquio Dei cum Diabolo &c. Sed propter illas figuratas locutiones , quas sæpius usurpat Scriptura sacra , in dubium revocari debere historiam *Jobi* , soli hæretici affirmare possunt , qui contempta Ecclesiæ Catholicæ auctoritate , ac despecto Spiritu Sancto , in Libros Sanctos impune grassantur , atque pro nutu & arbitrio suo , quos volunt , recipiunt , quos vero nolunt , dictatoria auctoritate a Catalogo Librorum Sacrorum temere expungunt .

D. Necdum indicasti nomen Auctoris libri , qui sub nomine *Jobi* prostat , & in quo descripta est ipsius historia .

M. De Auctore libri , qui *Jobi* nomine insignitur , non una est omnium Scriptorum Ecclesiasticorum sententia . Quidam hunc librum ab ipsomet *Jobo* scriptum esse putarunt , eo potissimum ducti argumento , quod *Jobus* c. 19. v. 23. illius libri hæc dicat : *Quis mihi tribuat , ut scribantur sermones mei ? quis mihi det , ut exarentur in libro , stylo ferreo , & plumbi lamina , vel cæte sculptantur in filice ?* Sed quid aliud ex his *Jobi* verbis colligi possit , quam vehemens desiderium , quo optabat , ut historia sua , & sermones conscriberentur , certe non video . Præterquam quod , si *Jobus* esset revera legitimus parens libri , qui ejus nomine inscribitur , *Moyse* , qui *Jobo* fuit poste-

rior , non esset primus omnium Gentium Scriptor , & tamen *Moysem* esse primum Scriptorem omnium Gentium , constans est omnium sanctorum Patrum sententia . *Jobo* itaque adscribi haud debet liber , qui ejus nomen præfert . Codurcus Præfatione in *Jobum* , censet , hunc librum , qui *Jobi* nomine inscribitur , esse genuinum cujusdam Idumæi Prophetæ factum , vel a Propheta *Isaia* fuisse scriptum . *Hugo Grotius* , Præfatione Comment. in *Jobum* , asserit , libri *Jobi* Auctorem Regibus *Davide* , & *Salomone* , recentiorum esse . *Fidericus Spanhemius* c. 13. *Historia* , quam concinnavit , *Jobi* , opinatur , historiam , quam nunc habemus , *Jobi* , constare esse a quodam Hebræo . Alii denique , librum , in quo describitur historia *Jobi* , adjudicant *Moyse* , qui ex *Ægypto* fugere coactus , eo quod *Ægyptium* insulantem Hebræo calce interemisset , & raptim occultasset fabulo , secessit in eam Arabiæ partem , quam incolabant Madianitæ , & in eo secessu Madianitico , dum summo perfrueretur otio , scripsit librum , seu historiam *Jobi* , ut Hebræos , suos Gentiles , in *Ægyptiaca* servitute gravissimis laboribus & afflictionibus oppressos , proposito heroicæ patientiæ exemplo solaretur , & ut ipsi ad aspectum *Jobi* , qui in rebus adversis æquam semper mentem servavit , addiscerent fortiter , ac constanter tolerare asperissimam servitutem . Ad hanc postremam sententiam , quæ eruditorum virorum , cum veterum , tum recentiorum suffragiis probatur , lubens ipse accedo . Obiter tamen velim advertas , *Moysem* in eo conscribendo libro , qui *Jobi* nomine insignitur , omnia , quæ ad historiam , seu ad vitam , mores , calamitatem , & prosperitatem *Jobi* pertinent , soluta oratione narrasse : verba vero *Jobi* , amicorum interlocutiones , ejusdemque responsiones metricis numeris illigasse : quo fit , ut hic liber partim prosa , seu soluta oratione , partim verbis sit concinnatus . Nihil autem deperit historiæ veritati , sive prosa describatur , sive metris illigetur numeris , cum certum sit , *Lamentationes Jeremie* , *Librum Psalmorum* , *Canticum Moyse* , *Canticum Deborah* , &

Barac, aliaque Cantica legi in Scriptura Sacra, quæ sunt versibus illigata, & quæ tamen divina pollere auctoritate nullus inficias ire audeat. Legesit Dissertationem De Poetice Hebræorum, quam *Augustinus Calmet*, Monachus Benedictinus, præfixit suo Commentario litterali in librum Exodi.

D. Nunquam profecto, pace tua dixerim, adducar ut credam, *Jobum*, in sterquilinio jacentem, ejusque uxorem, & amicos, qui cum ipso interloquebantur, carmina, poetarum more, ex tempore fuisse; nam, præterquam quod, id difficile & insolens fuisset, non congruebat certe hic Poetice loquendi modus infelicissimo huic statui, ad quem redactus erat *Jobus*, non tam homo, quam putridum cadaver. Ut quid ergo *Moyse*, quem dicis esse Auctorem libri, qui *Jobi* nomine inscribitur, inducit sanctum illum virum poetice loquentem? Addo etiam stylum, quo in conscribendo Pentateucho usus est *Moyse*, esse facilem, pervium, familiarem, & omnino alienum a stylo poetico, quo librum *Jobi* partim exaratum esse mox innuisti. Quæ styli diversitas haud obscure probare videtur, *Moysem* non esse Auctorem libri *Jobi*.

M. Nullus dubito, quin *Jobus*, ejus uxor, & amici patrio & familiari sermone in suis interloutionibus usi fuerint. At, *Moyse*, qui *Jobi* historiam descripsit, stylum adhibuit poeticum, sententiarum plenum, illamque ut populares suos Hebræos, in Aegypto captivos, ad patientiam, & ad malorum tolerantiam extimularet, novis additis ornamentis condecoravit, ita ut in hoc *Jobi* libro verborum collocatio, sententiarum digestio, Dialogi compositio, Interlocutorum dispositio, & distinctio, figurarum concinitas, & reliquis sermoneis ornatus *Moyse*, hujus libri Auctori, tribui debeat. Quod si aliquid grandius sonare videtur liber *Jobi*, crebrioribusque distinctus luminibus ac sententiis, quam sit Pentateuchus, a *Moyse* exaratus: *Memineris* (inquit Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua Demonstratione Evangelica, Propositione IV.) hunc *Jobi* librum fuisse a *Moyse* scri-

ptum, cum florentibus annis vigeret *solix pia mentis calor*: Pentateuchum vero ab eodem *Moyse* esse scriptum, cum per senectam jam atatem ignea vis animi deservisset, tamen in Hymnis, seu Canticis, qua in Pentateucho occurrunt, ad sublime & magnificum dicendi genus splendide assurgat *Moyse*. Si autem quæras, quo pacto *Moyse*, Hebræus, & in Aegypto natus, habere potuerit notitiam historiarum *Jobi*, hominis Arabis, & eorum adversæ fortunæ casuum, quos vir ille iustus patientissime in Arabia toleravit? Respondebo, *Moysem* in secessu suo Madianitico, ubi per quadraginta annos versatus est apud locerum suum *Jethro*, cujus filiam, *Sephoram* videlicet, sibi matrimonio junxit, facile historiam *Jobi*, hominis Arabis, & inter suos clarissimi, ex vulgi sermone discere potuisse. Madianitæ quippe Arabica Gens est, Syrorum & Idumæorum vicina. Quid igitur mirum, si *Moyse*, in Arabia degens, historiarum *Jobi*, hominis Arabis, & inter suos spectatissimi, notitiam habuerit, maxime, cum hæc historia paulo ante contingerit, quam *Moyse*, fugiens ex Aegypto, in Regionem Madianitarum secesserit, essetque apud Madianitas lippis ac tonsoribus notissima. In hoc diuturno secessu suo Madianitico, *Moyse*, propter congressum, quem cum exteris habuit, patriam, seu Hebraicam, loquebam (quod ceteris hominibus, qui peregrinas diu incolant Regionem, usu venire solet) inquinavit, & hiuc est, quod in *Jobi* libro, quem in hoc suo secessu Madianitico conscripsit, occurrant Arabismi, Syriasmis, uti notatum est a *S. Hieronymo*, nonnumquam etiam Chaldaismi. At, postquam *Moyse*, relicto suo secessu Madianitico, ad suos populares, seu Hebræos, reversus est, loquelam suam Hebraicam excolere ac perpolire satagit, omnesque sordes, quas congressus exterorum ei aspererat, ita abstergit, ut quando ad scribendum Pentateuchum animum appulit, majorem adhibuerit Linguae Hebraicæ castitatem ac munditiam. Sed de historia *Jobi* satis dictum est. Nec enim otii & instituti nostri est, in levibus ac subtilibus, quas contra librum *Jobi*

pro-

proponunt Hæretici, dinendis objectionibus anxie laborare ac desudare. Consule, si plura desideres, Illustrissimum *Danilem Hueticum* in sua *Demonstratione Evangelica*, propositione quarta.

D. Cum Deus elegerit *Moysem*, ut esset dux & Legislator Gentis Judaicæ, e qua proditurus erat Messias, facile mihi persuadeo, hunc Judæorum Legislatorem gessisse typum Jesu Christi veri Messia: At, quia Judæi hanc similitudinem, quæ *Moysem* inter & Jesum Christum intercessit, obstinatis animis negant, debes nunc paucis demonstrare, quo pacto *Moyse* rebus præclare gestis Jesum Christum, Salvatorem nostrum, adumbravit?

M. Non solum *Moyse* rebus, quas præclare gessit, typum gessit Jesu Christi, sed etiam in Pentateucho, quem edidit, multis oraculis eum venturum fore clarius prænnuntiavit. Tractat fusc ea de re *Eusebius* cap. 2. lib. 3. *De Demonstratione Evangelica*, ubi data opera accuratam & luculentam instituit comparationem *Moysem* inter & *Jesum*. Sed, quia nimis longum esset integrum *Eusebii* sermonem hic inferere, suprema illius, (cum Illustrissimo *Daniele Hueticio*, Abrincensi Episcopo, in sua *Demonstratione Evangelica*, propositione IV.) sequar vestigia. In primis, *Moysem*, statim ab ortu, nefario *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis, Edicto morti addictum, parentes a letho ei parato subduxerunt: *Jesum* nascentem, ab *Herode* Rege, ad mortem sollicitè quaesitum, parentes, fugientes in Ægyptum, ab imminente morte, quam immanissimus ille Tyrannus ei inferre moliebatur, exemerunt. Deus Principem ac Dncem Hebræorum *Moysem* constituit; *Jesum* Dncem ac Dominum omnium hominum declaravit Deus, dicens: *Postula a me, & dabo tibi gentes, hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terre. Psal. 2. Moyse* se a Deo missum, magnis approbavit miraculis; *Jesus* s: a Deo missum stupendis confirmavit prodigiis. *Moyse*, Hebræos ex Ægyptiorum servitute vindicavit in libertatem: *Jesus* homines, Dæmonum omnium

Hist. Vet. Test. Tom II.

mancipatos vinculis, libertate donavit. *Moyse* Hebræos per Desertum ad Terram promissam introduxit: *Jesus* hominibus per vitæ hujus angustias ad celestem patriam, Dncem se præbuit. *Moyse* nati mare silit & exsiccavit, *Jesus* favientes ventos frænavit, & tumidos fluctus dictis sedavit. *Moyse* Hebræos trans mare salvos ducit & incolumes: *Jesus* Christus, fluctibus suspensus, graditur super mare, & *Petro*, Discipulo suo, idem posse concedit. *Moyse* Hebræos, *Jesus* homines ab Idolorum cultu avertit. *Moyse* Hebræis, *Jesus* universo generi humano Leges sanxit. *Moyse* Hebræos, trajecto Mari Rubro, Ægyptiorum tyrannidi subdixit; *Jesus* hominibus per Baptisma jugum Dæmonum detraxit. *Moyse* Dncem inter & homines conciliatorem se gessit: *Unus mediator Dei & hominum Homo Christus Jesus*, ait *Apostolus Paulus* Epist. 1. ad *Timoth.* cap. 2. Fuit *Moyse* cum Domino per quadraginta dies & totidem noctes, panem non comedit, & aquam non bibit, sicut legitur cap. 34. vers. 28. lib. Exodi: *Jesus*, cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit, sicut narrat Evangelista *Matthæus*, cap. 4. vers. 2. *Moyse* præcepit Hebræis, antequam egredierentur ex Ægypto, ut Agnum Paschalem comederent, & omnes, quorum xdes illius Agni sanguine non rubebant, fuerunt ab Angelo exterminatore occisi in Ægypto: *Jesus* Christus, sicut ostendimus sub finem superioris nostri Colloqui, fuit verus Agnus Paschalis immolatus ab Hebræis, cum ex hoc Mundo ad Patrem esset transiturus, & omnes qui ejus sanguine non sunt aspersi, æternam morte peribunt. Serpentem æneum exaltavit *Moyse* in Deserto, ut spectatus ab ægris afferret remedium: *Jesus* fuit exaltatus, seu in Crucem actus, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam *Joannis* c. 3. v. 14. *Moyse* splendida facie descendit de monte: *Jesus*, consensu cum tribus Apostolis monte transfiguratus est ante eos, & resplenduit facies ejus sicut sol, *Matthæi* cap. 17. Esurientibus He-

E 3 bris

braxis coturnices & manna de Cælo, & aquam de rupe sitientibus Deus per *Moysem* in Deserto fame languenti, cibos non semel suppeditavit, & aquam vitæ se gratis daturum pollicitus est. Septuaginta viros de Senibus Israelitici Populi Magistros ac Duces constituit *Moyfes*, cujus & spiritum cum illis communicat Deus: *Jesu* Discipulos septuaginta duos quoque versus dimittit, doctrinæ suæ præcones, & spiritu suo afflatos. *Mariam*, lepralaborantem sanat *Moyfes*: hominem *Jesus*, eodem morbo affectum, illico sanitati restituit. Denique *Moyfes* duodecim exploratores misit in Terram Chanaan: *Jesus* duodecim Apostolos misit in universam terram. Hos igitur typos, quibus *Moyfes*, Judæorum Legislator præfiguravit *Jesum Christum*, Salvatorem omnium hominum, si attentò animo perpendas, fateberis ultro, *Moysem* inter & *Jesum*, summam intercedere similitudinem. Quo fit, ut Apostolus *Paulus* Epist. ad Hebræos cap. 11. Fidem, quam *Moyfes* habuit in *Jesum Christum* venturum, his verbis maxime commendat: *Fide Moyfes grandis scelus negavit, se esse filium filie Pharaonis; magis eligens affligi cum Populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem; majores divitias estimans thesaurum Ægyptiorum improprium Christi. Aspiciebas enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non verius animositatem Regis: Invisibilem enim tanquam videns sustinuit, fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.*

D. Perplacet mihi hæc, quam delineasti, similitudo *Moysem* inter & *Jesum* Salvatorem nostrum, addiderim tamen ipse, *Moysem* in hoc etiam figuram fuisse *Jesu Christi*, quod *Moyfes* virorum omnium mansuetissimus prædicatur: *Jesus* vero, qui nobis protulit Legem Gratiæ & Charitatis, mitissimus fuit, totus ad bene de omnibus merendum compositus, nihilque prius & antiquius habens, quam ut sui Discipuli ejus mansuetudinem æmularentur: *Disce a me*, inquebat illis, *quia mitis*

sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris, jugum enim meum suave est, & onus meum leve, Matthæi cap. 11. vers. 29. & 30. Sed nunc pergamus ulterius, & ea studiose perquiramus oracula, quibus *Moyfes*, prophetico afflatus spiritu *Jesu Christi*, veri Messie, prænuñciavit adventum.

M. Quod quinque libri *Moyfis*, qui Pentateucho continentur, apertas, manifestasque complectantur de *Jesu Christi*, veri Messie, adventu propheticas prædictiones, id toto capite annuo, ac breviter hic demonstro. Oracula librorum *Moyfis* alia ipse fudit, alia jam fusa prodidit sacris Litteris & posteritati propagavit. Lapsum narrans *Moyfes* protoparentum exhibet Deum prænuñciantem, venturum mulieri filium, per quem ipsa caput serpentis conterat Genes. cap. 3. vers. 15. Si loquar de *Abrahamo*, de *Isaaco*, de *Jacobo*, quæ & quantæ de *Jesu Christi*, veri Messie, adventu prædictiones erunt mihi recensenda ex Libris Mosaicis? Cap. 12. lib. Gen. vers. 3. dixit Dominus ad *Abrahamum*: *Et benedicentur in te universa cognationes terræ*. Et cap. 22. ejusdem libri v. 18. Deus iterum dixit *Abrahamo*: *Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*. Eandem promissionem fecit Deus *Isaaco*, Gen. cap. 26. v. 4. fecit & *Jacobo*, cap. 28. v. 14. ejusdem Libri Genes. Ipse *Jacobus* moriturus, benedicens filiis suis, & quæ singulis erant futura, prædixit. Prædictiones hæc refert *Moyfes* in libro Genes. cap. 49. Præcipua est, quæ pertinet ad *Jesum Christum*, verum Messiam, quæque his verbis concepta est: *Non auferetur Sceptum de Juda, & Dux de semore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium*. Mitto alia vaticinia, quæ *Moyfes* retulit. Ac, prætermittere nec possum, nec debeo insignere vaticinium, quod *Moyfes* cap. 18. lib. Deuteronomii v. 15. de *Jesu Christo* protulit, dicens: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabis tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies*. Quod *Moyfis* vaticinium S. Petrus, jam

jam tum nascente Christianismo, obiecti Judæis, in ea, quam ad illos habuit, Concione, quæ legitur cap. 3. Act. Apostolorum, ubi exponens quæ de Jesu Christo locutus est Deus per os Sanctorum suorum a sæculo Prophetarum, sicut effatur: *Moses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus noster de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis juxta omnia quacumque locutus fuerit vobis.* Idem Moyses vaticinium obiecti Judæis S. Stephanus cap. 7. v. 37. ejusdem lib. Act. Apostolorum, dicens: *Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis.* Hoc Mosaicum Oraculum de Jesu Christo intelligendum esse negabat olim Julianus, Apostata, Imperator, quem invictis argumentis confutavit S. Cyrillus Alexandrinus libro VII. contra hunc Imperatorem Apostatam. Eusebius vero lib. 3. *Demonstrationis Evangelicæ* cap. 2. probat, hoc Mosaicum Oraculum non de Josue, non de Davide, non de Jeremia, vel de aliis Prophetis, sicut Judæi perperam commentabantur, sed de uno Jesu Christo intelligendum: Num, inquit, ex iis, qui post Moysen extiterunt Prophetæ, Esaias, exempli gratia, aut Jeremias, aut Ezechiel, aut Daniel, aut alius quispiam de cæteris duodecim, Legum Auctori Moysi conferendus existit? Nequaquam. Sed ex illis tandem quis unquam Moysi similia effecit? Nusquam poteris dicere. Sed quisque illorum a primo ad novissimum quæcumque instituebant ac docebant, ad ipsum Moysen remittebant, atque Populum in hoc reprehendebant, quod Moysen Legem non servasset, sed contra illam fecisset, neque illum ad quidquam aliud hortabantur, nisi ad ea firmiter tenenda, quæ in Lege Moysi posita sunt. Nullum igitur horum illi similem dixeris. Quemnam igitur alium Moysi similem futurum canit Oraculum illud, nisi Salvatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum? Denique, cum inter Samaritanos exorta esset controversia, & quidam inter illos censeret, hunc Prophetam, quem post se missum iri prædixit Moyses, esse Dosithen, seu Dositheum, quidam vero alii

putarent, Jesum Nave, sed Jesum, filium Num, successorem Moysi, fuisse illum Prophetam; S. Eulogius, Episcopus Alexandrinus, ad dirimendam illam controversiam, quæ plebem Samaritanam in contrarias factiones distrahebat, frequentem Synodum Alexandriae coegit, utramque damnavit sententiam, & Jesum Christum hoc vaticinio a Moysse prænunciatum esse definivit, sicut refert Photius, Opera Sancti Eulogii recensens Codice cccxx. *Biblioteche sue*, ubi hæc habet: *B. Eulogius, discussis quæ ab utraque parte afferebantur, & utraque erroris, a veritate procul remoti, convicta, illum a Prophetis prædictum Messiam, ex Scripturis Sacris docuit esse Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum: illos vero gravissimo errore laborasse: Hos quidem, quod Jesum Nave illum Prophetam prænunciatum fingerent, illos vero, quod Dosithen, seu Dositheum impium portento comminiscerentur. Atque ita Concilium solvit.* Hæc itaque prædictio Moysi de venturo post se Propheta soli Jesu Christo accommodari potest, & in ipsa exitum habuit. Similiter, hæc promissio, quam scribit Moyses a Deo factam Abrahamo: *Et benedicentur in semine tuo omnes Gentes terre*, manifesto completa est in Jesu Christo de femine Abrahamæ, vero Messia, vero Christo, in quo benedicti omnes Gentes non nunc prænunciamus, sed quod tunc prænunciatum est, nunc videmus, sicut ait S. Augustinus c. 41. libri duodecimi contra Faustum, Hæreticum Manichæum. Postremo, in Christo nostro evidentissima luce clauerunt (ut rursum atar verbis ejusdem Augustini capite mox sequenti ejusdem libri) illa Patriarchæ acobi verba, quæ Moyses cap. 49. libri Genesis refert: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium; quia esus Christus, cujus Regnum spirituale quaquaversus per omnes Gentes patet, venit his temporibus, quibus ablatum est Sceptrum de Juda.* Negari igitur haud potest, libros Moysi, Pentateuco comprehensos, multa eaque aperta & lu-

culenta de Jesu Christo venturo completi Oracula, quæ vel ipsemet *Moyſes* fudit, vel ab aliis jam. ſua litteris conſignavit, & ad poſteritatem tranſmiſit. Hinc *Philippus* volens *Nathanaelem* trahere ad Jeſum Chriſtum, dixit ei: *Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Propheta, invenimus Jeſum, filium Joſeph a Nazareth*, Joannis cap. 1. v. 45. Chriſtus etiam Dominus incredulitatem Judæorum increpat his verbis: *Noliſte putare, quia ego accusaturus ſim vos apud Patrem: eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit*. Ex his de venturo Jeſu Chriſto Oraculis, quæ in Pentateucho, & in ſingulis Prophetarum libris paſſim continentur, argumentum validiſſimum ſumpſit Apoſtolus *Paulus* ad iuendam coram *Agrippa*, Rege, & *Geſto*, Judææ Præſide, cauſam ſuam dicens. *Uſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atque majori, nihil extra dicens, quam ea, quæ Prophetae locuti ſunt, futura eſſe, & Moyſes, ſi paſſibilis Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum; lumen annuntiaturus eſt Populo & Gentibus*. Act. Apoſt. c. 26. v. 22. & 23. Nihil iſto argumentandi genere eſt—magis in uſu apud Apoſtoloſ & Evangeliſtas, quorum Scriptis conſtituuntur fundamenta Fidei. Nihil apud ſanctos Patres eſt receptius, nihil Chriſtianis plauſibilis, nihil ad frangendam Judæorum perverſitatem efficaciſ, ſicut ſuſe oſtendi in *Tractatu*, quem publicam in lucem emiſi: *De Viſa, Myſteriis, & annis Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri*.

D. Quo tempore, & quibus characteribus *Moyſes* ſcripſit Pentateuchum?

M. Probabilius ipſe cum *Theodoreto* Quæſtione prima in Geneſim cenſeo, *Moyſem* ſcripſiſſe Pentateuchum poſt exitum Iſraelitarum ex *Ægypto*, & poſt Legem a Deo ei datam in monte *Sinai*: Characteres autem, quibus in ſcribendo Pentateucho uſus eſt *Moyſes*, fuerunt Hebraici, ideſt, iidem plane, ac characteres, quibus olim utebantur Chananæi, quorum Regionem diu incoluerunt Hebræi. *Auguſtinus*

Galmet in Diſſertatione, quam præfixit ſuo Commentario litterali in librum Geneſis, aſſerit, *Moyſem* ſcripſiſſe Pentateuchum characteribus *Ægyptiacis*, qui non diſcrepabant a characteribus, qui erant in uſu apud Chananæos. Certe, Pentateuchus *Moyſis* Samaritanus, qui adhuc extat, quemque antiquiſſimum eſſe aſſerunt *Origenes*, *Julius Africanus*, *Eufebius*, *Diodorus Tarsenſis*, *Cyrillus Alexandrinus*, & *Procopius Gaſenſis*, deſcriptus eſt his antiquis Chananæorum characteribus, ſicut teſtatur viri eruditi. Obſervat enim *Joſephus Scaliger* in Diſſertatione de litteris *Jonam*, ſeu Græcorum, characteres Græcos ad exemplum characterum Samaritanorum eſſe formatos, antiquiſſimam vero eſſe litterarum *Jonicarum* originem, utpote proſectam a Phœnicibus, ſeu Chananæis. Hunc Pentateuchum *Moyſis* Samaritanum, antiquiſſimis Chananæorum characteribus exaratum, doctiſſimus *Joannes Morinus*, Congregationis Oratorii *Presbyter*, hiſce poſtremis temporibus divulgavit, eumque in Heptapliſi Pariſienſibus, & in Polyglottiſ Bibliis inſeritſ perdoctiſ Diſſertationibus illuſtravit. His Hebraicis, ſeu antiquis Chananæorum characteribus deſcriptum Pentateuchum *Moyſis* conſervarunt Judæi uſque ad captivitatem *Babylonicam*, ſed, durante captivitate *Babylonica*, eum Judæi Linguae Hebraicæ, & mox antiquos formandi characteres Hebraicos eſſent penitus obliiti, *Eſdras*, qui ea laxata captivitate, ſacros libros a mendis, quæ in eos irreſperant, repurgavit, mutatis antiquis characteribus Hebraicis ſuffecit characteres Chaldaicos, quibus nunc utuntur Judæi, & eorum Biblia hiſce characteribus Chaldaicis deſcripta leguntur.

D. Cum *Moyſes* ſcripſerit duntaxat Pentateuchum poſt exitum Iſraelitarum ex *Ægypto*, & Legem ei datam in monte *Sinai*, intempeſtively a te nunc poſtulareſ notitiam rerum, quas in hoc Pentateucho *Moyſes* complexus eſt: de his quippe commodius ſuo loco, hoc eſt, in Colloquiis noſtris.

stris in Historiam quartæ Mundi Etatis sermonem instituemus. Verum, quia probe scio, esse quosdam incredulos, & omnis Religionis osiores, quos perstricta fronte non pudet antiquitatem, & sacram Pentateuchi *Moyſis* auctoritatem aut negare, aut saltem in dubium revocare, plurimi mea interesse video, generales quasdam circa antiquitatem, & divinam Pentateuchi auctoritatem habere notiones, quo facilius, si quos aliquando nanciscar ejusmodi incredulos, eorum petulantiam retundere possim. Primum igitur a te percunctor, an *Moyſes* sit Auctor totius Pentateuchi? Audivi enim, esse quosdam intemperantioris Critices viros, qui licet fateantur, *Moyſem* esse Auctorem totius Legis, quæ ad bene constituendam Rempublicam Judæorum descripta est in Pentateucho, pertendunt tamen, *Moyſem* non esse Auctorem Historiæ, quæ legitur in Pentateucho, maxime in libro Genesis, sed eam a quodam Scriba, post obitum *Moyſis*, concinnatam fuisse dicunt. Quod sane antiquitati Pentateuchi *Moyſis* haud parum derogare mihi videtur.

M. In hunc errorem, fateor, non multis abhinc annis impiegit *Ricardus Simonius*, qui in sua *Historia critica Veteris Testamenti* Capitibus primo, secundo, & tertio supponit, in Republica Judæorum fuisse publicos Scribas, Prophetiæ dono insignes, quibus auctoritate publica de-mandabatur provincia res memorabiles, suis temporibus gestas, in litteras referendi, non secus ac solis Hierophantis apud Ægyptios, solis Chaldæis apud Babylo-nios, solis Magis apud Persas, solis Gym-nasophistis apud Indos, solis Litteratis apud Sinas, solis Pontificibus apud Romanos, jus ex officio & auctoritate publica incumbere res ætatis suæ memorabiles litteris mandare. Hac autem semel facta suppositione, ait *Richardus Simonius*, Historiam, quæ legitur in Pentateucho *Moyſis*, fuisse scriptam ab aliquo Scriba, divino tamen Prophetiæ spiritu afflato, qui, post mortem *Moyſis*, a Republica Judæorum scribendis Judicæ Gentis Annalibus destinatus, ex veteribus Diariis aliorum Scribarum, qui

Moyſi temporibus cœvi fuerant, & res sub illo gestas fufius descripserant, excerpſit Historiæ monumenta, eaque in ordinem digessit, ac summam perlustravit, sicut nunc leguntur in Pentateucho. Hoc est novum *Richardi Simonii* Systema, quod nulla efficaci ratione, nulla alicujus ponderis conjectura, nullo antiquitatis monumento fultum, imo, expressis ac disertis Scripturæ Sacræ, & sanctorum Patrum testimoniis, quæ *Moyſi*, ceu vero ac legitimo parenti, integrum Pentateuchum asserunt ac vindicant, omnino oppositum, ab omnibus viris eruditissimis explosum atque confutatum, idque jure optimo. Nam, etiamsi fatear lubentissime, sacros conscribendi libros potestatem non fuisse promissæ omnibus in Republica Hebræorum permissam, sed, ut ait *Josephus* lib. 1. contra *Apionem*, datam fuisse solummodo *Prophetis antiquissima quidem & veterrima secundum inspirationem factam a Deo cognoscentibus*, alia vero suorum temporum, sicut sunt facta, palam conscribentibus; contendo attamen, illos Prophetas, quibus in Republica Hebræorum ex officio & auctoritate publice concedebatur facultas conscribendi libros sacros, & de quibus eo loci mentionem facit *Josephus*, non alios fuisse a *Moyſe*, a *Iosue*, & a ceteris aliis sacris Scriptoris, qui, divino afflato spiritu, libros Scripturæ sacre, quos nunc habemus, exararunt. Quo fit, ut nunquam in Republica Hebræorum extiterint illi Scribæ, Prophetiæ dono illustres, quos *Richardus Simonius* asserit, a *Moyſe*, a *Iosue*, & a ceteris aliis sacrorum Librorum Scriptoris fuisse plane distinctos, & ad illos spectasse, res memoria dignas, suis temporibus gestas, in litteras referre, vel ex veterum Scribarum Diariis historici collectionem excerpere, in ordine digerere, atque compendiose describere. Horum siquidem publicorum Scribarum, quos in Republica Hebræorum a sacrorum Librorum Scriptoris distinctos commentus est *Richardus Simonius*, ne apex quidem in Scriptura Sacra, & in tota retro antiquitate temporum ne minimum quidem occurrit vestigium. Quo

circa, hoc recens a *Richardo Simonio* de publicis illis in Republica Hebræorum Scribis excogitatum systema, tam infirmis nixum radicibus corruiere necesse est. Scripsit itaque *Moyſes* Legem ad bene constituendam Rempublicam Hebræorum, & auctor etiam est Historiæ, quæ Pentateucho continetur, & quam ipse a creatione Mundi ad sua usque tempora perduxit. Quod si quartas, quorū *Moyſes*, qui Legem daturus erat Hebræis, Historiam a creatione Mundi, & res præclare gestas a Patriarchis ante, & post diluvium voluerit in Pentateucho describere? hanc ipse proferam rationem, quam mihi suppeditat *Eusebius* lib. 7. *Præparationis Evangelicæ* cap. 7. ubi hæc habet: *Moyſes*, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipse procreatus, cum patriæ Gentis historiam accurate, si quisquam alius teneret, præscriptum Hebræorum vitas, quæ sacris Legibus, cuiusdam quasi præmii loco, viam munirent, posterorum memoria commendare voluit, nulla unquam oblivione delendas. Iis porro non ea tantum, quæ divinitus acceptant beneficia, verum & nonnullorum præterea, qui omnem cum divinitate pietatis sensum abiecerant, mores, simul ac penas intenuit: ratus iis, qui Legibus suis instituendis essent, genus id cognitionis ap-
prime necessarium futurum, ut eos & ab improborum imitatione detereretur, & ad conſectanda proborum exempla stimularer. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, majorum quidem suorum quam plurimos, antequam ab sese Leges scripto lata essent, recta unius rationis manum secutos, ad summam Religionis, ac divini cultus laudem pervenisse, qui, quod & divini Numinis amicitia, & Præphetiæ munere præstitissent, immortalis apud se memoria viverent. Quibus autem Leges præscriberet, eos cum Antiquioribus illis esse generis ac sanguinis communionem conjunctos, eoque verum esse, ut qui hominum Deo carissimorum ac virtutis amantissimorum nepotes essent, iidem Majorum quoque suorum pietatis æmulos, & imitatores exhiberent, atque in beneficiorum, ac præmiorum, patribus a Deo concessorum, partem ac societatem venire omni ope, studioque contenderent.

D. Jactabant olim Gentiles antiquitatem Deorum suorum, Historias illorum, necnon pervetusta ab eis prolata Oracula: optarem igitur scire primo, an superstitiosæ Gentilitatis Deorum Historiæ antiquiores sint ea Historia, quam *Moyſes* in Pentateucho descripsit? Secundo, quales extet discrimen Oracula horumque Deorum inter, & Oracula, quæ de adventu Jesu Christi, veri Messie, a *Moyſe* in Pentateucho fusa fuisset, superius ostendisti.

M. Fabulosam plane esse superstitiosæ Gentilitatis Deorum antiquitatem, ipsimet Gentiles tantisper eruditi ingenue professi sunt, temporibus, quibus Dii Gentium floruisse dicuntur, fabulosam nuncupantes. Præterea, omnis historia Gentilium longe posterior est sacra Historia, quam *Moyſes* describit in Pentateucho, quandoquidem *Moyſes* est primus Scriptor omnium Gentium, non solum Persarum, & Græcorum, sed etiam Egyptiorum, Chaldeorum, & Assyriorum, ac subinde multo antiquior est Philosophis, Historicis, Oratoribus, & Poetis, qui apud Gentiles claruerunt, quique ex libris *Moyſis* bene multa hauserunt, suisque libris inferuerunt. Denique, Historiam, quam *Moyſes* describit in Pentateucho, revelationem mundo coarvam habet, & res mirabilis narrat, videlicet de summo omnium conditore Deo; de religione, seu de cultu, Deo debito; de origine, natura, & conditione primi hominis innocentis, de illius statu post peccatum, de ejus miseriis, de adventu Liberatoris, seu Messie. Nihil aliud spirat hæc Historia, quam sanctitatem, iustitiam, pietatem, uno verbo, exprimit quicquid purioris, & sublimioris virtutis nomine continetur. Contra vero, Gentilium Historiam nihil horum omnium habet, quibus vera, antiqua, & sancta intermiscitur Religio, sed potius, tota quanta est, scatet erroribus, innumeris antilogiis, naniis, anilibus fabulis, vitiis, turpissimisque Deorum moribus, & obscenis amoribus fœdatur, quibus ad flagitiosam vitam, & ad effræni libidini indulgendum excitantur mortales. Nec tantum Historia Gentilium narrat, sed & laudat spurcissimos

Amos amores Deorum, quos inter, ut meminat, me alijs in Colloquijs observasse, *Bacchus* temulentus fuit, *Mars* homicida, qui etiam cum *Venere* adulterium commisit, *Mercurius* fur ac nebulosus, qui nihil aliud ad famam sui reliquit, nisi memoriam fraudum suarum. Quid omnium horum pater *Jupiter*, qui ne parum videretur, si in expugnanda sciminum pudicitia maculatus esset, etiam sexui suo injuriam fecit? Prætereo, ut castis tuis auribus parcam, obsecrationes *Veneris*, omnium libidinibus prostituta, non Deorum tantum, sed & hominum, quibus tamen horrendis vitiis, & flagitijs Deorum amoribus non puduit Poetas variis figuris & coloribus venustatem, & leporem carminibus suis addere. Apagere ergo hanc Deorum Historiarum fabulosam antiquitatem. Quod spectat vero Deorum Oracula, quæ Ethnici plebis buccis in suis historiis jactare solent; dico, ea ficta, ambigua, & falsa omnino fuisse, tum quia ejusmodi Oracula collimabant ad lucrum, cui inhæbant callidissimi Sacerdotes, qui hac arte ambigua fundendi Oracula insigniter locupletati, delusi populi ora obliniebant, atque marsupia mille fraudulentis adhibitis artibus, emungebant: Tum quia etiam, illa oracula tendebant ad bella & negotia secularia feliciter administranda, ut nimirum tumultuantes populos a gerendis bellis avocarent, vel specioso divinæ promissionis obtentu, ad bella redderent alacriores: sed præcipue ea Deorum Oracula tendebant ad nefariam populorum animis superstitionem instillandam, ac magis magisque fovendam, & ad alios pessimos fines, quos sibi præstituebant scelestissimi superstitionis gentilitatis Sacerdotes, qui populo plus æquo credulo fucum faciebant. Hinc *Laetantius* lib. 2. Divin. Institut. capit. 17. eleganter probat, hæc Deorum Oracula nihil aliud fuisse, quam illusiones & fallacias Dæmonum. Hinc *Cicero*, Ethnicorum licet Religioni addictus, lib. 2. de Divinatione, hæc, quæ sua ætate circumferebantur, Oracula deridet, partim ut falso conficta, partim ut casu vera, partim ut ambigua respon-

sa Sacerdotum incautam & simplicem plebem decipientium. Hinc *Lucianus*, tametsi Religionis Christianæ infensissimus hostis, qui sub Imperio *Hadriani*, hoc est, secundo Ecclesiæ sæculo, vixit, Deorum prædictiones & oracula false ridet, infestatur, & ludibrio habet, ut videre est in ejus Dialogis: *De Deorum Concilio*: *De Jove Tragædo*: *De Jove consultato*, ut jam de ejusdem Scriptoris alijs Deorum Dialogis nihil in præsentia dicam. Quæ cum ita sint, facile nunc dijudicare potes, quantum falsa illa Deorum oracula distent a veris vaticiniis, quæ de Messia, seu de Jesu Christo venturo, *Moses* in Pentateucho sudit, quæque publicis monumentis, tot sæculis ante eventum oculis omnium exposita sunt, ut suo tempore implenda, sicut revera in Jesu Christo, vero Messia, fuisse omni ex parte impleta tam clare nunc cernimus, quam radii solares in meridie cernuntur. Rejctis itaque falsis oraculis, & fabulosa Deorum Historia, constanter profiteri debemus, Historiam, quam *Moses* descripsit in Pentateucho, esse antiquissimam, ac divina polleere auctoritate: Cui enim (sicut apposite ait *S. Augustinus* lib. 18. de Civitate Dei cap. 40.) melius narranti præterita credamus, quam qui futura prædixit, quæ præsentia jam videmus, nam & ipsa Historicorum inter se dissonantia copiam nobis præbet, ut ei potius credere debeamus, qui divinæ, quam tenemus, non repugnat veritati?

D. *Mosem* esse primum omnium Gentium Scriptorem, & ex ejus libris Gentiles Philosophos, Historicos, Oratores, & Poetas multa dehorasse, excerptisse, suisque Operibus inseruisse, mox inlunasti. Sed quia inde, ut mihi videtur, maxime adstruitur Pentateuchi *Mosis* antiquitas, rogo te, ut quod obiter de *Moyse*, primo omnium Gentium Scriptore, dixisti, nunc plenius confirmes, & in clariori luce reponas.

M. *Mosys* esse primum omnium Gentium Scriptorem, ac subinde antiquiorem prophanis Scriptoribus Philosophis, Historicis, Oratoribus, Poetis, & Legum Latoribus, hoc argu-

mento

mento evinci potest: certissime constat, omnes Gentium Scriptores Trojæ excidio recentiores esse, & omnes Gentiles Philosophos, Historicos, Oratores, Poetas, & Legum Latores posteriores esse Cyro, Persarum Rege, quo regnante, Solon, Atheniensis, & septem Græci Sapientes floruerunt. Atqui *Moyse* temporibus Cyri, Persarum Regis, multo antiquior est, imo multis sæculis ante Trojæ excidium vixit, ac scripsit *Moyse*: negari igitur non potest, *Moysem* esse primum omnium Gentium Scriptorem, multoque antiquiorem prophanis Philosophis, Historicis, Oratoribus, Poetis, & Legum Latoribus. Eo argumento antiquitatem *Moyse* supra omnes Scriptores prophanos demonstrant sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, nimirum *S. Iustinus*, Martyr, in *Parænesi*, & in secunda *Apologia*, *Tertullianus* cap. 19. *Apologetici*, *Tatianus* *Oratione adversus Gentes*, ab *Eusebio* laudatus lib. 10. *Preparationis Evangelicæ* cap. 11. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. *Stromatum*, *Julius Africanus* lib. 3. *Chronographiæ*, *Lactantius* lib. 4. *Divin. Institutionum* cap. 5. *Eusebius*, Episcopus Cæsarensis lib. 10. *Preparationis Evangelicæ* cap. 9. & 14. & *S. Augustinus* lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 37. Advertere tamen debes, *Julium Africanum*, *Tatianum*, *Clementem Alexandrinum*, aliosque Auctores, *Eusebio* antiquiores, affirmare, *Moysem* fuisse cœvum *Inacho*, Regi Argivorum, *Eusebium* vero, Episcopum Cæsareensem, differre ætatem *Moyse* ad tempora *Cæropis*, Atheniensium Regis, qui Rege *Inacho* trecentis annis recentior fuit. Verum, etiam si standum esset, circa ætatem *Moyse*, calculo *Eusebii*, semper tamen verum esset, *Moysem* omnium Gentium Scriptores antiquitate superare, quia nullus vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptor proferri potest, qui sit Rege *Cærope* antiquior. Sed ipse sententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Scriptorum *Eusebio* antiquiorum, suffragis munitam, quæ *Moysem*, temporibus *Inachi*, Regis Argivorum, floruisse asserit, probabiliorum esse cum *Georgio Syncello* in sua

Chronographia pag. 67. & 68. existimo. Quod si ita se habeat, plane consequitur, nullum, non tantum apud Græcos, sed etiam apud Ægyptios aliaque Barbaras Gentes, extitisse Scriptorem ante *Moysem*. Ægyptii siquidem (sicut observat *S. Augustinus* libro XVIII. de Civitate Dei cap. xxxvii.) gloriabantur, se ab *Iside* litteras ad scribendum accepisse, cum ante *Isidem* litteras nullas haberent, nisi Hieroglyphicas, *Isis* autem fuit filia *Inachi*, Regis Argivorum, ab Ægyptiis post obitum in Deam consecrata. *Moysem* autem sub Rege *Inacho* floruisse, & Israelitas ex Ægypto eduxisse, non solum tradunt Scriptores Ecclesiastici, mox a me laudati, sed etiam intensus Christianæ Religionis hostis *Porphyrus*, illoque longe antiquiores Scriptores prophani, *Hellanicus*, & *Philocorus*, qui res Atticæ, *Castor* & *Thallus*, qui res Syriacas litteris mandarunt. *Moysem* itaque primum omnium Gentium Scriptorem esse, extra omnem dubitationis aleam apud omnes esse debet, nec minus certum est, antiquos Philosophos, Poetas, Historicos prophanarum Gentium legisse libros *Moyse*, & ex iis multa dehorasse, quæ etiamnum in eorum libris leguntur, sicut lato, eleganti, & erudito calamo probat illustrissimus *Daniel Huetius* in sua *Demonstratione Evangelicæ Propositionis* IV. unde pauca hic delibabo: Et primo quidem, antiquos prophanarum Gentium Philosophos legisse libros *Moyse*, multaque ex illis excerptisse, & in suam doctrinam derivasse asserunt *Clemens Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*, & *Eusebius* lib. 8. *Preparationis Evangelicæ*, præsertim de *Platone*, qui ideo *Moyse* Atticus fuit appellatus. Philosophum etiam *Pythagoram* multa ex libris *Moyse* suffuratum esse testatur *Hermippus*, *Pythagoræus*, quod etiam de *Aristotele* asserit *Clearchus*, *Peripateticus*. Unde *S. Cyrillus*, *Alexandrinus*, *Platonem*, & *Aristotelem* fures appellat, quod multa e *Pentateucho* *Moyse* depromperint, & in suos libros convaserint. Tradunt insuper *Aristeus* in libro de LXX. Interpretibus, & *Iosephus*, Hebræus, lib. 12. *Antiq. Jud.* cap. 2.

Theo-

Theopompum mente fuisse privatam, & *Theodetem* oculorum usu divinitus esse orbatum, quod nonnulla & sacris Voluminibus dehorata Scriptionibus suis attexere ausi fuissent, sed agnito demum & correcto errore, fuisse utramque sanitati restitutum. Secundo, libros, a *Moyse* conscriptos, lectos fuisse a Philosophis, Poetis, aliisque Ethnicis Scriptoribus, ex eo maxime patet, quod isti Scriptores sacras Historias, in Pentateucho *Moyfis* descriptas, variis modis in suis libris interpolarent. Hujus plagii & interpolationis pauca ex multis hic subjiciam exempla. Quæ de rerum creatione scribit *Moyse*, ea Carminum Orphicorum Auctor, *Hesiodus* in sua Theogonia, *Ovidius* lib. 1. Metamorphoseon, *Virgilius* Egloga 6. & lib. 6. Aeneidos exprimunt: Paradisum terrestrem *Plato* describit in *Jovis* horto, sicut observant *Origenes* lib. 4. contra *Celsum*, & *Eusebius* lib. 11. *Preparationis Evangelicæ* cap. 13. Serpentis tentatoris, lapsusque *Adami* & *Eve* Historiam *Plato* interpolavit, sicut probat idem *Euseb.* cap. 14. Diluvii, & Arce Noeticæ Historiam interpolant *Berosus*, *Abydenus*, *Alexander Polyssor*, *Lucianus* in Dialogo *De Dea Syria*, *Hieronymus Ægyptius Molo*, & *Nicolaus Damascenus*, sicut referunt *Josephus* Hebræus, lib. 1. contra *Apionem* & lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 5. *Eusebius* lib. 9. *Preparation. Evangelicæ* c. 12. & 19. *S. Cyrillus* lib. 1. contra *Julianum*. Turris Babel, & confusions linguarum meminit *Abydenus*, rerum Assyriarum Scriptor, uti refert *Eusebius* lib. 9. *Preparation. Evangelicæ* c. 4. Aloidarum fabulam ex Historia Turris Babel derivatam docet *Origenes* lib. 4. contra *Celsum*. Incendii Sodomorum mentionem faciunt *Diodorus Siculus* lib. 19. *Strabo* lib. 16. *Tacitus* lib. 5. Hist. *Solinus*, juxta *Salmasii* Editionem cap. 36. *Abrahami* Historiam, quam *Moyse* fuisse describit in libro *Genesis*, legunt *Berosus*, *Hecataus*, & *Nicolaus Damascenus*, teste *Josepho* lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 8. ubi *Berosus*, & *Nicolaus Damascenus* verba refert. *Hecataum* vero justum de *Abrahamo* volumen scripsisse tradit, Ejusdem Patriarchæ *Abraha-*

mi meminere *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum testimonia, ab *Alexandro Polyssore* relata, leguntur apud *Eusebium* lib. 9. *Preparationis Evangelicæ* capitibus 17. 18. & 19. Patriarchæ *Jacobi* meminerunt *Theodotus* lib. de *Judeis*, & *Alexander Polyssor*, mentionem quoque fecerunt Patriarchæ *Josephi*, ut videre est apud *Eusebium* lib. 9. *Preparation. Evangelicæ* capitibus 17. & 23. ubi eorum testimonia refert. Historiam *Moyfis*, & exitus Israelitarum ex Aegypto interpolant, variisque figmentis insuscarunt *Manetho*, *Cheremonus*, *Lysimachus*, & *Apion* Grammaticus Alexandrinus, quos erudite refellit *Josephus*, Hebræus, libris, quos edidit contra *Apionem*, sicut jam observavimus sub finem primi nostri Colloquii in Historiam hujusce tertii Mundi *Ætatis*. Denique, ex Mosaicis Libris Theologiam, & complures variarum Gentium Leges ac Ritus manasse, præter *Vossium* & *Bochartum*, eruditiss ac verisimilibus conjecturis evincit Illustrissimus *Daniel Huetius* in sæpe laudata sua Demonstratione Evangelicæ, ubi Phœnicum Theologiam ex *Moyfis* libris profluxisse probat *Proposit.* 4. cap. 3. Idem de Aegyptiorum Theologia demonstrat clarissimus ille Auctor cap. 4. Græcos Mosaicam Doctrinam infinitis fabulis obduxisse probat Doctissimus ille Præful capite octavo. Omnem Romanorum Theologiam ex libris *Moyfis*, velut e fonte, hauritum fuisse ostendit cap. 9. Si plura hac de re scire aveas, leges *Demonstrationem Evangelicam* doctissimi Præfulis *Danielis Huetii*, qui hoc argumentum ceteris uberius, felicius, & elegantius tractavit, ornavit, exhaustit, a capite tertio *Propositionis quartæ* usque ad caput undecimum. Ipse vero, qui brevitati consulo, hujus argumenti delecta & interpolata ab Scriptoribus prophanis sacra *Moyfis* Historia, finem facere volui aliquot duntaxat adductis exemplis ex hac reconditoris eruditionis sylvæ selectis.

D. Antiquos superstitionis Gentilitatis Philosophos legisse libros *Moyfis*, & ex illis multas excerptisse, atque in suam doctrinam derivasse, non ita facile mihi persuadere possum. Primo, quia

quia antiqui Ethnici Philosophi Linguam Hebraicam non callebant. Quomodo igitur fieri potuit, ut lectitarent libros *Moyſis* hebraice exaratos? Præterea, Judæi abhorrebant omnino a commercio, & societate Gentilium, eos pro immundis habebant, adeo ut ex eorum contactu putarent, se immunditiam contrahere, & hoc est, quod *S. Petrus* cap. 10. *Act. Apostolorum* v. 28. ait: *Vos scitis, quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi, aut accedere ad alienigenam.* Cum igitur Judæi nihil negotii, commercii, & societatis haberent cum Gentilibus, eorumque consortia fugerent, verosimile non videtur, illos Legem Moſaicam, qua, secundum Deum, nihil prius, sanctius, & augustius habebant, voluisse exteris, seu viris a Religione Judaica extorribus communicare, eisque liberam permittere potestatem legendi libros *Moyſis*, & ex his multa delibandi.

M. Antiquos Philosophos, aliosque Scriptores Ethnicos, quamvis a Judaica Natione essent Religione, patria, moribus, ac Legibus omnino sejuncti, notitiam librorum *Moyſis* habere potuisse, multis momentis ostendi potest. Primo, quia Scriptura Sacra testatur, Judæos, cum Palestina armis subegerunt, ex Ethnicis pſerosque servasse incolumes, velut Gabaonitas, Jebusæos, aliosque, cum quibus Judæi promiscue commixti dicerunt opera eorum. In hoc igitur communi victu, & continua societate, quam Judæi habebant cum Ethnicis, potuerunt cum illis libros *Moyſis* communicare. Nec solum ex ea societate Judæorum cum Ethnicis, post devictam Palestinam, sed etiam ex frequenti accessu quamplurimum Profelytorum, qui ex omnibus Mundi Regionibus ad Judæorum Religionem, Ritumque confluabant, vero quam simillimum esse probatur, libros *Moyſis* ad exterarum Gentium notitiam pervenisse. Præterea, Judæi non sic infra angustos Palestinae fines continebantur, ut cum exteris nullam consuetudinem, nullumve commercium haberent. Imo potius, frequens illis cum Phœnicibus, propter loci vicinitatem, intercedebat commercium. Reges etiam *Juda*, videlicet *Da-*

vid, ejusque filius *Salomon* commercium habuerunt cum *Hiramo*, Rege Tyri, cum Regina *Saba*, cum Regibus *Hethæorum*, & *Syriæ*, & cum *Ægyptiorum* Rege, cujus filiam duxit uxorem *Rex Salomon*, aliasque ex Gentibus filias sibi matrimonio copulavit, scilicet *Sidonias*, *Moabitas*, *Ammonitidas*, *Idumæas*, & *Hethæas*, quæ sensim sine sensu cor illius depravarunt, eumque ad cultum Idolorum impulerunt. Potuerunt itaque Ethnici beneficio frequentis illius commercii, quod habuerunt cum Judæis, notitiam sibi comparare librorum *Moyſis*, eosque legendi facultatem. Tercio, post *Alexandri Magni* Expeditionem in Asiam, jam tunc frequens Judæos inter, & Græcos vigeat commercium, quia tum temporis Judæi Imperio Græcorum subditi erant. Post etiam *Alexandri Magni* obitum, *Ptolomæus Lagi*, *Ægyptiorum* Rex, invasit Hierosolymam, magnum Judæorum numerum abduxit in *Ægyptum*, eosque jure *Alexandrinæ* Civitatis donavit. Græci igitur Ethnici cum Judæis simul habitantes facile *Moyſis*, ejusque librorum notitiam assequi potuerunt. Addo etiam, fieri haud potuisse, quia libri *Moyſis*, quorum exemplar singuli Judæi penes se habere tenebantur, in Ethnicorum potestatem, & cognitionem venirent, quando omnes ad unum Judæi a *Nabuchodonosore*, *Assyriorum* Rege, in captivitatem *Babylonicam* abducti sunt. Sed dicis: *Ethnici Philosophi Græce tantum Lingua periti erant, quò pacto igitur libros Moyſis, hebraice scriptos legere potuerunt?* At, numquid, amabo, Poeta, & Philosophi Ethnici, qui excellenti ingenio præditi erant, potuerunt intra brevissimum tempus sufficientem Linguæ Hebraicæ consequi notitiam, ut libros *Moyſis* intelligerent & secundum verborum saltem sensum intelligerent? Præterquam quod, non desunt viri eruditi (quos inter, religione, meritis, doctrina, virtute, ac dignitate, eminet illustrissimus *Daniel Huetius* in sua *Demonstratione Evangelica*, *Propositione* 4. cap. 12.) qui censent, ante Expeditionem *Alexandri Magni* in Asiam extitisse librorum

rum *Moyſis* Versionem Græcam, vetuſtiorem Verſione illa Græca, quæ poſtea, regnante in *Ægypto* *Ptolomeo Philadelpho*, a lxx. Interpretibus adornata eſt. Huic ſententiæ adſtipulantur *Clementis Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*; & *Eufebius*, lib. 13. *Preparationis Evangelicæ* cap. 12. Libros etiam *Moyſis* ante *Ptolomeum Philadelphum*, *Ægyptiorum* Regem, jam Lingua Græca fuiſſe donatos, aſſerunt *Ariſteas* ab *Eufebio* laudatus lib. 8. *Preparationis Evangelicæ*, cap. 5. & *Demetrius Phalerus* in Epistoſa, quam ſcripſit ad mox citatum *Ptolomeum Philadelphum*, *Ægyptiorum* Regem, quamque reſertur *Joſephus* lib. 12. Antiquit. Jud. cap. 2. & *Eufebius* lib. 8. *Preparationis Evangelicæ* cap. 3. Hac autem ſemel admiſſa ſententia de Græca librorum *Moyſis* Verſione, quæ ſit vetuſtiſſor Verſione Græca lxx. Interpretum, facile percipitur, antiquos Græcos Philoſophos, Poetas, & Hiſtoricos, ope illius vetuſtiſſioris Verſionis Græcæ, libros *Moyſis* leſtitare, & plura ex his haurire potuiſſe, etiamſi Lingux Græcæ eſſent duntaxat periti, & in ſumma Lingux Hebraicæ ignorantia verſarentur.

D. *Moyſem* eſſe primum omnium Gentium Scriptorem, eumque veteres Ethnicos Philoſophos, Poetas, Oratores, & Hiſtoricos antiquitate ſuperare, jam probe intelligo. At, cum Athei, aliiſque viri increduli, non tantum negent antiquitatem librorum *Moyſis*, verum etiam mordicus petendant, eos divina non polſere auctoritate, obſecro te, atque obteſtor, ut præcipua argumenta, quibus viri eruditi revelationem, inſpirationem, & divinam librorum *Moyſis* auctoritatem contra Atheos, alioſque incredulos probare ſolent, hic in mædium proferre non graveris.

M. Multa ſuppentur, eaque firmiſſima, argumenta, quæ libris *Moyſis* divinam aſſerunt ac vindicant auctoritatem. Primum argumentum petitur ex innumeris miraculis, & ſtupendis prodigiis, quæ a *Moyſe*, Dei auctoritate munito, edita fuiſſe, jam obſervavimus; cuiuſmodi ſunt repentina mors omnium Primogenitorum in *Ægypto* tam pecudum, quam hominum: (exceptis *Israeli-*

tis,) Converſæ aquæ ſumum in ſanguinem; tenebræ denſiſſimæ omnibus *Ægyptiis* offuſæ: Mare Rubrum virga *Moyſis* diviſum; *Israeli*tarum per medium ejus ſiccis veſtigiiſ trajectio: *Pharaonis*, *Ægyptiorum* Regis, exercitus ſubmerſio, columna nubis & ignis, quæ *Israeli*tarum via dux erat, & alia quam plurima prodigia, quæ in mirabili *Israeli*tarum ex *Ægypto* liberatione patravit *Moyſes*, non clanculum, ſicut ſæcitate ſolent impoſtores, ſed in propatulo, videntibus *Ægyptiis*, & coram oculatis teſtibus ſexcentis & amplius *Israeli*tarum millibus. Horumce miraculorum veritatem probat non ſolum perpetuus conſenſus *Judeorum*, qui illa religioſe ſuſceperunt, & ad eorum memoriam poſteriorum animis altius inſigendam inſtituerunt Sacramenta, Sacrificia, Cæremonias, Solemnitates, & alia id genus monumenta, quæ etiamnum ſedulo retinent & obſervant; verum etiam, eandem miraculorum *Moyſis* veritatem confirmant *Moyſis* vitæ integritas, candor, modestia, ſtyli, orationiſque ſimplicitas, ex quibus præclaris iſtius *Judeorum* Legislatoris dotibus, facile intelligitur, eum non ita fuiſſe comparatum, ut falſa ac fictitia vellet venditare miracula. Alioqui fuiſſet *Moyſes* poſt homines natos imprudentiſſimus, ſi, jaciendo Reipublicæ *Judaicæ* fundamenta, perſuadere voluiſſet, *Israelitas* e captivitate *Ægyptiaca* liberatos eſſe ſtupendis prodigiis, quorum falſitatis tam *Israeli*ta ſibi conſcii fuiſſent, quam *Ægyptii*, apud quos *Moyſes* prædicta prodigia edita eſſe narrat. Nihil etiam gloriæ & auctoritatis ex ſitione & falſitate illorum miraculorum ſibi conciliare poterat *Moyſes*, ſed potius odium, invidiam, contemptum, & indignationem *Ægyptiorum* ſibi conſlaſſet, omnem fidem ſibi apud *Israelitas* abrogaviſſet, nullumque *Judaicæ* Reipublicæ, quam fundabat, incrementum, ſed ultimam cladem ac ruinam attuliſſet: Alterum argumentum de divina auctoritate librorum *Moyſis* deſumitur ex hiſtoria & doctrina, quam complectuntur, & ex ſanctiſſimis Legibus ac Præceptis, quæ in illis continen-

mentar. Historiam nobis exhibent libri Moyses ex divina revelatione profectam, humano generi corviam, ab ipso Mundi exordio congruis instrumentis dispensatam, & ad nos usque mirabilis Dei providentia tot inter ac tantas rerum perturbaciones & vicissitudines temporum integram ac illibatam jugiter conservatam, in qua verba non ornant res, sed ipsa rerum magnitudo mentem Moysis, & verba supra humanum modulum rapit, ita ut eloquiis simplicitas respondeat Scriptori Moysi, qui cum nec astutus esset, nec ullius neccende ac concinnandæ fraudis capax, Historiam non stylo exquisito & affectato, non in verborum defectu, & in apta rerum collocatione posito, sed simplici, & ad rudium caput accommodato, scripsit; rerum tamen, quas refert Moyses, magnitudo tribui debeat Deo, qui per Moysen loquebatur, qui ejus menti impressit illustrationem & cognitionem rerum, quas litteris mandare debebat, ejus voluntatem movit inspirando, excitando, & speciali afflatu impellendo, ut fideliter & constanter eas litteris consignaret, ejus manui singulari assistentia adfuit, ne rem pro re conscriberet; denique sic illum direxit, ut nullum vel minimum errorem, sive qui mentiendo profertur, sive qui memorie lapsu, vel alio quovis humano defectu inter scribendum obrepere potest, iis, quæ divinitus ei revelata aut inspirata erant, immisceret. Doctrina etiam, quam exhibent libri Moysis, est omni humana inventionem sublimior, & purioribus naturæ ac rationis circa Religionem principiis maxime consentanea, utpote quæ Dei in creatione Mundi omnipotentiam magnificat, si mulque declarat ejus erga homines, quos condidit, affectum, & ineffabilia summa ipsius charitatis viscera, æterna indicat bona, quæ Deus colentibus se preparavit, & quo pacto Deus a nobis in charitate, in sanctitate, in justitia, & in omni bonitate sit colendus. Sanctissimæ itidem Leges, & optima Præcepta recte vivendi, ad Deum tendendi, eique adherendi in libris Moisaicis traduntur, & in iis docentur omnes virtutes, quæ veræ ac perfectæ es-

se haud possunt, ubi non est vera Religio. Et sane, si Lex Moisaica cum Gentium prophanarum Legibus, si mores & Instituta Judæorum olim secundum illa viventium, cum Ethnicorum moribus componantur, manifesto patebit, Legem Moisaicam esse divinam. Nam, præterquam quod Ethnicis, per inextricabiles Idololatriæ tenebras oberrantes, & in sentina omnium vitiorum immerisi, plures Deos admitterent, bestiis, rebusque vitæ expertibus cultum deferrent, ac pro Diis colerent, eorum insuper Sacra, sicut ipsemet fatetur *Porphyrus*, Scriptores Ethnicis, in libro quem edidit: *De abstinentia ab esu animalium*, plena erant crudelitate, Deos suos humano sanguine ubique ferme placabant (quem barbarum morem nec Græcorum, nec Romanorum mores sustulerunt.) Nihil spirabant Gentiles nisi ultionem, vindictam, arma, bella, strages, incendia. Nullam apud illos latrocinia infamiam habebant, Gladiatorum mutæ dilanationes licitæ & honoris loco ducebantur, erantque publica populorum oblectamenta: exponere liberos suos, eosque Dæmonis immolare, mactare, sacrificare quotidianum: concubitus mariorum cum maribus exemplis Deorum suorum impune ac palem defendebant. Prætermitto turpissimos mores, quibus, ut videre est apud *Eusebium* lib. 6. *Præparationum Evangelicæ* cap. 10. Persæ, Bactri, Parthi, Armeni nuptiarum honestatem, & jura contaminarunt, atque infandam libidinem approbarunt. Porro, hæc crimina, hos nefandos variarum prophanarum Gentium mores damnat Lex Moisaica, eaque ad bene sancteque vivendum præcepta præscribit, ut multi Scriptores Ethnici Judæos, in hac Lege institutos, ob morum integritatem, encomiis celebrarint, sicut probant *Josephus*, Hebræus, in libris contra *Apionem*, & *Eusebius* lib. 10. *Præparationum Evangelicæ*. Tertium argumentum, quo probatur, libros Moysis divinam habere auctoritatem, petitur ex his vaticiniis, quæ de venturo Messia aut ab aliis fusa, aut a se prolata, refert Moyses in suo Pentateucho, quæque in Jesu Christo, vero Messia post

post multorum sæculorum myriades , adimpleta fuisse superius ostendimus. Prædictio autem futuri evidens est divinæ auctoritatis argumentum : *Idoneum opinor testimonium divinitatis veritas divinationis* , inquit *Terullianus* cap. 20. *Apologetici*. Quartum de divina librorum Moysis auctoritate argumentum suppeditant *Iesus Christus* , & ejus *Apostoli* , qui *Moyfis Scripta* laudarunt ad doctrinæ , quam hominibus prædicarunt , confirmationem : *Amen, amen, dico vobis* , (inquit *Christus* cap. 5. *Matthæi*) *donec transeat calum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a Lege, donec omnia fiant* , &c. quibus verbis *Christus Dominus Legem Moysis* , id est, totum *Moyfis Pentateuchum* , etiam quantum ad minima , quæ in eo continentur , sacra , divina , & infallibili pollere auctoritate palam declarat. Postremo , ut mittam cetera de divina Librorum Moysis auctoritate argumenta , certum est , libros Moysis semper a *Judeis* , quos olim *Deus* singulari protectione , innumerisque beneficiis dignatus est , & quibus etiam credidit eloquia sua , pro sacris ac divinis habitos fuisse , & etiamnum haberi , tametsi in libris Moysis multa de adventu *Messiae* extent vaticinia , quæ in *Jesu Christo* , vero *Messia* , fuisse adimpleta apertissime demonstrant *Christiani* . Hinc *S. Augustinus* cap. 46. lib. 18. *De Civitate Dei* , appellat *Judeos Capсарios Christianorum* , qui libros nostros circumferunt , ut cum *Pagani* non credunt , quæ nos de *Christo* prædicta esse dicimus , mittamus eos ad inimicos fidei nostræ *Judeos* , qui libros nostros circumferunt , in quibus eadem habentur , quæ nos prædicamus. Et Concione 1. in *Psalmum* 58. hæc habet idem *Aquilinus Doctor* : *Dispersi sunt Judei, testes iniquitatis sue, & veritatis nostræ... si aliquando Paganus dubitaverit, cum ei dixerimus Prophetias de Christo, quarum evidentiam obstupefcit, & admirans putaverit a nobis esse conscriptas, de Codicibus Hebraeorum probamus, quia hoc totum ante prædictum est. Videte, quomodo de inimicis nostris alios confundimus inimicos* . *Judeos* etiam *S. Thomas* *Lectio* 2. in *Cap. 9. Epist. ad Rom.* *Hist. Vet. Test. Tom. II.*

vocat *capсарios nostros* , *custodientes libros, a quibus fidei nostra testimonium perhibetur* .

D. Legem *Mosaicam* veros divinæ auctoritatis characteres habere , solide quidem probasti , optarem tamen , ut modo explicares quædam *Apostoli Pauli* testimonia , quibus , ut nuperime audivi , abutuntur nonnulli , ut *Legis Mosaicæ* elevent auctoritatem , doceantque , illam suis umbris , figuris , ac terroribus hypocritas , & vilia duntaxat mancipia fecisse , atque cupiditates irritasse potius , quam coercuisse. Ait enim *Apostolus* *Epist. ad Galatas* cap. 4. v. 9. *cæremonias Veteris Legis esse infirma & egena elementa* . *Epist. ad Romanos* capit. 4. v. 15. *Lex enim iram operatur* . *Epist. 2. ad Corinth. cap. 3. v. 6.* idem *Apostolus* de *Legem Mosaicam* , ait : *Littera occidit, Spiritus autem vivificat* . Et versu sequenti appellat *Legem Mosaicam, administrationem mortis* . Denique , *Epist. ad Hebræos* cap. 7. v. 18. hæc scribit : *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit Lex* . Explica igitur , si placet , hæc *Apostoli Pauli* testimonia , quæ prima fronte , ut libere dicam , auctoritati & utilitati *Legis Mosaicæ* haud parum derogare videntur.

M. Ad germanam exponendam *Apostoli Pauli* mentem , varix possunt testimoniorum , quæ laudasti , afferri interpretationes . In primis , *Apostolus* non ait , *Legem Mosaicam* esse per se *administrationem mortis* , sen per se impellere ad peccatum , & irritare cupiditates , sed tantum ex occasione . *Lex* enim *Mosaicæ* ad peccatum per se non impellebat , sed ex occasione duntaxat , quia cupiditas , occasione accepta ex *Legem* indicante malitiam peccati , magis excitabatur & irritabatur . Loquitur enim his in locis *Apostolus Paulus* non de omnibus indiscriminatim *Judeis* , sed tantum de illis , qui carnales erant , quique dum melius , qui carnales erant , quique dum melius pure servili servabant externa *Legis* præscripta , se pro iustis arroganti supercilio venditabant , cum revera non servarent *Legem* , interius madentes vitiiis , & id , quod totius *Legis* caput erat ,

negligentes. Hanc esse genuinam Apostoli Pauli mentem patet ex ipsius Epistola ad Romanos cap. 7. ubi hæc habet: *Nam peccatum, occasione accepta per Mandatum, seu per Legem, seduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidem sancta, & Mandatum sanctum, iustum, & bonum.* Non damnat itaque Apostolus Legem Mosaicam, quam potius fatetur esse bonam, iustam, & sanctam, sed perstringit vitium quorundam carnalium Iudeorum, qui, occasione accepta cognitionis peccati per Legem, excitabantur, stimulante cupiditate, ad peccandum, vel qui perfectioni Legis non responderebant, vel qui Lege abutebantur contra scopum & finem Legis, vel qui non distinguebant id, quod temporaneum esse debebat in Lege, ab eo, quod in ea debuit esse perpetuum. Præterea, Apostolus Paulus in his, quæ citasti, locis, vult solum ostendere, Legem Mosaicam non habuisse ex se vim conferendi veram iustitiam, seu dandi gratiam sanctificantem. Hinc Epist. ad Galatas cap. 3. v. 11. ait: *Quoniam ex Lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia Iustus ex fide vivit, Lex autem non est ex fide.* Rursus ibidem v. 21. inquit: *Si enim data esset Lex, quæ posset vivificare, vere ex Lege esset iustitia, sed concludit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.* Et ad Romanos cap. 5. dicit: *Quia ex operibus Legis non iustificabitur omnis caro coram Deo, per Legem enim cognitio peccati.* Id igitur discriminis est, juxta Apostolum Paulum inter Legem Veterem, seu Mosaicam, & Legem novam, seu Evangelicam, quod Lex Veteris præcipiebat tantum, non promittebat, nec vi sua gratiam dabat, ut impleteretur amore, quia per eam non dabatur Spiritus Sanctus, qui est principium amoris. Lex etiam Veteris jubebat, non ex se juvabat; peccatum puniebat, non ex se tollebat; exigebat, non dabat; onerabat, non roborabat; erat Lex timoris, non amoris, multaque, propter Hebræorum cordis duritiem tolerabat, quæ erant imperfecta, sicut libellum repudiij, polygamiam, poenam talionis, &c. At, Lex

Nova, seu Evangelica, & præcipit, & promittit, & jubet, & roborat; exigit, & adjuvat, & quod exigit, seu spiritum non servitutis in timore, sed adoptionis filiorum Dei, ut ait Apostolus Epist. ad Romanos cap. 8. indeque Lex Nova appellatur Lex amoris: *Hæc est* (inquit S. Augustinus cap. 17. libri contra Adimantum) *brevissima & apertissima differentia duorum Testamentorum, timor, & amor; illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet.* Explanata sit superque Apostoli Pauli mente, nunc duos e diametro oppositos, circa Legem Mosaicam errores, oculis tuis subjiciam, a quibus perinde cavere debes. Primus error est Pelagij, ejusque Discipulorum, qui, Legem Mosaicam nimium extollentes, asserabant, iustos, qui vixerunt ante Legem Evangelicam, iustitiam, seu morum sanctitatem, & salutem æternam fuisse consecutos non per fidem in Christum venturum, sed vi Legis Mosaicæ, quæ gratiam sanctificantem eis conferebat: *Agnosceamus hæresim vestram* (sic Pelagianus alloquitur Augustinus lib. 2. Operis imperfecti contra Julianum): *deservit enim Pelagius, quod non ex fide Christi antiqui vixerunt iusti.* Sed hic Pelagianorum error proscriptus est in Synodo Diospolitana, & ab Apostolo Paulo c. 2. v. 16. Epist. ad Galatas fuit præfocatus his verbis: *Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus Legis, nisi per fidem Jesu Christi: Et nos in Christo Jesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus Legis; propter quod ex operibus Legis non iustificabitur omnis caro.* Et v. 21. ejusdem capituli: *Non abjicio gratiam Dei. Si enim per Legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Alter error, circa Legem Mosaicam, eorum est, qui docent, Legem Mosaicam ad irritandas magis cupiditates, quam ad illas coercendas idoneam fuisse: Deum illos omnes, qui sub Lege Mosaicæ vixerunt, reliquisse in impotentia observandi Legem. Denique, Moysen, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Legis Mosaicæ nullum Deo dedisse filium, sed solum effecisse mancipia per timorem: Hu-

Hujus erroneæ doctrinæ præcipui assertores ac patroni fuerunt *Desiderius Erasmus*, & *Paschasius Quesnellus*, quorum prior nonnullas protulit Propositiones, quas hic inferam cum Censura, quam sacra Facultas Parisiensis in eas tulit die 17. mensis Decembris anni MDXXVII. & quæ extat Tomo IX. ejusdem *Erasmi Operum* postremæ Editionis Lugduni Batavorum anni MDCCVI. a pag. 815. usque ad pag. 954. Alter vero Scriptor, seu *Paschasius Quesnellus*, aliquot itidem circa Legem Mosaicam propositiones, quas hic etiam referam, docuit, quæ a *Clemente XI.* Pontifice Maximo, in Constitutione, quæ incipit, *Unigenitus Dei Filius*, quæque data est die 8. mensis Septembris. anni MDCCXIII. prospectæ sunt. Ordinar autem a Propositionibus *Erasmi*, quarum prior hæc est:

Cum Lex terrorem incuteret potius quam amorem, quid supererat, nisi posteaquam per Legem didicerant homines se peccatis obnoxios, nec potuisse ab his temperare; simulque scirent Dei, severi Vindictis, judicium neminem posse effugere, nisi ut trepidarent, horrerent, ac desperarent. Quis autem amare potest, quem horret? Hæc propositio, quæ inter multas Erasmi Propositiones a sacra Facultate Parisiensi confixas est ordine 24. excerpta est e Paraphrasi Erasmi in cap. primo Evangelii Sancti Marci.

Censura sacre Facultatis Parisiensis.

Hæc propositio innuens, homines Veteris Legis non potuisse vitare peccata, & magis induci per Legis cognitionem ad desperationem, quam ad amorem, est injuria Legi & Legislatori Deo. Tradidit enim Dominus Legem, non per quam perirent homines, sed justificarentur (idest, illi, qui habentes fidem in Christum venturum, Legem observabant) juxta illud Apostoli: (*Ad Rom. cap. 7.*) *Lex quidem sancta & Mandatum justum.* Et illud Levitici: (*Levit. c. 18.*) *Custodite Leges meas atque judicia, quæ sciens homo, vivet in eis. Neque enim*

Deus ad impossibile obligavit per Legem Mosaicam, cum non possit esse injustus.

Propositio secunda, quæ in Censura Facultatis Parisiensis est ordine 25. excerpta est ex Paraphrasi *Erasmi* in c. 1. Evangelii *S. Marci*.

Lex Moysis morbis, victimis, ac terroribus fecit Hypocritas.

Censura Facultatis Parisiensis.

Hæc Propositio rursus Legi Mosaicæ contumeliosa est, & ipsi Deo, qui hujusmodi umbras, victimas, & ceremonias Legis instituit; quæ sua institutione ad bonum inducebant, & veritatem figurabant Novæ Legis.

Propositio tertia, quæ in Censura Facultatis Parisiensis est ordine 26. deprompta est ex Paraphrasi *Erasmi* in caput 6. Epist. ad Romanos.

Lex cupiditates irritabat, potius quam coercebat.

Censura Facultatis Parisiensis.

Hic non convenienter usus est Scriptor officio Paraphrastæ. Quandoquidem Lex de se potius coercebat cupiditates, quam irritabat. Non enim data est Lex a Deo ad incitandum homines in peccata, sed ad cohibendum, alioqui non esset sancta neque justa.

His *Erasmi* Propositionibus, a sacra Facultate Parisiensi anno MDXXVII. damnatis, affines sunt aliquæ Propositiones *Quesnelli* circa Legem Mosaicam, quas una cum aliis ejusdem Scriptoris Propositionibus *Clemens XI.* Summus Pontifex anno MDCCXIII. confixit in sua Constitutione, quæ incipit: *Unigenitus Dei Filius*, &c.

Propositio *Quesnelli*, quæ, inter centum & unam Propositiones, a *Clemente XI.* damnatas, est ordine sexta:

Discrimen inter fœdus Judaicum & Christianum, est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum Legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto vero Deus peccatori dat quod jubet, illum gratia sua purificando.

Hæc *Quesnelli* Propositio, quatenus asserit, homines, qui erant sub Lege Mosaica, relictos fuisse a Deo in impotentia observandi Legem, coincidit cum prima Propositione *Erasmi*, qui itidem docebat homines, sub Lege Mosaica, peccatis obnoxios, non potuisse ab illis se temperare, & ideo fuit jure merito damnatus a sacra Facultate Parisiensi, quia, ut ait celeberrima illa Academia in sua Censura: *Neque enim Deus ad impossibile obligavit per Legem Mosaicam, cum non possit esse injustus.* Porro, injustus fuisset Deus, si illis imponendo obligationem adimplendi Legem Mosaicam, eos tamen reliquisset in impotentia observandi Legem, hoc est, si non eis contulisset, vel saltem, non obtulisset gratiam, qua præcepta Legis Mosaicæ ipsis redderentur possibilia. Quamvis certum sit, Deum multis carnalibus Judæis, qui gratis illis sibi a Deo collatis, vel oblati, quibus Legis Mosaicæ præcepta reddebantur eis possibilia, propria malitia & cupiditate resistebant, justo judicio denegasse ulterius auxilium, seu per se efficax, necessarium ad actualem observationem præceptorum Legis Mosaicæ, quodque Deus ex se paratus erat illis conferre, nisi illi, propria malitia & dominante cupiditate, gratis illis sibi a Deo collatis, vel oblati, quibus præcepta Legis Mosaicæ reddebantur eis possibilia, obicem & impedimentum data opera posuissent. At, in hac denegatione auxiliorum per se efficacium, respectu quorundam carnalium Judæorum, non est constituendum disci-

men inter fœdus Judaicum & Christianum, quemadmodum *Erasmus* & *Quesnellus* persuadere voluerunt. Nam Deus etiam Christianis, qui sunt in statu Legis gratiæ & Evangelicæ, quique gratis illis a Deo sibi vel concessi, vel oblati, per quas præcepta Legis Evangelicæ redduntur eis possibilia, propria malitia & æstuante cupiditate reluctantur, justo judicio denegat gratias per se efficaces ad actualem observationem præceptorum Legis Evangelicæ necessarias, quas tamen Deus de suo bonus, ut inquit *Tertullianus*, paratus esset illis conferre, nisi ipsimet sua malitia & effervescentis cupiditatis vitio obstitissent illis gratis, quas Deus ipsis largitur, vel offert, & per quas fiunt eis possibilia præcepta Legis Evangelicæ. Et isti sunt, qui, sicut ait Scriptura Sacra, *rebelles sunt lumini*, & dicunt Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Jure itaque optimo utraque *Erasmi* & *Quesnelli* propositio damnata est, quia, ut docet Sanctus *Thomas* 1. 2. quæst. 98. artic. 2. ad 4. *Quamvis Lex Veteris non sufficeret ad salvandum homines, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant, scilicet fides Mediatoris, per quam justificati sunt antiqui Patres...* Et sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilium.

Altera Quesnelli Propositio, quæ inter centum & unam Propositiones, a Clemente XI. prescriptas, est ordine sexagesima quinta:

Moyſes, Propheta, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui sunt, absque eo quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

Hæc Propositio *Quesnelli* iusta de causa Vaticano protrita fuit fulmine. Una quippe est omnium sanctorum Patrum sententia, Moysen, Prophetas, Sacerdo-

tes, & Doctores Veteris Legis, expressam & explicitam habentes fidem in Jesum Christum, verum Messiam, ac Liberatorem a Deo promissum, pertinuisse ad Ecclesiam Christi, & jam non nomine, sed re ipsa fuisse Christianos. Ecur igitur non Deo dederunt, antequam morerentur, ullum filium, & non effecerunt nisi vilia mancipia per timorem? Præterea, constat, Moysen & Prophetas, qui Jesu Christi, veri Messie, prædixerunt adventum, induxisse multos Israelitas, qui jam per Legem cognoscebant se esse peccatores (Per Legem enim, ut inquit Apostolus in Ep. ad Romanos, cogniti peccati) ut intelligerent, sibi opus esse Salvatore, seu Jesu Christo, in eum crederent, ejus adventum ardentibus votis & precibus desiderarent, atque sicut docet S. Thomas loco mox a me laudato in responsione ad 3. Argumentum, recurrerent ad auxilium gratia ejus. Quis autem dicat, ejusmodi Israelitas, sic a Moysse, & a Prophetis instructos, per fidem, quam habebant, in Christum venturum, justitiæ dono præditos, adeoque jam pertinentes ad Ecclesiam Christi, fuisse tamen vilia duntaxat timoris mancipia; & non vere filios, Christo Salvatori nostro, per fidem & charitatem adhaerentes? Fateor quidem ultro, Legem Mosaicam non habuisse vim justificandi, sed dico, illam eo tendisse, ut Judæi, cognoscentes per Legem se esse peccatores, suæ infirmitatis conficii sibi que diffusi, ad gratiam confugerent, opem Salvatoris, a quo solo sanari, & veniam peccatorum consequi poterant, implorarent. Non secus ac si Medicus alicui ægroto, qui sibi sanus videretur, præscriberet, ut quotidie mille passus ambularet, eo fine, ut statim ac virium suarum imbecillitatem cognoverit, Medico se curandum nec sanandum committat. Addo etiam, hæc Propositionem *Quæsnelli* in eundem recidere sensum, quem habet superius inserta *Erasmi* Propositio, a sacra Facultate Parisiensi proscripta, hisque verbis concepta: *Lex Moys umbris, victimis, ac terroribus fecit hypocritas. Si plura desideres, leges S. Thomæ lectione 8. in cap. 3. Epistolæ Pauli ad Galatas, ubi explicat, quo pacto Lex*

Hist. Vet. Test. Tom. II.

Mosaica non obicit gratiæ, nec sit contra promissa Dei, sed fuerit Pedagogus noster in Christo, sicut ait Apostolus *Paulus*. Præcipuam duntaxat rationem, qua nititur Angelicus ille Doctor, hic describam: *Lex*, sunt verba S. Thomæ, obsequitur promissis Dei in generali quantum ad duo. Primo, quia manifestat peccata, Epist. ad Rom. cap. 3. per Legem cognitio peccati. Deinde, quia manifestat infirmitatem humanam, in quantum homo non potest vitare peccatum, nisi per gratiam, quæ per Legem non dabatur. Et sicut ista duo, scilicet cognitio morbi, & impotentia infirmi multum inducunt ad querendum Medicum: ita cognitio peccati & propriæ impotentia inducunt ad querendum Christum. Sic ergo *Lex* obsecuta est gratia, in quantum præbuit cognitionem peccati, & experientiam propriæ impotentia. Et ideo dicit Apostolus, SCRIPTURA, id est, *Lex scripta*, CONCLUSIT, id est, tenuit inclusos Judæos SUB PECCATO, id est, ostendit eis peccata, quæ faciebant, sicut ait Apost. cap. 7. Epist. ad Romanos: concupiscentiam nesciebam, &c. Item *Lex* conclusit Judæos sub peccato, quia, veniente Lege, sumperunt occasione peccandi, ut ait Apost. ad Rom. cap. 11. Conclusit Deus omnia in incredulitate, &c. Et hoc ideo, ut homo quæreret gratiam. Et ideo dicit Apostolus: UT PROMISSIO, id est gratia repromissa, daretur non solum Judæis, sed omnibus credentibus, quia illa gratia posset liberare a peccatis, & hæc gratia est ex fide Jesu Christi. Quid, fides, hoc egregio S. Thomæ ratiocinio ad stabiliendum discrimen, quod intercedit Judaicum fœdus inter & Christianum, clarius ac solidius dici potest?

D. Hoc unum S. Thomæ ratiocinium, ad constituendum discrimen, quod est fœdus Judaicum inter & Christianum, instar omnium argumentorum esse debet, planeque sufficit ad resellendos errores, quorum mox meministi, & in quibus oppugnandis infudarunt, ac multum opere nuperrime posuerunt aliquot Theologi. Missis igitur *Erasmi*, & *Quæsnelli* circa discrimen, quod est fœdus Judaicum inter & Christianum, erroribus; nunc sub finem hujusce nostri Colloquii, in quo generatim de Moysse, de Lege, quam de

dit Hebræis, quorum subinde Legislator fuit, & de libris, quos conscripsit, sermonem habuimus, unum duntaxat proponam Dubium, quod spectat integritatem quinque librorum Moyſis, videlicet, *Genesim, Exodum, Leviticum, Numerorum, & Deuteronomium*, qui Pentateucho continentur. Cum enim isti libri fuerint exarati a Moyſe, qui, sicut superius ostendisti, omnes Gentium Scriptores, Philosophos, Poetas, Oratores, & Historicos, antiquitate superavit; scire vellem, an, & quomodo hi libri Moyſis in tam longa sæculorum serie, ac tanta vicissitudine temporum puri & integri ad nos pervenerint? vel an temporum injuria, & odio Judæorum in Christianos, fuerint data opera corrupti & interpolati, in his præsertim vaticiniis, quæ a Moyſe de adventu Jesu Christi, veri Messie, fusa esse, paulo ante commonstrasti?

M. Sunt, sat scio, nonnulli moderni Scriptores, qui asserunt, quemdam famosum apud Judæos Rabbimum, dictum *Akibah*, qui sub *Hadriano*, Imperatore, seu in secundo Ecclesiæ vivebat sæculo, de industria ex Chronologia Patriarcharum, qui vixerunt ante & post Diluvium, expunxisse mille ac quingentos ferme annos. Qua facta annorum detractio, ajunt illi Scriptores, accidit, ut Chronologia Patriarcharum primæ & secundæ Etatis, quæ extat nunc in Pentateucho Moyſis, seu in libro *Genesim*, sit corrupta, & contractior mille & quingentis annis calculo lxx. Interpretum. Verum, quia hanc modernorum Scriptorum sententiam tam in Colloquiis nostris in historiam primæ & secundæ Etatis, quam in Dissertatione quinta Tractatus, quem edidi: *De Myſterio & annis Jesu Christi*, pluribus momentis, falsi convici, supervacaneum omnino esset in ea operosius confutanda hic diutius immorari. Contra igitur alios quosdam recentiores itidem Scriptores probandum breviter suscipio, Judæos nec voluisse unquam adalterare libros Moyſis, nec potuisse etiam illos corumpere, tametsi ex malitia, vel odio in Christianos perciti, id sacrilegii attemptare voluissent. Et sane, Judæos nun-

quam voluisse contaminare libros Moyſis patet ex duplici potissimum capite. Primo, quia eadem vaticinia, quæ de venturo Messia cecinit Moyſes, vel jam ab aliis fusa retulit in suo Pentateucho, quæque Apostoli & sancti Patres priorum Ecclesiæ sæculorum citarunt ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam a Moyſe prædictum, hæc, inquam, de venturo Messia vaticinia reperiuntur etiamnum pura, integra, & illibata in Pentateucho Moyſis. Nec ea vaticinia in dubium revocant Judæi, tametsi, ne fateri cogantur, Jesum Christum, quem in Crucem egerunt, esse verum Messiam, a Deo in libris Moyſis promissum, sese misere torqueant, atque in omne laus sese vertant, quo illis vaticiniis tenebras offundant, illaque sinistris, detortis, ac violentis adhibitis interpretationibus eludere possint. Si ergo dixerint aliqui, inquit S. Hieronymus Commentario in cap. 6. *Isaiæ*, post adventum Domini Salvatoris, & predicationem Apostolorum, libros Hebræos fuisse falsatos, *cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangelistæ, & Apostoli testimonium protulerint, ut Judæi postea falsaturi erant*. Præterea, Judæos major librorum Moyſis tenebat Religio, quam ut illos vel ex malitia, vel ex odio Christianorum depravare voluerint. Sic enim S. Justinus, Martyr, in suo Dialogo cum *Tryphone*, Judæo, de mutilatione Scripturæ Sacræ, cæus Auctores fuerant Principes Judæorum, inducit eundem *Thryphonem*, his verbis respondentem: *Incredibilis videtur res illa, incredibilis, inquam, profecto videtur: horribilissimum siquidem est Viruli fabricatione, quam in terra desertæ facere manna expleti (Judæi) aut liberis mactatis Dæmonibus, aut Prophetarum ipsorum occisione*. Eandem erga omnes libros sacros religionem omnium Judæorum animis infudisse, ira ut milles potius mori, & membratim discerpi malsissent, quam ut his quidpiam adderent, aut demerent, testantur *Josephus & Philo*, Hebræi: idque facile colligitur ex libris, quos Judæi ediderunt, ut libros sacros ab omni errore servarent immanes, præsertim ex insigni illo Opere, quod *Massoram*, id est

Cri-

Criticam Sacram, appellant, fuitque adornatum a peritissimis Scholæ Tyberiadis Rabbiniis, ut puram Scripturæ Sacræ lectionem possent semper Judæi sanctam testam custodire, & ex libro, *Sopherim*, seu *Scribarum*, in quo pene innumera traduntur præcepta, ad rectam sacrorum librorum descriptionem necessaria, ne quid videlicet vel levissimi erroris in eos temporum injuria obrepere possit, sicut videre est apud *Joannem Morinum*, Congregationis Oratorii Presbyterum, cap. 6. *Exercitation. 12. lib. 2. de Hebraei, Græcique Textus sinceritate*, apud etiam *Richardum Simonium*, ejusdem Congregationis Presbyterum, in *Disquisitionibus Criticis*, & apud *Vualtonum* in *Apparatu Biblico* Proleg. 8. qui de hoc libro *Sopherim* late ac erudite tractarunt. Hæc igitur si expendantur momenta, liquebit profecto, Judæos nunquam voluisse libros Moysis, aliosque Scripturæ Sacræ libros, quos penes se habebant, corrumpere, sed illos potius a tam immani scelere vehementer abhorruisse, nihilque tam cordi ac curæ semper habuisse, quam ut libros Moysis, quem, ceu Legislatorem suum, summa veneratione prosequerentur, aliosque libros sacros, quos suo Canonis adscriptos habebant, summa adhibita diligentia ad feram usque posteritatem intactos atque illibatos transmitterent. Sed, ut dem, voluisse Judæos, odio in Christianos impulsos, mutilare libros Moysis; contendo tamen, illos tam sacrilegum consilium executioni mandare nunquam potuisse. Primo, quia incredibile prorsus est, Judæos, qui, post Urbis Jerusalem destructionem, factam a *Tyto*, filio *Vespasiani*, Imperatoris, per totum, quæ late patet, Orbem fuerunt dispersi, in depravationem librorum Moysis, & aliorum Scripturæ concordibus votis, & animis ita conspirare potuisse, ut nullus tam execrando sceleri intercedere, nullus reclamare ausus fuerit, præsertim cum apud Judæos essent varix Sæctæ, videlicet Rabbanistarum, Karaitarum, Samaritanorum, Phariseorum, Sadduceorum, qui sese mutuo, & implacabili odio insectantes, huic sacrilegæ Codicum sacrorum interpolationi consenti-

re renuissent. Secundo, Christiani, qui hanc Judæorum in violandis sacris Codicibus temeritatem facile rescire potuissent ab illis Judæis, qui, teste *Eusebio* in *Hist. Eccles. a Judaismo ad Christianos* confugiebant, confestim in Judæos insurrexissent, palamque offendissent, ex illis Exemplaribus Hebraicis, quæ penes se habebant, vel in suis Bibliothecis asseruabant, sacros Codices interpolatrice Judæorum manu fuisse aut ex malitia, aut invidia, vitiatos, adulteratos, & mutilatos. Quod tamen nunquam fecerunt Christiani, sed potius, ut antea dicebamus, Judæos tanquam Scripturæ Sacræ librorum caplarios nostros, & fidissimos custodes, laudarunt. Tertio, nulla ratione verosimile sit, permisisse Deum, ut Judæi falsarent, & immutarent libros Moysis, aliosque Scripturæ Sacræ Codices, quos a sacris Scriptoribus exarari voluit, ut ex his fontibus omnes Gentes, depulsa Idololatriæ caligine, salutares sapientiæ haurirent aquas, & veræ Religionis documentis imbuerentur. Addo etiam, Sanctum Hieronymum, in nova, quam lucubravimus, Scripturæ Sacræ Versione, Textum Hebræum, velut incorruptum, esse sectatum, & Patres Concilii Tridentini authenticam declarasse, suoque calculo approbasse Editionem vulgaram, quæ adamussim respondet Textui Hebræo, tam in Pentateucho Moysis, quam in aliis sacris Veteris Testamenti Libris. Ceterum, quamvis ipse constanter doceam, Judæos summopere semper cavisse, ne quis error Pentateuchum Moysis, aliosque sacros Veteris Testamenti Libros progressu temporis pervaderet, ac subinde Textum Scripturæ Sacræ originarium, videlicet Hebraicum, in his, quæ ad fidem, & mores spectant, esse etiamnum purum, integrum, nullaque labe contaminatum; non inficior tamen, vel temporis injuria, vel Scribarum negligentia irrepsisse in Textum Hebræorum Pentateuchi Moysis, & aliorum Veteris Testamenti Librorum, errata quædam & leviora menda, sicut post *Bellarminum*. & *Melchiorum Canum*, evincit *Vualtonus* in *Apparatu Biblico* ad *Biblia Polyglotta Londinensia*, Prolegom. 7. Non eo etiam inficias, fuisse mul-

multos Rabbinos, qui ineptas, planeque nugatorias tradiderunt Scripturę Sacrę interpretationes, immo & aniles fabulas proprio Marte excogitasse, quę postea Talmudi tam Babylonico, quam Hierosolymitano insertę fuerunt. At sinistras illas interpretationes, vanaque commenta & deliria, cum Rabbini in sacros Codices non intruserint, nulla ratione dici posse existimo, eos de industria, & ex odio Christianorum in sacrorum Codicum depravationem certatim conspirasse. Hęc, quę hætenus diximus, de antiquitate, revelatione, veritate, integritate, & auctoritate Librorum Moysis, necnon de discrimine, quod est Legem Mosaicam inter & Legem Evangelicam, tibi abunde sufficere debent ad habendam generalem notitiam Librorum, & Legis Moysis; specialem vero notitiam rerum, quę continentur in Pentateucho Moysis, vel quas complectitur Lex Mosaica, dabimus, auxiliante Deo, in nostris Colloquiis in Historiam quartę Mundi Ætatis.

D. Plene, juxta ac dilucide, in hocce Colloquio retulisti Patriarcharum tertię Mundi Ætatis, Gesta, necnon eorum Scripta, in quibus Jesu Christi, veri Messię, adventum prædixerunt. Superest nunc, ut, sub finem nostri Colloqui, annos Patriarcharum tertię Mundi Ætatis, quę incipit a vocatione *Abrahami*, & protenditur usque ad professionem Israelitarum ex Ægypto, juxta accuratiorem Chronologiam, digeras ac disponas, atque eorum Gesta, compendiose descripta, juxta seriem Chronologicam annorum a Creatione Mundi referas.

M. Tuz utilitati consulturus, Tabulam Chronologicam hic subijciam, in qua annos, & gesta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Ætate usque ad exitum Israelitarum ex Ægypto, connectam cum annis Mundi, qui interfluxerunt a vocatione *Abrahami*, a qua initium ducit tertia Mundi Ætas, usque ad Israelitarum ex Ægypto professionem, in qua eadem Mundi Ætas finem habet.



TABULA CHRONOLOGICA,

In qua Anni & Gesta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Ætate, connectuntur cum annis Mundi, qui effluerunt a vocatione Abrahami, a qua tertia Mundi Ætas sumit exordium, usque ad Israelitarum ex Ægyptio egressionem, in qua desinit eadem Mundi Ætas.

Patriarcha *Abrahamus* anno a creatione Mundi 2083. annos natus septuaginta quinque, vocatus est a Deo, & exiit ex *Haran*, eique promisit Deus, nasciturum ex ipsius semine Messiam, & daturum illi Terram Chanaan, in quam relicta cognatione sua, jussu Dei venit cum *Sara*, uxore sua, & *Loth*, fratris sui filio. *Loth* a patruo suo *Abrahamo* separatur, & sese recepit in urbem Sodomæ. Venit postea *Abrahamus* in Hebron. Quatuor Reges superat. A *Melchisedech* benedicitur. Renovavit Deus promissionem *Abrahamo* de prole, eique jussit, ut carnem suam, & omnis masculini sexus, circumcideret in signum Fœderis, quod cum eo pepigit. Futuram posteritatis suæ annorum 400. peregrinationem, servitutem, & afflictionem (hoc est, per ducentos, & quindecim annos in Terra Chanaan, & per ducentos, & quindecim alios annos in Ægypto) a Deo docetur. *Loth*, nepos *Abrahami*, ab Angelo Sodomis ereptus, ac sospes, & incolumis e Sodomorum urbe evasit, antequam, ob nefariam suorum incolarum libidinem, hæc civitas igne cœlesti consumpta esset. Uxor autem *Loth*, quod contra Angeli præceptum, muliebri curiositate ducta, respexisset post se, confestim versa est in statuum salis.

Abrahamus anno a creatione Mundi 2094. ex *Agar*, ancilla sua, quam in uxorem duxerat, genuit *Ismaelem*, a quo originem habent Populi, dicti *Ismaelita*. Sed hunc filium, una cum matre *Agar*, jubente Deo, domo sua expulit *Abrahamus*, postquam ei, centesimum annum agenti, anno a creatione Mundi 2108. ex *Sara*, ipsius conjugē, natus est, juxta divinas promissiones, *Isaacus*; ex cujus femine proditurus erat Messias.

Ab anno a creatione Mundi MM. LXXXIII. quo contigit vocatio *Abrahami*, & cæpit tertia Mundi Ætas, usque ad annum a creatione Mundi MM. XCIV.

Ab anno a creatione Mundi MM. XCIV. usque ad ann. Mundi MM. CVIII.

Anno a crea-
tione Mundi
MMCLVIII.

Anno a crea-
tione Mundi
MMMCLX-
VIII.

Anno a crea-
tione Mundi
MMCL-
XXXIII.

Ab anno a
creatione
Mundi MM-
CCXLV. us-
que ad ann.
Mundi MM-
CCLXII.

fias. Hunc filium *Isaacum* annos natum viginti quinque, Deus, volens *Abrahami* explorare fidem, & obedientiam, imperavit ei ut mactaret anno a creatione Mundi 2133. Sed dum *Abrahamus* ad filii sui *Isaaci* mactationem sese accingeret, jamque ad eum immolandum gladio armatam manum extenderet, ab Angelo prohibitus est ne faceret. *Sara*, uxor *Abrahami*, & mater *Isaaci*, e vivis excessit ann. a creatione Mundi 2145.

Abrahamus, anno Mundi 2148. filio suo *Isaaco*, nato annos quadraginta, uxorem dedit, nomine *Rebeccam*, filiam *Bathuelis*, qui ex *Nachore*, fratre *Abrahami*, ortum ducebat.

Rebecca, post viginti annos sterilitatis a contracto matrimonio cum *Isaaco*, enixa est gemello partu *Esau*, & *Jacobum* anno Mundi 2168. Quibus in utero ipsius antequam nascerentur, colluctantibus, *Rebecca*, mater, a Deo, quem consuluerat, responsum accepit, duarum dissidentium Gentium Auctores ex ipsius utero prodituros.

Abrahamus, centum septuaginta quinque annos natus, mortuus est in senectute bona anno Mundi 2183.

Jacobus, filius *Isaaci*, fratri suo, majori natu, suadente matre *Rebecca*, benedictionem patris *Isaaci*, senio jam caligantis, subripuit anno Mundi 2245. & hac de causa, ut iram fratris sui *Esau*, quam in se concitaverat, declinaret, fugam arripuit, & ad *Laban*, avunculum suum, fratrem videlicet *Rebecca*, sese contulit. Quo in itinere vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius-tangens coelum, Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes peream. Appulsus *Jacobus* domum *Labani*, postulavit ab eo *Rachelem*, filiam ejus, ut eam sibi matrimonio copularet. Anguit quidem *Laban*, sed, per fraudem loco *Rachelis*, nocte in lectum *Jacobi* submisit *Liam*, sororem *Rachelis*, natu maximam, quam uxorem ducere coactus est *Jacobus*, qui postea tamen, *Rachelem*, quam impense diligebat, in uxorem accepit,

pit, & ex utraque sorore, atque ex earum ancillis, nimirum ex *Bala* & *Zelpha*, quas itidem sibi matrimonio junxit, suscepit duodecim mares filios, qui fuerunt Patriarchæ duodecim Tribuum Israel.

Beneficia, quibus Deus *Jacobum*, toto eo tempore, quo apud *Laban* socerum suum mansit, curam ipsius gregis habendo, abunde cumulavit, moverunt invidiam *Laban*. Quo factum est, ut *Jacob* ex ædibus *Laban* una cum uxoribus suis, & prole, & gregibus capessiverit fugam. In itinere luctatus est cum Angelo, & prævaluit, indeque dictus ISRAEL, hoc est, *prævalens Deo*, cujus personam referebat ille Angelus. In patriam quoque revertens *Jacobus*, fratrem suum *Esau*, quem obvium in itinere habuit, muneribus, obsequiis, & officiis placavit.

Simeon & *Levi*, filii Patriarchæ *Jacobi*, ob raptum, & stuprum illatum vi sorori suæ *Dina*, omnes ad unum Sichemitas injuste trucidant. *Rachelem*, dilectam conjugem suam, *Jacobus* amisit, quæ in partu, idest, postquam enixa esset *Benjaminum*, e vivis sublata est. Filii Patriarchæ *Jacobi*, ægre admodum ferentes, quod *Josephus*, frater, esset carior patri, in eum insurrexerunt, eumque per summam perfidiam vendiderunt mercatoribus, a quibus ductus est in Ægyptum, ibique servivit *Pusiphari*, Præposito Cubiculariorum *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis. *Josephus* natus erat annos septemdecim, quando captivus fuit asportatus in Ægyptum anno a creatione Mundi 2276. *Isaacus* pater *Jacobi*, annos natus centum octoginta, mortuus est anno Mundi 2228. *Josephus* in Ægypto serviens *Pusiphari*, de vi illata pudicitiz uxori heri sui ab eadem uxore, cujuslibidini constanti animo obstiterat, falso accusatus, in carcerem conjectus est, in quo postquam per triennium mansisset, seque sagacem somniorum interpretem probasset, in Aulam *Pharaonis*, annos natus triginta accitus est, ut interpretaretur somnium illius Ægyptiorum Regis anno a creatione Mundi 2289. hoc est, 13. annis; postquam venditus a fratribus suis, ductus est in Ægyptum. Declaravit autem *Josephus* somnio Regis *Pharaonis*

Ab anno a
creatione
Mundi MM.
CCLXII. us-
que ad ann.
MM CGL-
XXII.

Ab anno a
creatione
Mundi MM.
CCLXXII.
usque ad ann.
Mundi MM.
DXIII. quo
Moses Israe-
litas eduxit
ex Ægypto.

nis portendi, fore post septem annos fertiles, famem, quæ per totidem annos erat duratura. Rex *Pharao*, fidem habens verbis *Josephi*, curavit, ut per spatium septem fertilium annorum ingens undequaque colligetur frumenti copia, & huic negotio, totiusque Imperii Ægyptiorum regimini *Josephum* præfecit. Post transactos septem fertilitatis annos, ubi obtigerunt anni steriles, quoniam aliis in Regionibus non suppetebat frumentum, & maxima grassabatur fames, coacti sunt fratres *Josephi* descendere in Ægyptum, quos primum, & viros sibi omnino ignotos, & Ægypti exploratores excepit *Josephus*, sed tandem se illis manifestum fecit, patremque suum cum tota familia ad se in Ægyptum accersivit anno a creatione Mundi 2298. Habituavit autem *Jacobus* in Ægypto, seu in Terra Gessen, & possedit eam, & multiplicatus est nimis, & in ea vixit annis septemdecim; natusque annos centum quadraginta septem, mortuus est anno a creatione Mundi 2315. Moriens Patriarcha *Jacobus*, celebre edidit vaticinium de tempore, quo oriturus esset Messias, quod in Jesu Christo fuit omni ex parte adimpletum. *Josephus* etiam, filius Patriarchæ *Jacobi*, postquam in Ægypto præfuisset annis 80. migravit ex hac vita anno a creatione Mundi 2369. cum expleisset centum, & decem annos vitæ suæ. Posteriores autem Patriarchæ *Jacobi*, sic in Ægypto propagati sunt, ut, post ducentos, & quindecim annos, per quos manserunt in Ægypto, plusquam sexcentum mille numerarentur animæ, prognatæ e familia *Jacobi*, qui in Ægyptum cum septuaginta duntaxat animabus advenerat. Hæc Israelitarum in Ægypto multiplicatio invidiam Ægyptiorum illis conflavit, & defuncto Ægyptiorum Rege, cui *Josephus* placebat, tam duram servitutem deinceps experti sunt Israelitæ, ut labentibus annis, Rex Ægypti, *Pharao* dictus, ferale promulgarit Edictum, quo jubebat, ut omnes Hebræorum pueruli, recens nati, projicerentur in flumen, ne ad ætatem adultam pervenire possent. Tunc in Ægypto anno post obitum *Josephi* sexagesimo quarto, anno autem a creatione Mundi 2433.

natus

natus est *Moyſes*, ita appellatus, quod ex aquis, quibus a parentibus fuerat expositus, eductus sit ministerio filiz Regis *Ægyptiorum*. *Moyſes*, ubi adoleviſſet, Aulam Regiam, in qua fuerat educatus, contemnens, fugit in ſolitudinem, ubi a Deo, qui eum in rubo ardentialloquebatur, juſſus eſt Populum Hebræum ex *Ægypto* liberare. Hoc Dei Mandatum *Moyſes*, una cum fratre ſuo *Aarone*, in virtute multorum prodigiorum ſignificavit *Pharaoni*, *Ægyptiorum* Regi, a quo tamen, ut pote in malo maxime obdurato, nonniſi poſt decem plagas, quas Deus per *Moyſem* toti *Ægypto* infixit, Hebræi tandem aliquando dimiſſi ſunt, ut eo properarent, quo illos per *Moyſem* vocabat Deus. Pridie autem quam ex *Ægypto* proficiſcerentur Hebræi, juſſit illis *Moyſes*, ut maſtarent Agnum, ejuſque ſanguine aſpergerent oſtia ſua. Angelus exterminator, qui noctu cunctas *Ægyptiorum* domus pervadens, omnes eorum primogenitos interfecit, ab *Israelitis*, quorum domos ſanguis Agni diſtinguebat, omnino abſtinuit. Sic nos Chriſtiani pretioſo ſanguine Jeſu Chriſti, qui verus eſt agnus immaculatus, ſervamur ab æterna morte, & per aquas Sacramenti Baptiſmi, quibus mergitur peccatum, ad vitam migramus æternam.

Moyſes, annos natus octoginta, *Israelita* ex *Ægypto* eduxit, atque in libertatem vindicavit anno a creatione Mundi 2513. A vocatione vero *Abrahami* 430. *Israelita*, Duce *Moyſe*, ex *Ægypto* proſectos, Rex *Pharao*, mutato conſilio, inſecutus eſt, ut illos ſervituti denuo manciparet, &, ſicut eleganter ait *Sulpitius Severus* lib. 1. *Hiſtoriæ Sacræ*: furens animi, quo angebatur, ille Rex, tot hominum millia Regno, & Potestate decedere, exercitum prope educit: jamque eminus arma, ſignaque, & protenta patentibus late campis acies viſebantur, cum Hebræis, metu trepidis, ad Cælum aſpectantibus *Moyſes* a Deo monitus, percuffum virga mare diſcidit. Ita populo cedentibus in latera aquis, ve-

Anno a crea-
tione Mundi
MMDXIII. a
vocatione
Abrahami
CCCCXXX.

lus in continenti, iter pervium fuit. Nec cunctatus Rex Ægyptius cedentes insequi, mare, qua patebat, ingressus; mox coeuntibus aquis, cum omni exercitu deletus est. Tunc Moyses incolumitate suorum, exitio hostium, virtuteque Dei exultans, Canticum Domino cecinit (quod legitur cap. xv. sacri libri Exodi) idemque omnis turba virilis ac muliebris sexus fecit.

D. Ex ea, quam hic attenuisti, Tabula Chronologica facile intelligo, a vocatione *Abrahami*, quæ contigit anno a creatione Mundi MM LXXXIII. & a qua exordium sumit tertia Mundi Ætas, usque ad Israelitarum ex Ægypto profectionem, quæ accidit anno a creatione Mundi MMDXIII. & in qua desinit tertia Mundi Ætas, interfluxisse annos quadringentos, & triginta, per quos Deus prædixerat *Abrahamo*, posteritatis suæ peregrinationem duraturam, hoc est, posteros *Abrahami*, a tempore Vocationis illius Patriarchæ fore peregrinos in terra Chanaan per ducentos, & quindecim annos, illosque postea per alios ducentos, & quindecim annos in Ægypto mansuros, tanquam peregrinos, antequam possiderent Terram Chanaan, quam Deus *Abrahamo*, ejusque posteris daturum se promiserat, sicut memini, te jam observasse contra nonnullos Scriptores, qui perperam asserant, Hebræos per quadringentos, & triginta annos in

Ægypto peregrinos, & afflictos fuisse. At, cum bona venia tua dixerim, hora, quæ nunc imminet prandii, nostrum huc usque protractum cogit finire Colloquium. Scis etenim celebratum a *Plutarcho*, Gellioque istud *Catonis* dictum, ex Oratione quadam, qua dissuasit Legem Agrariam, quamque sic exorsus est, ut dicat, arduum esse ad Ventrem verba facere, qui careat auribus. Interpellante itaque fame, domum me recipio, ut post prandium possim facilius præparare me ad proximum Colloquium: in quo de Historia quartæ Mundi Ætatis, quæ ab exitu Israelitarum ex Ægypto initium habet, desinitque in quarto anno Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, disserere incipiemus: expleto siquidem ventre, sicut vulgari fertur Adagio, melior est consultatio, siue ut ait *Plutarchus* lib. 7. *Symposiacorum*: Consultatio sum melior, cum expleveris alvum.



HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI; S. E. U.

QUARTÆ MUNDI ÆTATIS;

Quæ initium habet ab exitu Israelitarum ex Ægypto, & desinit in quarto anno Regni Salomonis, quo, ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta.



HEBRÆI, inquit eleganter *Lactantius* cap. x. libri
 „ IV. *Divinarum Institutionum*, ex Ægypto
 „ egressi in solitudinem multa mirabilia viderunt,
 „ nam cum sitim paterentur, istu virgæ rupe
 „ percussa, profiliit fons aquæ, populumque re-
 „ creavit. Quo rursus esuriente, cœlestis ali-
 „ menti pluvia descendit, quin etiam coturnices in castra eo-
 „ rum ventus induxit, ut non modo pane cœlesti, sed etiam
 „ instructioribus epulis saturarentur. Pro his tamen divinis be-
 „ neficiis honorem Deo non reddiderunt, sed depulsa jam servi-
 „ tute, jam siti fameque deposita, in luxuriam prolapsi ad pro-
 „ phanos Ægyptiorum Ritus animos transtulerunt. Cum enim
 „ *Moyse*s, Dux eorum, ascenderet in montem, atque ibi qua-
 „ draginta diebus moraretur, aureum caput Bovis, quem vocat
 „ *Apin*,

„ *Apin*, quod eos signo præcederet, figurarunt. Quo peccato ;
 „ ac scelere offensus Deus, impium & ingratum populum pro
 „ merito poenis gravibus affecit, & Legi, quam per *Moysem*
 „ dederat, subjugavit. Postea vero, cum in deserta parte Sy-
 „ riæ confedisset, amiserunt vetus nomen Hebræi, & quoniam
 „ Princeps examinis eorum Judas erat, Judæi sunt appellati,
 „ & terra, quam incoluere, Judæa. Et primo quidem, non
 „ dominio Regum subiecti fuerunt, sed populo, ac Legi civiles
 „ Judices præsidebant, non tamen in annum constituti sunt,
 „ sicut Romani Consules, sed perpetua jurisdictione subnixi.
 „ Tum sublato Judicum nomine, potestas regalis indulta est.
 „ Verum, Judicibus regimen eorum tenentibus, pravas religio-
 „ nes sæpe susceperant, atque offensus ab his Deus, toties
 „ alienis subjugabat, donec rursus poenitentia populi mitigatus,
 „ liberaret eos servitute. Quibus verbis *Laëtantius* non solum dat
 „ generalem quamdam notitiam quartæ Mundi ætatis, sed etiam
 „ ostendit, statum Reipublicæ Hebræorum aliquam subiisse muta-
 „ tionem in quarta Mundi ætate, quando videlicet Deus, dando
 „ *Moyse* Legem in monte Sinai, eum constituit Reipublicæ He-
 „ bræorum Ducem, ac Principem, voluitque, ut post mortem
 „ *Moyse*, eandem Hebræorum Rempublicam administrarent, pri-
 „ mum *Josue*, deinde *Judices*, ac denique Reges. Hæc autem Reipub-
 „ licæ Hebræorum status, post datam Legem a Deo, mutatio in hoc
 „ sita fuit, quod status regiminis Hebræorum a vocatione *Abrahami*
 „ usque ad illorum egressionem ex Ægypto esset pure Theocraticus,
 „ idest, immediate pendens a Deo, quem Hebræi solum Ducem, Re-
 „ ctorem, ac Præsidem agnoscebant. At, Hebræi, post professionem
 „ ex Ægypto, ferre non valentes præsentiam Dei, territi videlicet ful-
 „ goribus, in quibus Deus, dando Legem *Moyse*, in monte Sinai, ap-
 „ paruit, orarunt Deum, ut non eos alloqueretur, sed *Moyse*, tanquam
 „ Ministro, & Mediatore, uteretur. Annuit eorum petitioni Deus,
 „ tuncque *Moyse* coepit sub Deo regere Rempublicam Judæorum, cu-
 „ jus status evasit Aristocraticus, & summa rerum, post Deum, pene
 „ Optimates fuit. Neque enim *Moyse* solus Rempublicam Hebræorum
 „ administravit (sicut optime observat *Carolus Sigonius* cap. v. lib. i. *De*
 „ *Reipublica Hebræorum*) sed multis, iisque bonis & prudentibus viris,
 „ tem totam commisit, ut alii sacra, alii prophana curarent. Ex his au-
 „ tem, qui operam rebus sacris dederunt, unus erat duntaxat Pontifex,
 „ reliqui Sacerdotes & Levitæ. Qui vero rerum prophanarum curæ in

cubuerunt, alii consultationibus, alii judiciis vacarunt, nonnulli pacis, quidam belli studia coluerunt, ac promoverunt) omnes tamen non ex arbitrio voluntatis, sed ex præscripto Legis suo fungi munere, in primisque judicia & justificationes exercere constituit. Quam ob rem, etsi regimen Hebræorum coeperit esse sub *Moyse* Aristocraticum, attamen (uti perdocte observat *Petrus Cunæus* cap. 1. lib. 1. De Republica Hebræorum) *Moyfes*, Rempublicam Hebræorum conditurus, quæ in terris sanctissima foret, summam rerum potestatem supremo Numini detulit, & cum alii nomina alta, ut res fert, reperiant, ac Monarchiam modo, Oligarchiamque, & interdum Democratiam appellent: nihil *Moyfes* horum fore pro natura, atque indole intellexit tanti Imperii. Igitur regiminis quemdam modum constituit, quem præsignificanter *Flavius Josephus*, Hebræus, adversus *Apionem* vocari posse *Theocratiam* ait, quasi tu ejusmodi civitatem dixeris, cujus Præses, Rectorque solus Deus sit. Quæcumque enim gerebantur, hujus geri judicio, ac numine professus est. Idque ita verum esse claro documento probavit *Moyfes*. Etenim, qui omnia ex se uno prudentia videbat, quique populum oratione flectebat in omnem, quam volebat partem, nullam ex tam bella, & opportuna occasione potentiam sibi, nullas opes, nullos honores quæsit. Id, quod profecto vix hominis esse videtur. Est enim insita mortalibus Imperii cupido quædam, eaque vetus hercle admodum, & cunctis affectibus flagrantior, quam, ut ego existimo, nunquam expellere e pectore suo *Moyfes* potuisset, nisi interesse & præesse rebus gerendis Deum vidisset, cum quo in societatem Regni venire extrema dementia fuisset. Jam vero, quo firmior Hebræorum Respublica foret, ita sanxit, edixitque, ut omnia ex Lege a Deo data fierent. Legis autem non Dominos, sed Custodes & Ministros, esse voluit Magistratus. Hinc fuit sub *Moyse* Hebræorum Republicæ status, sub Deo, Aristocraticus, quem sub *Josue*, successore *Moyfis*, sub Senioribus & Judicibus, Hebræi, postquam suas sedes, juxta promissionem divinam, in Terra Chanaan locassent, constanter retinuerunt, donec tandem studio capti regiminis Gentium, postularunt a Deo per *Samuelem*, ultimum Judicem, ut daret illis Regem dicentes: *Constitu nobis Regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent Nationes*, cap. 8. v. 5. lib. 1. Regum. Concessit Deus Hebræis Regem, tuncque statum

Reipublicæ Hebræorum Aristocraticum, in quo Lex potissimum cum Deo dominata erat, excepit Status Monarchicus, seu successio Regum, e quorum nutu, & arbitrio, potius quam ex divinæ Legis Imperio Hebræi pendere cœperunt. Primus apud Hebræos Rex fuit *Saul*; secundus *David*, cui successit filius *Salomon*, qui anno quarto Regni sui construxit Templum Hierosolymitanum. A Rege autem *Salomone* Regnum in Familia Davidica apud Hebræos hæreditarium evasit usque ad Regem *Sedeciam*, qui a *Nabuchodonosore*, Assyriorum Rege, cum Populo Judaico captivus in Babyloniam abductus est. Hanc brevem istius mutationis, quæ in quartæ Mundi Ætate contigit circa statum Reipublicæ Hebræorum, notitiam præmittendam esse duxi, quo facilius ejusdem quartæ Mundi Ætatis, quæ incipit ab exitu Israelitarum ex Ægypto, & finem habet in quarto Regni *Salomonis* anno, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, Historiam in tribus Colloquiis, juxta præscriptam nobis Legem, describendam aggrediamur. In primo Colloquio referemus ea, quæ Hebræis ab eorum ex Ægypto profectioe usque ad Legem datam *Moyfi* a Deo in monte Sinai, & post Legem datam, acciderunt usque ad obitum *Moyfis*; ibidemque explicabimus res præcipuas, quas speciatim complectitur Lex a Deo data, quæ dicitur Mosaica, videlicet Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, Immunditias Legales, Sacerdotum Consecrationes, & alia id genus, quæ Sacra & Religionem Hebræorum spectant. In altero Colloquio nonnulla Dubia, sive ad Legem Mosaicam, sive ad quædam Facta Historica quartæ Mundi Ætatis attinentia, quæ a Theologis & Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi solent, dirimemus. In postremo Colloquio Gesta *Josue*, in regimine Reipublicæ Hebræorum, *Moyfis* successoris, necnon Judicium & Regum, qui præfuerunt Hebræis usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo extructum est Templum *Salomonicum*, seu Hierosolymitanum, describemus, & eadem opera accuratam trademus seriem annorum, qui in quarta Mundi ætate, hoc est, ab egressione Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum elapsi sunt.

C O L L O Q U I U M

P R I M U M

In quo referuntur ea, quæ Hebræis, ab eorum ex Ægypto profectioe, usque ad Legem datam Moyfi, a Deo in monte Sinai, & post Legem datam, acciderunt usque ad obitum Moyfis, ibidemque explicantur res præcipuæ, quæ continentur in eadem Lege; videlicet Præcepta, Ritus, Sacrificia, Immunditiæ Legales, Sacramenta, Festa, Sacerdotum Consecrationes, & alia id genus, quæ Sacra, & Religionem Hebræorum spectant.

DISCIP. Quid Hebræis, semel ex Ægypto profectis, & per miraculosum Maris Rubri transitum, e manu insequentium Aegyptiorum liberatis, accidit, antequam Deus illis per Moysem daret Legem in monte Sinai?

M. Deus Hebræos ex Ægypto egressos, & ad ulteriorem ripam Maris Rubri, quod sicco vestigio transierant, appulso, singulari protectione dignatus est, atque in variis, quas in Eremo habuerunt, mansionibus, donec ad Desertum Sinai pervenirent, multa, eaque stupenda, in eorum gratiam, patravit miracula. In primis, Hebræi, postquam per triduum in Deserto Sur, sive *Etham*, iter egissent, castra in *Mara* posuere, ubi aquam quidem invenerunt, sed quæ, ob insitam amaritudinem, ad potum, sitimque sedandam usui esse non poterat. Quo factum est, ut aquæ penuria laborantes, cumque essent natura queruli, & ad murmurationem proclives, protinus insolenti contumacia insurrexerint in Moysem, qui doctus a Deo, arboris lignum in aquam iniecit, cujus hæc vis fuit, ut dulcem aquæ sorem redderet. Inde digressi Hebræi, venerunt in *Elim*, ibique duodecim fontibus aquarum, & septuaginta arboribus palmarum repertis, confederunt. At, ubi pervenerunt ad Desertum Sin, quod est inter *Elim* & *Sinai*, rursus, ob penuriam victis, tumultuari, & murmurare cœperunt, non solum contra Moysem, ejusque fratrem *Aaronem*, sed etiam contra ipsummet Deum, Aegypti servitium, cum saturitate ventris, desiderantes. Huic tamen ingrato, & duræ cervicis populo non defuit Deus. Nam, præ-

ter ingentem conturnicum copiam, ad eorum castra vento delatam, paravit eis cibum exquisitissimum, juxta ac delicatissimum, qui dictus est *Manna*, quia primum cum admiratione, & hac voce *Mannu*, idest, *Quid est hoc?* a Populo Hebræo exceptus est. *Manna* illud non fuisse naturalem & vulgarem cibum, sed præternaturalem, miraculosum, & munus a Deo collitus missum, multis rationibus probat *Buxtorfius* in ea, quam edidit, *Exercitatione in Historia Mannæ*, quarum aliquas hic compendiose describam. Et primo quidem, *Manna* non fuisse cibum naturalem, sed miraculosum, patet ex modo, quo depluebat, & conservabatur. Nam, nec in terram cadebat, nec ramis arborum adhærebat, sicut in terram cadit, vel arborum ramis adhærescit *Manna* naturale, quod in Arabia reperiri *Josephus* Hebræus, aliique Scriptores, cum veteres, tum recentiores testantur; sed in circuitu duntaxat castrorum Hebræorum, & non alibi, inveniebatur. In tanta porro copia depluebat istud *Manna* quotidie, & qualibet anni tempestate, etiam in hyeme, ut innumeris Hebræorum myriadibus alendis abunde sufficeret. Nec minus miraculosa erat hujus *Mannæ* conservatio. Quamvis enim istud *Manna*, quod in agro residuum erat, fervente Sole, liqueceret, attamen singulis diebus collectum ab Hebræis, & ad castra delatum, ita durum evadebat, ut mola frangeretur, vel pilo tereretur, nec igne liqueceret, sed in tortulas conformaretur. Quin, istud *Manna*, quod in diem sequentem asservatum corrumpebatur, & verminibus scatebat, die tamen Sabbati

G. 2. in-

incorruptum servabatur, & ideo Feria sexta duplum Manna depluebat, quia illud Sabbato colligere non licebat, immo nullum Manna Sabbato, quo Hebræi quiescere debebant, in agro inveniebatur; quod sane palam ostendit, illud Manna non fuisse cibum naturalem, sed miraculosum. Secundo, Manna istud, præter inditum sibi naturalem saporem, alium habebat in ore piorum, seu spiritualium Hebræorum, desiderii eorum attemperatum, ut docet S. Gregorius lib. vi. *Moralium* c. ix. quod sane abique speciali miraculo fieri haud potuit. Addo etiam, illius Mannæ per quadraginta annos, quibus Hebræi in Deserto errarunt, quotidianum effluxum, aperte demonstrare, Manna non fuisse cibum vulgarem & naturalem, sed potius præternaturalem, cœlestem & miraculosum. Hinc est, quod Deus iussit, ut urna hoc Manna plena conservaretur in intimo Sanctuario, in perpetuum monumentum. Hoc autem Dei præceptum fuisset supervacaneum, si Manna illud fuisset naturalis & vulgaris cibis. Hinc etiam sancti Patres docent, Manna, quo Hebræi per xl. annos usi sunt in Deserto, fuisse panem cœlestem, & insignem figuram Christi, & corporis ejus in Eucharistiæ Sacramento, ad spirituales animarum nostrarum alimoniam, quandiu in calamitosis hujus Mundi Deserto peregrinamur, nobis dati, idque probant ipsissimis verbis Jesu Christi, de se ipso, cap. 6. Evangelii S. Joannis, dicentis: Ego sum panis vite. Patres vestri manducaverunt Manna in Deserto, & mortui sunt. Hic est panis de Cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

D. E Deserto Sin profectos Hebræos, seu Israelitas, in quem locum deduxit Moyses, ut ibi castrametarentur?

M. E Deserto Sin profectos Israelitas ducit Moyses in locum, dictum *Daphca*, ubi castrametati sunt. Deinde, e *Daphca* progressi, castra posuerunt in *Alus*, & ex *Alus* egressi tentoria fixerunt in *Raphidim*, ubi quædam observatione digna Israelitis contigerant, quæ hic breviter referam. In-

primis, Populus Israeliticus, cum aquæ penuria tentaretur, excanduit in Moysen, & ægre ab ejus exitio temperavit; Tum Moyses de viâ periclitans, mandante Domino, apud locum, cui *Oreb* nomen est, petram, seu rupem, virga percutiens, murmuranti populo largè scaturientis aquæ copiam fecit. Secundo, sub idem tempus, quo in *Raphidim* Israelitæ manebant, Amalecitis irruerunt, illos incursionibus vastarunt, & ad pugnam provocarunt. Quocirca, Moyses, suis in prælium eductis, supremum totius exercitus Imperium Josue, filio Nuni, dedit, ipse vero, sociis assumptis Aarone & Hur, spectator pugne futurus, simul precandi Domini gratia, in verticem montis ascendit. Conserto prælio, acies dubio eventu, ancipitique Marte concurrebant. Hebræi tamen vincebant, quamdiu Moyses manus supplices in Cœlum erigeret, iis autem remissis, Amalecitis, resumptis viribus, prævalebant. Quod advertentes Aaron & Hur, appositò saxo, in quo sederet Moyses, manus ejus ex utraque parte ad occalum usque solis suffulcuerunt. Sic in fugam acti, fusi, prostratique sunt Amalecitis, quos Josue in multam noctem cecidit. Tunc Moyses omnem victoriæ gloriam, ut par erat, soli Deo acceptam referens, ei Altare in perpetuum erexit monumentum cum hoc titulo: Dominus exaltatio mea. Sancti Patres, & antiqui Scriptores, videlicet S. Justinus Martyr, in Dialogo cum Tryphone, Judæo, Tertullianus lib. 3. adversus Marcionem, c. 37. Theodoret. q. 34. in Genesim, & S. Hieronym. in Epistola ad Fabiolam, asserunt Moysen, in monte expansis manibus orantem, dum Josue contra Amalecitas pugnabat, typum fuisse Jesu Christi, in Cruce salutis nostræ hostes vincentis. Tertio per idem tempus, quo in *Raphidim* manserant Israelitæ, Jethro, Moysis socer, cum filia Sephora, quæ Moysi nupta, proficiscente in Aegyptum viro, domi reseederat, liberisque ejus, cognitis rebus, quæ per Moysen gerebantur, venit, eique negotiorum undis pene obruto facinum suggessit negotium. Auctor quippe

et ei fuit, ut ordines populi distribueret, & constitueret Tribunos, seu Chiliarchas, Centuriones, Decuriones, & viris quinquagenis Praefectos. Placuit Moysi prudentissimum soceri sui consilium, viroque ex omnibus Israelitarum Tribubus selectos iudicii praefecit, & postquam illos constituit Iudices; ut demandata sibi Provincia sancte fongeretur, adhortatus esset, perduxit Israelitas in Desertum Sinai, ibique castrametati e regione montis Horeb, per annum fere integrum commorati sunt, spectatores rerum, quae in ea statione contigerunt, varietate & admirabilitate ceteras, quas in aliis mansionibus jam viderant, longe superantium.

D. Describere, obsecro te, res illas varietate & admirabilitate singulares, quas Israelitis in Deserto Sinai contigisse mox insinuaſti.

M. Tot interventus, qui Israelitis in Deserto Sinai commorantibus acciderunt, eminet praesertim Legis promulgatio, a qua subinde incipiemus, indicando breviter locum, tempus; & modum, quo facta est haec Legis promulgatio; deinde, ceteros insignes perlustrabimus evenus, qui ad eandem Israelitarum in Deserto Sinai stationem referentur. In primis, Deus, volens cum Israelitis icere foedus, eosque sibi pra omnibus Populis adstringere; ac suum illis amorem; & singularem protectionem polliceri; iussit eis Legem, quam eis datum erat accepturis, ut se ab iniquitatibus mundarent, & vestimentis, corporibusque abluis, conjugali etiam congressu per triduum abstinerent. Sic dispositis & praeparatis Israelitis, Deus dedit Legem Moysi in monte Sinai, vel Sinai, in quem ascendere, vel fines illius tangere, sub poena capitis Deus Israelitis inhibuerat. Haec autem Lex data est post quadringentos & triginta annos a vocatione Abrahami, die vero ab exitu ex Aegypto, & a primo Israelitarum Palchate quinquagesimo. Hinc apud Christianos manavit Festum Pentecostes, qua die (quae fuit quinquagesima a resurrectione Christi Domini) Nova, seu Evangelica Lex fuit, per illapsum Spiritus Sancti.

Hist. Vet. Test. Tom. II.

in Apostolos promulgata, sicut notat expressè S. Leo serm. 1. De Pentecoste, ubi ait: *Sicut Hebraeo quondam Populo, ab Aegyptiis liberato, quinquagesimo die post immolationem Agni, Lex data est in monte Sinai, ita post Passionem Christi, qua verus Dei Agnus occisus est, quinquagesimo a resurrectione ipsius die, in Apostolos, plebemque credentium Spiritus Sanctus illapsus est, ut facile diligens Christianus agnoscat, initia Veteris Testamenti Evangelicis ministrasse principis, & ab eodem Spiritu conditum factus secundum, a quo primum fuerat institutum.* Sed vide, si placet, maximum discrimen, quod intercedit inter modum, quo Lex Vetus, seu Mosaica, fuit in monte Sinai promulgata & modum, quo Lex nova, seu Evangelica, in Coenaculo Hierosolymitano promulgata est in die Pentecostes. Lex quippe Vetus in monte Sinai prodita est, duabus Tabulis inscripta lapideis: At, in Coenaculo Hierosolymitano Nova Lex per Spiritum Sanctum inscripta est cordibus credentium. In promulgatione Veteris Legis auditi sunt validi tubarum clangores, quibus undique quatiebatur aer: Apparuerant insuper densissima nubes, montem Sinai operiens, ignis terribilis; flammæ; fumus; incendium; fulgura & tonitrua; tamque terrifico apparatu Lex Vetus data est, ut Populus Israeliticus, disceors, obmuturans, ac terrore percussus, prohibitus sit, ut mox diximus, attingere montem: sed in Coenaculo Hierosolymitano, ubi promulgata est Lex Evangelica, apparuit quidem ignis, non qui exureret corpora; sed qui mentes illuminaret. Auditus est etiam Spiritus vehemens, non terrorem, sed alacritatem afferens robur & latitiam inferens Discipulis Jesu Christi, qui ideo, sicut ait Scriptura sacra, erant in Coenaculo placidi, quieti, unanimesque deprecantes & expectantes adventum Spiritus Sancti. Si autem quæras causam istius discriminis, quod in modo utramque Legem, seu Veterem & Novam, promulgandi reperitur, non aliam certo assignare possum præter istam, quam tradunt sancti Patres. Lex Veteris, seu Mosaica, fuit Lex tē

G 3 mo-

moris, adeoque ad timorem Hebræis iustus, duræque cervicis incutendum, terrifico apparatu debuit promulgari: at vero, Lex Nova, seu Evangelica, cum sit Lex Gratiæ, Lex Amoris & Charitatis, promulgari debuit cum omni suavitate & delectatione, quam vera Christi pax, & Spiritus Sancti Charitas cordibus credentium inspirare & inferre solent.

D. Sed, cur, quæso, Deus hanc positivam, seu scriptam Legem, quæ appellatur Mosaica, dedit Hebræis, quibus tamen ad bene vivendum abunde sufficere poterat Lex naturæ, quæ a creatione Mundi semper viguit, hæretque etiamnum animis hominum penitus infixæ?

M. Duplici de causâ Deus hanc Legem positivam, seu scriptam, quæ dicitur Mosaica, dedit Hebræis. Primo, quia, sicut mox observavimus, Deus, hanc positivam Legem condendo, sædus suum Populo Israelitico pangere voluit, atque suæ erga eum peculiaris benevolentię, prædilectionis & protectionis pignus exhibere, ac monumentum, quod esset ære perennius. Secundo, Populus Israeliticus, ad quotidianæ Dei beneficia minime attentus, effrenatisque naturæ, per primi hominis peccatum corruptæ, motibus, potius quam rationi obtemperans, a Deo sæpius avertebatur ad res creatas, & in Ducem suum *Moysem* rebellabat. Quin, depravati & in semetipsos contumeliosi, & in alios iniusti, criminum omne genus, Gentilium more, patrabant, adeo ut, dominante in multis carnalibus Hebræis, non secus ac in Ethnicis, perversa concupiscentia, ferocientibus præva libidinis motibus, & omnino inferiori parte contra superiorem sese alius, labefactaretur libertas, contumesceret ratio. Quocirca, ut lex naturalis, quæ apud Hebræos, sicut apud reliquos Populos, per peccatum erat pene extincta, in hominum animis revivisceret, ac rationi contra cupiditatem suppetias ferret, positiva Lex, seu Scripta, quæ dicitur Mosaica, fuit a Deo renovanda, ut ope istius Legis Mosaicæ Hebræi se esse peccatores,

& virum suarum infirmitat emagnoscen-tes, recurrerent ad Medicum, seu ad Jesum Christum, verum Messiam & Mediatorem omnium hominum, quem Lex Mosaica venturum ostendebat, ipsius opem implorarent; & per fidem ab ipso impetrarent gratiam medicinalem, & remissionem peccatorum, quam Lex Mosaica ex se dare non poterat, sicut memini, me juxta doctrinam Sancti *Thome*, Angelici Præceptoris, exposuisse sub finem tertii Colloquii nostri in Historiam tertii Mundi Ætatis.

D. Non certe e mea memoria exciderunt generales illæ notiones, quas Legem Mosaicam spectantes, sub finem tertii Colloquii nostri in Historiam tertii Mundi Ætatis mihi suppeditasti, & quibus te in isto, quod in Historiam quartæ Mundi Ætatis hodie jam incipimus, primo Colloquio, additurum promissisti specialem & accuratam expositionem rerum, quæ in Lege Mosaica ad bene constituendam Rempubli- cam Judæorum, comprehenduntur, cujusmodi sunt Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, Immunditiæ Legales, Sacerdotum Consecrationes, & alia ejusmodi, quæ pertinent ad Religionem Hebræorum. Sed, antequam hæc Legis Mosaicæ capita, quibus præcipue constat Judæorum Religio, distincte articulati- que exponas, perge, si placet, compendiosam describere Historiam rerum, quæ Hebræis; post Legem datam *Moy- si* a Deo in monte *Sinai*, usque ad finem quartæ Mundi Ætatis contigerunt.

M. Ubi primum *Moyse*s Legem sibi a Deo datam in monte *Sinai*, ad Populum Hebræum retulisset, eamque vidisset ab eodem Populo publicis acclamationibus, festivisque gratulationibus acceptam, Aram sub montis *Sinai* radicibus, suffultam duodecim titulis, seu columnis, quæ Deum inter & duodecim Israelitarum Tribus, sanctum sædus significabant, erexit, nullaque interposita mora, rursus montem, in quo Dominus consistebat, conscendit *Moyse*s, adhibitis secum sociis *Aarone*, *Nadab*, & se-

& septuaginta Senioribus Israelitis. Sed, hi Deum propius intueri nolentes, locum tamen, in quo Dominus, visibili quidem specie, sed mirabili forma, & claritudine eximia stabat, vicerunt. *Moyſes* autem accerſitus a Domino, interiorē nubem, quæ circum Dominum ſteterat, ingreſſus eſt, & in ea quadraginta diebus toridemque noctibus abſque cibo & potu moratus, modum conſtruendi Tabernaculum & Arcam, Sacerdotum Ornamenta, Conſecrationem, Sacrificia, ceteroſque divini Cultus, Ritus edoſtus verbis Dei eſt. At, interea temporis, carnales Hebræi, diuturnioris moræ, quam in monte trahebant *Moyſes* (quadraginta quippe dies apud Dominum duxerat) impatientes, compulerunt *Aaronem* ad conſilandum Idolum. Imminentem tumultuantis Populi ſeditionem metuens *Aaron*, ex ſulis mulierum inauribus Vitulum aureum, ad ſimilitudinem *Ægyptiorum* Deorum, conſlavit, conſecravit, & infantienti Populo, extracta Ara, adorandum propoſuit, ſicque ſemeripſum Idololatriæ crimine polluit, ſicut clariuſ conſtabit ex his, quæ dicturi ſumus in proximo Colloquio, in quo ea ſolvemus Dubia, quæ circa Hiſtoriam quartæ Mundi *Ætatis* tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ interpretes agitare ſolent. Vitulo itaque aureo furens Populus Hebræus, ſuique Domini plane immemor, hoſtias offerre, vino, & ventri ſe dare, epulis, cantibus, choræis, ludo, & libidini aſſatim indulgere cœpit. Quæ omnia juſto dolore deſpectans Deus, improbum populum niſi a *Moyſe* fuiſſet exoratus, penitus deleviſſet. Ad caſtra cito reverſus *Moyſes*, cum duas lapideas Decalogi Tabulas, digito Dei exaratas, detuliſſet, populumque luxu, crapula, & ſacrilegio deſectum naſtus eſſet, Tabulas conſregit, indignam eſſe Gentem exiſtimans, cui lex Domini traderetur; *Aaronem* vehementer increpavit, Vitulum aureum ſolo æquavit, ac in pulverem comminutum Idololatriſ propinandum exhibuit: denique, vindictam ſumpturus de Idololatriſ præcepit *Moyſes* Levitis, ut eos diſtinctis gladiis cœde-

rent. Quo impetu quaſi viginti tria millia hominum perempta tradit noſtra Editio vulgata, lib. Exodi cap. 32. v. 28. Sed tria tantum millia virorum in hac ſtrage caſa fuiſſe legimus in Textu Hebræico, in Verſione lxx. Interpretum, in Pentateucho Samaritano, in Verſionibus Syriaca & Arabica, in Paraphraſi Chaldaica Onkeloſi, ſicut obſervarunt aliqui ſancti Patres, quos ſequuntur *Sanchez*, *Pagninus*, *Mahenda*, *Cajetanus*, aliique haud pauci moderni Scripturæ Sacræ Interpretes eruditi, quos perſenſet noſter *Natalis ab Alexandro* Art. viii. *Differtationis Anticriſtica*, quam edidit contra *Claudium Fraſſenium*, Ordinis S. *Franciſci*, & ſacræ Facultatis Pariſienſis Doctorem eximium. Preferendum tamen eſt, quod Vulgata noſtra recenſet. His peractis, Religionis zelum Levitis, qui ſtrenuos Dei milites, & gloriæ ipſius vindices ſeſe præſtiterant, gratulatus *Moyſes* ruſum aſcendit in montem, ubi iteratis pro Populo Hebræo, jam reſiſcentiæ & poenitentæ ſenſu permoto, precibus, novas a Deo obtinuit Tabulas in eorum locum ſuſſeſſas, quas conſregerat *Moyſes*. Quadraginta dies ſine cibo ac potu cum Domino in monte poſtquam commoratus eſſet *Moyſes*, deſcendit de monte, Tabulas, Decalogum digito Dei ſcriptum continentes, præſerens, eiſque facies, propter conſortium, quod propius cum Domino habuerat, tanta claritudine renidebat, ut cornuta (ſicut hæbet noſtra vulgata Editio) appareret, ideſt, radios in modum cornuum ſic emittens, ut intueri eum populus non valeret. Sed, cum mandata Dei relaturus eſſet, vultum, cujus ſplendorem ferre non poterat populus, velamento obtexit *Moyſes*, atque ita toti audienti populo Mandatorum, quæ acceperat a Deo, exactam obſervantiam, promptamque executionem imperavit. Tunc annuente omni populo, nec ſolum maximam pecuniæ ſummam, inſtar capitationis indiſtam, ſolvente, ſed etiam ſpontanea donaria, armillas, & inaures, annulos, dextralia & ſpeculæ, aliaque id genus devotiſſimo animo offerente, Tabernaculum, Arca ſederis, Altare, Menſa

Propositionis, Vestes Sacerdotales, Candelabrum, & reliqua Instrumenta, & Vasa, quæ Sacrificia spectabant, quæque *Moyſes* in monte *Sinai* verbis Dei edictus fuerat, in Deserto ad montem *Sinai* fabricata sunt a duobus peritis Artificibus, videlicet. *Beseleel*, filio *Uri*, de Tribu *Juda*, & *Ooliab*, filio *Achisamach*, de Tribu *Dan*.

D. Priusquam de præceptis Legis Moſaicæ, de structura Tabernaculi, Arcæ Fœderis, Altaris, Menſæ Propositionis, & de his quæ Sacerdotes, Sacrificia, ceterosque divini cultus ritus spectant, sigillatim differamus, optarem vehementissime, ut non interrupto Historiæ filo, referres hic omnia, quæ Hebræis, post acceptam Legem a Deo, contigerunt usque ad obitum *Moyſis*.

M. Jam scio, perspicuitatem cum brevitate conjunctam tibi in studio Historiæ sacræ in amore, quapropter id in præsentia pro virili agant, ut omnia, quæ Hebræis, post datam a Deo Legem in monte *Sinai*, contigerunt memoria & scitu digna, breviter ac dilucide continuo orationis filo perstringam. Et primo quidem Hebræi, per turmas distributi, e Deserto *Sinai* profecti, continuo tridui itinere pervenerunt in Desertum *Pharan*, ubi Manna cibum, quo, ut supra regulimus, utebantur lassidientes, & tot tantisque beneficiis Dei ingrati, carniū desiderii, viles, quibus in Ægypto assueverant, dapes appetere cœperunt, & Deique bonitatem graviter offenderunt. Annuit insaniis eorum desiderijs Dominus, & ut in Gentem illam indomitam, sanisque consilijs semper male renitentem, severe animadverteret, immensam copiam coturnicum castris intulit, quas cum isti helluones avidè diriperent, primoribus labijs vix admotis carnibus, interibant. Sic carnales Hebræi, eo, quem desideraverant, cibo puniti sunt, & mortis poena percussi a Deo vindicæ, prævæ suæ cupiditatis promeritas poenas dederunt. Præterea, *Aaron*, frater *Moyſis*, & *Maria*, ejus soror, oblocuti sunt contra *Moysem*, quod uxorem duxisset, *Sephoram*, Gente Æthyopiſſam, seu Madianitidem. At, Deus *Aaronem*, &

Mariam obtreſcantes *Moyſi*, graviter increpuit, & *Mariam* lepra percussit, quæ extra castra confestim ejecta est, & post septem dies, *Moyſe* orante, sanata rediit in castra. Tertio, Hebræis, adhuc in Deserto *Pharan* commorantibus, res accidit luctuosa (ane, quæ ipsis maximam intulit cladem, & *Moysem*, atque *Aaronem* in summum vitæ discrimen adduxit. Miserat, jubente Deo, *Moyſes* e deserto *Pharan* (cui vicina erat terra Chanaan, cujus possessionem Dominus promiserat *Abrahamo* & posteris ejus) duodecim Exploratores ex singulis Tribubus delectos, ut totam hanc Regionem Chanaanam sedulo perlustrarent. Post quadraginta dies reversi illi duodecim Exploratores, in hanc Terram missi, renunciaverunt, felicem omni copia rerum, ac fertilissimam esse illam Regionem. Decem tamen ex illorum Exploratorum numero terrore ac diffidentia populi animos impleverunt, referentes se in Terra Chanaan vidisse munitas urbes, ingentibus muris oppidacincta, & terræ illius incolas, corpore validos, & de genere Gigantum, quibus Hebræi compositi, nani, pumiliores, & locustæ viderentur. Hæc audientes Hebræos magna incessit formido, quæ statim in seditionem erupit, eo progressam, ut spreto *Moyſis* imperio, alterum Ducem sibi constituere pararent, cujus ductu in Ægyptum revertentur. Tunc *Josue* & *Caleb*, qui inter Exploratores fuerant, populum obsecrant & obtestantur, ne Exploratoribus, formidolosa referentibus, fidem adhibeat. Protestantur sese una cum illis Exploratoribus hanc Terram perlustrasse, nihilque in illa metuendum reperisse, sed potius maximam rerum omnium ubertatem, & infirmas Gentium Terram illam incolentium, vires. Depique, trepidanti populo spem faciunt auxilium Dei ac præsidium præsentissimum habendi, ac subinde Hostes, contra quos dimicare debebat, prædæ potius quam exitio fore. Hac adhortatione nihil apud perduellum populum profecerunt *Josue* & *Caleb*, quin, nisi Deus a populo illo incredulo penas exegisset, & motam seditionem compescuisset, insana multi-

rudinis, illos lapidibus obruere volentis, furorē non evasissent. Omnes præter *Josue* & *Caleb*, ab ingressu Terræ promissæ exclusi sunt. Decem Exploratores, qui hujus seditionis auctores erant, a Deo subita morte sublari. Hebræorum exercitus ab Amalecitis & Chananeis cæsus, fusus, ac dissipatus est. Circa idem tempus; homo colligans ligna in die Sabbati iussu Dei lapidibus obrutus est. *Core*, *Dathan*, & *Abiron*, contra *Moysem* & *Aaronem* conjurantes; vivos hiatu suo terra absorbuit. Nec multo post, totius populi, in tumultum proni, orta seditio est in *Moysem*, & *Aaronem*; & statim in eos catervatim mors grassata est, momentoque omnes internecone deleti fuissent, nisi Deus precibus *Moyfis* placatus, cladem avertisset, qua jam quatuordecim hominum millia, & septinginti perierant. Volens autem ostendere Deus, quantum sibi placeret *Aaronis* Sacerdotium, illud confirmavit miraculo, quo virga *Aaronis*, aliis Principum xii. Tribuum Israel virgis permixta, floruit, & recentes edidit Amygdalas, reliquis virgis, sterilibus & exsuccis remanentibus. Debuisset Populus Hebræus, toti plagis & stragibus a Deo punitus, sapere, & a seditione se cohibere juxta illud tritum Adagium: *Piscator ictus, sapiet*. Sed longe aliter populum illum rebellem, & sapius contumacem in Deum, se gessisse sacra Historia narrat. Vix enim Populus Hebræus, e Deserto *Pharan* profectus, in Deserto *Zin* pervenisset, & castrametatus fuisset in *Cades*, in apertam seditionem, ob aquæ penuriam, profluit, & impotentius in *Moysem* atque *Aaronem* debacchatus est. Tunc *Moyse*, a Deo monitus, ut petram, quæ sitienti populo aquas sufficeret, virga ferret, semel atque iterum petram virga percussit. Qua in re a Domino notatus est *Moyse*, quod per dissidentiam non nisi iterato ictu aquam e si-licie eduxerit, & ob hoc peccatum, *Moyse*, ejusque frater *Aaron*, ejusdem dissidentie conscius, promissam Terram Chanaan non sunt ingressi, sed in ejus limine, ut mox dicemus, mortui sunt. In hoc Deserto *Zin* in *Cades*,

Maria, soror *Moyfis*, mortua & sepulta est, dumque ex eo Deserto *Moyse* discedere, & Populum Hebræum per Regionem Idumæam educere pararet, missis ad Regem Idumæorum Legatis, transiendi copiam rogavit, nolens, cum ea gente ob jus sanguinis, pugnare. (Erant enim Idumæi ex stirpe *Esau*, filii *Isaac*i, Patriarchæ oriundi.) Sed, Rege Idumæorum transitum negante, *Moyse* in montem *Hor*, qui est in finibus Idumææ, iter convertit, ibique excessit e vita *Aaron*, frater *Moyfis*, anno ab egressione Israelitarum ex Ægypto quadragesimo, annos natus centum viginti tres. *Aaroni* successit in summi Sacerdotii dignitate *Eleazarus*, ejus filius. In hoc itinere, quo Populus Hebræus ad montem *Hor* tendebat, *Arad*, Gentis Chananæorum Regem, cum valido exercitu irrupentem, & Hebræorum transitum impedire molientem, *Moyse*, sultus Dei auxilio, debellavit, ejusque numerosum exercitum internecina clade delevit. Victores Hebræi, & ex monte *Hor* digressi, in Terram Chanaan, patribus suis a Deo promissam, se propediem ingressuros sperabant, sed spe sua, ob varias emergentes difficultates, frustrati, & in diversis stationibus tentoria figere coacti, tandem diuturnioris moræ impatientes, antiquas suas de cibo, potu, tactu, & fastidio querimonias rescribere, ac palam *Moyse* obtestare ceperunt. Sed illorum obmurmurationes represserunt serpentes igniti, a Deo immisi, ac moribus venenum inspirantes, quo inflammata semel corpora, febre ardentissima corripiebantur, ac complures extincti sunt. Ceteris vero, ne eandem necem incurrerent, consuluit *Moyse*, erigendo (in typum Jesu Christi, veri Messiae, quem in Crucem egerunt Judæi). *Serpentem Aëneum*, quem dum moribus Serpentum percussu adspicerent, sanabantur. Posthæc, Hebræi omnes suas curas, cogitationes, & labores ad id potissimum contulerunt, ut hostes, qui in Terram promissam, seu Terram Chanaan, aditum eis præcludebant, strenue debellarent, atque penitus extirparent. Et primo quidem, aggressi sunt

sunt *Seben*, Regem Amorrhæorum, & *Og*, Regem *Balan*, eosque numerofo licet exercitu stipatos, perculerunt, devicerunt, profugarunt, totaque illorum regione & oppidis potiti sunt. Deinde, arma veterunt in *Balaam*, Moabitarum Regem, qui contra ipsos non tam apertus Matre, quam malis artibus pugnaturus accesserat. Evocaverat ad se ille Moabitarum Rex, magna propofita mercede, *Balaamum*, quemdam Mefopotamiz Ariolum, ut Hebræis imprecaretur. Periculum advertens Ariolus, ire primum recusavit; sed tandem, promissis, aurique sacra fame inefcatus, ad *Balaam*, Moabitarum Regem, proficiscitur animo, maledicendi Hebræis. At, dum Afina insidens, iter perageret *Balaam*, ecce Afina (territa aspectu Angeli, ignito gladio armati, quem citius illa vidit quam cæcus ille vates) divertit a via, sed ab hero suo, illum in viam revocare volente, verberibus confusa, ruditionem suam in humanum sermonem convertit, dicens hero suo: *Quid fecisti? cur percusis me? Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram, sicut legitur cap. 22. lib. Numerorum.* Hinc *Balaam*, licet ut morem gereret *Balaac*, Moabitarum Regi, Sacrificia præmiffisset, bisque conatus esset maledicere Israelitis, spiritu tamen Dei impulsus, ter ei benedixit, & prospera quæque ipsis auguratus, adventum Jesu Christi vaticinatus est, dicens: *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel*, sicut legitur cap. 24. v. 17. libri *Numerorum*. Sed, quod fidem omnem superat, idem ille vates, qui Spiritu Sancto afflatus, ter Israelitis bene præcatus fuerat, tamque insigne de Jesu Christi adventu Oraculum ediderat, impium, & inpurissimum suggestit *Balaac*, Regi Moabitarum, consilium, ut videlicet per Moabiticas & Madianiticas feminas ad Isolatram & scortationem Israelitas pelliceret, hisque meretricularum illecebris ac lenociniis corruptos a veri Numinis cultu abalienaret. Placuit Moabitarum regi iniquissimum illud *Balaami* consilium, & statim eleganti specie

puellas obtulit Israelitis, quorum quamplurimi non solum cum illis scortis turpissimè volutati sunt, verum etiam, conculcato divino fœdere, *Baalis*, qui & *Beelphegor*, vel *Priapus* etiam dicitur, imparis, impiique mysteriis initiati sunt. Exarsit subito ira Dei in illos scelestissimos homines, iussitque Deus *Moyfi*, ut cunctos Principes populi, criminis auctores, alios etiam initiatos *Beelphegor*, suspensio, aut gladio interficeret, ceteros vero scortatores Deus, immiffa peste, omnes ad unum una nocte extinxit, adeo ut numerus eorum, qui vel suspensio, vel gladio perierunt, vel peste sublati sunt, fuerint viginti quatuor millium, sicut narrat *Moyfes* cap. 25. v. 9. libri *Numerorum*, dicens: *Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.* Tunc accidit istud egregium & memorabile *Phinees* filii *Elezari*, Sacerdotis, Factum, quod eodem in capite libri *Numerorum* refert *Moyfes*. Cum enim quidam Hebræus libidinosus, dictus *Zambri*, excusso omni rubore, meretricem Madianiticam, dictam *Cosbi*, inspectantem universo populo, in tentorium suum perduceret, & cum ea invereconde & quasi in propatulo rem haberet, surrexit *Phinees*, pio ardore succensus, armatusque pugione irruit, & uno ictu utrumque confixit. Hic *Phinees* Zelus, quo utriusque impudice coeuntis sanguine castimoniz litavit, fuit quidem Deo gratissimus, qui tamen acerbiores poenas promerebantur Madianitzæ, præcepit Deus *Moyfi*, ut in eos moveret bellum, quod statim, Duce *Phinees*, gestum est, tantaque fortitudine Israelitzæ, pietate, & iusta ultione successi, adversus impurissimas illas copias pugnarunt, ut in conflictu omnes Principes Madianitzæ, qui erant numero quinque, ceciderint cum *Balaamo* Ariolo; viri etiam omnes trucidati fuerint cum mulieribus, quæ virum noverant; solæ virgines ad triginta duo millia servatz, & una cum pueris in servitutem abductæ. Hoc pacto numerosissima ac bellicosissima Madianitarum Gens ab Israelitis uno prælio prostrata ac profligata est, ne uno quidem milite in victorum castris desiderato, nulloque impune abeunte, sed singulis, ita

volente Deo, acerbissimas suæ, aut alienæ impietatis penas dare coactis. Tandem, his confectis, *Moyſes* in monte *Nebo*, qui e Moabitidis campeſtribus aſurgit, aſcendit, ibique bene precatus populo, Legeque divina accurate commendata, diem ultimum vitæ suæ clauſit anno ætatis suæ centesimo vigesimo, ab exitu Israelitarum ex Ægypto anno quadagesimo, postquam Populo Israelitico per annos quadraginta in Deferto præfuiſſet. Viſit quidem *Moyſes* in monte *Nebo* totam Terram promiſſam, ſed eam ingreſſus non eſt, quod, ſicut ſam obſervavimus, eo tempore quo ut jaxum feriret, & aquam produceret, ei a Deo præceptum eſt, poſt tot virtutum ſuarum experimenta, diſſiderit ac dubitaverit. Quin, ſancti Patres, & Scripturæ ſacræ Interpretes tradunt, ideo Israelitas per quadraginta annos in Deferto manſiſſe, donec omnes, qui verbis Dei non crediderant, interirent, Exceptis epim *Joſue* & *Calebo*, nemo iuter Israelitas, ultra viginti annos natus ex Ægypto profectus, Jordanem tranſiit, & in Terram promiſſam ingreſſus eſt. Mortuo itaque *Moyſe*, & ſepulto in loco, qui hætenus lauit, atque ſinito tanti viri morte juſtiſſimo Israelitarum luſtu, *Joſue*, jam a Deo & a *Moyſe* ſublectus, Reipublicæ Hebræorum Imperium caſſivir, vir ſane virtutibus *Moyſis* quam ſimillimus, cuius res præclare geſtas, ſicut Judicium, atque Regum, quæ Populo Israelitico præfuerunt uſque ad quartum Regni Salomonis annum, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, opportunitus referemus in Colloquio tertio, quod in Hiſtoriam huiusce quartæ Mandi Etatis habituri ſumus. Nunc, poſtquam Hiſtoriam ſacram a tempore quo Deus dedit Legem *Moyſi* in monte *Sinai*, produximus uſque ad obitum ejuſdem *Moyſis*, qui Hebræorum Legislator audit, debemus continenti ordine expendere in hocce hodierno noſtro Colloquio res præcipuas, quæ Hebræorum Religionem, divinumque cultum ſpectantes, in hac Lege, data *Moyſi* a Deo, ſpeciatiim continentur.

D. Annuo lubentiffime, teque de his

rebus, quæ ad Hebræorum Religionem divinumque cultum attinentes in Lege *Moyſi* a Deo data, ſpeciatiim continentur, differentem pronis ac ſuſpenſis auribus auſcultabo. Optarem tamen, ut antea diſſolveres Dubium, quod de morte *Moyſis* nupperime proponebant quidam viri eruditi, afferentes, ſalva & inculpata fide dici poſſe, *Moyſem* non eſſe mortuum, ſed potius eum cum *Enocho*, ſeptimo ab Adamo Patriarcha, & cum Propheta *Elia* tranſlatum fuiſſe in Cælum, indeque, appetente fine mundi, ſeu ſarviente perſecutione Antichriſti, denuo venturum in Mundum cum *Enocho* & *Elia*, ut ſit Chriſti Judicis Præcurſor, & tunc ſerali Ediſto Antichriſti morti una cum *Enocho* & *Elia*, Præcurſoribus itidem ſecundi adventus Jeſu Chriſti, addiſtum iri. Utrum igitur ſalva fide negari poſſit, *Moyſem* mortuum eſſe, quæſo te, ut me docere non graveris.

M. Tribus potiſſimum momentis, quæ hic indicare abunde ſufficiet, cœncitur, nullo pacto poſſe ſalva fide negari *Moyſem* fuiſſe mortuum. Nam primo, Scriptura Sacra lib. Deuteronomii cap. 32. & ultimo diſerte teſtatur, *Moyſem* eſſe mortuum & ſepultum in Valle Terræ Moab contra Phogor, ejuſque ſepulcrum uſque in præſentem diem eſſe omnino ignotum. Mortuum etiam eſſe *Moyſem* narrat Scriptura Sacra, lib. *Joſue* cap. 1. his verbis: *Et factum eſt poſt mortem Moyſis, ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Joſue, filium Nun, &c.* Præterea, *Moyſem* revera mortuum eſſe aperte tradunt antiqui Scriptores Eccleſiaſtiſci, quos inter *Origenes* Homilia XXV. in Librum Numerorum, & ſancti Patres, videlicet *S. Gregorius Niſſenus* in Libro *De Vita Moyſis*, *S. Auguſtinus*, multis in locis, ſed præcipue lib. XVIII. *De Civitate Dei* cap. XI. *S. Epiphanius* Hæreſi IX. & Hæreſi LXIV. quorum agmen claudet *Rupertus*, Abbas Tuitienſis, qui libro 2. in Deuteronomio cap. 22. verſans data opera id genus argumenti, ſic tandem concludit: *Igitur quantifcumque quis e contrario ſtatatur argumentis, libero confirmamus, quia ſicut Aaron, ſic & Moyſes.*

Moyſes dicitur & de poſitione corporis mor-
talis ſit. Ad hæc accedunt locupletiffima
teſtimonia Hiſtoricorum Judæorum, quo-
rum primus *Joſephus* lib. 4. Antiquit.
Jud. cap. ult. hæc de *Moyſe* ſcribit:
Mortuusque eſt (Moyſes) ultimo anni
menſe, die prima menſis, quia Macedo-
nibus Dyſtrus dicitur, a noſtris vero A-
dar.. Triginta diebus luxit cum populo,
cui nunquam triſtius quidquam acciſit,
quam tunc Propheta mors. Alter vero
Hiſtoricus Judæorum Scriptor *Philo* ſub
finem libri tertii, quem ſcripſit *De vi-*
ta Moyſis, hæc habet: *Huiusmodi fuit*
vita obituſque Moyſis, Regis Legisla-
vis, Vatis, & Pontificis; ſicut ſacris li-
teris proditur. Ex his igitur momentis,
e ſacris Libris, e ſanctorum Patrum O-
peribus, atque ex antiqua & continua
Judæorum Traditione depromptis, liqui-
do conſtat, non poſſe ſalva fide nega-
ri, *Moyſem* eſſe mortuum. Voluit ta-
men Deus, ut locus in quo tumulatus
eſt *Moyſes*, eſſet omnino ignotus, ne
apud Gentem Judaicam, ad idololatriam
inmaxime propenſam, vir adeo bene de
illa meritis divinos conſequeretur hono-
res, ſicut cenſent *Theodoretus*, Quæſtione
XLIII. in *Deuteronomium*, & alii. Hinc
in *Epitola Canonica Jude* Apoſtoli le-
gitur, *Michaelẽ Archangelum diſceptaſ-*
ſe adverſus Diabolum de corpore Moy-
ſis, eo quod improbiſſimus illẽ veterato-
rum ſepultura Moyſis, velet Judæis
patetacere, ut contra Dei Legem, occa-
ſionem Idololatriæ illis miniſtraret. Non
me lateſt, *S. Hilariũ* in cap. 20.
Matthæi in ea ſingulari fuiſſe ſententia,
quod *Moyſes* futurus ſit cum *Propheta*
Elia, ſecundi adventus *Chriſti* *Breſtor*,
at, ex illa ſingulari *S. Hilarii* ſententia
interiri minime poſſe, hunc *S. Docto-*
rem exiſtiſſimo, *Moyſem* non eſſe mor-
tuum. Fieri quippe poſuit, ut *Moyſes*,
tempore *Transfigurationis* *Jeſu Chriſti*,
cui cum *Elia* interfuit, reſurrexerit, il-
licque ſecundum corpus & animam præ-
ſens adſuerit, ſub finem tamen mundi
ſecundo moriturus regnante Antichriſto,
ſuis ſerorem ſanguine ſuo ſit extrin-
ſecturus. Porro, *Moyſem* tempore *Trans-*
figurationis *Chriſti* reſurrexiſſe ad tem-
pus, & in corpore apparuiſſe docere vi-

dentur *S. Joannes Chryſoſtomus* *Homilia*
57. in *Matthæum*, *S. Hieronymus* in ca-
pite 17. *Matthæi*, *S. Auguſtinus* *Tri-*
ſtatu 124. in *Joannem*, & *S. Joannes*
Damaſcenus, *Oratione De Transfigur.*
nihilò ſecius mihi magis aridet opinio
S. Thoma, qui 3. part. quæſt. 45. art.
3. ad 2. docet, *Moyſem* *Transfigura-*
tioni *Chriſti Domini* adſuiſſe quantum
ad animam tantum, non quantum ad
proprium corpus; ſed aliud ab ipſo aſ-
ſumptum fuiſſe, ex altera materiâ vir-
tute divina compaſtum, in eum ſane
modum, quo *Angeli* in aſſumptis corpo-
ribus ſeſe ſpectabiles præbuerunt. Sed de
morte *Moyſis* dictum ſatis.

D: Explica nunc, ſi placet, res-
præcipuas, quæ in *Legē* data *Moyſi* a
Deo, ſpeciatiim continentur, & in
primis oſtende, quamam fuerit forma
Tabernaculi, in quo Deus ab Hebræis
coli voluit, quodque, ut ſuperius in-
ſinuavi, extructum eſt juxta exemplar,
quod Deus *Moyſi* in monte *Sinai* mon-
ſtravit.

M: Si Tabernaculi ſtructuram, partes-
que ſingulas, quas ſacer Scriptor *Moy-*
ſes a capite 25. uſque ad caput 28. Li-
bri *Exodi* accurate deſcribit, vellem in
præſentia late exponere, dies præſecto
me deſideret, & intra præfixos Collo-
quiis noſtris limites me nullo pacto con-
tinere poſſem. *Scribam* itaque, ſicut
Hiſtoricum, Ecclæſiaſticum decet, Ta-
bernaculi, in quo Deus ab Hebræis co-
li voluit, ſtructuram ſecundum præci-
pius illius partes delineabo. Tabernacu-
lum igitur, in quo Deus coli voluit,
quodque *Sanctuarium* etiam dictum eſt,
hanc formam referebat. *Ædificium* erat
inſtar Templi, ſed portatilis, ex lignis
conſectum, quod per partes facile com-
pingi ac diſſolvi poterat, & in quemcum-
que locum deferri. In Tabernaculo lo-
cus erat ſanctior, velo diſtinctus, qui
Sanctuarium *Sanctuarii*, & *Sancta* *San-*
ctorum appellabatur. Ibi veto *Arca Fæde-*
ris ſervabatur, ex lignis ſetim intus &
ſoris deaurata, coronaque aurea circum-
data. Hanc *Arcam Fæderis* operiebat
Propitiatorium *Aureum*, quod & *Ora-*
culum iidem dicebatur, quia inde
Deus reſponſa dabat *Moyſi*, *Aaron*,
ac-

ac subinde Summis Sacerdotibus ipsum consulentibus. Utrumque latus Propitiatorii duo Cherubini aurei, expansis alis tangebant, quæ mutuo respicientes, versis in Propitiatorium vultibus. *Sancta Sanctorum* Tabernaculi soli Pontifici semel in anno pervia erant, videlicet die septima mensis septimi, quo *Festum Expiationis* celebrabatur. Præter istum locum, seu præter istam Tabernaculi partem, quæ dicebatur *Sancta Sanctorum*, erat alter locus, seu alia ejusdem Tabernaculi pars, quæ vocabatur *Sancta*, quæque complectebatur *Altare Thymiamatis*, ad cuius Altaris latus dextrum erat Candelabrum ductile de auro purissimo, Lucernis septem pariter aureis instructum. Ad latus vero ejusdem Altaris sinistrum erat mensa, ex lignis Setim, & auro mundissimo circumdata, in qua, ad significandum numerum duodecim Tribuum Israel, reponebantur XII. Panes sacri, qui dicebantur *Panes Propositionis*, & singulis Sabbatis mutabantur, ubique Sacerdotum cedebant. Denique, Tabernaculum habebat duplex Atrium, unum exterius, in quo stabant Laici, aliud interius, in quo erant Labrum æneum, & Altare Holocaustorum. In Labro æneo manus pedesque ablueret tenebantur Sacerdotes antequam Tabernaculum ingrederentur, & ad Altare, ut thymiaa offerrent, accessuri essent. Habes nunc paucis verbis delineatam structuram Tabernaculi, quod Deus in monte Sinai præcepit Moyli, ut ædificaret in gratiam Israelitarum in Deserto peregrinantium, sicut perdocte explicat Angelicus Doctor S. Thomas 1. 2. Quæst. cxi. Art. iv. ad 1. his verbis: *Cultus*, inquit, *duo respicit, scilicet Deum, qui colitur, & homines colentes. Ipse igitur Deus, qui colitur, nullo corporali loco clauditur: unde propter ipsum non oportuit speciale Tabernaculum fieri aut Templum. Sed homines, ipsum colentes, corporales sunt, & propter eos oportuit speciale Tabernaculum, vel Templum instrui ad cultum Dei, propter duo. Primo quidem, ut ad huiusmodi locum convenientes cum hac cogitatione, quod deputaretur ad colendum Deum, cum ma-*

*jori reverentia accederent. Secundo, ut per dispositionem talis Templi vel Tabernaculi significarentur aliqua pertinentia ad excellentiam divinitatis, vel humanitatis Christi, & hoc est, quod Salomon dicit lib. 3. Regum c. 8. Si Cælum & Cœli Cœlorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc, quam ædificavi tibi? Et postea subdit: Sint oculi tui aperti super domum hanc, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi, ut exaudias deprecationem servi tui, & populi tui Israel: Ex quo patet, quod Domus Sanctuarii (seu Tabernaculi) non est instituta ad hoc, quod Deum capiat, quasi localiter inhabitantem, sed ad hoc, quod nomen Dei inhabitet ibi, id est, ut notitia Dei ibi manifestetur per reliqua, quæ ibi fiebant, vel dicebantur, & quod propter reverentiam loci orationes ibi fierent, magis exaudibiles ex devotione orantium. Hoc, longiusculum licet, S. Thome testimonium hic inferere necessarium duxi, ut statim intelligas, quam falsum ac putidum sit istud commentum, quod Joannes Spencerus, Scriptor Anglus, obtrudere non erubuit, docens, Tabernaculum, in quo Deus coli voluit, non ex Dei sapientia & voluntate, sed ex prophana Gentium Religione originem duxisse. Fingit enim ille audacissimus Scriptor, longe ante Moysem, Aegyptiis, aliisque Gentibus solenne fuisse, falorum suorum Numinum, seu Idolorum imagines, in thecis aut tentoriis collocatas circumferre, vel ut Deos honore singulari colerent, vel ut eos haberent indivulsos viarum & periculorum suorum comites. Ad hunc superstitionis Gentilium morem, quem tollere non ita promotum erat, sese accommodasse Deum, & in Tabernaculo, quod ab Hebræis, quoscunque vellent, asportari posset, habitare dignatum esse perpendit Spencerus lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Dissertatione 1. cuius errorem invictis argumentis hic breviter confutare non abs re erit. Et 1. quidem impium est dicere, Deum quando præcepit Moyli, ut fabricaret Tabernaculum portatile, in quo habitare & ab Hebræis coli volebat, sese demississe ad prophanum illum Gen-*

Gentium, quæ suum Idolum *Moloch* in Tabernaculo portatili colebant, sicut supponit *Spencerus*. Impium, inquam, est, ne quid gravius dicam, asserere Deum, qui semper Idololatriz cultores averfatus est, atque gravissimis poenis subiecit, voluisse in his, quæ ipsius cultum spectant, se accommodare prophanis Gentium Religionibus. Deus autem præcepit Moyse ut fabricaret Tabernaculum juxta formam, quam ei in sacro monte *Sinai* ostenderat ac præscripserat: *Inspice* (inquit *Deus Moysi* c. 25. v. 40. Libri *Exodi*) *& fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*. Quibus Domini verbis concidunt dux ineptissimæ *Spenceri* conjecturæ. Ait enim primo, Tabernaculi fabricam Gentis Israeliticæ voluntati & æmulationi, magis, quam Dei voluntati vel præcepto esse adscribendam. Quod tamen oppido falsum esse constat ex citatis Scripturæ Sacræ verbis, quibus Deus in monte *Sinai* Moyse fabricam Tabernaculi præcepit. Secundo ait *Spencerus*, Fabricam Tabernaculi ab Hebræis factam esse juxta formam, quam habebat Tabernaculum *Moloch*, Idolum Gentium. Quod etiam tam falsum est, quam quod maxime. Deus enim in monte *Sinai* præscripsit formam Tabernaculi, in quo coli volebat, eandemque formam capitibus 25. 26. & 27. Libri *Exodi* accurate descriptam habemus. At, formam Tabernaculi *Moloch* nullibi descriptam reperimus. Addo, nullum *Spencer* certum suppetere antiquitatis monumentum, quo probare possit, morem illum Gentium, Deorum suorum Imagines in Tentoriis, aut *Ædiculis*, seu Templis portatilibus circumgestandi, esse *Moyse* antiquiorem, vel eorum, cum nullus Auctor, sicut jam in nostris præcedentibus Colloquiis ostendimus, proferri possit *Moyse* vetustior, aut ei suppar, qui rerum istarum fidem faciat. Debuisset igitur *Spencerus*, habita ratione Historiæ sacræ, & Antiquitatis *Moyfis*, ultro fateri, Tabernaculum fuisse a *Moyse* fabricatum, secundum formam in monte *Sinai* a Deo ei ostensam ac præscriptam: sed postea, Diabolium, æquales divinos honores sibi arrogare volen-

tem, Gentibus, Idololatriz tenebris immerfis, inspirasse, ut Tabernacula, Tentoria, & *Ædiculas* Numinibus suis exstuerent, ad similitudinem Tabernaculi, quod, jubente Deo, fabricarat *Moyse*. Sed, ut dem *Spencer*, Thecas, Tabernacula, *Ædiculas*, seu Tempa portatilia *Molochi*, aliorumque superstitionis Gentilitatis falforum Numinum in usu fuisse apud Aegyptios, Ammonitas, Moabitas, aliosque Populos Idololatræ, antequam Deus ab Israelitis coleretur (quod tamen non probavit *Spencerus*, nec ullus unquam probare poterit) inde tamen minime sequeretur, Deum, quando præcepit *Moyse*, ut Tabernaculum, in quo ab Israelitis coli volebat, extrueret, se ad mores Gentium demisisse, & aliquam Tabernaculi *Molochi* formæ rationem habuisse; sed potius sequeretur, Deum præcepisse, ut Tabernaculum, in quo specialiter coli volebat, fabricaretur, ad extirpandam penitus Idololatriam, & Populum Israeliticum cultui suo ætius devinciendum: Nec enim Deus, ut obiter dicam, Tabernaculum fieri jussit propter se, quasi eo indigeret, & aliquo corporali loco claudi posset, sicut visum est Populis Idololatræ, qui Deos suos Templis & Simulacris astrictos, & inclusos sibi perperam persuadebant: sed Deus Tabernaculum extraxit jussit propter Judæos, ob duas rationes, quas ex sancto *Thoma* mox adduxi. Ostendit etiam Doctor ille Angelicus primæ Secundæ Quæst. CII. Art. IV. ad II. non fuisse conveniens, ut Populus Israeliticus, quamdiu mansit in Deserto, non habens certam mansionem, variisque bellis, quæ cum finitimis Gentibus gerere cogeantur, impeditus, ædificaret Templum, in quodam loco fixum, sed convenientius fuisse, ut haberet duntaxat id temporis Tabernaculum portatile. Hæc sunt sancti illius Præceptoris verba: *Tempore David Regis, & Salomonis, Populus ille (seu Israeliticus) habuit quietissimum statum, & tunc primo ædificatum fuit Templum in loco, quem Deus designaverat Abraham, Genes. c. 22. ut offerret filium suum in holocaustum... Locus autem ille designari non debuit per ædifi-*

cationem Templi ante tempus predictum propter tres rationes, quas Rabbi Mayfes assignat. Prima est, ne Gentes appropriarent sibi locum illum. Secunda est, ne Gentes ipsum destruerent. Tertia vero ratio est, ne qualibet Tribus vellet habere locum illum in sorte sua, & propter hoc orirentur lites & iurgia, & ideo non fuit edificatum Templum, donec haberent (scilicet Judæi) Regem, per quem posses hujusmodi iurgium compesci. Antea vero, ad cultum Dei erat ordinatum Tabernaculum portatile per diversa loca, quasi nondum existente determinato loco divini cultus. Et hæc est ratio litteralis diversitatis Tabernaculi & Templi. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hæc duo (videlicet Tabernaculum & Templum Salomonicum) significatur duplex status. Per Tabernaculum enim, quod est mutabile, significatur status presentis vite mutabilis. Per Templum vero, quod erat fixum & stans, significatur status futura vite, quæ omnia immutabilis est, & propter hoc in adificatione Templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis, ad significandum, quod omnis perturbatio simul longe erat a statu futuro. Vel per Tabernaculum significatur status Veteris Legis: per Templum autem, a Salomone constructum, status Nova Legis; unde ad constructionem Tabernaculi soli Judæi sunt operati; ad adificationem vero Templi cooperati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrii & Sydonii, Hætenus S. Thomas, qui a questione XCVIII. Primæ Secundæ usque ad Questionem CVI. De Veteri Lege, & de his omnibus quæ ad illam spectant, ad miraculum differit, & omnibus Scriptoris qui eo de argumento tractarunt, palmam præcipuit, teste Paulo Burgensi, in Hispania genere & eruditione inter Judæos magni nominis: deinde, abdicato Judaismo, Episcopatu Carthaginensi primum, postea Burgensi, unde ortus erat, & illi nomen ad hæsit, suisque in sacram Scripturam Commentariis celeberrimo: Ille, inquam, vir, in sacris Litteris, & Rabbinorum Commentariis versatissimus, testatus est, dum viveret, se Veteris Testamenti in Divo Thoma medullam delectatissimam reperisse, seque beneficium

vocationis ad Christi Ecclesiam debere illius Scriptis, unde sibi Fidei Catholice veritas illuxerat, maxime ex Questionibus De Veteri Lege, quas S. Thomas in Prima Secundæ doctissime pertrahat. Id obiter velim observes contra Theophilum Raynaldum, alioque nonnullos S. Thomæ æmulos obrectatores, qui ex mendo, quod oscitantia Typographorum irrepsit in Responsione ad sextum Argumentum, quod sibi proponit S. Thomas in Articulo IV. Questionis CII. Primæ Secundæ, ubi legitur, Propitiatorium fuisse Tabulam lapideam, occasionem arripiunt insultandi in Sanctum Thomam, quasi ignoraverit Angelicus ille Doctor, ex auro purissimo factum esse Propitiatorium, sicut legitur Exodi c. 25. v. 17. & c. 37. v. 6. ejusdem libri. Sed in hac sancto Doctore impingenda calumnia aperte illi obrectatores prodiderunt ignorantiam & malitiam suam: ignorantiam quidem, quia scire debebant, S. Thomam Lectione 1. in c. 9. Epistolæ Pauli ad Hebræos diserte Propitiatorium appellare Tabulam auream: malitiam vero suam itidem demonstrarunt, quia non ignorabant, in antiquis & correctis summæ Tripartitæ S. Thomæ Exemplaribus Vaticanis, & Salmaticensibus, non legi loco mox a me laudato: quædam Tabula lapidea; sed legi: quædam Tabula, quæ dicebatur Propitiatorium; ex quibus antiquis & emendatis Exemplaribus compertum facile habere poterant, hunc errorem, qui in quædam summæ S. Thomæ Exemplaria irrepsit, alicui imperito falsatori vel oscitanti Typographo esse adscribendum, non autem S. Thomæ inurendum. Sed, quia hæc de re plura dicere non vacat, leges eruditam in hunc S. Thomæ locum mox citatam clarissimi nostri Joannis Nicolai, sacre Facultatis Parisiensis Doctoris, Annotationem, in qua Theophilus Raynaldus pro suis meritis plautino sale perbelle defricatur.

D. Eo lubentius hanc doctissimi Joannis Nicolai Annotationem legam, quod interdum adesse soleam cæteri quorundam hominum, qui eruditione quidem pollent, sed nimium mihi videntur morosi ac superciliosi Censores, quip-

quippe qui omnes promiscue Scholasticos, ne excepto quidem *S. Thomas*, Doctore Angelico, adductis labiis, corrugataque fronte carpunt, perstringunt, insectantur, asserentes, eos nugis & trivis Scholæ immorari, & vanis, futilibusque Quæstionibus immorari, neglecto Scripturæ Sacre studio, cujus sensum nec assequantur, nec curent. Quam certe iniquam Censuram, seu potius calumniam, saltem a *S. Thoma* depellunt tam illa, quam mox retulisti, *Pauli Burgenfis*, Scripturæ Sacre peritissimi, confessio, quam doctissimæ illæ Quæstiones *De Veteri Lege*, quas in prima Parte sive Summæ proponit ac dilucidat hic sanctus Doctor, quasque nos in Colloquiis nostris in Historiam primæ Mundi Ætatis prælibavimus, videlicet de opere sex dierum, de productione primorum parentum, *Adami & Eve*, de horum dotibus, & conditione in statu innocentie. Ex his, inquam, Quæstionibus, de quibus *S. Thomas* non minus docto, quam lato disseruit calamo, posset facile uniusquisque uberrimam in Pentateuchum, seu in quinque Libros *Mosis* conficere Commentarium. Spretis igitur viris illis hypercriticis, quibus solenne est omnia, quæ ad ipsum salivam non sunt satis temperata, immiti virga & inofficiosa censura excipere, atque plusquam distatoria auctoritate damnare, nunc etiam atque etiam te rogo, ut cetera, quibus constabat Tabernaculum, cujus fabricam Deus imperavit *Moyse*, juxta mentem & doctrinam *S. Thomæ* explicare pergas.

M. Rerum, quæ continebantur in Tabernaculo explicationem, cum litteralem, tum typicam, egregie admodum Primæ Secundæ Quæstione CII. Art. IV. ad Responsionem sexti Argumenti dat *S. Thomas*, Doctor Angelicus, qui prætermisiss aliis Scriptoribus, qui proluxas de eodem Argumento concinnarunt lucubrationes, unus instat omnium nobis esse debet. Explicationem autem litteralem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, his verbis orditur *S. Thomas*: potest, inquit Angelicus ille Doctor, & horum, quibus constabat Tabernaculum, alia ratio assignari magis litteralis. In Ar-

ca enim continebantur Tabulæ Legis, ad tollendam Legis oblivionem; unde dicitur Exodi cap. 28. *Dabo tibi duas Tabulas lapideas, & Legem ac Mandata, quæ scripsi, ut doceas filios Israel*. Virga vero Aaron ponebatur ibi ad comprimendam dissensionem populi de Sacerdotio Aaron: unde dicitur lib. Num. cap. 17. v. 10. *Refer virgam Aaron in Tabernaculum testimonii, ut reservetur in signum rebellium filiorum Israel*. Manna autem conservabatur in Arca ad commemorandum beneficium, quod Deus præstitit filiis Israel in Deserto; unde dicitur Libri Exodi capit. 16. *Imple Gomer ex eo, id est Manna, & custodiat in futuris retro generationes, ut norint panes, quibus alui vos in solitudine*. Candelabrum vero erat institutum ad honorificentiam Tabernaculi: pertinet enim ad magnificentiam domus, quod sit bene luminosa. Habebat autem Candelabrum septem calamos (ut *Iosephus*, Hebraeus, dicit lib. 3. Antiquit. Jud. c. 7. & c. 10.) ad significandum septem planetas, quibus totus Mundus illuminatur. Altare vero thymiamatis erat institutum, ut jugiter in Tabernaculo esset fumus boni odoris, tum propter venerationem Tabernaculi, tum etiam in remedium sectoris, quem oportebat accidere ex effusione sanguinis, & occisione animalium. Mensa autem apponebatur ad significandum, quod Sacerdotes, Templo servientes, in Templo victum habere debebant: unde duodecim panes superpositos, in memoriam duodecim Tribuum, solis Sacerdotibus edere licitum erat, ut habetur *Matt.* cap. 12. Mensa autem non ponebatur directe in medio ante Propitiatorium, ad excludendum Ritum Idololatriæ: nam Gentiles in Sacris Lunæ ponebant mensam coram Idolo Lunæ, unde dicitur *Jerem.* cap. 7. *Mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Regina Calii*. In Atrio vero extra Tabernaculum continebatur Altare Holocaustorum, in quo offerebantur Deo Sacrificia de his, quæ erant a populo possessa; & ideo in atrio poterat esse populus, qui hujusmodi Deo offerebat per manus Sacerdotum: sed ad interioris Altare, in quo ipsa devotio

& fan-

& sanctitas populi offerebatur, non poterant accedere, nisi Sacerdotes, quorum erat Deo offerre populum. Est autem hoc Altare extra Tabernaculum in atrio constitutum ad removendum cultum Idololatriæ: nam Gentiles intra Tempia, Altaria constituebant ad immolandum Idolis. Hæc est explicatio litteralis, quam tradit *S. Thomas* rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, ex qua explicatione facile confutari potest insulsum commentum *Joannis Spenceri*, qui lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebraeorum*, Dissertatione V. ausus est asserere, *Arca Fœderis*, quæ in Tabernaculo Divinæ præsentis sacratissimum Symbolum erat, originem arcessendam esse e sacris Ethnicorum Cistis, seu Arcis, & Cherubim, qui expansis alis utrumque latus Propitiatorii tegebant, originem itidem accepisse ab Ægyptiorum simulacris, & hieroglyphicis, quæ mysticis illorum cistis erant insculpta: hoc, inquam, insulsum, & a sæculis inauditum *Spenceri* commentum facile ex ea *S. Thomæ* litterali explicatione refelli potest. At enim, ostendit primo *S. Thomas*, Deum ad suum stabilendum cultum, & ad abolendam penitus Idololatriam, præcepisse ut fierent Tabernaculum, *Arca Fœderis*, ceteraque omnia quæ in Tabernaculo continebantur: quis autem credat, Deum, ad promovendum suum apud Israelitas cultum, & ad extirpandam Idololatriam, voluisse, aut permisisse unquam, ut sibi ab Israelitis fabricaretur Tabernaculum juxta structuram Tabernaculi Idoli *Moloch*, & in hoc Tabernaculo reponeretur *Arca* facta ad similitudinem mysticarum Cistarum, seu Arcarum, quibus utebantur Ethnici, cum duobus Cherubinis expressis itidem ad formam Symbolorum, seu Simulacrorum, & Hieroglyphicorum, quæ Ægyptii, alique Populi, Idololatriæ addicti, suis Mysticis Cistis, seu Arcis, ad Diabolum in suis falsis Numinibus colendum, inscribere solebant? Præterea, hæc explicatio litteralis, quam tradit *S. Thomas*, rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, exacta est ad historicam narrationem, quam tenuit *Moses*, qui sicut in præcedenti

Hist. Vet. Test. Tom II.

bus Colloquiis ostendimus, fuit primus, omnium Gentium Scriptor: at vero *Joannes Spencerus*, ut probet morem apud Ægyptios, aliosque Populos Ethnicos obtinuisse habendi Tabernacula, Cistas, seu Arcas, cum Symbolis, Simulacris, & Hieroglyphicis in honorem, & cultum falorum suorum Numinum, citat duntaxat Auctores, qui sunt multis sæculis *Moyse* posteriores, cujusmodi sunt *Pausanias*, *Apulejus*, *Plutarchus*, *Theocritus*, *Porphyrus*, *Tibullus*, *Catullus*, *Valerius Flaccus*, *Ovidius*, ex quorum testimoniis hoc unum tantummodo extendi potest, Tabernacula, Arcas, seu mysticas Cistas, Symbola, Simulacra, & Hieroglyphica apud Ægyptios, Phænices, Græcos, & Romanos in honorem, & cultum falorum suorum Numinum longe post Mosaica tempora in usu esse cœpisse, & Diabolum, qui non tantum simia, sed corruptor divini cultus, semper extitit, ritus sacratissimos, quibus Deus colebatur, æmula operatione ad Sacra falorum Numinum traduxisse, illisque Ethnicis inspirasse, ut Arcas quoque, seu Cistas mysticas, arcana quædam, sed impura & magica instrumenta, simulacra, obscenas imagines, & alias id genus celantes quicquillas, in suorum Numinum Sacris adhiberent, aut etiam solemnem pompa circumferrent.

D. Litteralem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, expositionem *S. Thomæ* magna quidem animi mei oblatione auscultavi; optarem tamen ut aliam hic proferres typicam explicationem, quam tradit Angelicus ille Doctor, earumdem rerum, quas continebat Tabernaculum.

M. Tota explicatio typica, quam dat *S. Thomas*, rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, ordinatur ad Jesum Christum, quem Tabernaculum, & omnia in eo comprehensa, præfigurabant. Sic enim habet Angelicus Doctor: Figuræ ratio horum omnium assignari potest ex relatione Tabernaculi ad Christum, qui figurabatur. Est autem considerandum, quod ad designandam imperfectionem legalium figurarum, diversæ figuræ fuerunt

H

isti-

instituta in Templo ad significandum Christum: ipse enim significatur per Propitiatorium, quia ipse est *Propitiatio pro peccatis nostris*, ut dicitur Epist. 1. *Joannis*, cap. 2. Et convenienter hoc propitiatorium a Cherubinis portatur, quia de eo scriptum est: *Adorent eum omnes Angeli Dei*, ut habetur Epist. *Pauli* ad Hebræos cap. 1. Ipse etiam (seu Christus) significatur per Arcam; quia Christus fuit plenus sapientia & charitate, quæ per aurum significatur. Intra Arcam autem erat urna aurea, id est, sancta anima, habens Manna, id est, omnem plenitudinem sanctitatis & divinitatis. Erat etiam in Arca virga, id est, potestas sacerdotalis, quia ipse est factus Sacerdos in æternum. Erant etiam ibi Tabule Testamenti ad designandum, quod ipse Christus est Legislator. Ipse etiam Christus significatur per Candelabrum, quia ipse dicit cap. 8. *Joannis*: *Ego sum lux Mundi*. Per septem Lucernas, septem dona Sancti Spiritus. Ipse etiam significatur per mensam, quia ipse est spiritalis cibus, secundum illud *Joannis* cap. 8. *Ego sum panis vivus*. Duodecim etiam panes significabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Sicut per Candelabrum & Mensam potest significari Doctrina & Fides Ecclesiæ, quæ etiam illuminat & spiritaliter reficit. Ipse etiam Christus significatur per duplex Altare, scilicet *Holocaustorum* & *Thymiamatis*, quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera, sive illa, quibus carnem affligimus, quæ offeruntur quasi in Altari Holocaustorum; sive illa, quæ majori mentis perfectione, per spiritalia perfectorum desideria Deo offeruntur in Christo, quasi in Altari Thymiamatis, secundum illud Epist. ad Hebræos cap. ultimo, versu xv. *per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo*. Hæc est rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, typica, quam tradit *S. Thomas*, explanatio, ex qua colligere debes, res, quas in Religione Judæorum tanquam sacras, & ad cultum pertinentes, instituit Deus, collineasse in Jesum Christum, verum Messiam, qui omnes illas figuras, quibus in Veteri

Lege fuit adumbratus, adimplevit, sicut fuscè commonstravi in Tractatu, quem edidi, *De Mysteriis Jesu Christi Salvatoris nostri*.

D. Quamvis in utraque Expositione, cum litterali, tum typica rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, tradita a *S. Thoma*, singularem sancti illius Doctoris suspiciam in Sacra Scripturæ interpretatione intelligentiam ac facilitatem, unum tamen in sanctissimi nostri Præceptoris, ne quid dissimulem, utraque explicatione, ab ipso data, offendo, quod Critici hujus temporis, ad alios Scriptores carpendos promptissimi, improbare possent. Ait quippe *S. Thomas*, in Arca Fœderis, quæ erat in Tabernaculo, non solum reconditas fuisse Tabulas Legis, sed etiam in eadem Arca fuisse urnam, quæ habebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronderat: id autem quo pacto cum Scriptura sacra, quam nuperrime legebam, cohærere possit, certe non video. Sic enim cap. 8. v. 9. lib. 3. Regum legi: *In Arca aut non erat aliud nisi due Tabule lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cum egrederentur de terra Egypti*. Et lib. 2. Paralipomenon cap. 5. v. 10. *Nihil aliud erat in Arca, nisi due Tabule, quas posuerat Moyses in Horeb, quando Legem dedit Dominus filiis Israel, egredientibus ex Egypto*. Cum igitur juxta Scripturam sacram, essent duntaxat in Arca Fœderis due Tabule Legis, non video sane, qua ratione potuerit *S. Thomas* affirmare, in Arca Fœderis, præter duas Tabulas Legis, reconditas fuisse urnam, quæ habebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronderat. Hanc, quæso, dirime difficultatem, ut contra Criticos, si quos nanciscar, illico paratam responsum habere possim.

M. In Arca Fœderis, præter duas Tabulas Legis, repositas fuisse urnam, quæ continebat Manna, & virgam *Aaronis*, quæ fronderat, asserit quidem *S. Thomas*, sed post Apostolum *Paulum*, qui cap. 9. Epist. ad Hebræos, v. 3. & 4. hæc habet: *Post vellentum, quod dicitur Sanctæ Sanctorum, Aureum habens Thribu-*

ribulum, & Arcam Testamenti circum-
tectam ex omni parte auro, in qua urna
aurea habens Manna, & Virga Aaron,
quæ fronduerat, & Tabula Testamenti.
Vide, non solum *S. Thomam*, sed etiam
Apostolum *Paulum* aperte profiteri, in
Arca, præter duas Tabulas Legis, fuisse
urnam, quæ habebat Manna, & Virga
Aaronis, quæ fronduerat?

D. Video quidem, *S. Thomam* plane
consentire cum Apostolo *Paulo*. At, ut
candide fatear, necdum video, nec mo-
dum reperire possum conciliandi Aposto-
lum *Paulum* cum his, mox a me citatis
Scripturæ sacræ locis, in quibus conceptis
verbis dicitur, in Arca Fœderis fuisse
duntaxat duas Tabulas Legis. Aliquam
itaque, si placet, indica viam, qua mon-
strare possim, Apostolum *Paulum*, ejus-
que Discipulum *S. Thomam*, his a me
adductis Scripturæ sacræ locis minime
repugnare.

M. Duplex suppetit via, seu ratio, qua
ostendi potest, Apostolum *Paulum*, ejusque
Discipulum *S. Thomam*, nullo pacto re-
pugnare his Scripturæ sacræ locis, quæ
mox in medium adduxisti. In primis
dici potest, Apostolum scripsisse, urnam
habentem Manna, & Virgam *Aaronis*
fuisse in Arca, quia juxta Arcam erant,
more loquendi solemnî Scripturæ sacræ,
quo aliquid in loco aliquo esse dicit, quod
juxta illum est. Sic Ex. Gr. legimus in
Evangelio, Christum ejecisse ementes, &
vendentes e Templo, qui tamen non in
ipso Templo, sed in porticu Templi ne-
gotiabantur. Sic Christus Dominus cruci-
fixus dicitur in Hierusalem, quamvis non
in urbe, sed prope eam crucifixus sit. Hoc
ergo sensu Apostolus *Paulus* scribit, urn-
am auream habentem Manna, Virgam
Aaronis, & Tabulas Legis fuisse in Arca:
Tabulas quidem, ut intra Arcam re-
apse inclusas: Virgam vero *Aaronis*, &
urnam auream habentem Manna, tan-
quam juxta positas in Tabernaculo, idest
in capsâ Arcæ adjacente, & lateri ejus
exteriori adherente, in quo looo Deus c.
31. v. 26. Libri Deuteronomii præcepit
his, qui portabant Arcam Fœderis, ut
reponerent Librum Genesis, dicens:
Tollite librum istum, & ponite eum in

latere Arcæ Fœderis Domini Dei nostri,
ut sit ibi contra te in testimonium. Alia
via, seu ratio, qua ostendi potest, Apo-
stolum *Paulum*, ejusque Discipulum *S.*
Thomam, non adversari his, quæ retul-
isti, Scripturæ sacræ testimoniis, hæc est,
ut dicamus, temporibus quidem *Mosis*,
& Regis *Salomonis*, solas Tabulas Legis
in Arca Fœderis extitisse, sed post *Sal-*
omonis tempora Sacerdotes cupientes in
secretiori, tutiorique asservare custodia tam
urnam auream, quæ habebat Manna,
quam Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat,
isthæc duo monumenta in Arca, cum
Tabulis Legis, reposuisse, indeque sa-
ctum esse, ut Apostolus *Paulus*, hujus
rei non infcius (utpote qui Traditiones
Majorum ad pedes *Gamalielis* probe edo-
ctus erat) recte scripserit, hæc tria, vi-
delicet Tabulas Legis, urnam, quæ con-
tinebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ
fronduerat, extitisse in Arca; idemque,
post Apostolum *Paulum*, docuerit *S. Tho-*
mas, qui a doctrina illius Apostoli ne la-
tam quidem unguem unquam desecit.

D. Quid continebant duæ istæ Tabulæ
Legis, quæ, ut antea dixisti, in Arca
Fœderis reconditæ erant?

M. Duæ istæ Tabulæ Legis, quæ in Ar-
ca reconditæ erant, complectebantur *Deca-*
logum, idest, decem Præcepta, quæ Deus
dedit *Moyse* in monte *Sinai*, quaque de-
scripta sunt c. 20. Libri Exodi, & cap.
v. Libri Deuteronomii. In his autem
decem Præceptis, quæ his duabus Tabu-
lis erant inscripta, quæ moralia sunt, si-
ve, quæ ad regendos mores sunt compa-
rata, quæcumque etiam ad Legem natu-
ralem, & immutabilem pertinent, bre-
viter comprehenduntur, ita ut Decalogus
proprie nihil aliud sit, nisi Lex natura-
lis litteris consignata. Sunt autem hæc de-
cem Præcepta, isto ordine disposita.

1. Ego sum Dominus Deus tuus, qui
eduxi te de Terra *Ægypti*, de domo ser-
vitutis. Non habebis Deos alienos coram
me. Non facies tibi sculptile, neque omnem
similitudinem.... Non adorabis ea, ne-
que soles.

3. Non assumes nomen Domini Dei tui
in vanum, &c.

3. *Memento ut diem Sabbathi sanctifices...* qui dies Sabbathi in diem Dominicum a Christianis est commutatus, in honorem Resurrectionis Christi Domini.

4. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longevus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi.*

5. *Non occides.*

6. *Non machaberis.*

7. *Non furtum facies.*

8. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.*

9. *Non concupisces uxorem proximi tui.*

10. *Non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quae illius sunt.*

Hæc decem Præcepta Dei, quibus constat Decalogus, ut memoriae tuæ facilius mandare possis, sequentes Versus, quibus sunt inclusa, in rem tuam libenter subijciam:

Unum cole Deum, nec jures vana per ipsum.

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes:

Ne sis occisor, machus, fur, testis iniquus:

Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

D. Ejusmodi Præcepta, contenta in Decalogo, & ad quæ oportet omnes actiones nostras, velut ad amulum, dirigere, jam a puero sum edoctus. Sed, si tibi molestum non esset, vellem ex te in præsentia discere compendiosam quidem, sed accuratam notitiam rerum, quæ his decem Præceptis, digito Dei scriptis, jubeantur, aut prohibeantur. Incipe ergo, quæso te, ab expositione primi Præcepti Decalogi.

M. Decem divina illa præcepta non egent interpretatione: Legis enim verba debent esse dilucida, & si quem in his requiras Interpretem, sunt complures, qui hoc abunde præstiterunt. Attamen votis tuis ut faciam satis, brevem hic tibi suppeditabo notitiam rerum, quæ his decem Præceptis aut imperantur, aut vetantur. Primum itaque Præceptum est: *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi*

sculptile, &c. Hoc Præcepto prohibetur, ne falsis Diis, aut ulli omnino creaturæ, sive astris aut elementis, aut animalibus, aut hominibus, aut Angelis, divinus honos deferatur, omnesque Idololatriæ Ritus, omnia superstitionum genera districte inhibentur. Ad hoc primum Decalogi Præceptum revocatur Præceptum de diligendo Deo super omnia: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota sollicitudine tua*, lib. Deuter. cap. 6. v. 5. Hoc autem Præceptum amoris Dei super omnia Judæos non minus in Veteri Lege, quam Christianos in Legge Evangelica obligabat. Quo fit, ut graviter errent nonnulli, qui ut elevent obligationem Præcepti amoris Dei super omnia, ajunt, hoc Præceptum satis impleri, si factis externis Lex non violetur. His enim verbis, quibus istud amoris Dei super omnia Præceptum conceptum est, actus etiam internos præcipi certissimum est, conjunctim videlicet cum externis. Hoc itaque primum Decalogi Præceptum violatur primo ab his, qui non diligunt Deum super omnia. Secundo, ab illis, qui Solem, Lunam, ac Stellas, aut Hominem, Serpentem, Bovem, Canemve, aut horum Deorum simulacra colunt pro Deo. Denique, violatur ab istis, qui adhærent variis speciebus divinationis superstitione, quales sunt *Necromantia, Divinatio per Pythones, Geomantia, Hydromantia, Aeromantia, Pyromantia, Haruspicium, Astrologia judiciaria, seu Genethliaca, Augurium per garrum avium, Auspicium ab earum volatu, Omen, Chiromantia, Spatulomantia, Metopsocopia, Physiognomia, Oniromantia, Sanationes Magica, Maleficia*, & alia id genus, in quibus, etiam si non sit expressa cum Dæmonibus conspiratio, est tamen aliquod tacitum commercium, ac subinde tacita Dei abnegatio. De variis istis superstitione divinationis speciebus leges S. Thomæ 2. 2. Quæst. 95. Art. 3. & inter recentiores Scriptores lege tres libros, quos gallico idiomate perdoctæ scriptis Joannes Baptista Thiers.

D. Cum in hoc primo Decalogi Præcepto tanta diligentia vetentur fieri Imagines & Simulacra, qui, obsecro te,

factum est, ut hodie Tempia Catholicorum plena sint Imaginibus, Simulacris, & Reliquiis Sanctorum?

M. Judæorum Populus erat crassissimus, & ad Gentium superstitionem mire proclivis, ut vix crederent quod oculis non cernerent, ideoque Lex tot verbis eos deterret longius submovens a periculo labendi in Idololatriam. Nunc vero, posteaquam per Evangelicam lucem extinctus est omnis Ethnicismus, non est idem periculum. Præterea, *Moses*, ut superius diximus, ex præscripto Dei duos Cherubim aureos in Tabernaculo posuit in summis Propitiatorii partibus, & in Vasis Templi, quod extruxit Rex *Salomon*, sicut legitur lib. 3. Regum cap. 7. erant Boum, Leonum, & Cherubin sculptiles Imagines. Rursus lib. 2. Paralipomenon cap. 3. sculptuntur Cherubin in parietibus. In Mitra Pontificis erat imago Lunæ, in ejus Veste malorum punitorum Simulacra. Non est igitur verisimile Judæis simpliciter interdictum omne genus Imaginum; sed ne more Gentium haberent simulacra, quæ proponerentur adoranda, sicut explicat *S. Thomas* 3. P. Quæst. 25. art. 3. ad 1. ubi ait, hoc primo Decalogi Præcepto prohiberi adorationem Imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem Deorum suorum, & ideo præmittitur: *Non habebis Deos alienos coram me*. Et ideo in pluribus Ecclesiæ sæculis frequens fuit in Templis sacrarum Imaginum usus, & cultus, ut Iconoclastæ, qui debitum eis cultum abjudicabant, easque frangebant, fuerint in secunda Nicæna Synodo Œcumenica tanquam hæretici anathemate percussi, atque proscripti. Concilium etiam Tridentinum sacrarum imaginum in Templis usum atque cultum probavit, & sanxit sess. 25. c. 2. contra Lutheranos, & Calvinistas, aliosque hujus furoris Heterodoxos. Idem dicendum est de Reliquiis Sanctorum, quorum corpora, quæ fuerunt Spiritus Sancti in eis inhabitantis Tempia, colimus propter animam, quæ fuit eis unita, quæ nunc in Cælis fruitur Deo, & propter Deum, cujus in terris fuerunt Ministri, & quorum Reliquias sæpe numero Deus illustravit miraculis,

Hist. Vet. Test. Tom. II.

quorum testes locupletissimi, & omni exceptione majores sunt *S. Ambrosius* Epistola 85. & Sermone 94. *S. Augustinus* lib. 22. *De Civitate Dei* cap. 8., & alii sancti Patres, qui hujusmodi miracula se vidisse litteris prodiderunt. De cultu Reliquiis Sanctorum exhibendo legesit Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 2. *S. Thomam* 3. P. Quæst. 25. Art. 6. & Catholicos Scriptores Polemicos, qui calumiam strinxerunt in Lutheranos, Calvinistas, & alios Hæreticos, qui Iconomachorum Hæresim recoxerunt. Advertere tamen debes primo, Votum, cum sit actus Religionis, soli Deo fieri, & promitti debere. Secundo, sacrificium soli Deo esse offerendum, soli Deo Tempia, & Altaria esse erigenda. Hinc *S. Augustinus* lib. 8. *De Civitate Dei* cap. ultimo, ait: *Sacerdos non dicit; Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*, sed Deo de illorum victoris gratias agimus, & nos vicissim ad imitationem heroicarum virtutum, quarum nobis exempla reliquerunt, adhortamur. Tempia etiam, & Altaria, in honorem Sanctorum eriguntur, non ut illis Sacrificium offeratur ipsis Sanctis, sed ut soli Deo in eorum memoriam, & honorem exhibeatur Sacrificium, sicut probat *S. Thomas* 2. 2. Quæst. 84. Art. 2. & 3.

D. Ista profecto pro meo captu factis explanate disseruisti. Nunc, quæ secundo Decalogi Præcepto præcipiuntur, aut prohibeantur, summatim, quæso, perstringe.

M. Quoniam divinæ Majestatis hoc postulat dignitas, ut non solum de ea magnifice sentiant homines, nec tantum abstineant a cultu simulacrorum, verum etiam, ne verbo parum reverente eam dehonestent apud homines; ideo hoc secundum Decalogi Præceptum jubet, ut non assumatur nomen Dei in vanum, *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Nam assuetudo levium verborum minuit in loquentium, & auditorum animis reverentiam Numini debitam. Apud Judæos tanta erat olim veneratio divini nominis, ut mysticum illud nomen, quod *Tetragrammaton* appellat, scribere litteris non essetendis. Inter Ethnicos etiam fue-

H 3 runt

runt quidam sapientiæ laude celebres, præsertim *Plato*, *Menander*, *Isocrates*, *Quintilianus*, *Clinias Pythagoricus*, & alii, qui censuerunt, vel omnino a juramento abstinendum, vel gravissimis duntaxat causis, & urgente necessitate esse jurandum. Quanto igitur magis ad Evangelicam pietatem pertineret, ut Christiani numquam nominarent Deum, nisi genua flectendo, aut aperiendo caput, aut, si neutrum liceret, modica capitis inflexione, & vultu reverentiam præ se ferendo? At, prohi dolor! nonnulli hodie sunt Christiani, quos non pudet, prava consuetudine, tertio quoque verbo addere, *per Deum*, *per mortem Dei*, &c. sicque aut animi gratia, aut per temulentiam, iracundiamve jurare, & nomen Dei in vanum assumere, cum tamen Christus Dominus cap. 5. vers. 34. Discipulis suis prohibeat juramentum his verbis: *Ego autem dico vobis, non jurare omnino*. Quod tamen Christi præceptum non ita intelligendum est, quasi nusquam jurare liceat, sed cum eo temperamento id accipiendum est, ut Christianus non facile juret, non pro re levi, non absque necessitate, sed juramentum pro virili caveat quantum potest. Ad quam interpretationem flecti possunt quædam duriora in speciem veterum Patrum dicta, præsertim SS. *Chrysostomi*, *Ambrosii*, & *Hieronymi*, qui juramentum omne a Christo prohibitum innuere videntur. Ut autem juramentum sit licitum, debet fieri primo cum judicio, idest, non temere, & inconsulto. Secundo, cum iustitia, idest, juramentum cadere debet super materiam iustam, licitam, & honestam. Postremo, juramentum fieri debet cum veritate, ita ut jurans arbitretur, non levi, sed gravi fultus ratione, verum esse, quod profert in juramento, alioqui esset perjurium. Has tres conditiones, seu circumstantias esse prorsus necessarias ut juramentum sit licitum, & evadat actus virtutis, & Religionis probat S. *Thomas* 2. 2. Quæst. 89. Art. 2. ex Propheta *Hieremia*, dicente: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in iudicio, & in iustitia*. Quæ cum ita sint, nescio sane, quo colore possit excusari

consuetudo nunc passim jurantium in omni pene negotio. Huic certe ripa non bene creditur, quia crebro jurando pejerare discimus. Mihi videtur, Christianos jurare tantum debere, dum cogit necessitas, aut negotii gravitas. Juravit quidem *Paulus*, sed non pro penula, aut ære, sed pro gloria Evangelii. Sed satis hæcenus dictum sit de secundo Decalogi Præcepto, quo non modo perjurium, sed quælibet in Deum irreverentia prohibetur, præsertim blasphemia, qua Dei Majestati, providentiæ, bonitati, iustitiæ, aliisque Attributis derogatur, & convitiis, atque imprecationibus, Deus ipse, vel Sancti ejus lacescunt. Prohibentur etiam hoc secundo Decalogi Præcepto infidelitas in votis, & sceus falsorum Prophetarum, atque eorum omnium qui se a Deo missos mentiuntur, & falsam doctrinam spargunt, populosque seducunt, quia, sicut illi, qui vovent quod revera implere in animo non habent, aut quod vovent, postea non implent, nomen Dei in vanum assumunt; ita Pseudo-Prophetæ, & Doctores erroris, qui peregrinas doctrinas disseminant, & alios a veri Dei cultu abducunt, nomen Dei pariter in vanum assumunt.

D. Quid jubet, vel prohibet tertium istud Decalogi Præceptum: *Memento, ut ut diem Sabbati sanctifices*?

M. Istud tertium Decalogi Præceptum spectat ad cultum Dei, cui præsertim consecrat septimum quemque diem, quo totus homo, abstinens ab omni opere servili, vacat operibus patriæ, hoc est, hymnis, precationibus, sacra doctrinæ, sacrificiis, elemosynis, aliisque exercitationis, quæ fidem, & charitatem erga Deum excitant, ne quis excusare possit, sibi per necessarias occupationes non esse otium colligendi animum ad ea quæ sunt pietatis. Eodem Decalogi Præcepto obviam itum est inclementiæ, & avaritiæ Judæorum, quæ olim tanta erat, ut nullam relaxationem darent servis, ancillis, & mercenariis advenis. Quam Judæorum avaritiam, & inclementiam utinam non imitarentur quidam Christiani, qui die septimo, cultui Dei speciatim consecrato, & servos, & an-

& ancillas suas quiescere non sinunt, sed externis atque operibus servilibus addicunt, ut inde temporale aliquod emolumentum percipere possint.

D. Quid intelligis per opus servile, quod isto Decalogi Præcepto prohibetur?

M. Per opus servile intelligo opus externum, quod quaestus gratia solet exerceri, velut arare, fabricare, negotiari &c. Opus autem externum non prohibetur, quasi vitiosum sit, cum potius per se sit bonum, sed eo sine prohibetur, ut quod per se bonum est, cedat ei, quod optimum est, scilicet ei, cujus gratia præcipue conditus est homo, videlicet ut cognoscat, veneretur, colat, ametque Deum super omnia. Quamvis enim homo possit & debeat mediis in laboribus Deum colere, & amare super omnia, vix tamen homo potest animum, ut par est, in Deum attollere, nisi liber sit ab his laboribus, & negotiis, quæ & tempus absumunt, & magnam animi partem sibi vindicant; Diem itaque quietis Deus hominibus indulgit, ut per illud externum otium discerent animum habere a tumultuosis cupiditatibus seriatum, videlicet ab odio, ab ira, a crapula, ab ambitione, a libidine, & ceteris carnis affectibus. Quapropter, viderint illi Christiani, qui diem illam quietis vel somno, vel fabulis, vel inertie dant, aut ingluvie, temulentia, aliisque peccatis contaminare audent: viderint, inquam, illi Christiani, quo pacto servant hoc Præceptum de sanctificatione Sabbathi, non præstantes hoc, cujus gratia Præceptum istud proditum est a Deo, his verbis: *Memento, ut diem Sabbathi sanctifices*. Sanctificare enim, est sanctis operibus diem transigere, nec ullis, Deo indignis, actionibus prophanare.

D. Quorsum Deus ad id designavit diem septimam, quæ dicitur dies Sabbathi?

M. Diem septimam Deus ideo delegit, quia (sicut legitur Exodi cap. 31. v. 17.) *sex diebus fecit Dominus calum, & terram, & in septimo ab omni opere cessavit*; non quod Deus post Mundi fabricam, sex dierum spatio absolutam, quasi lassitudinem suam septimo die vo-

luerit otio recreare: (apage tam crassam & indignam Deo imaginationem) sed voluit Deus, ut nos perpetuo recordaremur, quod hic Mundus ab ipso conditus sit, non ut in his, quæ hujus Mundi sunt, conquiesceremus, sed ut ex his, quæ condita sunt, agnoscentes conditorem, ad illius exemplum requiesceremus ab amore rerum visibilium; ac per fidem, vitæque innocentiam, quæ vera animi pax est, ad illam æternam quietem, quam habebimus in Cœlis, properaremus. Sane enim quodammodo tria Sabbatha. Primum fuit Dei sine nobis in creatione Mundi. Secundum est nostrum per Dei beneficentiam, sed imperfectum in hac vita. Tertium est absolutum in futuro sæculo.

D. Sæpius audiui te dicentem, Moisaicam Legem, quod ad caeremonias attinet, abrogaram esse. Illud autem de sanctificatione Sabbathi Præceptum maxima ex parte videtur ad caeremoniarum genus pertinere, debet ergo nunc in Lege Evangelica esse penitus antiquatum.

M. Præceptum de sanctificatione Sabbathi est partim naturale & morale, & partim caeremoniale, sicut docet S. Thomas 2. 2. Quæst. 122. Art. 4. ad 1. Naturale est istud Præceptum de sanctificatione Sabbathi, quantum ad hoc, quod homo certum vitæ suæ tempus determinet ad publice colendum Deum, non solum cultu externo, sed interno: & sic tale Præceptum viget ad huc in Lege Evangelica. At, caeremoniale est istud Præceptum de sanctificatione Sabbathi, quatenus designat speciale tempus, idest, diem hebdomadæ septimæ, seu diem Sabbathi in signum & memoriam creationis Mundi. Quo fit ut illa determinatio dici septimæ, seu Sabbathi, cum fuerit caeremonialis, ab Ecclesia fuerit immutata in diem Dominicam, non ex vi Præcepti Legis, sed, ut ait S. Thomas, Quæst. mox a me citatæ Art. 4. in Responsione ad quartum sibi propositum argumentum, ex Constitutione Ecclesiastica, & Populi Christiani consuetudine.

D. Sed cur, quæso, Ecclesia hanc diem septimam mutavit in diem Do-

minicam, quæ apud Judæos est prima dies hebdomadæ?

M. Hujus mutationis, quam Apostolorum auctoritate factam esse docent bene multi Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, duplex potest asserri ratio. Prima est, ne in hoc consentientes cum Judæis, videremur & in reliquis consentire. Hinc *S. Chrysostomus* miro studio deterret Christianos, ne iisdem diebus jejunarent, quibus solemne erat Judæis jejunare. Altera ratio est, quia Deus quodammodo bis condidit Mundum, & in hoc hominem. Primum enim creavit quod non erat, utique per Filium suum Unigenitum. Dein, per eundem Filium suum incarnatum, hominemque factum, restituit quod perierat: ibi dicitur requievissse ab omni opere condendo; hic Christus ab operibus dispensationis requiescens, dum corpore requiescit in sepulchro, velut abrogat Judaicum Sabbathismum, dumque diei Dominicæ diluculo refurgit immortalis, Sabbathum Evangelicum nobis commendavit; & ea de causa dies ille dicitur Dominicus, & in eo cantat Ecclesiasticus Chorus: *Hic est dies, quem fecit Dominus*. Dicitur etiam *Pasche* dies, ipso vocabulo nos admonens veteris typi. Judæi, resecti Agno Paschali, transierunt Mare Rubrum: nos resecti sanguine Christi, tendimus ad Terram Coelestem. Illos Agni cruor, illius postibus eorum, servavit ab Angelo exterminatore: nos Christi sanguis liberavit a tyrannide peccati. Vide, quam mire isthæc quadrent per omnia. Sed de Sabbatho hic plura non dicam, cum de ejus institutione, & de illius ad Ethnicos propagata cognitione meminerim, me haud pauca observasse in Colloquio tertio in *Historiam primæ Mundi ætatis*.

D. Quo pacto intelligendum est istud quartum Decalogi Præceptum: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi?*

M. Secundum Deum primus honos debetur parentibus, per quos Deus nobis hoc vitæ munus dedit, quorum cura nos educavit, per quos nos instituit ad cognitionem Dei, summi parentis omnium, &

ad charitatem ipsius evexit. Quocirca præcipit Deus, ut honoremus patrem, & matrem. Quo præcepto adstringuntur filii ad honorem, reverentiam, amorem, & gratiarum relationem, quantum fieri potest, atque necessaria vitæ præsidia parentibus indigentibus ultro impendenda. Hoc quippe officium in parentes repositio quædam est impendiorum, molestiarum, ac laborum, quos nobis infantibus impenderunt; dum mater fert tædium gestationis, pariendi, munus lactandi, & nutriendi: longam item curarum, quas pater tolerat, sumptus suggerens, & omnem exhibens curam, ut liberi ad pietatem erudiantur. Quando igitur parentes, vel ætate defecti, vel quodam adverso fortunæ casu dejecti, egent filiorum auxilio; tunc filii tenentur præsentissimum eis asserre subsidium, quod præstant quædam animalia, seu Ciconiæ, quæ parentes senio lassos gestare vicissim ac fovere solent. Apud Ethnicos etiam laudatur *Aneas*, qui patrem *Anchisen* humeris sublatum extulit ab urbis Trojæ incendio. Pietas enim proprie dicitur affectus in Deum, in parentes, ac patriam. Referre gratiam iis per quos vitam vel accepimus, vel recuperavimus, pietatis est. Bene mereri de his, qui prius de nobis bene meriti sunt, gratitudinis est. Præceptoribus autem eximiam debemus gratiam; quod sicut per parentes contingit ut vivamus, ita per hos contingit ut bene vivamus, & quemadmodum illis corporis vitam ferimus acceptam, ita his debemus animi vitam. Porro, quod de parentibus dico, pertinet itidem ad omnes, qui nobis sanguinis propinquitate juncti sunt, aut qui ea præstiterunt officia, quæ parentes pii solent suis præstare liberis. Adde denique, istud Præceptum non solum ad parentes, verum & ad Episcopos, Reges, Præceptores, Magistratus, & Heros seu Dominos, qui servos habent, pertinere. Quibus enim jubetur rependi honor, hi eadem opera jubentur ea præstare officia, quibus magna debetur gratia.

D. Ergone longævi sunt omnes, qui pie colunt parentes?

M. Longævam vitam, tanquam præmium.

mium pietatis erga parentes, promisit quidem Deus crassis Iudæis, qui spe commoderum temporalium, velut infantes, alliciendi erant ad officia pietatis. Duriter quippe habiti in Ægypto, longisque per Deserta itineribus fatigati, miro desiderio inhiabant ad terram, a Deo eis promissam, lacte & melle fluentem, eoque adjectum est: *Ut bene sit tibi, & longævus sis super terram, quam Dominus Deus dabit tibi.* Verum, quamvis Deus det sæpe numero in hac vita præmium pietatis erga parentes, non hic tamen expectandum est illud pietatis præmium, sed in illa terra viventium. Vitam debemus progenitoribus, in quos si grati fuerimus, æquum est, ut eo, quod accepimus, diu fruamur. Nec hi tamen falluntur promisso, quibus hic non contingit vitæ longævitæ. Aut enim hoc datur, quod iuxta hujus Præcepti litteram promissum est, aut aliquid illo multo præstantius. Neque enim fallit, qui pollicitus vitrum, dat gemmam. Filios autem, qui non colunt parentes suos, ut par est, Deus etiam in hac vita punit. Nam, præter iacturam, quam faciunt, famæ suæ, negligendo, ac contristando progenitores suos; sæpe etiam fit, ut qualem quisque se præstiterit parentibus suis, tales erga se habeat liberos, nec est alia gravior homini calamitas, quam habere filios impios. Meretur autem tunc ingratitudo, ut quod immerens accepit, invitus amittat.

D. Explica nunc, si placet, istud quintum Decalogi Præceptum: *Non occides.*

M. Hoc quintum Decalogi Præceptum prohibetur Homicidium, seu hominis occisio. Pluribus autem modis potest contingere homicidium. Calumniator pro gladio, jaculo & veneno, uritur lingua ad occidendum hominem. Avarus, dum egenti non succurrit, fame occidit: Maleficus perimunt incantamentis. Maledicus ad mortem adigit. Puellæ, quæ ex crimine conceperunt, & ad vitandam infamiam, cient abortum, etsi fœtus inanimatus supponatur, infanticidium committunt. Parentes etiam, qui infantes abiciunt & exponunt; tamen ab aliqua prætereunte misericordia colligan-

tur, violant quintum istud Decalogi Præceptum. Quisquis, ob sui honoris defensionem, hominem, vel etiam, vel in duello, seu singulari certamine occidit, aut impactam sibi alapam, vel calumniam, cæde proximi vindicat, homicidii reus est. Qui sibi necem conciscit; ne infamiae suæ sit superstes, patrat homicidium, sicut multis argumentis probat S. Augustinus lib. 1. *De Civitate Dei* cap. 17. 18. 19. 20. 21. 22., & seq. Si quis furem, pecunias, aut quælibet alia fortunæ bona rapientem, ad hujusmodi bonorum defensionem & conservationem, occidit, homicida est, nisi sit fur nocturnus, de quo iusta suppetit dubitandi ratio, an ad occidendum venerit; aut sit fur diurnus, qui se telo defendat. Denique, hoc quinto Decalogi Præcepto non tantum prohibentur cædes, sed mutilatio & vis quælibet proximo illata; odium inimicorum, ira, vindicta, alique affectus, qui ad homicidium tendunt, suntque ad omnem occasionem parati ad lædendum.

D. Si nullo pacto liceat occidere, quid dicemus de bellis ac publicis judiciis?

M. In legitimis judiciis Lex ipsa occidit, non Iudex, qui tenetur iudicare, ut docet S. Thomas, secundum allegata & probata. Lex autem a Deo est, iubens unum membrum tolli ob totius corporis incolumitatem. In bellis quoque iuste susceptis, & legitime gestis, lex occidit, non homo. Ceterum Princeps, qui non necessitate, neque Republicæ studio, sed ob privatos affectus, bellum suscipit, violat quintum istud Decalogi Præceptum: *Non occides.*

D. Quid, si quis privatus occidat invadentem? Numquid etiam violat quintum istud Decalogi Præceptum: *Non occides?*

M. Nemini privato, sive per Legem Moisaicam, sive per Legem Evangelicam, licet, etiam sese contra invasorem defendendo, animum habere quemquam occidendi. Sed, si quis, dum invasoris ictum avertit, hunc ense feriat, non ei verti crimini debet, quia nihil ea in re facit, nisi cum moderamine inculpate tutelæ, ut loquitur S. Thomas 2. 2. Quæst. 64. Art. 7. Et ideo, inquit Angelicus ille Doctor, si aliquis

ad

ad defendendam propriam vitam, utatur maiori violentia, quam oporteat, erit illicitum. Ad hoc autem ut liceat capitis periculum exitio certam mortem intentantis depellere, multæ conditiones requiruntur, quas persequi non est huius instituti. Quin, S. Augustinus, & quidam antiqui. Patres existimant, eum, cui certa mors intenditur, nec ullum est effugium, non ad sui defensionem proficere, sed Dei auxilium implorare debere; ita ut, si malit occidi, quam occidere, Christiani hominis officio egregie fungatur.

D. Quid prohibetur hoc sexto Decalogi præcepto: *Non machaberis?*

M. Hoc sexto Decalogi Præcepto prohibetur præcipue *Adulterium*, quo alterius consupratur uxor, eodemque Præcepto vetatur omnis extra legitimum matrimonium Veneris usus, seu quilibet carnis coitus nefarius. Quod genus sunt *Fornicatio*, quam simplicem vocant, viri scilicet soluti cum soluta itidem muliere concubitus; *Stuprum*, quo virginis integritas violatur, ideoque simplici fornicatione gravius est; *Raptus*, quo mulier quævis, contra suam voluntatem, ad concubitus opprimitur, vel invita abducitur; *Sacrilegium*, quo quis emissum a se votum castitatis opere violat, vel cum persona Deo castitatis voto consecrata commiscetur: *Incestus*, quo quis effræni libidine cum consanguinea, vel affini copulam habet, quibus addi debent peccata contra naturam, quæ sunt monstra libidinis, videlicet *Mollities*, seu pollutio, *Venus mascula*; seu sodomia; & *Besialitas*, seu coitus cum brutis animalibus. Denique, hoc sexto Decalogi Præcepto prohibentur *actus*, aspectus impudici, verba *oscæna*, oscula libidinosa &c.

D. Multum sane mihi placet decens ille ordo sex illorum Decalogi Præceptorum, quæ hæcenus breviter explanasti. Tria siquidem prima Decalogi Præcepta pertinent ad Deum, quo nihil melius aut carius. Quartum Præceptum ad parentes, quibus secundum Deum honos debetur. Quintum ad vitam & corpus, quæ possessio unicuique carissima est.

Sextum ad uxorem, quæ est una caro cum viro. Perge nunc explicare septimum Decalogi Præceptum, & indica, quid eo prohibeatur.

M. Septimum Decalogi Præceptum his verbis conceptum est: *Non fursum facies*, pertinetque ad externa bona, sine quibus tamen vivere haud possumus. Quocirca, qui pauperem spoliatur necessarius, fur est. Qui res inventas legitimo Domino non restituit, furti reus est. Qui iniurias exactiones imponunt, suggerunt, vel iusta veltigalia inæqualiter distribuunt, vel amplius exigunt, fures sunt. Iudices, qui venalia judicia exercent, munera accipiunt, vel emungunt & extorquent, ut lites in alterius partis favorem dirimant, aut prorogent, fures sunt. Qui defraudant operariorum mercedem, ut vel in longius, quam par est, tempus solutionem ejus de industria magno eorum incommodo protrahant, furti rei sunt. Focneratores, seu Usurarii, qui aliquid lucri supra sortem, seu summam principalem, percipiunt vi & causa mutui, fures sunt & latrones. Peculatores, qui supplant ex ærario publico; sacrilegi, qui res sacras auferunt; hi, qui abducunt aliena jumenta, aut pecudes, Plagiarii, qui abducunt aliena mancipia, seu liberos, Piratæ, & prædones, qui vi ac belli specie spoliant homines, nec non illi, qui clam aliena surripiunt, hi, inquam, omnes quotquot sunt, furti crimen incurruunt. Sed varia isthæc furtorum genera nulli non sunt notissima. Alia autem sunt testiora quidem, sed non minus atrocia.

D. Dic, quæso, quænam sint ista furtorum genera, testiora quidem, sed his, quæ mox recensuisti, non minus atrocia?

M. Qui mutuum, ac commodatum, aut depositum accepit, retinere hoc animo, ut si possit, nunquam reddat, non minus fur est, quam is qui, effractis scriniis, rem alienam aufert. Similiter & operarius, aut non præstans id quod pollicitus est, aut decem diebus absolvens quod poterat quinque, si mercedem integram accipit, fur est. Hi, qui monetam pu-

publicam arte reddunt deteriorem, aut gemmas fictitias vendunt pro nativis, aut simili fado deludunt proximum, vel qui suas merces vendunt, non quanti debent, sed quanti possunt, vel qui vinum, multa dilutum aqua, pro mero vendunt, fures pariter sunt. Idem dicendum est de molitoribus, pistoribus, vestiariis, qui rem alienam vel subtrahunt, vel vitiant. Jam vero, quid attinet dicere de monopolis, qui frumenta emunt & recondunt, ut ea, ingravescente annona, majori quo poterunt pretio divendant? Certe ejusmodi homines esse pestes Reipublicæ, & immanis furti ac rapinæ reos nemo negare potest. Breviter furtum est, quidquid cogeris restituere, si adsit facultas. Nam fur est, qui bona fama spoliât hominem, & qui puellæ simplicem animum altu corrumpit.

D. Quid prohibetur isto octavo Decalogi Præcepto: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium?*

M. Sicut in quinto Decalogi Præcepto nomine homicidii comprehenditur omnis læsio proximi, ita in hoc octavo Decalogi Præcepto sub falsi testimonii titulo continetur noxa omnis, quæ per linguam afficitur proximum. In hunc scopulum impingunt omnes, qui vel obrectando, vel adulando, vel subdolis consiliis, vel corrupta doctrina, quam disseminant, nocent proximo. Hoc etiam octavo Decalogi Præcepto non tantum vetatur falsum testimonium, quod adversus proximum in judicio proferretur, sed etiam omnis omnino judicii perversio, & corruptela, seu verbis, seu factis, seu instrumentis facta a testibus, accusatoribus, delatoribus, reis, Judicibus, advocatis, Notariis, Procuratoribus &c. prohibetur. Item eodem Decalogi Præcepto inhihentur calumnia, detractio, susurratio, murmuratio, famosorum, seu dentatorum libellorum conscriptio, aut divulgatio, nec non omnia mendaciorum genera, quæ nunquam licita esse, etiam si sint tantummodo jocosa & officiosa, probat invictè S. *Augustinus* duobus libris, quos edidit adversus Mendacium, a qua S.

Augustini doctrina quidam moderni laxiores Casuistæ decipientes, & relinquentium mentalium, ancipitisque significationis verborum usum licitum esse, sibi, aliisque, ad excusandas excusationes in peccatis, persuadere volentes, a Sede Apostolica jure optimo fuerunt scripti.

D. Dno, quæ sequuntur Decalogi Præcepta, nonum videlicet, & decimum, non mihi videntur a præcedentibus Decalogi Præceptis discrepare. Sic enim habet nonum Præceptum; *Non concupisces uxorem proximi tui*. Quod pertinet ad sextum Decalogi Præceptum: *Non machaberis*, quo, sicut superius dixisti, prohibetur adulterium. Similiter, decimum Decalogi Præceptum his verbis continetur: *Non concupisces domum proximi tui, nec agrum, nec servum, nec ancillam, nec bovem, nec asinum, & universa, quæ illius sunt*. Quis autem non videt, ejusmodi Præceptum pertinere ad septimum Decalogi Præceptum: *Non furtum facies*? Ut quid ergo, quæso te, opus erat his duobus postremis Decalogi Præceptis? An non qui malum facinus prohibet, eadem opera prohibet malam voluntatem, seu cogitationem, desiderium, & concupiscentiam faciendi malum?

M. Datum est hoc ruditati Populi Judaici, qui, quoniam pravæ voluntati, seu concupiscentiæ, & cogitationis faciendi peccatum non est præstituta poena per Legem Mosaicam, crediturus erat, voluntatem, seu concupiscentiam, internamque cogitationem deliberatam committendi vel adulterium, vel furtum, non esse peccatum, quia prædicta voluntas, seu interna cogitatio, apud homines est impunita, non quia non sit crimen, sed quia volubilis est hominis cogitatio, & factum probari potest, voluntas vero, seu interna cogitatio soli Deo est cognita. Ut igitur Deus crassos Judæos ab hoc errore retraheret, postquam sexto Decalogi Præcepto prohibuit Adulterium, & septimo Furtum: tandem nono Decalogi Præcepto prohibet prava desideria, & nefarias cogitationes, quibus aliquis con-

concupiscere & desiderare posset uxorem alterius. Similiter, decimo Decalogi Præcepto prohibet voluntatem, qua quis concupiscit, appetit, & inordinate desiderat habere, aut rapere aliena bona. Hinc Christus Dominus, alludens ad sinistram illam interpretationem, qua crassi quidam & carnales Judæi Legem corrumpebant, ait *Matth. cap. 5. v. 27. & 28. Audistis, quia dictum est antiquis: Non machaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam machatus est eam in corde suo.* Præter itaque cogitationes adulterii, furti &c. si in iis homo delectetur, vel eas, ut par est, vigili studio depellere, atque extinguere non fatagat, sunt peccata, quamvis etiam ab operibus abstinere decreverit. Quam in rem extat præclara *Minutii Felicis in Octavio* sententia, dicta contra Ethnicos: *Vos scelera admissa punitis: Apud nos, seu Christianos, & cogitare, peccare est.* Ceterum recolere debes, id quod satis fuisse ostendimus in secundo nostro Colloquio in Historiam primæ Mundi Etatis, videlicet primos concupiscentiæ motus, qui ratione inconsulta, & nequaquam consentiente, sed penitus invita, erumpunt, peccata non esse, ac subinde nec habitualement concupiscentiam, nec motus plane indeliberatos prohiberi duobus istis postremis Decalogi Præceptis. Ecquis enim (nisi sit peccati originalis expertus, vel jam in patria immortalis vitæ particeps) hos indeliberatos concupiscentiæ motus, qui sunt peccati originalis appendices, non persequatur? His itaque duobus postremis Decalogi Præceptis prohibetur duntaxat, ne illis concupiscentiæ motibus assensum præsternus, & ad hoc Apostolus *Paulus* Epist. ad Romanos cap. 10. v. 12. nos adhortatur his verbis: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Sed de Præceptis Decalogi si plura scire aveas, leges Sanctum *Thomam* 1. 2. quæst. C. Art. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

D. Præter decem illa Decalogi Præcepta, quæ mox exposuisti, præscribitne Lex Mosaica alia Præcepta, ad quo-

rum observationem obstringerentur Hebræi?

M. Præter ista Decalogi Præcepta, quæ sunt moralia, seu naturalia, Lex Mosaica præscribit alia Præcepta, quorum quædam dicuntur *Cærimonialia*, & ordinantur ad cultum Dei; quædam vero nuncupantur *judicialia*, seu forensia, quæ ad ordinem & conservationem Reipublicæ Hebræorum sunt præscripta. Ageamus hic primo de Veteris Legis Cærimoniiis, quæ, ut docet *S. Thomas* 1. 2. Quæst. C1. Art. IV. convenienter dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Observantias.

D. Incipiamus, quæso, a Sacrificiis Legis Mosaicæ, & ostende, quid isthæc Sacrificia figurerent, & unde nata sit eorum origo?

M. Legis Mosaicæ Ritus omnes, tum maxime Sacrificia, Christum Dominum in Cruce mactandum, & pro generis humani redemptione cum totius sanguinis effusione immolandum, præfigurabant, & ideo in Veteris Legis Sacrificiis mactabatur vivum animal, ejusque sanguis effundebatur ad placandum & colendum Deum. Unde autem nata sit illa consuetudo mactandi viva animalia in laudem & honorem Dei? Respondet *Joannes Spencerus*, hanc consuetudinem profuxisse ex prava opinione & ruditate Gentium: Vult quippe ille Scriptor, Deum Sacrificiorum Ritus, quos Judæi in Ægypto viderant, & ab Idololatriæ didicerant, tolerasse emendatos, eosque in Republica Hebræorum in sacrationem usum evexisse. Verum, vanam esse & oppido falsam hujus Scriptoris conjecturam, tribus momentis evinci potest. Primo, quia verisimile non est, Deum eisdem, quos Ægyptiis suis Idolis deserebant, sibi honores postulasse, & cum solemnem suum apud Hebræos cultum institueret, non maluisse verum & novum ordinare ac præscribere cultum, quam emendicare falsum, & antiquitus prophanatum a viris sibi insensis, utpote Idololatriæ cultoribus. Secundo, originem Sacrificiorum altius repetendam esse quam ab Ægyptiis, patet ex præcedentibus nostris Colloquiis, ubi ex Scriptura Sacra

Sacra ostendimus, ab antiquis Patriarchis, ab *Abele*, a *Noemo*, ab *Abrahamo*, *Melchisedeche*, *Jobo*, &c. oblata esse Sacrificia, quæ Deo placuerunt. Denique, ea fuit veteris Legis Sacrificiorum ratio, sicut constans est omnium sanctorum Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum doctrina, ut instituta sint in symbola, & typos mortis Christi. Debuit ergo Deus illa Sacrificia ordinare, & præscribere Ritus eorum; quod tamen non fecisset Deus, si Sacrificiorum origo, ut censet *Spencerus*, fuisset a Dæmoniiis profecta. Non indigebat quidem Deus istis Mosaïca Legis Sacrificiis, ut sanguinem Hircorum potaret, & manducaret carnes Taurorum. Sanguis etiam brutorum animantium purgare haud poterat animam peccatricem, sed representabat pretiosum Sanguinem Jesu Christi, quo vere mundati sumus. Placebant itaque Deo Veteris Legis Sacrificia, quoniam sibi fieri postulabat, sed quatenus erant signa, & symbola Sacrificii, quod Christus Dominus, ejus Filius Unigenitus, ei in Ara Crucis offerre debebat, & in quem collimabant omnia Veteris Legis Sacrificia.

D. Cum varios sciam fuisse Sacrificiorum Veteris Legis Ritus, supervacaneum esset in explicandis Ritibus, cuique Sacrificio propriis, multum hic tererre tempus. Abunde itaque sufficiet mihi, ea a te circa Sacrificia Veteris Legis scire, quæ de omnium Sacrificiorum speciebus, & singulorum Ritibus habent sacri Codices. Ex his autem, quæ mox dixisti, probe intelligo, Sacrificium in Lege Mosaïca fuisse mactationem vivi animalis, & per hanc mactationem ostendisse Judæos, se per peccatum commoverisse mortem æternam, a qua tantum liberari poterant, non per sanguinem animalium, quem in Sacrificiis effundebant, sed per Sanguinem Christi, quem sparsus ille animalium sanguis representabat. Sed nunc indica, quæ, quamnam esset Veteris Legis Sacrificiorum materia animata, vel inanimata?

M. Materia animata Veteris Legis Sacrificiorum consistebat in animalibus, quæ Deo in Sacrificio offerebantur. Ex

his autem animalibus munda tantum, eorumque octo duntaxat species, Altari suo Deus admoveri jussit, videlicet Oves, Boves, Capras, Hædos, Vitulos, Columbas, Passeres, & Turtures, sicut legitur Lib. Levitici cap. 1. 2. 10. & 14. Materia vero Veteris Legis sacrificiorum inanimata erat, panis, simila, spicæ, vinum, sal, oleum, & thus, sicut præscriptum est Lib. Levitici c. 2. v. 1. Sacrificia, quæ ex materia animata, seu ex mundis animalibus Deo offerebantur, his ceremoniis peragebantur. Primo, immolandæ victimæ ad ostium duntaxat Tabernaculi, & non alibi, offerri debebant. Secundo; quoties quis immolandam victimam suscipiebat, illam sistebat ante Altare, & manum capiti ejus imponebat. Tertio, offerens solemnes quasdam preces edebat. Quarto, jugulabatur animal, & proprium munus erat Sacerdotum excipere sanguinem, illum transferre, Deo offerre, & eo aspergere Altare, ceteraque subire munia. Licebat tamen hominibus alienis, id est, non Sacerdotibus, victimam pelle exuere, eandemque varias in partes dissecare.

D. Quot erant in Veteri Lege Sacrificiorum species?

M. Tres in Veteri Lege erant Sacrificiorum species. Alia quippe dicebantur *Holocausta*, alia *Pacifica*, alia denique *Propitiatoria*, sive, ut Scriptura Sacra loquitur, *pro peccato*. (Levitici c. 1. 3. 4. 5. 6. & 7.) In Sacrificio, quod dicebatur *Holocaustum*, tota victima in Dei honorem, & ad recognoscendum summum ejus in res omnes dominium omnino consumebatur, & qui illud offerebant, se totos Deo addictos esse profitebantur. In Sacrificio, quod dicebatur *Pacificum*, quodque ex Bobus, Ovibus, Agnis, vel Capris offerebatur, triplex fiebat divisio. Prima, scilicet adest, & sanguis, Deo adolebatur, cum cauda, renibus, & jecore. Altera pars, scilicet pectus, & armus dexter, cedebant in usum Sacerdotis. Tertia, nempe caro reliqua, cedebat privatis, qui obtulerant. Postremo, Sacrificium, dictum *Propitiatorium*, si-

ve pro peccato, eoque per ignorantiam commissio, quadruplex erat. Primo. Pro peccato Pontificis, & in hoc immolabatur Vitulus. Secundo; Pro peccato Populi ex eodem animalium genere. Tercio; Pro peccato Principis, & tunc mactabatur Hircus. Quarto; Pro peccato Plebei, & tunc immolabatur Capra, vel Ovis. Istud triplicis sacrificii discrimen perdocte explicat S. Thomas 1. 2. Quæst. CII, Artic. 3. ad 8. & in Responsione ad decimum argumentum docet, inter omnia sacrificia holocaustum fuisse præcipuum, quia totum comburebatur in honorem Dei, & nihil ex eo comedeatur.

D. Quibusnam potissimum diebus Hebræi offerebant Sacrificia?

M. Diebus præcipue Festis Hebræi offerebant sacrificia. Apud autem Hebræos plura Festa erant. Primo *Sabbatum*, ita a quiete dictum, quod septima cuiuslibet hebdomada die sanctificabatur. Hinc annus septimus, ob indictam terræ quietem, *Sabbatum terræ*, & annus *sabbaticus* est appellatus, & annus *Jubilæus* dictus est *Sabbatum Sabbatorum*; quia servis plenam a laboribus quietem afferebat. Alterum Festum, quod Hebræi singulis mensibus celebrabant, erat *Festum Neomeniæ*, quod ideo, inquit S. Thomas, celebratur in novitate Lunæ, non autem in ejus plenitudine, ad evitandum Idololatrarum cultum, qui in tali tempore Lunæ sacrificabant. Quatuor insuper apud Hebræos erant Festa, quæ celebrabantur mense septimo anni, seu mense *Tisri*, qui correspondet mensi nostro Septembri, & erant: *Festum clangoris Tubarum*: *Festum Expiationis*: *Festum Scenopægiæ*, seu *Tabernaculorum*: *Festum Cætus*, seu *Collectæ*. In Neomenia mensis *Tisri* Festum clangoris Tubarum præscripsit Deus celebrandum in memoriam liberati *Isacii*, & substituti in ejus locum *Arietis*, cornibus dumto hærentis, ut volunt periti Rabbini, quibus suffragatur S. Thomas. *Festum Expiationis* decima die ejusdem mensis *Tisri* celebrandum instituit Deus, in memoriam Dei, Populo Israelitico, adoratione aurei Vituli polluto, ad Moy-

sis preces, propitii. Quapropter, in hoc Festo indictum erat jejunium, & afflictio animarum, atque expiatio generalis peccatorum Israelitarum. Solemne illud Festum Expiationis Hircus duobus peragebatur, de quibus forte decernere debuit Pontifex, uter Deo sacrum piaculari fieri, uter in solitudinem populi peccatis, & maledictis onustus, eaque de causa dictus *Hircus Emissarius*, ablegari deberet? sicut legitur Lib. Levitici cap. 16. *Festum Tabernaculorum*, seu *Scenopægiæ* die decima quinta mensis *Tisri*, & sex diebus sequentibus celebrandum Israelitis instituit Deus in memoriam peregrinationis Israelitarum in Deserto, & habitationis in tentoriis, & hæc de causa olim Judæi in Tabernaculis e frondibus, & ramis arborum contextis sub dio, per septem dies habitabant. *Festum Cætus*, seu *Collectæ*, celebrandum Deus indixit octava die Festi Scenopægiæ, seu Tabernaculorum, & erat illius prioris Festi quasi complementum. Sed duo solemniora erant apud Judæos Festa, videlicet *Azymorum*, seu *Paschatis*, & *Pentecostes*. Festum Azymorum seu Paschatis, incipiebat a secundis Vesperis diei 14. mensis *Nisan* in Æquinoctio verno, & in his secundis Vesperis ejusdem mensis comedeatur Agnus Paschalis in memoriam liberationis a servitute Ægyptiaca. *Festum Pentecostes* die quinquagesimo post Pascha celebrabatur ad offerendas primitias frugum. Eadem die quinquagesima post Pascha, *Moyse* Legem recepit a Deo in monte Sinai. Hisce septem temporalibus Festis Judæorum addunt nonnulli aliam Festivitatem, quam dicunt in Veteri Lege continuam fuisse, *Oblationem* videlicet *jugis sacrificii*. Singulis quippe diebus (sicut præceptum est lib. Num. cap. 28. v. 3.) immolari debeant in holocaustum sempiternum duo Agni immaculati; unus offerri debebat mane, & alter ad vesperam. Sacrificium matutinum fiebat, cum sol collustraret orientalem plagam. Sacrificium vero vespertinum offerebatur ubi primum umbra porrigebatur. At, oblationem istam *jugis sacrificii* inter Festa Hebræorum locum

non habuisse probabilius censent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. Video multas fuisse apud Israelitas solemnitates, in quibus potissimum varia Deo offerebantur sacrificia. Sed nihil adhuc dixisti de Sacramentis, quæ extabant in Veteri Lege.

M. Sacramenta, quæ extabant in Veteri Lege, sunt isthæc: primo, *Circumcisio*, quæ a Deo instituta est cap. 17. libri Genesis, ejusque præceptum Patriarchæ *Abrahamo* datum, ab eoque, sive in seipso, sive in *Ismaele*, filio suo, & in servis omnibus, executioni mandatum, sicut ostendimus in Colloquiis nostris in Historiam secundæ Mundi Ætatis. Alterum Veteris Legis Sacramentum erat *Consecratio Sacerdotum*, cujus ritus præscribitur a Deo cap. 29. lib. Exodus. Tertium Veteris Legis Sacramentum erat *manducatio Agni Paschalis*, cujus convivium erat figura. Sacrosanctæ Eucharistiæ. Quarto, *Oblatio Viæimarum*, *Ejus Panum Propositionum*, seu aliorum *Panum*, *Carniumve consecratarum*, ad Sacramenta Veteris Legis pertinebant. Denique, *Purificationes*, & *Lustrationes*. Sacramenta erant in Veteri Lege ad removenda divini cultus impedimenta, seu ad legales immunditias abstergendas, a Deo instituta: Immunditiæ autem legales octo præcipue in Lege recensentur. Prima immundities, erat puerperæ, seu mulieris, quæ pepererat, cap. 12. libri Levitici. Altera immunditiæ species, erat immunditia feminæ menstruæ, seu quæ, mense redeunte, sanguinis fluxum patiebatur, sicut legitur cap. 15. lib. Levitici. Tertia immunditiæ species, erat immunditia hominis continuo pene seminis fluxu laborantis, uti legitur eodem in capite libri Levitici. Quarta immunditiæ species, erat immundities concubitus conjugalis. Quinta immunditiæ species, erat immundities somni, seu nocturna pollutio. Sexta immunditiæ species, erat lepra. Septima immunditiæ species, erat immundities funeris, ab iis contracta, qui mortuorum corpora, sepulcra, vel ossa tetigissent, aut eorum tentoria vel domos ingressi fuissent, vel exequias

prosecuti, sicut habetur cap. 29. lib. Numerorum. Octava immunditiæ species, erat immundities contactus, quam contrahebat quicumque, qui personam, vel rem immundam, nolens licet ac fortuito, tetigisset, ut videre est in mox laudato capite libri Numerorum. De his octo immunditiarum legalium speciebus, & de variis ritibus, quibus secundum Legem, mundari debebant, leges *S. Thomæ* 1. 2. Quæst. CII. Art. 5. ad 4. & 5. ubi Angelicus ille Doctor perdocte juxta ac copiose de his disserit.

D. Ut Divinæ Legis, Populo Israelitico per manus *Mosis* traditæ, absolutam possim habere notitiam, superest, ut, post præceptorum Decalogi, quæ sunt naturalia, seu moralia. & præceptorum ceremonialium brevem, sed dilucidam, quam hætenus dedisti, explanationem, nunc sub finem nostri Colloquii pauca dicamus de præceptis ejusdem Legis, quæ dicuntur *Judicialia*, seu *Forensia*, quæque Israelitis ordinabant ad invicem, & ad conservandam Hebræorum Rempublicam erant necessaria.

M. Cum præcepta judicialia, seu forensia, eo potissimum fine fuerint data a Deo, ut ordinarent Populum Israeliticum adinvicem, ideo *S. Thomas* 1. 2. Quæst. CIV. Art. IV. docet, præcepta judicialia Veteris Legis distingui debere juxta quadruplicem ordinem, qui in aliquo Populo inveniri potest. Primus ordo, inquit Angelicus ille Præceptor, est Principum populi ad subditos; Secundus, subditorum adinvicem. Tertius, ad extraneos; Quartus, ad domesticos, sicut patris ad filium, uxoris ad virum, & Domini ad servum. Secundum igitur quadruplicem illum ordinem distinguuntur præcepta judicialia Veteris Legis. Dantur enim in ea quædam præcepta de institutione Principum, de officio eorum, & de reverentia eis exhibenda; & hæc est prima pars judicialium præceptorum. Dantur quædam præcepta spectantia populares, & conives ad invicem comparatos; & hæc est secunda pars Judicialium præcepto-

ceptorum . Dantur etiam quædam præcepta pertinentia ad extraneos , ut de gerendis bellis contra hostes , & de susceptione peregrinorum & advenarum : & hæc est tertia pars judicialium præceptorum . Dantur denique in Lege præcepta quædam attinentia ad conversationem domesticam , nempe de uxoribus , filiis , & servis : & hæc est postrema pars , seu classis præceptorum judicialium Veteris Legis . Hanc præceptorum judicialium Veteris Legis distributionem hic indicasse sufficiat , nam si ejusmodi præcepta vellem in præsentia singillatim explicare , dies me deficeret , & ad multam noctem nostrum protraheretur Colloquium .

D. Cum non possis omnia Veteris Legis præcepta judicialia percensere , eaque singillatim explanare , obsecro te , ut illa saltem in genere perstringas , quo facile possim inde agnoscere , Rempublicam Hebræorum fuisse a Deo institutam , tanquam perfectissimum Reipublicæ ordinatissimæ exemplar .

M. Præcepta judicialia , seu forensia , quibus constabat Respublica Hebræorum , ad hæc revocari possunt , quæ summum hic delibabo . In primis , apud Hebræos , ad dirimendas causas & lites , quæ in eorum Republica emergere poterant , Tribunalia erant ordinaria Triumvirorum , & viginti Triumvirorum , quæ per urbes & oppida erant disposita , præter Magnum Synedrium LXXII. Judicum , quod supremum Tribunal erat , Hierosolymis constitutum . De quibus e Hebræorum Tribunalibus lege librum , quem edidit Seldenus , de Synedriis Hebræorum . Judicibus districtæ a Lege prohibetur , ne munera recipiant , aut his exæcati prosperant iudicium . Uni testi fidem adhibere haud poterant Judices , sed tribus , vel minimum duobus , qui essent probatæ & inculpata vitæ . Nec mulierem propter levitatem , nec servum , propter animos degeneres testem esse licebat . Ad coercendam cupiditatem bonorum temporalium , cautum erat Lege , quæ dicebatur *Agraria* , ut post quinquaginta annos , sive in anno Jubilæo , agri venditi redirent ad veteres Dominos , &

hoc pacto frenabatur cupido impotens augendorum agrorum . Ad amovendam omnem causam bellorum , & seditionum , cohibendamque omnem avaritiam , quæ certis terminis vix ac ne vix quidem circumscribi potest , terminos terræ movere fas non erat . Adversus furtum Leges severæ latæ erant . Argentum furatus duplo mulctabatur , pecudem quadruplo , bovem quintuplo . Mutuum dare ad usuram nemini Hebræorum licebat . Vestimentum , quod oppigneraverat pauper , ante Solis occasum huic reddendum erat , sicut mola , qua cibus paratur . Vitæ civium consultum erat . Nam gravi Talionis supplicio percussores puniebantur , & acerbissimis pœnis animadvertebatur in eos , qui rei homicidii erant . Magus , & qui eum consulebat , lapidabatur . Itemque blasphemus , idololatra , venefici , parentum percussores : qui illicite concubuisset , qui prægnantis sætui nocuerat , qui carnem cum sanguine comederant , morti itidem addicebantur . Involuntariæ cædis reus exulabat usque ad obitum Pontificis . Taurus cornupeta , cæso homine , lapidabatur . Ille , cujus bestia alteri nocuisset , tenebatur damnum sarcire . Qui non erat par restituendo , aut solvendo , venibat . Lex lata erat adversus foradones , qui se data opera Eunuchos reddebant , sicque magnum Reipublicæ nocumentum inferebant . Virginem , quam quis constuprasset , aut violasset , debebat uxorem ducere ; sed si virgo desponsata , talis non fuisset reperta , ultricibus flammis addicebatur . Mulier de adultério suspecta , aquas , quas *Zelotypia* appellat Scriptura Sacra , bibere cogebatur , quas cum potasset , si revera esset adultera , in Templo marcebat : sed sedem *Zelotypia* aquæ mulieribus de adultério falso accusatis minime nocebant . Licebat Hebræis plures habere uxores , & quas vellent , repudiare , dando illis libellum repudiij , quod Hebræi ad duritiem cordis erat indultum , ne , sicut sæpius fieri assolet , ab odio & ira inflammati in uxores , quarum mores & contubernium ferre minime poterant , ferro & veneno se ab illis divellere tentarent .

vent. Ne deficerent familiæ, & ut possessiones apud cognatos sartæ testæ permanerent, mulierem, cujus maritus, needum susceptis liberis, mortuus erat, tenebatur frater mariti defuncti in uxorem ducere. Si quis servum proprium, servamve percussisset, & ex eo ictu obiisset, reus in iudicio fiebat. Si quis servo oculum aut dentem excussisset, servus in libertatem vindicabatur. Si quis delictum lacum non cooperuisset, pecusque in lacum cecidisset, pretium pecudis domino dare debebat. Si depositum permisit, is, penes quem depositum fuerat, jurare adtingebatur, nihil se dolo egisse. Si quis se pecudi miscuisset, morti tradebatur. Præcipiebat insuper Lex, viduam & orphanos non esse premendos, pauperem debitorem non perurgendum, Principem populi non increpandum; primogenita omnia Deo offerenda; carnem, a fera captam, non edendam; inimici pecus ad dominum reducendum; adventum benigne excipiendum; fructus septimi anni non metendos, sed egenis & pauperibus relinquendos. Sontes pro meritis cedebantur, videlicet diversis suppliciorum generibus, quæ erant verberatio, venditio hominis rei, exilium, vivicomburium, crucifixio, seu suspensio in patibulo, portio aquarum, quæ *Zelotypia* dicebantur; decollatio, seu abscissio capitis, cujus unicuique in *senſu Joanne Baptista* extat exemplum. His suppliciorum generibus addunt Rabbini strangulationem; sed de hoc supplicii genere nullum extat in Legge Statutum. Præter hæc, quæ hætenus percensui, Legis præcepta, alia data erant populo Hebræo, quæ ad allegoriam quamdam spectare videntur, sic sunt præcepta de non coquendo Hædo in lacte matris, Exodi c. 23. v. 19. de non arando in Bove & Asino, de non induenda veste, quæ lino & lana texeretur, Deuteronomii cap. 22. v. 10. & 11. de non ferendis in eodem agro diversis seminibus, Levitici cap. 19. v. 19. de non alligando ore Bovis triturantis, Deuteronomii cap. 25. vers. 24. de rejiciendo a contactu cadaveris, Levitici cap. 18. v. 39. & alia id genus præcepta, quorum

Heb. Vet. Test. Tom. II.

rationes, & allegorias cum hic explicare nimis longum esset, consuevit esse, ut domi tuæ legas Doctorem nostrum Anglicum, qui 1. 2. Quæst. CII. Art. VI. in his reconditis & allegoricis præceptorum rationibus explanandis nullum parem, ac secundum habet, nec unquam habiturus est. Hoc unum dumtaxat ex tot præceptis contentis in Legge a Deo per Moysen data Populo Hebræo quæ hætenus cursim expendimus, velim intelligas, quam sancta, & immaculata esset illa Lex; quam bene disposita, & ordinata Respublica Judæorum, & quam puri, piique essent Israelitarum mores, qui vitam suam ad normam illorum præceptorum exigebant atque componebant. Quæ de re si plura desideres, auctor tibi sum, ut legas Anglicum Doctorem loco mox citato.

D. Ad ædes meas festinus redeo, ut me ad proximum, quod perinde habituri sumus, Colloquium præparare, & in hac præfrigida, anni tempestate apricatione, ut igni calefcere possim.

COLLOQUIUM II.

In quo quadam dubia, sive ad Legem Moysaïcam, sive ad Historiam quartæ Mundi Ætatis attinentia, quæ a Theologis vel Scriptura Sacra Interpretibus proponi solent, discutuntur, ac diluuntur.

MAG. **D**ubia, quæ tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes proponere solent, spectant vel Legem Moysaïcam in se consideratam, vel præcepta, quæ continet, seu præcepta Decalogi, quæ sunt præcepta Legis naturæ, & moralia dicuntur, vel pertinent ad præcepta ejusdem Legis ceremonialia, aut judicialia, seu forensia: vel denique attinent ad quædam facta historica, quæ in quarta Mundi Ætate contigerunt. Ut igitur dubia cum Theologorum, tum Scripturæ Sacræ Interpretum, quæ ad quatuor isthæc capita revocantur continentî ordine dirimere possim, propone in primis ea dubia, quæ spectant Legem Moysaïcam in se consideratam.

I

D. Neq

D. Non proponam hic duo dubia, quæ circa Legem Mosaicam movet S. Thomas 1. 2. Quæst. 98. Art. 1. & 2. quorum primum istud est, *Utrum Lex Vetus seu Mosæica, fuerit bona?* Alium, *an Lex Mosæica fuerit instituta a Deo?* Hæc, inquam, duo dubia non proponam, quia in superioribus nostris Colloquiis, juxta doctrinam Angelici Præceptoris, jam ostendisti primo, Legem Veterem, seu Mosæicam esse bonam, quia prohibebat omnia peccata, quæ adversantur rationi, quamvis hæc Lex comparate ad Legem Evangelicam imperfecta dicatur, quia vi sua gratiam sanctificantem non conferebat, sed solum per Fidem in Christum Mediatorem, quem eadem Lex suis Cæremoniis, Ritibus, Sacrificiis, aliisque id genus Documentis venturum declarabat. Secundo, ostendisti, Legem Veterem, seu Mosæicam, esse a Deo institutam, quia tota quanta est, colligit in Christum, & de eo pluribus in locis perhibet testimonium. Quo fit, ut Christus Dominus cap. ultimo Luca, dicat, *Oportet impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me.* Et cap. 5. Joannis: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.* Porro, impossibile est ut Diabolus hanc condiderit Legem quæ homines adducebat ad Christum verum Deum, & Redemptorem omnium hominum, per quem Diabolus expellendus erat, juxta illud Matth. cap. 12. *Si Sathanas Sathanam ejicit, divisum est Regnum ejus.* Nullus itaque dubito, quin Lex Vetus, seu Mosæica, fuerit bona & condita a Deo, ac subinde hinc duobus proponendis dubiis, quibus in præcedentibus nostris Colloquiis abunde scissis satis, lubenti animo hic supersedebim. Tria igitur alia circa Veterem Legem proponam dubia, quæ breviter solvas velim. Primum est, cur Deus Veterem Legem dederit tempore Moysi, & non alio tempore? Alterum est: utrum Lex Vetus soli Populo Hebraico dari debuerit? Tertium est: an omnibus hominibus incubuerit necessitas observandi Legem Veterem?

M. Hæc tria, quæ proposuisti, dubia

non meis, sed Angelici Præceptoris nostri verbis diluam, & ad primum respondeo, conveniens fuisse tempore Moysi Legem Veterem dari, ad superbiam hominum convincendam. De duobus enim homo superbiebat, scilicet de scientia & potentia, quasi ratio naturalis ei posset sufficere ad salutem. Et ideo, ut de hoc ejus superbia convinceretur, permissus est homo regimini sue rationis absque adminiculo Legis scriptæ & experimento dicere potius, quod patiebatur rationis defectum per hoc, quod homines usque ad Idololatriam, & turpissima vitia circa tempora Abraham sunt prolapsi. & ideo post hæc tempora, fuit necessarium Legem scriptam dare in remedium humane ignorantia, quia per Legem est, cognitio peccati, ut dicitur Epistola ab Rom. cap. 5. Sed, postquam homo est instructus per Legem, corripitur est ejus superbia de infirmitate, dum impiere non poterat quod cognoscebat, & ideo sicut Apostolus concludit cap. 8. Epist. ad Rom. Quod impossibile erat Legi, in qua infirmabatur per carnem, misit Deus Filium suum, ut justificatio Legis impleteretur in nobis. Sic perdocte discurrebat Doctor Angelicus 1. 2. Quæst. 98. Art. 6. ubi aliam assignat rationem, quam memini, me alibi insinuasse, videlicet, necessarium fuisse Veterem Legem dari tempore Moysi, quando Lex naturalis obscurari incipiebat propter exuberantiam peccatorum: unde insert sanctus ille Doctor, quod statim post peccatum primi hominis non competebat Legem Veterem dari, tum quia homo non recognoscebat se ea (seu Lege) indigere de sua ratione confusus: tum quia adhuc dictamen Legis nature nondum erat obtenebratum per consuetudinem peccandi. Ad alterum dubium, utrum Lex Vetus soli Populo Hebraico dari debuerit? non minus dilucide respondet S. Thomas 1. 2. Quæst. 98. Art. 4. ubi hæc habet: *Deus igitur & Legem, & alia beneficia specialia illi Populo (seu Hebræo) exhibuit propter promissionem eorum Patribus factam, ut ex eis Christus nasceretur.* Decebat enim ut ille Populus, ex quo Christus nascenturus erat, quoddam speciali sanctitate polleret, secundum illud, quod dicitur cap. 10. Lib. Levitici: *Sancti eritis, quia ego Sanctus sum.* Nec.

Nec etiam fuit propter meritum ipsius Abraham, ut saltem promissio fieret, ut scilicet Christus ex ejus femine nasceretur, sed ex gratuita Dei electione & vocatione.... Si autem quaritur, cur hunc Populum (seu Hebræum) elegerit, ut ex eo Christus nasceretur, & non alium? convenienter respondit S. Augustinus Tractatu x6. in Joannem: Quare hunc erat, & illum non erat, noli velle didicere, si non vis errare. Deus ergo ex speciali dilectione Legem Veterem dedit Populo Hebræo, & non alteri. Hinc Apostolus Paulus cap. 3. Epist. ad Romanos: Quid ergo amplius Judæo? multum quidem per omnem modum, primum quidem, quia cuncta sunt eis eloquia Dei. Et Psalm. 14. dicitur: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestavit eis. Ad ultimum, quod proposuisti Dubium, utrum omnes homines tenerentur Legem Veterem observare? Sic S. Thomas Questionis mox citatæ Art. V. respondit: Dicendam, quod Lex Veteris manifestabat præcepta Legis naturæ, & superaddiebat quædam propria præcepta. Quantum refertur ad illa præcepta, quæ Lex Veteris continebat de Legis naturæ, omnes tenebantur ad observantiam Veteris Legis, non quia erant de Veteri Lege, sed quia erant de Legis naturæ: sed quantum ad illa, quæ Lex Veteris superaddiebat, non tenebantur aliqui ad observantiam Veteris Legis, nisi solus populus Judæorum: cujus ratio est, quia Lex Veteris datus est populo Judæorum, ut quamdam prærogativam sanctitatis obtineret propter recurrentiam Christi, qui ex illo populo nasceretur erat. Quæcumque autem statimuntur ad specialem aliquorum sanctificationem, non obligant nisi illos. Sicque ad quædam obligantur Clerici, qui mancipantur divino ministerio, ad quæ Laici non obligantur. Similiter & Religiosi ad quædam perfectionis obligantur opera ex sua professione, ad quæ Sæculares non obligantur, & similiter, ad quædam specialia obligabatur populus ille, ad quæ alii populi non obligabantur. Habes nunc ex doctrina S. Thomæ, quæ nullam aliam solidiorem desiderare potes, clare soluta tria illa, quæ proposuisti Dubia.

De Ambabus manibus amplector & ex-

ofculor doctrinam S. Thomæ, quæ nihil in vita mihi carius & antiquius unquam erit. Sed dicas mihi, Iohannes, cur Lex Veteris, seu Mosaica, quæ, ut paulo ante dixisti, tanta solemnitate fuit a Deo instituta, tot miraculis ac prodigiis confirmata, tanta religione a vicis, Spiritu Sancto assilata, custodita, quæque tot sæculorum iratu floruit, fuerit tandem a Jesu Christo, Salvatore nostro, rescissa, eliminata, & antiquata? Neque enim intelligere possum, quo pacto hæc Lex, quam bonam esse, & a Deo institutam profiterentur omnes Christiani, rescindendi aliquando debuerit, Deo ipsomet volente atque iubente, quasi is instabilium, ac levium hominum more, consilia mutet.

M. Legem Veterem, seu Mosaicam, adoriente Jesu Christo, vero Messia, a Prophetis prædicto, oblietrandam esse, & in Novam Legem, seu Evangelicam, commutari debere docent sacri Vates. Adverte enim, si placet, Veterem Legem, seu Mosaicam, in monte Sina datam a Deo, & unico Judaico populo datam esse, sicut in superiori Colloquio ostendimus. Porro, Legem alteram Mosaicæ temporibus orituram vaticinatus est Isaias, Gentibus quoque communem, e Jerosolymis & e monte Sion prodeuntem. Quibus Notis quid, nisi Legem Evangelicam intelligamus, a Christo, Salvatore nostro, Jerosolymis datam, a Spiritu Sancto in montem Sion illapso in Discipulos confirmatam, ut universis Gentibus nunciaretur? De Sion exibit Lex, inquit Isaias cap. 2. v. 3. & Verbum Domini de Jerosalem, & iudicabis Gentes, & arguet Populos multos. Hæc, inquam, Lex, quæ post adventum Christi Domini e Jerosolymis, & e monte Sion proditura erat, alia prorsus esse debebat, planeque distincta a Lege Veteri, seu Mosaica, propter multiplicem rationem. Primo, quia Lex Veteris, seu Mosaica data est, ut mox dicimus, in monte Sina: Altera Lex, seu Evangelica, data est Jerosolymis, & in monte Sion. Secundo, quia Lex Veteris unico Judaico Populo data est, nec ad ejus observantiam obligabantur ceteræ Gentes. At, ceteræ Gentes toto orbe diffusæ ad observantiam

Legis, quæ, adventante Christo, Jerolymis promulgari debebat, adstringuntur, quia Christus facis Prophetarum oraculis, quæ hic inferere nimis longum esset pronuntiatus, non Judæos tantum, verum etiam omnes Gentes toto orbe diffusas, & Judaico nomini inimicas, vocaturus erat, & in Fidei, Religionisque societatem adducturus. Tertio, repugnat Legem Veterem potuisse ab omnibus Gentibus observari, tum quod multa tradit præcepta, quæ extra Terram promissam, seu extra Terram Chanaan, observari non poterant. Quis autem credat, universas Nationes per totum, quæ late patet, Orbem dispersas potuisse unieam Chanaanem Terram, lacte & melle fluentem, inhabitare, quod religiosis Legis suæ observatoribus promittebat Moyses? Tum quod etiam in Veteri Lege præceptorum aliqua data sunt ad Judaicum Populum a cæteris Gentibus distinguendum; cuiusmodi est præceptum de Circumfione, quæ ad Judæos à cæteris Gentibus distinguendos fuit primitus instituta, quæque proinde Judæis & Gentibus ex æquo communis esse haud poterat: Tum denique, quia fieri minime poterat, ut universi Orbis populi in unum, Jerolymorum Templum statis temporibus convenirent ad Legis Mosaicæ Sacra peragenda, Sacrificiaque offerenda, quæ alio in loco sine sacrilegio celebrari non poterant. Cum igitur, juxta Prophetarum Oracula, Lex, adventante Christo, Jerolymis promulgari debebat, non quæ Judæis peculiaris esset, sed quæ servari ab omnibus Gentibus posset, necessario dicendum est, hanc Legem Novam, seu Evangelicam, plane discrepare a Lege Veteri, id est, Mosaicæ, quæ Judæis peculiaris erat, & ab universis toto Orbe Gentibus nullo pacto observari poterat. Sed, inquit: *Si Lex Moysis bona fuit, ut in consensu est apud omnes Christianos, cur igitur tandem abrogata & rescissa est?* Bona est, fateor, Lex Veteris, seu Mosaicæ, sed iusto tempore, donec Nova Lex, seu Evangelica succederet. Bona, sed instar pedagogiæ ad rudes animos informandos; atque ita accedente pleni-

tudine temporum perficienda. Bona, sed instar figuræ, atque ita revelata, jamque assurgente veritate, abolenda, atque eliminanda. Bona, sed instar symboli, Christum præfigurantis, atque ita veniente Christo implenda & consummenda. Adveniente itaque Christo Domino, & promulgata Evangelicæ Legge, cessit Lex Veteris, seu Mosaicæ, non secus ac prodita luce cedunt umbræ & evanescent; nec indetamen Lex Veteris magis læsa est, quam si pictæ imagini Regis. Rex ipse vivus succedens, omnium in se oculos deflectat, aut si puer imbecillus progressu temporis grandescat in virum adultum, aut si frondibus & foliis succedat fructus maturus, aut si Lunam & Stellæ Sol exorrens obcuret. Habuit Lex Mosaicæ tempus suum, quod illa typis adumbravit, clarissime Christus toti Orbi præsentavit, quod illa promisit, ipse exhibuit, quod prædixit, ipse gessit, perfecit, adimplevit. Nec idcirco Deus, quovis volente, Lex Veteris, seu Mosaicæ, cessit Legi Novæ, id est, Evangelicæ; consilia mutasse putandus est, quia Deus Legem Veterem ac mente, eoque consilio considerat primum, ut iusto dumtaxat tempore perderetur, & consummata demum Messicæ tempore exoleret. Quo factum est, ut Veteris Lex, seu Mosaicæ, non fuerit immutata, sed potius Dei voluntate adimpleta.

De Cum lex Mosaicæ, sicut in superiori Colloquio commemorasti, non tam implectatur decem præcepta Legis naturæ, seu moralia quæ continentur in Decalogo; verum etiam præcepta ceremonialia & judicialia. Quæro nunc a te, an Lex Veteris, seu Mosaicæ, fuerit tempore Messicæ, id est, Jesu Christi, omnino abrogata & antiquata?

M. Lex Mosaicæ, quantum ad præcepta Legis naturæ, seu moralia, quæ continentur in Decalogo, non fuit abolita, neque cessavit adveniente Christo, immo potius perdurat adhuc quantum ad observantiam illorum præceptorum, & eo in sensu aliquando sacræ Litteræ Legem Mosaicam fore æternam dicunt, quamvis quoad præcepta ceremonialia fuerit dumtaxat

tem.

temporalis, hoc est, duraverit tantum usque ad ortum Messiae, qui caeremonias Veteris Legis non solvit quidem, sed absolvit & adimplevit; & adimplendo allata veritate consummavit, atque figurata ejusdem Legis praecepta ad exitum perduxit, sicut nos jugo praeceptorum caeremonialium & judicialium Veteris Legis liberavit. Hinc inferas, Ritus, Sacrificia, Circumcisionem, Sacerdotium Leviticum, & alia id genus praecepta caeremonialia Veteris Legis penitus desinisse tempore Messiae.

D. Non video, pace tua dixerim, cur Circumcisio, & Sacerdotium Leviticum cessare debuerint tempore Messiae. Nam primo, Circumcisionem perpetuo duraturam promisit Deus cap. 17. v. 12. Libri Genesis, ubi Circumcisionis Ritus Abrahamo praeicipiens, ita loquitur: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, erique pactum meum in carne vestra in foedus aeternum.* Quibus verbis aperte promittit Deus aeternam fore ac perpetuo duraturam Circumcisionem. Secundo, Sacerdotium itidem Aaronicum, seu Leviticum, in Veteri Lege a Deo institutum, aeternum fore, & nunquam abolendum, luculenter *Hieremias* cap. 33. testatur his verbis: *Hec dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum Dei Israel. Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocausta, & incendat sacrificium, & cadat victimas omnibus diebus.* Quae Prophetae verba manifesto indicant perpetuitatem Sacrificii & Sacerdotii Aaronici, seu Levitici. Non video igitur, cur Circumcisio, Sacrificium, & Sacerdotium Aaronicum, seu Leviticum, adveniente Jesu Christo, vero Messia, desinere ac cessare debuerint.

M. Ex eo laudato Scripturae Sacrae Genesis cap. 17. v. 12. testimonio colligere non debes, Deum promisisse Abrahamo, Circumcisionem perpetuo duraturam. Nam, praeterquam quod istud vocabulum, *aeternum*, in sacris Litteris non semper significat durationem omni sine ca-

Hist. Vet. Test. Tom. II.

rentem, seu stricti nominis aeternitatem, sed longum quandoque tempus, seu solum diuturnitatem sonat, ut patet ex eodem cap. 17. v. 8. libri Genesis, ubi Deus de Terra Chanaan dixit Abrahamo: *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tuae, omnem Terram Chanaan in possessionem aeternam, quae tamen Terra Chanaan jam pridem a Judaeis non obtinetur; quamvis, inquam, ex hoc Scripturae Sacrae testimonio, & ex multis aliis, quibus referendis, brevitate ergo, superfedeo, constet, vocabulum istud aeternum, non semper significare perpetuam durationem; certum etiam est, Deum, per haec verba: *Eritque pactum meum in carne vestra in foedus aeternum*, non promisisse carnalem, seu Judaicam Circumcisionem fore perpetuo duraturam, sed duntaxat promisisse foedus istud, quod cum Abrahamo per Circumcisionem, quae erat istius foederis signum, inibat, fore aeternum in semine fideli, quod fidem Abrahami sectaretur. Quod si quaeras, ubi extet illud semen fidele Abrahami, in quo, juxta promissionem Dei, perpetuo durare debebat foedus illud, quod Deus per signum Circumcisionis pepigerat cum Abrahamo? respondebo ipse, istud semen Abrahami fidele non extare amplius apud Judaeos, qui a divino illo foedere sua culpa & iniquitate deciderunt (sicut dicitur Psal. 77. v. 55. *Averterunt se, & non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum praevarium*) sed semen illud fidele Abrahami reperiri apud Christianos, qui non carne, sed spiritu, semen sunt Abrahami ex fide; non ex semore, semen circumcisum mente, non corpore: Non enim, ut ait Apostolus Paulus cap. 2. v. 28. Epist. ad Roman. *qui in manifesto Judaeus est, neque qui in manifesto est Circumcisio, sed qui in abscondito Judaeus est, & circumcisio cordis in spiritu, non in littera, ejus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.**

Quod spectat perennitatem Sacrificii & Sacerdotii Aaronici, seu Levitici, non certe promittit Hieremias nomine Dei istud Sacrificium & Sacerdotium Leviticum habiturum perennitatem ab-

solutam, sed duntaxat certis terminis præfinitam, donec videlicet veniret promissus Messias, seu Jesus Christus, qui Sacrificium & Sacerdotium, Aaronico, seu Levitico, longe perfectius, excellentius, & sanctius instituire debebat. Quod quidem quadruplici momento breviter demonstro. Primo, quia Vates Regius Psalmo 109. quem integrum venturo Messie accommodant Hebræorum doctissimi Rabbini, clarissime pronunciat, Messie Sacerdotium non futurum secundum ordinem Aaronis, in mastatione pecudum constitutum, sed secundum ordinem Melchisedech, qui, sicut legitur cap. 14. lib. Genesis, panem & vinum in Sacrificium obtulit Domino : *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Præterea, Sacerdotium Aaronicum, seu Leviticum, adventante Messia, seu Christo Domino, abolitum iri, ejusque loco aliud instituendum esse Sacerdotium, atque Sacrificium, quod non in aliquo peculiari loco, seu in Templo Hierosolymitano, Deo esset offerendum (sicut Sacrificium Leviticum in hoc Templo necessario offerri debebat, & non alibi) sed ubivis gentium & in universo Orbe, prædixerunt Prophetæ Isaias cap. 19. & Malachias cap. 5. Prior sic habet : *in die illa erit Altare Domino in medio terre Ægypti... Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos, & cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, in muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent*. Alter vero Prophetæ sic inducit Deum loquentem cum Judæis : *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra : Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*. Ex quo vaticinio clare colligitur, tempore Messie institutum iri Sacrificium, Deo per totum Orbem offerendum, subindeque desitutum Aaroni-

cum, seu Leviticum Veteris Legis Sacrificium, quod in solo Templo Salomonico, seu Hierosolymitano, & non alibi poterat offerri. Terrio, multi Prophetæ, quos inter censentur Isaias cap. 1. v. 13. Hieremias cap. 6. v. 20. Amos cap. 5. v. 22. & Micheas cap. 6. v. 7. comminantur Judæis nomine Dei, Sacrificia Levitica, quæ Sacerdotes Veteris Legis offerebant in mastatione victimarum, Boum, scilicet, Agnorum, Arietum, aliorumque id genus animantium, quæ in Libris Moisaicis designantur, tandem aliquando fore a Deo rejicienda : *Ne offeratis ultra Sacrificium frustra ; incensum abominatio est mihi. Neomeniam, Sabbatum, & Festivitates alias non seram, inquit Deus Judæis per Isaiam, Prophetam. Holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestre non placuerunt mihi, ait itidem Deus Judæis per Hieremiam, Prophetam. Quod si obtuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra non suscipiam & vota pinguum vestrorum non respiciam ; ita alloquitur Deus Judæos per Prophetam Amosum. Idem inculcat Judæis Propheta Micheas, dicens : Numquid placari potest Dominus in multis millibus Arietum, & in multis millibus Hircorum pinguum ? Quæ Prophetarum vaticinia aperte innunt, Sacerdotium, & Sacrificium Veteris Legis Leviticum fore duntaxat temporarium, & adveniente Messia repudiatum iri. Postremo, tam Sacerdotium, quam Sacrificium Leviticum omnino cessasse, postquam Tempolum Hierosolymitanum a Vespasiano & Tito, Imperatoribus, solo æquatum est, & incendio consumptum abhinc mille sexcentis & amplius annis, inficias ire haud possunt Judæi. Destructo siquidem Templo Hierosolymitano (in quo solo Judæi poterant Sacrificia Levitica offerre) nullus amplius illis suppetit locus, in quo Sacrificia offerre valeant. Immo, nec Sacerdotes habent, nec deinceps habere possunt, quia post ipsorum dispersionem, suas Tribus usque adeo permixtas & confusas habent, ut Tribum Leviticam, e qua sola Sacerdotes eligi debebant, nullo pacto discernere possint. Patet itaque ex his momentis a me adductis, tam Sacer-*

dotium, quam Sacrificium Leviticum fuisse tantummodo temporarium, nec perpetuum esse debuisse, cum utrumque apud Judæos post adventum Jesu Christi veri Messæ, abhinc mille, & septingentis ferme annis finem plane habuerit, & nullum in Judæorum Synagogis, Sacerdotii, & Sacrificii Levitici, vel minimum relictum sit vestigium. Sed præstat audire S. Chrysostomum, qui Oratio-
ne IV. adversus Judæos de cessatione Sacerdotii, & Sacrificii Levitici sic eleganter disserit: Tribus Levi, sola honorata Sacerdotio, a negotiis ad victum pertinentibus liberata erat, neque præterea quidquam hujus generis exercebant, sed soli Sacerdotio vacabant, ac Decimas accipiebant a toto populo, tum frumenti, tum hordei. Ex his enim rebus illis portionem dabant omnes, & hic erat illis proventus. Nec fas erat ex ulla alia Tribu Sacerdotem unquam fieri. Ex hac enim Tribu factus est Aaron, nimirum de Tribu Levi, ac per successionem illius posteri Sacerdotium accipiebant, neque quisquam unquam ex alia Tribu creatus est. Hi itaque Levitæ Decimas ab illis accipiebant, & sic alebantur. Sed ante Jacob, sub Isaac, sub Abraham, cum nondum esset Moyses, nondum scripta Lex, nondum Leviticum Sacerdotium esset proditum, non Tabernaculum, non Templum esset, non Tribus discreta, non Jerusalem extaret, cum nullus omnino in Judæos rerum principatum occupasset, fuit quidam Melchisedech, Rex idem, & Sacerdos, typus enim futurus erat Christi, cujus & Scriptura meminit. Quum enim Abraham, irruptione facta in Persas, ac fratris filio Loth ex illorum manibus erepto, omnibus spoliis direptis rediret, hostibus virtute devictis, obvium habuit Melchisedechum, qui, ut inquit Scriptura Sacra, obtulit panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altissimi) & benedixit Abrahæ, &c. Si quis igitur Prophetarum existit, quid dicat, quod post Abrahamum, postque Sacerdotium illud Leviticum, & hæc Sacrificia & oblationes exoriturus esset Sacerdos alius, non ex illa Tribu, seu Levitica, sed ex alia, ex qua nunquam creatus est Sacerdos, manifestum est, quod Vetus Sacerdotium, seu Leviticum, cessavit. Aliud autem no-

uum in ejus locum inductum est. Nam si futurum erat, ut Vetus illud, seu Sacerdotium Leviticum, obtineret non secundum ordinem Melchisedech, sed secundum ordinem Aaron, oportuit hoc explicare. Quis igitur hoc dicit? hic ipse (seu Vates Regius Psalm. 129.) qui de Christo disserens, ait: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Ex hoc enim liquet, quod Sacrificium Aaronicum, seu Leviticum, finem acceperit, & aliud in ejus locum inductum sit multo melius ac sublimius. Hoc autem evictò, simul & aliud in confesso est, quod alius etiam vite status Sacerdotio congruens, simul inducendus esset, neque non Legislatio melior, nimirum nostra. Quod sane Paulus demonstrans dicebat: Translato enim Sacerdotio, necessario fit & Legis translatio, Epist. ad Hebræos cap. 7. v. 12.

D. Templum Hierosolymitanum jampridem ab Imperatoribus Vespasiano, & Tito fuisse destructum, plane sciebam, sed utrum Deus præcepit Judæis, ut in solo Templo Hierosolymitano Sacrificia offerrent? Et utrum etiam Templum Hierosolymitanum, quod destructum est, denovo instaurandum sit; necne? obsecro te, ut paulo uberiori explicatione ostendere haud graveris.

M. Deum præcepisse Judæis, ut in solo Templo Hierosolymitano Sacrificia offerrent, tribus momentis breviter evinco. Primo Moyses cap. 16. v. 4. & 5. Lib. Deuteronomii Populum Israeliticum sic alloquitur: Non poteris immolare Phasæ, seu Pascha, in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi; sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi. Locum autem illum, quem ad oblationem victimarum, & ad celebrandas solemnitates selegit Deus, fuisse Templum Hierosolymitanum negare haud possunt Judæi. Præterea, Deus in Lege Moisaica præcepit Israelitis, ut ter in anno onine masculinum appareret in conspectu Domini, in loco, quem elegerit, scilicet in Templo Hierosolymitano, & c. 15. libri Levitici præcepit etiam Deus, ut qui profluvio seminis laboraret, qui lepra contaminatus esset, quæ menstruo Ru-

ut teneretur, vel quæ peperisset, offerret in Templo Sacrificia. Vides Legem a loco vim habere, ac subinde perspicuum esse, ne Sacerdotium quidem & Sacrificium Leviticum esse posse, cum non amplius exister Tempulum Hierosolymitanum, in quo solo Sacrificia poterant offerri. *Quemadmodum enim fieri non potest, ut ait S. Joannes Chrysostomus Oratione IV. adversus Judæos, ut Imperator sit, si non sit exercitus, aut diadema, non purpura, non alia, quæ Regnum commendant, comprobantque; ita neque sacrificus esse potest sublata hostia, veita oblatione, sanctis conculcatis, toto rerum statu abolito. Nam his rebus constabat Sacerdotium, seu Leviticum. Denique, ipsumet Judæi, ut refert idem sanctus Doctor Oratione 3. adversus Judæos, fassi sunt sub Juliano, Imperatore Apostata, se non posse extra Civitatem Hierusalem, Templumque Hierosolymitanum, offerre Sacrificia. At enim, cum Imperator ille Julianus, qui Imperatores omnes superavit impietate, vocaret Judæos ad sacrificandum Idolis, & ad suam impietatem pertrahere conaretur, professi sunt illi, fas sibi non esse extra Civitatem Hierusalem immolare victimas, totamque Religionem Judaicam ab his violari, qui sacrificant in terra aliena. Quapropter, impio Juliano dixerant Judæi: Si vis nos videre sacrificantes, redde nobis Civitatem, restitue Templum, exhibe nobis Sancta Sanctorum, colloca aram, & sacrificabimus nunc, quemadmodum olim. His verbis Judæi, ad omnia obsecrati, obsecrabant ac supplicabant, ut nequissimus Imperator Julianus una cum ipsis susceperet, & aggrederetur instaurationem Templi. At, ille scelestus Imperator & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium, viros, Primates, & artifices undique accersivit, nihil non fecit, nihil non tentavit, sperans fore ut Christi sententia frustaretur, quæ non patitur Templum illud instaurari. Sed ad nihilum recidit flagitiosus illius Imperatoris consilium. Nam, simul atque tentasset sacrilegi illius Ministri hunc impium conatum, multamque terram exhaustissent, & jam jactis fundamentis, restaret*

ut structuram aggredierentur, protinus ignis exiliense fundamentis excussit multos, & intempestivam pertinaciam interrupit. Hæc ubi rescivit perditissimus Imperator, quamquam tanta vefania deditus esset huic negotio, veritus tamen ne ultra progressus, in suum ipsius caput ignem accerferet, desistit. Huic tamen insigni prodigio S. Joannes Chrysostomus, loco mox a me citato, luculentissimum istud perhibet testimonium: *Hujus rei nos omnes testes sumus, nostra enim ante hac non ita pridem acciderunt. Hoc autem stupendo prodigio Deus palam ostendere voluit, quod, quemadmodum ea, quæ decrevit, voluitque manere, nullus homo potest demoliri, ita quæcumque destruxit, vultque manere disrupta, nullus unquam hominum poterit instaurare. Deus autem per suos Prophetas omnem spem reedificandæ Civitatis Hierosolymæ, & Templi Hierosolymitani instaurandi penitus ademit. Sic enim Isaias cap. 25. v. 2. Deus affatur: Posuit Civitatem, idest, Jerusalem, in cumulum, & urbem sortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit civitas, & in sempiternum non edificetur. Hieremias c. 19. vers. 11. Hac dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut coneritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari. Propheta Amos cap. 5. v. 1. ait: Audite verbum istud, quod levo super vos plantum: Domus Israel cecidit, & non adjiciet, ut resurgat: Virgo Israel projecta est in terram, & non est qui suscitet eam. Denique Propheta Daniel cap. 9. v. 26. hæc habet: Et Civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus, cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet Hostia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabis desolatio. Omnem igitur spem Deus miseris Judæis ademit destructæ Civitatis Hierusalem reedificandæ, & instaurandi Templum Hierosolymitanum, quod in sempiternum non edificandum prædicat Isaias: Non ultra instaurandum*
Hic-

Hieremias : *Non erigendum , ne suscitandum* Amosus : *perpetua demum atque ad finem usque duratura desolatione dissipationum* vaticinatus est Daniel .

D. Sed , numquid isti Rabbinī , qui nunc præsunt Synagogis Judæorum , Sacrorum curam habent , & Populum ad preces ac conciones vocant , vere & proprie dici & appellari possunt Legis Mosaicæ Sacerdotes ?

M. Isti Rabbinī nullo pacto sunt , nec appellari possunt Legis Mosaicæ Sacerdotes , idque S. Joannes Chrysostomus ex Ritibus , quibus olim Sacerdotes Legis Mosaicæ consecrabantur , eleganter ostendit in Oratione tertia adversus Judæos , ubi Judæum sic alloquitur . „ Dic mihi quālis est apud vos Sacerdos , cum non sit „ vetus illud oleum , neque quidquam „ omnino veteris sanctimonie ? Dic , inquam , mihi , qualis Sacrificus , cum non sit Sacrificium , neque Altare , neque Cultura ? Vis tibi recitem Leges de Sacerdotio , quomodo solent olim consecrari , ut intelligas , quod qui apud vos dicuntur Patriarchæ , non sint Sacerdotes , sed per simulationem Sacerdotum agant personam , nec aliter ludant , quam histiones in scena , immo , ut verius dicam , nec sustinere possint Sacerdotum personam ? non dico juxta veritatem , verum ne juxta simulationem quidem Sacerdotii . Excute igitur , recordare quomodo tum Aaron factus sit Sacerdos , quot hostias pro illo immolavit Moyses , quot pecudes prostraverit , quomodo illum laverit , quomodo illum unxerit extremum auriculæ , manum dexteramque , in Sancta Sanctorum introduxerit . Post hæc , jussit præscripto septem dierum numero manere intus . Quin potius operæ pretium est audire verba illorum : *Hæc , inquit , unctio Aaron , & unctio filiorum ejus , & dixit Dominus ad Moysen , dicens : Assume Aaron & filios ejus ; & stolas , & unctiois oleum , & vitulum pro peccato , & arietem , & convoca Synagoga ad ostium Tabernaculi Testimonii . Et dixit Moyses universa multitudini congregatæ sermonem , quem mandaret Dominus , & postquam applicuisset eos (dicendum est enim compendio , pergit S. Joannes Chry-*

sostomus) lavit eos Moyses aqua , induit tunicam , cinxit zona , induxit ependytem , imposuit humerale , præcinxit illum , seu Aaronem subtrinxit , imposuit rationale , imposuit declarationem & veritatem , & mitram imposuit capiti illius , & super mitram laminam auream ; deinde , sumpto oleo conspersit Altare , & sanctificavit illud , & vasa , & basim sanctificavit ex eodem , & effudit ex eo in caput Aaron , & filias illius similiter fecit , & adduxit vitulum . Cum autem occidisset eum , postquam Aaron , suique filii imposuissent manus , sumpsit de sanguine , & imposuit cornibus Altaris , & purificavit Altare , & sanguinem effudit in basim , & sanctificavit illud , ut propitiaret super illud . Deinde , posteaquam quædam ex his mactasset , alia foris , alia intus , adduxit rursus alium arietem , & ipsum immolavit in holocaustum , & iterum induxit arietem consummationis , & rursus , Aaron cum filiis imponente manus , occidit , rursusque sumens de sanguine ejus , super extremum auriculæ Aaronis dextræ , & extremum manus dextræ , & super extremum pedis dextri , simili modo fecit & filiis illius . Deinde , sumens hostias imposuit manibus Aaronis & filiorum ejus , ac sic obtulit . Et sumpro sanguine , rursus ex oleo conspersit super Aaronem , & stolas illius , & super filios ejus , & super stolas eorum , & sanctificavit eos , & jussit coqui carnes in atrio Tabernaculi Testimonii , illicque eis vesci , & ab ostio Tabernaculi Testimonii , ne egrediamini , inquit , dies septem , donec impleatur dies ordinationis vestræ . Septem enim diebus consummabit manus vestras , ut propitiatur pro vobis . Cum igitur his Ritibus (concludit S. Joannes Chrysostomus) legitime initiatus sit Aaron , his purificatus , his sanctificatus , per hæc placaverit Deum , nihil autem eorum nunc apud Judæos fiat , neque victimæ , neque holocaustum , neque sanguinis aspersio , neque olei inunctio , nec adit Tabernaculum Testimonii , neque ad præfinitum dierum numerum sedeatur intus , profecto palam est , quod Sacerdos nunc apud istos (seu Judæos) impurus sit ac nefastus , illegitimus ac pro-

prophanus. Denique, quod non propitiet, sed provocet. Etenim, si non poterat aliter Sacerdos consecrari, nisi his Ritibus, omnino necesse est, totum Sacerdotium illorum non consistere. Si ad hunc modum olim Sacerdotes creabantur, nunc lusus meri sunt, risuque, quæ fiunt apud Judæos omnia, pudor, cauponatio, plenaque immensæ impietatis. Hæc & alia similia habet S. Joannes Chrysostomus Oratione 3. *adversus Judæos*, ex quibus liquet, Sacerdotium & Sacrificium Leviticum, nec non Cæremonias Legales, adveniente Jesu Christo, desisse, nullumque amplius apud Judæos extare Sacerdotem.

D. Legem Mosaicam ad coruscantem Evangelii lucem evanuisse, & in ejus locum Legem novam, seu Evangelicam, suffectam esse probe nunc intelligo. Sed rem mihi gratissimam facies, si velis hic præcipua illa indicare capita, in quibus Lex Vetus, seu Mosaica, in Præceptis moralibus comparate ad Legem Novam, seu Evangelicam, vulgo dici solet imperfecta.

M. Præcipua capita, in quibus Lex Mosaica in Præceptis moralibus comparate ad Legem Evangelicam dicitur imperfecta, refert Evangelista *Matthæus* cap. v. ubi describit Sermonem a Christo Domino in monte habitum, qui complectitur summam perfectionis Christianæ, seu potissima capita Christianæ Ethices, Judaica multo præstantioris. Hæc autem capita breviter hic indicare sufficiet, ut inde nullo negotio intelligas, quantum Lex Evangelica, a Christo Domino instituta, perfectione antecellat Mosaicæ Legi etiam in Præceptis moralibus, quæ continentur in Decalogo. 'n primis, Christus Dominus in laudato Sermone, volens Discipulos suos ad perfectam pietatem informare, sic eos alloquitur. *Nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in Regnum Cælorum*. Quasi Christus diceret Discipulis suis: ut autem intelligatis, quantum intersit Judeum inter & Christianum, illud assero vobis, si præstiteritis quidquid præscribit Lex Mosaica, quidquid præstant Pharisæi, qui nunc habentur, ac sibi videntur

absolute cujusdam justitia, & si nihil adjeceritis perfectius, adeo non eritis magni in hac protectione, ut ne aditus quidem dandus sit ad Regnum Cælorum. Quibus verbis Christus Dominus non solum redarguit aliquos carnales Judæos, qui culta duntaxat externo, & absque quidem pietate Deum colentes, in sola observatione Cæremoniarum Legalium justitiam, spem ac fiduciam suam reponebant, sed etiam damnat superbiam Phariseorum, Scribarum, ac Legis peritorum, qui, propter Legis observationem, vana ostentatione gloriantes, sibi vindicabant opinionem eximie cujusdam sanctimonie apud homines, cum tamen Deo, qui non faciem intuetur, sed cor, displicerent: quia cor habebant inani gloria vitiatum, dumque hic captabant inane præmium, frustabantur eo, quod solum erat expectandum. Ab hac peste, quæ per cuniculos quosdam irrepens, clanculum insidiatur etiam iis, qui in virtutis studio aliquo usque progressi videntur, monet Christus Discipulos: suos ut sedulo caveant, eosque etiam atque etiam adhortatur ad internum Dei cultum, ad veram justitiam & perfectionem, quam sola Lex Evangelica dare potest. Secundo, Christus dicit Discipulis suis: *Audistis, quia dictum est antiquis; non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio*. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Quibus verbis innuit Christus Dominus, Judæum quidem Legi Mosaicæ fecisse satis, si neminem occidat; at, Christianum non solum peccare contra Legem Evangelicam si aliquem occidat: sed si fratri suo irascatur. Quod si autem, ut est humanæ naturæ imbecillitas, inciderit offensæ non nihil inter fratres, jubet Christus, ut rebus omnibus omissis, etiam relicto munere quod ille, qui fratri suo intulit injuriam, jam Altari vicinus, Deo adornaret offerre, abjecta omni cunctatione, is, qui offendit fratrem suum, domum illius properet, detque operam, ut ante omnia faciat cum fratre suo amicitiam, eoque confecto, redeat ad Altare, peracturus Sacrificium suum. Tertio, Christus Dominus in eodem capite

quinto *Matthæi* prohibet libellum repudi, per quem Lex Mosaica permittebat ut maritus offensus aliquo conjugis vitio, eam arbitrato suo dimitteret, ne quid committeretur sceleratus, puta ne veneficium, aut homicidium perpetraretur. Vult autem Christus, ut matrimonium sit indissolubile, nec unquam fas sit marito, vivente legitima conjuge, alteri nubere. Quarto, Lex Mosaica vetabat quidem perjurium, sed non juramentum: Christus autem præcipit Discipulis suis ut eorum sermo sit: *Est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est*. Quinto, Christus abolebat poenam talionis, quam Lex Mosaica indulgebat, ne longius æquo procederet ultio: *Audistis, quia dictum est antiquis: oculum pro oculo, dentem pro dente*: docetque Discipulos suos, nullam pro quamlibet atrocibus injuriis omnino vindictam esse reposcendam, nec ullum maledictum maledicto, nec damnum damno, nec injuriam injuria retaliandam; adeo ut, si quis alapam impegerit in maxillam, quæ quidem contumelia vulgo videtur intolerabilis, tantum absit ut illi regeras alapam, ut alteram potius maxillam illi cædendam præbeas, malisque duplicatam perpeti injuriam, quam referre talionem. Denique, ut præteritam alia sanctissima præcepta, quæ in hoc capite quinto *Matthæi* tradit Christus Dominus, & quibus Legem Mosaicam in præceptis moralibus perficit; hoc unum duntaxat proferam, quo Discipulis suis præcipit dilectionem inimicorum: *Audistis, inquit Christus Discipulis suis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*. Hæc sunt sanctissima præcepta, quibus Christus Dominus præceptis moralibus Legis Veteris, seu Mosaicæ, maximam addidit perfectionem, & in eo sensu intelligendus est Christus, dum in eodem capite *Matthæi* ait: *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem aut Prophetas, non veni solvere, sed adimplere*. Quasi diceret Christus: nequaquam

in hoc veni, quo vel Legem Veterem reddam dilutiorem, vel abrogem novis præceptis. Quin potius, ideo veni, ut Legem absolvam ac perficiam. Nihil enim illa præcipit quod hætenus a me observatum queri possint Judæi. Quod si, luce prodita, cedunt umbræ, si jam factis adimpletum est, quod Prophetæ futurum prædixerunt, nihil Legi derogatur, sed potius accedit perfectio. Quod illa promissit, nunc exhibetur, quod prædixit, geritur, quod adumbravit, omnium oculis exponitur, & gratia, ac salus æterna, quam ex se dare non potuit, nunc ad plenum præstatur.

D. Sanctissima isthæc præcepta, quibus Christus Dominus præceptis moralibus Legis Mosaicæ novum decus conciliavit, majoremque addidit perfectionem, prono capite veneror & adoro, nec possum, quin imprecor quibusdam modernis Casuistis, qui castissimam moralem Jesu Christi doctrinam mille distinctunculis, & innumeris corruptelis, ad excusandas excusationes in peccatis, depravare pro viribus tentant. Ast, ut candidè dicam, nullo pacto ferre possum, nonnullos laxioris moralis doctrinæ Theologos, quos non pudet asserere, Christianos in Lege Evangelica non obstringi ad præceptum de dilectione Dei, eosque salutem æternam consequi posse, etiamsi nullum sive in principio, sive in decursu, sive in fine vitæ mortalis actum dilectionis Dei exercuerint. Ex quo errore sequitur, Legem Novam, seu Evangelicam esse imperfectiorem Lege Veteri, seu Mosaicæ, in qua, ut antea observasti, Deus Judæis istud præceptum lib. Deuteronomii cap. 6. ver. 4. & 5. observandum imposuit dicens: *Audi Israel: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*. Quamvis autem hunc laxiorum Casuistarum errorem hic retulisse, abunde confutasse sit, maximam tamen apud me inibis gratiam, si illius præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica necessitatem ad salutem æternam assequendam, non te pigeat breviter hic adstruere.

M. Hanc quæstionem de necessitate præ-

præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica ad consequendam vitam æternam non aliter decidere volo , quam ex disertis verbis ipsiusmet Christi Domini : *Ecce quidam Legisperitus* (ait S. Lucas cap. 10. v. 25. & seq.) *surrexit tentans illum*, seu Christum, & dicens : *Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?* Adverte, si placet, hunc Legisperitum non quævisse a Christo, quid utile esset, sed quid necessarium esset ad vitam æternam consequendam ? Quid igitur ad hæc Christus ? *In Lege quid scriptum est*, inquit, *quomodo legis?* Ille respondens dixit : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & omni mente tua; & proximum tuum tanquam te ipsum.* Hanc istius Legisperiti responsionem confestim Christus approbavit his verbis : *Recte respondisti, hoc fac & vires.* Rursus, *Luce* cap. 7. v. 47. Christus concedens, *Maria Magdalena*, veniam peccatorum, ait *Simoni*, Phariseo, qui eum convivio exceperat : *Propter quod dico tibi : Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum: cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Audisti Christum Dominum commendantem præceptum de dilectione Dei tanquam necessarium ad habendam remissionem peccatorum, audi nunc Apostolum Paulum, dicentem *Anathema ei, qui non amat Dominum Jesum Christum* : Audi denique S. Joannis, quem Christus amabat plurimum, gravem in non amantes comminationem : *Qui non diligit*, inquit, *manet in morte.* Sed hæc sufficere debent ad resellendos illos, qui his remissionem peccatorum, & vitam æternam promittunt, qui nunquam fecerint quod Christus ejusque Discipuli ad veniam delictorum, & ad consequendam vitam æternam necessarium docent. Quod si præterea scire velis modum, quo Deus a nobis diligendus est, discite illum ex duobus Ecclesiæ Doctoribus, omni exceptione majoribus, *Augustino*, & *Thoma*, quorum prior lib. 1. *De Doctrina Christiana* cap. 22. hæc habet. *Hæc enim regula dilectionis divinitus constituta est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum: Deum vero ex toto corde, ex*

tota anima, & ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in eum conferas, a quo habes ea ipsa, quæ confers. Cum autem ait, *toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ rationem relinquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui: sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit.* Alter Ecclesiæ Doctor, seu S. Thom. modum, quo Deum diligere debemus, in hoc constituit, quod omnes actiones nostras in Deum virtualiter referamus. Sic enim Angelicus ille Præceptor Opusc. 18. loquitur: *Hujus divine dilectionis perfectio datur homini in præcepto. Primo quidem ut omnia in Deum referat, sicut in finem, sicut Apostolus dicit 1. ad Corinth. c. 10. sive manducatis, vel bibitis, vel quid aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite: quod quidem impletur, cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinat, & per consequens omnia, quæ per se ipsum agit, virtualiter ordinantur in Deum. Idem scipius docet Angelicus ille Præceptor, sed præsertim in Quæstionibus disputatis, Quæstione de Claritate, Artic. II. in Responsione ad 3. sibi propositum Argumentum, ubi hæc habet: *Ad tertium dicendum, quod aliud est referre habitualiter in Deum, & aliud virtualiter. Habitualiter enim refertur in Deum, & qui nihil agit, nec qui actualiter aliquid intendit, ut dormiens, sed virtualiter aliquid referre in Deum, est agentis propter finem ordinantis in Deum. Unde habitualiter referre in Deum non cadit sub præcepto charitatis, cum hoc nihil aliud sit, quam habere Deum ultimum finem. Hunc igitur Deum diligendi modum, quem præscribunt duo illi sancti Patres, quorum doctrina non deficit in æternum, ultro & secure amplectere, & quam longissime recedere a nefariis corruptelis, a Sede Apostolica damnatis, quibus non ita pridem mollicies quidam Theologi maximum de dilectione Dei præceptum, & ad salutem adipiscendam omnino necessarium, penitus abolere, vel ejus necessitatem elevare, restringere, atque infirmare moliti sunt. Sed, apage ejusmodi**

modi Scriptores, perfectioni Legis Evangelicæ, & castissimæ doctrinæ Morali Jesu Christi tam aperte adversantes.

D. Superius ostenditi, cæremonias Veteris Legis cessasse in adventu Jesu Christi, veri Messie. Sed si id ita sit, occur, quæso, Christus Dominus tanta cum sedulitate cæremonias Veteris Legis observavit? Fuit quippe circumciscus, purificatus est, observavit Sabbata, Agnum Paschalem comedit, Templum frequentavit, jejunavit, baptizatus est; verbo dicam, Christus Dominus, quamdiu vixit, omnes Veteris Legis cæremonias ad summus juris apices observavit. Non igitur in adventu Christi cessarunt cæremonie Veteris Legis.

M. Non præcise in adventu Christi, sed in ejus Passione ac morte cessarunt, finemque habuerunt cæremonie Legales Veteris Legis, quod factum est, ut Christus Dominus toto durante vitæ suæ tempore, eas ad amussim observaret, quia illas adimplere debebat, sicut ipsemet testatur c. 5. *Matthæi*, dicens: *Amen quinque dico vobis, donec transierit caelum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a Legge donec omnia fiant.* Hanc etiam rationem affert Angelicus Doctor 1. 2. Quæst. CIII. Art. 3. in Resp. ad 2. Argumentum. Ideo enim, juxta sanctum illum Doctorem, Christus omnes Veteris Legis cæremonias observavit, quia, *eo predicante, & miracula faciente, currebant simul Lex & Evangelium*, jamque Mysterium Christi erat incohatum, sed nondum consummatum. At, Mysterium Redemptionis generis humani completum fuit in Passione Christi: unde tunc Dominus dixit: *Consummatus est*, ut habetur c. 19. *Joan.* & ideo tunc totaliter debuerunt cessare Legalia, quasi jam veritate eorum consummata, in cujus signum, in Passione Christi velum Templi legitur esse scissum, *Matthæi* c. 27.

D. Sæpius a te audivi, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, & Veteris Legis cæremonias adumbrasse ac præfigurasse Christum venturum, necdum expolitum in hi, quo pacto illum præfigurarint?

M. Quamvis certum sit, Deum hæc omnia Veteri Legge instituisse ad abu-

lendam Idololatriam, ad conservandam divinorum beneficiorum memoriam, ad excellentiæ divinæ sensum animis hominum altius infingendum, ad designandam dispositionem mentis, Dei cultoribus necessariam, ad superbum populum jugo difficillimo subigendum, eumque rudem ac lascivientem severi veluti Pedagogi disciplinæ subjeiendum: recte tamen docet S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. II. præter has causas, seu rationes, quæ sunt litterales, alias rationes mysticas assignari posse, cur Deus tot Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, & Cæremonias in Veteri Lege instituerit, videlicet ad Christum, & ad ejus sacra Mysteria delineanda & figuranda, ad Populi Christiani mores instituendos, & ad statum futuræ gloriæ designandum. Longior proferreilem, si hic percellere vellem omnes causas, seu rationes litterales, quas perdocte expendit S. Thomas, institutionis a Deo factæ Sacrificiorum, Sacramentorum, Fædorum, Rituum, & Cæremoniarum Veteris Legis. Ne igitur in immensum diffundar, horum omnium institutionis causas dumtaxat proferam mysticas, ob quas collimabant in Christum venturum, eumque præfigurant, ut inde facilius intelligas, hæc omnia, tametsi a Deo in Veteri Lege instituta, definire, finemque habere debuissent, quando, consummata illorum veritate, in Cruce mortuus est Christus Dominus, totumque Redemptionis generis humani aimpletum est Mysterium. In primis S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. II. ibi inquit, *utrum possit assignari conveniens ratio cæremoniarum, quæ ad Sacrificia pertinent?* docet, & rationes præceptorum Veteris Legis dupliciter accipi posse: uno modo ex ratione cultus divini, qui erat tempore illo observandus: & rationes illæ sunt litterales, sive pertineant ad vitandum Idololatriæ cultum, sive ad rememoranda aliqua Dei beneficia, sive ad insinuandam excellentiam divinam, vel etiam ad designandam dispositionem mentis, quæ tunc requirebatur colentibus Deum. Alio modo possunt eorum rationes assignari, secundum quod ordinantur ad figurandum Christum, & sic habent rationes figurales & mysticas, sive accipiuntur ex ipso Christo & Ecclesia, quod pertinet ad allegoriam: sive ad mores Populi Christiani, quod pertinet ad mor-

mortalitatem: *sive ad statum futuræ gloriæ, prout in eam introducimur per Christum, quod pertinet ad analogiam.* Id postquam præmisit S. Thomas, assignat in Articulis sequentibus tam rationes litterales, quam mysticas caeremoniarum, quæ pertinent vel ad Sacrificia, vel ad Sacramenta, vel ad delectum ciborum, & alium aliarum Observantiarum caeremonialium Veteris Legis. Causam, seu rationem mysticam, cur voluerit Deus in Veteri Lege instituire Sacrificia, eorumque caeremonias, tradit Angelicus Doctor Art. 3. jam citatæ Quæstionis, his verbis: „ Inter omnia dona, quæ Deus „ humano generi, jam per peccatum „ lapso, dedit, præcipuum est, quod „ dedit Filium suum: unde dicitur Joa- „ nis cap. 3. Sic Deus dilexit mundum, „ ut Filium suum unigenitum daret, ut „ omnis qui credit in eum, non pereat, „ sed habeat vitam æternam: & ideo „ possimum Sacrificium est, quo ipse „ Christus se ipsum obtulit Deo in odo- „ rem suavitatis, ut dicitur cap. 4. Epi- „ stolæ ad Ephesios. Et propter hoc, om- „ nia alia Sacrificia offerebantur in Vete- „ ri Lege, ut hoc unum singulare & „ præcipuum Sacrificium figuraretur, „ tanquam perfectum per imperfecta. „ Unde Apostolus dicit cap. 10. Epist. ad „ Hebræos, quod Sacerdos Veteris Legis eandem sæpe offerebat hostias, quæ „ nunquam possunt auferre peccata: Chris- „ tus autem pro peccatis obtulit unam „ in sempiternum. Et quia ex figurato „ sumitur ratio figuræ; ideo rationes Sa- „ crificiorum figurarum Veteris Legis „ sunt sumendæ ex vero Sacrificio Christi. Hæc tenet S. Thomas, qui in eodem Articulo, seu in Responsione ad secundam sibi propositam objectionem, hæc habet: *Dicendum, quod Deus non volebat, seu in Veteri Lege, hujusmodi sacrificia sibi offerri propter ipsas res, quæ offerebantur, quasi eis indigeret: unde dicitur Isaiâ cap. 1. Holocausta Arietum, & adipem Pin- „ gurum, & sanguinem Vitulorum, & Hir- „ corum, & Agnorum volui; sed volebat ea sibi offerri ad significandum Mysterium Red- „ emptionis humane per Christum. Præter-*

*positione ad secundam objectionem, ead- „ sam, seu rationem mysticam, cur Deus „ materiam Sacrificiorum Veteris Legis de- „ terminaverit ad tria genera animalium „ quadrupedum, scilicet de genere Boum, „ Ovium, & Caprarum, & communiter ad „ aves, seu ad Torturem, & Columbam, „ hanc indicat. Conveniens fuit, inquit, „ hæc animalia offerri in figuram Christi, quia „ Christus in Vultu offertur, propter virtutem „ Christi; in Agno, propter innocentiam, in „ Ariete, propter principatum; in Hirc pro- „ pter similitudinem carnis peccati; in Tur- „ ture, & Columba, duarum naturarum con- „ junctio monstratur; vel in Torture casti- „ tatis, in Columba caritas significatur. „ Cur autem animalia in Sacrificiis Veteris „ Legis occiderentur? Duas rationes typicas „ in Responsione ad 5. objectionem, sibi in „ eodem Articulo propositam, dat S. Thomas. „ Sic enim habet: *Per occisionem animalium „ significatur destructio peccatorum, quia ho- „ mines erant digni occisione pro peccatis suis, „ ac si illa animalia loco eorum occiderentur, „ ad significandam expiationem peccatorum. „ Per occisionem etiam hujusmodi animalium „ significabatur occisio Christi. Habes nunc „ ex S. Thomas rationes typicas, propter quas „ Deus in Veteri Lege instituit Sacrificia. „ Non resem hic causas, seu rationes mys- „ ticas propter quas Deus, sicut perdoctus „ vident S. Thom. Art. IV. jam citatæ Quæ- „ stionis, jussit Moysi ut, extrueret Taber- „ naculum, & res, quæ apud Judæos sacræ „ esse debebant, reposeret sive in structura „ Tabernaculi, sive in ipsomet Tabernacu- „ lo; has, inquam, rationes mysticas, quæ „ ad Christum Dominum ordinantur, hic „ non attingam, quia, ut bene memini, „ ejusmodi rationes mysticæ in superiori „ Colloquio, dum de Tabernaculo & de „ rebus sacræ, quas tam ignis continebat, „ quam exterius repræsentabat, sermonem „ habuimus, fuerunt sat superque a nobis „ præhabatæ. De Sacramentorum Veteris „ Legis rationibus mysticis copiose disserit „ S. Thomas Articulo V. Quæstionis citatæ, „ & postquam ostendit, Sacerdotum Consec- „ rationem, & Circumcisionem præfigurasse „ Christum Dominum, explicat rationem „ mysticam, seu figuralem, cur in Lege „ Veteri fieret Immolatio Agni Paschalis?**

Figuralis, inquit, ratio patet, quia per immolationem Agni Paschalis significabatur immolatio Christi, secundum illud 1. ad Corinth. capit. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Sanguis vero Agni liberans ab exterminatore, linitis superliminaribus domorum, significat fidem Passionis Christi in corde & ore fidelium, per quam liberamur a peccato & a morte, secundum illud 1. Epist. Petri cap. 1. Redempti estis pretioso sanguine Agni immaculati. Comedebantur autem carnes illæ ad significandum esum corporis Christi in Sacramento. Erant autem affixæ igni, ad significandam Passionem vel charitatem Christi. Comedebantur autem cum azymis panibus ad significandum puram conversationem Fidelium sumentium Corpus Christi, secundum illud 1. ad Corinth. cap. 5. Epulemur in azymis sinceritatis & veritatis. Lactucæ autem agrestes addebantur in signum poenitentiae peccatorum, quæ necessaria est sumentibus Corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calcamenta pedum sunt exempla mortuorum Patrum: Baculi, habendi in manibus, significant pastoralem custodiam. Præcipitur autem, quod in una domo Agnus Paschalis comedatur, id est, in Ecclesia Catholicorum, non in conventiculis Hæreticorum. Docet præterea S. Thomas in Responsione ad tertiam sibi in eodem Articulo propositam objectionem, quædam Sacramenta Novæ Legis habuisse in Veteri Lege Sacramenta figuralia sibi correspondentia. Nam circumcisioni, inquit correspondet Baptismus, qui est fidei Sacramentum, unde dicitur Epist. ad Coloss. c. 2. Circumcisi estis circumcisione Domini nostri Jesu Christi, consepulti ei in Baptismo. Convivio vero Agni Paschalis correspondet in nova Lege Sacramentum Eucharistiæ. Omnibus autem purificationibus Veteris Legis respondet in Nova Lege Sacramentum Poenitentiae. Consecrationi autem Pontificis & Sacerdotum respondet Sacramentum Ordinis. Sacra-

mento autem Confirmationis, quod est Sacramentum plenitudinis gratiæ, non potest respondere in Veteri Lege ali- quod Sacramentum, quia nondum venerat tempus plenitudinis, eo quod neminem ad perfectum adduxit Lex. Similiter autem, & Sacramento Extreme Unctionis, quod est quædam immediata præparatio ad introitum gloriæ, cujus aditus nondum patebat in Veteri Lege, pretio nondum soluto. Matrimonium autem fuit quidem in Veteri Lege, prout erat in officium naturæ, non autem prout est Sacramentum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, quæ nondum erat facta, unde & in Veteri Lege dabatur libellus repudii, quod est contra Sacramenti rationem. Quod spectat Festa Judæorum quæ in Veteri Lege erant præscripta, ostendit etiam S. Thomas citatæ Quæst. Art. IV. in responsione ad X. ejusmodi Judæorum Festa præfigurasse Jesum Christum, vel res ad Populum Christianum attinentes. Sic enim scribit S. Doctor: „Figuralis autem ratio horum Fessorum est, quia per jure Sacrificium Agni figuratur perpetuitas Christi, qui est Agnus Dei, secundum illud Epist. ad Hebræos cap. ultimo, Jesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula. Per Sabbatum autem designatur spiritualis requies nobis data per Christum, ut habetur cap. 4. Epist. ad Hebræos. Per Neomeniam autem, quæ est intentio novæ Lunæ, significatur illuminatio primitiarum Ecclesiæ per Christum, eo prædicante, & miracula faciente. Per Festum autem Pentecostes significatur descensus Spiritus Sancti in Apostolos. Per Festum Expiationis significatur emundatio a peccatis Populi Christiani. Per festum autem Tabernaculorum, significatur peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant in virtutibus proficiendo. Per Festum autem Cætus atque Collectæ, significatur Congregatio Fidelium in Regno Cælorum, & ideo illud Festum dicebatur sanctissimum. Et tria Festa erant continua ad invicem, quia oportet, expiatis a

,, vitus

„ vitii proficere in virtute, quousque per-
 „ veniant ad Dei visionem, ut dicitur in
 „ Psalmo 83. Denique S. Thomas Articulo VI.
 „ jam citatæ Quæstionis, causam assignans
 „ institutionis quarumdam Observantiarum
 „ cæremonialium Veteris Legis, videlicet
 „ cur Deus præcepit Judæis ut abstine-
 „ rent a sanguine, a suffocatis animalibus,
 „ & ab esu quorundam ciborum, tanquam
 „ immundorum? hæc habet: *Cultus Legis*
 „ *Mosaica figurabat Mysterium Christi, unde*
 „ *omnia eorum, seu Judæorum, gesta figu-*
 „ *rabant ea, quæ ad Christum pertinent,*
 „ *secundum illud 1. ad Corinth. cap. 10. omnia*
 „ *in figuris continebant illis, & ideo ra-*
 „ *tionem harum Observantiarum dupliciter*
 „ *assignari possunt. Uno modo secundum*
 „ *congruentiam ad divinum cultum. Alio*
 „ *modo secundum quod figurant aliquid cir-*
 „ *ca Christianorum vitam.* Ex his ergo my-
 „ stificis ac typicis rationibus, quas assignat
 „ S. Thomas, manifeste patet, omnia,
 „ quæ Deus instituit in Veteri Lege, sive
 „ Sacrificia, Sacra & Sacramenta, sive
 „ Festa & Observantias cæremoniales, præ-
 „ figurasse Christum venturum, ac subin-
 „ de debuisse in morte Christi, completa
 „ eorum veritate, cessare. Quam in rem
 „ S. Cyrillus Alexandrinus lib. IX. contra
 „ Apostatam Imperatorem Julianum ap-
 „ posite ait: Deus constituit quidem per
 „ sapientissimum Moysen ritus umbrati-
 „ les ac typicos, gnarus typos informan-
 „ dis eorum mentibus, qui tum erudie-
 „ bantur, idoneos esse; non ita tamen
 „ ut in rebus adeo crassis perpetuo hæ-
 „ rentes, spirituali & intellectuali cultu
 „ exciderent: Sed accepta in multis re-
 „ rum verarum prædicatione, Dei obe-
 „ crandi modum cum primis agnosce-
 „ rent, ad recte vivendi semitam scire
 „ & artificiose pergentes. Quemadmo-
 „ dum enim periti Fabri ærarii formas
 „ imaginum, quas facturi sunt, in cera
 „ liquefacta prius exhibent, non ut ea-
 „ tenus tantum illorum ars progredia-
 „ tur, sed ut in ipsis eorum, quæ mox
 „ facienda sunt, decus prius eluceat:
 „ postquam tamen ad exitum perdu-
 „ ctum opus erit, non jam artificem
 „ jure inculabimus, quod typos negli-
 „ gant. Simili, opinor, modo, postea

„ quam Christus illuxit, qui est veritas,
 „ & Christianus cultus introductus est;
 „ „ vanos esse typos jure statuemus, spiri-
 „ „ tualium quippe imagines erant.

D. Potestne ex vaticiniis Prophetarum evinici, Legem Veterem, quantum ad Sacrificia, Sacra, Sacramenta, Festa, & Observantias cæremoniales cessasse in morte Christi, populumque Judaicum desisse esse populum Dei?

M. Id eleganter ostendit Lactantius lib. IV. Institutionum Divinarum cap. xx. ubi hæc habet: Moyses & ipsi Prophetæ, Legem, quæ Judæis data erat, testamentum vocant, quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari testamentum potest, nec sciri quid in eo scriptum sit, quia clausum & obsignatum est. Itaque nisi Christus mortem suscepisset, aperiri testamentum Dei non potuisset. Verum, Scriptura omnis in duo Testamenta divisa est, Illud quod adventum Domini Passionemque antecessit, id est, Lex & Prophetæ, Vetus dicitur. Ea vero, quæ post Resurrectionem Christi scripta sunt, Novum Testamentum nominatur. Judæi Veteri utuntur, nos Novo: sed tamen diversa non sunt, quia Novum Veteris adimpletio est, & in utroque idem testator est Christus, qui pro nobis morte suscepta, nos hæredes Regni æterni fecit, abdicato & exheredato populo Judæorum, sicut Hieremias Propheta testatur, cum loquitur talia: Ecce dies veniet, dicit Dominus, & consummabo domui Israel, & domui Juda testamentum novum, non secundum testamentum quod disposui patribus eorum in die, quæ apprehendi manum eorum, ut educerem illos de Terra Ægypti, quia ipsi non perseveraverunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Item alio loco similiter ait; Dereliqui domum meam, dimisi hereditatem meam in manu inimicorum ejus. . . . Facta est mihi, inquit Christus, hereditas mea sicut Leo, id est, præda & devoratio factus sum hæredibus meis, qui me immolaverunt sicut pecus. Dedit super

per me vocem suam, idest, Sententiam adversus me mortis, crucisque dixerunt. Nam quod superius ait, consummaturum se domui Juda testamentum novum, ostendit (seu Christus) Vetus illud Testamentum, quod per Moysen est datum, non fuisse perfectum, id autem, quod per Christum dari deberet, consummatum fore. Dominus autem Juda & Israel non utique Judæos significat, quos abdicavit, sed nos, qui ab eo convocati ex gentibus, in illorum locum adoptione successimus.... Cum igitur nos, antea tanquam cæci, & tanquam carcere stultitiæ inclusi, sederemus in tenebris ignorantes Deum & veritatem, illuminati ab eo sumus, qui nos Testamentum suo adoptavit, & liberatos multis vinculis, atque in lucem sapientiæ productos, in hæreditatem Regni Cœlestis adscivit. Ex quibus *Lactantii* verbis manifestum est, Deum voluisse, ut omnia, quæ instituerat in Veteri Lege præfigurantia Christum, in morte ejusdem Christi finem haberent, & ut Nova, seu Evangelica Lex, in locum Veteris, seu Moisaice, Legis subrogaretur, & tandem, exheredato contumaci Populo Judaico, novum populum, seu Christianos, Lege sua adoptaret, & in hæreditatem Regni Cœlestis adscisceret. Ea de causa, Deus, qui Religionem Judaicam in Veteri Lege redegerat ad victimas, victimas ad certum modum, modum ad tempus, tempus ad locum, & locum ad unam Civitatem, seu Hierosolymam, & ad unum Templum, seu Hierosolymitanum, contraxerat, permisit, ut, non multo post mortem Jesu Christi, eadem Civitas, Templumque Hierosolymitanum ab exercitu Romanorum funditus everterentur, & ut omnes Judæi per totum orbem dispergerentur, ubi fas non erat sacrificare, Hierosolymam vero illis adire non liceret, in qua sola licebat immolare. Hæc, inquam, permisit Deus, ut omnes intelligerent, Religionem Judaicam, sitam potissimum in Sacrificiis, Ritibus, Fæstis, Cæremoniis, aliisque id genus, quæ ad divinum cultum spectabant, quæque Judæi in solo Templo Hierosolymitano exercere

Hist. Vet. Test. Tom. II.

ac celebrare poterant, destructo semel Templo Hierosolymitano, extincta fuisset, & omnia quæ in Veteri Lege ad præfigurandum Mysterium Redemptionis generis humani erant instituta, defuisse in integrum in morte Jesu Christi, qui omnes figuras, quibus in Veteri Lege fuerat adumbratus, perfectissime, juxta Prophetarum Oracula, adimplevit. *Quenadmodum enim, verba sunt S. Joannis Chrysostomi* Oratione 1. adversus Judæos, *Faber, jactis fundamentis, erectis parietibus, concamerata testudine, ipsaque concameratione in unum lapidem in medio positum connexa, si eum tollat, totam edificii compagem solverit: Similiter Deus, quum eam Civitatem, seu Hierosolymam, fecisset, quasi nodum totius Religionis Judaicæ, ac mox hanc Civitatem subverterit, nonne pariter universum ejus Civitatis statum subvertit? Jam vero, lubens rogaverim Judæos, qua de causa, cum tantum temporis in Aegypto versati receperint statum suæ Civitatis, ac rursus reducti in Babylonem, redierint Hierosolymam; ac denique sub Antiocho, Rege Syriæ, tam multa passi mala, ad pristinum reversi sint statum, & denuo Sacrificia, Altare, Sancta Sanctorum, breviter, omnia cum pristina receperint dignitate, nunc nihil simile factum fuerit, cum tamen a devastatione Templi Hierosolymitani ad hæc usque tempora affluerint mille & septingenti circiter anni? Nam semel & iterum, ac tertio sub Imperatoribus Adriano, Constantino, & Juliano, conati sunt destructum Templum Hierosolymitanum instaurare, sed conatus illorum semper interruptus est, primum quidem a militibus, rursus ab igne promicante e fundamentis, & illorum importunam perviciaciam coercente. Qua de causa, inquam, Judæi extra Hierosolymam agunt tanto tempore? Quorsum dirutum Templum manet adhuc solitudinis calamitas, & sæpe canantibus Judæis instauracionem, conatus in vacuum cesserint? Non aliam tot malorum certe invenio ipse causam, præter istam, quam ipsa rerum veritas loquitur: Posteaquam Judæi per summam insaniam debacchati sunt in Christum, posteaquam*

K

quam in illum iniecerunt manus, ejusque pretiosum sanguinem effuderunt, propterea, perfidi Judæi a Deo rejecti & repulsi sunt, nec ulla his relicta spes reedificandi Hierosolymam, Templum instaurandi, Legem observandi, Festa peragendi, Agnum Paschalem mactandi & comedendi, Sacerdotium, & Sacrificium unquam amplius habendi, atque suis sedibus, patrioque Solo dejecti, per universum orbem dissipantur, omnibus nationibus exosi, innumeris malis obnoxii, & miseram servientem servitutum. Hæc est vera causa, cur in morte Christi Domini, omnia, quæ Deus in Veteri Legge ad præfigurandum Christum venturum instituerat, finem acceperint, & Populus Judaicus desierit esse Populus Dei.

D. Deplorandam sane video cæcitatem Judæorum, qui, ostensa licet in morte Christi figurarum Legis veritate, adhuc tenent mordicus Sabbathismos, Circumcisionem, delectum ciborum, victimas, litiones, & alias hoc genus Legis figuras, quas Christus Dominus, per illas designatus, per mortem suam fecit supervacaneas. Adhuc pendunt miseri Judæi a Prophetarum promissis, cum is exhibitus sit, quem illi promiserunt, verum Messiam abnegant, & alium quemdam plane imaginariū expectant, cum non sit alius præter Jesum Christum, ad cujus nomen aperiunt caput, inclinant cervices, sistent genna summi orbis Monarchæ, reviviscunt mortui, contremiscunt demones, torquentur & fugiunt noxii spiritus. O plusquam adamantinam pervicaciam Judæorum, qui in Christum, sibi a Prophetis, & a Lege promissum, credere noluerunt. Sed o felicem sortem Gentium quæ licet Prophetarum ac Legis promissa comperta non haberent, Evangelio tamen credentes, pronis auribus, demissisque animis auscultarunt doctrinam Christi, & in Cruce illius gloriantes, absque Legis Mosaicæ onere, justitiam ac sanctionem sunt affecturæ! At dicas mihi, obsecro te, an Veteris Legis cæremoniæ ita in morte Christi desierint, ut si Christiani eas post passionem Christi observare voluissent, lethali ter peccassent?

M. Hoc dubium, quod proponis, dilucide post S. Augustinum explicat S.

Thomas 1. 2. Quæst. CIII. Art. 4. in Responsione ad primam objectionem sibi propositam, ubi hæc habet: „Convenientius Augustinus distinguit tria tempora. Unum quidem ante Christi Passionem, in quo Legalia neque erant mortifera, neque mortua. Aliud autem post tempus Evangelii divulgati, in quo Legalia sunt mortua & mortifera. Tertium autem est tempus medium, scilicet a Passione Christi usque ad divulgationem Evangelii, in quo Legalia quidem fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea observare tenebatur, non tamen fuerunt mortifera, quia illi, qui ex Judæis conversi erant ad Christum, poterant illa Legalia licite observare, dummodo non sic ponerent spem in eis, quod ea reputarent sibi necessaria ad salutem, quasi sine Legalibus fides Christi justificare non posset. His autem qui convertebantur ex Gentilitate ad Christum, non erat causa, ut ea observarent, & ideo Paulus circumcidit Timotheum, qui ex Matre Judæa genitus erat. Titum autem qui ex Gentilibus natus erat circumcidere noluit. Ideo autem noluit Spiritus Sanctus, ut statim inhiberetur his, qui ex Judæis convertabantur, observatio Legalium, sicut his, qui ex Gentilibus convertabantur, inhibebatur Gentilitatis Ritus, ut quædam differentia inter hos Ritus ostenderetur. Nam Gentilitatis Ritus repudiabatur tanquam omnino illicitus, & a Deo semper prohibitus. Ritus autem Legis cessabat, tanquam impletus per Christi Passionem, ut pote a Deo in figuram Christi institutus. Ex qua S. Thomas doctrina manifestum est, Veteris Legis cæremonias medio illo tempore, quod fluxit a Passione Christi usque ad sufficientem Legis promulgationem, mortuas quidem fuisse, sed necdum mortiferas, adeoque illas sub hoc Evangelicæ Legis crepusculo potuisse absque crimine religiose observari, ut Synagoga cum honore sepeliretur. At post promulgationem Legis Evangelicæ docet Angelicus Doctor eodem in Articulo, Veteris Legis cæremonias mortifere-

ras evasisse, adeo ut, si quis Christianus eas nunc observare vellet, mortaliter peccaret. „ Quamvis enim, inquit S. „ Thomas, sit eadem fides, quam habemus de Christo, & quam antiqui „ Patres habuerunt, tamen quia ipsi „ præcesserunt Christum, nos autem sequimur; eadem fides diversis verbis significatur a nobis, & ab eis: Ab eis dicebatur: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, quæ verba sunt futuri temporis; Nos autem idem repræsentamus per verba præteriti temporis, dicentes, quod concepit & peperit. Et similiter caeremoniæ Veteris Legis significabant Christum, ut nasciturum & passurum. Nostra autem Sacramenta significant ipsum ut natum & passum. Sicut igitur peccaret mortaliter, qui nunc suam fidem protestando, diceret, Christum nasciturum, quod antiqui pie & veraciter dicebant: Ita etiam peccaret mortaliter, si quis nunc caeremonias observaret, quas antiqui pie & fideliter observabant. Et hoc est, quod Augustinus dicit contra Faustum (*Hæreticum Manicheum*) jam non promittitur nasciturus, passurus, & resurrecturus, quod illa Sacramenta quadammodo personabant, sed annuntiatur, quod natus sit, passus sit, resurrexit, quod hæc Sacramenta, quæ a Christianis aguntur, jam personant. Hanc doctrinam hausit Angelicus Præceptor ex S. *Augustino*, qui Epistola 19. ait, Veteris Legis caeremonias, post promulgationem Legis Evangelicæ ita mortiferas evasisse, ut si quis eas nunc observaret, Hæreseos jure optimo infimularetur, & violator haberetur sepulchri, quo multis abhinc sæculis condita est Synagoga: Proinde, verba sunt S. Augustini, *nunc quisquis Christianorum, quamvis sit ex Judæis, similiter ea, seu Legalia, celebrare voluerit, sopitos cineres eruens, non erit pius deductor, vel basulus corporis, sed impius sepulchri violator*. Advertere tamen debes, Ecclesiam Græcam, Gallicanam, & Germanicam observasse per plura sæcula præceptum, quod Apostoli, in Concilio Hierosolymitano congregati, condiderunt: *Visum est Spiritui Sancto &*

nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hac necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agetis. Act. Apost. cap. xv. v. 28. & 29. Hoc, inquam, præceptum, quod in nascentis Ecclesiæ crepundiis ad pacem & concordiam Judæos inter & Gentiles, ad Christianam Religionem conversos, conciliandam faxerunt Apostoli, quodque subinde temporaneum dumtaxat esse debebat, quædam Ecclesiæ, seu Græca, Gallicana, & Germanica per plura sæcula observarunt. Græci quidem in Synodo Trullana celebrata anno 692. Can. 66. prohibent, ne quis animalium sanguinem quovis modo comedere aggrediatur, & si sit Clericus, deponatur; sin autem Laicus, segregetur. Concilium etiam Aurelianense, habitum in Galliis ann. 553. Can. 20. indicit abstinentiam a suffocatis. Idem in Ecclesia Germanica constitutum est in Concilio Vormatiensi Can. 64. Verum, istæ Ecclesiæ laudatis Canonibus indixerunt abstinentiam a sanguine & suffocato, non quod hanc Legem, ab Apostolis conditam, adhuc obligare autmarent, sed quod judicarent, conveniens esse, ut hanc disciplinam, seu consuetudinem, a Majoribus acceptam, maxima Religione servarent, quamvis aliunde eorum sanguinis & suffocati absolute illicitum esse non existimarent, nec damnarent alias Ecclesias, in quibus contraria vigeat consuetudo, sicut recte explicat *Humbertus*, Cardinalis, & Sylvæ candidæ Episcopus, in *Dialogo contra calumnias Græcorum*.

D. Eo præcepto, quod Apostoli in Concilio Hierosolymitano condiderunt, abstinentiam a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulacrorum perinde indicitur & decernitur ac abstinentia a fornicatione. Præcepti autem de abstinentia a fornicatione incumbit omnibus Christianis indispensabilis, & perpetua observandi obligatio, quidni igitur præceptum de abstinentia a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulacrorum perpetuo observare obstringentur Christiani?

M. Hoc Apostolorum præcepto abstinentia a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulacrorum perinde indicitur ac abstinentia a fornicatione, sed non eodem tenore. Nam abstinentia a fornicatione indicitur ac præcipitur, quia fornicatio per se mala est, & quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum: unde non mirum, quod ad præceptum de abstinentia a fornicatione jugiter observandum adstringantur Christiani. Sed abstinentiam a sanguine animalium, a suffocato, & a cibis, qui Idolis erant immolati, imperarunt Apostoli, non quod potarent eum sanguinis animalium &c. esse per se malum & illicitum, aut quod judicarent, hanc ab usu sanguinis animalium abstinentiam esse præscribendam ad observandas caeremonias legales, sed eo duntaxat fine ejusmodi abstinentiam ad tempus præceperunt, ut remota dissensionis materia, pax & concordia Judæos inter & Gentiles, ad Religionem Christianam converterent, facta testis conservari posset: *Judeis enim* (inquit S. Thomas 1. 2. Quæst. CIII. Art. IV. in responsione ad tertiam objectionem) *propter antiquam consuetudinem sanguis, & suffocatum erant abominabilia. Comestio autem immolatorum simulacris poterat in Judæis generare circa Gentiles suspicionem reditus ad Idololatriam, & ideo ista fuerunt prohibita pro tempore illo, in quo de novo oportebat convenire in unum Gentiles & Judæos. Procedente autem tempore, cessante causa, cessat effectus, manifesta Evangelica Doctrina veritate, in qua Dominus docet, quod nihil, quod per os intrat, coquinat hominem, ut dicitur Matthæi cap. 15. Et quod nihil est rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, ut dicitur cap. 4. Epist. 1. ad Timotheum. Fornicatio autem prohibetur specialiter, quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum.*

D. Quid sibi vult Christus Dominus, dum Matthæi cap. 15. v. 11. ait: *Non quod intrat in os, coquinat hominem?* Quod vero Paulus, dum cap. 4. v. 4. Epist. 1. ad Timotheum, dicit: *Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur?*

M. His verbis: *Non quod intrat in os, coquinat hominem*, Christus Dominus redargnit Phariseos, qui non solum abstinebant a quibusdam cibis, quasi fuisset natura sua immundi, verum etiam ut viderentur Legum non Interpretes modo, sed etiam conditores, frivolis quibusdam observanciis simplicem plebem onerabant multis præceptiunculis, quod genus sunt ista: *Ne quis cibum capiat manibus impuris*. Manus autem appellabant impuras, quando erant illotæ, quasi manus cibum aut hominem contaminaret, aut quasi liquor aquæ sordes abstergeret animi. Item, *ne quis a foro reversus, & in promiscua turba versatus, cibum capiat, nisi prius obluto corpore*: perinde quasi contactus hominum inquinaret hominem; aut quasi purus sit, qui lotus sit. Rursus, *ut lavarentur urcei, pocula, aramenta, sella, reliquaque suppellex, cujus erat usus quotidianus*. Has itaque observanciunculas simplici plebi venditantes Pharisei, adierunt Christum, eique dixerunt: *Quare Discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant*. Quibus ipse respondit: *Hypocrite, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine autem causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. His dictis, Christus velut aversus a Phariseis, iussit turbas propius accedere, dicens: *Audite & intelligite: Non quod intrat in os, coquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coquinat hominem*. Quasi diceret Christus: *Lex Evangelica, cujus conditor sum, non in caeremoniis legalibus, non in abstinentia a quibusdam cibis, quasi immundi essent, non in istis, quas Pharisei invexerunt, observanciunculis sita est, sed in affectibus animi*. Hanc igitur Legem celestem postea quam capitulis profiteri, nihil vobis sit rei cum siccatis Phariseis, qui abstinent a quibusdam cibis, tanquam immundis, quique præpostero judicio summam pietatis collocant in externis caeremoniis & præceptiunculis, & ea quæ sunt animi negligunt. Cyathos horrent illos, & animos impuros habent, manus & cutem subinde lavant, animus vero

vero patiuntur omnibus vitiis inquinari : Hoc in sensu intelligenda sunt hæc Christi verba : *Non quod intrat in os , coinquinat hominem .* Liberavit nos quippe Christus Dominus per mortem suam ab observatione caeremoniarum Veteris Legis , & constitutiuicnularum , quas Legi adiciebant Pharisei , & quibus onerabant Populum Judaicum plus satis gravatum Legis Moisaicæ onere . Ab observatione caeremoniarum Veteris Legis , & ab abstinentia judaica quorundam ciborum , quasi impari ac immundi essent , nos per mortem Christi fuisse liberatos , docet Apostolus Paulus cap. 4. v. 1. & seq. Epist. 1. ad Timotheum , ubi hæc habet : *Spiritus autem manifeste dicit , quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide , attendentes spiritibus erroris , & doctrinis demoniorum : in hypocritis loquentium mendacium . . . prohibentium abstinere a cibis , quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus , & iis , qui cognoverunt veritatem ; quia omnis creatura Dei bona est , & nihil rejiciendum , quod cum gratiarum actione percipitur .* Quibus verbis Apostolus Paulus aperte declarat , Fideles , redemptos sanguine Christi , revocare non debere Judaicum ciborum delectum , quasi cibus ipse quidquam habeat impuritatis , cum omne ciborum genus Deus in hoc paraverit , ut his ad corporis necessitatem , viresque facientes moderate utamur , pro sua benignitate gratias illi agentes , quicumque pro Moisaica Lege Evangelicam Fidem sumus amplexi , quique , discussis Judaicarum caeremoniarum nebulis , ad lucem veritatis adducti , cognovimus , quidquid ab optimo Deo conditum est , id natura sua bonum esse , si quis , ut oportet , & ad quod conditum est , utatur ; nec ullum esse cibi genus abominandum , aut rejiciendum , quod velut a benigno Deo datum percipitur cum gratiarum actione . Nihil enim in rebus a Deo conditis impurum est , aut immundum , si purus ac mundus sit utentis animus . Eandem doctrinam Fidelibus inculcat idem Apostolus cap. 2. Epistolæ ad Colossenses , dicens : *Nemo ergo vos judicet in cibo , aut potu , aut in parte diei festi , aut neome-*

Hist. Vet. Test. Tom II.

nia , aut Sabbatorum , quæ sunt umbra futurorum , Corpus autem Christi . Ab hac ergo Judaicarum caeremoniarum observatione ideo Christianos Apostolus Paulus liberos esse pronunciat , quia hæc fuerunt umbræ , quæ portendebant olim ac delineabant ea , quæ postea essent vere exhibenda a Christo . Cum igitur Christiani corpus ipsum teneant , palamque ipsis illuxerit veritas , non debent amplius consecrari umbras , sed oportet , ut Christo capiti , in Cælis agenti , charitatis vinculo adhærentes , non curent nisi cælestia , recteque tendant ad præmium immortalitatis .

D. Si , juxta Christi oraculum : *Non quod intrat in os , coinquinat hominem ;* si juxta Apostolum Paulum : *Omnis creatura Dei bona est , & nihil rejiciendum , quod cum gratiarum actione percipitur ;* si denique Christus Dominus , ut mox dixisti , per mortem suam liberavit nos ab observatione caeremoniarum Veteris Legis , quas inter erat delectus ciborum , seu abstinentia a quibusdam cibis , tanquam immundis , ut quid , quæso , Ecclesia certis anni temporibus , & potissimum in Quadragesima , Judaicum istum revocat ciborum delectum , esuque carnium interdicit Fidelibus , quos tamen Christus per mortem suam omnibus cibis indiscriminatim utendi plena libertate donavit ?

M. Ecclesia præcipit quidem certis anni diebus , ut Fideles , dum jejunant , abstineant a carnibus , & ab aliis quibusdam eduliis , non quod censeat carnes esse ex natura sua malas & immundas , aut quod velit antiquatum per mortem Christi Judaicum ciborum delectum revocare , ablit : sed quod judicet Ecclesia , id genus abstinentiæ multum prodesse salutem Fidelium , qui hoc pacto domant passionem suas , frænum perduelli cupiditati injiciunt , & carnem suam castigant . Ceterum , Ecclesia Catholica damnat Hæreticos Marcionitas , Encratitas , & Manichæos , qui quædam ciborum genera execrabantur , quod a Deo malo condita esse pertenderent . Improbatur etiam Hæreticos Montanistas , qui jejunia , seu Quadragesimas multiplicabant , quæ valedudinem summam in discrimen pote-

K 3 rant

rant adducere; vultque Ecclesia, ut Fideles per abſtinentiam a carnibus, quam eis certis anni diebus indicit, corpus ſuum affligant, & macerent, ſed non attendant, & exhauriant; vult, ut carnem ſuam in ordinem redigant, non immodice exerceant, cupiditatem cohibeant, valetudinem autem non evertant. Denique, Ecclesia, dum ſtatis anni diebus præcipit abſtinentiam a carnibus, & a quibuſdam aliis eduliis, non revocat Judaicum ciborum delectum, ſed potius illos peccati ieros ſe declarat, qui Judaico more, a quibuſdam cibis abſtinerent, quod putarent illos eſſe immundos. Judæorum enim iſta vox eſt, non Chriſtianorum, *hoc cibo, aut potu immundo, ne veſcitor, hoc corpus, propter immunditiam, ne contingito, hac veſte, que immunda eſt, ne utor, hac die ne illud, aut illud agito.* Quamvis igitur cibus aut potus, aut eorum ſumptio, ſuapte natura bona non ſint aut mala, nec pios reddant, nec impios (quo in ſenſu Chriſtus Dominus, dicit: *Non quod intrat in os, coſtingit hominem*) abſtinentiam tamen ab illis, ad virtutes comparandas ex præcepto Eccleſiæ, aut juxta conditionem perſonarum ex voto aut devotione voluntarie aſſumpta, laudabilis eſt & meritoria, ac pietati deſervit, ad illam præparans, & magnum illi afferens incrementum: alioqui non toties abſtinentiam & ſobrietatem commendaret Scriptura Sacra, nec Deum alloquens concerneret Eccleſia: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & premia.* Addo etiam, ciborum delectum inductum fuiſſe ab ipſiſmet Apoſtoliſ, quippe qui, ut mox dicebamus, abſtinentiam a ſuffocato & ſanguine præceperant; ac ſubinde ſummæ temeritatis eſſe negare, Eccleſiam ad utilitatem Fidelium ſuper hujusmodi rebus Leges conſtituere poſſe, cum jure naturali indiſtum ſit, ut inferiores ſuperiorum Legibus dirigantur, & Chriſtus diſtrictè præcipiat, ut obediamus Eccleſiæ: *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus,* Matthæi cap. 18. Hac præmiſſa expoſitione, ſtatim pateſcit mens Apoſtoli Pauli. Nam primo, dum cap. 4. v. 1.

Epist. 1. ad Timoth. ait: *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur;* id Apoſtolus ſcribit contra nonnullos, quorum errorem poſtea ſecuti ſunt Hæretici Encratitæ, Marcionitæ, & Manichæi, qui abhorrebant a quibuſdam cibis, quod diſtarent, illos a malo Deo conditos eſſe. Hanc eſſe germanam mentem Apoſtoli Pauli aſſerunt ſancti Patres, Hieronymus cap. 2. lib. 2. adverſus Jovinianum, S. Chryſoſtomus Homil. 12. in Epist. 1. ad Timoth. Theodoretus in cap. 4. Epist. 1. ad Timoth. & S. Auguſtinus lib. 30. contra Fauſtum cap. 5. Prætereà, quando Apoſtolus Paulus cap. 2. Epist. ad Coloſſenſes, ait: *Nemo vos iudicat in cibo, aut potu, aut in parte diei Feſti, aut Neomenia, aut Sabbathorum, que ſunt umbra futurorum &c.* hæc ſcribit Apoſtolus contra quosdam pseudo-Apoſtoliſ, qui abrogatas per mortem Chriſti Legis Veteris caeremonias, revocare totis viribus ſatagebant, & Fideles inducebant, ut eas, velut ad ſalutem neceſſarias, obſervarent, eademque opera abſtinerent a quibuſdam cibis, tanquam immundis. Denique, cum in exordio Eccleſiæ nullo Fideles obſtringerentur præcepto abſtinentiæ a cibis, qui erant immolati Idolis; ideo Apoſtolus cap. 10. Epist. 1. ad Corinth. v. 25. & ſeq. ait: „ Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. . . . Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire; omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Id eſt, nihil interrogantes, an immolatum ſit, an ſecus? Idque propter conſcientiam. Vitandum enim eſt offendiculum, ſi incidat, non accerſendum. Hinc immediate ſubdit Apoſtolus: „ Siquis autem dixerit: Hoc immolatum eſt Idolis: nolite manducare, propter illum, qui indicavit, & propter conſcientiam. Et Epist. ad Romanos capit. 14. v. 21. ait itidem Apoſtolus: „ Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Si ergo Apoſtolus Paulus vetat Fidelibus, ne car-

nec

mes immolantibus edant, vel vinum bibant, quando potest inde oriri scandalum; quanto magis nunc Fideles servare debent abstinendam a carnibus, aliisque eduliis, quam certis anni temporibus ad eorum utilitatem prescribit Ecclesia, quæ habet a Deo auctoritatem condendi ejusmodi Leges, quibus obedire debemus, quasque citra scandalum, & ejusdem Ecclesiæ auctoritatis contemptum violare non possumus? *Obedite Prepositis vestris, & subjacete eis*, inquit idem Apostolus cap. 13. v. 17. Epist. ad Hebræos. Quicumque igitur asserunt, nullum certum cibi genus Christianis esse prescribendum, sed unicuique integrum & liberum esse debere, ut his vescatur cibis, quos existimat conducere suæ valetudini, hi, inquam, non solum disciplinam Ecclesiasticam enervant, & adversantur doctrinæ Apostoli, Pauli, jubentis, ut inferiores præstent superioribus debitam obedientiam, verum etiam, Ecclesiæ Catholicæ, quæ hujusmodi eorum delectum certis anni diebus a Fidelibus observandum religiose & prudenter constituit, contumeliam irrogant, & Hæreticorum Aerii, Joviniani, Valdensium, Viclefii, Lutheri, Calvini, aliorumque ejusdem furoris heterodoxorum damnatæ doctrinæ consentiunt.

D. Hoc unum circa observantiam caeremoniarum Veteris Legis post Passionem Christi Domini superest tibi proponendum dubium. Dixisti quippe superius, caeremonias Veteris Legis statim post Passionem Christi fuisse quidem mortuas, id est, abrogatas, sed necdum mortiferas, quia hi, qui ex Judæis ad Religionem Christianam erant conversi, licite, & inculpata conscientia ejusmodi caeremonias observant usque ad sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem. At, contrarium sentire mihi videtur Apostolus Paulus, cujus Epistolam ad Galatas nuperrime legebam. Ait namque Paulus cap. 2. v. 11. & seq. hujus Epist. se in faciem restitisse Petro, quod caeremonias Veteris Legis observaret: *Cum autem*, inquit, *venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum gentibus*

edebat, cum autem venissent, subtrahabat, & segregabat se, timens eos, qui ex circumcissione erant. Porro, observantiam caeremoniarum Veteris Legis Apostolus Paulus vitio vertere haud potuisset S. Petro, Principi Apostolorum, si tum temporis adhuc licita fuisset, & permixta arbitrio illorum, qui, relicto Judaismo, nomen dabant Christianæ Religionis.

M. Non reprehendit Apostolus Paulus S. Petrum, quod observaret caeremonias Legis, cum ipsemet Paulus eas observaret; circumcidit enim Discipulum suum Timotheum, sicut refertur cap. 16. v. 3. Act. Apost. Et, secundum Legem Mosaicam, purificatus, intravit in Templum, ammittens expiationem dierum purificationis, ut legitur cap. 21. v. 26. ejusdem libri Act. Apostolorum. Non, inquam, Apostolus Paulus, reprehendit S. Petrum, quod Veteris Legis caeremonias observaret, sed quod S. Petrus, data opera, se a gentibus segregando, &, ut placeret Judæis, circa Legalium observantiam adhibendo diligentiam nimiam, intempestivo suo exemplo non solum dabat gentibus, ad Religionem Christianam conversis, scandalum, sed etiam eis occasionem præbebat existimandi, observantiam caeremoniarum Veteris Legis esse necessariam ad salutem æternam consequendam. Qua de causa Paulus dixit Cepha coram omnibus: *Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non judaice, quomodo Gentes cogis judaizare?* In hoc peccasse S. Petrum docet S. Thomas 1. 2. Quæst. 103. Art. 4. in responsione ad secundam sibi propositam objectionem. Quamvis autem error S. Petri, non fuerit error doctrinæ, sed tantum conversationis, vere tamen fuit reprehensus a S. Paulo, sicut post S. Augustinum asserit ibidem Angelicus Doctor, non vero tantum reprehensus simulatorie, sicut olim visum est S. Hieronymo, qui super hac re litterariam cum S. Augustino habuit concertationem; sed postea argumentis illius Aquilini Doctoris victus, in ejus descendit sententiam. Observantia itaque caeremoniarum Veteris Legis a tempore Passionis Christi usque ad sufficientem

tem Legis Evangelicæ promulgationem, licita fuit, ea tamen Lege, ut omnes firmiter crederent, ejusmodi observantiam non esse necessariam ad salutem æternam adipiscendam, & in his cæremoniis legalibus salutis spem non esse reponendam. *Advenientibus enim rebus, quarum erant umbra illa observationes, id actum est, ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem reponendam, sed in ipsis rebus, quas illa umbra significabant esse venturas, id est, Christum & Ecclesiam. Et propterea, illa jam omnia inania erant. Nec tamen ea, tanquam noxia, removenda, sed, tanquam superflua, contemnenda Apostolus præcepit: ut si quis Judæus Christo credidisset, propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere, nec tamen in eis salutem suam constitutam putaret. Non enim signa illa; sed ea, quæ his significantur, in salutem introducunt.* Verba sunt S. Augustini cap. 4. lib. 14. contra Faustum, Manichæum.

D. Præcepta judicialia, seu forensia, Veteris Legis, fueruntne in morte Christi abrogata perinde ac præcepta cæremonialia ejusdem Legis, ita ut peccarent nunc mortaliter Principes, qui juberent, ut ejusmodi præcepta judicialia in suis Ditionibus observarentur?

M. Fuerunt quidem præcepta judicialia, seu forensia Veteris Legis in morte Christi abrogata, sicut præcepta cæremonialia ejusdem Legis, cum hoc tamen discrimine, quod præcepta cæremonialia Veteris Legis, non solum in Passione Christi Domini mortua fuerint, seu vim obligandi non amplius habuerint, verum etiam post Legem Evangelicæ promulgationem mortifera evaserint, ac lethaliter peccarent nunc qui ea observare vellent. At, præcepta judicialia Veteris Legis sunt quidem nunc mortua, idest, non habent vim obligandi, sed non sunt mortifera, quia (inquit S. Thomas 1. 2. Quæst. 105. art. 3.) si quis Princeps ordinaret in Regno suo, illa præcepta judicialia observari, non peccaret nisi forte hoc modo observarentur, vel observari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex Veteris Legis institutio-

ne, talis enim intentio observandi esset mortifera. Rationem hujus discriminis perdocte S. Thomas ibidem assignat, quia, inquit, præcepta cæremonialia principaliter in Veteri Lege instituta sunt ad figurandum Christi mysteria, ut futura; & ideo ipsa eorum observatio præjudicat Fidei veritati, secundum quam confitemur illa mysteria jam esse completa. Præcepta autem judicialia non sunt instituta ad figurandum, sed ad disponendum statum illius populi (seu Judaici) qui ordinabatur ad Christum: & ideo, mutato statu illius populi, Christo jam veniente, præcepta illa judicialia vim obligandi amisserunt. Lex enim fuit pædagogus ducens ad Christum, sicut ait Apostolus cap. 3. Epist. ad Galatas. Quia tamen hujusmodi præcepta judicialia non ordinantur ad figurandum, sed ad aliquid sciendum, ipsa eorum observatio absolute non præjudicat Fidei veritati, sed intentio observandi tanquam ex obligatione Legis præjudicat veritati Fidei, quia per hoc haberetur, quod status prioris populi (seu Judaici) adhuc duraret, & quod Christus nondum venisset.

D. Hæcenus de Lege Mosaica tam secundum se spectata, quam secundum ea, quæ complectitur videlicet præcepta moralia; cæremonialia, & judicialia; Sacra, Sacrificia, Sacramenta, Ritus, Festa, & alia id genus, copiose satis discussimus. Nunc, si placet, veniam ad quædam Facta historica, quorum accurata notitia hand parum lucis afferre poterit sacre Historiæ, quam in Pentateucho descripsit Moyses. In primis, memini, te in superiori nostro Colloquio probasse contra Joannem Speneerum, Tabernaculum, quod Dens, ad specialem sui cultum, Moysi extruendum jussit, factum non esse ad formam Tabernaculi Idoli Moloch. Sed quinam esset iste Moloch, & quem cultum ei exhiberent Gentes, Idololatricæ tenebris immerse? rogo te, ut in præsentia breviter exponas.

M. Sæpius in nostris Colloquiis de cultu, qui Deo debetur, disserendo, monui,

te, summam ab exordio Mundi, tam apud Patriarchas autē Diluvium, quam apud Patriarchas post Diluvium fuisse Sacrificiorum dignitatem atque auctoritatem; eo præsertim nomine, quod a Deo eorum usus esset præceptus, non tantum ut homines inde testarentur, se Coeli ac Terræ conditorem pro vero Deo agnoscere, eumque colere; sed ut esset etiam publica professio grati affectus Deo debiti pro beneficiis acceptis, atque denique, ut essent typi Sacrificii Christi, cujus merito & efficacia vere & reapse expianda erant peccata nostra, sedanda ira Dei, subindeque impetranda peccatorum remissio. At, quemadmodum nihil tam sanctum est, tamque religiosum, quod ad nefandos, & prophanos usus interdum a male feriatis hominibus non trahatur; ita idem in cultu & in Sacrificiis etiam obtigisse narrat Historia sacra. Atque ut ceteros taceam abusus, sufficiet nunc ex multis unum adduxisse Sacrificium, quod Populi Ammonitarum, & quidam Israelitæ, in Idololatriam prolapsi, Idolo *Moloch* offerebant, liberos suos scythica plusquam crudelitate comburendo. Porro, quis fuerit iste *Moloch*? non convenit inter Scriptores. Alii putant fuisse *Mercurium*, alii *Priapum*, alii *Jovem*, alii *Saturnum*. De forma etiam Idoli *Moloch* non consentiunt itidem Auctores. *Joannes Lorinus* putat, Idolum *Moloch* fuisse hominis instar extensis manibus cupreum & concavum, in cunjs concavitate accendebatur ignis, quosque esset quasi ignitum. Alii Idolum *Moloch* fuisse æneum existimant, capite vitulino, reliquo corpore hominis forma, Regiis insignibus, ac regio throno insidens, manus protendens, quibus pueros sibi oblatos exciperet, pyra intus accensa. Hoc autem nefandum Idolum colebant Ammonitarum, offerendo illi in Sacrificium pueros suos, eosque cremando. Sed, ne, iater immolandum, puerorum, qui comburebantur, ejulatus commoverent parentum viscera, atque ut oblatio dæmoni gratior esset, impii Sacerdotes, alique hujus Idoli Ministri, quamdiu Sacrificium durabat, raucæ tubarum clangore, & indefesso tympanorum strepitu

undique æra replebant. Denique, post absolutum abominabile sacrificium, cultores hujus Idoli sub arborum opacitate scortabantur. *Molochi* siquidem Templum luco cingebatur. Hoc execrandum Sacrificium, quod Idolo *Moloch* offerebant gentes, totumque illum infamem cultum populo Israelitico districte inhibuit Deus c. 18. v. 21. libri Levitici, dicens: *De semine tuo non dabis, ut consecratur Idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui*. Et cap. 20. v. 2. ejusdem libri: *Hoc loquere filiis Israel, & de advenis, qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo Idolo Moloch, morte moriatur, populus terra lapidabit eum*. Quam turpia, omniumque execratione digna essent ejusmodi Sacrificia, quibus Gentes Diis suis humanas hostias immolabant, eleganter *Laetantius* cap. 22. lib. 1. *Drvin. Institut.* describit his verbis: *Nam de infantibus, qui Saturno immolabantur propter odium, quid dicam, non invenio. Tam barbaros, tam immanes fuisse homines, ut parricidium suum, id est, tetrum atque execrabile humano generi facinus, sacrificium vocarent: cum teneras atque innocentes animas, quæ maxima est atas parentibus dulcor, sine ullo respectu pietatis extinguerent, immanitatemque omnium bestiarum, quæ tamen satis suos amant, feritate superarent. O dementiam insanabilem! Quid illis isti Dii amplius facere possent, si essent iracundissimi, quam faciunt propitii? Cum suos cultores parricidiis inquam, orbitatibus maculant, humanis sensibus spoliant? Quid potest esse his hominibus sancti? aut quid in prophanis locis faciant, qui inter aras Deorum summa scelera committunt? Pescennius Festus in libris Historiarum per Satyræ refert, Chartagienses Saturno humanas hostias solitos immolare, & cum victi essent ab Agathocle, Rege Siculorum, iratum sibi Deum putavisse; itaque, ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolasse.*

D. Ex hoc turpissimo, & omni dedecore infami cultu, quem Idolo *Moloch* olim Gentes exhibebant, facile intelligo, quam insulse *Joannes Spencerus* dixerit, Deum, ut in Populo Hebræo cultum sibi speciatim consecratum stabili-

biliret, atque propagaret, iussisse *Moyse*, ut Tabernaculum fabricaret, juxta formam Tabernaculi *Moloch*. Quid autem stultius dici aut excogitari possit, certe non video. *Que enim* [ut ait Apostolus *Paulus* Epist. 2. ad Corinthios cap. 6. v. 14. & seq.] *participatio iustitie cum iniquitate? aut que societas lucis ad tenebras? Que autem conventio Dei ad Beel? aut que pars fidelis cum infideli? Qui autem consensus Templo Dei cum Idolis?* Facessat itaque *Spencerus*, qui vana commenta, & a seculis inaudita paradoxa in libris, quos edidit *De Ritualibus Judaeorum Legis*, effutire non erubuit. Hunc temerarium Scriptorem odi & execror. Sed ecce aliud tibi proponendum occurrit Dubium circa fabricam Tabernaculi, in quo Deus a Populo Hebræo coli voluit. Legeram quippe paucis abhinc diebus in lib. *Exod. cap. 38. v. 8. Moysen fecisse labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, que excubabant in ostio Tabernaculi*, cumque non satis intelligerem, ut quid istæ mulieres excubarent in ostio Tabernaculi, & quo officio ibiINGERENTUR? Consultui eximium quemdam Doctorem, qui hunc mihi exemit scrupulum, dicens, illas mulieres, quas Scriptura dicit excubasse in ostio Tabernaculi, fuisse Deo dicatas, virginitatis voto obstrictas, & in Cellis, juxta Tabernaculum extructis, habitantes, ut in eodem Tabernaculo ministrarent. Utrum autem placeat tibi hæc Doctores istius explanatio, velim ut libere dicas.

M. Quominus hanc Doctores istius explicationem meo approbem calculo, duo præsertim obstant momenta, quæ breviter attingam. Et primo quidem, hæc Doctores istius explicatio supponit in Veteri Lege fuisse sceminas, quæ, voto virginitatis nuncupato, erant Deo specialiter consecratæ, quod tamen adversatur doctrinæ sanctorum Patrum, & Scripturæ Ecclesiasticorum, præsertim *Origenis* in caput 12. *Matthæi*, *S. Ambrosii* lib. de *Institut. Virginis* cap. 5. *S. Hieronymi* Epist. 22. veteris Editionis, quæ est ad *Eulochium* capit. 7. *S. Augustini* Tractatu 10. in *Joannem*, & *S. Bernardi* Homil. 3. super *Missus est*. Hi, inquam,

sancti Patres primitias virginitatis adscribunt *Mariæ*, Matri Christi Domini. Non quod putent sancti illi Doctores, nullas fuisse in Veteri Testamento sceminas, quæ ante *Mariam*, Deiparam, virginitatem colnerint, cum potius certum sit, plures in Veteri Testamento extitisse sceminas, quæ, studio temperantiae, virginitatem servaverint; sed quod velint sancti illi Patres, nullum hominem, nullamve forminam in Veteri Testamento ante *Mariam*, Genetricem Dei, virginitatem, voti Deo nuncupati Religione, coluisse, hancque prærogativam soli *Mariæ* Virgini eximiam fuisse. Quæ de re legis Eminentissimum nostrum Cardinalem *Raymundum Capisuchi*, qui in suis Controversiis, Romæ typis excusis, perdocte in Controversia decima, parag. 2. probat ex *S. Thoma*, & ex communi Theologorum sententia, neminem in Veteri Lege seu Mosaica, virginitatem servandæ voto fuisse obstrictum, & in Nova dumtaxat. seu Evangelica Lege, nuncupationem voti Deo factam de servandâ virginitate originem habuisse. Adduci itaque haud possum ut credam, mulieres illas, quas Scriptura Sacra ait, in ostio Tabernaculi excubasse, fuisse Deo, per religionem voti de perpetuo servandâ virginitate consecratas ac dedicatas. Præterea, Doctor ille, quem consulisti, supponit, mulieres illas, quas Scriptura dicit, in ostio Tabernaculi excubasse, continuam illic fixisse sedem, perpetuam mansionem habuisse, atque tanquam custodes continuas illic excubias ac vigilias egisse. Id autem negant perdocti Catholici Scriptores, asserentes mulieres illas non perpetuo mansisse in ostio Tabernaculi, sed illuc dumtaxat ad orandum accessisse, & in fundenda oratione attentas ac vigilas fuisse, non secus ac de *Anna*, Prophetissa, filia *Phanuelis*, dicitur apud *S. Lucam* cap. 2. v. 37. *Non discedebat de Templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte*, quia *Anna* Templum frequentabat, & in eo precibus & orationibus vacans, perdurabat, non quod in Templo habitaret. Ita interpretantur *Toletus*, *Maldonatus*, & *Cornelius a Lapide*. Sic non dispari ratio-

ne.

ne Scriptura Sacra ait, mulieres in ostio Tabernaculi excubasse, quod quotidianam illarum mulierum in Tabernaculo frequentando assiduitatem commendare velit, non quod istæ mulieres continuam in ostio Tabernaculi mansionem facerent. Huic interpretationi favet Chaldaica Paraphrasis in hunc locum jam citatum libri Exodi: *Fecit, inquit, labrum ex are, & basim ejus ex are despectulis mulierum, quæ veniebant ut orarent in ostio Tabernaculi faderis.* Doctissimus etiam Scripturæ Sacræ Interpres Jacobus Bonfrerius idem observat in caput 38. libri Exodi: *Nota, inquit, mulieres excubantes ad ostium Tabernaculi, dici mulieres devotas, quæ frequenter veniebant ad Tabernaculum, Deum adoratura, & exoratura.*

D. Deum, post erectionem Tabernaculi, ad promovendum cultum, quem in eo peragendum instituerat, jussisse Moyse, ut *Aaronem*, in Summum Pontificem consecraret, ejusque filios in Sacerdotes ordinaret, jam probe scio, sed quænam essent vestes Summo Sacerdoti seu Pontifici propriæ, quænam vero vestes Sacerdotibus omnibus communes, scire vehementer desidero.

M. Ornatum vestium in Summo Pontifice apud Hebræos, & in Sacerdotibus, eo-
rumque specialem consecrationem ideo præcepit Deus, ut majorem populi reverentiam cultus sui Ministris conciliaret, sicut optime observat S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. V. Octo autem ornamenta habebat Summus Pontifex, quæ ibidem Angelicus Doctor isto ordine persequitur. *Primo enim, inquit, habebat vestem lineam, quam Byssinam Josephus Hebræus appellat. Secundo, habebat tunicam hyacinthinam, in cujus extremitate versus pedes ponebantur per circuitum tintinnabula quedam, & mala punica, facta ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto. Tertio, habebat superhumeralē, Hebræis Ephod dictum, quod tegebat humeros, & ad interiorem partem usque ad cingulum, quod erat ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta; & super humeros habebat duos onychinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israel. Quartum erat Rationale, ex eadem materia fa-*

*ctum, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & conjungebatur superhumerali. Et in hoc Rationali erant duodecim lapides pretiosi, distincti per quatuor ordines, in quibus etiam sculpta erant nomina filiorum Israel, quasi ad designandum, quod ferret onus totius populi per hoc, quod habebat nomina eorum in humeris, & quod jugiter debebat de eorum salute cogitare per hoc, quod portabat eos in pectore, quasi in corde habens. In quo etiam Rationali mandavit Dominus poni DOCTRINAM, & VERITATEM (juxta Editionem Vulgatam) seu URIM & THUMMIM (sicut habet Textus Hebræus) quia quedam pertinentia ad veritatem justitiæ, & doctrinam scribebantur in illo Rationali. Judei tamen fabulantur, quod in Rationali erat lapis, qui secundum diversos colores mutabatur, secundum diversa, quæ debebant occidere filios Israel. & hoc vocant VERITATEM, & DOCTRINAM, Hebraice, URIM, & THUMMIM. Quintum erat Baltheus, idest, cingulus quidam, factus ex predictis quatuor coloribus. Sextum erat Thiora, idest, Mitra quedam de bysso. Septimum autem erat lamina aurea pendens in fronte ejus, in qua erat scriptum nomen Domini. Octavum autem, erant femoralia lineæ, ut operirent carnem turpitudinis suæ, quando accederent ad Sanctuarium, vel ad Altare. Hæ erant vestes, quibus ornabatur Summus Sacerdos, seu Pontifex, ex quibus, ut ibidem advertit Doctor Angelicus, minores Sacerdotes habebant quatuor, scilicet tunicam lineam, femoralia, baltheum, & thiarum. Honorii Sacerdotum consuluit itidem Deus precipiendo primo, ut non snarum ex quolibet genere ad Dei ministerium applicarentur, sed ex certa prosapia, seu e Tribu Levitica, secundum generis successionem essent oriundi, ut ex hoc clariores & nobiliores haberentur. Secundo, jubendo ad removen-
dum contemptum Ministrorum, ut non haberent maculam, vel defectum corporalem, quia hujusmodi homines his vitiis contaminati, solent apud homines in contempta haberi. Macula autem, vel defectus corporales, a quibus Sacerdotes debebant esse immunes, significant diversa vitia & peccata, quibus debent ca-*

vere, inquit S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. V. in Resp. ad quartam sibi propositam objectionem. Prohibetur enim cap. 21. v. 16. & seq. lib. Levitici, ne ad Sacerdotium promoveatur cæcus, id est, ut in sensu figurato explicat sanctus ille Doctor, ne sit ignorans: ne sit claudus, id est instabilis, & ad diversa se inclinans: ne sit parvo, vel grandi; vel torto naso, id est, ne per defectum discretionis, vel in plus, vel in minus excedat, aut etiam aliqua prava exerceat. Per nasum enim discretio designatur, quia est discretivus odoris. Ne sit troctio pede, vel manu, ne amittat virtutem bene operandi, vel procedendi in virtute. Repudiabatur etiam, si habebat gibbum vel ante, vel retro, per quem significatur superfluous amor terrenorum. Et est lippus, id est, si per carnalem affectum ejus ingenium obscuratur, contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiabatur etiam, si habebat jugem scabiem, id est, perulantiam carnis; & si habuerit impetiginem, quæ si ne dolore corpus occupat, & membrorum decorem sedat, per quamavaritia designatur. Et etiam si sit herniosus, vel ponderosus, qui scilicet gestit pondus turpitudinis in corde, licet non exercent in opere. Hæc sunt maculæ, & defectus corporales, a quibus Sacerdotes Veteris Legis immunes esse debebant, & quibus significabantur vitia & peccata, a quibus pariter eos omnino alienos esse oportebat. Jam vero, quid vestes, & ornamenta sacerdotalia mystice significarent, pulchre in eodem loco explicat S. Thomas: „Per ornamenta, inquit, designantur virtutes Ministrorum Dei. Sunt autem quatuor, quæ sunt necessariae omnibus ministris, scilicet castitas, quæ significatur per femoralia. Puritas vero vitæ, quæ significatur per lineam tunicam, Moderatio discretionis, quæ significatur per cingulum: Et rectitudo intentionis, quæ significatur per tiamam protegentem caput. Sed præ his Sacerdotes debent quatuor habere. Primo quidem, jugem Dei memoriam, in contemplatione, & hoc significat lamina aurea, habens nomen Dei in fronte. Secundo, quod supponent infortitates populi, quod significat superhumale. Tertio, quod

habeant populum in corde & visceribus per sollicitudinem charitatis, quod significatur per Rationale. Quarto, quod habeant coelestem conversationem per opera perfectionis, quod significatur per tunicam hyacinthinam: unde tunicæ hyacinthinæ adjunguntur in extremitate tintinnabula aurea, per quæ significatur doctrina divinarum, quæ debet conjungi coelesti conversationi Pontificis. Adjunguntur etiam mala punicæ, per quæ significatur unitas fidei, & concordia in bonis moribus, quia sic conjuncta debet esse ejus doctrina, ut per eam fidei & pacis unitas non rumptur. Hactenus S. Thomas, qui vestes Sacerdotales accurate recenset, earumque mysticam significationem ita dilucide exponit, ut aliquid ejus verbis addidisse, decerpisse sit.

D. Expone, quæso, uberius, cur Deus voluerit, ut Summus Sacerdos, seu Pontifex, apud Hebræos, gestaret in pectore suo id genus indumenti, quod Rationale appellabatur, & in quo Deus insit, ut hæc duo verba inscriberentur, Doctrina, & Veritas.

M. Multis de causis voluit Deus, ut Summus Sacerdos, seu Pontifex, gestaret in pectore suo id genus indumenti, quod Rationale dicebatur, & in quo hæc duo verba erant inscripta, Doctrina & Veritas, seu Hebraice Urim & Thummim. Primo, quia Deus per Urim & Thummim, seu per has duas voces, Doctrinam & veritatem, inscriptas Rationali, quo indutus erat Summus Sacerdos, personis publicis, de Ecclesiæ, vel Regni gravioribus negotiis, ipsum, velut Deum, ac Regem Israelis, consulentibus, ac interrogantibus, Majestatis suæ Placita declarabat, Oracula sua fundebat, & de futuris eventis, publicum bonum spectantibus, per Summum Sacerdotem certiores faciebat. Non quod istæ duæ voces Urim & Thummim, seu Doctrina, & Veritas, quæ erant Rationali inscriptæ, essent divinum Oraculum, sed indices Oraculi: non instrumentum, sed causa duntaxat moralis, & conditio sine qua non fiebat hoc genus divinæ revelationis. Secundo, Deus per Urim & Thummim sua

sua fundendo Oracula, voluit cultui suo magis adstringere Israelitas, qui ad Oracula, Ariolosque Gentium, in vicinia habitantium, futura cognoscendi libidine excitati confugissent, subindeque ad eorum Ritus & Idola defecissent, si sua eis defuissent Oracula. Denique Deus hoc pacto voluit Summo Sacerdoti conciliare reverentiam, qui Oraculorum divinorum Nuncius esset, ac Interpretes. Soli quippe Summo Sacerdoti, seu Pontifici, *Urim* & *Thummim*, Rationali indita, circumferre licebat, sicut ex multis Hebræorum Magistris probat *Buxtorfius* in *Historia Urim, & Thummim*. Ferenda porro non est temeritas *Joannis Spenceri*, qui ausus est asserere, *Urim* nihil aliud fuisse, quam simulacrum parvulum ad humanam similitudinem formatum, nec multum discrepans ab illis simulacris fatidicis, quæ olim Gentes *Theraphim* appellabant. Hinc concludit audacissimus ille Scriptor, quod sicut mos iste simulacra illa fatidica, *Theraphim* dicta, in dubiis consulendi, longe lateque per Gentes invaluisse, Deum, hunc veterem Ritus a *Theraphim* petendi Oracula, in Pectorali *Urim* pene invariaturum, Israelitis ex indulgentia concessisse, ne in Gentium semitas, moris illarum antiqui effræni desiderio præciperes agerentur. *Urim* igitur (juxta illum temerarium Scriptorem lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. 3. Dissertatione 7.) nihil aliud erat, quam parvum simulacrum ejusdem cum Gentium *Theraphim* muneris, & pene ejusdem figuræ, quod reconditum gestabat Summus Sacerdos intra concavas *Rationalis* plicaturas, quoque mediante, Deus, aut Angelus, vocem Dei & nomen gerens ad Summi Sacerdotis Interrogata respondebat, eique quid agendum, quid non agendum, quod præsens, quidve futurum esset, voce formata revelabat. At, hic in consultanda ista *Joannis Spenceri* nova opinione, futilibusque nixa conjecturis, diutius non immorabor, cum jam a viris eruditis, & Scripturæ Sacre Interpretibus fuerit jure optime rejecta atque explosa. Obiter duntaxat dicam tantum abesse, ut Deus in suo cultu approbaverit simulacra illa fatidica, dicta *Theraphim*, quæ in dubiis consu-

lebant olim Gentes, quæque arte diabolica eis Responsa, seu falsa Oracula, dabant; ut potius ejusmodi fatidica Gentium simulacra, dicta *Theraphim*, districte prohibuerint, utpote quæ essent mera Idololatriæ diabolica & superstitiosæ divinationis instrumenta, seu imagines quædam, factæ ad cognoscendum ex iis, per artem magicam, & invocationem Diaboli, ea, quæ erant futura. Quomodo igitur credibile est, Deum, cujus consilium semper fuit Israelitas ab Idololatria & superstitionibus longe avocare, ita simulacra fatidica Gentium, dicta *Theraphim*, adoptare voluisse in sacrationem & augustiorem sui cultus partem? Israelitæ liquidem, ad Idololatriam & ad quodvis aliud superstitionis genus maxime proclives, ad *Theraphim* Gentium prophanarum consulenda, occasione data, facile admodum defecissent, præsertim, sicut pendendit *Spencerus*, si tanta inter illa Gentium *Theraphim* & sacrum *Urim* extitisset affinitas, & insuper, sacrum *Urim* esset perinde ac Gentium *Theraphim* ejusdem muneris ac figuræ, sub diversi nominis larva simulacrum. Sed mittamus, si placet, istas delirantis animi præstigias.

D. De vestibus Summi Sacerdotis, seu Pontificis, aliorumque inferiorum Sacerdotum Veteris Legis plura scire non desidero, sed optarem duntaxat, ut hic breviter exponeres Ritus, qui in illorum consecratione solebat observari.

M. Cum nullus, mea quidem sententia, majori claritate cum brevitate conjuncta, exposuerit Ritus, quo olim Summus Sacerdos, atque inferiores Veteris Legis Sacerdotes consecrabantur, quam S. *Thomas*, verba illius, quæ leguntur 1. 2. Quæst. CII. Art. V. in Responsione ad octavam & nonam objectiones sibi propositas, hic describere non pigebit. „ Id totum (inquit Angelicus ille Doctor) quod „ circa eos, seu Sacerdotes, fiebat in „ eorum consecratione, vel institutione, ad hoc pertinebat, ut ostenderetur, eos habere quamdam prærogativam puritatis, veritatis, & „ digni-

dignitatis. Et ideo in institutione Ministrorum tria fiebant. Primo enim purificabantur. Secundo, ordinabantur. Tertio, applicabantur ad usum ministerii. Purificabantur quidem communiter omnes per ablutionem aquæ, & per quardam Sacrificia, specialiter autem Levitæ radebant omnes pilos carnis suæ, ut habetur Levitici cap. 8. Consecratio vero circa Pontifices & Sacerdotes hoc ordine fiebat. Primo enim, postquam abluti erant, induebantur quibuscumque vestimentis specialibus, pertinentibus ad designandam dignitatem ipsorum. Specialiter autem Pontifex oleo unctionis in capite ungebatur, ut designaretur, quod ab ipso diffundebatur potestas consecrandi ad alios, sicut oleum a capite derivatur ad inferiora, ut habetur in Psalmo 132. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Levitæ vero non habebant aliam consecrationem, nisi quod offerebantur Domino a filiis Israel per manus Pontificis, qui orabat pro eis. Minorum vero Sacerdotum solæ manus consecrabantur, quæ erant applicandæ ad Sacrificia. Et de sanguine animalis immolati tingebantur extremum auriculæ dextræ ipsorum, & pollices pedis, aut manus dextræ, ut scilicet essent obediētes Legi Dei in oblatione Sacrificiorum, quod significabatur in intinctione auris dextræ, & quod essent solliciti & prompti in executione Sacrificiorum, quod significabatur in intinctione pedis, & manus dextræ. Aspergebantur etiam ipsi, & vestimenta eorum sanguine animalis immolati in memoriam sanguinis Agni, per quem fuerunt liberati in Ægypto. Offerebantur autem in eorum consecratione huiusmodi Sacrificia. Vitulus pro peccato, in memoriam remissionis peccati Aaron circa consationem Vituli. Aries in holocaustum, in memoriam oblationis Abraham, cuius obedientiam Pontifex imitari debebat; Aries etiam consecrationis, qui erat quasi hostia pacifica, in memoriam liberationis de Ægypto per sanguinem Agni. Canistrum

autem panum, in memoriam manne præstiti populo. Pertinebat autem ad applicationem ministerii, quod imponebantur super manus eorum adest arietis, & torta panis unius, & armus dexter, ut ostenderetur, quod accipiebant potestatem huiusmodi offerendi Domino. Levitæ vero applicabantur ad ministerium per hoc, quod intro mittebantur in Tabernaculum fœderis, quasi ad ministrandum circa vasa Sanctuarii. Figuralis vero horum ratio erat, quia illi, qui sunt consecrandi ad spirituale ministerium Christi, debent primo purificari per aquam Baptismi, & lacrymarum in fide Passionis Christi, quod est expiativum & purgativum Sacrificium. Et debent radere omnes pilos carnis, id est, omnes pravas cogitationes, debent etiam ornari virtutibus, & consecrari oleo Spiritus Sancti, & asperzione sanguinis Christi, & sic debent esse intenti ad exequenda spiritualia ministeria. Hactenus S. Thomas, quo nullus inter Theologos doctius & accuratius de Veteri Lege scripsit.

D. In consecratione. Sacerdotum fuisse in Sacrificium Deo oblatum Vitulum pro peccato in memoriam remissionis peccati Aaron, circa consationem Vituli, docet S. Thomas, loco mox a te laudato. Sed nunc a te scire velim, cur peccaverit Aaron, dum obsecutus Populi Israelitici desideriis, Vitulum aureum conflavit, & publice colendum proposuit? Ecce vero non peccaverit Moyses, qui, ad medendum moribus Serpentum ignitorum, palam erexit Serpentem aneum, quem, dum Israelitæ, horum Serpentum moribus percussi, aspiciebant, sanabantur?

M. Ideo peccavit Aaron, quia ad Ægyptiacæ superstitionis imitationem Vitulum aureum conflavit, Judæoque ad hoc Idolum Ægyptiaco Ritu colendum induxit. Certum namque est primo, Brutorum, & quidem Bonum, cultum apud Ægyptios antiquissimum esse, & ante egressionem Israelitarum ex Ægypto invaluisse. Præterea, certum etiam est, Judæos ple-

rolque tempore servitutis Ægyptiacæ, superitionem Ægyptiorum imbibisse, & eorum Diis servisse, subindeque illos tumultuantes in Deserto postulasse ab Aaron, ut ad Ægyptiacæ superitionis imitationem contaret Vitulum aureum, quem ipsi Ægyptiaco Ritu colere possent. Hoc fuisse Judæorum propositum, luculenter testatur S. Stephanus Act. Apost. cap. 8. v. 39. & seq. dicens de Judæis. *Aversi sunt cordibus suis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos.... Et Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur in operibus manuum suarum.* Hujus etiam Vituli aurei, ab Aaron constati, cultum ex superitione Ægyptiaca arcessunt Philo, Judæus, lib. 3. de Vita Moysis, & Lactantius lib. 4. Institut. Divin. cap. 18. Ad prophanos, inquit, Ægyptiorum Ritus animos transtulerunt (Judæi) cum enim Moyses, Dux eorum, ascendisset in montem, atque ibiquadragesima diebus moraretur, aureum caput Bovis, quem vocant Apim, quod eos signo præcederet, figurarunt. Idem constanter docent omnes sancti Patres, cum Græci, tum Latini, & Scripturæ Sacræ interpretes. Quo fit, ut Aaron nullo pacto excusari possit. Sciebat enim Aaron Deum, Exodi c. 30. v. 4. & seq. omne sculptile, omne Idolum, omnemque similitudinem creaturarum ad cultum fieri vetuisse. Et tamen insanienti Populo Israelitico, quem ab Idololatria totis viribus avertere, etiam cum vitæ suæ periculo & dispendio, tenebatur, non solum non resistit, sed per summam ignaviam morem gessit, cum Deos, qui ipsum præcederent, postulanti, ex inauribus mulierum aureis fecit Vitulum constabilem. Duo autem mala in hujus Vituli aurei fustione fecit Aaron. Primo, ut Israelitæ, ad Idololatriam proclives, nefandum scelus, quod animo tantum conceperant, re ipsa perpetrarent, seque Idololatriæ sordibus conspurcarent. Secundo, ut quod privato errore facturi videbantur Israelitæ, publica auctoritate exequeretur. Hinc Moyses Exodi cap. 32. v. 21. & seq. increpuit fratrem suum Aaronem, dixitque ei: *Quid tibi fecit hic Populus, ut induceres su-*

per eum peccatum maximum? Nec solum. Moyses fratrem suum Aaronem inculpavit, sed etiam ei Deus vehementer iratus est, ob conflatum Vitulum aureum, eumque Dominus perdidisset, ni supplex Moyses pro illo rogasset, & veniam ei a Deo impetrasset, ut testatur ipsemet sanctus Legislator Deuteronomii cap. 9. v. 20. *Adversus Aaron quoque vehementer iratus (Deus) voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.* Hoc pessimum Aaronis exemplum, ut obiter dicam, imitantur illi Sacerdotes, qui Dei causam produnt, ejusque honorem & gloriam quieti suæ, fortunæ, aut vitæ postponunt, effrenatis hominum cupiditatibus laxam docendo moralem doctrinam, turpiter obsequuntur, ab occasionibus peccati illos non abstrahunt, malas consuetudines & scandala, tanquam canes muti non valentes latrare, patiuntur: pravis populi studiis ignave consentiunt; indulgent, favent, eaque vel exemplo suo, vel assentatione juvant, quemadmodum Aaron, qui summus Sacerdotio fungebatur, Israelitici Populi sacrilegis desiderii annuit, conflando Vitulum aureum, cui divinos honores exhiberet, aram erigendo, solemnitatem indicendo. Sed, inquis, si peccavit Aaron conflando Vitulum aureum, cur Moysen, ejus frater, non peccavit, dum serpentem æneum erexit? Hujus discriminis Moysen inter & Aaronem multiplex asserri potest ratio. Primo, quia Moyses, jubente Deo, serpentem æneum erexit, & Israelitis proposuit, ut hi, qui a serpentibus adurentibus icti fuerant, in eum adspicientes sanarentur: *Fac, inquit Deus Moysi, serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus est perierit eum, vivet.* Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Secundo, quia Deus voluit, ut serpens ille æneus, a Moysæ erectus, signum esset, seu typus Jesu Christi crucifixi, homines oculis fidei ipsum Crucem affixum aspicientes, a lethiferis serpentis antiqui, seu Diaboli, morsibus sanantis. Hinc Christus Dominus, qui, sicut superius monstravimus, omnes

Veteris Legis figuras adimplevit, æneo serpenti, ad sanandos ignitorum serpentum morsum proposito a Moyse in solitudine, se confert, cap. 3. v. 14. *Joannis*, dicens: *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in Deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Denique, sancti Patres, *Chrysostomus* Homilia 26. in *Joannem*, *S. Angustinus* lib. 1. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap. 8. *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. 1. *Commentariorum* in Evangelium, *Theodoretus* Quæstione 38. in Numeros, & alii docent, serpentem æneum, quem *Moyse* erexit in deserto, fuisse a Deo institutum tanquam signum & typum Jesu Christi, ejusque Passionis. Non itaque peccavit *Moyse*, dum jubente Deo, serpentem æneum erexit, ut hi, qui ignitorum serpentum moribus icti erant, eum aspicientes, sanarentur. Non me latet, *Joannem Marshamum* in suo *Canone Chronico* ausum esse asserere, serpentem æneum, ad instar *Ægyptiacarum* præstigiæ, a *Moyse* solum ac formatum esse, & pectore impositum in deserto publice erectum, velut Amuletum quoddam, & Talismanum, ut hoc pacto, seu per incantationem quamdam, vel vim magicam, venenum extingueret, & morfus serpentum arte levaret. Verum, facile confutatur hic *Marshani* error, primo, quia Deus, ut jam diximus, iussit *Moyse* ut serpentem æneum erigeret. Quis autem credat, Deum, qui incantationis magicæ, & præstigiæ omne genus districte prohibet & damnat, præcepisse *Moyse*, ut serpentem æneum erigeret, pectore impositum proponeret *Israelitis*, tanquam Amuletum, & Talismanum, quo illi, qui serpentum adurentium moribus icti erant, ad aspectum illius serpentis ænei per incantationem quamdam vel vim magicam sanarentur? Præterea, fatentur omnes viri periti, figuras illas, a *Chaldeis*, *Persis* & *Ægyptiis* celebratas, quæ arabice dicuntur *Talismanes*, id est, imagines, seu signa, aut sigilla, quibus ære, vel quovis metallo incisis, aut insculptis, &

aliquod astrum, aut constellationem, vel aves, vel serpentes, immo quorundam Imperatorum imagines a natura pietas referentibus, miros quidem, sed falsos & plane ridiculos effectus tribuunt, cujusmodi sunt *Morborum depulso*, immunitas a vulneribus &c. Fatentur, inquam, omnes viri periti, ejusmodi figuras inanes prorsus esse, omnique sanandi morbos virtute carere. Quapropter, vis illa sanandi, quam serpens æneus, a *Moyse* erectus, habuit, ut legitur cap. 21. v. 9. lib. *Numerorum*, speciali Dei beneficio ei indita fuit, non secus ac muribus & anis aureis Deus singularem vim concessit sanandi plagas, quas *Arca fœderis Philistæis* intulerat, sicut legitur lib. 1. *Regum* cap. 6. v. 5. Sed hæc, & similia, quæ miraculosa sunt, in consequentiam trahi non debent, nec occasionem præbere quibusdam, qui Amuletis, variisque Talismanum speciebus inesse virtutem morbos sanandi sibi falso persuadentes, superstitiosa credulitate deluduntur. His plura non addam, & præsentis Colloquio nostro finem imponam egregio typo, quem *Aaron*, frater *Moyse*, gessit Christi Domini. At enim, quemadmodum *Aaron* fuit Veteris Legis Pontifex, ita Christus Novæ Legis Pontifex est, sicut lato sermone ostendit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebræos. *Aaron* unctus est oleo ex baccis arborum expresso; Jesus Christus oleo lætitiæ. Dixit Dominus ad *Moysem* cap. 7. v. 1. libri *Exodi*: *Eccce constitui te Deum Pharaonis, & Aaron, frater tuus, erit Propheta tuus*: De Christo Jesu dixit *Moyse* cap. 18. v. 15. lib. *Deuteronomii*: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies*. Semel in anno Sancta Sanctorum *Aaron* introibat solus, non sine sanguine, quem offerebat pro sua & populi ignorantia, sicut ait Apostolus *Paulus* cap. 9. v. 7. Epistolæ ad Hebræos: Christus Jesus per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa, ut ait idem Apostolus cap. 9. v. 12. ejusdem Epistolæ. De *Aarone* sic Deus *Exodi* capit. 28. v. 38. alloquitur *Moysem*: *Portabitque*

Aa-

COLLOQUIUM III.

Aaron iniquitates eorum, quæ obliuerunt, & sanctificaverunt filii Israel: De Christo Jesu sic Isaias cap. 53. v. 4. & seq. predixit: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis super eum, & livore ejus sanati sumus. Deum inter & homines sequenter fuit Aaron: Unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, sicut ait Apostolus 1. ad Timoth. c. 2. v. 5. Deum Aaron resperso sanguine Testamenti Veteris, quod mandaverat ad Israelitas Deus, facinorosis hominibus reddebat propitium, sicut ait Apostolus Epist. ad Hebræos cap. 9. v. 20. Jesus Christus Novi Testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æterna hereditas, sicut ait idem Apostolus cap. 9. v. 15. Epist. ad Hebræos: In seditione Core, Dathanis, & Abironis, cum grassaretur incendium, & noxios sacer ignis corripere, Aaron, stans inter mortuos & viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit, sicut legitur capit. 16. v. 48. lib. Numerorum: Saviente peccatorum lue, & depascente genus humanum, in tutum subduxit nos Christus Dominus, & periculum incurrendæ mortis æternæ exemit. Hinc Apostolus Paulus cap. 7. v. 25. Epist. ad Hebræos ait, Christum Dominum non tantum ad vivos ac victuros, sed etiam ad defunctos voluisse mortis suæ beneficium pertinere, enimque Veteris Testamenti promissiones beneficii Novi Testamenti cumulatissime persolvissæ. Sed nolo te diutius detinere. Agnosco enim ex frequentibus oscitationibus tuis imminere jam horam prædicii, subindeque Colloquio nostro finem esse imponendum.

In quo Gesta Josue, in regimine Reipublicæ Hebræorum Successoris Moysis, necnon Judicum & Regum, qui Hebræis præfuerunt usque ad quartum annum Regni Salomonis, quo facta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, describuntur, ibidemque accurata traditur series annorum, qui in quarta Mundi Ætate, hoc est, ab exitu Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum effluxerunt.

DISCIP. RES, quas Josue, ex Tribu Ephraim, in regimine Reipublicæ Hebræorum successor Moysis, præclare gessit, quasque a Sulpicio Severo lib. 1. Historiæ Sævæ cap. 22. (juxta editionem Joannis Vorstii) eleganter descriptas, nuperime legi, primum hic referam. Dein, nonnullas circa quædam Josue Gesta proponam difficultates, quas dilucidandi onus tibi incumbet. „ Moysè „ mortuo (inquit Sulpicius Severus) summa rerum pene Iesum, seu Josue, Nave filium, erat. Etenim illum Moyses successorem constituerat, virum virtutibus suis simillimum. Principio autem suscepti Imperii, dimissis per castra nunciis populum certiore facit, frumentum uti pararet, triduoque proximo iter pronnnciat. Sed Jordanis, flumen validissimum, transitum prohibebat, quia neque navium copia pro tempore erat, neque vadari fluvius poterat, qui tum pleno alveo ferebatur. Igitur Arcam præferri a Sacerdotibus, eosdemque adverso flumine consistere jubet. „ Quo facto, incisus Jordanis traditur: „ ita per siccum copix traductæ. Erat in his locis oppidum nomine Hiericho, muris validissimis munitum, neque expugnacioni, neque obsidioni facile. Sed Jesus (seu Josue) Domino fretus, non armis, aut viribus urbem aggressus, ferri Arcam Dei circa muros jubet, sacerdoteseque præire Arcam, & tuba canere. Sed cum Arca septies circumlata esset, muri ac turris conciderant, direptum oppidum atque incensum. Inde adversus Hæc

ductus exercitus, locatisque a tergo
 urbis insidiis, *Jesuf (seu Josue)*, me-
 tum simulans terga hosti dedit. Quo
 viso, qui in oppido erant, patentibus
 portis instare. Ita hi, qui in insidiis
 fuerant, vacuum urbem cepere; cæsi-
 que omnes, absque ullius effugio,
 Rex captus summoque supplicio affe-
 ctus. Quod ubi vicinarum Gentium
 Regibus compertum est, in bellum
 conspirant Hebræos armis depellere.
 Verum, Gabaonitæ, gens valida, ex
 urbe opulenta, ultro se Hebræis de-
 derunt, iussa facturos pollicentes, re-
 ceptique in fidem, ut ligna & aquam
 conveherent, imperatum. Sed Regi-
 bus proximarum urbium deditio eorum
 iras conciverat. Itaque admotis copiis,
 oppidum eorum, Gabaon nomine,
 obsidione circumstunt. Igitur Oppi-
 dani, arctis rebus suis, nuncios ad
 Jesum (*seu Josue*) mittunt, obsessis
 uti succurrat. Ita ille, maturato iti-
 nere, inopinantibus supervenit cæsa-
 que multa hostium millia. Cum dies
 cadentes deficeret, noxque victis fu-
 tura præsidio videretur, merito Fidei
 Dux Hebræus noctem avertit, dies
 perseveravit. Ita nullum hostibus ef-
 fugium fuit. Quinque Reges capti in-
 terfecti sunt. Eodem impetu vicinæ
 quoque urbes imperio adjectæ, Reges-
 que perempti. Verum, quia omnia
 hæc in ordinem prosequi non fuit con-
 silium, dum brevitati studemus, id mo-
 do annotandum curavimus. Viginti
 & novem Regna Imperio Hebræorum
 subiecta, quorum terra per undecim
 Tribus viritim distributa est. Levitis
 enim in Sacerdotium assumptis, nulla
 portio data, quo liberi servirent
 Deo... Igitur, diviso per Tribus ca-
 ptivo Solo, pace summa Hebræi per-
 fruebantur, finitimis bello territis, tot
 victoriis nobiles nemine audente ten-
 tare. Eodem tractu Jesu (*seu Josue*)
 mortuus est anno ætatis decimo & cen-
 tesimo. In hac compendiosa *Sulpicii*
Severi de Gestis *Josue* historica narratione
 primum, quod sese offert, discutiendum
 Dubium istud est: cur *Josue*, postquam
 in Terram promissam fuisset ingressus,
 Gabaonitis, qui erant incolæ civitatum

Chananæorum, ultro se deditibus, pe-
 pererit, sœdus cum illis iniverit, eisque
 securitatem juraverit, contra Præceptum
 Domini, qui, sicut legitur cap. 20. lib.
 Deuteronomii, districte Israelitis præce-
 perat, ut incolas omnes civitatum Cha-
 nanæorum delerent, occiderent, ac pe-
 nitus extirparent, pacemque dumtaxat
 alienigenis concederent, sub conditione
 deditiois & tributis? Hoc itaque pri-
 mum, quæso te Dubium dissolve.

M. Clementiam, qua *Josue*, Dux Po-
 puli Israëliti, erga Gabaonitas, Cha-
 nanitidis incolas, usus est, omni culpa
 vacare, manifesto evincitur ex Historia
 sacra descripta cap. 9. lib. *Josue*. Cum
 enim Terræ promissæ Reges universi,
 Gentisque Hethæi, Amorrii, Chana-
 næi, Pherezæi, Hevæi, & Jebusæi, con-
 tra *Josue*, & Israelitas uno animo, e-
 ademque sententia arma ad patriæ liber-
 tatis, avitæque superstitionis defensionem
 sumpsissent, Gabaonitæ, abjecto belli
 consilio, ut pote qui repellendis Israëlita-
 rum viribus impares se judicabant,
 de deditioe statim cogitarunt. Sed, ut
 sœdus cum Israelitis facilius percutere
 possent, & salvam vitam reciperent,
 data opera finxerunt, se non esse Cha-
 nanitidis incolas, sed externos, & e re-
 gione longinqua venisse. Hanc Gabaonita-
 rum fraudem nec *Josue*, nec Primo-
 res Israelitarum subodorati, cum ipsis,
 inconsulto Domino, sœdus iniverunt,
 illisque securitatem juraverunt. Ast,
 paulo post animadversa fraude, salvos
 quidem Gabaonitas esse jusserunt pro-
 pter religionem juramenti, illos ta-
 men perpetuo famulitio in pœnam frau-
 dis addixerunt. Poterant quidem, fa-
 teor, *Josue*, & Israelitarum Principes
 juratam Gabaonitis securitatem non
 prestare, quia jusjurandum fraude eli-
 citum, ut fatentur omnes Theologi,
 non obligat; nihilofecius *Josue*, &
 Israelitarum Principes juratam Gabaonita-
 rum securitatem pie & laudabiliter
 præstiterunt, clementiaque erga illos
 utendum merito censuerunt, primo,
 quia sibi integrum non existimarent,
 sœdus juramento firmatum violare,
 quamvis dolo elicitedum esset. Hinc,
 cum Israelitæ, sicut legitur cap. 9. v. 17,

& 18. lib. *Iosue* murmurarent contra Principes, responderent eis Principes: *Iuravimus illis, id est Gabaoitis, in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere, sed hoc faciemus eis: reserventur quidam ut vivant, ne contra nos ira Domini coniscatur, si pejeraverimus: sed sic vivant, ut in usus universae multitudinis ligna cedant, aquasque comportent.* Secundo, aliquam clementiam Gabaoitæ merebantur, ut pote qui, dum omnes Reges & Populi Chanaanæ regionis armata manu, & conglomerato agmine contra Israelitas vexillum erigerent, noluerint contra ipsos pugnare, sed potius, ut inquit *S. Ambrosius* cap. 10. lib. 3. *De officiis: Cum enisisset fama per populos, siccatum esse mare in Hebraeorum transitu, fluxisse aquam de petra, de Calo diurnam ministrari alimentum tot populi millibus abundantem, corvuisse muros Hierico, sacro tubarum sono ictos, & ululatu plebis arietatos, Gethaorum quoque Regem victum & suspensum in ligno usque ad vesperam:* Hæc, inquam, stupenda prodigia, quæ Deus in Israelitis operatus est, postquam increbescente eorum nbique fama, audivissent Gabaoitæ, venerunt supplices ad Israelitas, quorum validam manum metuebant, & facies eis submittentibus, ultronea deditioe, se illorum arbitrio permiserunt, ac tandem pacem, juramento firmatam, eum *Iosue*, ceterisque Israelitarum Principibus pepigerunt. Id autem factum est absque ulla transgressione huius Mandati, quod Dens Israelitis dederat de Chanaanis omnibus ad interfectionem cadendis. Hoc siquidem Dei Mandatum æquitate quadam *Iosue*, & alii Israelitarum Principes interpretati sunt, videlicet de his Chanaanis, qui Civitates suas ab Israelitis expugnari sinerent, & belli impetum contra eos sustinerent, non vero de illis Chanaanis, qui pacem rogarent, qui Israelitarum clementiam implorarent, qui spontanea deditioe, imo, & Judaicæ Religionis amplexu, aut certe Idololatricæ abdicatione, & unius veri Dei cultu, secundum Noachidarum Ritus ac Leges, obsidionem suarum urbium, & impendentem Israelitarum impetum prudenter anteverte-

rent. Qua de re, ne plura dicam, consule, si tibi per otium liceat, doctissimum *Andream Masium* in caput 9. lib. *Iosue*.

D. Sed dicas, quæso, quid sibi velit *Sulpicius Severus*, dum ait, *Iosue*, Ducem Hebræum, in expugnandis Gabaoitarum hostibus, merito Fidei noctem avernisse, & diem perseverasse? Vultne ille Scriptor, Solem & Lunam in prælio, quod *Iosue*, cum Gabaoitarum hostibus commisit, reipsa stetit? aut potius, Solem retardasse duntaxat cursum suum? aut novum corpus, vicarium Solis, Deum supra horizontem creasse, quod, post illius occasum, orbem illustraret? aut denique, loquiturne *Sulpicius Severus* more poetico, ita ut innuere velit, *Iosue*, eo in prælio, quod cum Gabaoitarum hostibus consuevit, tot res, & præcipue maximam hostium stragem, tanta celeritate consecisse, ut ad diem facta videretur accessio? Quid de hoc Facto Historico sentire ipse debeam, obsecro te, ut breviter ostendas.

M. Circa istud Factum Historicum *Iosue* idem plane sentit *Sulpicius Severus*, quod sancti Patres communi calculo, & consensione tradiderunt, videlicet *S. Justinus*, Martyr, in *Dialogo* cum *Tryphone*, Judæo, *Tertullianus* lib. *De Jesu* cap. 10. *S. Joannes Chrysostomus*: Homilia 27. in Epistolam ad Hebræos, *S. Hieronymus* lib. 2. contra *Jovinianum*, *S. Augustinus* lib. 21. *De Civit. Dei* cap. 8. & *Theodoretus* Quæst. 14. in *Iosue*. Hi autem sancti Patres disertè docent, quod cum *Iosue* laturus suppetias Gabaoitis, exercitu propere ducto, venisset, & multa hostium millia occidisset; prævidens tamen noctem præsidio victis fore, fulsis ad Deum precibus, & incredibili fiducia animatus, Soli, jam ad occasum vergenti, imperavit ut staret, ejusque imperiali verbo, Deo volente, Sol obediens, in medio Cæli stetit immotus unius diei spatio. Hujus Facti Historici veritatem hausserunt sancti Patres ex Scriptura Sacra, quæ cap. 10. lib. *Iosue* vers. 12. 13. & 14. hæc habet. „Tunc locutus est *Iosue* Domino in „die, qua tradidit Amorrahæum in „conspectu filiorum Israel, dixitque

coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro Justorum? Stetit itaque Sol in medio Cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. Quibus verbis manifestum est, Solem ad vocem Josue reipsa inaudito miraculo stetitisse. Quod confirmant Propheta Habacuc cap. 3. dicens; *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo*; & *Jesús Sirach*, auctor Libri Sacri Ecclesiastici cap. 46. v. 5. ubi ait: *An non in iracundia ejus impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duo?* Hoc miraculum de statione Solis majus est, inquit S. Joannes Chrysostomus Homil. 27. in Epistolam ad Hebræos, *quam que facta sunt a Moyse. Non sunt enim paria, imperare Mari, & iis que sunt in Cœlo, Nam illud quoque est magnum, & valde magnum, sed non par.* Illa igitur statio Solis proprie accipienda est, & miraculo tribuenda.

D. Liber ille, qui inscribitur nomine Josue, & in quo describitur Historia de statione Solis, esse germanus Josue factus, aut potius nomine Josue ideo insignitus, quod de illius imperio, & de rebus ab eo præclare gestis agat?

M. Sunt quidam Critici, qui pertinent, librum, qui nomine Josue inscribitur, asseri ac vindicari non debere Josue tanquam vero ac legitimo parenti; idque quatuor potissimum momentis probare nituntur. Primo, quia cap. 10. hujus libri Josue citatur Liber Justorum, ejus auctorem recentiore esse dicunt ipso Josue, aut saltem ei coævum; cum in eo meminerit pugne Gabaonitarum, & stationis Solis. Secundo, ajunt, sæpius in hoc libro Josue occurrere hanc temporis notationem: *Hoc, & illud ad presentem usque diem durat*; quod sane a Josue dictum esse non potuit, cum in diebus Josue hæc Facta & monumenta historica, quæ in eo libro referuntur, contingerint; sed potius dictum esse videtur ab aliquo Scriptore, Josue recentiore, qui in his, quæ post obitum Josue jam

vetustate oblitterata exoleverant, fidem sibi conciliare volebat ex his monumentis, quæ sua ætate adhuc residua erant. Tertio, cap. 19. libri Josue fit mentio terræ Chabul, cui hoc nomen impositum est ab Hiramo, Rege Tyri, qui a Rege Salomone ea donatus fuerat. Quod palam evincit, inquit illi Critici, hunc librum scriptum fuisse ab aliquo Auctore, recentiore Josue. Denique, capite ultimo libri, qui præfert nomen Josue, describitur mors Josue, & res, post ejus obitum gestæ, narrantur, quæ certe a Josue litteris mandari haud potuerunt. Verum, quatuor hæc momenta tanti non sunt, ut nos a communi sententia de Auctore libri Josue desciscere cogant. Ad duo quippe priora diluenda sufficit observare, Jesum in summa senectute hunc librum exarasse, subindeque mirum non esse, si mentionem faciat Libri Justorum, qui nihil aliud erat, quam Carmen Epinicium, quod statim post reportatam de hostibus Gabaonitarum insignem victoriam editum est, & inter Hebræos divulgatum. Eadem de causa, Josue uti potuit hac notatione temporis: *usque ad presentem diem*, cum hunc librum in ætate jam provecta scripserit; perinde ac S. Evangelista Matthæus eadem temporis notatione utitur, cap. 27. dicens: *Propter hoc vocatus est ager Hageldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Ad tertium momentum dico cum Illustrissimo Daniele Huetio, Abrincensi Episcopo, non eandem esse utramque terram Chabul. Altera siquidem est terra Chabul, quæ est Regiuncula, viginti constans oppidis, quam Salomon (sic legitur lib. 3. Regum cap. 8. v. 12.) dedit Hiramo, Regi Tyri, & illius urbis Chabul mentionem non fecit Josue. Altera est terra Chabul, seu vicus, ita dictus in confiniis Ptolomaidis, utraque in Tribu Aser; & hæc est illa terra Chabul, cujus procul omni dubio a Josue fit mentio. Ad ultimum momentum respondeo, Esdræm, qui, post laxatam captivitatem Babylonicam, sacros libros hinc inde summa cura collegit, purgavit, castigavit, inseruisse hujusce libri capiti postremo, quod est vigesimum

quar-

quantum, mortem *Josue*, qui victoris & meritis conspicuus obiit. Censeo etiam cum jam laudato Abrincensi Episcopo in sua *Demonstratione Evangelica*, ab eodem *Esdra* adjectam itidem fuisse capiti decimo nono libri *Josue* narrationem. Expeditionis Danitarum contra civitatem *Lešem*, quæ post *Josue* excessum contigit, eo videlicet tempore, quo Israelitarum Rempubliam nemo gubernabat. Probabilius itaque est a *Josue*, in regimine Populi Israelitici successore *Moyſis*, esse scriptum hunc librum, qui ejus nomine insignitur, idque non obscure innuere videtur Scriptura Sacra his verbis, quæ leguntur capite ultimo hujus libri. *Script Josue omnia verba hæc in volumine Legis Domini*. Omnia autem, quæ in hoc libro scripsit *Josue*, ad sequentia capita revocantur. Primo, refert missionem Exploratorum ad urbem *Hiericho*, transitum Jordanis, per quem miraculose siccatum, Israelitæ, Duce *Josue*, & præeunte Arca fœderis transierunt. Secundo, describit *Josue* varios in Terræ promissæ acquisitione conflictus, videlicet in oppugnatione urbis *Hiericho*, in expugnatione urbis *Hai*, in debellatione quinque & deinde multorum Regum, qui citra & ultra Jordanem a *Josue* percussis ac devicti numerantur triginta & unus, ita ut *Josue* universas sepe totius Chanaanitidis civitates uno quasi impetu expugnaverit, & omnes hujus Terræ incolas suo subiugaverit Imperio. Tertio, narrat *Josue* Terræ promissæ acquisitionis divisionem per Tribus, assignando videlicet singulis Tribubus partes determinatas, separando civitates pro fugitivis, & quadraginta octo civitates atque suburbana Levitis concedendo. Denique, *Josue*, cum jam senex esset, seque vitæ gloriose cursum complevisse cognosceret, Israelitas in Sichem convocatos adhortatus est, ut constanter perseverarent in observatione præceptorum Dei, ut caverent societatem cum Gentibus. Eis ob oculos posuit innumera beneficia, quæ Deus eis exhibuerat: fœdus Populi Israelitici cum Domino renovavit, hisque genitrici, viam universæ carnis ingressus est, ejus magnificum elogium textit sacer

Hist. Vet. Test. Tom. II.

Scriptor Libri Ecclesiastici cap. 46. Ipse vero tria duntaxat observatione digna hic referam, quibus *Josue* virtus haud parum commendari potest. Primo, *Josue* in Terræ Chananæ occupatione urbem *Hiericho* non solum expugnavit, sed jubente Deo, internectione delevit, sola scemina *Rahab* cum suis servata, eo nomine, quod Exploratores Hebræos, quos ad urbem *Hiericho* præmiserat *Josue*, benigne, & officiose suscepisset. Ceterum, omnia illius urbis *Hiericho* ædificia, cum incolis, & universa suppellectili in cineres redigi jussit *Josue*, exceptis auro, argento, vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini intulit. Quam *Josue*, in Terræ Chananæ occupatione, bellicam agendi rationem absit ut quicquam immanitatis insimulet, cum in istis cadibus, atque incendiis patrandis, *Josue* Dei voluntati morem gesserit, ejusque justitiæ administer fuerit. Deum vero nemo, præter Hæreticos Marcionitas, Manichæos, aliasque id genus pestes, injustitiæ in his inferendis suppliciis arguere potest, cum Chananæi suis sceleribus graviore sibi accersivissent pœnas. Quin imo (sicut memini, me in nostris superioribus Colloquiis jam observasse) Dei patientia in puniendis Chananæis maxime eluxit, quippe qui jam supra quadringentos annos frustra distulerat hæc Chananæorum supplicia melioris vitæ expectatione, cum tamen illi interea, voci Dei, ad penitentiam, melioremque frugem eos invitantis, plane obfuscentes, contra Dei misericordiam ac sanitatem, obfirmis in malitia animis, decertarent. Quo in sensu intelligenda sunt hæc verba, quæ Dominus c. 15. v. 16. lib. Genesis *Abrahamo* de ejus posteris dixit: *Generatione autem quarta revertentur hæc: necdum enim completa sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus*. Secundo, *Josue* in obsidione urbis *Hai*, cum vidisset, Israelitas, quos ad hanc urbem expugnandum miserat, infelici Marte pugnasse, eosque ab hostibus fufos, atque in fugam compulſos, consuluit Dominum, quo respondente, intellexit, Deum ob unius gregarii militis crimen, iram suam in totum Populum

L 3 Iſrae-

Israeliticum effudisse. *Achan* siquidem filius *Charmi*, de Tribu *Juda*, pallium coccineum, ducentos argenti siclos, regulamque, seu laminam auream quinquaginta siclorum, de præda urbis Hierichuntinz, Deo consecrata, clam subduxerat, eoque furto iram Dei in totum populum provocaverat. Quocirca, *Josue*, jubente Deo, *Achan*, sacrilegi furti reum, ad vallem *Achor*eductum, lapidibus a populo obrui imperavit, & cum sacrorum spoliis parte, supellectili prorsus omni, liberis ejus, ac pueris, ipsoque tentorio ultricibus flammis addici, ut hoc supplicio sanciretur disciplina, populus Israeliticus cum Deo reconciliaretur, & omnis deinceps militibus ad sacrilega furta aditus præcluderetur. Denique, typus, quem *Josue* gessit, Christi Domini, ejus dignitatem & excellentiam maxime commendat: *Josue* (inquit *S. Hieronymus* in Epistola ad Paulinum) typum Domini non solum gessit, verum etiam nomine præfati. Transiit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesia, caelestisque Hierusalem spiritualia Regna describit. *Josue*, defuncto *Moyse*, populum Israeliticum introduxit in Terram promissam. *Jesus Christus*, finitæ Lege Moisaica, apparens, populo pio Regnum Cælorum aperuit, & quam per Legem *Moyfis* obtinere homo non poterat, beneficio *Jesu Christi* promissam Terram, caelestem nempe patriam, assequitur. Chanaanitidis Terræ, Jordane trajecto compotes Hebræos fecit *Josue*: in Patriam caelestem ablutos nos Baptismi aquis inducit *Jesus Christus*. Duodecim lapides de Jordanis alveo sublatis ad posteritatis memoriam in castris statui jussit *Josue*, atque alios item duodecim in ipso Jordanis alveo: *Jesus Christus* duodecim elegit Apostolos, quorum Principi, seu *Petro*, nomen a *Petra* derivatum imposuit. *Josue* imperiarum Gentium debellator fuit: *Jesus Christus* triumphator Dæmonum. *Josue* secundæ circumcisionis Hebræis, antequam ingrederentur in Terram promissam, administer fuit: in *Jesu Chri-*

sto (sicut ait Apostolus ad Coloss. c. 2. & ad Romanos c. 2.) circumcisi sumus circumcisione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione cordis, in spiritu, non littera. Ex quo patet, *Josuem*, rebus a se præclare gestis maximi in Republica Hebræorum Principis nomen jure optimo obtinuisse, & *Jesu Christi*, qui totum orbem a tyrannide Diaboli liberaturus erat, typum gessisse.

D. Quis post obitum *Josue* præfuit Reipublicæ Hebræorum.

M. Post mortem *Josue* præfuerunt Reipublicæ Hebræorum *Caleb*, & seniores *Juda* per decem annos, non vero per quinquaginta annos, sicut perperam visum est Abbati *Paulo Pezrono*, Ord. Cisterciensis, in libro, quem gallice anno MDCLXXXVIII. Parisiis edidit, cuique hunc titulum indidit: *L'Antiquité des temps républicains & de la défense contre les Juifs & les nouveaux Chronologistes*; seu: *Antiquitas temporum restituta, & contra Judæos, nuperosque Chronographos defensa*. Tempore istius decennalis Præfecturæ *Calebi*, & aliorum Optimatum, seu seniorum, qui post obitum *Josue* Reipublicæ Hebræorum negotia administrarunt, fuerunt a Judæis profligati Chananæi ac *Pherezzi*, caesi in Beze duodecim hominum millia; Rex Hierosolymorum *Adonibene*, plurium antehac gentium victor, captus, summatibus manuum ac pedum resectis, quod alieno supplicio excogitaverat, expertus est suo; dixitque *Adonibene*; septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum summatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus, libri audicum cap. 1. v. 7. Expugnata etiam est urbs Hierusalem, vastata & igne consumpta. Civitas quoque *Dabir*, quæ *Cariat Sepher* olim vocabatur, ab *Othoniele*, fratre *Calebi* minore, occupata est, qui & *Axam*, filiam *Calebi*, in victoriæ præmium, uxorem obtinuit. Verum, post obitum *Calebi*, & seniorum *Juda*, virorum scilicet pietate & auctoritate illustrium, qui *Moyse* & *Josue* semper adhaeserant, quique post mortem *Josue*, Reipublicam Hebræorum per decem annos

sa-

sapientissime gubernarunt; contigit ut Iudæi ex ea, quam cum Chanaanais, Jebusæis, ac Phariseis consuetudinem habebant, depravatos illorum mores imitari cæperint, amicitiam cum illis sacilegis infidelibus junxerint, connubia miscuerint, & tandem defecerint ad Idololatriam, cultumque *Baal & Ashtaroth*. Corruptissimis hæc temporibus fuit in Republica Hebræorum Anarchia, seu Interregnum sex annorum, non vero circiter triginta quinque annorum, sicut falso pertendit supra laudatus Abbas *Pezronus*. Per illud Interregni sex annorum spatium contigere ea, quæ postremis quinque capitibus libri Judicum narrantur de *Micha*, Ephraimitæ, & Danitarum Idololatria, nec non de flebili illa historia cujusdam junioris Levitæ, ejus uxorem raperunt, conspuerunt, & impotent libidine tota nocte illulam, extinxerunt Gabaonitæ, qui erant e Tribu *Beniamin*, quique eundem Levitam nefaria, & præposterâ libidine violare conati fuerant, sicut refertur cap. 19. libri Judicum. Ad hoc tam nefandum scelus vindicandum arma sumperunt, bellumque contra Tribum *Beniamin* moverunt, reliquæ Israelitarum Tribus, eoque bello Tribus *Beniamin* pene deleta est, exceptis sexcentis circiter viris, qui in solitudinem fugerant, sicut legitur capite 20. libri Judicum. Hæc, inquam, Facta historica, quæ in quinque postremis capitibus libri Judicum narrantur, contigisse eo tempore, quo, post obitum *Calebi*, & seniorum Juda, fuit Anarchia, seu Interregnum per sex annos in Republica Hebræorum, facile colligitur ex capite 21. v. 24. ejusdem sacri libri Judicum, ubi hæc leguntur: *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque quod rectum videbatur, hos faciebat*. Finita illa sex annorum Anarchia, quæ, ut mox dixi, post obitum *Calebi*, & seniorum Juda, fuit in Republica Hebræorum, cum Israelitæ, mixtis cum Chanaanais, Hethæis, Amorhæis, Pherezeis, Hevæis, Jebusæisque conjugis, ad Idololatriam, relicto Deo, defecissent, & Idola *Baal*, & *Ashtaroth* colerent, Deus ipsos ho-

stibus plectendos tradidit, & dura servitute opprimendos. Variæ autem Israelitarum servitutes, seu oppressiones sub diversis Gentium Regibus, referuntur in sacro Judicum libro, a quibus Deus, semper ad misericordiam propensus, eos liberavit, suscitando *Judices* quos Judæorum Reipublicæ identidem præstiebat.

D. Quinam erant illi *Judices*, quos Deus interdum suscitabat, ut Israelitas a servitute & oppressione liberaret? & quanam officia, seu munia, potissimum obire debebant?

M. Illi *Judices*, quos aliquando suscitabat Deus, ut populum suum a servitute & oppressione in libertatem assereret, erant Duces, seu Magistratus a Deo instituti, & ejus nomine Reipublicam Hebræorum gubernantes, quique afflatu immediato Spiritus Sancti, moribusque heroicis agebantur. Munia, quæ illis Judicibus obeunda incumbabant, in his præcipue sita erant. Primo, Populum Israeliticum a servitute & oppressione liberabant. Secundo, bella gerebant. Tertio, juxta populo dicebant, & enatas lites, decretorium judicium pronuncians, dirimebant, novas tamen Leges non condebant, nec vectigalia, seu Tributa, imponebant, nec Regis Insignibus utebantur, nec Reipublicæ erant Domini, sed conservatores tantum & custodes; nec sacram potestatem habebant, quæ penes Summos Sacerdotes erat; sed habebant civilem & politicam potestatem, quæ erat quasi Monarchica, ut pote pene unum *Judicem*, Aristocratia tamen temperata, qualis est apud Venetos Ducum auctoritas.

D. Agedum, percense nunc servitutes & oppressiones Israelitarum, juxta eum ordinem, quo in sacro Judicum libro describuntur, eademque opera produc in medium res præclare gestas a *Judicibus*, qui Israelitas ab his servitutibus & oppressionibus in libertatem vindicarunt.

M. Prima Israelitarum servitus, seu oppressio, contigit sub *Chuzane Rasathaim*, Rege Mesopotamiæ, seu Syriæ, indeque hæc servitus dicitur *Assyriacæ*, duravitque octo annis, sicut legitur c. 3. v. 8. lib. Judicum. Ab hac Assyriacæ servitute *Othoniel* (qui in serie *Judicum* pri-

mus occurrit, quique erat filius *Genez*, frater *Calebi* minor, idemque *gever*.) liberavit Israelitas, *Cuzanem*, Regem Mesopotamiz, debellavit, & per quadraginta annos populum judicavit. Abbas *Paulus Pexronus* asserit, post mortem *Othonielis* fuisse Anarchiam, seu Interregnum, quod duravit annis circiter triginta tribus. Verum, fictitia plane est illa Anarchia, cum de ea nullam prorsus mentionem Scriptura Sacra, sancti Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes faciant. Hoc unum ex Scriptura Sacra, videlicet cap. 3. v. 14. lib. Judicum, extra omnem dubitationis aleam positum est, post mortem *Othonielis* accidisse alteram Israelitarum servitutem sub *Eglone*, Rege Moabitarum, quæ ideo appellatur *Moabitica*, quæque duravit octodecim annis. Ab hac Servitute Moabitica Israelitas liberavit *Aod*, filius *Geræ*, e Tribu Benjamin, qui post *Othonielem* Israelitici Populi Judex fuit. Hic *Eglonem*, Moabitarum Regem, in Cœnaculo interemit. Dein, Israelitarum copiis in monte Ephraim collectis, decem millia fortissimorum Moabitarum intereptione delevit, sicut legitur c. 3. lib. Judicum. *Aod* judicavit populum annis octoginta. Tertia Israelitarum servitus contigit sub *Jabin*, Rege Chanaan, qui regnavit in Asor, & idcirco hæc Israelitarum servitus vocatur *Chananaa*, & duravit annis viginti, sicut narratur cap. 4. lib. Judicum. Hic autem velim obiter observes, sæpe citatum Abbatem *Paulum Pexronum* persuadere velle, alteram Anarchiam, seu aliud, post obitum *Aod*, fuisse in Republica Hebræorum Interregnum, quod, inquit, duravit annis circiter triginta septem. Sed hæc Anarchia, de qua omnino silent Scriptura, sancti Patres, & Sacræ Scripturæ Interpretes, tanquam commentitia explodi debet, maxime cum sacer Auctor lib. Judicum cap. 3. v. 31. diserte dicat, post obitum *Aod*, judicariam apud Israelitas Præfecturam gessisse *Samgarem*. Sic enim habet: *Post hunc, seu Aod, fuit Samgar, filius Anath, qui percussit de Philistiim sexcentos viros vomere, & ipse quoque defendit Israel.* Siquid *Samgar* immediate post obitum *Aod* judi-

ciariam apud Israelitas Præfecturam gessit, nulla ratione dici potest fuisse Anarchiam, seu Interregnum post mortem *Aod*. Verum quidem est, *Samgarem* paucis mensibus judicariam Præfecturam gessisse, ideoque Scripturam Sacram, loco mox a me laudato, tempus Magistratus illius non notasse. At, inde perperam inferitur, post mortem *Aod* fuisse Anarchiam, quia Scriptura Sacra capite quarto v. 1. lib. Judicum aperte dicit, Israelitas post mortem *Aod* [non computato brevi admodum tempore, quo *Samgar* judicariam exercuit potestatem] abductos esse in servitutem Chananazam a *Jabin*, Rege Chanaan: *Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin, Regis Chanaan, qui regnavit in Asor &c.* Quibus verbis Scriptura Sacra omnem præcludit locum huic Anarchiæ, quam *Paulus Pexronus* ait durasse, post obitum *Aod*, annis circiter triginta septem. Sed ad servitutes Israelitarum redeamus, quarum tertia, ut diximus, vocatur *Chananaa*, quod contigit sub *Jabin*, Rege Chanaan. Ab hac servitute Chananazæ, quæ perstitit per viginti annos, Israelitas liberarunt *Debbora*, Prophetissa, & *Barac*, filius *Abinoemi*, de Tribu *Nephtali*, qui decem millibus levissimorum militum ex Tribubus *Nephtali* & *Zabulon* collectis, contra *Sisaram*, Principem Exercitus *Jabin*, Regis Chanaan, *Debbora* comite, recta perrexerit, cum Exercitu, juxta aquas *Maggedo* penitus profligavit *Sisaram*, fuga elapsam, *Jahel*, uxor *Haberis*, Cinzi, callide in suam tentorium allexit, potque lactis sopitum, adactio in tempore trabali clavo interemit, eoque mortuo *Debbora* epinicio carmine victoriam celebravit, sicut legitur cap. 4. & 5. lib. Judicum.

D. Non mihi verisimile videtur, *Debboram* in numero *Judicum*, seu eorum, qui apud Israelitas judicariam potestatem exercuerunt, esse collocandam. Nam, ut superius dixisti, proprium, & præcipuum *Judicis* munus erat Populum Israeliticum defendere, & in bello Ducem agere. Huic autem ob-

obeundo muneri impar erat *Debbora*, utpote scemina, cui potius convenit colum, quam arma tractare, aut exercitui imperare.

M. *Debboram* vere, & proprie Hebræorum Judicem fuisse, seu judicariam exercuisse potestatem, dum Israelitæ Judicem regerentur arbitrio, testantur Scriptura Sacra, & sancti Patres. Sic enim legitur cap. 4. v. 4. libri Judicum: *Erat autem Debbora Prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore... Ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium.* Quibus verbis aperte innuit Scriptura Sacra *Debboram*, aliorum instar Judicem, populum judicasse, & Israelitas universos causas suas ad ejus Tribunal detulisse. *Debboram* quoque belli, pacisque temporibus Rempublicam Hebræorum rexisse, eique tamquam judicem præfuisse, non minus diserte asserunt Sancti Patres, *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, S. *Ambrosius* lib. de Viduis, S. *Hieronymus* Epil. x. ad *Furiam*, De Viduitate servanda, S. *Augustinus* lib. 18. de Civitate Dei cap. 15. quibus addo *Severum Sulpitium* lib. 1. Historiæ Sacræ, *Theodoretum* Quæst. 12. in librum Judicum, & *Aleinum Avitum* in Consolatoria de Laude Virginitatis ad *Fuscina*, fororem. Sed, inquis, *Bello gerendo impar erat Debbora*. Sit ita sane. At saltem potuit *Debbora* consiliis suis *Barach*, qui cum illa itidem iudex populi erat, adesse, suadere ei bellum, illi imperium exercitus relinquere, sequi ei sociam adjungere, ut, Deo auctore Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque a gravissima Chanaanorum servitute vindicaret. Præterquam quod, *Debbora* non fuit vulgaris scemina, quam colum, non arma tractare decet, sed fuit heroina scemina, quam Deus Prophetiæ lumine illustravit, prudentia, & fortitudine exornavit, ut populum regere & hostium impetum intrepida retundere posset. Hinc S. *Ambrosius* in libro De Viduis, mox a me laudato, hæc habet: *Et ideo lectum istius (seu Debboræ) puto esse iudicium, & gesta ejus arbitror esse descripta, ne mulieres a virtutis officio mulieris sexus infirmitate revocentur.* Vi-

dua populos regit, Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella disponit, mandat triumphos. Quæ S. *Ambrosii* sententia est omnino Scripturæ Sacræ consentanea. Legimus quippe c. 4. lib. Judicum v. 6. *Barachum*, qui cum *Debbora* Populi Israelitici Iudex erat, noluisse ad bellum ullo pacto proficisci, nisi *Debbora* sese ei exercitum ducenti sociam præberet. *Dixitque ad eam (seu Debboram) Barac: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam.* Tanta erat in Republica Hebræorum auctoritas *Debbora*, ut ob amorem, & jugem sollicitudinem, quam gerebat boni publici, vulgo audiret *Mater in Israel*, non secus ac Imperatores, & Reges plerique *Patres Patria* vocati sunt, quo titulo, magis quam Imperatorio, gloriabantur. Sat igitur contra *Tostatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Sevarium*, *Cornelium a Lapide*, & alios recentiores, probatum maneat, *Debboram* vere, & proprie Judicem Hebræorum fuisse, eamque inter sanctos Israelis Iudices esse numerandam.

D. Quot annos *Barac*, & *Debbora* judicariam potestatem apud Israelitas exercuerunt, & quo loco, post illorum obitum, res Israelitarum fuerunt?

M. *Barac*, & *Debbora* judicarunt populum, & Reipublicæ Hebræorum præfuerunt per quadraginta annos. At, post illorum judicariam præfecturam, Israelitæ, qui in secundis rebus immemores cælestium beneficiorum in multa scelera ruebant, & Idola colebant: in adversis vero, afflictisque malo servitutis divinum auxilium supplices implorabant; iuste, ob peccata, quæ perpetrabant, traditi sunt Madianitis, duroque imperio habiti. Abbas *Paulus Pexrenus* post judicariam præfecturam, *Baraci*, & *Debbora* obtrudit Anarchiam in Republica Hebræorum, seu Interregnum, quod annis circiter octodecim perdurasse affirmat. Sed ejusmodi Anarchia, cujus tam in Scriptura Sacra, quam in sanctis Patribus, & Scripturæ Sacræ Interpretibus, cum nullum, vel minimum extet vestigium, nullatenus admitti debet, utpote quæ consulto excogitata ab illo Scriptore,

re, qui, in Historia cum Sacra, tum Prophana ceteroquin versatissimus; novam producit Chronologiam, quæ a Codicum Hebræorum, Græcorum, Samaritanorum, & Latinorum calculo maxime discrepat. Rejuncta itaque prædicta Anarchia, certum est, Israelitas, post judicariam *Baraci*, & *Deborah* Præfecturam, abductos esse a Madianitis in servitutem, quæ duravit septem annis. Cum igitur sub dura illa Madianitarum servitute oppressi gemerent, conversi ad Dominum (inquit *Sulpicius Severus* lib. 1. Historiæ Sacræ) misericordiam solitam flagitantes, impetraverunt. Erat in Hebræis *Gedeon* quidam nomine, filius *Joas*, e Tribu Manasses, vir justus, & charus Domino, acceptusque. Huic Angelus e campo messis domum revertenti addidit. *Dominus*, inquit, *tecum*. At, ille voce flebilis, non esse in se Dominum ingemiscebat, quod populum captivitas premeret, virtutumque Domini, qui eos de Terra Ægypti eduxerat, luctus recordabatur. Tum Angelus: *Vade*, inquit, *in hoc spiritu, quo locutus es, & populum de captivitate eripe*. Ille vero abnuere, se, infractis snorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum onus inscipere. Perflare contra Angelus, ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loquebatur. Perfecto igitur Sacrificio, dirutaque Ara, quam *Baalis* idolo Madianitæ sacraverant, ad suos profectus *Gedeon*, castra castris hostium contulit. Sed Madianitis, in conficiendo contra Israelitas bello, etiam Amalecitæ se conjunxerant. *Gedeon* vero non amplius quam ad triginta & duo milia Exercitum paraverat. Priusquam tamen confingeret, significavit ei Deus, nimiam hanc esse multitudinem, quam in prælium vellet educere, itaque daret volentibus discedendi potestatem, quod ubi populo innotuit, viginti duo milia e castris recesserunt. Sed ex decem millibus, quæ resederant, non plures quam trecentos viros tenuit, reliquos ab armis dimisit. Tum media vigilia castra hostium ingressus, trecentos illos viros, quos tubis, lagenis vacuis, ac lampadibus in medio lagenarum accensis instruxerat, in

tres ordines distribuit, qui cum buccinarum clangore, simul & collisarum lagenarum fragore, fulgoreque lampadum, atque sæpius ingeminatis clamoribus: *Gladus Domini, & Gedeonis*, tantum hostibus timorem injecerunt, ut eorum exercitum novo sane bellandi genere fuderint, atque dissiparint. Fugientes Reges persecutus est *Gedeon* ultra Jordannem, comprehensoque neci dedit. In ea pugna centum & viginti milia ex hostibus cæsa sunt. Tunc consensu omnium *Gedeoni*, ut Princeps populi esset, delatum, quod ille generoso animo aspernatus, communi jure cum civibus vivere, quam præesse suis, maluit. Depulsa igitur Israelitarum servitute Madianitica, quæ septem annos populum continnerat, pax per quadraginta annos fuit sub *Gedeone*, qui mortuus est in senectute bona, & in tumulo *Joas*, patris sui, in *Ephra* sepulchro, sicut legitur c. 8. lib. *Judicum*.

D. Quis, mortuus *Gedeone*, præfuit Reipublicæ Hebræorum, & judicariam exercuit Præfecturam?

M. Defuncto *Gedeone*, filius ejus *Abimelech*, ex concubina ortus, Sichimorum Principibus operam ei navantibus, judicariam obtinuit Præfecturam, & per tres annos in Republica Hebræorum imperium tenuit, seu potius tyrannidem exercuit. Eo crudelitatis prorupit, ut septuaginta fratres suos super unum lapidem interfecerit, excepto *Johatane*, filiorum *Gedeonis* natu minimo, qui solus scelesti illius tyranni manus evaserat. At, Deus hanc *Abimelechi* crudelitatem & tyrannidem non diu inultam reliquit. Nam, cum iste sævissimus tyrannus, post dirutam, & sæpe seminatam urbem *Sichem*, post interfectos illius urbis incolas, qui in eum conjuraverant, & post igne succensum Fanum Dei ipsorum *Berith*, ad expugnandum oppidum *Thebes* progressus esset, saxo amuliere ictus, sentiensque irati supremi Numinis vindictam, Armigero suo jussit, ut illum ferro confoderet: *Ne forte dicatur*, inquit, *quod a femina interfectus sim*. Ab ipso itaque Armigero mucrone confixus animam expuit. Post

Abi-

Abimelech mortem Judex constitutus est *Thola*, filius *Phua*, qui postquam populum judicasset annis viginti tribus, obiit, sicut legitur cap. 18. v. 1. & 2. libri *Judicum*. Hunc, seu *Tholam*, in *Judicia* Populi Israelitici Praefectura excepit *Jair*, qui per viginti duos annos cum praefuisset Reipublicae Hebraeorum, excessit e vivis (lib. *Judicum* cap. x. v. 3. & 4.) Putat *Paulus Pecronus*, post mortem *Jair* contigisse Anarchiam, seu Interregnum, quod duravit, inquit, annis circiter triginta. Sed de ista Anarchia, quam de suo cerebro finxit *Paulus Pecronus*, silet omnino Scriptura Sacra, quae notat duntaxat servitutem octodecim annorum, cui Israelitae, post obitum *Jair*, fuerunt addicti sub imperio Ammonitarum. Ab hac servitute Ammonitarum Israelitas liberavit *Jephthe*, qui in Populo Israelitico judicariam potestatem, post *Jair*, obtinuit. Exercitum ad debellandos Ammonitas duxit *Jephthe*, sed dum acies hinc inde essent instructae, priusquam signum pugnae daretur, votum Deo nuncupavit *Jephthe*, si prospere pugnasset, se illud in holocaustum ei oblatum, quod sibi e parta victoria revertenti primum occurreret. Sic victis hostibus, cum domum rediret, filia unica, quam habebat, ei obviam fit, quae lata patrem exceptura victorem, cum tympanis & choris gratulabunda processerat. Tum *Jephthe* consternatus dolore, conscissis vestibus, indicat filiae suae voti necessitatem, cui illa paruit, ac mori non recusavit. Quadraginta duo millia Ephraimitarum, qui in Galaatidem armati irruerant, *Jephthe* caecidit, multique ex his Ephraimitis, sermone proditi, in Jordanis transitu perierunt, cum vocem *Schibboleth*, quae *Spicam* significat, pronunciare non possent, sed vice illius, *Sibboleth* efferrent. Per sex annos Principatum tenuit *Jephthe*, obiitque in civitate sua *Galaad*, ubi etiam sepultus est, sicut legere est in libro *Judicum* cap. 12. v. 8. & 9.

D. Ecquid, quaeso, mihi narras votum *Jephthe*, quod ei in perpetuum dedecus cessit, sicut docet *S. Thomas*, Angelicus meus Praeceptor, 2. 2. Quaest.

88. Art. 2. in Respons. ad secundam objectionem, ubi haec habet: „Quadam vero sunt quidem in se considerata bona (& secundum hoc possunt cadere sub voto) possunt tamen habere malum eventum, in quo non sunt observanda. Sicut accidit in voto *Jephthe*, qui, ut dicitur cap. x. libri *Judicum*: Votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus egressus fuerit de foribus domus meae, mihi quae occurrerit revertenti in pace, eum offeram holocaustum Domino. Hoc autem poterat malum eventum habere, si occurreret ei aliquod animal non immolandum, sicut asinus, vel homo. Quod etiam accidit, unde Hieronymus dicit: In vovendo fuit stultus, quia discretionem non habuit, & in reddendo impius. Censet itaque *S. Thomas*, votum *Jephthe* fuisse illicitum, temerarium, & impium. At, hinc nascitur haud levis difficultas, quam mihi eximas velim. Si enim *Jephthe* in voto nuncupando fuit imprudens, & in reddendo crudelis, quorum igitur cap. xi. v. 29. libri *Judicum* dicitur, Spiritum Sanctum irruisse super *Jephthe*? Factus est ergo super *Jephthe* Spiritus Domini. Quorum etiam Apostolus *Paulus* cap. xi. v. 32. & 33. Epistolae ad Hebraeos inter Veteris Testamenti Sanctos recenset *Jephthe*? Deficiet enim me, inquit ille Apostolus, tempus enarrantem de *Gedeon*, *Barae*, *Samson*, *Jephthe*, *David*, *Samuel* &c. Cur, inquam, Scriptura Sacra his encomiis celebrat *Jephthe*, si ejus votum fuit illicitum, crudele, & impium, sicut sentit *S. Thomas*?

M. Non solum censet *S. Thomas*, votum *Jephthe* fuisse illicitum, temerarium, & impium, sed etiam in hac sententia praeverunt Doctores Angelico multi sancti Patres, praesertim *Ambrosius* lib. 3. de Officiis cap. 12. *S. Hieronymus* lib. 1. contra *Jovinianum*, & *Comment.* in caput 7. *Jeremiae*, *S. Augustinus* Quaest. 49. in *Judices*, *S. Chrysostomus* Homilia xiv. ad Populum *Antiochenum*, & *Theodoretus* Quaestione 20. in *Judices*, cujus titulus est: Quamobrem permisit Dominus Deus mactari filiam *Jephthe*.

Jephthe? Hi, inquam, sancti Patres clarissime docent, votum *Jephthe* fuisse illicitum, temerarium, & impium, quia revera *Jephthe* vovit, se oblatum in holocaustum, quod ipsi primum occurrisset, idest mactatum, & in Dei honorem totum igne consumptum, illudque votum *Jephthe* in filia sua unigenita crudeliter implevisse mactatione cruenta, quod tamen Deus districte inhibuit lib. Deuteronomii cap. 12. v. 31. Ex qua doctrina sanctorum Patrum falsi convincitur opinio quorundam, qui dicunt, *Jephthe* non implevisse votum suum in filia sua mactatione cruenta, sed duntaxat immolatione spirituali, hoc est, consecratione perpetuæ virginitatis. Hæc, inquam, opinio adversatur doctrinæ sanctorum Patrum, quos mox laudavi. Ex sane, si spiritualiter duntaxat immolanda fuisset puella, ut quid *Jephthe* statim ac vidit filiam suam, prorupit in miserabiles ejulatus, sciditque præ dolore vestimenta sua? ut quid etiam filia *Jephthe* bimestre tempus, ut ait Scriptura Sacra, a patre suo postulavit ad plangendam cum sodalibus virginatatem suam, quam toto vitæ suæ decursu plangere potuisset? ut quid tandem filia Israel quotannis convenissent ad planctum solemnem super filia *Jephthe* quatuor dierum spatio, sicut testantur Sacrae Litteræ, nisi filia *Jephthe* revera fuisset cruenta mactatione a patre suo immolata? Sed, si sit, inquis, cur igitur Scriptura Sacra ait de *Jephthe*: Factus est super *Jephthe* Spiritus Domini? Cur etiam Apostolus Paulus Catalogo Sanctorum Veteris Testamenti accenset *Jephthe*? Huic tuæ difficultati sic respondet S. Thomas 2. 2. Quæstione 88. Art. 2. ad secundam objectionem: *Premittitur tamen, inquit Angelicus ille Doctor, quod factus est super eum Spiritus Domini: quia fides & devotio ipsius, ex qua motus est ad votendum, fuit a Spiritu Sancto. Propter quod ponitur in Catalogo Sanctorum, & propter victoriam, quam obtinuit, & quia probabile est, eum penitus de sacro iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat. Et commentario in Epistolam ad Hebræos, idem S. Thomas ait: In sacro Jephthe fuit aliquid a Spiritu Sancto scilicet motus ad*

votendum in generali, quod scilicet immolaret quicquid occurreret sibi immolabile: Aliquid autem ex proprio spiritu, scilicet quod immolavit quod non debuit, & in hoc peccavit, sed post penituit. Falluntur ergo illi Scriptores, qui dicunt, votum Jephthe fuisse pium & sanctum; vel qui excusant Jephthe, quia hoc votum per ignorantiam, & religionis zelo Deo nuncupavit, & implevit bona fide, putans se hoc voto obstringi, ad filiam, quæ sibi primo occurrerat, immolendam. Verum nulla ignorantia, ut prætextus religionis zelus excusare potest votum Jephthe, quia per illud filiam suam unigenitam Deo mactavit, quod certe jure naturali, divino, & humano, vetitum est.

D. Quis in judiciaria Populi Israelitici Præfectura successit *Jephthe*?

M. In locum defuncti *Jephthe* successit est *Abesan*, Bethleemita, ex Tribu Juda, qui Israel per septem annos tranquillis temporibus judicavit. Mortuo *Abesan*, & Berthelemi sepulto, successit *Helon*, seu *Ajalon*, qui per decem annos Populum Israeliticum judicavit. *Ajaloni* autem mortuo successit *Abdon*, qui per octo annos Israel pacifice rexit: Sed isti tres Judices, qui continua serie *Jephthe* successerunt, nihil memoria dignum, quod Sacra prodit Historia, ediderunt. Hic obiter advertere debes, *Paulum Perzonum* admittere, post mortem Judicis *Abdon* in Republica Hebræorum Anarchiam, seu Interregnum, quod, ut ait, duravit annis circiter quinquaginta. Sed hanc Anarchiam scititiam plane esse probat altum silentium Scripturæ Sacræ, quæ illius post mortem *Abdonis*, nullam prorsus in libro Judicum mentionem facit, atque duntaxat, Israelitas, post mortem *Abdonis*, ad Idola conversos & ideo divino destitutos præsidio, subiectos fuisse Philistæis, & per quadraginta servitutis annos pœnas perfidiæ pendisse.

D. Quem Ducem suscitavit Deus ad vindicandos a tam longa Philistæorum servitute Israelitas?

M. Deus, ad liberandum populum Israeliticum e diuturna Philistæorum servitute, usus est opera *Samsonis*, cujus ortum Angelus sterili matri nuncupavit.

Ab

Ab infantia Deo consecratus *Samson*, comam aluit, a vino, & sicera, Nazæorum instar, abstinuit. Philistææ mulieris amore captus, eam duxit uxorem, quæ postea ipsum prodidit. Ad miraculum fortis fuit *Samson*, Judex Hebræorum a Deo constitutus, majoraque vere præstitit, quam fabulæ *Herculi* suis commentis affinxerunt. At enim primo, *Samson* obvium habens Leonem, in frustra nudis manibus eum discerpit, & post aliquot dies reversus, ekamen Apum, favumque mellis in ejus ore invenit. Secundo, *Samson*, postquam compertum habuisset, uxorem suam Philistæam, ipso absente, fuisse alteri viro matrimonio copulatam, excanduit, & ut abreptæ uxoris suæ injuriam ulcisceretur, perniciem toti Philistæorum genti hoc pacto molitus est. Trecentis vulpibus (quas per se, & per amicos capere potuit) ardentes lampades earum illigavit caudis, atque agris Philistæorum immisit, indeque magnum excitavit incendium, quod in maturas jam Philistæorum menses, fruges, vineas, oliveta, & in villas ipsas sparsum, ac longe, lateque grassatum est. Hoc, grandi licet Philistæorum exitio, parum se vindicatum ratus *Samson*, urgere omnibus incommodis prophanam gentem, eique magnas clades inferre non desinebat. Quo factum est, ut Judæi, compulsi a Philistæis, *Samsonem* vinctum eis tradiderint. Sed traditus, ruptis vinculis, arreptaque asini mandibula, quam casus telum dederat, mille ex hostibus prostravit. Ingravescente autem æstu, cum, post victoriam, ardenti siti cruciaretur, invocato Domino, e dentē molari asini, cujus maxillam abjecerat, scaturivit fons, cujus aquis sitim sedavit. Tertio, *Samson*, urbem Gazam ingressus, portis omnibus diligenter obsecratis, ad vincula & necem a Philistæis destinatus, concubia nocte surgens, struetas sibi a Philistæis insidias maximo robore, & audacia declinavit, portas urbis cum postibus viavulsas humeris suis imposuit, & in cacumen montis, qui adiacebat via, Hebronem ducenti, nemine ei resistere auso, detulit. At paulo post *Samson*, vir tantus, & tot palmarum Dux, a vili meretrice, *Dalila*, vi-

ctus ac subjugatus est: Ea quippe scelerata, & callida meretrix *Samsonem* interrogavit, in quo sita esset tanta, qua pollebat fortitudo, cumque *Samson* bis eam, ac tertio delusisset, succubuit tandem illius scortali importunis precibus, & intempestivis blanditiis, eique per summam insaniam indicavit, se, quamdiu capillatus esset, semper fortem & invictum fore, rescisso crine, inermem, & aliis hominibus parem futurum. Mox dormienti *Samsoni* insidiata meretrix *Dalila*, ejus capillitium abrasit, eumque Philistæis tradidit. Tum illi effossis oculis, vinctum *Samsonem* in carcerem conjecerunt. Sed postmodum crescentibus capillis, viribusque recuperatis in locum, in quem Philistæorum Primores omnes, & maxima populi turba convenerant, in pompam productus, ut ei, post epulas illuderent, duas columnas, quas utraque manu apprehendit, tam valido impetu concussit ac dejecit, ut tria Philistæorum millia ædificii collabentis ruina oppresserit, suo ipse sepultus triumpho. Sic extinctus est *Samson* postquam viginti annis præfuisset Hebræis. Vir sane nunquam laudandus satis, nisi sese libidini vincendum permisisset.

D. Cum nemini liceat sibi consciscere necem, iusta mihi suppetit ratio dubitandi de æterna salute *Samsonis*, qui mortem sibi intulit, nec ullum edidit poenitentiae signum.

M. Dum *Samson* columnas domus concussit, domumque evertit, qua se oppressum iri certo prævidebat, omni culpa vacavit, tum quia primo id non fecit *Samson* ex intentione seipsum occidendi, sed ut Dei, & Populi Israelitici hostes opprimeret, ex quo secuta est mors ipsius, cum aliqui optasset eos perdere, se salvo: Tum quia etiam id non præstitit *Samson* humani furoris, aut desperationis impetu, sed impellente Spiritu Sancto, sicut docet S. *Augustinus* lib. 1. *De Civitate Dei* cap. 21. his verbis: *Nec Samson aliter excusatur, quod se ipsum cum hostibus ruina, domus oppresserit: nisi quia Spiritus latenter hoc jussisset, qui per illum miracula faciebat.* Præterea Apostolus *Paulus* Epist. ad Hebræos cap. x. vers. 32. *Samsonem* enu-

merat inter Sanctos Veteris Testamenti, dicens: *Deficiet me tempus enarrantem de Gedeone, Barac, Samson &c.* Porro, si *Samson*, ruina domus seipsum occidendo peccasset, & in peccato nulla poenitentia diluto, ex hac vita excessisset, non deberet inter Sanctos habere locum, sed potius inter reprobos enumerandus esset. Non peccavit itaque *Samson*, dum, impellente Spiritu Sancto, adita forti animo spontanea morte, Philistæos, Dei hostes, & Populi Israelitici oppressores, communi secum ruina implicuit, multoque plures interfecit moriens, quam vivus occiderat, sicut ait facer Auctor libri iudicum cap. 29. vers. 30.

D. Quis, mortuo *Samson*e, rexit Populum Israeliticum, & judicariam obtinuit Præfecturam?

M. Putat *Sulpicius Severus* cap. 29. lib. 1. *Historia Sacra*, aut saltem dubitat, nam demortuo *Samsoni* successerit *Semigar*, seu *Samgar*. Sic enim habet. *Huic*, seu *Samsoni*, *Semigar* successit, de quo nihil amplius Scriptura prodidit. Nam neque finem Imperii ejus reperit, & fuisse populum sine Duce invenio; Ideo cum adversus Benjamin Tribum civile bellum fuit, Judas temporarius Dux belli assumptus est. Sed plerique, qui de temporibus scripserunt, annum unum Imperio ejus annotaverunt. Plerique ita eum præterierunt, ut post *Samson*, *Eli*, Sacerdotem, subiunxerint. Nos eam rem, ut parum compertam, in medio relinquemus. Et capite sequenti, sen xxx. ejus libri, conceptis verbis *Sulpicii Severi*, afferit, *Semigarem*, seu *Samgarem*, successisse *Samsoni*: Nam, inquit, cum post *Samson* Judicem *Semigar* fuerit &c. Sed mirari vehementer subit, cur *Sulpicius Severus* dicat successorem *Samsonis* fuisse *Samgarem*, cum Sacra Litteræ in libro Judicum memorent quidem Judicum aliquem nomine *Samgarem*, sed eum non *Samsoni*, sed *Aod* successisse discrete testentur. Mirum etiam est, quod *Sulpicius Severus* c. 29. l. 1. *Historia Sacra* scripserit bellum Beniaminiticum, idest, contra Tribum Benjamin, a Tribubus reliquis confectum, ob violentam, & impotenti libidine extinctam

juvenis Levitæ uxorem contigisse post Præfecturam *Samsonis*, cum tamen, sicut antea diximus, flebilis illa Historia uxoris Levitæ, bellum Beniaminiticum, *Miche*, & Tanitarum Idololatria, acciderint antequam Populus Israeliticus haberet Judices, hoc est, tempore Anarchiæ, seu Interregni sex annorum, quod fuit post obitum *Caleb*i, & seniorum Juda, qui in regimine Reipublicæ Hebræorum successerunt *Josue*. Fateor quidem, tam bellum Beniaminiticum, quam alia Facta historica narrari in quinque postremis libri Judicum capitibus post mortem, *Samsonis*; id, inquam, ultro fateor, sed inconsulto a sacro libri Judicum Auctore factum esse censeo, quippe qui, ne Judicum Gesta, quæ imprimis scribenda sibi sumperat, interrumpere, bellum Beniaminiticum, & quædam alia Facta historica in quinque posterioribus ejusdem libri capitibus, post obitum *Samsonis*, descripsit, quæ tamen ante *Samsonis* obitum revera contigerunt. Sed redeamus ad seriem illorum: Judicum, qui post obitum *Samsonis*, Populum Israeliticum rexerunt. Defuncto *Samson*e, Judex Populi Israelitici, constitutus est *Heli*, Summus Pontifex, non ex *Elezaro*, primogenito *Aaronis*, sed ex *Ithamare* genus ducens. Eo gubernatore, calamitosissimus fuit Reipublicæ Israeliticæ status, jamque periclitari videbatur, nisi Deus *Samuelem*, patre *Eleana* de Tribu Levi genitum, & *Anna* matris sterilis ardentibus votis ac precibus concessisset. A pueritia Deo consecratus est *Samuel*, & disciplinx *Heli*, Sacerdotis, traditus, qui, postquam adolevisset, noctu quater a Deo vocatus, jussus est ut sententiam in *Heli*, domumque ejus latam, ob crimina filiorum ejus, nimiamque patris erga eos indulgentiam, illi suo nomine denunciaret. Deo morem actuum gessit *Samuel*, adiit *Heli*, eique divinam increpationem, minas, & proximam totius ipsius familiæ cladem, ut audierat a Domino, indicat, totque malorum causam aperit, improbitatem videlicet filiorum ejus,

ejus, *Ophni*, & *Phinees*, qui patris auctoritate abutentes, ejusque Sacerdotium in tarpem quæstum vertentes, & munera a sacrificantibus exigentes, avertēbant religiosos homines a Templo, rebusque sacris, & pietatem, quam in primis fovere debebant, extinguēbant. Erant insuper *Ophni*, & *Phinees*, viri libidinosi, suo suorūque sacrilegio infames, qui deposito omni pudore, effræni libidine, promiscuis adulteriis cum matronis ad ostium Tabernaculi excubantibus, sese conspurcabant. Erant denique contumaces in patrem suum *Heli*, qui eos identidem verbis increpabat, sed lenius quam eorum culpa, & Summi Judicis, atque Pontificis auctoritas exigebant. Terribilis illis Oraculi, quod *Samuel* nomine Dei significavit *Heli*, veritatem probavit eventus. Israelitæ quippe duplici prælio ad triginta quatuor millia virorum cæsi sunt. Arca, quæ e Tabernaculo in castra fuerat delata, ab hostibus capta est; *Ophni*, & *Phinees*, Sacerdotes, & filii *Heli*, occisi sunt, tamque terribili nuntio perculsus *Heli*, de sede retrorsum lapsus, fracta cervice, occubuit anno ætatis suæ nonagesimo octavo, judiciaræ vero suæ Præfecturæ anno quadragésimo. Denique, *Nurus Heli*, uxor *Phinees*, filium *Ichabodem* immaturo partu enixa, e vivis confestim rapta est, sicque tota *Heli* familia luctu, necibusque fuit completa. Philistæi, parta victoria, Arcam Dei, quæ in eorum potestatem venerat, oppido Azoto in Templum *Dagon*, juxta Idolum, intulerunt, velut spoliū falso Numini sacrum. „ Sed (verbis utor *Sulpicii Severi* cap. 31. lib. 1. *Historiæ Sacræ*) simulacrum, Deo moni dicatum, ubi Arca illata est, corruit, cumque Idolum loco restitissent, nocte infecuta discerptum est. „ Inde mures per omnem regionem exorti, noxii moribus multa hominum millia letho dabant. Quo malo compulsi Azotii, Arcam Dei ad Gethæos transtulerunt. Qui cum simili clade afficerentur, in oppidum Aſcalonenſium transvexerunt. His vero, advocatis gentis ejus primoribus, consilium fuit, Arcam Domini Hebræis reddere. „ Ita ex sententia Principum, Augu-

„ ramque & Sacerdotum, imposita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud memorabile, quod cum oneri boves feminas subjecissent, vitulosque earum domi retinissent, iter, nullo duce in Judæam pecudes direxerunt, non revocante affectu factus relictus: cujus rei miraculo Reguli Allophylorum usque in fines Hebræorum Arcam secuti religiosum officium præstiterunt. Judæi autem, ubi Arcam referri viderunt, certatim ex oppido Bethſamis cum gaudio obviam ruerē, festinare, exultare, grates Domino referre. Ad urbem *Bethſamen*, quæ erat urbs Levitica, semel appulsa Arca Domini, incredibile illud gaudium, quo illius urbis incolæ, seu Bethſamitæ, eam venientem exceperant, mox in luctum conversum est. Cum enim Bethſamitæ audacius illam introscicerent, & fortassis parum sancte manibus contractare præsumerent (quod Deus non solum plebeis, sed & Levitis districtè cap. 4. v. 20. libri Numerorum sub poena mortis vetuerat) statim septuaginta viri ex Primoribus, quinquaginta vero millia ex plebeis, vindicæ Deo perierunt, sicut legitur cap. 6. v. 19. l. 1. Regum. Ea subitanea, & inopinata clade vehementer terrii Bethſamitæ, Arcam in oppidum *Cariathiarum* miserunt, ubi posita est in domo *Abinadab* in Gabaa, ibique per annos viginti fuit. Dum *Samuel* summa vigilantia iudiciis administrandis, & regendæ Reipublicæ totus post obitum *Heli* incumberet, atque in proſtigandis Israelitarum hostibus omnem operam, & industriam poneret, Populus Israeliticus, ab eo, quem jam senuisse videbant, postularunt Regem, qui aliarum Gentium instar, ipsum belli, pacisque temporibus regeret. Nihil intentatum reliquit *Samuel*, ut Israelitas a tam pravo consilio abduceret, Deique iussu eis dominationem regiam, & superba imperia exposuit, libertatem extulit, servitutem detestatus est; postremo, divinam eis iram denunciavit, si Deum Regem habentes, vellent non sine exemplo amentiar libertatem servitio mutare, sibi que ex hominibus flagitare Regem, qui potestatem in licentiam quidvis pro-

arbitrio suo agendi, & dominium in tyrannidem verteret. Sed surdis cecinit *Samuel*, nec dictis suis potuit Israelitas ab infana petitione Regem habendi detertere. Quapropter, in sententia perseverantibus Israelitis, eorum responsum referenti *Samueli* iussit Deus, ut eorum desiderio annueret, Regemque illis crearet. Dei iussis statim obtemperavit *Samuel*, primumque Israelitarum Regem creavit & unxit *Saulem*, filium *Cis*, de Tribu *Beniamin*, tuncque cessavit apud Israelitas judiciaria Præfectura, & Reipublicæ Hebræorum status, qui sub *Moyse*, *Jesue*, & *Judicibus*, fuerat Aristocraticus, mutatus est in Monarchicum. Sed antequam *Saulis*, primi Israelitarum Regis, Gesta hic describam, necesse est, ut paucis referam historiam *Ruth*, quæ (ut legitur in sacro libro *Ruth* cap. i. v. i.) incidit in tempora *Judicium*, quamvis sub quo *Judice* contigerit, sit omnino incertum. Sic autem se habet Historia *Ruth*. Orta fame in terra Israelis, *Elimelech*, Betleemita de Tribu *Juda*, una cum uxore *Noemi*, ac duobus filiis *Mahalone*, & *Chelione*, in Moabitidem profectus est, cumque ibi extremum diem obiisset, filii ejus uxores Moabitidas duxerunt, quarum uni nomen erat *Orpha*, altera appellabatur *Ruth*: utroque abque liberis extincto, *Noemi* rediit in patriam cum *Rutha*, Nuru sua, vidua *Mahalonis*, quæ cultum veri Dei amplexa est, *Orpha* vero ad Idolorum cultum reversa. *Booz*, filius *Salmonis* ex *Rahab*, meretrice *Jericunthina*, vidit *Rutham* in agris suis spicas colligentem, eique non solum liberum permisit spicilegium, sed multis eam beneficiis cumulavit, cumque esset *Elimelechi* consanguineus, & aliunde vir dives ac potens, cognita virtute & probitate *Rutha*, eam jure propinquitatis, alio propinquiore recusante, servatis Legis, & avitæ consuetudinis ritibus, uxorem duxit, & ex ea genuit *Obed*, ex quo natus est *Isai*, sive *Jesse*, pater *Davidis*, Regis *Juda*. Habes summatim perstrictam historiam *Rutha*, quæ ut jam diximus, contigit sub uno *Judicio*, quæque in sacro libro *Ruth* narratur quatuor capitibus comprehensa.

D. Gessio nunc audire ea, quæ in suo regimine gessit *Saul*, quem *Samuel* creavit

& inauguravit primum Israelitarum Regem.

M. *Saulem*, virum præstanti forma & Imperio digna præditum, modestum, juxta ac bellicosum, a *Samuele* Regem declaratum, Populus Israeliticus pronis animis venerat est, & una voce proclamavit: *Vivat Rex*. Præclara fuerunt Regni *Saulis* exordia. At enim, post mensem a sua inauguratione, urbem *Jabes* in *Galaad*, quam *Naas*, Rex Ammonitarum, obsidebat, ducto Israelitarum exercitu liberavit, & Ammonitas profligavit. Præterea, *Saul* Amalecitas & Philistæos, Ammonitas, & Idumæos, Hebræorum hostes infensissimos, magnis cladibus attrivit. Disciplina militaris adeo rigidus cultor fuit *Saul*, ut parum abfuerit, quin *Jonathanem*, filium suum, morti addiderit. Præceperat quippe *Saul*, ne quis, nisi confectis ac internecione deletis hostibus, cibum caperet. At, *Jonathas*, filius *Saulis*, qui adversus Philistæos strenue pugnaverat, inscius Regii Edicti, paululum mellis, favo in nemore reperto, tincto spiculo, degustavit, indeque mortis discrimen subiit. Sed populus egregium hunc Principem, quem in oculis ferebat, liberavit, & ab imminente exitio vindicavit. Fortunata ista Regni sui initia haud parum deturpavit *Saul*, suiteque, ob duplicem præsertim causam, a Deo reprobatus, ejusque familia e Regni successione exclusa. Primo, quod *Saul*, contra Dei hostes prælium conferturus, Sacrificium contra ipsius Dei Mandata intempestive obtulisset, inconsulto & inexpectato *Samuele*, cuius nutu & consilio illum dirigi Deus volebat. Secundo, quia Rex *Saul*, a Domino per *Samuelem* jussus, ut Amalecitas omnes ad unum internecione deleteret, addito interdicto, ne quid ex spoliis devictorum, & ex eorum gregibus & bonis concupisceret, necdum retineret, *Saul* tamen, divini præcepti immemor, *Agag*, capto Amalecitarum Regi, pepercit, optimosque greges servari, & in prædam ferri imperavit. A Deo itaque reprobato *Saule*, Rege, e pascuis vocatus *David*, filius *Isai*, de Tribu *Juda*, inunctus est a *Samuele* in Regem, infcio *Saule*. Bello a Philistæis impe-

imperitam Rempubliam Hebræorum egregie sustentavit, fulcivitque *David* adhuc adolescens. Cum *Goliatho*, Viro inter Philistæos miræ magnitudinis & roboris, virga tantum, & lapidibus sumptis, in prælium processit; primoque ictu misso funda lapide gigantem illum percussit, prostravit, ejus caput & spolia ovans abstulit, illiusque gladium in Templo appendit, ut esset memorabilis istius facinoris monumentum. Urbem etiam *Ceila* ab obsidione Philistinorum liberavit *David*. Quibus militiæ rudimentis & suavissimis moribus ita Regis *Saulis* benevolentiam sibi conciliavit, ut *Micholem*, filiam *Saulis*, in matrimonium acceperit. Sed mox *Saul* amorem suum in odium, Invidiamque vertit, tantoque livoris æstu in *Davidem*, generum suum, percitus est, ut eum ad necem sæpius quæsierit; ipse vero *David*, ut periclitanti vitæ suæ consulere, cogeretur per desertæ loca, & per abrupta montium ac speluncas, instar feræ, captare latebras, ut fœcerat, hostiliter illum insequentis conatus, sedulitatemque eluderet. Actum profecto, ac penitus de vita *Davidis* conclamatum fuisset, nisi *Micholis*, ipsius uxoris, industrius amor; *Jonathan*, Principis, filii *Saulis*, fidelis & constans amicitia; *Achimelech*, Sacerdotis, qui *Davidem*, fame laborantem, panibus propositionis refecit charitas; *Davidis* ipsius coram *Achis*, Gethæorum Rege, insaniam simulantis summa prudentia; *Abigailis*, uxoris *Nabal*, beneficentia, salutem illius maximo in discrimine positam, Deo ita providente, collocasset in tuto. Sed his *Davidis* calamitatibus finem tandem imposuit Deus morte Regis *Saulis*, acerrimi illius infestatoris. Videns enim *Saul* inseparata formidolosa Philistinorum castra, jamque instare prælium, consuluit timore percussus Dominum, qui tamen ei non respondit sive per somnia, sive per Sacerdotes, sive per Prophetas. Quæ revulsa irritatus *Saul*, & ad desperationem adactus, vocavit, & consuluit Pythonissam, seu mulierem, quæ Pythonem, seu Dæmonem, familiarem habebat. Petiit ergo *Saul* ab hac muliere, ut suscitaret sibi *Samuelem*, a quo sciscitari posset, quid sibi, ad has extremas re-

ducto angustias, factu opus esset? Dicto audiens hæc mulier suscitavit *Samuelem*, qui *Sauli* prædixit, illum postero die eum filio suo *Jonathan* a Philistæis victum, in prælio occisum iri, ejusque Regnum *Davidi* datum iri. Quod ita evenit, nam Philistæi, castris in hostili solo positis, postero die aciem instruant, confertoque prælio, Hebræi in fugam versi, non imperia exequi, non ordines observare, omne præsidium in spediis habere. Filii Regis *Saulis* ceciderunt in prælio, *Saul* vero, equo delapsus, ne vivus in potestatem hostium veniret, gladio suo incumbens, mortem sibi intulit. De annis administrati a *Saule* Regni, Commentatores & Chronologi variant linguis & sententiis. Annos quadraginta *Sauli* tribuit *S. Paulus* Actorum c. 13. Communis tamen & probabilior opinio est, illis quadraginta annis contineri etiam *Samuelem* annos ante *Saulis* Principatum, in quam sententiam lubens ipse descendendo, ut constabit ex ea, quam mox texam, serie annorum, qui a professione Israelitarum ex *Aegypto* usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, hoc est, usque ad constructionem Templi Hierosolymitani, interflexerunt.

D. Fuitne *David*, mortuo *Saule*, Rex ab omnibus Israelitarum Tribubus salutat?

M. Statim ac *David*, qui erat in Terra Philistinorum, compertum habuisset, Regem *Saulem*, ejusque filium *Jonathanem* e vivis excessisse, eorum necem, miro pietatis exemplo, lacrymis & luctu prosecutus est. Dein, descendit Hebronem, ubi solemnî ritu, & frequentibus comitiis, iterum Rex inunctus est. At, dum *David* in Hebrone inaugurabatur Rex, *Ishobethum*, filium *Saulis*, in urbe *Manahin* trans Jordanem apud Galaaditas Regem consecrandum curavit *Abner*, qui magister militiæ *Saulis* Regis antehac fuerat. Sed *Ishobethus* octavo Regni sui anno insidiis appetitus, & domi suæ per summum scelus a sicariis oppressus, solidam *Davidi* totius Regni possessionem reliquit. Tunc enim duodecim Tribus, & Seniores Israel ad *Davidem*, qui erat in Hebrone, venerunt, & facta ipsi deditione, tertio unctum, super totum Israel Regem constituerunt. Universo itaque

Isaëlitico Imperio potius *David*, in eius administratione præclare se gessit. Nam primo, relicto Hebrone, Hierosolymam armata manu contendit, arcem *Sionis*, quam occupabant Jebusæi, invasit, & profligatis Jebusæis, in Hierosolymorum urbe, quam multis auctam ædificiis, *Civitatem David* appellavit, Regi sui sedem collocavit. Posthac, variis contra hostes Dei bellis implicitus *David*, insignes de illis victorias reportavit, & Regni Israelitarum fines ad Euphratem usque propagavit. Philistæos domuit, Idumæos, & Amalecitas subjungavit, Moabitas, & Ammonitas expugnavit, Syriam subegit, ei stipendium imposuit, immensamque auri, & aris copiam ex præda retulit. Hæc & aliud genus fuerunt *Davidis* Regis bellicæ virtutis nulla unquam delenda oblivione monumenta; quibus tamen longe præponenda esse duco ea, quæ *David* Rex dedit eximie pietatis specimina, inter quæ Scriptura Sacra potissimum narrat translationem Arcæ Domini, quæ in oppido Cariathiarim, ut supra observavimus, erat, Arcam, inquam, Domini in Arcem *Sion* solemnè ac religioso ritu transfudit *David*, & in novo Tabernaculo, quod ei paraverat, deposuit. Hanc Arcæ translationem Deus stupendo prodigio commendavit. Cum enim boves, trahentes plaustrum, cui imposita erat Arca, calcitrantes vidisset *Oza*, filius *Ahimadab*, ac subinde Arcam vacillantem, manum admovit, ut eam sublevaret, subita morte extinctus est, non quod Levita non esset, sicut perperam quidam asserunt, sed quia, ut censet *Theodoretus* Quæstione XIX. in librum II. Regum, *Oza*, qui Arcam humeris suis ex præcepto Legis portare debuisset, eam, Philistæos, Alienigenas, qui Legem non noverant, imitatus, plaustrum vehendam imposuit. Cum Templum Domino ædificare *David* in animo haberet, summeque *Nathani*, Prophetæ, consilium aperuisset, hoc divinum accepit responsum, non ab ipso, gerendis bellis iam pridem assueto, multique sanguinis effusione, sed a filio pacifico *Salomone*, ei nascituro, sacrum illud opus perfectum iri. At, *David*, sicut admi-

randa invictæ suæ in bello fortitudinis, & eximie in Religione pietatis in Deum supra omnes Reges specimina exhibuit, ita deploranda infirmitatis humanæ reliquit exempla. Dum enim Hierosolymis orio fruëretur, vidit *Urie*, Hethæi, conjugem, insignis pulchritudinis formam, cui nomen *Betsabæ*, sese in balneo lavantem, ejusque impudico amore subito correptus, accersitam adulterio polluit. Porro, *Davidis* adulterium aliq̃ue circumstantiæ peculiariter exaggerant. Primo, quod Rex ille domi haberet uxorem greges & concubinarum, & tamen non ex inopia, sed ex lascivia concupivit alienam, ut rapto potius, quam stupro delectari visus sit. Neque enim par crimen est ejus, qui coactus egestate suffratur aliquid diviti: & ejus, qui domi opulentus, tenuem & miserum veste unica, quam habet, spoliatur. Hanc criminis atrocitatem *David* impiegit *Nathan*, Propheta, ad illum missus a Deo, sub parabola divitis raptoris, & pauperis spoliati. Secundo, *David* adjuvit adulterio homicidium *Urie*, mariti *Betsabæ*, quod quidem homicidium eo immanius fuit, quod non casu, aut subita animi commotione, sed destinato consilio, data opera, & capta opportunitate a *David*, Rege, commissum est. Nihil commoverat *Urias*, noverat Rex illum fidelem, & fortem bellatorem, & hac ipsa hominis sinceritate abusus est ad illius exitium. Tradidit *David* epistolam homicidam *Urie*, nihil suspicanti, deferendam ad *Joabum*, Ducem militiæ, in qua Rex hæc Duci præcipiebat, ut *Uriam*, iniquo pugnæ loco hostibus oppositam, Ammonitarum telis conficiendum curaret. Votis Regis obtemperavit *Joab*, sed, ut lateret fraus, complures generosi exercitus milites in discrimen mortis vocati sunt, magna vis hominum jaculis hostium objecta est, ut unus innocens interimeretur, Regis libidini locus daturus. Viden, quantum in uno *Davidis* crimine insit criminum! Tanti sceleris atrocitatem, per Prophetam *Nathanem* adominitus *David*, ultro agnovit, dicens: Peccavi Domino, & lacrymis perfusus, cordeque contrito, culpam delicti sui obliteravit (dicente ei Propheta *Nathane*: *Transfudit Deus peccatum tuum*) sed

sed non: evasit poenam temporaneam, quam Deus, iustus scelerum vindex, ei inflicturns erat, quamque poenitens *David* æqua: sibi que semper constanti vitæ ratione, multiplicem tulit. Prima poena fuit, ut poer, quem ex furtivo concubitu, seu ex adulterio cum *Bethsabee* susceperat *David*, recens natus, interiret, tamen si pueruli illius salutem, & vitam precibus, junio, lacrymis, cilicio, ardentissimis votis a Deo, vitæ & necis arbitro, flagitasset, sed frustra. Alteram poenam subiit *David*, præcedenti longe acerbiorē, quippe quæ familiam ejus lacrymis, cædibusque permiscuit. Habebat *David* filium primogenitum, dictum *Ammonem*; qui sororem suam *Thamar* puellam formosissimam, impotenti libidine deperibat, cujus ut amplexibus fruere, de industria simulavit, tanta sibi inesse omnium ciborum nauseam, ut nullis cibis uti posset, nisi fororis suæ *Thamar* manibus præparatis. Nihil fraudis suspicatus *David*, pater ipsius, annuit ejus votis, permisitque, ut *Thamar* inviseret fratrem suum, eique cibos coqueret ac pararet. At, solam venientem *Thamar*em, eamque ab arbitris remotam nactus in cubiculo suo *Ammon* desloravit, ac constupravit. Quo turpi dedecore consternata *Thamar*, festina, lacrymisque persusa accurrit ad alium fratrem suum, dictum *Abisalonem*, eumque ad ultionem stimulavit. Per biennium quæsiuit *Abisalon* opportunitatem vindictæ occasionem; actandem invenit *Ammonem* ad convivium, in quo, postquam convivæ omnes incaluisse mero, multis vulneribus confossus *Ammon* periit: suæque morte, & stupro, quod forori suæ *Thamar* intulerat, totam *Davidis* Regis, patris sui familiam funestavit. Hanc domesticam in familia *Davidis* Regis calamitatem alia luctuosior excepit, quæ *Davidem* in extremum discrimen adduxit, eumque e solio tantum non deturbavit. Illius sequentis in familia *Davidis* Regis domesticæ calamitatis auctor fuit alter illius Regis filius, videlicet *Abisalon*, fraticida, & optimo parenti suo perduellis. Ille quippe, postquam populum arte & adulatione sibi conciliasset, *Davidem*, patrem suum, Hierosolymis & Regno expulit, Regiam occupavit, sedissimo stu-

pro & culeo digno, paternæ concubinas polluit. Sed paulo post in prælio victus, dum, mulo infidens, præcipitem arripit fugam, caput suum inter patulæ ac condensæ quercus ramos inferuit, iisque caesariem suam, seu magnos & fluentes capillos, quos ad decorem gerebat, ita implicuit, ut elabente mulo, quo vehebatur, suspensus hæserit cælum inter & terram medius. Hoc pacto hærentem *Abisalonem* triplici jaculo confodit *Joab*, Dux *Davidici* exercitus, huncque degenerem filium, qui impia arma contra patrem sustulerat, & per tot scelera rebellionis vexillum erexerat, trucidavit. Hanc tamen cruentam de filio suo *Abisalone* reportatam victoriam luxit impensius *David*, Rex: tantæ videlicet in eo erat paternæ pietas, ut etiam patricidam filium e vivis sublatum esse vehementer indoleret. Ad has domesticas *Davidicæ* familiæ calamitates, novum accessit flagellum, quo Deus *Davidem* Regem castigavit. Cum enim *David*, ambitione incitatus, universi populi censum ad metiendis imperii vires institisset, & a *Joabo*, militis Magistro, decies centena, & trecenta civium millia dinumerata essent, Deus per *Gadem*, Prophetam, triplicem *Davidi* denuntiavit poenam, scilicet famem, bellum, & pestilentiam, deditque arbitrium unam ex his eligendi. Pestem *David* Rex elegit, momentoque temporis septuaginta millia virorum interierunt, multoque majorem stragem edidisset Angelus, nisi *David* veniam a Deo precatus, se vivum pro toto populo poenæ objecisset, dicendo, se solum esse dignum exitio, quia peccasset: *Ego sum*, inquit, *qui peccavi, ego inique egi: Illi, qui oves sunt quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me*. Hac supplicatione *David* iram Dei placavit, & eo in loco, ubi viderat Angelum in vagina gladium recondentem, aram Domino statuit, eique in gratiarum actionem obtulit Sacrificium. Hæ sunt in summa poenæ & calamitates, quas Deus *Davidi* ob ejus adulterium & homicidium inflixit, ut locum, & tempus ei daret culpam admittam cognoscendi, eamque diuturna, laboriosa, ac sincera poenitentia eluendi. In his porro congeminationis po-

nis ac calamitatibus totum sese Dei arbitrio permisit *David*, ejusque manum ac justitiam agnoscens prono capite adoravit. Hinc *David*, dum adversus illum rebellante *Abshalone*, filio suo, fugeret, & in *Semei*, virum maledicum, a quo per summam injuriam calumniis, maledictis, quin & lapidibus fuit impetitus, incidisset, non solum non respondit, sed *Semei* convitia ad sui castigationem, & exercitationem fuisse a Deo ordinata fassus est, prohibuitque *Ahisai*, qui illius blateronis volebat jugulum, unde tot convitia in Regem eruperant, secare, ne vim ei inferret: *Dimitte eum*, inquit, *ut maledicat juxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam: & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hodierna* (lib. 2. Regum c. 16.)

D. Composuitne *David* tempore, quo poenitentium egit, centum & quinquaginta illos Psalmos, quos in sacro Psalmorum Libro comprehensos habemus?

M. Sancti Patres, *Hilarius* Prologo in Psalmos, & *Hieronymus* in Epistola ad *Sophronium*, centum & quinquaginta illos Psalmos non uni *Davidi* adscribendos esse docent, quorum sententiam, utpote probabiliorem, amplector: Tum quia *Davidem* non esse auctorem centum & quinquaginta Psalmorum liquet ex ipsis Psalmorum titulis, quibus eorum auctores indicantur, nimirum *Asaph*, *Heman*, *Idithun*, *Core*, & filii ejus, quos Scriptura Sacra lib. 1. Paralipomenon c. 25. Prophetas appellat; Tum quia etiam sunt quidam Psalmi, qui ad tempora *Davidis*, Regis, nullo pacto referri possunt; Ex Gr. Pal. 136. *Super flumina Babylonis illie sedimus & flevimus, cum recordaremur Sion*; hunc etenim Psalmum tempore, quo Judei in captivitatem Babylonicam abducti sunt, ac subinde longe post *Davidis* obitum fuisse conscriptum, unicuique pervium est. Similiter Pal. 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion*, &c. editus est post solutam captivitatem Babylonicam, adeoque ad *Davidem* pertinere haud potest. Ceterum, quamvis *David* non omnes centum & quinquaginta Psalmos composuerit, facer tamen Psalmorum liber nomine *Davidis* insignitur, tum quia præcipuam lib.

Psalmorum partem condidit, tum quia etiam in delectu Hymnorum, in novorum adjectione, in musicis Instrumētis, & in Cantorum dispositione primas partes habuit *David*, Rex, & insignis illius cura emicuit. Hinc ab ejus nomine tota Psalmorum congeries nomenclaturam accepit. Observare tamen debes, in dispositione centum & quinquaginta Psalmorum, qui sacro Psalmorum Libro continentur, non servari ordinem temporum. Nam Psalmus, qui nunc ordine tertius est, quique sic incipit: *Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me*, &c. scriptus fuit, quando *David* rebellem filium suum *Abshalonem* fugiebat. Psalmus etiam, qui nunc est ordine quinquagesimus, quique incipit his verbis: *Misere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam*, &c. multo ante fuit editus, quando videlicet *David* de adulterio & homicidio nomine Dei a Propheta *Nathane* increpitus, facti poenitens, respuit, & ingemuit. Psalmus quoque centesimus quadragesimus primus, qui his verbis auspatur; *Vox mea ad Dominum clamavi*, &c. præcessit tempore utrumque mox laudatum Psalmum. Fuit enim a *David* compositus, quando, ob *Saulis*, Regis, metum, in spelunca delitescerebat. Psalmus pariter centesimus quadragesimus tertius præcessit tempore tres illos jam citatos Psalmos. Scriptus quippe est post reportatam a *David*, dum adhuc adulescens esset, celebrem de gigante *Goliath*, *Philisthæo*, victoriam. Denique, Psalmus septuagesimus primus, qui incipit his verbis: *Deus Judicium tuum Regi da*, &c. revera ordine temporis est omnium Psalmorum *Davidis* ultimus, utpote ab ipso exaratus, in gratiam filii sui *Salomonis*, jam regnare incipientis. Hinc ad calcem istius Psalmi hæc adjiciuntur verba; *Defecerunt laudes David*, qui composuit. In his autem Psalmis, quos composuit *David*, Rex, manifesto apparet, eum Prophetiæ munere fuisse insignem, divinitusque afflatum. Multa quidem in his vaticinatus est, quæ diuturnum post tempus fuerunt adamussum completa, videlicet futurum Jesu Christi Regnum, ejus generationem cum æternam, tum temporalem, illius Sacerdotium, Sacrificium, mortis ipsius circumstantias, Resurrectionem.

& A.

& Ascensionem. Uno verbo, Myſterium Incarnationis Jeſu Chriſti, totiusque illius vite œconomiam prænuſciavit Vates ille Regius, graphiceque deſcripſit. Vivis etiam coloribus, ſtyli ſublimitate, grataque figurarum omnium varietate expreſſit futuram vocationem Gentium, reſectionem Judæorum, & Eccleſiæ Chriſti per totum, qua late patet, Orbem propagationem. Quæ omnia legenti Pſalmos paſſim obvia ſunt, palamque evincunt, librum Pſalmorum nihil aliud eſſe, quam formam quamdam, & apparatus Novi Teſtamenti, ſicut Sole clariùs oſtendunt Meldenſium Episcopos *Jacobus Benignus Boſſuet*, & Abrincenſium Antistes *Daniel Huetius*, qui duo Auctores, omni exceptione majores, magna cum eruditionis laude, & majori cum Eccleſiæ utilitate in hoc argumento verſati ſunt. Diris ergo devoveri debet error Nicolaitarum, Gnoſticorum & Manichæorum, quos (ſicut ex *Philaftrio* in libro de *Hæreſibus*, reſert noſter *Sixtus Senenſis* lib. 2. Bibliothecæ) effutire non pudit, librum Pſalmorum abſque ullo Spiritus Sancti aſſuſa fuiſſe conſcriptum, & præter quædam humanas ſecularium Poetarum cantilenas, nihil aliud continere. In hunc peſtilentem illorum Hæreticorum errorem impieſſe *Paulum Samoſatenum*, *Theodorum Mopſueſtenum*, in quinta Synodo Generali anathemate percuſum, & Anabatistas, teſtatur noſter jam laudatus *Sixtus Senenſis*. Nec ſolum *David* in his, quos concinnavit, Pſalmis, Prophetiæ dono fuit illuſtratus, ſed etiam toto vite ſuæ curricula rebus geſtis Chriſtum Jeſum prænuſciavit, ejulque expreſſum typum geſſit.

D. Oſtende, quaſo, quo paſto *David* typum geſſerit Jeſu Chriſti, Salvatoris noſtri?

M. Multis rebus geſtis *David* geſſit perſonam Jeſu Chriſti. In primis, *David* & Bethleemo oriundus eſt: Jeſus Chriſtus itidem Bethleemi natus eſt. *David* adverſus *Goliathum* ſingulari inito certamine, Populum Iſraeliticum jugo Philistæorum exemit: Perinde Jeſus Chriſtus, expugnato Diaboli Imperio, humanum genus in libertatem filiorum Dei reſtituit. Variis la-

boribus, angustiis, & perſecutionibus *Davidem* exercuit Deus, priuſquam illum ad dignitatem regiam eveheret: Jeſus Chriſtus, cui Pater cœleſtis deſtinat Regnum Eccleſiæ, nemque unxerat oleo lætitiæ, dum ſtudet humanum genus a tyrannide Diaboli liberare, nullo non genere inſidiarum fuit impetitus. Primum, arte, dum tentatur in Deſerto, quod idem in *David* molitus eſt *Saul*. Dein, malitia Scribarum & Pharifæorum, qui in perniciem Chriſti conjurarunt. Præterea, ſpiritus malus identidem agitabat *Saul*, cujus furorem, chthram pulſans *David*, emollire ac delinire ſæpebat, ſed nihil proficiebat, immo ſemper in pejus creſcebat ira, quam *Saul* conceperat in *Davidem*; ita non diſpari ratione, ſpiritus malus inſaſit Scribas, Pharifæos, Sacerdotes Synagoga, & quamvis Jeſus Chriſtus nihil non egerit, ut furorem hunc ex animis Judæorum eximeret, aut certe mitigaret, nunc blandiſſime invitans ad ſalutem, nunc adhortans ad poenitentiam, nunc promittens æternam ſelicitatem, nunc revincens illos teſtimoniis, nunc increpans ac minitans, nū reſiſcerent, nihil tamen, propter illorum malitiam, proſegit Chriſtus Dominus, qui Judæorum ira ſic crevit, ut uno ore adverſus Chriſtum clamarent omnes: Tolle, tolle, crucifige eum. Tertio, *Saul* obiciebat *David*, quod eſſet hoſtis, quod affectaret Regnum: Pharifæi objecerunt Chriſto, quod abrogaret Legem, quod ſeduceret populum, quod loqueretur blaſphemias. Quarto, *David* Arcam fœderis, a Philistæis captam, & domo *Abinadab* reduxit Hieroſolymam: Jeſus Chriſtus Eccleſiam, fracta Diaboli poteſtate, certis ſedibus conſtituit. Quinto, *David*, poſt ſuſceptum Regnum filiorum ſuorum *Abſalonis*, & *Ammonis* perduellionem, & ſcelera expertus eſt: Adverſus Jeſum Chriſtum, Regem, & Patrem noſtrum, nos peccare non deſinimus, quos redemit ſanguine ſuo. Denique, pacem Deus per *Davidem* induiſit Populo Iſraelitico, & adverſas ipſi Gentes ſubjecit: Pacis & libertatis, a Deo nobis conſeſſe, aſſertor ac ſequeſter nobis eſt Jeſus Chriſtus, cui poteſtas omnis a Patre tradita eſt.

est. His rebus gestis *David* gessit personam *Jesu Christi*, illiusque typum expressit, & ea de causa sæpius Prophetæ ipsum *Davidis* nomen attribuunt Christo Domino, quem venturum Messiam suis Vaticiniis prædixerunt.

D. Fuitne diuturnum *Davidis* Regnum?

M. Regnavit *David* quadraginta annis, videlicet septem annis in Hebrone, & triginta tribus Hierosolymis. Paulo antequam moreretur *David*, jamque esset septuagenarius, & adeo effecto corpore, ut pannorum adjectione calefieri hand posset, delecta est ad eum fovendum puella, dicta *Abisag*, *Sunamites*, quam tamen *David*, Rex castam & intactam reliquit. *Adonias*, arrepta ex Patris infirmitate occasione, *Joab*, & *Abiatharis* consilio instigatus, Regnum occupat. Quod ubi primum *David* per *Nathanem* Prophetam & *Bethsabeem* rescivisset, inconnctanter filium suum *Salomonem*, quem ex *Bethsabee* suscepit, a *Sadoch*, Sacerdote, *Nathane*, Propheta, & *Banaja*, filio *Joadæ*, Gihonem perductum, Regem inaugurari iussit. Qua de re certior factus *Adonias*, ad Aram, facti penitens, ut vitæ suæ consuleres, sese recepit, promissisque obsequio, veniam a *Salomone* obtinuit. Migravit e vita Rex *David* anno ætatis suæ septuagesimo, ejusque loco regnavit ipsius filius *Salomon*, cujus Imperium sapientia ubique celebre, opibus abundans, ditione potens, & pacis munere fuit fortunatum.

D. Initia Regni *Salomonis* hic delibare sufficiet. Cum enim, *Salomon* anno quarto Regni sui jecerit fundamenta Templi Hierosolymitani, eodemque anno finem habeat sacra Historia quartæ Mundi Ætatis, necesse est, ut rerum, quas *Salomon* a quarto anno Regni sui usque ad obitum suum præclare gessit, remittamus ad Colloquia, quæ, propitio Numine, habituri sumus in Historiam quintæ Mundi Ætatis, quæ auspiciatur a quarto Regni *Salomonis* anno & protenditur usque ad captivitatem Babyloniam.

M. Statim ac *Salomon*, mortuo *David*, Regni habenas moderari cepit, *Adoniam* fratrem suum, qui in ipsam con-

juraverat, de medio tolli iussit; *Joab*, militiæ *Davidis* ante hac Dux, qui *Adonias*, conjunctionis reus erat, quoque sibi metuens ad Aram confugerat, iussu ejusdem Regis interfectus est a *Banaja*, filio *Joadæ*, quem ideo sui exercitus Ducem constituit; *Abiatharem*, Sacerdotem, *Adonias* conjunctionis itidem conscium, sacerdotio exiit, & in ejus locum succiecit *Sadoe*. Morte etiam *Semei*, qui *Davidem* Regem, convitiis lacessiverat, multavit Rex *Salomon*, sicque, sublato omni conjunctionis vestigio, tranquillum, & alta pace beatum obtinuit Imperium, & *Pharaonis*, Regis Ægypti, filiam, uxorem duxit. Dedit Deus *Salomoni* in somnis optionem petendi quæ vellet. Ast, ipse, caducas res parvi æstimans, sapientiam poposcit, & obtinuit a Deo. Mox excitatus a somno *Salomon*, sapientiæ, sibi indultæ a Domino, egregium specimen dedit in judicio duarum mulierum, quæ una in domo diversantes, cum eodem tempore enixæ essent pueros, atque ex his unus post diem tertium nocte extinctus esset, mater defuncti filii, somno alterius insidiata, mortuum filium suum supposuit, & vivum abstulit. Hanc mulierem de puero altercationem ad se delatam, ut dirimeret Rex *Salomon*, divinæ sapientiæ munere iussit, ut infans vivus per medium gladio discinderetur, & utriusque ambigenti mulieri pars tribueretur. Acquivit quidem huic judicio mulier una; sed illa, quæ erat germana parens, maternis commotis visceribus, necem patri deprecata est, maluitque ut infans alteri daretur mulieri vivus, quam si discerneretur. Tunc *Salomon* ex affectu hujus semine hanc vere esse matrem conjectans, puerum ei, cum maxima circumstantium admiratione, adjudicavit. Hujus prædantisissimi judicii fama longe lateque diffusa magna Regi *Salomoni* auctoritatem ac reverentiam apud subditos conciliavit, excitavitque plures vicinarum Gentium Reges, ut cum illo amicitiam, sedusque iniret, parati imperata facere. Interea, *Salomon*, florens opibus, omnium, qui unquam fuerant, Regum ditissimus, iussis Dei, & patris sui *Davidis* obtemperans, Templum Domino immensi operis Hierosolymis facere aggressus est, &

para-

paratis per triennium impendiis, anno quarto Regni sui jecit fundamenta augustissimi, totoque Orbe celeberrimi Templi, quod non modo materię magnificentię, atque artis varietate, sed structurę elegantissima forma, cetera omnia, quę postea in Orbe Tempia fuerunt edificata, obscuravit, nullumque unquam habuit secundum. Sed, quia de Templo Salomonico jam cępimus habere sermonem, non abs re erit paucis hic confutare duorum Scriptorum, scilicet *Joannis Marshami* in Canone Chronico, & *Joannis Spenceri* lib. 3. *De Legibus Hebręorum Ritualibus* Dissertatione VI. novam & singularem opinionem. Afferunt quippe duo illi Scriptores, rerum novarum, ut sæpius jam in nostris Colloquiis observavimus, cupidissimi; Deum intuitu Prophanorum Templosum, quę Israelitę olim in Ægypto viderant, sese ruditati Gentium, sæculique moribus accommodasse, Judęis fabricam Templi Salomonici concessisse, indeque concludunt, Templi Salomonici originem nec ad Dei consilium, afflatum, & auctoritatem, nec ad *Davidis* & *Salomonis* pietatem esse referendam, sed illam accensendam ex Ægyptiacę superstitione, vel ex ruditate Gentium, quibus solemne erat Diis suis Tempia consecrare. Sed hoc vanum & insulsus commentum multis momentis refelli potest. Primo, quia Scriptura Sacra diserte asserit, *Salomonem*, jubente Deo, Templum Hierosolymitanum ex citalse. Sic enim *Salomon* in litteris quas ad *Hiramum*, Regem Tyri, scripsit, ut ab ipso ligna, ad structuram Templi necessaria, obtineret, effatur: *Quamobrem cogito edificare Templum nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse edificabit Domum nomini meo.* lib. 3. Regum c. 5. Idem testatur Scriptura Sacra c. 22. l. 1. *Paralipomenon*. Cum igitur Scriptura Sacra conceptis verbis dicat, *Salomonem* Templi Hierosolymitani fabricam secundum Dei imperium suscepisse ac perfecisse; nemo citra temeritatem, ne quid gravius dicam, affirmare potest, sacrum illud opus æmulatione Ægyptiacę superstitionis, vel ruditis

Gentium prophanorumque sæculi morum imitatione fuisse a *Salomone* capturn atque absolutum. Secundo, si *Salomon* in constructione Templi Hierosolymitani aliquem ad Ægyptiacam superstitionem, ad ruditatem Gentium, & ad prophanos sæculi mores respectum habuisset, omni procul dubio Deus, Optimus Maximus, qui superstitiones Gentilium, & prophanos sæculi mores vehementer detestatur, hanc *Salomonis* voluntatem gratam minime habuisset, nec ei Templum illud a *Salomone*, ad imitationem prophanorum Templosum extructum, placere ullo pacto potuisset; atqui tamen Scriptura Sacra c. 8. lib. 2. Regum, ubi Templi Salomonici describitur dedicatio, aperte innuit, Deum absoluta semel Templi fabrica, cum ejus dedicatio solemnī ritu, eaque pompa ac inspectante universo populo, ea celebritate fieret, quę responderet ædificiō, duplici miraculo significasse quam sibi gratum acceptumque esset sacrum illud opus. Nubes enim, Dei Majestatis index, totam implevit Domum, in qua Deus hoc visibili signo se singularem quodam ratione præsentem esse testatur est, ut populi sui sacrificia precesque susciperet, suaque beneficia in Templo isto orantibus conferret. Secundo, ignis, de Cælo delapsus parata holocausta, & victimas combussit, ut hoc itidem sensibili signo ostenderet Deus, quam accepta haberet illa sacrificia, quę offerebantur in Templo. An, quæso te, ab Ægyptiaca superstitione, & ruditate Gentium, & prophana sæculi consuetudine profectum opus ita Deus præsentia sua cohonestasset, approbasset, & miraculis illustrasset? Tertio, Prophane Gentes ideo Diis suis Tempia consecrabant, quod putarent, Deos suos ita Templis esse alligatos, ut alibi obturatas aures ad eorum vota haberent, ideoque illos, si sub axe nudo, & athero tegmine invocati fuerint, nihil audire, & nisi de proximo his admoveantur preces, tamquam nihil dicatur, obstructos atque immobiles stare, sicut ait ille Ethnicus, quem sic loquentem *Arnobius* libro sexto introducit. At, Rex *Salomon* Templum condidit, ut in illud Populus Israeliticus ad Deum colendum & orandum conveniret, non quasi ejus potentia & gratia sacro huic Templo esset

al-

alligata, & divina Majestas angustiis Sacrae istius Aedis inclusa. Ab hoc pariter errore prophanarum Gentium, quæ opinabantur, suorum Numinum potentiam & gratiam sacris Aedibus, & statuis esse obligatam, abhorrebant quam maxime Israelitæ, qui probe noverant, *Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Moysen, & Davidem*, Preces, Vota, Sacrificia Deo obtulisse, & alia Religionis officia in omni loco implevisse, Deumque nec Templo, nec Cælo & Terra, nec toto Orbe capi & circumferibi posse palam profitebantur: *Si enim Cælum, & Cæli Corporum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc, quam ædificavi*, dicebat Domino Salomon solemnem Templi consecrationem peragens, sicut legitur lib. 3. Regum c. 8. Qua fronte igitur duo jam citati Scriptores *Marshallus, & Spencerus* aucti sunt religiosissimo Salomoni, & veris Israelitis, qui, repudiata omni Gentium superstitione, unius veri Dei majestatem summam, infinitam, immensam, & omnipotentissimam colebant, crassum illam & absurdum affingere errorem Gentilium, qui tam perverse, & indigne de Deo judicabant, ut illum Templi septis circumscriptum arbitarentur, quem errorem derisisse ipse dicitur *Damonax*, Idololatricæ licet cultor, qui sicut refert *Lucianus* in ejus vita: euidam ex amicis dicenti: *Abeamus o Damonax, in Esculapii Templum, pro filii salute oraturi*, festive respondit: *vehementer surdum existimas Esculapium, si nec isti nos orantes exaudire potest*. Quarta verosimile non est, Deum, qui Ethnicorum superstitiones adverterat, & ab eis Populum Israeliticum multis modis Legibus avertit, permisisse, ut *Salomon*, Regum sapientissimus, Templum juxta superstitiones Aegyptiacas, & prophanos sæculi mores condideret, in quo divina ipsius Majestas speciatim coheretur. Dicendum itaque est, *Salomonem* non humano consilio, non arbitratu suo, non ex ruditate Gentium, sed Dei afflatu, nutu, & auctoritate sacri Templi Hierosolymitani extruendi provinciam suscepisse, in quo, sicut divinam decet Majestatem, omnia ad pompam & splendorem magnificentissime erant composita, & in structuræ elegantia mate-

ria cum opere, & natura cum arte certare videbantur. Quæ Templi magnificentia, rerumque omnium splendidissimus apparatus amplitudinem, pulchritudinem & gloriam Ecclesiæ Christi adumbrabant, sicut docent *S. Augustinus* pluribus in locis præsertim lib. 18. *De Civitate Dei* c. 48. *Theodoretus* Quæst. 1. in 1.1. *Paralipomenon*, & Venerabilis *Beda* l. 2. *De Tabernaculo* c. 1. Sed de Templo Hierosolymitano a *Salomone* extracto, & de illius Regis rebus præclare gestis, plura, si votis nostris adsperet Deus, dicturi sumus in Colloquiis, quæ habebimus in Historiam quintæ mundi Aetatis.

D. Satis, opinor, expendimus hactenus ea, quæ spectant Historiam quartæ Mundi Aetatis: Nunc sub finem Colloqui nostri præstat ut accuratam tradas seriem annorum, qui effluerunt a professione Israelitarum ex Aegypto, unde incipit quarta Mundi Aetas, usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta & ubi desinit quarta ista Mundi Aetas.

M. De annis, qui ab exitu Populi Israelitici ex Aegypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum effluerunt, non una est Chronologiæ peritorum sententia. Alii numerant duntaxat annos quadringentos octoginta. Quem numerum probare videtur Scriptura Sacra, quæ c. 6. lib. 3. Regum hæc habet: *Factum est ergo, inquit, quadringentesimo & octogesimo anno egressus filiorum Israel de Terra Aegypti; in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) Regni Salomonis super Israel; ædificari cepit domus Domini*. Eundem annorum quadringentorum octoginta numerum ab exitu filiorum Israel ex Aegypto usque ad fabricam Templi Salomonici exhibent omnes Codices sacri Hebræi; Græci, Latini, Syriaci, Arabici. Sunt alii Chronologi, qui annos servitutis Israelitarum seorsim numerantes distinctos ab annis Præfecturæ Judicæ, existimant, multo plures, quam quadringentos & octoginta annos elapsos fuisse ab exitu Israelitarum ex Aegypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo capta est structura Templi Hierosolymitani. Sed, quia locus Scripturæ Sacrae mox a me citatus præfigit epocham quartæ Mundi Aetatis ad annos quadringen-

tos & octoginta ab egressione Israelitarum ex *Ægypto* usque ad quartum *Salomonis* annum, ideo isti Chronologi, ut gordium istum nodum dissolvant, ajunt, in caput sextum libri tertii Regum, ubi quarta Mundi Epocha ad annos quadringentos octoginta restringitur, negligentia Librarium irrepsisse mendum. Sic censent *Sulpicius Severus* lib. 1. Historiæ Sacræ, *Carolus Sigonius* in suo Commentario ad hunc *Sulpicii Severi* locum, *Melchior Canus* c. 5. lib. 11. *De locis Theologicis*, *Ludovicus Capellus* in sua *Chronologia Sacra*, & *Gerardus Vossius* c. 7. *Isagoges Chronologiae*. Sed hæc Scriptorum conjectura, seu vana & temeraria rejici debet, quia neminis fas est quidquam addere, vel demere Scripturæ Sacræ, eamque alicujus mendi, seu vitii infimulare.

D. Censet igitur, a profectione Israelitarum ex *Ægypto* usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, effluxisse tantammodo quadringentos & octoginta annos, sicut legitur c. 6. lib. 3. Regum?

M. Censeo, nullum negligentia Librarium in caput sextum libri 3. Regum irrepsisse mendum, quia Scriptura Sacra eo loci, prætermisiss annis servitutum Israelitarum, per censet duntaxat annos Præfecturæ *Judicum*, indeque juxta accuratum calculum, a profectione Israelitarum ex *Ægypto* usque ad quartum Regis *Salomonis* annum colligit tantum quadringentorum octoginta annorum summam. At, si, præter annos Præfecturæ *Judicum*, numerentur seorsim servitutum & oppressionum Israelitarum anni, quos Scriptura Sacra in libro *Judicum* distinctim recenset, plane comperietur, ex calculo annorum tam præfecturæ *Judicum*, quam servitutum & oppressionum Israelitarum exurgere summam annorum sexcentorum & sex annorum, qui interfluxerunt ab egressione Israelitarum ex *Ægypto* usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, hoc est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani. Non me latet quidem, plures esse sacræ Chronologiæ peritos, qui pertendunt, annos servitutum, & oppressionum Israelitarum promiscue confundi debere cum annis

Præfecturæ *Judicum*, subindeque ab exodo, seu ab exitu filiorum *Israel* ex *Ægypto*, usque ad quartum Regni *Salomonis* annum putari tantum debere annos quadringentos octoginta. Verum, hæc sententiam, quamvis probabilem, meo calculo probare haud possum. Primo, quia Scriptura Sacra accurate in libro *Judicum* distinguit annos servitutum, seu oppressionum Israelitarum, ab annis Præfecturæ *Judicum*, atque tempore oppressionum, seu servitutum Israelitarum, nullam fuisse quietem, sed potius res afflictas, turbatas, & sus deque omnia confusa; quando vero Deus suscitabat *Judices*, qui Israelitas e servitute liberabant, toto durante Præfecturæ illorum *Judicum* tempore, pace & quiete Israelitas fruitos esse. Hi igitur Chronographi, qui annos servitutum Israelitarum confundunt cum annis Præfecturæ *Judicum*, vim Scripturæ Sacræ in aperta narratione asserunt manifestam, & turbidos atque inquietos annos cum tranquillis, & quietis *Judicum* annis perperam confundunt. Præterea licet Scriptura Sacra c. 6. lib. 3. Regum numeret duntaxat annos Præfecturæ *Judicum*, non computatis annis servitutum Israelitarum, inde tamen falso inferunt, annos servitutum Israelitarum confundi debere cum annis præfecturæ *Judicum*. Ratio in promotu est, quia Scriptura Sacra, ut norunt omnes, aliquando silet alicubi nonnulla, quæ tamen alibi discrete commemorat, sicut Ex. Gr. cap. xi. libri *Genesis*, & cap. i. libri *Paralipomenon* alto silentio Scriptura Sacra in Editione Vulgata prætermittit generationem *Cainanis*, Patriarchæ postdiluvianii, quamvis tamen illius Patriarchæ generationis distinctam mentionem faciat cap. 3. Evangelii *S. Luca*, ubi describitur Genealogia Jesu Christi, Salvatoris nostri. Similiter etiam *S. Matthæus* cap. i. sui Evangelii, texendo stemma ejusdem Domini nostri Jesu Christi, aliquot generationes Regum prætermisit, quarum tamen Scriptura Sacra in libris Regum expresse meminit. Ita non dispari ratione, Scriptura Sacra cap. 6. lib. 3. Regum numerat tantummodo annos Præfecturæ *Judicum*, & omittit annos servitutum Israelitarum, & juxta hunc calculum, jure

jure optimo Scriptura Sacra eo loci deducit, ab exitu Israelitarum ex Aegypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, summam annorum 480. At, Scriptura Sacra in libro Judicum accurate & seorsim annos servitutum Israelitarum distinguit ab annis Præfecturæ Judicum, atque ex eo, quem ibidem ponit, calculo coalescit summa sexcentorum & sex annorum, qui excurrerunt a profectioe Israelitarum ex Aegypto usque ad quartum Regni Salomonis annum. Denique, non sibi constant isti Chronographi, qui annos servitutum Israelitarum indiscriminatim confundunt cum annis Præfecturæ Judicum. Sunt enim inter illos nonnulli, qui aliquarum servitutum Israelitarum annos discernunt ab annis Præfecturæ Judicum, ceterarum vero servitutum Israelitarum confundunt cum annis Judicum. Quæro igitur ab his Chronographis, ut quid annos quarundam servitutum Israelitarum tam accurate distingui velint ab annis Præfecturæ Judicum, ceterarum vero servitutum Israelitarum annos confundant cum annis Præfecturæ Judicum? Quod si causam reddere ne unam quidem idoneam possunt; sane aut servitutum quarundam filiorum Israel annos abjiciant, & summa erit minor, quam ex sacro Judicum libro colligitur, aut omnium servitutum, quibus mancipati fuerunt Israelitæ annos distinguant, ut par est, ab annis Præfecturæ Judicum, & sic annorum summa major erit, quadrabitque optime cum sacra Historia libri Judicum, ubi omnium servitutum Israelitarum anni percensentur, ab annis Præfecturæ Judicum distincti. Obiter tamen advertere debes, doctissimum Abbatem Paulum Pezronum cap. 8. libri cui titulus est: *Antiquitas temporum restituta*, non solum servitutum Israelitarum annos distinguere ab annis Præfecturæ Judicum, verum etiam admittere Anarchias, seu quadam Interregna, quæ putat præcessisse servitutes Israelitarum, & quorum durationis annos seorsim ab annis servitutum Israelitarum, & ab annis Judicum numerari debere perterrit. Quo fit, ut prædictus Auctor [reclamantibus licet omnibus sacris Codicibus Hebræis & Græcis] numeret ab egressione

Populi Israelitici ex Aegypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, id est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani, summam annorum octingentorum septuaginta trium. Sed ipse, tametsi ultro fatear, post mortem Calebi, & Seniorum extitisse Anarchiam, seu Interregnum sex annorum (in quo, ut superius observavimus, contigit flebilis illa infelicitas Levitæ historia, quæ cap. 19. libri Judicum narratur, nec non altera Michæ, & Danitarum historia, quæ refertur cap. 17. & 18. ejusdem libri) existimo, præter illam Anarchiam, seu Interregnum sex annorum, nulla alia interregna præcessisse servitutes Israelitarum, aut, si quæ præcesserint, brevissima fuisse, cumque tempus illorum Scriptura Sacra in libro Judicum non definiat, consultius esse hujusmodi Anarchias, seu Interregna eo temporis intervallo concludere, quod Terræ quieti seu Præfecturæ Judicum assignatur in libro Judicum. Idem dicendum puto de Judicatura Samgari, quem Scriptura Sacra in libro Judicum immediate recenset post Aod, qui judicavit Israelem octoginta annis. Nam, cum Scriptura Sacra nullos Judicaturæ Samgari attribuat annos, verosimilius est, breve Samgari Judicaturæ tempus comprehendendi in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ Aod, vel in annis servitutis, qua Jabin Rex Chananzorum, dicitur oppressisse, post mortem Judicis Aod, Israelitas annis viginti.

D. Ut accuratum possim habere computum annorum, qui effluerunt a profectioe Israelitarum ex Aegypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, id est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani, obsecro te, ut hic inferas Tabulam Chronologicam, quæ comprehendat summam annorum tam servitutum Israelitarum, quam præfecturæ Judicum, quos seorsim numerandos esse probabilis arbitris.

M. Votis tuis faciam fatis, & accuratam hic attexam Tabulam Chronologicam, quæ comprehendet summam annorum, qui ab egressione Israelitarum ex Aegypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, seu usque ad fabricam Hierosolymitani Templi, decurrerunt, simulque annos servitutum Israelitarum, distinctos

ab annis Præfecturæ *Judicum*, sedulo annotabit, atque cum annis ab Orbe condito connectet.

TABULA CHRONOLOGICA

Sexcentorum & sex annorum, qui in quarta Mundi Ætate, hoc est, ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, seu usque ad fabricam Templi Hierosolymitani interfluxerunt.

Moyses, postquam per annos quadraginta Populo Israelitico præfuit, mortuus est anno ætatis suæ centesimo vigesimo, anno Mundi bis millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. Post egressionem vero Israelitarum ex Ægypto, anno quadragesimo.

Josue post mortem *Moyſis*, præfuit sexdecim annis Reipublicæ Hebræorum, & mortuus est anno Mundi bis millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

Post mortem *Josue*, Seniores cum *Calebo* præfuerunt Hebræorum Reipublicæ annis decem, eorumque Præfectura defuit anno Mundi bis millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Post mortem Seniorum fuit Anarchia, seu Interregnum sex annorum, quod finem habuit anno Mundi bis millesimo quingentesimo octogesimo quinto.

Post illud sex annorum Interregnum, Israelitæ servierunt sub *Chusane*, Rege Mesopotamiæ, annis octo, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Othoniel, postquam *Chusanem*, Regem Mesopotamiæ, devicisset, judicavit populum annis quadraginta; & vita functus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo trigesimo tertio.

Post mortem *Othonielis*, Israelitæ servierunt annis decem & octo sub *Eglone*, Moabitarum Rege, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo.

Aod, post victoriam de Moabitis reportatam judicavit populum annis octoginta, & mortuus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo trigesimo primo.

Post mortem *Aod*, per paucos menses *Samgar* judicavit populum; sed quia illius Judicaturæ tempus Scriptura Sacra non assignat, verosimilius est, *Samgari* Judicaturam comprehendendi debere in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ *Aod*.

Post mortem *Samgari* servierunt Israelitæ sub *Jabine*, Chananæorum Rege annis viginti, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo septingentesimo quinquagesimo primo.

Barac & Debora, post devictum *Sisaram*, subactosque Chananæos, judicaverunt populum annis quadraginta, eorumque Judicatura defuit anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo primo.

Post mortem *Barac*, & *Debora* servierunt Israelitæ Regi Madianitarum annis septem, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo octavo.

Gedeon, debellatis Madianitis, judicavit Israelæm annis quadraginta, & excessit e vivis anno Mundi bis millesimo octingentesimo trigesimo octavo.

Abimelechus, Gedeonis ex concubina filius, judicavit Israelæm, seu potius tyrannidem exercuit per tres annos, qui finem habuerunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo quadragesimo primo.

Thola, post *Abimelechum*, judicavit Israelæm annis viginti tribus, qui finem habuerunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo sexagesimo quarto.

Jair judicavit Israelæm annis viginti duobus, qui defierunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo octogesimo sexto.

Post mortem *Jair* servierunt Israelitæ Ammonitis annis octodecim, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo nongentesimo quarto.

Jephthe judicavit Israelæm annis sex, & obiit anno Mundi bis millesimo nongentesimo decimo.

Abesan judicavit Israelæm annis septem, & mortuus est anno bis millesimo nongentesimo decimo septimo.

Helon, seu *Aialon*, judicavit Israelæm annis decem, & excessit e vivis anno bis millesimo nongentesimo vigesimo septimo.

Abdon judicavit Israelæm annis octo, & mortuus est anno Mundi bis millesimo

leſimo nongentefimo trigefimo quinto .
Poſt mortem *Abdonis* Iſraelitæ ſervie-
runt Philiſtæis annis quadraginta , &
hæc ſervitus finem habuit anno Mun-
di bis milleſimo nongentefimo ſeptuage-
ſimo quinto .

Samſon iudicavit Iſraelem annis vigin-
ti , & abiit e vivis anno bis milleſimo
nongentefimo nonageſimo quinto .

Heli , poſt mortem *Samſonis* , iudica-
vit Iſraelem annis quadraginta , & mi-
gravit e vita anno Mundi ter milleſimo
trigeſimo quinto .

Samuel , & *Saul* , primus Iſraelitarum
Rex , præſuerunt Iſraelitis annis quadra-
ginta , qui terminantur anno Mundi ter
milleſimo ſeptuageſimo quinto .

David regnavit annis quadraginta , vi-
delicet ſeptem annis in Hebrone , & tri-
ginta tribus Hieroſolymis , & extremum
diem clauſit anno Mundi ter milleſimo
centefimo decimo quinto .

Salomon , anno Regni ſui quarto , qui
incidit in anrum Mundi ter milleſimum
centefimum decimum nonum , & in an-
num ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægy-
pto ſexcentefimum ſextum , jecit funda-
menta magnificentiffimi poſt hominum
memoriam Templi Hieroſolymitani , cu-
jus fabrica per ſeptem annos continuata
eſt , ac ſubinde abſoluta anno undecimo
Regni *Salomonis* , & anno Mundi ter mil-
leſimo centefimo vigeſimo ſexto .

Habes nunc exactam Tabulam Chro-
nologicam ſexcentorum & ſex annorum ,
qui ab exitu Populi Iſraelitici ex Ægy-
pto uſque ad quartum Regni *Salomonis*
annum , quo jacta ſunt Templi Hieroſo-
lymitani fundamenta elapſi ſunt . Quem
calculum ſi conſeras cum ſacro libro *Ju-
dicum* , in quo anni Præſecturæ *Judicum*
numerantur omnino diſtincti ab annis ſer-
viturum Iſraelitarum , invenies eſſe ac-
curatiſſimum , ultroque fateberis contra-
dictionem eſſe illorum calculum , qui , an-
nos ſerviturum Iſraelitarum cum annis

Præſecturæ *Judicum* perperam confun-
dentes , numerant duntaxat ab egreſſio-
ne Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad
quartum Regni *Salomonis* annum , quo
cœpta eſt Templi Hieroſolymitam ſtru-
ctura , annos quadringentos octoginta .

D. Multum ſane mihi arridet iſte
quartæ Mundi Aetatis annorum calcu-
lus , tum quia ei ſuffragatur ſacer *Ju-
dicum* liber , in quo anni ſerviturum
Iſraelitarum ſeorſim numerantur ab an-
nis Præſecturæ *Judicum* ; tum quia etiam
prædiſtus ille , quem ſubduxisti ,
calculus ſexcentorum & ſex annorum ,
qui effluerunt ab exitu Iſraelitarum ex
Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomo-
nis* annum , optime conciliat apparen-
tem illam in numeris antilogiam , quæ
reperitur inter caput ſextum lib. 3. Reg-
um , & ſacrum librum *Judicum* . Nam ,
eo in capite ſexto libri tertii Regum
ideo ab exitu Iſraelitarum ex Ægy-
pto uſque ad quartum Regni *Salomo-
nis* annum perſententur duntaxat anni
quadringenti octoginta , quia ibi Scriptu-
ra Sacra numerat tantum annos Præſec-
turæ *Judicum* , prætermiſſis annis ſervi-
tutum Iſraelitarum . At , in libro *Ju-
dicum* Scriptura Sacra , præter annos
ſerviturum Iſraelitarum enumerat , ex qui-
bus ſimul ſupputatis emergit ſumma an-
norum ſexcentorum & ſex annorum ,
qui a profeſſione Iſraelitarum ex Ægypto
uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum
præterlapſi ſunt ; unde plane conſequitur ,
nullam veram & realem in numeris ex-
tare contradictionem inter caput ſextum
libri tertii Regum , & ſacrum *Judicum*
librum . Sed tempus eſt ut Colloquio
noſtro , & Hiftoriæ quartæ Mundi Aeta-
tis finem imponamus , ea tamen Lege ,
ut , ſi Deus nos ſolpites & incolumes
ſervet , Colloquia in Hiftoriam quintæ
Mundi Aetatis proxima hebdomada ſi-
mus auſpicaturi .

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI.
TOMUS TERTIUS
COMPLECTENS
QUINTAM, ET SEXTAM
MUNDI ÆTATEM

A 180 131 F.

ADDITIONAL

REMARKS

ON

THE

REMARKS



HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, S E U

QUINTÆ MUNDI ÆTATIS,

*Quæ incipit a quarto Regni Salomonis anno, quo jacta sunt
Templi Hierosolymitani fundamenta, & producit
usque ad Captivitatem Babyloniam.*



HISTORIA quintæ Mundi Ætatis, quæ ab anno quarto Regni Salomonis, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, ducit exordium, & protenditur usque ad Captivitatem Babyloniam, non solum complectitur seriem & Gestâ Regum Judæ & Israel, nec non Acta Prophetarum, qui sub illis Regibus Vaticinia fuderunt, verum etiam arctam habet agnationem & affinitatem cum Historia Prophana, seu Regum Ægyptiorum, & Chaldæorum, seu Babyloniorum. Quocirca, ut compendiosam quidem, sed accuratam rerum omnium, quæ vel ad Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis attinent, vel spectant Historiam Prophanam, cum qua connexionem aliquam habet eadem Histo-

ria Sacra, notitiam assequi possis, tria, juxta nobis præfixam methodum, in describenda Historia quintæ Mundi Aetatis, instituemus Colloquia; in quorum primo dabimus, juxta Historiam, cum Sacram, tum prophanam, seriem & Gesta Regum tam Judæ, quam Israel, & eorum regiminis exactum annorum calculum. In altero Colloquio aliquot Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes circa Historiam quintæ Mundi Aetatis movere solent, maxime circa auctoritatem Librorum, cum Moraliū, tum Historicorum, quos sacri quintæ Mundi Aetatis Scriptores exararunt, discutiemus, breviterque dissolvemus. In postremo Colloquio texemus Historiam Prophetarum, qui sub Regibus Judæ & Israel ante captivitatem Babylonicam, tam in Regno Judæ, quam in Regno Israel, vixerunt, ibidemque ostendemus, bene multa in his, quos, divino afflati spiritu, libris conscripserunt, extare Oracula, quæ ad Jesum Christum, verum Messiam, totiusque generis humani Redemptorem, semota omni caligine, referuntur.



COLLOQUIUM

PRIMUM.

In quo, juxta Historiam, cum Sacram, tum Propheciam, Series & Gesta Regum Jude, & Israelis describuntur, eademque opera, eorum regiminis accuratus annorum traditur calculus.

DISCIP. JAM scio Salomonem anno quarto Regni sui jecisse fundamenta Templi Hierosolymitani (cujus formam delineaverat pater ipsius David, Rex) illudque miris impensis & laboribus exornasse, ac tandem septem annorum spatio in monte Moria edificasse, eique ultimam admovisse manum. At, optatam nunc, ut hujus magnificentissimi Templi structuram ac formam paucis verbis describeres, quam tam sapiente, tamque potente Architecto dignam fuisse nullus dubito.

M. Materia Templi Hierosolymitani potissimum sita erat in lignis cedrinis, abiegnis, olivarum, ære, argento, auro purissimo, & in lapidibus exquisitissimis, ita fabrorum arte & industria, dolatis, politis, perfectis, apteque inter sese conjunctis, ut tota inde assurgens structura oculos inuentum in admirationem raperet. Hinc, Christo Domino, egredienti e Templo Hierosolymitano, ait unus ex discipulis suis: *Magister, aspice quales lapides, & quales structura, sicut legitur cap. 13. v. 1. Evangelii S. Marci*. Formam quod attinet Templi Hierosolymitani, conatus est Rex Salomon in extruendo ex lapidibus Templo Hierosolymitano exprimere, quantum potuit formam antiqui Tabernaculi, a Moyse jussu Dei in Deserto erecti, quod tamen, sicut ostendimus in Colloquiis nostris in Historiam quartæ Mundi Etatis, portatile tantum erat, & ex pellibus compactum. Duplex autem erat forma Templi Hierosolymitani, interior una, exterior altera. Dux ejusdem Templi Partes interiores erant, quarum una simpliciter dicebatur *Sancta*, & in ea erant Altare thymiamatis; Mensæ de-

cem aureæ Patrum Propositionis, & decem Candelabra aurea. Hæc pars Templi quadraginta cubitos longitudine habebat, latitudine vero viginti. Pars altera appellabatur *Sanctum Sanctorum*, quæ muro & velo intermedio a priori parte, quæ *Sancta* vocabatur, erat separata, atque in ea recondita erat Arca Fæderis, & Deus Responsa, seu Oracula, reddebat Summo Sacerdoti, ipsum per *Urim & Thummim* consulenti. Pars exterior Templi Hierosolymitani dicebatur *Atrium*, idque erat multiplex, videlicet primo erat Atrium Sacerdotum, quod continebat Altare Holocaustorum, & Mare æneum, seu labrum aquæ amplissimum. Secundo, erat Atrium populi, quo viri & femine Israelitæ ad orandum & Deo debitum cultum deferendam convenire solebant. Tercio, erat Atrium Gentium, quo prophanz Gentēs adire poterant, & in eo stare; sed eis ultra progredi nefas omnino erat. Porro, Atria cum Sacerdotum, tum Israelitarum cingebantur porticibus, exedris, gazophylaciis, pastophoriis, variis conclavibus, & cellis, sive ad reponendum sal, quo aspergebantur membra victimarum; oleum, quod infundebatur lucernis Candelabrorum; vinum, quod effundebatur in Sacrificiis; sive etiam ad servandas vestes Sacerdotum, Vasa, Candelabra, Pateras, Phialas (quarum usus erat ad excipiendum victimarum sanguinem) Cantharos, Lances, Crateres, Acerras, & alia id genus instrumenta sacra, numero & magnificentia pene incredibili; sive denique ut apta & commoda domicilia haberent Sacerdotes, Levitæ, & alii Templi Ministri, qui in ordine vicis suæ,

A 3 seu

seu toto eo tempore quo ministris vacabant, hoc est, a Sabbato ad aliud Sabbathum, a Templo non discedebant. Ad vestibulum Templi Hierosolymitani duæ extabant columnæ æreæ æquales, quarum una erat a dextris, & vocabatur *Jachin*, altera a sinistris, quæ nuncupabatur *Booz*; (utroque nomine firmitatem significante.) Insuper profecto essem, & præscriptis brevitatibus cancellos excederem, si in præsentia vellem Templi Hierosolymitani, quod artificio, symetria, architectura humanam industriam longe superavit, hic repræsentare formam, omnesque illius enumerare partes, in quibus ars cum materia certare videbatur. Hoc unum domtaxat dicam, unde hujus Templi magnificentiam & gloriam poteris facile æstimare, videlicet, pavimenta illius Templi, parietes, tectum, capitella, tessellato opere, laminis aureis, tegulis æneis, celaturis, & gemmis pretiosissimis fuisse tanto cum splendore adornata, ut, testibus *Villalpando* & *Saliano*, trigies centies millia aureorum, seu, juxta usitatum nostrum loquendi morem, tria millia millionum auri in structura, sumptuosi Templi Hierosolymitani impenderit Rex *Salomon*. Sed de forma Templi Salomonici, quæ describitur lib. 3. Regum cap. 6. lib. 2. Paralipomenon cap. 3. & *Ezechielis* cap. 41. si plura scire aveas, leges *Josephum*, Hebræum, lib. 8. Antiq. Jud. cap. 2. *Theodoretum* Quæstione 24. in lib. 3. Regum, *Bedam* lib. de Templo, *Ariam Montanum* in Apparatu Regiorum Bibliorum, *Villalpandum* in *Ezechielem*, *Riberam* lib. 1. De Templo, quibus adde *Tornesium*, & *Salianum* in sacris annalibus Veteris Testamenti, nec non recentiorum Scriptorem, perdoctum Congregationis Oratorii Presbyterum, *Bernardum Amy* in suo Apparatu Biblico, ubi Tabulam in æs incisam inseruit, quæ formam Templi Hierosolymitani, ac singula quibus constabat, partes accurate exhibet.

D. Reliquitne *Salomon*; præter hæc fabricam Templi Hierosolymitani, alia magnificentiæ suæ monumenta?

M. Absoluta omni ex parte Templi Hierosolymitani fabrica, Rex *Salomon* in Regiæ suæ domus structura tredecim annis occupatus est. Dein, ut fines ad ditionem Regni sui amplificare, opes, vires, potentiamque auget, classes instruxit in *Ophir*, & in *Tharsim* transmittendas, quæ maguam vim auri, argenti, gemmarum pretiosarum, liquorum thyniorum, eboris, &c. singulis annis advehebant. Quo factum est, ut illius mercaturæ beneficio *Salomon* opibus ceteros mortalium prætergressus, nominis sui famam longe lateque propagaverit, & Regnum Israeliticum ad eam virtutem atque dignitatem sublimaverit, quam antehac non habebat. Tantæ potentiae & sapientiæ *Salomonis* percrescente ubique rumore excitata Regina *Saba*, Hierosolymam venit, ibique Domus Regiæ elegantiam, Sacrifactorum magnificentiam, mentiarum apparatus, servorum disciplinam admirata, ac tantum non stupore correpta prorupit in hæc verba: *Major est sapientia tua, & opera tua, quam rumor, quem audiui*. E Hierosolymis discedens Regina *Saba*, postquam Regis *Salomonis* sapientiam quibusdam propositis ænigmatibus, hoc est, difficillimis Quæstionibus, probasset, multis muneribus hunc Regem cumulavit, centum & viginti auri talentis, gemmarum pretiosissimarum copia, innummeris aromatibus, sed præsertim, teste *Josepho*, Hebræo, Balsami planta, cuius feracissima est Palæstina. Rex itidem *Salomon* mutuis muneribus gratum animum Regiæ Sabæ testatus est, ipsique præterea dedit omnia quæ voluit, & petivit ab illa, sicut legitur lib. 3. Regum cap. x. v. 13. Fabularum tamen loco accenseri jure merito debet, quod rerum Æthiopicarum Scriptores litteris consignarunt, Regiam scilicet *Saba* ex *Salomone* concepisse filium. Id enim fabulosum esse patet, primo ex silentio priscorum Scriptorum, qui de *Salomone*, & Regina *Saba* tam multa tradiderunt, & ea de re ne ullum quidem verbum fecerunt, non Scriptores sacri, non Rabbinii, non *Josephus*, Antiquitatibus

Judai-

Judaicis versatissimus. Deinde, verosimile non est, *Salomonem*, Regem tum religiosissimum, & Deo probatissimum, voluisse Reginz Sabæ, cujus sapientia cum singulari pietate conjuncta prædicatur, quamque Christus Dominus in supremo judicio contra Judæos surrecturam testatur, tentare ac violare pudicitiam, hancque Heroïnæ feminam se *Salomoni* prostituisse. Tam putidam ergo apage fabulam.

D. Frequentaruntne Israelitæ ante tempora Regis *Salomonis* mercataram cum Gentibus & Nationibus prophanis?

M. Collocaverat Deus Hebræos in regione undique montibus circumdata, ne, propter illorum in Idololatriam propensionem, ullum commercium, societatemve haberent cum prophanis Nationibus, sibi que Deus, in Populo Israelitico Regnum servavit, quod, sicut in superioribus nostris Colloquiis jam observavimus, *Theocratiam* jure optimo appellant antiqui Patres. Hebræis tantummodo animum, curam, operamque potentibus in colendo uno veroque Deo, & in custodiendis cæremoniis ac Legibus, quas a Do acceperant, quæque ad conservationem societatis, & animi sanctitatem dirigebantur; adeo ut a navigatione, & mercatura prorsus alieni, vitam cum virtute & citra molestiam degerent. Verum, Israelitico Regno ad *Salomonem*, filium *Davidis* Regis, devoluto, sapientissimus ille Rex, ut Regni sui fines & ditionem amplificaret, vires, potentiamque augeret, non solum aliquot urbes condidit, sed etiam præcipuas curas atque cogitationes suas contulit, ut res difficillimas & amplissimas susceperet, præsertim mercataram cum aliis Nationibus exercendam. Eam ob rem, ad naves construendas animum appulit Rex *Salomon*, inivitque societatem cum *Hiram*, Rege Tyriorum, qui terra marique mercabantur. Tunc Hebræi facti sunt *Viri bellatores*, ut ait Scriptura Sacra capit. 9. vers. 22. libr. 3. Regum, artemque navigationis & mercaturæ didicerunt, procurante *Hiram*, Rege Tyriorum, qui misit servos suos nauticos & gnaros maris ad

dirigendam classem *Salomonis*, sicut testatur Scriptura Sacra vers. 26. & sequent. ejusdem capituli 9. libr. 3. Regum mox a me citati: *Classem quoque fecit Rex Salomon in Amonsaber, quæ est juxta Ailath in littore maris rubri, in Terra Idumæ, misitque Hiram* (Rex Tyriorum) *in classe illa servos suos, viros nauticos, & gnaros maris cum servis Salomonis; qui, cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad Regem Salomonem.* Nec tantum in *Ophir*, sed etiam in *Tharsim* classem suam trans mittebat *Salomon*, & ex mercibus, quæ inde debebantur, ingentem sibi opum copiam comparavit, totumque Regnum locupletavit. At, de situ *Ophir*, & *Tharsis* extat insignis controversia inter duos egregios Scriptores, illustrissimum *Danielem Huetium*, Episcopum Abrincensem, & *Samuelem Bochartum*, quorum prior existimat, *Ophir* esse Africæ oram orientalem, & speciatim *Sopholam*. Censet etiam *Tharsim* esse oram occidentalem Africæ & Hispaniæ, præcipue loca Boetis ostiis proxima. Denique, ostendit idem Episcopus temporibus *Salomonis* ex Mari rubro ad fretum Gaditanum, & ex freto Gaditano ad Mare Rubrum navigari solitum esse, atque ex *Tapobobrane*, ex *Sophola*, oraque, ei vicina, aurtan, gemmasque pretiosas advehi & asportari potuisse. *Samuel* vero *Bochartus* ivit in sententiam *Salmasii*, opinantis, *Ophir* fuisse *Tapobobranem*, quam *Seilam* vocant, ait insuper, *Tharsim* esse Insulam in Oceano proximam *Ophir*, vel *Tapobobrane*, in quas navigaret classis *Salomonis*. In dirimenda ista controversia judicium meum interponere polo, sed utramque opinionem, suis sultam conjecturis, in medio relinquo. Hæc autem obiter observasse sufficiat circa Hebræorum, temporibus Regis *Salomonis*, mercataram, de qua si plura scire desideres, legessis perdoctam Dissertationem *De Antiquorum Mercatorum*, quam edidit Cl. & exoticarum callentissimus *Blasius Caryophilus*, Neapolitanus, quæque est

ordine prima in *Miscellanorum* libro, quem Romæ paucis abhinc annis publica luce douavit.

D. Pessima atque infidiosissima res est opulencia, quippe quæ multos subvertit, iisque sæpenumero immedicabili malorum extitit causa. Fortuna etiam secundior eos, quibus affulget, insolentes ut plurimum reddit, atque ab opibus in luxum & vitia præcipitare solet. Hinc, sicut narrabat mihi nudiustertius vir eruditus, Rex Salomon, prosperis blandientis fortunæ eventibus elatus; & opnm, quibus affluēbat copia superbiens, sensim sine sensu a recto virtutis calle descivit, & tandem senectutem suam effreni, cui indulgit, libidine, & idolorum cultu turpissime sedavit.

M. Ita est. Rex Salomon, parta divinitus sapientia, & opibus longe mortalibus omnibus antecellens, dum ad finem vitæ suæ vergeret, secundarum rerum magnitudinem non tulit, sed fornicinarum, quibuscum infana libidine adherit, factus est vile mancipium. At enim, præter filiam Pharaonis, Regis Ægyptiorum, quam sibi matrimonio copulavit, multas alienigenas, contra præceptum Dei uxores duxit, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas Sidonias, & Hethæas, ita ut, inaudito hætenus exemplo, septingentas uxores, Reginarum nomine insignes, & trecentas concubinas haberet, quibus ut placeret, ante Idola, quæ colebant, luxuriosus senex procubuit, falsique Numinibus thus adolevit, victimas obtulit, posuitque denique Tempia, videlicet *Astarte*, id est, *Veneri*, Dei Sidoniorum, *Moloch*, Deo Ammonitarum, & *Chamos*, Deo Moabitarum. Doctissimus *Paulus Petrus*, Ordinis Cisterciensis, in libro, quem edidit, *De Antiquitate temporum restituta ac propugnata*, censet, Salomonem regnasse per octoginta annos, hoc est, per quadraginta annos pie sapienterque regnasse, & deinde per alios quadraginta Regni sui annos illecebris mulierum captum, impotentem suæ libidini fræna laxasse, & Idola coluisse,

sicque in integrum regnasse annos octoginta. Qua in re *Paulus Petrus* consentientem habet *Josephum*, Hebræum; sed dubium non est, quin ambo illi Scriptores in putandis annis Regni Salomonis fallantur; cum Scriptura Sacra capit. 11. versicul. 42. libr. 3. Regum aperte innuat, Salomonem regnasse duntaxat annos quadraginta. Sic enim habet: *Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.* Mortuus est igitur Salomon, cum annos quadraginta regnasset. De illius penitentia & salute nihil certi ex sacris Litteris elici potest, nec adhuc convenit inter sanctos Patres & eruditos Scriptores, sicut opportunus ostendimus in sequenti Colloquio, ubi nonnulla Dubia, quæ circa Historiam quintæ Mundi Etatis proponi solent, breviter dissolvemus, ibidemque Libros sacros, videlicet *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Canticum Cantorum* Salomoni, ceu legitimo parenti, vindicabimus. Sufficiat hic observare, *Claviculam*, & *Annulam Salomonis*, aliaque Opera Magica, quæ Salomonis, nomine impii quidam homines insignire ausi sunt, esse spurios factus, & prorsus indignos, qui Salomoni adscribantur.

D. Facile mihi persuadeo, Salomonem ex septingentis illis, quas duxit uxoribus, & trecentis, quas habuit, concubinis, numerosam suscepisse prolem.

M. Salomon unicum de tot thalamis filium suscepit Roboamum, & duas filias, quarum una vocabatur *Taphet*, altera *Basemath*, quarum meminit Historia Sacra libr. tertio Regum cap. 4. versicul. 11. & 15. Defuncto Salomone ejus filius Roboamus patrium Regnum tenere cepit, anno ætatis suæ quadragesimo primo, sicut legitur cap. 12. v. 13. libr. primo Paralipomenon: *Quadragesima & unus annus erat (Roboamus) cum regnare cepisset.* Corrigendum est itaque mendum, quod irrepsit in librum primum *Historia Sacra* Sulpicii Saveri, ubi elegans ille Scriptor ait, *Roboamum* suscep-

cessisse patri suo *Salomoni*, Regnique primordia iniisse anno ætatis suæ decimo-sexto. Inaspiciatur fuit Regni *Roboami* exordium, ac pessimum omnium malorum, quæ inde scaturierunt, augurium. Rogatus quippe *Roboamus* a Populo, ut durissimum Tributorum jugum, sibi a *Salomone* impositum, minueret, idque seniores viri, qui *Salomoni* quondam a consiliis fuerant, nomine Populi ei suadebant; ille, relicto seniorum consilio, ex sententia juniorum, quos stolide sibi consiliarios adhibuit, non solum preces supplicum superbe repudiavit, nihilque de vestigialibus remittere voluit, sed etiam sic dure & minaciter eos affatus est: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos scorpionibus*. Hæc novi-Regis intempestiva & aspera responsio ita plebem, passam in tam iusta petitione repulsam, efferauit, ut, nulla interposita mora, decem Tribus a Rege *Roboamo* defecerint, & *Jeroboamum*, filium *Nabati*, Ephraimitam, sibi Regem præfererint. Duæ tamen Tribus, videlicet *Juda*, & *Beniamini*, penes *Roboamum*, Regem, steterunt, & in ejus fide constanter permanserunt. Tunc in duo Regna scissum est Judaicum nomen, quorum unum dictum est Regnum *Juda*, & huic præstitit *Roboamus*; alterum appellatum est Regnum *Israelis*, cujus primus Rex a decem Tribubus constitutus est *Jeroboamus*. Quapropter, ne confundamus Reges *Juda* cum Regibus *Israelis*, dabimus duataxat hic seriem & gesta Regum *Juda*: usque ad captivitatem *Babylonicam*, & sub finem hujusce nostri Colloquii subnectemus Tabulam Chronologicam, quæ non solum exhibebit annos; per quos supremum dominium obtinuerunt Reges *Judæ*, verum etiam præfiget annos, per quos Reges *Israel* summa rerum potiti sunt, eorumque gesta breviter indicabit.

D. Potuitne *Roboamus*, Rex *Judæ*, postquam ab ipso decem Tribus defecerant, resistere *Jeroboamo*, ad quem, ut mox ajebas, decem Tribus Regnum *Israel* detulerunt?

M. *Roboamus*, ex duabus Tribubus *Judæ*, & *Beniamini*, quæ ab ipso sta-

bant, Exercitum centum octoginta millium militum paravit, bellumque adversus decem Tribus, quas a se alienaverat, gerere decrevit. Sed hanc Expeditionem *Semej*us, Propheta, impedivit, monens *Roboamum*, dum jam acies promoverentur, & in prociñctu certaminis essent, ne contra fratres pugnaret, neve resisteret Dei voluntati, cujus arbitrio hæc decem Tribuum defectio in poenam peccatorum *Salomonis* contigerat. Ad hujus Prophetæ vocem a capto destitit *Roboamus*, tantisque bellatorum defluxit Exercitus. Posthac, *Judæi* in Idololatriam prolapsi, & in omnem libidinem, ceterarum Gentium more, effusi sunt. Rex etiam *Roboamus*, contra Dei voluntatem, sibi a *Semeja* Propheta denunciata, perpetuum bellum adversus *Jeroboamum* gessit, ut majorem Regni partem, sibi ab illo Rege *Israelis* ereptam, armis repeteret, sibi que vendicaret. Sed frustra. Deus quippe, ad exterminandas abominationes, quibus se foedebant *Judæi*, & castigandam perfidiam Regis *Roboami*, immisit in *Judæam* *Sesacum*, Regem *Ægypti*, qui potentissimo munitus Exercitu, ex *Ægypto*, *Lybia*, *Troglodyte*, & *Æthyopia* collecto, munitissimas Regni *Judæ* Civitates occupavit, & Hierosolimam usque perveniens, compulsi libertatem nefando sacrilegio reddideret, thesauris videlicet & donariis Templi, quibus onustus *Sesacus*. Rex *Ægypti*, Hierosolymis recessit, *Roboamus* vero, Rex *Judæ*, postquam regnasset septemdecim annos, abiit e vivis anno ætatis suæ quinquagesimo octavo.

D. Quis est iste *Sesacus*, Rex *Ægypti*, quem Deus adversus *Roboamum* cum gentibus copiis evocavit in *Judæam*?

M. Iste *Sesacus*, *Ægyptiorum* Rex, idem plane est ac *Sesachris*, *Ægyptiorum* Rex, sicut testatur *Josephus*, Hebræus, lib. 10. Antiquit. Jud. capite quarto. Id etiam non obscure innuunt *Herodotus* lib. 2. Historiæ, & *Strabo* lib. 17. qui asserunt, extitisse etiam suis

fuis temporibus in Syria Palaestina monumenta victoriæ, quam *Sesoftris*, Ægypti Rex, ibidem reportavit. Quod sane quædrat optime in eum Regem Ægypti, quem Scriptura Sacra *Sesacum* appellat. Ille etenim *Sesacus*, Regi *Roboamo* infestus, validissimo, ut jam diximus, instructus exercitu, irruit in Palestinam, seu Judæam, eamque vastavit ac diripuit. Ille autem *Sesofter*, Rex Ægypti, quem Scriptura appellat *Sesacum*, in Versione Latina *Diodori Siculi* vocatur *Sesosis*, & *Sesonchis*, apud vero Ixx. Interpretes nuncupatur *Sesachis*. Ut ut sit de diversis illis nominibus, certo constare debet, illum Regem Ægyptiorum, qui contra *Roboamum*, Regem Juda, bellum gessit, quemque Scriptura Sacra *Sesacum* vocat, eundem esse ac *Sesoftrim*, seu *Sesonchim*, Ægypti Regem, qui jam *Salomonis* temporibus regnabat, quemque in viginti duorum Regum Ægyptiorum Dynastia, quæ *Bubastidarum* est, primum collocant *Manetho*, Rerum Ægyptiacarum Scriptores, & *Julianus Africanus* apud *Georgium Syncellum* in sua Chronographia. Hunc *Sesacum*, dictum apud Græcos *Sesoftrim*, aut *Sesonchim*, regnasse in Ægypto annis quinquaginta novem scribit mox laudatus *Manetho*.

D. Quem in Regno Judæ successorē habuit *Roboamus*?

M. Ex uxoribus decem & octo, & concubinis sexaginta, quas duxerat Rex *Roboamus*, suscepit viginti octo filios, & sexaginta filias, suumque in Regno Judæ successorē ex omnibus filiis, quos procreaverat, elegit *Abiam*, quem ex *Maacha*, uxore per dilecta, genuit, quemque ideo ceteris fratribus, etiam antiquioribus, præposuit. Impietate & flagitiis *Abias* patri suo similis fuit, sed in bello strenuus, & acerrimum sese prodidit. Secundo Marte contra *Jero-boamum*, Regem Israelis, qui octingenta millia militum in aciem eduxerat, pugnavit, & illum cum quadringentis hominum millibus aggressus, tanta clade affecit, ut ex ejus exercitu quingenta hominum millia ceciderint; partamque victoriam persecutus, tres magnitissimas Regni Israeliti-

tici civitates, nimirum *Bethleem*, *Jasananam*, *Ephronem* cum suis pagis ei eripuerit, suamque in potestatem redegerit. Verum, *Abias* hunc felicem prælii exitum, non Deo, cujus tamen maximo in discrimine constitutus opem imploraverat, eamque præsentissimam fuerat expertus, retulit acceptum, nec ad meliorem frugem, uti debuerat, se se recepit, sed vano intumuit saltu, & in impietate callum obduxit. *Abiam* sex annos regnasse scribit *Sulpicius Severus* lib. 1. *Historiæ Sacre*, sed perperam; cum diserte libri 2. Paralipomenon capite 13. scriptum sit, *Abiamum* tres tantum annos regnasse. Tribus annis, inquit Scriptura Sacra, regnavit *Abias* in Hierusalem. Quatuordecim uxores habuit Rex *Abias*, ex quibus viginti duos filios, & sexdecim filias suscepit. Post ejus obitum, *Asa*, illius filius, Regnum Judæ obtinuit.

D. Fuitne Rex *Asa* melior patre suo *Abia*?

M. Regni *Asæ* exordia laudatissima fuerunt, utpote stabiliendo divino cultui, & abolendis omnibus paternæ Idololatriæ vestigiis consecrata. Fecit *Asa*, inquit Scriptura Sacra capite 14. libri 2. Paralipomenon, quod bonum, & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit Altaria peregrini cultus, & *Excelsa* & confregit statuas, lucosque succidit. Et præcepit Judæ, ut quæreretur Dominum patrum suorum, & faceret Legem, & universa Mandata, & abstulit de cunctis urbibus Juda aras, & sana, & regnavit in pace. Eo regnante, *Zara*, Æthyopum Rex, qui, cum decies centenis millibus militum, & curribus trecentis in Judæam irruerat, piis Regis *Asæ* precibus, obsecundante Deo, in valle *Sephata* prope *Maresam*, oppidum, in fugam datus est, totusque numerosus illius Exercitus, Cælo pro *Asa*, Rege Judæ, pugnante, sulus ac profligatus fuit. Nec in Deum de tam insigni reportata victoria ingratus fuit Rex *Asa*, sed in soem ad futuræ sibi deinceps protectionis divinx erectus verbis Prophe-

re Azaria, qui ei victori occurrit, ardentiori studio instaurandæ Religioni, divino cultui propagando, & radicibus extirpandis Idololatriæ reliquiis incubuit; ut his pietatis monumentis sui erga Deum, qui victoriam in illius partes traxerat, grati animi significationem exhiberet. Verum, cum nihil sit ex omni parte beatum, nec aliquid tam pium, cui non sint suæ additæ labe, contigit ut *Afa*, Rex licet optimus, aliquid humani passus fuerit, & aliquas contraxerit maculas, quæ illum coram Deo culpabilem reddiderunt. At enim, summam prosperitatem, qua fruebatur *Afa*, Rex Judæ, ægre admodum ferens *Baasa*, Rex Israel, cum multis copiis, occupavit, ut Judæis noceret, *Ramam*, urbem tantum stadiis quadraginta Hierosolymis distantem, eamque vallis ac muro communivit. Quorsum tenderet tam audax *Baasa*, Regis Israel, consilium, animadvertit quidem facile *Afa*, Rex Judæ, sed consilii inops, planeque immemor auxiliatricis Dei manus, quam toties expertus fuerat, confugit ad *Benadadum*, Syriæ Damascenæ Regem, eumque ad facilius retundendas æmuli sui *Baasæ*, Regis Israel, molitiones, sacilega nundinatione, hoc est, auro & argento, quod in Templi Ærario, Regisque thesauris aservabatur, sibi conciliavit. Misit confestim *Benadad*, Rex Syriæ, copias suas contra civitates Regni Israelis, quibus repellendis impar *Baasa*, Rex Israel, captam urbem *Ramam* deserere, suamque in ditionem maturata fuga redire compulsus est. At, diuturna non fuit de recuperanda libertate sua *Afa*, Regis Judæ, concepta letitia. Ad eum quippe Deus Prophetam *Ananum* protinus misit, ut ei sacilegam illam societatem, quam cum *Benadado*, Syriæ Rege, inierat, exprobraret. Corceptionem Prophetæ, non æquo & penitenti, ut par erat, animo, excepit *Afa*, Rex Judæ, sed reprehensionis impatiens, ad diffidentiam adiecit crudelitatem. Vatem enim dedit in vincula, & multos e populo, de hoc facto obloquentes, interemit. Ex eo tempore *Afa*, Rex Judæ, poenas ab

illo exigente numine, continuis bellicis lacessitus est, & podagris doloribus per triennium vehementer conflictauit, in qua tamen infirmitate non quæsit Dominum, nec in eo spem ac fiduciam collocavit, sed totus in Medicorum artem intentus, humanis præfidiis dolorem pedum, quo torquebatur, delinire studuit. Quod ei Scriptura Sacra vitio vertit, quia, ut apostolice observat *Theodoretus* Quæstione xlviii. in librum tertium Regum: *Qui vera pietate sunt præditi, utuntur Medicis tanquam Dei ministris. Sciunt tamen quod nihil potest ars Medicorum Deo nolente, sed tantum potest, quantum ipse vult.* Obiit Rex *Afa* anno Regni sui quadragesimo primo, eumque maculas illa, quas existimationi suæ aspersisse mox diximus, poenitentia eluisse inuit Scriptura Sacra, quæ illum (capite 15. lib. 3. Regum) piis Principibus ac iustis accenset. *Afa*, Regi Judæ, successit filius *Josaphatus*, pietati ac zelo patri non modo non impar, sed superior.

D. Narra, si placet, res præclare gestas *Josaphati*, filii *Afa*, ejusque in Regno Judæ successoris; quas eo tubentiori animo auscultabo, quod ille Princeps, Religionis virtutibus clarus, se ad imitationem *Davidis*, Regis, contulerit, præcepta Dei accurate servaverit, & inter Reges Juda fuerit eximius pietatis cultor.

M. Regnum *Josaphat* ad summum decus exultit *Josaphatus*, & in ipso sui regiminis exordio primam constituendæ Religionis, stabiliendi Dei cultus, & in tota ditione sua profigandæ Idololatriæ curam habuit. Hinc ita potens & opulentus evasit, ut in ejus gloriam ac divitias cælum atque terra conspire viderentur, sicut testatur Scriptura Sacra capite 17. vers. 3. & seq. libri 2. Paralipomenon, his verbis: *Fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis, & non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, & non iuxta peccata Israel; confirmavitque Dominus Regnum in manu ejus; & dedit omnis Juda munera Josaphat: factaque sunt*

ei divitiæ multa, & multa gloria, cumque sumpſisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa, & lucos de Juda abstulit. Animadvertens autem Rex Josaphat, Idololatriam apud Judæos ex ignorantia, vel ex Legis Dei neglectu profectam esse; misit anno tertio Regni sui Sacerdotes, Levitasque in urbes universi Regni sui, qui populum Legem Domini edocerent, sicque omnes Idololatriæ fibras ovelerent. Hunc Josaphati zelum gratum habuit Deus, eumque reddidit suis apprimè charum, & finitimi Gentibus ita formidabilem, ut Phillistæi & Arabes vestigia, seu tributa, ultro ac certatim ei pensitarent, haberetque ipse in suo exercitu undecies centena & sexaginta millia virorum bellicorum, non numeratis his militibus, quos in præsidii constituerat, sicut legitur lib. 2. Paralip. cap. 17. Verum, dum alta pace, summaque Regni felicitate gauderet Josaphatus, ecce Moabitæ, Ammonitæ, Idumæi, & Syri, qui ejus potentiam ægris oculis videbant, conjunctis viribus & cum ingenti exercitu in Judæam irrumpunt, & imparatum Regem invadunt. In tanto tamen discrimine animum non despondit Rex Josaphatus, sed in Deo omne præsidium collocans, ardentissimas ad eum preces effudit, & e vestigio turbati ac commissi inter se barbari certarunt, Ammonitæ, & Moabitæ in Idumæos, tum vero illi in semetipsos arma verterunt, seseque magna clade consecrunt. Quo factum est, ut Rex Josaphatus non tam armis, quam sacris cantibus Sacerdotum & Levitarum, quos secum deduxerat, hostes illos in se conjuratos debellaverit, & triumphantis ritu Hierosolymam reversus, Deo, victoriæ tam insignis auctori, immortales in Templo gratias egerit, sicut narrat sacer Auctor lib. 2. Paralip. cap. 20. Præter hæc pietatis Regis Josaphati monumenta, duo alia restant Scriptura Sacra (lib. 2. Paralip. cap. 19.) quæ silentio prætermittere non debemus. Constituit enim pius ille Rex in singulis totius Regni sui oppidis subsellia Judicum, quos sapientia & prudentia præditos selegit,

huicque obeundo muneri præfecit, illos gravi ista admonitione adhortans: *Sit timor Dei vobiscum, & cum diligencia cuncta facite: Non est enim apud Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum. Digna sane religiosissimo Principe Sententia! Præterea, constituit Hierosolymis Rex Josaphatus Levitas, Sacerdotes & Principes familiarum, qui sacris judiciis præessent, & dirimerent quæstiones, quæ inter Judæos circa Legem, Mandata, Cæremonias, & justificationes emergere poterant, præcipitque eis dicens: sic agitis in timore Domini fideliter & corde perfecto..... Ostendit eis, ut non peccent in Dominum; & ne veniat ira Dei super vos, & super fratres vestros. Sic ergo agentes peccabitis. Hæ sunt in summa res, quas præclare gessit Josaphatus, Rex Judæ, quasque laudat Scriptura Sacra. At, duo sunt Regis Josaphati facinora, quæ ei Scriptura Sacra crimini dat, quæque hic breviter indicabimus. Ex primo quidem, Rex Josaphatus in auspicio celebravit nuptias filii sui Jorami cum Athalia, pessimi Achabi, Regis Israelis, & crudelissimæ Zæbelis, filia. Has illicitas nuptias, quas familiæ Davidis, Regis, sanctissimas fuisse, mox fatalis eventus probabit, redarguit Deus per Prophetam Jehu, filium Hanani, & ad correptionem illius Prophetæ, culpam suam agnovit Rex, penitentiam egit, nec desistit veniam flagitare, donec Deus per eundem Prophetam ei denunciaverit, se intuitu bonorum illius operum, pietatis præsertim ac zeli, cujus in evertendis Idolis specimen præbuerat, hoc delictum, severa alioqui animadversione dignum, ei condonare. Deinde, Scriptura Sacra non solum culpam Regem Josaphatum, quod suum sanguinem miscerit cum impij Achabi, Regis Israelis, sanguine, verum etiam, quod classem instructurum, quæ Ophiram, inquirendi auri causa, proficisceretur, ad hujus expeditionis societatem admiserit Ochoziam, filium Achabi, Regis Israel. Hoc sedns, quod cum Ochazia, nequissimo Israelis Rege, pepigit Josapha-*

Japhatus, Rex Judæ, improbavit Dominus, misitque Prophetam *Eliezer*, qui *Josaphato* significaret, classem, quam paraverat, in ipso portu *Afion-gaber*, antequam solveret, perituram. Quod reapse, sicut prædixerat Propheta, contigisse, legitur cap. 22. lib. 3. Regum, & cap. 20. lib. 2. Paralipomenon. Postremo, Rex *Josaphatus* anno ætatis suæ sexagesimo, Regni vigesimo quinto diem ultimum clausit, & Hierosolymis cum patribus suis sepultus est, ut narrat Scriptura.

D. Ut quid mox dixisti, nuptias, quas *Joram*, filius Regis *Josaphati*, cum *Athalia*, Regis sceleratissimi *Achabi*, & truculentæ *Zezabelis* filia, contraxit, familiæ *Davidis*, Regis, totique Regno Judæ funestissimas fuisse?

M. Prædictas nuptias familiæ *Davidis*, Regis, totique Regno Judæ funestissimas fuisse, heu nimium! crudelis eventus comprobavit. Mortuo quippe *Josaphato*, pro Regi successit in Regno Judæ filius ejus, natu maximus, *Joram*, qui, infligente *Athalia*, pessima conjuge sua, *Achabi*, Regis Israelis, & *Zezabelis*, filia, sese non minus crudelem in homines, quam impium in Deum toto Regni sui tempore prodidit. In primis, ut quietius regnaret, sex e suis fratres sustulit, & aliquot proceres, qui erga illos bene erant affecti, interemit. Dein, excusso Religionis jugo, Idololatriam in Regnum Judæ invexit, & Idolo *Baal* Tempia consecravit. Tam sacrilegam impietatem non diu impunitam tulit flagitiosissimus ille Rex. A Deo siquidem propter gravissima illius crimina derelictus, perdidit totam Idumæam, quæ a *David*, Rege, olim subacta, Judaico imperio hæcenus paruerat, nec eam unquam recuperare potuit. Idumææ defectionem imitata itidem est *Lobna*, munitissima Judææ civitas. Philistæi, & Arabes in Judæam irruerunt, sedes devastarunt, Regiam diripuerunt, & in his depopulationibus non pepercerunt Regiæ Soboli, sed interfecerunt omnes filios Regis *Jorami*, solo superstitute relicto *Joachaz*,

aliter dicto *Ochozia*, natu minimo. Tandem ad omnium malorum cumulum, insanabili putrescentium viscerum dolore a Deo percussus est impius ille Rex, ac integro biennio diris tormentis vexatus, longa consumptus tæbe, & a suis omnino neglectus, miserime periit, cum viscera sua egressisset vivus. Annis octo regnavit Rex *Joram*, & licet Hierosolymis sepulturam habuerit, fuit tamen e tumultu Regum Majorum suorum exclusus, & Regio funere privatus, sicut legitur cap. 21. lib. 2. Paralipomenon.

D. Utinam! omnes Reges hoc terribili in *Joramum*, iniquissimum Regem Judæ, divinæ vindictæ exemplo intelligerent, se ita Imperium gerere debere, ut actionum suarum rationem vel reddere, vel saltem a semet ipsis exigere possint. Futurum est enim aliquando, ut Deus ab eis rationem exigat, apud quem nihil eis profuerit potentes fuisse in terris, nisi quod tanto rigidiore habitu sunt judicem, quanto grandior potestas fuerit eis commissa. Sit unus licet supremus totius Orbis Monarcha, qui pro arbitrio imperat, Deum tamen exactorem, & præpotentem scelerum ultorem, nec effugere, nec fallere, nec terrere, nec corrumpere unquam poterit. Sed perge, quæso te, feriem texere Regum, qui, post *Joramum*, Regnum Judæ obtinuerant.

M. Sicut fructus naturam arborum sequuntur, ita fere liberi parentum mores imitari, indolem quoque simillimam referre solent. Hujus parentum in filios transfusæ morum similitudinis funestum in *Ochozia*, qui patri suo *Joram*, Regi Judæ, successit, habemus exemplum. Hic quippe, viginti duos annos natus, paterni Regni, sicut ejus impietatis hæres, atque improbæ matris suæ *Athalia* nefariis consiliis auscultans, Idololatriam promovit, seque cultus Idoli *Baal* fautorem præbuit. Expeditionem militarem una cum avunculo suo *Joram*, Rege Israelis, contra *Harazelem*, Regem Syriæ, suscepit. Sed post infelicem certaminis exitum, a *Jehu*, insensissimo familiæ

Acha-

Achabi Regis Israelis, inimico, trucidatus fuit, cum uno duntaxat anno regnasset in Iuda. Ejus cadaver Hierosolymam delatum in sepulchro Majorum conditum est. Hinc facile intelligere potes, me non immerito paulo ante observasse, familiæ *Davidis*, Regis, funestas fuisse illas, quas *Josaphatus*, Rex Judæ, celebravit nuptias filii sui *Jorami* cum *Athalia*, Regis Israelis *Achabi*, & *Zerabelis* filia.

D. Probe intelligo, ejusmodi illicitas nuptias graviter displicuisse Deo, & in familia *Davidis*, Regis, illiadem malorum importasse. Sed multo acerbiori pena Deum propter has illicitas nuptias, in familiam Regis *Salomonis* animadvertisse ajebat nuperrime Theologus, in sacris litteris haud parum exercitatus, assereratque stirpem Regis *Salomonis* defecisse in *Ochozia*, & *Joam*, qui in Regno Judæ successit *Ochozia*, non e *Salomonis* prosapia oriundum esse, sed de *Nathanis*, alterius filii *Davidis*, progenie fuisse. Id autem an verum sit, & sacris litteris consentaneum? nunc a te scire vehementer cupio.

M. Cum bona venia illius Theologi, qui isthæc tibi narravit, dixerim, opido falsum esse, stirpem Regis *Salomonis* extinctam fuisse in *Ochozia*. *Joamque*, qui in Regno Judæ successit *Ochozia*, non de *Salomonis*, Regis, sed de *Nathanis* progenie extitisse. Hæc, inquam, falsa esse, e sacris litteris facile patefecit. Quarti enim libri *Regum* cap. 11. v. 1. & seq. ita legitur: *Athalia vero mater Ochozia, videns mortuum filium suum (seu Ochoziam) surrexis, & interfecit omne semen regium. Tollens autem Josaba, filia Regis Joram, soror Ochozia, Joas, filium Ochozie, furtim est de medio filiorum Regis, qui interficiebantur, & abscondit eum a facie Athalia, ut non interficeretur.* Et cap. 12. ejusdem libri quarti *Regum*: *Tulit Joas, Rex Judæ, omnia que consecraverant Josaphat, Joram, & Ochozias, patres ejus &c.* Et cap. 13. *Anno vigesimo tertio Regis Joas, filii Ochozia, Regis Judæ &c.* Capite etiam tertio lib. 1. *Paralipomenon* in posteritate Regis *Salomonis* diserte recensetur *Joas*, filius *Ochozia*,

idque Evangelista *Matthæus* explicite confirmat, inquires: *Josaphat genuit Joram, Joram autem genuit Oziam, Ozias autem genuit Joathan, Joathas autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam.* Generatione ergo omnes isti Reges Judæ prodierunt ex stirpe Regis *Josaphati*, ac proinde *Salomonis*, non vero *Nathanis*. Nemo itaque contra hæc apertissima Scripturæ Sacræ testimonia asseverare potest, stirpem Regis *Salomonis* in *Ochozia* defecisse. Fateor tamen, hanc fabulam de stirpe *Salomonis* defectione narrari in libro, qui *De Temporibus* inscribitur, quemque noster *Joannes Amnius*, Viterbiensis, vindicat. *Philoni*, Judæo; at constat nunc apud omnes Critices Disciplinæ peritos, hunc librum esse spurium *Philonis*, Judæi, factum, tum quia *Eusebius* lib. 2. *Historia Ecclesiastica* cap. 18. & *S. Hieronymus* in *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum* Opera *Philonis*, Judæi, diligenti Criterio censuerunt, & tamen nullum memorant Opus, in quo *Philo* res gestas Regni cujusquam tempora notarit: tum quia etiam liber ille multa falsa, multa absurda, nonnulla contra Scripturam Sacram profert, totque mendaciis, & anilibus fabulis, a capite ad calcem refertus est, ut nemo, qui tantisper eum lectitare voluerit, statim non fateatur, hunc librum plane indignum esse, qui perito *Philoni*, Judæo, adscribatur. Sed & aliud, quod hic prætermittere minime debeo, suppetit argumentum, quo evinci potest, stirpem Regis *Salomonis* in *Ochozia* non defecisse. Nam si stirps *Salomonis* exaruisset omnino in *Ochozia*, sequeretur primo, jus regnandi devolutum esse non ad nepotes *Salomonis*, sed ad posteros *Nathanis*, alterius filii *Davidis*, Regis; quod sane abhorret ab omni veri specie, quia legimus c. 11. lib. 2. *Paralipomenon*, *Roboamum*, filium *Salomonis*, genuisse viginti octo filios; *Abiam*, filium *Roboami*, genuisse viginti duos cap. 13. *Josaphatum* vero, filium Regis *Abia*, genuisse septem liberos, cap. 21. Credibile autem non est, tam numerosam stirpem

ne-

nepotum *Salomonis*, qui a tempore *Roboam* usque ab *Ochoziam*, filium *Joram*, in plures familias succrescere potuerunt, ita post obitum Regis *Ochozia* fuisse extinctam, ut ne nullus quidem ex stirpe *Salomonis* superstes fuerit, qui jus habuerit ad regiam dignitatem, & ad eam posteris *Nathanis* adsciscere opus fuerit. Præterea, si stirps *Salomonis* plane defecisset in *Ochozia*, sequeretur, post obitum *Ochozia* transiisse a *Salomonidis* ad *Nathanis*, hoc est, a linea *Salomonis* ad lineam *Nathanis* promissionem a Deo factam de nascituro Messia ex semine *Davidis*, adeo ut divina illa promissio impleta non fuisset in linea *Salomonis*, sed in linea *Nathanis*. Quod sane antiquorum Patrum, & Theologorum sententia adversatur, qui docent, promissionem divinam de prodituro Messia e semine *Davidis*, Regis, completam fuisse in linea *Salomonis*, & non in linea *Nathanis*. Sed de successione *Salomonis* nunquam interrupta, & per veram & naturalem nepotum procreationem usque ad ortum Christi Domini jugiter continuata, si plura scire aveas, leges Dissertationem quartam Tractatus, quem secundis curis anno MDCCXXIV. Romæ edidi: *De Mysteriis & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*, ubi conciliare studui antilogiam, seu apparentem contradictionem, quæ videtur esse *Matthæum* inter & *Lucam*, Evangelistas, in ea, quam describunt, genealogia Jesu Christi, Salvatoris nostri.

D. Ea, quæ adduxisti, momenta invicte probant, stirpem *Salomonis* non fuisse in *Ochozia* extinctam, sed *Joasum*, qui in Regno Judæ successit *Ochozia*, vera, naturali, & carnali generatione filium esse *Ochozia*, illumque subinde non e *Nathanis*, sed e *Salomonis* progenie originem traxisse. Sed nunc, obsecro te, compendiosa narratione describe quid post obitum Regis *Ochozia* contigerit, & res, quas ejus filius, & in Regno Judæ successor *Joasus*, memoria & commendatione dignas potissimum gessit, summatim perstringe.

M. Post Regis *Ochozia* obitum, *Athalia*, vidua Regis *Joram*, & mater Regis *Ochozia*, mulier impotens & ambitiosa, atque Idoli *Baal* cultui addictissima, sese tanquam inferni furiam, crudelitatis & impietatis monstrum exhibuit. Regnum Judæ, morte filii sui *Ochozia* vacuum, confestim occupavit. Immanem in populum per sex annos integros crudelitatem exercuit, & sicut mox observavimus, in suum sanguinem saviit, ac nepotes suos, Regis *Ochozia* filios, impotenti regnandi libidine abrepta, occidi curavit. Unus duntaxat e Davidico semine truculentissimam illam cladem evasit *Joas*, filius Regis *Ochozia*, anniculus puer, quem amita *Josaba*, Regis *Ochozia* soror, & uxor *Josade* Pontificis, ab imminente morte eripuit, eumque cum nutrice in Templo per sexennium occultavit, ipsa tantum, ejusque marito *Josada*, Pontifice, hujus rei conscia, quibus subinde *Joasus* vitam & sceptrum accepta referre debuit. At, postquam *Joasus* per sex annos latitasset in Templo, visum est tum populo, tum *Josada*, Pontifici, opportunum tempus tyrannidem *Athalia* excutiendi, populum in libertatem vindicandi, & *Joaso*, ceu legitimo hæredi, reddendi Regnum, quod ei *Athalia* crudelis illius Avia, spretis divinis & humanis Legibus, præripuerat. *Joasadas* itaque Pontifex, urgente populo, tyrannidis *Athalia* diutius ferendæ impatienti, *Joasum*, tum temporis septennem, ritu solemniori Regem Judæ in Templo inauguravit, eumque, depulsa *Athalia*, in paternum solium, festivis omnium acclamationibus & gratulationibus restituit. Hæc ubi rescivisset *Athalia*, excaudit, & tantum non furore correpta ad Templum festina accessit populum motum sedatura, & conjurationem impeditura. Sed ad nihilum reciderant impiæ illius mulieris conatus. Eam quippe absque mora extra Templi septa educi, ac necari iussit Pontifex *Joasadas*. E vivis sublata illa furia, longe crudeliori digna supplicio, *Joasus* tranquillum Regnum obtinuit, & quamdiu *Joasadam*, summum

num

mum Pontificem, parentis loco, uti debebat, habuit & coluit, se se divini cultus observantissimum, & optimum Principem præbuit. Templum Idoli *Baalis* evertit, Aras destruxit, Idola confregit, *Mathanem*, *Baalis* Sacrificium, coram Altari hujus Idoli jugulari ac mactari jussit. Sarta testa Templi, ab *Athalia* neglecti & vastati instauravit, magnisque sumptibus illud exornavit. Verbo dicam, quamdiu Rex *Joasus* Præceptorum & administro Principis *Jojada* usus est, expressit in se imaginem Principis omnibus virtutum numeris absoluti, omnibus prospiciens, paternum in omnes gerens animum, religione nihil prius & antiquius habens, semper vigilans, quo suis subditis suppetere tranquillitas, & illorum commodis consulere. At, postquam *Jojada*s, Pontifex, anno ætatis suæ trigésimo supra centesimum e vita migrasset, *Joasus*, sui juris factus, & Aulicorum adulationibus (ut apud Principes fieri solet) delinquit, eorumque bravis consiliis corruptus, iram Dei meruit, & populi odium sibi constituit. Templi enim, quod nuper religiose instauraverat, curam abiecit, veteræ avitæque Religioni cultum Idoli *Baalis* anteposuit, ad Lucos & Idola respexit, hisque nefariis superstitionibus indignissimam addidit necem *Zacharie*, Sacerdotis, & filii *Jojade*, illius Pontificis, cui vitam, Regnumque debebat, quod hic Propheta Spiritu Domini affatus, Regis, populique impietatem argueret. Hujus, inquam, Prophetæ *Zacharie* zelum non tulit Rex *Joasus*, sed ad iram concitatus, & summam impietatem cum ingratis animi vitio jungens, sanctum illum virum *Zachariam* (qui alter est ab eo *Zacharia*, qui inter Minores Prophetas undecimus est) in Atrio Templi, groh scelus! lapidibus obrui jussit. Hanc sacrilegam mortem *Zacharia*, inter factorum grandinem vindictam expositis, graviter Deus ultus est. Vix enim vertente anno post eadem hujus sancti viri, Deus sic animos Syrorum extulit, ut *Hazael*, Syrie Rex, cum exercitu in Judæam irruerit,

Gethum urbem ceperit, & hac inflatus victoria, post depopulatam ac vastatam Judæam, versus Jerosolimam, totius Regi Judæ caput, recta contenderit, eaque potitus fuisset, nisi Rex *Joas* thesaurum omnem, qui in sacro Ærario asservabatur, ablatum victori in prædam tradidisset, & Templi auro turpissimam pacem redemisset. Sic *Hazael*, Cex Syriæ, quo, tanquam virga, ad flagellandum Regem *Joasum* Deus usus est, post numeratam sacram, prophanamque pecuniam, post directam victtricibus armis Judæam, post primarios Regni viros intermissione deletos, abscedit, hisque poenis, Regi *Joaso* illatis, contentus fuit Deus, qui graviore tamen exigere potuisset. At, non multo post *Hazaelis*, Syriæ Regis, discessum miserrima ac diuturna agritudine confectus *Joas*, Rex Judæ, a suis in lecto decumbens trucidatus est ineunte anno Regni sui quadragésimo, nec in sepulturam Regum illatus est, sicut legitur libr. quarto Regum cap. 12, & liar. 2. Paralipomenon cap. 24.

D. Cum pessimum sit adulationis genus, mirari profecto non subit, quod juvenis adhuc Regis *Joas* animum, ad pietatem inclinatum, pestilenti adulatione corrupeant viri Aulici, qui, sicut funesta sæpius nos docet experientia, tantum abest, ut pravas vulgi opinionones ex animis Regum, quibus serviunt, revellant, si quæ insident, & salutare bono Principe diſnas inferant, ut potius suum agentes negotium, suisque privatis commodis studentes, rationem publicæ utilitatis neglegant, & Regem, quorum favorem aucupari ambiunt, assentationibus, alloquiis, & obsequiis illiberalibus inficiunt, & ad ea sollicitant, quæ sunt parum digna Regibus, Sed mittamus has Regnorum & Rerum publicarum pestes, & prosequamur Historiam Regum Judæ.

M. *Joaso* in Regno Judæ successit *Amasias*, ejus filius, annos natus viginti quinque. Parentem suum *Joasum* tam in primis, quam in ultimis Regni sui annis æmulatus est, & sicut illius

illius Regni principia laudatissima & paternis initiis simillima fuerunt, ita in ultimis Regni sui annis in pravos mores degenerans, infelicem, perinde ac ipsius parens, nactus est exitum, ceterisque impiis Regibus reliquit magnum divinæ vindictæ documentum. At enim, *Amasias* in exordio Regni sui sustulit quidem e medio eos, qui in ipsius patrem *Joasum* conjuraverant, eique necem intulerant; liberis tamen eorum, juxta Legem a Deo per *Moysen* datam, pepercit, probe sciens, Deum, qui summus est vitæ, ac mortis arbiter, id pœnæ genus sibi soli reservasse, ut parentum peccata usque ad quartam generationem castiget, quo acerbitate, diuturnitate, & amplitudine pœnæ, improbi homines, qui non virtutis amore, sed tantum formidine pœnæ possunt a crimine submoveri, dum sibi suisque metuunt, injecto libidini fræno, peccare desistant. Bellum totis Regni sui viribus adversus Idumæos ad ortus Rex *Amasias*, trecenta suorum millia armavit, quibus centum millia ex Regno Israelitico in auxilium accita, centum talentorum anticipata solutione, adjungere statuerat. Sed, ad vocem unius Prophetæ prohibentis, ne talium militum, qui Deo erant exosi, auxilio uteretur, confestim eos domum dimisit, & Idumæos commisso certamine aggressus, insignem, supremo favente Numine, victoriam de illis reportavit. Sed, o inauditam, & plusquam belluinam ingratitude! Rex *Amasias*, victoriæ, sibi a Deo concessæ, plane immemor, Idola, quæ inter directas hostium manubias reperta sunt, cultu ac sacris prosequi non erubuit, neque ab illa detestanda superstitione absterrentem Prophetam auscultare voluit, sed eum conviciis & minis dure excepit. Sic rebus prosperis ac secundis solent insolescere mortales, ac ferrea & faxea gestantes pectora, beneficiorum Dei penitus oblivisci. Non diu tamen tantæ ingratitudei debitum ultionem, distulit Deus. Et primo quidem pœnas dedit *Amasias*, Rex Judæ, dum in prælio, quod inconsulte cum *oaso*, Rege Israelis,

conferuit, captus est, & perductus Hierosolymam, in quam *Joasus*, triumphantium more, ingressus est per labem muri, dirutus videlicet ad quadringentorum cubitorum longitudinem mœnibus, ut cum liberet, eandem urbem cum suis copiis facilius subire posset. Nec his contentus victor Rex Israel, thesauros omnes, & sacros & prophanos expilavit, *Amasiam* Regem Judæ, sibi vectigalem fecit, acceptamque primariorum civium liberis obsidibus, sua relegit vestigia, & Samariam reversus est. Dein, *Amasias*, Rex Judæ, postquam huic cladi per quindecim annos superstes fuisset, potius quam præfuisse, iterum pœnas luit. In eum quippe facta est valida Optimatum, & populi conjuratio, eo potissimum nomine, quod Rex *Amasias* imprudentia, & ignavia sua Regnum Judæ vectigale, ac tributarium Regi Israelis reddidisset. Quam injuriam ferre non valentes, in Palatium irruerunt, Regem ad mortem deposcantes, cumque ipse versus *Lachim* civitatem arripisset fugam, eum insecti sunt, ibidemque ceciderunt, cum regnasset in Judæa annis viginti, sicut narratur libri 4. Regum cap. 14. & libri 2. Paralipomenon cap. 25.

D. Quem Regni Judæ hæredem ac successorem reliquit Rex *Amasias*?

M. Regni Judæ hæredem ac successorem reliquit Rex *Amasias* filium suum *Oziam*, sive *Azariam*, annos dumtaxat sexdecim natum, qui paternum Regnum adeptus, Deum sincere coluit, & *Zacharie*, Prophetæ (qui alter fuit ab eo *Zacharia*, qui inter Minores Prophetas undecimus censetur) consiliis plurimum usus, & ab ipso ad omnem sanctionem probe informatus, præcipuam curam obsequendi præceptis Dei habuit, Regnumque feliciter ac prospere, quamdiu Deo fidelis fuit, administravit. Philistæos, Arabes, & Ammonitas, divino rectus præsidio, debellavit. Urbem *Elath*, ad Mare Rubrum sitam, & a Judæ Regno jampridem divulsam, ditioni adjecit, & ad necessitatem atque magnificentiam diligenter

communivit. Alias munitissimas urbes *Jabniam*, *Getham*, & *Azotum*, machinis bellicis verberatas, vi cepit, ac spoliavit manibus. Firmissima præsidia, & oppida in terra hostili extruxit, eo-que Judæorum colonias deduxit, ut tuti ac securi agros colerent, vinctique Philistæi in officio continerentur. Urbem Hierosolymam novis propugnaculis, munitionibus, & turribus solidissimis firmavit, aliisque rebus præclare gestis nomen suum tam longe lateque celebravit, ut Ægyptiis, aliisque circum Gentibus formidandum esset. Tanta illa felicitate clarus Rex *Ozias*, sui omnino oblitus est, nec Regio Sceptro contentus, thuribulo manum admove, & sacra jura, quæ ad solos pertinent Sacerdotes, sibi in Templo arrogare sacrilega temeritate præsumpsit. Sed id non impune tulit. Confessum siquidem lepra correptus, & e Templo a Sacerdotibus expulsus, reliquum vitæ tempus privatus in Ædibus, conturbatio hominum prohibitus, misere transegit, translata in *Joathamum*, ejus filium, procuracione Regni Judæ, ac tandem toto vitæ suæ tempore inultam corpori suo turpem criminis notam ferens, mortuus est *Ozias* anno Regni quinquagesimo secundo, uti legitur lib. 4. Regum cap. 14. & lib. 2. Paralipomenon cap. 26. Felicem profecto Regem *Oziam*, si intra terminos, sibi a Deo præscriptos, permanisset. Alii namque (ut ait S. *Joannes Chrysostomus* Homilia 14. de Verbis Isaïæ: *Vidi Dominum*) sunt termini Regni, alii termini Sacerdotii. Hoc Regnum illo majus est. Regi corpora commissa sunt, Sacerdoti anima. Rex maculas corporum remittit; Sacerdos autem maculas peccatorum. Ille necessitate. Hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Verum, Rex *Ozias*, sua transiliens septa, modumque Regni transgressus, co-natus est aliquid addere, atque ingressus in Templum cum auctoritate incensum adolere volens. Ob hanc superbiam, omnium viciorum matrem, Deus Regem *Oziam*, intra Sacrorum vestibulum tanta cum impudentia irrumpen-

tem, lepra percussit, dignum sane, qui mille fulminis ictibus, extremo supplicio, cruciatuque afficeretur, quandoquidem illi, qui hæc primum ausi sunt, hanc dedere poenam, videlicet *Dathan*, *Core*, & *Abiron*, multo magis Regem *Oziam* ad hunc modum puniri oportuit, qui ac illorum quidem calamitatibus a patrando illo sacrilegio non fuit deterritus. Verum, hoc non fecit Deus, sed in poena, quam inflixit Regi *Ozia*, severum simul & bonum sese exhibuit, ut simul & terrore & bona spe ad poenitentiam excitaret eum, qui lapsus erat.

D. Utinam Reges ac Principes Laici, quibus Deus quæ sunt in terris commisit, nunquam sacra jura & officia sacerdotum temere sibi arrogare præsumant, sed potius diligenter saragant, ut semper facta recta vigeat concordia Sacerdotii & Imperii. At, nunc scire velim, an *Joathan*, quem patri suo *Ozia* in Regno Judæ successisse mox insinuasti, pie, prospereque regnaverit? & an patris sui eruditæ exemplo a sacrorum contactu abstinuerit?

M. Paternæ pietatis æmulator fuit *Joathan*, Rex Judæ, & sacra Sacerdotum jura non invasit, quod seiret, patrem suum iram Dei in se provocasse, & lepræ obnoxium vitam finisse, quia adversus sacra adyta sumpsit audaciam, in Sancta Sanctorum sese superbe intravit, & hunc locum, qui omnibus, præterquam Summo Pontifici, erat inaccessus, prophanare ausus est. Regni sui exordium a rebus Religionem spectantibus auspiciatus est *Joathanus*, annos natus viginti quinque, & Templum Hierosolymitanum sumptuosius ædificiis exornavit. Postea ad bellum contra Ammonitas gerendum se accinxit, quos, bellicæ fortitudinis gloria illustris, domuit, & stipendium, seu Tributum, præstare coegit. Obiit Rex *Joathanus* anno ætatis suæ quadragesimo primo, cum regnasset annos sexdecim. *Joathanus* in Regno Judæ successit *Achaz*, ejus filius, viginti annorum juvenis, sed impius, & ad omnem superstitionem, & idololatriam pro-

jectus, ideoque Deo maxime invisus, & ob sua execranda delicta a Deo derelictus, & *Razin*, Regi Syriæ, & *Phacee*, Regi Israelis, castigandus traditus. Enim vero, duo illi Reges sua conjungere vires, Hierosolymam obsederunt, sed eam expugnare haud potuerunt, uti prædixerat Propheta *Isaias*, sicut opportunius ostendemus in Colloquio tertio in Historiam quintæ hujus Mundi Ætatis, ubi Prophetarum gesta & vaticinia breviter describemus. *Razin*, Rex Syriæ, & *Phacee*, Rex Israelis, obsidionem Urbis Hierosolymæ solvere coacti, in Regem *Achazum* acris invecti sunt, eique, ac toti Regno Judæ maximam cladem intulerunt. Prior siquidem, seu Rex Syriæ, *Achazum*, Regem Judæ, in urbem *Damascum* abduxit captivum. Alter vero, seu *Phacee*, Rex Israelis, centum & viginti millia hominum ex ditione Regis *Achaz* cæcidit, optima præda potitus est, & ducenta millia mulierum, & puerorum Samaritam deportavit, quibus tamen, ad vocem *Oded*, Prophetæ, ex Samaria vaticinantis, concessa est libertas, & saculas sese Hiericuntem recipiendi. Nec solum duo illi Reges, scilicet, Syriæ, & Israelis, in *Achazum*, Regem Judæ, quem Deus destituerat, insurrexerunt, verum etiam Idumæi, & Philistæi magnam Judæorum stragem ediderunt, multa spolia abstulerunt, & civitates Regni Judæ factio impetu plurimas occuparunt. Tot finitimarum gentium bellis misere attritus Rex *Achazus*, non ad Deum confugit, sed in malitia sua obdurus, *Teglatphalafarem*, Assyriorum Regem, in auxilium accivit, & confestim ille Assyriorum Rex magna spe prædæ, auri & argenti illectus, obiectum hamum devoravit, Regi *Achazo* suppetias tulit, *Razinem*, Syriæ Regem, bello aggressus, *Damascum*, Regni Syriæ, Metropolim, expugnavit, diruit, incolas Cyrenem deportavit, *Razinem*, Regem interfecit. Videntem *Teglatphalafarem*, Regem Assyriorum, venientem Hierosolymam *Rex Achaz* non solum magnificentif-

lime, seu liberatorem suam, excepit, multoque auro, argentoque, tam sacro, quam prophano, donavit, sed etiam illius Regis gratiam, Patriæ Religionis desertione, & Assyriaci Idololatriz æmulatione magis ac magis promereri studuit, iussitque ut clauderetur Templum, & Idola per universam urbem spargereatur ac cohererentur, sicut colligitur ex capite 23. libri 2. Paralipomenon, ubi hæc leguntur: *Direptis itaque Achaz omnibus vasibus Domus Dei, atque confractis, clausit januas Templi Dei, & fecit sibi Altaria, in universis angulis Jerusalem. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.* In hoc nefariæ mentis piaculo abiit & vivis *Achaz*, omnium Regum Judæ reiquissimus anno ætatis suæ trigésimo sexto, Regni decimo sexto, indignus habitus, cujus corpus sepulcris Regum inferretur.

D. Vah scelestissimum illum Regem Judæ *Achazum*! non tantum prænis, quæ, dum viveret, in ejus caput incubuerunt, iuste a Deo castigatum, sed etiam dignum, cujus familia tota extingueretur, sicque ipse absque prole, quæ ei in Regno succederet, moreretur!

M. Sunt nonnulli Scriptores, qui existimant, *Ezechiam*, qui *Achazo*, Regi Judæ, successit, non fuisse verum & naturalem filium *Achaz*, eo quod libri 2. Paralipomenon capite 28. dicitur, *Achazum*, Idoli *Baalis* cultorem, filios suos ritu gentium, igne lustrasse, seu flammis combussisse. Sed dubium non est, quin fallantur isti Scriptores. Nec enim *Achazus*, Rex licet impiissimus, combussit filios suos, sed illos duntaxat traduxit per ignem, hoc est, filios suos, juxta sacrilegam Gentium superstitionem, igne lustravit, & consecravit Idolo *Molochi*, illos tamen in honorem illius Idoli holocausto non consumpsit. *Ezechias* igitur, qui *Achazo* in Regno Judæ successit annos natus viginti quinque, verus ac naturalis fuit ejus filius, pa-

terni tamen multum dissimilis ingenii. Huic siquidem religiosissimus Rex, divinae Legis zelo succensus, Deorum Status omnes ac sana disjecit, lucos succidit, excelsa sustulit, Altaria prophana demolitus est, Serpentem Aëneum, olim a *Moyse* in deserto erectum, cui Populus Judaicus vana superstitione thus adolebat, confregit, soliusque veri Dei cultum non modo in Regno Judæ, sed in finibus Tribuum *Ephraim* & *Manasses* late propagavit. Sic ad religionem, verique Dei cultum conversis omnium animis, Levitas, Sacerdotesque omnes ad celebranda, secundum Legem Mosaicam, Sacrificia ordinavit, & Pascha, quod jam pridem fuerat omissum, celebrari instituit, illudque cum tanta solemnitate, & omnium, ad sacrum conventum Hierosolymam confluentium, publica lætitia peregit, ut sollemnis adeo celebritas a diebus Regis *Salomonis* peracta Hierosolymis non fuerit, sicut legitur lib. 2. Paralipomenon capite 30. Nec minori industria, qua divina curavit Rex *Ezechias*, rem bellicam administravit. Philistæos frequentibus preliis ac cladibus contudit, jugum Regis Assyriorum, quod pater ejus, volens nolens, susceperat, excussit, eique tributa negavit. Hinc *Sennacherib*, filius *Salmanassar*, Rex Assyriorum, bellum Regi *Ezechie* intulit, & magno cum exercitu Judæam ingressus, late agros vastavit, civitates munitissimas aut cepit, aut evertit, nulloque obsistente, urbem Hierosolymam obsedit. Sed, Rex *Sennacherib*, accepto nuncio, quod *Aegypti*, cum *Aethyopibus* foederati, in Regnum Assyriorum irrupissent, hanc Hierosolymam obsidionem protinus solvit, arma in *Aegyptus* & *Aethyopes* vertit, iisque magnam intulit cladem. Ab hac expeditione reversus *Sennacherib* formidolosum exercitum Hierosolymorum mœnibus iterum admovent, superbas ad Regem *Ezechiam* Epistolæ scribit, blasphemam, minatur excidium, insultat, maturam deditionem imperat. Interea temporis, Rex *Ezechias* dolore confectus, hostisque viribus longe inferior

non ausus manum conferere, ferventissimis precibus divinum præsidium implorat, & illico Deus ejus precibus annuens, Angeli opera centum octoginta Assyriorum millia in castris interfecit. Qua inexpectata strage attonitus Rex *Sennacherib*, in oppidum *Niniven* trepidus confugit, ibique a filiis occisus dignum se tulit exitum. Lethali morbo decumbens Rex *Ezechias*, mortem sibi per Prophetam *Isaiam* denunciatam, fuis ad Deum precibus & lacrymis avertit, sanitatem, & vitæ, Regnique prorogationem, in quindecim annos obtinere meruit. De illius salute, missa honorifica Legatione Rex Babyloniorum *Merodach Baladan* gratulatus est. Sed Regi *Ezechie* thesauros suos nimio fastu Oratoribus Babylonis ostendit, denunciavit Deus per Prophetam *Isaiam* imminentem captivitatem Babylonicam, in quam posteri ejus, atque Judæi abduci debebant. Mortuus est Rex *Ezechias* anno Regni sui vigesimo nono, & *Manasse* filium suum Regni Judæ hæredem ac successorum reliquit.

D. Pressitne Rex *Manasses* religiosissimi patris sui *Ezechie* vestigia?

M. *Manasses*, Regni Judæ duodennis potitus a patre suo *Ezechia*, pietate in Deum, ceterisque vitutum officiis clarissimo, multum degeneravit, plurimisque horrendis sceleribus sese inquinavit, quæ postea, flagellis a Deo emendatus, & ad meliorem frugem conversus, precibus, lacrymis, & poenitentia expiare, Deumque placare fatetur. Hæc autem sunt nefanda crimina, quorum Rex *Manasses* reum se constituit, & quibus relicto Domino, in sacra pariter & humana grassatus est. In primis, nihil intentatum reliquit *Manasses*, ut Dei Legem violaret, cultumque posset funditus evertere. Excelsa, in quibus colebantur Idola, quæque pater ipsius *Ezechias* diruerat, reparavit, lucos, Idolorum cultui itidem destinatos, restituit, Aras *Basili* crexit; sidera, tanquam Numina, veneratus est, illisque consecravit Altaria, fihum suum per ignem, juxta super-

Religiosum Gentium ritum, traduxit, arifolos, pythones, augures, aruspices, & magorum, incantatorum, veneficiorumque omne genus confuluit, verbo dicam, nihil reliquum fecit Rex *Manaffes*, suafque curas eo potissimum contulit, ut patriam Religionem aboleret, suoque exemplo, & publicatis Edictis, populum in Idololatriam præcipitaret. Præterea *Manaffes* non tantum in Deum impius, sed in homines crudelis fuit. Hierosolymam quippe innumeris cædibus cruentavit, in Sacerdotes, & Levitas, qui ejus impietatem increpabant, truculenter sæviit, sed præsertim in Prophetam *Isaiam*, qui, licet e Regio genere ortus, & centum circiter annorum senio venerandus, jussu tamen immanis illius Regis, ferra lignea a vertice per medium umbilicum dissectus est. Hic vides depictam imaginem Tyranni, qui metu, dolo, ac malis artibus Regnum administrat, qui suspectos habet & invisos cives illos, qui pietate, virtute, prudentia, & auctoritate polent, qui delectatur, aut sceleratis, quibus ad fuz Tyrannidis præsidium abuti possit, aut adulatoribus, a quibus audiat quod libenter facit: qui metui studet, non amari; qui denique Leges divinas & humanas, sœdera, constitutiones, edicta, sacra prophanaque vel contemnit, vel ad sui capitis tutelam pertrahit, cum tamen hæc omnia publico bono metiri deberet. Talis fuit Rex *Manaffes*, quem Deus flagellis emendare volens, tradidit in potestatem Assyriorum. Captus namque fuit *Manaffes* a Principibus Exercitus, quem *Assaradimus*, Babyloniorum simul & Assyriorum Imperator, in Judæam miserat, & compedibus vinctus Babylonem abductus est, ubi malis edoctus, toto pectore ad Deum conversus est, eoque propitio, post aliquot annos in integrum restitutus est a *Sasduchimo*, successore *Assaradimi*. Libertati ac Regno restitutus *Manaffes*, in alium hominem immutatus est. Cultum Dei, quem pessumdederat, restauravit, prophanas Aras solo æquavit, Idola contregit, omnia superstitionis impiæ monumenta abrasit, & populum, quem suo exemplo seduxerat, ad avitæ Re-

Hist. Vet. Test. Tom. III,

ligionis, divinæque Legis observantiam, facti penitens, reduxit, ac tandem mortuus est, cum annos quinque supra quinquaginta regnasset. Apocrypha est ea, quæ ad calcem Bibliorum edita est *Manassis Oratio*. Patri suo *Manassi* successit in Regno Judæ *Amon*, qui eum peccantem secutus est, sed non penitentem. Falforum Numinum cultum redintegravit, & nova simulacra, & Idololatriæ monumenta erigendo, Deum deseruit, & ab ipso vicissim desertus est. Hinc suorum conjuratione & insidiis circumventus *Amon* cæsus est in Palatio, anno ætatis suæ vigesimo quarto, postquam sceleratissime ad biennium usque regnasset.

D. Perstititne diu deploratissimus ille status, ad quem Judæos redegit impius Rex *Amon*?

M. Funestum illum Judæorum, regnante nequissimo *Amon*, statum, id quo neglectæ fuerunt ceremoniæ, divinæ Legis præcepta insuper habita, sacrorum Codicum prætermissa lectio, cultus veri Dei pene extinctus, & Idololatria latissime diffusa; hunc, inquam, insaufum Judæorum sub impio Rege *Amon* statum immutavit, & Regni Judæ decus reparavit piissimus Princeps *Josias*, filius ejusdem Regis *Amonis*, quique ostentis tantum puer in paterno folio a populo constitutus est. Ad virtutem & pietatem a teneris annis factus Rex *Josias*, summa cura, ut par erat, divina administravit, Idola destruxit, succidit, contrivit, Excelsa, Lucos, & prophanas Aras, toties iniquo victimarum sanguine pollatas, subvertit, vasa omnia falforum Numinum cultui olim consecrata, ac singula Idololatriæ instrumenta jussit amoveri e Templo Domini. Delevit etiam aruspices, & sacrificulos *Baalis*, Solis, Lunæ, ac Siderum, nulla reliquit Idololatriæ vestigia, sicque urbem Hierosolymam, ac Templum repurgavit ac mundavit, ut hæc Civitas Sancta, illud vero Sedes Dei jure optimo dicerentur. Eo regnante, *Helcias*, invenit librum Legis Domini autographum, seu per manum *Moyfis* (sicut legitur lib. 4. Regum c. 21. & lib. 2. Paralipomenon cap. 34.)

B 3

cum

cumque hunc librum coram *Josia* legisset *Saphan*, Scriba, audissetque Rex verba *Legis*, scidit vestimenta sua, & indoluit maxime, quod Judæi caeremonias & præcepta Dei tandiu neglexissent, quod ne deinceps contingeret, librum *Legis* coram omni populo congregato in Templo legi præcepit, fœdus Deum inter & Populum innovavit, & accuratam divinæ *Legis* observationem populo perfecit, eodemque anno, seu decimo octavo Regni sui, tanto apparatu Pascha Hierosolymis celebrandum indixit, ut testetur Scriptura, non esse factum Pascha tale a diebus Judicum, & Regum Israel & Juda. Tandem Rex *Josias* adversus *Nechoem*, Regem Ægypti, qui bellum Syriæ inferebat, prælium, inconsulto Deo, committere volens, priusquam acies inter se concurrerent, sagitta ictus est, & ex eo vulnerè, in urbem relatus, decessit; cum regnasset in Juda annis triginta & uno.

D. Ne longius, quam par sit, in texenda serie Regum Judæ, eorumque describenda Historia nostrum protrahatur Colloquium, breviter nunc, quæso te, constringe omnia, quæ post mortem Regis *Josia*, sub aliis Regibus Judæ contigerunt usque ad captivitatem Babylonicam, ita tamen, ut, brevitati stans, nihil ex eorum Regum Judæ gestis, quod sit memoria dignum, subducas.

M. Occiso *Josia*, Regi Judæ, in prælio Madedonnensi, susceptus est *Joachazus*, ejus filius, qui tamen paucos post menses a *Nechoe*, Rege Ægypti, exutus Regno, in Ægyptum captivus abductus est, ibidemque mortuus. Regi *Joachazo*, demortuo in Ægypto, *Necho*, Rex Ægypti, successorem dedit *Eliakim*, fratrem ipsiusmet *Joachazi*, & alterum filium Regis *Josia*, qui etiam *Joakim*, & *Jechonias* est nuncupatus. Hic autem Regnum Judæ per annos undecim varia & ancipiti fortuna tenuit, sed tandem ab Ægyptiorum servitute, cui erat mancipatus, recedens, & *Nabuchodonosori*, Chaldæorum Regi, cui se addixerat, fidem datam violare, & impositum sibi jugum excutere volens, ab Exercitu *Nabuchodonosori*, ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Mcabitarum, & Ammonita-

rum confiato, captus & interfectus est anno undecimo Regni sui, a quo nunc mo Regni *Joakimi* anni, qui concurrunt cum anno octavo Regni *Nabuchodonosori*, Chaldæorum Regis, exordium Judæorum captivitatis Babylonicæ, quæ septuaginta annis duravit, duci debet, indeque nonnulli decipiuntur Chronologi, qui initium 70. annorum captivitatis Babylonicæ accerunt ab anno undevigesimo Regni *Nabuchodonosori*, & ab anno undecimo ultimi Regis Judæ, seu *Sedechie*, quando videlicet *Nabuchodonosor*, Rex Chaldæorum, misit Ducem *Nabuzardan*, qui sacrum Templum, domos, murosque Civitatis Hierosolymæ diruit, evertit, incendit, ac solo æquavit, sicut Sacræ Litteræ produnt lib. 4. Regum cap. 25. Sed de exordio & fine septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, opportunis, proprio Numine, differemus in nostris Colloquiis in Historiam sextæ Mundi ætatis. Redeamus itaque ad seriem Regum Judæ. *Eliakim*, Rex Judæ, qui, ut mox diximus anno Regni sui undecimo ab Exercitu *Nabuchodonosori*, Chaldæorum, seu Babyloniæ Regis, occisus est, reliquit filium binominem, dictum *Joakim*, & *Jechoniam*. Sed hic paternæ impietatis hæres, tribus mensibus in Regni administratione exactis, deportatus est in Babylonem, & in ejus locum subrogatus est *Mathanias*, dictus *Sedechias*, patris Regis *Jachimi*, in Babylonem deportati, filiusque Regis *Josie*. Hic est ille *Sedechias* ultimus Judæ Rex, qui anno undecimo Regni sui occisus, & victus in captivitatem Babylonicam ductus est. Eodem anno undecimo Regni *Sedechie* venit Hierosolymam *Nabuzardan*, Exercitus Babylonicæ Princeps, qui Templum, Regiam, domos universas concremavit, urbis mania circumquaque evertit, & Hierosolymis homines duntaxat tenuioris fortunæ colendis agris vineisque reliquit, quibus *Godoliam* præfecit. Sed *Godolia* cum pluribus Judæis, & Chaldæis ab *Ismaele*, Ammonita, occiso, reliqui Judæi, qui Hierosolymis remanserant, profecti sunt in Ægyptum, socios se eis adjungentibus Prophetis, *Hieremia* & *Barucho*, qui sub Regibus *Joakimo* & *Sedechie* imminentem captivitatem Baby-

loni-

lonicam, & conflagrationem Templi prædixerant, ob idque ab illis Regibus, qui lucentem veritatem amabant, oderant redarguentem; variis, acerbisque pœnis affecti sunt; sicut commodius ostendemus in tertio Colloquio in Historiam quintæ hujus Mundi Ætatis, ubi data opera illustriora Prophetarum Gesta referemus, eorumque vaticinia expendemus. Habes nunc seriem & Historiam Regum Judæ, a quarto anno Regni Salomonis usque ad Sedekiam, qui fuit ultimus Regum Judæ.

D. Memoria quidem teneo Historiam Regum Judæ usque ad Sedekiam, qui fuit ultimus, & in quo nobilissimum Judæ Regnum omnino extinctum est, ita volente Deo, qui, ut ait Scriptura Sacra, *mutat tempora & atates, & transfert Regna atque constituit*. Optarem tamen, ut, ad meæ memoriæ subsidium, hic infereres accuratam Tabulam Chronologicam, quæ mihi indigiteret annum a creatione Mundi, quo Reges Judæ a Davide usque ad Sedekiam, Regnum inierunt, & quot annos Regno potiti sunt.

M. Tabulas Chronologicas a creatione Mundi usque ad quartum Regni Salomonis annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, memini, me jam in præcedentibus Colloquiis, juxta calculum sacri Textus Hebræi, contextuisse, nunc, ut votis tuis faciam satis, in hærendo eidem Chronologiæ, quam in computandis annis a creatione Mundi accuratorem tradidi in singulis Mundi Ætatibus, attexam Tabulam Chronologicam, quæ tibi indicabit annum Mundi, quo Reges Judæ a Davide usque ad Sedekiam Regnum inierunt, & quot annos Regno potiti sunt.

TABULA CHRONOLOGICA

REGUM JUDE,

A Davide usque ad Sedekiam.

David Regnum Judæ iniiit anno a creatione Mundi ter millesimo septuagesimo quinto. Regnavit quadraginta annis, & obiit anno Mundi ter millesimo centesimo decimo quinto ante Æram vulgarem, seu ante Natale vulgare Christi, anno millesimo vigesimo quarto.

Salomon Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo centesimo decimo quinto. Regnavit annis quadraginta, & excessit e vivis anno Mundi ter millesimo centesimo quinquagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo octogesimo quarto.

Roboamus Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo centesimo quinquagesimo quinto. Regnavit annis septemdecim, & vita functus est anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo secundo, ante Æram vulgarem anno nongentesimo sexagesimo septimo.

Abias Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo secundo. Regnavit tribus annis, & abiit e vivis anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo septuagesimo quarto.

Asa Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo quinto. Regnavit annis quadraginta & nno, & mortuus est anno Mundi ter millesimo ducentesimo decimo sexto, ante Æram vulgarem anno nongentesimo vigesimo tertio.

Jasaphat Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo decimo sexto. Regnavit annis viginti quinque, & obiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo primo, ante Æram vulgarem anno octingentesimo nonagesimo octavo.

Joram Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadrage-

B 4 simo

fimo primo. Regnavit octo annis, & decessit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo nono, ante Æram vulgarem octingentesimo nonagesimo.

Ochofias Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quadragesimo nono. Regnavit nono duntaxat anno, & abiit e vivis anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo, ante Æram vulgarem anno octingentesimo octogesimo nono.

Athalias mater *Ochofias*, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto. Regnavit annis quadraginta, & diem ultimum clausit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo octogesimo tertio.

Joas Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto. Regnavit annis quadraginta, & diem ultimum clausit anno Mundi ter millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo quadragesimo tertio.

Amasias, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo ducentesimo nonagesimo sexto. Regnavit annis viginti novem, & mortuus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo vigesimo quinto, ante Æram vulgarem anno octingentesimo decimo quarto.

Osias, seu *Azarias*, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo trecentesimo vigesimo quinto. Regnavit annis quinquaginta duobus, & vitam cum morte commutavit anno Mundi ter millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, ante Æram vulgarem anno septingentesimo sexagesimo secundo.

Joathas, Regnum Judæ auspiciatus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo septuagesimo septimo. Regnavit sexdecim annis, & obiit anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo tertio, ante Æram vulgarem anno septingentesimo quadragesimo sexto.

Achaz, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo tertio. Regnavit sexdecim annis, & migravit e vita anno Mundi

ter millesimo quadringentesimo nono; ante Æram vulgarem anno septingentesimo trigesimo.

Ezechias Regnum iniiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nono. Regnavit annis viginti novem, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, ante Æram vulgarem anno septingentesimo primo.

Manasses Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigesimo octavo. Regnavit annis quinquaginta quinque, & obiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo quadragesimo sexto.

Amon, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio. Regnavit duobus annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo quadragesimo quarto.

Josias, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto. Regnavit annis triginta & uno, vitæque functus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo vigesimo sexto, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo decimo tertio.

Joachaz, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo vigesimo sexto, quod tamen per tres duntaxat mentes degustavit, eoque fuit exutus a *Nechaone*, Rege Ægypti. Quo fit, ut tres illi mentes Regni *Joachazi* confundantur cum annis Regni *Eliakim*, qui fuit ejus frater, & in Regno Judæ successit.

Eliakim, qui *Joakim*, & *Jechonias*, dictus est, Regnum Judæ, iniiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Regnavit undecim annis, & interiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo, ante Æram vulgarem anno sexcentesimo secundo. Ab hoc anno undecimo Regni hujus *Eliakim*, seu *Joakim*, duci debet initium septuaginta annorum captivitatis Babylonice. *Joakim*, dictus etiam *Jechonias*, post mort-

mortem patris sui *Eliakim*, Regnum Judæ iniiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo. Sed cum regnasset per tres tantum menses, captivus in Babylonem adductus est, ideoque tres illius Regni menses computantur, cum annis *Sedechie*, illius patris, & in Regno Judæ successoris.

Sedekias Regum Judæ ultimus, iniiit Regnum Judæ anno Mundi ter millesimo quingentesimo trigesimo septimo. Regnavit undecim annis, & anno Regni ejus undecimo, qui concurret cum anno decimo nono Regni *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, Hierosolymitana Civitas a *Nabucardane*, Exercitus Regis *Nabuchodonosoris* Principe, devastata, & incensa est, Rex *Sedekias* in Babyloniam, ubi regnabat *Nabuchodonosor*, deportatus est, ac penitus a Chaldeis everfam augustissimum Templum Hierosolymitanum, postquam a Rege *Salomone* conditum est, annis ccccxviii. ab initio autem Regni *Davidis* anno cccclxi. a creatione vero Mundi juxta accuratorem, quam sequor, Chronologiam anno ter millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

D. De Regno Judæ, ejusque Regibus hæcenus satis. Veniamus nunc ad Regnum Israelis, ita dictum, quod sicut antea observasti, decem Tribus, durius Regis *Roboami*, filii, *Salomonis*, jugum excutientes, ab eo defecerunt, & novum Regnum Israelis, a Regno Judæ omnino distractum, constituerunt, sibi que *Jeroboamum* Regem præfecerunt. Ea igitur, quæ spectant Regnum Israelis, expendamus, si placet. Sed, ne in tanta argumenti amplitudine ultra præscriptis brevitaris cancellos nostrum excurrat Colloquium, abunde sufficiet hic subijcere Tabulam Chronologicam, in qua strictim describes initium istius Regni Israelitici, seriem Regum, annos, per quos Regnum tenuerunt, præcipua eorum gesta, ac tandem ejusdem Regni Israelis everisionem.

M. Postquam decem Tribus a Rege *Robamo* defecissent, accersiverunt ex Egypto *Jeroboamum*, Ephraimitam, *Nabati* filium, eumque sibi præfecerunt.

Regem, nec solum a domo *Davidis*, Regis, sed a veri Dei cultu desciverunt, & in Idololatriam prolapsi sunt. Hoc pacto unum illud, quod ante *Roboamum* erat apud Judæos Imperium, in duo Regna, sub initium Regni *Roboami*, distractum est, & si ita loqui fas est, dilaceratum. Uni, sen Regno Judæ, quod duabus Tribubus, seu *Jude*, & *Beniamini* constabat, præfuit Rex *Roboamus*; alteri vero, seu Regno Israelis, quod decem reliquis Tribus complectebatur, præpositus est *Jeroboamus*, cujus gesta, & in Regno Israelitico successorum seriem, annos, & Acta usque ad integram illius Regni Israelitici destructionem breviter, ut optas, annotabo in sequenti Tabula Chronologica Regum Israel. Hoc unum tamen velim in antecessum observes, id potissimum occurrere discriminis Reges Judæ, inter & Reges Israelis, quod inter Reges Judæ fuerunt quidem nonnulli pessimi, sed aliqui tamen optimi & religiosissimi Reges, sicut superius ostendimus; contra vero, omnes ad unum Reges Israel sese omnibus flagitiis abominandis Gentium superstitionibus, & Idolorum cultu infames reddiderunt.

TABULA CRONOLOGICA

REGUM ISRAEL,

In qua breviter annotantur eorum anni, & præcipua gesta usque ad integram Regni Israelitici everisionem.

Jeroboamus, Ephraimita, qui fuerat servus *Salomonis*, cuique Regnum prædixerat *Ahias* Silonites, Propheta, constitutus est primus Rex Israelis a decem Tribubus, quæ a Rege *Robamo* defecerunt. Porro, *Jeroboamus*, qui *Thersa* Regiam suam collosavit, ut Gentem sibi Regnumque firmaret, omnemque Israelitis, quibus imperabat, aditum præcluderet ad Templum Hierosolymitanum, & ad Regem Judæ recursum, impio consilio, & sacrilega usus politica, eos nova sacrorum specie a Templo Hierosoly-

solymitano adeundo, & a defectione ad Regem Judæ avertit, duobus aureis Vitulis, qui ab infano, delusque populo colerentur, erectis, uno in *Bethel*, altero in *Dan*. Regem *Jeroobamum* Vitulo aureo litantem super Altare, quod extruxerat in *Bethel*, graviter quidem increpuit Propheta (quem *Jadonem* appellat *Josephus* Hebræus) eumque insigni miraculo, quo ejus manus confestim exaruit, deterruit Deus, sed, postquam infidelis illius poenæ gratiam *Jeroobamus*, ad preces conversus, obtinuisse a Deo, ad saniorē mentem non rediit, sed in Schismate, quod in Religione fecerat, obfirmato animo persistens, sana in excelsis excitavit, Sacerdotes *Aaronis* & Levitas rejecit, & de levi plebecula promiscue assumpsit Sacerdotes Idolorum. Quo factum est, ut Sacerdotes *Aaronis*, & Levitæ, prædiis suburbanis, & possessionibus suis desertis, in Judæam sese receperint, eosque multi ex decem Tribubus secuti sint, ut Hierosolymis Deo Majorum suorum sacrificarent. Obiit *Jeroobamus*, impius Rex Israelis, postquam regnasset annis viginti duobus.

Nadab, *Jeroobami* filius, ei in Regno Israelis successit, fuitque paternæ impietatis hæres. Sed anno Regni sui secundo, cum *Gebbethonem*, Philisthorum urbem, obsideret, a *Baasa* occisus est. Regnavit duntaxat annis duobus.

Baasa, interfecto *Nadab*, ei in Regno Israelis successit, totam Regis *Jeroobami* stirpem extinxit, secundum Prophetæ *Abie* Silonitis vaticinium, cumque animadvertisset, *Asam*, Regem Judæ, avitam Religionem, Deique cultum instaurasse, & multos in suo Regno Israelitico ad eam, Religionis causa defecisse, ut in fœdus Dei convenirent, & Idola abjicerent; perpetuum cum illa Rege Judæ bellum indixit. Urbem *Ramam* Regni Judæ occupavit, dumque eam munire, & muro circumdare pararet, ut impediret, ne quis e Hierosolymis egrederetur, aut e Regno suo abiret *Asam*, Regem Judæ, argente *Benadado*, Syriæ Rege, qui cum *Asa*, Rege Judæ, erat fœderatus, cæptas urbis *Rama* mu-

nitiones penitus deferere coactus est. Idolorum cultui addictissimus fuit *Baasa*, Rex Israel, cumque *Jehu* Propheta execrabile illud crimen ei exprobraret, & ipsi, ac toti stirpi ejus integrum excidium denuntiaret, par huic, quod intulerat stirpi *Jeroobami*; hujus reprehensionis impatiens ille impius Rex, adeo ira excaudit, ut hunc sanctum Prophetam illico occiderit. Obiit *Baasa*, Rex Israel, postquam regnasset annis viginti tribus.

Ela, filius *Baasa*, ei in Regno Israelis successit. Sed cum esset omnibus vitiis deditus, bibens, ac temulentus in domo *Asæ*, Præfecti urbis *Thersæ*, oppressus est a *Zamri*, servo persequelli, qui juxta vaticinium Prophetæ *Jehu* totam Regis *Baasæ* familiam delevit. Duobus solum annis *Ela* regnavit super Israel.

Zamri, infamis parricida *Ela*, Regnum Israelis abutū occupavit, & per septem dies in urbe *Thersæ* tyrannidem exercuit, sed populos castra habens contra, *Gebbethonem* Philisthorum urbem elegit *Amri*, qui erat Princeps militiæ, quo *Thersam*, ubi erat tyrannus, obsidente, ad has angustias reductus est *Zamri*, ut desperata salute, se suosque una cum Palatio combusserit.

Amri, quem populus Regem Israelis elegerat, habuit, post mortem Tyranni *Zamri*, unum ejusdem Regni amulum, seu *Thebne*, filium *Ginathi*. Prævaluit tamen Rex *Amri*, & mortuo, quatuor post annos, amulo suo *Thebni*, solus in Israele regnare cepit, & postquam *Thersæ* regnasset sex annis, regni Israelis sedem transtulit Samariam, quam ædificavit in monte, quem emit a *Somer* duobus talentis argenti. Regnavit in integrum *Amri* annis duodecim, & excessit e vivis, & Samariz sepultus est.

Achab, mali Regis *Amri* pessimus filius, ei in Regno Israelitico successit, omnesque Reges Israelis crudelitæ, & impietate longe superavit. *Jesabelem*, filiam *Ethbaal*, Regis Sidoniorum inferni furiam, duxit in matrimonium; ejusque instinctu Idolo *Baali* Aram, Lucosque consecravat. Hæc est sce-

Iestissima juxta ac crudelissima *Jezabel*, quæ *Nabothum*, vineam suam Regi *Achabo* vendere nolentem, falsis testibus oppressum lapidari curavit, & concubatus divinis, humanisque Legibus, Regem *Achabum*, virum suum, in vineæ *Nabothi* possessionem misit. Quamobrem, Propheta *Elias* impio Regi *Achabo* cum tota ejus posteritate, nec non scelestissimæ *Jezabel* ipsius conjugii, excidium denuntiavit, quod diu non fuit dilatum. *Achabus* siquidem bellum Syris illaturus, in prælio, ad *Ramoth Galaad* commisso, licet habitum dissimulasset, occisus est, juxta vaticinium Prophetæ *Michæ*, quem nequissimus ille Rex de futuro belli exitu antehac consuluerat. Post vero elapsos aliquot annos *Jezabelem*, Regis *Achabi* uxorem, e fenestra prospicientem *Jehu*, qui tum erat Rex Israel, deturbari jussit, & in eam, ab equis prius calcatam, irruentes canes secundum Prophetæ vaticinium, prædam devorant, nihil præter calvariam, & manuum, pedumque extrema relinquentes. Mox idem *Jehu*, Rex Israel, septuaginta Reges *Achabi* filios e medio tolli imperavit, & quadraginta cognatos *Ochozias*, filii *Achabi*, quique in Regno Israelis decessoris letho dedit, sicque totam impii Regis *Achabi* stirpem radicis extirpavit. Viginti duobus annis regnavit super Israel *Achabus*, obiitque, & Samarizæ sepultus est. Impietati Regis *Achabi*, ejusque uxori *Jezabeli*, sese tanquam murum æneum opposuit Propheta *Elias*, multaque insignia edidit miracula. Sed de *Elia*, aliisque Prophetis differendi opportunior sese dabit occasio in Colloquio tertio in Historiam hujus quintæ Mundi Aetatis, ubi Prophetarum, qui in quinta Mundi Aetate tam sub Regibus Judæ, quam sub Regibus Israel vaticinati sunt, illustriora Gesta, & Oracula, quæ ad Jesum Christum, verum Messiam, collimant, referemus.

Ochozias in Regno Israelis successit patri suo *Achabo*. Is cum æger corpore esset, ministros misit, qui *Beelzebub*, Accaronitarum Deum, pro salute ejus recuperanda consularent. Legationem il-

lam Propheta *Elias*, a Deo monitus vehementer improbens, obviam se ministris Regis obtulit, illosque increpitos renunciare ei jubet, mortem illius consequuturam. Tum Rex ira percitus, multos misit satellites, qui *Eliam* comprehenderent, eumque ad se vel invitum deducerent. Sed missi illi satellites cœlesti igne ad vocem Prophetæ *Elia* consumpti sunt, & Rex *Ochozias*, ut idem prædixerat *Vates*, mortuus est, postquam biennium in administratione Regni Israelitici exegisset.

Joramus, frater *Ochozias*, qui absque prole defunctus est, ei in Regno Israelis successit, & *Jeroboami* in Vitulorum cultu, firmandoque schismate impietatem imitatus est. Bellum contra Moabitas, foederatus cum *Josaphato*, Rege Judæ, & *Idumæorum* Rege, feliciter gessit, Propheta *Elisæo*, ei in gratiam Regis *Josaphati*, victoriam prædicente, ejusque exercitui, in *Idumææ* Deserto, siticulosa regione, potus inopia periclitanti, subveniente, eique miraculose aquam a Deo impetrante. *Joramus* a *Jehu*, ab Exercitu Rege Israelitarum acclamato & inaugurato, occisus est, cum Regno Israelis præfuisset annis duodecim.

Jehu, qui Regi *Joram* mortem intulit, Regnum Israeliticum adeptus est, & statim totam stirpem impii Regis *Achabi*, ut mox observavimus, funditus delevit. Sacrificulos etiam omnes *Baalis*, quos, simulando per dolum, se hoc Idolum colere velle, eique solemne offerre sacrificium, unum in locum congregavit, & jugulari præcepit, simulacrum succendit, prophanam ædem demolitus est. At, ista simulatio, qua Rex *Jehu* finxit, se Idolum *Baalis* colere velle, merito a sanctis Patribus damnatur, quia fuit mendacium perniciosum, scandalum publicum, & professio Idololatriæ, sicut S. *Augustinus* libro contra Mendacium cap. 2. probat contra Hæreticos *Priscillianistas*, qui hoc *Jehu* exemplo ad occultandam Religionem fas esse adhibere mendacium perperam contendebant. Idem cum S. *Augustino* docet Angelicus Doctor 2. 2. Quæst. 3. Artic. 1. ad 2. ubi hæc habet:

bet : *Simulationem vero Jehu non est necesse excusari a peccato, vel mendacio, quia malus fuit, ut pote ab Idololatria Hieroboam non recedens.* Quando igitur Scriptura Sacra cap. 10. v. 30. lib. 4. Regum ait, *Jehu Regem Israelis, a Deo fuisse commendatum, & premio temporali donatum, id de dolo, & simulatione Regis Jehu minime est intelligendum, sed de zelo, quo ille Rex destruxit cultum Baalis, sicut loco mox a me laudato explicat S. Thomas, dicens: Jehu commendatur, & temporaliter remuneratur a Deo, non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal.* Qua in re S. Thomas consentientem habet S. Augustinum, qui lib. contra Mendacium cap. 2. hæc de Jehu, Rege Israelis, scribit : *Cum vero scriptum sit, eum rectum cor non habuisse cum Deo: quid ei profuit, quod pro nonnulla obedientia, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate suæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem transitoriam Regni temporalis accepit? Quamvis autem Jehu, Rex Israelis, cultum Baalis aboleret, omnesque illius Idoli sacriligos Sacerdotes e medio sustulerit, attamen a Jeroboami colendis aneis vitulis nequaquam recessit, sed quamdiu regnavit, jam apud Israelitas inveteratæ Idololatriæ patrocinator est. Obiit Jehu, Rex Israelis, cum annos regnasset viginti octo.*

Joachaz, Regis Jehu filius, ei in Regno Israelis successit. Jeroboami vitulorum aureorum cultui addictissimus fuit, & propter hanc superstitionem, ab Hazæle, Rege Syriæ, fuit oppressus, multisque malis una cum Israelitis afflictus est & attritus. Obiit, postquam regnasset annis septemdecim.

Joas, filius Regis Joachazi, ei in Regno Israelitico successit. Aemulator quidem paternæ impietatis, patre tamen felicitior. Vicit enim tribus præliis Benadadum, Syriæ Regem. Regnum Israelis obtinuit Rex Joas per sexdecim annos, & mortuus est.

Jeroboamus, secundus hujus nominis Israelitarum Rex, filius Joasi, successit

patri suo in Regno Israelis. Sub hoc Rege Jeroboamo II. qui Regno Israelitico præfuit annis quadraginta & uno, ad summum culmen perductum est Regnum Israelitarum. Sed eo mortuo, omnia in pejus ruere cœperunt, multis exortis motibus, qui primum ruinæ domus Jeroboami, dein, Regni totius Israelitici prævii fuerunt, induxeruntque Anarchiam, seu Interregnum, quod undecim annorum & dimidii spatio continuatum est.

Interregnum post mortem Regis Jeroboami II. duravit apud Israelitas per annos circiter duodecim.

Zacharias, filius Regis Jeroboami II. post elapsum illud annorum circiter duodecim Interregnum, ei successit in Regno Israelitico, paternæ impietatis hæres. Sed duntaxat per spatium sex mensium Regno potitus est, & post illud tempus semel tre a Sellumo, filio Jabez, trucidatus est. In hoc Zacharia, Rege Israelis, defecit omnino posteritas Jehu, Regis Israelis, quarta nimirum generatione, sicut Deus prædixerat lib. 4. Regum c. 10. v. 30.

Sellumus, filius Jabez, Regnum Israeliticum, quod parricidio invaserat, unico tantum mense occupavit, & post illud menstruum tempus occisus est a Manabemo, filio Gadi.

Manabemus, Regnum Israeliticum parricidio itidem assecutus, turbato rerum statu, de Regni possessione per undecim menses contendit, sed postea per decem annos pacifice regnavit, & mortuus est.

Phaceia, filius Regis Manabemi, ei in Regno Israelitico successit, cumque per biennium regnasset, conjuratione Phaceæ, filii Romelie, e vivis sublatus est.

Phaceæ, filius Romelie, interempto Rege Phaceia, Regnum Israeliticum occupavit, quod postquam per viginti annos administrasset, conjuratione Osee, filii Ela, occisus est.

Osee, Regum Israelis ultimus, interfecto Rege Phaceæ, Israeliticum Regnum usurpavit, sed emergentibus turbis & seditionibus eo statim potiri haud potuit, Republica ad Anarchiam quandam, seu Interregnum, per novem

vem annorum spatium recidente, sed turbis domesticis postea compositis regnavit novem annis, & sub finem anni noni illius pacifici Regni Samariam expugnavit & cepit. *Salmanasar*, Rex Assyriorum, totum Regnum Israeliticum suam in potestatem redegit, & Israelitas, seu decem Tribus, quæ Regnum Israeliticum constitutebant, deportavit in Assyriam, sicut prædixerant Prophetæ, præsertim *Isaias* cap. 7. v. 8. Hoc pacto, Regnum Israeliticum, quod a *Seroboamo* primo Rege per defectionem Tribuum a *Robamo*, Rege Judæ, exordium habuit, plane extinctum est in *Osee*, ultimo Israelitarum Rege, non ob aliam certe causam, nisi quia omnes Reges Israelis, pessimis moribus imbuti, Deum patrum suorum reliquerunt, coegeruntque Israelitas malos & impios fieri, vel ex hoc ipso, quod illos a Deo, & ab avita Religione averterunt, ut falsorum Numinum Idola colerent, Quam in rem hæc apposite lib. 5. *Divinæ Institutiones* cap. 6. *Lactantius* ait: *Quid mirum, si omnis multitudo insolito metui pressa, in unius (id est, Regis) adulationem concesserat? huic venerabantur, huic honorem maximum deferrebant. Et quoniam mores ac vitia Regis imitari genus obsequii judicatur, abjecerunt omnem pietatem, ne exprobrare Regi scelus viderentur, si pie viverent. Sic assidua imitatione corrupti divinum fas reliquerunt, & paulatim male vivendi consuetudo, mos factus est. Sed explosa iustitia, & veritatem secum trahens, reliquit hominibus errorem, cecitatem, & ignorantiam. Hæc autem expulso iustitiæ, nihil aliud, quam desertio divine Religionis putanda est &c.* Sed de Regibus Israelitis, quorum seriem, gesta, & annos in ista Tabula Chronologica breviter descripsimus, sat superque dictum sit.

D. Præclaram hic protulisti *Lactantius* Sententiam, & dignam sane, quæ in Aulis Regum ac Principum litteris aureis inscriberetur. Vere enim *Lactantius* ait: defectionem divinæ Religionis & defectionem ad Deorum cultum esse fontem omnium malorum. Quæ est enim superstitio Deorum? quæ vis? quæ disciplina?

quæ origo? quæ ratio? quod fundamentum? quæ substantia? quo tendit? quid docet, nisi sacrilegia & impietatem? aut quid pollicetur nisi caducas & obscenas voluptates, honores, & divitias? quæ omnia damnat divina Religio, quæ a suis cultoribus exigit bonam mentem, purum pectus, innocentem vitam, ut cœlestia, quæ illis promittit, bona consequantur. Sed animadverto, imminere tempus Colloquio nostro finem imponendi. Quocirca, te etiam atque etiam rogo, ut quidquid superest temporis impendas in tradenda notitia rerum, quæ spectant Historiam prophetanæ, quæque cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem aliquam habere, vel ad eam illustrandam conducere possunt.

M. Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis multam affinitatem habet cum Historiis Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Medorum, Chaldaeorum, seu Babyloniorum, Græcorum, & Romanorum. Cum igitur ex illarum Gentium Historiis haud parum adversus Atheos & incredulos confirmari possit veritas & antiquitas Historiæ Sacræ, breviter res duntaxat hic prælibimus, quæ in istarum Nationum Historiis aliquam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem, seu connexionem habere possunt, Nec enim animus est integras harum Gentium Historias, & Regum, qui eis præfuerunt, seriem lato calamo hic describere, cum nos in tam amplo versari argumento non patiantur nostrorum Colloquiorum angustie. Si tamen harum rerum uberius habere notitiam desideres, consulere poteris, si tibi per otium liceat, *Annales Veteris Testamenti*, quos edidit *Usserius*.

D. Incipe, quæso, a rebus Tyriorum, quæ aliquam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem habent.

M. Per illud tempus, quo ambobus Hebræorum Regnis, *Judæ* videlicet & *Israelis*, præfuerunt Reges, quorum seriem jam in Tabulis Chronologicis dedimus, ac longo, post utrumque extinctum Regnum, spatium, regnatum est apud urbem *Tyrum*, Sidoniorum coloniam, quam

quam annis ducentis & quadraginta ante cōditum a Rege *Salomone* Hierosolymitarum Templum fundatam fuisse, ex Tyriorum Annalibus prodit *Iosephus*, Hebraeus, lib. 8. Antiq. Jud. cap. 2. In iis Tyriorum Annalibus fit mentio Regis *Salomonis*, & *Hiromi*, seu *Hirami*, Regis Tyriorum, qui, ut dicitur lib. 3. Regum cap. 5. concessit *Salomoni* cæsores lignorum ad Templi Hierosolymitani constructionem. Plures Epistolas a Rege *Salomone* ad *Hiramm*, Regem Tyriorum, & vicissim ab *Hiramo* ad Regem *Salomonem* ultro citroque scriptas fuisse asserit idem *Iosephus* c. 2. lib. 7. Antiq. Judaic. aitque, eum, qui vult habere exempla harumque Epistolarum, petere ea posse a publicis Tyriorum Archivorum custodibus. Referuntur etiam cap. 5. lib. 3. Regum, & cap. 2. lib. 2. Paralipomenon Litteræ, quas ad *Hiramm*, Regem Tyri, *Salomon* scripsit, ut mitteret ad eum ligna cedrina & arceuthina, & pinca de Libano, promittens ei, se servis illius, seu operariis, qui ligna cæsuri erant, datum in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia. Rejici tamen debet tanquam plane commentitia & supposititia hæc Epistola, quam *Eupolemus*, Scriptor Ethnicus, in suo quodam de *Elia* Opere, ab *Eusebio*, Episcopo Casariensi, laudato lib. 9. *Preparationis Evangelicæ* cap. 21. ait, Regem *Salomonem* scripsisse ad *Suronem*, Regem Tyri, Sidonis, ac Phœnicie. Hanc, inquam, *Salomonis* Epistolam cōfictam ac supposititiam esse, quilibet ex solo ipsius titulo facile judicare potest. Rex quippe Tyri, temporibus Regis *Salomonis* non appellabatur, *Suron*, sed *Hiromus*, seu *Hiramm*, ut constat ex *Menandro Ephesio*, & ex *Dione* Rerum Phœnicicarum Scriptore, apud *Iosephum*, Hebræum, lib. 1. contra *Apionem*, & lib. 8. *Antiquitatis Judaicarum*, cap. 2. Eundem Regem Tyri, seu *Hiromum*, vel *Hiramm*, misisse Nuncios ad *Davidem*, Regem, patrem *Salomonis*, & ligna cedrina, artificesque lapidum, a quibus *Davidis* Palatium extructum est, narrat

Scriptura Sacra libro primo Paralipomenon cap. 14. v. 1. Regnavit *Hiromus*, seu *Hiramm* annis ad minus quinquaginta duobus, sicut pluribus momentis evincit lib. 9. *De Doctrina Temporum* cap. 62. doctissimus *Petavius* contra *Iosephum*, Hebræum, qui lib. 1. contra *Apionem*, & lib. 8. Antiquit. Judaic. c. 2. ex *Menandro Ephesio*, qui Tyriorum Historiam litteris prodidit, refert, *Hiromum*, seu *Hiramm*, regnasse post mortem patris sui *Abibali*, Regis Tyriorum, annis duntaxat viginti quatuor. Missos facio alios Tyriorum Reges, tum quia illorum, qui ante *Abibalum*, patrem *Hiromi*, seu *Hirami*, regnarunt, nomina, teste *Iosepho*, loco mox a me laudato, plane ignoramus; tum quia aliorum Regum Tyri, qui post *Hiramm* regnarunt, Historia nullam cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis affinitatem habet. Carthago condita a Tyriis, seu Phœnicibus, dicitur anno post Templum *Salomonis* inchoatum centesimo quadragesimo quarto. Hæc est Carthago, urbs in Africa celeberrima, olim Romæ æmula, quam postea *Scipio*, Consul Romanus, & Bello Punico Præfectus, expugnavit, funditusque delevit. Eadem tempestate, qua in Africa Carthago condita est a Tyriis, Rempublicam *Lacedæmoniorum* in Græcia saluberrimis Legibus celebrem reddidit *Lycurgus*, de quo *Plutarchus* in ejus vita.

D. Historia Regum Ægypti habetne cum Sacra Historia quintæ Mundi Ætatis aliquam affinitatem?

M. Scriptura Sacra trium Regum Ægypti mentionem facit, quorum notitia hand parum Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis illustrare potest. Primus Ægypti Rex, cujus meminit Scriptura Sacra cap. 14. vers. 25. lib. 3. Regum, est *Sesacus*. Sic enim habet: In quinto autem anno Regni *Roboam*, ascendit *Sesac*, Rex Ægypti, in Hierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & Thesauros regios, & universa diripuit, scuta quoque aurea, quæ fecerat *Salomon*. Hunc Regem Ægypti, quem Scriptura Sacra appellat *Sesacum*, alium

non fuisset, quam *Sesofitem*, Regem Ægyptiorum, dictum etiam *Sesolim*, & *Sesonchim*, quique juxta *Manethonem* regnavit annis quinquaginta novem, superius, referendo gesta Regis *Roboami*, ostendi ex *Iosepho* Hebræo, *Diodoro*, & *Strabone*. Quapropter de hoc Ægyptiorum Rege, quem Scriptura Sacra appellat *Sesacum*, quique, regnante *Roboamo*, filio *Salomonis*, irupit in Judæam, eamque diripuit, ac depopulatus est, plura hic dicere non vacat. Alter Ægyptiorum Rex, cujus meminit Scriptura Sacra, est *Nechao*, hujus nominis II. qui Syris bellum inferens, missis ad *Josiam*, Regem Judæ, sibi ex adverso cum exercitu occurrentem, Nuntiis, ait: *Quid mihi & tibi est, Rex Juda? Nam adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire precepit. Desine adversum Deum facere, qui tecum est, ne interficiat te. Noluisti Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquiescit sermonibus Nechao ex ore Dei; verum perrexit, ut dimicaret in prælio Magdado; ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppido vulneratus sum & asportaverunt eum in Hierusalem, mortuusque est, lib. 2. Paralipomenon, cap. 35. v. 21. 22. 23. & 24. Idem *Nechao* Rex Ægypti, *Jocahazum*, Regem Judæ, *Josias* filium, duxit captivum in Ægyptum, & tributo Judæis imposito, *Joakimum*, qui etiam *Elaakim*, & *Jechonias* dictus est, Hierosolymis Regem Judæ constituit, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 23. v. 33. & 34. Tertius Ægypti Rex, cujus meminit Scriptura Sacra, dicitur *Apries*, sed a lxx. Interpretibus vocatur *Vapres*, & a Latino Interprete Prophetæ *Jeremie* cap. xlv. vers. 30. appellatur *Ephree*. Ad hunc Ægyptiorum Regem, capta ab Assyriis Hierosolymorum urbe, Judæorum reliqui confluxerunt. Ejusdem Ægyptiorum Regis exitium vaticinati sunt *Jeremias*, loco mox a me landato, & *Ezechiel*, qui cap. 29. v. 3. eam nominat *Draconem magnum*, ob illius superbiam. Perit ille *Apries*, Rex Ægypti, in prælio, quod conferuit cum*

Amasi, cui Ægyptii Regnum detulerunt, cum a Rege *Aprie* defecissent. Caput enim in hoc prælio *Rex Apries* fuit ab Ægyptiis strangulatus. Sed de tribus illis Ægypti Regibus, quorum meminit Scriptura Sacra, & quorum notitia non nihil lucis afferre potest Historiæ Sacræ quintæ Mundi Ætatis, hæc carptim observasse sufficiat.

D. Video sane Historiam Sacram preclare cum Annalibus Tyriorum, & Ægyptiorum consentire, adeoque Atheos, aliosque incredulos, & projectæ conscientiæ viros, quos Scripturæ Sacræ veritatem & auctoritatem negare, aut in dubium revocare non pudet, posse ex ipsis prophetarum Gentium Historiis facili negotio convinci. Sed perge, quæso, eadem brevitate cum claritate conjuncta ostendere connexionem, seu affinitatem, quam habent Historiæ Assyriorum & Medorum cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis.

M. *Sardanapalo*, postremo Assyriorum Rege, ob luxum & scordiam, quæ omnes suos Majores supergressus est, a Prefecto Medorum *Arbace* contempto, & post fufum illius exercitum, mori compulso, Imperium Assyriorum destructum est, & ad Medos translatum. Quot annis steterit Assyriorum Imperium, ob varias Scriptorum sententias, certo statui non potest; sicut commonstravi in Dissertatione quinta Tractatus, quem Romæ edidi, *De Annis & mysteriis Jesu Christi* Servatoris nostri. Ab Assyriorum jugo liberatis Medis autonomiam reddidit *Arbaces*, idest, ipsis permisit, ut Reipublicæ more suis Legibus viverent. Quamdiu hæc sub *Arbace* duraverit Medorum autonomia? non constat. Hoc unum certum est, Medos, anarchiæ incommoda ferre non valentes, *Dejocis* imperio sese subjecisse. Hic est ille *Dejoces*, Medorum Rex, *Herodoti* libris celebratus, a quo condita est urbs *Hechatanis*, quique alio nomine in Sacra Historia *Judithæ* nuncupatur *Arphaxad*, quod nomen ab *Arbace* (qui, ut mox dixi contra *Sardanapulum*, postremum Assyriorum Regem, rebellavit, & Medorum Monarchiam instituit) ductum usurpabant Me-

Medorum Reges. *Arbaces* siquidem alia vocis inflexione *Arpacad*, tum pinguiore sono *Asphaxad*, dicebatur. *Dejoces* itaque, dictus etiam *Asphaxad*, post destructum in *Sardanapalo* Assyriorum Imperium, fuit primus Medorum Rex. Sed dum novum Medorum Imperium assurgeret, Assyrii jugum servitutis, quod ipsis imposuerant Medi, statim excusserunt, novumque regnum in urbe Ninive excitarunt, & sibi eum Regem praeceperunt, quem Scriptura Sacra cap. xv. vers. 29. lib. 4. Regum appellat *Teglatphalassar*. Porro, hic Rex Assyriorum *Teglatphalassar* magnam Israelitis intulit cladem regnante *Phacee*, Rege Israelis. Multis enim eorum civitatibus occupatis, tres Tribus in Assyriam deportavit, sicut legitur cap. 15. v. 29. lib. 4. Regum. In belli societatem ab *Achaze*, Rege Judæ, vocatus *Teglatphalassar*, Assyriorum Rex, contra *Rezinem*, Syriæ Regem, Damascus vastavit, Damascenos Cyrenem transulit, & *Rezinem*, Regem interfecit, sicut narrat sacer Auctor lib. 4. Regum cap. 16. Mortuo Rege *Teglatphalassare*, Regnum Assyriorum obtinuit *Salmanassar*, qui Regnum Israelis omnino destruxit, & decem Tribus Assyriam transulit, uti legitur cap. 16. & 18. lib. 4. Regum. *Salmanassari*, Regi Assyriorum, successit *Sennacherib*, qui, munitissimi Regni Judæ civitatibus occupatis *Ezechia*, Regi Judæ, gravissimum tributum indixit, totamque Judæorum Gentem sanditas delevisset, nisi Deus per Angelum suum octoginta quinque millia Assyriorum in ejus castris una nocte interemisset. *Sennacheribo*, Assyriorum Regi, successit *Asaradon*, ejus filiorum nam minimus, qui, deficiente Regum Babyloniorum stirpe, Babyloniarum Regnum occupavit, sicque Babylonium, & Assyriacum Regna, antehac divisa, conjunxit. Misit etiam *Asaradon*, Assyriorum Rex (quem Scriptura Sacra appellat *Assarhadonem*) colonias in urbem Samariam, & *Manassem* Regem Judæ, in Babylonem captivum abduxit.

D. Clarius, si placet, expone, qui factum fuerit, ut *Assaradon*, Assy-

riorum Rex, Babyloniarum & Assyriacum Regna, antea divisa, conjunxerit, & utrumque obtinuerit?

M. Regnante apud Judæos *Joatham*, seu anno decimo quinto *Joatham*, Regis Judæ, Chaldei, seu Babylonii, Medorum dominationis pertesi, excusso jugo, Babyloniarum Regnum excitarunt, & *Nabonassarum*, Regem creaverunt anno Mundi, juxta Chronologiam, quam sequor, termillesimo trecentesimo nonagesimo secundo; Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo sexagesimo septimo, Olympiadis octavæ anno secundo, a condita Roma anno septimo, ante Æram vulgarem anno 747. die primo mensis Ægyptiaci *Thot*, idest, die vigesima sexta mensis Februarii. Inde exordium sumit celebris illa apud Chronographos Epochæ, quæ Æra *Nabonassaræ* nuncupatur. De qua Æra consule quæ diximus in Apparatu Chronologico, quem adjecimus ad calcem Tractatus, quem edidimus *De Mylleris & annis Jesu Christi*, ubi de omnibus Cyclis. Periodis, Æris, & Epochis late disseruimus, ibidemque accuratum texuimus Canonem Chronologicum a creatione Mundi, usque ad annum primum Æræ vulgaris per nobiliores Periodos, Æras, & Epochas, tam Græcas, quam Latinas, productum. Inter successores *Nabonassari*, Chaldeorum, seu Babyloniorum Regis, per censet Canon Ptolomaicus Babyloniorum Regum *Mardokempadum*, quem Propheta *Isaia* cap. 39. vers. 1. appellat *Merodach Baladan*, quique, ut docent periti Scripturæ Sacre Interpretes, misit ad *Ezechiam*, Regem Judæ, legatos & monera, ut huic Regi de recuperata ejus valetudine gratularetur, sicut legitur lib. 4. Regum capit. 20. vers. 12. Babyloniarum Regnum a tempore *Nabonassari* usque ad *Asaradonem*, Regem Assyriorum, suos habuit Reges diversos omnino a Regibus Assyriorum. Sed *Asaradon*, seu *Assaradonius*, Regnum Babylonium, post anarchiam octo annorum invasit, & ambobus conjunctis Regnis, Babylonio & Assyrio, quæ prius divisa erant, solus ipse Assyriis simul & Babylonii imperavit.

Asa-

Affaradoni, seu *Affaradino*, Assyriorum, & Babyloniorum Regi, successit *Saosduchinus*, qui itidem utrumque Regnum administravit. *Saosduchinum* in administratione utriusque Regni, Assyrii, & Babylonii, excepit *Chinaladanus*. Post *Chinaladanum* regnavit *Nabopolassar*, seu *Nabuchodonosor primus*, pater *Nabucodonosoris Magni*, qui patri suo *Nabopolassari* successit, & anno Regni sui octavo, qui concurrebat cum anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, captivos in Babyloniam abduxit Judæos, a quo anno, sicut meminimus me jam observasse, ducendum est exordium septuaginta annorum captivitatis Babylonice. *Nabuchodonosor*, dictus *Magnus*, successores habuit, qui tamen ad sacram Historiam quintæ Mundi Ætatis, quam in præsentia describimus, quæque finem habet in captivitate Babylonica, non pertinent. Quocirca illorum Babylonice Regum, qui *Nabuchodonosori* successerunt, seriem & gesta opportunius referemus in Colloquiis nostris in Historiam Sacram sextæ Mundi Ætatis, quam ex notitia Babyloniorum Regum, *Nabuchodonosoris* successorum, haud parum lucis mutuari posse breviter ostendimus.

D. Regnum Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Medorum, Chaldæorum, seu Babyloniorum, notitiam, quæ illustrandæ Sacre Historiæ quintæ Mundi Ætatis inservire potest, hæcenus tradidisti. Præstat nunc, ut summatim perstringas res præcipuas, quæ apud Græcos contigerunt, & ad Historiam Sacram quintæ Mundi Ætatis referuntur.

M. Res præcipuas, quæ apud Græcos contigerunt, & ad Historiam sacram quintæ Mundi Ætatis referuntur, delibabo duntaxat, ne longior sim, easque in pauca capita contraham, ex quibus compendiosam quidem Rerum Græcorum hauries notitiam, quæ tamen tibi, Sacre Historiæ studioso, abunde sufficere poterit.

Et primo quidem in quinta Mundi Ætate cæpit celebrari in Græcia clarissimum certamen olympicum, & habita est prima *Olympias* anno trigésimo.

Hist. Vet. Test. Tom. III.

octavo *Oziæ*, seu *Azariæ* Regis Judæ, anno a creatione Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo tertio. Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo trigésimo octavo. Ante Æram vulgarem, seu Christianam, anno septingentesimo septuagesimo sexto. Videlicet *Canonem Chronologicum*, quem ad calcem *Tractatus*, quem edidimus, *De Mysteriis & annis Jesu Christi*, attexuimus a creatione Mundi usque ad annum primum Æræ Christianæ per celebriores Periodos, Æras, & Epochas continuatum. In Olympiadibus definit illud temporis intervallum, quod a *Varrone*, in libello *Censorini* de die natali, *Mythicum*, seu fabulosum, appellatur, incipitque apud Græcos tempus, quod dicitur historicum, quia res in eo gestæ veris Historiis continentur.

Secundo, *Salomone* Regnum ineunte, Atheniensis Respublica ab Archonitibus, sive Prætoribus perpetuis, regebatur. Sed *Joashami*, Regis Judæ, temporibus, Athenienses Archontes suos, antea perpetuos, decennali potestate contentos esse voluerunt. Deceverunt postea Athenienses, teste *Eusebio* in *Chronico*, ut Archontes singulis annis eligerentur, & novem Magistratum constitueretur Imperium. Corinthiis, Lacedæmoniis, Argivis, & Spartanis Reges præerant. Urbes celeberrimæ a Græcis, durante quinta Mundi Ætate, conditæ sunt, videlicet *Smyrna*, *Chalcedon* in Bithynia, *Byzantium* in Tracia, *Massilia*, urbs Galliarum Narbonensis, portu & emporio præstantissima.

Tertio, apud Græcos in quinta Mundi Ætate conditum est Regnum Macedonicum, cui aliquot Reges, quorum tamen incertus est numerus, præfuerunt ante *Alexandrum Magnum*, qui fuit *Philippi*, Macedonum Regis, filius, quique, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege (sicut ostendimus in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi Ætatis) Regnum Persarum transiit ad Græcos.

Postremo, in quinta Mundi Ætate floruerunt in Græcia multi clarissimi

C

Poe-

Pœtæ, præsertim *Homerus*, & *Hesiodus*. In Philosophia vero primas tenuerunt septem dicti *Sapientes*, quorum unus fuit *Solon*, Atheniensium Legislator. Sed quam arroganter illi Græci sapientum nomen sibi tribuerent, eleganter *Lactantius* lib. 4. *Institutionum Divinarum* cap. 1. declarat his verbis: *Omisserum calamitosumque sæculum, quo per orbem totum septem soli fuerunt, qui hominum vocabulo cicerentur! Nemo enim potest jure dici homo, nisi qui sapiens est. Sed si ceteri omnes, præter ipsos stulti fuerunt, ne illi quidem sapientes: quia nemo sapiens esse vere, judicio stultorum potest. Adeo absuit ab eis sapientia, ut ne postea quidem in crescente doctrina, & multis, magnisque ingeniis in idipsum semper intentis, potuerit perspicui veritas & comprehendî. Nam post illorum septem sapientum gloriam, incredibile est, quanto studio inquirenda veritatis Gracia omnis exarserit. At primum nomen ipsum sapientia arrogans putaverunt, sequæ non sapientes, sed studiosos sapientia vocaverunt. Quo facto & illos, qui temere sapientum sibi nomen ascrivebant, erroris, stultitiæque damnaverunt, & se quoque ipsos ignorantæ, quam quidem non distabantur. Sed de Rebus Græcorum satis.*

D. Superest ut pauca dicas de Rebus Romanorum. Et primo scire velim, quisnam fuerit urbis Romæ conditor? Dein, sub quo Rege Judæ condita fuerit Roma? Deinde quænam fuerit primæ Regiminis Romæ forma?

M. Roma nomen accepit a Romulo, qui eam condidit, quique recens a se conditam urbem fraterno sanguine fœdavit. Anno autem nono Regni *Jothas*, Judæorum Regis, juxta Epocham Varronianam, Romulus condidit Romam, hoc est, anno Mundi ter millesimo trecentesimo octogesimo sexto. Anno Periodi Julianæ ter millesimo nongentesimo sexagesimo primo. Anno tertio Olympiadis sextæ. Anno ante Æræ vulgarem septingentesimo quinquagesimo tertio. Hæc autem Epochæ Varronianæ de anno, quo condita est Roma, præferenda est aliis Epochis, seu *Capitolinæ*, *Catonianæ*, *Polybianæ*,

Fabianæ, tum quia hæc Epochæ Varronianæ, sic dicta a *Terentio Varrone*, semper in publicis monumentis usi sunt Romani, & celebriores eorum Scriptores, *Censorinus*, *Vellejus Paterculus*, *Plutarchus*, *Cornelius Tacitus*, *Aulus Gellius*, *Eutropius*, *Plinius*, &c. Tum quia etiam eandem Epocham Varronianam de condita Roma tanquam prænorma habuerunt Imperatores Romani, *Augustus*, *Claudius*, *Domitianus*, *Severus*, & *Philippus*, sicut ex ludis secularibus, ab unoquoque eorum celebratis, clare constat. Hos siquidem Indos omnes apud *Censorinum* legimus, qui in alia Epochæ locum non habent, præterquam Varronianam. Quod spectat primam Romæ Regiminis formam, certum est, primævum illius statum fuisse Monarchicum, seu Reges cum suprema auctoritate ei præfuisse, quorum seriem, & annos, per quos regnarunt, breviter hic indicabo.

SERIES REGUM ROMANORUM

Et anni per quos Romæ regnarunt.

Romulus Urbis Romæ conditor, fuit primus Rex, & regnavit annis triginta septem.

Post mortem *Romuli*, fuit INTER-REGNUM unius anni.

Numa Pompilius fuit secundus Rex, & regnavit annis quadraginta tribus.

Tullius Hostilius fuit tertius Rex, & regnavit annis triginta duobus.

Ancus Martius fuit quartus Rex, & regnavit annis viginti quatuor.

Tarquinius Priscus fuit quintus Rex, & regnavit triginta octo annis.

Servius Tullius fuit sextus Rex, & regnavit quadraginta quatuor annis.

Tarquinius Superbus fuit septimus & ultimus Rex, & regnavit anni viginti quinque.

Ex his annis Regum Romanorum simul collectis emergit summa ducentorum & quadraginta quatuor annorum, per quos Reges cum suprema auctoritate Romæ præfuerunt. Verum, ob
flu-

stuprum, quod *Sextus* filius Regis *Tarquinius Superbi*, castissimæ *Lucretiæ* intulit, regia potestas Romæ in integrum extincta est, & in Regnum locum successi sunt Consules. Anno igitur ducentesimo quadragesimo quinto a condita Roma, incipiunt Fasti Consulares, quibus adscribuntur nomina Consulium Romanorum, & in quibus digerendis, atque emendandis strenuam navarunt operam doctissimi viri *Onuphrius*, *Sigonius*, *Pighius*, *Pagius*, & Cardinalis *Norisus*, quos, si tibi per otium liceat, consulere poteris, plura enim de his impræsentiarum dicere non vacat. Hoc unum tamen, ut facilius retundere possis impietatem Atheorum, & Incredulorum, qui Historiæ Sacræ omnem fidem, & auctoritatem derogant, addam huic, quam hætenus tradidi, notitiæ Rerum variarum Gentium, quæ cum Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis aliquam affinitatem habent, addam, inquam, nonnullos esse Scriptores prophanos, quorum testimonia Atheis & Incredulis suspecta esse haud possunt, qui rerum, quas narrat Historia Sacra quintæ Mundi Ætatis, meminere, earumque veritatem confirmarunt. *Menander* in Historia, quam descripsit, Phœnicum, meminit Prophetæ *Eliæ*, qui in Regno Israelis vaticinatus est, summamque sinceritatem indiētis supplicationibus depulit. Huius prophani Scriporis testimonium refert *Josephus* lib. 8. Antiquit. Jud. cap. 7. *Joakim*, Regis Judæ, & Prophetæ *Jeremie* meminere *Eupolemus*, & *Alexander Polyhistor*, ut videre est apud *Eusebium* lib. 9. Præparationis Evangelicæ cap. 39. Babylonicæ Judæorum caprivitatis sub *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, meminit *Berosus*, Rerum Chaldaicarum Scrip- tor, laudatus a *Josepho* lib. x. Antiquit. Jud. cap. xi. *Josephi* locum *Eusebius* inseruit lib. 9. Præparationis Evangelicæ cap. xi. Qua fronte ergo audent Athei, alique profigatæ conscientię homines increduli, in dubium revocare Sacram Judæorum Historiam, cui tamen Annales variarum Gentium Tyriorum, Ægyptiorum, Assyriorum,

Medorum, Chaldæorum, seu Babylo- niorum, Græcorum, & Romanorum luculentissimum perhibent testimonium, eamque extra omnem dubitationis aleam ponunt?

D. Grates tibi rependo maximas, quod non tantum Historiæ Sacræ quin- tæ Mundi Ætatis notitiam dederis, sed etiam ejus veritatem contra Atheos, aliosque id genus incredulos homines, comprobaveris ex ipsismet Annalibus variarum Gentium, nec non ex pro- phanis Scriptoribus, quorum testi- moniis, si viri increduli, qui sacrilega temeritate omnia Historiæ Sacræ monu- menta in Sacrorum Scriptorum libris contenta repudiant, assentiri nolint, digni profecto sunt, quos in suis pluf- quam cimmeriis tenebris immerfos relinquamus.

M. Eo de argumento plenius dis- serui in Tractatu, quem edidi, *De Scriptura Sacra*, in cujus priori par- te pluribus momentis adstruo Anti- quitatem, Revelationem, Inspirationem, & divinam auctoritatem Sac- rorum Librorum, qui complectuntur Historiam Veteris Testamenti, ibi- que dissavi Atheorum, & Incredulo- rum scilicet objectiones. Hunc igitur Tractatum, si plura scire aveas, adire & legere non te pigeat. Nunc autem colligamus vasa, postredie alterum ha- bituri Colloquium, in quo excutiemus, eademque opera diluemus præcipua Du- bia, quæ Theologi, & Scripturæ Sac- ræ Interpretes circa Historiam Sac- ram quintæ Mundi Ætatis proponere solent.

COLLOQUIUM II.

In quo excutientur, ac breviter dilu- untur præcipua Dubia, quæ Theologi, & Scripturæ Interpretes circa Sacram Historiam quintæ Mundi Ætatis pro- ponere solent.

DISCIP. INTERFUI nuperrime vi- rorum eruditum cætui, in quo de æterna sorte Regis Sa- lomonis hinc & inde acerrime di-

sputatum est. Alii, *Salomonem* damnatum esse affirmabant, hinc momentis fulti. Primo, quia Scriptura Sacra, lapsum *Salomonis* describens, de ejus poenitentia, ne verbum quidem facit, sed altum servat silentium. Porro, si Rex *Salomon* post lapsum resipuisset, & ad meliorem frugem sese recepisset, ejus poenitentiam non celasset Scriptura Sacra, sicut non tacuit Regis *Davidis* poenitentiam, sed potius discretam de ea mentionem facit. Præterea, si *Salomonem* revera post lapsum poenituisse, destruere omnino debuisset Fana, seu Tempia, quæ falsis Numinibus consecraverat. At, ejusmodi Tempia, Idolis erecta, nunquam a *Salomone* fuisse diruta, sed usque ad *Josiam*, Regem Judæ, permanisse testatur Scriptura Sacra. Denique, ad probandam æternam Regis *Salomonis* damnationem, citabant viri illi eruditi non solum *Tertullianum*, antiquum Scriptorem, lib. *De Prescriptione* cap. 2. sed etiam sanctos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos, videlicet *S. Cyprianum* Epist. vi. ad *Rogatianum* & lib. *De Unitate Ecclesie*, *S. Augustinum* lib. 22. contra *Fauslum*, Manichæum, cap. 81. lib. 3. *De Doctrina Christiana* cap. 21. lib. 12. *De Civitate Dei*, cap. 20. & Enarratione in Psalmum 126. *S. Joannem Chrysostomum* Sermone *De Poenitentia*, *S. Gregorium Magnum* lib. 2. *Moralium* cap. 2. quibus adinungebant *S. Nilum*, *Bedam*, *Lyranum*, *Tostatum*, *Bellarminum*, aliosque modernos Scriptores, qui sententia de perpetua *Salomonis* damnatione aperte suffragantur. Verum, hæc de æterna *Salomonis* damnatione sententia non ardebat aliis ejusdem ætus viris eruditissimis, qui *Salomonem* æterna salute donatum esse magnis animis pertendebant, idque se his momentis evincere posse autumabant. Primo, quia *Salomon*, post suum lapsum, scripsit librum, dictum *Ecclesiasten*, in quo poenitens, & dolens, quod Idolorum cultui, & vanis mulierum amoribus vacasset, exclamat cap. 1. vers. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*. Secundo, quia veteres Rabbinii testan-

tur, *Salomonem* poenitentia ductum; postquam sese in templo virginis acriter flagellasset, Regno se abdicasse, & sciptione nixum, ostiatium emendicasse, & in circulis ac compitis Hierosolymorum clamasse: *Ego Salomon fui olim Rex super Israel*. Tertio proferebant viri illi eruditi plumbeos, quosdam Granatenses Libros Arabice scriptos, quos Hispani a Sancto Jacobo, Apostolo, aut ab ejus Discipulis exaratos credunt, in quibus locupletissimum de poenitentia *Salomonis* extat testimonium, his verbis expressum: *Et flevis scelus fletu vehementi, & condanatum est illi, & obiit fidelis, & servus*. Denique, agebant illi viri eruditi, in hanc sententiam de poenitentia *Salomonis*, ac subinde de æterna illius salute, ultro descendere *S. Hieronymum*, *S. Gregorium Taumaturgum*, *Rupertum*, ac bene multos recentiores Scriptores. Hactenus fideliter retuli quidquid viri eruditi illius, cui interfui, litterarii cætus pro æterna *Salomonis* sorte ultro citroque dixerunt. Tuum nunc est breviter ostendere, quantum probabilior sit sententia, quam ipse, obviis, ut ajunt, ulnis confestim amplectar.

M. Auctor tibi sum, ut de æterna *Salomonis* sorte neutram sēderis sententiam. Nec enim damnatum esse *Salomonem* ex eo colligi potest, quod Scriptura Sacra ejus lapsum commemorat, ejus vero poenitentiam omnino reticet, quia eadem Scriptura Sacra nec *Adami*, nec *Lothi*, nec *Sampsonis* poenitentia meminuit, eos tamen poenitentiam egisse, eosque in coelis esse receptos, constans est omnium sententia. Nec similiter *Salomonis* poenitentia probari potest ex libris, quos edidit *Ecclesiaste*, & *Proverbiorum*, quia doctissimi viri, quos inter censetur *Bellarminus* in lib. *De Verbo Dei*, docent, libros, *Ecclesiasten*, *Proverbiorum*, & *Canticum Canticorum* fuisse a *Salomone* conscriptos antequam sese in libidinem effunderet, & in Idololatriam prolaberetur, idque colligunt ex eo quod *Salomon* his in libris nullam prorsus mentionem faciat sui lapsum, suæque Idololatriæ, nec suæ poenitentia; quod tamen, si cum

cum vere poenitisset, facere omni procul dubio debuisset, ut scandalum, quod peccans dederat, penitens resciret. Quod vero de *Salomone* retulisti, eum videlicet penitentem virgis sese in Templo verberasse, Regno abdicasse, & ostium emendicasse, id, inquam, Rabbino- rum venam sapit, & purum figmentum est, crasso filo contextum, Scripturæ Sacrae oppositum, cujus nullum in sanctis Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, vel minimum apparet vestigium. Procul hinc ergo tam male confarinata fabula. Libros autem illos Granatenses, Arabice scriptos, in quibus de penitentia *Salomonis* expressum extat testimonium, tanquam spurios, & pseudopigrapha continentes monumenta, jure optimo explodunt viri eruditi, quo fit, ut hujus fursuris libros, tanquam genuinos *S. Jacobi*, vel ejus discipulo- rum factos, in tanta doctrinarum luce, in tanta doctissimorum Criticorum frequētia venditare, atque fucum facere frustra tentarint nonnulli Scriptores Hispani.

D. Quid ergo tu de æterna *Salomonis* sorte sentis? Video enim, tibi neutram, quam adduxi, virorum eruditorum probari sententiam.

M. Sentio, nihil certi de æterna *Salomonis* sorte pronuntiari posse sive ex Scriptura Sacra, quæ, ut mox diximus, ea de re silet, sive ex communi sanctorum Patrum consensu, quia inter illos alii salutem *Salomonis* adversantur, alii patrocinantur, sive denique ex judicio Ecclesiæ Catholicæ, quæ super hac re nihil hætenus definivit. Quocirca, de æterna *Salomonis* sorte controversia est adhuc instar litis sub iudice pendens, de qua in utramque partem, salva & inculpata fide, disputandi libera permittitur potestas. Dubiam autem & incertam *Salomonis* sortem esse voluit Deus, ut omnibus metum sanctum incuteret & salutarem, doceretque nos perituras Mundi fugere delicias, a secularibus pompis abhor- rere, atque satagere diligenter, ut per bona opera certam nostram vocationem faciamus, & cum timore, ac tre- more salutem nostram indefinenter ope-

Hist. Ver. Test. Tom. III.

remur. *Qui ergo stat, videat ne ca- dat.*

D. Legebam nuperrime in Scriptura Sacra cap. 2. lib. 3. Regum, *Salomonem*, ut suum firmaret Regnum, non solum præcepisse, ut interficeretur *Adonias*, ipsius frater primogenitus, qui Regnum, ad quod jus habebat, affectabat, verum etiam, *Abiatharem*, Summum Sacerdotem, exauctorasse, & *Joabum*, militiæ Principem, in Tabernaculo, ad quod confugerat, capitis damnas- se. Quæro igitur nunc, an Rex *Salomon* in his indicendis panis iuste se gesserit, aut peccaverit?

M. *Salomon*, qui a patre suo *Davide*, consentiente omni populo, Rex fuerat constitutus, non inique egit, quando *Adoniam*, fratrem suum primogenitum, occidi jussit. Nam primo *Adonias* Regnum invadere, & in *Salomonem*, Regem legitimum, conjurando, eum e solio totis viribus deturbare moliebatur. Verum quidem est, *Adoniam*, vivente adhuc patre suo *Davide*, veniam affectatæ tyrannidis, & conjunctionis criminis a *Salomone* obtinuisse ea tamen lege, ut nihil deinceps novi moliretur, nec ambitu ac fastu suo novarum turbarum, aut suspicionum ansam præberet. Huic autem conditioni non stetit *Adonias*. Sed post mortem *Davidis*, patris sui, in novam contra Regem *Salomonem*, cui fidem suam obstrinxerat, conjunctionem prorupit, Regiam dignitatem usurpare tentavit, sicque perfidiæ, perditionis, & criminis læxæ Majestatis factus reus; iuste a *Salomone* occidi iustus est. Præterea, *Adonias*, licet primogenitus esset, jus tamen nullum ad Regnum sibi vindicare poterat, tum quia Deus, in cujus manu sunt omnia jura Regnorum, se non *Adoniam*, sed *Salomoni* daturum Regnum significavit *David* per Prophetam *Nathanem*, sicut legitur lib. 2. Regum cap. 7. vers. 12. Hanc autem divinam dispositionem probe noverat *Adonias*, quippe qui sic *Bethsabeam*, matrem *Salomonis*, affatus est: *Sed translatus est Regnum, & factum est fratri mei, a Domino enim constitutum est ei.* Tum quia etiam *David*, nulla habita ratione primo-

gentituræ *Adonia*, potuit citra ullam injuriam suum Regni instituere successorum filium *Salomonem*, quia sicut in præcedenti Colloquio observavimus, successio Regni aroud Judæis ex patris voluntate pendebat. Hinc Rex *Roboamus* ex viginti septem, quos procreavit, filiis, *Abiam*, non primogenitum, sed quartum, & ex tertia uxore susceptum, Regni Judæ suum constituit successorem: Denique, Rex *Salomon* iusta de causa *Abiatharem* Sacerdotem exauktoravit, & *Joabum*, qui, regnante *Davide*, erat militiæ Princeps, capitali poena multavit, quia ambo, ut testatur Scriptura Sacra, conjurationis *Adonia*, in *Salomonem*, Regem legitimum, conscii erant, ejusque partes suis consiliis & auctoritate juverant, faverant, atque promoverant. In his ergo penis, quas *Salomon* inflixit *Adonia*, fratri suo, Sacerdoti *Abiathari*, & militiæ Principi *Joabo*, iuste se gessit, nullamque peccari maculam contraxit.

D. Multa mihi tam circa libros, quos edidit Rex *Salomon*, quam circa alios libros, quos in quinta Mundi Ætate Scriptores, Spiritu Sancto afflati, exararunt, suppetunt proponenda Dubia. Legi etenim, ne ad hoc præfens nostrum Colloquium imparatus accederem, lucubrations quorundam virorum eruditorum, qui de Libris Sacris lato calamo disseruerunt, ex quibus nonnullas excerpti difficultates, quæ spectant Authores, doctrinam & numerum Sacrorum Librorum, qui in quinta Mundi Ætate fuerunt conscripti. Quæ omnia, juxta brevem & expeditam methodum quæ tibi familiaris est, meoque capiti magis accommodata, explanandi curam ut in præsentia suscipias te etiam atque etiam rogo. Et imprimis, a te scire velim, quot libros *Salomonis* Ecclesia Catholica suo in Canone Librorum Sacrorum percreseat?

M. Tres duntaxat *Salomonis* libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum* Catalogo Librorum Sacrorum accenset Catholica Ecclesia, ut constet ex his Romanis Pontificibus, Conciliis, & sanctis Patribus, qui Sacrorum Librorum In-

dices scripserant, *Innocentius I. Gelasio I. Eugenio IV. Concilium Carthaginense III. Laodicensi*, & *Œcumenico Tridentino*, *Melitone*, *Origene*, Auctore Synopsos Scripturæ Sacræ, *S. Athanasii*, nomine inscriptæ, *S. Gregorio Nazianzeno*, *Cyrillo Hierosolymitano*, *Hilario*, *Epiphania*, *Hieronymo*, *Augustino*, & *S. Joanne Damasceno*. Sed si, præter Canonem Ecclesiasticum, sigillatim expendamus tres illos libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum*, compertum atque exploratum erit, *Salomonem* esse legitimum illorum parentem. Verum enim vero, ut ab *Ecclesiastis* libro incipiamus, certum est, neminem unquam negasse, aut in dubium revocasse, *Salomonem* esse auctorem istius libri, exceptis Talmudistis, & *Hugone Grotio*. Talmudistæ siquidem putant, auctorem Libri *Ecclesiastis* esse *Ezechiam*, Regem Judæ. *Grotius* vero esse *Zorobabelem* auguratur. Sed isti oppido falluntur. Nam hæc verba, quibus hic liber inchoatur: *Verba Ecclesiastæ, filii David Regis Hierusalem*, & ista, quæ sequuntur: *Locus sum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Hierusalem*, hæc, inquam, verba nec in Regem *Ezechiam*, nec in *Zorobabelem* quadrare possunt, sed duntaxat conveniunt *Salomoni*, qui fuit filius *Davidis*, Regis, quique sapientia & magnificentia nullum parem habuit. Præterea, si capita ejusdem libri septimum & octavum, ubi fit sermo de sapientia, attente legas, multa in his comeries, quæ soli *Salomoni* aotari, & congruere possunt. Adde denique, Auctorem istius libri *Ecclesiastis* diserte cap. 12. testari, se multas composuisse Parabolas: Cumque esset sapientissimus *Ecclesiastes*, composuit Parabolas multas. Quod sane alteri, quam *Salomoni* competere nequit.

Quod spectat librum *Proverbiorum*, una est omnium sententia, *Salomonem* esse auctorem hujus libri, idque declarat capitis primi libri istius initium: *Parabola Salomonis, filii David, Regis Israel*. Dubitant tamen nonnulli, an integer *Proverbiorum* liber

ber fuerit a *Salomone* conscriptus? hisque momentis ducantur. Primo, quia caput vigesimum quintum hujusce libri ab his verbis exordium ducit: *Hæ quoque Parabola Salomonis, quas transfulerunt viri Ezechia Regis Juda*. Quæ verba innuere videntur, præcedentes quidem Parabolas a *Salomone* esse scriptas, & subsequentes Parabolas, seu illas, quæ a capite vigesimo quinto usque ad finem, seu ad caput trigiesimum primum inferuntur, adscribendas esse viris *Ezechia Regis Juda*. Hanc dubitationem confirmant hæc verba, quibus incipit caput trigiesimum libri Proverbiorum: *Verba congregantis filii vomentis*, quæ verba ex Textu Hebræo sic juxta Versiones Chaldaicam, & Syriacam, verti debere doceant viri eruditi: *Verba Agur, filii Iake; Prophetiam dixit vir ad Ithiel, ad Ithiel & Uchal*. Non ergo Proverbiorum liber est unius duntaxat *Salomonis*, sed ex aliorum Scriptorum Parabolis collectus & concinnatus. Denique libri Proverbiorum caput ultimum, seu trigiesimum primum, his verbis auspiciatur: *Verba Lamuelis Regis, &c.* Harum itaque Parabolarum, quæ continentur in postremo capite libri Proverbiorum auctor non est *Salomon*. His momentis ducti nonnulli, dubitant, num liber Proverbiorum, totus quantus est, *Salomoni* asseri ac vindicari debeat? Sed præposteram esse illam dubitationem ostendit illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 4. pag. 190. ubi doctissime observat, Parabolarum *Salomonis* collectionem factam esse diversis temporibus partim ante *Ezechiam*, Regem Juda, partim temporibus ejusdem Regis *Ezechia*, partim denique *Aguris*, filii *Iake*, temporibus. Nam ante captivitatem Babylonicam ter mille Parabolæ *Salomonis* in Templi Tabulariis asservabantur. Sed, combustis in excidio Hierosolymitano Sacris Codicibus, quibus descriptæ continebantur *Salomonis* Parabolæ, *Esdras*, post laxatam captivitatem Babylonicam, ex ingenti *Salomonis* Parabolarum numero aliquot tantum particulas, sanctorum virorum

diligentia, & singulari Dei providentia flammis exemptas naetus est, & collegit. Hinc factum est, ut priora viginti tria capita libri Proverbiorum cum viginti duobus primis versibus capitis vigesimi quarti nulla ex parte mutilata sunt, sed talia extent, qualia a *Salomone* descripta sunt. Reliquorum autem libri Proverbiorum septem capitum compilatio cum postrema ejusdem libri capitis vigesimi quarti parte, multorum, idest, tam virorum, quos in hunc finem selegit Rex *Ezechias*, quam *Aguris*, & *Lamuelis* collectio est, Parabolis *Salomonis*, hinc inde excerptis conflata, & ab *Esdra*, qui, post captivitatem Babylonicam, Spiritu Sancto afflatus Libros Sacros recognovit, & a mendis, quæ in eos irreperant, repurgavit, in ordinem digesta. Sed satis diluta manent hæc quorundam Scriptorum circa Auctorem totius libri Proverbiorum dubitationis adducta momenta, quæ profecto tanti non sunt, ut quemquam a communi sententia quæ integrum Proverbiorum librum *Salomoni* adjudicat, divellere debeant.

Superest nunc, ut breviter ostendam, *Salomonem* esse Auctorem libri *Cantici Canticorum*. Et primo quidem Titulus istius Operis *Cantici Canticorum*, tam in Hebraico Exemplari, quam in lxx. Interpretum Versione, *Salomonem* indicat Auctorem. Præterea, in hoc Sacro Libro sæpius citatur *Salomon*, sicut, Exempli gratia cap. 3. v. 7. *En lectulum Salomonis sexaginta sortes ambiunt*. Et v. 9. *Ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani*. Et v. 11. *Egredimini & videte filia Sion, Regem Salomonem, in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis sue, & in die lætitiæ cordis sui*. Quæ verba, juxta sensum litteralem, aperte denotant nuptias, quas cum filia Regis *Pharaonis* inivit Rex *Salomon*. Addo etiam, singularem opinionem Talmudistarum, qui librum *Cantici Canticorum* non *Salomoni*, sed Regi *Ezechia*, adscribunt, totius Ecclesiæ Catholicæ judicio, & communi Doctorum calculo jure optimo, ceu falsam repudiari.

D. Existimabam ipse, *Salomonem* non tantum edidisse tres illos, quos ei vindicasti, libros, videlicet *Ecclesiasten*, *Proverbia*, & *Canticum Canticorum*, sed etiam, eum esse Auctorem librorum *Sapientia*, & *Ecclesiastici*, quos *Salomoni*, sicut nuperime legebam, tribuunt quidam Scriptores Ecclesiastici.

M. Libros *Sapientia*, & *Ecclesiastici* fuisse *Salomoni* ab antiquis quibusdam Scriptoris tribuere, fatetur S. *Augustinus* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. & lib. 17. *De Civitate Dei* cap. 20. Sed ibidem ait, id factum esse propter quandam eloqui similitudinem. Nam *Salomonis* non esse nihil dubitant quique doctiores. Addo etiam, antiquos illos Scriptores non in eo sensu libros *Sapientia*, & *Ecclesiastici* tribuisse *Salomoni*, quod putarent; hosce duos libros fuisse a *Salomone* editos, dispositos, ordinatos, ac digestos, sicut nunc sunt; sed solum eo in sensu, quod alii Scriptores, post *Salomonis* mortem, ex libris ab ipso exaratis, & hac illac dispersis, quorum etiam nonnulli injuria temporum perierunt, Sententias & Parabolas collegerunt. Scripsit enim *Salomon* (sicut legitur cap. 4. v. 32. lib. 7. Regum) tria millia parabolarum, & quinque millia carminum; ex qua immensa copia alii Scriptores, Spiritu Sancto afflati, mortuo *Salomone*, ipsius Sententias, & documenta excerpterunt, litterisque mandarunt, ut ipsamet testatur Scriptura Sacra cap. 25. libri *Proverborum*. In hoc itaque sensu libri *Sapientia*, & *Ecclesiastici* a veteribus Scriptoris *Salomoni* tribuuntur, quamvis concors sit omnium eruditorum sententia, prædictos libros, quales nunc extant, a *Salomone* non fuisse conscriptos. Ceterum, quinam sint Auctores librorum *Sapientia*, & *Ecclesiastici*? mox, juxta probabiliorum virorum eruditorum opinionem, indicabimus.

D. Licet tres illos, *Salomonis*, libros, *Proverbia*, *Ecclesiasten*, & *Canticum Canticorum*, sine ullo prorsus errore conscriptos, divinaque polere auctoritate constantissime profitear,

nonnulla tamen in his, sed præsertim, in *Ecclesiaste* & *Cantico Canticorum*, circa doctrinam & mores leguntur, quibus, uti observant doctissimi Scripturæ Sacre interpretes, abutuntur viri impii, & ex quibus Hæretici occasionem arripiunt sacram illorum librorum auctoritatem labefactandi. Hæc autem loca, quibus viri impii, & Hæretici perperam abutuntur, quæque inter legendum eruditorum Scriptorum Opera annotavi, & ne e memoria exciderent, in his schedulis descripsi, nunc proferam, quo, illis semel a te dilucidatis, promptior ac paratior sim, ad elidenda impiorum hominum, & Hæreticorum argumenta. Ordiam autem a libro *Ecclesiastis*, quem Athei, Epicurei, alique ejusdem furfuris homines, qui negant immortalitatem animæ, ac vitam; belluarum more, transigunt, impiæ suæ doctrinæ favere dicunt, eo potissimum nomine, quod cap. 2. v. 23. istius libri dicitur: *Nonne melius est comedere, & bibere?* Et cap. 13. v. 19. & seq. *Idcirco unus interitus est hominis & jumentorum, & aqua utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic illa moriuntur. Et nihil habet homo jumento amplius. . . . Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Quibus verbis, inquit Athei, & Epicurei, aperte innuit Auctor libri *Ecclesiastis*, nihil post hanc vitam sperandum esse; persuadetque hominibus, ut sese obsecanis voluptatibus, quæ gustu, aliisque corporis sensibus percipiuntur, inurgiteant, quamdiu hac communi luce fruuntur.

M. Mirum sane, quod Athei, & Epicurei, qui omnem fidem derogant Scripturæ Sacre, ejusque divinam auctoritatem, revelationem, & inspirationem negant, velint in Sacro *Ecclesiastis* Libro aliquod sacrilegæ suæ doctrinæ expiscari præsidium. Sed quam frustra id moliantur, multis momentis evincam. Primo, quia *Salomon*, Libri *Ecclesiastis* Auctor, hæc verba, quibus abutuntur Athei, & Epicurei, non ex sententia sua profert, sed ex persona stultorum & impiorum hominum, quorum varias opiniones de finibus bonorum & ma-

& malorum producit in medium, discutit, & examinat, ac tandem disputationi suæ coronidem his verbis imponit: *Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time: Mandata ejus observa. Hoc est enim omnis homo, & cuculla, quæ fiant, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit, cap. 12. v. 13. & 14. Libri Ecclesiastis. Præterquam quod, etsi darem, Salomonem hæc verba, Nonne melius est comedere, & bibere, &c. non ex persona impiorum, sed ex sua protulisse sententia, inde tamen colliguntur potest, Salomonem approbasse modestum, temperatum, & legitimum bonorum temporalium usum, sicut ipsemet mentem suam clarissime aperit c. 3. vers. 13. ejusdem libri, dicens: Omnis homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc denum Dei est. Porro, usus tantum modestus & legitimus bonorum temporalium merito appellari potest *Donum Dei*, non vero effrans & immoderata illorum fruitio. Hinc Salomon in hoc Ecclesiastis libro eam in finem unice collimare videtur, ut coerceat libidine impiorum hominum, qui cupiditati suæ laxantes habenas, impotenti æstu indulgent voluptatibus, & deliciis carnalibus, quas vanas, fluxas, &c. humani cordis explendis desideris omnino impares esse luculenter ostendit. Pluribus verbis etiam inculcat, ne vitæ emendatio usque ad senectutem procrastinetur, tum propter juventutis celeritatem, tum propter senectutis, quam multa solent circumvenire incommoda, fragilitatem, calamitatem, & finem, qui eam consequitur, seu amaram mortem, & strictam divini judicii exactionem. Quæ certe omnia jugulant Atheorum, & Epicureorum impietatem. Pari perspicuitate Salomon adstruit eodem in libro immortalitatem animæ, & supremum Dei iudicium. Sic enim cap. 3. vers. 16. ait: *Vidi sub Sole in loco judicii impietatem, & in loco iustitiae iniquitatem, & dixi in corde meo: iustum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.* Et cap. 12. vers. 1. *Memento, inquit, Creatoris tui in diebus ju-**

ventutis tue, antequam veniant dies afflictionis, & appropinquent omni, de quibus dicis: Non mihi placeat. Subdit postea versu septimo ejusdem capitis: *Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus ad Deum, qui dedit illum.* Quod sane ad stabilendam contra Atheos, & Epicureos spiritualitatem animæ, ejusque immortalitatem nihil evidentiùs dici potest. Sed quorsum, dices, Salomon aliis in locis ejusdem Libri Ecclesiastis, asserit, unum interitum esse hominis, & jumentorum, & equum utriusque conditionem? ut quid etiam affirmat Salomon, neminem nosse si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Numquid ejusmodi locutiones innuere videntur, Salomonem dubitasse saltem de immortalitate animæ? At ipse respondens, ex his locutionibus colligi nullo pacto posse, Salomonem negasse, aut in dubium revocasse animæ immortalitatem. Ratio in promptu est, quia si Athei ex his verbis: *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum?* inferant, Salomonem negasse, aut in dubium vertisse rationalis animæ immortalitatem, non absumilli ratione ex istis verbis: *Quis novit, si spiritus jumentorum descendat deorsum?* oportebit, ut Athei, & Epicurei colligant, Salomonem negasse, vel in dubium vocasse mortalitatem jumentorum, seu brutorum animalium. Quis autem eo desipiat, ut suum in animum inducat, tam absurdam sententiam, & ineptam dubitationem in mentem Salomonis, Regis, post homines natos sapientissimi, cadere potuisse? Cederim ergo ipse, Salomonem per hæc verba: *Quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* voluisse deplorare ignorantiam & cæcitatem impiorum, qui, omnibus vitiis dediti, quasi degenerant in belluas, sibi quæ falso ex his, quæ apparent sensibus, persuadent, unum, eundemque esse hominis &c. jumentorum interitum, quasi diceret Salomon, qui in Libro Ecclesiastis personam sacri Oratoris agit: *Tanta est im-*
pio-

piorum hominum ignorantia & cecitas, ut perperam sibi persuadeant, unum interitum esse hominis & jumentorum. Quis enim inter illos impios novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Ea locutione, quæ sacris verbis Dei Præconibus familiaris est, usus est Salomon in Libro Ecclesiasticis, ut ostenderet, scelestos & impios homines isti Dei, sui que immemores vivere, ut nec Deum timeant, nec perspectam habeant immortalitatem animæ, planeque ignorent præclaras doctes, quibus homo discrepat a belluis. Denique, quando Salomon in Libro Ecclesiasticis dicit, unum interitum esse hominis & jumentorum, & æquam utriusque conditionem, id intelligit de corpore hominis, non de ipsius anima. Una quippe in belluis duntaxat concipitur substantia, videlicet materialis & corporea, qua pereunte, nihil residui in his permanere potest. At, in homine gemina distinguitur substantia; una nimirum, quæ materialis est, trinaque extensione in longum, latum, & profundum prædita, & est corpus. Altera in homine substantia est expertis materiæ, & spiritualis, ut pote ex natura sua capax cogitationis, intellectiōis, & volitionis. Quo fit, ut, desinente in homine substantia corporea, superstes sit semper anima, quæ est substantia incorporea & immortalis. Sed hæc ad vindicias Libri Ecclesiasticis dicta sufficiant, ex quibus facile etiam intelligitur, quam sinistram, juxta ac insulsum sit iudicium, quod de eo libro profert Hæresiarcha Lutherus, quem in suis Convivialibus Colloquiis De Libris Veteris & Novi Testamenti, hæc effutire non puduit: *Ecclesiasticus Liber, inquit, non est plenus; multa habet abrupta; neque ocreis, neque calcaribus indutus est, hoc est nullam habet perfectam sententiam. Equitat in arundine longa, sicuti ego, dum eram in Monasterio*. Dignum sane patella operculum! nimirum Lutherus Salomonem ex suo voluit metiri ingenio, & quia ipse, vinolentiæ & crapulæ deditus, non nisi plenissime potatus animum ad scribendum, vel concionandum appel-

lere solebat, ideo ludice ait, Auctorem Libri Ecclesiasticis non esse plenum, eumque abque ocreis, & calcaribus equitare in arundine longa. Sed mittamus sacrilegas istius Hæresiarchæ facetias, quibus palam declaravit, se in corde Lucianum, Deum, hominumque irrisorem, aut alium quemdam de grege Epicuri porcum, grandem inhalantem crapulam, aluisse.

D. Non minori petulantia Hæretici insurgunt contra Salomonis librum, qui per excellentiam dicitur *Canticum Canticorum*. Ajunt enim, sicut nuperrime legebam, hunc librum nihil præ se ferre divinum, sed esse obscenam impudici amoris cantilenam, seu garritum conjugum inter se, seu inter Salomonem, & filiam Regis Ægypti, quam uxorem duxerat. Afferunt, Salomonem in hoc libro secretiora nuptiarum arcana, lenesque conjugum sub noctem susurros, honestis tamen verborum involucris ea arte obtexisse, ut sine ulla distortionem latentem sensus possint a lectoribus inveniri. Quocirca, audacter pronunciant, ab illius libri lectione omnes arceri debere, ne inter illum legendum ad amorem prophanum alliciantur. Hanc igitur Hæreticorum petulantiam, quæ te, ut breviter hic retundas, & germanum aperias *Cantici Canticorum sensum*.

M. Hunc Hæreticorum errorem, librum Salomonis, qui inscribitur *Canticum Canticorum*, prophanos amores, & nuptiarum arcana exprimere impie asserentium, jam olim Theodoretus Præfatione in *Canticum Canticorum* doctissime confutavit. Verum, quia eundem errorem postremis hisce temporibus recoxerunt Anabaptistæ, alique moderni Hæretici, non abs re erit paucis verbis illum dispungere. In primis Esdras, qui post laxatam captivitatem Babyloniam Canonem Sacrorum Librorum condidit, *Canticum Canticorum* inter Sacras Scripturas collocavit. Ecclesia etiam Catholica, cujus iudicium indeficiens est, & falli omnino nescit, divinam *Cantico Canticorum* auctoritatem vindicavit. Credibile autem ne est, Esdras, & Ecclesiam Catholicam voluisse *Canticum Cantico-*

vicium accensere Catalogo Librorum Sacrorum, si revera hic liber, ut blaterant Hæretici, prophanum aliquid saperet, & obscæni eructaret scintillas amoris? Præterea, SS. Patres, & Scriptores Ecclesiastici *Origenes, Eusebius, Cyprianus, Basilus, uterque Gregorius, Diodorus, Joannes Chrysostomus*, & alii posteriorum temporum Scripturæ Sacræ Interpretes, qui librum *Cantici Canticorum* doctissimis Commentariis illustrarunt, ejusque arcanos ac mysticos sensus pie ac sagaciter scrutati sunt, docent, istud *Canticum Canticorum* completi Colloquium Christi vel cum Ecclesia, quam acquisivit sanguine suo, quamque sibi media Incarnatione desponsavit, vel cum anima, quam per fidem sibi sponsam itidem copulatam imbuat sanctitatis doctrina, & vitæ spiritualis perfectione per metaphoras, similitudines, & parabolas instituit. Hæc est doctrina sanctorum Patrum, quos verosimile non est hunc *Cantici Canticorum* librum Commentariis illustrare voluisse, si hic liber, prophanum, ut garrunt Hæretici, aleret amorem. Addo etiam, Paraphrasem Chaldaicum, & *Moselem Mammunidem*, Rabbiorum doctissimum, asserere, *Salomonem* isto Dramate, seu *Cantico Canticorum*, expressisse amorem Dei erga dilectum sibi ac fidelem populum Israeliticum. Non ergo prophanum & obscænum amorem spirat liber *Cantici Canticorum*, sed divinum, & spirituale, sicut ostendit *S. Hieronymus* lib. 1. contra Hæreticum *Jovinianum*. Non inficior tamen, Hebræos non permittere juvenibus lectionem hujusce libri, cujus reconditos sensus penetrare haud possunt, utpote necdum perfecti, tamque solidi cibi capaces. Sed ex hac prohibitione nihil adversus divinam libri *Cantici Canticorum* auctoritatem extendi potest, quia, ut apposite observat *Origenes* Homilia 1. in *Canticum Canticorum*, Hebræi prohibent pariter lectionem principii libri Genesis, sicut initium ac finem Prophetiæ *Ezechielis*; & tamen Hebræi non obstante illa prohibitione, integro Genesis libro, sicut initio, & fini Prophetiæ *Ezechielis* divinam tribuunt auctoritatem. Quæ cum ita se habeant,

æquumne est, ut despecta Ecclesiæ Catholicæ, & sanctorum Patrum auctoritate, aurem præbeamus nefariis Hæreticis, qui in sacrum *Cantici Canticorum* librum temere, & perfrecta fronte debauchantur, eumque pro suo nutu, & arbitrio eximunt e Sacrorum Librorum Canone, quem *Esdra*s, speciali Spiritus Sancti lumine illustratus, contextuit, & Catholica approbavit Ecclesiæ?

D. Expeditam nunc habeo & paratam solutionem argumentorum, quæ ad convellendam, vel elevandam sacram librorum, quos edidit *Salomon*, auctoritatem ex contraria parte opponi possunt. Juvat modo, si placet, tantisper inquirere in Auctores librorum *Sapientie*, & *Ecclesiastici*, quos ex Ethicarum *Salomonis* Scriptionum, seu Sententiarum compilationibus decerptos esse superius quidem observasti, sed illorum ordinem, contextum, ac compositionem esse alterius Scriptoris a *Salomone* plane distincti insinuasti. Cedo itaque nomina Auctorum, a quibus conscripti sunt Libri *Sapientie*, & *Ecclesiastici*, eademque opera summam exhibe rerum, quas præcipue complectuntur sacri illi duo libri.

M. Quamvis certum sit, librum *Sapientie* ex variis *Salomonis* Sententiis hac illac dispersis fuisse conflatum, ac subinde doctrinam, eo in libro contentam, esse *Salomonis*, sicut declarat ejusdem Sacri Libri Titulus, qui in Græca, Syriaca, & Arabica Versionibus nomen *Salomonis* præfert: Attamen, quis sit Auctor ille, qui doctrinam *Salomonis*, seu Ethicas ejus Sententias collegit & compilavit, easque in hoc *Sapientie* libro, quem nunc habemus, digessit, disposuit, & ordinavit? incertum omnino est. Ut sit, certissime constat, Auctorem istius *Sapientie* libri, qualem nunc habemus, fuisse a Deo inspiratum, & spiritu prophetico afflatum hæc de Passione Christi Domini capite secundo scripsisse: *Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum &c.*

Quæ

Quæ verba si conferantur cum iis, quæ cap. 27. Evangelistæ *Matthæi* leguntur, planum erit, hoc esse illustre de Passione Christi Domini Vaticanum. Advertere tamen debes, hunc *Sapientia* librum non extare in Hebræorum Canone, quem *Esdra*s post solutam captivitatem Babyloniam condidit, insertum tamen esse Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canonis, quem Catholica contexit Ecclesia, quæ infallibili, quo pollet iudicio, defectum Canonis Hebræorum farsit, & divinam libro *Sapientia* asseruit auctoritatem. Quo fit, ut nullus, nisi Hæreticus, hunc *Sapientia* librum esse sacrum, ac divinum inficias ire possit. Continet autem hic *Sapientia* liber undeviginti capita, quorum hæc summa est. Primo, hortatur hujus sacri libri Scriptor, Reges, Principes, & Magistratus ad zelum, studium, & amorem *Sapientia*, eisque suadet servare iustitiam, quæ viam sternit ad veram acquirendam sapientiam. Iustorum vitam, & mortem felicem esse ostendit, impiorum vero vitam neque diuturnam esse neque felicem, mortem inhonoratam, & post mortem coram Tribunali Dei stectus, miserum in Inferno statum, æternosque cruciatus. Præterea, explicat *Sapientia* originem, docet modum illam acquirendi, ejusque excellentiam commendat. Postremo, plurimis exemplis illustrium Patriarcharum, & totius populi Israelitici palam facit utilitates, fructus, & effectus *Sapientia*.

Auctor libri, qui dicitur *Ecclesiasticus*, non alius est, quam *Iesus filius Sirach*, qui ex variis *Salomonis* moralibus excerptis Sententiis, & in ordinem digestis hunc librum concinnavit. Quamplurimas enim *Salomonis* Sententias ex libris *Proverborum Ecclesiasticis*, & *Sapientia* in istum *Ecclesiasticum* librum translatis fuisse luculenter demonstrat *Drusus* lib. 1. *Observationum*, & Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abincensis Episcopus, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione IV. Nec solum *Iesus*, filius *Sirach*, Hierosolymitanus, *Salomonis* Sententias

compilavit, ac digessit in libro, qui *Ecclesiasticus* appellatur, verum etiam ad *Salomonis* Sententias abiecit suas, sicut legitur in Prologo istius libri: *Aumus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis & Prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent, ut desiderantes discere, & illorum periti scire, magis, magisque attendant animo, & confirmetur ad legitimam vitam.* Et cap. 50. vers. 29. ejusdem libri. *Doctrinam sapientia, & disciplina scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Hierosolymita; qui renovavit sapientiam de corde suo.* Unde liquet, *Iesum* filium *Sirach*, esse Auctorem libri *Ecclesiastici*, quia (ut perdocte observat Illustrissimus Abincensis Episcopus in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione xv. pag. 204.) sicut domus opifex censetur is, non qui materiam cædit, aut camenta tundit, sed qui hæc aliunde subministrata ordine collocat, & suis quoque locis ad condendam domum disponit, ita Sententias a *Salomone* fere excogitatas, tanquam camenta ac materiam collegit *Iesus Sirachi* filius, & in ejus, quo nunc utimur, Operis fabricationem digessit. Hunc librum *Ecclesiasticum*, sicut & librum *Sapientia* non recenset Canon *Esdra*s, seu Hebræorum Canon, quem *Esdra*s post laxatam captivitatem Babyloniam condidit, tum quia hi duo libri, qui ex moralibus *Salomonis* Sententiis a diversis auctoribus magnam partem conflati sunt, necdum prodierant tempore *Esdra*: tum quia etiam, perturbato adhuc post captivitatem Babyloniam statu Reipublicæ Hebræorum, duo isti libri, ad notitiam *Esdra* non pervenerunt, ac duntaxat reperti ac noti fuerunt, postquam *Esdra*s Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canonem jam clausisset & obsignasset. Ceterum, Ecclesia Catholica, cui ex officio incumbit de Libris Canonicis tam Veteris, quam Novi Testamenti proferre iudicium, nulli errori obnoxio, libros *Ecclesiasticos*, & *Sapientia* tam in Concilio Laodiceno

ceno, quam in Œcumenica Synodo Tridentina Sessione quarta juxta traditionem sanctorum Patrum, accensuit Canon Sacrorum Librorum Veteris Testamenti. Testatur *S. Athanasius* in Epistola Festali, libros *Sapientię*, & *Ecclesiastici* fuisse in antiqua Ecclesia Cathœcumenis, præ ceteris aliis Scripturæ Sacræ libris, prælectos, utpote faciliores, & efformandis moribus magis idoneos. Sicut enim liber *Sapientię*, ut mox observavi, suppeditat salutaria documenta, & pias, rudibusque etiam pervias Sententias morales, quæ homines, quovis in statu ad sapientiam & virtutem probe instituere possunt; ita Auctor libri *Ecclesiastici*. dat præcepta de singulis virtutibus, præclara etiam complectitur documenta, quæ non solum ad propriam perficiendam excolendamque personam, sed ad familiam, & Rempublicam gubernandam vel utilia sunt, vel necessaria; denique, omnium virtutum, & documentorum exempla, quæ tradidit, elogiis Patriarcharum, Prophetarum, & Principum illustrium Veteris Testamenti concludit.

D. Salomonis, aliorumque Regum tam Juda: quam Israelis gesta in superiori Colloquio compendiose narrasti, eaque, sicut memini, te ibidem annotasse, excerptisti ex sacra Historia Regum, quæ in quatuor libris Regum, & in duobus libris Paralipomenon fuisse descripta legitur. Sed, ut major huic Historiæ concilietur auctoritas, suaque ei constet antiquitas, debes nunc proferre in medium Sacros Scriptores, qui prædictam Historiam in quatuor libris Regum, & in duobus libris Paralipomenon litteris mandarunt, atque summarim delibare singula, quæ scorsim in istis libris continentur.

M. Quisnam sit quatuor librorum Regum Auctor? non satis constat. Probabilius tamen censent viri eruditi, *Samuelem*, qui Regis *Saulis* ætate vixit, esse Auctorem libri primi Regum, usque ad caput vigesimum quintum, finem vero ejusdem libri, rotundum secundum librum Regum fuisse exaratum a Prophetis *Gad*, & *Nathan*, qui gesta *Davidis* Regis lit-

teris consignarunt, ejusque temporibus floruerunt. *Gesta autem David Regis priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad videntis.* Liber tertius Regum usque ad obitum *Salomonis* scriptum fuit a *Nathan*, *Abia Silonite*, & *Addo*, Prophetis, qui, regnante *Salomone*, vixerunt, ejusque res gestas memoriæ prodiderunt, sicut legitur libr. 2. Paralipomenon cap. 9. v. 20. *Addo*, & *Semeias*, ejusdem ævi Prophetæ, commendarunt res gestas a Rege *Roboamo*, filio *Salomonis*, ut legitur c. 12. lib. 2. Paralipomenon. Res *Abia*, Regis Juda, scripsit *Addo*, Prophetæ, sicut legitur cap. 13. libr. 2. Paralipomenon. Res gestas *Josaphati*, Regis Juda, scripsit Prophetæ *Jehu*, filius *Hanani*, sicut legitur cap. 20. lib. 2. Paralipomenon. Denique *Isaias*, Prophetæ, qui diebus *Ozie*, *Joathan*, *Achaz*, & *Ezechia*, Regum Juda, vaticinatus est, scripsit res memorabiles gestas a Regibus Juda *Ozia*, & *Ezechia*. Hinc gesta *Ezechia*, Regis Juda, quæ narrantur libris quarti Regum capitibus 18. 19. & 20. deprompta sunt ex quatuor integris capitibus Prophetiæ *Isaiæ*, videlicet ex capitibus 36. 37. 38. & 39. Probabilius itaque est, *Esdræ*, qui, post captivitatem Babylonicam, divino afflatus Spiritu, Sacram Scripturam instauravit, Historiam Regum tam Judæ, quam Israelis, ex his Prophetarum, seu Sacrorum Scriptorum, de gestis Regum Commentariis excerptisse, eamque in compendium redactam, in unum codicem coegisse. Quod spectat duos libros Paralipomenon, in quibus itidem describitur Historia Regum, constans est Hebræorum opinio, illos ab *Esdra* fuisse lucubratos. At, Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione IV. existimat, duos Paralipomenon libros non ex Actis solum diurnis collectos fuisse, sed etiam ex Prophetarum, quos superius laudavimus, videlicet *Semeie*, *Addo*, *Jehu*, *Nathanis*, *Abie Silonitis*,

nitis, *Isaia*, aliorumque de gestis Rerum Scriptioibus, seu Commentariis, digestos & concinnatos esse ab *Esdra*, postquam *Israelitæ*, e captivitate *Babylonica* soluti, ad natale solum jam redissent.

D. Si verum sit, *Esdram* Historiam Regum tam *Judæ*, quam *Israelis* hausisse, & compendiosam reddidisse ex variis Commentariis, quos de gestis Regum antehac Scribæ, seu Prophetæ, fusiori calamo scripserant; cur, quæso, viri eruditi paucis abhinc annis tanto æstu in *Richardum Simonium* eo potissimum nomine inventi sunt, quod hic celebris Scriptor in sua *Historia Critica Veteris Testamenti* probandum suscepisset, *Moysem* esse quidem Auctorem Legis, quæ descripta est in Pentateucho, verosimilius tamen esse, Historiam, quæ narratur in Pentateucho, non esse scriptam a *Moyse*, sed potius exaratam fuisse post mortem *Moyfis* ab aliquo publico Scriba, qui a Republica *Hebræorum* scribendis eorum Annualibus erat destinatus, quique ex veteribus aliorum Scribarum, qui *Moyfis* temporibus coevi fuerunt, *Diariis*, & Commentariis excerptit monumenta Historiæ, quæ Pentateucho continentur, eaque in ordinem digessit, & in compendium redexit. Hoc *Richardi Simonii* Systemate, non minuitur, opinor, sacra Pentateuchi auctoritas, sicut viri eruditi nihil omnino derogant sacre ac divinæ auctoritati quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenon, tametsi fateantur, *Esdram*, post solutam captivitatem *Babylonicam*, Historiam Regum *Judæ*, & *Israelis*, his libris comprehensam, excerptisse ex Commentariis veterum Scribarum, qui Regum *Judæ*, & *Israelis*, sub quibus floruerunt, res gestas data opera in litteras retulerunt, fusiusque descripserant.

M. Jure optimo novum istud *Richardi Simonii* Systema ab omnibus viris eruditis fuit explosum. Nam primo, si *Moyse*, ut pertendit ille Scriptor, sit tantum Auctor Legis, sed non

Sacræ Historiæ, quæ in Pentateucho continetur, inde sequitur plane, *Moysem* non esse Auctorem totius Pentateuchi. Quod sane adversatur Scripturæ Sacræ, quæ expresse ac diserte innumeris in locis integrum Pentateuchum *Moyse*, ceu vero ac legitimo parenti, adscribit, ac vindicat. Sacræ etiam auctoritati, & antiquitati Pentateuchi derogat novum illud *Richardi Simonii* Systema, palamque favet impietati *Obbesii* Scriptoris Angli, *Eduardi Herberti*, *Spinosa*, *Peyrenii*, qui levissimis adductis rationibus, ausi sunt perfrecta fronte negare, *Moysem* esse Auctorem Pentateuchi, ut hoc pacto Sacræ Scripturæ auctoritatem, & antiquitatem penitus labefacerent, viamque munirent ad *Atheismum*. Præterea, nulla efficaci ratione, nulla alicujus ponderis ratione, nullo prorsus antiquitatis monumento fulcitur hoc systema *Richardi Simonii*, qui capitibus primo, secundo, & tertio *Historiæ Criticæ Veteris Testamenti* asserit in Republica *Hebræorum* fuisse publicos Scribas, qui a *Moyse*, *Josue*, ceterisque aliis Sacrorum Librorum Scriptoribus erant omnino distincti, quippe a Republica auctoritatem habebant res memorabiles suis temporibus gestas litteris consignandi. Sed hoc purum, putumque commentum est, quia de illis publicis Scribis, quos in Republica *Hebræorum* fuisse dicitur *Simonius*, quosque ab Scriptoribus, qui Spiritu Sancto afflati Sacros Libros exararunt, affirmat fuisse diversos, ne apex quidem in tota Scriptura Sacra, ac ne minimum quidem occurrit vestigium. Immo, *Josephus*, *Hebræus*, lib. 1. contra *Apionem* testatur, penes duntaxat Prophetas, qui antiquissima & vettissima, secundum inspirationem a Deo factam cognoscebant, potestatem fuisse libros, quos ceu sacros ac divinos recipiebant Republica *Hebræorum*, conscribendi. Nunquam igitur in Republica *Hebræorum* extiterunt illi publici Scribæ, ut finxit *Simonius*, quibus ex officio incumbere res memorabiles suis temporibus gestas in litteras referre; quique essent diversi a *Moyse*, *Josue*, & a ceteris aliis Scriptoribus, qui, inspi-

rante

vante Deo, Sacros Veteris Testamenti Libros ediderunt. Postremo, non est par ratio de Pentateucho *Moyſis* ac de quatuor libris Regum, & de duobus libris Paralipomenon, quia Scriptura Sacra, ut antea ostendimus, aperte indicat Prophetas, seu Sacros Scriptores, qui gesta Regum, sub quibus clauerunt, fuisse descriperunt, ex quorum Commentariis *Eſdras*, speciali Spiritus Sancti aſſiſtentia illustratus, poſt laxatam captivitatem Babyloniam excerpſit, & in Epitomen redegit Hiſtoriam Regum, tam Judæ, quam Iſraelis, ſicut eam nunc habemus comprehenſam quatuor libris Regum, & duobus libris Paralipomenon. At, nullibi Scriptura Sacra ait, tempore *Moyſis* fuiſſe Scribas, ſeu Prophetas, qui Hiſtoriam rerum, quæ ſub *Moyſe*, Reipublicæ Hebræorum Duce, contigerunt, in litteras retulerint. Nullibi etiam Scriptura Sacra innuit, fuiſſe poſt mortem *Moyſis* aliquem Scribam, ſeu Prophetam, qui Hiſtoriam rerum geſtarum tempore *Moyſis* excerpterit ex Commentariis veterum Scribarum, quos *Richardus Simonius* fingit *Moyſi* fuiſſe coævos. Hæc, inquam, non tantum ſilet Scriptura Sacra, ſed etiam clariſſime reſtat, *Moyſem* eſſe Auctorem totius Pentateuchi, hoc eſt, non ſolum Legis, ſed & Hiſtoriæ rerum geſtarum, quæ in eo referuntur. Jure itaque ac merito viri eruditi improbaverunt ſyſtema *Richardi Simonii*, qui eſſe fateatur, *Moyſem*, eſſe Auctorem Legis, quæ continetur in Pentateucho, aſſerit tamen, Hiſtoriam rerum, quæ ibi narrantur a *Moyſe*, ſcriptam non eſſe, ſed a publicis Scribis, qui *Moyſi* coævi erant, fuiſſe exaratam, eamque poſt *Moyſis* obitum, ex veterum illorum Scribarum Commentariis excerptam eſſe ab aliquo publico Scriba, qui ejuſmodi Hiſtoriam rerum geſtarum ſub *Moyſe* in Epitomen redegit, qualem nunc habemus in Pentateucho *Moyſis*. Hoc autem *Richardi Simonii* ſyſtema falſi convincitur non ſolum ex Scriptura Sacra, ſed ex perpetua, ſibiſque ſemper conſtanti traditione, quæ, ut alibi obſervavimus, vigit ſemper apud Judæos, Samaritanos, & Chriſtianos, quaque

omni ævo creditum eſt, *Moyſem* eſſe Auctorem totius Pentateuchi.

D. Video nunc parem non eſſe rationem de Auctore Pentateuchi, ac de Auctore librorum quatuor Regum, & duorum Paralipomenon. *Moyſem* quippe eſſe totius Pentateuchi Auctorem extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt; ſed quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenon diverſi aſſignantur Scriptores (non quidem publici illi in Republica Hebræorum Scribæ, quos proprio Marte & e ſuo cerebro finxit *Simonius*, quique in rerum natura nunquam exiſterunt) ſed Prophetæ, quos ex Scriptura Sacra indicat, *Samuel*, *Abio Silonites*, *Nathan*, *Addo*, *Semeias*, *Jehu*, & *Iſaias*, qui geſta Regum, ſub quibus vaticinati ſunt, litteris tradiderunt, eaque ex eorum Commentariis *Eſdras*, poſt laxatam captivitatem Babyloniam, Deo aſſante & inſpirante, excerptit, digeſſit, & compendioſe in quatuor libris Regum, & duobus libris Paralipomenon deſcripſit. Hæc modo nota ac explorata habeo. Sed, ut facilius memoria tenere poſſim ordinem, quem in dirigenda in hiſ libris Hiſtoria Regum tenuit *Eſdras*, obnix te rogo, ut hic quatuor librorum Regum, & duorum librorum Paralipomenon, quales nunc habemus, mihi Analyſin exhibeas.

M. Annuo quidem lubentiſſime, ſed ea tamen lege, ut tu ipſe ſacros illos libros, ſicut & totam Scripturam Sacram in fonte legas, quo illam tibi familiarem reddere poſſis, & divinam, quam complectitur, doctrinam in purum putumque, ut dici ſolet, ſuccum pro viribus vertere ſtudeas. Ordior autem a primo libro Regum, qui in quatuor partes diſtribui poteſt. In prima agitur de ortu, & geſtis *Samuelis*, de peccatis filiorum *Heli*, Summi Pontificis, & de ſuneſta illius morte poſt acceptum nuncium de Arca, Fœderis, capta a Philiſtæis. In ſecunda parte deſcribuntur *Saulis* inaugurationis in Regem Iſrael, & *Samuelis* obitus. In tertia parte narrantur *Davidis* victoriæ, ejuſ-

ejusque unctio in Regem Israel. In postrema parte referuntur persecutiones, quibus *David* ab ingrato *Saule*, Rege, fuit exagitatus. Continet hic primus liber Regum in Editione Vulgata capita triginta & unum.

In secundo libro Regum describuntur res gestæ a morte *Saulis*, Regis, usque ad finem Davidici Regni. Dinumerantur omnes victoriæ, quas *David*, postquam fuit constitutus Rex super Regnum Judæ, & super totam Gentem Hebræam, reportavit. Narratur fuga *Abisalonis*, filii *Davidis*, Regis propter necem, quam intulit *Ammoni* fratri suo, qui suam & *Abisalonis* fororem constupravit, ejusque reditus Hierosolymam, & conjuratio in *Davidem* Regem, patrem suum, quem a solio exturbare molitus est. Denique, recensentur Dei flagella, quæ populum Israel afflicti sunt, & a quibus Dei benignitate liberatus est. Complectitur hic secundus liber Regum in Editione Vulgata capita viginti quatuor.

Tertius liber Regum exhibet Historiam ab obitu *Davidis*, & unctioe filii ejus *Salomonis* in Regem totius Israel usque ad mortem *Josaphat*, Regis Judæ, & *Achabi*, Regis Israel. In primis referuntur exordia Regni *Salomonis*, qui jussu *Davidis*, patris sui, Rex Israel salutatus, multa præcepta ac consilia, sibi ab eo ante mortem relicta, executioni mandavit, morti addicendo *Adoniam*, fratrem suum, qui in Regno inhiabat, *Abiatharem*, Summum Pontificem, *Joabum*, militiæ Principem, quia partibus *Adonise* stabant, & *Semet*, qui *Davidem*, Regem injuriis laceggerat. Præterea, in hoc tertio Regum libro describitur magnificentia Regis *Salomonis*, potissimum in structura Templi Hierosolymitani, Domus Regiæ, & plurium civitatum. Commendatur ejusdem *Salomonis* sapientia, post homines natos maxima, necnon ipsius ostenditur Idololatria, cum ardenti in mulieres libidine conjuncta, a qua ante mortem recessisse, & ad meliorem frugem se recepisse minime legitur. Postremo, texitur Historia Regis *Roboami*, qui fuit *Salomonis* filius, & cujus jugum

excutientes decem Tribus Israel *Jeroboamum* sibi præfecerunt Regem, gesta, quæ produntur non solum Regum Judæ, qui post *Roboamum* regnarunt, videlicet *Abie*, *Asa*, *Josaphati*, sed etiam Regum Israelis, qui, post *Jeroboamum*, supremum in decem Tribus obtinuerunt dominium, scilicet, *Nadab*, *Ela*, *Zamri*, *Amri*, & *Achabi*. Habet hic liber tertius Regum in Editione Vulgata capita viginti duo.

In quarto libro Regum texitur primo Historia Regum Judæ, qui ab obitu Regis *Josaphati* regnarunt usque ad captivitatem Babylonicam, id est Regum *Jorami*, *Ochoisie*, *Athaliae*, *Joas*, *Amasie*, *Ozia*, seu *Azaria*, *Joathas*, *Achazi*, *Ezechie*, *Manassis*, *Amonis*, *Josie*, *Joachazi*, *Eliakimi*, *Joakimi*, & *Sedecie*, qui ultimus fuit Regum Judæ, & a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, in Babyloniā captivus deportatus. Deinde, describuntur gesta Regum Israelis ab obitu impii *Achab*, Regis Israel, usque ad captivitatem Assyriacam, nempe Regum *Ochoisie*, *Jorami*, *Jehu*, *Joachazi*, *Joasie*, *Jeroboami II.*, *Zachariae*, *Selumi*, *Manahemi*, *Phaccie*, *Phacee*, & *Osee*, qui fuit postremus Regum Israelis, quemque *Salmanassar*, Assyriorum Rex, una cum decem Tribubus Israelitis duxit in captivitatem Assyriacam, totumque Israelitarum Regnum, quod a *Jeroboamo I.* exordium habuit, penitus eversum suam in potestatem redegit, suoque Assyriorum adjecit Imperio. Continet hic liber quartus Regum in Editione vulgata viginquinque capita. Habes nunc brevem Analysim rerum, quæ narrantur in quatuor libris Regum. Nunc attexam Analysim duorum librorum Paralipomenon, qui ita appellantur, qui sunt velut Chronicon, Diarum, & resumptio plurium, quæ vel prætermissa, vel non ita fuscè narrata sunt in quatuor libris Regum, quorum videntur esse veluti supplementum. Paralipomenon siquidem vox Græca est, quæ Latine redditur *Prætermissorum*, seu *Residuorum*. Duo libri Paralipomenon, teste S. Hieronymo in Prologo, unum dun-

dontarūt liōrum apud Hebræos efficiunt, qui ab illis vocatur: *Verba dierum*, sed propter sui magnitudinem, in duos libros a Christianis distributus est. In primo libro Paralipomenon, qui in Editione vulgata constat capitibus viginti novem, continetur Genealogia, seu propagatio Gentis Israelitarum ab Adamo, primo hominum parente, usque ad *Davidem* Regem. Postea, Regis *Saulis* præmissa Historia, ejusque reprobatione & morte, describuntur *Davidis* inaugurationis in Regem, atque heroica illius adversus Israelitarum hostes, gesta, & victoriæ, necnon præclaræ, quibus pollebat, virtutes, præsertim vero zelus, quo flagrabat, promovendi Dei cultum, eximia pietas, & felix Regni administratio. Alter Paralipomenon liber, qui in Editione vulgata in triginta sex capita divisus est, complectitur Historiam Regis *Salomonis*, & aliorum Regum Juda, qui regnarunt usque ad captivitatem Babylonicam, & ad calcem ejusdem libri, fit mentio de rediva Judæorum e captivitate Babylonica in Judæam anno primo *Cyri*, Persarum Regis.

D. Captivitas illa Assyriaca, in quam, ut mox dixisti, decem Israelitarum Tribus a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, abductæ sunt, præcessit tempore captivitatem Babylonicam, in quam Judæi a *Nabuchodonosore*, Babyloniæ Rege, fuerunt deportati?

M. Captivitas Assyriaca, præcessit captivitatem Babylonicam annis centum viginti duobus. Captivitas siquidem Assyriaca decem Israelitarum Tribuum, contigit, ut convenit inter omnes Sacre Chronologiæ peritos, anno nono Regni *Osee*, qui fuit ultimus Israelitarum Rex. Annus autem nonus Regni *Osee*, concurrebat cum anno sexto Regni *Ezechia*; Regis Juda, ut fatentur itidem omnes Chronologi. Hac autem semel posita captivitatis Assyriacæ Epocha, proclive est ostendere, hanc captivitatem anteveritisse centum & viginti duobus annis captivitatem Babylonicam, quia ab anno sexto Regni *Eze-*

chie, a quo petitur initium Assyriacæ Tribuum Israelitarum captivitatis usque ad annum undecimum Regni *Joakimi*, Regis Juda, cui anno, juxta probabiliorem opinionem, præfigendum est Judæorum captivitatis Babylonicæ exordium, certum est interfuxisse centum & viginti duos annos, sicut ex isto annorum Regum Juda calculo, quem hic subjicio, facile colligi potest. *Ezechias*, Rex Judæ, regnavit in integrum viginti novem annis, & anno sexto Regni sui contigit Assyriaca decem Tribuum Israelis captivitas. *Ezechias* igitur, post Assyriacam decem Tribuum Israelis captivitatem, regnavit adhuc viginti tribus annis. Porro, si illis viginti tribus annis, per quos *Ezechias* regnavit post Assyriacam decem Tribuum Israelis captivitatem, addas annos quinquaginta quinque Regni *Manassis*, duos annos Regni *Amonis*, annos triginta & unum Regni *Josia*, & annos undecim Regis *Joakimi* (anno quippe undecimo Regni *Joakimi* illigari debet initium Captivitatis Judæorum Babylonicæ) confestim, subducto istorum annorum calculo, comperies ab anno sexto Regni *Ezechia*, Regis Judæ, quo cepit Assyriaca decem Tribuum Israelis captivitas, usque ad Regni *Joakimi*, Regis itidem Juda, annum undecimum, a quo ducendum est principium captivitatis Judæorum Babylonicæ, confestim, inquam, reperies, interfuxisse annos centum viginti duos, quibus Assyriaca decem Tribuum Israelis præcessit Babylonicam Judæorum captivitatem. Porro, circa illam Assyriacam decem Tribuum Israelitarum captivitatem tria occurrunt singulari observatione digna, quæ hic prætermittere minime debemus. Primo, hanc Assyriacam decem Tribuum captivitatem, quam Deus infixit Israelitis, ob illorum impietatem, & Idololatriam a *Jeroboamo*, primo eorum Rege coeptam, & ad hæc usque tempora continuatam, prædixit Propheta *Amos* cap. 5. v. 27. his verbis. *Es migrato vos faciam trans Damascus, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.* Hoc autem vaticinium edidit *Amos* an-

nis sexaginta quinque ante excidium Regni Israelitici, seu ante deportationem decem Tribuum Israelis in Assyriam. Prophetavit enim *Amos* anno vigesimo quinto *Osia*, Regis Judæ. Jam si ab anno Regni *Osia* vigesimo quinto numeres, supererunt ex annis Regni *Osia*, qui regnavit quinquaginta annis duobus, anni viginti septem. His adde annos quindecim Regni *Joatham*, sexdecim *Achaz*, & sex *Ezechia* (anno quippe sexto Regni *Ezechia* accidit, ut antea diximus, Assyriaca decem Tribuum Israelis captivitas) & habebis summam annorum sexaginta quinque, qui effluxerunt a vaticinio Prophetæ *Amos* usque ad Assyriacam decem Tribuum Israelis captivitatem. Hinc facile explicatur, quo pacto intelligendus sit Propheta *Isaias*, qui cap. 7. v. 8. non solum prædicit Regni Israelitici excidium, sed & illius deliquit tempus his verbis: *Adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus*. Hujus autem Epochæ annorum sexaginta quinque initium arcessiri haud potest ab eo tempore, quo *Isaias* hoc fudit vaticinium, videlicet a diebus *Achaz*, Regis Judæ, sub quo prophetavit; quandoquidem a diebus Regis *Achaz* usque ad decem Tribuum deportationem non sexaginta quinque anni, sed duntaxat viginti tres anni decurrerunt. *Achaz* enim Rex Judæ, regnavit annos duntaxat sexdecim, quibus si annos sex Regis *Ezechia* addideris (anno quippe sexto Regni *Ezechia* facta est decem Tribuum Israelis deportatio) emerget summa annorum tantum viginti trium. Initium itaque illius Epochæ sexaginta quinque annorum de futura decem Tribuum Assyrica captivitate, quam prædixit *Isaias*, referendum non est ad tempus, quo ille Propheta sub Rege Juda *Achaz* vaticinatus est, sed ad tempus, quo Propheta *Amos* eandem Assyriacam decem Tribuum deportationem futuram prædixit, id est, ad annum vigesimum quintum *Osia*, Regis Judæ. Ab anno siquidem vigesimo quinto illius Regis, quo Propheta *Amos* hanc Assyriacam captivitatem futuram prædixit, usque ad annum sextum Regni *Ezechia*, quo in Assyriam

deportati sunt decem Tribus Israelis, numerantur anni sexaginta quinque, sicut mox ostendimus.

Præterea, observare debes, post Israelitici Regni excidium, & decem Tribuum deportationem, novos colonos tam in urbe Samaritæ, quæ antehac erat caput Regni Israelitici, quam in cæliis Samaritæ Civitatibus, loco Israelitarum, qui in Assyriacam abducti fuerunt captivitatem, collocatos esse a Rege Assyriorum *Assaradone*, qui libro primo, *Esdra* cap. 4. v. 10. vocatur *Afenaphar*. Sed cum isti novi coloni, quos de *Babylone*, de *Cutha*, de *Avath*, & *Emur*, & de *Sapharvaim* illuc miserat hic Assyriorum Rex, Deum Israelis non colerent, & Leonibus infestati sunt. Quod ubi Regi Assyriorum innotuisset, unum ex Israelitis Sacerdotibus e Samaria in Assyriam deportatis, qui Ritum colendi Deum Israel ipsos edoceret, misit Rex ad illos, qui tamen cum vero Dei cultu, quem ab istis Israelitis Sacerdotibus edocti fuerant, vitulinam superstitionem, & Idolorum suorum cultum pertinacissime retinuerunt, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 17. Hæc fuit prima origo perpetui Judæos inter & Samaritanos dissidii, quod progressu temporis ita exarsit, ut inter illos nihil consuetudinis & societatis esset, sicut mulier Samaritana dicebat Christo Domino: *Non continentur Judæi Samaritanis*, cap. 4. v. 9. Evangelii S. Joannis.

Denique, præstat ut observes, deportationem hujus Assyriacæ Israelitarum captivitatis perpetuam fuisse, nec ex ea unquam decem Tribus Israelis liberatas, ad natale solum fuisse reversas, sicut prædixerant Prophete, præsertim *Osee*, qui cap. 1. v. 6. hæc nomine Domini denunciavit domui Israel: *Non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum*. Paucos tamen ex Israelitis, sed ex viliori plebe in patria, reliquerunt Assyrii, nec eos in captivitate deportarunt, sicut prædixerat *Isaias* cap. 17. v. 6. his ver-

bis:

bis: Et relinquatur in eo sicut vacemus, & sicut excussa olea duarum, vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor, aut quinque in cecumibus ejus. Fructus ejus: dicit Dominus Deus Israel. Sed satis haftenus dictum sit de Assyriaca decem Tribuum Israelis captivitate, quae contigit anno nono Osee, Regis Israelis, & anno sexto Ezechiae, Regis Judae, sub Salmanazare, Assyriorum Rege, quem perperam Hebraei confundunt cum Sennacheribo, altero Assyriorum Rege, qui, ut jam in superioribus Colloquiis observavimus, regnante Ezechia, Hierosolymorum urbem, cum validissimo exercitu obsidione vallavit, eamque expugnasset, nisi Deus audaciam ejus fregisset, & ad preces Ezechiae, Regis Judae, centum octoginta quinque millia Assyriorum in ejus castris per Angelum interemisset.

D. Nunc scio, Assyriacae decem Tribuum Israelis captivitatem contigisse anno nono Osee, qui fuit ultimus Israelitarum Rex, & anno sexto Ezechiae, Regis Judae, eamque praecessisse centum & viginti duobus annis captivitatem Babylonicam, quam anno undecimo Joakimi, Regis Judae, cepisse, memini, te superius observasse. Optarem tamen, ut paulo fusius ostenderes modo, Judaeos revera in captivitatem Babylonicam fuisse abductos anno undecimo Joakimi, Regis Judae. Legi etenim nonnullos Scriptores, quorum alii initium captivitatis Babylonicae arcessendum putant ab anno quarto Joakimi, Regis Judae. Alii hujus captivitatis exordium referunt ad annum undecimum Sedekiae, qui Regum Judae ultimus fuit. Propter igitur in medium ea, quae tibi suppetant, momenta, ad praefigendum initium captivitatis Babylonicae anno undecimo Joakimi, Regis Judae.

M. Captivitatis Babylonicae initium ab anno undecimo Joakimi, Regis Judae, ducendum esse, hoc unum mihi persuadet argumentum. Captivitas Babylonica, in quam Judaei a Nabuchodonosore, Babyloniurum Rege, ducti sunt, septuaginta annorum intervallo

in Sacra Litteris definitur. *Jeremia* cap. 25. *Danielis* c. 9. & lib. 2. Paralipomenon c. 36. illorum vero septuaginta captivitatis Babylonicae annorum exitum & finem in anno primo Regis Cyri constituendum esse constat ex mox citato capite libri secundi Paralipomenon. Atque ab anno undecimo Joakimi, Regis Judae, usque ad annum primum Regis Cyri, qui laxavit captivitatem Babylonicam, effluerunt anni septuaginta; initium igitur captivitatis Babylonicae peti debet ab anno undecimo Joakimi, Regis Judae. Ut autem clarius intelligas, intervallum septuaginta annorum reapse interfluxisse ab anno undecimo Joakimi, Regis Judae, usque ad annum primum Regis Cyri, debes accurate distinguere duplicem Epocham Regni Cyri. Prima Epocha Regni Cyri desumitur ab anno primo, quo Cyrus in Perside regnare cepit, qui annus emicurrit cum anno primo Olympiadis quinquagesimae quintae. Haec est prima Epocha Regni, quod Cyrus in Perside inivit. Altera Epocha Regni Cyri ea est, quae auctoratur anno vigesimo octavo Regni, quod Cyrus inivit in Perside, eo siquidem anno Rex Cyrus, postquam debellasset Darium Medum, Babyloniurum Regem, Babylónico Imperio potitus, Monarchiam Persicam instituit, hoc est, tanquam supremus Monarcha in Babylone regnare coepit anno primo Olympiadis sexagesimae secundae. Cyrus itaque regnavit in integrum triginta annos, sicut ei Historici omnes constanter tribuunt, sed annos viginti septem regnavit in Perside, alios vero tres ultimos regnavit in Babylone tanquam supremus Monarcha. Quando igitur in Scriptura Sacra legitur, captivitatem Babylonicam laxatam esse anno primo Regis Cyri, id intelligi non debet de anno primo, quo Cyrus in Perside regnare coepit (nam sicut fateatur omnes periti Chronologi, Cyrus Regnum Persicum obtinuit anno primo Olympiadis quinquagesimae quintae, quo quidem tempore nescimus Cyrus Asiam, & Babylonem occupaverat) sed id intelligi oportet

de anno primo Regni, seu Imperii, quod *Cyrus*, post devictam *Darium Medum*, seu *Nabonidum*, tamquam supremus Monarcha, in *Babylonia* regnare cepit. Id autem, ut mox diximus, contigit anno vigesimo octavo Regni *Cyri* in *Perſide* inſiſſi, ſeu anno primo *Olympiadis ſexageſimæ ſecundæ*, & ante *Æram Vulgarem* anno quingentiſimo trigefimo ſecundo. Hac præmiſſa obſervatione de duplici Regis *Cyri* Epocha, quam multi Chronologi promiſcue confundentes, in conſtituendis exordio & fine ſeptuaginta annorum captivitatis *Babyloniæ*, a veritatis tramite deſlexerunt; hæc, inquam, præmiſſa de duplici Regis *Cyri* Epocha obſervatione, luenlenter ex iſto, quem hic ſubjicio, Canone Chronologico, conſtabit, ab anno undecimo *Joakimi*, Regis *Judæ*, uſque ad annum primum Regni, quod *Cyrus* non in *Perſide*, ſed in *Babylonia* inivit, eſſiſſe ſpatium ſeptuaginta annorum, per quos duravit captivitas *Babylonica*.

CANON CHRONOLOGICUS

Ab anno undecimo Joakimi, Regis Judæ, quo cepit captivitas Babylonica, uſque ad annum primum Regni, quod Cyrus inivit in Babylonia tanquam ſupremus Monarcha.

Joakim, Rex *Judæ*, regnavit undecim annis, & anno Regni ejus undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, *Babyloniorum* Regis, cepit captivitas *Babylonica*, quæ duravit ſeptuaginta annis.

Nabuchodonosor, *Babyloniorum* Rex, regnavit annis quadraginta tribus, cumque *Judæos* in captivitatem *Babylonicam* abduxerit anno ineunte octavo Regni ſui, ſequitur *Iſrahel*, poſt abductos *Judæos* in captivitatem *Babylonicam*, regnaſſe triginta ſex annis, & mortuum eſſe anno trigefimo ſexto captivitatis *Babyloniæ*.

Ezra, filius *Nabuchodonosoris*, regnavit duobus annis, & obiit anno ab inepta captivitate *Babylonica* trigefimo octavo.

Balthazar cum *Nirigliſſore*, patre ſuo, & *Nabuchodonosoris* genero, regnavit quatuor annis, & e vivis exceſſit anno ab inepta captivitate *Babylonica* quadragefimo ſecundo.

Darius Medus, dictus *Nabonidus*, & *Labyntus*, interfecto *Balthazare*, fuit a *Babyloniis* Rex electus, & regnavit annos viginti ſeptem, deſiſtente regnare anno ab inepta captivitate *Babylonica* ſexageſimo nono. *Beroſus* ſcribit, hunc *Darium Medum*, regnaſſe in *Babylonia* annis viginti ſeptem, & tandem anno ultimo Regni ſui victum ac fugatum a *Cyro*, *Perſarum* Rege, *Borſippen* ſeſe recepiſſe, ubi *Cyri*, cum inſequentiſ arbitrio ſe permiſiſſe, & ab ipſo *Caromaniæ* Præfectura donatus eſt. At, *Joſephus*, *Hebræus*, ſcribit, *Cyrum* anno decimo ſeptimo *Darii Medi* fuiſſe & *Perſide*, ubi regnabat, egreſſum, & univerſa ſubacta *Aſia*, in *Babylonem* impetum feciſſe. Quæ res movit plures Chronologos, ut dicerent, *Darium Medum* regnaſſe annis duntaxat ſeptemdecim. Verum, ipſe cum doctiſſimo *Ludovico Capello*, in ſua *Chronologia Sacra*, probabiliſ cenſeo, erroreſſe in numero, & 27. loco 17. eſſe legendum. Vel, ſi nullus ſit error in numero, dicendum eſt, Regem *Cyrum* & *Perſide* fuiſſe egreſſum anno decimo ſeptimo *Darii Medi*, *Babyloniorum* Regis, ſed decennium in ſubigenda *Aſia*, priuſquam *Babyloniam* expugnaret, impendiſſe, adeo ut ſolum ſub ſua anni vigefimi ſeptimi Regni *Darii Medi* *Babyloniam* occupaverit, novumque Regni primordium, debellato *Dario Medo*, *Cyrus* in *Babylonia* acceperit, ac *Perſicam* Monarchiam inſtituerit anno vigefimo octavo Regni, quod in *Perſide* inierat, qui annus vigefimus octavus Regni *Cyri* in *Perſide* iniri ſuit itidem annus primus Regni ſui Imperii, quo tunc *Cyrus* in *Babylonia* potiſſi cepit, & ſimul annus ab inepta Captivitate *Babylonica* ſeptuageſimus, quo *Cyrus*, ut perhibet *Scriptura Sacra*, laxavit captivitatem *Babylonicam*, quæ ad ſeptuaginta annos protrac-ta eſt.

Ex hoc Canone Chronologico clare, ni-

nū mea me fallat mens, colligi potest, ab anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, nique ad annum primum Regni, quod *Cyrus* non in Perside, sed in Babylonia, devicto *Dario Medo*, inivit, elapsos fuisse annos septuaginta, ac subinde, initium captivitatis Babylonicæ, quæ septuaginta duravit annos, arcescendum esse ab anno undecimo Regni *Joakimi*, non vero ab anno quarto illius Regni, sicut per errorem obrepsit bene multis Chronologis, qui duplicem Epocham, quam mox assignavimus, Regni *Cyri* nullo pacto discernentes, sibi, aliisque persuadere tentarunt, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ sumendum esse ab anno quarto *Joakimi* Regis Judæ, eorumque finem & exitum peti debere ab anno primo Regni *Cyri* in Perside initi, quod sane oppido falsum est, cum ab anno *Joakimi*, Regis Judæ, quarto, qui concurret cum anno primo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, usque ad annum primum, quo *Cyrus* Regnum in Perside inivit, interfuxerint duntaxat anni quinquaginta. Nihilo probabilior est Sententia *Iosephi*, Hebræi, lib. 1. contra *Apionem*, & quorundam antiquorum Scriptorum, qui eordum septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ ducunt ab anno undecimo Regni *Sedekia*, qui fuit Regum Judæ ultimus, & eorundem septuaginta annorum finem atque exitum completum fuisse distant in anno primo Regni *Cyri*; hæc, inquam, Sententia quorundam antiquorum Scriptorum omni prorsus probabilitate caret. Primo, quia ab anno undecimo Regni *Sedekia*, Regis Judæ, qui successit *Joakimo*, usque ad annum primum Regni, quod *Cyrus* sive in Perside, sive in Babylonia inivit, septuaginta anni numerari haud possunt. Secundo, quia antiqui illi Scriptores initium & finem septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ male confuderunt cum initio & fine septuaginta annorum desolationis Templi & Civitatis Hierusalem. Licet enim verum sit, initium septuaginta annorum desolationis Templi, & urbis Hierusalem sumendum esse

Hist. Vet. Test. Tom. III.

ab anno Regis *Sedekia* undecimo, qui concurret cum anno undevigesimo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, qui hoc anno (sicut jam in superiori Colloquio observavimus) misit *Nabuzardanem*, Principem Exercitus, a quo civitas Hierusalem vastata, & incensa est, Templumque toto Orbe augustissimum dirutum, sologue æquatum: quamvis, inquam, initium septuaginta annorum hujus desolationis Templi, & Hierosolymorum urbis, fateantur omnes Chronologi petendum esse ab anno Regis *Sedekia* undecimo, qui fuit annus decimus nonus Regni *Nabuchodonosoris*, falsum tamen est, & Scripturæ Sacræ contrarium, quod sibi persuaserunt quidam antiqui Scriptores, videlicet, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ esse itidem repetendum ab anno undecimo *Sedekia*, Regis Judæ; cum tam ex Scriptura Sacra, quam ex accurato annorum calculo certum sit, captivitatem Babylonicam contigisse sub *Joakimo*, Rege Judæ, desolationem vero Templi, & urbis Hierusalem accidisse sub *Sedekia*, Rege Judæ, & *Joakimi* successore. Similiter, licet verum sit, captivitatem Babylonicam, quæ septuaginta duravit annos, finem habuisse anno primo Regni, quod *Cyrus* non in Perside, sed in Babylonia, devicto *Dario Medo*, inivit, sicut antea exposuimus; Falsum tamen, & Sacræ Chronologiæ oppositum est, quod antiqui illi Scriptores, quos inter censentur *Julius Africanus* in Chronographia apud *Eusebium* libr. 10. *Præparationis Evangelicæ* cap. 10. *Cyrillus Alexandrinus* libr. 8. contra *Julianum*, Imperatorem Apostatam, & *Julius Hilario* in Libello *De Mundi Duratione*, asserunt, finem septuaginta annorum desolationis Templi, & Civitatis Hierusalem ducendum esse a *Cyro*, Persarum Rege; cum tamen omnium Sacræ Chronologiæ peritorum, & sanctorum Patrum *Hieronymi* in Prologo Commentarii in *Aggeum* Prophetam, *Augustini* libri 18. *De Civitate Dei* cap. 26. & *Theodoretii* in capite primo, *Zacharie* Prophetæ, constans sit, & sacris

D 3

litte-

litteris maxime consentanea sententia, septuaginta annos desolationis Templi & Civitatis Hierusalem finem exitumque habuisse in anno secundo *Darii Hytaspis*, Persarum Regis, qui post *Cyrum* regnavit, sicut operosius ostendimus in nostris Colloquiis in Historiam sextæ Mundi Ætatis, ad quam referenda est Historia Regum Persarum, sub quibus finem habuerunt tam septuaginta anni captivitatis Babylonicæ, quæ cœpit anno undecimo *Joakimi*, Regis Judæ, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, quam septuaginta anni desolationis Templi & urbis Hierusalem, quæ accidit anno undecimo *Sedekie*, Regis Judæ, & anno undevigesimo ejusdem *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis.

D. Quamvis ultro consentiam, ut Historiam Regum Persarum, sub quibus finem, exitumque habuerunt tam septuaginta anni captivitatis Babylonicæ, quam septuaginta anni desolationis Templi, & civitatis Hierusalem, remittamus ad Colloquia nostra in Historiam sextæ Mundi Ætatis, obiter tamen hic, cum bona tua venia, proponam difficultatem, quam nuperrime legi apud doctissimum *Melchiorum Canum*, qui cap. 5. libri 11. *De Locis Theologicis* in sententiam eorum, qui finem septuaginta annorum desolationis Templi referunt ad annum secundum *Darii Hytaspis*, Persarum Regis, acriter invehitur his verbis: *Mihi profecto, ut dixi, nulla via explicandorum eorum testimoniorum apparet, nisi plane consentiendo, quod ad annum primum Cyri, septuaginta desolationis anni interfuxerunt. Intellego autem quosdam rei hujus summam ita distinguere, ut captivitatis, seu Babylonicæ, septuaginta annos a transmigratione ad primum annum Cyri computent: at in secundo Darii, seu Hytaspis, anno septuaginta desolationis annos absolvant. Quod si verum esset, discrepantium opinionum probabilis sane concordia esset inventa. Sed nihil falsius invenio, cum ad veritatem capî revocare rationem. Transmigration enim, seu captivitas Babylonica, fuit in anno Nabuchodonosoris octavo, ut quarto Regum libro cap. 24.*

scribitur. Desolatio vero in ejusdem Regni anno undevigesimo facta est, quarto Regum cap. 25. Vastatio ergo, id est, desolatio Templi & urbis Hierusalem, post undecim annos transmigrationi, seu captivitati Babylonicæ, successit. A primo autem anno Cyri ad Darii secundum, sine controversia plures quam triginta anni interfuxerunt. Nullo ergo modo fieri potest, ut a transmigratione Jechoniae, seu Joakimi, Regis Judæ, ad annum Darii secundum septuaginta anni numerentur. Et post nonnulla interjecta, subdit Melchior Canus; sed septuaginta everisionis, seu desolationis Templi, annos non in primo Cyri, sed in Darii secundo expletos esse, id vero constantissime pernegamus, non nostra opinione nos, sed Scripturæ testimonio freti. Hactenus proposui Melchioris Cani argumentum, quod adversus tuam militat sententiam. Nunc, quæso, aperi viam, qua me ex eo extricare valeam.

M. In hanc antiquorum Scriptorum Sententiam ideo ivit *Melchior Canus*, vir aliqui acerrimi judicii, & non minus doctrina, quam facundia clarus, quia non distinxit geminam Epocham, quam superius assignavimus, Regni Cyri, videlicet Epocham Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi regnavit viginti septem annis, & alteram Epocham Regni, quod devicto *Dario Medo*, inivit idem *Cyrus* in Babylonia, ubi, tanquam supremus Monarcha, regnavit tribus annis. Hinc *Melchior Canus*, nulla facta distinctione duplicis illius Epochæ Regni Cyri, asserit primo, *Cyrum* regnasse triginta annis, uti testantur omnes Historici, qui de *Cyro* scripserunt. Quod quidem verum esse lubens profiteor, si hoc in sensu intelligatur, quod *Cyrus* regnavit viginti septem annis in Perside, & deinde tribus annis in Babylonia tanquam supremus Monarcha. At, *Cyrum* regnasse triginta annis in Perside constanter pernego. Secundo, ait *Melchior Canus*, desolationis Templi annos septuaginta, finem habuisse anno primo Regni Cyri, quod a veritate Historiæ prorsus alienum est.

Nam

Nam septuaginta anni captivitatis Babylonicae, quæ initium habuit anno undecimo *Joakimi* Regis Judæ, completi sunt non anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Perside, sicut supponit *Melchior Canus*, sed anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Babylonia, ubi, tanquam supremus Monarcha, imperavit tribus annis, sicut ostendimus in Canone Chronologico. Cum igitur desolatio Templi & urbis Hierusalem post undecim duntaxat annos successerit captivitati Babylonicae (contigit quippe desolatio Templi anno undecimo *Sedekie*, Regum Judæ ultimi, & anno decimo-nono *Nabuchodonosoris*;) nulla ratione fieri potuit, ut septuaginta anni desolationis Templi finem habuerint. sive in anno primo Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi regnavit viginti septem annis, sive in anno primo Regni, quod idem *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, ubi tribus annis imperavit. Tertio *Melchior Canus* pendit, a primo anno Regni *Cyri* usque ad annum secundum *Darii Hystaspis*, Persarum Regis, plures quam triginta numerari annos. Sed, quamvis id verum sit, si calculus annorum ducatur ab anno primo Regni, quod inivit *Cyrus* in Perside, falsum tamen omnino est, si annorum supputatio fiat ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia usque ad annum secundum *Darii Hystaspis*, Persarum Regis. Tantum enim abest, ut ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, velut supremus Monarcha, inivit in Babylonia, & eodem anno laxavit captivitatem Babyloniam, quæ per septuaginta duravit annos, numerentur usque ad annum secundum *Darii Hystaspis* plures quam triginta anni, sicut affirmat *Melchior Canus*, ut potius undecim circiter duntaxat interfuxerint anni, quod sic breviter demonstro. *Cyrus* anno primo Regni, quod, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, laxavit captivitatem Babyloniam, & regnavit in Babylonia tribus annis. *Cyro* in Monarchia Persarum successit ejus filius *Cambyfes*, qui regnavit septem annis.

Cambysi successit *Smerdes Magnus*, qui uno tantum anno imperavit. *Smerdi Magi* successit *Darius Hystaspis*, cujus Regni anno secundo, finem exitumque habuerunt septuaginta anni desolationis Templi & urbis Hierusalem. Patet itaque ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, ut supremus Persarum Monarcha, inivit in Babylonia, & quo captivitatem Babyloniam solvit, usque ad annum *Darii Hystaspis* secundum, quo diximus, finem exitumque habuisse septuaginta annos desolationis Templi & urbis Hierusalem, interfuxisse duntaxat annos circiter undecim, non vero plures quam triginta numerari annos, sicut ait *Melchior Canus*, secutus sententiam quorundam antiquorum Scriptorum, qui non distinguentes duplicem Epocham Regni *Cyri*, videlicet Epocham Regni, quod *Cyrus* inivit in Perside, ubi viginti septem annis regnavit; & alteram Epocham Regni, quod *Cyrus*, tanquam supremus Monarcha, inivit in Babylonia, eoque per tres annos potitus est; sacram Chronologiam, circa initium & finem septuaginta annorum tam captivitatis Babylonicae, quam desolationis Templi & urbis Hierusalem, inexplicabili confusione perturbaverunt. Sed de his iterum redibit sermo in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi Ætatis, ubi annorum *Cyri*, Monarchiæ Persicæ conditoris, nec non ejus in Monarchia Persica successorum accuratam seriem dabimus, usque ad *Darium Codomanum*, qui fuit ultimus Persarum Monarcha, & devictus ab *Alexandro Magno*, natione Græco, a quo plane destructa Monarchia Persica, initium habuit Monarchia Græcorum.

D. Nunc mentem tuam circa initium & finem septuaginta annorum tam captivitatis Babylonicae, quam desolationis Templi & urbis Hierusalem, assecutus sum, & suppositi semel duplici Epochæ Regni, quod inivit *Cyrus*, facile intelligo, initium septuaginta annorum captivitatis Babylonicae petendum esse ab anno *Joakimi*, Regis Judæ, undecimo, qui concurret cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, qui Judæos in captivitatem

Babyloniam abduxit, finem vero septuaginta annorum captivitatis Babylonice referendum esse ad annum primum Regni, quod inivit *Cyrus*, non in *Perſide*, ſed in *Babylonia*, ubi Monarchiam *Perſicam* inſtituit, ibidemque, tanquam ſupremus Monarcha, tribus annis imperavit. Similiter, facili negotio intelligo, initium ſeptuaginta annorum deſolationis Templi, quæ contigit 11. annis poſt exordium captivitatis Babylonice, ſumendum eſſe ab anno undecimo *Sedekie*, Regis *Juda*, & ab anno decimo nono *Nabuchodonoforis*, *Babyloniorum* Regis; finem vero ſeptuaginta annorum ejuſdem deſolationis Templi arcellendum eſſe ab anno ſecundo Regni *Darii Hyſtaſpis*, *Perſarum* Regis, cum ab anno primo Regni, quod *Cyrus*, tanquam ſupremus Monarcha inivit in *Babylonia*, eodemque anno laxavit captivitatem Babyloniam, numerentur uſque ad annum ſecundum *Darii Hyſtaſpis* anni-ciriter undecim, quibus deſolatio Templi, & urbis *Hieruſalem*, poſterior fuit captivitate Babylonica. Horum itaque, quæ ſpectant initium & finem ſeptuaginta annorum tam captivitatis Babylonice, quam deſolationis Templi, tam claram, tamque perſpicuam tradidit notitiam, ut majorem deſiderare haud poſſim. At, circa Regem *Nabuchodonoforem*, qui *Judeos* in *Babyloniā* captivos abduxit, hoc unum mihi ſupereſt proponendum dubium. Legi etenim non multis abhinc diebus apud Prophetam *Danielem* cap. 4. v. 30. terribilem calamitatem, qua *Deus*, præpotens ſcelerum ultor, ſuperbiam *Nabuchodonoforis* edomuit: Eadem hora, inquit *Daniel*, ſermo completus eſt ſuper *Nabuchodonofor*, & ex omnibus abjeſtus eſt, & ſanum, ut bos, comedit, & rore Cæli corpus ejus inſectum eſt, donec capilli ejus in ſimilitudinem Aquilarum creſcerent, & ungues ejus quaſi avium. Quæro igitur, an Rex *Nabuchodonofor*, terribili illa ſententia cœlitus ipſi denuntiata, humanam formam amiſerit, & ſtupenda metamorphoſi in belluam fuerit converſus?

M. Neque formam humanam, neque corporis figuram perdidit Rex *Nabuchodonofor*, ſed juſto Dei judicio, perturbata ipſius phantaſia, in dementiam ac furorem incidens, Regno, & hominum ſocietate pulſus eſt, & in ſolitudinem cum feris ablegatus, ubi herbis, quadrupedis inſtar, prono corpore veſcebatur, nec humano more articulatas voces proferrebat; ſed ritu beſtiarum inconditos ſonos reſonabat, noctes ac dies jacens ſub dio, pluvias, gelu, & æſtum patiens, alium corporis induit colorem, pilis toto corpore hiſpidus evalſit, ejus cæcæries, per vultum, cervicem, humeroſque ſluitavit, & ungues in morem avium rapacium creſcentes obtriguerunt. Sic *Nabuchodonofor*, ſe ſeram eſſe ratus, per ſaltus; aviaque diſcurſans, vitam, poſt hominum memoriam, longe infeliciſſimam, per ſeptennium traduxit, divina (ut inquit *Theodoretus* in cap. 4. *Danielis*) providentia deſtitutus, & ne propinquorum quidem cura poſitus, cum tamen ipſi adeſſent uxor, liberi, & cognati Nam quia homo cum eſſet, & in honore maximo, non intellexit; ſed comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, & qui in ſibi ſubditis ſervina mente & animo fuerat; merito etiam ſervina & agreſſi-vita juſtiſſime damnatus fuit. At, poſt exactum huius a ſæculis inaudita pœnitentiæ ſeptennium, *Deus*, qui mortificat & vivificat, deducit ad inferos, & reducit, ſalutem mentis, & Regnum reſtituit *Nabuchodonofori*, qui apud *Danielem* cap. 4. verſ. 33. hæc de ipſo teſtatur: In ipſo tempore ſenſus meus reverſus eſt ad me, (id eſt, rationis uſus) & ad honorem Regni mei, decoremque perveni, & figura mea reverſa eſt ad me; non quod antehac corporis fui figuram perdiſſet, ſicut perperam quidam interpretantur, ſed quod abſterſis ſordibus, reſectis unguibus, & pilorum ſilva, qua in ſolitudine agens, horrebat, cultum corporis, priſtinamque munditiem recuperavit. Hinc *Nabuchodonofor* in tanti

ti beneficii a Deo accepti gratiarum actionem erumpens, ait versu sequenti mox laudati capitis lib. Danielis : *Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico Regem Cæli, quia omnia opera ejus vera, & via ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.* Ex his Nabuchodonosoris verbis sancti Patres, Hieronymus Epist. 7. & Augustinus Epist. cxt. alias cxxxi. ad Victorianum colligunt, Nabuchodonosorem ad Deum verum esse conversum, & æternam salutem consecutum. Eidem sententiæ ad stipulantur, præter Pseudo-Dorotheum, & Pseudo Epiphanium in *Vitis Prophetarum*, Theodoretus in *Comment.* in Daniele, Lyranus, Dionysius Carthusianus, & alii, quos citat Salianus in *Annalibus Veteris Testamenti* ad annum Mundi 3472. Sed, ipse de æterna Nabuchodonosoris salute nihil certi pronunciare audeo, quia, licet Scriptura Sacra Nabuchodonosorem agnovisse quidem Deum, & laudasse discrete testetur, nullibi tamen significat, eum ab Idololatria desivisse, secundum Deum, ejusque sanctam Legem, vixisse, atque in iustitia perseverasse. Salutem itaque Regis Nabuchodonosoris, vel ejus damnationem, in medio relinquo. Hoc unum tantum dicam, debere omnes Reges ac Principes Terræ, quacumque polleant auctoritate, semper præ oculis habere præclaram illam Sententiam, quam Rex Nabuchodonosor, flagellatus a Deo, & ad bonam frugem conversus, protulit, dicens : *Igitur post finem dierum, id est, post septennium penitentiar, ego Nabuchodonosor oculos meos ad Cælum levavi, & sensus meus redactus est mihi, & altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi, quia potestas ejus, potestas sempiterna; & regnum ejus in generationem, & generationem; Et omnes habitatores terre apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quam in habitatoribus terre, & non est, qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti? cap. 4. lib. Danielis v. 31. & 32.*

D. Cum captivitas Assyriaca, quæ

anno nono Regni *Osee*, ultimi Israelitarum Regis, & anno sexto *Ezechia*, Regis Judæ, contigit, & in quam *Salmanazar*, Assyriorum Rex, decem Tribus Israeliticas, abduxit, præterferit, sicut jam observasti, centum viginti duobus annis captivitatem Babylonicam, quæ accidit anno undecimo *Joaquimi*, Regis Judæ, & anno octavo Nabuchodonosoris, Babyloniæ Regis, qui Judæos in Babyloniæ deportavit; maximam profecto a me inires gratiam si hic describere velles *Tobias* Historiam, quam in hujusce Assyriacæ decem Tribuum Israelis captivitatis tempora incidisse ajebat mihi auperime vir eruditus.

M. Inter Israelitas, quos *Salmanazar*, Assyriorum Rex, post expugnatam Samariam, & eversum Israeliticum Regnum, in Assyriacam captivitatem deportavit, unus fuit *Tobias senior*, ex Tribu & Civitate Nephthali oriundus, qui una cum uxore *Anna*, & filio *Tobias junior* in eadem captivitatem, seu *Ninives* translatus est. Commendatur maxime hic *Tobias Senior* in libro, qui ejus nomine insignitur, ab eximia, quam habuit, in Deum fide ac pietate, a vitæ innocentia, a fuga consortii malorum, a diviæ Legis observatione, a cibis vetitis abstinentia, a charitate & misericordia, quam erga pauperes & suos contribules captivos exercuit, a cura sepeliendi mortuos, denique ab invicta animi constantia, & heroica patientia, quæ enituit tum in rebus adversis, quas passus est sub *Sennacheribo*, Assyriorum Rege, *Salmanasar* filio, & successore, qui odio & furore in Israelitas percitus, quotidie plurimos morte afficiebat, eo quod tempore *Ezechia*, Regis Judæ, urbem Hierosolymorum obsidens, fufus ab Angelo centum octoginta quinque Assyriorum millibus in castris, ipse turpi, præcipitque fuga e Judæa, in quam irruerat, excedere, suæque reiegere vestigia coactus fuisset: tum etiam in illo extraordinario & inopinato casu, quo *Tobias*, dum a sepeliendis popula-

ribus mortuis, nimium fatigatus, & pa-
 zienti incumbens placidum somnum car-
 peret, calidis stercoreibus, e nido hiru-
 dinum in ejus oculos incidentibus, ex-
 cæcatus est. In his, inquam, summa
 enituit patientia *Tobie*, qui jacturam
 bonorum, quibus a *Sennacheribo* Rege
 exutus, ad extremam paupertatem fuit
 reductus, & cæcitatem qua Deus illum,
 piis operibus vacantem, probare voluit,
 æquissimo animo toleravit. Dederat mu-
 tuo *Tobias Senior* Gabelo, agnato suo,
 qui unus erat ex Israelitis in Assyriam
 deportatis, & habitabat in *Rages*, civi-
 tate Medorum, decem talenta argenti,
 ad quæ recipienda filium suum *Tobiam*
*junior*em, optimis præceptis institutum,
 misit. Hujus peregrinationis junioris *To-
 bie* sese comitem, ac itineris ducem
 præbuit *Raphael*; Archangelus, qui in-
 terrogatus a *Tobia* seniore, unde ef-
 set? e qua profapia suam haberet ori-
 ginem? respondit: *Ego sum ex filiis*
Israel: Ego sum Azarias, Ananie magni
filius: Novi & omnia itinera ejus,
 id est, Regionis Medorum, frequenter
 ambulavi, & mansi apud Gabelum,
 fratrem nostrum. His dictis, junior *To-
 bie* professus est cum Archangelo *Ra-
 phaele*, ejusque consilio piscem, qui
 juxta flumen *Tygris* in illum insilie-
 rat, apprehendit, in terram traxit,
 & exenteravit, atque ipse fel ac je-
 cur in usum medicamentorum præpa-
 randi, modum ab eodem Angelo edo-
 ctus est. Cæpto itinere pergentes via-
 tores, ad domum *Raguelis*, qui utrius-
 que *Tobie* confanguineus erat, diver-
 terunt, ibique *Tobias* junior ab Ange-
 lo monitus, *Saram*, filiam *Raguelis*
 unicam, amplissimi patrimonii hære-
 dem, uxorem petiit, cujus septem vi-
 ros, Dæmon Asmodæus, luxuriæ Prin-
 ceptus, occiderat, & ab Angelo didi-
 cit *Tobias*, quo fine conjugium inire,
 eoque uti deberet, servata videlicet per
 tres dies continentia, suis una cum
 uxore ardentissimis & concordibus ad
 Deum precibus, combustoque piscis
 jecore, cujus suffitu abigeretur im-
 purus ille Dæmon, & in superioris
 Ægyptii Desertum ablegaretur. Hæc
 omnia Angeli Mandata, cum sedulo

observasset *Tobias*, junior, virginem
 cum timore Dei, & citra libidinem
 accepit, cum illa nuptias celebravit,
 & recepta curis Archangeli *Raphaelis*
 a Gabelo pecunia, ad proprios lares
 cum sua conjugē *Sara* remigravit,
 postquam *Raguel*, pater *Sara*, utri-
 que bene precatus fuisset, dicens: *An-
 gelus Domini sanctus sit in itinere ve-
 stro, perducaturque vos incolumes, &
 inveniat omnia recte circa parentes ve-
 stros, & videant oculi mei filios ve-
 stros, priusquam moriar. Et apprehen-
 dentes parentes filiam suam (seu Sa-
 ram, Tobia: junioris conjugem) oscu-
 lati sunt eam, & dimiserunt ire, mo-
 nentes eam, honorare soceros, dilige-
 re maritum, regere familiam, & gu-
 bernare domum, & se ipsam irreprehen-
 sibilem exhibere, sicut legitur cap. 10.
 lib. Tobie. Ad paternas ædes cum uxore,
 familia, & dote locuplete rever-
 sus junior *Tobias*, patris sui, quem
 amantissime complexus est, oculos
 felle piscis linivit, eoque remedio
 excussit albuginem, quæ ei videndi
 facultatem adimebat. Tunc Archan-
 gelus *Raphael* sese eis notum fecit,
 dicens: Manifesto ergo vobis verita-
 tem, & non abscondam a vobis occultum
 sermonem. Quando orabas cum lacry-
 mis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas
 prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua,
 & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem
 tuam Domino; & quia acceptus
 eras Deo, necesse fuit; ut tentatio probaret
 te. Et nunc misit me Dominus, ut
 curarem te; & *Saram* uxorem filii tui
 a Dæmonio liberarem. Ego enim sum
Raphael Angelus, unus ex septem, qui
astamus ante Dominum. Ita legitur
cap. 12. libri Tobie. Hæc ubi
dixisset Archangelus Raphael, in lau-
des Dei, & gratiarum actionem erupit
Tobias senior, qui tum temporis
 annos sexaginta natus erat, & vixit
 adhuc, post receptum ab eodem *Ra-
 phael*, visum, annos quadraginta duos,
 & obiit anno ætatis suæ centesimo se-
 cundo, sicutque honorifice sepultus in
 Ninive, ut legitur cap. 14. libri *To-
 bie*, juxta Editionem Vulgatam. Pro-
 pe-*

pediem moriturus, *Tobiam*, filium suum, & septem nepotes accersivit, ad pietatem, ad eleemosinam erogandam pauperibus adhortatus est, urbis Niniues everisionem, & reditum Israelitarum in Judæam prædixit, jussitque filio suo, ut, post mortem matris, Nivive discederet una cum uxore, & filiis suis. Mandatis sanctissimi patris obtemperavit junior *Tobias*, ab ejus pietate nequaquam degener. Mortua matre, reversus est ad soceros suos cum uxore, filiis, & nepotibus, *viditque quintam generationem, filios filiorum suorum, & completis nonaginta novem annis in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum, cap. 14. lib. Tobie.* Habes nunc summam Historiæ *Tobie*, quæ incidit in tempora Assyriacæ decem Tribuum Israelis captivitatis, quæque quatuordecim capitibus comprehensa legitur in libro *Tobie*.

D. Pronis auribus hanc, quam delibasti, *Tobie* Historiam auscultavi, sed ne quid dissimulem, tria in hac Historia occurrunt, quæ necdum plane assequor, quæque mihi exponas velim. Primum est, cur Deus, qui nunquam affligit innocentes, voluerit, ut *Tobias*, vir justus, & divinæ Legis observantissimus cultor, per multos annos gravissimis persecutionibus esset obnoxius, & visu orbatus, infelicem vitam duceret? Alterum est, qua ratione, & arcana vicinossilio & fumus jecoris piscis potuerint abigere Dæmonium? Postremum istud est, quo pacto Archangelus *Raphael* citra mendaciam dixerit *Tobie* seniori: *Ego sum Azarias, Anania magni filius, & mansi apud Gabelum, fratrem nostrum?* cum tamen revera nec esset *Azarias*, nec frater *Gabeli*.

M. Hæc tria facile dilucidari possunt. In primis, afflictiones illæ, quas per plures annos passus est senior *Tobias*, demonstrant specialem Dei providentiam in Electos, quos Deus, qui omnia sapienter moderatur, adversus fortunæ casibus interdum jactari permittit, eorumque patientiam rebus asperis in hac mortali vita exercet ac probat, ut illos post constantem in exantlandis laboribus fortitudinem, maximis cumulet be-

neficiis, & internis solatiis atque incredibili læticia perfundat, sicut de semetipso testatur Apostolus *Paulus*, dicens: *Superabundo gaudio in tribulationibus meis*: Hic est certe Electorum triumphus, qui & in afflictionibus sibi semper constantes ac invicti sunt, muniti præsidio Dei, & dum ipsis aliquid prosperitatis affulget, id totum gratis animis acceptum referunt bonitati, munificentiaque divinæ. Quo fit, ut, nec, sæviante fortuna, despondeant animum, nec rebus secundis insolecant. Falleris autem, dum asseris, Deum nunquam affligere innocentes. Numquid enim *Abrahamus*, & *Job* fuerunt viri innocentes? & tamen, sicut in superioribus nostris Colloquiis ostendimus, Deus obedientiam *Abrahami*, & patientiam *Jobi* multis, iisque acerbissimis afflictionibus probavit. Nonne innocens erat *Deipara*? de ea tamen *Luca* cap. 2. dicitur. *Tuam ipsius animam pertransibis gladius*. Nonne tandem, ut alia mittam exempla, innocens erat *Christus Dominus*, sicut ait Apostolus *Paulus* cap. 7. Epistolæ ad *Hebræos*? & tamen oportuit pati *Christum*, & ita intrare in gloriam suam, sicut legitur cap. 24. Evangelii *S. Luca*. Hinc jure optimo *S. Pius V.* proscriptit hanc *Michaelis Bæii*, Doctoris Lovaniensis, propositionem, quæ est ordine septuagesima secunda. *Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.* *Clemens* vero XI. Pontifex Maximus, in sua Constitutione *Unigenitus Dei filius* &c. confixit huic geminam propositionem *Quesneli*, quæ est ordine septuagesima, & his verbis concepta: *Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones semper serviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.* Sed nunc breviter explicandum est, qua ratione & virtute fumus combussus cordis, seu jecoris piscis, potuerit abigere Dæmonium, cum fumus sit res materialis & sensibilis, quæ in substantiam pure spirituales, qua præditus est Dæmon, agere minime

nime possit; sed dico, suffitum illum affati cordis, seu jecoris piscis, nullam habuisse virtutem occultam expellendi Dæmonem, sed merum duntaxat fuisse signum temporis, quo expellebatur Dæmon, & efficacie precum ad solium Dei ascendentium, non secus ac ignis, qui e Cælo missus consumebat victimas, quas *Abel* offerebat Deo, signum erat, sacrificia *Abelis* Deo grata & accepta esse. Vel etiam dico cum peritis Scripturæ sacræ Interpretibus, hunc sumum efficaciam quamdam habuisse ab ipso Deo, naturæ auctore, cordi, & jecori piscis inditam ad fugandos Dæmones, quia Deo, ad manifestandam omnipotentiam suam, aliquando placet superbos illos spiritus rebus corporeis subijcere. Postremo, difficile non est, Archangelum *Raphaelem* ab omni mendacio excusare. Potuit enim abique mendacio asserere, se esse ex filiis Israel, quia Israelitis, & præsertim Tribum Nephthali custodiendi provincia fuerat ei a Deo demandata. Potuit citra mendacium appellare, Gabelum fratrem suum, quia, ut ait *S. Gregorius Nissenus* in libro *De Vita Moysis*, Angelus est quodam modo frater hominis ob naturæ spiritualis similitudinem, vel quia Angeli, sicut & homines, eundem patrem habent, videlicet Deum; gratiæ sanctificantis adoptionem, & divinæ, æternæque hereditatis possessionem. Potuit etiam Archangelus *Raphael* dicere, se esse *Azariam*, quia formam & similitudinem *Azaria* præferebat, perinde ac Angelus cap. 31. lib. Genesis ait sine mendacio, se Deum esse, quia personam Dei repræsentabat, ejusque defungebatur officio. Sæpius autem signo tribuitur nomen significati, sicut imago *S. Petri* dicitur *S. Petrus*. Denique, Archangelus *Raphael*, interrogatus a *Raguele*, undenam ipse, & *Tobias* junior, quem secus ducebat, essent? absque mendacio respondit: *Ex Tribu Nephthali sumus*, quia revera *Tobias* suum ex Tribu Nephthali genus ducebat, Angelus autem *Raphael*, comes *Tobie*, licet ad Tribum Nephthali per naturæ generationem non pertineret, speciali tamen deputatione ad Tri-

bum Nephthali custodiam, sicut mox diximus, erat a Deo destinatus. Hac itaque Archangelus *Raphael* absque mendacio & amphibolia protulit, subindeque in ejus verbis restrictionum, ut ajunt, mentalium, & dubiz ancipitique significationis vocum usum frustra expiscari conati sunt laxiores quidam Theologi, quorum error a Sede Apostolica fuit jure merito censura perstrictus.

D. Quisnam est Auctor libri *Tobie*?

M. Liber *Tobie*, qui Chaldaico sermone & caractere in Assyriorum regionibus, ubi uterque *Tobias* captivus egit, primum fuit scriptus, completitur quatuordecim capita, quorum duodecim priora esse a seniore *Tobia* exarata, vero quam simillimum videtur, tum quia in his duodecim capitibus senior *Tobias* in propria persona loquitur, juxta interpretationem Græcam, ad quam Syriacæ & Hebrææ sunt expressæ: tum quia etiam hic erat sollemnis Hebræorum mos, ut res suas in Commentarios referrent: tum quia denique Archangelus *Raphael* (sicut legitur cap. 12. lib. *Tobie*) præcepit seniori *Tobie*, ejusque filio, ut in libro scriberent quæ ipsis evenerant. Vulgata quippe lectio sic habet: *Narrate omnia mirabilia ejus*. Et Græcos interpretes, qui est antiquissimus, sic vertit: *Scribite in libro quæ evenerunt*. *Tobias* itaque senior, mandato Angeli morem gerens, duodecim priora hujusce libri capita conscripsit, sed caput decimum tertium ejusdem libri, & partem capitis decimi quarti, in quo refertur *Tobia* senioris interitus, *Tobias* filius litteris mandavit, duo vero postremi versiculi capitis decimi quarti fuerunt adjecti a *Tobia* junioris filiis, aut nepotibus, qui ejus mortem ac sepulturam scripto tradiderunt. De hoc libro *Tobie* nullam *Iosephus*, Hebræus, in Antiquitatibus Judaicis mentionem fecit, quod tibi mirum videri haud debet. Primo, quia *Historia Tobie*, clam veluti gesta, & intra unius famulii terminos domesticos clausa, non pertinebat ad publicam Gentis Judaicæ Historiam, quam duntaxat litte-

ris consignandi *Josephus* officium in se suscepit. Eadem de causa, *Josephus* in libris, quos edidit, *De Antiquitatibus Judæis*, prætermisit omnino Historiam *Jobi*, quæ ad Judæicæ Nationis Historiam minime spectabat. Præterea, cum *Josephus* Judæorum Historiam ex monumentis Hebraicis collegerit atque concinnarit, librum *Tobia* prætermisit, quia non hebraice, sed chaldaice, ut mox diximus, erat conscriptus. Denique, libri *Tobia* idem *Josephus* non meminit, quia hic liber non exstabat in Canone primario Judæorum. Sunt enim perdocti Scripturæ Sacre Interpretes, qui docent, Judæos duplicem habuisse Sacrorum Librorum Canonem; unum videlicet primarium, qui continebat libros Prophetarum conscriptos usque ad tempora *Esdæ*, a quo, post laxatam captivitate Babylonicam, primarius ille Sacrorum Librorum Canon fuit clausus & obsignatus: Alterum vero quasi secundarium Sacrorum Librorum Canonem, qui continebat libros prophetico quidem spiritu exaratos, sed quodam inferiori Prophetiæ genere. Apud Judæos siquidem duplex Prophetiæ genus distinguitur, unum excellentius sub priori Templo, quod vocant *Spiritus Sanctum*, quodque desit circa tempora *Esdæ*; & aliud obscurius Prophetiæ genus, quod nuncupant *Filiam Vocis*, id est, *Inspirationem*, divinam quidem, sed obscuriorem, quam esset prior inspiratio. Hoc itaque secundo inspirationis genere scriptos libros Judæi tanquam divinos, & Agiographos admittere quidem, sed illos tamen non in eodem gradu & auctoritatis loco habebant, quo libros, qui primo Prophetiæ genere erant conscripti, unde ejusmodi libros, primario Sacrorum Librorum Canonem non accensebant. Hinc *Josephus*, Hebræus, lib. 1. contra *Apionem* hæc habet: *Ab Artaxerxe* (qui fuit post laxatam captivitate Babylonicam Persarum Rex) usque ad nostrum tempus, singula quidem conscripta, non tamen prioribus simili fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio Prophetarum. Non mirum igitur esse debet, si *Josephus*,

Hebræus, de libro *Tobia*, qui in primario Sacrorum Librorum apud Judæos Canone non exstabat, nullam in Judæicis, quas descripsit, Antiquitatibus mentionem fecerit.

D. Agnoscitne Ecclesia Catholica librum *Tobia* tanquam Sacram & Canonicum?

M. Ecclesia Catholica, in Concilio Œcumenico Tridentino congregata, librum *Tobia* Canoni Sacrorum Librorum Veteris Testamenti adscribendum esse sanxit sessione quarta, in qua Catalogum Sacrorum Librorum cum Veteris, tum Novi Testamenti data opera contexit. Qua in re Patres Concilii Tridentini non aliquid novi moliti sunt, sicut obstreperunt Hæretici nostri temporis, sed, in texendo Sacrorum Librorum Canone, avitæ traditioni indulse adhererunt. Sequuti enim sunt *Innocentius I.* Summum Pontificem, in *Epistola* 3. ad *Exuperium*, *Episcopum Tolosanum*, Concilium Hipponense, celebratum anno 393. Concilium Charaginense tertium anno 397. Concilium Carthaginense quartum anno 419. Concilium Generale Florentinum anno MCCCCXXXVIII. *S. Augustinus* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. & *Gelasius I.* Papam, in Concilio Romæ habito anno 494. Huic publico & infallibili Ecclesiæ iudicio obtemperare debent omnes fideles, quia, ut inquit Christus Dominus cap. 18. *Matthæi*: *Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*. Quam in rem apposite *Sandus Augustinus* in libro contra *Epistolam Fundamenti* cap. 5. ait: *Evangelio non crederem, nisi Ecclesia me commoveret auctoritas*. Huic auctoritati, & falli nescio Ecclesiæ Catholicæ iudicio parere detrectantes Hæretici, nullam habent Regulam Fidei, & sub obtentu internæ, quam se habere mentiuntur, assistentiæ Spiritus Sancti, qui potius est spiritus vertiginis, & Ecclesiæ divisor, sus deque omnia miscent, & plusquam dictatoriam sibi arrogantes auctoritatem, librum *Tobia*, & alios, quos

quos volunt, e Sacrorum Librorum Canone, quem tenuit Catholica Ecclesia, temere, & pro arbitratu suo expungunt. Sed quis non videt, quod, si semel non ex publico Ecclesie judicio, sed ex versatilibus privatorum hominum opinionibus de Sacris & Canonicis Libris esset judicandum, pessime fuisset Ecclesie a Deo consultum. Nam, quando variarent, ut saepe contingere solet, privatorum hominum opiniones, & alius librum quendam censeret esse Canonicum, alius vero negaret, quis, amabo, obortam litem dirimeret, & certum, cui standum esset, pronunciaret judicium, si id juris ad Ecclesiam non pertinaret? Sic in re tanti momenti contentiones, quae perpetuo emergerent, corpus Ecclesiae varias in partes & factiones distraherent, ejus sacram auctoritatem humanae opinioniones penitus labefacerent, impune grassarentur errores, Haeretici a nullo Judice argui, damnari & in ordinem redigi possent; tot essent Religiones, quot capita; essent sicut parvuli fluctuantes omni vento doctrinae, & quod caput est, nulla esset Summorum Pontificum, nulla Episcoporum, nulla Legum Ecclesiasticarum, & Conciliorum auctoritas, nulla in fidelibus obedientia. Certe hoc unum argumentum, e judicio Ecclesiae Catholicae petitum, nobis instar omnium esse debet ad retundendam audaciam Haeticorum, qui librum *Tobie*, & nonnullos alios, quibus Ecclesia divinam asseruit auctoritatem, audent sacrilega temeritate e Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canone, eximere. Sed hic debemus occurrere duplici Haeticorum objectioni. Dicunt enim primo, librum *Tobie* non extare in Canone Sacrorum Librorum, quem habent Judaei, quemque secuti sunt antiqui sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, nimirum *Melito Sardinensis*, *Origenes*, *Athenasius* in Epistola Festina, Auctor Synopsis Scripturae Sacrae, *S. Cyrillus Hierosolymitanus* Catechesi 10. *S. Hilarius* Praetatione in Psalmos, *Amphilochius*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Joannes Damascenus*, *Leontius*, & multi alii veteres, doctrina ac pie-

tate conspicui, quibus addi debet Synodus Laodicensis, quae in Canone, quem condidit, Sacrorum Librorum Veteris Testamenti, librum *Tobie* non reponit. Haec est prima Haeticorum obiectio, quam ut facilius diluere possis, velim obiter observes, Veteris Testamenti libros alios esse, qui dicuntur *Protocanonici*, alios vero, qui appellantur *Deuterocanonici*. Libri *Protocanonici* sunt illi, qui semper & ubique & ab omnibus fuerunt recepti, sicut *Ex. G. Pentateuchus* Moysis. Libri *Deuterocanonici* Veteris Testamenti sunt hi, qui licet in Sacrorum Librorum Canonem sint modo ab Ecclesia Catholica relati, antiquitus tamen a quibusdam Ecclesiis, & ab aliquot sanctis Patribus, necnon Scriptoribus Ecclesiasticis, tanquam Canonici non admittebantur, sed anceps adhuc erat eorum auctoritas. Eiusmodi sunt in Veteri Testamento libri *Tobie*, *Judithae*, *Sapiientiae*, *Ecclesiastici*, sex postrema capita libri *Estheris*, quaedam Prophetiae *Danielis* capita, & primus ac secundus Machabaeorum libri. Hac praemissa observatione, dico, quod cum ab *Esdra*, qui post captivitatem Babylonis, seu tempore *Artaxerxis Longimani*, filii *Xerxis*, Persarum Regis, floruit, clausus & obignatus fuisset Sacrorum librorum Veteris Testamenti Canon, non potuit vetus Synagoga librum *Tobie*, & alios libros, mox a me citatos, Veteris Testamenti Deuterocanonicos, inferre. Canon, non quod ipsa Canonici non essent, se quia, ut ait *Iosephus* Hebraeus, loco mox a me laudato, jam tum temporis defecerat series Prophetarum, quorum auctoritate libri in sacrum Canonem referebantur. Verum, haec auctoritas referendi libros in Sacrum Scripturae Canonem, quae id aetatis, senescente Synagoga, jam defecerat, revixit in Ecclesia Christi, quae in Conciliis Generalibus Florentino, & Tridentino, libro *Tobie*, & aliis libris, quos memoravi, Deuterocanonici Veteris Testamenti, de quorum sacra & canonica auctoritate antea dubitaverant privatae quaedam Ecclesiae, necnon

ali-

aliqui sancti Patres; ac Scriptores Ecclesiastici, divinam auctoritatem decretorio tandem iudicio asseruit ac vindicavit. Quo fit, ut, post hanc solemnem Ecclesie Catholice definitionem, nemini integrum sit in dubium revocare sacram auctoritatem libri *Tobie*, & aliorum librorum, quos Canonici Scripturae Sacrae indeficienti iudicio accensuit Ecclesia, tametsi potuerint antiquitas, id est, priusquam Ecclesia Catholica Canonem Librorum Sacrorum condidisset, ac promulgasset, quaedam privatae Ecclesiae, & aliqui sancti Patres, ac Scriptores Ecclesiastici salva ac inculcata fide sequi Sacrorum Librorum Canonem Esdrinum, in quo liber *Tobie*, & alii Veteris Testamenti Libri Denterocanonici, a me assignati, desiderantur; non secus ac apud omnes tanquam Haereticus, iure merito audiret ille, qui *Milkenariorum* errorem, jam solemnem Ecclesiae definitionem in Conciliis Florentino & Tridentino promulgata, proscriptum, postliminio revocare ac pettinaciter propugnare vellet, quamvis aliunde certissime constet, quos antiquos Patres, & Scriptores Ecclesiasticos, antequam haec doctrina *Milkenariorum* ab Ecclesia fuisset eliquata ac confixa, eidem doctrinae, citra ullam tamen erroris notam, patrocinatos esse.

Sed aliam objectionem contra librum *Tobie* instaurant Haeretici, quam insolentem praetermittere haud debemus. Ajunt enim, in libro *Tobie* manifestam offendi antilogiam, seu contradictionem, in hoc sitam, quod cap. 3. & 5. huius libri dicitur, *Saram* cum patre suo *Raguele* mansisse in *Rages*, civitate Medorum, & juniorem *Tobiam*, cum ad eandem civitatem pervenisset, apud eos divertisse, & fuisse commoratum. At, capite nono ejusdem libri dicitur, Archangelum *Raphaelem* missum fuisse a juniore *Tobia* ad *Gabelum*, in urbe *Rages* manente, ut ab eo reciperet decem talenta argenti, quae ipsius pater *Tobias* senior, et mutuo dederat. Quo in loco, inquit Haeretici, manifesta contradictione sese implicat libri *Tobie* auctor, non secus ac ille palam sibi con-

tradiceret, qui *Rome* existens, diceretur mittere aliquem servum *Romam* ad amicum suum. Verum, huic Haeticorum objectioni respondent Polemici Scriptores Catholici, hanc non veram, sed apparentem duntaxat esse antilogiam, quae facile conciliari potest. Nam primo, verosimile est, duas existisse civitates ejusdem nominis *Rages* cum aliqua vocum distinctione, quae in Versionibus sensum intercidit. Secundo, dici potest, *Gabelum*, & *Raguelum*, cives quidem fuisse ejusdem urbis *Rages*, sed *Raguelum* cum filia *Sara*, ac tota familia sua mansisse in Villula rurali ab urbe *Rages* aliquot miliaribus distante; *Gabelum* vero suum habuisse domicilium in ipsamet urbe *Rages*. Quo semel posito, facile intelligitur, Archangelum *Raphaelem* ex ea rurali domo *Raguelis* missum fuisse a juniore *Tobia* ad *Gabelum*, in ipsa urbe *Rages* manentem. Denique, in Textu Hebraeo, & in Versione Graeca lib. *Tobie* cap. 3. legitur, *Raguelum* cum filia sua *Sara* mansisse non in urbe *Rages*, sed in *Ecbatanis*, Metropoli Medorum, quae civitas erat in planitie; urbs autem *Rages*, in qua permanebat *Gabelus*, sita erat in monte non procul dissito, indeque omnino evanesceat apparens illa contradictio, quae in libro *Tobie* occurrere videtur, quamque veram & realem esse, sibi, aliisque persuadere frustra Haeretici moliantur.

D. Quae de Historia *Tobie*, & de sacra auctoritate libri, qui ejusdem *Tobie* nomen praestet, hactenus singulari cum perspicuitate dixisti, nulum mihi & de veritate illius Historiae, & de divina libri *Tobie* auctoritate dubitandi locum relinquat. Veniamus nunc, si placet, ad Historiam *Judithae*, circa quam multa haerent animo proponenda tibi Dnbia, quorum primum istud est, an vere aliquando contigerit Historia *Judithae*, quae in libro ejusdem *Judithae*, nomine inscripto describitur. Audivi enim, esse nonnullos Scriptores, qui ex nominibus, quae personis in Historia *Judithae* imponuntur, inferunt, hunc *Judithae* librum non referre speciem

tiem alicujus Historiæ, quæ aliquando revera contigerit, sed Parabolæ, vel Tragicomediæ, ad pietatem tamen, & Myſterium aliquod exprimendum concinnatæ. Sic unus ex illis Scriptoribus, videlicet *Hugo Grotius*, cujus Commentarium in librum *Judithæ* nuperrime legebam, parabolice hanc Historiam interpretatur. Nomen *Judithæ*, inquit, ſignificat Nationem Judaicam, quæ tum temporis cum deſolata & omni ſpe divina eſſet deſtituta, recte per æminam *Juditham*, quæ vidua ſupponitur, designatur. *Nabuchodonozor*, cujus in libro *Judithæ* fit mentio, figura eſt Diaboli, populum Dei aſſigentis. *Holofernes*, Princeps militiæ *Nabuchodonozoris*, Chaldaice idem eſt ac Latine liſtor ſerpentis. *Joachim*, ſeu *Eliaſin*, idem ſonat ac *Deus ſurgens*, nempe quod Deus votis ac precibus oppreſſi Populi Judaici exoratus fugarat ad liberandum populum ſuum. *Bethulia* idem pollet ac *Domus Dei*, id eſt, religioſus cultus, quem Diabolus & miniſtri ejus oppugnant. Hac parabolica nominum, quæ Actoribus, ſeu perſonis, quæ inducuntur in Hiſtoria *Judithæ*, imponuntur, interpretatione. concludit *Hugo Grotius*, librum *Judithæ*, non ſpeciem præſerre veræ Hiſtoriæ, quæ aliquando contigerit, ſed ſpeciem Parabolæ, vel Tragicomediæ, ad pietatem tamen & ad aliquod Myſterium effictæ. Quid de tam ſingulari *Grotii* ſententia judicandum ſit, tuum nunc eſt breviter declarare.

M. Hæc erronea *Grotii* ſententia, cui præverunt *Lutherus*, *Beroaldus*, *Scaligerus*, alique hujus ſuſſuris Heterodoxi, multis momentis proſcribi debet. Primo, quia Eccleſia Catholica, & ſancti Patres, *Clemens* I. Romanus Pontifex, in Epistoſa ſua prima ad Corinthios, *Clemens Alexandrinus*, *Tertullianus*, *Origenes*, *Eusebius*, *S. Hieronymus*, & alii bene multi, hanc *Judithæ* Hiſtoriam veram eſſe conſantiſſime proſitentur. Secundo, perſonarum, quarum in Hiſtoria *Judithæ* habetur mentio, Genealogiæ deſcribuntur, reſque ab illis geſſæ his characteribus designantur, qui

fabuloſam, aut parabolicaſ narratiōnem minime redolent; ſed veracem exhibent Hiſtoriam. Quin, ad calcem libri *Judithæ* teſtatur Scriptor illius Hiſtoriæ, ſpecielem a Judæis feſtivitatem fuiſſe inſtitutam ad conſervandam memoriā illius victoriæ, quam de *Holoferne*, Principe militiæ *Nabuchodonozoris*, Regis Aſſyriorum, heroina foemina *Juditha* reportavit; *Dies*, inquit, *victoria hujus colitur a Judæis ex illo tempore uſque in præſentem diem*. Porro, ſi hæc *Judithæ* Hiſtoria vera non eſſet, Auctor libri *Judithæ* non hiſtoricus, ſed inſignis impoſitor audire & haberi deberet, quippe qui falſas perſonarum genealogias, res nonquam in orbem terrarum geſſas, & ſpuria monumenta obtruſiſſet; quod certe nemo, niſi ſit ab Eccleſia Catholica extorris, dicere, ſuumque in animum inducere poterit. Sed, inquit Hæretici, nullus hætenus repertus eſt modus, quo dilucide explicari poſſit, quis ſit *Arphaxad*? Quisve *Nabuchodonozor*? Quæ illa civitas *Bethulia*, ab *Holoferne* obſeſſa? Denique, an hæc *Judithæ* Hiſtoria contigerit ante Judæorum captivitatem Babyloſicam, vel poſt illorum reditum e captivitate Babyloſica? His diſſecandis nodis, ajunt Hæretici, nullus hætenus tam ſelix fuit Scriptor, qui convenientem poterit adhibere cuneum, & hiſtoriam *Judithæ* conciliare cum Hiſtoria Judæorum, atque Regum Aſſyriorum, & Medorum; upde inferunt, veram non eſſe Hiſtoriam *Judithæ*, ſed meram eſſe Parabolam, aut Tragicomædiam. At, turpiſſime in hoc hallucinantur Hæretici. Nam, præter quam quod assignabimus modo tempus, quo vere contigit Hiſtoria *Judithæ*, eadem que opera offendemus, prædictam Hiſtoriam poſſe facili negotio conciliari cum Hiſtoria Judæorum, & Regum Aſſyriorum, atque Medorum: certiffimum etiam eſt, iniquiſſimi eſſe ingenii veteres inſiciari, aut in dubium revocare Hiſtorias eo ſolo nomine, quod cum Chronologia; ſeu cum ratione temporum haud ſatis coherere videantur. Chriſtum Dominum natum, baptizatum, & mor-

tuum

taum esse nullus Christianus dubitat, & tamen quo anno Mundi, & quoto Imperii *Augusti* anno natus sit Christus Dominus? vel quo anno ætatis suæ accesserit ad baptismum, & Cruci fuerit affixus? non adeo evidens est, & in his enodandis chronologicis difficultatibus, maximopere insudant Theologi, & in varias distrahuntur opiniones. Quorum igitur Hæretici veritatem Historiæ *Judithæ* negant, eo argumento ducti, quod necdum inter Scriptores Christianos conveniat de tempore, quo contigit hæc *Judithæ* Historia? Apagatam insulsum argumentum, dignum sane, ut vulgo ajunt, patella operculum.

D. Assigna, quæso, tempus, quo contigit Historia *Judithæ*, ut inde convincantur Hæretici, qui illius Historiæ veritatem negant, eamque meram esse Parabolam, poeticum figmentum, & Tragicomediam dictitare non verentur.

M. Circa tempus, quo contigit Historia *Judithæ* dissidium est inter eruditos. *Bellarminus*, *Serrarius*, *Salianus*, *Petavius*, *Peterius*, & Illustrissimus *Daniel Huetius*, Abrincensis Episcopus, Historiam *Judithæ* in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, tempore *Manassis*, Regis Judæ, contigisse arbitrantur. Alii vero, quos inter censetur *Natalis Alexander* in secundo Tomo *Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti* pagin. 375. asserunt, Historiam *Judithæ* contigisse in sexta Mundi Ætate, id est, post laxatam Judæorum captivitatem Babylonicam, tempore *Xerxis*, Regis Persarum. Ipse vero, libratis æqua lance hinc inde momentis, lubens descendendo in sententiam illorum, qui Historiam *Judithæ* ad tempora *Manassis*, Regis Judæ, referunt, hoc est, ante Judæorum captivitatem Babylonicam. At enim eo tempore, regnante *Manasse*, Medorum Rex erat *Desoces*, libris historici *Herodoti* maxime celebratus, a quo condita est urbs *Hecbatanis*, quique alio nomine in Historia *Judithæ* nuncupatur *Arphaxad*, quod nomen, ut memini, me alibi obser-

vasse, ab *Arbace* (qui, rebellando contra Assyriorum Regem, Monarchiam Medorum instituit) ductum usurparunt Medorum Reges. *Arbaces* siquidem alia vocis inflexione *Arpacad*, tum pinguiore sono *Arphaxad* dicebatur. *Nabuchodonosor* vero, cujus in Historia *Judithæ* fit mentio, fuit ille Assyriorum Rex, qui tempore *Manassis*, Regis Judæ, regnabat in Ninive. Quis autem nominatim fuerit ille *Nabuchodonosor*, Assyriorum Rex? vel quo nomine in Gentiliam Historiis donetur? parvi refert, cum nomina veterum illorum Assyriorum Regum, sicut & Regni tempora confusa admodum sint & incerta, sicut facile colligitur ex illorum Nationum Historiis, quas descripserunt *Berosus*, *Manetho*, *Ctesias*, *Diodorus*, & *Herodorus*. Non desunt tamen periti hujus temporis Critici, qui censent, *Nabuchodonosorem*, illum Assyriorum Regem, qui tempore *Judithæ* regnabat in Ninive, fuisse *Saosduchinum*, filium *Assaradon*, Regis Assyriorum, qui, sicut scribit *Ptolomæus*, regnabat in Ninive. Quæ omnia de *Arphaxad*, Rege Medorum, & de *Nabuchodonosore*, Assyriorum Rege, necnon de illorum Regnis, quæ tempore *Judithæ*, sicut ex initio illius Historiæ compertum habemus, erant toto Oriente florentissima, & invicem æmula; optime quadrant cum tempore, quo *Manasses* regnavit in Juda ante captivitatem Babylonicam, sed nullo pacto referri possunt ad tempus, quo Judæi a captivitate Babylonica ad natale suum solum reversi sunt, tum quia post reditum Judæorum e captivitate Babylonica, Ninive, urbs celeberrima, & Regni Assyriorum caput, fuit omnino destructa: tum quia etiam post captivitatem Babylonicam Regna Medorum & Assyriorum non erant amplius divisa & æmula, sicut erant tempore *Judithæ*, nec erant amplius Reges Medorum, & Assyriorum, cum certum sit tam e sacra, quam prophana Historia, *Cyrum*, Persarum Regem, qui captivitatem Judæorum Babylonicam laxavit, post devictum *Darium Medum*, Babylonio-

rum Regem, Regnis Medorum, & Assyriorum potitum esse, eumque instituisse Monarchiam Persarum, quam ejus successores Persarum Reges, tenuerunt usque ad *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Regem, quem devicit *Alexander Magnus*, & eversa penitus Monarchia Persarum, instituit Monarchiam Græcorum. Cum igitur temporibus *Judithæ*, ut videre est in ejus Historia, adhuc extarent Regna Medorum & Assyriorum invicem æmula, & *Arphaxad* esset Rex Medorum, *Nabuchodonosor* vero Rex esset Assyriorum, nulla ratione dici potest, Historiam *Judithæ* contigisse post reditum Judæorum e captivitate Babylonica, sive hanc Historiam referendam esse vel ad tempora *Cambysis*, Persarum Regis, & in Monarchia Persica successoris, sicut visum est *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi; vel ad tempora *Xerxis*, Persarum Regis, sicut post *Georgium Syncellum* sentiunt multi moderni viri eruditi, vel denique ad tempora *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, id est, paulo ante Assamonzorum, seu Machabæorum Regnum, quemadmodum falso asserit *Hugo Grotius*.

D. Quamvis hæc, quæ adduxisti, momenta aperte evincant, Historiam *Judithæ* sub *Manasse*, Rege Juda, contigisse ante captivitatem Babylonicam, illisque lubentissime acquiescam, ad plenioram tamen assequendam hujus rei notitiam, optarem ut hic breviter referes, ac dilueres præcipua argumenta, quibus permoti alii viri eruditi asserunt, Historiam *Judithæ* contigisse post captivitatem Judæorum Babylonicam, illiosque Historiæ Epocham referunt vel ad tempora *Cambysis*, Persarum Regis, vel ad *Xerxem*, alterum Persarum Regem, vel denique ad tempus *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis. Horum enim, opinor, uberiori explicatione poterit haud parum Sacra Historia illustrari.

M. Scriptores, qui pertendunt, Historiam *Judithæ* post reditum Judæorum e captivitate Babylonica contigisse, pluribus pugnant momentis, quæ hic delibare, iisqne breviter facere satis abunde sufficiet. In primis, dicunt,

nullam omnino in Historia *Judithæ* fieri mentionem *Manassis*, Regis Juda, sed tantum *Eliakimi*, seu *Joakimi*, Summi Sacerdotis, quod argumento est, hanc *Judithæ* Historiam non contigisse sub *Manasse*, Rege Juda, ante captivitatem Babylonicam, sed tantum post captivitatem Babylonicam, quando videlicet summa rerum erat penes Summos Sacerdotes, & in ipsis administrandæ Judæorum Reipublicæ suprema residebat auctoritas. Verum, hæc obiectio facile solvitur. Ideo enim in hac *Judithæ* Historia de *Manasse*, Rege Juda, fit nulla mentio, tum quia hæc Historia *Judithæ* non contigit in Regno Juda, cui præerat *Manasses*, sed in Regno Israelitico, in Tribu *Simeonis*, e qua *Juditha* oriunda erat, quæque Regi Juda non parebat: tum quia etiam hæc *Judithæ* Historia contigit sub *Manasse*, Rege Juda, captivo, aut sub initium illius Regni, cum adhuc vix ex ephebis esset egressus, utpote duodennis tantum, & administrando Regno impar. Mentio tamen fit in Historia *Judithæ* de Summo Sacerdote *Eliakino*, seu *Joakino*, quia, cum ageretur de negotio Religionis, ipse profectus est ad illos Israelitas, qui *Bethulie* urbem incolebant, & dominio *Manassis*, Regis Juda, non subdebantur, ut dejectos illorum animos spe arrigeret, atque ad strenuam ejusdem urbis ab *Holoferne*, exercitus *Nabuchodonosoris*, Regis Assyriorum, Principe, obsessæ defensionem animaret.

Secundo, ajunt, tempore *Manassis*, Regis Juda, nullum fuisse Summum Sacerdotem, dictum *Eliakin*, seu *Joakin*, sicut fidem facit Catalogus Summorum Sacerdotum, quem texuit *Iosephus*, Hebræus, in libris *Antiquitatum Judaicarum*. Sed respondet ipse, Summum Sacerdotem tempore *Manassis*, Regis Juda, potuisse esse binomium, ac subinde Summum illum Sacerdotem, qui in Historia *Judithæ* appellatur *Eliakim*, seu *Joakin*, alio nomine in Catalogo Summorum Sacerdotum, quem texuit *Iosephus*, designari. Præter quam quod cap. 18. lib. 4. Regum *Eliakin* inter primores.

Sa-

Sacerdotes reeusetur, & *Isaïas* cap. 20. disertam *Eliakim*, Summi Sacerdotis, mentionem facit his verbis: *Et erit in die illa, vocabo servum meum Eliakim, filium Helcia, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo illum, & potestatem tuam dabo in manus ejus, & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.* Quod certe apud prime *Eliakimo*, seu *Joakino*, Summo Sacerdoti, sub quo contigit Historia *Judithæ*, convenit.

Tertio, inquit illi Scriptores, *Judithæ* Historiam tempore *Manassæ*, Regis Juda, non contigisse, quia, regnante *Manasse*, Israelitæ urbem *Bethuliam* non incolebant, quippe qui a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, jam fuerant in Assyriam deportati anno sexto *Ezechie*, Regis Juda, patris *Manassæ*. Sed urbs *Bethulia* id ætatis incolebatur a Cuthæis, & Babylonis, qui a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, fuerant huc translati. Verum, licet ipse ultro fatear, *Bethuliam* fuisse urbem Regni Israelitici extra Regnum Juda, & decem Israelis Tribus a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, in Assyriam, anno sexto *Ezechie*, Regis Juda, captivas esse abductas, existimo tamen aliquot Israelitas in patrio solo remansisse, plures non multo post captivitatem Assyriacam illuc esse revertis, qui plurimas e civitatibus, præsertim eas, quæ in montanis sitæ erant, occuparunt. Immo, multi Israelitæ in urbe *Samaria*, & in aliis finitimis civitatibus, una cum Cuthæis, & Babylonis, quos illuc miserat *Salmanasar*, Assyriorum Rex, habitabant, & cum illis, Legem Moisaicam edoctis, verum Deum Israelis colebant. Quid igitur mirum, si Israelitæ, & Cuthæi, urbis *Bethulie* incolæ, cultum veri Dei, quem adorabant, contra impetum *Holofernis*, Principis militiæ *Nabuchodonosoris*, defendere volentes, huic Assyriorum militiæ præfecto, urbem *Bethulie* obsidenti, & veram Religionem totis suis viribus exterminare molienti, strenue animosque resisterint.

Quarto, Historiam *Judithæ* non sub *Manasse*, Rege Juda, seu ante captivitatem Babylonicam, contigisse, sed duntaxat post reditum Judæorum ex captivitate Babylonica, probant nonnulli viri eruditi ex ea, in qua *Holofernes*, exercitus Assyriorum Princeps, versabatur ignorantia rerum a gente Israelitica gestarum. *Holofernes* quippe, ut legitur cap. 5. lib. *Judithæ*, postulavit ab *Achior*, quamvis esset Gens Israelitica. Quis illius Gentis Rex? quasi Gens Israelitica fuisset ei penitus ignota. Quod sane in tempora *Manassæ*, Regis Juda, competere non potest, quia, regnante *Manasse*, Israelitarum natio probe nota erat Assyriis, ut pote qui illorum Regiones frequenter invaserant, eosque sub *Salmanasare*, Assyriorum Rege, captivos in Assyriam abduxerant. His addunt viri eruditi responsum *Achioris* dicentis *Holoferni*, Israelitas, Deo duce, ex *Aegypto* in *Palæstinam* esse translatos, sed, ob neglectum Dei sui cultum, sæpe a multis Nationibus fuisse profligatos, & captivos adductos; immo Templum *Jerusalem* (sicut legitur in *Versione Græca* libri *Judithæ*) solo æquatum, ac penitus dirutum fuisse; ipsos tandem e sua dispersione fuisse nuper reductos, & iterum possidere *Jerusalem*, ubi sunt Sancta Sanctorum. Porro, Judæorum captivitas, in qua Templum *Jerusalem* eversum ac dirutum fuit, alia esse non potest, quam captivitas Babylonica. Desolatio quippe Templi & urbis *Jerusalem* contigit anno undecimo *Sedecie*, qui Regum Judæ fuit ultimus, & anno decimo nono *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, hoc est, anno undecimo post jam inchoatam captivitatem Babylonicam, quæ initium habuit anno undecimo *Joakimi*, Regis Juda, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Captivitas itaque illa, ex qua *Achior* ait *Holoferni*, Judæos esse revertis, alia esse non potest, quam captivitas Babylonica, proindeque Hi-

floria *Judithæ* referri duntaxat potest ad reditum Judæorum e captivitate Babylonica. Hoc argumentum, quod prima fronte videtur ad persuadendum efficax, potest tamen facile solvi. At enim, licet non inficias eam, *Holofernem*, Assyriorum Exercitus Principem, plura, regnante *Manasse*, de Israelitis audire potuisse, verosimile tamen est, illum necdum eorum statum penitus penetrasse, donec ex *Achior* cognovit illorum originem, Religionem, & veram illorum fortitudinis & constantiæ causam. Potuit autem *Achior* verè dicere *Holoferni*, Israelitas, Deum deferentes, sæpius in varias abductos fuisse captivitates, & ex illis ad patrium solum, tempore *Manassis*, Regis Juda, esse revertsos. Pluries liquidem Israelitæ traditi fuerunt in manus Gentium, videlicet Ægyptiorum, Moabitaram, Ammonitarum, sed ex illis captivitatibus jam tempore *Manassis*, Regis Juda, in patriam redierant. Ad id autem, quod dicitur, legi in Versione Græca libri *Judithæ*, *Achorem* respondisse *Holoferni*, Templum Hierosolymitanum fuisse solo æquatum, ac penitus dirutum, dico cum viris Lingæ Græcæ peritis, vocem græcam id minime significare, sed solum innuere, Templum fuisse conculcatum, ac profanatum. Quod certe absque Templi destructione, victrices illæ nationes, a quibus Judæi ante captivitatem Babylonicam, fuerunt identidem debellati, atque subacti, factitarunt.

Ultimum argumentum, quod adducunt aliqui viri eruditi, ut probent, Historiam *Judithæ* non sub *Manasse*, Rege Juda, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, sed sub *Xerxe*, Persarum Rege, seu post captivitatem Babylonicam, contigisse, petitur ex pace, quæ concessa est facinus & victoriam *Judithæ*, & de qua dicitur cap. 17. vers. 20. libr. *Judithæ*: *Manfis in domo viri sui annos centum quinque, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia*. E vers. 30. In omni autem spatio vite ejus non fuit, qui per-

turbaret Israel, & post mortem ejus annis multis. Id autem cadere non potest in tempora *Manassis*, Regis Juda. Supponamus etenim, *Juditham*, quando adiit *Holofernem*, natam fuisse annos circiter viginti quinque (tunc enim juvenis erat, cum *Vagao*, Eunuchus *Holofernis*, eam cap. 12. vers. 12. libri *Judithæ* appellet *pucellam*.) Subtrahamus itaque viginti quinque illos annos, quos *Juditha*, quando adiit *Holofernem*, nata erat, supererunt anni vite *Judithæ* octoginta, per quos Israelitæ, seu Judæi, altissima pace perfrui debuerunt. Atqui tamen ex Sacra Scriptura constat, Israelitas tempore *Manassis*, Regis Juda, non fuisse per octoginta annos pace potitos. Nam Rex *Manasses* fuit ab Assyriis in captivitatem abductus, quæ certe Regis captivitas absque aliqua pacis perturbatione accidere haud potuit. Præterea, ab illa captivitate Regis *Manassis* usque ad Bellum Ægyptiacum, in quo *Josias*, Rex Juda, nepos *Manassis*, interemptus est, non interfuxerunt anni octoginta, sicut constans est omnium Sacre Chronologiz peritorum sententia: Si igitur Historia *Judithæ* incidisset in tempora *Manassis*, Regis Juda, nulla ratione dici posset, per totam *Judithæ* vitam, ac per multos annos post ejus obitum, neminem fuisse, qui perturbaret pacem Israelis, sicut legitur in libro *Judithæ*. Hoc est ultimum argumentum illorum Scriptorum, qui Historiam *Judithæ* post captivitatem Babylonicam contigisse pendunt. Sed, proclive est ostendere, Israelitas revera potitos fuisse diuturna illa pace, de qua in libro *Judithæ* habetur mentio, sive Historia *Judithæ* contigerit sub initium *Manassis*, Regis Juda, sive inciderit in tempora captivitatis ejusdem Regis *Manassis*. Enim vero, si Historia *Judithæ* referatur ad initium Regni *Manassis*, comperietur, Israelitas, seu Judæos, tam in vita *Judithæ*, quam post ipsius obitum, diuturna pace fuisse potitos. *Juditha* liquidem annuum ætatis suæ trigessimum attigerat, quando sub initium Regni *Manassis*

fis

sis occidit *Holofernem*. *Manasses* autem regnavit annis quinquaginta quinque, *Amon* ejus filius, regnavit duobus annis, *Josias*, filius *Amonis*, & nepos *Manassis*, regnavit annis triginta & uno, fuitque interfectus a *Necarone*, Rege *Aegypti*, in Bello *Aegyptiaco*. Si igitur computentur anni triginta, quos nata erat *Juditha*, quando occidit *Holofernem*, insuper anni quinquaginta quinque Regni *Manassis*, duo anni *Amonis*, & anni triginta & unus Regni *Josias*, qui occisus est in Bello *Aegyptiaco*, computum erit, ab ortu *Judithae* usque ad istud Bellum *Aegyptiacum* effluxisse annos centum & decem octo profundae pacis. Cum igitur *Juditha* vixerit annis centum quinque, palam consequitur, Israelitas, seu Judaeos, toto tempore vitae *Judithae*, & tredecim annis post ejus obitum, pace fuisse potitos. Nec paci huic obfuit captivitas *Manassis*, Regis *Juda*, quia haec captivitas solum *Manassis* personam, non vero Reipublicae *Judaicae* statum respexisse videtur. *Manasses* quippe, Rex, non in Bello, sed fraude & dolo ab *Assyriis* captus est, & non multo post liber dimissus, sicut refert *Iosephus* lib. 10. Antiq. Jud. cap. 4. Quo fit, ut in captivitate Regis *Manassis* nullum extiterit Bellum, quod conturbaret pacem in Israel. Immo non defunt viri doctissimi, qui asserunt, pacem non fuisse perturbatam in Israele per Bellum *Aegyptiacum*, in quo *Josias*, Rex *Juda*, fuit occisus, quia hoc Bellum *Aegyptiacum* non intra Regnum Israelis, sed extra Regnum fuit gestum, ajuntque, pacem in Israele fuisse duntaxat perturbatam anno undecimo *Joakimi*, qui in Regno *Juda* fuit *Josias* successor, quique una cum primoribus Judaeorum fuit a *Nabuchodonozore* in captivitatem *Babylonicam* abductus. Qua semel admissa doctissimorum Scripturae Sacrae Interpretum sententia, erunt post obitum *Judithae* anni pacis in Israele viginti novem, proindeque verum erit, quod scribit Auctor libri *Judithae*: In omni spatio vitae ejus (seu *Judithae*) non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem ejus an-

Hist. Vet. Test. Tom. III.

nis multis. Quod si malis *Historiam Judithae* referre ad *Manassis*, Regis *Juda*, captivitatem, quae accidisse videtur anno decimo ipsius Regni, poteris itidem supponere, *Juditham* paulo adultiore fuisse, seu annum trigessimum octavam aetatis attigisse, quando adit *Holofernem*, qua aetate mulieres, quae nullum filium genuerunt, juvenilem formam adhuc retinere solent, orisque venustatem. Quod in *Juditha* eo facilius credi debet, quod Deus, ut inquit Scriptura Sacra, singularem ei contulerit splendorem. Unde non mirum, si aucta a Deo ipsius pulcritudine, *Juditha* vetulo militiae *Assyriorum* Praefecto *Holoferni* placuerit. Hac autem facta hypothese de referenda *Historia Judithae* ad captivitatem *Manassis*, Regis *Juda*, planum erit pacem in Israele non fuisse perturbatam in Israele toto tempore vitae *Judithae*, & post ipsius obitum viguisse adhuc pacem in Israele per undecim annos, immo per viginti duos annos, si Bellum *Aegyptiacum*, ut volunt gravissimi Scriptores, non perturbaverit pacem in Israele, sed tantum captivitas *Babylonica*, quae sicut mox diximus, incidit in annum undecimum *Joakimi*, Regis *Juda*. Sive igitur *Historia Judithae* referatur ad initium Regni *Manassis*, sive ad ejusdem Regis captivitatem, vere dici poterit, in omni spatio vitae *Judithae*, & post ipsius obitum annis multis neminem fuisse, qui perturbaverit pacem in Israele, sicut legitur in libro *Judithae* cap. ultimo v. 30.

D. Vix, ut candide fatear, a risu temperare potui, dum dixisti, *Juditham*, annos triginta octo natam, *Holoferni*, vetulo militiae *Assyriorum* Praefecto, formae suae decore & illecebris placuisse, quasi vero ei non placuisset, si vetulus non fuisset. Sed, ut optime observasti, Deus auxit *Juditha* pulcritudinem, quae jam vetulus *Holofernes* facilius captus est, & *Judithae* artibus delusus. Nunc, obsecro te, indica mihi Auctorem libri *Judithae*, & praecipua describe illius Heroinae gesta, quae in praedicto libro narrantur.

M. Quisnam sit Auctor libri *Judithæ*, incertum est. Nonnulli existimant, Auctorem istius libri esse *Elia-kimum*, seu *Joakimum*, cujus mentio fit in libro *Judithæ*, quique, ut antea observavimus, summum apud Judæos Pontificatum tenuit temporibus *Manassæ*, Regis Juda. Sed mihi magis probatur conjectura Illustrissimi Abrincensis Episcopi, qui existimat, librum *Judithæ* fuisse scriptum temporibus captivitatis Babylonicæ ad leniendam hujus exilii ægritudinem, & ad spe arrigendos captivorum Judæorum animos; maxime cum hic *Juditha* liber Chaldaica Lingua, quæ Judæis, in captivitate Babylonica degentibus familiaris erat, conscriptus fuerit, teste S. *Hieronymo*, qui latine illum reddidit, sic tamen, ut fateatur, *se magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transulisse*. Ex Chaldaico etiam hujus libri *Judithæ* Exemplari, Græca Versio expressa est a Judæis nondique concurrentibus & insequentibus cæsus ac proligatus est. Post hæc, *Juditha* pro tam celebri victoria Epinicion Deo cecinit, a Summo Pontifice propriis spoliis *Holoferni* decorata est, & laudata ab universo populo, præ ingenti gaudio acclamante: *Tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. Hæc sunt in summa præcipua *Judithæ* gesta, quæ narrat Auctor libri, qui sanctissime illius Heroinæ nomine insignitur.

D. Quam auctoritatem in Ecclesia Catholica obtinet liber *Judithæ*?

M. Sacram ac divinam obtinet auctoritatem. Ecclesia siquidem Catholica, in Concilio Generali Tridentino congregata, librum *Judithæ* in Sacrorum Librorum Canone, Sessione 17. percensuit, secuta veterem traditionem quam confirmarunt Concilium Carthaginense III. Summi Pontifices *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium*, *Episcopus Tolosanum*, & *Gelasius I.* in Concilio 1xx. Episcoporum celebrato Romæ anno 494. quibus suffragatur S. *Augustinus* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. *Juditham* etiam, tanquam incomparabilem Heroinam,

tientiam, ad spem proximæ liberationis, ad opis divinæ implorationem, induxit, & post fuses ad Deum ardentissimas preces, ac spe in Deum, pudicitia ipsius custodem, animata, cuneo hostium se dedit, castra *Holofernis* intrepida adiit, qui ubi illam vidit magnifice ornatam, ejus amore captus est, inciditque in daqueos, ex quibus sese extricare non potuit. *Juditha* quippe ex hilaritate *Holofernis* opportunam nacta occasionem perficiendi sanctum, quod inierat, *Bethuliam* liberandi consilium, huic militiæ Assyriorum Præfesto, nimia computatione sopito, & altum stertenti, caput exerto gladio abscecidit, & in urbem *Bethuliz* ovans, & per medias hostium acies intemerata procedens, revera est. Tunc de mero *Bethuliz* suspensio *Holofernis* capite, totus Assyriorum Exercitus, timore panico percussus, tumultuariam arripuit fugam, & a Judæis nondique concurrentibus & insequentibus cæsus ac proligatus est. Post hæc, *Juditha* pro tam celebri victoria Epinicion Deo cecinit, a Summo Pontifice propriis spoliis *Holoferni* decorata est, & laudata ab universo populo, præ ingenti gaudio acclamante: *Tu gloria Hierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. Hæc sunt in summa præcipua *Judithæ* gesta, quæ narrat Auctor libri, qui sanctissime illius Heroinæ nomine insignitur.

D. Quam auctoritatem in Ecclesia Catholica obtinet liber *Judithæ*?

M. Sacram ac divinam obtinet auctoritatem. Ecclesia siquidem Catholica, in Concilio Generali Tridentino congregata, librum *Judithæ* in Sacrorum Librorum Canone, Sessione 17. percensuit, secuta veterem traditionem quam confirmarunt Concilium Carthaginense III. Summi Pontifices *Innocentius I.* in Epistola ad *Exuperium*, *Episcopus Tolosanum*, & *Gelasius I.* in Concilio 1xx. Episcoporum celebrato Romæ anno 494. quibus suffragatur S. *Augustinus* lib. 2. *De Doctrina Christiana* cap. 8. *Juditham* etiam, tanquam incomparabilem Heroinam,

plu-

plurimis laudibus efferunt sancti Patres, quos inter censentur *S. Clemens*, Romanus Pontifex in sua Epistola 1. ad Corinthios, *S. Clemens Alexandrinus* lib. 4. *Stromatum*, *Origenes* Hom. 19. in Joannem, *S. Ambrosius* lib. 3. *De Officiis* cap. 13. & in libro *De Viduis*, & alii. Ex quibus non solum refellitur *Hugo Grotius*, qui, ut superius observavimus, totum quod libro *Judithæ* narratur, meram parabolam esse docet, verum etiam confutantur Hæretici, qui librum *Judithæ*, tanquam Canonicum non recipiunt. Fateor tamen, librum *Judithæ* non fuisse temporibus *S. Hieronymi* (sicut testatur *S. ille Doctor* Præfatione in liqros *Salomonis*, & Præfatione in librum *Judithæ*), adhuc ab universali Ecclesia in Canonem Sacrorum Librorum adscriptum, neque extare in antiquis Sacrorum Librorum Catalogis, quos texuerunt *Melito*, *Origenes*, *S. Athanasius*, in Epistola Festali, *S. Hilarius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *S. Cyprianus Hierosolymitanus*, & Concilium Laodicenum. Sed inde concludi duntaxat potest, librum *Judithæ* non esse *Protocanonicum*, sed tantummodo *Deuterocanonicum*, sicut superius ostendi de libro *Tobie*. Fateor etiam, librum *Judithæ* non esse repositum in Sacro Hebræorum Canone, quem *Esdra*s post solutam captivitatem Babylonicam condidit. Sed id cum Illustrissimo *Daniele Hueto*, Abrincensi Episcopo, contigisse puto, quia eo tempore, quo ab *Esdra*s conditus est Sacrorum Librorum Canon, res judaicæ in tantis erant positæ angustiis, utpote Hierosolymorum urbe necdum manibus cincta, & urgentibus undique hostibus, ut *Esdra*s habere haud potuerit omnes popularium suorum Scriptiones, quæ in Sacrorum Librorum Canonem recipi merebantur. Quo factum est, ut libri *Tobie*, *Judithæ*, & nonnulli alii, qui in hoc Canone *Esdra*ino non fuerant repositi, in enim postea ab Hebræis non fuerint admitti, quia fas ac licitum sibi non putarant Hebræi aliquem librum adscribere Canoni, postquam *Esdra*s Sacrorum Librorum Veteris Testamenti

Canonem clausisset, atque obsignasset. Hæc est etiam omni procul dubio ratio, cur *Iosephus*, Hebræus, nullam in suis Antiquitatibus Judaicis de Historia *Judithæ* mentionem fecerit. Sibi etiam in describendis Antiquitatibus Judaicis *Iosephus* proposuerat, ea tantum litteris mandare, quæ in libris Canonicis Hebræorum habebantur, sicut ipsemet proficitur in Proæmio totius Operis, & cap. 11. lib. 10. Cum igitur liber *Judithæ* in Canonem Hebræorum, propter rationem, mox a me adductam, non esset receptus, nec Hebraice, sed Chaldaice esset scriptus; mirum nemini videri debet, quod de *Judithæ* Historia *Iosephus*, Hebræus, nullam prorsus in conscribendis Antiquitatibus Judaicis mentionem fecerit. Sed hic finem nostro imponamus Colloquio, cumque servare jam incipiant æstivi calores, quieti indulgeamus usque ad proximum nostrum Colloquium, quod, sacro propitio Namine, die Jovis habituri sumus, & in quo de Vitis Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babylonicam, vixerunt; necnon de his, quæ fuderunt, Oraculis, quæque in Jesu Christo, Salvatore nostro, perfectissime fuerunt adimpleta, sermonem instituamus. Tu fac, ut imparatus non accedas.

COLLOQUIUM TERTIUM.

In quo describuntur Vita Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, seu ante Captivitatem Babylonicam, vixerunt, & sub Regibus Juda, & Israelis plura fuderunt Oracula, quæ in Jesu Christo, vero Messia, clarissimo exitu fuerunt adimpleta.

DISCIP. PRIUSquam ad describendas Vitas Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, id est, ante captivitatem Babylonicam, vixerunt; te accingas, generalem rerum, quæ spectant conditionem & dotes Prophetarum,

in antecessum habere maxime peroptarem. Expone igitur primo, quid sibi velit istud Prophetæ nomen?

M. Hi, quos vocamus Prophetas, Hebraice *Nabi*, appellabantur olim *Videntes*, Hebraice *Roe*, sicut testatur sacer Auctor lib. 1. Regum cap. 9. vers. 9. his verbis: *Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, & eamus ad videntem* (Hebraice *Roe*). *Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videntis*, (Hebraice *Roe*) Prophetæ autem ii soli, proprie loquendo, dicuntur, qui nomine & auctoritate Dei loquuntur, & quibus Spiritus Sanctus speciali inspiratione notitiam rerum futurarum revelet, ut eas hominibus, ad illorum solatium & instructionem annuncient. Quo fit, ut non omnis divina revelatio dicenda sit Prophetia, nec singuli illi, quibus divinæ factæ sunt revelationes, Prophetarum loco haberi debeant, aliquin Reges *Pharao*, *Balthazar*, & *Nabuchodonosor*, quibus factæ sunt de his, quæ eventura illis erant, revelationes, Prophetæ essent appellandi, quod certe nemo dixerit. Verus itaque Propheta nihil aliud est, inquit S. Augustinus quæst. 19. in Exodum, nisi annunciator verborum Dei hominibus, qui Deum vel non possunt, vel non merentur audire. Prophetiam inter dona Spiritus Sancti reponit Apostolus Paulus in Epist. 1. ad Corinth. cap. 12. vers. 10. & cap. 14. vers. 23. & 24. ejusdem Epistolæ Prophetiam præfert dono Linguarum dicens: *Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes Linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles, nonne dicemus, quod insipientis? Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus; occulta cordis ejus manifesta sunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians, quod vere Deus in vobis sit.* Et vers. 29. 30. & 31. ait: *Propheta autem duo, aut tres, dicant, & ceteri dijudicent. Quod si alii revelationum fuerit sedens, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, ut om-*

nes discant, & omnes exhortentur. Quibus postremis Apostoli Pauli verbis patet, huc potissimum veram tendere Prophetiam, ut soletur fideles, eosque doctrina & adhortatione inducat ad ea credenda, & certissime expectanda, quæ sacer Vates, afflatus Spiritu Sancto, futura prædicit. Inde inferas velim, Prophetiam, proprie loquendo, esse tantum de futuro, quia, ut optime ait Sanctus Gregorius Magnus Homilia 1. in Ezechielem: In duobus temporibus Prophetia ethymologiam perdit, quia cum ideo Prophetia dicta sit, quod futura prædicat, quando de præterito aut præsentis loquitur, rationem sui nominis amittit.

D. Possuntne certi assignari characteres, seu manifestæ notæ ac telluræ, quibus verus Propheta a falso sceretur.

M. Plures Scriptura Sacra præscribit Regulas, quibus verus Propheta potest a Pseudo-Propheta discerni. Prima Regula legitur cap. 13. vers. 1. & sequenti libri Deuteronomii, his verbis concepta: *Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui seminum se vidisse dicat, & prædixerit signum atque portentum, & evenierit, quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis, non audies verba Propheta illius, aut somniatoris.* Sicut igitur, quicumque in Veteri Legge aliquid contra divina Mosaicæ Legis Præcepta prædixisset, non audiebatur, sed tanquam falsus Propheta rejiciebatur; tamen id casu evenisset, quod locutus fuisset; ita in Nova Legge, si quis doceat, aut spargat in vulgum prædictiones, quæ sint contra Legem Evangelicam, seu Doctrinam Christi, is, ceu impostor & falsus Propheta, repudiari debet, nulla habita ratione fortuiti eventus, si quem haberent prædictiones ab ipso factæ. Alteram regulam ad internoscendum verum Prophetam a falso tradit Scriptura Sacra c. 18. v. 21. & seq. lib. Deuter. & hæc est: *Si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum: Quod in*

nomine Domini Propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, & ideo non timebis eum. Quidquid enim Deus futurum prædicit, solum infallibiliter consequitur eventum, ac subinde qui nomine Dei aliquid futurum prædicit, quod suo frustratur eventu; verus Propheta esse non potest. Ab hac tamen regula excipi debent Prophetæ, quæ non sunt absolutæ, sed comminatoriæ duntaxat & conditionatæ; quæ videlicet aliquam conditionem aut expressam, aut tacitam, & subintelligam, important; quæque proferantur a Prophetis juxta Leges divinæ justitiæ, attentis præsentibus circumstantiis, & hominum demeritis: quibus postea commutatis, Deus avertit quod prædictum fuerat. Exempli Gr. Quando Propheta Jonas, missus a Deo ad Ninivitas, dixit eis: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, quando etiam Propheta *Isaias*, sicut legitur lib. 4. Regum cap. 20. ait *Ezechia, Regi Juda*, lethali morbo in lecto decumbenti: *Morieris, & non viveris*; quamvis neutrum horum evenerit, falsæ tamen non prædixerunt illi Prophetæ, quia illorum Prophetiæ non erant absolutæ, sed comminatoriæ tantum & conditionatæ, pendentes a præsentibus circumstantiis gravissimi morbi Regis *Ezechie*, & a demeritis Ninivitarum, quibus circumstantiis & demeritis deinde commutatis, avertit Deus quod ab illis Prophetis fuerat prædictum. Sic in istis Prophetis comminatoriis facturum se diserte testatur Deus cap. 18. v. 7. & seq. Prophetæ *Jeremia*, dicens: *Repente loquar adversum Gentem, & adversum Regnum, ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit Gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agant, & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei. Quod contigit in Ninivitis, qui ad prædicationem Prophetæ *Jona* poenitentiam egerunt.* Tertia regula, cujus beneficio verus Propheta a falso dignosci potest, hæc est: *quicumque nomine Dei vaticinantur, & tamen serviunt passionibus suis, avaritiæ,*

*adulationi, libidini &c. Hi sunt falsi Propheta, qui sicut ait Propheta Ezechiel, prophetant de corde suo, & consumunt pulvillus rubris hominum, similes illis Pseudo-Prophetis, qui teste Propheta Michæa cap. 3. comederunt carnem populi, pellem eorum desuper excoriarunt, qui in pecunia divinant, qui mordent dentibus suis, prædicant pacem, & si quis non dederit in ore eorum quidpiam, sanctificant super eum. prælium, id est, indicunt ei prælium. Hos falsos Prophetas cognoscendi modum docet nos Christus Dominus dicens: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Quarta regula, per quam verus Propheta secernitur a falso, hæc est: *Quicumque nomine Dei vaticinantur, sequæ a Deo missos probat virtute miraculorum ac signorum, hi sunt veri propheta. Hi vero, qui se missos esse a Deo nullis miraculis ac signis comprobare possunt, haberi debent tanquam falsi Propheta, de quibus Dominus apud Jeremiam Prophetam c. 14. v. 14. ait, Et dixit Dominus ad me: falsi Propheta vaticinantur in nomine meo, non misissus sum ad eos: visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis.* Postrema regula, qua veri Prophetæ secernuntur a falsis, ista est: *Hi veri censendi sunt Propheta, quos in Veteri Lege universus Populus Judaicus habuit, exceptis, & coluit, quibus Deus, & Propheta testimonium perbibuerant, quorum Oracula Christus Dominus ejusque Apostoli laudarent, confirmarent, & quorum Libros Prophetas tam veteris Synagoga, quam Catholica Christi Ecclesia Sacrorum Librorum Canonici accensuerunt.* Ope istarum, quas hætenus tradidi, regularum, facile intelliges, hos Prophetas, quorum præclara gesta in præsentī Colloquio compendiose deferipturus sum, quique ante captivitatem Babylonicam Vaticinia fuderant, veros fuisse Prophetas, ac subinde dignos quibus indubitatam fidem præbeamus.*

D. Quomodo Deus certam futurorum notitiam Prophetis inspirare seu revelare solet?

M. B.

M. Bifariam solet Deus inspirare, seu revelare Prophetis certam quarundam veritatum, & rerum futurarum notitiam, videlicet mediate, & immediate. Revelatio mediate fit per Angelos, quorum ministerio utitur Deus: Revelatio immediata fit a Deo, & est duplex, una exterior, altera interior. Revelatio immediata exterior declaratur per vocem externam, qua Propheta docetur, quid dicere, agere, vaticinari debeat. Revelatio immediata interior fit quandoque in somniis per representationem, seu per imagines objectorum: quandoque in extasi, in qua Propheta, a suis sensibus alienatus extra se rapitur, sive, ut inquit Scriptura Sacra, *irruit in eum Spiritus Sanctus*, qui illum ad loquendum & scribendum impellit. Denique, fit aliquando immediata revelatio interior, dum Propheta expergefactus sedata mentis est, sui juris, & tranquille utens suorum sensuum exercitio, ea loquitur, vel litteris mandat, quæ, assistente Spiritu Sancto, ei inspirantur, ac revelantur. Hinc facile reddi potest ratio, cur in libris Prophetarum interdum Vaticinia, distributo ordine rerum, referantur, nec disponantur, juxta rationem temporum. Hæc quippe confusio inde orta est, quia solemne est Prophetis, divino impulsu motu, & sacro furore correptis, non rationis humanæ dictata sequi, aut accuratam rationem temporum texere, sed potius, prout cœlestis se dat spiritus, dissipato & indigesto ordine divina fundere Oracula. Quæ confusio tantum abest, ut divinæ Librorum Prophetarum auctoritati quidquam detrahatur, ut potius probet, illos libros non esse humanæ mentis opus, res concinne, conserte, & contexte singulas explicantis, & rationum coherentiam sequentis, sed esse conscriptos ab hominibus, afflatu cœlesti instinctis, ac res futuras sibi a Deo revelatas, per intercisa & salebrosa prominentibus Oracula. Advertere tamen debes, veros Prophetas non eo pacto moveri a Spiritu Sancto; quo Energumeni ab immundis spiritibus impelluntur; vel quo

olim Vates Ethnici, & Pythonissæ irrabiem agebantur; vel quo Pseudo-Prophetæ, Montanistarum, sicut observant S. Epiphanius in *Hæresi Montanistarum*, & S. Hieronymus, Præfatione in Comment. in Prophetam *Nahum*, furore & insania correpti, quidquid veniebat in buccam temere effutiebant, quos nonnulli apud Hæreticos nostri temporis fanatici, violentis motibus se agitantes, imitari solent; sed Spiritum Sanctum sic sacros Prophetas incitasse, ut mente semper sana, & liberi arbitrii usu fruerentur, sequæ eorum genio, & spiritui accommodasse, ne ipsorum conatus, labor, & industria inutilis esset. Unde, quia vicius erat sacrorum Prophetarum genius, varius item est illorum in scribendo stylus, in aliis quidem elegans, sicut in Prophetâ *Isaia*, qui erat ex illustri prosapia oriundus, & in Aula Regia versatus; in aliis vero humilis & simplex, sicut in Prophetâ *Amos*, qui erat pastor ovium; non secus ac status uno ore emissus, pro varia calamorum dispositione, varios sonos edit e fistula.

D. Tenemurne credere, Prophetas Veteris Testamenti sacra fuisse Oracula, quæ vere, & proprie pertineant ad Jesum Christum, promissum a Deo Messiam, & totius humani generis Redemptorem?

M. Id certe citra ullam animi dubitationem credere debemus. Primo, quia Apostolus Paulus cap. 26. Actor. Apost. affirmat, omnia, quæ de Christi Domini Adventu, Morte, Resurrectione, & Doctrina prædicabat, fuisse jam a Prophetis prædicta: *Nihil extra dicens, quam ea, quæ Propheta locuti sunt futura esse & Moyses*. Præterea, eodem argumento, ex vaticiniis Prophetarum Veteris Testamenti petito, usi antiqui Patres ad probandum contra Ethnicos vera esse quæ de Jesu Christo, Servatore nostro, credimus. Sic enim *Athenagoras* in Legatione pro Christianis ait: *Eorum, quæ novimus, & credimus, habemus Prophetas testes. Origenes lib. 2. contra Celsum, Ethnicum,*

validissimam demonstrationem vocat argumentationem, ductam ex Prophetarum prædictionibus. S. *Cyprianus* adversus Judæos in Præfatione ad *Quirinum*, ait: *Predictiones Prophetarum valere ad prima fidei lineamenta formanda*. S. *Augustinus* Tractatu 35. in *Joannem*, hæc habet: *Quid est Christus? dicit Paganus; cui nos respondemus: Quem prædixerunt Prophetae*. Et cap. 2. lib. 13. contra *Fauftum*, Hæreticum Manichæum, hæc scribit: *Dicere non esse aptam Gentibus Hebræorum Prophetiam, ut credant in Christum, quum videamus omnes Gentes per Hebræam Prophetiam credere in Christum, ridicula insania est*. Et sane, omnia, quæ Prophetæ de venturi Messie Ortu, Vita, Doctrina, Miraculis, Morte, Resurrectione &c. prædixerunt, ita in Jesu Christo fuisse adimpleta demonstravit in Tractatu, quem edidi *De Vita, Mysteriis, & Annis Jesu Christi*, ut in tanta luce, atque in hoc Vaticiniorum evenitu, nunc omnium oculis perspicuo, atque conflagrante Sole meridiano clariori, nullus, nisi plane obduratus, aut occæcatus Judæus, cæcutire, aut caligare possit. Hinc duplex error rejici debet. Primus est Gentilium, qui dicebant, hæc Prophetarum Vaticinia fuisse data opera a Christianis conficta ac procusa. Sed hic error refellitur primo, quia ipsimet Judæi, jurati Christianorum hostes, palam profitentur, hæc Prophetarum Vaticinia esse antiquissima, nec unquam a Christianis excogitata, quamvis Judæi, ne facili cogantur, Jesum Christum esse verum Messiam, nihil non moliantur, ut iisdem Prophetarum Vaticiniis, quæ antiquissima ac divina esse agnoscunt, tenebras offundant, eaque, vanis & violentis adhibitis interpretationibus, eludant. Secundo, Evangelistæ in describenda Historia Jesu Christi, & Apostoli, discutientes contra Judæos, multa laudarunt Prophetarum Oracula ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam, ab ipsis prænuntiatum, nec tamen Judæi (quorum magni intereat reclamare) unquam Evangelistis, & Apostolis exprobarunt, aut vitio verte-

runt, hæc, quibus utebantur, Prophetarum Oracula esse supposititia, & de industria ab illis conficta. Tertio, Evangelistæ, & Apostolos a sacrilega illa nectenda fraude fuisse penitus alienos, aperte demonstrant, eorum in moribus, in perpetuo vitæ tenore, in modo scribendi candor ac simplicitas, ad illorum prædicationem quasi repentina totius Mundi ad Christum conversio, morum turpissimorum commutatio, Idololatriæ extirpatio, Christianæ Religionis propagatio, Judæorum ruina, atque exterminium; denique, ingens miraculorum, quæ patrarunt, multitudo, pauperes, exilia, ac ditissima, quæ in probrosa morte passi sunt; tormenta, hæc, inquam, & alia id generis argumenta, quæ late exposui in prima Dissertatione prolusoria ad Tractatum *De Mysteriis & Annis Christi*, quem Romæ anno MDCCXXIV. secundis curis adornavi, veritatem & antiquitatem conciliant his Prophetarum Oraculis, quibus usi sunt Evangelistæ & Apostoli ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam in Lege promissum, & a Prophetis longe ante prædictum. In alterum errorem circa Vaticinia Prophetarum impiegit *Hugo Grotius*, qui in Sacrarum Scripturarum interpretatione ingenio suo plus æquo indulgens, ausus est asserere, Prophetias dublicem involvere sensum, primum scilicet, & secundarium. Qua posita distinctione, ait, primum & proprium Prophetarum sensum ad Historias hujus temporis, quo a Prophetis mandabantur litteris, esse referendum; secundarium vero sensum, seu remotum, mysticum, & allegoricum, ad Christum Servatorem nostrum, duntaxat pertinere. Ex quo infert *Grotius*, Prophetias ad Fidem Christianam adstruendam infirmas esse & invalidas, nihilque ad jacenda Fidei fundamenta juvare, sive, ut ipsemet loquitur: *Non in vim argumenti proprie adhiberi, sed ad illustrandam atque confirmandam rem jam creditam*. Sed hæc temeraria, & inaudita *Grotii* sententia jure merito ab omnibus Theologis exploditur, quia vim apertam facit nativo & germano Prophetarum

rum sensui, quem ad Jesum Christum, verum Messiam, recta collimare, & in ipso fuisse vera completum, tam certo liquet, ut hi, qui huic veritati retragantur, tanquam cæci in meridie palpare videantur. At enim, ut obiter dicam, in libris Prophetarum Veteris Testamenti clare prædicitur adventus Messie, qui ex stirpe *Abrahami, Isaaci & Jacobi*, ex Tribu *Juda*, & ex familia *Davidis*, Regis, proditurus est, eo tempore, quo a Tribu *Juda*, seu a tota Natione *Judaica*, Regnum defecere debebat, post finem quatuor Monarchiarum, quas Propheta *Daniel* in somnio *Nabuchodonozoris* exposuit post septuaginta Hebdomades, ab eodem *Daniele* designatas. Adduntur insuper hujus adventus Messie impleti temporis notæ toto orbe conspicuæ; nimirum pacis ubique terrarum regnatæ felicitas, cessatio Sacrificiorum Veteris Legis, Judæorum rejectio ac dissipatio, Gentium vocatio &c. Describuntur etiam minutatim circumstantiæ loci nativitatis Messie in *Bethleem*, educationis in *Nazareth*, Prædicationis, Vitæ, Doctrinæ, Miraculorum, Mortis, Resurrectionis, Ascensus in Cælum &c. Hæc sunt divina Promissa, & Oracula, quæ de venturo Messia extant in libris Prophetarum Veteris Legis, quorum verum & proprium sensum ad Jesum Christum pertinuisse, & in eo exitum suum habuisse luculentissime produnt novi tæderis libri, a quatuor Evangelistis & ab Apostolis conscripti. Addo etiam, hanc temerariam *Grotii* sententiam recta fronte opponi sanctis Patribus, quæ mox laudavi, quique validissimam Demonstrationem vocant argumentationem ductam ex prædictionibus Prophetarum. Quod certe dici hæc posset, si primarius, seu natives, ac genuinus Prophetarum sensus (sicut falso pendit *Hugo Grotius*) ad Christum Dominum non referretur.

D. Hæc sat superque sufficit mihi generis, quam hæcenus tradidisti, nota circa nomen, inspirationem, auctoritatem Prophetarum Veteris Legis, & Oraculorum, quæ fuderunt, verum,

& genuinum sensum. Jam etiam memoria teneo, omnes, quas præfixisti, regulas ad discernendos veros Prophetas a falsis. Nunc arrectis auribus audiam res, quas præclare gesserunt Prophetæ, qui in quinta Mundi Etate, seu ante captivitatem *Babylonicam*, in Gente *Judaica* claruerunt.

M. Sexdecim sunt Prophetæ, qui suas Prophetias litteris prodiderunt, quorum quatuor dicuntur Prophetæ Majores, videlicet *Isaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel*. Alii vero vocantur Prophetæ Minores, & sunt *Osee, Joel, Amosus, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, & Malachias*; Inter Prophetas Majores, unus est, videlicet, *Daniel*, qui vaticinatus est durante captivitate *Babylonica*, hoc est, jam decurrente sexta Mundi Etate, de quo subinde Propheta opportunius suo loco, seu in Colloquio nostris in sextam Mundi Etatem differemus. Similiter inter duodecim Prophetas Minores, tres sunt, nimirum *Aggeus, Zacharias, & Malachias*, qui post captivitatem *Babylonicam*, seu in sexta Mundi Etate, Prophetarum munia obierunt, & quorum præclare gesta & vaticinia in nostris itidem Colloquiis in sextam Mundi Etatem commodius referemus. In isto itaque Colloquio, texemus breviter Historiam Prophetarum, qui in quinta Mundi Etate sub Regibus *Juda* Libros Propheticos conscripserunt, & Oracula, quibus prædixerunt adventum Messie, seu Christi Domini, indicabimus. Deinde, Prophetarum *Elie, & Elizei*, qui in eadem quinta Mundi Etate sub Regibus *Israelis* floruerunt, illustriora Acta, Miracula, & Vaticinia, quæ in libris Regum descripta leguntur, summam perstringemus.

D. Incipiamus, si placet, a Prophetis Majoribus, qui sub Regibus *Juda* insigni res futuras prædicendi dono fuerunt illustres.

M. Principem inter Prophetas Majores locum Scriptura Sacra tribuit *Isaia*, qui initio suæ Prophetiæ filium

Ilum *Amos* se dicit, non quidem illius, qui inter Prophetas Minores ordine tertius est, sicut perperam sibi persuasit *Pseudo-Epiphanius* in libro *De Vitis Prophetarum*, sed fuit filius *Amosi*, quem *Amara*, seu *Azaria*, Regis *Juda*, fratrem fuisse veteres Scriptores tradunt. Nobilitate generis conspicuus *Isaias*, ut pote e Regia stirpe ortus, ceteris Prophetis eloquentia antecelluit. *De Isaiâ* (inquit *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Paulam*, & *Eustochium*) sciendum, quod in sermone suo disertus sit, quippe ut vir nobilis, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum. Vaticinatus est *Isaias* sub quatuor Regibus *Juda*, scilicet *Ozia*, *Joathan*, *Achaz*, & *Ezechia*. Prædixit *Achaz* liberationem Hierosolymorum urbis, quæ a *Rasim*, Rege Syriæ, & *Phacee*, Rege Israelis, obsidebatur, eisdemque Regi futuræ hujus liberationis signum dedit virginem parituram. Quo Vaticinio *Isaiam* prædixisse ortum Christi Domini, qui e Virgine *Maria* nasciturus erat, multis argumentis evicimus in Paragrapho secundo Dissertationis primæ Tractatus, quem edidimus, *De Mysteriis*, & annis Christi, Servatoris nostri, ibidemque sinistras, & detortas interpretationes, quibus perdidit *Judæi* hoc *Isaiâ* de Virgine paritura Vaticinium obcurare moluntur, exsufflavimus. Piissimo *Ezechia*, Regi *Juda*, auxilium a Deo contra *Assyrios* spondit, & impetravit Propheta *Isaias*, eique lethali morbo decumbenti pro rogationem vitæ, & Regni in decimum quintum annum, nec non liberationem de manu *Assyriorum* prædixit, signo etiam dato, mirabili scilicet solaris umbræ reductione, & solis ipsius retrocessione. Quo insigni miraculo (ut docent sancti Patres *Gregorius Nazianzenus* Oratione 19. *S. Hieronymus* Commentario in caput 38. *Isaiâ*, *S. Augustinus* lib. 21. *De Civitate Dei* cap. 8. & *Theodoretus* questione 52. in librum quartum Regum) omnes cœlestes orbes una cum Sole retroacti, horæque plurimæ, nocti detractæ, diei additæ sunt. Prædixit insuper *Isaias* finem Regno rum, Israelis, & Syriæ, excidium ur-

bis *Damasci*, ingentem ac truculentam *Babyloniorum* vastationem, faciendam a *Medis*; clades *Aegyptiis*, & *Aethyopibus* inferendas; captivitatem decem Tribuum Israelis, quas in *Assyriam* deportavit *Salmanasar*, Rex *Assyriorum*. *Judæorum* scelera vehementer redarguit Propheta *Isaias*, eisque prædixit futuram eorum tum captivitatem *Babylonicam* per *Nabuchodonosorem*, *Babyloniorum* Regem; tum captivitatem Romanam per *Titum*, Romanorum Imperatorem. Eos tamen consolatur, certa spe data de restituenda ipsis libertate per *Cyrum*, Persarum Regem, de quo nominatum, & de ejus victoriis, atque Imperio multa vaticinatus est *Isaias*, longe antequam Rex *Cyrus* nasceretur. Sed nullus inter Prophetas clarius ac distinctius Ortum, Vitam, Miracula, & Passionem Christi, veri Messie, prædixit, quam Propheta *Isaias*, cujus omnis cura (ut inquit *Sanctus Hieronymus* in Præfationem ad *Paulam*, & *Eustochium*) de *Vocatione Gentium*, & adventu Christi est, ut non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista. Ita enim universa Christi, Ecclesięque Mysteria ad liquidum profectus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. His gemina habet *Theodoretus* in Prologo *Commentariorum*, ubi istud de Propheta *Isaiâ* profert judicium: „ Divini quidem „ omnes Prophetæ, non ea solum „ prænuntiarunt, quæ Israeli even- „ tura erant, sed de Gentium etiam „ salute vaticinati sunt, & Domini „ adventum præmonstrarunt. Om- „ nium vero maxime divinissima *Isai-* „ „ ique vaticinatio credita est. Nam „ aperte omnia prædicit, & prognatam „ ex Abraham, & David Benedictionem, „ & Salvatoris Nativitatem ex „ Virgine, & patrata omnium gene- „ rum miracula, fontisque curatio- „ num; & *Judæorum* invidiam atque „ rabiem, & Passionem, & Mortem, „ & Resurrectionem ex mortuis, & „ Ascensionem in Cœlos, & Aposto- „ lorum delectum, & salutem om- „ nium Gentium. Non me later, Ju- „ deos

deos, ut his vaticiniis, quæ Propheta *Isaias* fudit de Christo Domino, Servatore nostro, tenebras offundere possint, tortuosos, & inexplicabiles quærendo anfractus, eisque violentas adhibere interpretationes; sed quia in Tractatu, quem lucubravi *De Mysteriis & Annis Christi*, late ostendi, quam fuitiles sint Judæorum interpretationes, omnemque ad vana illorum effugia aditum præclusi, plura hic non dicam, ne actum agere videar, tibi que iteratis repetitionibus fastidium ingeram. Præter hunc, quem habemus, Vaticiniorum *Isaie* librum, alia ab eodem Propheta fuisse scripta Opera constat ex capite 36. lib. 2. Paralipomenon, ubi res gestas *Ozia*, Regis Juda, ab illo litteris mandatas esse narratur. Verum, hæc Regis *Ozia* Historia, quam Propheta *Isaias* peculiari libro, a sua Prophetia distincto, conscripsit, injuria temporum excidit, plurima tamen vaticinia, quæ sub *Ozia*, Rege, edidit *Isaias*, extant in eo, quem nunc habemus, ejusdem Prophetiæ vaticiniorum libro, suntque prioribus quinque capitibus inserta. Denique, *Isaias* ab impio *Manasse*, Rege Juda, cujus impietatem libero ore carpebat & insectabatur, per summam immanitatem terra ligna destructus est, sicut fert pervulgata Hebræorum traditio, sanctorum Patrum suffragiis confirmata, & sepultus est sub quercu *Ragel*, juxta sepulcra Regum.

D. Cum librum, quem edidisti, *De Mysteriis & Annis Christi*, necdum legerim, nec eum ad manum habeam; obsecro te, ut præcipua *Isaie* Vaticinia, quæ ad *Jesum Christum*, Servatorem nostrum, referuntur, indigitare haud graveris; & eadem opera indices loca tactatus, quem publicasti, *De Mysteriis & Annis Christi*, in quibus ejusmodi *Isaie* Vaticinia in Christo Domino fuisse completa, adversus Judæos demonstrasti.

M. Potissimum *Isaie* Vaticinia, quæ ad Christum Dominum, verum Messiam, semota omni obscuritate, referuntur, hic quasi digito monstrare sufficit. Si enim ea a Judæorum ca-

villationibus vindicanda suscipere vellem, tanta mihi exuberaret dicendi copia, ut nec modum teneret præsens nostrum Colloquium, nec finem reperiret oratio. Poteris, si tibi per otium liceat, legere Dissertationes, quas mox tibi indicabo, a me in Tractatu *De Mysteriis, & Annis Christi* concinnatas, ex quibus plenam *Isaie*, & aliorum sacrorum Veteris Testamenti Vatum notitiam Oraculorum hauries, simul & modum refellendi inanes, & jam millies elisas interpretationes Judæorum, qui in tanta luce cæcutiunt, & oculos ad tot affulgentes veritatis radios deploranda cæcitate occcludunt, sicut prædixit ipsemet Propheta *Isaias* cap. 6. dicens: *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & ejus oculos clauda, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum*. Producturus itaque in medium præcipua Vaticinia, quibus *Isaias*, prædixit Christi Domini Mysteria, ordiar ab illis Oraculis, quæ referuntur ad ortum, seu ad nativitatem ejusdem Christi Servatoris nostri. Et primo quidem, quibus verbis poterat *Isaias* clarius vaticinari Conceptionem, Ortum, & Nativitatem Christi Domini, quam, dum cap. 7. suæ Prophetiæ ait: *Eccæ Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*? Christus enim, ut fuse ostendi in Paragrapho secundo Dissertationis primæ Tractatus *De Mysteriis Christi*, sola operatione Spiritus Sancti conceptus est in utero mundissimo *Beatae Mariæ* Virginis, & ex ea natus est integris remanentibus virginei pudoris signaculis. Sed quid etiam luculentius eo, quod apud *Isaiam* cap. 9. de ortu Jesu Christi legitur, Vaticinio: *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, Deus pacis*? E familia Davidis, Regis, oriturum Messiam diserte prædixit *Isaias* capite 11. dicens: *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet*. Quæ divini Ora-

'Oraculi' verba Rabbi *Aben Esra*, *R. Salamon*, *R. Arbabanel*, *R. Arama*, & plerique recentiores Hebraei, de Messia interpretantur. Porro, Christum Dominum ortum esse ex stirpe *Abrahami*, & e familia *Davidis*, Regis, ac subinde ex Tribu *Juda*, ex qua proditurus erat Messias, omni argumentorum genere probavi in Tractatu *De Mysteriis Christi Domini*, Dissertatione tertia, quæ est de *Stemmata*, seu de genere & origine Christi Domini. Quin, & Propheta *Isaias* capit. 2. prædixit, nascente Messia, regnaturam ubique terrarum pacem: *Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevari super colles, & fluent ad eum omnes Gentes... & judicabit gentes, & arguet populos multos, & constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non levabit gens contra gentem gladium, nec exercentur ultra ad prælium*. Hæc autem summa & universalis pax, quæ juxta Prophetam *Isaiam*, nascente Messia, per totum Orbem terrarum vigere debebat, revera contigit, dum Christus Dominus natus est anno quadagesimo Imperii *Augusti*, quo anno Imperatorem *Augustum Jani* Templum clausisse, totumque Orbem beatissima & altissima pace fuisse potitum, tam ex sanctis Patribus, quam ex multis Historiæ Romanæ monumentis evici in Paragrapho 2. Dissertationis septimæ Tractatus de Mysteriis & Annis Christi, Servatoris nostri. Sed satis haftenus, quantum pati potest Colloquiorum nostrorum brevitatis, delibavimus Vaticinia, quibus *Isaias* Conceptionem, Ortum, & Nativitatem Christi Domini prædixit. Nunc pauca ex innumeris propemodum Oraculis, quæ de Miraculis, Doctrina, Morte & Passione Christi Domini fudit *Isaias*, hic adjiciam, &, ne in his explicandis longior sim, ea tantum indicabo loca Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis & Annis Christi, Servatoris nostri*, in quibus de illorum eventu, qui nunc omnium oculis perspicuus est, plenam adversus Judæos tradidi notitiam. Miracula, quæ venturus

Messias patraturus erat, clarissime *Isaias* capite 35. prædixit his verbis: *Deus ipse venies, & salvabis vos: tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt, tunc saliet, sicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Hoc autem *Isaias* Vaticinium fuisse in Jesu Christo adamussim impletum, copiose contra Judæos probavi in Tractatu *De Mysteriis Jesu Christi* Dissertatione 14. ubi ostendi, Jesum Christum, dum in terris conversaretur, quacumque iter faceret, ægrôs ac debiles, & omni morborum genere laborantes, uno verbo, unoque momento reddidisse incolumes, adeo ut illi, qui omnibus membris capri erant, receptis actutum viribus roborati, lectulos ipsi asportarent, in quibus fuerant paulo ante delati, claudis vero, ac pedum vitio afflicti non modo gradiendi, sed etiam currendi dedidisse facultatem; caecorum oculos in pristinum restituisse adspæctum, mutorum linguas in eloquium ac sermonem solvisse, surdorum patefactis auribus insinuassee auditum, pollutos, aspersosque maculis repurgasse, mortuos, velut e somno solutos, ad vitam revocasse, tantamque in eo fuisse potestatem, ut imperio suo cogeret ventos obsequi, maria servire, mortem cedere, Infernos obedire. Cælestem Doctrinam Judæis ac Gentibus annuntiaturum Messiam prædixit *Isaias* capit. 49. dicens: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra*. Et rursus c. 61. ait: *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me. Ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro, ut consolarer omnes gentes*. Hoc *Isaias* Oraculum vere fuit adimpletum in Jesu Christo, quippe qui (ut ostendi in Tractatu de Mysteriis Christi) cœlestem ac divinam Doctrinam, bis a Patre Eterno voce sensibili approbatam, per omnem terram verbis & exemplis seminavit, apud Judæos prædicavit, ad inflectenda faxea eorum corda nihil non egit, Publicanos mi-

ra comitate, & suavitate morum ad meliorem frugem convertere satagit, & supercilium damnans Pharizorum qui sanctitatis obtentu, peccatorum confortia virabant, innumeros peccatores luce Evangelica illustravit. Quin, postquam surrexisset ex mortuis, præcepit Apostolis suis, quos ex Judæis, tanquam e populo primogenito, selegit, ut irent in Mundum universon, prædicarent Evangelium omni creaturæ, & docerent omnes Gentes, siquæ adimpleretur Vaticinium *Isaie* capit. ultimo v. 19. suæ Prophetiæ dicentis: *Mittam ex eis, seu Judæis, qui salvati sunt, ad Gentes in Mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam, & Græciam, ad Insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam.* Denique, ut, brevitatis ergo, cetera *Isaie* de Christo Domino prætermittam Vaticinia, dicam duntaxat, Passionem Christi Domini cum omnibus penes ejus circumstantiis fuisse ab illo Propheta graphice descriptam toto capite quinquagesimo tertio, ubi hæc leguntur. „ Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, „ attritus est propter scelera nostra, „ disciplina pacis super eum, & livore „ ejus sanati sumus. Omnes nos quasi „ si oves erravimus, unusquisque in „ viam suam declinavit, & posuit Deus „ in eo iniquitatem omnium nostrum. „ Oblatus est, quia ipse voluit, & non „ aperuit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondeute se obmutescit, & non „ aperiet os suum: De angustia & judicio sublatu est: generationem ejus „ quis enarrabit? quia abscessus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussit eum Cum „ sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit. Quæ omnia in Jesum Christum, pro peccatis nostris probrosæ morti addictum, perfectissime quadrant. Cui enim melius, quam Christo Domino congruunt admirabilis ille ortus cum infima exinanitione, & plurimorum incredulitate junctus,

horrenda dolorum, qui nobis debebatur, & innocentissima perpeffio? peccatorum nostrum bajulatio? summa patientia, & voluntaria sui ipsius ad subeundam mortem oblatio? ovis ad occisionem ductus, & Agni coram tondeute se obmutescens, nec aperientis os suum, instituta comparatio? cum sceleratis deputatio, & fusa pro transgressoribus oratio: cui, inquam, melius hæc omnia conveniunt, quam Christo Domino, cujus divina generatio, pro Myfterii incomprehensibilis altitudine & dignitate enarrari non potest, qui vulneratus est propter iniquitates nostras, tanquam ovis ad occisionem ductus, & quali Agnus coram tondeute se obmutuit, qui denique cum sceleratis reputatus est, ut pote inter duos latrones crucifixus, & pro transgressoribus, seu pro his, qui eum crucifigebant, rogavit, dicens: *Pater ignosce illis &c.* Sed de hoc *Isaie* Vaticinio, quod spectat circumstantias Passionis & Mortis Christi Domini, plura leges in Dissertatione 19. *Tractatus de Myfteriis Jesu Christi*, ubi, elisis falsis & absurdis Judæorum interpretationibus, ostendi, istud *Isaie* Vaticinium, quod omnes veteres Rabini (ut videre est apud nostrum *Raymundum Martini* in suo *Pugione Fidei*) uno ore fatentur, ad Messiam esse referendum, in Christo Jesu, Servatore nostro, quantum ad omnes apices fuisse adimpletum.

D. *Hieremias*, qui inter Prophetas Majores censetur, fuit ne coævus *Isaie* Prophetæ?

M. *Hieremias*, filius *Helciz*, Sacerdotis, ex *Anathot*, vico tribus milibus ab Hierosolymis, distante, oriundus, posterior fuit Propheta *Isaia*; qui sub *Manasse*, Rege Juda, per summam crudelitatem ferra lignea dissectus est, *Hieremias* vero munus Prophetæ obire duntaxat cepit anno 13. *Josie*, Regis Juda, & regnante deinde *Joachaz*, *Joakimo*, *Jechonia*, & *Sadecia*, Regibus Juda, per annorum circiter quadraginta decursum, ad urbis usque Hierosolymorum integrum excidium (quod sicut diximus in primo nostro in

Hi-

Historiam quintæ Mundi ætatis Colloquio) contigit anno undecimo Regni *Sedekia*, vaticinatus est in Juda; postquam decem Tribus Israelis fuissent jam a *Salmanasare*, Assyriorum Rege, in Assyriam captivitatem deportatæ. In eo, quem *Hieremias* edidit, Vaticiniorum libro graviter invehitur in Judæos, ob gravissima illorum peccata, eisque comminatur justissimas poenas propediem a Deo infligendas, præsertim *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, adventum, Urbis & Templi excidium, & captivitatem Babylonicam. Postremum caput hujus libri Vaticiniorum *Hieremiam*, non habet Auctorem, sed fuit adjunctam vel a *Baruch*, Scriba *Hieremia*, ut censet noster *Sixtus Senensis*, vel ab *Esdra*, sicut opinantur alii viri eruditi. Præter hunc Vaticiniorum librum, *Hieremias* scripsit *Threnos* seu *Lamentationes*, quarum Auctorem fuisse hunc Prophetam probant styli similitudo, locationes similes in Vaticiniorum libro, & in *Lamentationibus*, parva Præfatio *Threnis* præfixa in lxx. Interpretum Versione, Veterum Patrum, & Ecclesiæ auctoritas, unanimis omnium Interpretum consensus. *Threnos*, seu *Lamentationes*, claudit *Oratio Hieremia*, quæ in Hebraico Exemplari, in lxx. Interpretum Editione, in Chaldaica Paraphrasi, in Syriaca, & Arabica Versionibus, & apud *S. Hieronymum*, a reliquo *Threnorum*, seu *Lamentationum Hieremia* Opere non divellitur. Scripsit etiam *Hieremias* Epicædium, seu lugubre Carmen, in morte *Josia*, Regis Juda, sicut narratur lib. 2. Paralipomenon cap. 35. v. 25. quod omnino periit; Epistolam ad Judæos, in captivitatem Babylonicam abducendos, cujus mentio fit cap. 51. v. 60. Prophetæ *Jeremia*, & alteram Epistolam ad eundem populum, in prædicta captivitate constitutum, quæ inserta est c. 6. lib. Prophetæ *Baruch*. Auctor facit lib. 2. Machabæorum cap. 2. v. 1. citat *Descriptiones Hieremia Prophetæ*, quæ non sunt transmissæ ad posteros. Denique, Prophetæ *Hieremias*, qui Hierosolymis remanserat, & in ca-

Hist. Vet. Test. Tom. III.

ptivitatem Babylonicam non fuerat abductus, post mortem *Godolia*, qui iussu *Nabuchodonosoris*, in locum *Sedekia*, Regis Juda, in Babylonem translati, suffectus fuerat, & ab *Ismaele*, Ammonita, interfectus; in Ægyptum unam reliquis Judæorum deportatus est, ubi a Judæis captivis, quos, propter Idololatriam, solita libertate reprehenderat, fuit in urbe *Taphnes* lapidibus obrutus, & martyrii gloria decoratus, cujus subinde memoria Kalendis Maii celebratur in Martyrologiis *Beda*, *Rabani*, *Adonis*, *Notkeri*, *Vandelberti*, *Uuardi*, & in *Romano*, nec non in Menologio Græco *Basilii Porphyrogeniti*, Imperatoris, ut videre est apud *Bailletum* in *Tomo de Vitis Sanctorum Veteris Testamenti*. *Baruch*, Prophetæ, filius *Neria*, *Hieremix* discipulus, & *Amanuensis*, nobilissima ortus familia, & patria lingua apprime excultus (teste *Josepho* lib. 10. *Antiquit. Jud.* cap. 11.) Prophetiam suam scripsit, sicut ipsemet proficitur in anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldaei Hierusalem, omnemque domum combusserunt igni, id est, in anno quinto post Hierosolymitanum Excidium. Prophetiam suam scripsit *Baruch* Babylone, quo hic Prophetæ, post mortem *Hieremia*, sese transfulerat. In hac Prophetia hortatur *Baruch* Judæos captivos ad penitentiam, inducit Hierusalem, quasi matrem lugentem filiorum suorum captivitatem, sed eam mox consolatur, & prædicit, fore ut Judæi e captivitate Babylonica post septem generationes liberentur. Interim eos monet, ut Chaldaeorum Idola non colant, neque cum sint tranci duntaxat cariosi, vel lapides ad nullum usum apti, aut utiles, quorum vanitatem multis ostendit. Hic Propheticus *Baruchi* liber in vetusto sacrorum librorum Catalogo specialem sedem non obtinebat, eumque plures antiqui sancti Patres sub nomine *Hieremia* citarunt, quod illud, instar Appendicis libri Vaticiniorum Prophetæ *Hieremia*, spectarent. Ac, post definitionem *Eugenii IV.* Summi Pontificis & Synodi Tridenti-

F

uz

nae Patrum, qui librum *Baruch*, tanquam sacrum & canonicum, atque a libro Vaticiniorum *Hieremie* omnino distinctum esse declararunt, nullus, nisi Hæreticus, divinam libro *Baruchi* auctoritatem abjudicare potest.

D. Suntne in libro Vaticiniorum *Hieremie*, & in libro Prophetico *Baruchi*, ejus Amanuens, aliquot Oracula, quæ ad Jesum Christum, Servatorem nostrum, verumque Messiam referantur?

M. Bene multa in libro Vaticiniorum *Hieremie* extant Oracula, quibus hic Propheta futura Christi Domini mysteria, Vocationem Gentium, Veteris, seu Mosaicæ Legis abrogationem, novi fœderis sanctionem & institutionem apertissime prædicit. Pauca ex multis hic laudare sufficiet. In primis, *Hieremias* cap. 23. Vocationem Gentium, & Christi Domini Adventum prænuntiat. Ait quippe v. 3. *illic capitis : Ego congregabo reliquias gregis de omnibus terris &c.* Et v. 5. ejusdem capitis : *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra.* Et vers. 6. ejusdem capitis : *In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter, & hoc nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.* Rursum idem Propheta cap. 31. v. 22. insolitam & miraculosam Christi in utero Virginis conceptionem vaticinatur his verbis : *Usquequo delictis dissolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum super terram, semina circumdabit virum.* Et vers. 31. aliisque sequentibus ejusdem capitis prædicit *Hieremias* Veteris, seu Mosaicæ Legis abrogationem, & Novæ Legis, seu Evangelicæ, promulgationem. Hæc etiam recta collimant isthæc hujus Prophetæ verba : „ Ecce
„ dies veniunt, dicit Dominus, & fe-
„ riam domui Israel, & domui Juda
„ fœdus novum, non secundum pa-
„ ctum, quod pepigi cum patribus eo-
„ rum in die, qua apprehendi manum
„ eorum, ut educerem eos de ter-
„ ra Ægypti, pactum, quod irritum

„ fecerunt, & ego dominatus sum
„ eorum, dicit Dominus. Sed hoc
„ erit pactum, quod feriam cum domo
„ Israel post dies illos, dicit Domi-
„ nus. Dabo Legem meam in visceri-
„ bus eorum, & in corde eorum scri-
„ bam eam, & ero eis in Deum, &
„ ipsi erunt mihi in populum. Et non
„ docebit ultra vir proximum suum,
„ & vir fratrem suum, dicens : Co-
„ gnosce Dominum : omnes enim co-
„ gnoscant me a minimo usque ad ma-
„ ximum. &c. Hunc Prophetæ *Hie-
„ remia* locum ad novi fœderis, a Christo
„ sanciti, promulgationem esse referen-
„ dum docent Apostolus *Paulus* cap. 8.
„ Epistolæ ad Hebræos, & Scripturæ Sa-
„ cræ Interpretes, quos inter præcipue
„ consulere debes *S. Hieronymum*, &
„ *Theodoretum* Comment. in cap. 31. *Hie-
„ remia*. Leges etiam Dissertationem no-
„ stram, quæ in Tractatu *De Mysteriis*
„ Christi est ordine vigesima tertia, in
„ qua adversus Judæos fuisse probavi,
„ Legem illam, quam Deus per *Hieremiam*,
„ aliosque Prophetas se temporibus Mes-
„ siæ daturum pollicetur, fore novam;
„ a Lege Mosaicæ omnino distinctam,
„ nec uni soli Populo Judaico, sicut an-
„ te hæc, fore peculiarem, sed promiscue
„ tam Judæis, quam Gentilibus, ad Fi-
„ dem Christi conversis, futuram com-
„ munem; quæ certe Lex alia esse haud
„ potest, quam Lex Evangelica, quæ per
„ totum Orbem promulgata & propaga-
„ ta est.

Quod spectat librum *Baruch*, qui fuit
„ Scriba *Hieremie*, duo præsertim in hoc
„ libro habentur perspicua Vaticinia, quo-
„ rum primum confirmat prædictionem
„ *Hieremie* de abrogatione Veteris, seu
„ Mosaicæ Legis, & de Novæ, seu Evan-
„ gelicæ Legis promulgatione, illudque
„ legitur cap. 2. vers. 35. libri *Baruch*, his
„ verbis conceptum : *Et statim illis tes-
„ tamentum alterum sempiternum, ut sim*
„ *illis in Deum, & ipsi erunt mihi in po-
„ pulum, & non movebo amplius populum*
„ *meum.* Aliud vaticinium refertur ad
„ Christi Domini adventum, & extat
„ cap. 3. v. 16. & seq. ejusdem libri *Bar-
„ uch*, ubi hæc leguntur : „ Hic est Deus
„ noster, & non æstimabitur alius
„ ad-

adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob, pueri suo, & Israel, dilecto suo. Posthac, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

Quæ omnia optime quadrant in Jesum Christum, qui Eterno Patri consubstantialis, ut perditos homines salvaret, homo factus est, ut peccatores sanaret, cum peccatoribus familiariter versatus est, ut Judæos alliceret, circumcisus est, purificatus est, observavit Sabbatha, baptizatus est, jejunavit, vicit mansuetudine, vicit beneficentia, vicit ipsa veritate, vicit miraculis, quibus coram innumera Judæorum turba se editis certissimam fidem adjunxit. In hunc potissimum finem Christus, verus Deus, venit in Mundum, & homo factus est, quia, sicut apostolus ait *Lectantibus* cap. 24. lib. 4. divinarum Institutionum: „Si veniat ad homines, ut Deus (ut omittam), quod mortales oculi claritatem majestatis ejus conspiciere ac sustinere non possunt ipse certe Deus virtutem docere non poterit, quia expertis corporis non faciet, quæ docebit, ac per hoc doctrina ejus perfecta non erit. Ut igitur Deus mortales docendo, virtutum quoque illis præberet exempla, homo factus est, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est, suamque doctrinam per omnem terram verbis & exemplis seminavit, & ea, quæ præcipiendo docuit, faciendo confirmavit.

D. Fuitne *Ezechiel*, qui inter Prophetas Majores censetur, coævus Prophetæ *Hieremias*, cujus præcipua Acta & Oracula mox protulisti?

M. Temporibus *Hieremia* vixit Prophetæ *Ezechiel*, e Tribu Levitica oriundus, filius *Buzi*, Sacerdotis, in Terra Sacra natus. In id præcipue *Ezechiel* in sua Vaticinationum libro incumbit, ut ea confirmet, quæ Prophetæ *Hieremias* paulo ante Judæis prædixerat, nempe futuram destructionem Hierusalem, & poenas, quas illis Deus quamprimum infligere debebat in obsidione & fame urbis Hierusalem, in dispersio-

ne populi, in depopulatione ac vastatione totius Judææ, in eversione Civitatis, ac Templi combustione, in divina ultione in Regem, & Prophetas ob scelera, quæ fiebant in Templo. Hæc, inquam, eventura mala, quæ Judæis prædixerat *Hieremias*, confirmat Prophetæ *Ezechiel* ad reprimendam Judæorum contra *Hieremiam* obmurmurationem. Quod quidem, ut clarius intelligas, præstat ut observes, postquam *Hieremias* persuasisset Judæis, ut sese *Nabuchodonosori*, qui Hierosolymorum urbem obsidebat, dederent, exortum esse murmur horum Judæorum, qui in captivitatem Babylonicam fuerant abducti adversus Prophetam *Hieremiam*, quasi eos seduxisset, prænuntiando integrum excidium urbis Hierusalem, quam adhuc tamen stare audiebant, & versa vice illos Judæos, qui Hierosolymis remanserant, irrisisse alios Judæos, qui Prophetæ *Hieremias* consilium secuti, in captivitatem Babylonicam una cum *Joakimo*, seu *Jechonia*, Rege Juda, fuerant a Rege *Nabuchodonosore* asportati, sibi utrinque persuadentes, *Hieremia* Vaticinium de urbis Hierusalem excidio falsum esse, & nunquam impletum iri. Ad hanc itaque reprimendam & Judæorum, qui in captivitate Babylonica degebant, adversus *Hieremiam* injustam obmurmurationem, & aliorum Judæorum, qui adhuc Hierosolymis erant, derisionem; Prophetæ *Ezechiel* omnia *Hieremias* Vaticinia de excidio Templi, & urbis Hierusalem confirmat. Describit insuper horrenda crimina totius Judaicæ Gentis, quibus divinam in se iram provocaverat, & imminens comminatur vastationis Templi, & urbis Hierusalem rationem & modum sub undecim metaphoris adumbrat. Primo, sub metaphora Vitæ sterilis rejectæ, & in ignem projectæ. Secundo, sub metaphora Adulteræ. Tertio, sub metaphora Aquilæ grandis. Quarto, sub metaphora Uvæ acerbæ & agrestis. Quinto, sub metaphora Leænx & Leonis. Sexto, sub metaphora salinis & nemoribus comburendi. Septimo, sub meta-

phora gladii elimati. Octavo, sub metaphora scoriz, flammis, ferri, & aeris. Nono, sub metaphora duarum Meretricum. Decimo, sub metaphora Lebetis pleni carnibus ad ignem appositi. Postremo, sub metaphora rei desiderabilis sublata & plangi prohibita. In captivitatem Babylonicam Propheta Ezechiel cum Jechenia, Rege Juda, deportatus est, ibique annos natus triginta, juxta oram fluminis Chobar, anno quinto ejusdem captivitatis vaticinari cepit, sicut ipse testatur cap. 1. v. 1. & 2. suæ Prophetiæ. Sed, cum per annos viginti non verbis tantum, sed factis insolitis, Prophetæ munus obûisset, interfectus est a Gentis suæ Principe, quod eum, populumque ab Idolorum cultu revocare, & ad pœnitentiam adducere totis viribus conaretur, sicut ait Auctor, qui Vitas Prophetarum scripsit, sub nomine Epiphani, quique testatur, ad ætatem usque suam superfuisse Prophetæ Ezechielis sepulcrum, miraculis clarum, & magno Judæorum concursu frequentatum. Ezechielis memoria in Martyrologiis Bedæ, Flori, Nokeri, Usuardi, & Romano, die decima Aprilis celebratur. Leges Bailletum in Vita Prophetæ Ezechielis, quam descripsit in Tomo De Vitis Sanctorum Veteris Testamenti.

D. Fuditne Propheta Ezechiel aliquot Vaticinia, quæ ad Jesum Christum, & ad Legem Evangelicam referantur?

M. Ex multis Vaticiniis, quibus Propheta Ezechiel venturi Messie Regnam, Vocationem Gentium, & Judæorum reliquias, ubique terrarum propter Christi crucifixionem dispersas, circa finem Mundi convertendas, necnon Legis Evangelicæ, seu Christi Ecclesiæ, ex hostibus Victoriam ac propagationem prædixit, tria duntaxat, brevitatis causa, seligam, quæ adversus pertinaces Judæos rem plane conficiant. Primum Vaticinium legitur cap. 24. vers. 23. & seq. libri Ezechielis, ubi hæc nomine Dei prænnunciat: *Et suscitabo super eas, id est, oves meas, Pastorem unum, qui pascet eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse*

erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & servus meus David Princeps in medio eorum: Ego Dominus locutus sum, & faciam cum eis pactum pacis. Hæc autem Ezechielis Prophetia vere & accurate suum exitum habuit in Christo, qui de se ipso ait Joannis capite 10. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Fecit etiam cum hominibus *Pactum pacis* Christus Dominus, qui Joannis cap. 14. ait; *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Hinc Theodoretus Commentario in hunc locum Ezechielis prædictum Vaticinium in Christo fuisse adimpletum probat adversus Judæos his verbis: *Ostendant igitur nobis, vel pacis, vel sempiternum testamentum: At non poterunt, cum utroque privati sint. Nobis autem utrumque dedit Dominus. Namque & sempiterna nobis bona pollicitus est, & id nobis est elargitus, ut cum ipso reconciliaremur.* Ipse enim, seu Christus, est pax nostra, sicut Auctor est *Divus Apostolus* (Epist. ad Ephesios cap. 11. v. 14.) *Et rursus: unus ac mediator Deus homo, Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, Epist. 1. ad Timoth. capite 2. v. 5.* Leges etiam S. Hieronymum in Commentariis, & S. Augustinum lib. 18. De Civitate Dei cap. 34. ubi Vaticinium istud Ezechielis Jesu Christo vindicant. Alterum Vaticinium legitur capite trigesimo sexto versiculo vigesimo quinto & sequenti libri Ezechielis, eoque clare designantur Baptismus, quem Christus in Nova Legge instituit debere, & spiritus adoptionis filiorum Dei, quem dat Lex Evangelica: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Postremum Vaticinium extat capite trigesimo septimo vers. 26. lib. Ezechielis, ubi hic Propheta prædicit Deum daturum tempore Messie novum fœdus, pa-

pacis, & pactum sempiternum: *Et percutiam cum illis sedus pacis, pactum sempiternum erit.* Hoc autem sordus pacis, & pactum sempiternum, nihil aliud est, quam Lex Evangelica, a Christo Hierosolymis data, & deinde a Spiritu Sancto in Monte Sion super Apostolos & Discipulos Christi in die Pentecostes effuso, confirmata, atque potenti miraculorum virtute illustrata, juxta illud Prophetæ *Isaie* cap. 2. v. 3. dicentis: *Venite, & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exhibit Lex, & Verbum Domini de Hierusalem.* Hoc Vaticinium fuisse in Jesu Christo vere adimpletum, jampridem perfidi Judæi propria experientia intelligere debuerunt, quinqueque, sicut ipsemet prædixit Christus Dominus, post sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem, in poenam suæ incredulitatis, miseri, & omnibus Nationibus exosi facti sunt, per universum Orbem hac illac dispersi vagantur, miseriis & calamitatibus oppressi, laribus, & avito solo profligati, absque Templo, absque Rege, vel Duce, sine Sacrificio, sine Sacerdote, Republica, & propria civitate privati, atque durissimam servitutem ubique terrarum servire coguntur.

D. Cum *Danielis*, qui locum inter Majores Prophetas tenet, quique, durante captivitate Babylonica, vaticinari duntaxat cæpit, Gestorum & Oraculorum narrationem ad ea, quæ in sextam Mundi Aetatem habituri sumus, Colloquia opportunius remittendam esse duxeris, nihil in præsentia de Propheta *Daniele* a te percontabor. Sed, ut plenam & absolutam habere possim notitiam Prophetarum, qui in Regno Juda ante captivitatem Babyloniam Vaticinia sua litteris mandarunt, quique *Propheta Minores* appellantur, rogo te, ut illorum tam illustriora Gesta, quam Oracula, quæ de Christo Domino, vero Messia, fuderunt, breviter hic describas.

M. Inter Prophetas Minores, qui ante captivitatem Babyloniam in *Re-*
Hist. Vet. Test. Tom. III.

gno Juda vaticinati sunt, primum locum sibi vindicat *Osee*; immo, si habeatur ratio temporis, quo ille Prophetæ sua capit auspicari Vaticinia, primus omnium non solum Prophetarum Minorum, sed & quatuor Majorum, jure optimo censendus est, quippe qui ætate illos omnes antecessit, primusque omnium futura prædicere aggressus est regnante in Juda *Ozia*, eodemque munere præclare functus est sub Regibus Juda *Joathano*, *Achazo*, & *Ezechia*. Fuit autem Propheta *Osee*, filius *Beer*i, ex Tribu *Issachar*, natus non in oppido *Belemoth*, sicut mendose legitur apud Pseudo-Epiphanium, & Pseudo-Dorotheum in lib. *De Vitiis Prophetarum*; sed in oppido *Bethsames*, quod inter urbes Tribus *Issachar* recensetur capite 19. lib. *Josue*, idque diserte testatur *S. Hieronymus* Commentar. in capite 1. *Osee*. Fœminam fornicariam sibi, Dei jussu, matrimonio copulavit Propheta *Osee*, & ex ea filios procreavit, quorum primum apellavit *Semen Dei*; alteri nomen dedit, *absque misericordia*; tertium nuncupavit: *Non populus meus*. Quibus *Osee* filiis, eisque impositis nominibus, continuo, quasi vivis imaginibus, hic Propheta oculis Judæorum, qui in Idololatriam erant prolapsi, præsentissimum exhibebat eorum excidium, trilleque repudium, quo erant a Deo rejecti. Per illam quippe fœminam fornicariam, cum qua matrimonium inivit Propheta *Osee*, adumbratur Synagoga, quam Deus, tanquam sponsam suam, in adulterio, idest, in Idololatria, deprehenfam, abjicere, repudiare, poenique addicere decrevit. Sub hoc portento & sensibili signo prædixit *Osee* futuram Israelitarum excitationem, ipsosque a Deo repudiatos, multo tempore fore sine Deo, sine Templo, Altari, & Sacrificio, absque Sacerdote, Regno, & Rege. Insuper memorat Propheta *Osee* summa illa beneficia, quibus Judæos Deus cumulaverat, nimirum possessionem fertilissimæ Terræ Chanaan, educationem & liberationem ab Egyptiaca servitute, protectionem *Jacob* in sua peregrinatione, mira-

culosam totius populi in Deserto conservationem, indeque occasionem sumit eorum, post tot ac tanta a Deo suscepta beneficia, maximam & a sæculis inaudiam ingrauitudinem exprobandi. Ad summam senectutem vixit Propheta *Osee*, eumque per nonaginta annos munere Prophetæ functum esse affirmant Hebræi.

D. Cedo, si placet, præcipua, quæ *Osee* Propheta, de Jesu Christo, vero Messia, protulit Vaticinia.

M. Multa de Jesu Christo, & Ecclesia, *Osee* Propheta fudit, scriptisque commendavit Vaticinia, quorum illustriora hic attemax. In primis, Prophetæ *Osee* cap. 2. v. 17. & seq. perspicue prædixit Idololatriæ per Jesum Christum abolitionem, novi fœderis institutionem, vocationem Gentium, utriusque Populi, Judaici & Gentilis, in unam Ecclesiam coalitionem & cohabitationem pacificam, Ecclesiæ denique in gratia & Fide Evangelica desponsationem cum Deo æternum duraturam. Sic enim vaticinatur laudatus Propheta: *Et auferam nomina Baalim de ore ejus.... & percutiam cum eis sœdus in die illa.... & arcum & gladium & bellum conteram de terra, & dormire eos faciam fiducialiter, & sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & in iudicio, & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego Dominus.* Hoc Propheticum *Osee* testimonium ad vocationem Populi Gentium, qui antehac ad Deum non pertinebat, esse referendum, non solum docet S. Hieronymus in Commentario hujus loci, sed & Apostolus Paulus cap. 9. Epist. ad Romanos, dicens: Quos & vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in *Osee* dicit; *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam; & erit in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.* Alterum est Prophetæ *Osee* de fuga Jesu Christi in Ægyptum, ejusque reditu Vaticinium cap. 11. vers. 1. his verbis conceptum: *Ex Ægypto vo-*

cavi filium meum. Quod ad Jesum Christum pertinere, & in eo fuisse revera adimpletum, diserte testatur S. Mattheus cap. 2. Evangelii sui dicens: *Qui (sive Josephus, sponsus Deiparæ Virginis, Christique Nutritius) confurgens accepit puerum, & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam, dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* Idem *Osee* Vaticinium in Jesu Christo vere fuisse adimpletum, evincit S. Hieronymus Commentar. in cap. 11. Prophetæ *Osee*. Tertio, Propheta *Osee* Resurrectionem Jesu Christi, tertia die futuram clare enavit. 6. vers. 3. exprimit his verbis: *Vivificavit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus.* Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum: *Quasi diluculum paratus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terra.* Quarto, Propheta *Osee* de Jesu Christi descensu ad inferos insignis istud (capite 13. vers. 14.) edidit Vaticinium: *Ero mors tua, o mors; morsus tuus ero, inferne.* Quod Vaticinium in Jesu Christo fuit impletum, quia sicut ille, qui aliquid mordet, partem assumit, partem relinquit: ita Christus Dominus, post mortem suam ad Infernos descendens, momordit Infernum, quia Patriarchas, Prophetas, aliosque Veteris Testamenti Justos ex Inferno, seu ex Lybbo Patrum, eduxit, reprobos vero in Inferno æternum puniendos reliquit, sicut fuisse commonstravi in Paragrapho 2. Dissertationis 21. De sepultura Christi, ejusque descensu ad Inferos, in Tractatu, quem edidi, De Mysteriis & Annis Jesu Christi. Denique, *Osee*, Propheta, cap. 3. graphicè describit miserum statum, in quo nunc Judæi, propter crucifixionem Christi Domini, reperiuntur: *Dies multos, inquit, sedebunt filii Israel sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Theraphim.* Certe hujus Vaticinii eventum nunc Judæi, velint nolint, experiuntur, quip-

quippe qui vident, se varias in regiones dispersos cunctis ludibrio esse, probra, & dedecora, innumerasque calamitates pati; nec amplius habere Reges, Duces, Pontifices, & Sacrificia, quæ tantum ipsis offerre licebat in Templo Hierosolymitano, quod jampridem dirutum est, & cujus ruinas ut videre ac flere possint, lacrymas suas pretio redimere coguntur, ut qui quondam emerunt Sanguinem Christi, emant lacrymas suas, & ne fletus quidem eis gratuitus sit, sicut eleganter ait S. Hieronymus in cap. 2. *Sophoniz*, Prophetæ.

D. Sub quo Rege Juda vaticinari cœpit Joel, qui inter Prophetas Minores secundo loco censetur? & quam sunt celebriores ejus Prædictiones?

M. Sub quo Rege Juda vaticinari cœperit Joel, filius Phatuel, vel e qua Tribu oriundus sit, incertum plane est. S. Hieronymus Præfatione in *Joel*, & Theodoretus Præfatione itidem in *Joel*em existimant, hunc Prophetam supparem & cœvum fuisse Prophetæ *Osæ*, eumque sub Regibus Juda, *Ozia*, *Jotham*, *Achaz*, & *Ezechia* hisse vaticinatum. Hoc unum certum est, *Joel*em, post decem Tribuum Israelitarum captivitatem Prophetæ munus in Regno Juda obisse, tum quia de Tribu tantum Juda, & non de aliis Tribubus verba facere videtur: tum quia etiam capite tertio fux Prophetæ captivitatem decem Tribuum jam factam aperte innuit his verbis: *Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in Vallē Josaphat, & disceptabo cum eis super populo meo, & hæreditate mea Israel, quæ disperserunt in Nationibus*. Cum igitur in Prophetia *Joelis* altum sit de Regno Israelitico silentium, signum est, *Joel*em post Assyriacam decem Tribuum Israelis deportationem, & ante captivitatem Babylonicam in Regno Juda vaticinatum esse. Sub Symbolis autem *Erucae*, *Locustæ*, *Bruchi*, & *Rubiginis*, prædicat Joel quatuor potentissimorum hostium, totidemque Regnorum in Palæstinam irruptiones atque incursiones, quibus tota Judæa esset æterenda, vastanda, exhaurienda,

excindenda, segetes, vineæ, omnesque fructiferae arbores penitus exterminandæ. Quapropter Judæos etiam atque etiam adhortatur ad poenitentiam, ut hæc impendenda mala declinare, & a se amoliri possent. Illos præterea consolatur, promittendo, Deum ad eos missurum Liberatorem, seu Jesum Christum, cujus duplicem prænuntiat adventum. Primum quidem Christi Domini adventum his verbis designat Joel, Prophetæ, cap. 2. v. 23. & seq. dicens: „Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis Doctorem justitiæ & reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & ærugo, & eruca: Fortitudo mea magna, quam misi in vos. Laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, & non confundetur populus meus in sempiternum. Et sciatis quia in medio Israel ego sum, ego Dominus Deus vester, & non est amplius, & non confundetur populus meus in æternum. Quis autem, quæso, est ille Doctor Justitiæ, quem Prophetæ Joel a Deo datum iri pollicetur, nisi Jesus Christus Dominus? quem Pater Æternus nobis Doctorem justitiæ dedit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite*. Et qui a Joanne baptizandus, cum ille modestie ergo, moras necceret, dixit: *Sine modo, sic decet nos implere omnem justitiam*. Alterum Jesu Christi adventum, in quo universos homines judicaturus est, idem Prophetæ cap. 3. v. 12. & seq. designat his verbis: *Consurgant, & ascendant gentes in Vallē Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu... populi, populi in Vallē concisionis, quia juxta est dies Domini in Vallē concisionis*. Sol, & Luna obtenebrati sunt, & stelle retraxerunt splendorem suum. Denique, Prophetæ Joel nascentis Ecclesiæ Christi primordia accurate describit, quando videlicet Christus Dominus, post devictam mortem, & hominum redemptionem consummatam in Cælum ascendit, & Spiritum Sanctum cum

variorum charismatum donis in Apostolos ac Discipulos effudit. Hoc, inquam, insigne, nascente Ecclesia Christi, futurum prodigium Propheta Joel cap. 2. v. 28. & 29. prædixit his verbis: *Et erit post hæc, effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filia vestra: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos, & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.* Istud autem Joelis Vaticinium de Jesu Christo, & de Spiritu Sancti ab ipso Missione intelligendum esse docent S. Petrus cap. 2. Act. Apost. omnes sancti Patres, universa Ecclesia Catholica, illudque temporibus Messie impletum iri, multi ex Judæis periti Rabbini ultro profitentur.

D. Joelem in serie Prophetarum Minorum excipit Propheta Amos, cujus Gesta & Prophetiæ summam referendi nunc tibi onus incumbit.

M. Ex Tribu Juda, sicut docent Eusebius, S. Hieronymus, & S. Cyrillus Alexandrinus, originem traxit Propheta Amos, qui in exordio Prophetiæ suæ se Pastorem Thecuitam fuisse, atque temporibus Ozie, Regis Juda, & Jeroboami, Regis Israel, biennio ante terræ motum, qui, sicut ex veteribus Hebræis tradit Sanctus Hieronymus, contigit anno vigesimo tertio Regni Ozie, vaticinari coepisse narrat. Thecæ autem, ubi Amos pastoris & armentarii officium agebat, pagus erat in Tribu Juda, sex tantum milliarius spatio a Bethleem distans, ibique Amos ad vaticinandum vocatus est a Deo, sicut impletur tellatur cap. 7. v. 14. suæ Prophetiæ: *Non sum, inquit, Propheta, & non sum filius Prophete, sed armentarius ego sum, vellicans sycamoros, & tulit me Dominus, cum sequerer gregem, & dixit Dominus ad me: Vade Propheta ad populum meum Israel.* Crebras Prophetiæ Amos, quod summa libertate Idolorum cultum carperet, ab impio Bethelis Sacerdote, dicto Amasia, insitias poenas, ac tandem mortem ipsi ab ejusdem Amasia filio, elisis clava temporibus, fuisse illatam, narrant Pseudo Epiphanius, & Pseudo-Doro-

thæus in lib. *De Visis Prophetarum*, necnon Martyrologium Romanum ad diem 31. mensis Martii. Summa Prophetiæ Amos hæc est: Primo, ultionem divinam in Syros, Damasci nomine, quæ Syriæ Metropolis erat, designatos, in Philistæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, ac Moabitas vaticinatur. Secundo, tam Judæis, quam Israelitis, quos de avaritia, de Idololatria, & de lascivia acriter redarguit, prædicit idem Propheta futuras calamitates, elades, everisionem, & excidium; videlicet irruptionem Sennacherib, Regis Assyriorum in Israelitas cum validissimo exercitu, eorumque Assyriacam captivitatem: Similiter denuntiat Judæis incurSIONES Nabuchodonosoris, qui totam Judæam ferro & igne depopulari, urbem Hierosolymorum penitus excindere, augustissimum Templum succendere, eosque tandem vinculis confictos in captivitate Babylonicam abducere debebat. Denique, Propheta Amos consolatur Judæos, hisque impendentibus malis lætum adjungit nuncium de venturo Messia, qui in libertatem, pacem, omnemque prosperitatem, & quasi aureum sæculum esset in Orbem invehturus, & omnibus Nationibus veram salutem allaturus. Sic enim capite nono suæ Prophetiæ ait: *In die illa suscitabo Tabernaculum David, quod cecidit, & reedificabo aperturas murorum ejus, & ea, quæ corruerant, instaurabo, & reedificabo illud sicut in diebus antiquis, ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit Nomen meum super eos, dicit Dominus faciens hæc.* Quod quidem Vaticinium fuisse vere adimpletum in Jesu Christo, qui domum David instauravit, dum in corpus Ecclesiæ, quam suo sanguine acquisivit, omnes Nationes induxit, diserte docet Apostolus Sanctus Jacobus capit. 15. vers. 14. libri Actuum Apostolorum, ejusdemque Apostoli genuinam prædicti Vaticinii interpretationem omnes, ut par est, amplectuntur sancti Patres, ac tota, qua late patet, Ecclesia Catholica. Hinc jure ac merito vapulat

Flu-

Hugo Grotius, qui, sicut memini, me superius observasse, in Sacrarum Scripturarum interpretatione ingenio suo plus æquo indulgens, hoc Vaticinium Prophetæ *Amosi* fuisse in *Zorobabele* adimpletum, una cum Judæis asserere non erubuit. Sed hanc falsam Judæorum interpretationem, quam temere secutus est *Grotius*, egregie admodum refellit *Theodoretus* Commen. in caput nonum Prophetæ *Amosi*, ubi invictè demonstrat, laudatum Oraculum, non in *Zorobabele*, qui Judæos e captivitate Babylonica in patriam solum reduxit, sed in solo Jesu Christo, ad quem omnes promissiones *Davidi*, Regi, a Deo factæ, pertinebant, suum exitum habuisse.

D. Indica nunc, quæso, Patriam, Tribum, & Vaticinia, quæ fudit *Abdias*, qui in serie Prophetarum Minorum quartus collocatur.

M. Incerta est Patria ac Tribus, e qua genus suum duxit Propheta *Abdias*; nec etiam inter omnes convenit de ætate, qua floruit sacer ille Vates. Alii quippe *Abdiam* ætate *Achabi*, Regis Israelis, floruisse tradunt. Alii illum Prophetæ *Elia* cœvum faciunt. Alii ad *Hieremiam*, & *Ezechielis* ætatem de trudent. Alii tandem probabilius cum SS. Hieronymo, Cyrillo Alexandrino, & Theodoro censent, *Abdiam* Prophetis *Osee*, *Joeli*, & *Amosi*, necnon *Isaia* æqualem, seu cœvum fuisse, & sub iisdem Regibus Juda Prophetiam suam edidisse. Brevissima est *Abdias* Prophetia, utpote quæ uno duntaxat capite continetur, & in ea vaticinatur *Abdias* ultimam per Chaldaeos devastationem Idumæorum, propter culpam superbiæ, superstitiosæ scientiæ, & inimicitæ, qua, Judæos, fratres suos, opprimere moliebantur. Promittit etiam idem Propheta filiis *Jacob*, sed præsertim Tribui Juda gratiam perpetuam, terminorum dilatationem, & imperium tum in Idumæos, tum in omnes Mundi Nationes. Quod certe contigit temporibus Jesu Christi, veri Messiæ, qui Gentiles, tenebris Idololatriæ immersos, & per Idumæos designatos, eruit e potestate tenebrarum, & trans-

stulit in Regnum Dei, sibi quæ ita universa subiecit, ut in nomine ejus omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium, & Infernorum. Id autem *Abdias* dilucide vers. 17. suæ Prophetiæ expressit his verbis: *Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos, qui se possederant; & erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula, & succendentur in eis, & devorabunt eos, & non erunt reliquie domus Esau*, id est, Idumæorum, quibus *Esau*, frater *Jacobi*, originem dedit. In hoc *Abdias* Vaticinio, tria notantur, quæ in Jesum Christum & in ejus Ecclesiam optime quadrant. Primo, *salvationis*, & *sancti* nomine designatur Jesus Christus: *Vocabis Nomen ejus Jesum*, ipse enim *salvum faciet populum suum a peccatis eorum*, inquit Angelus *Josepho* capite 1. *Matth.* Secundo, Mons Sion, unde Lex Evangelica proficisci debebat, significat Christi Ecclesiam, quæ in Monte Sion fundata est. Postremo, per destructionem domus *Esau* indigitat Propheta *Abdias* Gentiles, qui, depulsis Idololatriæ tenebris, Jesum Christum, verum Regem, agnitiuri erant, juxta illud Evangelistæ *Lucæ* capite 1. v. 23. *Et regnabit, (id est, Christus) in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Hoc *Abdias* Vaticinium Messicæ ascribit ex Judæis *Maimonides*, Rabbini doctissimus, illudque in Jesu Christo fuisse revera adimpletum, docent sancti Patres, *Hieronymus* Comment. in hunc locum *Abdias*, S. *Augustinus* cap. 31. lib. *De Civitate Dei*, & *Theodoretus* Comment. in Prophetiam *Abdias*.

D. *Jonam*, cui in serie Prophetarum Minorum quintus assignatur locus, ad prædicandam Ninivitis prænitentiam, fuisse a Deo missum, jam probe novi. Sed quamnam esset ipsius patria? & an de Jesu Christo speciatim aliquid prædixerit? adhuc ignoro.

M. Communiſcuntur Hebræi, Prophetam *Jonam* esse natione Sareptanum, & Viduæ Sareptanæ filium. Sed hoc est vanum commentum, contrarium Scripturæ, quæ conceptis

ver-

verbis cap. 14. vers. 25. lib. 4. Regum tradit Prophetam Jonam fuisse filium Amathi, natione Gethæum, seu oriundum ex oppido *Get-Opher*, non longe distanti a Sephori, quæ *Diocæsarea* appellatur, versus Tiberiadem in Tribu Zabulonis, ubi & *Jona* sepulcrum sua græte ostensum S. Hieronymus testatur. Coævus fuit *Jonas* Prophetis *Osee*, *Joeli*, *Amaso*, *Abdia*, & *Isaie*, & sub iisdem Regibus Juda vaticinatus est. *Jonas*, in ea, quam edidit, Prophetia, narrat quæ ipsi contigerunt. Et primo ait, se ad urbis Ninives subversionem nunciandam, & intra quadraginta dies eventuram, a Deo missum fuisse, sed imperio Domini reluctantem navigio fugisse in *Tharsis* a facie Domini, orta que tempestate, jactis fortibus deprehensum missum esse in mare, absorptum a pisce, in cujus ventre tribus diebus totidemque noctibus fuit, ac tandem inde stupendo miraculo prodeuntem, Divino Mandato obtemperasse, & rursus ad Ninivitas missum, eversionem amplissimæ Civitatis prædixisse. Secundo, describit *Jonas*, Ninivitarum Regem, & Ninives populum, ipso prædicante, poenitentiam agentem, & ad meliorem frugem conversum, atque veniam a Deo impetratum. Quod egre ferens *Jonas*, quia Vaticinium suum adversus Niniven non impletum iri intelligebat, mortem optavit, sed actutum a Domino correptus est, qui injustam esse ipsius indignationem convicit exemplo hederæ, quam arefactam esse dolebat ipse *Jonas*, tameris eam nec sevisset, nec coluisset; indeque eductus est, quam immerito mæstus esset, quod Deus, poenitentia Ninivitarum placatus, civitati maxime peperisset, in qua erant plussquam centum millia hominum, qui non peccaverant. Qua in re sicut apposite observat *Theodoretus* in Prologo Commentarii in *Jonam*, voluit Deus suam erga Gentes bonitatem & misericordiam demonstrare, seque non modo Judæorum, sed & Gentium salutem curare: *Ut omnes edoceat (sunt verba Theodreti) non se Judæorum Deum solum esse, sed etiam Gentium, atque*

*ut Veteris & Novi Testamenti cognationem ostendat. Etenim si ante Incarnationem nullam de Gentibus curam suscepisset, alium Deum illam suspicari Judæi potuissent, ut qui contraria illi faceret, qui Legem dedisset, cum Judæos hic tantum curaret, ille vero omnes homines. Nullum in Libro Prophetico *Jona* extat de Jesu Christo, Servatore nostro, Vaticinium. Sed hic Propheta fuit insignis typus Christi, sicut asserit ipsemet Christus capit. 11. *Matthæi*, dicens: Sicut enim fuit *Jonas* in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Hinc Sanctus Hieronymus in Epistola ad Paulinum ait; *Jonas*, columna pulcherrima, naufragio suo Passionem Domini præfigurans, Mundum ad poenitentiam revocans, & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuncians. Legelis etiam super hac re eundem sanctum Doctorem Præfatione in *Jonam*, sanctum Augustinum capit. 30. libr. 18. *De Civitate Dei*, & Sanctum Cyrillum Alexandrinum Præfatione Commentarii in *Jonam*, qui omnes constanter docent, *Jonam* fuisse spirantem quamdam Jesu Christi, Servatoris nostri, Prophetiam, eumque ventre piscis exceptum, & die tertio redditum esse, ut significaret Christum de profundo Inferni die tertio rediturum.*

D. *Michæ*, qui in serie Prophetarum Minorum sextus est, scire nunc gestio patriam, genus, ætatem, ac Prophetiæ summam.

M. In viculo *Morasthi*, juxta Eleutheropolim, Palestinæ urbem, natus est Propheta *Michæas*, qui plane diversus est ab altero *Michæa*, filio *Jemle*, qui temporibus *Achab*, & *Josaphat*, Regum, vaticinatus est, & ab *Achabo* in carcerem conjectus fuit, sicut legitur lib. 3. Regum c. 22. Floruit *Michæas*, Morasthites temporibus Prophetarum *Osee*, *Joelis*, *Amosi*, *Isaiæ*, & sub Regibus Juda, *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia* terruit suis Vaticiniis Samariam & Hierusalem, hoc est, in scelera, tam Judæorum, qui erant in Regno Juda, quam Israëlita-

tarum, qui erant in Regno Samarizæ, dicto Israelitico, vehementer investus est, utriusque excidium, & captivitatem denunciando, Israelitis quidem per Assyrios, Judæis verb per Chaldaeos. Principum, qui plebem iniquis Tributis, exactionibus, vectigalibus, fraudibus, & usuris opprimebant; Judicum, qui acceptis muneribus, iustitiæ Leges violabant; Sacerdotum, qui sui officii immemores, lucro inhiabant, suisque commodis præpollere serviebant; Prophetarum, qui sub cubitis peccatorum, a quibus aliquid emolumentum sperabant, pulvillos consuebant, nefanda crimina redarguit Propheta *Michæas*, & propter hæc, delendam a Chaldaeis Hierosolymam prædixit. Verum, tot inter impendenda mala, quæ Judæis eventura auguratur Propheta *Michæas*, lætum eis promittit e captivitate Babylonica per *Cyrum*, Persarum Regem, reditum, & latiore ex servitute peccati, mortis, & Diaboli liberationem per Christum, cujus adventus circumstantias cap. 4. suæ Prophetiæ describit his verbis: *In novissimo die erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & prophetabunt gentes multe, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob quia de Sion egredietur Lex, & Verbum Domini de Hierusalem. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum, & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones, non sument gentes adversus gentem gladium, & non dicent ultra belligerare &c.* Hoc Prophetæ *Michæas* Vaticinium in Christo Domino fuisse adimpletum, multis argumentis evici in Paragrapho secundo Dissertationis, quæ est ordine septima in Tractatu, quem edidi, *De Mysteriis Jesu Christi*, ubi etiam ostendi contra *Joannem Massonum*, Presbyterum Anglicanum, pacem, quam Prophetæ, adveniente Messia, futuram vaticinantur, non solum fore spiritualem, per quam Messias homines a servitute Diaboli asseret in libertatem filiorum Dei, sed fore etiam pacem terrenam, & temporalem, quæ ubique ter-

rarum, sedatis omnibus bellis, vigere debebat. Quod, nascente Christo Domino anno quadragesimo Imperii *Augusti*, revera contigisse, probant Historiæ Prophanz Monumenta, sanctorum Patrum autoritate confirmata. Alterum de Jesu Christo Vaticinium *Michæas* cap. 5. suæ Prophetiæ fudit, quo locum, in quo Christus, verus Messias, nasciturus erat, clarissime prædixit, & his verbis conceptum est: *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.* Hoc *Michæas* Vaticinium fuit vere in Jesu Christo, qui natus est Bethleemi, adimpletum; nec ullo pacto detorqueri potest ad *Zorobabelem*, tum quia *Zorobabel* neque Bethleemi, neque in Judæa natus est, sed in captivitate Babylonica: Tum etiam, quia *Zorobabeli* hæc Vaticinii *Michæas* pars: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*, convenire haud potest. Denique, hoc *Michæas* Vaticinium non de *Zorobabele*, sed de Messia esse intelligendum ultro fatentur Paraphrastes Chaldaus *Jonatham*, Auctores Talmudis in Tractatu *Sanhedrin* cap. ultimo, & in Tractatu *De Paschate*, Rabbi quoque *Salomo*, & Rabbi *David Kimki*.

D. *Michæam* in serie Prophetarum Minorum sequitur *Nabum*, qui septimus est, & de cujus patria, ætate, & Prophetia pauca modo dicere juvat.

M. *Elcesi*, Galilææ viculo, in Tribu *Simeonis*, natus est Propheta *Nabum*, floruitque non *Joatham*, Regis Judæ, temporibus, sicut visum est *Josepho*, Hebræo, lib. 9. *Antiq. Jud.* cap. 11. neque temporibus *Manassæ*, impiissimi Regis Juda, sed sub *Ezechia*, Rege Juda, claruit, atque, post abductas jam decem Tribus Israelis in captivitatem Assyriacam, vaticinari cæpit contra *Niniven*, & *Ninivitas*, quibus toties relapsis, totique Assyriorum Imperio, cujus caput erat *Ninives urbs*, extremum denuntiavit excidium, quod *Ninivita*, suis rapinis, maleficiis, aliisque propudiosis flagitiis iram Dei provocantes, sibi accersive-

siverant. Hinc prædixit, *Nabuchodonosorem* Regiam Ninivem urbem, obsesurum, obsessam capturum, captam deprædaturum, denique totum Assyriacum Imperium a Chaldaïs, & Medis devastatum atque excisum iri. Legitur cap. 1. v. 15. Prophetiz *Nabum* prædictio, quæ, teste *S. Augustino* c. 31. lib. 18. *De Civitate Dei* ad legem Evangelicam refertur. Sic autem habet: *De domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile: ponam sepulchrum tuum. Ecce super montes pedes evangelizantis & annunciantis pacem. Quam prophetiam S. Augustinus* loco mox a me laudato sic interpretatur: *Per Evangelium exterminata sculptilia, & conflabilia, id est, Idola Deorum falsorum, & oblivioni tanquam sepultura tradita jam videmus, & hanc etiam in hac re Prophetiam completam esse cognoscimus.*

D. Sub quo Rege Juda vaticinatus est *Habacuc*, qui in ordine Prophetarum Minorum octavus est? & quidnam potissimum in ejus Prophetia continetur?

M. Vaticinatus est *Habacuc* sub *Manasse*, impio Rege Juda, cujus flagitia non obscure perstringit cap. 1. v. 4. suæ Prophetiæ, dicens: *Propter hoc lacerata est Lex, & non pervenit usque ad finem iudicium, quia impius pravelet adversus justum, propterea egrediatur iudicium perversum.* Sed cum illustrissimo *Abrincensi* Episcopo *Daniele Huetio* advertere debes, duos fuisse Prophetas *Habacuc*, priorem, cujus prophetia adhuc superest, ortum e Tribu *Simeonis*, cœtantum fuisse *Manassi*, Regi Juda, & ante captivitatem Babylonicam in Regno Juda prophetasse: alterum vero *Vatem*, eodem nomine *Habacuc* insignitum, ex Tribu *Levi* originem duxisse, ut videre est in lemmate *Historiæ Belis*, & *Draconis* præfixo in libro *Danielis*, quod exhibet *S. Hieronymus* præfatione in *Danielem*, huncque posteriorem Prophetam *Habacuc* illum esse, qui tempore captivitatis Babylonicæ, iussus a Deo, & ab Angelo raptus detulit ad Prophetam *Danielem*, in lacum Leonum missum, prandium, quod suis messoribus paraverat. De

priori duntaxat *Habacuc* hic nobis sermo erit, cujus Prophetiæ hæc summa est: Conquerenti huic Prophetæ, quod Deus sineret pios ab impiis opprimi, Regnumque *Nabuchodonosoris*, pessimi Idololatæ, viribus & potestate in dies crescere, ac longe lateque propagari; respondit Deus, se postquam per Chaldaos punierit Judæos, illico Chaldaos perditurum, tum propter irreverentiam, qua *Balthasar*, eorum Rex, Vasa, divino cultui consecrata, prophanis usibus destinaverat; tum propter Chaldaeorum, eorumque Regum ebrietatem, crapulam, violentiam, crudes, homicidia, Idololatriam. Hinc Prophetæ *Habacuc* multiplex *Va* intentat *Nabuchodonosori*, Chaldaeorum Regi, frustra que illum in *Belo*, aut in virtute cujuscumque Idoli suam spem ac fiduciam collocaturum prænuñciat. Denique, prophetiam suam concludit Prophetæ *Habacuc* Carmine Eucharistico, seu Cantico gratiarum actionis, quo summam Dei misericordiam in adventu Jesu Christi, veri Messie ac Redemptoris, commendat capite 3. v. 2. dicens: *Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies, cum iratus fueris, misericordia recordaberis.* Et versu 13. ejusdem capituli, *Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.* Et versu 18. *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo.* Nec minus clare idem Prophetæ cap. 2. versu 3. Messiam propediem venturum prædicit his verbis: *Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum, quia veniens venit, & non tardabit.*

D. Bene habet: præcipuas jam compertas habeo prædictiones, quas fuderunt octo Prophetæ Minores, qui in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam vaticinati sunt. Unus tamen adhuc superest *Sophonias*, qui in serie Prophetarum Minorum nonus est, quique itidem in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam, res futuras prædixit, de cujus subinde genere, ætate, & Prophetia aliquid scire

scire arce. De tribus vero aliis Prophetis Minoribus, videlicet de *Aggeo*, *Zacharia*, & *Malachia* nihil in presentia a te percontabor, quia de tribus illis Prophetis Minoribus, qui, sicut jam me præmonuisti, post captivitatem tantum Babylonicam vaticinandi munus obierunt, opportuniussimo suo loco, id est, in Colloquiis nostris in Historiam sextæ Mundi ætatis tractaturum te spondidisti.

M. Ex stirpe Regia, seu ex familia *Ezechia* Regis Juda, suum genus duxisse *Sophoniam* nonnulli asserunt Scripturæ Sacræ Interpretes, sed id, cum incertum sit, in medio relinquo. Hoc unum certum est, Prophetam *Sophoniam*, sicut ipsemet testatur initio Prophetiæ suæ, fuisse filium *Chusi*, & vaticinatum esse temporibus *Josie*, Regis Juda, hoc est, sub exordium Regni ejusdem *Josie*, antequam pius ille Rex sustulisset prophanos & sacrilegos cultus, quos nequissimus *Manasses*, Rex Juda, induxerat, & propter quos Propheta *Sophonias* vehementer Judæos objurgat, eosque simul adhortatur, ut, extirpata penitus Idololatria, aliisque relictis sceleribus, quibus dediti erant, tandem aliquando respiciant, & ad sinceram poenitentiam, verumque Dei cultum redeant. Quod si, obstinatis animis, facere detrectent, eis inevitabile prædicit per *Nabuchodonosorem*, Regem, excidium, non secus, ac Philistæis, Moabitibus, Ammonitis, Æthyopibus, & Assyriis. Redarguit acerrime rapinas Principum Regni Juda, injustitiam Judicium, mendacia Pseudo-Prophetarum, impietatem Sacerdotum, & summam socordiam Judæorum, qui tam Ninivitarum, quam aliarum Gentium, quæ, ob sua flagitia fuerant a Deo exterminatæ, funesto, quod præ oculis habebant, exemplo nec sapientiores, nec meliores evaserant. Denique Propheta *Sophonias*, postquam multas imminentes calamitates Judæis ominatus est, eos consolatur, promittens, ipsis amariorem sub finem Mundi exoriturum soles, futuram illorum conversionem, & in adventu Jesu Christi, veri Messie, multorum e populo Judaico ad veram Fi-

dem vocationem: „Lauda filia Sion“ (inquit *Sophonias* capit. 3. suæ Prophetiæ) „jubila Israel, lætare, & exulta in omni corde filia Hierusalem. Abstulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur Hierusalem: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tue. Dominus Dens in medio tui fortis, ipse salvabit. Gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude &c. Sed satis hactenus diximus de Prophetis Minoribus, qui in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam res futuras, afflante Spiritu Sancto, prædixerant, quique vocantur *Prophetae Minores*, non quod minori, aut inferiori polleant auctoritate, quam Prophetæ, dicti *Majores*, sed quod eorum Prophetiæ contractiores ac breviores sint illis, quas ediderunt Prophetæ Majores.

D. Præter illos Prophetas, tum Majores, tum Minores, quos huc usque percensuisti, quique in Regno Juda ante captivitatem Babylonicam prædictiones suas litteris consignarunt, alii fuerunt sacri Vates, præsertim *Elias*, & *Eliseus*, qui in quinta Mundi ætate, in Regno Israelitico, ante Assyriacam decem Tribuum captivitatem floruerunt; & de quorum gestis, miraculis, & vaticiniis te aliquid in præsentis nostro Colloquio dicturum fidem tuam oppignorasti. Verum, priusquam de illis Prophetis sermonem instituiamus, optarem, ut veram assignares causam, cur Judæi tot Vaticiniis, quibus Prophetæ, tum Majores, tum Minores, Jesu Christi, veri Messie, adventum, ejus vitæ æconomiam, Miracula, Doctrinam, Mortem, Passionem, Resurrectionem &c. perspicue prænnunciarent, sacros submittere, & confessas nolint præbere manus? tam adamantinæ Judæorum pervicaciæ causam aperias, si placet.

M. Causa, propter quam Judæi tot Prophetarum Vaticinia in Jesu Christo, Servatore nostro, fuisse adimpleta, tam obstinatis animis consiteri re-

suam originem habet ex antiquis, vetustisque opinionibus, quas de promissi sibi Messiae dotibus, & officiis alte mentibus suis infixurunt, quasque evellere adeo difficile, & arduum est, ut, prohi dolor! pauci sint inter illos, qui ad Christianam Fidem traducantur, jamque cesserit in vulgare proverbium: *Facilius esse Æthyopem dealbare, quam Judæum ab errore divellere.* In primis, si quis querat a Judæis, qualem a Prophetis sibi prænuntiatum Messiam existiment, & qualem etiamnum præstolentur? Actum respondebunt, Messiam fore virum bellatorem, Gentium dominatorem, Levitici Sacerdotii instauratorem, qui etiam *Salomonis* Templum, ac Hierosolymam a fundamentis erigat, atque universam Gentem Judaicam, toto orbe dispersam, armata manu, strictoque gladio vindicet, & in unum cogat; Gentes vero in suis Idololatriæ tenebris immerfas omnino relinquat. Hæc est prima opinio, quam de promissi Messiae dotibus Judæi animo imbibierunt. Sed, quam falsa sit hæc præjudicata opinio, quam inanes ac crudæ illæ spes, quibus Judæi mentes suas hodie alunt, aperte ostendunt vaticinia, quæ laudavimus, Prophetarum, qui in Regno Juda, ante captivitatem Babylonicam, id est, in quinta Mundi Ætate, venturi Messiae dotes & officia prænuntiaverunt. Hi quippe sacri Vates prædixerunt, venturum Messiam non fore virum bellatorem, & inquit *Casaris, & Alexandri Magni*, copiarum, exercitusque ductorem, sed virum humilem, modestum, pacificum, arma mystica duntaxat tractaturum, & sacra vitiiis, non hominibus bella indicturum. Secundo, prædicunt iidem Prophetæ, Messiam venturum vocaturum ad se non tantum Judæos, sed etiam Gentes, & Idololatriam, tot sæculorum diuturnitate roboratam, & toto Orbe diffusam, deleturum; illum Legem Novam, seu Evangelicam, consummata Veteri, seu Mosaica, conditurum, Novum Fœdus, impleto Veteri, sanciturum, Ritus Mosaicos, inductis aliis, ablegaturum, destructum Templum Sa-

lomonicum, id est, Hierosolymitanum, nunquam instauratum iri, sed Messiam excitaturum novum Templum spirituale, hoc est, Ecclesiam, ex Judæis & Gentibus ex æquo coostatam, & per totum Orbem dilatatam, in qua coletur Deus in spiritu & veritate. Quæ Prophetarum vaticinia falsi convincunt hanc opinionem, quam de promisso Messia sibi fingunt Judæi, & veras stabilunt Notas, ad quarum normam veri Messiae agnitionem exigere debemus, quæque non solum recta collineant in Christum, Servatorem nostrum, sed etiam quantum ad omnes circumstantias fuerunt accuratissime in ipso adimpletæ.

Altera opinio, perinde falsa quæ de promissi Messiae dotibus insidet Judæorum animis, ea est, quæ sibi persuadent, Messiam, quem venturum nuntiant Prophetæ, terreno & æterno potiturum Regno, eumque non moriturum. At, hæc opinio, quam ex fœtibus, insaultisque præjudiciis hauserunt Judæi, recta fronte pugnat cum Vaticiniis Prophetarum, qui Messiam non adjudicant Regnum terrenum & temporale, quod exercere debeat Leges politicas condendo, hostes corporalibus pœnis, & vi armorum subigendo, sicut de Messia jactare solent Hebræi, sed Prophetæ tribuunt Messiae Regnum spirituale, ac cæleste, in eo præsertim situm, ut a peccatis, & Diaboli servitute populum suum redimat, tenebrarum potestates debellet, Idololatriam exterminet, verum Deum colat, stabilit, æternas fidelibus divitias conferat, animæ sanctitatem, & corpori perennem vitam impertiat. In hoc sensu Messias appellatur a Propheta *Isaia* cap. 9: Princeps pacis, a *Hieremia* cap. 23. Rex, qui faciet judicium & iudicium in terra, & ab aliis Prophetis *Rex Pacificus & mansuetus*. Messiam autem moriturum concors est omnium Prophetarum vox. Seposita quidem omni obscuritate declarent, Messiam, impiorum circumventionem, ac malis artibus occisum iri, mortem turpissimam subiturum, attritum iri propter scelera nostra, eademque opera describunt (potissimum Propheta *Isaia*

Isaias cap. 53.) omnes circumstantias dire. ac probroſe mortis, qua Meſſias in Cruce afficiendus erat. Que omnia ſi attentis, ut par eſſet, animis perpendere Judæi, omni proculdubio falſa illa, quibus de promiſſo Meſſia deludantur, præjudicia abdicarent, appenſum cæcis mentibus velum amoverent, & longe alium liberatorem Mundo a Prophetis prædictum viderent, quam ſibi ex præconceptis falſis opinionibus fingunt, atque tandem aliquando, in uno, quem agnoſcere nolunt, Jeſu Nazareno, omnia Prophetarum Vaticinia fuiſſe adamuſſim impleta ſaterentur.

Denique, ideo Judæi Jeſum Chriſtum, tanquam verum Meſſiam, a Prophetis prædictum, agnoſcere nolunt, quia deploranda cæcitate, non pauca de promiſſo Meſſia Prophetarum Vaticinia, quæ in ſenſu proprio, & litterali ſumi debent, ad ſenſum myſticum, & allegoricum de induſtria detorquere ſolent, alia vero Prophetarum Oracula, quæ myſticum in ſenſum intelligenda veniunt, mortiferam ſecuti litteram, ad ſenſum litteralem trahunt, ac præpoſtere accipiunt, ut inde obtendant ac cauſentur, Prophetarum Vaticinia necdum eſſe impleta. Hæc eſt cauſa, cur Judæi, ſaxa in corde geſtantes, in tanta Vaticiniorum, quæ de Jeſu Chriſto, vero Meſſia, fuderunt Prophetæ, claritate, quæ ſeſe omnium ingerit oculis, adhuc cæcitant. Sed eorum cæcitas, ut obiter dicam, tantum abeſt, ut aliquod negotium Chriſtianis caſeſcere debeat, ut potius peremptorium illis ſuppeditet argumentum ad probandum adverſus perſidos Judæos, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Hanc etenim tutam Judæorum cæcam in Jeſu Chriſto negando pertinaciam, & obſtinationem, ob quam a Deo repudiari, & reprobari meruerunt, prædixerunt ſacri Vates, *Isaias* cap. 1. verſ. 2. de Judæis ait: „ Filios enutriv, & exaltavi, „ ipſi vero ſpreverunt me: cognovit „ bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus „ præſepe Domini ſui: Iſrael autem „ me non cognovit, & populus meus

„ non intellexit. Væ Genti peccatrici, „ populo gravi iniquitate, ſemini „ nequam, filiis ſcleratis, dereliquerunt Dominum, blaſphemarunt Sanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum. „ Et cap. 8. verſ. 14. loquens idem Propheta de adventu Meſſiæ, ait Judæis: „ Erit vobis in ſanctificationem: „ in lapidem autem offenſionis, & petram ſcandali duabus domibus Iſrael, „ & in laqueum, & in ruinam habitantibus Hieruſalem, & offendent ex eis plurimi, & conterentur, & irrentur, & capientur. „ Et cap. 6. verſ. 9. Judæorum cæcitate luculenter idem Propheta exprimit his verbis: *Vade, & dices populo huic. Audite audientes, & nolite intelligere: Videte viſionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravæ, & oculos ejus claudet; ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat: & convertatur, & ſanem eum.* Propheta *Oſee* cap. 9. verſ. 17. futuram Judæorum reprobationem, & incredulitatem clare prædixit his verbis: *Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in Nationibus.* Propheta *Hieremias* cap. 8. verſ. 9. ſic invehitur in Judæos: *Quomodo dicitis, ſapientes nos ſumus, & Lex Domini nobiſcum eſt? Vere mendacium operatus eſt ſtylus mendax Scribarum. Conſuſi ſunt ſapientes; perterriti & capti ſunt: Verbum enim Domini proſecerunt, & ſapientia nulla eſt in eis.* Denique, ut alia id genis pene ſexcenta Prophetarum Vaticinia prætermittam, Propheta *Ezechiel* cap. 12. verſ. 2. cæcitate, pertinaciam, & obſtinationem Judæorum ſic deſcribit: *Fili hominis in medio domus exaſperantis tu habitas, qui oculos habent ad videndum, & non vident, & aures ad audiendum, & non audiunt, quia domus exaſperans eſt.* Cum igitur Prophetæ prænuſciaverint, futurum ut venienti Chriſto pertinaciter repugnarent Judæi in eum, tanquam in offenſionis petram, impingerent, & in Sacrarum Scripturarum intelligentia, velut cæci in meridie palparent, fatendum eſt, Chriſtum Dominum eſſe illum Libera-

ratores a Deo missum, quia Judæi illum agnoscere nolunt, suæque pertinacia, & cæcitate Prophetarum Oracula implent, dum impleta inficiantur. Addo etiam, nec addidisse pigebit, Christum Dominum, postquam ad Judæorum oblationem superandam nihil intentatum reliquisset, terribilem haec in ipsos protulisse Sententiam: *Relinquetur domus vestra deserta*, eisque sæpius prædixisse illorum reprobationem, ejectionem, dispersionem, ruinam, & angustissimi Templi Hierosolymitani excidium, longe antequam hæc omnia acciderent, sicut referunt sacri Evangelistæ, *Mattheus* cap. 14. vers. 1. *Marcus* cap. 13. vers. 1. & *Lucas* cap. 19. Quorum eventum jam pridem, velint, nolint, experiuntur Judæi, qui, ob incredulitatem, & diffidentiam suam, ubique dispersi vagantur, durissimæ servituti mancipati. Sed mittamus obstatos Judæos, eisque meliorem mentem precemur, quo, deposita illa adamantina, quæ illos obsecat, pervicacia, agnoscant tandem aliquando Jesum Christum, verum Messiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Præstat nunc, ut sub finem nostri Colloquii, quidquid superest temporis insumamus, in referendis Gestis, Vaticiniis, & Miraculis Prophetarum *Elie*, & *Eliæ*, qui in quinta Mundi ætate, in Regno Israelitico, id est, sub Regibus Israel floruerunt.

D. Sub quo Rege Israelis claruit Propheta *Elias*?

M. Sub *Achabo*, Rege decem Tribuum Israelis, ultra omnes Reges in Dominum impio, & sub *Zerabele*, ejus scelestissima conjuge, quæ Prophetas missos a Deo interemit, apparuit *Elias*, dictus *Thesbithes* ex civitate Galaad oriundus, vir Propheta, potens opere, & sermone, inter sacros hujus ævi Vates longe clarissimus, dignusque, quem Deus impii hujus Regis, & Regine sceleratoris, conatibus objiceret, ac eximia vitæ sanctitate, & singulari miraculorum patranda virtute præditum, toto orbe illustrem redderet. Hic Propheta in veri Dei cultu a pueris religiose institutus, secretam a vulgi

consuetudine vitam agens, & in primis divino zelo fervens, adiit intrepide Regem *Achabum*, & Reginam *Zerabelem*, impietatem utriusque, & Idololatriam vehementer radarguit, miraculis terruit, sed ad meliorem frugem non reduxit, imo illorum iram ita in se provocavit, ut, ad declinandam impendentem sibi mortem, sæpius coactus fuerit fugere in solitudinem, ubi Deus eum mirabiliter nutrit ministerio corvorum, ei quotidie cibum afferentium. Sed, postquam audisset Propheta *Elias*, quod *Achabus* Rex Israel, instigante Regina *Zerabele*, femina post hominum memoriam crudelissima, vineam *Nabothi* per vim extorsisset, & injuste Regio fisco addidisset, eumque falsis adhibitis testibus damnatum, lapidibus obrui jussisset, incunctanter, jubente Deo, accessit ad Regem, & Reginam, & utrique, eorumque liberis, atrocem mortem denunciavit eodem in loco, quem suo sanguine *Nabothus* innocens tinxerat, Regis *Achabi* sanguinem canibus prædam fore, ubi *Nabothi* lapidati cruorem linxissent canes; Regine vero *Zerabelis* cadaver, ac filiorum ejus eodem itidem loco frustatim a canibus discernendum atque vorandum. Cujus Vaticinii veritatem non multo post eventus comprobavit, & integro familiæ *Achabi*, Regis Israel, & Regine *Zerabelis*, nec non liberorum exterminio, atque sparso sanguine, manibus miseri *Nabothi*, per summam injustitiam trucidati, litatum est. Tandem *Elias* Propheta, postquam multis virtutibus claruisset, & stupenda edidisset prodigia, raptus est in curru igneo, & translatus in quemdam æternum locum, ubi cum Patriarcha *Enoch* suavissime vivit, oppetiens Mundi finem, venturus cum *Enoch* tempore persecutionis Antichristi, in qua ambo morientur, & constanter pro Fidei Christi Domini defensione sanguinem profundentes, gloriosi Martyrii palmam consequentur, sicut docet perpetua, sibi que semper constans sanctorum Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum, ac subinde Ecclesiæ Catholicæ, traditio.

D. Pro-

D. Profer in medium, quæso, præcipua miracula, quæ *Elias*, Prophetam, regnante impio *Achabo*, edidisse narrat Scriptura Sacra.

M. Miracula, quæ regnante impio *Achabo*, patravit *Elias* Prophetæ hæc præcipua in sacris Litteris recensentur. Primum fuit, quod oratione sua cælum conclusit, ne rorem aut pluviam terræ daret. Quo factum est, ut, toto triennio & semetkri suspensis cælo aquis, omnibusque locis solis ardoribus adustis, nec victum habuerint homines, nec pabulum iumenta, sed ingens per triennium itidem & semetkri grassata sit in Samaria fames, juxta *Eliæ* Vaticinium, quod legitur capit. 17. lib. 3. Regum. Alterum Prophetæ *Eliæ* miraculum fuit, quod pluviam & fertilitatem post illud temporis intervallum precibus a Deo impetraverit, ac prædixit *Elias*, quando nullum in cælo futuræ pluvie appareret indicium, sicut refertur capit. 18. vers. 41. lib. 3. Regum. Tertium miraculum fuit panis & carniæ a corvis, Deo præcipiente, subministratio singulis diebus, mane & vespere, quamdiu Prophetæ *Elias* delituit, & sedit ad torrentem *Carith*, ex quo potum sumpsit, donec aruerit, sicut memorat facer Auctor lib. 3. Regum capit. 17. vers. 3. 4. 5. 6. & 7. Quartum miraculum, quod eodem in capite recensetur, fuit farinæ & olei mirabilis multiplicatio in vasculis Viduæ Sareptanæ, ad quam Deus Prophetam *Eliam* pascendum miserat, toto eo tempore quo duravit sterilitas. Hæc est illa Vidua Sareptana, quam commendat Christus Dominus cap. 4. vers. 25. Evangelii S. Lucæ, dicens: In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus *Eliæ* in Israel, quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra; & ad nullam illarum missus est *Elias*, nisi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam. Quintum Prophetæ *Eliæ* miraculum, quod describitur cap. 17. lib. 3. Regum, est filii ejusdem Viduæ Sareptanæ, ad quam diverterat *Elias*, a morte ad vitam revocatio. Sextum

Eliæ miraculum, quod e. 18. lib. 3. Regum narratur, in eo præsertim situm est quod Prophetæ *Elias*, iussu Domini, venit ad *Achabum*, Regem Israel, exprobratoque ei sacrilegio, poposuit ut populus Israeliticus in Monte Carmeli congregaretur. Accivit etiam *Elias* quadringentos, & quinquaginta Idoli *Baalis* Sacerdotes, qui oblatam ab eodem Prophetæ conditionem acceperunt, ut ille Deus esset, qui causam hostiam igne e cælo misso absumeret. Suum itaque auspicati Sacrificium Sacerdotes *Baalis* falsum istud Numen invocaverunt, & magna vociferatione inclamarunt, ut ignem de cælo mitteret; sed frustra, furdosque camebant. Tum Prophetæ *Elias*, irridens eos, ait: Clamate voce majore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Confusis autem *Baalis* Sacerdotibus, *Elias* causum vitulum novo Altari in monte Carmeli imposuit, & invocato Domino, cunctis adspectantibus, ignis cælo delapsus holocaustum absumpsit. Hoc miraculo attoniti Israelitæ solo strati, Deum verum agnoscens, hunc unicum ac verum esse Deum conclamant, moxque, jubente *Eliæ*, prophani Sacerdotes *Baalis* comprehensi, deductique ad Torrentem *Cisou*, omnes ad unum necati sunt. Septimum *Eliæ* miraculum est jejunium quadraginta dierum, quod supra narratum vires toleravit hic Prophetæ, postquam subcinericio pane ab Angelo allato recreatus fuisset, cum crudelem *Zezabelem*, quæ eum ad mortem quærebat, fingens, terroreque correptus, in Deserto obdormivisset in umbra juniperi; cujus in cibi fortitudine grandem viam consecit, ambulans quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad Montem Dei Horeb, sicut legitur capit. 19. lib. 3. Regum. Hoc miraculo *Elias* effugit persecutionem truculentæ Reginæ *Zezabelis*, quæ tanto æstu in Prophetas fervebat, ut illos omnes de medio substulisset, nisi vir quidam in Aula Regis *Achabi*, quamvis corru-

pitissima, extitisset, nomine *Abdias*, Religione ac Dei timore insignis, qui centum Prophetas, de vita periclitantes, furori impie *Zexabelis* subduxit, & in spelunca absconditos pavit, sicut testatur sacer Auctor libr. 3. Regum cap. 18. Octavum *Elia* miraculum fuit apparitio Dei, qui hunc Prophetam, e spelunca egressum, & in monte stantem, allocutus est, eique significavit, sibi servasse *septem milia viro- rum in Israele, quorum genua non sunt curvata ante Baal* (cap. 19. vers. 18. libr. 3. Regum). Quod mirum accedit Prophetæ *Elia*, qui se solum a sacrilegio immunem esse crediderat. Hæc sunt præcipua miracula, quæ a Propheta *Elia* fuisse patrata narrat Scriptura Sacra.

D. Circa raptum Prophetæ *Elia* occurrunt, duæ difficultates, quas mihi breviter solvas velim. Prima est, an *Elias*, qui etiamnum vivit, sit simul viator, & comprehensor? id est, utrum sit beatus, & clara Dei visione donetur? Altera difficultas est, quomodo, & per quem *Elias* post raptum suum miserit illas litteras, quas scripsit ad *Joramum*, Regem Juda, & quibus ei gravem morbum, mortem, clademque toti Regno denunciavit, ut constat ex lib. 2. Paralip. cap. 25. v. 12. ubi expresse dicitur: *Allata sunt ei* (id est *Joramo*, Regi Juda) *litteræ ab Elia Propheta*.

M. Cum ex pervulgata Theologorum sententia solus Christus Dominus fuerit simul viator, & comprehensor, existimo, Prophetam *Eliam*, qui etiamnum vivit, non esse viatorem simul & comprehensorem, id est, illum necdum esse beatum, & clara atque intuitiva Dei visione donatum. Ecclesia quidem celebrat Festum *Elia* Prophetæ die xx. mensis Julii, sicut patet ex Martyrologio Romano, Græci etiam Tempia *Elia* erexerunt, inde tamen non evincitur, *Eliam* nunc suæ Beatificæ Dei visione, tum quia Ecclesia non celebrat Festum *Elia*, ut beati, sed ut rapti; ita ut statâ illa die, huic Prophetæ sacra, recolât duntaxat Ecclesia memoriam *Elia* ra-

ptus, utpote mirabilis, sicut ait *Cornelius a Lapide*. Tum quia etiam Græci eodem ducti motivo Tempia Prophetæ *Elia* erexerunt, quo ei festum diem consecrarunt: sicut igitur Festum ei instituerunt Græci, ut memoriam tantum mirabilis illius raptus recolerent, ita & illi erexerunt Tempia, aut potius non illi, sed Deo, quia, ut alibi, post *Sanctum Augustinum*, me observasse memini, Tempia non Sanctis, sed soli Deo, in honorem Sanctorum eriguntur. Quo fit, ut hæc Tempia non *Elia*, sed Deo sint erecta in honorem raptus *Elia*, qui nunc in loco amæno, nobis plane ignoto, coelestem vitam agit, quique licet nondum sit beatus, id est, beatifica Dei visione non adhuc potiatur, ea tamen certissime fruatur, postquam in fine Mundi, grassante atrocissima Antichristi persecutione. Martyrii laurea fuerit coronatus. Et hæc primæ propositi difficultati dilucidandæ sufficiant. Altera, quam proposuisti difficultas, paulo intricatior est, & in ea diluenda doctissimi Scripturæ Sacræ Interpretes variant linguis, & sententiis. *Cajetanus* censet, hunc *Eliam*, qui scripsit litteras ad *Joramum*, Regem Juda, diversum esse ab *Elia* Propheta, dicto *Theobito*, sed hæc non placet sententia. *Vatablus*, Regius Lingux Hebræicæ Professor, autumat, per *Eliam* designari *Elizæum*, eo quod *Elizæus* spiritum haberet *Elia*; sed hæc opinio nihilo præcedenti plausibilior est. Alii haud improbabilius putant, *Eliam* suum ante raptum, hæc ad *Joramum*, Regem Juda, scripsisse litteras, easque dedisse *Elizæo*, vel alteri, ut eas, post ipsius raptum, redderet Regi *Joram*. Alii denique, quorum sententiæ lubens ipse subscribo, dicunt Prophetam *Eliam* e loco, ubi, post suum raptum, una cum Patriarcha *Enoch* degit, eas ad *Joramum*, Regem misisse litteras, vel per Angelum formæ humana indutum, vel per discipulum suum *Elizæum*, vel per fidelem alium virum, adduntque, quod sicut *Elias* in transfiguratione Christi Domini apparuit,

ita potuit, post suum raptum apparere *Eliaeo*, vel alicui alteri, cui ejusmodi litteras, a se scriptas, & ad *Joramum*, Regem Juda, directas, eidemque Regi tradendas, crediderit.

D. Acta & præcipua Prophetæ *Elia* miracula jam memoria teneo. Veniam nunc ad *Eliazeum* Prophetam, *Elia* discipulum, qui in quinta pariter Mundi Ætate, & in Regno Israelitico, id est, sub Regibus Israelis, dono Prophetiæ claruit, multisque signis potens extitit, cujus res præclare gestas audire mihi volupe erit.

M. Sub exordium Regni *Jorami*, Regis Israel, curru igneo vectus *Elias*, & in Cælum sublatus, *Eliazeum*, discipulum suum, duplicis spiritus sui, Prophetiæ videlicet ac miraculorum, necnon pallii reliquit hæredem, sicut legitur cap. 2. lib. 4. Regum. Sub eodem *Joramo*, Rege Israelis, Prophetiis, & miraculis claruit *Eliazeus*, illumque Regem suis precibus multum juvit, atque e præsentissimo discessimine eripuit. At enim, cum Rex *Joramus* Moabitas, violati fœderis reos, bello esset aggressus, & in societatem militiæ *Josaphatum*, Regem Juda, & Idumæorum Regem alciivisset, contigit ut fœderatorum Exercitus præ aquarum penuria in deserto Idumææ pene deficeret. Periculum advertens Propheta *Eliazeus*, opportunam aquam a Deo impetravit, & victoriam prædixit. Moabitarum Rex, Exercitu suo fuso ac profligato, civitatibus dirutis, vastatis agris, fructiferis arboribus succis, fontibus obturatis, insa Regni Metropoli obfissa, & pene expugnata, cum irrito conatu impetum in hostes fecisset, tandem per summam barbariem ad placandos Deos suos, filium suum primogenitum, hostili adpectante exercitu, in manibus mactavit, obtulique holocaustum. Qua atrocitate perculsi Israelitæ, tamque impium facinus execrati, soluta obfusione, discesserunt, sicut legitur cap. 3. lib. 4. Regum. Plurima ab *Eliaeo* edita miracula deferuntur in eodem quarto libro Regum, quæ si in præsentia singulatim referenda susceperem,

vereor, ne tibi tædio, & oneri esset, & longius, quam vellem, nostrum protraheretur Colloquium. Hæc itaque insignia Prophetæ *Eliaei* miracula in eo, quem mox laudavi libro quarto Regum, lectitare, tuamque sitim ad satietatem usque extinguere poteris.

D. Cum necdum effluerit hora, quam Colloquiis nostris præfigere solemus, te etiam atque etiam obsecro, & obtestor, ut non te pigeat indigitare saltem præcipua, quæ *Eliazeus* edidit, miracula, & eadem opera breviter indicare loca libri quarti Regum, in quibus ejusdem Prophetæ narrantur prodigia, quo facilius ad fontem, unde plenius bibam, recurrere possim.

M. Votis tuis ut faciam satis, præcipua *Eliaei* miracula compendiosa narratione hic perstringam, & loca libri quarti Regum, ubi accurate referuntur, quasi digito monstrabo, ut ea, si tibi per otium liceat, consulere valeas. Primum miraculum, quod, post raptum *Elia*, patravit *Eliazeus*, illud est, quo hic Propheta aquas Jordanis pallio *Elia* divisit, siccique vestigiis Jordanem transivit. Alterum *Eliazeus* edidit miraculum, dum Jericunthinis aquis salubritatem, terræ fertilitatem, sale in fontem injecto, conciliavit. Hæc duo Prophetæ *Eliaei* miracula memorat Scriptura Sacra cap. 2. lib. 4. Regum, ibidemque fit mentio de tertio *Eliaei* miraculo, quo pueri Bethelitæ illudentes *Eliaeo*, calvitiemque ipsi obijcientes; *Ascende, calve, ascende, calve*, confestim a duobus ursis, ex proximo erumpentibus, nemore, discerpti sunt. Quartum *Eliaei* miraculum est illud, quod jam insinuaui, quodque cap. 3. lib. 4. Regum narratur, nimirum aquæ fœderatis Exercitibus, & Regibus Judæ, Israelis, & Idumæorum, in Deserto Idumææ, cum adversus Moabitas progredierentur, impetratio. Quintum *Eliaei* miraculum, est olei in Vasis Viduum pauperculæ, & ære alieno oppressæ, multiplicatio, ut, oleo vendito, contracta debita solvere, & liberos

alere posset. (cap. 4. lib. 4. Regum) Sextum *Elizai* miraculum, quod eodem in cap. 4 lib. 4. Regum legitur, est filii *Sanamitidis*, hospite sue, quem ipsius Prophetæ *Elizai* precibus impetraverat, e morte ad vitam reditus. Quæ miraculosa resurrectio adumbrat vocationem Gentium ad Ecclesiam Christi: *Filius mulieris illius, dum Elizeus absens esset, mortuus est: sic & filius Ecclesie, hoc est, populus Gentium, ante quam Christus veniret, peccatis mortuus erat. Descendente de monte Elizeo, filius Vidua huius vite redditur. Descendente de Calo Christo, filius Ecclesie, id est, populus Gentium, suscitatur, inquit S. Casarius, Arelatensis Episcopus, Sermone, qui olim inter Sermones, Augustinianos erat CCVI. De Tempore, & nunc in novissima, & castigatissima Operum Sancti Augustini Editione, quam Parisiis adornant doctissimi Patres Benedictini Congregationis Sancti Mauri, extrat in Appendice, & est ordine quadagesimus secundus. Septimum *Elizai* miraculum, est expulsio veneni, & amaritudinis a pulmento per modicæ farinæ injectionem (lib. 4. Regum cap. 4.) Octavum miraculum, est ingentis hominum multitudinis ex paucis panibus ordeaceis exsaturatio. (lib. 4. Regum cap. 4.) Nonum *Elizai* miraculum, quod capite quinto lib. 4. Regum narratur, est *Naamanis* a lepra curatio. Erat autem ille *Naaman* Princeps Militiæ Syriæ, vir magnus, fortis, & dives, qui per *Elizeum*, Prophetam, cum fuisset a lepra sanatus; ita ex hoc suæ curationis miraculo ad Deum verum conversus est, & a cultu Idolorum deservit, ut *Elizeo* promiserit, se nullum posthac facturum holocaustum, aut victimas Diis alienis oblaturum, sed soli Deo vero, & hoc unum duntaxat ab hoc Propheta petierit, ut Regem Syriæ, Dominum suum, in Templo *Remmon* adorantem, ipse pro more sustentare, eoque adorante, corpus eidem inclinari sibi liceret; quod Propheta *Elizeus* concessit, dicens: *Vade in pace. Larga**

munera *Elizeo* obtulit *Naaman*, Syrus, quæ ille Propheta constanti animo recusavit, & famulo suo, *Giesi*, qui ab eodem *Naaman* munus acceperat, atque mendacio extorserat, lepram, in nepotes etiam transfundendam, inflixit, indeque *Giesi* Simoniacorum typum, & lepram ei adhærentem, simoniæ labis figuram esse, docent Scripturæ Sacre Interpretes. Decimum *Elizai* miraculum, quod eodem in capite quinto lib. 4. Regum percensetur, est securis in Jordanem delapsæ, injecto post eam ligno, ad ascendendum ex aqua, & supernatandum impulsio. Quo in miraculo adumbrata fuisse Christi Domini, & salvificæ ejus Crucis Mytheria observant *Tertullianus* cap. 13. libri adversus *Jordacos*, *Sanctus Augustinus* lib. 13. contra *Faustum*, *Hæreticum* Manichæum, & *Theodoretus* quest. 19. in librum quartum Regum. Undecimum *Elizai* miraculum, est omnium Regis Syriæ Consiliorum *Joramo*, Regi Israelis, facta ab illo Propheta revelatio. (lib. 4. Regum cap. 6.) Duodecimum *Elizai* miraculum, quod eodem in capite sexto lib. 4. Regum memoratur, est Militum Regis Syriæ, qui ad Prophetam capiendum missi erant, excæcatio, simul & illuminatio, cum in Samariam ducti essent, eorumque vitæ conservatio, cum ab Israelitarum copiis circumclusi, facile omnes intentione deleri potuissent. Decimum tertium miraculum, est prædictio abundantie frumenti in Samaria, die crassino futuræ, cum ad summam rerum inopiam redacta esset, sicut legitur lib. 4. Regum capite sexto. Decimum quartum *Elizai* miraculum, est liberatio urbis Samariæ, a validissimo Syriorum Exercitu obsessæ, & in extremis positæ angustiis. (lib. 4. Regum cap. 7.) Decimum quintum miraculum, est septennis fames, quam in Terra Israelis futuram prædixit *Elizeus*. (lib. 4. Regum cap. 8.) Ultimum *Elizai* miraculum, est prædictio ab eo facta de sanitate simul, & morte *Benadab*, Regis Syriæ, de cujus infirmitate ab *Haracle*, illius Regis Ministro,

fro, fuerat consultus. (lib. 4. Regum cap. 8.)

Habes nunc, quasi in compendio, Historiam, seu præcipua gesta Prophetarum, qui in quinta Mundi Ætate, hoc est, ante captivitatem Babyloniam, tam in Regno Judæ, quam in Regno Israelis, futura prædixerunt, quique vitæ sanctimonia, certissimo vaticiniorum eventu, & multorum evidentia miraculorum aperte probaverunt, se revera a Deo missos esse, sibi que populorum fidem conciliarunt. At, nunc, ut obiter dicam, vide, si placet, quantum cæcitant Hæretici nostri temporis, a quibus, si petas, undenam *Lutherus*, *Calvinus*, alique Hæresiarchæ suam Missionem acceperint, cum certum sit, eos non ab Ecclesia Romana, a qua, facto schismate, sese separarunt, illam accepisse? consilium respondebunt, *Lutherum*, *Calvinum*, aliosque ejusdem furoris suos Antesignanos fuisse a Deo extraordinarie missos, non secus ac in Veteri Lege Prophetæ ad reparandum divinum cultum, ad corrigendos pravorum mores, & tollendos serpentes abusus, extraordinariam a Deo Missionem acceperunt. Sed quantum hac in re fallantur, & cæcutiant Hæretici, tribus momentis breviter ostendo. Primo, Prophetæ Veteris Legis se a Deo missos esse, probitate morum, ac vitæ innocentia comprobantur; *Lutherus* autem, & *Calvinus*, ceterique variarum Sectarum conditores, ventri, gulæ, & libidini dediti fuerant, necessitatem bonorum operum, Sacramenti Pœnitentiæ, & Ecclesiæ disciplinæ rigorem insitulerunt, solemnia Religionis Vota, Deo nuncupata, dissolverunt, Monachis, & Sacerdotibus connubia indulserunt, novam, & antiquis Ecclesiæ ritibus contrariam Sacerdotum originem instituerunt, Tempia succenderunt, altaria suffoderunt, & excusso Romani Pontificis, & Episcoporum, obedientiæ jugo, sectarios suos, Religionis, Sacræ Scripturæ, doctrinæ, ac fidei suæ iudices, & arbitros constituerunt, eosque ad arma, ad bella, ad sus deque omnia in to-

Hist. Vet. Test. Tom. III.

to orbe Christiano miscenda concitarunt. Hic fuit egregius, si Superis placeat, extraordinariæ illorum Hæresiarcharum Missionis character. Secundo, Prophetæ Veteris Testamenti certissimo Vaticiniorum, quæ fuderunt, eventum, omniumque oculis nunc perspicuo, fidem omnium Gentium sibi optimo jure conciliarunt, suamque extraordinariam Missionem extra omnem dubitationis aleam posuerunt: At, quæ unquam, *Lutherus*, *Calvinus*, & alii nefarii Hæresiarchæ Vaticinia ad probandam Missionem suam extraordinariam protulerunt? nulla profecto. Quamvis, etiamsi aliquas edidissent prædictiones, quarum veritatem fortuitus eventus (ut fieri aliquando assolet) comprobasset; nihilo secius rejici, ac diris devoveri deberent tanquam Pseudo-Prophetæ, quia, juxta Regulam, quam in exordio hujusce nostri Colloquii, ad discernendum verum Prophetam a falso, constituimus, illi, qui in Lege Evangelica aliquas prædictiones in vulgus spargunt, quæ Legi Evangelicæ, & avitæ doctrinæ, quam Ecclesia Catholica a Christo Domino, ab Apostolis, & sanctis Patribus, perpetua, sibi que semper constanti traditione accepit, & ad hæc usque tempora intemeratam jugiter conservavit, oppositæ sunt, tanquam falsi Prophetæ, & meri impostores, ad decipiendos populos comparati, repudiari ac profligari debent. Hinc Ecclesia Catholica, cui ex officio incumbit suum de moribus extraordinariis Spiritus Sancti ferre judicium, & definire, an prædicti motus sint ex Deo, seu Spiritu Sancto, vel ex maligno Spiritu, seu ex Diabolo, qui solet se in Angelum lucis transfigurare, damnavit olim Hæresiarcham *Montanum*, & alios, qui, ut incautis ac simplicibus facilius imponeret, sese Prophetas, Spiritu Sancto afflatos temere jactabant, falsisque Vaticiniis populum deludebant. Damnavit etiam non multis ab hinc annis eadem Ecclesia Catholica quoddam fanaticos Hæreticos, qui multum mansuetudinis, & externæ, sed

fucatz pietatis præ se ferentes, orationis, & magis excoctæ vitæ asceticæ perfectionis studium plenè buccis orepan-tes, & incredibili fiducia dona Sancti Spiritus sibi arrogantes, bene multos vana spe majoris in vita spirituali consequendæ perfectionis lactarunt, in fœdissimas prolapsiones præcipitarunt, & secum in æternam damnationem pertraxerunt. Denique miracula, quæ patrarunt Prophetæ Veteris Legis, evidens eorum extraordinariæ Missioni testimonium perhibuerunt. Sed *Lutherus, Calvinus*, aliiqve novarum Sectarum Coryphæi tantum abest, ut suam prætenfam extraordinariam Missionem aliquo vero miraculo approbarent, ut nequidem claudum equum sanare unquam potuerint: sed hæc obiter annotasse sufficiat adversus nostri temporis Hæreticos, qui *Lutherum, Calvinum*, aliosque falsos Duces, & Pseudo-Prophetas secuti, a recta via aberrarunt, & nunquam in doctrina sibi constantes, sæpius variant linguis, & sententiis, carentque omnino Sacrificio, & Sacerdotio Novæ Legis, sine quibus vera Religio stare minime potest. Qua de re plura leges apud illustrissimum *Benignum Bossuet*, Episcopum Meldensem, in aureo, quod gallice edidit, Opere, in scripto, *De Variationibus Hæreticorum*; & apud Doctissimum nostrum *Michaelem le Quien*, in egregio Opere, quod gallice itidem nuperrime lucubravit *contra Ordinationes Hæreticorum Episcoporum, & Presbyterorum Anglorum*, ubi invictis momentis probat, nullas & invalidas prorsus esse Ordinationes, cum Episcoporum, tum Presbyterorum Anglorum, ac subinde apud illos Hæreticos non extare amplius verum novæ Legis Sacrificium, & Sacerdotium, quibus tamen vera Christi Religio necessario constare debet.

D. Mittamus *Lutherum, Calvinum*, aliosque virulentos Hæresiarchas, quos deceptores, & falsos Prophetas fuisse nunquam dubitavi, & quorum mores graphice depingit Christus Dominus cap. 7. *Matthæi*, dicens: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinse-*

cus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos; mittamus itaque istos Pseudo-Prophetas, & expose, quæso, uberius quod, mox recensendo novum *Elizæi* miraculum, obiter insinuali, dicens, Prophetam *Elizæum* permisisse *Naamani*, a lepra sanato, & ab Idolorum cultu ad verum Deum converso, ut comitaretur Regem suum, dum Idolum *Remmon* iret adoraturus, eique adoranti manum daret, cui inniteretur. Id profecto, ut candide fatear, necdum capio. Nam, cum nemini quocumque prætenu liceat Idoli cultum externo ritu simulare, credibile non videtur, Prophetam *Elizæum* permisisse *Naamani*, qui Deum Israelis aperte profitebatur, ut esset minister, cooperato, aut particeps Idololatriæ Regis, eum videlicet sustentando, & simul cum ipso coram Idolo in Templo *Remmon* procumbente, sive corpus incurvante, aut genua flectente, pariter procumbendo, se incurvando, aut genua flectendo. Hanc sacrilegam, & abominabilem in Dei cultu simulationem *Naamani* permisisse *Elizæum* nulla ratione fit mihi verosimile.

M. Cum Deus non solum in spiritu & veritate sit adorandus, sed etiam externo cultu prosequendus, eique soli divini honores, nempe adoratio, sacrificium &c. sint exhibendi, suscipiari minime debes, *Naamanem*, Syrum, voluisse in Templo *Remmon* cultum Idoli externo ritu simulare, idque a Propheta *Elizæo* fuisse ei concessum. Hanc certe finistram suspensionem a *Naamane*, Syro, longe amolitur Scriptura Sacra, quæ capite 5. lib. 4. Regum ait, *Naamanem*, postquam a lepra fuisset a Propheta *Elizæo* sanatus, firmum habuisse propositum colendi unum duntaxat verum Deum Israelis, & eam ob rem ex singulari pietatis affectu ab *Elizæo* postulasse, ut sibi liceret onus duorum mulorum de Terra Judææ, quasi sanctificata, in Syriam secum deferre, ut super eam Altare vero Deo erigeret: *Obsecro te*, inquit, *Naaman*, Syrus, *Elizæo*, Prophetæ,

concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra; non enim faciet ultra servus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino. Quæ Scripturæ verba expendens Theodoretus quæstione 19. in 4. lib. Regum, hæc habet: Vir ille admirabilis, seu Naaman, Syrus, credens vel ipsam Terram Israelis esse sanctificatam, rogavit ut duo onera mulorum ex ea acciperet, ut super eam Domino Deo soli offerret, Lege constituta, Sacrificia. Non rogavit igitur Naaman Prophetam Elizeum, ut Idoli cultum simulare sibi liceret, quod execrandum scelus esse probe noverat, sed id unum petiit ab hoc Propheta, ut videlicet permitteret ei potestatem suo fungendi munere, seu Ministerio in Aula Regis Syriæ, eumque coram Idolo procumbentem in Templo Remmon sustentandi, sicut eum alibi, ex officii sui necessitate, sustentare solebat. Quod ei concessit Propheta Elizeus, quia inde nullum vel Idololatriæ, vel scandali periculum emergere poterat. Nam primo Naamanem non cultus Idoli conjungebat Regi sacrificanti, & adoranti in Templo Remmon, sed officium duntaxat Regi exhibendum, quod nullam ex se relationem ad supersticiosos Ethnicismi ritus habebat, quodque subinde Naamanem reddebat quidem spectatorem impiarum caeremoniarum, sed non ministrum, non cooperatorem, aut participem Idololatriæ, sicut Tertullianus libro de Idololatria capit. 16. & 17. egregie explicat his verbis: Plane ad Sacerdotium & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim Idoli officium est, sed neque consilio, neque sumptu, aliave opera in ejusmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adsum, ero particeps Idololatriæ, si me alia causa conjungit sacrificanti, ero tantum spectator Sacrificii &c. Præterea, actio illa, qua Naaman sustentabat Regem Syriæ, coram Idolo in Templo Remmon procumbentem, non erat religiosa, sed mere civilis, & politica, quia non Religionis intuitu, sed civilis obsequii gratia sese Regi,

coram Idolo genuflectenti, exterius accommodabat, nec ullo pacto ad Regis intentionem, Religionem, & Idololatriam attendebat, aut animum applicabat. Postremo, hæc Naamani actio nemini scandalum creare poterat, quia omnibus conspectum, atque exploratum erat, Naamanem suo ex officio teneri Regem ubique comitari, ipsumque vel manu, vel humeris sustinere, satisque noverant, Naamanem, dum Regem, coram Idolo se in Templo Remmon incurvantem, sustentabat, nihil aliud, hac actione intendere, quam suo civili, ac politico erga Regem fungi officio. Jam enim Naaman publice Idolorum cultum abdicaverat, & verum Israelis Deum colebat, cui altare erexerat, & facellum, in quo eum cum tota sua familia adorabat. Ex his, quæ hætenus de Naamane, Syro, diximus, facili negotio intelligi potest, quam perperam eo Naamanis exemplo abuterentur nonnulli, ad probandum licitum esse Christianis interesse Sacrificiis Sinarum, eorumque ritus observare ac caeremonias, quas tamen seu supersticiosas, & Idololatricas declaravit ac proscripsit sancta Mater Ecclesia.

D. De Elia, ejusque discipulo Elizeo; qui ante captivitatem Babylonicam in Regno Israelis manus Prophetarum obierunt, non plura scire aveo, sed, antequam huic nostro finem imponamus Colloquio, hoc unum de Prophetis in genere scire vellem, an verum sit id quod paucis abhinc diebus, audiivi in cætu virorum eruditorum, videlicet Prophetas non tantum verbis, sed etiam factis, res futuras prædixisse? Ostende, quæso, quo in sensu id intelligendum veniat.

M. Si semel eas, quas nunc habemus, legas sacrorum Varum Prophetias, facile percipies, illos non tantum verbis, verum etiam factis, interdum anigmatibus, signis, figuris, & symbolis res futuras, quas, jubente Domino, debebant annunciare populo, prædixisse, sicut ex

hæc constabit exemplis, quæ ad illustrandum illum singularem, & solis Prophetis eximium vaticinandi modum, in præsentia adducam, tuisque oculis subjiciam. In primis, Propheta *Isaias* nudus & discalceatus incessit, & hoc celebri ac insolenti facto futuram Ægypti & Æthiopiarum spoliationem & nuditatem prædixit, jussu Dei capit. 20. vers. 2. & 3. ei dicentis: *Vade & solve saccum de lumbis tuis, & calcamenta tolle de pedibus tuis, & sic vadens nudus & discalceatus.* Et dixit Dominus: sicut ambulavit servus meus *Isaias* nudus, & discalceatus, trium annorum, & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam. Præterea, Propheta *Hieremias* alio non minus singulari facto Babyloniam captivitatem prædixit. Vincula enim & compedes collo gessavit, sive catenis onustus incessit, jussus a Deo, ei capit. 27. vers. 2. dicente: *Fac tibi vincula, & catenas, & pones eas in collo tuo.* Tertio, Propheta *Ezechiel*, jussu Dei capit. 3. vers. 24. inclusus est in medio domus suæ, & factus mutus, siluit ad tempus. Et cap. 4. vers. 1. & 3. describit in latere Hierosolymorum urbem, & circa eam aggeres, & castra Chaldeorum, eam obsidentium. Et vers. quarto, cubavit supra latus sinistrum trecentis nonaginta diebus pro totidem annis iniquitatis Israel, & quadraginta diebus supra latus dextrum pro totidem annis iniquitatis Juda. Et vers. 12. ejusdem capitis jussus est coquere panem suum stercore hominum, sed obsecrans impetravit, ut pro stercore hominum substitueret sterco bovis. Quibus insolitis factis, sibique divinitus imperatis, *Ezechiel* instantem Hierosolymorum urbis obsidionem prædixit, & famem, sordes, angustias, aliasque id genus summas misérias, quas Judæi a Chaldeis, Hierosolymorum urbem obsessuris, suamque in possessionem redacturis, propediem passuri erant. Quarto, Propheta *Osee* jussu Dei uxorem fornicariam duxit, ut hoc

portentoso & sensibili signo ostenderet, Synagogam Judæorum, quam Deus, tanquam sponfam suam, in adulterio, seu in idololatria, deprehenderat, fuisse ab ipso rejectam atque repudiatam. Denique, Propheta *Ahias Silonites* singulari facto, seu scissione pallii sui, sicut narratur capit. 11. vers. 30. & 31. lib. 3. Regum, prædixit divisionem decem Tribuum Israelis, quarum Rex constitutus est Jeroboamus: *Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes, & ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus.* Ex his ergo, quæ adduxi, exemplis liquido constat, Prophetas non tantum verbis, sed etiam factis jubente Domino, res futuras prædixisse. Adhibent etiam nonnullam sacri Vates in suis Prophetiis ænigmata, sicut, aliis omisissis, videre est apud Prophetam *Ezechielem*, capite primo, ubi per quatuor animalia, currum Cherubimorum (quæ omnia non vere, sed ænigmatice & symbolice tantum per ideas & figuras imaginarias objecta sunt imaginationi, aut oculis Prophetæ) depingit facer ille Vates Dei potentiam, magnificentiam, imperium, ac vindictam in Judæos, aliosque hostes, in quos, ut corrigantur, animadvertit, eosque, in malo obduratos, & resipiscere nolentes, credit, proterit, atque penitus exterminat. Figuris tandem, tropis, & metaphoris sæpius in suis Prophetiis utuntur sacri Vates. Unicum duntaxat exemplum, brevitatibus causa, adducam petiit ex *Isaia* Propheta, qui capit. 21. vers. sexto, prædicens pacem, quæ futura erat adoriente Messia, hæc habet: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & parvulus minabit eos.* Quibus metaphoris, tropis, & figuris prædicit Propheta *Isaias*, futurum ut Gen-

tes,

tes, quæ feritate & barbarie, ante adventum Messiae, bestis similes erant; adveniente Messia, feritate deposita, mansuescant, & cum hædis & agnis, seu cum mansuetis Christi, veri Messiae, Discipulis, in unam Ecclesiam sub uno & eodem Pastore sanctissime conspirent, atque pacifice vivant. Sed tempus est, ut vasa colligamus, & Colloquio nostro, atque Historiae in quintam Mundi Aetatem finem imponamus, die proximo lunæ Historiam sextæ Mundi Aetatis, quæ a captivitate Babylonica sumit exordium, & producit usque ad Natale Christi, Servatoris nostri, auxiliante Deo, auspicaturi. Interim, auditor tibi sum, ut libros utriusque Testamenti diligenter evolvas, & attente consideres mirabilem illum consensum totius æconomiae vitæ Christi, quam nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est, ut non solum rectius intelligas quod lecturus es, verum etiam ut uberiori fructu, & majori cum fide sis lecturus, cum videris omnia in utroque Testamento sibi perfectissime constare. Ex Veteris Instrumenti Voluminibus confer typos & Prophetarum Oracula, quorum illi Christum delineant atque adumbrant, hæc tumdem adventantem velut oculis fidei demonstrant, & invenies, nihil a Christo, vero Messia, gestum esse, quod non depinxerint Vates illi divini, nihil esse in Christi doctrina, cui non respondeat aliquis Veteris Testamenti locus, quemadmodum eleganter docet Tertullianus in libro adversus Marcionem quarto. Hinc Lactantius Firmianus lib. 4. Institutionum Divinarum cap. 5. de Prophetis loquens, hæc habet, quæ ad legendos Prophetarum libros te maxime excitare debent: *Ante omnia (inquit Cicero ille Christianus) qui veritatem studet comprehendere, non modo intelligendis Prophetarum vocibus animum debet intendere, sed etiam tempora, per quæ quisque illorum fuerit, diligentissime inquirere, ut sciat & quæ futura præ-*

dixerit, & post quos annis prædicta completa sint. Nec difficultas in his colligendis inest ulla. Testati sunt enim, sub quo quisque Rege Divini Spiritus fuerit passus insinctum.... Adeo antiquiores etiam Græcis Scriptoribus Prophetæ reperiuntur. Quæ omnia eo profertur, ut errorem suum sentiant, qui Scripturam Sacram coarguere nituntur tanquam novam, & recens fictam, ignorantes ex quo fonte sanctæ Religionis origo manaverit. Quod si quis collectis perspectisque temporibus fundamentum doctrinæ salubriter jecerit, & veritatem penitus comprehendet, & errorem, cognita veritate, deponet. Ex hac frequenti Prophetarum, & utriusque Testamenti Sacrorum Librorum lectione salutaria hauries documenta ad institutionem simplicium, ad correctionem improborum; invicta sumes argumenta ad redarguendos Judæos, qui etiamnum Jesum Christum esse verum Messiam, Prophetarum oraculis prædictum, obstinatis animis inficiantur. Verbo dicam, invenies in sacris litteris ubi vestigium certo facias, ubi toto figas pedem, ubi citra fastidium acquiescas, ubi, Sacram perlustando Historiam, possis sitim tuam ad satietatem usque explere, & animum tuum cælis ac cælestibus oblectare deliciis.

D. Sapientissimis monitis tuis lubentissime parebo, nec deinceps quosdam juvenes imitabor, qui vel ludicra Poetarum figmenta amplectuntur, & Sacras Litteras fastidiunt, vel fabulas & historias prophanas nocturna versant manu, versantque diurna; sed potius omnes studiorum meorum conatus ad Jesum Christum, Servatorem nostrum, dirigam, ut ejus doctrinam, unde vera proficiscitur sapientia, perfecte calleam, atque memoria teneam Sacram Historiam, expressam in libris utriusque Testamenti, quos cæleste Numen inspiravit, sancti Prophetæ prodiderunt, & quorum indubitatam veritatem miracula testantur, sanguis Martyrum illustravit, & piorum hominum consensus tot jam sæculis comprobavit. Hos, inquam, Sacros Libros in si-

nu meo jugiter circumferam, & in deliciis semper habeo singula in his pia curiositate cognoscere, investigare, disquirere, & excutere studiose fatagam, donec tandem me in illis libris sedulo meditantem placida mors occupet. Vale, colendissime Magister. Domum nunc me respicio, &

postquam vires meas, immensis hujus æstatis caloribus haud parum fractas ac debilitatas, refocillaverim, studio graviter incumbam, ut ad primum Colloquium, quod die proximo Lunę de Historia sextę Mundi Ætatis habituri sumus, imparatus non accedam.





HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, S E U

SEXTÆ MUNDI ÆTATIS,

*Quæ a Captivitate Babylonica sumit initium, & finem habet in
Nasali Jesu Christi, Servatoris nostri.*



UDÆI anno Regni *Joakimi* undecimo, qui concurrat cum anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, in captivitatem Babylonicam abducti, per septuaginta annos captivi fuerunt, hoc est, ad annum usque primum, quo *Cyrus*, devictus *Dario Medo*, ultimo Babyloniorum Rege, Monarchiam Babylonicam evertit, & Monarchiam Persicam instituit, seu tanquam supremus Monarcha Babylone imperare cepit. Hoc inquam, primo anno Monarchiæ Persicæ *Cyrus* laxavit captivitatem Babylonicam, Judæisque reditum in patriam concessit. Monarchia autem Persicæ a *Cyro* usque ad *Darium*, dictum *Codomannum*, duravit annis ducentis duobus. Sed mortuo *Dario Codomanno*, qui fuit ultimus Imperii Persarum supremus Monarcha, cepit Monarchia Græcorum, instituta ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, qui postquam *Darium Codomannum*, ultimum Persarum Monarcham, in prælio vicisset & occidisset, toto Imperio

Ba

Babylonico potitus est, Monarchiam Persicam extinxit, & tanquam supremus Monarcha Babylone imperavit. Verum brevis admodum fuit Monarchia Græcorum. Quamvis enim *Alexander Magnus* regnaverit duodecim annos, ut in libro primo Machabæorum cap. i. proditum est, hoc tamen ita intelligendum est, ut *Alexander Magnus* per sex annos regnaverit in Macedonia, & per alios sex annos in Babylone, tanquam supremus Monarcha, imperaverit. Monarchia itaque Græcorum duravit duntaxat sex annis, quia post excessum *Alexandri Magni*, hujus Monarchiæ conditoris, Duces illius Exercitus Regna ab ipso subacta inter sese partiti sunt. *Arideus*, frater *Alexandri Magni*, quem *Philippus*, Rex Macedonum, & ejusdem *Alexandri Magni* pater, ex scorto susceperat, declaratus est Rex, dictusque *Philippus*. Sed quia mentis satis compos non erat, *Perdicæus*, gente Macedo, cui *Alexander Magnus* moriens anulum suum tradiderat, Regni procurator, re ipsa Rex designatus est. Eodem mortis *Alexandri Magni* anno tota Ægyptus, & quidquid Lybiæ ac Cyrenaicæ idem *Alexander Magnus* obtinuerat, cum omni illa Arabiæ parte, quæ Ægypto adjacet, *Ptolomæo*, *Lagi* filio obtigit. His *Ptolomæus* plures in Regno Ægypti habuit successores usque ad famosam, omniumque sermone celebratam, *Cleopatram* Reginam Ægypti, quæ ab *Octaviano Augusto*, primo Romanorum Imperatore, devicta in pugna Actiaca, sibi necem conficivit, eodemque momento vitam perdidit & Ægypti Regnum, quod venit in potestatem Romanorum. *Selucus Nicator*, unus ex præcipuis *Alexandri Magni* Ducibus, duodecim annis post ejusdem *Alexandri Magni* obitum in Babylonia, Media, ceterisque Orientis partibus regnare cepit, & instituit in Syria Regnum *Selucidarum*, qui ideo dicti sunt Reges Syriæ, a quibus, sicut & a Regibus Ægypti, *Ptolomai Lagi* filii successoribus, dictis *Lagidis*, Judæis multa incommoda pertulerunt. His tamen, seu Ægypti, seu Syriæ Regibus, strenue obstiterunt Judæi, sive per *Mathatiam*, eorum ducem, sive per ejus filios *Judam*, cognomento Machabæum, *Jonathan*, & *Simonem*, qui sigillatim populo Judaico præfuerunt. Tunc enim in Republica Judæorum summa regiminis potestas fuit penas Assamonæos, seu Machabæos, usque ad *Antigonum*, Aristobuli filium, qui fuit apud Judæos ultimus ex gente Assamonæorum, seu Machabæorum Rex, quem devicit, ac folio de-

turbavit *Herodes*, alienigena, jam a Senatu Romano declaratus Rex Judæorum. Sub hoc *Herode*, alienigena, Judæorum Rege, natus est JESUS CHRISTUS, Salvator Mundi, hoc est, anno trigesimo sexto Regni *Herodis*, postquam a Senatu Romano creatus fuisset Rex Judæorum, & anno trigesimo tertio postquam idem *Herodes* devicisset *Antigonum*, ultimum ex Machabæorum genere Regem Judæorum, sicut fusc ostendi in Dissertatione sexta *Tractatus*, quem edidi, *De Mysteris & annis Jesu Christi*, ubi pluribus momentis probavi, proprium Natale Christi Domini illigandum esse anno quadragesimo Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus Imperii *Augusti* concurret cum anno Regni *Herodis* trigesimo sexto, postquam a Senatu Romano fuisset constitutus Rex Judæorum, & cum anno ejusdem Regni *Herodis* trigesimo tertio postquam devicisset *Antigonum*, e gente Assamæorum, seu Machabæorum, ultimum in Republica Judæorum Regem. Porro Historia sextæ Mundi Ætatis, quam hic describenda fuscipio, quæque a Judæorum captivitate Babylonica sumit initium, & in Natali Christi Domini finem habet, complectitur omnia, quæ acciderunt Judæis, sive sub Monarchia Regum Babyloniorum, durante captivitate Babylonica; sive sub Monarchia Persarum, quam instituit *Cyrus*, qui laxavit captivitatem Babyloniam; sive sub Monarchia Græcorum, cujus conditor fuit *Alexander Magnus*, & post illius mortem, sub Regibus Ægypti, & Syriæ. Denique, Historia sextæ Mundi Ætatis prodit res præclare gestas a Machabæis, qui summa in Judæorum Republica potiti sunt potestate usque ad Herodem, alienigenam, quo in Judæa regnante, Jesus Christus, ut mox diximus, prodiit in lucem, totius Mundi Salvator, & verus Messias, Prophetarum Oraculis longe antehac prædictus. Ut autem omnia, quæ Historia sextæ Mundi Ætatis exhibet monumenta, ad Gentem Judaicam attinentia, nullam confusionem, obscuritatemve pariant, sed ad tuum captum accommodata atque disposita in præclaro ordine, & in optima luce collocentur: tria instituam Colloquia, in quorum primo describam res, quæ Judæis, durante captivitate Babylonica, acciderunt sub Monarchia Regum Babyloniorum. Dein, ostendam, quinam, post solutam a *Cyro* captivitatem Babyloniam, fuerit Judæorum Status sub Monarchia Persarum. Postremo, agam de conditione, seu sorte, quam sub Monarchia Græcorum, regnante *Alexandro*

dro Magno, & post ipsius obitum, sub Regibus *Ægypti*, & *Syriæ*, nati sunt *Judæi*. In altero Colloquio dirimam aliquot *Dubia*, quæ circa Historiam sextæ Mundi *Ætatis* proponere solent *Scripturæ Sacræ* Interpretes, ibidemque disseram de auctoritate & Historia librorum *Esdra*, Prophetæ *Danielis*, & Regina *Estheris*, necnon de Prophetis Minoribus *Aggeo*, *Zacharia*, & *Malachia*, qui post captivitatem *Babylonicam* vaticinati sunt. In tertio Colloquio proferam in medium res præclare gestas a *Machabæis*, qui summam apud *Judæos* obtinuerunt potestatem usque ad *Herodem*, alienigenam, quo in *Judæa* regnante, natus est *Christus Dominus*, ibidemque attexam varias *Judæorum* Sectas, & aliquot Historiæ Romanæ monumenta, quæ ad pleniorē habendam Historiæ *Judæorum* notitiam sunt apprimē necessaria. Canonem etiam exhibebo *Chronologicum* annorum, qui a captivitate *Babylonica* usque ad *Natale Christi Domini* interfluxerunt.



COLLOQUIUM^{III}

PRIMUM

In quo describuntur res præcipuæ, quæ Judæis, durante captivitate Babylonica, acciderunt sub Monarchia Regum Babyloniorum, eorumque exhibetur status, post solutam captivitatem Babylonicam, sub Monarchia Persarum, sub Monarchia Græcorum, regnante Alexandro Magno, & post illius obitum, sub Regibus Ægypti, & Syria.

DIS. Incipe, quæso, narrare res, quæ Judæis contigerunt tempore captivitatis Babylonicae.

M. Captivitas Babylonica, quæ ut ostendimus in nostris Colloquiis in Historiam quintæ Mundi Ætatis, cepit anno undecimo Regni *Joakimi*, Regis Juda, & anno octavo *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, duravit septuaginta annis. Regnante *Nabuchodonosore*, res præclare gessit *Propheta Daniel*, quas commodius in sequenti Colloquio expendemus, ubi data opera de auctoritate libri *Danielis*, & de Historia, quæ in eo descripta est, differemus. Sufficiet hic breviter indicare aliquot cælestis sapientiz specimina, quæ *Daniel* in captivitate Babylonica, regnante *Nabuchodonosore*, edidit. In primis, *Daniel*, castissimam *Susannam*, a duobus senibus impudicis falso adulterii accusatam, temere a Judicibus damnatam, & lapidibus actutum obruendam, infontem declaravit, & senes, non minus calumnia, quam effræni libidine infames, interimi jussit. Secundo, *Daniel* interpretatus est somnium, quod habuit *Nabuchodonosor* de statua, cujus caput ex auro, brachia & pectus ex argento, venter & femora ex ære, tibiz ferreæ, pedes ex luto ferroque male coagmentari, in quos incidens lapis totam statuam contrivit, & in cinerem vento dissipandum comminuit. Hoc, inquam, *Nabuchodonosoris*, Regis Babylonis, somnium, dum ad illud explicandum alii Chaldæis hæreret aqua, interpretatus est *Daniel*, dicens, hanc statuam, quam Rex viderat in somnio, significare quatuor Monarchias, videlicet Babyloniorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum,

usque ad Christi Regnum æternum. Non multo post Rex *Nabuchodonosor*, elatus rebus secundis, suam statuam auream, cubitorum sexaginta, eamque ut sacram effigiem, pœna ignis in rebelles constituta, adorari jussit. Chaldæi, adulatione depravati, Edicto Regis certatim paruerunt, sed *Ananias*, *Azarias*, & *Misael*, probe scientes, hunc honorem soli Deo debitum esse, statuam adorare renuerunt, ideoque Regis Edicto in fornacem ardentem victi pedibus fuerunt coniecti. Sed, o, prodigium! tribus illis Hebræis parci ignis, & infandi operis ministros flamma absorbet. Tam insigne miraculum Rex admiratione defixus intuitus est, seque tres viros in medio ignis deambulantes, & quartum cum illis *Similem Filio Dei*, adspexisse non solum testatus est, sed, missis per omne Imperium suum Edictis, miraculum promulgavit, Deum Hebræorum laudavit, & ipsi soli cultum & honorem deferendum esse, ultro confessus est, sicut legitur cap. 3. libri *Danielis*. At, sicut olim *Pharao*, Ægyptiorum Rex, miraculis, coram ipso a *Moyse* patratiss, terrebatur, sed non immutabatur; ita superbus *Nabuchodonosoris* animus eo miraculo mutatus non est, indeque Deus ad superbiam ejus edomandam permisit, ut in dementia ac furem incidere, ita ut, potestate Regia abjecta, & procul ab omni societate humana remotus, per septem annos una cum belluis sub dio degens, herbis tantum vitam sustineret, sicut latius exposui in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Ætatis. Servavit tamen Deus Imperium *Nabuchodonosori*, & donec imple

pleto pœnitentiæ tempore, & agnito demum Deo, post septem annos, & Imperio, & Statui pristino restitutus est. Mortuus est *Nabuchodonosor* anno Imperii sui quadragésimo tertio, ante Natale Christi quingentesimo sexagesimo sexto, ab incœpta captivitate Babylonica trigésimo sexto. *Nabuchodonosori*, Babyloniorum Regi, successit ejus filius, dictus *Evilmerodach*, qui sese erga Judæos propensum exhibuit, dum *Jechoniam*, Regem Juda, quem *Nabuchodonosor* captivum Babylonem abduxerat, vinculis exemit, eum inter Reges clientelares præcipuo honore dignatus est, eique annonam, & apparatus regium suppeditavit. Quot annos regnavit *Evilmerodach*, non satis liquet. Canon Mathematicus Regum Babyloniorum ei tres annos Regni tribuit. *Severus Sulpicius* lib. 2. *Historiæ Sacræ*, ait, *Evilmerodachum* anno duodecimo imperii sui diem functum esse. At, mihi longe magis probatur calculus *Berosi*, insignis Rerum Babyloniorum Scriptoris, qui in libro tertio *Historiæ Chaldæorum Imperium Evilmerodachi* duobus annis circumscribit. Postquam igitur *Evilmerodach*, Babyloniorum Rex, annis duobus imperasset, obiit anno ab incœpta captivitate Babylonica trigésimo octavo, ante Natale vulgare Christi, seu ante Æram Christianam, anno quingentesimo sexagesimo quarto. *Evilmerodacho* successit in Regno Babylonico *Balthasar* una cum patre suo *Neriglissare*, genero *Nabuchodonosori*, & marito sororis *Evilmerodachi*, sicut *Berosus* apud *Josephum*, Hebræum, testatur.

D. Estne ille Rex *Balthasar*, qui sicut sæpius audivi, dum Principibus ac Præfectis, uxoribus, ac concubinis suis publicum ac regale daret epulum, sacra Deo vasa, quæ Rex *Nabuchodonosor* e Templo Hierosolymitano ablata, Babylonem attulerat, quæque in regis thesauris asservabantur, proferri imperavit, dumque ipse ex eis temulentus hauriret, hisque per luxum & licentiam convivii promiscue omnis virilis ac muliebris sexus, uxores ejus & concubinæ uterentur, illaque prophanis usibus pollue-

rent, ecce subito *Balthasar*, Rex, vidit ex coenaculi parte manum promicantem, & digitis sententiam mortis a Deo, ob tantum sacrilegium prolatam, scribentem?

M. Hic *Balthasar*, Babyloniorum Rex, ipsissimus est, qui sacra vasa in publico, quod instruxit, convivio prophanis usibus polluendo, in pariete conspexit digitos, hæc verba scribentes: MANE. THECEL. PHARES. Hoc spectaculo perterritus sacrilegus Rex, jussit quamprimum vocari Magos, Chaldæos, & Aruspices, quibus, ob ignotam sibi scripturam, missitantibus, nec quidquam respondentibus, Rex, suggerente Regina, accersiri jussit *Danielem*, qui olim *Nabuchodonosori* occulti mysterii somnium revelaverat, & tunc, ob illustrem, qua donatus erat, sapientiam, summis honoribus præfulgebat. Accitus itaque *Daniel* Scripturam perlegit, & e vestigio interpretatus est, dicens, Regi *Balthasari*, ob sacrilegium, quod patrarat, sacra Deo vasa temerando, ultimum imminere exitium, totumque Imperium ejus Medis ac Persis datum iri. Hæc est (inquit *Daniel*) interpretatio sermonis, MANE : Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. THECEL : Appensus es in stratera, & inventus es minus habens : PHARES : Divisum est Regnum tuum, & datum est Medis & Persis, ita legitur cap. 5. libri *Danielis*. Hæc interpretatio *Danielis*, suum mox consecuta est exitum. Nam eadem nocte Rex *Balthasar* interfectus est, & Imperium ejus Babylonicum, *Darius*, natione Medus, occupavit, quod ei communi suffragio eorum, qui Regem *Balthasarem* occiderant, delatum, atque traditum est, sicut *Berosus* apud *Josephum*, Hebræum, affirmat. Non plures quam quatuor annos *Balthasar*, dictus etiam *Laborosardochus*, una cum patre suo *Neriglissare*, tenuit Imperium Babylonicum, sicut idem *Berosus* apud jam citatum, *Josephum*, Hebræum, auctor est; Quapropter, *Balthasar* Rex interiit anno ab incœpta captivitate Babylonica qua-

quadragesimo secundo, ante Natale Christi, seu ante Æram Christianam, anno quingentesimo sexagesimo. Corrigendus itaque est error Severi Sulpicii, qui lib. 2. *Historie Sacre*, scribit, Balihafarem regnasse annis quatuordecim.

D. Quis est iste *Darius Medus*, qui, post Regem *Balihafarem*, conspiratione Principum trucidatum, ad solium Imperii Babylonici fuit sublimatus?

D. *Darius* iste, qui etiam *Nabonidus*, vel *Labyntus*, appellatur, fuit de semine, seu de genere Medorum, ut legitur cap. 9. lib. *Danielis*. Scribit tamen *Berosus*, eum a Babylone fuisse oriundum. Babylonico Imperio potitus *Darius Medus*, & superiorum Babylonie Regum secutus iudicium, *Danielem* universo præfecit Imperio, non secus ac Rex *Nabuchodonosor* eum toti Imperio Babylonico præposuerat, & Rex *Balihazar* eundem *Danielem* veste purpurea, & torque aureo donatum, tertium Imperii Principem constituerat. Hunc honorem delatum *Danieli* ægerime tulerunt Satrapæ Imperii, & in perniciem *Danielis*, qui charus, acceptusque erat Regi *Dario Medo*, conjurantes, persuaserunt huic Regi, ut sibi diebus proximis triginta divini honores darentur, & promulgato Edicto, nemini per id temporis fas esset alium Dominum, quam Regem, deprecari. Annuit Rex, sed *Daniel*, veri Dei cultor, Regis Edicto obtemperare detrectans, ab æmulis accusatus, in foveam præceps, ægre tamen consentiente Rege *Dario Medo*, a leonibus devorandus conicitur. Quem sequenti die ille Rex, cum divinitus incolumem illæsumque servatum comperisset, inde educi iussit, ejusque accusatores in hunc lacum detrudi imperavit, ubi a leonibus confestim discerpti, lacerati, ac devorati, ferarum famem expleverunt. Imperavit *Darius Medus*, Babyloniorum Rex, annis viginti septem, & tandem anno ultimo Regni sui victus a *Cyro*, Perfarum Rege, Borsippen sese recepit; ubi a *Cyro* captus, seseque ejus arbitrio permittens, Præfectura

Hist. Vet. Test. Tom. III.

Caromanie ab eodem *Cyro* victore, donatus est. Non me lateat, *Iosephum*, Hebræum, post *Berosum* scribere, *Cyrum*, Perfarum Regem anno decimo septimo Regni *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, e Perside fuisse egressum, & universa subacta Asia, in Babyloniæ impetum fecisse, devictoque *Dario Medo*, Imperio Babylonico potitum esse, eodemque anno Monarchiam Persicam Babylone instituisse. Quæ res multos movit Chronologiæ peritos, ut sibi persuaserint, *Darium Medium* Babylone tantum imperasse annos septemdecim. Sed ipse (ut memini, me alibi observasse) cum *Ludovico Cappello* in sua *Chronologia Sacra*, multo probabilius esse censeo, hunc *Iosephi*, Hebræi, locum submendo cubare, & loco decemseptem annorum, legi debere vigintiseptem annos, per quos Babylone *Darius Medus* imperavit; si quis autem pertendat, nullum in *Iosephi* numero circa annos Regni *Darii Medi* esse errorem, non admodum repugnabo ipse, sed dicam, *Cyrum*, Perfarum Regem, anno decimo septimo Regni *Darii Medi*, Babyloniorum Regis, egressum quidem fuisse e Perside, sicut ex *Beroso* scribit *Iosephus*, Hebræus, illum tamen in subigenda Asia, priusquam Babyloniæ oppugnaret, decennium impendisse, adeo ut exeunte duntaxat anno vigesimo septimo Regni *Darii Medi* Babylonia potitus sit *Cyrus*, novumque Imperium, debellato ac fugato *Dario Medo*, in Babylonia accepit, seu Persicam Monarchiam instituerit, caperitque tanquam supremus Monarcha Babylone imperare. Postquam autem *Cyrus*, Perfarum Rex, Babylonios sub jugum misisset, imperavit Babylone, tanquam supremus totius Orientis Monarcha, tribus annis, & anno primo Monarchiæ Persicæ, quam Babylone instituit, laxavit captivitatem Babyloniam, quæ duravit septuaginta annis. Id autem jam clarissime prædictum fuerat nominatim de *Cyro* a Propheta *Isaia* cap. 44. & 45. sic vaticinante: *Qui dico de Cyro, Pastor meus, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem: Ædificaberis, & Templo:*

H sun-

fundaberis. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & porta non claudentur. Hanc Dei voluntatem Cyrus, Perſarum Rex, ſtatim ac Babylonico Imperio poſitus eſt, & ſupremus totius Orientis Monarcha evaſit, perfecte adimplevit, & ſingulari erga Judæos captivos benevolentia affectus non tantum pro ipſorum libertate & in patrium ſolum reditu, Templicque Hieroſolymitani inſtauratione Edictum promulgavit, verum etiam ſacra vaſa cum aurea, tum argentea, quinque millia quadringenta, quæ Nabuchodonozor, Babyloniorum Rex, capta Hieroſolymorum urbe abſtulerat, & in Templo Idoli Bel poſuerat, reſtituit. Hæc omnia geſta ſunt anno primo, quo Cyrus, Perſarum Rex, Babylone, tanquam ſupremus Orientis Monarcha, imperare cepit, ſeu anno primo Monarchiæ Perſicæ. Qua de re legiſis cap. 1. lib. Eſdræ, & Joſephum, Hebræum, lib. 11. Antiquitatum Judaicarum cap. 1. Captivitas itaque Babylonica, quæ ab anno undecimo Joakimi, Regis Juda, & ab anno octavo Nabuchodonozoris, Babyloniorum Regis, initium habuit, duravitque ſeptuaginta annis, fuit tandem ſoluta a Cyro anno primo; quo, debellato Dario Medo, Babyloniorum Rege, Cyrus, Perſarum Rex, Monarchiam Perſicam inſtituit. Id autem clariſſime prædixit Propheta Hieremias cap. 25. v. 12. dicens. Cumque impleti fuerint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper Regem Babylonis &c. Et ruruſ cap. 29. verſ. 10. Hæc dicit Dominus: Cum caperint impleti in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos, & ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum. Quam Prophetæ vaticinationem fuiſſe anno primo Cyri expletam legitur cap. 36. lib. 2. Paralipomenon, & cap. 1. lib. 1. Eſdræ. Cave autem ne putes cum quibuſdam antiquis Scriptoribus (quorum ſententiam noſter Melchior Canus, vir ceteroquin doctiſſimus, cap. 5. lib. 11. De Locis Theologicis amplectus eſt) videlicet ab anno itidem pri-

mo Regni Cyri petendum eſſe finem annorum ſeptuaginta deſolationis, ſeu vaſtationis Hieruſalem, & Templi Hieroſolymitani, quæ contigit anno undecimo Sedekia, ultimi Regis Juda, & anno undevigeſimo Nabuchodonozoris, Babyloniorum Regis, quæque undecim annis poſterior eſt captivitate Babylonica. Cave, inquam, ne hanc quorundam antiquorum Scriptorum ſequaris ſententiam, quæ Chronologiæ Sacræ in præſignendis initio & fine tam ſeptuaginta annorum captivitatis Babylonica, quam ſeptuaginta annorum deſolationis, ſeu vaſtationis urbis Hieruſalem, & Templi Hieroſolymitani, denſiſſimas tenebras offundit, eamque inexplicabili conſuſione perturbat. At enim, initium ſeptuaginta annorum captivitatis Babylonica ducendum eſt ab anno undecimo Joakimi, Regis Juda, qui concurrit cum anno octavo Nabuchodonozoris, Babyloniorum Regis; finis vero ſeptuaginta illorum captivitatis Babylonica annorum ſtatuendus eſt anno primo, quo Cyrus, Perſarum Rex, tanquam ſupremus Monarcha in Babylonia imperare cepit, ſicut in Colloquio ſecundo in Histo-riam quintæ Mundi Aetatis contra Melchiorem Canum oſtendi. At, exordium ſeptuaginta annorum deſolationis urbis Hieruſalem, & excidii Templi Hieroſolymitani peti debet ab anno Sedekis, Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno undevigeſimo Nabuchodonozoris, Babyloniorum Regis. Finis vero ſeptuaginta illorum annorum deſolationis urbis Hieruſalem & Templi, præſignendus eſt anno ſecundo Darii Hiſtaſpis, qui poſt Cyrum, Cambyſem, & Smerdem Magum, Monarchiam Perſicam Babylone tenuit, ſicut in laudato Colloquio commonſtravi, idque nunc luculentiffimo Propheta Zacharia vaticinio confirmare non abs re erit. Angelus enim, qui cap. 1. verſ. 2. in ipſo Zacharia, Propheta, loquebatur: ait: Domine Exercituum, uſquequo non miſereberis Hieruſalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iſte ſam ſeptua-

septuagesimus annus est. Porro, tunc temporis secundus Regis *Darii Hytaspis* decurrebat annus, ut constat ex verso primo ejusdem capituli Prophetiæ *Zacharie*. Exiitns igitur, seu finis septuaginta annorum desolationis nrbris & Templi Hierusalem constitutus est in anno secundo Regis *Darii Hytaspis*. Hostes enim Judæorum, occupato Regis *Cambyfis*, qui *Cyro* in Monarchia Persica succcessit, animo, ædificationem Templi inhibuerunt, sicque Templi Hierosolymitani desolatio & vastitas ad annum usque secundum Regis *Darii Hytaspis* perseveravit, uti narrat sacer Scriptur lib. 1. *Esdræ* cap. 4. vers. 24. ubi hæc habet: *Tunc intermissum est opus domus Domini in Hierusalem, & non fiebat usque ad annum secundum Regni Darii, Regis Persarum.*

D. *Cyrum*, Persarum Regem, regnasse annos triginta, nobilissimus quisque, ut audiui, asserit Historicus. Quorum ergo dicis, *Cyrum* anno primo Regni sui laxasse captivitatem Babylonicam, eamque annis duntaxat tribus Babylone imperasse?

M. Hanc difficultatem memini me præoccupasse in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Etatis. Ibi quippe duplicem distinxi Regni *Cyri* Epocham. At enim, *Cyrum* regnare cepit in Perside anno primo exeunte Olympiadis lv. eodem scilicet anno, quo *Darius Medus*, dictus *Nabonidus* & *Labynitus*, occiso *Balthazare*, Rex a Babyloniis fuit electus. Hæc est prima Regni *Cyri* in Perside initi Epocham, de qua legendus est *Diodorus Siculus* in Bibliotheca, *Thallus*, *Cassor*, *Polybius* in Historiis, *Phlegon* & *Julius Africanus*, apud *Eusebium* lib. 10. *Preparationis Evangelicæ*. Altera Epocham Regni *Cyri* in Babylonia suscepti exordium habuit anno xxviii. Regni *Cyri* in Perside initi. Eo siquidem anno *Cyrum*, Persarum Rex, postquam debellasset *Darium Medum*, seu *Nabonidem*, qui per viginti septem annos Babylonicum tenuit Imperium, post captam Babylonem, instituit Monarchiam Persicam, & tanquam supremus Monarcha in Babylonia

imperare cepit anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ. Regnavit autem *Cyrum* annos triginta, sicut ei Historici omnes constanter tribuunt, sed viginti septem annos regnavit in Perside, alios vero tres ultimos annos regnavit in Babylonia tanquam supremus Monarcha, postquam devicto *Dario Medo*, Babyloniurum Rege, Imperio Babylónico potitus fuisset. Errant igitur primo nonnulli, qui existimant, *Cyrum* laxasse captivitatem Babylonicam anno primo Regni, quod inivit in Perside, cum tamen eam tantummodo laxarit anno primo Monarchiæ Persicæ, quam profligato *Dario Medo*, Babyloniurum Rege, instituit in Babylonia. Secundo, errant alii Scriptores, qui putant, *Cyrum* triginta annos regnasse in Perside, cum tamen viginti septem tantum annos *Cyrum* regnarit in Perside, & per tres alios ultimos annos imperaverit, tanquam supremus Monarcha, in Babylonia. Hanc duplicem Regni *Cyri* Epocham nisi accurate distingnas, Sacre Historiæ Chronologiam inexplicabili confusione perturbabis, sicut opportunius ostendam in sequenti Colloquio, ubi de libro *Estheris*, & de ætate *Mardochei* sermonem sumus habituri.

D. Vide, si placet, an recte, juxta tuum calculum, subducam initium & finem septuaginta annorum captivitatis Babylonicæ, Anno *Joakimi*, Regis Juda, undecimo, qui concurrit cum anno octavo *Nabuchodonozoris*, Babyloniurum Regis, cepit captivitas Babylonica. *Nabuchodonozor*, postquam Judæos in captivitatem Babylonicam abduxisset, regnavit annis triginta sex, ac subinde obiit anno trigesimo sexto captivitatis Babylonicæ. *Evilmerodachus*, filius *Nabuchodonozoris*, regnavit duobus annis, & mortuus est anno captivitatis Babylonicæ trigesimo octavo. *Balthazar* una cum patre *Neriglissare*, marito sororis *Evilmerodachi*, imperavit Babylone annis quatuor, & occisus est anno quadragesimo secundo captivitatis Babylonicæ. *Darius Medus*, post occisum *Balthazarem*, fuit a Ba-

byloniis Rex electus, & anno exeunte Regni sui vigesimo septimo, qui concurrebat cum anno captivitatis Babylonice sexagesimo nono, & cum anno vigesimo septimo Regni, quod *Cyrus* in Perside inivit, fuit a *Cyro*, Persarum Rege, debellatus, & ex Babylonio Imperio dejectus. Denique, *Cyrus*, post devictum *Darium Medum* Babyloniorum Regem, post captam Babylonem toto Imperio Babylonico potitus, Monarchiam Persicam, Babylone instituit anno Regni sui in Perside initi vigesimo octavo, qui fuit annus primus Monarchiæ Persicæ, & annus septuagesimus captivitatis Babylonice, quam eodem anno primo Monarchiæ Persicæ *Cyrus* laxavit, & Judæis in patriam solum redeundi facultatem concessit. Hæc omnia, nimeae fallat opinio, recte quadrant & coherent cum eo, quem posuisti, calculo de initio & fine septuaginta annorum captivitatis Babylonice.

M. Exordii & finis septuaginta annorum captivitatis Babylonice, accuratum subdivixisti calculum, jamque perspectas habes res præcipuas, quæ Judæis a tempore captivitatis Babylonice sub *Nabuchodonozore*, ejusque in Imperio Babylonico successoribus, acciderunt usque ad annum primum Monarchiæ Persicæ, quo *Cyrus* Persarum Rex, post devictum *Darium Nabonidum*, Babyloniorum Regem, toto Imperio Babylonico potitus, cepit, ut supremus Monarcha, in Babylonia imperare, eodemque anno primo Monarchiæ Persicæ, quam Babylone instituit, captivitatem Judæorum Babylonice laxavit. Nunc continenti ordine ea breviter referre operæ pretium est, quæ Judæi, post solutam a *Cyro* captivitatem Babylonice, durante Monarchia Persica, contigerunt. In primis, Judæi, postquam a *Cyro* impetrassent redeundi in patriam, Templique ædificandi facultatem, sese, *Ducibus Zorobabele*, & *Jesue*, seu *Jesu* filio *Josedech*, Summo Pontifice, ad iter accinxerunt. Ad patriam appulsi Judæi, primam de rebus sacris curam habuerunt, in quibus primas tenuerunt:

supremamque potestatem habuerunt Summi illorum Pontifices usque ad *Machabæos*, qui (teste *Jesepho*, Hebræo, lib. 11. *Antiq. Judaic.* capit. 4.) Sacram deinde administrationem cum prophana, seu regali auctoritate conjunxerunt. Secundi Templi fundamenta quidem Hierosolymis jecerunt Judæi, sed, quamvis, *Cyrus*, Imperator, ad illam secundi Templi structuram aggrediendam sumptus abunde suppeditasset, non potuerunt tamen Judæi incæptæ Templi ædificationi ultimam admovere manum, quia *Cuthæi*, seu Samaritani, eorum opera, vi, minis, armis milleque nocendi artibus impediabant, & quibus repellendis impares omnino erant Judæi, tum quia *Cyrus*, eorum liberator, in Bello Massagetico in longinquis Regionibus implicitus erat, tum quia idem *Cyrus* in hoc Bello Massagetico una cum ducentis millibus Persarum trucidatus est, ejusque caput amputatum, in utrem, humano sanguine repletum, conici jussit *Tomyris*, Massagetarum Regina, cum hac crudelitatis exprobratione: *Satia te sanguine, quem sisili, cujusque insatiabilis semper fuisti.* Hoc pacto Imperator *Cyrus*, de Judæis optime meritus, interit, postquam regnasset triginta annos, sicut testantur *Herodotus*, *Ctesias*, & *Dionysius*, Regum Persicarum Scriptores, quibus addi debent *Cicero* libr. 1. de *Divinatione*, *Trogus Pompejus*, *Justinus*, ejus breviator, *Eusebius*, *Clemens Alexandrinus*, *S. Hieronymus*, & *Orosius*. Quod tamen, sicut jam ostendimus, juxta duplicem Regni *Cyri* Epocham, intelligi debet, ita ut *Cyrus* viginti septem annis regnaret in Perside, & per tres annos, tanquam supremus Monarcha Babylonice imperarit.

D. Quisnam in Monarchia Persica successit *Cyro*, & quænam sub illo *Cyri* successore extitit Judæorum Reipublicæ forma?

M. In Monarchia Persica *Cyro* successit *Cambises*, ejus filius, qui sortem suam non solum contra Legem, verum etiam contra mores Persarum, uxorem accepit, eamque postea calci-

talcibus in utero percussam occidit. *Aegyptii* bellum intulit, totamque *Aegyptum* in suam potestatem redegit, sed, contra *Aethyopes* suscepta expeditione, maximam sui Exercitus partem amisit. Apud *Cambysem*, Regem, quem Scriptura Sacra cap. 4. lib. 1. *Esdra Assuerum*, & *Artaxerxem* vocat, Samaritani, invidia perciti, Judæos accusarunt, quod urbem Hierusalem inflaurarent, quorum exostulationem gratam habens *Cambyses*, eis iussit, ut urbis Hierusalem, & Templi ædificationem prohiberent, ut ibidem ait Scriptura Sacra. *Cambysem* casu se ipsum vulnerasse, ex eoque ictu perisse scribit *Sulpitius Severus* lib. 2. *Historia Sacra*. Sed *Iustinus* lib. 1. asserit, *Cambysem*, dum in equum insiliret, gladio sua sponte evaginato in femore graviter vulneratum occubuisse. Regnavit autem *Cambyses* septem circiter annis, nullamque prolem reliquit. Ut autem scias, qualis sub *Cambyse*, Rege, extiterit Judæorum Reipublicæ forma, breviter advertere debes, Judæos, e captivitate Babylonica reverbos, suam utcumque Rempubicam instaurasse, nunquam tamen illos deinceps omnimoda libertate potitos esse, sed primum Perlis, tum Græcis, postremo Romanis servisse, Tributisque pendendis obnoxios fuisse. Hinc Judæorum hostes, seu Samaritani, volentes illos ab ædificatione Urbis, & Templi Hierosolymitani arcere, litteras (quæ extant cap. 4. lib. primo, *Esdra*) scripserunt ad *Cambysem*, Perlarum Regem, in quibus hæc habent. *Nunc natus sis Regi, quia si Civitas illa (seu Hierusalem) edificata fuerit, & muri ejus inflaurati, tributum & vectigal, & annuus redditus non dabunt.* Pendebant ergo Judæi singulis annis tributum & vectigal *Cambysi*, Perlarum Regi, quod sane evidens est eorum, post reditum e captivitate Babylonica, servitutis argumentum. Post obitum *Cambysis*, Perlarum Regis, quidam *Smerdis*, Magus, (non ille *Smerdis*, quem *Cambyses*, Perlarum Rex, ejusque frater, ex invidia interfici iussit) sed alter *Smerdis*, dictus *Magus*, & si

millimos *Smerdi*, fratri Regis *Cambysis*, Monarchiam Persicam invasit, eamque per annum ferme integrum se se *Smerdim*, filium *Cyri*, & fratrem *Cambysis* mentiendo, pacifice tenuit. Sed cognita fraude, & comperta hujus *Smerdis Magi* intrusionem, septem Principes, facta conspiratione, ipsum e medio sustulerunt, quorum unus erat *Darius Histaspis* filius. Inter autem septem illos Principes convenit, ut sub ortum Solis confensis equis, ille, cujus equus hinnitum primus edidisset, Persicum obtineret Imperium. Quod auspiciis cum *Dario Histaspis* filio, arte sui equisonis, feliciter cessisset, ceteri ex equis protinus desilientes, ei Imperium Persicum summa consensione detulerunt.

D. Eitne ille *Darius Histaspis*, in cujus Regni anno secundo, ut antea dicebat, cessavit desolatio septuaginta annorum vastitatis, ac excidii Templi Hierosolymitani, eoque regnante, tandem aliquando Templum Hierosolymitanum fuit a Judæis reædificatum.

M. Vere in anno secundo *Darii Histaspis*, Perlarum Regis, finem habuerunt septuaginta anni desolationis, seu vastitatis, ac excidii Templi Hierosolymitani, ut sapiens dixi. Quod quidem ut magis exploratum habeas, accuratum annorum septuaginta, qui ab excidio Templi Hierosolymitani usque ad secundum *Darii Histaspis*, Perlarum Regis, annum effluerunt, hic calculum ponam. Vastitatem urbis Hierusalem, & excidium Templi Hierosolymitani jam ostendimus contigisse anno *Sedekie*, ultimi Regis Juda, undecimo, qui concurret cum anno undevigesimo Regni *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis. Porro, *Nabuchodonosor*, in integrum regnavit annis 43. Cum igitur excidium Templi Hierosolymitani acciderit anno decimo nono Regni *Nabuchodonosoris*, palam sequitur, *Nabuchodonosorem*, post vastitatem & destructionem Templi Hierosolymitani, regnasse annis viginti quatuor, quibus si addas annos successorum *Nabuchodonosoris* in Imperio Babylonico, videlicet *Evilmerodachi* annos duos, *Balthasaris*

una cum patre *Nerigliffere*, annos quatuor, & annos viginti septem *Darii Medi*, comperies, ab initio excidii Templi Hierosolymitani, usque ad finem *Darii Medi* effluxisse annos quinquaginta septem. Jam vero his quinquaginta septem annis, qui ab initio excidii Hierosolymitani Templi usque ad finem Regni *Darii Medi* effluxerunt, adde annos tres, per quos *Cyrus*, Persarum Rex, post devictum *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, tanquam supremum Monarcha in Babylonia regnavit; adde insuper annos successorum *Cyri* in Monarchia Persica, nimirum septem annos *Cambyfis*, unum annum *Smerdis Magi*, & duos annos *Darii Histaspis* filii: Ex his, inquam, annis simul computatis, summam colliges septuaginta annorum Urbis & Templi desolationis, quæ cepit anno Regni *Sadekæ* undecimo, qui concurret cum anno decimo nono *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, & finem habuit in anno secundo *Darii Histaspis* filii, Persarum Regis. Hoc igitur anno secundo *Darii Histaspis* filii, Persarum Regis, novam Judæi Templi Hierosolymitani aggressi sunt structuram. Quæ absoluta est anno ejusdem *Darii Histaspis* sexto, sicut legitur cap. 6. libro primo *Esdre*. Hallucinantur ergo *Josephus Scaligerus*, *Cabussius*, *Drusius*, & alii, qui perpendunt, *Darium* illum, Persarum Regem, sub quo secundi templi Hierosolymitani fabrica absoluta est; non fuisse *Darium Histaspis* filium, sed *Darium Nothum*, qui in Monarchia Persica fuit successor *Artaxerxis Longimani*. Quamvis autem secundum istud Hierosolymitanum Templum, a Judæis in anno secundo *Darii Histaspis* filii, Persarum Regis, extractum, non æquaverit prius Templum Salomonicum, quantum ad splendorem, ornatum & magnificentiam; attamen secundum istud Templum, propter præsentiam, qua Jesus Christus, desideratus cunctis Genibus, illud dignatus est, majorem gloriam habuit quam primum, seu Templum Salomonicum, sicut in proximo Colloquio common-

strabo ex Oraculo Prophetæ *Aggei* capit. secundo, versicul. 10:

D. Acciditne, eodem regnante *Dario Histaspis* filio, aliquid aliud in Republica Judæorum, quod sit memoria & observatione dignum?

M. Sub *Dario Histaspis* filio, Persarum Rege, contigisse celebrem *Estheris* Historiam, quæ ad Nationem Judaicam attinet, opportunius ostendimus in proximo nostro Colloquio, ibidemque contra Hæreticos sacram huic Historiæ auctoritatem vindicabimus. Hic breviter observare sufficiat, *Darium Histaspis* filium imperasse annis triginta sex, eumque anno quarto vel quinto ante suum obitum in Græciam potentissimum misisse Exercitum, quem Græci, in Campis Marathonis cum perexigua manu aggressi, ita prostraverunt, ut Persarum sex millia & quadringenti in prælio ceciderint. De hac insigni Marathonis pugna, quæ Græcis magnum conciliavit decus, & Persis maximam intulit infamiam, leges *Herodotum* lib. 6. *Justum* lib. 2. *Pausaniam* lib. 4. *Cornelium Nepotem* in vita *Miltiadi*s, cujus auspiciis Græci in hoc prælio Persas vicerunt, *Valerium Maximum* libr. quinto capit. tertio, *Æmiliū Probum* in *Miltiade*, & *Plutarchum* in vita *Aristidis*. Persarum Regni successorem, *Darius Histaspis* declaravit antequam moreretur, filium suum *Xerxem*, quem genuerat ex *Atossa*, Regis *Cyri* filia, cum qua, ut regalibus nuptiis Regnum suum firmaret, matrimonium inierat.

D. Fuitne *Xerxes*, Persarum Rex, felicior patre suo *Dario Histaspis* filio?

M. Quin immo, *Xerxes*, Persarum Rex, longe fuit infelicior patre suo *Dario Histaspis* filio. Nam, cum *Xerxes* in Græciam expeditionem suscepisset, & classem instruxisset, in qua, ut *Plutarchus*, aliique Historici prophani memoriz prodiderunt, erant Naves mille & ducentæ, armatorum septingenta millia de Imperio Persarum, & trecenta millia ex copiis auxiliariis, non solum a Græcis in angustiis *Thessalæ* faucibus, quæ ab aquis calidis *Thermopylæ* sunt dictæ, prostratus est, sed etiam in

navali prælio, ad *Salaminem* commissio, maximam cladem accepit. Victus in hac *Salaminia* pugna *Xerxes*, Persarum Rex, ex Græcia trepidus fugit, copiarum parte *Mardonio*, duci, relicta. Sed *Mardonius*, pugna ad *Platzas*, urbem *Bzotiz*, commissa, victus a Græcis occubuit, & totus Persarum Exercitus dissipatus est. Eodem tempore navalem de Persis victoriam Græci ad *Mycalem* reportarunt, Duce *Leotychida*, *Lacedæmonio*. Nec multo post *Cimon*, filius *Miltiadis*, duas insignes de Persis obtinuit victorias, navalem unam juxta *Cyprum*, terrestrem alteram ad *Eurymedontem*, sicut testantur Historici prophani, *Herodotus* lib. 9. *Diodorus Siculus* lib. 11. *Pausanias* in *Laconicis*, & *Bzoticis*, *Thucydides* lib. 1. *Iustinus* lib. 2. *Plutarchus* in vita *Aristidis*, in vita *Themistoclis*, in libello de gloria *Atheniensium*, & *Cornelius Nepos* in vita *Cimonis*. Sic *Xerxes* Persarum Rex, terror antea Gentium, bello in *Graciam* infeliciter gesto, etiam suis contemptus esse capit, inquit *Iustinus* cap. 1. lib. 3. ac tandem in Perside ab *Artabano* occisus est, postquam regnasset annos viginti & unum. *Xerxi* in Imperio Persico successit *Artaxerxes Longimanus*, ejus filius, qui annos quadraginta regnavit, quorum initium sumi debet ab obitu *Xerxis* Persarum Regis & patris *Artaxerxis Longimani*. Non clam me est, *Pererium*, & *Petavium* doctissimos Societatis Jesu Scriptores, Epocham Regni *Artaxerxis Longimani* conicere in annum duodecimum Regni *Xerxis*, Persarum Regis, & patris *Artaxerxis Longimani*, quo anno, ajunt landati illi Scriptores, *Xerxem*, qui ferale bellum adversus Græcos movit, *Artaxerxem Longimanum*, filium suum, in Imperii comminationem assumpsisse, indeque, seu ab anno duodecimo Imperii *Xerxis*, putari debere exordium quadraginta annorum, quos regnavit *Artaxerxes Longimanus*. Sed hæc *Pererii*, & *Petavii* non mihi probatur sententia. Primo, quia ipse licet non insicias eam, solenne fuisse olim Persarum Regibus aliquem Regni socium adsciscere, dum ad bella gerenda, in quibus eorum vi-

ta periclitabatur, proficiscebantur; nulli tamen legitur Persarum Reges solitos esse, dum adhuc in vivis essent, aliquem designare socium, qui ejusdem Regni particeps esset. De ea quippe ad Regni societatem vigente apud Persas consuetudine ne minimum quidem verbum fecerunt veteres Historici, qui de Persarum Regibus scripserunt. Immo, omnes Historici initium putandi annos Regni *Artaxerxis Longimani* don-taxat ducunt ab eo anno, quo *Artaxerxes Longimanus*, post defunctum patrem *Xerxem*, imperare cepit. *Eusebius* quippe, Episcopus Cæsariensis, in *Chronico* asserit, *Artaxerxem Longimanum* iniisse Regnum anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu anno Periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem anno 463. Quam quidem Chronologiæ rationem in præfigenda Epocha Regni *Artaxerxis Longimani* longe ante *Eusebium* tradiderat accuratissimus temporum explana-tor *Julius Africanus* (cujus quinque Chronologiæ libros laudat idem *Eusebius* lib. 6. *Histor. Eccles. capit. 31.* eosque ferme integros in *Chronicon* suum convasavit) juxta siquidem *Julii Africani* calculum, quando *Artaxerxes Longimanus*, Persarum Rex, vigesimum Regni sui habebat annum, erat octogesimæ tertiæ Olympiadis annus quartus, ut ex *Julii Africani* quinto Volumine refert *Sanctus Hieronymus* in cap. 9. *Danielis*. Hic autem *Julii Africani* calculus aperte supponit, annum primum Regni *Artaxerxis Longimani* copulari debere cum anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu cum anno Periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem anno 463. Nam quinque Olympiades, ut notum est omnibus, consistunt annos viginti. Accedit etiam *Diodorus Siculus*, qui lib. 11. *Biblioth.* refert, *Xerxem*, Persarum Regem, patrem *Artaxerxis Longimani*, occisum fuisse anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, ipsumque *Artaxerxem Longimanum*, ejus filium, *Artabano* Regicida interfecto, Imperii Persici gubernacula tenere ce-pisse

piſſe anno primo Olympiadis ſeptuageſimæ nonæ, hoc eſt, poſt obitum patris ſui *Xerxis*, Perſarum Regis. Patet itaque, Hiſtoricos initium annorum Regni *Artaxerxis Longimani* non duxiſſe ab anno duodecimo Regni *Xerxis*, ſicut perperam viſum eſt *Pererio*, *Petaſio*, & nonnullis aliis, ſed Epocham Regni *Artaxerxis Longimani* fixiſſe poſt obitum *Xerxis*, iplius patris.

D. Fuitne hic *Artaxerxes Longimanus*, Perſarum Rex, in Judæorum Gentem propenſus?

M. In Judæorum Gentem benigniſſimus fuit *Artaxerxes Longimanus*, Perſarum Rex. Duo quippe Ediſta ad inſtauranda mœnia urbis Hieruſalem conſeſſit Judæis, unum videlicet anno ſeptimo Imperii ſui, ſicut legitur cap. 7. lib. 1. *Eſdra*, & alterum anno vigeliſimo Imperii ſui, uti ſcriptum legitimus cap. 2. lib. 2. *Eſdra*. Sed, a quonam ex utroque *Artaxerxis Longimani* in gratiam Judæorum conſeſſo Ediſto auſpicari debeant ſeptuaginta *Danielis* Hebdomadæ, quæ numerum annorum quadringentorum & nonaginta conſiſtunt? commodius examinabimus in proximo Colloquio, ubi oſtendemus initium lxx. Hebdomadum Prophetæ *Danielis* putari non debere ab eo Ediſto, quod *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum conſeſſit anno vigeliſimo Regni ſui, ſicut opinantur bene multi ſacræ Chronologiæ periti, ſed deſumendum eſſe ab eo Ediſto, quod *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum promulgavit anno ſeptimo Regni ſui. Totam Ægyptum ſubegit *Artaxerxes Longimanus*, ſed cum Græciſ vario anticipique Marte pugnavit, ac tandem pacem cum illis componere compulſus eſt. Imperavit, ut jam obſervavimus, annis quadraginta, eique in Monarchia Perſica ſucceſſit *Xerxes Secundus*, unicus ejus filius legitimus, quem *Sogdianus*, dictus etiam *Secundianus*, filius ſpurus *Artaxerxis Longimani*, occidit, cum vix quadraginta quinque dies imperaſſet. *Xerxi Secundo*, Perſarum Regi, ſucceſſit ejus parricida *Sogdianus*, ſeu *Secundianus*, qui itidem Imperium Per-

ſicum dum præguſtare inciperet, ſublatus ab *Ocho*, altero *Artaxerxis Longimani* filio ſpurio. *Ochus*, ſtatim ac Imperium Perſicum parricidio obtinuiſſet, nomen mutavit, voluitque appellari *Darius*, cui nomini populus addidit cognomen *Nothi*, quod *Artaxerxis Longimani* filius ſpurius eſſet. Babylone mortuus eſt *Ochus*, ſive *Darius Nothus*, Perſarum Rex, cum regnaſſet annos viginti. *Dario Notho* in Monarchia Perſica ſucceſſit filius ejus natu maximus, *Artaxerxes* appellatus, qui a memoriæ felicitate eximia cognomentum *Mnemonis* obtinuit, frequens cum fratre ſuo *Cyro* bellum geſſit, quem tandem in prælio vicit, & in ejus cada-ver contumelioſiſ: modis ſaviit. Obiit *Artaxerxes Mnemon*, Perſarum Rex, anno Imperii ſui quadregelimo tertio, eique filius ſucceſſit dictus *Artaxerxes Ochus*, Princeps crudeliſ, qui nulla ſanguinis, ſexus, & ætatis miſericordiâ permotus, promiſcue in omnes cognatos ſuos, & in Principes immanem carniſcinam exercuit. Sed *Artaxerxem Ochum*, Perſarum Regem, anno Imperii ſui vigeliſimo tertio ægrotantem, *Bagoas*, Eunuchus, militum Tribunus, veneno ſuſtulit, & *Aſen*, filium natu minimum Regis *Artaxerxis Ochi*, occiſis omnibus ejus fratribus, Perſarum Regem conſtituit, quem etiam idem ſceleſtus *Bagoas* interemit, cum imperaſſet annos duos. Occiſo *Aſe*, Perſarum Rege, ad Imperium Perſicum proveſtus eſt *Darius*, dictus *Codomanus*, in cujus morte finem accepit Monarchia Perſica. Hic autem *Darius Codomanus*, ultimus Perſarum Imperator, continuo bello ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, appetitus, tribus præliis fuit ſuperatus, quorum primum datum eſt ad Granicum Phrygiæ amnem. Alterum commiſſum eſt ad *Iſſum*, Ciliciæ urbem, ubi *Alexander Magnus* matrem *Darii Codomani*, Perſarum Regis, ejus uxorem, ac filium adhuc puerum, duasque filias cepit. Tertium denique prælium conſertum eſt in *Gaugamelis* ad flumen *Bumadum*, ſex-

centis circiter stadiis ab Arbelis. Hæc pugna, dicta *Arbellana*, decretoria fuit, qua *Darius Codomanus* Persicum amisit Imperium, & in Mediam fugere compellus, a *Besso*, Bactrianorum Satrapa, gladio confossus est anno Imperii sui septimo. Ejus corpus regio more sepeliri, & Majorum tumulis inferri iussit *Alexander Magnus*. Hoc pacto finem habuit Monarchia Persica, cœpitque sub *Alexandro Magno* Monarchia Græcorum.

D. Quo facilius percipere possim quot annos duraverit Monarchia Persica, optarem, ut hic Tabulam exhiberes Chronologicam, quæ accnrate ab exordio Monarchiæ Persicæ usque ad ipsius finem notaret annos, per quos imperarunt Persarum Reges, & simul indicaret annum, quo mortui sunt.

M. Ducentos & triginta annos Monarchiæ Persicæ, seu Imperio Persico, tribuit *Q. Curtius*, quia Regno *Cyri*, qui instituit Monarchiam Persicam, dat annos triginta. Verum, quamvis *Cyrus*, ut sæpius diximus, regnavit in integrum triginta annos, regnavit tamen in Perside annos viginti septem, & postquam sub finem anni vigesimi septimi Regni sui in Perside initi vicisset *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, & Imperio Babylonico potitus esset, regnavit in Babylone tribus annis tanquam supremus Persarum Monarcha. Quapropter, si initium Monarchiæ petatur, sicut peti debet, ab anno primo, quo *Cyrus*, potitus Imperio Babylonico, tanquam supremus Persarum Monarcha, Babylone imperare cœpit, perspicuum, & exploratum erit, Monarchiam Persicam durasse duntaxat annos ducentos & duos, non vero ducentos & triginta annos, sicut te docebit, hæc, quam subnecto, Tabula Chronologica.

TABULA CHRONOLOGICA,

Exhibens initium & finem Monarchiæ Persicæ, per continuam successionem Regum, qui ei præfuerunt.

Cyrus regnare cœpit in Perside anno primo exeunte Olympiadis quinquagesimæ quintæ, anno a condita Roma centesimo nonagesimo quarto, ante Æram Christianam, seu ante Natale vulgare Christi, anno quingentesimo sexagesimo. Regnavit autem *Cyrus* in Perside annos viginti septem, & anno vigesimo septimo Regni sui in Perside initi devicit *Darium Medum*, Babyloniorum Regem, totoque Imperio Babylonico potitus, Monarchiam Persicam instituit anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo secundo inenunte, anno ante Æram Christianam quingentesimo trigesimo secundo, & postquam in Babylonia, tanquam supremus Monarcha, regnasset tribus annis, obiit anno exeunte tertio Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo quarto, ante Æram Christianam anno quingentesimo trigesimo, Monarchiæ Persicæ anno tertio.

Cambyfes, filius *Cyri*, ejusque in Monarchia Persica successor, imperavit septem annis, & mortuus est anno secundo Olympiadis sexagesimæ quartæ, anno a condita Roma ducentesimo trigesimo primo, ante Æram Christianam anno quingentesimo vigesimo tertio, Monarchiæ Persicæ anno decimo.

Smerdis Magus, post obitum *Cambyfis*, Monarchiam Persicam invasit, & per annum integram tenuit, fuitque occisus anno tertio Olympiadis sexagesimæ quartæ, anno a condita Roma ducentesimo trigesimo secundo, ante Æram Christianam anno quingentesimo vigesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno undecimo.

Darius Histaspis filius, post mortem *Smerdis Magi*, ad solium Monarchiæ Persicæ proventus, imperavit triginta sex annis, & obiit anno tertio Olym-

Olympiadis septuagesimæ tertiæ, anno a condita Roma ducentesimo sexagesimo octavo, ante Æram Christianam anno quadringentesimo octuagesimo sexto, Monarchiæ Persicæ anno quadragesimo septimo.

Xerxes Monarchiam Persicam rexit annis viginti & uno, & e vivis excessit anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno ducentesimo octuagesimo nono, ante Æram Christianam anno quadringentesimo sexagesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno sexagesimo septimo.

Artaxerxes Longimanus præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta, & vita functus est anno quarto Olympiadis octuagesimæ octavæ, a condita Roma anno trecentesimo vigesimo nono, ante Æram Christianam anno quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septimo.

Xerxes, hujus nominis secundus, & unicus *Artaxerxis Longimani* filius legitimus, successit in Monarchia Persica patri suo, sed paucos post dies a *Sogdiano*, filio spurio *Artaxerxis Longimani*, trucidatus est eodem anno ante Æram Christianam quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ centesimo septimo.

Sogdianus, paricidio potitus Imperio Persico, paulo post occisus est eodem anno ante Æram Christianam quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ centesimo septimo.

Darius, dictus *Nothus*, quod esset *Artaxerxis Longimani* filius spurius, proclamatus est Persarum Monarcha eodem anno, quo ipsius pater abiit e vivis, hoc est, anno quarto Olympiadis octuagesimæ octavæ, a condita Roma anno trecentesimo vigesimo nono, ante Æram Christianam anno quadringentesimo vigesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo vigesimo septimo.

Artaxerxes, dictus *Mnemon*, id est, memoria præditus, post *Darium No-*

thum, præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta tribus, & obiit anno tertio Olympiadis centesimæ quartæ, a condita Roma anno trecentesimo nonagesimo secundo, ante Æram Christianam anno trecentesimo sexagesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septuagesimo.

Artaxerxes, dictus *Ochus*, præfuit Monarchiæ Persarum annis viginti tribus, fuitque veneno sublatu anno secundo Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma quadringentesimo decimo quinto, ante Æram Christianam trecentesimo trigesimo nono, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo tertio.

Artes filius *Artaxerxis Ochis*, post mortem patris, præfuit Monarchiæ Persicæ duobus annis, fuitque occisus anno quarto Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo septimo, ante Æram Christianam trecentesimo trigesimo septimo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo quinto.

Darius, dictus *Codomanus*, ultimus Persarum Monarcha, imperavit annis septem, & anno septimo Imperii sui ab *Alexandro Magno*, Macedonum Rege, victus est, dumque persequentem *Alexandrum Magnum* fugeret, interfectus est a *Besso* anno tertio Olympiadis centesimæ duodecimæ, a condita Roma anno quadringentesimo vigesimo quarto, ante Æram Christianam anno trecentesimo trigesimo, Monarchiæ Persicæ anno ducentesimo secundo, eodemque anno finem habuit Monarchia Persica, quæ subinde duravit per annos ducentos & duos, non vero per annos ducentos & triginta, sicut per errorem obrepserit *Q. Curtio*.

Ex hac, quam hic attexui, Tabula Chronologica Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, facili negotio intelliges, Judæos, circa seriem Regum, qui Monarchiam Persicam rexerunt, in crassa ignorantia versari, & *Josephum*, Hebræum, magni licet apud illos nominis Scriptorem Historicum, de Persarum Regum serie imperite scripisse, sicut ante me observaverunt eruditi viri, *Bernardus La-*

Lamy, Congregationis Oratorii Prefbyter, in suo Apparatu Chronologico, & *Ferrandus*, in supremo Parisiensi Senatu Causidicus, Tom. 1. Libri quem gallice edidit, cuique titulus est *Reflexions sur la Religion Chretienne*. At enim primo, *Iosephus*, Hebræus, in serie, quam texit, Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, aliquos Persarum Reges alto silentio prætermisit. Memorat *Cyrum*, qui Judæos e captivitate Babylonica in libertatem asseruit, recenset *Cambysem*, qui Judæis prohibuit, ne Templum Hierosolymitanum edificarent; enumerat *Darium Histaspis* filium, qui Judæis potestatem permisit extruendi Templum Hierosolymitanum: perceret *Xerxem*, faventem Judæis, quem tamen non distinguit ab *Artaxerxe Longimano*: meminit *Artaxerxis*, quem itidem non distinguit ab *Artaxerxe*, *Mnemone*, seu Memorioso, & omittit *Smerdo Mago*, *Xerxe Secundo*, *Dario Notho*, & *Artaxerxe Ocho*, Persarum Regibus, protinus deserit de *Alexandro Magno*, quasi isti Persarum Reges nunquam fuissent in rerum natura. Secundo, *Iosephus*, Hebræus ait, *Nehemiam*, qui ad regdificandos Hierosolymorum muros a Rege Persarum litteras obtinuit, venisse Hierosolymorum urbem, regnante *Xerxe*, cum tamen Scriptura Sacra doceat, *Nehemiam* venisse Hierosolymam, regnante *Artaxerxe Longimano*. Tertio, *Iosephus*, Hebræus, asserit, *Xerxem*, Persarum Regem, imperasse annos viginti & octo, cum tamen omnes Historici prophani, qui Historiam Regum Persarum litteris prodiderunt, Regno *Xerxis* tribuant tantum annos viginti, vel ad summum annos viginti & unum. Postremo, *Iosephus*, Hebræus, scribit, hunc *Jaddum*, Summum Judæorum Pontificem, qui *Alexandro Magno*, dum Hierosolymorum urbem ingressus est, occurrit, eundem esse ac Sacerdotem *Jeddo*, cui coævus fuit *Nehemias*, quemque idem *Nehemias* libr. 2. *Esdræ* capit. 12. vers. 22. recenset inter Sacerdotes, qui ascenderunt in Hierusalem, ut celebrarent dedicationem mœnium ejusdem

urbis. Quin, idem *Iosephus* ibidem, seu lib. 11. *Antiquit. Judaicæ* capit. 7. & 8. affirmat, *Sanaballetem*, Cutæum, seu natione Samaritanum, qui *Nehemiam* turbaverat, Hierosolymorum mœnia reficientem, eundem plane esse ac *Sanaballetem* illum, qui castra *Alexandri Magni* secutus est, ei, urbem *Gazam* oppugnanti, suppetias tulit cum auxiliari manu octo millium militum, quique dedit *Manassæ*, fratri *Jaddi*, Judæorum Summi Pontificis, filiam suam, nomine *Nicaso*, in matrimonium. Ex qua *Iosephi*, Hebræi, narratione palam consequitur, *Nehemiam*, qui ab *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, litteras impetravit ad instaurandos Hierosolymorum muros, coævum fuisse *Jaddo*, qui tempore *Alexandri Magni* fuit Summus Judæorum Pontifex, & *Sanaballeti*, qui secutus est castra *Alexandri Magni*. Id autem oppidum falsum esse, & ad aniles fabulas ablegandum, tam certum est, quam quod maxime. Nam, si *Nehemias*, qui a Persarum Rege *Artaxerxe Longimano* litteras ad reficiendos muros urbis Hierusalem obtinuit, in vivis adhuc fuisset tempore *Alexandri Magni*, debuisset *Nehemias*, tempore *Alexandri Magni* habere annos centum & sexaginta. Nam, ut videre est in Tabula nostra Chronologica Persarum Regum, ab exordio Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad *Alexandrum Magnum*, qui Persarum Monarchiam evertit, & Græcorum Monarchiam instituit, interfluxerunt centum triginta quinque anni. Credibile enim est, *Nehemiam*, dum litteras ab *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, ad instaurandos muros Hierusalem impetravit, attigisse ad minus annum ætatis suæ trigessimum quintum, ac subinde si idem *Nehemias* ad tempora *Alexandri Magni* pervenit, sicut innuit *Iosephus*, Hebræus, necessario dicendum esset, *Nehemiam*, imperante *Alexandro Magno*, habuisse plusquam centum & sexaginta annos. Similiter, si *Jaddus*, qui tempore *Alexandri Magni* erat Summus Judæorum Pontifex, idem

idem esset ac ille *Jedoa*, cujus *Nehemias* cap. 12. lib. 2. *Esdra* meminit; si etiam ille *Sanaballetes*, qui castra *Alexandri Magni* secutus est, idem esset ac ille *Sanaballetes*, qui *Nehemia*, instaurationem mœnium urbis Hierusalem, sub *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, aggredienti obstitit, sequeretur, tam *Jaddum*, Pontificem, quam *Sanaballetem* sub *Alexandro Magno* attigisse annum ætatis suæ centesimum & septuagesimum, & tamen utrumque ea ætate fuisse vegetum, sortem ac robustum, præsertim *Sanaballetem*, quem *Josephus*, Hebræus, ait, ad subeundos omnes militiæ labores, tempore *Alexandri Magni*, strenuum fuisse. Quod quidem ab omni veri specie abhorre videtur, cum id ætatis nulla suppetant tantæ longævitatæ exempla. Nam, quod nonnulli dicunt, *Mardocheum*, patrum *Estheris*, natum fuisse, circa hæc tempora, annos plusquam centum & quinquaginta, pura putaque fabula est, sicut ostendemus in proximo nostro Colloquio. Hæc autem circa errores, in quos *Josephus*, Hebræus, in tendenda serie Regum, qui Monarchiæ Persicæ præfuerunt, impexit, obiter observasse sufficiat, quo ab illis erroribus sedulo caveas, & accuratam, quam tibi exhibui, Tabulam Regum Persarum Chronologicam absque ulla animi hæsitazione sequaris.

D. Jam intelligo, Monarchiam Persicam per ducentos & duos annos durasse, & *Alexandrum Magnum*, filium *Philippi*, Macedonum Regis, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, Græcorum Monarchiam instituisse. At nunc, ostende, si placet, qualis sub *Alexandro Magno*, supremo Græcorum Monarcha, fuerit Judæorum Status? & quæ sint præcipuæ victoriæ, quas *Alexander Magnus* reportavit, & quibus suum nomen reddidit immortale?

M. Intra paucos annos *Alexander Magnus*, Dux militiæ post homines natos maximus, Europæ partem non exiguam, totamque Asiam in potestatem suam redegit. Triplici prælio, ut jam observavi, *Darium Codomannum*, ulti-

mum Persarum Imperatorem, devicit, ad *Granicum*, ad *Issum*, & in *Gaugamelis*, seu ad *Arbella*. Tyrum, Gazamque, munitissimas urbes, postquam expugnasset *Alexander Magnus*, recta venit cum Exercitu Hierosolymam, eique *Jaddus*, Judæorum Pontifex (alius plane ab illo *Jaddo* Sacerdote, cujus meminit *Nehemias* cap. 12. lib. 2. *Esdra*) obviam ivit, Sacerdotalibus indutus Vestibus, & supplicum cinctus Levitarum turba. Summum Sacerdotem ut vidit *Alexander Magnus*, illum consalutavit, & Nomen Dei, inscriptum in lamina aurea, quam in capite gestabat Summus ille Sacerdos, pronus adoravit, & *Parmenioni*, eum interroganti, quorsum ipse, qui ab omnibus adorabatur, Judæorum Pontificem adoraret? respondit *Alexander Magnus* (sicut, refert *Josephus*, Hebræus, lib. 11. Antiq. Jud. cap. 8.) *Non hunc, id est, Judæorum Pontificem, se adorasse, sed Deo, cujus Pontifex esset, honorem eum exhibuisse. Hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipso habitu, cum adhuc essem in Dio Macedonia, qui me deliberantem, quomodo Asiam possem subigere, hortatus est fori esse animo, & sine mora Exercitum transire. Nam suo ductu poteram me Persarum Imperio &c.* Hæc ubi *Parmenioni* dixisset *Alexander Magnus*, ascendit in Templum Hierosolymitanum, Deo, ex Summi Sacerdotis præscripto, obtulit Sacrificia, Judæis permisit, ut patriis suis Legibus viverent, eisque septimo quoque anno concessit tributorum immunitatem. Sub *Alexandro Magno*, Græcorum Monarcha, contigit Judæos inter & Samaritanos gravissimum dissidium, cui ansam & occasionem præbuit *Manasses*, frater *Jaddi*, Summi Judæorum Pontificis. *Manasses* siquidem contra Legis Mosaicæ præscriptum, & patrios Judæorum mores, uxorem duxit filiam *Sanaballetis*, Satrapæ Ethnicæ, qui *Darii*, Persarum Regis, nomine Samariam regebat. Ob hanc Legis Mosaicæ transgressionem *Manasses* Sacerdotio abdicatus est, sed prædictam uxorem suam dimittere nolens, confugit ad *Sanabal-*

balletem, focerum suum, a quo præfatus est Templo in monte *Garizin* extructo, ibique Pontificem se gessit, & implacabile Judæos inter, & Samaritanos odium concitavit, & dirum schisma, quojam a tempore *Jeroboami*, Regis Israelis, erant separati, auxit ac fovit. Infinitus effem, si omnes Gentes, quas armis subegit *Alexander Magnus*, & singulas, quas retulit, victorias hic percensere vellem. Sufficiet, si dixerim *Alexandrum Magnum* totam Aegyptum suo adjunxisse Imperio, ibique urbem condidisse, quam de suo nomine *Alexandriam* appellavit; eum Babylone, Susique potitum fuisse: uno verbo, cum nullo hoste congressum esse, quem non vicerit, nullam urbem obfedisit, quam non expugnaverit, nullam gentem adiisse, quam non domuerit, & a fera beluinaque vitæ ratione ad humaniores mores non traduxerit. Talem fore *Alexandrum Magnum*, Græcorum Monarcham, prædixit Propheta *Daniel* cap. 11. vers. 3. dicens: *Surget vero Rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei.* Sed, si plura de victoriis, quas in Bactriana, Carmania, Indica, Hircania, Gedrosia, in Gente Brachmanum, & in aliis pluribus locis retulit *Alexander Magnus*, scire aveas, legis *Diodorum Siculum* libr. 17. *Q. Curtium*, *Justinum*, *Plutarchum* in vita *Alexandri*, & *Arianum*. Regnavit *Alexander* annis duodecim, inquit sacer Auctor libr. 1. Machabæorum. Sed annis sex regnavit tanquam Macedonum Rex, sex vero annis regnavit tanquam supremus Græcorum Monarcha, postquam videlicet devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, Babylone potitus, Monarchiam Græcorum instituit, cui per sex duntaxat annos præfuit, & Babylone, morbo ex nimia compositione contracto, annos natus triginta duos, vel, ut alii volunt, triginta tres inchoatos, præmatura morte raptus est anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, a condita Roma anno quadringentesimo trigésimo, ante Aeram Christianam, seu ante Natale Christi Domini trecentesimo vigésimo

quarto. Hic autem velim breviter observare, sacrum Auctorem libr. 1. Machabæorum recte & citra ullum vel minimum errorem cap. 1. vers. 1. scribere, *Alexandrum* primum fuisse, qui regnaverit in Græcia. Quamvis enim certissime constet, plures, ante *Alexandrum Magnum*, ejusque patrem *Philippum*, regnasse in Græcia Reges Macedonum, Lacedæmoniorum, Corinthiorum, Atheniensium, sicut ex Chronico *Eusebii Cæsariensis* liquido patet, attramen *Alexander Magnus* primus fuit, qui, post devictum *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Monarcham, cepit cum summo Imperio, id est, tanquam supremus Monarcha, regnare in Græcia. Hinc ab *Alexandro Magno*, ut fatentur omnes Historici, auspicatur Græcorum Monarchia, quam ipsemet *Alexander Magnus* instituit, & per sex annos, ut mox diximus, tenuit.

D. Mortuo *Alexandro Magno*, perstititne Monarchia Græcorum, quæ ab ipso fuerat instituta?

M. Post obitum *Alexandri Magni*, desinit, & cum ipso conspulta est Græcorum Monarchia, quam inter se partiti sunt Duces exercitus *Alexandri Magni*, varique constituerunt Regna, inter quæ præcipua fuerunt Regna Macedoniæ, Aegypti, & Syriæ. Seriem itaque, & ordinem successorum *Alexandri Magni* in his tribus Regnis exacte hic describam, prætermisissis tamen, ne longior sim, eorum gestis, bellis, ac victoriis, quæ omnia non ad Historiam Sacram, sed ad Prophanam spectantia, prolixè tractata invenies apud *Usserium* libr. 2. *De Annalibus Veteris Testamenti*. Incipiam porro a serie, & ordine successorum *Alexandri Magni* in Regno Macedoniæ.

S E R I E S R E G U M,

Qui successerunt Alexandro Magno in Regno Macedonia.

A *Rideus*, frater *Alexandri Magni*, sed spurius, quem *Philippus* Macedonum Rex, pater *Alexandri*

Alexander Magnus, ex scorto susceperat, regnare cepit in Macedonia anno primo post mortem *Alexandri Magni*, ante Æram Christianam anno tercentesimo vigesimo tertio. Regnavit autem septem annis, & obiit ante Æram Christianam, seu ante Natale vulgare Christi, anno tercentesimo decimo septimo.

Cassander regnare cepit anno ante Æram Christianam tercentesimo decimo septimo, regnavit novemdecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo octavo.

Philippus, frater *Cassandri*, regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo octavo, regnavit uno duntaxat anno, & abiit e vivis anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo septimo.

Antipater, & *Alexander* filii *Cassandri*, regnare ceperunt anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo septimo. Regnarunt tribus annis, & e vivis exceſſerunt anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo quarto.

Demetrius Poliorcetes regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo nonagesimo quarto. Regnavit sex annis, & obiit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo.

Pyrrius regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo. Regnavit septem duntaxat menses, & mortuus est eodem anno.

Lysimachus regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo octavo. Regnavit sex annis, & obiit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo secundo.

Arsinoe, uxor *Lysimachi* regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo secundo. Regnavit tantum septem menses, & obiit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo primo.

Ptolomeus Lagi F. regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo primo. Regnavit duobus

annis, & vita functus est anno ante Æram Christianam ducentesimo septuagesimo nono.

Meleager regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit tantum menses duos, & mortuus est eodem anno.

Antipater regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit tantum dies quadraginta quinque, & exceſſit eodem anno.

Solhenes regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo septuagesimo nono. Regnavit duobus annis, & obiit ante Æram Christianam anno ducentesimo septuagesimo septimo.

Antigonus Gonatas regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo septuagesimo septimo. Regnavit annis triginta sex, & vitam cum morte commutavit anno ante Æram Christianam ducentesimo quadragesimo primo.

Demetrius, filius *Antigoni Gonata*, regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo quadragesimo primo. Regnavit decem annis, & migravit e vita anno ante Æram Christianam ducentesimo trigesimo primo.

Antigonus regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo trigesimo primo. Regnavit duodecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam ducentesimo decimo nono.

Philippus, filius *Demetrii*, regnare cepit anno ante Æram Christianam ducentesimo decimo nono. Regnavit quadraginta duobus annis, & obiit anno ante Æram Christianam centesimo septuagesimo septimo.

Perseus regnare cepit anno ante Æram Christianam centesimo septuagesimo octavo, & postquam decem annos regnasset (toridem enim Regni annos ei tribuit Eusebius) a Romanis anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo octavo victus fuit, ut scribit sacer Auctor lib. 1. Machabæorum, cap. 8. vers. 5. ubi loquendo de Romanis, hæc habet: *Et Philippum, & Persem, Cæteorum Regem, id est Macedoniz, & cæteros,*

qui

qui adversus eos, (id est Romanos) arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos. In prælio, quod cum Perseo, ultimo Macedonum Rege, conseruit *Aimilius Paulus*, Romanorum Consul, cæsa sunt viginti millia Macedonum, & capta decem millia, sicut testantur *Livius* lib. 44. *Velleius Paterculus* lib. 1. *Plutarchus* in *Aimilio Paulo*, *Justinus* lib. 33. *Florus* lib. 2. cap. 12. & *Eutropius* lib. 4. In Perseo itaque ultimo Macedonum Rege, anno ante Æram Christianam centesimo sexagesimo octavo, extinctum est a Romanis Regnum Macedonum, cui a tempore *Carani*, conditoris Regni Macedonici, usque ad *Perseum*, seu *Pericum*, ultimum Macedonum Regem, a Romanis victum, præfuerunt triginta novem Reges. A morte vero *Alexandri Magni* usque ad eundem *Perseum*, ultimum Macedonum Regem, a Romanis devictum, Regni Macedonici clavum gubernarunt septemdecim illi Reges, quorum seriem hic descripsi.

D. Quinam in Regno Ægypti fuerunt successores *Alexandri Magni*? & qualis sub illis Regibus Ægypti fuit Status Judæorum?

M. Antequam seriem hic exhibeam Regum, qui mortuo *Alexandro Magno*, in Regno Ægypti successerunt, velim primo observes, eodem anno, quo obiit *Alexander Magnus*, Ægyptum, & quidquid Lybiæ, ac Cyrenæicæ *Alexander Magnus* obtinuerat, cum omni illa Arabiæ parte quæ Ægypto adjacet, obtigisse *Ptolomeo Lagi* filio. Porro, hic *Ptolomeus Lagi* filius licet initio non Rex, sed Sattapa, sive Præfectus appellaretur, neque diadema, nomenque Regium, nisi post annos duodecim ab obitu *Alexandri Magni* usurpaverit, nihilominus annos ipsius Regni in Ægypto numerant *Lucianus* in *Macrobiis*, *Eusebius* in *Chronico*, *S. Epiphanius* in lib. *De Ponderibus & Mensuris* ab anno, quo *Alexander Magnus* obiit. Præterea, velim observes, Æram *Lagidarum*, sic dictam a *Ptolomeo Lagi* filio, qui primus post obitum *Alexandri Magni* regnavit in Ægypto, non auspicari ab anno, quo mortuus est *Alexander Magnus*, sed ab anno, quo *Alexander Magnus*, post celebrem illam ad Arbellelæm victoriam de *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, reportatam, cepit tanquam supremus Græcorum Monarcha regnare in Asia, anno videlicet ante Æram Christianam tercentesimo vigesimo nono. Hac Æra, dicte *Lagidarum*, usi sunt Græci in putandis annis Regni Græcorum sub *Ptolomæis* dictis *Lagidis*, qui post obitum *Alexandri Magni* regnarunt in Ægypto, ita ut initium Regni Græcorum in Ægypto non defumerent ab anno, quo *Ptolomeus Lagi* filius, post obitum *Alexandri Magni* primus cepit regnare in Ægypto, sed Regni Græcorum exordium ducerent ab anno, quo *Alexander Magnus*, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege, instituit Monarchiam Græcorum, ipseque, tanquam supremus Græcorum Monarcha, in Asia imperare cepit, & Monarchiam per sex annos tenuit. His prælibatis, dabo nunc accuratam seriem Regum, qui demortuo *Alexandro Magno* in Regno Ægypti successerunt.

SERIES REGUM,

Qui, demortuo *Alexandro Magno*, in Regno Ægypti successerunt.

Ptolomeus Lagi filius, anno primo post obitum *Alexandri Magni*, seu anno ante Æram Christianam tercentesimo vigesimo tertio, successit *Alexandro Magno* in Regno Ægypti. Hierosolymorum urbem dolo occupavit, & ad centum hominum millia ex Judæa in Ægyptum traduxit, sicut testantur *Iosephus*, Hebræus, lib. 12. *Antiq. Judaic.* cap. 1. & 2. & *Eusebius* in *Chronico*. Princeps fuit litterarum amans, & Bibliothecam illustratissimam Alexandriæ instituit, eique præfecit *Demetrium Phalereum*, clarissimum Atheniensem Philosophum. Duas uxores habuit Rex *Ptolomeus Lagi* filius, videlicet *Euridicem*, & *Berenicem*. Regnavit quadraginta annis, & obiit anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo ter-

tertio, & anno Aerae Lagidarum quadragesimo sexto.

Ptolomeus Philadelphus, filius *Ptolomaei Lagi*, & conjugis *Berenices*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam ducentesimo octuagesimo tertio. Ejus iussu lxx. Interpretes Libros Sacros ex Hebraica Lingua in Graecam transtulerunt, seu celeberrimam illam Scripturae Sacrae Versionem Graecam adornarunt, quae sex prioribus circiter Ecclesiae saeculis fuit in usu in Ecclesia Catholica, donec in ejus locum suffecta fuerit Editio vulgata, a *Saucto Hieronymo* lucubrata. Regnavit *Ptolomeus Philadelphus*, post obitum patris sui triginta octo annis, & excessit anno ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo quinto, & anno Aerae Lagidarum octuagesimo quarto.

Ptolomeus Evergetes I. filius *Ptolomaei Philadelphi*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam ducentesimo quadragesimo quinto. Universam Syriam armis occupavit, & in gratiarum actionem venit Hierosolymam, ibique multa Sacrificia Eucharistica Deo obtulit, & donaria dicavit tam insigni victoria digna teste *Iosepho*, Hebraeo, lib. 2. contra *Apionem*. Patrem suum. Regem *Philadelphum*, & Litterarum & Bibliothecae Alexandrinae amplificandae studio amulatus est. Regnavit viginti sex annis, & (teste *Iustino* lib. 29. cap. 1.) occisus est a filio suo *Ptolomaeo Philopatore*, anno ante Aeram Christianam ducentesimo decimo nono, & anno Aerae Lagidarum centesimo decimo.

Ptolomeus Philopator, parricida, successit patri suo *Ptolomaeo Evergeti* anno ante Aeram Christianam ducentesimo decimo nono. Sed sicut scelestus in occupando Regno fuit, ita sceleriter in eo administrando se gessit, ut fidem faciant *Iustinus* lib. 29. cap. 1. *Polybius* lib. 15. *Plutarchus* in *Erotico* & *Cleomene*, aliique. Regnavit *Ptolomeus Philopator* annis septemdecim, & obiit ante Aeram Christianam anno ducentesimo secundo, & anno Aerae Lagidarum centesimo vigesimo septimo.

Ptolomeus Epiphanes, filius *Ptolomaei Philopatoris*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam ducentesimo secundo. Regnavit annis viginti quatuor, & veneno sublatu est anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo octavo, & anno Regni Lagidarum centesimo quinquagesimo primo.

Ptolomeus Philometor, filius *Ptolomaei Epiphanis*, successit patri suo in Regno Aegypti anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo octavo. Regnavit annis triginta quinque, & in praelio adversus *Alexandrum Balam*, Syriae Regem, victor licet, vulneratus, obiit post quadriduum, anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo tertio, & anno Aerae Lagidarum centesimo octuagesimo sexto.

Ptolomeus Evergetes II. successit fratri suo *Ptolomaeo Philometori* anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo tertio. Fuit a corporis sagina appellatus *Physcon*, seu *Ventrosus*. Eum crudelissimum fuisse scribit *Iustinus* lib. 38. cap. 8. Regnavit *Ptolomeus Evergetes II.* annos viginti novem, & abijt e vivis anno ante Aeram Christianam centesimo decimo quarto, & anno Aerae Lagidarum ducentesimo decimo quinto.

Ptolomeus Laturus, filius *Ptolomaei Evergetis II.* & *Cleopatrae* conjugis, regnare cepit una cum matre *Cleopatra* anno ante Aeram Christianam centesimo decimo quarto, sed postquam cum matre regnasset annos septemdecim, fuit ab eadem matre, seu potius noverca, injuste e Regno expulsus anno ante Aeram Christianam nonagesimo septimo, & anno Aerae Lagidarum ducentesimo trigesimo secundo.

Ptolomeus Alexander I. frater junior *Ptolomaei Laturi*, in ejus locum a matre *Cleopatra* substitutus est, cepitque in Aegypto regnare anno ante Aeram Christianam nonagesimo septimo, dum adhuc frater ipseus *Ptolomeus Laturus* superstes esset, sed exul Regno. Per decem annos in Aegypto regnavit *Ptolomeus Alexander*, sed, cum matrem suam *Cleopatram*, quae-

que illi exitium moliebatur, interfecisset, concursu populi in exilium actus, ac Regno privatus est anno ante Æram Christianam octuagesimo septimo, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo quadragésimo secundo.

Ptolomeus Latinus, frater *Ptolomei Alexandri*, ab exilio revocatus, secundo regnare cepit in Ægypto anno ante Æram Christianam octuagesimo septimo. Regnavit octo annis, & obiit anno ante Æram Christianam septuagesimo nono, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo quinquagesimo.

Ptolomeus Alexander II. nepos *Ptolomei Latini*, & filius *Ptolomei Alexandri I.* Regnum Ægypti obtinuit anno ante Æram Christianam septuagesimo nono. Sed, cum Alexandrini Regem hunc insolentius imperantem ferre minime possent, eum, postquam regnasset novemdecim dies, eodem anno interemerunt.

Ptolomeus Alexander III. filius *Ptolomei Alexandri I.* regnare cepit in Ægypto anno ante Æram Christianam septuagesimo nono. Regnavit septemdecim annis, & obiit anno ante Æram Christianam sexagesimo secundo, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo sexagesimo septimo.

Ptolomeus Auletes, *Nothus*, regnare cepit in Ægypto anno ante Æram Christianam sexagesimo secundo. Regnavit tredecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam quadragésimo nono, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo octuagesimo.

Ptolomeus, dictus *Dionysius*, filius *Ptolomei Auletis*, cepit post mortem patris sui regnare in Ægypto, una cum sua sorore famosa *Cleopatra* anno ante Æram Christianam quadragésimo nono. Regnavit cum sua sorore *Cleopatra* quinque annis, & deinde, expulsa sorore sua *Cleopatra*, e Regio Solio dejectus est anno ante Æram Christianam quadragésimo quarto, & anno Æræ Lagidarum ducentesimo octuagesimo quinto.

Cleopatra, soror *Ptolomei*, dicti *Dionysii*, ad Regnum Ægypti, e quo a fratre suo fuerat extrusa, revocata est,

Hist. Vet. Test. Tom. III.

& agente *Julio Cesare*, a Romanis in Ægyptum misso, Regina Ægypti constituta, præfuit sola huic Regno per quindecim circiter annos, hoc est, usque ad annum ante Æram Christianam trigessimum, qui fuit annus tercentesimus Æræ Lagidarum, quo anno *Octavius Augustus*, Romanorum Imperator, qui anno præcedenti *Marcum Antonium*, a quo stabat *Cleopatra*, Regina Ægypti, in pugna Actiaca omnino profligaverat, Alexandriam urbem expugnavit, & in suam redegit potestatem. Tunc enim *Cleopatra*, Regina Ægypti, primum, quasi mortis sibi consciscendæ causâ, in monumentum insiluit, quod ubi rescivit *M. Antonius*, verumque esse putans, necem sibi intulit, & in sinu *Cleopatra* mortuus est. Mortem *M. Antonii* confestim *Augusto*, Imperatori, nuntiavit *Cleopatra*, eique Regnum Ægypti dedit. Sed, cum pertimesceret, ne ab *Augusto* in triumphum servaretur, Romanæ duceretur, regio cultu exornata, in aureo lectulo recubuit, ibique, morsu aspidis, sinistro brachio admoræ, ista, exanimis inventa est, ut tradunt *Florus* lib. 4. cap. 2. *Vellejus Paterculus* lib. 2. cap. 87. *Plutarchus* in *Antonio*, *Dio* lib. 51. *Eutropius* lib. 7. & *Orosius* lib. 6. cap. 19. Sic perivit *Cleopatra*, Ægypti Regina, multorum Scriptorum sermone celebrata, de cujus impotenti ambitione, quæ Imperium etiam in Romanos sperare ausa est, & de fœdis illius amoribus, præsertim cum *Julio Cesare*, cui *Cæsariem* filium peperit, & cum *M. Antonio*, ex quo liberos suscepit, eosdem Auctores, quos mox laudavi, lætitare poteris. Mortua *Cleopatra*, Regnam Ægypti in potestatem Populi Romani redactum est, & deinceps Imperii Romani Provincia fuit. Ab exordio autem Regni *Ptolomei Lagi* filii in Ægypto, post obitum *Alexandri Magni*, usque ad *M. Antonii* & *Cleopatra* mortem, cum quibus Regnum Ægypti desit, & apud *Ptolomeum*, tum in Regum Canone, tum in Operis magni libro tertio & apud *Clementem Alexandrinum* lib. 1. *Stromatum*, numerantur

anni ducenti nonaginta quatuor, quibus si addas annos Monarchiæ *Alexandri Magni*, a cujus exordio incipit Æra Lagidarum, comperies, Regnum Ægypti venisse in potestatem Romanorum anno terecentesimo Æræ Lagidarum.

D. Habeo nunc accuratam seriem non solum Regum Babyloniz, quibus Israelitæ a tempore *Nabucodonosoris*, Babyloniorum Regis, a quo in captivitatem Babylonicam fuerunt adducti, per septuaginta annos prædictæ captivitatis servierunt, sed etiam seriem Regum Persarum, a *Cyro*, qui instituit Monarchiam Persicam, usque ad *Darium Codomanum*, ultimum Persarum Monarcham, quem devicit *Alexander Magnus*, & Monarchiam Græcorum per sexennium tenuit. Habeo insuper seriem Regum, qui, demortuo *Alexandro Magno*, successerunt in Regno Macedoniz, usque ad *Perseum*, ultimum Macedonum Regem, qui fuit victus a Romanis: denique, seriem Regum, qui *Alexandro Magno*, vita functo, successerunt in Regno Ægypti usque ad *Cleopatram*, post cujus Reginz Ægypti obitum Romani in suam potestatem Regnum Ægypti redegerunt, & inter Provincias Imperii Romani numerare ceperunt. Superest nunc, ut hic subijcias seriem Regum, qui, defuncto *Alexandro Magno*, successerunt in Regno Syriæ. Antequam tamen id oneris suscipias, rem mihi gratissimam faceres, si uberiorem traderes notitiam illius Sacrorum Librorum Veteris Testamenti Versionis Græcæ, quam, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, a septuaginta Interpretibus adornatam fuisse, meministi, te paulo ante in texenda serie Regum, qui *Alexandro Magno* in Regno Ægypti successerunt, obiter tantum observasse. In primis itaque scire velim, quo pacto hæc Græca Scripturæ Sacræ Versio, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, facta fuerit?

M. Votis tuis ut faciam satis, breviter hic referam Historiam hujusce Sacrorum Librorum Versionis Græ-

cæ excerptam ex *Aristeæ* Epistola ad *Philocratem*, quæ etiamnum extat, & omnium eruditorum teritur manibus. *Demetrius Phalereus*, insignis Bibliothecæ *Ptolomæi Philadelphæ*, Ægypti Regis, Præfectus, conquisitis undique libris eam usque adeo auxerat, ac locupletaverat, ut plusquam ducenta Voluminum millia complecteretur. Quod cum sciscitanti *Ptolomæo Philadelpho*, Ægypti Regi, præsentem *Aristeæ*, renunciaret *Demetrius Phalereus*, adjecit; daturum se operam, ut brevi Bibliotheca Regia ad quingenta millium librorum numerum pertingeret, eidemque Regi significavit, Judæorum Leges dignas esse, quæ ex Hebræa Lingua in Græcam translatae in ejus Bibliotheca reponerentur. *Demetrii Phalerei* petitioni ultro annuit *Ptolomæus Philadelphus*, Rex Ægypti, scripsitque ad Summum Judæorum Sacerdotem *Eleazarum*, qui in gratiam beneficiorum, quæ Judæi ab eodem Rege acceperant, sex ex singulis Tribubus senes, honestate vitæ, & peritia Legum præstantes ad interpretandas Scripturas Sacras misit ad Regem a quo postquam perhumaniter fuissent excepti, in proximam Insulam delati sunt a *Demetrio Phalere*, & in splendida domo locati, in qua ad nonam usque horam legis interpretationum operam navabant, sicque collatis Exemplaribus, unaque congregati, spatio septuaginta duorum dierum interpretationem absolverunt. His peractis, *Demetrius Phalereus* totam interpretationem coram Judæis, qui in Ægypto erant, perlegit, qui eam summis celebrabant laudibus, & diras imprecatæ sunt his, qui huic Versioni Scripturæ Sacræ aliquid addere, vel demere, vel quidpiam in ea immutare præsumerent. En tibi, juxta *Aristeæ* Epistolam ad *Philocratem*, historiam Versionis lxx. Interpretum, qui licet numero fuerint septuaginta duo, hæc tamen Græca Scripturæ Sacræ Versio, cui concinande incubuerunt, vulgo appellari solet numero rotundo Versio lxx. Interpretum. Porro, veritatem hujus historiz Versionis lxx. Interpretum,

ab *Aristea* relatæ, calculo suo comprobant Scriptores Ethnici *Aristobolus Hecataeus*, & *Clearchus*, & a novis Judæis *Iosephus*, & *Philo*. Nec *Sanctus Hieronymus*, parum alioqui addictus Versioni lxx. Interpretum, quæ ipsius ætate vietiata erat, unquam dubitavit de veritate Historiæ Versionis lxx. Interpretum, quam litteris prodiderunt *Aristea*, & *Iosephus*, Hebræus, sed potius utrumque Scriptorem citat. Quocirca jure optimo explodi debent vana conjecturæ, quæ plus æquo indulgent, moderni quidam Critici, quos inter censentur *Henricus Valsius*, *Hansfredus Hody* in Opere, quod edidit contra Historiam *Aristea*, *Antonius Van Dale* in Dissertatione supra Historiam *Aristea*, *Scaligerus* in *Animadversionibus* in *Chronicon Eusebii Casariensis*, alique non pauci, qui Thalmudis fabulas & ineptias secuti, asserunt, hanc Versionem Græcam Scripturæ Sacræ esse *Opus quinque seniorum*, libereque pronuntiant, illos libros, quos nunc habemus, *Aristea*, *Aristoboli*, *Hecatai*, & *Clearki* nominibus inscriptos, non esse genuinos illorum Scriptorum Ethnicorum factus, sed a Judæis Hellenistis data opera fuisse illis affectos, quo facilius sub illis Scriptorum titulis, quasi sub larva latitantes, prædiceret Versioni Græcæ, quam in summo pretio habebant, majorem possent conciliare auctoritatem. Verum, istorum intemperantioris Criticæ hominum, qui certissima Historiæ, & Antiquitatis monumenta a locupletissimis testibus litteris consignata inficias ire, aut in dubium revocare præsumunt, futes conjecturas flocci facere debemus, maxime, cum jam a viris eruditissimis *Uvaltero*, & utroque *Vossio* fuerint sat superque confutæ. Advertere tamen obiter debes, *Aristeam*, qui, ut testis oculatus, totius rei gestæ historiam descripsit, asserere, lxx. Interpretum in magnam Basilicam convenisse, ut Libros Sacros græcè interpretarentur, ac subinde stare non posse sententiam quorundam, qui, *S. S. Justinum*, *Irenæum*, & *Cyrillum Hierosolymitanum* secuti, affirmant, lxx. Interpre-

res in totidem cellulis inclusos hanc Græcam Scripturæ Sacræ Versionem perfecisse, vel cum *S. Epiphano*, in libro *De Ponderibus & Mensuris* ajunt, lxx. Interpretes in cellulis binos inclusos hanc Scripturæ Sacræ Versionem adornasse. De his quoque septuaginta cellulis, in quibus seorsim inclusi lxx. Interpretes universam Scripturam Sacram in Græcam sermonem verterint, ne minime quidem mentionem faciunt *Aristea*, *Iosephus*, Hebræus, & *Sanctus Hieronymus*, sed solum ajunt lxx. Interpretes in publico quodam loco, seu in magna Basilica, ab omni tumultu & strepitu remota, congregatos, atque invicem conferentes, huic lucubranda Scripturæ Sacræ Versioni operam dedisse, ultimamque admovisse manum. Quod sane veritati Historiæ videtur mihi magis consentaneum. Non nego tamen, septuaginta illos Interpretes habuisse singulos propriam cubiculum, seu cellulam, in qua studiis & orationi vacare, atque Scripturæ Sacræ meditationi incumbere possent. Quis enim, imabo, credat, septuaginta illos Interpretes in Insula *Pharos* sub dio jacuisse, nec ullam habuisse cellulam, in quam statim horis sese reciperent? Hoc unum igitur duntaxat nego, videlicet lxx. Interpretes in totidem cellulis inclusos universam Scripturam Sacram seorsim græco idiomate donasse, sicut aperte negat *S. Hieronymus*, qui, ut omnes norunt, summa prudentia, & accuratissimo criterio verum a falso secernens, incertis opinionibus, falso rumore sparsis, aurem nunquam accommodavit.

D. Hæc Græca lxx. Interpretum Scripturæ Sacræ Versio, quæ, regnante *Ptolomæo Philadelpho*, Rege *Ægypti*, prodiit in lucem, complectebatur ne omnes Libros Sacros Veteris Testamenti in græcum sermonem translatos?

M. Sunt quidam recentiores Scriptores, *Usserius*, videlicet *Armachanus*, & *Fronto Ducaus*, qui censent, duas ante Christi Domini adventum extitisse Scripturæ Sacræ Ver-

siones Græcas, unam scilicet, quæ Saceros Libros tantum Pentateuchi *Moyſis* complectebatur, quamque sub *Ptolomeo Philadelpho*, Aegyptiorum Rege, fuisse elaboratam, & Textui Hebræo consonam asserunt, & hanc esse ajunt veram Versionem lxx. Interpretum, quæ semper delituit in Bibliotheca Alexandrina, nec lecta unquam, scriptave est a quoquam, ac demum annis ante Christum quadraginta circiter & octo fuit incendio consumpta, quando videlicet bello priori Alexandrino a *Julio Cesare* confecto, ex militum seditione celeberrima illa post hominum memoriam Bibliotheca conflagratione periit. Alteram Scripturæ Sacræ Versionem Græcam dicunt illi Scriptores procusam fuisse anno quarto *Ptolomei Physconis*, Aegyptiorum Regis, eamque comprehensisse omnes Veteris Testamenti libros, quos in suo Canone reponunt Judæi, & hanc integram Scripturæ Sacræ Versionem Græcam negant laudati Scriptores fuisse a septuaginta Interpretibus incubratam. Sed non est dubium, quin illi Scriptores fallantur, primo, quia *Iosephus*, & *Philo*, Hebræi, Apostoli, & Evangelistæ, sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici *Iustinus*, *Irenæus*, *Clemens Alexandrinus*, *Origenes*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, & alii unius duntaxat Versionis Græcæ Sacrorum Librorum, regnante in Aegypto *Ptolomeo Philadelpho*, lucubratæ, meminere. Hæc autem Græca Scripturæ Sacræ Versio, quæ sub *Ptolomeo Philadelpho*, Rege Aegypti, facta est a lxx. Interpretibus, complectitur omnes Libros Sacros Veteris Testamenti in Græcum sermonem translatos. Incredibile namque est *Ptolomeum Philadelphum*, qui tanto studio omnia antiquitatis monumenta conquirebat, & *Demetrium Phalereum*, ejus Bibliothecæ Præfectum, qui plures Voluminum myriades ex omnibus terræ partibus collegerat, ut, juxta Regis desiderium, eam innumeris codicibus locupletatam omnium celeberrimam redderet, contentos fuisse librorum Legis, seu Pentateuchi, græca interpretatione, & ceteras nobilissimæ tum

temporis Gentis Judaicæ Historias, & Prophetica Oracula neglexisse. Falsum itaque est, Versionem Græcam Scripturæ Sacræ a lxx. Interpretibus, tempore *Ptolomei Philadelpho*, Regis Aegypti, adornatam, comprehensisse tantummodo quinque libros Pentateuchi *Moyſis* in Linguam Græcam translatos. Præterea, nullum suppetit antiqui Scriptoris testimonium, ex quo evinci possit, anno quarto *Ptolomei Physconis*, Regis Aegypti, procusam fuisse Versionem Scripturæ Sacræ, quæ omnes Sacros Libros Veteris Testamenti in græcum sermonem translatos complecteretur. Fictitia ergo est illa Versio Græca, cujus in tota retro antiquitate ne vola quidem ac vel minimum extat vestigium. Non me fugit, esse quosdam viros eruditos (quos inter principem locum obtinet Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 4. c. 12.) qui sentiunt, ante Versionem Græcam lxx. Interpretum extitisse aliam Scripturæ Sacræ Versionem Græcam imperfectam, mutilam, & dimidiatam. At, illi viri eruditi, quibus ipse assentior, non confundunt Versionem hanc Græcam imperfectam & dimidiatam cum illa Versio Græca, quam lxx. Interpretes, regnante in Aegypto *Ptolomeo Philadelpho*, adornarunt, sed potius asserunt, hanc Græcam Scripturæ Sacræ Versionem, quæ erat imperfecta & dimidiata, factam fuisse non solum antequam *Ptolomeus Philadelphus* regnaret in Aegypto, sed etiam ante Expeditionem *Alexandri Magni* in Asiam, seu ante Imperii Persici excidium, eumque imperfecta & mutila esset illa Græca Scripturæ Sacræ Versio, fuisse postea *Ptolomeum Philadelphum*, Regem Aegypti, ut nova omnium Scripturæ librorum Veteris Testamenti a lxx. Interpretibus adornaretur Versio Græca, quæ plena, integra, & omnibus suis numeris esset absoluta. Falsum itaque est, Versionem, quam lxx. Interpretes regnante *Ptolomeo Philadelpho* in Aegypto, concinaverunt, non fuisse com-
ple-

plexam omnes Sacros libros Veteris Testamenti, sed tantum quinque libros Pentateuchi *Moyſis*. Falsum itidem est, aliam Versionem Græcam factam esse anno quarto *Ptolomæi Physconis*, quæ comprehenderet omnes Libros Sacros Veteris Testamenti, quos suo Canon accensent Iudæi, sicut falso sibi persuaserunt *Usserius*, & *Fronto Ducaus*, mox a me citati.

D. Perstatne adhuc illa Versio Græca, quam lxx. Interpretes, regnante *Ptolomæo Philadelpho* in Aegypto, adornarunt, & habetne modo in Ecclesia Catholica vim & auctoritatem stabilendi fidem, & mores pene informandi?

M. Perstat adhuc hæc Græca lxx. Interpretum Scripturæ Sacræ Versio, eaque semper in maximo honore, singularique veneratione fuit in Ecclesia. At enim; hæc lxx. Interpretum Versio usi sunt Apostoli, & Evangelistæ, qui (sicut observant *Sanctus Irenæus* lib. 3. *De Hæresibus* cap. 25. & *Sanctus Hieronymus* Præfatione in Evangelia) loca citarunt ex Versione lxx. Interpretum, & per illam instituerunt, atque in fide nascentem Ecclesiam confirmarunt. Ostendit etiam *Vvaltonus* Prolegomeno nono *Apparatus ad Bibliam Polygotam Londinensiam*, omnes Scripturæ Sacræ Versiones, antiquitas ab Ecclesia approbatas (excepta Syriaca) ex Versione lxx. Interpretum promanasse, videlicet Arabicam, Æthyopicam, Armenam, Illyricam, Gothicam, & Latinam Veterem, qua Ecclesia Latina ante *Sanctum Hieronymum* utebatur. Hanc Versionem etiam lxx. Interpretum, tanquam divino afflatu editam, uno ore laudant sancti Patres, & quamvis *Sanctus Hieronymus* Versionem lxx. Interpretum reprehendere interdum videatur, hanc tamen Versionem reapse non carpit & improbat, sed tantum perstringit vitia & errata, quæ in illa injuria temporum, ut fieri assolet, irreperant. Hinc sanctus ille Doctor Præfatione in lib. Paralipomenon hæc habet: *Si septuaginta Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versa est, Editio permaneret, superflue me, Chromati, Episcoporum sanctissime, Hist. Vct. Test. Tom. III.*

atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi Volumina latino sermone transferrem Nunc vero cum pro varietate regionum diversa serantur Exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit atque violata &c. Idem cum *Sancto Hieronymo* censent viri hujus temporis eruditi, qui, licet non inficiuntur, hanc Græcam lxx. Interpretum Versionem, inevitabili rebus omnibus fato, maculas aliquas levioris momenti, præsertim in rebus Chronologicis, ex Amanuensium oscitantia contraxisse, constanter nihilominus docent, hanc Versionem, ubi non discrepat ab Editione nostra vulgata, quam Patres Concilii Tridentini authenticam declararunt, valere adhuc ad stabilendam Catholicam Fidem, & probe instituendos mores, tum quia nulla ratione evinci potest, Versionem lxx. Interpretum in his, quæ spectant Fidem & bonos mores, fuisse aliquando vitiatam: tum quia etiam Ecclesia Catholica usque ad exortum schisma *Photii*, Patriarchæ Constantinopolitani, in octo prioribus Conciliis Generalibus in Oriente celebratis hæc Versio lxx. Interpretum ad profligandas Hæreses, quæ identidem in Ecclesia Græca emergebant, usa est: tum quia denique dici haud potest, hanc lxx. Interpretum Versionem fuisse a Græcis in odium Ecclesiæ Latinæ, post enatum *Photii* schisma, corruptam, cum certum sit, in Conciliis Œcumenicis, jam grassante *Photii* schismate, in Occidente, seu in Ecclesia Latina, habitis, videlicet Lugdunensi, & Florentino, nunquam Latinos objecisse Græcis hæc Versionis lxx. Interpretum depravationem, cum quibus tamen in prædictis Conciliis acerrime disputarunt. Immo, Ecclesia Græca hæc Versio lxx. Interpretum etiamnum utitur, sciente, nec reclamante Ecclesia Latina. *Sixtus* etiam *Quintus*, Summus Pontifex, Versionem lxx. Interpretum studio Cardinalis *Caraffæ*, Apostolici Bibliothecarii, ex antiquissimo Bibliothecæ Vaticanæ Codice priuslo suo nitori & integritati restitutum suæ auctoritate approbavit, huicque Romanæ

Editioni Versionis lxx. Interpretum, auspiciis *Sinti V.* elaboratae, primas tribuit inter Versiones Scripturae Sacrae Graecae doctissimus *Joannes Morinus*, Congregationis Oratorii Presbyter. Postremo, eruditus *Flaminius Nobilius* Editionem Scripturae Sacrae, dictam *Veterem Italam*, quae ex Graeca lxx. Interpretum Versione erat expressa, & quae ante Editionem vulgatam, cuius auctor est *S. Hieronymus*, per quinque priora saecula publice in Ecclesia Latina legebatur, sed jam a mille, & amplius annis evanuerat, luci denuo restituit, eamque in publicam lucem edi curavit Romae anno MDLXXXVIII. & rursus eandem Versionem *Veterem Italam*, una cum Exemplari Graeco Vaticano Parisiis editam, anno MDCXXVIII. publicavit praelandatus *Joannes Morinus*. Ex quibus patet, Versionem Scripturae Graecam, quam regnante *Ptolomaeo Philadelpho* in Aegypto adornarunt lxx. Interpretes, maximo in honore in Ecclesia fuisse, & nunc etiam ad stabilienda ea, quae ad fidem & bonos mores attinent, auctoritate pollere.

D. Placet mihi admodum brevis illa historica, quam tradidisti, notitia Versionis Graecae Sacrorum Veteris Testamenti Librorum, quam regnante in Aegypto *Ptolomaeo Philadelpho*, concinnarunt lxx. Interpretes, quaeque adhuc in his, quae fidem & bonos mores spectant, illibata in Ecclesia Catholica, seu Romana, conservatur. Nunc eam, quam te daturum promissisti, exhibe seriem Regum, qui defuncto *Alexandro Magno* in Regno Syriae successerunt.

M. Cum Machabaeorum Historia, quam in tertio Colloquio in Historiam huiusce sextae Mundi Aetatis descripturus sum, implicata sit cum Regibus, qui mortuo *Alexandro Magno* in Regno Syriae successerunt, operae pretium est illorum Regum ordinem ac successionem hic exacte attexere, & in optimo lumine collocare. Quod quidem ut facilius exequi possim, velim ut in antecessum, breviter observes, *Seleucum*, dictum *Nicatorum*, vel *Nicanorem*, id est, *Victoriosum*, unum ex *Alexandri Magni* Ducibus,

Regum Syriae, devicto ac exso *Antigono*, obtinuisse anno post obitum *Alexandri Magni* vigesimo tertio, seu anno xv. Olympiadis centesimae decimae nonae, ab urbe Roma condita anno quadringentesimo quinquagesimo tertio, ante Aera Christianam tercentesimo primo. Verum, tamen *Seleucus Nicanor* (sicut testatur *Appianus* in *Syriacis*, & *Plutarchus* in *Pyrrho*) hoc anno Syriae Regno potiri cepit, non tamen ab eodem anno duxit exordium Regni sui in Syria, sed altius undecim annis, priusquam Regnum Syriae occuparet, voluit Epocham Regni sui in Syria esse repetendam, id est, ab anno, post obitum *Alexandri Magni*, duodecimo, anno i. Olympiadis centesimae decimae septimae, ab urbe Roma condita anno quadringentesimo quadragésimo secundo, ante Aera Christianam anno tercentesimo duodecimo, quo anno *Seleucus Nicanor*, commissio apud Gazam, urbem Palaestinæ, prelio, *Demetrium*, filium *Antigoni*, superavit, prostravit, & Mediam, ac Babyloniam, unde metu *Antigoni* fugerat, & in Aegyptum secesserat, recuperavit. Ab hoc, inquam, anno, quo *Seleucus Nicanor* Babylonem recuperavit, Epocham Regni sui in Syria duxit, quamvis undecim duntaxat post annos Regnum Syriae obtinuerit, & Regium Diadema, ac nomen usurpare cepit. Hæc est famosa, & omnium Scriptorum sermone decantata Epochæ, seu Aera *Seleucidarum*, hoc est, Regum Syriae post obitum *Alexandri Magni*, quæ incipit anno i. Olympiadis centesimae decimae septimae, ab urbe Roma condita quadringentesimo quadragésimo secundo, post obitum *Alexandri Magni* anno duodecimo, ante Aera Christianam tercentesimo duodecimo, & priusquam *Seleucus Nicanor* Regnum Syriae obtineret, anno undecimo. Falluntur itaque nonnulli Chronologi periti, qui putant, Aera *Seleucidarum*, seu Regum Syriae post obitum *Alexandri Magni*, auspiciari eodem anno, quo *Seleucus Nicanor* Regno Syriae potitus sit, cum tamen certum sit, Aera *Seleucidarum*, seu Regum Syriae,

cepisse undecim annis antequam *Seleucus Nicanor* Regnum Syriæ obtineret. Hanc Æram Seleucidarum, seu Regnum Syriæ post obitum *Alexandri Magni*, usurparunt non tantum Judæi, sed etiam omnes Syro-Macedones, seu Syriæ populi, a Macedonibus devicti, videlicet *Edeßeni*, *Apameenses*, *Damasceni*, *Emiffeni*, *Tripolita*, *Antiocheni*, *Seleucienses*, *Laodiceni*, *Gazenses*, *Gadari*, donec a *Pompejo* suis utendi Legibus autonomiam, seu libertatem, accepissent. Tunc enim illi Populi, antiquata ac relicta hac Seleucidarum Æra, novam, quæ merito appellari potest *Æra Pompejana*, iu honorem *Pompeii*, quem, velut liberatorem suum, agnoscebant, anno ab urbe Roma condita sexcentesimo nonagesimo instituerunt, sicut ex multis monumentis, & nummis apud Asiaticos sculptis luculenter demonstrat doctissimus Cardinalis *Norzius* in aureo illo, quod edidit, Opere *De Epochis Syro-Macedonum*. Præmissa ista Historico-Chronologica observatione, exhibebo nunc seriem Chronologicam Regum, qui demortuo *Alexandro Magno* in Regno Syriæ successerunt. Hic tamen duodecim tantum priores Reges proponam *Alexandri Magni* in Regno Syriæ successores, hoc est, a *Seleuco Nicanore* usque ad *Demetrium II. Nicanorem*, *Demetrii Soteris* filium, qui anno secundo Regni sui, ad petitionem *Simonis*, Judæorum Pontificis, fratrisque *Judæ Machabei*, & *Jonathæ*, absolutam Judæis pacem, libertatem, atque ab omnibus tributis, & vectigalibus immunitatem, ac perpetuam inter ipsum Regem *Demetrium II.* & Gentem Judæorum societatem concessit, ut liquet ex ejusdem Regis Syriæ *Demetrii II.* Diplomate, directo ad *Simonem*, Summum Judæorum Sacerdotem, & relato lib. 1. *Machab.* cap. 13. vers. 41. & 42. Anno centesimo septuagesimo (id est, Æræ Seleucidarum) ablatum est jugum Gentium ab Israel. Et capit populus Israel scriber: in Tabulis & Gestis publicis: Anno primo sub *Simone*, Summo Sacerdote, magno Duce & Principe Judæorum. Anno itaque secundo Regni *Demetrii II. Nicanoris*, filii *Demetrii Soteris* Regis Syriæ, Judæi, qui, post so-

lutam captivitate Babylonicam, semper subditi fuerant, primo *Perfarum*, deinde *Græcorum* Regibus, plenam libertatem consecuti, non amplius Regibus Syriæ subditi fuerunt, sed suos habuerunt Duces, seu Principes ac Reges, qui erant ex genere *Assamonæorum*, seu *Machabæorum*, Summum etiam apud Judæos obtinentes Sacerdotium, quique supremam regendæ Reipublicæ administrationem exercuerunt a tempore *Simonis*, Summi Judæorum Sacerdotis, & *Judæ Machabæi*, ac *Jonathæ* fratris, usque ad *Antigonum*, qui apud Judæos fuit ultimus Rex ex stirpe *Assamonæorum*, seu *Machabæorum*, quique devictus est, & e folio Regni Judææ dejectus ab *Herode*, alienigena, qui, consentiente & approbante Senatu Romano, Rex Judææ fuit declaratus, quo regnante natus est *JESUS CHRISTUS*, sicut operosius ostendimus in Colloquio tertio in Historiam hujus sextæ Mundi Ætatis, ubi etiam accuratam dabimus seriem aliorum Regum Syriæ, qui *Demetrio II. Nicanori*, filio *Demetrii Soteris*, successerunt, usque ad integram Regum Syriæ, seu *Regum Seleucidarum*, extinctionem, factam a *Pompejo*, qui in Asiam a Populo Romano missus, Regnum Syriæ in formam Provinciæ redegit, & possessionem fecit Populi Romani anno ab urbe Roma condita sexcentesimo nonagesimo, ante Æram Christianam sexagesimo quarto. Hic igitur exhibebo tantum seriem duodecim priorum Regum, qui defuncto *Alexandro Magno*, in Regno Syriæ successerunt, id est, a *Seleuco Nicanore* usque ad *Demetrium II.* qui fuit *Demetrii Soteris* filius, & cujus Regni anno secundo Judæi, plena libertate donati, excusserunt jugum Gentium, suosque Principes, & Reges habuerunt, a quibus Respublica Judaica cum summa auctoritate regebatur.

SERIES DUODECIM

PRIORUM REGUM,

Qui, defuncto Alexandro Magno, in Regno Syria successerunt.

Seleucus, dictus *Nicator*, vel *Nicanor*, seu *Victoriosus*, anno duodecimo post obitum *Alexandri Magni*, seu anno 1. Olympiadis centesimæ decimæ septimæ, & anno ante Æram Christianam tercentesimo duodecimo Regnum in Babylonia, Media, Susiana, aliisque Regionibus Orientalibus constituit, & ab eodem anno duxit Epocham Regni sui in Syria, quamvis, sicut antea observavimus, post undecim duntaxat annos Regnum Syriæ, devicto ac cæso *Antigono*, obtinuerit anno videlicet post obitum *Alexandri Magni* vigesimo tertio, anno 14. Olympiadis centesimæ decimæ nonæ, ante Æram Christianam anno tercentesimo primo. Bella contra *Antigonum*, Asiæ Regem, gessit, ejusque copias profligavit. Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Apameam, Edessam, Beroeam, & Pellas, urbes condidit, & in eas transtulit Judæos, quibus jus civium, & municipalem ordinem æquali cum Græcis honore concessit, sicut testantur *Josephus*, Hebræus, lib. 12. Antiq. Jud. cap. 3. & *Eusebius* in Chronico. Tandem, postquam per triginta duos annos regnasset *Seleucus Nicanor*, per insidias trucidatus est anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo; anno Regni Græcorum, seu Æræ Seleucidarum, trigesimo secundo.

Antiochus I. dictus *Soter*, id est, *Salvator*, successit in Regno Syriæ patri suo *Seleuco Nicanori* anno ante Æram Christianam ducentesimo octuagesimo. Regnavit novemdecim annis, & mortuus est anno ante Æram Christianam ducentesimo sexagesimo primo, anno Regni Græcorum quinquagesimo primo.

Antiochus II. dictus per adulationem *Dei*, seu *Deus*, successit patri suo

Antiocho Soteri, anno ante Æram Christianam ducentesimo sexagesimo primo. Contra *Ptolomeum Philadelphum*, Ægypti Regem, bella gessit quam plurima. Duas uxores habuit, videlicet *Laodice*, & *Berenicem*, filiam *Ptolomæi Philadelphi*, Ægyptiorum Regis. Sed, cum regnasset annos quindecim, fuit a priori conjuge sua *Laodice*, veneno interfectus anno ante Æram Christianam ducentesimo quadragésimo sexto, & anno Regni Græcorum sexagesimo sexto.

Seleucus II. dictus *Callinicus*, filius *Antiochi II.* ejusque prioris conjugis *Laodices* natu major, patri successit in Regno Syriæ anno ducentesimo quadragésimo sexto ante Æram Christianam. Bellum acerrimum gessit cum *Ptolomeo Evergete I.* Ægyptiorum Rege, *Ptolomæi Philadelphi* filio, qui ultisci voluit sororem suam *Berenicem*; quam uxorem duxerat *Antiochus II.* Rex Syriæ, pater *Seleuci II.* cuique, & ejus filius, *Laodices*, prior conjux *Antiochi II.* necem intulerat. Annos viginti regnavit *Seleucus II.* dictus *Callinicus*, fuitque interfectus anno ante Æram Christianam ducentesimo vigesimo sexto, & anno Regni Græcorum octuagesimo sexto.

Seleucus III. cognominatus *Ceraunus*, filius *Seleuci II.* dicti *Callinici*, successit patri suo anno ante Æram Christianam ducentesimo vigesimo sexto. Adversus *Attalum*, Pergami Regem, militari Expeditione fulcepta, dolo appetitus, propinato veneno in Phrygia perit, tribus annis regnavit, & obiit anno ante Æram Christianam ducentesimo vigesimo tertio, & anno Regni Græcorum octuagesimo nono.

Antiochus III. dictus *Magnus*, fratri suo *Seleuco III.* cognominato *Cerauno*, successit, anno ante Æram Christianam ducentesimo vigesimo tertio. Plura gessit bella contra Reges Ægypti, videlicet *Ptolomeum Philopatorem*, & *Ptolomeum Epiphanem*, eisque Judæam, & Samariam eripuit. Sed ei contra Romanos in Asia pugnanti male cessit martis alea, & in aliis bellis variam expertus est

fox-

fortunam. *Cleopatram*, filiam suam, *Antiochus* III. Rex Syriæ, dedit uxorem *Ptolomæo Epiphani*, Regi Aegypti, eique dotis nomine concessit Cælefyriam, Phenicem, Judzæam, atque Samariam. Demum, postquam regnasset annos triginta sex, interfectus est anno ante Aeram Christianam centesimo octogesimo septimo, & anno Regni Græcorum centesimo vigesimo quinto.

Seleucus IV. dictus *Philopator*, filius *Antiochi Magni*, successit patri suo ante Aeram Christianam centesimo octogesimo septimo: fuit Princeps otio deditus, qui duodecim annos regnavit, & insidiis ejusdem *Heliodori* oppressus, e vivis sublatus est anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo quinto, & anno Regni Græcorum centesimo trigesimo septimo.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, seu *Illustri*s, successit fratri suo *Seleuco* IV. dicto *Philopatori*, anno ante Aeram Christianam centesimo septuagesimo quinto. Adversus *Ptolomæum Philometorem*, Aegypti Regem, bella gessit, & crudelē in Judæos persecutionem excitavit, quam opportunis referemus in Colloquio tertio in Historiam hujus sextæ Mundi Aetatis, ubi Assamonæorum, seu Machabæorum, describemus Historiam, & luctuosum, quem *Antiochus Epiphanes* habuit, exitum, scelerata & impia ejus vita dignum. Regnavit duodecim annis, & obiit anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo tertio, & anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo nono.

Antiochus V. dictus *Eupator*, filius *Antiochi Epiphanis*, patri successit anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo tertio. Cum *Ptolomæo Philometore*, Aegypti Rege, necnon cum Judæis bellum gessit, & postquam per biennium regnasset, a *Demetrio Sotere* filio *Seleuci Philopatoris* peremptus est anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo primo, & anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo.

Demetrius Soter, filius *Seleuci Philopatoris*, *Antiocho Eupatori*, quem occidit, successit anno ante Aeram Christianam centesimo sexagesimo primo. Regnavit duodecim annis, & a quodam infimæ fortis juvene, dicto *Alexandro Bala*, vita & Regno fuit spoliatus anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo nono, & anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo tertio.

Alexander Bala, insititius, Syriæ Regnum, quod *Demetrio Soteri* ademerat, invasit anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo nono. Regnavit quinque annis, sed victus in prælio, a suis necatus est anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo quarto, & anno Regni Græcorum centesimo sexagesimo octavo.

Demetrius II. dictus *Nicanor*, filius *Demetrii Soteris*, cæso *Alexandro Bala*, a Syriæ Regum familia penitus alieno, Regno Syriæ potiri cepit anno Regni Græcorum, seu Aere Seleucidarum, centesimo sexagesimo octavo, & ante Aeram Christianam anno centesimo quadragesimo quarto. Fuit duodecim, post obitum *Alexandri Magni*, Rex Syriæ, & in Regno ancipitem habuit fortunam, variisque fuit agitatus procellis, sicut in Colloquio tertio in Historiam hujusce Mundi Aetatis, texendo Historiam Machabæorum, opportunis ostendemus; ibidemque ejusdem *Demetrii* II. Regis Syriæ, successores referemus usque ad ultimam Regum Syriæ extinctionem, factam a *Pompejo*, in Asiam a Populo Romano missis, qui anno ante Aeram Christianam sexagesimo quarto, Regnum Syriæ in formam Provinciæ Imperii Romani redegit. Observasse hic igitur sufficiat, hunc *Demetrium* II. dictum *Nicanorem*, Regni sui anno secundo, qui concurret cum anno ante Aeram Christianam centesimo quadragesimo secundo, & cum anno Regni Græcorum, seu Aere Seleucidarum, centesimo septuagesimo, concessisse Judæis, sub Pontificatu *Simonis Machabæi* absolutam a tributis immunitatem, & liberum mun-

nitio.

nitionum Hierosolymis & in reliqua Judæa extructarum dominium, indeque factum esse, ut Gentium jugum a Judæis ablatum sit anno Regni Græcorum, seu Æræ Seleucidarum, centesimo septuagesimo, ac deinceps ipsi Judæi fuerint Regum Syriæ amici, sed non amplius subditi, novaque Epocha Reipublicæ suæ libertatem testati sint, in Tabulis & Actis publicis scribentes: *Anno primo sub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce, & Principe Judæorum*. Sed de his plura, auxiliante Deo, in Colloquio tertio in Historiam hujusce sextæ Mundi Ætatis dicemus.

D. Bene multi illustres, & toto Orbe celeberrimi, sicut nuperrime audiui, prodierunt sub Regibus Persarum, sub *Alexandro Magno*, ejusque in Regnis Ægypti & Syriæ successoribus, seu Græcorum Regibus, Philosophi, & Oratores, quorum nomina & Sectas eo lubentius audiam, quod memini, te in præcedentibus nostris Colloquiis ostendisse, Ethnicos Philosophos, Poetas, & Oratores legisse libros *Moyfis*, & ex his multa desorasse, hausisse, excerptisse, atque in ea, quæ procuderunt, Opera convasasse.

M. Quamvis certum sit, in sexta Mundi Ætate, cujus Historiam describimus, fuisse multis Nationibus viros, humanarum disciplinarum, & Artium Liberalium cultores, Hebræis quidem *Rabbines*, seu *Scribas*, & *Legis Doctores*; Babyloniiis & Assyriis, *Chaldeos*; Persis, *Mages*; Indis, *Brachmanes*, seu *Gymnosophistas*; Romanis, *Pontifices*; Gallis, *Druidas*; immo in extremis Orientis oris apud Sinas floruisse *Litteras*, quos inter maxime celebratur *Confucius*, qui ideo *Sinenfis Philosophus* appellatur, & denique, apud Ægyptios extitisse *Hierophantes*; nemo tamen inficias ire potest, Philosophiæ studium in Græcia potissimum viguisse. Porro, primi Græcorum Philosophi in duas præcipuas Sectas dividuntur, videlicet in *Dogmaticam*, & *Academicam*. Secta Dogmatica itidem duplex est, *Ionica* nimirum & *Italica*. Sectæ *Ionica* Dux fuit *Thales Mæ-*

lesius, qui Miletum, quæ arbs est Joniæ caput, patriam habuit. Illum natum esse anno 1. Olympiadis trigesima quintæ, hoc est, anno sexcentesimo trigésimo nono ante Æræ Christianam, memorat *Apollodorus* apud *Diogenem Laertium* in ejus vita. *Thalesem Milesium* sectati sunt *Anaximander*, *Anaximenes*, *Anaxagoras*, *Xenophanes*, *Heraclitus*, *Democritus*, & alii. Sectæ Dogmaticæ Italica Princeps fuit *Pythagoras*, Samius, discipulus *Pherecydis*, Syri, qui in Italiam tempore *Servi Tullii*, Romanorum Regis, sese recepit, & Crotoniæ non longe a Tarento perviginti circiter annos Philosophiæ operam dedit, indeque Metapontum profectus, diem ibi supremum obiit anno 14. Olympiadis septuagesimæ, teste *Eusebio* in Chronico. *Pythagora* dogmata inter ceteros amplexi sunt *Timæus*, Locrensis, *Archytas*, Tarentinus, *Philolaus*, Crotoniata. *Parmenides*, & *Zeno*, ambo Eleatæ, ac *Melissus*, Samius. Alterius Philosophorum Sectæ, seu Academicæ, Princeps fuit *Socrates*, in Attica natus anno 14. Olympiadis septuagesimæ septimæ, uti testatur *Diogenes Laertius* in ejus vita. Illius Sectæ discipuli assensum omnem cohibebant, nihil affirmabant; sed omnia in dubium revocabant, indeque dicti sunt *Sceptici*, seu *Inquisitores*, appellati sunt etiam *Pyrrhonicæ* a *Pyrrhone* Academico; vel *Acaleptici*, quasi diceret, qui nihil omnino comprehendere se posse profiterentur. *Socratis* discipuli fuerunt *Crito*, *Aristippus*, *Cebes*, *Zenophon*, *Euclides* &c. Sed inter illos præcipue eminet *Plato*, cujus Philosophia, etiam post Christi Domini adventum, primas obtinuit ad octavum circiter Ecclesiæ sæculum. Mortuo *Platone*, ceteri *Socratis* successores triplicem constituere Sectam, *Peripateticorum*, *Stoicorum*, & *Epicureorum*. Sectæ Peripateticæ originem dedit *Aristoteles*, Stagyra, oppido Macedoniæ oriundus anno primo Olympiadis nonagesimæ nonæ. Fuit discipulus *Platonis*, & præceptor *Alexandri Magni*. Quamvis autem *Aristoteles*

Phi-

Philosophia variam diversis temporibus fortunam sit experta, ut videre est apud *Joannem Launojum*, in libro, quem edidit, *De varia Aristotelis fortuna*, viget tamen adhuc in tribus illustrioribus Scholis, *Thomistarum* scilicet, *Scotistarum*, & *Nominalium*. Sectæ *Stoicorum* Auctor fuit *Zeno*, e *Cittio*, *Cypri* oppido, ortus, qui Philosophiæ dogmata magna cum sui nominis commendatione Athenis docuit circa Olympiadem centesimam trigessimam. Postremo, Sectæ *Epicureorum* Auctor fuit *Epicurus*, Sectator *Democriti*, & *Philosophiæ Mechanicæ* cultor, qui obiit anno secundo Olympiadis centesimæ vigesimæ septimæ. Hanc Philosophiam Mechanicam, a *Democrito*, & *Epicuro* olim ex cultam; sed multis postea sæculis derelictam, sæculo proxime elapso multis in locis reformarunt, eamque in Scholas invexerunt *Petrus Gassendus*, & *Renatus Cartesius*, ambo natione Galli, ex quibus duæ propagatæ sunt Sectæ, *Gassendistarum* nempe, & *Cartesianorum*. Sed de Philosophis, qui in sexta Mundi Ætate floruerunt, & de eorum Sectis plusquam satis dictum sit. Veniamus nunc ad Poetas & Oratores Græcos, qui ante adventum Christi celebres fuerunt, quosque, brevitatis ergo, hic indicare abunde sufficiet. Iisdem, quibus Philosophus *Pythagoras*, temporibus claruere *Simonides Ceus*, Poeta Lyricus, & *Anacreon*, cujus exquisitum ingenium, sed mores corruptissimos, Lyrici versus, adhuc superflites, aperte indicant. Circa Olympiadem septuagesimam primam floruerunt insignes Poetæ, *Æschylus*, Poeta Tragicus, *Sophocles*, Tragicorum Princeps, *Pindarus*, qui inter Lyricos Poetas maxime excelluit. In describenda Historia magnam sibi laudem circa Olympiadem octogesimam quartam sibi compararunt, *Dionysius Halicarnassensis*, & *Thucydides*, ut videre est apud *Vossium* in lib. *De Historicis Græcis*. His Historicis cœvi fuerunt *Euripides*, Poeta Tragicus; & *Protagoras*, non solum Philosophus, sed etiam Orator eximius. Inter egregios Ora-

tores locum etiam habere debet *Isocrates*, qui anno tertio Olympiadis nonagesimæ tertie elegantem Orationem Panegyricam habuit. Sed omnes Oratores longo post se intervallo reliquerunt *Æschynes* & *Demosthenes*, Oratores præstantissimi, qui Athenis Olympiadem centesima octava floruerunt. Regnante *Alexandro Magno*, filio *Philippi*, Macedonum Regis, claruit *Diogenes*, Philosophus Cynicus, qui dolium pro domo habuisse fertur. Iisdem temporibus floruit *Callisthenes* Olynthius, *Aristotelis* discipulus, Philosophus, Historicus, & Orator præstantissimus. Sub Rege Syriæ *Antiocho I.* dicto *Sotere*, celebris fuit *Cleantes*, qui *Zenoni*, Stoicorum Philosophorum Principi, successit, & Scholam *Chrysippo* reliquit. Regnante in *Egypto Ptolomeo*, filio *Lagi*, floruerunt *Polemo*, & *Crantor Solensis*, discipuli *Xenocratis*. His sapientes, seu cœvi fuerunt *Hieronimus Cardianus* vitæ, *Alexandri Magni*, ejusque successorum, Scriptor Historicus, *Megasthenes*, nobilis itidem Historicus, *Euhemerus Messenius*, Historicus etiam, qui de *Jove*, & *Diis* scripsit Historiam, quam latine vertit *Ennius*. Ad eandem Epocham pertinent *Menedemus*, Philosophus Eretrienfis, *Menander*, Atheniensis, novæ Comædiæ Poeta, & *Arcefiles*, sive *Arcefilus*, qui, circa Olympiadem centesimam vigesimam, secundæ, seu mediæ *Academiæ* Princeps fuit appellatus. Hic autem *Socratis* opinioni addidit, ut non modo nihil sciri cum *Socrate* affirmaret, sed ne posse quidem ullam rem sciri penderet. *Arcefila* suffragati sunt *Larydes*, novæ, seu tertie *Academiæ*, auctor, *Evander*, & præcipue *Carnæades*, qui Romæ magna cum eloquentia novorum Academicorum doctrinam exposuit, ibidemque discipulos habuit *Clitomachus*, *Philonem*, & *Antiochum*, a quibus eruditus est *Cicero*, qui & ipse Academicus fuit. Denique, temporibus *Ptolomæi Philadelphii*, Ægyptiorum Regis, floruerunt *Lycophron*, Poeta Chalcidensis, *Thecritus*, Poeta Syracusanus, *Callimachus*, Poeta Cyrenæus, *Aratus*, Poe-

Poeta in Cilicia natus, *Zoilus*, Amphipolitanus, qui, ob stylum mordacem, quo in summos viros, præsertim *Isocratem*, *Platonem*, & *Homerum*, scripsit, *Canis Historicus* fuit appellatus. *Ptolemao Philadelpho*, Regi Ægypti, *Manetho Sebennyta*, Heliopolites, Historiam Ægypticam, quam in sermonem Græcum transtulit, nuncupavit, teste *Vossio* lib. 1. *De Historiis Græcis* cap. 13. quem, si de Scriptoribus Græcis plura scire desideras, adire poteris. Ipse vero huic Colloquio nostro finem imponam, opportunius de viris illustribus Latinis, qui sexta Mundi Ætate litteraturæ laude claruerunt, dicturus in Colloquio tertio in Historiam hujus sextæ Mundi Ætatis, ubi Res Romanorum compendiosa narratione referemus. Interim, age curam valetudinis tuæ, & fac, ut in proximo Colloquio, quod postridie habituri sumus, te lætum ac nitidum videamus.

D. Aegre profecto a te divellor: sed Sol nos relinquit, & humefcit cælum. Præstat itaque imitari aviculas, tectoque ac lecto nos condere. Dabo autem operam, ut domi jacturam temporis non faciam, sed in lectione Scripturæ Sacræ assiduus sim, quo votis tuis pro virili respondere, & non imparatus ad proximum nostrum Colloquium accedere possim. Tu vero, colendissime Magister, cura vicissim per id temporis valetudinem tuam, qua nihil mihi in vita, secundum Deum, carius & antiquius erit.

COLLOQUIUM SECUNDUM,

In quo proponuntur ac diluuntur Dubia, quæ circa Historiam sextæ Mundi Ætatis, tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes agitare solent.

M. **H**istoria Sacra sextæ Mundi Ætatis, quam pro modulo nostro in superiori Colloquio descripsimus, tota quanta est, continetur in libro *Danielis*, unius e quatuor Prophetis Majoribus, qui tempore captivitatis Babylonice vaticinatus est; in duobus item libris *Esdæ*, qui Historiam litteris mandavit rerum omnium, quæ

Judæis post solutam captivitatem Babylonice contigerunt; in libro pariter *Estheris*, ac demum in libris Prophetarum Minorum *Aggei*, *Zachariæ*, & *Malachiæ*, qui, post laxatam captivitatem Babylonice, Vaticinia fuderunt. Ut igitur Sacræ Historiæ sextæ Mundi Ætatis sua constet veritas, operæ pretium est, omnia Dubia, quæ vel circa ejusmodi librorum auctoritatem, vel circa illorum Auctores, vel tempus, quo fuerunt exarati, vel denique circa Historias, & Vaticinia, quæ in his continentur, proponi solent, breviter quidem, sed accurate in isto Colloquio dilucidare, quo semel singulis istis Dubiis liquido explanatis, nullam in Historia Sacra sextæ Mundi Ætatis nanciscaris difficultatem, quæ tibi vel minimum possit facessere negotium. Inquiremus itaque primo, quis & qualis fuerit iste *Daniel*, qui, durante captivitate Babylonice, vaticinatus est? Quænam sint præcipua illius Gesta? Quam auctoritatem in Ecclesia Catholica obtineat liber, qui ejus nomine insignitur? Et an rerum, quas prædixit *Daniel*, veritatem eventus comprobaverit? Præterea, expendemus omnia, quæ gessit *Esdas*, post solutam captivitatem Babylonice, & duobus libris, qui ejus nomen præferunt, sacram auctoritatem vindicabimus. Tertio, præfigemus tempus, in quo sacra *Estheris* Historia contigit, & librum, in quo hæc Historia refertur, divina pollere auctoritate ostendemus. Denique, examinabimus illustriora Vaticinia, quæ, post captivitatem Babylonice, tres Prophetæ Minores, *Aggeus*, *Zachariæ*, & *Malachiæ* ediderunt, eaque in Jesu Christo fuisse omni ex parte completa commonstrabimus. Ad ista igitur quatuor potissimum capita præfens nostrum, revocabitur Colloquium. Nunc fatagere debes, ut me, juxta ordinem rerum, apposite interroges, nihilque eorum, quæ ad plenam & absolutam Historiæ sextæ Mundi Ætatis noticiam conducere possunt, prætermittas.

D. Incipiamus, si placet, a *Daniel*, uno e Prophetis Majoribus, qui, durante captivitate Babylonice, Pro-

phetæ dono fuit insignis, & ostende, quis & qualis fuerit ille *Daniel*?

M. Ex femine regio ortus *Daniel*, cum adhuc adolescens esset, Babylonem a Rege Nabuchodonosore translatus est. Aspectu fuit decorus, mente humilis, corpore castus, perfectus in fide, egregius in opere, in virtute summus, in prodigiis clarus, insignis cognitor secretorum caelestium, præcius futurorum, & continuis jeuniis & orationis assiduitate meruit futura prædicere Sacramenta. Singulari, qua prædictus erat, sapientiam, palam demonstrat illud, quod tulit, iudicium, & quo perfidiam duorum impudicorum senum detexit, ac condemnavit, & castam *Susannam* ab iniqua illorum accusatione strenue vindicavit. Scio, nonnullos esse Scriptores, qui asserunt, illum *Danielem*, qui fuit castæ *Susannæ* vindex, alium prorsus esse a *Daniele*, Prophetam, eo quod Scriptura Sacra cap. 13. libri *Danielis*, ubi describitur Historia *Susannæ*, perspicue dicat, *Danielem*; vindicem *Susannæ*, fuisse juvenem: Cumque diceretur ad mortem (id est, *Susanna*) suscitavit Dominus Spiritum Sanctum pueri junioris, cujus nomen *Daniel*. At, *Danielem*, Prophetam, fuisse ante captivitatem Babylonicam virum jam maturum, grandævum, & multorum liberorum parentem, testatur vates *Ezechiel*, qui ante captivitatem Babylonicam, seu anno sexto *Joakimi*, Regis Juda, Prophetæ munus obiens, ait: Si fuerint tres viri, *Noë*, *Daniel*, & *Job*, nec filias, nec filias liberabunt. Ex quibus Prophetæ *Ezechielis* verbis colligunt quidam Scriptores, *Danielem*, Prophetam, ante captivitatem Babylonicam fuisse jam grandem natum, utote liberorum parentem, ac subinde *Danielem*, Prophetam, esse plane diversum ab illo *Daniele*, qui *Susannam* liberavit, quemque Scriptura Sacra, loco mox laudato, appellat Puerum juniorem, id est, ex ephebis necdum egressum. Hoc præsertim argumento nituntur illi Scriptores, qui duos distinguunt *Danieles*. Sed non est dubium, quin fallantur. Nam primo, sancti Patres, & Scri-

ptores Ecclesiastici *Origenes* in Epistola ad *Julium Africanum*, S. *Athanasius* in Epistola ad *Marcellinum*. S. *Joannes Chrysostomus* Sermone De *Susanna*, S. *Ambrosius* lib. 3. De Spiritu Sancto cap. 7. & *Severus Sulpicius* lib. 2. *Historia Sacre*, nullum discrimen agnoscunt inter *Danielem*, Prophetam, & *Susannæ* vindicem, immo dilerte asserunt *Danielem*, *Susannæ* patronum ac liberatorem, esse ipsummet *Danielem*, Prophetam. Præterea, quando Prophetam *Ezechiel*, qui ante captivitatem Babylonicam vaticinatus est, ait, *Danielem* non liberatum filios suos, non loquitur absolute, quasi *Daniel* ante captivitatem Babylonicam fuisset jam ætate provectus, jamque liberos suscepisset; sed Prophetam *Ezechiel* loquitur tantum hypothetice; perinde ac si diceret: Si *Daniel* filios haberet, eos non liberaret. Nec sane aliter de *Daniele*, Prophetam *Ezechiel* loqui potuit, cum *Danielem*, Prophetam, implem obuisse, id est, nullos procreasse liberos, longe verosimilium censeant doctissimi Scripturæ Sacre Interpretes. Legelis S. *Hieronymum* libr. 1. contra *Jovinianum*, ubi primo ait, Prophetam *Ezechielem* tantum hypothetice locutum esse, quando de *Daniele* dicit, eum, si fuisset in terra peccatrice, non liberaturum filios suos, & filias, quia, inquit sanctus ille Doctor, perspicue comprobatur, eo tempore, quo hæc dicebantur de *Noë*, *Daniele*, & *Job*, adhuc puerum fuisse *Danielem*, nec potuisse habere filios & filias, quos sua iustitia liberaret. Secundo, observat ibidem sanctus ille Doctor, *Danielem*, licet adhuc puer esset, quando *Ezechiel* vaticinabatur, anno scilicet sexto *Joakimi*, Regis Juda, notum tamen populo fuisse, vel propter *Susannæ* liberationem, & occisionem Presbyterorum; & eam ob causam, *Danielem* inter grandævos homines, jamque vita sanctos, videlicet, *Noë* et *Job*, fuisse ab *Ezechiele*, Prophetam, collocatum. Cur autem nonnulli Scriptores sibi falso persuaserint, *Danielem*, Prophetam,

tam, non esse vindicem & liberatorem *Susanna*? non aliam sane rationem invenio, nisi quia: exilimarunt, hanc *Susanna* liberationem contigisse sub finem captivitatis Babylonice, quæ per septuaginta annos duravit, quo tempore *Daniel*, Propheta, non erat certe puer, sed plusquam octogenarius, unde inferunt, *Danielem*, Prophetam, non fuisse liberatorem *Susanna*, quia rehibet Scriptura Sacra, *Susannam* liberatam fuisse a *Daniele*, qui adhuc puer erat. Verum, inutilis est hæc quorundam Scriptorum conjectura. Liberatio quippe *Susanna* contigit tempore Regis *Nabuchodonosoris* sub initium captivitatis Babylonice, quando *Daniel*, Propheta, adhuc puer erat, non vero sub finem captivitatis Babylonice, vel sub imperio *Cyri*, Persarum Regis. Hinc doctissimi Scripturæ Sacræ interpretes asserunt, versiculum sexagesimum quintum capituli 13. libri *Danielis*, in quo leguntur hæc verba: *Et Rex Assyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses Regnum ejus*, non pertinere ad Historiam *Susanna*, quæ eodem in capite decimo tertio narratur, sed atinere ad Historiam *Beli*, quæ immediate post describitur, & cum qua connectitur versiculus ille sexagesimus quintus capituli 13. libri *Danielis*. Id etiam liquido patet ex contextu & dispositione Græcorum Codicum, præsertim Editionis Græcæ *Sexti V. Pontificis Maximi*, in qua versiculus ille sexagesimus quintus capituli 13. libri *Danielis* connectitur cum Historia *Beli*, non vero cum Historia *Susanna*, quæ longo tempore præcessit Historiam *Beli*. Non igitur ad finem captivitatis Babylonice, vel ad tempora *Cyri*, Persarum Regis, referenda est *Susanna* Historia, quæ revera contigit sub exordio captivitatis Babylonice, quo tempore *Daniel*, Propheta, *Susanna* liberator, adhuc juvenis erat. Denique, in antiquis Scripturæ Sacræ Versionibus Historia *Susanna* erat præfixa fronti libri *Danielis*, eo quod in exordio captivitatis Babylonice revera contigisset, & longe ante Historiam *Beli*: quamvis in Editione nostra vulgata, quæ a Sacro Concilio Tridentino

jure optimo Authentica fuit declarata; hæc *Susanna* Historia capite duntaxat decimo tertio libri *Danielis* legatur.

D: Paucis verbis, rogo te, describe *Susannæ* Historiam, & quo pacto Propheta *Daniel*, adhuc juvenis, eam ab iniqua duorum invidicorum senum accusatione vindicavit?

M. *Susanna*, filia *Hiltæ*, & uxor *Joachimi*, viri honestissimi & opulentissimi, non minus pulchritudine, quam pudicitia clara, magnum tempore captivitatis Babylonice præbuit, & suæ castimonie, & in Deum confidentiæ singulare exemplum, omnium Historiarum monumentis, & omnium mortalium linguis celebrandum. Dum enim *Susanna* in horto corpus suum solâ æstivo tempore lavaret, ecce duo salacissimi senes, qui ejus pudicitiam insidantes in eundem hortum furtive irruperant, e latebris prodeuntes, illico ad eam accurrerunt, & dixerunt: *Ecce ostia pomarii clausa sunt; & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tua sumus, quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis*. Hæsit quidem attenta castissima *Susanna*, videns, ni duorum illorum senum petitioni succumberet, certissimam sibi imminere mortem cum dedecore conjunctam; nihilominus malens mori, quam sedare, plus apud ipsam Dei, quam mortis & honoris cogitatio valuit. Resistit, clamavit, ejusque clamoribus excitati advolarunt multi, qui fidem adhibentes verbis duorum illorum senum, quos, utpote Presbyteros, & Populi Judices, putabant esse testes locupletissimos & omni exceptione majores, innocentem *Susannam* dignam morte judicarunt: sed, dum ad supplicium duceretur, commodum adfuit *Daniel*, Propheta, qui tam accusatores, quam *Susannam*, & Populum ad iudicium retraxit, sedensque pro tribuali puer ille iudex, iussit, duos istos propudiosos senes separari, & interrogavit primum, sub qua arbore *Susanna* adulterium, cujus eam insinulabat, cum adolefcente adfuisset, illoque respondente, vidisse *Susannam* peccantem sub

sub arbore, quam Græcus libri *Danielis* Interpres ait fuisse *Schinum*, statim *Daniel*, alludens ad verbum *שִׁין* quod græce significat *scindere*, ait: *Recte mentitus es in caput tuum, ecce enim Angelus Domini, accepta sententia ab eo, scindet te medium*. Rursus altero sene, dicente, se vidisse *Susannam* peccantem sub arbore, quam Græcus libri *Danielis* Interpres ait fuisse *Prinum*, confessim *Daniel* alludens ad vocem *פר*, quod idem est ac *Secare*, protinus hanc in eum tulit Sententiam: *Recte mentitus es in caput tuum, manet enim Angelus Domini gladium habens, ut secet te medium*. Obiter tamen advertere debes, *Danilem* in isto iudicio, quo *Susannam* ab iniqua duorum illorum senum accusatione vindicavit ac liberavit, usum non esse his vocibus Græcis, nec istis ad voces Græcas allusionibus, quippe qui Græcam Linguam non callebat. Sed eum alias voces Linguae Chaldaicæ, cujus notitia iussu Regis *Nabuchodonosoris* imbutus erat, proprias usurpasse, quas postea Græcus libri *Danielis* Interpres mutavit in voces Græcas, & ad eas aptas adhibuit allusiones Græcas; quod sane in optimo interpretandi genere fieri solenne est. Hoc pacto a *Daniële* Prophetâ, castissima *Susanna* liberata fuit, facta testâ manente ejus pudicitia, pro cujus defensione totis viribus restitit, &, ut legitur cap. 13. lib. *Danielis*: *Exclamavit voce magna, vitamque suam commendans ac devovens divinæ providentiæ, dixit impudicis senibus: Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*. Ex quo patet, quale iudicium ferendum sit de hac Propositione cuiusdam recentioris Auctoris, cujus, nomini parco: „ In hac vi, & metu infamiæ mortisque poterat *Susanna* dicere: Non consentio actui, sed patiar & tacebo, ne me infametis & adigatis ad mortem. Forte *Susanna* id nesciebat, vel non cogitabat: sic enim honestæ castæque virgines putant se esse reas, sequæ consentire lenonibus, si non clamore, manibus, totisque viribus resistant. Potuisset

„ *Susanna* in tanto periculo infamiæ & mortis negativè se habere, & permittere in se eorum libidinem, modo interno actu in eam non consensisset, sed eam detestata & execrata fuisset, quia majus est bonum vita & fama, quam pudicitia, unde hanc pro illa exponere licet. Istam Propositionem Convexus Generalis Cleri Gallicani anno MDCC. tanquam temerariam, scandalosam, castarum aurium offensivam, erroneam, & Legi Dei contrariam proscripsit, & merito quidem, quia Lex Dei cap. 22. vers. 27. & seq. lib. *Deuteronomii* jubet, ut puella, quæ non clamaverit, cum posset, ad implorandum domesticorum aut vicinorum auxilium contra violentum ipsius pudicitie aggressorem, lapidibus una cum eo, qui eam constupravit, obruatur. Et sanctus *Ambrosius* lib. de *Lapsu virginis consecrata* cap. 3. his verbis excusationem illius virginis, Deo sacræ, quæ a quodam adolescente fuerat deslorata, refellit: *Sed dicis: Nolui bonum, violentiam passa sum: Respondet tibi fortissima illa Susanna, cujus tu nomen fallaciter bajulas: Ego inter duos utique Iudices populi, sola inter sylvas paradisi constituta, vinci non potui, quia nec volui. Tu ab ineptissimo adolescente, & in media civitate quomodo vim potuisti perferre, nisi quia ultro vitari voluisti? Quis denique suas voces audivit? Quis oblationes suas? Sed satis hæcenus dictum sit de *Susanna* Historia, quæ licet ab aliquot antiquis sanctis Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, atque ab aliquibus Ecclesiis non fuerit olim tanquam sacra & canonica recepta, adeoque non extiterit in primo Scripturarum Sacrarum Canone, constat attamen, Historiam *Susannæ* ab Ecclesiarum parte maxima, & majoris auctoritatis, doctissimisque Patribus tanquam sacram ac divinam fuisse habitam, & ut talem, post solemnem Ecclesie definitionem, in Ecclesia Catholica recipi, id est, ut partera libri *Danielis* eodem spiritu dictatam, & in eadem canonice auctoritatis arce positam ac cetera, quæ in sacro*

Danielis libro narrantur. Extabat etiam olim in antiquis Codicibus Hebræis hæc *Susanne* Historia, quam, postea Judæi, teste *Origene* in Epistola ad *Julium Africanum*, eraserunt, deleverunt, expunxerunt.

D. In quo sita est Historia *Beli*, quæ, sicut antea observasti, describitur in libro *Danielis* post Historiam *Susanne*?

M. Historia *Beli* describitur cap. 14. libri *Danielis*, eique annectitur altera Historia, seu *Draconis*, quem Babylonii, seu Numen, colebant, quemque *Daniel* interfecit. Incipiam autem ab Historia *Beli*, quam cultissimus Scriptor *Sulpicius Severus* lib. 2. *Hystoria Sacra* narrat his verbis: „Erat, inquit, ea tempestate „apud Babylonios *Beli* ex ære Simulacrum, quod superstitione hominum „consecratum Cyrus quoque (qui Monarchiam Persicam Babylone instituit) „adorare erat solitus, antistitum ejus dolo illusus, qui vesi effigiem illam „atque potare affirmabant; cum diurnam pensitationem, quæ Idolo inferre- „batur, clam ipsi absumerent. Igitur Cyrus cum *Danielæ* familiariter uteretur, quærit ab eo, cur simulacrum non „adoraret, cum manifestum viventis Dei esset indicium, absumentis ea, quæ inferre- „bantur? *Daniel*, ridens hominis errorem, negare id posse fieri, ut æs illud, id est, bruta materies, cibo uteretur, aut potu. Accessit, ergo Rex „Sacerdotes, qui septuaginta erant, adhibitoque eos terrore increpita, quis impensa consumeret, cum *Daniel*, „vir prudentia insignis, minime id ab insensibili simulacro posse fieri contenderet. Tum illi, consili parato dolo, inferre & obfignari a Rege Templum deposcunt, uti, nisi omnia postero die absumpta deprehenderentur, morte pœnas persolverent; dum eadem conditio *Danielis* maneret. Itaque signo Regis Templum obfignatur, cum prius *Daniel*, Sacerdotibus insciis, pavementum cinere aspersisset, ut introeuntium occultos aditus vestigia proderent. Igitur postero die Rex Templum ingressus, animadvertit absumpta, quæ Idolo apponi jusserrat. Tum *Daniel* occultam frau-

dem vestigiis prodentibus referat, Sacerdotes cum uxoris & filii sub- „follo foramine ingressos, ea, quæ Idolo apposita fuerant, devorasse. Ita „omnes jussu Regis interfecti, Templum ac simulacrum *Danieli* in potestatem datum, atque ejus arbitrio dirutum. Hoc modo se habuit *Beli* Historia, ad quam Scriptura Sacra eodem in capite decimo quarto libri *Danielis* aliam adjungit Historiam, seu *Draconis*, quem adorabant Babylonii, quemque *Daniel*, injecta in os massa ex pice adipis & pilis compacta, interfecit, & eam ob causam in lacum leonum conjectus est, ubi sex dierum fratio illesus mansit, eumque ibidem *Habacuc*, ex Judea in Babylonem ab Angelo translatus, prandio, quod messoribus paraverat, recreavit. Septimo die, postquam *Daniel* in lacum leonum fuerat projectus, Rex *Cyrus*, qui tum Babylonicis potiebatur Imperio, illuc venit, vidensque *Danielem* in medio leonum tranquille sedentem, admiratione defixus exclamavit: *Magnus es Domine, Deus Danielis!* Inde Rex salvum, & incolumentem *Danielem* eduxit, & illos, qui ei insidias struxerant, in eandem fossam conjici imperavit, qui, adspiciente Rege, confessi a leonibus discepti ac devorati sunt. Obiter tamen advertere debes, *Danielem* bis in lacum, seu fossam leonum, fuisse immisum. Primo fuit in fossam leonum missus tempore *Darii Medi*, Babyloniæ Regis, eo quod, contra ejusdem Regis Mandatum, Deum precatus fuisset, & tunc in fossa leonum una tantum nocte mansit reclusus, sicut dicitur cap. 5. v. 21. libri *Danielis*. Deinde, *Daniel* in lacum leonum denuo missus fuit, a *Cyro*, Persarum Rege, qui Babylonicum obtinuit Imperium, & tunc in fossa leonum per sex dies integros stetit *Daniel*, sicut legitur cap. 14. libri *Danielis*. Advertere etiam debes, Historias *Belis*, & *Draconis*, perinde ac Historiam *Susanne*, desiderari quidem in Codicibus Hebræis, nec extare in primo Sacrarum Scripturarum Canone, quem antiqui sancti Patres texerunt, illas tamen repe-

reperiri in nostra Scripturæ Sacræ Vulgata Versione, quæ a Concilio Tridentino fuit declarata authentica, & in Versione lxx. Interpretum, in Versione Theodotionis, & in aliis vetustissimis Versionibus Græcis. Quo fit, ut illæ Historiæ sacra ac divina polleant auctoritate. Nec enim ullo pacto credibile est, Providentiam divinam permisisse unquam, ut Ecclesiæ Catholica ejusmodi Historias, si veræ, & a Spiritu Sancto dictatæ non essent, approbaret, & reciperet tanquam divinas revelationes in Editione vulgata, quæ nunc ubique terrarum utitur. Sed de Historiis *Beli*, & *Draconis*, quæ aperte produnt res præclare gestas *Danielis*, sat dictum sit. De somnis vero *Nabuchodonosoris*, & *Balthasaris*, Babyloniorum Regnum, quæ sapientissime interpretatus est *Daniel*, cum jam in superiori Colloquio dixerim, non est quod plura hic addam. Paululum tamen hic immorabor in tribus confutandis erroribus, in quorum primo versantur Judæi, qui negant, *Danielem* fuisse Prophetam eo potissimum nomine, quod *Daniel* non Prophetico, sed Aulico more vixerit. Sed, quis non videat, frivolum hanc esse planeque nugatoriam rationem. Vixit quidem in Aula *Daniel*, vitæ tamen sanctimonia ceteris Prophetis impar non fuit, orationibus, vigiliis, jejuniis, gloriæ divinæ, salutis animarum zelo, constantia in adversis, rerum terrenarum contemptu, nemini Prophetarum inferior. Præterea, numquid, amabo, *Samuel*, & *David* in Aula fuerunt? Et tamen illos Prophetas esse non inficias eunt Judæi. Denique, *Daniel* res futuras clare, & distincte prænovit, ac prædixit, futuras videlicet rerum conversiones, Imperiorum interitus, Christi adventum, morem, & Regnum æternum prænuntiavit, temporibus etiam accurate notatis, quibus Vaticinia sua exitum habitura essent, eorumque veritatem eventus Sole clarius comprobavit. Nemo itaque sanæ mentis negare potest, *Danielem* fuisse vere & proprie Prophetam. Alter error est *Porphyrii*, Philosophi

Hist. Vet. Test. Tom. III.

Ethnici, qui in duodecimo libro ex quindecim libris, quos adversus Christianos scripturavit, negat, *Danielem* esse auctorem illius libri, qui ejus nomine inscriptus est, perpenditque huic librum editum fuisse in Judæa *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ temporibus, a quodam Scriptore, qui non tam futura prædixit, quam narravit præterita. Sed hic impij Philosophi error facile convellitur. Primo, quia *Daniel* sæpius in libro, qui ejus insignitur nomine, loquitur in propria persona, scilicet cap. 7. v. 2. *Videbam in visione mea nocte*. Et cap. 8. v. 26. *Et ego Daniel langui*. Et cap. 12. v. 4. *Et vidi ego Daniel*. Deinde, Christus Dominus *Matthæi* capit. 24. v. 15. diserte testatur, librum *Danielis* nomine inscriptum, germanum esse ipsius sæctum, dicens: *Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, stantem in loco sancto &c.* Denique, *Danilem*, Prophetam, esse auctorem hujus libri, qui ejus nomen præfert, palam evincit perpetua, sibi que semper constans Synagoga Judæorum, & Catholicæ Ecclesiæ traditio, quam adversus *Porphyrum* teste *S. Hieronymo* in Proëmio Commentariorum, strenue defenderunt *Methodius*, *Apollinaris*, & *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis. Quæ cerie sufficere debent non solum ad impium *Porphyrum* confutandum, verum etiam ad refellendos duos recentiores Scriptores, sua temeritate & impietate notos, quorum primus, scilicet *Hobbesius*, Anglus, cap. 33. libri *Leviathan* asserit, certo sciri haud posse, an ipse *Daniel* Vaticinia sua litteris mandaverit. Alter vero, seu *Benedictus Spinosa* in Tractatu *Theologico-Politico* ariolatur, librum *Danielis*, saltem quoad priora septem capita, editum fuisse post inauguratum a *Juda Machabeo* Templi Hierosolymitani cultum. Tertius denique error est Hæreticorum nostri temporis, qui non solum *Susanne*, *Beli*, & *Draconis* Historias, tanquam a Græculo quodam Scriptore de industria confictas explodunt, sed etiam velut apocryphum rejiciunt Canticum *Benedicite*, quod

K

quod tres pueri, *Sidrach, Misach, & Abdenago*, iussu *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, in ardentem fornacem coniecti decantant, sicut legitur cap. 3. libri *Danielis*. Ajunt quippe Hæretici, Canticum istud non reperiri in Codicibus Hebraeis, & verosimile non esse, tres illos pueros Hebræos tantum otii habuisse, ut in camino ignis versibus luderent, & omnes Dei creaturas ad concinendas Dei laudes provocarent; sed hæc inepta Hæreticorum facile exsufflatur dubitatio. Quamvis enim istud Canticum *Benedicite* &c. non extet in Codicibus Hebraeis, integrum tamen reperitur in Versione Græca *Theodotionis*, & in Versione Vulgata, quam Ecclesia Catholica in Concilio Tridentino authenticam declaravit. Creditu etiam facile est, Deum, qui, ad manifestandam omnipotentiam suam, tres illos pueros a flammis illæfos ac immunes voluit servare, virtutem itidem eis contulisse ad certatim excitandas in hoc Cantico omnes creaturas, ut divinas laudes ordinatim decantarent. Apage itaque hunc Hæreticorum errorem, qui excusso omni obedientiæ jugo, solemnium Ecclesiæ judicio pervacaciter parere detrectant contra Oraculum Christi Domini, dicentis cap. 18. v. 17. *Matthæi: Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.*

D. Cum *Daniel*, *Susanne* vindex, Prophetiæ dono fuerit insignis, lubenti animo auscultabo illustriora, quæ fudit, Oracula.

M. Præcipuus *Danielis* Prophetæ, in eo, quem edidit, libro, scopus est futurum Christi Regnum describere. Licet enim in sex prioribus sui libri capitibus Historiam texat *Nabuchodonosoris*, Babyloniorum Regis, usque ad eversum per Medos & Persas Babylonium Imperium, multaque narret de quatuor Monarchiarum vicissitudine, attamen ea, quam Propheta *Daniel* describit, destructio quatuor Orbis Monarchiarum, puta Chaldeorum, deinde Medorum, & Persarum, postmodum *Alexandri Magni*, & Græcorum, postremo

Romanorum, eo pertinet, ut intelligamus omnia ista Imperia finem aliquando habitura, & solum Christi Regnum fore æternum ac nunquam periturum. Sic enim cap. 2. loquitur *Daniel: In diebus autem Regnorum illorum suscitabit Deus Cæli Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminet autem & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum. Secundum quod videri, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum &c. Hoc *Danielis* vaticinium S. Hieronymus loculento isto illustrat commentario: *In fine autem horum omnium Regnorum, abscissus est lapis Dominus atque Salvator, sine manibus, id est, absque coitu, & humano semine, de utero virginali, & contritis omnibus Regnis, factus est mons magnus, & implevit universam terram. Confirmat Propheta Daniel perpetuam Christi Domini, quem cap. 9. nomine filii hominis designat, durationem Regni, dicens: Et ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniens, & usque ad antiquum diem pervenit, & dedit ei potestatem & honorem, & Regnum, & omnes populi, Tribus, & linguis ipsi servient, potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus non corrumpetur. Denique, Propheta Daniel cap. 9. prædicit, universum genus humanum per Christum, verum Messiam, liberatum iri a peccatis suis post hebdomades septuaginta; quibus adventum, vitam, & mortem Messie ita circumscribit, tamque clare prænuntiat, ut res non futuras, sed tanquam jam gestas oculis subijcere videatur. Sic enim habet *Danielis* vaticinium: *Septuaginta hebdomades abbreviata sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consumetur pravitas, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadvertite: ab exitu sermonis ut iterum adificetur Hierusalem, usque ad Christi-***

Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duae erunt, & rursum edificabitur platea, & muri in angustia temporum Confirmavit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consumationem & finem perseverabit desolatio. In hoc porro *Danielis* vaticinio accurate notantur circumstantiae, quae in solum Iesum Christum quadrare possunt. Is etenim venturus praenuntiatur, in cuius adventu cessabunt visiones & Prophetiae; certum autem est, Prophetas a tempore adventus Christi omnino in Synagoga cessasse, sicut ipsi met Judaei vel inviti fatentur. Is rursus praenuntiatur venturus, quo semel occiso, civitas Hierusalem, & Sanctuarium dissipari debebant. At, utrumque, mortuo Christo, dissipatum esse sub Imperatoribus Romanis *Vespasiano*, & *Tiro* inficari haud possunt Judaei. Is etiam praedicitur venturus, quo mortuo, deficiet hostia & Sacrificium. At, utrumque jam defecisse, velint nolint, experiuntur Judaei, qui everso Templo Salomonico, seu Hierosolymitano, in quo solo, juxta Legem Mosaicam, Sacrificia peragere poterant, nullum amplius queunt offerre Sacrificium. Is denique hoc *Danielis* vaticinio praenunciatur venturus, quo mortuo, futura erat in Templo abominatio desolationis usque ad consumationem & finem duratura. At, id suis oculis insurpant Judaei, quippe qui a tempore, quo Templum Hierosolymitanum solo aequatum est, sunt omnibus nationibus exosi, hac illac dispersi, abjecti, miseri extorres, sine Patria, sine Principe, sine Sacerdote, sine Templo, sine Sacrificio, sicut in Colloquiis nostris in Historiam quintae Mundi Aetatis fufus ostendimus. Hoc igitur *Danielis* vaticinium recte collimare in Christum Dominum verum Messiam, tam certum est, quam quod maxime.

D. Quid sibi volunt istae septuaginta hebdomades, quibus, ut ais, *Daniel*, Propheta, adventum, vitam, & mortem Messiae circumscripsit?

M. Convenit inter omnes Chronologos, hebdomades, de quibus cap. 9. sermonem habet *Daniel*, non esse hebdomades dierum, aut mensium, aut saeculorum, aut Jubilaeorum, aut saeculorum, sed esse hebdomades annorum, juxta morem numerandi Hebraeorum. Dicitur enim cap. 25. lib. *Leviticus*: *Numerabis quoque tibi septem hebdomades annorum, id est, septies septem, quae simul faciunt quadraginta novem annos.* Omnes itaque Christiani Chronologi, & inter Judaeos R. *Aben Ezra*, R. *Abraham*, alique periti Rabini, hunc *Danielis* locum explicant, ultro consentiunt, hebdomades, quarum Propheta *Daniel* cap. 9. meminit, esse hebdomades annorum, subindeque septuaginta hebdomades simul collectas conficere numerum quadringentorum & nonaginta annorum.

D. Si septuaginta hebdomades, quibus Propheta *Daniel* adventum, vitam & mortem Messiae circumscripsit, simul collectae efficiant duntaxat numerum quadringentorum nonaginta annorum, non est dubium, quin istud *Danielis* de lxx. hebdomadibus vaticinium jam pridem suum haberit exitum, adeoque frustra Judaei venturum adhuc praestolentur Messiam. Nec enim adeo vecordes existimo esse Judaeos, ut dicant, septuaginta illas hebdomades, Prophetam *Danielis* revelatas, quae numerum duntaxat quadringentorum & nonaginta annorum efficiunt, nec nostro quidem effluxisse saeculo, quo bis mille ducentos septuaginta & amplius annos ab eo *Danielis* vaticinio numeramus. Sed dicas, obscuro te, quandoquidem septuaginta illae *Danielis* hebdomades duxerint exordium?

M. In praefigendo exordio septuaginta *Danielis* hebdomadum variae circumferuntur eruditorum opiniones. S. *Hieronymus* jam tum suo saeculo octo recenset opiniones. Sed *Benedictus Pererius* quindecim enumerat, eisque adjicit decimam sextam opinionem, quam ipse probabiliorē putat. Tam variorum ac inter sese discrepantium opinionum examen operosum nimis

ac moleſtum eſſet. Quamobrem, ab illis diſcutiendis ac reſellendis in præſentia ſuperſedebo, maxime cum ea de re plura jam dixerim in Paragrapho primo Diſſertationis xv. Tractatus, quem edidi, *De myſteriis & annis Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri*. Sed ne jejunum te omnino dimittam, breviter hic proponam eam, quæ mihi magis probatur, ſententiam, quamque in prædicto Paragrapho multis argumentis adſtruere ſtudi. Antequam tamen mentem meam circa exordium & finem lxx. *Danielis* hebdomadam aperiā, tria velim accurate obſerves, ex quorum notitia pendet plena huiusce difficultatis dilucidatio. In primis præſtat ut obſerves, quatuor a Regibus Perſarum data eſſe Ediſta in gratiam Judæorum. Primum Ediſtum Judæis datum eſt a Rege Cyro, qui laxavit captivitatem Babyloniam, ſicut legitur c. 1. l. 1. *Eſdræ*. Alterum Ediſtum Judæis conſeſſum eſt a Dario Hyſtaſpis filio, Perſarum Rege, ut legitur cap. 6. lib. 1. *Eſdræ*. Tertium Ediſtum Judæis indultum eſt ab *Artaxerxe Longimano* Perſarum Rege, anno ipſius Regni ſeptimo, uti reſert *Eſdras* cap. 7. l. 1. Poſtremum Ediſtum in gratiam Judæorum dedit idem Rex *Artaxerxes Longimanus* anno vigefimo Regni ſui, ſicut ſcriptum legitur cap. 2. lib. 2. *Eſdræ*. Cum igitur Propheta *Daniel* aſſerat, initium lxx. harumce hebdomadam ducendum eſſe ab exitu ſermonis, id eſt, ab illo Ediſto, quo Judæis permittenda erat poteſtas iterum ædificandi mœnia & plateas urbis Hieruſalem, hinc quærent Theologi, ſacræ Chronologiæ petiti, a quo Ediſto, ex his quatuor mox a me memoratis, & a Regibus Perſarum in gratiam Judæorum conſeſſis, petendum ſit exordium lxx. *Danielis* hebdomadam. Bene multi perdocti recentiores Scriptores initium lxx. *Danielis* hebdomadam arceſſendum eſſe autumant ab illo Ediſto, quod Rex Perſarum *Artaxerxes Longimanus* in gratiam Judæorum conſeſſit anno vigefimo Regni ſui, quia, inquiunt, in illo Regio Ediſto diſerta & expreſſa ſit mentio de poteſtate conſeſſa Judæis

reædificandi muros, & plateas urbis Hieruſalem. At, ipſe, habitata ratione Chronologiæ, quæ cum iſta recentiorum Scriptorum ſententia conciliari minime poteſt, ſicut mox evincam, probabilius cum aliis eruditis cenſeo, ſeptuaginta *Danielis* hebdomades habuiſſe initium a promulgatione illius Ediſti, quod *Artaxerxes Longimanus*, Perſarum Rex, conſeſſit Judæis anno ſeptimo Regni ſui. At enim, quamvis in hoc Ediſto, quod Rex *Artaxerxes Longimanus* anno ſeptimo Regni ſui conſeſſit Judæis, non fiat aperta, expreſſa, & explicite mentio de facultate inſtaurandi mœnia & plateas urbis Hieruſalem, prædicta tamen facultas cingendi mœnibus Hieroſolymorum urbem in iſto Regio Ediſto implicate ſat ſuperque continetur. Legimus quippe c. 7. lib. 1. primi *Eſdræ*, Regem *Artaxerxem Longimanum* dediſſe anno ſeptimo Regni ſui *Eſdræ* omnem petitionem ejus: Ipſe *Eſdras* aſcendit de Babylone Et dedit ei Rex ſecundum manum Domini Dei ejus ſuper eum omnem petitionem ejus. Quis autem credat, *Eſdras* ab illo Perſarum Rege *Artaxerxe Longimano* non poſtulaſſe & impetraſſe facultatem, inſtaurandi mœnia Hieruſalem? Fateor tamen ultro, hanc facultatem reædificandi muros Hieruſalem, quam *Eſdras* anno ſeptimo Regni *Artaxerxis Longimani* obtinuit, non fuiſſe executioni mandatam, quia Samaritani, alique inſenſiſſimi Judæorum hoſtes, ægre admodum ſerentes, quod Judæi Hieroſolymorum urbem muris cingerent, facta conſpiratione in arma ruerunt, eoſque, ad mœnium urbis reparationem ſe accingentes, ſive aperto Marte, ſive clandeſtinis molitionibus interturbant. Quo factum eſt, ut Judæi coacti fuerint aliud Ediſtum a Rege *Artaxerxe Longimano* (anno ſcilicet Regni ejus vigefimo) poſtulare, quo Perſarum ille Rex diſertis & expreſſis verbis confirmaret poteſtatem reædificandi muros Hieruſalem, quam ipſis jam anno Regni ſui ſeptimo induſſerat, ſed verbis non ita apertis & expreſſis.

Præterea, observare debes, seu potius in tuam revocare memoriam ea, quæ in superiori Colloquio diximus, videlicet *Artaxerxem Longimanum*, Persarum Regem, coepisse duntaxat post mortem patris sui *Xerxis*, regnare, hoc est, anno primo Olympiadis septuagesimæ nonæ, seu anno periodi Julianæ 4250. ante Æram vulgarem, seu Christianam 463. Quo fit, ut annus septimus Regni *Artaxerxis Longimani* inciderit in annum tertium Olympiadis octogesimæ, seu in annum Periodi Julianæ 4256. & ante Æram vulgarem, seu Christianam 457.

Postremo, advertere debes, annum primum Æræ vulgaris, seu Christianæ, quæ initium ducit a vulgari natalitio Christi Domini, concurrere cum anno periodi Julianæ 4714. Quamvis enim periti Chronologi de anno proprii & veri natalitii Christi inter se digladiantur, apud illos tamen in confesso est, annum natalitii vulgaris Christi (juxta Æram vulgarem, seu Christianam, cujus auctor est *Dionysius Exiguus*) connecti debere cum anno periodi Julianæ 4713. adeo ut primus annus Æræ vulgaris, seu Christianæ, coeperit Kalendis mensis Januarii anni periodi Julianæ 4714. in hoc, inquam, consentiunt omnes Chronologi periti, sicut copiose ostendi in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi* Dissertatione sexta *De anno proprii Natalis Christi*.

His præmissis observationibus, nunc hac unica, sed invicta ratione demonstratio, initium lxx. *Danielis* hebdomadam putandum esse ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani*. Christus, juxta Prophetæ *Danielis* vaticinium, occidi debuit in medio hebdomadis septuagesimæ, hoc est, anno quadringentesimo octogesimo sexto ab exordio lxx. *Danielis* hebdomadam, atqui ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi effluxerunt anni quadringenti octuaginta sex, ab anno itaque septimo Regni *Artaxerxis Longimani* peti debet initium lxx. *Danielis* hebdomadam. Minorem propositionem, in qua vertitur totius difficultatis cardo, *Hist. Vet. Test. Tom. III.*

sic probō: Annus septimus Regni *Artaxerxis Longimani* concurret, sicut mox diximus, cum anno periodi Julianæ 4256. seu cum anno ante Æram, dictam vulgarem, aut Christianam, quadringentesimo quinquagesimo septimo. Ab hoc igitur anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad Æræ vulgaris, seu Christianæ annum primum, qui sicut fatentur omnes Chronologi periti, connecti debet cum anno periodi Julianæ quater millesimo septingentesimo decimo quarto, effluxerunt anni 457. quibus, si addas annos viginti novem Æræ vulgaris, seu Christianæ (Christus enim, ut late ostendi in Tractatu *De Mysteriis & annis Christi*, Paragrapho secundo, Dissertationis 15. mortuus est anno Æræ vulgaris, seu Christianæ, vigesimo nono) comperies, ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi Domini interfuisse annos 486. ac subinde Christum occisum fuisse in medio hebdomadis septuagesimæ, sicut prædictum est a *Daniele* Propheta. Porro, semel fixo ac constituto septuaginta *Danielis* hebdomadam initio, proclive est earum finem atque exitum stabilire. Nam lxx. *Danielis* hebdomades efficiunt, ut jam diximus, annos quadringentos nonaginta. Cum ergo ab anno septimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad mortem Christi, elapsi fuerint anni 486. manifestum consequitur, lxx. *Danielis* hebdomades quadriennio post mortem Christi Domini finem, exitumque habuisse. In hac sententia de exordio & fine lxx. *Danielis* hebdomadam, quam ambabus manibus amplector, omnia sibi optime coherent. At, sententia eorum, qui lxx. *Danielis* hebdomadam exordium repetunt ab anno vigesimo Regis *Artaxerxis Longimani*, insuperabiles habet difficultates, cumque illius sententiæ assertores nullo pacto ostendere possint, effluxisse ab anno vigesimo Regni *Artaxerxis Longimani* usque ad obitum Christi annos 486. sed solum annos 477. coguntur asserere primo, annos Regni *Artaxerxis Longimani* putari non debere post mortem patris sui

fui *Xerxis*, sed illos numerandos esse ab anno duodecimo Regni ipsius patris *Xerxis*, qui hoc anno, ut inquit, filium suum *Artaxerxem Longimanum* ad Regni consortium adscivit. Sed hoc oppido falsum est, quia, sicut in superiori Colloquio ostendimus, fictitia plane est hæc Regni *Artaxerxis Longimani* cum patre suo *Xerxe* communio, & tantum post mortem patris sui regnare coepit *Artaxerxes Longimanus*. Secundo ejusdem sententiæ defensores coguntur annos solares hebdomadam septuaginta *Danielis* contrahere in annos lunares, in quibus nullus reperitur mensis embolimus, seu intercalaris, quique subinde breviores sunt annis solariibus. Sed huic inani effugio omnem aditum præclusimus in Paragrapho primo, Dissertationis 15. Tractatus *De Mysteriis & annis Christi*, ubi demonstravimus, hujusmodi hebdomades annorum lunarium, quales sunt apud Arabes, sine mense embolimo, seu intercalari, nunquam in usu fuisse apud Hebræos, quibus solenne semper fuit, ad lunarem annum civilem, quo utebantur, solari anno coæquantum, intercalare, more Græcorum, quolibet biennio, vel triennio mensem, vel quolibet octennio tres menses embolimos, seu intercalares, adjicere, sicut testatur *Julius Africanus*, tum apud *Eusebium*, Episcopum Cæsariensem, lib. 8. *Demonstrationis Evangelicæ*, tum apud S. *Hieronymum* in cap. 9. libri *Danielis*, & apud *Georgium Syncellum*, in sua Chronographia; idque a *Moyse* temporibus apud Hebræos usitatum fuisse tradit *Aben Esra*, inter Rabbinos doctissimus. Sed sat hætenus dictum sit de rebus præclare gestis, & de vaticiniis *Danielis*, qui, sicut legitur cap. 1. v. 21. & cap. 6. v. 28. libri *Danielis*, vixit usque ad annum primum Regis *Cyri*, Persæ, a quo laxata est captivitas Babylonica.

D. Perspicua sunt isthæc, quæ protulisti, *Danielis* vaticinia, & in Jesum Christum, verum Messiam, optime competunt. Age nunc, & continenti ordine trium Prophetarum Minorum *Aggai*, *Zacharie*, & *Malachie*, qui post

captivitatem Babylonicam res futuras prædixerunt, & de quibus in præfati nostro Colloquio dictum te, ut bene memini, spondidisti, gesta ac præcipua percerne vaticinia.

M. Incipiam ab *Aggae*, qui inter Prophetas Minores decimus est, & cuius extat insigne de Jesu Christo vaticinium, quod quidem ut clarius intelligas, rem altius repetam, paucique exponam, ut argumenti, quod inde Christiani adversus Judæos eliciunt, vim facilius perspicere possis. Eversæ primitus Hierosolymorum urbe, dirutoque *Salomonis* augustissimo Templo, Judæos captivos in Babylonem deportaverat Rex Nabuchodonosor. Annos septuaginta perduravit hæc Judæorum captivitas, quibus demum exactis, Judæi a *Cyro*, Persarum Rege, libertate donati sunt, veniamque instaurandi Templi obtinuerunt. In hanc operam potissimum intenderunt *Zorobabel*, filius *Salathiel*, & *Jesus*, filius *Josedech*, & hanc novam Templi Hierosolymitani fabricam anno secundo *Darii Hystaspis*, filii, Persarum Regis, absolverunt, sicut in superiori Colloquio ostendimus. Verum, quia hæc instaurati Templi Hierosolymitani moles, seu structura esset amplitudine, ornatu & decore, pompa, majestate, & magnificentia longe inferior priori Templo Hierosolymitano, a Rege *Salomone* extructo, Judæi, qui levem aliquam pristini Templi Salomonici memoriam retinebant, ad aspectum istius instaurati Templi a lacrymis abstinere haud poterant. Lacrymantem populum solatus est Deus Optimus Maximus, instaurati hujus Templi prærogativas, quibus prius Templum Salomonicum superaret, commendando ac celebrando his verbis quæ leguntur cap. 2. vers. 7. & sequentibus libri *Aggai*, Prophetæ: *Adhuc modicum est, & commovebo cælum, terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & venies desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum... Magna eris gloria domus istius novissima, plusquam prima, dicit Dominus exercituum, & in loco isto dabo*

pacem. Hoc Dei Oraculum, prolatum per *Aggeum*, Prophetam, fuit in Christo omni ex parte adimpletum. Ipse quippe est *desideratus cunctis gentibus*, quem Patriarcha *Jacob* cap. 49. libri *Genesis* prædixit, fore *expectationem Gentium*. Ipse hoc secundum Templum Hierosolymitanum (antequam a Romanis sub *Vespasiano*, & *Tito*, Imperatoribus, everteretur) præsentia sua, miraculis, adhortamentis, orationibus illustravit, & consecravit, eique majorem gloriam, ea, quam habebat prius Templum Salomonicum, conciliavit, quia Christus est Rex Regum, & *Salomone* major. Ipse denique Christus in hoc secundo Templo Hierosolymitano salutarem animarum pacem, reconciliato hominibus Deo, fidelibus dedit, qui ideo in sacris litteris appellatur *Princeps pacis*, & *pax nostra*. Hæc siquidem pax, quam Deus per *Aggeum*, Prophetam, datum se in ist secundo Templo Hierosolymitano promissit, debebat esse tantum spiritalis, nec intelligi potest de pace temporalis, cum certum sit, hoc secundum Templum Hierosolymitanum creberrimis bellis fuisse appetitum ab *Antiocho*, *Seleuco*, *Pompejo*, & ab Imperatoribus Romanis, *Cajo*, qui illud sacrilege Idolis, & suo præsertim simulacro dehonestare, ac profanare præsumpsit; & a *Vespasiano* ac *Tito*, qui in illud ferociter exarserunt, ac tandem post multas horrendas calamitates, quas *Iosephus*, Hebræus, lib. 7. *De Bello Judaico* cap. 16. accurate describit, illud solo æquarunt. Has itaque omnes istius vaticinii Prophetæ *Aggei* circumstantias, si abdicatis, ut par est, præjudiciis, expendere haud gravetur Judæi, fateri cogentur, Jesum Christum, qui secundum illud Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* restitutum, præsentia sua decoravit, illustravit, consecravit, verum esse Messiam; vel, si perijkstra fronte id inficiuntur, compellentur, velint nolint, dicere, hoc Prophetæ *Aggei* vaticinium necdum impletum esse, nec unquam impletum iri, cum istud secundum Templum Hieroso-

lymitanum, a *Zorobabele* instauratum, penitus a Romanis sub Imperatoribus *Vespasiano*, & *Tito*, fuerit excisum, nec unquam amplius instaurabitur, sicut in Colloquiis nostris in Historiam quintæ Mundis Ætatis ex Prophetarum Oraculis evicimus.

D. Nunc profecto argumenti, quod ex isto Prophetæ *Aggei* vaticinio adversus Judæos erunt Christiani, vim perspectam exploratamque habeo. Etenim *Aggeus* clare prædixit, venturum intra breve tempus *desideratum cunctis Gentibus*, id est, Messiam a Deo promissum, eumque secundum Hierosolymitanum Templum, a *Zorobabele*, post solutam captivitatem Babylonicam, instauratum, gloria impleturum. Venit autem Jesus Christus, dum adhuc staret secundum istud Templum Hierosolymitanum, illudque præsentia sua, miraculis & doctrina cohonestavit, nec amplius extat prædictum Templum Hierosolymitanum, quod a Romanis paulo post mortem Christi ab imis fundamentis eversum est absque ulla spe futuræ aliquando istius instaurationis. Christus itaque verus est Messias, utpote qui Mundo illuxit, ea temporis periodo, qua venturum Messiam prædixit *Aggeus* Propheta. Hoc certe Christianorum argumentum jugulum Judæorum petit, cui solvendo miseri illi homines, quamvis in omne latus sese vertant, semper impares erunt. Sed veniamus, si placet, ad vaticinia *Zacharia*, qui non secus ac Propheta *Aggeus*, post laxatam captivitatem Babylonicam, in Republica Judæorum futura prædixit.

M. Propheta *Zacharias*, filius *Bachia*, filii *Addo*, qui inter Prophetas Minores undecimum obtinet locum, vaticinatus est post captivitatem Babylonicam, ideoque *Jesum Josedechem*, Sacerdotem Magnum, & *Zorobabelem*, quos sub symbolo duarum olivarum designat, ad fabricam Templi Hierosolymitani quamprimum absolvendam vehementer adhortatur. Visiones sibi objectas exponens, sub figuris quatuor quadrigarum, & quatuor ventorum, repræsentat quatuor Monarchias, quas Propheta *Daniel* prospexe-

rat, & quæ per consequentes ætates ubi ordine successerunt, seque mutuo everterunt, videlicet Monarchias Babyloniam, Persicam, Græcam, & Romanam, sub qua postrema nasciturus erat Christus, cujus Vitam, & Passionem, instar Evangelistæ, describit idem Prophetæ. Ad Christum enim primo pertinet istud, quod cap. 2. Prophetæ Zachariæ legitur vaticinium: *Lauda, & latare filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus, & applicabuntur Gentes multe ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies, quia Dominus Exercituum misit me ad te.* Hoc vaticinium mire convenit Christo, qui verus Deus ac Dei filius, a Deo patre in mundum missus est, factusque homo, stetit medius nostrum, & habitavit in nobis: cujus etiam incarnationis fructus fuit conversio Gentium plurimarum ad Dominum. Præterea, insignis itidem est ejusdem Prophetæ de Christo, seu de illius triumphali ingressu Hierosolymam prædictio, quæ c. 9. Prophetæ Zachariæ legitur, his verbis concepta: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus venit tibi iustus & salvator. Ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asini &c.* Quod certe vaticinium de Messia a Judæis intellectum, nulli aptari potest nisi uni Christo. Ille quippe sedit super asinam, cum triumphantis more, sed in habitu pauperis, Hierosolymorum urbem ingressus est, ut videre est apud sacros Evangelistas, *Matth.* cap. 21. & *Joan.* cap. 12. Tertio, ad Christum quoque spectat istud vaticinium, quod erat in eodem cap. 9. Zachariæ Prophetæ: *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua.* Christus etenim in trivio mortis suæ descendit ad Inferos, ubi Patriarchæ, Prophetæ, & alii iusti Veteris Testamenti tenebantur conclusi, donec per Passionem Christi referato celo, condescenderunt in ecelum cum Christo, qui solutus doloribus inferni, & expoliatis Principatus, & Potestates, traduxit con-

fidenter, *palam, triumphas illos in semetipso.* Quarto, venditionem Christi, cujus pretio ager figuli emptus est, idem Prophetæ Zachariæ cap. 10. vers. 12. & 13. suæ Prophetiæ clarissime, prædicit his verbis: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetiatus sum ab eis, & tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad statuarium.* Quæ omnia (ut videre est c. 27. Evangelistæ *Matthæi*) in Christo, Salvatore nostro, ita impleta sunt, ut Prophetam Zachariam potius Historiam descripsisse, quam rem futuram prædixisse videatur. Postremo, Zacharias, Prophetæ, Spiritus Sancti Missionem, Christi Jesu Crucifixionem & plagas, dispersionem Discipulorum, Idolorum everisionem, & Dæmoniorum exterminationem, ita clare vaticinatur, ut nullus sit, nisi excæcatus Judæus, qui ejusmodi prædictiones, eventu, sole meridiano coruscante clariori, in Christo Jesu fuisse adimpletas, ultro non fateatur. Hæc quidem cap. 12. vers. 10. & seq. nomine Dei prædicit Zacharias, Prophetæ: *Et effundam, inquit Deus, super Domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum: & aspicient ad me, quem confixerunt. Et plangent cum planctu quasi super Unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte Primogeniti.* Et c. 13. vers. 1. & seq. subdit idem Prophetæ: *in die illa erit sons patens domui David, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ. Et erit in die illa, dicit Dominus Exercituum: Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra, & Pseudo-Prophetas & spiritum immundum auferam de terra Et dicetur ei: Quid sunt plage istæ in medio manuum tuarum? Et dicit: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me: Frasca suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus Exercituum: Percute pastorem, & dispergensus oves &c.* Sed de Vaticiniis Zachariæ hæc pauca præ-

prælibasse sufficiat. Si tamen plura de illis scire aveas, legis, modo tibi per otium liceat, doctissimos S. *Hieronymi*, & *Theodoret*i, qui Zachariana ista, quæ laudavi, Oracula Christo Domino vindicant.

D. Superest *Malachias*, qui post captivitatem Babylonicam, Prophetæ munus obivit, quemque de Jesu Christi, veri Messie, adventu multa fuisse Oracula non dubito.

M. *Malachias*, qui, ut notum est, ultimum inter Prophetas Minores locum tenet, insignia de Jesu Christo, vero Messia, edidit vaticinia. Enim vero, *Malachias*, qui, instaurato jam per *Zorobabelem* Templo Hierosolymitano, Prophetiam suam adornavit, eo videlicet tempore, quo Judæi, secundi ædificii Templi Hierosolymitani mole inspecta; a lacrymis temperare haud poterant, quod prioris Templi a *Salomone* constructi comparatione vilius & inferius videretur; *Malachias*, inquam, Judæos non aliter quam Propheta *Aggeus* solari aggressus est, futurum spondens, ut ad Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* instauratum, propediem Messias, tamdiu expectatus, accederet, qui ei suo adventu ac præsentia nomen, dignitatem, & gloriam conciliaret: *Ecce ego*, inquit Deus *Malachiae* cap. 3. vers. 1. *mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad Templum suum dominator, quem vos queritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus Exercituum.* Ad illud itaque secundum Templum Hierosolymitanum, a *Zorobabele* post captivitatem Babylonicam instauratum, venturus erat Messias, atque adeo antequam *Vespasianus*, & *Titus* obtinerent Imperium Romanum, a quibus prædictum Templum Hierosolymitanum penitus eversum est. Certum autem est, Jesum Christum ad hoc Templum Hierosolymitanum, antequam ab illis Imperatoribus Romanis solo æquaretur, venisse, illud-

que orationibus, doctrina, & miraculis plurimum illustrasse. Verus ergo Messias, qui alius non est quam Jesus Christus, Mundo jam illuxit. Hinc Christus Dominus hoc Prophetæ *Malachiae* vaticinium de se, & de suo prodromo, seu præcursores, *Joanne Baptista*, interpretatur c. 11. v. 10. *Matthæi* dicens: *Hic est* (id est, *Joannes Baptista*) *de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante te.* Neminem autem Judæorum fore existimo, qui nomine *Dominatoris*, & *Angeli*, seu Nuncii Testamenti, ab Hebræis tamdiu expetiti, alium a Messia significari pertendat, cum sæpius Prophetæ Messiam appellent *Dominatorem*, *Angelum*, seu Testamenti Nuncium, qui a Deo mittendus erat, ut cum hominibus novum sanciret fœdus, illudque sempiternum. Hoc itaque argumentum nunc intorqueo adversus perverces Judæos: Verus Messias, juxta vaticinium *Malachiae*, nasciturus erat, stante adhuc secundo *Salomonis* Templo, seu, ut clarius dicam, stante *Salomonis* Templo, quale a *Zorobabele*, post solutam captivitatem Babylonicam, sub *Cyro*, Persarum Rege, instauratum erat, nec ultra post secundi Templi hujus excidium protrahi potest Messie adventus: Atqui instauratum illud a *Zorobabele* secundum Templum Salomonicum fuit funditus destructum ac dirutum, ab Imperatoribus Romanis *Vespasiano*, & *Tito* triginta septem circiter annis post Ascensum Christi Domini in Cœlum, consequens ergo est, Messiam ante *Vespasiani*, & *Titi* Imperium adventasse, ac proinde salutaris illius adventus epocham in Jesu Christi, Domini nostri, ætatem incidisse, frustra que Judæos suum etiamnum expectare Liberatorem, qui jam dudum advenit. Ab hoc certe peremptorio argumento sese, si possint, extricent Judæi: Ipse vero alia *Malachiae* vaticinia, quæ Jesum Christum spectant, breviter referre pergam. Redarguit Propheta *Malachias* cap. 1. vers. 10. & seq. suæ Prophetiæ Sacerdotum Gentis Judaicæ negligentiam, socordiam, &

impietatem; minatur ipsis egestatem, maledictionem, & infamiam, quia Sacrificia, quæ ab illis Sacerdotibus offerebantur, Deo non placebant, sed potius odio & fastidio ei erant. Quocirca, aliud Sacrificium longe excellentius Deo oblatum iri prædicit *Malachias* his verbis: „ Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum, munus non suscipiam de manu vestra. „ Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus. Hoc *Malachia* vaticinio palam indigitari incruentum novi fœderis Sacrificium corporis & Sanguinis Jesu Christi, quod *Missam* appellare Catholica Ecclesiæ usus obtinuit, quodque ubique locorum, & gentium, tota, qua late patet, Ecclesiæ, Deo offertur, concors est omnium sanctorum Patrum sententia. Hoc quippe Sacrificium incruentum, a Christo Domino pridie quam mortem oppeteret, institutum, vere est oblatio munda, grata, & accepta Deo, cum sit Deus ipse, qui Deo offertur, & idem sanguis, qui effusus est in totius generis humani redemptionem. Denique, *Propheta Malachias* non tantum prædixit primum adventum Messiae, verum etiam prænnunciat secundum illius adventum, in quo judicaturus omnes omnino homines veniet. Sic enim cap. 3. vers. 1. & seq. sue Prophetiæ habet: „ Ecce veniet Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis constans &c. Et capit. 4. v. 5. ait, Deum, ante supremi judicii diem, missurum *Eliam*, Prophetam, ut Judæorum corda ad penitentiam flectat, & ad Deum convertat: *Ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. De vaticiniis Malachia non plura addam, sed hic duntaxat velim obiter advertas, errasse quosdam veteres Hebræos, & Jonathanem, Chaldaicum Paraphrasten, qui Malachiam cum Esdra, qui*

ei cœvus ac suppar fuit, inseite confundunt, cum tamen Scriptura Sacra utrumque accurate discernat, & *Malachiam* appellet *Prophetam*, nunquam vero *Esdras* nuncupet *Prophetam*, sed *Scribam*, & *Sacerdotem*. *Origenes*, & *Tertullianus*, *Malachiam* non fuisse verum hominem, sed reipsa Angelum incarnatum, falso opinati sunt; nam licet *Malachias* a *Clemente Alexandrino* lib. 1. *Stromatum*, & a quibusdam aliis Patribus, nec non a lxx. Interpretibus nomine *Angeli* decoretur, ipsumque nomen Hebræum *Malachia* idem sonet ac *Angelus meus*, constat attamen, *Malachiam* hoc *Angeli* nomine ratione officii, non naturæ, fuisse donatum, quia Sacerdotes, Prophetæ, & quicumque Dei mandata hominibus significant, interdum in sacris litteris *Angeli* appellantur, tametsi eos fuisse veros homines compertum atque exploratum sit. Hoc sensu ipse *Propheta Malachias* cap. 2. vers. 7. ait: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum est*. Et cap. 3. vers. 1. de *Joanne Baptista* Dominus dicit: *Ecce ego mitto Angelum meum*. Ceterum, *Malachiam*, *Prophetam* fuisse verum hominem, & non reipsa Angelum, diserte probat ista Sacri Libri Ecclesiastici capit. 49. vers. 12. Sententia: *Et duodecim Prophetarum ossa pullulent de loco suo, hæc, inquam, Sacri illius Libri Scriptoris sententia probat, Malachiam, Prophetam, ejusdem plane naturæ fuisse, ac undecim reliquos Prophetas Minores, quos certe veros homines fuisse nemo inficias ire potest.*

D. Expone, quæso uberius, quis sit iste *Esdras*, quem, ut mox ajebas, veteres Hebræi cum *Malachia*, *Propheta*, perperam confuderunt?

M. Fuit *Esdras*, ut jam diximus, *Malachiæ*, *Prophetæ* cœvus, Sacerdos, & Legis Moisaicæ Scriba peritissimus, sive, ut ipse de se ait cap. 7. v. 6. lib. *Esdra*, *Scriba velox in Legge Moysis*. Soluta Edicto Cyri, Persarum Regis, Babylonica Judæorum captivitate,

man-

manſit *Eſdras* Babylone ad annum uſque ſeptimum *Artaxerxis Longimani*, Perſarum Regis, indeque Hieroſolymam cum Regiis mandatis, & magno cum Judæorum comitatu reverſus, ſaceros ritus, politiamque Judaicam reſtituit. Duo extant Sacri Libri & in Canone recepti, qui *Eſdræ* nomine ſunt inſigniti, quique complectuntur Hiſtoriam rerum omnium, quæ poſt laxatam captivitatem Babylonicam, in Republica Judæorum acciderunt temporibus *Cyri*, & *Artaxerxis Longimani*, Perſarum Regum. In primo libro *Eſdræ* exhibetur numerus ſacrorum Templi Salomonici Vaſorum, quæ Rex *Nabuchodonozor* tranſtuleraſt Babylonem, & a *Cyro*, Perſarum Rege, fuerunt reſtituta. Recenſentur etiam Judæi, qui, Duce *Zorobabele*, Hieroſolymorum urbem reverſi ſunt. Præterea, deſcribuntur graviffima incommoda, quæ in conſtructione Templi Hieroſolymitani paſſi ſunt Judæi a Samaritanis, qui clandestinis molitionibus, & mille nocendi artibus hanc ſecundi Templi Hieroſolymitani fabricam impedire aggreſſi ſunt. Poſtremo, narratur, quò pacto *Eſdras*, zelo Dei ſuccenſus, matrimonia, quæ Iſraelitæ cum alienigenis contraxerant, diſſolverit, & prophanas uxores, atque liberos ex eis ſuſceptos abjici præcepit. Quod ſtatim, conſentientibus omnibus ad unum Judæis, executioni mandatum eſt. Continet hic primus liber, nomine *Eſdræ* inſcriptus, Hiſtoriam liberationis Judæorum & captivitatem Babylonicam, eorumque in Judæam reditus ab avo primo *Cyri*, Perſarum Regis, uſque ad annum vigeliſimum *Artaxerxis Longimani*, Perſarum itidem Regis. Alter liber, qui itidem nomen *Eſdræ* præfert, Hiſtoriam exhibet rerum, quæ Reipublicæ Judæorum acciderunt ab anno vigeliſimo *Artaxerxis Longimani*, Perſarum Regis, uſque ad *Darium*, dictum *Nothum*, Perſarum pariter Regem. Et in primis, in eo ſcripta legitur expreſſa ac diſcreta facultas, quam *Artaxerxes Longimanus*, Perſarum Rex, anno vigeliſimo Regni ſui conceſſit *Nehemia* redeundi

Hieroſolymam, eamdemque urbem muribus cingendi. Deinde, referuntur judicia, & Sanctiones eiſdem *Nehemia* pro regimine populi, & recenſentur Judæi, qui primum Hieroſolymorum urbem aſcenderunt. Tertio, deſcribitur, quomodo *Eſdras* coram univerſo populo Legem Moſaicam perlegit, & hi numerantur, qui pro obſervanda hac Lege ſœdus inierunt, & inito ſœderi ſua manu ſubſcripſerunt. Denique, leguntur nomina illorum, qui Hieroſolymorum urbem, & ceteras Judææ civitates incolabant, ſitque accurata enumeratione officiorum Sacerdotum, & Levitarum, qui Duce *Zorobabele* in patrium ſolum reverſi ſunt, omneſque mulieres alienigenæ, lecto ſemel libro *Deuteronomii*, repudiatæ, penitusque ejectæ ſeruntur. Hi ſunt duo libri, qui nomine *Eſdræ* inſignuntur, & quibus ſemper Eccleſia Catholica, ſancti Patres, pleraque Concilia ſacram ac divinam vindicant auctoritatem. Obſervat tamen *S. Hieronymus*, hos duos libros nomine *Eſdræ* inſcriptos, olim apud Hebræos pro uno tantum libro habitos, & recenſitos fuiſſe.

D. Eſtne *Eſdras* verus ac legitimus Auctor horumque duorum librorum, qui ejus nomine inſignuntur?

M. Valdè probabiliter, mea quidem ſententia, aſſerit Illuſtriſſimus Abrincenſis Epicoſopus *Daniel Huetius* in ſua ſæpe laudata *Demonſtratione Evangelica*, ſex priora libri primi *Eſdræ* capita non ab ipſo *Eſdra*, ſed a ſacro Auctore librorum Paralipomenon fuiſſe ſcripta. Enim vero, ea, quæ in calce libri ſecundi Paralipomenon leguntur, iſſdem omnino verbis initio libri primi *Eſdræ* repetita inſeruntur. Præterea, Auctor ſex priorum capitum libri primi *Eſdræ* aperte innuit, ſe jam e Babylone reverſum eſſe Hieroſolymam regnante *Dario Hyſtaſpis* filio Perſarum Rege, præſentemque Hieroſolymis fuiſſe, atque reſpondiſſe Syriæ Præſectis, qui Templi ædificationem (quæ facta eſt regnante *Dario Hyſtaſpis* filio) præpedire volebant. Sic enim ait: *Ad quod reſpondimus eis, quæ eſſent nomina Au-*
cto.

Florum adificationis illius: Atqui certissime ex capite septimo ejusdem libri primi *Esdra* constat, *Esdram* non fuisse e Babylone Hierosolymam reversum regnante *Dario Hyllaspis* filio, sed duntaxat hand paucos post annos, hoc est, anno septimo *Artaxerxis Longimani*, illum e Babylone Hierosolymam ascendisse: non ergo *Esdra*s auctor est sex priorum capitum libri primi, qui ejus nomine insignitur. Scripsit tamen *Esdra*s caput septimum, & tria alia capita, quæ sequuntur in libro primo *Esdra*, quia in his quatuor capitibus *Esdra*s loquitur in propria persona. Ait quippe cap. 7. vers. 27. & 28. *In me inclinavit (Deus) misericordiam suam coram Rege*. Et cap. 9. v. 5. *Curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum*. Negari igitur non potest, *Esdram* esse auctorem quatuor postremorum capitum libri primi, qui inscribitur nomine *Esdra*. Ceterum, quamvis incertus sit auctor sex priorum capitum libri primi, inscripti nomine *Esdra*, sicut & duorum librorum Paralipomenon, ut jam ostendimus in Colloquio secundo in Historiam quintæ Mundi Etatis, vere tamen dici potest, *Esdram* esse auctorem duorum librorum Paralipomenon, sicut & libri primi, nomine ejus inscripti, quia, ut observavimus, *Esdra*s, post laxatam captivitatem Babylonicam, duos libros Paralipomenon, ab incerto auctore exaratos, digessit, & sex priora libri primi, sibi cognominis, capita subnexit, iisque alia quatuor postrema ejusdem libri capita, a se ipso scripta, addidit.

Alterum quod attinet librum, nomine etiam *Esdra* inscriptum, convenit inter omnes viros eruditos, & Scripturæ Sacræ Interpretes, auctorem istius secundi libri non esse *Esdram*, sed *Nehemiam*. Fuit autem *Nehemias*, Hebræus, *Artaxerxis Longimani* Persarum Regis, Pincerna, qui anno vigesimo Regni ejusdem *Artaxerxis Longimani*, ab hoc Rege potestatem & expressam impetravit facultatem Hierosolymorum urbem instantandi, eamque manibus, tur-

ribus, propugnaculis, portisque munendi. Ea facultate a Rege donatus *Nehemias*, Hierusalem venit, eam munitis cinxit, Judæorum hostibus frustra repugnantibus, eorumque dedicationem magna cum solemnitate instituit. Sunt plerique, qui existimant, hunc *Nehemiam* fuisse Sacerdotem, negant alii cum *Eusebio*, *Sulpitio Severo*, & *S. Isidoro Hispalensi*. Sed, ut sit de Sacerdotio *Nehemias*, certissime constat, secundi libri, qui nomine *Esdra* inscribitur, verum ac genuinum parentem esse *Nehemiam*, cum res a se gestas eo in libro describat, in propria persona loquatur, seque hujus libri auctorem capite 1. vers. 1. diserte profiteatur his verbis: *Verba Nehemias, filii Helchis*. Posset quis objicere, *Nehemiam* non esse auctorem hujus secundi libri, quod inscribitur nomine *Esdra*s, quia capite 11. vers. 22. istius libri sit mentio de *Jeddoe*, qui imperante *Alexandro Magno*, Summus fuit Judæorum Pontifex, huicque Græcorum Monarchiæ, Hierosolymam venienti, obviam ivit. Cum igitur ab anno Regis *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, vigesimo, quo florebat *Nehemias*, & ad minus annos triginta quinque tunc natus erat, usque ad Imperium *Alexandri Magni* fluxerint centum & amplius anni, verosimile non videtur, *Nehemiam* ad tempora *Alexandri Magni* pervenisse, ac subinde mentionem facere potuisse de *Jeddoe*, qui regnante *Alexandro Magno*, fuit Summus Pontifex Judæorum. Verum, hanc objectionem jam in superiori Colloquio occupavimus, ubi contra *Josephum*, Hebræum, ostendimus, istum *Jeddoam*, Pontificem, cujus meminit *Nehemias*, loco mox a me laudato, esse plane diversum ab illo *Jeddo*, qui, imperante *Alexandro Magno*, Judæorum Pontifex erat, ibidemque observavimus, hunc *Sanaballetem*, qui *Nehemias*, murorum urbis Hierusalem structuram aggredienti, resistit, alium itidem esse ab illo *Sanaballetæ*, qui castra *Alexandri Magni* secutus est. Sed, ab isto diverticulo redeamus ad *Esdram*, de quo Scripturæ Sacræ Inter-

ter-

terpretes solent tres movere quæstiones, quas hic breviter expendemus. In primis, inquirere solent, an *Esdra* sacros libros, in excidio Hierosolymitano, & in captivitate Babylonica amissos, aut neglectos, in integrum reparaverit, ac divino afflatus Numine memoriter distaverit? Deinde, utrum *Esdra* auctor sit Hebraicæ Punctuationis, & Masoræ? Denique, utrum *Esdra* sit auctor illius *Cabala*, qua Judæi recentiores utuntur, ut ex litteris Scripturæ Sacræ & earum figura, permutatione, aut arithmetica supputatione, arcana quædam eruant Legis Mysteria?

D. Has tres quæstiones, quas de *Esdra* movere solent Scripturæ Sacræ Interpretes, singillatim, obsecro te, dirime, juxta probabiliorem, quæ tibi videtur, sententiam.

M. De modo, quo, *Esdra*, sacros libros, post laxatam a *Cyro*, Persarum Rege, captivitatem Babylonicam, reparaverit, necdum satis convenit inter peritos. Alii siquidem existimant, *Esdram*, Spiritu Sancto afflatum, Scripturæ Sacræ libros, qui vel in excidio Hierosolymitano combusti sunt, vel in captivitate Babylonica interjerunt, ex memoria ad verbum distasse. Ita sentit auctor libri quarti inscripti nomine *Esdra*, qui commentitiam hujus rei historiam describit capite decimo quarto. Sed illius libri auctor, quisquis ille sit, nullam plane meretur fidem, tum quia Ecclesia Catholica hunc quartum *Esdra* librum, ceu apocryphum, rejicit, tum quia etiam hic liber multis nœniis & fabulis scatet. In eandem auctoris libri quarti *Esdra* sententiam descendunt aliquot antiqui Patres, *Irenæus* lib. 3. adversus Hæreses cap. 25. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, *Basilus* in Epistola ad *Chilonem*, eisque nonnulli recentiores suffragantur. Alii vero secuti sanctos Patres *Hieronimum* adversus *Helvidium*, *Hilarium*, in Præfatione in Psalmos, *Chrysostomum* Homilia octava in Epist. ad Hebræos, docent, libros sacros nec in excidio Hierosolymitano, nec in captivitate Babylonica periisse, sed in eos tantum, sive

ob injuriam temporum, sive ob incuriam & negligentiam Judæorum, irreplisse menda, quæ ab *Esdra*, post solutam captivitatem Babylonicam, fuerunt emendata atque repurgata. Hæc postrema sententia mihi longe probabilior videtur, primo, quia credibile non est, tantam esse potuisse cladem, vastitatem, & socordiam Judæorum erga libros sacros, ut nulla apud ipsos fuerint asservata sacrorum codicum Exemplaria, iisque omnino caruerint illi saltem Judæi, qui undecim annis ante excidium Hierosolymitanum, una cum *Joachimo*, Rege Juda, in captivitate Babylonicam fuerunt a Rege *Nabuchodonosore* deportati. Præterea, incredibile etiam est, *Jeremiam*, Prophetam, quem, Regis *Nabuchodonosoris* jussu, *Nabuzardan*, militiæ Præfectus, ab omni injuria Hierosolymis tutum permanere voluit, nullum penes se conservasse Scripturæ Sacræ codicem, maxime, cum testetur Scriptura Sacra capite secundo lib. 2. Machabæorum, Prophetam *Jeremiam* ex incendio Hierosolymitano Tabernaculum, & Arcam, & Altare Incensæ eripuisse & abscondisse, ne venirent in potestatem hostium. Potuit ergo *Jeremias*, hac data opportunitate usus, unum saltem sacrorum librorum Exemplar, ab incendio Hierosolymitano vindicare. Tertio, etiam si darem, Prophetam *Jeremiam* nullo pacto potuisse aliquod sacrorum codicum Exemplar ab incendio Hierosolymitano liberare, atamen funestam illam cladem, ac conflagrationem pati minime potuisset Pentateuchus *Moyſis* Samaritanus, eademque sacrilegas flammæ omni procul dubio evasissent illi Scripturæ Sacræ codices, quos, ut mox diximus, illi Judæi, qui una cum *Joachimo*, Rege Juda, in Babylonem undecim annis ante excidium Hierosolymitanum fuerunt abducti, secum asportarunt. Quarto, *Danielem*, Prophetam, in captivitate Babylonica sacros codices penes se habuisse facile colligitur ex capite nono versiculo decimo tertio ipsius libri, ubi ait: *Sicut scriptum est in Lege Moyſi*,
om-

omne hoc malum venit super nos. Quinto, legimus capit. 8. lib. 2. *Esdra*, Judæos, statim ac in Judæam, laxata captivitate Babylonica, reversi sunt, petiisse ab *Esdra*, ut offerret librum Legis *Moyfi*, quam præceperat Dominus *Israeli*, eumque librum fuisse ab eodem *Esdra* lectum in conspectu totius populi. Librum itaque Legis *Moyfi* penes se asservaverat *Esdra*s tempore captivitatis Babylonicae. Postremo, *Josephus*, Hebræus, capite 1. lib. 11. Antiquit. Jud. refert, ostensum fuisse *Cyru*, Persarum Regi, vaticinium *Isaie*, quo ipsius nomen exprimebatur, victoriæ prædicebantur, ipseque amplissimum promittebatur Imperium, quod *Cyru*m promovit, ut Judæis libertatem, Templique Hierosolymitani reparandi potestatem concederet. Evasis ergo flammam incendii Hierosolymitani Prophetia *Isaie*, idemque de aliorum Prophetarum libris, & de ceteris Scripturæ Sacre partibus credere par est. His itaque adductus rationibus censeo, libros sacros nec incendio Hierosolymitano, nec in captivitate Babylonica omnino interiisse, ac subinde non fuisse ab *Esdra* ex integro & memoriter dictatos, sed *Esdram* in hoc duntaxat curam & industriam posuisse, ut sacros codices, quos plura menda invaserant, emendaret, repurgaret, castigaret, in unum corpus & canonem redigeret. Antiquos etiam characteres hebraicos immutavit *Esdra*s, iisque suffecit characteres Chaldaicos, tum quia Judæi hisce Chaldaicis characteribus, ob diuturnam captivitatem Babylonicam, magis erant assueti; tum quia etiam voluit *Esdra*s, ut Judæi hoc pacto a Samaritanis evidenter distinguerentur. Samaritani siquidem characteres Hebraicos usurpabant, sicut ex communi Hebræorum Traditione probat *Vualtonus* Prolegomeno tertio in *Biblia Polyglotta Londinensia*. Lingua etiam Judæorum, post reditum ex captivitate Babylonica mutationem subiit. Nec enim tunc Judæis Lingua pure Hebraica vernacula fuit, nec etiam pure Chaldaica Lingua, seu Aramæa vetus; sed Lingua vulgaris, qua post captivitatem Babyloni-

cam usi sunt Judæi, mixta fuit ex Hebræa veteri, quæ Syriaca dicta est, sensim Linguarum peregrinarum admixtione corrupta. Hinc capite octavo lib. *Nehemia* legimus, *Esdram*, & *Levitam*, cum Legem Mosaicam populo prælegerent, eandem exposuisse, & sensum dedisse (Lingua scilicet vulgari) ut populus, Linguae puræ Hebraice oblitus, intelligeret. Hinc etiam fluxit origo earum, quas etiamnum habemus, Paraphrasium Scripturæ Sacre Chaldaicarum, quas adornarunt *Onkelosus*, & *Jonathas Ben Uziel*, qui Legem & Prophetas, postquam in Synagogis legerant, explanationem Lingua vulgari dederunt.

D. Existimasse, *Esdram* esse auctorem illorum punctorum vocalium, & accentuum, cum quibus Judæi Sacra Biblia describere solent?

M. Judæi hanc punctorum vocalium, & accentuum originem, cum quibus Biblia Hebraica sunt exarata, referunt vel ad *Moysem*, vel ad *Esdram*, sed perperam. Primo, quia, ut mox diximus, Samaritani characteres iidem plane fuerunt cum antiquis characteribus Hebraicis ante captivitatem Babylonicam, idque diserte testatur *S. Hieronymus* in Prologo Galeato: Antiqui Samaritani puncta vocalia nulla habent in suis Bibliis, nec ulla punctorum vocalium apparent vestigia, sive in ipsorum libris manuscriptis, sive in antiquis eorum siclis, qui a Regibus Israelis percussi sunt; punctorum itaque vocalium, quæ nunc in Hebræorum Bibliis affixa sunt, origo, nec ad *Moysem*, nec ac *Esdram* referenda est. Præterea, Judæi hodierni, indivulse adherentes consuetudini, quæ ab omni retro antiquitate in eorum Synagogis fuit jugiter observata, Sacra Volumina in suis Synagogis publice legunt sine punctis vocalibus, sine accentibus, & sine Versuum distinctionibus, ut morem antiquis temporibus usitatum, sive ipsum *Moyfi*s autographum Exemplar, quod in Arca repositum erat, quodque punctis & accentibus, necnon Versuum distinctionibus destitutum erat, adumbrent: Qua de re leges *Buxtorfius* lib. *De Punctorum*

An-

Antiquitate. Tertio, *Elias Levita*, apud Judæos Grammaticus doctissimus, probat, puncta vocalia excogitata fuisse a Judæis post confectum Talmudem, hoc est, citra quintum ab ortu Christi sæculum, citatque in hanc rem eruditos Rabbinos. Hinc est, quod in Talmude tam in *Mischna*, quam in *Gemara*, nulla prorsus fit punctorum mentio, nec ullius offenditur accentus nomen, aut figura. Quarto, ex Versione Græca lxx. Interpretum, Chaldaica Paraphrasi, Syriaca, & ex aliis antiquis Scripturæ Sacræ Versionibus, perspicuum est, quasdam voces, ob defectum punctorum vocalium, quæ necdum sacro Textui erant affixa, ambiguitate laborasse. Quo factum est, ut aliter interpretati sint Versionum istarum auctores, quam hodie in punctatis Codicibus legimus, qui si olim punctati fuissent, nulla extitisset ambiguitas. Quinto, Linguae Orientales, præsertim Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Arabica, quæ maximam cum Lingua Hebraica affinitatem habent, aut nulla puncta vocalia habent, aut in eas recens inventa sunt, sicut testantur viri harum Linguarum peritissimi. Nulla quippe puncta vocalia ad hanc usque diem habent Samaritani; Chaldæos vero, Syros, & Arabes nulla antiquitus puncta vocalia habuisse, sed illa postea ad facilitatem lectionis, vel ad ambiguitatem tollendam, usurpare cepisse, evincunt *Goli*, *Erpenius*, *Andreas Masius*, & *Buxtorfius* cap. 1. lib. 1. *Grammaticæ Syriacæ & Chaldaicæ*: peritis autem in arte credendum est. Cum igitur Linguae Orientales, quæ cum Lingua Hebraica, ex qua, utpote omnium Linguarum primigenia, ceu dialecti propagatae sunt, maximam affinitatem habent, nulla olim puncta vocalia habuerint, & si quæ nunc habent, recens in eas inducta sint, idem plane de Lingua Hebraica dicendum esse censeo. Denique, *Origenes*, Linguae Hebraicæ peritissimus, & *Sanctus Hieronymus*, rerum Judaicarum indagator solertissimus, nullam omnino de punctis vocalibus sacro Textui Hebraico affixis mentionem fecerunt, eorumque al-

tum ea de re silentium argumento est, ejusmodi puncta vocalia ipsis ignota fuisse, eaque sæculis, quibus floruerunt, necdum in Sacra Biblia Hebraica esse inventa. Hæc sunt in summa præcipua argumenta, quibus nituntur doctissimi Critici, ut probent, nec *Moysem*, nec *Esdram* esse auctores punctorum vocalium, quæ nunc Sacris Bibliis Hebraicis sunt affixa. Considerandis autem argumentis, quæ punctorum vocalium antiquitatis Assertores pugnant, non hic immorabor. Hæc enim pauca ex Operibus Scriptorum, qui in Lingua Hebraica sunt versatissimi, atque eruditionis Rabbinaicæ laude præstant, deslorasse sufficiat, & quantum tibi satis esse debet, ut his prænotionibus, quæ ad Sacræ Scripturæ lectionem utiles esse possunt, omnino non careas.

D. Intelligo quidem, originem punctorum vocalium, quæ Sacris Bibliis Hebraicis sunt affixa, nec a *Moyse*, nec ab *Esdra* esse repetendam, sed cuiam hæc punctorum vocalium inventio accepta referri debeat? me prorsus adhuc latet.

M. Sacer Scripturæ Veteris Testamenti Textus diu absque punctis vocalibus, & accentibus fuit exaratus, sed circa quintum ab ortu Christi sæculum, vel ut censet doctissimus *Thomassinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo *Glossario Hebraico*, circa octavam a Christo nato sæculum Judæi Scholæ Tiberiadis puncta vocalia, & accentus sacro Textui Hebraico addiderunt, & ea de causa dicti sunt *Masorothæ*, atque Opus ab illis conflatum, *Masora* fuit appellatum. Quod Opus apud Judæos tanto in pretio erat, ut illud *Sages la tora*, seu *Septimentum Legis*, vulgo nuncuparent. Opus autem istud *Masora* dictum, nihil aliud est, quam *Critica* quædam sacra, qua diligenter annotantur variz sacrorum Codicum lectiones, & alia, quæ sub nomine *Kerib*, & *Ketib* comprehenduntur; simulque determinatur, quoties, quo loco, & qua forma, quæque dictio in Textu Hebraico legatur, ut hoc pacto genuina Scripturæ Sacræ lectio ab omni corruptione servetur incunans. Hinc celebres

bres illi Critici Judæi Scholæ Tiberiadis, dicti *Masoretha*, herculeo & indefesso plane labore percensent omnia capita, versus, vocabula, radices, & litteras, quæ in sacro Hebraico Textu continentur, & accurate notant diversa loca, in quibus eadem vox in sacro illo Textu repetita legitur. Judæis ergo Scholæ Tiberiadis, dictis *Masorethis*, accepta referri debet accentuum, versuum distinctionis, & punctorum vocalium, quæ Sacris Bibliis affixa sunt, Inventio. De utilitate *Masore*, seu illius *Critica Sacra*, quam Judæi illi, dicti *Masoretha*, adornarunt, legere poteris *Ludovicum Capellum* in *Critica Sacra*, & in libro *De Punctuationis Arcano Revelato*, *Buxtorfium* in *Tiberiade*, *Vvaltonum* Prolegomeno octavo in *Biblia Polyglotta Londinensi*, *Thomasium* in suo *Glossario Hebraico*, *Joannem Morinum* lib. 2. *Exercitationum De Textus Hebraici, Græcique sinceritate*, & *Richardum Simonium* in sua *Critica*. Ad fontem digitum intendisse sufficiat, nec enim patiuntur nostrorum Colloquiorum angustię, ut de his copiosius disseramus.

D. Ecquid, amabo te, sibi vult ista *Cabala*, cujus, ut mox dicebas, inquirunt Scripturæ Sacræ Interpretes, an *Esdras* sit auctor?

M. *Cabalam* sic a *Masora* distinguunt Judæi, ut velint *Masoram* nihil aliud esse quam Criticam, seu Traditionem Grammaticam de punctis vocalibus, accentibus, syllabis, versibus, & de aliis istiusmodi minutis: *Cabalam* vero dicunt versari circa profunda Legis Mysteria, quæ ex litteris, & verbis Scripturæ Sacræ eruntur. Hanc *Cabalam* magnificant Judæi, eam æquiparant Legi, ajuntque, ore traditam esse a *Moyse*, & ab *Esdra*, atque ad hæc usque tempora sollicitè conservatam. At, quia Judæi, qui vento & chymæris pascuntur, multa de *cabala*, qua nunc utuntur, venditare solent, quæ falsa sunt, & sæpe impia ac superstitiosa, non abs re erit, ut obiter observes, quod si per *cabalam* intelligant Judæi mysticas interpretationes, seu quosdam sensus reconditos, qui ex verbis Scripturæ Sa-

crae exculpi, & hauriri possunt, nullum dubium est, quin *cabala* sic intellecta teste nostro *Sixto Senensi* lib. 2. *Bibliotheca sancta*, bona sit, vera, & pia, atque *Moysem*, *Prophetas*, & *Esdras* habeat auctores, qui Scriptis & ore docuerunt, Christum esse plenitudinem Legis, & omnia in ejus typos fieri, quique reconditorum sensuum Legis, & Mysteriorum notitiam a Deo acceperunt, & eam ad sequentium ætatum sapientes successiva, & nusquam interrupta Traditione de ore in os, de aure in aurem transmiserunt. Quin, & sanctos Patres cum Græcos, tum Latinos, & interpretes Catholicos exposuisse multos latentes Mysticos Scripturæ Sacræ sensus certissime constat. *Cabala* igitur, eo in sensu accepta, bona est, & nunquam ab Ecclesia Catholica fuit damnata. At, ut ingenue dicam, ex hodierna *cabala*, cui Judæi toti sunt addicti, nihil sani hauriri potest. Vana quippe mysteria in syllabis, punctis & apicibus Sacrarum Scripturarum venantur, explicantur, seu potius oleum & operam perdunt otiosi Judæi. Ex variis permutationibus, combinationibus litterarum, abbreviaturis, vel ex litterarum figura, aut vi Arithmetice, arcanos sensus & intelligentias extundunt, &, instar Chymicorum Doctorum, miris verborum involucribus obvolvunt, pleraque arcana obtrudunt, quæ falsa sunt, & inepta, quæque subinde risum moverent, si circa ambages proponerentur. Qua in re Judæi imitantur Philosophos Pythagoricos, qui olim obscuris symbolis mysteria sua offerebant, ut reconditam, & aliorum mentibus imperviam sapientiam ostentarent, & clarissimorum ingeniorum excitarent curiositatem, atque auriti vulgi admirationem, quod ut plurimum suspicit, quidquid intelligentiæ assequi haud potest. Hæc *cabala* appellatur a Judæis *Practica*, quæ optimo jure a Christianis tanquam magica & illicita damnatur, quia illius *cabalæ* ope, Judæi ex litteris, vel verbis Scripturæ Sacræ detortis, & arcanis quibusdam, sed impiis & superstitiosis inde elicitis sensibus,

op-

opinantur, se se Angelis familiares reddere, miracula posse patrare, morbos sanare, & Dæmones expellere. Quam persuasione ineptram, ridiculam, & superstitiosam esse, nemo est, qui statim non videat. Hac tamen cabala mirum, quantum delectentur hodierni Judæi, qui tres illius distinguunt species. Primam appellant *Gematriam*, quæ vox est origine græca, & qua Cabalistici Judæorum Doctores utuntur ad denotandam arithmeticam litterarum Scripturæ Sacræ supputationem, ut inde sensus mysticos pro suo arbitrio eliciant, sed ineptos plane, & superstitiosos. Alteram cabalæ speciem appellant *Notaricon*, cuius beneficio, per compendium litterarum Scripturæ Sacræ, singulæ litteræ alicujus dictionis totidem verba significant, quæ eisdem litteras initiales, vel finales habent. Tertiā denique cabalæ speciem vocant *Temuram*, id est, *permutationem*, qua, eodem litterarum Scripturæ Sacræ revento numero, eas, eodem ordine manente, aliter componunt, vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutant, sicut (ut in Anagrammismo fieri solet) mutant quadrata rotundis, & rotunda quadratis. Sed ex his, quæ hactenus strictim diximus, sat superque compertum te habere puto, temerarium & ridiculum omnino esse, asserere, *Mossem*, vel *Esdram*, aliove spiritu Dei afflatos homines cabalæ auctores & inventores fuisse. Facessant itaque Cabalistici Judæorum Doctores, qui neglecto sensu litterali Scripturæ Sacræ, ingenii sui figmenta plenis ac crepitantibus buccis venditant pro magnis & abstrusis mysteriis, quæ tamen reapse sunt puerorum ludi, nugæ nugarum, aniles fabulæ, quæ ad Scripturæ Divinæ, Fideique corruptionem recta tendunt, tantum abest, ut ad Scripturæ Divinæ intelligentiam, & ad Fidei Dogmata propugnanda, aut illustranda viam aperiant. Hinc apposite *Aben Esra*, perdoctus apud Judæos. Rabbinus, Præfatione in Legem, hos Cabalisticos Doctores *Noctuis* assimilat, *qui in litterarum sensus splendore cæci sunt, in mysteriis.* Hist. Vet. Test. Tom. III.

fieri: rum tenebris perspicaces, seu valde oculati.

D. De *Esdra*, sacrorum librorum, post laxatam captivitatem Babylonicam instauratore, non plura scire desidero, sed optarem, ut distinctius explicares, quis, qualisve fuerit iste *Zorobabel*, qui, ut superius dicebas, Judæos e Babylone, post solutam a *Cyro*, Persarum Rege, captivitatem, in patrium solum reduxit?

M. Iste *Zorobabel* fuit filius *Salthielis*, & a *Cyro*, Persarum Rege, Dux ac Princeps Populi Judaici constitutus, ut eum e captivitate Babylonica liberatum in Judæam reduceret. Ad Judæam appulsus *Zorobabel*, magno studio una cum *Jesu*, seu *Josue*, Pontifice, filio *Josedechi*, fabricam secundæ Templi Hierosolymitani aggressus est, divinumque opus urgere cœpit. Sed eandem Templi fabricam, quam propter hostiles Cuthæorum, seu Samaritanorum, incursum, ac molitiones, sub Regibus Persarum, *Cyro*, *Cambyse*, & *Smerde Mago*, intermittere coactus fuerat *Zorobabel*, postea, regnante *Dario*, *Hystaspis* filio, Persarum Rege, hoc est, anno secundo ejus Regni, intrepido animo resumpsit, eamque feliciter absolvit anno sexto Regni ejusdem *Darii*, *Hystaspis* filii, illiusque fabricæ dedicationem, magna cum solemnitate & lætitia peregit, cui successit Festi Paschalis celebratio die decima quarta mensis primi, sicut legitur cap. 6. lib. 1. *Esdra*. Hic autem *Zorobabel*, qui secundæ Templi Hierosolymitani fabricam instauravit, suam originem a *Davide*, Rege, per lineam *Nathanis*, filii ejusdem Regis, ducebat, ut testatur Evangelista *Lucas* cap. 3. ubi recensendo avos, proavos, & tritavos *Jesu Christi* a *Davide*, Rege per *Nathanem* descendentes, reponit inter illos *Zorobabelem*, quo fit, ut iste *Zorobabel*, cujus in stemmate Christi meminit *Lucas*, distingui omnino debeat ab altero *Zorobabele*, cujus Evangelista *Matthæus* capite 1. in describenda genealogia Christi mentionem facit. At enim, hic *Zorobabel*, quem in stemmate Christi

Domini reponit *S. Mattheus*, descendit a *Davide*, Rege per lineam *Salomonis*. Præterea, avi, proavi, & tritavi, quos *Lucas* tribuit *Zorobabeli*, sunt plane diversi ab avis, proavis, & tritavis, quos *Mattheus* assignat *Zorobabeli*, quem inferuit genealogiæ Christi. Tertio, *Zorobabel*, cujus meminit *Mattheus*, diu post captivitatem Babylonicam, genitus fuit; *Salathiel* quippe, ipsius pater, fuit duntaxat genitus in captivitate Babylonica, sic enim habet *S. Mattheus*. Et post transmigrationem *Babylonis*, *Jechonias* genuit *Salathiel*; *Salathiel* autem genuit *Zorobabel*. At, ille *Zorobabel*, quem in genealogia Christi exhibet *S. Lucas*, fuit vel ante captivitatem Babylonicam, vel saltem primis annis ejusdem captivitatis genitus, ut pote qui jam annis maturus erat, quando, annuente *Cyro*, Persarum Rege, Populum Judaicum e captivitate Babylonica ad patrium solum reduxit. Denique, a *Zorobabele*, quem refert Evangelista *Mattheus*, usque ad *Josaphum*, virum *Mariæ*, novem duntaxat purtantur generationes, sed a *Zorobabele*, quem producit Evangelista *Lucas*, septemdecim numerantur generationes, ex quibus liquet, utrumque *Zorobabelem*, non unum (sicut multi falso sibi persuaserunt) sed duos plane diversos homines extitisse. Ad *Zorobabelem*, qui Judæos e captivitate Babylonica, in patrium solum reduxit, pertinere vaticinium Prophetæ *Micheæ* cap. 5. v. 2. de prodituro Duce e Bethleem, qui dominator esset in Israel, magnis animis pertendunt Hebræi. Sed dubium non est, quin in detorta hujusce vaticinii interpretatione fallantur. Primo, quia *Zorobabel* nec in Judæa; nec Bethleem natus est, sed, ut mox diximus, in captivitate Babylonica. Dux autem ille, de quo loquitur Prophetæ *Micheas*, nasci debebat in Bethleem. Secundo, *Zorobabeli* convenire haud potest hæc vaticinii *Micheæ* pars: *Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. Denique, Paraphrastes Chaldaeus *Jonathan*, auctores Talmudis, Rabbi *Salomon*, & Rabbi *Kimki*, hoc *Micheæ* vaticinium non de *Zorobabele*, sed de Messia in-

telligendum esse ultro fatentur. At, quamvis *Zorobabel*, qui Populo Judaico, e captivitate Babylonica in patriam revertenti, præfuit, non sit ille Dux, qui, juxta *Micheæ* vaticinium, Bethleem nasciturus erat, typum tamen gessit Jesu Christi, veri Messie, qui Bethleem natus est. Sicut enim *Zorobabel*, Judæorum, e captivitate Babylonica in patriam redeuntium, Dux fuit, ita Jesus Christus homines Mundi hujus captivitate liberatos in patriam cælestem, nempe Hierusalem, deduxit. *Zorobabel* Templum Hierosolymitanum instauravit: Jesus Christus Ecclesiam toto Orbe diffusam ex vivis lapidibus extruxit. *Zorobabeli* Judæorum hostes Cuthæi, seu Samaritani, negotium facessiverunt: Christo Domino Satanas, & Mundus perpetuum bellum indixerunt. Denique, *S. Hieronymus* Comment. in cap. 1. *Aggai*, Prophetæ, hæc habet: *Unus atque idem est Dominus noster atque Salvator, Rex & Magnus Sacerdos, cujus typum, secundum id quod Rex erat, portabat Zorobabel, secundum id autem quod Pontifex erat, portat cognominis ejus Jesus, seu Josue, Pontifex, Josedechi filius, qui nunc cum Zorobabele Judæos e captivitate Babylonica in patriam reduxit, & extruendæ secundi Templi Hierosolymitani fabricæ egregiam operam navavit.*

D. Superest, ut sub finem hujusce Colloquii differamus de *Estheris* Historia, quæ, sicut me jam præmonuisti, contigit post captivitatem Babylonicam; necnon de auctoritate Libri, qui *Estheris* nomine insignitur. Hanc igitur *Estheris* Historiam compendiose quidem, sed accurate primum describe.

M. Historiæ *Estheris* summam tibi exhibebo, quam deinde in libro, qui ejusdem *Estheris* nomen præfert, latius descriptam, aliquando lectitare poteris. *Affuerus*, Persarum Rex, ut ostentaret gloriam Imperii sui; potentiam, opes, magnificentiam, dedit anno tertio Imperii sui splendidum convivium per dies centum & octoginta Susis, Regia Urbe, Principibus &

Satrapis Provinciarum suarum, & ne populus Sufanus a communi excluderetur lætitia, invitavit postea omnem populum, qui inventus est in Urbe Regia Sufan, a maximo usque ad minimum, & iussit, ut per septiduum ei lautissimum pararetur convivium in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu confutum erat. Contigit autem septimo convivii die, ut Rex *Assuerus*, vino (sicut in istis *Baccho* consecratis epulis fieri solenne est) nimium incalescens, iusserit ut vocaretur Regina *Vasthi*, miræ pulcritudinis femina, cujus formam ipse maritus Rex omnibus prædicabat, quamque (licet præter mores Persarum) convivio adesse volebat, ut Principibus ac populis uxoris suæ pulcritudinem demonstraret. At, Regina *Vasthi*, stulto Rege consultior, nolens virorum oculis publicum spectaculum suæ pulcritudinis præbere, venire recusavit. Hac contumelia permotus barbarus Rex & nimio furore succensus, consilio *Manuchan*, unius septem Perfidis & Mediz Ducibus, qui Regi semper aderant, & legum peritia præstabant, Reginam *Vasthi* venire detrectantem repudiavit, Regnoque actutum abdicavit. E Regia itaque depulsa *Vasthi*, in ejus locum quæsitæ est puella, quæ pari pulcritudine decorata esset, & Regis conjugio digna. In hunc puellarum formam præstantium delectum adscita est *Esther*, puella Hebræa, *Abibailis* Beniaminitæ filia, *Mardochei* ex fratre neptis, quæ ceteras puellas, ad conjugium Regis selectas, specie vincebat. Anno itaque septimo Regni *Assueri* ad eum introducta est *Esther*, prius tamen a suo Patro *Mardocheo* diligenter admonita, ut genus suum, & patriam occultaret, caveretque, ne paternarum traditionum immemor, Gentilium cibis vesceretur, Regi licet alienigenæ nupta. Juncta itaque *Esther* matrimonio Regi, confestim suæ pulcritudinis illecebris totum ejus animum ita cepit, sibi que devinxit, ut eam Rex præ reliquis mulieribus adamatam, Imperio æquatam, insigni regio & velle purpurea donavit.

At, in Aula ejusdem Regis *Assueri*, erat ea tempestate quidam, dictus *Aman*, Aulicorum potentissimus, regique adeo carus & acceptus, ut populus, jussu ejusdem Regis, illum, juxta morem Persarum Regum, adorare compelleretur. Id *Mardocheus*, Judæus patruus Reginæ *Estheris*, facere renuens, in se concitavit odium *Amanis*, qui vindictæ cupidus, & tam *Mardochei*, quam Gentis judaicæ exitium meditatus, adiit Regem, eique Auctor fuit, ut Judæos, qui sua in ejus Regno domicilia fixerant, omnes ad annum exterminaret, ut pote genus hominum pravis superstitionibus imbutum, peregrinis legibus vivens, & Deo hominibusque inimicum. Consilium *Amanis* gratum habuit Rex *Assuerus*, & anno duodecimo Regni sui ferale de omnibus Judæis interfectione delendis emisit Edictum, per omne Regnum suum ab India usque ad Æthiopiam promulgandum, & executioni mandandum. Id ubi compertum habuisset *Mardocheus* pergit ad *Estherem* Reginam, eique lacrymis perfusus, aperit indignum tacinus, quo immerita gens judaica perire debebat. Agnovit Regina *Esther* summum, in quo tota sua Gens judaica versabatur, periculum, & postquam per triduum fletibus, jeuniis, & orationibus Deo supplicasset, Aulam Regis magnifico apparatu ingreditur, ipsumque & *Amanem* ad convivium invitat. Hoc honore elatus *Aman*, ad perniciem *Mardochei* animum intendens crucem ei paravit. Sed, dum *Aman*, insidias vitæ *Mardochei* strueret, opportune accidit, ut Rex *Assuerus*, fugiente per noctem somno, Annales relegens, didicerit, duos Aulæ suæ Spadones, seu Eunuchos, contra ipsius vitam conspirasse, eamque conjurationem a *Mardocheo* proditam, ipsique Regi fuisse revelatam. Tunc Rex tam insigne beneficium, quod a *Mardocheo* acceperat, regis honoribus præmiare volens, iussit *Amani*, ut *Mardocheus* per plateas civitatis equo impositum præcederet, atque clamaret: Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare. His per-

actis, venit Rex *Affuerus* una cum *Amane* ad coenam Reginae *Estheris*, dumque Rex latus post convivium vino inter bibendum incaluisse, ad illius genua Regina *Esther* advoluta gentis suae judaeae perniciem deprecata est; cumque Rex respondisset, nihil se petenti negaturum, tum ipsa opportunam nocta favendi genti suae periclitanti occasionem, sceleratum *Amanem*, in ultionem Judaeorum, quos perditos cuperat, ad necem postulavit, ejusque petitioni ultro annuit Rex, iussitque, ut *Aman* Genti judaeae infestus, eidem cruci, altitudinis quinquaginta cubitorum, quam *Mardocheo* paraverat, affigeretur, & omnia ejus bona eidem *Mardocheo* darentur. Rescivit etiam Rex Edictum, quod adversus Judaeos, instigante *Amane*, ediderat, aliudque promulgavit, quo Judaeis tam in Regia Urbe *Susa*, quam in ceteris Provinciis Regni potestatem permittebat defendendi sese armis, & omnes hostes, vim tentantes, occidendi, qua facultate pro suo jure usi sunt Judaei, & trucidatis inimicis, qui in eorum perniciem incumbabant, praesertim decem filiis *Amanis* in patibulis suspensis, plenam libertatem sunt assecuti. In perennem vero memoriam hujus liberationis Populi Judaici ab excidio, quod decreverat *Aman*, diem festum singulis annis peragendum decima quinta die mensis *Adar*, constituerunt *Mardocheus*, & Regina *Esther*, huncque diem festum appellant *Phurim*, seu *Sortium*. Quam festivitatem etiamnum Judaei singulis annis celebrare solent statis diebus decima quarta, & decima quinta mensis *Adar*, qui apud illos est anni sextus mensis civilis, & duodecimus Ecclesiasticus, caditque in partem mensium nostrorum Februarii, & Martii. Ex illius autem Festi religione, & anniversaria celebritate, quae semper viguit apud Judaeos, facile confutatur error Anabaptistarum, qui impie asserunt, hanc *Estheris* Historiam esse commentitiam, aut puram putamque Tragicomædiam, cui Haëreticorum errori plane consentire videtur Auctor Scripti Gallici, cui

titulus est: *Sentimens de quelques Theologiens de Hollande, lettres 8. & 11.* Hic, inquam, facile refellitur error. Quis enim sanæ mentis sibi persuadeat, hunc diem festum (quem Judaei maxima olim cura & religione singulis annis observant, ut videre est capite XV. lib. 2. Machabeorum, & in Codice Theodosiano L. *Judeos* Tit. *De Judaïs*) ex figmento, aut ex Tragicomædia originem habuisse? Quis etiam credat, lxx. Interpretes, qui eos duntaxat Libros Sacros græce interpretati sunt, quos Hebraei in suo Canone reponebant, voluisse hanc *Estheris* Historiam ex Hebræo in Græcum sermonem vertere, si hæc Historia scititia esset, & mera Tragicomædia, sicut illos hæreticos effutire non pudet? Quin, ante Versionem lxx. Interpretum, Epistola *Phurim*, quæ totam complectitur Historiam Reginae *Estheris*, jam Græce interpretatus est *Lysimachus*, regnantibus in Ægypto, *Ptolomæo*, & *Cleopatra*, sicut legitur initio undecimi Capitis Libri *Estheris*, Editionis tam Græcæ, quam Latinae: *Anno quarto, regnantibus Ptolomæo, & Cleopatra, attulerant Dositheus, qui se Sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolomæus, filius ejus hanc Epistolam Phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum, Ptolomæi filium in Hierusalem.* Incertum quidem est, quisnam fuerit ille *Ptolomæus*, qui tum temporis regnabat in Ægypto? an videlicet fuerit *Ptolomæus Philometor*, qui (sicut ostendimus in Tabula Chronologica Regum Ægypti, quam in superiori Colloquio exhibuimus) fuit sextus post *Alexandrum Magnum*, Rex Ægypti? vel an fuerit *Ptolomæus Philadelphus*, quo regnante in Ægypto, lxx. Interpretes suam Sacrorum Librorum adornarunt Versionem Græcam? Quamvis, inquam, id non omnino certum sit, vero tamen quam simillimum est, Versionem Græcam Historiæ *Estheris*, factam a *Lysimacho*, vetustiorē esse Versione Græca lxx. Interpretum, eandemque Historiæ *Estheris* Versionem Græcam, a *Lysimacho* concinнатam, postea magna ex parte a lxx. Interpretibus in illam, quam ejusdem Hi-

Historiæ *Estheris* Versionem Græcam lucubrarunt, fuisse convasatam. Postremo, incredibile omnino est, Deum permisisse unquam, ut Ecclesia Catholica, quam semper speciali assidentia regit, Historiam *Estheris*, tanquam veram, sinceram, sacram ac divinam recipe-ret, si hæc Historia esset commentitia, aut pura Tragicomœdia, sicut falso dicuntur Hæretici. Negari igitur non potest, aut in dubium ullo pacto revocari, Historiam *Estheris* veram & genuinam esse, atque divina pollere auctoritate.

D. Sed quid censes de septem postremis Libri *Estheris* Capitibus, quæ, sicut nuperrime aiebat mihi vir eruditus, non extant in Textu Hebræo, eaque tanquam spurias Appendices, seu apocrypha, & adscititia Additamenta ex Libro *Estheris* rescandenda, & expungenda esse affirmant etiam quidam doctissimi Scriptores Catholici?

M. Censeo, septem postrema Libri *Estheris* Capita perinde a Deo esse inspirata, divinamque habere auctoritatem, ac cetera novem ejusdem Libri præcedentia Capita. At enim, Vetera Concilia, & omnes Sancti Patres cum Græci, tum Latini, qui Librum *Estheris* Scripturæ Sacræ Canonici accensuerunt, eo de Libro loquuntur, quo universa Ecclesia, tam Græca, quam Latina, illorum temporibus utebatur; atqui certo certius est, Ecclesiam universam temporibus illorum Patrum, in legendis, libris Sacris Veteris Testamenti, usam fuisse Editione *Itala*, quam S. Hieronymus passim appellat *Vulgatam*, quæ Græcorum Lingua & litteris continetur. Porro, in illa Editione *Itala* continebantur septem postrema Libri *Estheris* Capita. Hæc quippe Editio *Itala* exacta erat ad normam Versionis Ixx. Interpretum, in qua itidem habentur septem illa postrema libri *Estheris* Capita, quæ Ixx. Interpretes ex Textu Hebræo in sua Versione Græca fuisse interpretatos, probat summa ipsorum in vertendo fides. Igitur in Exemplaribus Hebræicis fuerunt septem illa Libri *Estheris* postrema Capita, quæ, ut testatur *Origenes* in Epistola ad *Julium* *Hist. Ver. Test. Tom. III.*

Africanum, ex Hebræicis Exemplaribus fideliter in suis Versionibus Græcis Ixx. Interpretes, & *Theodotio* expresserunt. Sed tamen darem, hæc septem postrema Libri *Estheris* Capita nunquam extitisse in Textu Hebræo, inde tamen hoc unum tantum inferri posset, duo Historiæ *Estheris* a Sacro Scriptore Libri, qui hujus Reginæ nomen præfert, edita fuisse Exemplaria, unum videlicet, quod erat pressius, seu magis compendiosum, quale est illud, quod descriptum est in Textu Hebræo; & alterum paulo auctius, & locupletius, in quo exarata erant somnium *Mardochei*, Reginæ *Estheris* Oratio, necnon Regis *Assueri* Epistolæ, quæ omnia representantur in septem postremis Libri *Estheris* Capitibus, quæ extant in Versionibus Græcis, & in Editione *Vulgata*. Nec enim novum & insolens est, ut idem Auctor duas ejusdem Historiæ textat narrationes, unam nimirum compendiosorem, in qua aliquam Historiam perstringat; Alteram, quæ sit diffusior, & in qua eandem Historiam adjectis novis quibusdam circumstantiis, & publicis annexis Instrumentis illustret, exornet, amplifcet. Certe, ne longius ad id confirmandum accerfer exemplum, legimus Capite nono Libri *Estheris* duas descriptas Epistolas *Mardochei* ad Judæos missas, in quarum prima fusiori stylo descripta est Historia Reginæ *Estheris*, in altera vero Epistola breviori modo eadem Historia narratur, servata tamen in utraque Epistola Sacræ Historiæ veritate. Hinc *Iosephus*, Hebræus Epistolas Regis *Artaxerxis*, quæ habentur cap. 13. & 16. Libri *Estheris*, agnoscit tanquam veras & genuinas, easque refert cap. 6. Libri xi. *Antiquit. Jud.* Quod manifeste probat, hunc apud Judæos magni nominis Scriptorem non existimasse, septem postrema Libri *Estheris* Capita esse Apocrypha & adscititia Additamenta, sicut blaterant Hæretici, qui plusquam dictatoriam sibi arrogantes auctoritatem, non verentur in Sacros Libros virgam censoriam exerere. Postremo, Oecumenicum Concilium Tridentinum Libros omnes Scripturæ Sacræ,

quos Sessione quarta suo in Decreto complectitur, suscipiendos esse sanxit ut Canonicos, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia legi solent, & in Vulgata Editione habentur. Constat autem septem postrema Libri *Estheris* Capita extare in Editione Vulgata, qua a tempore S. Hieronymi, qui illius Editionis Vulgatæ Auctor est, utitur universa Ecclesia Latina. Constat etiam, ex iis septem versionis Libri *Estheris* Capitibus plures desumi Lectiones, quæ in Sacris Ecclesiæ Officiis, Missarumque solemnibus canuntur; nemo igitur post decretorium Synodi Tridentinæ iudicium affirmare potest, septem postrema Libri *Estheris* Capita non esse ab Ecclesia recepta ceu Canonica, eaque Apocrypha & assuta esse Additamenta. Non me latet, fuisse quosdam doctissimos Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter censebantur *Lyranus*, *Dionysius Carthusianus*, & noster *Hugo*, Cardinalis, qui septem postrema Libri *Estheris* Capita, tanquam spuria & instituta, rejecerunt, & ex Libro *Estheris* rescanda, & expungenda esse putarunt; sed venia donandi sunt eruditi illi Scripturæ Sacræ Interpretes, quippe qui scripserunt ante Concilium Tridentinum, in quo ista controversia plenissime fuit eliquata. Culpandus tamen jure optimo venit noster *Sixtus Senensis*, vir alioqui doctissimus, qui post Concilium Tridentinum floruit, quique lib. 1. & vii. *Bibliothecæ Sanctæ* asserit, hæc septem postrema Libri *Estheris* Capita tanquam intrusa, & Apocrypha, vel ceu pannosa Additamenta, negligi ab Ecclesia Catholica, & Interpretes multa Libro *Estheris* addidisse vel ex *Iosepho*, Hebræo, vel ex quopiam alio, vel etiam sumpto, ut in Scholis fieri solenne est, narrationis themate, multa proprio Marte, idest, ex suo ingenio, admiscuisse. *Sixto* nostro *Senensi* suffragatur *Hugo Grotius*, Scriptor quidem naris emundæ, & acerrimi iudicii, sed in Sacrorum Librorum interpretatione suis conjecturis plus æquo indulgens. Ille etenim Scriptor non veretur appellare ea septem postrema Libri *Estheris* Capita, *Additamenta*, censetque ea a quo-

dam Profelyto fuisse inserta, vel esse Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, seu Græcorum, qui orandis veris Historiis ea scripserunt, quæ illis temporibus probabiliter fieri, dici, aut scribi poterant. Fatetur tamen, hæc septem ultima Capita Libro *Estheris* addita, quia nihil mali, aut falsi continebant, progressu temporis auctoritatem accepisse. Sed hæc *Grotii* conjectura tanquam vana, futilis, & falsa jure explodi debet. Quis enim suum in animum inducere unquam poterit, Ecclesiam Catholicam voluisse septem illis postremis libri *Estheris* Capitibus Sacram, Canonicam ac Divinam asserere auctoritatem, si revera septem illa Capita, ut perperam ait *Hugo Grotius*, fuissent duntaxat Rhetorica exercitia piorum Hellenistarum, qui ad orandam *Estheris* Historiam, ea scripserunt, quæ illis temporibus verosimiliter fieri, dici, aut scribi poterant? Procul hinc ille error, quem Catholicorum aures nec audire, nec sustinere possunt.

D. Quamvis hanc vanam, & falsam *Grotii* conjecturam flocci faciam, simulque deteile errorum Hæreticorum, qui septem postrema libri *Estheris* Capita, tanquam apocrypha rejiciunt: optarem tamen, quo facilius prædicta illa Capita vindicare possim, ut hic infereres ea, quibus ad suum adstruendum errorem nituntur Hæretici argumenta, eaque breviter dilueres.

M. Pluma, & aranea tela leviora sunt, milliesque jam a nostris Polemicis Scriptoribus elisa argumenta, quibus Hæretici canonicam septem postremorum libri *Estheris* Capitum auctoritatem impetere solent. Ea tamen, ut votis tuis annuam, breviter hic proponam, eademque opera diluam. In primis dictitant, septem ultima libri *Estheris* Capita non extare in Textu Hebræo. Verum, huic argumento jam abunde fecimus satis, pluraque nunc dicere supersedebam. Præterea, ajunt, septem postrema libri *Estheris* Capita pugnare cum novem prioribus capitibus, quia capite secundo hujus libri dicitur, *Mardochæum*, cujus nepotis erat *Esther*, insidias Eunuchorum

cen-

contra Regem *Affueri* detexisse anno septimo Regni ejusdem *Affueri*. Perfarum Regis, nihilque muneris & præmii *Mardocheum*, ob detectas illas insidias, a Rege accepisse narratur capite sexto ejusdem libri; & tamen his omnino opposita referuntur capite ejusdem libri duodecimo, quod unum est ex septem ultimis libri *Estheris* capitibus. In eo siquidem capite duodecimo legitur, *Mardocheum* detexisse Eunuchorum insidias anno secundo Regni *Affueri*, & data ei fuisse pro delatione, seu pro insidiarum detectione, munera, quæ sane, inquit Hæretici, recta fronte pugnant, & evidenti antilogia inter se colliduntur. Sed vehementer hallucinantur hæretici, dum fictitiam illam septem postrema capita inter & novem priora libri *Estheris* capita antilogiam obtrudunt. Somnium quippe, quod habuit *Mardocheus*, contigit anno secundo Regni *Affueri*, sicut legitur cap. 2. libri *Estheris*. Narrantur quidem cap. xi. ejusdem libri somnium *Mardochei*, & cap. xii. detectio insidiarum, sed tamen hæc insidiarum detectio, facta a *Mardocheo*, non ad eundem refertur annum, quo contigit somnium *Mardochei*, quia, ut mox diximus, somnium *Mardochei* incidit in annum secundum Regni *Affueri*, detectio autem insidiarum in annum septimum Regni ejusdem *Affueri*. Quod igitur Sacer Auctor libri *Estheris* refert capite 12. statim post somnium *Mardochei*, insidias ab ipso detectas, hoc facit per anticipationem, quoniam hæc insidiarum detectio pertinet ad eventum somnii. Recte autem ait idem Auctor cap. 22. illius libri, *Mardocheum* pro insidiis detectis anno septimo Regni *Affueri* accepisse munera, quia revera *Mardocheus*, post detectionem insidiarum, aliquod præmii a Rege *Affuero* accepit cum spe, & promissione majoris honoris, & dignitatis conferendæ, quam tamen reapse non est consequutus nisi anno duodecimo Regni *Affueri*, quemadmodum narrat idem Auctor cap. 6. libri *Estheris*, ubi scribit, *Mardocheum* post insidiarum detectionem, quæ accidit anno

septimo Regni *Affueri*, nihil muneris, & honoris accepisse, idest, publice, licet aliquod munusculum *Mardocheus* privatim acceperit, statim ac hoc anno septimo Regni *Affueri* insidias, quas contra hunc Regem moliebantur duo perfidi Eunuchi, detexit ac propalavit. Nullam ergo septem postrema capita inter & novem priora libri *Estheris* offendens antilogiam, si cum peritis Scripturæ Sacre Interpretibus advertas, septem postrema capita libri *Estheris* non esse revera postrema, sed quædam ex his pertinere vel ad initium, vel ad medium, vel ad finem libri *Estheris*. Capita enim undecimum, & duodecimum pertinent ad initium libri *Estheris*. Capita vero decimum quartum, decimum quintum, & decimum sextum pertinent ad medium ejusdem libri. Caput autem decimum pertinet ad finem ejusdem libri, ut videre est in Græcis codicibus, in quibus omnia hæc capita suo loco, & ordine sunt digesta & collocata. Hinc inferunt doctissimi Scripturæ Sacre Interpretes, hæc verba, quæ leguntur cap. xi. *Estheris* libri: anno secundo, regnante *Artaxerxe*, detexisse haud debere ad insidiarum detectionem a *Mardocheo* factam, quæ narratur cap. 12. ejusdem libri *Estheris*, quæque contigit tantum anno 7. Regni *Affueri*, quemque Scriptura Sacra appellat etiam *Artaxerxem*, sed referri duntaxat debere ad somnium, quod vidit *Mardocheus* anno secundo Regni, *Affueri*, antequam ille Rex *Estherem*, neptem *Mardochei*, sibi matrimonio copularet. Patitur tamen Ecclesia, inquit *Bellarminus*, ea septem postrema capita ad finem libri *Estheris* permanere, ubi illa *S. Hieronymus* collocavit, ut videamus quid ad integritatem libri *Estheris* pertineat. & quid etiam non sit in Codicibus Hebræorum. Elisa hac priori Hæreticorum objectione, ab alia, nihilo præcedenti solidiori, breviter me expedito. Ajunt enim, Auctorem priorum novem capitum libri *Estheris* asserere capite nono, *Amanem*, qui conspiraverat contra Judæos, oriundum esse ex stirpe *Agag*, Regis Amaleuitarum, seu illum genere esse Amalecitam, sed in septem postrema

mis libri *Estheris* capitibus, nimirum capite xvi. v. x. legi, *Amanem* esse gente Macedonem. Quæ varietas, inquit hæretici, aperte innuit, septem postrema capita fuisse altera manu composita, & esse quasi Appendicum lacinias libro *Estheris* assutas. Sed facile hæc altera Hæreticorum distatur objectio. In primis, dici potest, *Amanem* ex paterno genere duxisse originem ex stirpe *Agag*, Regis Amalecitarum, adeoque Amalecitam fuisse, sed ex materno genere Macedonem fuisse. Præterea, dici potest, *Amanem* patria quidem Macedonem fuisse, scilicet Græcum, sed origine prodiisse ex stirpe *Agag*, Amalecitarum Regis, & in hoc sensu Amalecitam dictum esse. Credibile quippe est, aliquos ex profugatis Amalecitis ad Græcorum partes profugisse, & ex his ortum *Amanem* potuisse Gente Græcum, seu Macedonem, appellari ab Interprete libri *Estheris*, quia ejus tempore, Macedonum nomine, tanquam sub nobiliori, & potiori parte comprehendebantur ceteri alii Græci. Denique, dici potest, hunc *Agag*, ex quo dicitur cap. 9. lib. *Estheris* suam *Amanem* originem traxisse, non fuisse Regem Amalecitarum, sed fuisse quemdam Græcum, seu Macedonem dictum *Agag*. Et hinc est, quod nec Hebraicus Textus, nec ulla libri *Estheris* versio hunc *Agag*, ex cujus stirpe ortus est *Aman*, appellet Amalecitam. Sed in his constandis Hæreticorum argutiis non est quod diutius immoremur.

D. Quis est iste *Assuerus*, Rex, dictus etiam *Artaxerxes*, quo regnante contigit Historia *Estheris*.

M. Gravissimam sane proponis difficultatem, quæ omnibus Critices Sacre peritis crucem figit, eosque cogit in varias abire sententias. Alii siquidem censent, hunc *Assuerum*, Perfarum Regem, dictum etiam *Artaxerxem*, in libro *Estheris*, fuisse *Cambysem*, filium Cyri; alii *Darium*, *Hystaspis* filium; alii *Artaxerxem Longimanum*; alii *Artaxerxem Mnemonem*; alii *Artaxerxem Ochum*. Ipse brevitati, quantum fieri potest, studens, probabiliorē, quæ mihi videtur, opinionem indicabo, eaque semel

stabilita, facile perspicies, ceteras, quæ super hac re circumferantur, sententias probabilitate carere. Sed prius advertas velim, nomen *Assueri*, & *Artaxerxis* esse nomen non Perfarum, sed Regiæ dignitatis, quo fit, ut id nominis variis Perfarum Regibus tribuatur, ideoque ille Perfarum Rex, qui fuit maritus *Estheris*, in novem prioribus libri *Estheris* capitibus appellatur *Assuerus*, & in septem postremis ejusdem libri capitibus vocetur *Artaxerxes*. Hac præmissa observatione, dico, probabilius esse, Historiam *Estheris* ad tempora *Darii*, *Hystaspis* filii, Perfarum Regis, esse referendam, illumque Regem fuisse *Estheris* maritum. At enim, *Assuerus* ille Perfarum Rex, sub quo contigit *Estheris* Historia, quique fuit maritus *Estheris*, regnavit, sicut legitur capite primo libri *Estheris*, super centum viginti septem Provincias, & tertio anno Imperii sui fecit grande convivium cunctis Principibus, & Pueris suis fortissimis Perfarum, & Medorum inclitis, & Præfectis Provincialium coram se. Id autem apprime convenit *Dario*, *Hystaspis* filio, qui ut ait *Herodotus* lib. 4. cap. 44. Indos subegit, & sicut legitur capite 3. lib. 3. *Esdra*, fecit etiam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus Magistratibus Media, & Persidis, & omnibus Purpuratis, & Prætoribus, & Consulibus, & Præfectis sub illo ab India usque Æthiopia centum viginti septem Provinciis. Porro, libri tertius, & quartus *Esdra*, quamvis canonicam non habeant auctoritatem, æquali tamen auctoritate pollent ac libri editi ab Historicis prophanis, ubi Scripturæ Sacre non repugnant. In hanc autem sententiam iple, ut candide fatear, eo lubentius descendo, quod, ea semel admitta, solvatur inextricabilis pene illa difficultas de ætate *Estheris*, & *Mardochei*, qui a *Nabuchodonosore*, Babyloniorum Rege, in captivitatem Babylonicam fuit cum aliis Judæis abductus, sicut legitur capite secundo, & cap. xi. libri *Estheris*. Verum, ut magis perspectum habere possis modum illum expeditissimum, quo isthæc difficultas de-

etate *Mardochei* enodari potest, necesse est, ut in memoriam revoces ea, quæ in superiori Colloquio diximus de annis, per quos regnavit *Cyrus*, Persarum Rex. Ibi quippe ostendimus, *Cyrum* regnasse triginta annos, sicut ei constanter omnes Historici tribuunt, sed tamen viginti septem annos regnasse in Perside, & per tres ultimos annos regnasse in Babylone, postquam, devicto *Dario Medo*, ultimo Babyloniorum Rege, tanquam supremus Persarum Monarcha, in Babylone regnare cepit. Quando igitur Scriptura Sacra dicit, *Cyrum* anno primo Regni sui laxasse captivitatem Babylonicam, id non est intelligendum de anno primo Regni, quod Rex *Cyrus* inivit in Perside, sed de anno primo Regni, quod idem *Cyrus* auspiciatus est in Babylone, dum Persarum instituit Monarchiam, & per tres annos tanquam supremus Persarum Monarcha in Babylone imperavit. Hac autem semel præmissa summi momenti observatione chronologica, facile solvitur difficultas de etate *Mardochei*, ejusque neptis *Estheris*. Subducamus itaque annos, & supponamus, *Mardocheum*, annos quinque natum, in captivitatem Babylonicam a *Nabuchodonosore*, fuisse abductum. Fluxerunt postea septuaginta anni captivitatis Babylonicæ. *Cyrus* regnavit in Babylone, tanquam supremus Persarum Monarcha, tribus annis: *Cambyses*, filius *Cyri* ac successor regnavit septem circiter annis. *Smerdes Magnus* successit *Cambysi*, & regnavit septem mensibus, eique successit *Darius*, *Hystaspis* filius, quo regnante, contigit Historia *Estheris*. Hi porro anni, quos subduximus, simul collecti efficiunt summam annorum octoginta sex, quos natus erat *Mardocheus* initio Regni *Darii Hystaspis* filii. Experientia autem constat, multos ea etate senes adhuc robustos & vegetos esse. *Esther* vero, neptis *Mardochei*, initio Regni *Darii Hystaspis* filii, admodum juvenis erat, quippe quæ filia fratris *Mardochei*, longe ipso junioris, & nata jam ex patre grandævo. Hoc pacto facile solvitur hæc de etate *Mardochei*, ejusque neptis *E-*

stheris difficultas, a qua ut sese expediant illi Scriptores, qui *Cyro*, Persarum Regi, tribuunt annos Regni viginti novem post laxatam captivitatem Babylonicam, coguntur asserere primo, *Mardocheum* dici translatum in captivitatem Babylonicam, non quod jam natus esset, sed quia in captivitate Babylonica natus est ex illis familiis, quæ tempore *Joakimi*, Regis Judæ, in hanc captivitatem fuerunt abductæ. Quod certe merum effugium est, falsique palam convincitur ex cap. 2. & cap. 11. libri *Estheris*, ubi deserte legitur, *Mardocheum* fuisse revera, & in propria persona abductum in captivitatem Babylonicam. Secundo, iidem Scriptores tateri tencitur, *Mardocheum* initio Regni *Darii Hystaspis* filii ultra centesimum ætatis suæ annum fuisse provectum, nec tamen imbecillum, ingravescentem, seniove confectum, sed solidum, robustum, ac valentem, in rebus magnis præclarisque gerendis fuisse versatum, quod sane nulla ratione sit verosimile. At, quid dicam de *Scaligero*, & de *Petavio*, viris aliqui sacræ prophanz Chronologia peritissimis; quorum prior Historiam *Estheris* refert ad tempora *Xerxis*, Persarum Regis, & filii *Darii Hystaspis*; alter vero, seu *Petavius* censet, Historiam *Estheris* contigisse, regnante *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege, & filio *Xerxi*? Profecto, si mihi hac in re liceat meum interponere judicium, libere dicam, utramque sententiam penitus abludere a vero. Si enim *Xerxes*, Persarum Rex, esset maritus *Estheris*, ut putat *Scaligerus*, sequeretur, *Mardocheum*, tempore *Xerxis*, natum fuisse annos centum & quinquaginta juxta ejusdem *Scaligeri* annorum calculum, ac subinde *Estherem*, neptem *Mardochei*, annosam fuisse, senio confectam, quando nupsit *Xerxi*, Persarum Regi. Quod sane, ut nemo non videt, absurdum est, & absurdius adhuc apparet in sententia *Petavii*, qui Historiam *Estheris* refert ad tempora *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, qui fuit filius *Xerxis*.

Sed

Sed nullo pacto audiri debent quidam Scriptores, qui Historiam *Estheris* ablegant vel ad tempora *Artaxerxis Mnestoris*, seu *Memoris*, vel ad Regnum *Artaxerxis Ochi*, qui ambo fuerunt Persarum Reges longe posteriores his, quos mox laudavimus, Persarum Regibus, *Dario Hytaspis* filio, *Xerxe*, & *Artaxerxe Longimano*. In eorum siquidem Scriptorum sententia, *Mardocheus* excessisset ætatis suæ annum pene ducentissimum, quod tam absurdum est, quam quod maxime. Historia igitur *Estheris*, ut ostendimus, removeri haud debet a temporibus *Darii Hytaspis* filii, qui vere fuit maritus *Estheris*, & in quem, sicut legitur cap. 16. vers. 10. libri *Estheris*, conspiravit *Anan*, voluitque ejus Regnum transferre ad Macedones. Quamvis enim Macedonum Regnum maxime inclauerit tempore *Philippi*, patris *Alexandri Magni*, cujus Imperium concurret cum Imperio *Artaxerxis Ochi*, Persarum Regis, & *Dario Hytaspis* filio posterioris; certum tamen est, regnante *Dario Hytaspis* filio, jam Persis notos fuisse Macedones, utpote qui bellicis facinoribus, & variis pugnis, atque victoriis tam de Thracibus, quam de alijs hostibus, illorum gloriæ æmulis, feliciter reportatis, inclyti erant, ut videre est apud *Justinum* lib. 7. Hist.

D. Suscepitne *Esther* ex marito suo *Dario Hytaspis* filio, Persarum Rege, aliquam prolem?

M. Tres uxores *Darius Hytaspis* filius, Persarum Rex, habuit, teste *Herodoto* initio libri octavi. Primam uxorem, quæ erat filia *Gobrias*, duxit *Darius Hytaspis* filius antequam Persarum Imperio potiretur, & ex ea tres filios suscepit. Altera uxor, quam *Darius Hytaspis* filius, postquam ad Persarum Imperium fuisset proventus, sibi matrimonio copulavit, dicta est *Atossa*, filia *Cyri*, Persarum Regis, cujus regalibus nuptiis voluit *Darius Hytaspis* filius Imperium Persarum, sibi adjudicatum firmare, ut non tam in extraneum translatum, quam in *Cyri* familiam reversionem videretur. Ex

hac secunda uxore, dicta *Atossa*, quatuor filios procreavit *Darius Hytaspis* filius, Persarum Rex, quorum primogenitus fuit *Xerxes*, qui patri suo in Persarum Imperio successit. Hæc secunda *Darii Hytaspis*, Persarum Regis, uxor, appellabatur etiam *Vasthi*, quam idem Rex, ut antea diximus, repudiavit. Tertiam denique *Darii Hytaspis* filii, Persarum Regis, uxorem appellat *Herodotus Aristonam*, seu *Aristonam Virginem*, quam ait idem Historicus fuisse a *Dario Hytaspis* filio præ ceteris suis feminis adamatam, eamque duos peperisse filios, seu *Arfamen*, & *Gobriam*. Hanc tertiam *Darii Hytaspis* filii, Persarum Regis, uxorem, dictam *Aristonam*, multi Scripturæ Sacræ periti volunt *Estherem*, neptem *Mardochei*, quæ Hebræis *Hadassa* dicitur, vulgatus vero Interpret *Edissam* vocat. Afferit quidem *Herodotus*, hanc *Aristonam*, tertiam *Darii Hytaspis* filii Persarum Regis, uxorem, fuisse filiam *Cyri*, & uxorem *Atossæ*, quod certe non convenit *Estheri*, nepti *Mardochei*. Verum respondent viri eruditi, id ita visum esse Historico *Herodoto*, vel quia Persicas Genealogias non satis exploratas habuit, vel quia consulto Persæ per invidiam genus *Estheris* dissimularunt, ac *Cyri* filiam esse commentum sunt, maxime cum *Esther*, jubente patruo suo *Mardocheo*, genus suum non statim indicaverit, sicut legitur cap. 2. vers. 20. libri *Estheris*. Hac semel admissa peritorum Scripturæ Sacræ Interpretum sententia, sequitur, *Darium Hytaspis* filium, ex Regina *Esthere*, conjuge sua, quæ eadem est ac *Aristona*, duos suscepisse filios, *Arfamen*, & *Gobriam*. Qua de re consule *Augustinum Calmet*, doctissimum Benedictinum, in suo Commentario *Litterali* in librum *Estheris*, ubi etiam refellit errorem sive Hebræorum, qui putant, Reginam *Estherem* esse matrem *Darii Hytaspis* filii, Persarum Regis, sive aliorum, qui asserunt, Reginam *Estherem* esse matrem vel *Holofernis*, vel *Xerxis*, qui patri suo, *Dario Hytaspis* filio, in Imperio Persico successit, quæ

quæ omnia sunt putida commenta, quæ Historiæ cum sacræ, tum prophanæ omnino adversantur.

D. Quis est auctor libri *Estheris*, cujus historiam hætenus descripsisti, & tempus, quo eadem historia contigit, accurate præfixisti?

M. Circa auctorem libri *Estheris* non una est Scriptorum sententia. Alii volunt, auctorem libri *Estheris* esse *Esdram*, alii *Mardocheum*, alii *Josachimum*, Summum Pontificem, alii existimant, librum *Estheris* esse genuinum magnæ Judæorum Synagogæ factum, alii denique putant, libri *Estheris* auctorem esse omnino incertum. Narrat quidem *Mardocheus*, avunculus *Estheris*, se librum scripsisse, illumque ad Judæos misisse. Sed ille liber nihil aliud fuit, quam epistola a *Mardocheo* missa ad Judæos, & eo sine scripta, ut Judæi *Phurim* solemnitatem, seu festivitatem forum, singulis annis statâ die celebrarent, uti ex cap. 9. & ex initio capitis 10. libri *Estheris* facile colligitur. Quocirca, mihi magis probatur sententia Illustrissimi *Danielis Huetii*, Abrincensis Episcopi, qui in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione 14. pag. 174. & 175. asserit, Judæorum Synagogam magnam, ad quam ex officio pertinebat rationem & cæremonias hujus sortium solemnitatis explicare, hunc *Estheris* librum ad majorem Judæorum instructionem & fructum edidisse, eique inseruisse non solum integram *Mardochei* jam citatam epistolam, una cum epistola *Estheris*, cujus eodem in capite nono versicul. 29. fit mentio, sed etiam edidisse nonnullas circumstantias, quæ ad lucem huic *Estheris* historiæ conciliandam necessariz videbantur. Certissime autem constat, hunc *Estheris* librum temporibus *Esdre* jam fuisse conscriptum, nec ad posteriora tempora referri posse, quia prædictus liber relatus est in Canone Hebræorum, quem, teste *Josepho*, Hebræo, *Esdra* post laxatam captivitatem Babylonicam texit, & clausit sub *Artaxerxe Longimano*, Persarum Rege.

D. Quid intelligis per illam Syna-

gogam magnam Judæorum, cujus jussu & auctoritate scriptus & approbatus est *Estheris* liber?

M. Vox *Synagoga* Græca est, quæ idem sonat ac Congregatio. Per Synagogam itaque magnam Judæorum nihil aliud intelligitur quam Congregatio, seu Synodus generalis Judæorum, penes quam summa residebat potestas Decretorum de libris sacris, & de his, quæ Judæorum Religionem spectabant, proferendi judicium. Hæ autem Congregationes, seu Synodi generales Judæorum appellabantur *Synagoga Magna*, ut discernerentur a peculiaribus, & privatis Congregationibus, quas Judæi olim habebant, & etiamnum habent ad orationem destinatas, quæque absolute *Synagoga* appellari solent. De illis Synagogis, quas Judæi, orationis ergo, frequentant, de illarum antiquitate, de Judæorum Doctoribus, seu Rabbis, qui in Synagogis præsunt, necnon de illorum officiiis, brevem sermonem sub finem hujus Colloquii habebo, ut aliquam de his singulis notitiam habere possis. Synagoga itaque Judæorum sunt domus orationis & doctrine, quæ nullam formam peculiarem habent, nisi quod in illis est species Altaris, sive Mensæ, in quam explicatur & evolvitur Legis Mosaicæ Volumen. Juxta quamlibet Synagogam extat cubiculum, ex quo mulieres prospiciunt in Synagogam virorum, nec enim licet mulieribus intrare, nec a viris prospici. In omnibus etiam Judæorum Synagogis est quædam ad Orientem arca, seu armarium, in quo reponitur, & summa cura asservatur Legis Mosaicæ Volumen, quod absque accentibus, punctis vocalibus, & Versuum distinctionibus descriptum esse debet. Plures quoque in Synagogis Judæorum pendent e laqueari lucernæ, quæ in Sabbato accenduntur. Has Synagogas instituerunt Judæi, dum essent in captivitate Babylonica, jamque Templum Hierosolymitanum, a *Salomone* extructum, penitus a *Nabuchodonosore*, Babyloniæ Rege, fuisse eversum. Non poterant tamen Judæi in his Synagogis Sacrificia Deo offerre, &

ma-

maſtare Agnum Paſchalem, ſed id duntaxat in Templo Hieroſolymitano ſive ante, ſive poſt] captivitatem Babyloniam, juxta Legem Moſaicam, præſtare potuerunt, ita ut illi Judæi, qui, poſt captivitatem Babyloniam, aliud Templum, præter Hieroſolymitanum, Deo erexerunt, habiti fuerint ac rejeſti tanquam Schiſmatici, & Legis Moſaicæ tranſgreſſores. Quod quidem, ut clariuſ intelligas, obiter advertere debes, duo Tempia poſt captivitatem Babyloniam, præter Templum Hieroſolymitanum, fuiſſe extracta, in quibus verus Deus Iſraelitarum coleretur quidem, ſed falſa Religione. *Sanaballetes* enim, ſicut in præcedentibus noſtris Colloquiis jam me obſervaviſſe memini, venia petita a *Dario*, Perſarum Rege, cujus erat Præfeſtus, & deinde ab *Alexandro Magno*, Græcorum Monarcha poſt mortem *Darii*, Regis, extruxit in monte *Garizin* Templum Samarizæ in gratiam *Manafſis* generis ſui. In hoc Templo *Garizin* Samaritani, qui jam diro Schiſmate a Judæis erant divulſi, primum Deo vero Sacrificia offerebant, ſed poſtea *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, non ægre conſentientibus Samaritanis, *Jovi Hoſpitæ* hoc Templum conſecravit. Poſt annos autem ducentos, quam fuerat conditum iſtud Templum in monte *Garizin*, Joannes Hircanus, Summus Judæorum Pontifex, illud una cum urbe Samarizæ evertit. Hanc Samarizæ urbem denuo excitavit *Herodes*, a Senatu Romano Rex Judææ declaratus, eamque *Sebaſtem* de nomine *Cæſaris Auguſti* appellavit, & in ea Templum extruxit, cui tamen Samaritani montem *Garizin* prætulerunt. Aliud, poſt captivitatem Babyloniam, fuit in *Ægypto* extractum vero Deo Iſraelis Templum ab *Onia*, qui fuit *Onia Tertii* Pontificis filius natu minimus. Hic quippe, ſervente perſecutione, in qua *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, crudeliter ferro flammæque ſeviit in Judæos, fugit in *Ægyptum* ad Regem *Ptolomæum Philometorem*, & uxorem ejus *Cleopatram*, atque ab his ſtruendi Templi, Hieroſolymitano *Æmili*, facultatem obtinuit,

& illud *Leontopoli* in Præfectura Helioſolitana erexit, ſequæ ejusdem Templi Summum Pontificem conſtituit, Sacerdotes etiam & Levitas creavit, qui Sacra Ritu Judaico peragerent. Iſtud ſecundum Schiſmaticum Judæorum Templum duravit uſque ad excidium Hieroſolymitanum, poſt quod a *Paulino*, Alexandriz Præfecto, dirutum eſt anno *Æræ* Chriſtianæ ſeptuageſimo primo, cum ſteriſſet ultra ducentos annos. Hæc autem obiter annotanda eſſe duxi, ut inde intelligas, Judæos, juxta Legem Moſaicam, in ſolo Templo Hieroſolymitano, ſive a *Salomone* extracto, ſive a *Zorobabele* poſt captivitatem Babyloniam inſtaurato, poſuiſſe Deo offerre Sacrificia, & Agnum Paſchalem immolare, non vero in Synagogis, nec in Templis, quæ extra Hieroſolymorum urbem condita erant, etiamſi vero Deo Iſraelis eſſent erecta, & omnia Sacra Ritu Judaico in his celebrarentur. Hinc eſt, quod illa Tempia, extra Hieroſolymorum urbem conſtructa, a Deo Iſraelis, licet conſecrata, pro legitimis veri Dei Templis in Sacro Codice non agnoſcantur. Sed redeamus nunc ad Synagogas Judæorum. Moris erat apud Judæos in unaquaque hebdomada, ſeu ſingulis diebus Sabbathi ſuas Synagogas frequentare, ſive ad orandum, ſive ad audiendam a ſuis Doctõribus explicationem Legis, & ab illis accipiendam correptionem morum, ſicut teſtatur *Philo*, Judæus, quem morem Judæi etiamnum obſervant ſingulis Sabbathis in ſuis Synagogis, in quibus Rabbini, ſeu Legis Doctõres, explicant Legem Moſaicam, & delinquentium corrigunt mores. Nullis titulis olim inſigniebantur Judæorum Doctõres, ſed circa ortum Chriſti Domini amaverunt vocari *Rabbi*, a radice *Rabab*, id eſt, *multiplicatus* fuit, volentes inde ſignificare, eos, qui dicebantur *Rabbi*, varia & multiplices doctrina eſſe inſtructos. Quin, & iſti Judæorum ſupercilioſi & ſuperbi Doctõres tantum Rabbino deſerendum eſſe ſanciebant, ut dicerent, Rabbinum præferendum eſſe Regi, Regem vero Pontifici Summo, ſicque Rabbini

binum esse omnibus anteponendum. Cathedris distinctis sedebant Rabbini, & primas cathedras ambeant, eorumque factum graphice describit Christus Dominus cap. 23. vers. 5. & sequent. *Matthai* dicens: *Dilatant enim phylacteria sua & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cenis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Verum, licet insolito facto insuperbirent Rabbini, Judæorum Doctores, illos tamen manibus laborasse probat exemplum Apostoli *Pauli*, qui, præceptore *Gamalieli* usuli, Legem Mosaicam didicerat, & manibus, nequem gravaret, laborabat, Scenefacturiam, ut ipsemet testatur, artem exercens. Confundi tamen non debent isti Rabbini cum illis Legis Doctoribus, qui antiquitus apud Judæos vocabantur *Sopherim*, id est, *Scribe*, vel *Expositores Legis*. Observant enim viri rerum Judaicarum, periti, debuisse primævis Judæorum Sacerdotes ex officio Legem populum edocere, idque colligunt ex his verbis, quæ cap. 10. vers. 8. & seq. *L. Levit.* leguntur: *Dixit quoque Dominus Aaron: Vinum, & omnia, quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonii ne moriamini, quia præceptum sempiternum est in generationes vestras, & ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum, & doceatisque filios Israel omnia legitima, quæ locus est Dominus ad eos per manum Moysi.* At, post solutam captivitatem Babylonicam, hoc est, circa illud tempus, quo Prophetie donum apud Judæos in Propheta *Malachia* expiravit, cœperant Sacerdotes plus negotiis politieis, & gubernationi civili vacare, quam meditationi Legis, & institutioni plebis, indeque factum est, ut hæc Sacerdotum ministerii pars, quæ in instructione populi, & explicanda Lege sita erat, reservata & concedita fuerit certo hominum generi, qui apud Judæos dicebantur *Sopherim*, seu *Scribe*. Certe negari non potest, antiquissimum esse apud Judæos *Scribarum* no-

men, cum sæpius in Scriptura Sacra *Esdra*, qui, post captivitatem Babylonicam, Prophetis, *Zacharia*, *Agæo*, & *Malachia* coætaneus fuit, diserte appelletur *Scriba*. Munus autem, quod illis *Scribis* obeundum incumbere, erat Sacras Scripturas exponere, vindicare a corruptellis, illas prælegere populo in Templo & in Synagogis, interpretationem obscuriorum locorum, ubi opus erat, adjicere, populum ad probos mores informare, & instituere; Dubia ex libris *Moysis*, & Prophetarum objecta dilucidare, & solvere; emergentes perplexas questionēs enodare, Genealogias Tribuum, maxime Sacerdotales, & regie stirpis, sedulo asservare, & alia id genus Sacra obire munia. Paulo antequam Christus Dominus prodiret in lucem, dñæ celebres fuerunt Doctorum Judæorum Scholæ, nimirum *Hillelis*, & *Schammai*. Domus *Hillelis*, ut loquuntur Judei, id est, Schola *Hillelis*, prima fuit, & in ea cum *Hillel*, illius caput, singulares doceret ac tenebat opiniones, actutum sese illi opposuit alter Judæorum Doctor, seu *Schammai*, qui aliam instituit Scholam, & discipulis suis contrarias instillavit opiniones. Utriusque Doctoris sententiæ frequenter apud Talmudicos recenseri solent, sed *Schelus Hieronymus* in caput 8. *Isaï* vocat Doctorem *Schammai*, *Dispersitorem*, & Doctorem *Hillel* appellat *Prophanum*, eo quod ambo illi Judæorum Doctores per *Synagogas*, seu per traditiones suas, Legis Mosaicæ præcepta dissipaverint, atque omnino maculaverint. Denique, Rabbini & Judæorum Doctores occupabantur circa *Miera*, hoc est, circa Textum Biblicum; circa *Mischna*, id est, circa Traditiones, circa *Midras*, hoc est, circa studium Sacrarum Scripturarum, ut eas vel mystice, vel allegorice explicarent. Doctores vero illi Judæorum, qui Legem scriptam profundius interpretabantur, *Agadici* dicebantur a verbo *Nagad*, id est, *Narrare*.

D. Abeant in malam crucem, malumque cruciatum isti Rabbini, quique Judæorum Doctores, qui suis, quas ven-

vendicant, quifquiliis, feu vanis traditionibus, & finiftris interpretationibus Sacras Scripturas corruperunt, & Jefum Chriflum, quem *Mofes*, & omnes Prophetæ verum Mefiam prædixerunt, audire detrectarunt, eumque tanquam impioforem & Legis transgrefforem, in crucem egerunt. Hanc certe Judæorum blafphemiam, qua nulla execrabilior proferri poteft, ferre minime poffum.

M. Vifne Rabbiniis, ceterifque judæorum Doctõibus, Jefum Chriflum, tanquam impioforem, & Legis transgrefforem blafphemantibus, os ocludere ð audi, & alte memoriæ tuæ femper infixum habeto illud egregium *S. Chryfoftomi* Oratione 3. adverfum Judæos egregium ratiocinium: *Agedum*, ait Judæis Sanctus ille Doctõr, dicite mihi, etiamne poft hac fuflinebitis illum, feu Jefum Chriflum, vocare impioforem ac transgrefforem Legis, & non potius aliquo fecedentes vos ipfos occulabitis, qui coram oculis obfueamini tam manifefam, & evidentem veritatem? Etenim, fi impiofor erat *Jefus*, quemq; modum dicitis, Legisque transgreffor, par erat, ut hanc etiam laudem ferretis, qui talem occideretis. Nam fi *Phinees*, unico tantum precepto homine, totam *Numinis* iram adverfus Populum exardefcentem fedavit (fteit enim) inquit Scriptura Sacra Pl. lv. *Phinees*, & placavit, & ceffavit quaffatio) tenque multos homines eripuit ab ira divina, unius hominis exde, multo magis hac vobis oportuit accidere, fi Legis transgreffor erat, quem vos crucifixiftis. Cui igitur, quaffo, *Phinees* in viro Legis transgreffore precepto, iuftus habitus eß? & Sacerdotio honoratus; vos autem, quum in Crucem egeritis virum impioforem, ut dicitis, Deoque adverfantem, qui fit ut non folum non feratis laudem & honorem, verum etiam peribum paffi fitis, quam tum; quum filios veftras mactaretis? An non illud perfpicuum eß, etiam vehementer tardis & hebetibus, quod poft eaquam adverfus Seroatorem ac Principem Orbis impie egiftis, talis vindicta de vobis fumpta fit? Et nunc sane abftinetis a nefario fanguine, & Sabata fervatis, tum vero ipfum etiam

Sabbati diem violabatis, &c. Hoc invictõ *S. Joannis Chryfoftomi* ratiocinio, quod Judæorum jugulum potit, eofque ad incitas redigit, præfenti noftro Colloquio finem impono.

COLLOQUIUM ULTIMUM.

In quo produntur res præclare gefte a Machabæis, qui, poft Captivitatem Babylonicam, Summa apud Judæos auctoritate potiti funt ufque ad Herodem, alienigenam, quo in Judæa regnante, natus eß *Jefus Chriftus*, ibidemque atroximur varie Judæorum Sectæ, aliquot Hiftoriæ Romanæ monumenta, & Canon Chronologicus annorum, qui a captivitate Babylonica ufque ad Natale Chrifti Domini interfuxerunt.

D. In Hiftoriæ Sacræ Veteris Testamenti, & initio Salutis, per ortum *Jefu Chrifti*, veri Mefiæ, toti generi humano allatæ, appropinquantibus, necelfe eß, ut res præcipuæ, quæ in fexta Mundi Etate ufque ad Natale Chrifti Domini gefte funt, & ad Hiftoriam Judæorum pertinent, aut cum ea aliquam agnationem habent, fervato ordine temporum, breviter nunc referas, ut plenam & integram affequetur Sacræ Hiftoriæ Veteris Testamenti noticiam.

M. Hiftoria rerum, quas Judæi fub finem Sextæ Mundi Etatis præclare gesserunt, texitur in duobus Libris Machabæorum, in quibus accuratè narratur egregia facinora, quibus inclaruerunt, totaque Orbe celebres fefe reddiderunt quatuor infignes Judæorum Principes, nimirum *Matathias*, ejufque filii, dicti Machabæi, *Judas*, *Jonathas*, & *Simon*, qui omnes Reipublicæ Judæorum profuerunt, & opo tuenda, vel recuperanda Populi Judaici libertate strenuam navarunt operam contra Aegypti, & Syriæ Reges, quibus illi famofi Judæorum Duces, divinæ Legis zelo accenti, arreptis armis conftanter refifterunt, bella feliciter confecerunt, hisque Regibus fæpius devictis ac profligatis.

figatis, Populum Judaicum in libertatem vindicarunt. Sed quia Hæretici, a vera Christi Ecclesia extorres, ad la befactandam duorum librorum Machabæorum auctoritatem, multa opponere solent, præstat ut in antecessum ea Hæreticorum objecta diluamus, quo Ducum Machabæorum Historiæ, quam postea descripturi sumus, sua conslet indubitata veritas.

D. Quanam sunt præcipua argumenta, quibus Hæretici impetunt duorum librorum Machabæorum auctoritatem?

M. Argumenta, quibus Hæretici duorum librorum Machabæorum auctoritatem labefactare moliantur, petuntur vel ex antiquorum Sacrorum librorum Canone, quo olim utebatur Ecclesia, vel ex quibusdam dissonantiis Chronologicis, quæ (ut ipsis videtur) reperiuntur inter primum librum & secundum Machabæorum; vel denique ex nonnullis circumstantiis Historiæ, quæ in istis duobus Machabæorum libris narratur; quas circumstantias cum veritate Historiæ nullo pacto coherere posse magnis animis pertendunt. Incipiamus nunc a primo argumento, quod Hæretici accersunt ex antiquo Sacrorum librorum Canone, quo olim utebatur Ecclesia. Ajunt, *Melitonem Sardanensem*, *Originem*, & *Laodiceenam Synodum* in Canone, quem texuere Sacrorum Librorum, non reposuisse duos libros Machabæorum, eique antiquo Sacrorum librorum Catalogo adhæsisse Sanctos Patres *Athanasium* in Epistola sua Festali, Auctorem Scripturæ Sacræ Synopseos, *Cyrillum Hierosolymitanum* Catechesi quarta, *Hilarium* Præfatione in Psalmos, *Amphilochium* in Epistola ad *Seleucum*, relata a *Balsamone*, *Gregorium Nazianzenum*, *Epiphanium*, *Hieronymum*, *Joannem Damascenum*, utrumque *Nicephorum*, & multos alios veteres, doctrina & pietate conspicuos. Inde inferunt Hæretici, duobus Machabæorum libris, ex antiquo Sacrorum librorum Canone rejectis, Sacram & Canonicam auctoritatem adjudicari non debere. Sed hæc ineptissima est Hæreticorum confectio. Poverunt quippe antiquitus aliquæ parti-

culares Ecclesiæ, & aliquot Sancti Patres, ac Scriptores Ecclesiastici salva & inculpata fide dubitare, an duo Machabæorum libri essent Canonici? quia id temporis universa Ecclesia suum decretorium judicium super hac controversia necdum protulerat. Nunc autem, cum universalis Ecclesia in Concilio Tridentino congregata, propter procacem Hæreticorum in repudiandis, vel infirmendis libris Canonicis audaciam & temeritatem, Sacrorum librorum tam Veteris, quam Novi Testamenti texuit Catalogum, in quo reposuit duos Machabæorum libros, post hanc, inquam, propalatam solemnem Ecclesiæ definitionem, nemini Catholico integrum esse potest negare, aut in dubium revocare Sacram & Canonicam duorum librorum Machabæorum auctoritatem. In texendo autem Sacrorum Librorum Canone secuta est Oecumenica Synodus Tridentina *Innocentium I.* Pontificem Maximum, in Epistola 3. ad *Exuperium*, Episcopum Tolosanum, *Galasium*, Romanum itidem Pontificem, in Concilio Romæ habito anno 494. *S. Augustinum* lib. 2. *De Doctrina Christiana* capite octavo, & multos antiquos Patres. Uno verbo, indulse adhæsit Synodus Tridentina illibare ab ipsis Apostolorum temporibus traditioni nobilissimarum Ecclesiarum, Romanæ in primis, quæ est omnium Ecclesiarum Mater & Magistra, cujus definitionibus refragantur soli Hæretici & Schismatici, qui a Catholica Ecclesia, extra quam nulla est salus, vita, & gratia sanctificans, sunt separati.

D. Quanam sunt istæ Chronologicæ dissonantiæ, quas in duobus Machabæorum libris reperiri distant Hæretici?

M. Aliquot in duobus libris Machabæorum dissonantias Chronologiæ producant Hæretici, quas non veras & reales esse, sed duntaxat apparentes, easque facili negotio conciliari posse, hic paucis commonstrabo. In primis, ajunt, legi cap. 1. libri 1. Machabæorum, Regem Syriæ *Antiochum Epiphanem*, seu *Illustrem*, regnare cepisse anno Regni Græcorum centesimo tri-

trigesimo septimo, quem tamen tardius regnasse, seu anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo tertio constat ex *Eusebio* in *Chronico*, & ex prophænis Scriptoris Græcis. Hæc est prima Chronologica dissonantia, quæ facile solvi potest, attenta duplici Æra, quæ utebantur Græci, videlicet Æra Græcorum, qui dicebantur *Lagida* a *Ptoleæo Lagi* filio, qui primus post obitum *Alexandri Magni* regnavit in Ægypto, & alia Æra Græcorum, qui appellabantur *Seleucida*, a *Seleuco Nicator*, qui primus, post obitum *Alexandri Magni*, regnavit in Syria. Græci, dicti *Lagida*, annos Regni Græcorum computabant ab initio Monarchiæ *Alexandri Magni*, qui, devicto ad *Arbella Dario Codomano*, ultimo Persarum Rege, tanquam supremus Græcorum Monarcha per sex annos Babylone imperavit. At, Græci, dicti *Seleucida*, annos Regni Græcorum numerabant ab exordio Regni *Seleuci Nicatoris*, qui annis duodecim post obitum *Alexandri Magni* obtinuit Regnum in Syria. Ex quo sequitur, Æram *Lagidarum*, quæ utebantur Græci, dicti *Lagida*, in numerandis annis Regni Græcorum, anteverisse sexdecim annis Æram *Seleucidarum*, quam nimirum in putandis annis Regni Græcorum usurpabant Græci, dicti *Seleucida*. Porro, hanc *Seleucidarum* Æram, quæ in numerandis annis Regni Græcorum posterior est sexdecim annis Æra Græcorum *Lagidarum*, sequebantur Judæi, eaque subinde in numerandis annis Regni Græcorum usus est Auctor duorum priorum Librorum *Machabæorum*. Hac præmissa observatione, liquet, nullam in duobus prioribus *Machabæorum* libris offendi in numerandis annis Regni Græcorum Chronologicam dissonantiam. Nam verum est, *Antiochum Epiphanem*, juxta Æram *Seleucidarum*, regnare cæpisse in Syria anno Regni Græcorum centesimo trigesimo septimo. Verum quoque est, eundem *Antiochum Epiphanem*, juxta Æram *Lagidarum*, suum in Syria iniisse Regnum anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo tertio.

Dilucidata prima illa apparenti Chronologica dissonantia, ad aliam venio, quam objiciunt Hæretici. Dicant enim, Auctorem lib. 1. *Machabæorum* asserere capite sexto, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, mortuum esse anno Regni Græcorum centesimo quadagesimo nono. At vero c. 11. libri secundi *Machabæorum* legitur, *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, filium, scripsisse, post mortem patris sui, litteras anno Regni Græcorum centesimo quadagesimo octavo. Quæ in re, ajunt hæretici, in duobus prioribus *Machabæorum* libris reperitur Chronologica dissonantia, seu in consignandis temporibus unius anni diversitas. Sed hanc, quam opponunt Hæretici, unius anni diversitatem facile explicabis, si semel advertas, Judæos in numerandis annis Regni Græcorum sequutos quidem fuisse Æram *Seleucidarum*, eos tamen auspiciatos fuisse annum a mense *Nisan*, hoc est, a mense Martio, verno tempore, Græcos vero annum incepisse a mense Septembris in Autumno. Hæc igitur apparet in duobus prioribus *Machabæorum* libris diversitatis unius anni Chronologica dissonantia, ex eo profecta est, quod Auctor libri 1. *Machabæorum* in consignandis temporibus priorem, juxta morem Judæorum, sequatur supputationem anni a mense *Nisan*, indeque vere scribat, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, mortuum esse anno Regni Græcorum centesimo quadagesimo nono; Auctor vero secundi libri *Machabæorum* sectetur consuetudinem Græcorum incipiendi annum a mense Septembris, adeoque vere itidem dicat, *Antiochum Epiphanem*, Regem Syriæ, vita sanctum esse anno Regni Græcorum centesimo quadagesimo octavo. Quo fit, ut hæc consignandi tempora diversitas, quæ reperitur in duobus prioribus *Machabæis* libris, nullo pacto eorum officiat auctoritatem, sed eam potius commendat, illorumque antiquitatem prodatur. Tertiam denique Chronologicam dissonantiam in duobus prioribus *Machabæorum* libris notant Hæretici, in hoc sitam, quod Au-

ctor

Et or lib. 1. Machabæorum cap. 9. ait, *Judam Machabeum* fuisse oculum anno Regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo; sed Auctor libri secundi Machabæorum inquit, *Judam Machabeum* scripsisse Epistolam anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo, hoc est, sex & triginta annis post obitum *Judæ Machabæi*. Qua in re, ajunt Hæretici, in consignandis temporibus non sibi constant Auctores duorum priorum librorum Machabæorum, sed putidis anachronismis, atque manifesta sese implicant contradictione. Verum, turpissime falluntur Hæretici, eorumque objectioni triplex a viris eruditis solet adhiberi Responsio. In primis dicunt, incuria librariorum irrepsisse mendum in notas numerales, & scriptum fuisse annum 188. loco anni 148. Secundo, distinguunt duplicem Epistolam, unam videlicet scriptam a *Juda Machabeo* anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, quo anno adhuc vivebat *Judas Machabæus*. Sed hæc Epistola, a *Juda Machabeo* scripta, duntaxat post ejus obitum, hoc est, regnante *sin Judæa Joanne Hyrcano*, directæ fuit ad Judæos in Ægypto commorantes, eisdemque Epistolæ, a *Juda Machabeo* anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo scriptæ, brevem aliam Epistolam Judæi Hierosolymitani, tempore *Hyrcani*, Summi Pontificis, adjunxerunt, & annum quo scribebant, seu centesimo octogesimo octavum Regni Græcorum præfixerunt. Hæc autem Epistola, quam totus Judæorum Populus, Duce *Joanne Hyrcano*, anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo scripsit, præmittitur ab Auctore lib. 2. Machabæorum capite 1. ante Epistolam a *Juda Machabeo* scriptam, cujus prædicta illa Epistola posterior sit Epistola *Judæ Machabæi*, quippe quæ scripta est anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo; Epistola vero *Judæ Machabæi*, scripta est anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo. Hinc doctissimi Scripturæ Sacræ Interpretes jure optimo inferunt, hæc verba: *Anno centesimo octogesimo octavo* non esse

Hist. Vet. Test. Tom. III.

exordium Epistolæ, quam scribit *Judas Machabæus*, quamque posteriori loco Auctor libri 2. Machabæorum cap. 1. reponit, sed esse finem alterius præcedentis Epistolæ, quam ibidem priori loco describit idem Sacer Auctor, a toto Judæorum Populo *Hyrcani* temporibus scriptam, quæ licet capite 1. libri 2. Machabæorum præcedat ordine Epistolam a *Juda Machabeo* scriptam, revera tamen tempore ea posterior est, utpote scripta anno Regni Græcorum centesimo octogesimo octavo. Testatur *Belarminus*, hanc posteriorem Epistolam, quæ a *Juda Machabeo* scripta est, in Codicibus Græcis non incipere ab illis verbis: *Anno centesimo octogesimo octavo*, sed ab istis: *Populus, qui est in Judæa & Hierosolymis*. Denique, respondent viri eruditi, hanc posteriorem Epistolam (facta hypothefi quod incipiat ab illis verbis: *Anno centesimo octogesimo octavo*) non fuisse scriptam a *Juda Machabeo*, sed ab altero *Juda*, qui an fuerit *Judas Essenus*, magna tum temporis apud Judæos, teste *Josepho*, Hebræo, auctoritate pollens? vel alius *Judas*, nobis incognitus? incertum est, sicut pariter incertum est, quisnam fuerit ille *Aristobolus*, qui in prædicta Epistola appellatur *Magister Ptolomæi*, Ægyptiorum Regis; an videlicet fuerit *Aristobolus*, Philosophus Peripateticus? an aliquis alius ejusdem ætatis? Sed de Chronologicis dissonantiis, quas in duobus prioribus Machabæorum libris reperiri effutiant Hæretici, plura in præsentia non dicam.

D. Suntne majoris momenti alia argumenta, quæ Hæretici ad elevandam duorum priorum librorum Machabæorum auctoritatem proponere solent?

M. Ut intelligas, quam levia ac futilia sint cetera Hæreticorum argumenta, ea summatim hic perstringere, ac sigillatim diluere non pigebit. Dicunt enim primo, in Epistola *Judæ Machabæi*, quæ cap. 1. libri 2. Machabæorum descripta est, legi, *Antiochum Epiphanem*, Syriæ Regem, fuisse percussum & membratim disceptum in Templo Nanæ, quod erat *Veneri*, aut *Dianæ* dicatum (utraque enim Dea

M in

in Perside colebatur.) Sed capite 9. ejusdem libri dicitur, eundem Regem *Antiochum* a Persipoli fugatum, dum omnes ad unum Judæos internecione delendi nefarium volveret consilium, maximis fuisse viscerum doloribus excruciatum, & e corpore scaturientibus cum fœtore intolerabili vermicibus, post criminum suorum seram agnitionem, & fucatam vitæ promissam emendationem, miserabili morte in montibus occubuisse. Quæ discrepantia in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, non potest, inquit Hæretici, cum Historiæ veritate cohærere. Sed plane commentitia est hæc discrepantia, quam Auctori libri 2. Machabæorum in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, objectant Hæretici. At enim, capite primo libri secundi Machabæorum non expresse dicitur *Antiochum Epiphanem*, Syriæ Regem, occisum fuisse in Templo Nanæ, at patet e serie horumce verborum, quæ ibidem leguntur: *Clauserunt Templum, cum intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides percusserunt Ducem, & eos, qui cum eo erant, & membris divisērunt, & capitibus amputatis, foras projecerunt.* In his, inquam, verbis, percussio quidem respicit Ducem (tametsi ambiguum etiam videatur, an ille Dux, qui percussus est, fuerit *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, vel alius ex ejus Optimatibus?) At, membrorum descriptio, cujus in his verbis mentio fit, referenda non est ad Ducem, sed restringi debet ad eos, qui cum Duce erant. Quocirca, cum ex hac clade, facta in Templo Nanæ in Perside, evasisset, fugamque arripuisset *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, maxore postea vermibusque corrosus, foetidam animam in montibus exhalavit, quemadmodum legitur capite 9. lib. 2. Machabæorum, sicque in sumum abit ea discrepantia, in quam auctorem libri 2. Machabæorum in describenda morte *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, impigisse mentiuntur Hæretici. Sed alteram antilogiam in duobus prioribus Machabæorum libris ex-

piscantur Hæretici, ajuntque, Auctorem libri primi Machabæorum recta fronte pugnare cum Auctore lib. 2. Machabæorum, quia Auctori libri primi Machabæorum cap. 4. narrat, purificationem Templi fuisse a *Juda Machabeo* celebratam paulo ante obitum *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ. Auctor vero secundi libri Machabæorum capite 10. refert, eandem Templi purificationem factam esse biennio post mortem ejusdem Regis *Antiochi*. Quæ narrationes, inquit Hæretici, sunt e diametro oppositæ, & secum manifesta antilogia colliduntur. Verum, ut candide dicam, deploranda sane est cæcitas Hæreticorum, qui in Scriptura Sacra vident ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt, & ea, quæ in illa sunt, tanquam ea, quæ non sunt. Nullum etenim extat vestigium illius, circa purificationem Templi a *Juda Machabeo* factam, antilogiæ, quam in duobus prioribus Machabæorum Libris se videre dicunt Hæretici: narratur quidem capite 9. libri 2. Machabæorum mors *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ post ejus e Perside fugam; sed tamen non dicitur capite decimo, sicut falso sibi persuadent Hæretici, Templum fuisse a *Juda Machabeo* repurgatum biennio post ejusdem Regis *Antiochi* obitum. Hæc siquidem verba, quibus Sacer Auctor lib. 2. Machabæorum capite 10. vers. 3. utitur: *Et purgato Templo post biennium*, non referuntur ad mortem Regis *Antiochi Epiphanis*, ita ut sensus sit, purificationem Templi factam esse a *Juda Machabeo* biennio post mortem Regis *Antiochi Epiphanis*; sed illud *post biennium*, denotat temporis intervallum, quod effluxit a profanatione Templi, usque ad ejus purgationem, a *Juda Machabeo* factam, ita ut sensus sit, Templum biennio post illum diem, quo fuerat a Gentibus profanatum, repurgatum esse a *Juda Machabeo*. Purificatio igitur Templi, quod fuerat profanatum anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo sexto, facta est anno Regni Græcorum centesimo quadragesimo octavo, die vigesima quinta mensis *Caslen*, qui nostro

mensi Novembri respondet, hoc est, inter fugam Regis *Antiochi Epiphanis*, & ejus mortem in montibus circa *Babyloniā*. Alia momenta quæ Hæretici ad infirmendam sacram duorum librorum Machabæorum auctoritatem obtrudere solent, tanti non sunt, ut in his solvendis diutius immorari debeamus. Sufficiat obiter annotare primo, narrari cap. 12. lib. 2. Machabæorum, iussisse, ut Hierosolymis offerrentur Sacrificia pro illis Judæis, qui fuerant interfecti in prælio, & sub quorum tunicis inventa fuerant donaria Idolorum, non quod isti Judæi essent cultores Idolorum, sed quia prædæ aviditate ejusmodi donaria ex Templis Idolorum sustulerant, & in hoc peccaverant, sed ante mortem de peccato suo doluerant, quæ ratio movit *Judam Machabæum*, ut, absque ulla pietatis violata regula, jussisset, pro illis Judæis offerri preces & Sacrificia. Deinde, advertere debes cum *S. Augustino*, facinus *Razis*, qui sibi necem conscivit, laudari quidem cap. 13. libri 2. Machabæorum, tanquam *generosum & audax*, sed non tanquam *iustum & sanctum*. Id autem ideo asserit *S. Augustinus*, quia Hæretici Donatistæ, contra quos disputabat Sanctus ille Doctor, Historiam *Razæ*, se ipsum occidentis, jactare solebant, ut quorundam suæ Sectæ suorem, qui violentas sibi inferebant manus, *Razæ* instigati exemplo, defendere & laudibus celebrare possent. Si tamen cum nonnullis Scripturæ Sacræ Interpretibus dicatur, *Raziam*, non seus ac *Samsam*, divino instinctu impulsam, se ipsum occidisse, eo in casu nulla omnino reprehensione dignum videbitur *Razæ* facinus. Vindicata hætenus contra Hæreticos sacra duorum priorum librorum Machabæorum auctoritate (nam duos alios Machabæorum libros, videlicet tertium & quartum, ad Apocryphorum classem ablegat Catholica Ecclesia, eosque Scripturæ Sacræ Canonii nunquam accensuit) pauca nunc circa Auctores duorum priorum librorum Machabæorum observare non absque erit. Quisnam porro sit Auctor li-

bri primi Machabæorum? incertum plane est. Sunt tamen nonnulli, qui *Joannem Hyrcanum*, Summum Judæorum Pontificem, & *Simonem*, fratris *Judæ Machabæi*, filium, qui diu apud Judæos Imperio & Pontificatu potitus est, putant esse hujusce libri Auctorem. Hinc primus Machabæorum liber, quem *Josephus*, Hebræus, ferme integrum in suam Historiam de *Antiquit. Judaic.* convasavit, primum Hebræica lingua fuit exaratus, sed primigenium istius libri Exemplar Hebræicum omnino perierit, & nunc duntaxat superest Græcum. Alterum Machabæorum librum fuisse Græce scriptum, ex ipsa phrasi colligit *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Hujus secundi Machabæorum libri Auctor ignoratur, nec solidæ sunt conjecturæ, quibus alii *Philoni*, alii *Josepho*, alii *Judæ Essæo* hunc librum adjudicant. Hæc duo certissima apud omnes esse debent, primo hunc secundum librum Machabæorum esse præcedentis libri repetitionem, seu eorum, quæ in eo aut omissa, aut nimis compendiose dicta fuerant, expositionem, simul & Epitomen ejusdem magni Voluminis a *Jasone Cyrenæo* conscripti. Quis autem sit *Jason* ille *Cyrenæus*? incertum est, quia Auctor libri 2. Machabæorum vers. 24. ait duntaxat, se in Epitomen redegissem Historiam a *Jasone Cyrenæo* quinque libris comprehensam: *Ab Jasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno Volumine brevius.* Præterea, certum itidem apud omnes esse debet, Auctorem libri 2. Machabæorum fuisse Spiritu Sancto afflatum, adeoque jure optimo Facultates Lovaniensem, & Duacensem inter ceteras propositiones, quas in suis Censuris anno MDLXXXVI. proscripserunt, istam damnaſſe his verbis conceptam: *Liber aliquis (qualis forte est secundus Machabæorum liber) humana industria sine assistentia Spiritus Sancti scriptus, si Spiritus Sanctus postea testetur, ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura Sacra.* Veniam quidem a Lectore deprecatur Auctor libri 2. Machabæorum; sed id non probat, hunc librum fuisse ab ipso scriptum.

humana industria, & absque speciali assilientia Spiritus Sancti, quia ut optimè respondet *Bellarminus* lib. primo *De verbo Dei* capite vigesimo quinto: *Deus est Auctor omnium Scripturarum, sed diversa ratione. Nam Propheta non alium habuerunt laborem, quam scribendi quæ sibi erant revelata. Aliis non semper Deus revelabat verba, sed excitabat eos ut scriberent, & aderat ne fallerentur inscribendo. Et quidem huius libri (seu secundi Machabæorum) nullam deprecatur culpam contra Historiæ veritatem, sed de scribendi ratione tantum loquitur. Aliud est vere, aliud diserte dicere. Deus autem sic auctores Sacros regebat, ut iis styli libertatem, & scribendi modum relinqueret.*

D. Facile nunc intelligo, quam levia ac futilia sint argumenta, quibus Hæretici Sacram duorum priorum librorum Machabæorum auctoritatem frustra oppugnare moliantur. Age modo, si placet, & summam perscrutabor præclara Machabæorum facinora, quæ in duobus prioribus Machabæorum libris descripta leguntur.

M. Cum rerum, quas præclare gesserunt præstantissimi apud Judæos Duces, dicti *Assamoni*, seu *Machabei*, narratio divelli nequaquam possit ab historia Regum Syriæ, quibus strenue resistenter Machabei, & periclitantem Judæorum libertatem, multis confectis præliis, egregie defenderunt; præstat ut in memoriam tuam revoces eam, quam in primo Colloquio in Historiam sextæ huius Mundi ætatis dedimus, seriem duodecim priorum Regum, qui post obitum *Alexandri Magni* in Syria regnabant. Hic autem describemus Historiam Machabæorum, qui summa apud Judæos potestate potiti sunt usque ad Natale Christi Domini, eademque opera breviter referemus res gestas ab aliis Regibus, qui temporibus Machabæorum, regnarunt in Syria, usque ad *Pompejum*, qui missus a Romanis in Asiam, Regnum Syriæ armis subegit, occupavit, illudque in formam Provinciæ reductum Romano Impetio subiecit. Historia

porro Machabæorum, quos ad defensionem & liberationem Reipublicæ & Ecclesiæ Judaicæ excitavit Deus Optimus Maximus, incipit a *Mathatia*, Sacerdote, filio *Joannis*, & patre quinque filiorum, videlicet *Joannis*, *Simonis*, *Judæ*, *Elezari*, & *Jonathæ*, qui *Assamoni*, seu *Machabi* dicti sunt, & a patris sui fortitudine, avitaque religione non degenerarant. Floruit *Mathatias*, regnante in Syria *Ptolomæo IV.* dicto *Epiphane*, seu *Illustri*, Rege in Judæos iniquissimo, quippe qui ab Ægyptiaca Expeditione, quam in Regem Ægypti susceperat, irrito conatu iussu Senatus & populi Romani reverti coactus, effugerat in Judæos animo, in eos venit arma, Hierosolymam hostiliter adiit, ingentem Civium ex omni ætate & sexu stragem edidit, & deducendo *Menelao*, Judæorum Pseudo-Pontifice, Templum & Sanctuarium ingressus, sacra Vasa sacrilegis manibus contaminavit, comminuit, diripuit, prædamque talentorum mille & octoginta e Templo sustulit, indeque Antiochiam reverfus est. Sed post biennium misit impius ille Rex *Apollonium*, *Ærario* & *Tributis* *Præpositum*, qui viginti duorum millium armatorum Exercitu stipatus, Hierosolymorum urbem proditorie, simulata pace, ingressus est, eamque multis & promiscuis cadibus vastavit. Neque hic substitit immanis Tyranni furor. Nam, ut sacram Legem penitus everteret Rex scelestissimus, Edictum promulgavit, ut omnes Judæi, ad Deorum cultum adigerentur, & relictis Sacrificiis, circumcissione, Sabbatorum observantia, aliisque Mosaicæ Legis Ritibus, ac traditionibus, Gentilium more viverent. Tum vero, pro pudor! per universam Hierosolymorum urbem palam in plateis Diis impune libabatur, sacri libri combusti, Templum Hierosolymitanum iussu nequissimi illius Regis prophanatum, & *Jovi Olympio* dicatum; Templum vero *Garizitanum* fuit *Jovi Hospitali* consecratum. Sed dum crudelissimus ille Tyrannus exquisitissimis tormentorum generibus sævirer in Judæos, qui

Le-

Legem Mosaicam observarent, emicuit zelus Sanctissimi Senis *Elezari*, qui nec carnes porcinas manducare consentiens, nec simulatione uti volens, gloriosam pro Dei Lege mortem appetiit anno ætatis suæ nonagesimo. *Saloma* pariter heroici animi femina, cum seprem filiis suis *Machabæis*, ob eandem causam, Martyrii palmam tulit, postquam illos ad mortem pro patriis Legibus constanter subeundam ipsamet impavida, aspectante Tyranno, fuisset adhortata. Hac igitur truculentissima *Antiochi Epiphanis*, Regis Syriæ, grassante in Judæos persecutione, quæ cap. 1. lib. 1. *Machabæorum* describitur, excitavit Deus ad Judæorum Reipublicæ defensionem & liberationem *Mathathiam*, qui una cum filiis & aliis Judæis in oppidum *Modin* confugit, ibique a Præfecto Regis *Antiochi Epiphanis* ad Dei Legem ejurandam blanditiis & promissis tentatus, tantum absuit ut ei morem gereret, ut divino zelo accensus, & egregia constantia prophætarum Regis Edictum contemnens, Judæum, Idolis sacrificantem, super ipsam Aram actutum trucidaverit, & regium Præfectum occiderit. Postea, *Mathathias* collegit Exercitum Judæorum, quæ omnibus destinatum erat, religionem & libertatem armis tueri, adversus prophætarum Imperium fortiter dimicare; incursiones in hostes agere, prophanas Aras evertere, & in bello potius occumbere, quam impias cæremonias exercere. Obiit *Mathathias*, Heros religiosissimus, postquam per annum præfuisset Reipublicæ Judæorum, filiosque suos propædium morituros ad Religionem ac Rempublicam ab hostibus vindicandam esset adhortatus.

D. Quis, post mortem *Mathathie*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum?

M. Moriens *Mathathias* Exercitui, quem paraverat, Ducem substituit filium suum *Judam*, dictum *Machabæum*, qui adversus Populi Judæi hostes frequentibus præliis prospere pugnavit, & *Antiochi Epiphanis*, Syriæ Regis, fortissimos Duces, *Appollonium*, *Seronem*, *Lysiam*, *Nicanorem*, & *Gorgiam*,
Hist. Ver. Test. Tom. III.

qui contra ipsum magnis copiis in conflictum descenderant, exigua militum manu delevit, profligavit, victorque Templum Hierosolymitanum, quod ab eodem Rege *Antiocho* eversum, prophanatumque a Gentibus fædam sui præbebat speciem, ab Idolis purgavit, muro circumdedit, militesque constituit, qui excubias agentes perpetuum præsidium armati agerent. Dein, *Judas Machabæus* aggressus *Idumæos*, *Sidonios*, *Ammōnitas*, *Syros*, & *Samaritanos*, qui conglomeratione agmine contra Judæos conspiraverant, illos cum omni Exercitu delevit, multas illorum urbes occupavit, mœnia & turres diruit, prophanas Aras evertit, Idola succendit, & opimis hostium onustus spoliis in Terram Judææ reversus est. Interea, Rex *Antiochus Epiphanes*, qui Templum *Nanæ* in Perside opulentissimum, multoque auro refertum, diripere conatus, confluyente undique ad defensionem loci multitudine turpiter fugatus fuerat, acerbissimum accepit nuntium cladis suis Ducibus, & Exercitibus a *Juda Machabæo* illata, indeque summo mœnore confectus, & e curru, in quo vehebatur, nimio impetu agitato, cadens, insanabili plaga a Deo percussus est, diro scilicet viscerum dolore, & scaturientibus ex ejus corpore vermibus, paucos post dies mortuus est. Notat quidem Scriptura Sacra lib. 2. *Machab.* cap. 9. v. 12. Regem *Antiochum*, paulo antequam moreretur, malorum, quibus populum Dei vexaverat, reminiscens, exclamasse: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.* Sed eadem Scriptura vers. sequenti subdit: *Sed orabas scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*, quia ex solo penæ timore, non ex amore justitiæ penitentia illius Regis proficiscebatur, quæ subinde falsa fuit. Moriens *Antiochus Epiphanes*, Rex Syriæ, Imperium filio suo *Antiocho V.* dicto *Eupatori*, reliquit. Regnante in Syria *Antiocho V.* dicto *Eupatore*, strenue admodum se gessit *Judas Machabæus*,

baus, quippe qui *Lysiam*, *Gorgiam*, & *Timotheum*, Exercituum Regis *Antiochi Eupatoris* Duces, Deo pro Judæis pugnante, fudit, Gentes finitimas expugnavit, ipsumque Regem *Antiochum Eupatorem* cum ingenti Exercitu Hierosolymam venientem, tot cladibus affecit, ut tandem Rex, suadente *Lysia*, supremo Regni Administro & Exercituum Duce, pacem Judæis concesserit. Perijt tum temporis *Eleazarus*, Judæi Machabæi frater, qui Elephantem, quo Regem *Antiochum Eupatorem* vehi existimabat, interficiens, bestię super se cadentis mole oppressus est, & ob egregiam fortitudinem in Historia Sacra, & a Sanctis Patribus maxime commendatur. Non diu regnavit *Antiochus V.* Rex Syrię, dictus *Eupator*. Nam anno secundo Regni sui occisus est a *Demetrio Sotere*, Regis Syrię, *Seleuci IV.* dicti *Philopatoris*, filio, qui, perempto *Antiocho V. Eupatore*, Regnum Syrię occupavit. Hoc regnante in Syria *Demetrio Sotere*, Judæi, præeunte Duce *Juda Machabeo*, Legionem ad Senatum Populumque Romanum miserunt, ut cum illis fædere, & amicitia jungerentur, sicque Rex Syrię *Demetrius Soter* a Judgorum infestatione, & a bellis, quę contra illos per suos Duces gerebat, tandem aliquando cohiberetur. Ter autem cum *Juda Machabeo* per suos Duces prælium commisit Rex *Demetrius Soter*. Primum per *Bacchidem*, & *Alcimum*, perfidum Judæum, summi Pontificatus apud Judæos obtinendi cupidum, quos Duces *Judas Machabeus*, divino fretus præsidio, vicit ac superavit. Deinde, alterum Exercitum contra *Judam Machabeum* misit Rex *Demetrius Soter*, eique præfecit *Nicanorem*. Sed collatis signis, hostilis ille Exercitus a *Juda Machabeo* profligatus est, triginta quinque hostium millia cæsa sunt, *Nicanor* ipse in prælio occubuit, ejusque caput ac dexteram amputari, & ad Arcem Hierosolymitanam suspendi, linguam etiam blasphemam præcidi, & avibus in escam dari præcepit *Judas Machabeus*. Mortem *Nicanoris*, Ducis Exercitus, ægerrime tulit Rex

Demetrius Soter, & ad eam vindicandam bellum redintegravit, misitque in Judæam cum novo Exercitu *Bacchidem*, & *Alcimum*, qui resumptis viribus, auctisque copiis contra *Judam Machabeum* conflixerunt, & in ea pugna, proh dolor! *Judas Machabeus*, multarum palmarum Dux, qui tot pericula evaserat, toties e medio igni & ferro victor redierat, cecidit, magnumque post mortem reliquit in Republica Judæorum sui desiderium. In demortui *Jude Machabæi* Principatum, summumque Sacerdotium successit *Jonathas*, ejus frater, qui, collectis copiarum reliquiis, Rempublicam Judæorum adversus *Bacchidem*, Exercitus Regis *Demetrii Soteris* Ducem, strenue tutatus est. Contigit autem id temporis, ut quidam adolescens, Rhodi educatus, nomine *Alexander*, cognomento *Bala*, qui se Regis Syrię *Antiochi IV.* dicti *Epiphanis*, seu *Illustis* filium, falso jactabat, Ptolomaidem occupavit, & Exercitum ducens in Syriam, Regem *Demetrium Sotorem* occiderit, & Regnum Syrię obtinuerit. Hic *Alexander Bala*, priusquam Regem *Demetrium Sotorem* interimeret, *Jonatham* in suas partes allexerat, & fœdus cum ipso pepigerat, eique fidem datam adeo constanter servavit, ut per quinquennium, quo Rex *Alexander Bala*, quamvis insititius, rerum in Syria potitus est, res Judæorum fuerint omnino tranquillę. Cæso *Alexandro Bala*, Rex Syrię salutat us fuit *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, filius Regis *Demetrii Soteris*. Sed contra illum insurrexit *Tripho*, unus ex Ducibus Regis *Alexandri Bala*, & *Antiochum*, ejusdem *Alexandri Bala* filium, debellato Rege *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, eoque in Ciliciam fugato, Regem Syrię constituit, quem paulo post occidit, & ut facilius, extincto illo *Antiocho*, quem Regem constituerat, Regnum Syrię ipse invaderet, *Jonatham* & duos ejus filios, quos nefariis illius consiliis obstituros probe norat, per summam perfidiam interfecit. Post *Jonatha* ejusque filiorum cædem, a sce-

leſto *Tryphone* perpetrata, *Simon*, frater *Jonathæ*, & ultimus e *Mathathie* filiis ſuperſites, totius Populi Judaici conſenſu, Principatum, ſummumque Sacerdotium conſecutus eſt, & ſtatim, ut *Tryphonem*, Tyrannum, & totius Gentis Judaicæ crudeliſſimum hoſtem, in ordinem redigeret, fœdus inivit cum *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, legitimo Syriæ Rege, qui in Aſia ſuperiori agebat, e Syria, ut mox diximus, pulſus. Hic eſt *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, qui, ut oſtendimus ſub ſinem Colloquii primi in Hiſtoriam hujusce ſextæ Mundi ſtatis, fuit duodecimus, poſt obitum *Alexandri Magni*, Rex Syriæ, quique anno ſecundo Regni ſui, id eſt, anno Regni Græcorum Seleucidarum centeſimo ſeptuageſimo, plenam Judæis conceſſit libertatem, & a Tributis immunitatem, in cujus rei perenne monumentum Populus Judaicus, nova inſtituta Epocha libertatem Reipublicæ ſuæ teſtatus eſt, cepitque in Actis publicis ſcribere: Anno primo ſub *Simone Sacerdote*, magno Duce, & Principe Judæorum. Porro, *Simon*, Princeps, ac Summus Judæorum Sacerdos anno Regni Græcorum centeſimo ſeptuageſimo primo urbem Gazam expugnavit, & Arcem Hieroſolymitanam, quam a contaminationibus mundavit, munivit, & in ea habitavit, ſicut legitur cap. 13. lib. 1. Machabæorum. Putabat *Demetrius I.* dictus *Nicanor*, Rex Syriæ, ſe facile Tyrannum *Tryphonem* e Regno Syriæ exturbaturum, ſed amiſſo ingenti, quem collegerat, Exercitu, vivus in poteſtatem hoſtis venit, & cuſtodix mancipatus eſt. Eo Rege captivo, *Antiochus* appellatus *Sidetes*, ejus frater, poſtquam *Cleopatram*, uxorem fratris ſui captivi *Demetrii II.* dicti *Nicanoris*, matrimonio ſibi copulaſſet, venit in Syriam, eumque Exercitus Regem Syriæ proclamavit, *Tryphon* vero Tyrannus, qui in Syria regnabat, dereliſtus eſt ab omnibus fere copiis. Quocirca *Doram*, finitimam Phœnicix urbem fuga ſeſe recepit, dein, ad populares ſuos *Apamaam*, ubi interfectus eſt, ſi-

cut teſtatur *Joſephus*, Hebræus, lib. 13. *Antiquit. Jud.* cap. 12. & *Appianus* in Syriacis pag. 132. Interea temporis *Antiochus Sidetes*, Rex Syriæ, contra *Phraatem*, Parthorum Regem, bellum movit, fratrem ſuum *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, captivum repetens, victorque tribus præliis Babyloniam occupavit, ſed poſtea a ſuis deſertus eſt, & in alio prælio a Parthis occiſus eſt, ejuſque frater *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, dimiſſus e captivitate Parthica, in Regnum Syriæ, a quo a Tyranno *Tryphone* extruſus fuerat, reſtitutus eſt. Sacer Auctor libri 1. Machabæorum cap. 16. ſcribit, *Simone*, Principem ac ſummum Judæorum Pontificem, a genero ſuo *Ptolomæo* fuiſſe proditoris occiſum anno Regni Græcorum centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, additque *Simonis* filium *Joannem*, qui, ob devictos Hyrcanos, dictus eſt *Hyrcanus*, Pontificatum eodem anno cepiſſe. Præſuit Reipublicæ Judaicæ *Simon* annis circiter novem, ſicut colligitur ex Hiſtoria Machabæorum, cujus primus liber, qui quadraginta annorum Hiſtoriam complectitur, hoc anno Regni Græcorum, ſeu Seleucidarum, centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo abſolvitur. Reſtitutus in Regnum Syriæ *Demetrius II.* dictus *Nicanor*, ita, propter mores improbos, ſeſe inviſum reddidit Syris, ut ad *Ptolomæum Phifconem*, Ægypti Regem, Legationem miſerint, rogantes, ut aliquem ex *Seleuci* genere eis daret, quem poſſent ſibi Regem præficere. Annuit quidem ille, ſed compoſita fabula, miſit ad Syros juvenem quemdam Ægyptinum, dictum *Alexandrium*, cognomento *Zabinam*, quaſi eſſet Regis *Antiochi Sidetis* filius, qui, devicto ac cæſo *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, vero Syriæ Rege, obtinuit Syriæ Regnam. Sed, mortuo *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, ejus filius, *Seleucus*, injuſſu matris ſuæ *Cleopatra*, diadema ſumpſit, quo paulo poſt a matre ſua, ambitionis & iræ impotentis ſemina, exutus eſt, ejuſque juſſu ſagitta tranſfixus occubuit. Alterum filium ſuum

Regina *Cleopatra* ex Rege *Demetrio II.* dicto *Nicanore*, susceptum; Regem Syria constituit, videlicet *Antiochum Grypum*, qui praelium cum suo Regni æmulo *Alexandro Zabina* commisit, in quo victus *Alexander Zabina*, Antiochiam profugit, & a latronibus captus, perductusque ad *Antiochum Grypum*, interfectus est. Verum, postquam *Antiochus Grypus* per octo annos solus & tranquillus Regno Syria potitus esset, in eum insurrexit alter Regni æmulus, scilicet *Antiochus, Cyzicenus*, ejus frater, & filius Regis *Antiochi Sydetis* ex eadem *Cleopatra*. Conferto inter utrumque fratrem praelio, *Antiochus Cyzicenus* victor evasit, fratremque suum *Antiochum Grypum*, Regno expulit. Bellum tamen *Antiocho Cyziceno* intulit *Seleucus*, filius *Antiochi Grypi*, eumque in praelio vicit, & occidit. Sed non diu *Seleucus*, filius *Antiochi Grypi*, Regnum Syria obtinuit. Nam *Antiochus Eusebes*, ipsius patruelis, & filius *Antiochi Cyziceni*, imposito sibi diademate bellum ei intulit, eumque uno praelio victum & tota Syria fugavit. At, *Antiocho Eusebe* occiso in praelio, quod cum *Galadenorum* Regina contra *Parthos* commisit, Syria Regnum penes duos fratres *Antiochi Grypi* filios, videlicet *Philippum*, & *Demetrium Eucерum*; quem postremum *Ptolomæus Lathurus*; Egypti Rex, jam Regem Damasci constituerat, remansit. Denique Syri, variorum bellorum & certaminum, quibus Reges Syria occasionem dabant, omnino perterriti; relictis Seleucidis, *Tigranis*, Armenia Regis, Imperio se subjecerunt, sicut initio libri 40. scribit *Iustinus*: Quapropter, ipse hic cum *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi, in Chronico, seriem Seleucidarum, Syria Regum, claudam. Velim tamen advertas, Syria Regnum perstitisse usque ad *Pompejum*, qui anno urbis Romæ conditæ sexcentesimo nonagesimo, & ante Christum anno sexagesimo quarto, missus a Populo Romano in Asiam, Iturcos, Arabesque perdomuit, & postea descendens in Syriam, eam, iusto Rege vacantem, in formam Pro-

vinciæ redegit, possessionemque fecit Populi Romani, ut videre est apud *Strabonem* lib. 16. pag. 755. Nunc vero, si Tabulam Chronologicam, quam in primo Colloquio in Historiam hujusce sextæ Mundi Ætatis exhibui, duodecim priorum Regum Seleucidarum, qui, post obitum *Alexandri Magni*, in Syria regnarunt, præ oculis habeas, eidemque Tabulæ Chronologicæ, quæ incipit a *Seleuco Nicanore*, qui post mortem *Alexandri Magni*, fuit primus Syria Rex, quæque producitur usque ad *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, qui fuit, post obitum *Alexandri Magni*, duodecimus e Seleucidarum genere Rex Syria; si, inquam, huic Tabulæ Chronologicæ duodecim priorum Syria Regum adjicias alios Reges e genere Seleucidarum, quos mox percensui, quique, post *Demetrium II.* dictum *Nicanorem*, duodecimum ab obitu *Alexandri Magni* Regem Syria, Regnum Syria occuparunt, accuratam seriem habebis Regum e genere Seleucidarum qui ab obitu *Alexandri Magni* regnarunt in Syria, donec Syri dominii illorum pertacti obvaria, quæ frequenter excitabant, bella, eis parere detrectarunt, seque *Tigranis*, Armenia Regis, Imperio subdiderunt.

D. Memoria jam teneo seriem Regum Seleucidarum, qui, post obitum *Alexandri Magni*, regnarunt in Syria. Prosequere nunc, quæso, Historiam Asamonæorum, seu Machabæorum, qui sub Regibus Syria, ad tutandam Judæorum Reipublicæ libertatem ac Religionem, res præclaras gesserunt.

M. Mortuo, ut ante diximus, *Simone*, qui *Judæ Machabæi*, & *Jonathæ* frater erat, simulque Princeps ac Summus Judæorum Sacerdos, in ejus locum, ad regendam Judaicam Rempublicam, successus est ipsius filius, dictus *Joannes Hyrcanus*, hujus nominis primus, qui ducto in Syriam Exercitu, aliquas Urbes occupavit, & præcipue Urbem *Garizim*, ubi, sicut alibi diximus, Templum erat, instar Hierosolymitani, a *Sanaballetæ* in gratiam *Manassæ* ipsius generis, *Alexandro*

dro Magno permittente, extructum. Hoc Templum, quod jam ducentis ab hinc annis fuerat excitatum, penitus evertit *Joannes Hyrcanus*, Princeps ac Summus Iudeorum Sacerdos. Deinde, Idumæos debellavit, eosque ad Circumcisionem recipiendam, & ad Mosaicæ Legis observantiam compulsi, ut pote posteros *Abrahami*, ab *Esau* progenitos. Denique, *Joannes Hyrcanus* Romam Legatos misit, ut sœdus cum Populo Romano renovaret, obtinuitque, ut Aëtis *Antiochi Sydetis*, Regis Syriæ, jam demortui, rescissis, omnia, quæ Judæis ab illo Rege fuerant ablata, in integrum restituerentur, omniaque Tributa, & onera, quæ imposuerat, tanquam inconsulto Romanorum Senatu, Sociis indicta, Senatusconsulto tollerentur, sicut testatur *Iosephus* libri decimi tertii *Antiquit. Jud.* capite decimo septimo. Hunc *Joannem*, filium *Simonis*, ideo fuisse appellatum *Hyrcanum*, quod adversum *Hyrcanos*, gentem validissimam, egregie pugnasset, superius observavi, idque contra *Drusum*, qui hoc in dubium revocat, confirmare possumus testimonio *Iosephi*, Hebræi, qui lib. 13. *Antiq. Judaic.* cap. 16. ait, hunc *Joannem*, filium *Simonis*, secutum fuisse cum auxiliariis copiis *Antiochum Sydetem*, Syriæ Regem, quando ille Rex Expeditionem suscepit in Parthos, in quorum Exercitu erant *Hyrcani*: *Antiochus* (inquit *Iosephus*) erecto tropæo ad *Lychum fluvium*, ubi *Idantem*, *Parthorum Ducem*, prostrigaverat, hesit ibi per biduum ad preces *Hyrcani Iudei*, quod in id tempus forte quedam Iudeorum festivitas incurreret, per quam non licebat iter facere. Obiit *Joannes Hyrcanus* anno Principatus sui trigésimo, non vero (ut recte observat *Usserius* in Annalibus veteris Testamenti) anno trigésimo tertio, sicut perperam legitur in antiqua operum *Iosephi*, Hebræi, versione, quam adornavit *Rufinus*, vel anno trigésimo primo, sicut nunc in editis ejusdem *Iosephi* libris legitur. Mortuo *Ioanne Hyrcano*, filius ejus natus maximus *Iudas*, alio nomine *Aristobolus* dictus, Principatum

simul & Pontificatum obtinuit. Sed nec Principis, nec Summi Pontificis appellatione contentus, Regium nomen & insignia sumpsit, primusque, post reditum e captivitate Babylonica diademate sibi imposito, Principatum apud Judæos in formam Regni transiit, sicut fidem facit *Iosephus* lib. 1. *De Bello Judaico* capite tertio, & lib. 13. *Antiquit. Judaic.* cap. 19. & lib. 20. cap. 8. Fuit quidem hic *Aristobolus* vir bellicosus, quippe qui, illato *Itureæ* bello, Gentem illam Ismaelitici generis debellavit, & ad Circumcisionem, & ad Legis Mosaicæ observantiam coegit; sed in suos crudelis admodum fuit. Nam primo, Matrem suam, Principatus æmulam, quam scilicet *Hyrcanus* pater rerum Dominam constituerat, in carcerem conjecit, eoque crudelitatis progressus est, ut eam fame necarit. Præterea fratrem suum *Antigonum*, quem sibi in Regni Socium adsciverat, per sicarios occidi iussit; tres vero reliquos fratres suos in vinculis tenuit. Non diu tamen belluinam illam crudelitatem impune tulit. Anno siquidem duntaxat uno Regni sui elapso, exhaustus continuo sanguinis vomitu, & diris conscientie stimulis noctes diesque misere exagitatus ac dilaniatus, migravit e vita, ut refert *Iosephus* lib. 1. *De Bello Jud.* cap. 3. & lib. 13. *Antiq. Jud.* cap. 19. Post obitum *Aristoboli*, Regina *Salome*, ejus uxor, quam Græci *Alexandram* nuncupant, e carcere solvit mariti fratres, quos ipse, dum viveret, in vinculis habuerat, eorumque natu maximum, *Alexandrum Janneum*, Regem ac Pontificem constituit. At ille semel Regno summæ rerum potitus, in Principatus sui exordio alterum fratrem, sibi insidiantem, peremit; Alterum, contentum privata & otiosa vita, in honore habuit, ut asserit *Iosephus* lib. 13. *Antiq. Jud.* cap. 20. Bellum gessit *Alexander Janneus* cum *Ptolomæo Lathuro*, Ægypti Rege, qui ira percitus, quod *Alexander Janneus* sœdus, quod cum ipso percussisset, violasset, & *Cleopatram*, Reginam Ægypti, quam filio suo eidem Regi *Ptolomæo Lathuro* infen-

insensam noverat, clam ad bellum concitasset, in Judæam, hac fraude resecta, cum Exercitu venit, collatisque cum *Alexandro Jannæo* signis, magnam ei intulit cladem, triginta Judæorum millia in prælio cæcidit, Judæam devastavit, & ut omnia terrore impleret, iussit promiscua cæde pueros jugulari, in frustra concidi, ac in ollis coqui, quasi ejus milites carnibus humanis vescerentur. Post barbaram illam Expeditionem, Cyprium reverso *Ptolomeo Lathuro*, Ægypti Rege, animum non deponit *Alexander Jannæus*, sed immanitate illius Regis Ægypti audacior factus, Urbem *Gazam* oppugnavit, cepit, in prædam dedit, omnesque cives trucidavit. Deinde, vicit Arabes, Moabitas, & Galaditas, eisque tributa imposuit. Reversus Hierosolymam *Alexander Jannæus*, odium sibi conflavit Judæorum, eorumque variis factionibus fuit exagitatus, quos vicissim crudeliter ultus est. Nam civili bello per sex annos a Judæis vexatus, quinquaginta illorum millia interfecit. Quod facinus ita Judæorum odia accendit, ut ab *Alexandro Jannæo* penitus alieni, in auxilium advocarint *Demetrium Eucærum*, Syriæ Regem, qui, conferto prælio, *Alexandrum Jannæum* ad fugam in montes capeffendam compulsi, eumque omni procul dubio in ordinem redeffisset, nisi Judæi, miseram Regis sui *Alexandri Jannæi* fortunam dolentes, ei opem tulissent, quorum subinde metu *Demetrius Eucærus*, desperato belli eventu, terga vertit, sicque ejus auxiliariis copiis destitutus perduellium Judæorum Exercitus, ab *Alexandro Jannæo* debellatus est. Denique, *Alexander Jannæus*, postquam per annos viginti septem cum summa fortunæ vicissitudine regnasset, abiit & vivis. Regni administrationem moriturus reliquit uxori suæ *Alexandree*, eique unum & filium, quem vellet, eligendi in Pontificem, arbitrium permisit; ipsa vero filium suum *Hyrcanum* majorem natu, otio deditum, Pontificem declaravit: *Aristobolum*, alterum filium, ferventiori prædium ingenio, & rerum novarum cupidum,

a Regni administratione callide semovit, & privatum agere voluit. Regnavit *Alexandra* pacifice per novem annos, eo potissimum nomine apud populum gratiosa, quod Phariseos, quibus vulgus fidem maxime habebat, sibi arctissime conciliasset. Sed hujus Reginæ gratia & auctoritate abusi Pharisei, in illos qui, regnante *Alexandro Jannæo*, eis molesti fuerant, crudeliter sævierunt, & plures a medio sustulerunt.

D. Mortua Regina *Alexandra*, obtinuit tandem Regnum *Hyrcanus*, ejus filius, qui toto eo tempore, quo in Judea regnavit *Alexandra*, mater, Pontificatum duntaxat gessit?

M. Post Reginæ *Alexandree* obitum, ejus filius *Hyrcanus*, hujus nominis II, Rex quidem Judæorum fuit salutatus, sed *Aristobolus*, ejus frater, qui, ut mox diximus, ad res novandas propensissimus erat, bellum ei intulit acerrimum, quod eleganter *Severus Sulpicius* libr. 2. *Historiæ Sacre* describit his verbis: Post hujus (seu Reginæ *Alexandree*, matris) obitum, facta inter fratres (nempe inter *Hyrcanum* II. & *Aristobolum*, filios Reginæ *Alexandree*) de Regno certamina orta. Ac primum *Hyrcanus* Imperium obtinebat, mox ab *Aristobulo*, fratre, pulsus, confugit ad *Pompejum*, qui tum *Mithridatico* bello confecto, pacatæque *Armenia* & *Ponto*, Victor omnium gentium, quas adierat, ultrosum pergere, & vicina quæque Romano Imperio adjungere cupiens, causas belli & materiam vincendi quærebat. Igitur *Hyrcanus* libens excepit, ductuque ejus *Judeos* aggreditur; Urbe capta atque Arce, templo pepercit. *Aristobolum* vincitum Romanam mittit, *Hyrcano* jus Pontificatus restituit, impositoque *Judeis* stipendio, Procuratorem eis *Antipatrum* quemdam *Ascalonitem* præposuit. Huic *Antipater*, cujus hic meminit *Sulpicius Severus*, quemque genere *Ascalonitem* fuisse ait, pater est *Herodis*, qui postea fuit Judæorum Rex, & quo regnante in *Judæa*, natus est *Christus Dominus*. *Antipatrum* tamen non genere *Ascalonitam* fuisse, sed *Idumæum*,

maum, probabilius asserunt bene multi Sancti Patres. *Hyrcanum* itaque hujus nominis II. Regem Judæorum denuo a *Pompejo* constitutum tentarunt quidem e folio deturbare *Aristobulus*, ejus frater, Judæorum Regno privatus, & filii ejusdem *Aristobuli*, scilicet *Alexander*, & *Antigonus*. Sed *Aristobulus* veneno extinctus est, *Alexandrum*, ejus filium, quod arma contra Romanos non semel cepisset, *Scipio*, jussu *Pompeji*, Antiochiæ securi percussit curavit. Denique *Antigonus*, alter *Aristobuli*, Iudæorum Regno privati, filius, ad *Cæsarem*, tunc in Syria degentem, venit, questusque est de infortunio patris sui *Aristobuli*, & *Hyrcanum*, patrum suum, atque *Antipatrum* accusavit, quod per vim Regnum Iudææ gentis gererent, nec ab ejus injuriis abstinere. Verum, nihil apud *Cæsarem* suis questibus promovere potuit *Antigonus*. Audita quippe Oratione, quam *Antipater* ad diluenda sibi ab *Antigono* imposita crimina habuit, confestim *Cæsar* declaravit *Hyrcanum* Summum Iudæorum Pontificem, & *Antipatro* Dynastiam, quamcumque ipse optaret, obtulit, eumque Procuratorem Iudææ constituit, sicut prodit *Iosephus*, Hebræus, libro primo, *De Bello Judaico* cap. 8. & lib. 14. *Antiquit. Judaic.* cap. 15. Tum *Antipater* unum e liberis suis, natu videlicet maximum, dñm *Phasaelum*, Hierosolymis & circumjacenti Regioni Ducem constituit, & *Herodi*, filio suo secundo genito, viginti quinque annos nato (qui postea fuit Rex Iudæorum, eoque Regnante in Iudæa, natus est Christus, Servator noster) Galilæam curandam commendavit, sicut legere est apud *Iosephum* libr. 1. *De Bello Judaico* cap. 8. & lib. 14. *Antiq. Iud.* cap. 16. & 17.

D. Pervenimus tandem ad *Herodem*, Antipatris filium, quo in Iudæa regnante, natus est Christus Dominus. De hoc autem *Herode* in primis scire velim, quo pacto Iudææ Regnum obtinuerit?

M. Seriem rerum, quas ad obtinendum Iudææ Regnum gessit *Herodes*

breviter hic describam. Regnante in Iudæa, sicut mox diximus, *Hyrcano II.* omnem Regiam auctoritatem ad se traxit *Herodes*, cui pater ipsius *Antipater* Galilæam administrandi curam demandaverat. Id *Antigonus*, *Hyrcani II.* nepos, & cujus pater *Aristobulus* Regno Iudææ privatus fuerat, ægerrime tulit, atque, ut paternum Regnum recuperaret, *Pacorum*, Parthorum Regem, multis promissis allexit. *Pacorus*, Rex, sciens, *Hyrcanum II.* Iudææ Regem, stare a partibus Romanorum, actusum suppetias *Antigono* tulit, & in Iudæam cum duplici Exercitu venit. *Antigonus* vero cum copiis, quas privata pecunia collegerat, Hierosolymam itidem perrexit, atque a civibus, quibus exosum erat, regimen *Herodis*, intra urbem facile admissus est, Regiam tamen occupare haud potuit, quod & situ munita, & valido instructa Exercitu ab *Herode* teneretur. At, postquam *Pacorus*, Parthorum Rex, *Hyrcanum II.* Iudææ Regem, subdole in Colloquium vocatum, in vincula conjecisset, *Antigonus* Iudæis Rex impositus est, & *Herodes*, qui in Regia remanserat, accepto nuncio de captivitate Regis *Hyrcani*, relictis protinus Hierosolymis, suos secum milites cum tota familia ducens, primum *Masadam*, munitissimum Oppidum, se se recepit, mox magnis itineribus in Arabiam secessit, dein in Egyptum iter intendens, venit Pelusium; postea Alexandriam, ubi Regina *Cleopatra* vicem ejus dolens, voluit illum Alexandriæ detinere. Sed *Herodes*, diuturnæ moræ impatiens, Romam properavit, quo statim ac appulisset, narravit *M. Antonio*, quomodo *Antigonus* Palæstinam invasisset, & a *Pacoro*, Parthorum Rege, fuisset Iudææ Regno donatus: *Hyrcanus* vero, legitimus Iudææ Rex, e folio deturbatus esset, & in vincula confectus: Quomodo etiam ipse variis jactatus procellis Romam venisset, ut ejus pro afflictâ atque ab hoste obsessa familia patrocinium imploraret, atque, post tot adversos fortunæ casus, meliora fata sperare posset. *M. Antonius* miseratione mutata fortunæ, *Herodis*, permo-

motus, re cum Collega, Triumviro, idest, *Cæsare Octaviano Augusto*, communicata, communi consilio declaraverunt Ambo, *Herodem* instituire *Judææ* Regem. Itaque, convocato Senatu, Regnum *Palestinae*, seu *Judææ*, *Herodis* delatum est anno quinto Imperii *Cæsaris Octaviani Augusti*, seu anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo decimo quarto, & anno periodi *Julianæ* quater millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto, a quo anno putari debent anni Regni *Herodis*, quemadmodum illos computarunt *Iosephus*, *Hebræus*, qui *Herodis* temporibus valde proximus fuit, *Philo*, etiam *Judæus*, qui *Herodis* temporibus fuit proximior, & *Nicolaus Damascenus*, qui *Herodi* coævus, ac familiarissimus fuit, eidemque superstes. Regia dignitate auctus *Herodes*, Roma in *Judæam* reversus est, &, postquam cum *Antigono* bellum toto triennio gessisset, tandem una cum *Sofio Hierosolymorum* Urbem Kalendis Januarii, sicut videtur *Usserio*, vel, ut putat *Bucherius* sub finem mensis Junii anni Urbis Romæ conditæ septingentesimi decimi septimi, & periodi *Julianæ* quater millesimi sexcentissimi septuagesimi septimi, *M. Agrippa*, & *Caninio Gallo* Consulibus, expugnavit, hoc est, tribus annis, postquam ipsemet *Herodes* fuit a Senatu Romano Rex *Judææ* declaratus. Capta ab *Herode* Hierosolymorum Urbe, *Antigonus* Romam ad *M. Antonium*, unum Triumvirum Collegam, victus ductus est, quem *Herodis* ambitioni maculavit, & *Antiochiæ* securi percuti jussit. Fuit iste *Antigonus* ex stirpe *Assamonæorum*, seu *Machabæorum*, apud *Judæos* ultimus Princeps, & in ipso desit *Machabæorum* Principatus, qui, teste *Iosepho*, *Hebræo*, duravit centum viginti sex annis. Ab hac Hierosolymorum Urbis expugnatione, & ab obitu *Antigoni*, ultimi *Assamonæorum* Principis, numerat etiam *Iosephus* annos Regni *Herodis* lib. 1. De Bello Judaico cap. ultimo, ubi ait, *Herodem in Iudæa annos quatuor ac triginta ab interfecto Antigono Regno potitum esse*. Duplex itaque distingui debet

Epocha Regni *Herodis*. Prima cœpit anno Urbis conditæ septingentesimo decimo quarto, anno quinto Imperii *Octaviani Augusti* Consulibus *CN. Domitius Calvus*, & *C. Asinius Pollione*, in Autumno, seu mense Octobri, sicut multis momentis evincit doctissimus Cardinalis *Norifus* in *Cenotaphiis Pisanis* Dissertatione secunda. Iuxta hanc primam Regni *Herodis* Epocham, regnavit *Herodes* in *Judæa* triginta septem annis, ut testatur *Iosephus*, *Hebræus*, lib. 1. De bello Jud. cap. ultimo, ubi ait, *Herodem regnasse in Iudæa annos triginta septem, postquam a Romanis Rex Iudææ designatus est*. Altera Regni *Herodis* Epocham ducit exordium ab anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo decimo septimo, hoc est, ab obitu *Antigoni*, ultimi *Assamonæorum*, seu *Machabæorum* Principis, qui occisus est triennio postquam *Herodes* fuisset a Romanis Rex *Judææ* declaratus, & juxta hanc secundam Regni *Herodis* Epocham, regnavit *Herodes* in *Judæa* triginta quatuor annis. Regnavit *Herodes in Iudæa*, inquit *Iosephus*, loco mox a me laudato, annos triginta quatuor ab interfecto *Antigono*. Advertere tamen debes, *Herodem*, *Judææ* Regem, ubi primum intellexisset, *M. Antonium*, Patronum ac *Mœcenatem* suum, qui spreta *Octavia*, Sorore Imperatoris *Octaviani Augusti*, quam, pæce apud *Brundisium* facta, uxorem duxerat, & deinde cum *Cleopatra*, Regina *Ægypti*, matrimonium inierat, profligatum fuisse ab eodem Imperatore *Octaviano Augusto* in pugna *Actiaca*, quæ data est anno Imperii ejusdem *Augusti* decimo quarto, seu anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo vigesimo tertio, advertere, inquam, debes, *Herodem*, *Judææ* Regem, post illam pugnam *Actiacam* venisse ad *Victorem Imperatorem Octavianum Augustum*, tum temporis *Rhodi* degentem, & ab eo in Regno *Judææ* fuisse confirmatum. *Herodes* (inquit *Iosephus* cap. 10. lib. 15. *Antig. Judaicarum*) preperavit *Rhodium*, ut illic *Cæsari* occurrat. Quo postquam appulit, posito tantum diademate, de cætero apparatu Re-

gio nihil mutavit; admissusque ad colloquium, tum maxime ostendit animi sui magnitudinem, neque ad supplicationes (ut in tali forma mos est) versus, neque preces adhibens, quasi rogandi veniam, sed facti sui (quod videlicet partes M. Antonii tuitus esset) intrepide reddens. Pertendit Eminentissimus Annalium parens Cardinalis Baronius in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos, Herodem, post obtentam ab Imperatore Octaviano Augusto confirmationem Regni sui in Judæa, numerasse annos Regni sui, ab insigni illa victoria, quam Imperator Augustus anno decimo quarto Imperii sui, seu anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo vigesimo tertio, de M. Antonio in pugna Actiaca reportavit, multasque ibidem doctissimus ille Cardinalis adducit conjecturas ad fidem elevandas Josephi, Hæbrei, qui annos triginta septem Regni Herodis in Judæa numerat ab anno quinto Imperii Octaviani Augusti. Sed, has Eminentissimi illius Annalium parentis conjecturas nec solidas esse, nec ullo probatæ fidei Scriptoris testimonio futas, sat copiose ostendi in Tractatu De Mysteriis & annis Christi, Dissertatione sexta De anno Natalis proprii Christi, ubi pluribus momentis probavi, nullam rationem proferri posse, cur Herodes annos Regni sui numerarit ab illo anno, quo Imperator Augustus in pugna Actiaca M. Antonium expugnavit, subindeque standum esse testimonio Josephi, Hæbrei, qui, post clarissimos Scriptores Nicolaum Damascenum, intimum Regis Herodis Conciliarium, & Philonem, Judæum, annos Regni Herodis numeravit ab anno quinto Imperii Augusti. Josephum, Hæbrum, in hac Epochâ Regni Herodis sequuntur omnes periti hujus ætatis Chronologi, Antonius Pagius, Tilmontius, Natalis Alexander, Bernardus l' Amy, Cardinalis Norisius, & alii. Fateor tamen, Joannem Harduinum tam in sua Chronologia Veteris Testamenti, quam in Prolusione De Nummis Herodiadum, fidem omnem Josepho, Hæbreo, in describenda Historia Herodiana abrogare pro viribus

tentasse. Sed hic nuperrimis Scriptor Joannes Harduinus, qui non solum Historici Josephi, Hæbrei, fidem, sed & Sanctorum Patrum, & Historicorum auctoritatem abolere, atque nobilissima cum sacræ, tum prophææ Antiquitatis monumenta aut negare, aut in dubium revocare ausus est, male audit apud omnes viros eruditos, quorum plerique innumera & a sæculis hætenus inaudita illius paradoxa, præclaris editis lucubrationibus, egregie confutavit, indeque tandem compulsum est Harduinus palinodiam canere in publica Declaratione, quam dedit die vigesima septima mensis Decembris anni millesimi septingentesimi septimi, quæque inserta est Tomo xviii. Bibliotheca Selectæ Joannis Clerici a pag. 252. usque ad paginam 257.

D. Calculo Josephi Hæbrei, in præfigenda utraque Regni Herodis Epochâ lubentissime subscribo. Sed quodnam jus ad Regnum Judææ haberet Herodes? nunc a te scire percipio.

M. Nullum omnino jus ad Regnum Judææ habebat Herodes, quia eum non fuisse genere Judæum, sed alienigenam, multis, iisque invictis momentis demonstrari potest. Primo, quia mater Herodis, dicta Cypros, oriunda erat ex Arabia, ut fatentur omnes Historici, eratque Ethnicorum Religioni addicta. Præterea, Josephus passim libris 14. Antiquit. Jud. & libro primo, De bello Judaico cap. 5. diserte asserit, Herodem non fuisse genere Judæum, sed Idumæum. Tertio, omnes sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici Herodem fuisse allophylum, seu alienigenam, & extraneum a Gente Judaica, summo consensu pronuntiant, quamvis quidam illum Ascalonitam fuisse, quidam vero Idumæum affirmant. Quarto, Herodes nec postulato, nec expectato Judæorum consensu, sed solumfavore M. Antonii, & Octaviani Augusti, atque ope Romanorum adjutus, Judææ Regnum anno quinto Imperatoris Augusti obtinuit. Quinto, ea, quæ gessit Herodes, postquam a Senatu Romano fuisset Rex Judææ declaratus, manifeste pro-

probant, illum non fuisse genere Judæum. Nam (teste *Josepho* libr. 15. *De Antiq. Jud. cap. 11.*) Instituta Judæorum peregrinis ritibus violavit, Athletica instituit certamina, quinto quoque anno, in honorem Imperatoris *Octaviani Augusti*. Theatrum etiam in urbe, & Amphitheatrum in campo extruxit; urbem Samariam, dictam *Sebaste*, Imperatoris *Augusti* honori dicatam voluit; Sacerdotio aut abdicavit, aut ad illud, quos voluit promovit; *Davidis*, Regis, sepulchrum reclusit; eos omnes interemit, quos sciebat ex stirpe regia esse orundos, & ne familiæ suæ Herodianæ, quæ nec ex *Davidis*, Regis, prosapia, nec ex judaico genere prodierat, aditus ad Regnum Judææ præcluderetur, iussit omnes libros, qui de Regum Judææ genealogiis erant conscripti, sedulo conquiri & comburi, hoc pacto existimans (inquit *Eusebius*, libro primo, *Historiæ Ecclesiasticæ* capit. 6.) se nobilem videri posse, si novitius esset & advena *Israelitici generis* nullis conscriptionum *Falsis* urgeretur. Postremo, *Herodem*, non ex genere judaico ortum esse, sed alienigenam, extraneum, & peregrinum fuisse subindeque nullum plane jus ad Regnum Judææ sibi asserere ac vindicare potuisse, probat non solum constans illa resistētia Judæorum, quorum bene multi adduci nunquam potuerunt, ut in fidem *Herodis* jurarent, plurimi etiam tormentis & minis ad jumentum illud præstandum fuerint compulsi; verum etiam illud odium, quo Rex *Herodes* semper Judæos persecutus est, ita ut etiam in illos ultra funus suum favire voluerit, dum *Saloma*, sorori suæ, & *Alexa*, marito ejusdem *Salome*, ferale propediem moriturus mandatum dedit occidendi, postquam obiisset, omnes nobiles Judæos, quos in hunc finem crudelissimus ille post homines natos Rex in Circo concludi jusserat. Si plura de Regis *Herodis* genere scire desideres, leges *Opusculum*, quod *Serarius* edidit *De Herode*: Lege etiam eruditum librum, quem gallice scripsit *Cl. Ferrandus*, in supremo Senatu Parisiensi Causidicus, cuique titulus est: *Refle-*

xions sur la Religion Chretienne, sed præsertim ejusdem libri tom. primo, qui complectitur doctissimam explanationem prophetiæ *Jacobi*: *Non auferetur sceptrum de Juda &c.* & Prophetiæ *Danielis* de septuaginta hebdomadibus, quibus circumscribitur tempus de adventu & morte *Messiae*. Hic autem duo duntaxat velim breviter observes, primo, Regem *Herodem*, licet genus suum, seu originem non traxerit ex Judæis, sed fuerit alienigena, sicut mox ostendimus, Religionis tamen professione Judæum fuisse; erat quippe Rex *Herodes* genere *Idumæus*. Porro, *Idumæi* (quamvis in Scriptura Sacra appellantur *alienigenæ* respectu Judæorum: *In Idumæam extendam calcamentum meum, mihi alienigenæ amici facti sunt*) ab eo tamen tempore, quo ab *Hyranno* hujus nominis Primo Summo Judæorum Pontifice ac Rege, debellati ac expugnati fuerant, ad circumcessionem, & ad observantiam Legis Mosaicæ fuerunt obstricti. Cum igitur Rex *Herodes*, genere *Idumæus* esset, vere quidem respectu Judæorum erat alienigena, more tamen judaico vivebat, id est, Ritus Mosaicæ Legis observabat, sicut colligitur ex celebri illo Dicto Imperatoris *Octaviani Augusti*, qui (sicut refert *Macrobius* lib. secundo. *Saturn.* cap. 4.) postquam audivisset, Regem *Herodem* filio suo *Antipatrum* necem intulisse, ait: *Melius est porcum Herodis esse, quam filium*. Eo namque Dicto alludere voluit Imperator *Augustus* ad Legem Mosaicam, quam observabat Rex *Herodes*, & ab esu porcorum aliorumque id genus animalium, quæ ab ea Legge prohibita erant, abstinere. Præterea, velim observes, regnante in Judæa *Herode*, cui, utpote alienigenæ, nullum jus ad Regnum Judææ assertum erat, impletum fuisse illud Oraculum Patriarchæ *Jacobi* cap. 49. lib. *Genesis*: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit exspectatio Gentium*. Regnante siquidem in Judæa *Herode*, natus est *Jesus Christus*, Dominus ac Servator noster, sicut late probavi.

bavi in Dissertatione sexta, & in Paragrapho primo Dissertationis septimæ, Tractatus, quem edidi, *De Vita, Mysteriis, & annis Jesu Christi*. Certe, Judæi, velint nolint, inficiari haud possunt, regiam potestatem e tota Gente Judaica, regnante semel in Judæa Herode, fuisse ad peregrinum, seu alienigenam, omnino translatam, seque deinceps eam nullo pacto recuperare potuisse, sed potius post cladem Hierosolymitanam, factam ab Imperatoribus Romanis, *Vespasiano*, & *Tito*, fuisse quoquo verum misere dissipatos, alienis parere coactos Legibus, nihil eorum prorsus habentes, quibus constaret regia potestas, puta monetam cudendi, Leges ferendi, Arces construendi, belli denunciandi ac gerendi: id, inquam, inficias ire non possunt Judæi, quia tota Gens Judaica tempore Passionis, seu mortis Christi Domini palam exclamavit: *Non habemus alium Regem, nisi Cæsarem*, id est, Romanorum Imperatorem; cumque *Pilatus* Judæis, Christum magnis clamoribus ad mortem postulanti, dixisset: *Accipite eum vos, & secundum Legem vestram judicate eum*, incunctanter responderunt Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam*. Addo etiam, fateri ultro ipsomet Judæos in Talmude, Tractatu *Sanhedrin* cap. 5. quadraginta annis ante eversionem, seu devastationem Templi Hierosolymitani, *judicium animarum*, ut loquuntur, seu potestatem judicandi in causis criminalibus Synedrion fuisse ablatam. Porro Templum Hierosolymitanum a Romanis eversum est anno Æræ Christianæ septuagesimo. Unde manifestum est, Judæos, semel nato Jesu Christo, vero Messia, suprema potestate judicandi fuisse penitus exutos, nec aliam, si quam eis Romani permiserunt, nisi umbratilem & precariam exercere potuisse.

D. Jam sciebam, Jesum Christum, regnante in Judæa Herode, natum esse, cum expresse dicat Evangelista *Matthæus* cap. 2. *natum esse Jesum in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis*.

At, quoto anno Regni *Herodis* natus sit Christus Dominus, necdum satis compertum ac exploratum habeo.

M. Duplex Jesu Christi Natale a Chronologis distingui solet, videlicet Natale Christi, quod dicitur *Vulgare*; *Comune*, ac *Dionysianum*; & aliud Natale Christi, quod appellatur *Verum* ac *Proprium*. Natale *Vulgare* Christi, dictum etiam *Dionysianum* a *Dionysio*, Abbate cognomento *Exiguo*, natione Scythæ, qui circa initium sexti sæculi floruit, & auctor est Æræ Vulgaris, seu Christianæ, præfigitur ad diem vigesimam quintam mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus concurrat cum anno a creatione Mundi 4138. a condita Roma anno 753. Periodi Julianæ anno 4713. & anno quarto Olympiadis 194. Consulibus *Cosso Cornelio Lentulo* & *L. Calpurnio Pisone*. Natale autem Christi, quod dicitur *verum* & *proprium*, illud est, quod revera contigit, dum adhuc *Herodes* regnaret in Judæa, quandoquidem jam a te laudatus Evangelista *Matthæus*, conceptis verbis dicat, *natum esse Jesum in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis*. Hinc concors est omnium Chronologiæ peritorum sententia, errasse Abbatem *Dionysium* cognomento *Exiguum*, auctorem Æræ Vulgaris, seu Christianæ, dum sibi persuasit, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Augusti*, cum certum sit, *Herodem*, Regem, jam e vivis excessisse anno quadragesimo quarto Imperii *Octaviani Augusti*. Constat autem, Christum Dominum natum esse, regnante adhuc in Judæa *Herode*. Quod autem *Herodes*, Rex Judææ, mortuus sit ante annum quadragesimum quartum Imperii *Octaviani Augusti*, memini, me id multis iisque invictis momentis probasse in Tractatu *De Mysteriis, & annis Christi*, Dissertatione sexta, ubi ostendi, *Herodem*, postquam regnasset annis triginta septem, ex quo a Romanis fuerat declaratus Rex Judæorum, vel postquam a devicto *Antigono* regnasset in Ju-

Judæa triginta quatuor annis, mortuum esse anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*. Erravit itaque Abbas *Dionysius Exiguus*, Auctor *Æræ* Vulgaris, seu Christianæ, dum putavit, Christum Dominum natum esse anno quadragesimo quarto Imperii *Augusti*, quo anno non solum jam e vivis excesserat *Herodes* Rex, sed etiam immensum in Germania erupit bellum, in quo *Cajus Cæsar* pugnavit adversus Parthos, sicut ex *Vellejo Paterculo* evincunt Cardinalis *Nerisius* in Cenotaphiis Pisanis, & *Antonius Pagi*us sub finem *Apparatus Chronologici ad Annales Baronii*. Porro, anno, quo Christus natus est, totum orbem fuisse in pace compositum, in confesso est apud omnes. Christus igitur natus non est anno quadragesimo quarto Imperii *Octaviani Augusti*, sicut perperam visum est Abbati *Dionysio*, cognomento *Exiguo*. Ex eadem Epochâ mortis Regis *Herodis*, præfixa, uti præfigi debet, anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, manifestum itidem est, hallucinatum esse Eminentissimum Annalium parentem *Baronium*, qui asserit, Christum Dominum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi secundi Imperii *Octaviani Augusti*, quo tamen anno jam vita functus erat Rex *Herodes*, ut pote qui obiit, ut mox diximus, anno quadragesimo primo Imperii *Octaviani Augusti*, Christum autem natum esse dum adhuc in Judæa regnaret *Herodes*, nemo, testante Evangelista *Matthæo*, inficias ire potest. At, quoto anno Regni *Herodis* illigari debeat verum & proprium Natale Christi Domini? non convenit inter viros Chronologiæ peritos, qui, sicut commonstravi in prælaudata Dissertatione sexta, in varias super hac re scinduntur sententias: Ipse, æqua lance libratibus omnibus sententiis, longe probabilior arbitror, verum & proprium Natale Christi præfigendum esse ad annum quadragesimum Imperii *Augusti*, qui annus concurrit cum anno Regni *Herodis* trigesimo sexto, postquam a Romanis constitutus fuit Rex Judææ. Eo

liquidem anno quadragesimo Imperii *Augusti* adhuc in vivis erat *Herodes* Rex, quippe qui abiit duntaxat e vivis anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, seu anno trigesimo septimo, postquam a Romanis fuisset Rex Judææ declaratus, & anno, post devictum *Antigonum*, trigesimo quarto. Præterea, eodem anno quadragesimo Imperii *Augusti* totus Orbis erat in pace compositus, Templumque *Jani* clausum fuit ab Imperatore *Augusto*, sicut testantur Historiæ Romanæ Scriptores, quorum testimonia laudavi in Paragrapho secundo Dissertationis septimæ Tractatus *De Mysteriis & annis Christi*, ibidemque ostendi contra *Joannem Massonum*, Presbyterum Anglicanum, nullum anno quadragesimo Imperii *Augusti*, quo Jesum Christum natum esse affirmo, erupisse bellum, sed per totum Orbem altissimam pacem floruisse. Has itaque Dissertationes Tractatus *De annis & Mysteriis Jesu Christi*, quas mox indicavi, si legere haud graveris, planissime probatum invenies, verum & proprium Natale Christi Domini incidisse in diem vigesimum quintum mensis Decembris anni quadragesimi Imperii *Octaviani Augusti*, qui annus concurrit cum anno trigesimo sexto Regni *Herodis*, ex quo fuit a Romanis Rex Judææ declaratus, & cum anno trigesimo tertio Regni ejusdem *Herodis* postquam *Antigonum*, ultimum apud Judæos ex stirpe *Assamonæorum*, seu *Machabæorum*, Principem, devicisset.

D. Nondum, ut candide fatear, intelligo, quid sibi velit ista *Æra* Vulgaris, seu Christiana, quam a *Dionysio*, Abbate, cognomento *Exiguo*, excogitam fuisse, mox ajebas.

M. *Æra* Vulgaris, seu Christiana, dicta etiam *Dionysiana*, a suo auctore Abbate *Dionysio*, ea est, quam Ecclesia Latina in numerandis annis, qui effluerunt ab Incarnatione Christi Domini, usurpat, dum hunc, quem auspicamur, annum ait esse ab Incarnatione Christi millesimum septingentesimum vigesimum septimum, cum enim, ut mox diximus, Ab-

has

bas *Dionysius*, cognomento *Exiguus*, putarit, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Oclaviani Augusti*, inde annum primum fux *Æræ* quæ dicitur *Vulgaris*, seu *Christiana*, incepit Kalendis mensis Januarii anni sequentis, seu anni quadragesimi quinti Imperii *Augusti*, Consulibus *Cajo Casare*, nepote Imperatoris *Augusti*, & *L. Emilio Paulo*. Ab anno autem quadragesimo quinto Imperii *Augusti*, (cui anno *Dionysius*, Abbas, annum primum *Æræ* fux, dictæ *Vulgaris*, seu *Christiana*, illigavit) numerantur usque ad præsentem, quem decurrimus, annum, mille septingenti & viginti septem anni. At, fatentur omnes hujus temporis periti. Chronologi, Abbatem *Dionysium* in assignando anno natalitio Christi Domini errasse quadriennio solido, ac subinde novam illam, quam ab Incarnatione Christi Domini excogitavit, *Aeræ*, quæ dicitur *Vulgaris*, & *Christiana*, non esse accuratam. Christus enim, ut antea diximus, natus non est die 25. mensis Decembris anni quadragesimi quarti Imperii *Augusti*, sicut falso sibi persuasit Abbas *Dionysius*, sed natus est die 25. mensis Decembris anni quadragesimi Imperii *Augusti*. Quo fit, ut verum & proprium Natale Christi Domini anteverrat quadriennio solido *Aeræ* *Vulgare*, seu *Christianæ*, cujus auctor est Abbas *Dionysius*; Ecclesia tamen Latina hanc *Aeræ* *Dionysianam* in numerandis annis ab Incarnatione Christi Domini in communem usum transtulit, non quod putet Ecclesia Latina, hanc *Aeræ* *Dionysianam* esse accuratam, sed quia hæc *Aeræ* *Dionysiana* communi Christianorum usu inducta & recepta fuit. Nec enim ejusmodi temporum minutias moratur Ecclesia, sed eas Chronologis discutendas ac dirimendas permittit. Addo etiam, morem illum subducendi annos ab Incarnatione Christi Domini, juxta hanc *Aeræ* *Dionysianam*, non semper in Ecclesia obtinuisse. Nam, ante Abbatem *Dionysium*, mos in Ecclesia vigeat notandi annos per

Hist. Vet. Test. Tom. III.

Olympiades Græcorum, per annos Imperatorum, & Consulum Romanorum, sed potissimum per *Aeræ* *Alexandrinorum Martyrum*, seu per *Aeræ* crudelissimi Imperatoris *Diocletiani*, qui maximam Christianorum stragem edidit. Tardius autem invaluit usus numerandi annos ab Incarnatione Christi Domini juxta *Aeræ* *Dionysianam*. Observat quippe doctissimus *Antonius Pagius* in sua Dissertatione *De Periodo Græco Romana*, in Galliis, prima duntaxat stirpe Francorum Regum deficiente, hanc *Aeræ* *Dionysianam* in *vulgarem* usum fuisse vocatam, sicut videre est in *Capiularibus* Regum Francorum ab erudito *Baluzio* publicatis, & quorum multa etiam exhibet *C.I.P. Mabillonius* in doctissimo, quem edidit, libro *De Re Diplomatica*. Hispani quoque & Lusitani nonnisi paucis abhinc sæculis *Aeræ*, quam sectantur, Hispanicam antiquarunt, & in ejus locum *Aeræ* *Dionysianæ*, seu *Vulgare*, & *Christianæ*, succederunt: Quin, & Summi Pontifices hac *Aeræ* *Dionysianæ* tardius in suis Diplomatis usi sunt. *Eugenius* quippe *IV.* Pontifex Maximus sæculo Ecclesiæ decimo quarto fusu *Blondi* *Aeræ* *Dionysianæ*, adhibere cepit. Denique, circa hanc *Aeræ* *Dionysianam*, advertere debet, Cardinalem *Barontum*, virum aliqui de *Historia Ecclesiastica* optime meritum, biennio errasse in præfigendo exordio *Æræ* *Dionysianæ*. At enim, *Baronius* existimans, sicut antea diximus, Christum natum esse die 25. mensis Decembris anni quadragesimi secundi Imperii *Augusti*, orsus est annum primum *Æræ* *Dionysianæ* Kalendis mensis Januarii anni sequentis, seu anni quadragesimi tertii Imperii *Augusti*, Consulibus *Casare Augusto XII.* & *M. Plautio Silvano*, cum tamen fateantur omnes ad unum periti Chronologi annum primum *Æræ* *Dionysianæ* cepisse Kalendis mensis Januarii anni quadragesimi quinti Imperii *Augusti*, Consulibus *Cajo Casare*, nepote Imperatoris *Augusti*, & *L. Emilio Paulo*. Hinc Eminentissimus ille *Analium* parens in præfigendo anno

N

primo

primo Aera Dionysianæ erravit duobus integris annis. Quem errorem animadvertens *Baronius*, ut in viam redire, & Aera Dionysianam, a qua duobus annis deflexerat, assequi posset, quoddam & Fastis Consularibus expunxit Consulatus, ac tandem annum Christi 280. Aera Dionysianam assecutus est, a qua deinceps in suis Ecclesiæ Annalibus nunquam discessit. Observant etiam periti hujus ætatis Chronologi, eundem Cardinalem *Baronium* in alium impegnisse errorem, dum in suis Annalibus Ecclesiasticis annum quadragesimum quintum Imperii *Augusti*, a quo incipit annus primus Aera Dionysianæ, seu Vulgaris, & Christianæ dictæ, consignavit per Consulatum decimum quartum Imperatoris *Augusti*, & *Æmilii Pauli*. Hunc *Baronii* errorem refellit Cardinalis *Norisius* Dissertatione 2. *De Cenotaphiis Pisani* cap. 13. ubi invictis demonstrat momentis, Imperatorem *Augustum* tredecim duntaxat Consulatus egisse. Doctissimus itidem *Antonius Pagius* in sua *Critica Baronii ad annum primum Aera Christianæ*, multis pariter argumentis probat, Consulatum decimum quartum Imperatoris *Augusti* esse omnino commentitium, & in vetustis emendatisque *Dionis* Codicibus legi, *Cajum Cæsarem*, nepotem Imperatoris *Augusti*, fuisse Consulem cum *Æmilio Paulo* anno quadragesimo quinto Imperii *Augusti*. Unde facile inferitur, corrupta & interpolata fuisse illa *Dionis* Exemplaria, quæ consulit Cardinalis *Baronius*, & in quibus legit, Imperatorem *Augustum* anno quadragesimo quinto Imperii sui egisse Consulatum decimum quartum cum *Æmilio Paulo*.

D. *Herodem* mortuum esse anno trigésimo septimo postquam Rex Judææ a Romanis fuisse declaratus, jam insinuasti; superest nunc ut breviter exponas quodnam mortis genus truculentissimus ille Rex fuerit expertus.

M. Multis flagitiis infamis Rex *Herodes*, sed potissimum Innocentium infantium Bethleemitarum cæde, quam, nascente Christo Domino, edidit, execrandus; tandem ulticem Dei ma-

num, cujus iram tamdiu provocaverat, sensit in morte. Postquam enim duos filios *Alexandrum*, & *Arisiobulum*, quos e sua conjuge *Mariamne* susceperat, necari jussisset *Herodes*, in gravem ac foedum incidit morbum, quem in dies ingravescentem cum nullis adhibitis remediis delinire posset, deploratæ suæ valetudini consulturus, profectus est ultra Jordanem, ubi calidis sese fovebat aquis. Inde Hiericuntem repetiit, illucque per summam immanitatem accersitos Judæos, qui erant ex illustrioribus familiis oriundi, in Circo conclusit, ut trucidarentur statim ac ipse fato cessisset, sicque eorum morte ac luctu temperaretur illud gaudium, quod Judæos in ejus obitu habituros prævidebat. Interim, *Herodes* Rex, multis contaminatus sceleribus, divinæ justitiæ calicem quasi guttatim sorbebat. Intestinum ignem ad viscera populanda, intimis fovebat medullis. Horrenda voracitate, & dysenterico morbo laborabat, ulcera, & colicos dolores gravissimos patiebatur, pedes ex acerrimo pravorum humorum defluxu intumescentes, nervos ad convolutionem usque contrahi, putrefecere genitalia, & ex toto corpore vermes ac intolerabilem erumpere fetorem sentiebat. Ad has morborum, & poenarum corporis angustias accedebat perpetuus, & incredibilis animæ dolor, quo crudelis ille & undecumque infelix tyrannus Regni sui jacturam, domesticorum dissidia, infamem vitæ exitum, omnium Judæorum in se unum concitata odia, imminens ab ira divina damnationis æternæ fulmen, tanquam damna irreparabilia noctu diuque cum summa anxietate perpendebat. Tot malis vexatus, & tantum non cadaveri, quam spiranti similior *Herodes*, litteras Roma recepit, quibus Imperator *Augustus* potestatem ei permittebat animadvertendi in filium *Antipatrum*, quem contra ipsius vitam conspirasse causabatur. Hoc unico tantisper recreatus est *Herodes*, sed paulo post acutissimis doloribus vehementius quam antehac excruciatas, in furias actus est, voluit sibi consciscere necem, a quo

a quo scelere impeditus a suis domesticis, indoluit scelestissimus ille Rex, quod sibi violentas manus inferre haud potuisset. Sparfus tamen est per Palatium rumor, auditusque de morte *Herodis* clamor, qui ad aures *Antipatri*, ejus filii, cum pervenisset, fugam e carcere in quem a patre coniectus fuerat, moliri crepit. Quod cum *Herodi*, Regi, fuisset renunciatum, statim filium suum *Antipatrum* occidi iussit. Vivos etiam truculentissimus ille tyrannus comburi præcepit *Judam*, & *Mathiam*, nobiles juvenes Judæos ac Legisperitos, quorum suavis quidam Aquilam auream, quam ipse in frontispicio Templi per turpem adulationem Imperatori *Augusto* dicaverat, Religionis Legisque zelo detraxerant. Postremo, die quinta ab occisione filii sui *Antipatri*, & post Eclipsim Lunæ, quæ Hierosolymis, teste *Jesepho* lib. 17. *Antiq. Jud.* capite 7. conspicua visa est anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, annos natus septuaginta, fortidam animam exhalavit Rex *Herodes*, vermibus corrosus, domi exacerbatu a suis, criminum furiis exagitatus, Deo, & cunctis mortalibus exosus, & malorum caterva undecumque oppressus. Observare tamen debes cum doctissimo *Schellstrato* in libro *De Antiquitate Ecclesia illustrata*, duas Lunæ Eclipses Hierosolymis anno quadragesimo primo Imperii *Augusti* (quo anno Rex *Herodes*, ut diximus, mortuus est) contigisse. Primam Eclipsim laudatus ille Auctor asserit incidisse in diem xii. mensis Martii, anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, non vero in diem xiii. mensis Martii, ut *Petavio*, aliisque Chronologis visum est. Alteram autem Lunæ Eclipsim censet *Schellstratus* accidisse die quinta mensis Septembris ejusdem anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, & post illam secundam Lunæ Eclipsim vita functum esse *Herodem*, Regem, die xxv. mensis Novembris ejusdem anni Imperii *Augusti*. Hæc *Schellstrati* Sententia mihi probabilior videtur opinione illorum, qui volunt, Regem *Herodem* mortuum esse circa Paschatis Festum, hoc est, post primam Lunæ Eclipsim.

Nam primo, ut obiter dicam, Judæi mortem Regis *Herodis* in *Volumine jejunii* assignant diei septimo mensis *Casleu*, idest, diei xxv. mensis Novembris, quæ dies a Judæis festiva habetur, quod in ea *Herodes*, qui in eos sævit, mortem oppetiit. Porro hujus Judæorum *Voluminis jejunii* auctoritatem & antiquitatem maxime commendant *Usserius* Tomo secundo suorum *Annalium*, & *Schellstratus* in libro mox a me laudato. Præterea, si Rex *Herodes* mortuus fuisset circa Festum Paschatis anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, non sibi constaret *Josephus*, Hebræus, dum scribit, *Herodem*, postquam a Romanis fuit creatus Rex Judææ, regnasse annis triginta septem. *Herodes* namque, ut jam observavimus, a Romanis renunciatus est Rex Judææ mense Octobri anni quinti Imperii *Augusti*, ac subinde annus Regni *Herodis* trigimus septimus inire duntaxat posuit mense Octobri anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*. Si ergo *Herodes* mortuus fuisset circa Festum Paschatis anni quadragesimi Imperii *Augusti*, non attigisset annum trigesium septimum Regni sui, imo, nec annum trigesium sextum omnino complevisset. Probabilius itaque est, Regem *Herodem* mortuum esse non post primam Lunæ Eclipsim, quæ Hierosolymis accidit mense Martio anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, sed illum fuisse e vivis sublatum die xxv. mensis Novembris ejusdem anni quadragesimi primi Imperii *Augusti*, post secundam Lunæ Eclipsim, quæ eodem anno contigit Hierosolymis die quinta mensis Septembris. Testamentum, antequam moreretur, condidit Rex *Herodes*, quo filio *Archelao* Judææ Regnum, *Antipa*, alteri filio, Galilæam, & *Philippo*, tertio filio, Trachonitidem, Galaanitidem, Bathanæam, & Paneadem, Tetrarchiæ nomine, reliquit.

D. Haftenus juxta calculum *Josephi*, Hebræi, præfixisti annum obitus Regis *Herodis*. Ast, Cardinalis *Baronius* in suo ad *Annales Ecclesiasticos Apparatu*, quem nuperrime

lepebam, pertendit, falsum esse hunc *Josephi* calculum, Regemque *Herodem* non esse mortuum anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, sed anno quinquagesimo Imperii ejusdem *Augusti*, idque adeo verum esse existimat ille Eminentissimus Annalium Parens, ut ibidem in *Josephum*, & in alios, qui hujus Historici, Hebræi, calculum de anno mortis *Herodis*, Regis, sectantur, acriter invehatur his verbis, *Si Josephum*, Hebræum, quis sibi sequendum proponat, deferat necesse est Evangelicam veritatem, ut pote qui *Judeus* Auctor (ut ostendimus) ante *Christum* natum ponat *Herodis* Senioris obitum. Sed redarguimus ejusdem Auctoris levitatem & inconstantiam ex ipsiusmet scriptis superius recitatis. Porro, si quis eadem ita secum pugnantem, & Evangelicæ veritati penitus repugnantem, fidem adhibendam putaverit, hac ex parte *Celsum*, *Porphyrum*, & *Julianum* se superare cognoscat; cum iidem, licet *Christianæ* Religionis hostes insensissimi, & contradictores acerbissimi, nunquam tamen ausi reperiantur præponere *Josephum* Evangelistis. At, cum non solum (quod satis erat) Evangelicæ veritate redarguerimus *Judeum* Historicum, sed ex suis ipsius scriptis sapenumero aperta luce eum mendosissimum ostenderimus, & in hoc ipso de annis *Herodis* ab eo diversa & plane contraria locutum viderimus: quomodo non magis sequendus nobis sit *Eusebius* &c. Poteratne Cardinalis *Baronius*, cujus auctoritas magni apud omnes ponderis esse debet, acriori Censura *Josephum*, Historicum *Judeum*, percellere, ejusque calculum de anno obitus Regis *Herodis* evidenter reprobare?

M. Bona venia, quæso: Huic Censuræ, qua Cardinalis *Baronius* perstringit *Josephum*, Historicum *Judeum*, quæque sale ac pipere satis aspersa videtur, oppono primo judicium omnium virorum eruditorum hujus temporis, inter quos convenit, *Josephum*, Hebræum, immerito vulpulari a *Baronio* tanquam imperitum temporum, cum potius fuerit Historicus diligentissimus, cujus magna fides, & eximia eruditio in his, quæ spectant Historiam &

annos Regni *Herodis*, maxime elucet. Hinc clarissimi omnes hujus ætatis Scriptores, in sacra & prophana Chronologia veratissimi, calculum *Josephi* tam circa initium Regni *Herodis*, quam circa annum ejusdem Regis obitus, tanquam accuratissimum, sequuntur, multisque Idculentissimis momentis (quæ nos in Dissertatione sexta *Tractatus de Mysteriis & annis Christi* expendimus) probant, *Herodem* fuisse a Romanis creatum Regem *Judææ* anno Imperii *Augusti* quinto, qui concurrir cum anno sexto *Juliano*, & cum anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo decimo quarto, Consulibus *Cn. Domitio Calvino*, & *C. Asinio Pollione*; *Herodem* vero, postquam regnasset annos triginta septem, (ex quo videlicet à Romanis Rex *Judææ* fuerat creatus) mortuum fuisse anno quadragesimo primo Imperii *Augusti*, qui annus concurrir cum anno *Juliano* quadragesimo secundo, cum anno Urbis Romæ conditæ septingentesimo quinquagesimo, Consulibus *C. Calvisio Sabino*, & *Rufo*, seu *Rufino*, ut habet *Severus Sulpicius*. Præterea, Viri hujus temporis undecumque doctissimi duplicem assignant causam, cur Cardinalis *Baronius* calculum *Josephi* in describenda *Herodiana* Historia improbarit. Prima causa est, quod *Baronius* annos triginta septem Regni *Herodis* putandos esse duxerit post pugnam, seu victoriam *Actiacam*, quam Imperator *Augustus* de *M. Antonio*, & de *Cleopatra*, Regina *Ægypti*, retulit die secunda mensis Septembris anni sui Imperii decimi quarti, seu anni Urbis Romæ conditæ septingentesimi vigesimi tertii. Qua semel a *Baronio* posita Epocha exordii Regni *Herodis*, coactus est Eminentissimus ille Annalium parens mortem *Herodis*, qui triginta septem annos regnavit in *Judæa*, detrudere ad annum Imperii *Augusti* quinquagesimum, seu ad annum Urbis Romæ septingentesimum sexagesimum. Sed hallucinatum fuisse Cardinalem *Baronium*, dum initium triginta septem annorum, per quos regnavit *Herodes* in *Judæa*, putavit pen-

tendum esse ab illo anno, quo Imperator *Augustus* in pugna *Astiaca* *M. Antonium* superavit, dux invictæ rationes demonstrant. Nam primo, antiqui Historiæ Herodianæ Scriptores, dilerte asserunt, *Herodem* annos triginta septem Regni sui in Judæa computasse ab anno quinto Imperii *Augusti* (quo anno *Herodes* a Romanis fuit creatus Rex Judææ) nullas autem Herodianæ Historiæ Scriptores meminisse istius triginta septem Regni *Herodis* annorum supputationis, quam proprio Marte advenit Cardinalis *Baronius*, quamque duntaxat post pugnam, seu Victoriæ Astiacam, ab Imperatore *Augusto* anno decimo quarto Imperii sui de *M. Antonio* reportatam, initium habuisse affirmat. Deinde, si post pugnam, seu Victoriæ Astiacam, *Herodes*, qui in Regno Judææ ab Imperatore *Augusto* fuit confirmatus, Regni sui triginta septem annorum initium duxisset, sicut pertendit *Baronius*, non vero ab anno quinto Imperii *Augusti* (quo anno idem *Herodes* a Romanis renunciatum est Rex Judææ) sequeretur, annum trigessimum septimum Regni *Herodis* concurrere, juxta calculum Cardinalis *Baronii*, cum anno quinquagesimo Imperii *Augusti*, a quo anno Imperii *Augusti* usque ad annum quinquagesimum septimum, qui fuit Imperii ejusdem *Augusti* postremus, septem duntaxat numerabis annos. Quomodo igitur, juxta illum calculum, quem sequitur *Baronius*, verum erit id, quod post *Josephum*, Hebræum, asserunt omnes ad nunc Scriptores Historici, videlicet *Archelaum*, filium Regis *Herodis*, postquam per novem annos Judæam non tanquam Rex, sed tanquam Ethnarcha, rexisset, a Proceribus Judæorum, & Samaritanorum, qui ejus tyrannidem ferre haud poterant, accusatum apud Imperatorem *Augustum*, omni ditione & pecunia multatum esse, & ab eodem Imp. *Augusto* Viennam in Galliis in exilium missum fuisse. Certe illius Facti Historici veritas, quæ apud omnes Scriptores indubitata est, nullatenus cum calculo Cardinalis *Baronii* de obitu *Herodis* coherere potest.

Hist. Vet. Test. Tom. III.

Altera causa, propter quam Cardinalis *Baronius* calculum *Josephi*, Judæi, in describenda Historia Herodiana vehementer improbavit, hæc est: sibi persuasit Eminentissimus juxta ac doctissimus ille Annalium parens, *Josephum* in describenda Historia Herodiana hunc posuisse calculum, ex quo necessario sequebatur, Christum Dominum natum esse post Regis *Herodis* mortem. Verum, cum nunc apud omnes viros eruditos certissime constet, ea, quæ *Josephus*, Historicus Judæus, de *Herode* scripsit, Evangelicæ veritati non adversari, ex iisque nullo modo sequi, Regis *Herodis* obitum antecessisse Nativitatem Christi, standum est *Josephi* calculo, a quo dum recessit Cardinalis *Baronius*, in aliquot Chronologicæ impegit errores, quos retexerunt & emendarunt Cardinalis *Norisius* in *Cenotaphiis Pisanis*, & *Antonius Pagius* in *Critica Baronii*, & in sua *Dissertatione Hypatica*, seu *De Casarum Consulibus*, quos, si tibi per otium liceat, adire poteris. Hoc unum duntaxat hic breviter annotabo, nimirum viris eruditissimis optimo non probari opinionem Cardinalis *Baronii*, asserentis, Regem *Herodem*, anno quo mortuus est, occidisse in ea, quam edidit, puerorum Bethleemitarum strage, filium suum bimulum. Hæc, inquam, Cardinalis *Baronii* opinio gravissimis momentis a viris eruditissimis confutatur. Primo, quia licet ex *Josepho*, Hebræo, certum sit, Regem *Herodem* morti addidisse tres filios suos *Alexandrum*, *Aristobulum*, & *Antipatrum*, nullus tamen ex his tribus *Herodis* filiis erat bimulus, sed omnes erant grandævii. Imo, Rex *Herodes* eo tempore, quo in pueros Bethleemitas gladio sævit, nullum filium bimulam habebat, nec habere poterat, quippe qui, teste *Josepho*, jam senio confectus erat, & septuagesimum ætatis suæ jam attigerat annum. Sed ut dem, Regi *Herodi* tum temporis fuisse filium bimulam, nihil tamen causæ erat, cur illum una cum pueris Bethleemitis trucidari juberet. Nam *Herodes* eo consilio horrendam illam puerorum Bethleemitarum stragem edi-

xir, ut Christum, quem natum Iudæorum Regem a Magis inaudiverat, in cunabulis de medio tolleret, timeus, ne Christus ei, ejusque posteris sceptrum Iudææ eriperet. At tantum abest, ut *Herodes* occasionem habuerit timendi, ne sibi, cuiusque posteris sceptrum Iudææ propius filius tenellus adhuc & ad ubera apprensus eriperet, ut potius per hunc puerulum, filium suum, Iudææ sceptrum in sua Herodiana familia servatum iri, sperare potuisset, ac debuisset. Denique, Rex *Herodes* iussit tantum occidi pueros, qui erant in Bethleem & in finibus ejus, ut ait Scriptura Sacra; si quem autem *Herodes* tunc habuisset filium bimulum ac tenellum, hunc certe non Bethleemi, sed Hierosolymis in Regia genuisset, aluisset, educaisset: Nihil igitur causæ erat, cur pater *Herodes* lactentem adhuc filium suum cum ceteris pueris Bethleemitis occidi juberet. Edictum itaque Regis *Herodis* de occidendis pueris Bethleemitis confundi non debet primo cum Edicto ejusdem Regis de trucidandis filiis suis *Alexandro*, *Arithobulo*, & *Antipatro*, quia tres illi filii *Herodis* erant ætate grandævi, quando, jussu patris, fuerunt mortis supplicio affecti; pueri vero Bethleemites, qui jussu impii illius Regis fuerunt occisi, tenelli adhuc erant, quos inter aliquis filius *Herodis*, qui bimulus esset, numerari non potest. Secundo, istud Edictum Regis *Herodis* de strage puerorum Bethleemitarum confundi etiam non debet cum Edicto, quo crudelissimus ille Rex, ingravescente suo morbo, sicut superius ex *Iosepho* observavimus, nobilissimos viros inter Iudæos Hiericentem accivit, & in hypodromo conclusit, datis mandatis sorori suæ *Salome*, ejusque viro *Alexæ*, ut, se extincto, per milites interficerentur. Hoc etenim sævissimum Regis *Herodis* Edictum non fuit executioni mandatum, quia, teste eodem *Iosepho*, *Salome*, mortuo *Herode*; fratre suo, nobilissimos illos Iudæos, in Hypodromo conclusos, dimisit incolumes, dicendo ita *Herodem* iussisse; At, Edictum Regis *Herodis* de jugulandis pueris Bethleemitis, vivente adhuc *Herode*, executioni traditum fuisse

ait Scriptura Sacra cap. 2. *Matthæi*. Postremo cædes puerorum Bethleemitarum confundi minime debet cum illa cæde, qua Rex *Herodes*, paulo antequam moreretur, *Iudam*, & *Matthiam Margolothum*, eorumque Socios, vivos exuri iussit, ob deturbatam ab ipsis Aquilam auream, quam supra majorem Templi Hierosolymitani portam idem Rex *Herodes* contra Legem posuerat; cum enim *Iudas* & *Matthias Margolothus*, Iudæi, eorumque Socii jam ætate provecti essent, eorum cædes, iussu a Rege *Herode*, nihil commune habere potuit cum strage infantium, quos Bethleemi, & in omnibus finibus ejus a bimatu & infra trulentus Rex *Herodes* occidi iussit.

D. Inter Iudæorum Sectas, quæ in sexta Mundi Ætate emerferunt, & de quibus hoc in Colloquio sermonem te habiturum spondidisti, una est, quæ sicut nuperime dicebat mihi vir eruditus, appellabatur Secta *Herodianorum*. Sed undenam illi Sectarii id nominis traxerint, vel ab *Herode*, Rege Iudææ, vel ab altero *Herode*? & quosnam disseminarint errores? a te nunc scire desidero.

M. *Herodianorum* meminere quidem Sacri Evangelistæ, nimirum *Matthæus*, cap. 22. v. 16. & *Marcus* cap. 8. v. 15. & c. 12. vers. 13. Sed utrum hoc nomen vel ab *Herode*, Rege Iudææ, vel ab alio *Herode* sortiti sint? Quosnam etiam errores sparserint isti *Herodiani*? non satis adhuc liquet. Alii existimant, hanc Sectam *Herodianorum* constatam fuisse ex quibusdam vilissimis Iudæis, qui dicti sunt *Herodiani*, eo quod *Herodem*, Regem Iudææ, quamvis non esset genere Iudæus, colerent pro Messia, quod putarent in eo impletum esse Patriarchæ *Iacobi* morientis vaticinium: *Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus est*, &c. Sic sentit antiquus Scriptor *Tertullianus*, sive Auctor *De Prescriptionibus*. Sed hanc Sententiam, tanquam ridiculam explodit *S. Hieronymus* Commentario in caput vigesimum secundum *Matthæi*, ubi hæc habet: *Quidam Latinorum ridicule Herodianos putant, qui Herodem Christum esse credebant, quod nunquam omnino le-*

gimus. Alii probabilius, mea quidem sententia, cum S. Hieronymo, loco mox a me laudato, censent, istos Herodianos non fuisse Judæos, sed milites & servos Herodis, Tetrarchæ Galilææ. Vocabantur autem illi milites & servi Herodianæ a Pharissæis, qui eos solventes Tributa Romanis eo nomine irridebant, quia Herodes, Tetrarcha Galilææ, cujus erant milites ac servi, Præfectus erat a Romanis ipsis Tributis recipiendis. Hi Herodiani insidiabantur Christo, qui ideo suos Discipulos præmonebat, ut sibi caverent a fermento Pharissæorum, & a fermento Herodis: Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete a fermento (id est, a doctrina, quæ malitiæ & corruptionis plena erat) Pharissæorum, & fermento Herodis, cap. 8. v. 15. Evangelii Marci.

D. In quo potissimum sita erat Pharissæorum doctrina, quam Christus Dominus nomine Fermenti indigitat?

M. Pharissæi Sæctam apud Judæos confluxerunt, quæ jam temporibus Machabæorum sub Regno Alexandri Jannæi maxima auctoritate pollebat. Præcipua eorum doctrinæ dogmata erant isthæc: primo, variis constitutionibus, ad quæstum ac tyrannidem excogitatis, irretiebant populum, & præcepta Legis Mosaicæ pravis interpretationibus pro suo arbitrio restringebant, & sparsis traditionibus corrumpebant. Secundo, Fatum admittebant, quod tamen liberum arbitrium non adimeret, sicut testatur Josephus, Hæbreus, libri 2. De Bello Judaico cap. 7. & lib. 13. Antiquit. Jud. cap. 9. Tertio, Immortalitatem Animarum credende quidem Pharissæi, sed bonarum Animarum Metempsychosim, seu migrationem in alia corpora defendebant, ut fidem facit idem Josephus, Sæcta Pharissæus, lib. 18. Antiquit. Jud. cap. 2. Denique, Pharissæi erant veri Hypocritæ, qui omnia ad pompam externam, ad publicum simulatæ pietatis spectaculum faciebant, affectabant Cœlibatam, venditabant jejunia sua bis in Sabbato, id est, in hebdomada; preces, elemosynas & superstitiosas lotiones plenius ac crepitantibus buccis in publico, ar-

rogantique supercilio prædicabant, dilatabant Philacteria sua, & ut viderentur Legis Mosaicæ admodum observantes, scribebant Decalogum in membranis, ceu duobus Voluminibus, quorum alterum fronti, coronæ vice, circumponebant, alterum brachio: ut sive quomannum porrigerent, essent in conspectum, sive caput movissent, ob oculos essent. Inde illi Hypocritæ captantes auram popularem, atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes simbras, & quos quisque latiores fimbrias circumferebat, hoc religiosior habebatur apud supersticiosos & simplices. Hi sunt Pharissæi, qui in Jesum Christum stimulatim ac livore perciti, quod, certatim ad illum confluyente populo, contemni ac deseri se viderent, Christi doctrinæ totis suis viribus repugnabant, eum acriter insectabantur, conviciis proscindendo, incessendo disceris, fodicando actiones, miracula eludendo. At, Christus Dominus illis hypocritis, qui sanctitatis famam apud homines captabant, larvam detraxit, artemque detexit pseudo illorum Doctorum, qui per illam externam pietatis, & sanctimoniam speciem in animos plebis invadebant, cumque a Discipulis suis monitus fuisset, quod Pharissæi verbis ejus fuissent offensi, actutum respondit Christus: Sinite illos, ceci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent. Quæ responsione aperte significavit Christus, se contemnere offensionem Pharissæorum, quia veritate offendeabantur, suisque supersticiosiis traditionibus additi, gratiæ Mystéria pro nihilo habebant, & plebem a via salutis abducebant. Huic Pharissæorum Sæctæ e diametro opposita erat altera apud Judæos Sæcta Sadducæorum.

D. Ostende, si placet, quo pacto Sadducæorum Sæcta discrepet a Sæcta Pharissæorum.

M. Pharissæi, ut mox diximus, Fato omnia regi, illarisa tamen stante hominum libertate, arbitrabantur: at, Sadducæi (ut testatur Josephus libri 2. De Bello Jud. capite 7.) Fatum omnino negantes, & Deum extra om-

nem mali patrationem inspectionemque constituentes, omnia hominum subiciebant potestati; eosque solos bonarum, vel malarum suarum actionum auctores esse affirmabant. Secundo, Pharisei Animarum immortalitatem, existentiam spirituum, & corporum resurrectionem confitebantur. Sadducei vero hæc omnia inficiabantur, asserentes animas hominum cum corporibus interire, nec esse aliquos Spiritus, sive Angelos bonos aut malos. Tertio, Pharisei Sacros omnes libros recipiebant: Sadducei autem Sacros omnes Libros, præter Pentateuchum Moysi, repudiabant. Denique, Pharisei non tantum Legem scriptam, sed etiam Legem oralem, seu traditiones excipiebant, & probabant: Sed Sadducei soli Scripturæ Sacræ Textui, reiectis omnibus Traditionibus, quasi polypi saxa immobiliter affixi, adhærebant. Hæc insecta Sadduceorum Dogmata si sedulo expendas, fateberis ultro, Phariseos saniora Sadduceis sensisse atque docuisse. Hinc Christus Dominus de Phariseis ait: *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei, quæcumque ergo dixerint vobis, servate & facite.* Et S. Paulus (ut legitur cap. 23. Actos. Apost.) in ius vocatus coram Judæorum Senatu, sciens quia una pars esset Sadduceorum, & altera Phariseorum, exclamavit in Concilio: *Viri fratres, ego Phariseus sum, filius Phariseorum, de spe & Resurrectione mortuorum ego iudico. Et cum hoc dixisset, facta est dissensio inter Phariseos & Sadduceos, & soluta est multitudo.* Sed de his duobus apud Judæos præcipuis Sectis Phariseorum, & Sadduceorum, hæc levi brachio attigisse sufficiat.

D. Prodieruntne apud Judæos in sexta Mundi Ætate aliæ Sectæ?

M. Præter has duas Phariseorum, & Sadduceorum Sectas, aliæ apud Judæos in sexta Mundi Ætate eruperunt Sectæ, videlicet *Essæorum*, seu *Essenorum*: *Hemerobaptistarum*, *Samaritanorum*, *Galilearum*, *Caraitarum*, & *Rabbanistarum*, de quibus hic pauca dicam. In primis *Essæi*, seu *Esseni*, erant Sadduceis e fronte oppositi,

quippe qui de providentia Dei, de animarum immortalitate, & de existentia Spirituum, seu Angelorum, recte sentiebant, ut testatur *Josephus*, Hebræus, lib. secundo, *De Bello Judaico* capit. 7. & lib. 18. *Antiquit. Judaicæ*. capit. secundo. A ceteris Judæis puriori quodam vivendi genere, seu Asceticæ vitæ studio duntaxat discrepabant, celibatum servabant, Sabbatum aliis Judæis scrupulius observabant, victu parco & austero utebantur, omnia bona erant illis communia: Habebant insuper statas horas ad orandum, variasque artes & occupationes, in quibus sese, citra ullam cupiditatem, exercebant. Apud eos nemo servus, omnes liberi. A jramento, quasi a perjurio, penitus abhorrebant. Severi erant criminum vindices. Læssioni Scripturæ Sacræ deditissimi, pietatis, puerorum institutionis, beneficentiæ, hospitalitatis studiosissimi, solitudinis & silentii observantissimi, adversa quæque, etiam mortem, exquisitissimisque cruciatus, pro Religionis defensione equanimiter, & alacriter tolerabant. Isti Judæi, dicti *Essæi*, & *Esseni*, confundi non debent cum *Therapeutis*, qui, sicut descripsit *Philosophus*, Judæus, in libris *De Vita Contemplativa*, relictis civitatibus, in agro & solitudine degentes, orationi, & contemplationi jugiter vacabant, & durum austeramque vitæ genus ducebant; hos siquidem *Therapeutas* non fuisse Religione Judæos, sed Christianos, memini, me jam ostendisse in Colloquio secundo, in Historiam trium priorum Ecclesiæ sæculorum, quod, si tibi per otium liceat, lectitare poteris. Venio nunc ad Sectam *Hemerobaptistarum*, qui ita apud Judæos appellabantur, quod singulis diebus Baptismo, seu Lavacro se abluerent, dicerentque: hominem sine quotidiano illo Baptismo probe, sanctæque vivere haud posse. Cum Sadduceis negabant isti *Hemerobaptistæ* resurrectionem mortuorum, sed in aliis Religionis dogmatibus plane cum Phariseis consentiebant. Plura de his *Hemerobaptistis* legis apud S. Epiphanium Hæresi 17. Quod spectat Samaritanorum

Se.

Seſtam, jam obſervavimus in noſtris præcedentibus Colloquiis, decem Iſraelitarum Tribus, poſt earum deportationem in Samariam a *Salmanſare*, Aſſyriorum Rege, diro Schiſmate a Judeis fuiſſe ſeparatas, illudque Schiſma eo præſertim tempore invaluiſſe, quo *Sanaballetes*, Samaritæ Præſectus primum a *Dario*, Perſarum Rege, deinde ab *Alexandro Magno* veniam impetravit, ædificandi Templum in monte *Garizin*, emulum Templo Hieroſolymitano; eidemque Templo Garizitano Sacerdotem præſecit *Maſſen*, ſacerum ſuum, & fratrem *Jaddue*, Summi Pontificis Judæorum. Poſt extructum illud in monte *Garizin* Templum, in quo Samaritani, juxta ritus ac ceremonias Judæorum, Sacra faciebant, erupit Samaritanos inter & Judæos implacabile odium, quamvis Samaritani unum Deum Iſraelis adorarent, Meſſiam expectarent, & in Circumciſione, Sacrificiis, obſervatione Feſtorum, Purificationibusque Legalibus cum Judæis convenirent. In tribus tamen poſſiſſimum capitibus Samaritani diſcrepabant a Judeis. Primo, quia Samaritani Deum Iſraelis colebant in Templo *Garizin*: Judæi vero Deum adorabant in Templo Hieroſolymitano, ſicut ipſemet Deus in Lege præcepit. Secundo, Judæi non ſolum Pentateuchum *Moyſis*, ſed & Libros Propheticos, & alios, qui in Canone Eldrino erant conſcripti, ceu Sacros & Canonicos recipiebant. At Samaritani Pentateuchum duntaxat *Moyſis*, ceu Sacrum, admittebant, repudiatis aliis libris, quos in ſuo Canone habebant Judæi. Denique, Samaritani Traditiones, per Phariſæos inveſtas, quas ſectabantur Judæi, omnino repudiabant, & unico puro Scripturæ Sacræ Textui adhærebant. Pentateuchum Samaritanum vetuſtiſſimum, & antiquis characteribus Hebræis exaratum fuiſſe, atque etiamnum extare integrum ac ſincrum, memini me alibi ex ſanctis Patribus obſervaviſſe; qua de re ſi plura ſcire deſideres, legiſis doctiſſimum *Joannem Morinum*, Congregationis Oratorii Preſbyterum, in *Exercitatione*, quam edidit, in *Samaritanum Penta-*

teuchum. Conſule etiam *Capellum*, & *Vvaltonum*, Prolegomeno undecimo in Biblia Polyglotta Londinenſi. Nunc ipſe ab aliis Iudæorum ſectis, quas mox indicavi, breviter me expedio. Sectæ *Galilæorum*, quam *Iſeſephus*, Hebræus, Sectis Iudæorum accenſet, originem dediſſe videtur *Judas Galilæus*, ex oppido *Gamala*, qui, dum *Quirinus* in Iudæam, tum temporis in Provinciam a Romanis redactam, ab Imperatore *Auguſto* miſſus fuiſſet, ut cenſum a Iudæis exigeret; auctor erat Iudæis, ut a Romanis impoſitum Tributum non perſolverent, eoſque ſuapte natura jam ad deſectionem proclives, omni, qua valebat, eloquentia hortabatur, ut excuterent Romanorum jugum, ſuæque priſtinæ libertati reſtituti ea denegarent tributa, quæ ab ipſis nomine Imperatoris exigebantur. Sed brevi diſſipata eſt hæc Galilæorum Secta. Nam capto a Romanis ac caſo illo *Iuſta Galilæo*, duobuſque ejus filiis in crucem actis, domiti ſunt Iudæi, fuiſque ingratis colla jugo Romanorum ſubdere coacti ſunt. Secta *Caraitarum* conſtata erat ex illis Iudæis, qui Legem Oraleſ, ſeu Traditiones Phariſæorum, & Rabbīnorum reſpuebant, & uni tantum Scripturæ Sacræ Textui inhærendum eſſe pertendebant. Multi adhuc in Oriente Iudæi Caraitæ reperiuntur. Poſtremo, Secta *Rabbaniſtarum* ex his coaluit Iudæis, qui, præter Legem ſcriptam, excipiebant Legem oraleſ, ſeu Phariſæorum & Rabbīnorum Traditiones, atque Sacrarum Scripturarum expoſitiones in maximo pretio & honore habebant, ideoque *Rabbiniſtæ* fuerunt appellati. Horum Rabbiniſtarum Secta adhuc perſeverat in Iudæis, qui per totam Europam ſunt diſperſi, & acerrimo odio Iudæos Caraitas proſequuntur. His, quas hætenus retuli, Iudæorum Sectis, ſunt qui addunt Sectam *Scribarum*, ſed perperam. *Scribarum* quippe nomen, ut memini, me in ſuperiori Colloquio obſervaviſſe, non Sectæ, ſed ordinis & gradus fuit. Inter illos *Scribas*, alii erant *Politici*, alii dicebantur

Sacri, & *Ecclesiastici*. Politicorum Scribarum apud Judæos duplex erat classis. In prima erant politici Scribæ Superiores, seu Regii, qui erant a Secretis, vel Consiliis Regum, quique penes se asservabant instrumenta & acta publica, & rationem temporum, gestorum, ac reddituum. In altera classe constituebantur politici *Scribæ* inferiores, qui erant Actuarii, & Notarii communes. At, *Scribæ*, qui dicebantur *Sacri* & *Ecclesiastici*, erant, sicut jam ostendimus, Doctores & Interpretes Legis, quibus ex officio incumbbat Legem interpretari, Sacras Scripturas in Templo & Synagoga Populo prælegere, dubia diluere, obscura dilucidare, indeque passim in Evangelio *Legis Periti* nuncupantur. Horum *Scribarum* ordinem, qui a Phariseis distinctus erat, post captivitatem tantum Babylonicam fuisse apud Judæos ortum, in superiori Colloquio jam annotavi. Quamvis enim a *Moyse* temporibus semper fuerint in Judæorum Synagoga viri Legis peritissimi, probabilior tamen opinio est, Scribas successisse Prophetis, qui post captivitatem Babylonicam cessarunt, ac primum, cui *Scribæ* nomen in *Scriptura* Sacra tributum est, fuisse *Escribam*.

D. Illustriores Philosophos, Poetas, & Oratores, qui sexta Mundi Ætate in Græcia floruerunt, accurate in præcedenti Colloquio perconsulisti. Præclara etiam gesta Machabæorum, qui eadem Mundi Ætate, immortalem gloriam sibi apud Judæos pepererunt, in isto Colloquio plurimum commendasti; debes nunc attexere seriem celebriorum Scriptorum Latinorum, qui in sexta itidem Mundi Ætate, præsertim circa tempora Imperatoris *Augusti*, Romæ, & in Italia præ ceteris insigni Eloquentiæ, & Poeseos laude claruerunt.

M. Antiqui Romani usque ad tempora Imperii *Octaviani Augusti* non tam litteris, quam armis nomen suum ubique nobilitarunt, uti declarant tot bella, quæ gesserunt, & victoricia sua arma in varias nationes intulerunt, nimirum Bella Gallicum, Macedonicum, Hispanicum, Numantinum, Miti-

draticum, Jugurthinum, tria Bella Punica, quibus tandem urbs Carthago, Romæ æmula, omnino deleta est, ut nihil in præsentia dicam de bellis civilibus *Sullam* inter & *Marium*; *Cæsarem* & *Pompejum*, qui ab eodem *Cæsare* in pugna Pharsalica victus est, & de aliis id genus bellis, quæ felicem habuerunt exitum, & Romanorum Reipublicæ magnum attulerunt incrementum, sicut legere poteris apud *Polybium*, *Titum Livium*, *Vellejum Paterculum*, *Florum*, *Eutropium*, aliosque Historiæ Romanæ Scriptores. Non defuerunt tamen in Romanorum Reipublica ante tempora Imperatoris *Augusti* aliquot viri litteris clarissimi, quos inter censentur *Nævius*, Poeta, *Livius Andronicus*, Poeta, *Ennius*, Poeta, & plurimarum Tragædiarum Scriptor; *Cæcilius Statius*, Poeta Comicus; *Marcus Pacuvius*, Poeta Tragicus, & *Ennii* nepos: *Marcus Accius*, *Plautus*, & *Terentius*, Poetæ Comici elegantissimi, & nonnulli alii. At, postquam *Octavianus Augustus*, nepos *C. Julii Cæsaris*, devicto in pugna Actiaca *Marco Antonio*, Imperii Romani habenas solus moderari cepit, multo plures viri doctrina præstantes Romæ, & in Italia prodierunt, qui veteris Græciæ viris illustribus nihilo inferiores fuerunt. *Cajum Julium Cæsarem*, avunculum Imperatoris *Octavii Augusti*, insignem Historicum & Oratorem fuisse testantur hi, quos edidit, *De Bello Gallico* Commentarii, in quibus dilucide, copiose, eleganter, vehementer, & apposite scribit pro rei natura, pro argumenti, temporum ac personarum conditione. Facundos Oratores, qui Romæ, & in Italia palmam eloquentiæ tulerunt, & inter ceteros *Hortenjum*, perconsenset *Cicero* in libro *De claris Oratoribus*. Sed unus omnium Scriptorum cum Græcorum, tum Latinorum splendorem obscuravit eloquentiæ laude *M. Tullius Cicero*, dicendi artifex peritissimus, & in Causarum Civilium Actionibus nulli secundus. *Ciceronis* stylum & eloquentiam in suis libris expressam imitantur etiamnum aliqui inter Christianos Scriptores, qui hunc eximium Ora-

Ora-

Oratorem gaudent nocturna versare manu, versare diurna. Horum certe studium non improbo, immo auctor sum juvenibus ut libros *Ciceronis* in sinu habeant, dummodo serio cogitent primo huc humanas Disciplinas, huc Philosophiam, huc Eloquentiam tendere debere, ut Christum intelligamus, ut Christi gloriam celebremus. Hic est enim totius eruditionis, & eloquentiæ scopus. Præterea, in primis eurent adolescentes, ut notitiam assequantur *Mysteriorum* Christianæ Religionis, nec minore studio Libros Sacros evolvant, quam *Cicero* libros Philosophorum, *Oratorum* Poetarum, *Historicorum*, & *Jurisperitorum* evolverat. In eos autem, qui eoduntaxat sine libros *Ciceronis* legunt, ut ejus stylum ad vanam ostentationem imitentur, vere quadrat istud Poetæ *Horatii* Distichon:

*O imitatores servum pecus, ut mihi
sepe*

*Risum, sæpe jocum vestri movere
tumulus.*

Marcus Tullius Cicero jussu *Marci Antonii*, in quem suas *Orationes Philippicas* in Senatu declamaverat, occisus est, annos sexaginta quatuor natum, olim Consul, de Romana Republica optime meritus, ac Pater Patriæ appellatus, postquam *Catilinæ* conjurationem dissipasset. *Marco Tullio Cicero* coævus fuit *M. Terentius Varro*, quem virum undecumque doctissimum jure optimo appellat *Terentianus*. Quadringentos & nonaginta libros a se fuisse scriptos, & ad annum ætatis octogessimum quartum se vitam produxisse testatur ipsemet *Varro*. Eum maxime commendat *Cicero*, qui ipsi librum primum *Academicarum Questionum* nuncupavit, illiusque testimonio sæpius *Sanctus Augustinus* in libris *De Civitate Dei*, præsertim cap. 2. lib. 6. ubi de Diis Gentium, & eorum Sacris agit, usus est. Floruerunt circa idem tempus extimii Oratores, quos inter *C. Crispus Sallustius*. Sed aureum Imperatoris *Augusti* sæculum præcipue illustrarunt celeberrimi Poetæ Latini, quorum facile Princeps est *Virgilius*, patria Mantuanus; *Æmilius Macer*, Veronensis, *Sextus Aurelius Proper-*

tius, *Quintus Horatius Flaccus*, *Lyricorum Princeps*, *Tibullus* in sui Elegiis cultissimus, quas tamen castis auri- bus indignas obscenitate reddidit; & *Ovidius*, cujus libros *Amorum* & *De Arte amandi*, qui calitatis & bonis moribus pestilentem afflant auram, nequidem summis digitis attingere, nedum legere, debent Christiani. Quocirca, ut obiter dicam, nullo pacto ferre hætenus potui quosdam Grammaticulos, munditiarum in stylo morosos exactores, qui a Sacrorum Librorum lectione, ob sermonis, quo scripti sunt, simplicitatem, omnino abstinere, libros etiam asceticos, qui de rebus piis citra verborum cultum & elegantiam tractant, adductis labiis, fastidiunt, & semper præ manibus habent *Ethnicorum* Poetarum libros, eosque, quod gravius est Christianæ juventuti legendos obtrudunt. In hos Grammaticulos, *Desiderius Erasmus*, vir licet purioris Latinitatis studiosissimus, in suo Dialogo, cui titulus est: *Ciceronianus*, his verbis juste invehitur: *Quale porro sit, materiam piam ob hoc ipsum putere nobis, quod pie tractata sit? At pie tractati qui potest, si nunquam dimoveas oculos a Virgiliis, Horatiis, aut Nasonibus? nisi forte quorundam studium approbes, qui fragmentis Homericorum, aut Virgilianorum Versuum undique decerpis, & in centonem consarcinatis, Christi vitam descrips- runt. Operosum quidem scribendi genus, sed cui unquam ista lacrymulam extuderunt? Quem ad pietatem commoverunt? Quem ab impura vita revocarunt? Oportebat enim omnem Christianorum orationem respicere Christum, sine quo nec suave, nec splendidum est quidquam, nec utile, nec honestum, nec elegans, nec facundum, nec eruditum. In feriis, quodque gravius est, in piis materiis, quis ferat ista pagánica progymnasmata?*

D. Tuo deinceps sapientissimo utar consilio, & valere jussis *Ethnicorum* Poetarum libris, Sacros duntaxat vel Asceticos Libros in sinu meo deinceps circumferam, atque in deliciis habebō: singula in his pia curiositate cognoscere, disquirere, & excurrere fa-

tagam, ut me in his sedulo meditantem placida mors inveniat. Sed, cum videam, jam imminere horam, quæ Colloquio nostro finem imponere debet, obsecro te, ut eam, quam promissisti, hic attexas sextæ Mundi Ætatis Tabulam Chronologicam, quæ accuratum exhibeat calculum annorum, qui a captivitate Babylonica, ubi incipit sexta Mundi Ætas, usque ad Natale Christi Domini, ubi finem habet eadem sexta Mundi Ætas, interfluxerunt.

M. Cum tres præcipuæ Epochæ, seu Æræ, videlicet Epochæ, quæ figit initium Olympiadum, & Æræ, dictæ *Nabonassaris*, Regis Chaldeorum, per quas Græci tempora notare solent, nec

non Epochæ de condita Roma, quæ in subducendo annorum calculo utantur Latini, suum in sexta Mundi Ætate, sicut jam in præcedentibus nostris Colloquiis ostendimus, habuerint exordium, ideo ipse istam, quam hic subiicio, sextæ Mundi Ætatis Tabulam Chronologicam sic disponam ac digeram, ut non solum tuos ob oculos ponam annos a creatione Mundi, sed etiam annos Olympiadum, annos Æræ *Nabonassaris*, & annos a condita Roma, sicque, uno quasi intuitu, modum consignandi tempora, tam apud Græcos quam apud Latinos usitatum, perspectum atque exploratum facilius habere possis.



TABULA CHRONOLOGICA

Sextæ Mundi Ætatis, hoc est, a captivitate Babylonica usque ad Natale Christi Domini, non tantum per annos a creatione Mundi, sed etiam per annos Olympiadum, Æræ Nabonassaris, & a condita Roma, accurate digesta & ordinata.

Joakim, Rex Jnda, regnavit undecim annis, & anno illius Regni ultimo, qui concurret cum anno octavo Regni Nabuchodonosoris, accidit captivitas Babylonica anno Mundi 3536. anno 3. Olympiadis quadragesimæ quartæ, anno a condita Roma centesimo quinquagesimo secundo, Æræ Nabonassaris centesimo quadragesimo sexto, ante Æram Vulgarem anno sexcentesimo secundo.

Nabuchodonosor, Rex, post abductos Judæos in captivitatem Babylonicam, regnavit triginta sex annis, & obiit anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, anno tertio Olympiadis quinquagesimæ tertie, anno a condita Roma centesimo octogesimo octavo, Æræ Nabonassaris centesimo octogesimo secundo, ante Æram Vulgarem quingentesimo sexagesimo sexto anno, ab incæpta captivitate Babylonica anno trigesimo sexto.

Evilmerodachus, filius Nabuchodonosoris, regnavit duobus annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, anno primo Olympiadis quinquagesimæ quartæ, a condita Roma anno centesimo nonagesimo, Æræ Nabonassaris anno centesimo octogesimo quarto, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo sexagesimo quarto, ab incæpta captivitate Babylonica anno trigesimo octavo.

Balthasar cum patre suo Niriglissare, genero Regis Nabuchodonosoris, regnavit quatuor annis, & occisus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ, a condita Roma anno centesimo nonagesimo quarto, Æræ Nabonassaris anno centesimo octogesimo octavo, ante Æram Vulgarem anno quingentesimo sexagesimo, ab incæpta captivitate Babylonica anno quadragesimo secundo.

Darius Medus, dictus Nabonidus, vel Labynitus, interfecto Balthasare, Rex a Babyloniis electus est, & postquam viginti septem annos regnasset, e Solio a Cyro, Persidis Rege, fuit deturbatus anno Mundi ter millesimo sexcentesimo quinto, anno quarto Olympiadis sexagesimæ primæ, a condita Roma anno ducentesimo vigesimo pri-

Finis Babyloniorum Imperii.

pri-

Exordium
Monarchiæ
Persicæ.

primo, *Aeræ Nabonassaris* anno ducentesimo decimo quinto, ante *Aeram Vulgarem* anno quingentesimo trigesimo tertio, ab incæpta captivitate Babylonica anno sexagesimo nono. In hoc *Dario Medo* finem habuit Babyloniorum Imperium.

Cyrus anno vigesimo septimo Regni sui in Perside initi Babylonem occupavit, excepitque imperare in Babylone, tanquam supremus Persarum Monarcha, anno Mundi ter millesimo sexcentesimo sexto, anno primo Olympiadis sexagesimæ secundæ, anno a condita Roma ducentesimo vigesimo secundo, *Aeræ Nabonassaris* anno ducentesimo decimo sexto, ante *Aeram Vulgarem* anno quingentesimo trigesimo secundo, ab incæpta captivitate Babylonica anno septuagesimo. *Cyrus* hoc anno primo Regni in Babylone initi laxavit captivitatem Babyloniam, & postquam regnasset per tres annos in Babylone tanquam supremus Persarum Monarcha, occisus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo octavo, anno tertio Olympiadis sexagesimæ secundæ, a condita Roma anno ducentesimo vigesimo quarto, *Aeræ Nabonassaris* ducentesimo decimo octavo, ante *Aeram Vulgarem* anno quingentesimo trigesimo, Monarchiæ Persarum anno tertio.

Cambyses, filius *Cyri*, regnavit septem annis, & obiit anno Mundi ter millesimo sexcentesimo decimo quinto, anno secundo Olympiadis sexagesimæ quartæ, a condita Roma ducentesimo trigesimo primo, *Aeræ Nabonassaris* anno ducentesimo vigesimo quinto, ante *Aeram vulgarem* anno quingentesimo vigesimo tertio, Monarchiæ Persicæ anno decimo.

Smerdes Magus, post obitum *Cambysis*, imperavit per annum integrum, & occisus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo decimo sexto, anno tertio Olympiadis sexagesimæ quartæ, a condita Roma anno ducentesimo trigesimo secundo, *Aeræ Nabonassaris* anno ducentesimo vigesimo sexto, ante *Aeram Vulgarem* anno quingentesimo vigesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno undecimo.

Darius Hyllaspis filius, post occisum *Smerdem Magum*, regnavit triginta sex annis, & mortuus est anno Mundi ter millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, anno quarto Olympiadis septuagesimæ tertiæ, a condita Roma anno ducentesimo sexagesimo octavo, *Aeræ Nabonassaris* anno ducentesimo sexagesimo secundo, ante *Aeram Vulgarem* anno quadringentesimo octuagesimo sexto, Monarchiæ Persicæ anno quadragesimo septimo.

Xerxes, filius *Darii Hyllaspis*, regnavit annos viginti novum, & abiit e vivis anno Mundi ter millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio, anno quarto Olympiadis septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno ducentesimo octuagesimo nono, *Aeræ Nabonassaris* ducentesimo octuagesimo tertio, ante *Aeram Vulgarem* anno quadringentesimo sexagesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno sexagesimo septimo.

Artaxerxes Longimanus præfuit Monarchiæ Persicæ annis quadraginta, & vita functus est anno Mundi ter millesimo septingentesimo decimo tertio, anno quarto Olympiadis octogessimæ octavæ, a condita Roma anno tercentesimo vigesimo nono, *Aeræ Nabonassaris* anno tercentesimo vigesimo tertio, ante *Aeram Vulgarem* anno quadringentesimo vigesimo quinto.

quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septimo. *Xerxes* hujus nominis II. & unicus *Artaxerxis Longimani* filius legitimus, successit patri suo in Monarchia Persica, sed paucos post dies a *Sogdiano* filio spurio *Artaxerxis Longimani*, occisus est. *Sogdianus* vero, parricida, Persico potitus Imperio, paulo post pariter trucidatus occubuit.

Darius, dictus *Nothus*, quod esset *Artaxerxis Longimani* filius spurius, proclamatus est Persarum Monarcha eodem anno, quo ipsius pater *Artaxerxes Longimanus* mortuus est. Imperavit viginti annis, & vita functus est anno Mundi ter millesimo septingentesimo trigesimo tertio, anno quarto Olympiadis nonagesimæ tertix, a condita Roma anno tercentesimo quadragesimo nono, *Æræ Nabonassaris* anno tercentesimo quadragesimo tertio, ante *Æram* vulgarem anno quadringentesimo quinto, Monarchiæ Persicæ anno centesimo vigesimo septimo.

Artaxerxes, dictus *Mnemon*, id est, memoria præditus, post *Darium Nothum*, Monarchiam Persicam rexit annis quadraginta tribus, & migravit e vita anno Mundi ter millesimo septingentesimo septuagesimo sexto, anno tertio Olympiadis centesimæ quartæ, anno a condita Roma tercentesimo nonagesimo secundo, *Æræ Nabonassaris* tercentesimo octuagesimo sexto, ante *Æram* Vulgarem tercentesimo sexagesimo secundo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo septuagesimo.

Artaxerxes, dictus *Ochus*, regnavit annis viginti tribus, fuitque veneno sublatus anno Mundi ter millesimo septingentesimo nonagesimo nono, anno secundo Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo quinto, *Æræ Nabonassaris* anno quadringentesimo nono, ante *Æram* Vulgarem anno tercentesimo trigesimo nono, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo tertio.

Artes, filius *Artaxerxis Ochi*, imperavit duobus annis, fuitque occisus anno Mundi ter millesimo octingentesimo primo, anno quarto Olympiadis centesimæ decimæ, a condita Roma anno quadringentesimo decimo septimo, *Æræ Nabonassaris* quadringentesimo undecimo, ante *Æram* Vulgarem anno tercentesimo trigesimo septimo, Monarchiæ Persicæ anno centesimo nonagesimo quinto.

Darius Codomanus imperavit septem annis, & anno ultimo Imperii sui victus est ad Arbella ab *Alexandro Magno* anno Mundi ter millesimo octingentesimo octavo, anno tertio Olympiadis centesimæ duodecimæ, a condita Roma anno quadringentesimo vigesimo quarto, *Æræ Nabonassaris* anno quadringentesimo decimo octavo, ante *Æram* Vulgarem anno tercentesimo trigesimo, Monarchiæ Persicæ anno ducentesimo secundo.

Alexander Magnus, devicto *Dario Codomano*, ultimo Persarum Monarcha, regnavit in Babylonia, tanquam supremus Græcorum Monarcha, annis sex, & mortuus est anno Mundi ter millesimo octingentesimo decimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, a condita Roma

Finis Persarum Monarchiæ, quæ duravit ann. 202.

Exordium Monarchiæ Græcorum, quæ in obitu *Alexandri Magni* finem habuit.

Exordium
Regni Seleuci
in Syria, &
Æræ Græcorum
Seleucidarum.

ma anno quadringentesimo trigesimo, *Æræ Nabonassaris* anno quadringentesimo vigesimo quarto, ante *Æram* Vulgarem anno tercentesimo vigesimo quarto, Monarchiæ Græcorum anno sexto.

Seleucus, dictus *Nicator*, vel *Nicanor*, seu *Victoriosus*, ab anno duodecimo post obitum *Alexandri Magni* Regni sui in Syria Epocham duxit. Annus autem duodecimus post obitum *Alexandri Magni* incidit in annum Mundi ter millesimum octingentesimum vigesimum sextum, in annum primum Olympiadis centesimę decimę septimę, in annum a condita Roma quadringentesimum quadragessimum secundum, in annum *Æræ Nabonassaris* quadringentesimum trigessimum sextum, & in annum autē *Æram* Vulgarem tercentesimum duodecimum. Eodem anno incipit *Æra* Græcorum Seleucidarum. Regnavit *Seleucus Nicator* in Syria annis triginta duobus, & trucidatus est anno trigesimo secundo Regni Græcorum Seleucidarum.

Antiochus I. dictus *Soter*, sive *Salvator*, successit in Regno Syrię *Seleuco Nicatori*, anno Mundi ter millesimo octingentesimo quinquagesimo septimo, anno quarto Olympiadis centesimę vigesimę quartę, a condita Roma anno quadringentesimo septuagesimo tertio, *Æræ Nabonassaris* anno quadringentesimo sexagesimo septimo, ante *Æram* Vulgarem anno ducentesimo octuagesimo primo, & postquam regnasset annos undeviginti, mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum quinquagesimo primo.

Antiochus II. dictus per adulationem *Deus*, regnare cepit in Syria anno Mundi ter millesimo octingentesimo septuagesimo sexto, anno tertio Olympiadis centesimę vigesimę nonę, a condita Roma anno quadringentesimo nonagesimo secundo, *Æræ Nabonassaris* anno quadringentesimo octogesimo sexto, ante *Æram* Vulgarem anno ducentesimo sexagesimo secundo. Regnavit quindecim annis, & mortuus est anno sexagesimo sexto Regni Græcorum Seleucidarum.

Seleucus II. dictus *Callinicus*, filius *Antiochi II.* successit patri suo in Regno Syrię anno Mundi ter millesimo octingentesimo nonagesimo primo, anno secundo Olympiadis centesimę trigessimę tertię, a condita Roma anno quingentesimo septimo, *Æræ Nabonassaris* quingentesimo primo, ante *Æram* Vulgarem anno ducentesimo quadragesimo septimo. Regnavit viginti annis, fuitque interfectus anno Regni Græcorum Seleucidarum octuagesimo sexto.

Seleucus III. cognomento *Ceraunus* filius *Seleuci II.* regnare cepit in Syria anno Mundi ter millesimo nongentesimo undecimo, anno secundo Olympiadis centesimę trigessimę octavę, a condita Roma anno quingentesimo vigesimo septimo, *Æræ Nabonassaris*, anno quingentesimo vigesimo primo, anno ante *Æram* Vulgarem ducentesimo vigesimo septimo. Regnavit tribus annis, & mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum octuagesimo nono.

Antiochus III. dictus *Magnus*, frater *Seleuci II.* regnare cepit in Syria anno Mundi ter millesimo nongentesimo decimo quarto, anno primo Olympiadis centesimę trigessimę nonę, a condita Roma anno quingentesimo trigesimo, *Æræ*

Nabonassaris

Nabonassar anno quingentesimo vigesimo quarto, anno ante Aeram Vulgarem ducentesimo vigesimo quarto. Regnavit annis triginta sex, & interfectus est anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo vigesimo quinto.

Seleucus IV. dictus *Philopator*, filius *Antiochi III.* dicti *Magni*, successit patri suo in Regno Syriæ anno Mundi ter millesimo noncentesimo quinquagesimo, anno primo Olympiadis centesimæ quadragesimæ octavæ, a condita Roma anno quingentesimo sexagesimo sexto, Aere *Nabonassar* anno quingentesimo sexagesimo, ante Aeram Vulgarem anno centesimo octuagesimo octavo. Regnavit annis duodecim, & mortuus est anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo trigesimo septimo.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, seu *Illustris*, fratri suo *Seleuco IV.* in Regno Syriæ successit anno Mundi ter millesimo noncentesimo sexagesimo secundo, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ primæ, a condita Roma anno quingentesimo septuagesimo octavo, Aere *Nabonassar* anno quingentesimo septuagesimo secundo, ante Aeram vulgarem anno centesimo septuagesimo sexto. Regnavit duodecim annis, & obiit anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo quadragesimo nono.

Judas Machabæus filius *Matathie*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum eodem anno, quo *Antiochus IV.* dictus *Epiphanes*, excessit e vivis, seu anno Regni Græcorum Seleucidarum centesimo quadragesimo nono, anno Mundi ter millesimo noncentesimo septuagesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ quartæ, a Roma condita anno quingentesimo nonagesimo, Aere *Nabonassar* anno quingentesimo octogesimo quarto, ante Aeram Vulgarem anno centesimo sexagesimo quarto. Præfuit autem *Judas Machabæus* Republicæ Judæorum annis tribus.

Jonathas in Principatu Republicæ Judæorum successit fratri suo *Jude Machabæo* anno Mundi ter millesimo noncentesimo septuagesimo septimo, anno quarto Olympiadis centesimæ quinquagesimæ quartæ, a condita Roma anno quingentesimo nonagesimo tertio, Aere *Nabonassar* anno quingentesimo octogesimo septimo, ante Aeram vulgarem anno centesimo sexagesimo primo. Præfuit *Jonathas* Republicæ Judæorum septemdecim annis.

Simon frater *Jude Machabæi*, & *Jonathæ*, Principatum obtinuit in Republica Judæorum anno Mundi ter millesimo noncentesimo nonagesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ quinquagesimæ nonæ, a condita Roma anno sexcentesimo decimo, Aere *Nabonassar* anno sexcentesimo quarto, ante Aeram vulgarem anno centesimo quadragesimo quarto. Præfuit autem *Simon* Republicæ Judæorum annis novem.

Joannes Hyrcanus, filius *Simonis*, in Principatu Judæorum successit patri suo anno Mundi quater millesimo tertio, anno secundo Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, a condita Roma anno sexcentesimo decimo nono, Aere *Nabonassar* anno sexcentesimo decimo tertio, ante Aeram vulgarem centesimo tri-

Hist. Vet. Test. Tom. III.

O

gesi-

Exordium
Principatus Ma-
chabæorum in
Republica Ju-
dæorum.

gesimo quinto. Principatum tenuit per triginta annos.

Aristobulus, filius *Joannis Hyrcani*, successit patri suo in Principatu Judæarum anno Mundi quater millesimo trigesimo tertio, anno quarto Olympiadis centesimæ sexagesimæ octavæ, a condita Roma anno sexcentesimo quadragesimo nono, *Æræ Nabonassaris* anno sexcentesimo quadragesimo tertio, ante *Æram* vulgarem anno centesimo quinto. Hic *Aristobulus* fuit primus, qui apud Judæos, post captivitatem Babylonicam, sibi Regium Diadema imposuit. Regnavit uno duntaxat anno.

Alexander Jannæus, filius *Aristobuli*, regnare cepit in Judæa anno Mundi quater millesimo trigesimo quarto, anno primo Olympiadis centesimæ sexagesimæ nonæ, anno a condita Roma sexcentesimo quinquagesimo, *Æræ Nabonassaris* anno sexcentesimo quadragesimo quarto, ante *Æram* vulgarem anno centesimo quarto. Regnavit annis viginti septem.

Alexandra, uxor *Alexandri Jannæi*, mortuo marito, regnare cepit anno Mundi quater millesimo sexagesimo primo, anno quarto Olympiadis centesimæ septuagesimæ quintæ, a condita Roma anno sexcentesimo septuagesimo septimo, *Æræ Nabonassaris* anno sexcentesimo septuagesimo primo, ante *Æram* vulgarem anno septuagesimo septimo. Regnavit *Alexandra* annis novem.

Hyrcanus hujus nominis II. filius *Alexandri Jannæi*, mortua matre *Alexandra*, regnare cepit in Judæa anno Mundi quater millesimo septuagesimo, anno primo Olympiadis centesimæ septuagesimæ octavæ, a condita Roma anno sexcentesimo octuagesimo sexto, *Æræ Nabonassaris* anno sexcentesimo octuagesimo, ante *Æram* vulgarem anno sexagesimo octavo. Regnavit *Hyrcanus* II. annos tres, sed victus est ab *Aristobulo*, fratre suo, qui Regnum Judæe invasit, illudque tribus annis occupavit. Tandem, *Aristobulo*, in valorem Regni, a *Pompejo* in ordinem redacto, denuo Judææ Regno potitus est *Hyrcanus* II. & adhuc regnavit annis viginti tribus.

Antigonus, filius *Aristobuli* a *Pompejo* in ordine redacti, devicto *Hyrcano* II. Judææ Regnum occupavit, cepitque regnare anno Mundi quater millesimo nonagesimo octavo, anno primo Olympiadis centesimæ octuagesimæ quintæ, a condita Roma anno septingentesimo decimo quarto, *Æræ Nabonassaris* anno septingentesimo octavo, ante *Æram* vulgarem anno quadragesimo. Regnavit *Antigonus* in Judæa annis tribus, & mensibus tribus.

Herodes, natione Idumæus, tribus annis postquam a Romanis fuisset declaratus Rex Judææ, vicit *Antigonum*, ultimum apud Judæos ex stirpe Assamonæorum, seu Machabæorum, Principem, & solus in Judæa regnare cepit anno Mundi quater millesimo centesimo primo, anno quarto Olympiadis centesimæ octogessimæ quintæ, a condita Roma anno septingentesimo decimo septimo, *Æræ Nabonassaris* anno septingentesimo undecimo, ante *Æram* vulgarem anno trigesimo septimo. Regnavit *Herodes* in Judæa, post devictum *Antigonum*, annis triginta quatuor, sed ab anno, quo a Romanis creatus est Rex Judææ, regnavit annis triginta septem.

Finis Principatus Machabæorum. Et initium Regni *Herodis*.

Jesus Christus natus est in Bethleem die xxv. mensis Decembris anni a creatione Mundi quater millesimi centesimi trigesimali quarti, ann. 4. Olympiadis centesimæ nonagesimæ tertie, a condita Roma ann. 749. Aeræ Nabonassar 743. Periodi Julianæ ann. 4709. ann. 40. Imperii Octaviani Augusti, ann. 36. Regni Herodis, postquam fuisset a Romanis constitutus Rex Judææ, & anno trigesimo tertio postquam devicisset Antigonum, Consulibus Augusto Cesare XII. & L. Cornelio Sulla, quadriennio integro ante Aeram vulgarem. Huic anno illigandum esse verum, & proprium Natale Christi Domini, multis momentis evici in Dissertatione sexta Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis, & annis Christi Domini*.

Natale vulgare Christi, hoc est, juxta Aeram vulgarem, quam, ut superius observavimus, excogitavit Dionysius, Abbas, cognomento Exiguus, consignari debet diei vigesimæ quintæ mensis Decembris anni Mundi quater millesimi centesimi trigesimali octavi, ann. 4. Olympiadis 194. Aeræ Nabonassar 747. Periodi Julianæ 4713. ann. 44. Imperii Augusti, Consulibus Cossio Cornelio Lentulo, & L. Calpurnio Pisone. Hoc anno natum esse Christum Dominum existimavit Dionysius, Abbas, dictus Exiguus, sed illum in consignando Natali Christi quadriennio solido fuisse hallucinatum, jam ostendimus.

Annus primus Aeræ vulgaris, quæ etiam Christiana dicitur, vel Dionysiana a suo Auctore Abbate Dionysio Exiguo, auspiciatur Kalendis mensis Januarii ann. 45. Imperii Augusti, ann. Mundi quater millesimi centesimi trigesimali noni, a condita Roma ann. 754. Aeræ Nabonassar ann. 748. ann. Periodi Julianæ 4714. ann. 1. Olympiadis 195. Consulibus Cajo Cesare, nepote Augusti, & L. Emilio Paulo. Ab hoc autem anno primo Aeræ vulgaris effluerunt mille septingenti viginti sex anni, & ideo, annum, quem modo decurrimus, diximus esse, juxta Aeram vulgarem, seu Dionysianam, millesimum septingentesimum vigesimum septimum.

Sed hæc Aera vulgaris, seu Dionysiana, aberrat a vero & proprio Natali Christi Domini quadriennio solido, ut jam advertimus.

Hic Colloquiis nostris in universam Historiam Sacram Veteris Testamenti finem facere decrevi, ne modum excedant. Tu interim frequentissime lege Sacram Veteris Testamenti Historiam, quæ tota refertur ad Jesum Christum, qui, teste Apostolo Paulo, finis Legis est. Cum enim Vetus Testamentum, sicut sæpius diximus, sit umbra Historiæ Evangelicæ, maxime congruebat, ut nihil gereret Christus, cujus non aliqua vel umbra, vel scintilla præcessisset in Veteris Testamenti Libris, quo propensior esset omnium fides ad rem non omnino subitam atque expectatam. Hinc quidquid Christus præstitit, promissum est Sacrorum Vatum Oraculis, adumbratum est figuris & carptim etiam expressum est, veluti subinde promicantibus hinc atque hinc scintillis aliquot, quæ lucem illam, post erupturam, toti Orbi portenderent. Hæc omnia Veteris Testamenti Symbola, & Oracula perfectissime adimplevit Christus Dominus, qui vere est sermo ille contractus, & in compendium redactus, quem tandem fecit Dominus super terram, & in quo recapitulavit omnia, quæ in Cælis & in Terris, ut quæcumque e tot Libris, & tot Sanctis Viris Veteris Testamenti ante petebantur, nunc compendio ab uno Christo longe tum expressiora, tum absolutiora sumi possent. Hæc igitur omnia, quæ hæcenus de Sacra Veteris Testamenti Historia delibavimus, dicta sint in laudem & gloriam Domini Nostri Jesu Christi, cui honos sit & imperium in omne ævum. Si quid tamen nobis in hoc Opere, vel per ignorantiam excidisset, vel per errorem obrepisset, pro non dicto, & revocato habemus. Ignorare quippe, oblivisci, dormire, falli, labi, sunt humanæ naturæ, per peccatum Adami fauciata, vitia, in quibus, quoniam non nihil aliud quam homines esse meminimus, & quotidie experimur, facile veniam petimusque damusque vicissim.

D. Rogaverat olim *S. Augustinum* Laurentius, ut scriberet aliquod *Enchyridion*, sive Opusculum mole exiguum, quo plane instrui posset, & instructus ex tempore de Deo recte colendo loqui valeret. Petitioni *Laurentii* annuit *S. Augustinus*, & *Enchyridion* scripsit, quod obviis ulnis exceperit *Laurentius*, & a cujus lectione ægre divelli poterat. Sequar ipse exemplum *Laurentii*, & Sacram Veteris Testamenti Historiam, quam meis exoratus precibus in variis Colloquiis a Creatione Mundi usque ad

Natale Christi Domini digessim, eo ludentius legam, quod illam stylo simplici, sed, citra barbariem, & compendiose, citra tamen obscuritatem, descripseris. Quæ methodus, ut candide dicam, multum mihi semper arrisit, utpote ad studiosæ juventutis captum magis accommodata, antiquo præsertim canente Poeta:

Quidquid præcipies esto brevis, ut cito dicta

Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Finis Historiæ Sextæ Mundi Aetatis,
& totius hujus Operis.



INDEX RERUM²¹³

T O M I P R I M I.

A

Ætas. Ætates Mundi sex ab Orbe condito ad Christum natum, earumque periodi. pag. 3. Ætas diuturna primorum hominum, non tam ob fructus terræ excellentiores, quam propter frugalitates. 70. Vide *Annus*...

Amor Dei & proximi, cultus est interior Legis naturæ. 66.

Angel. Cur Moyses siluerit creationem Angelorum. 9. Angelorum cognitio matutina in Verbo, Vespertina in rebus. 9. Angelis in via non fuit collata sola gratia veritatis. 36. Angelorum peccatum. 39. Corporis expertes sunt. 78. 79. Mulierum amore capti non sunt ante diluvium. 78. Absurdæ de Angelis sententiæ Lactantii. 79. Lothum e flammis eripiunt. 142. Cherubim præ foribus Paradisi. 40.

Animal. Nulla animalia, e putri materia, oriuntur, sed ex ovis. 111. Animalia bruta non sunt prædita ratione, ut senserunt Origenes, & Lactantius. 114. non sunt pura automata. ibid. Quomodo in Americam adportata fuerint post diluvium, maxime insecta, quæ noxia sunt. 111. & seq. 113. aves. ibid.

Annus. Annus antiquus Hebræorum, annus civilis, Sabbaticus, & Jubilæus ab æquinoctio autumnali computantur. 8. Anni initium postea sumptum, Deo iubente, ab æquinoctio verno. ibid. Anni priorum Patriarcharum non erant mensuri, sed nostris similes. 71. Anni centum viginti, non vitæ hominum, sed penitentię spatium ante diluvium. 97. Vide *Ætas*.

Antichristus interficiet Enochum in fine mundi, & hic post tres dies resurget. 82.

Antipodæ. 108.

Arca Noe, ejusque mensura. 72. 85. Fuit Ecclesię figura. 93. Arca scelerum. 133.

Astra non sunt animata. 113.

Atomi. Corpuscula seu atomos mundum temere effecisse somniavit Epicurus. 44.

Auxilia. Vide Gratia.

B

Baptismus concupiscentiam ac fomitum non auferit. 54.

Bella post diluvium prima. 104.

Benedictio Melchisedechi. 128.

Benignitas Dei. Vide Misericordia.

Bonitas Dei. Vide Deus.

C

Captivitas Ægyptiaca quandiu duraverit? 130.

Carnes. Carnibus vesci an licitum ante diluvium. 69. 70. 97. Post diluvium. ibi. suffocato & sanguine interdictum hominibus post diluvium. 97. Eadem vetita initio Ecclesię Christianę. 98.

Casulisti. Rejiciuntur placita nonnulla circa ignorantiam. Investa in Christianam Ethicæ a laxioribus Casulisti. 56. 57.

Chaos Poetarum. 7.

Christus. Ejus figuræ, Adam, Abel, Noe. 91. Melchisedech. 128. Abraham. 145.

Christi & ejus Sacrificii typus in Isaaco. 138. & in arietē. ib. Christianę Legis & Christianorum in Sara & Isaaco. 145. Christum prævidit Abraham. 139. Fides in Christum omni ævo necessaria fuit ad justificationem. 133. Vide Messias.

Cibus hominum. Vide Carnes.

Circumcisio. Ejus origo. 133. a Deo Abrahamo præcipitur, ibid. non est desumenda ab Ethnicis. ibid. Circumcisione utebantur Ægyptii, alique, sed Hebræorum circumcisio omnium vetustissima fuit & diversa. 135. Ægypti feminas quoque circumcidebant, ibid.

Concubinas. Uxores minus præcipuæ, quæ non erant matres familias, quandoque vocabantur concubinæ, vigente polygamia. ibid. 144.

Concupiscentia. Concupiscentia contra rationem pugnans, mala est, malus nempe effectus peccati. 52. pugna hujusmodi non fuisset in statu naturæ purę, est enim contra naturam ex D. Thoma. 20. 52. 53. superest post Baptismum. 54. Non est peccatum, sed peccati poena. ib. & 55.

Confirmatio. Ex clara Dei Visione oritur confirmatio gratiæ. 25.

O

3 Con-

Conjuges . V. Matrimonium .
Creatio . Mandus e nihilo conditus , non ex præjacente materia . 7. Creationis opera sex diebus confecta . 7.
Crux Christi . Ejus figura fuerunt ligna quibus imponendus erat Isaac . 138.

D

Decimæ . Decimas solvit Melchisedech Abrahamus . 127. 148.
Deus . Unus est, non duo, sique summe bonus quicquid somniaverint Magi Persarum , alique . 149. Ejus maxima misericordia . 131. Ejus poenitentia quæ sit ? 72. Ejus cultus , & nominis invocatio tribuitur Enos ob excellentem Religionem . 80.
Dies sex creationis rerum . 7. recte extiterunt , non mystici , neque cognitiones Angelicæ . 8. 9.
Diluvium . 72. fuit universale . ibid. Quando contigerit ? 87. Octo tantum animæ servatæ fuerunt , non Mathusalem , qui jam obierat . 83. 84. An illi ex iis , qui diluvio perierunt poenitentiam egerint ? 87. Diluvium Ogygium , & Deucalionis idem ac Noeticum . 86.
Dominica dies . Ejus Sanctitas . 81.
Dominium , an locum habuisset in statu innocentie ? 31. 32.

E

Ebrietas Noe secundum SS. Patres culpa vacavit . 99. Ebrietas Loth dampnanda . 143.
Ecclesia est a Christo , ut Eva ex Adamo . 43. Illius figura fuit arca Noe . 93.
Errores varii . Vide Opinio .
Eucharistiæ Sacrificii typus fuit Sacrificium Melchisedechi . 128.

F

Fabulæ Ethnicorum ex S. Scriptura detorta erutæ . 44. 115.
Festorum dierum Sanctitas . 80.
Fides , fuit in statu innocentie . 27. Fides mediatoris semper fuit necessaria ad salutem post peccatum . 65. 133. Fides Abrahami , aliorumque quomodo ad justificationem pertineat ? 131. Fides seu fiducia remissionis peccatorum ad examen vocatur . 132.
Fomes peccati hæret in homine post baptismum . 46. 54. Vide Concupiscentia .
Fortitudo Abrahami . 139.
Fructus vetitus in Paradiso . 43.

G

Generatio animalium e putri materia rejicitur . 111.
Gesta Patriarcharum primæ ætatis . 74.
Secundæ ætatis . 136.
Gigantes . Fabulæ gigantum cum Diis pugnantium desumptæ ex historia turris Babel . 115. Gigantes homines fuerunt , non dæmones . 79. 80.
Gratia . Gratia sanctificans collata fuit primo homini , dum conditus est ; hoc tamen non pertinet ad fidem . 19. 20. Certissimum est Adamum Sanctum fuisse ante lapsum 20. Gratia Sanctificans hominis lapsi mentem Deo subiecit , non vero appetitum , aut corpus menti , quæ modum præstitit iustitia originalis . 24.
Gratiæ Auxilia . Gratia pro statu innocentie . 33. 34.
Gratiæ per se efficacia necessitatem Thomistæ petunt tum ex naturæ lapsæ imbecillitate , tum ex Dei dominio , tum ex arbitrii indifferentia . 34. Gratia per se efficacia necessitas in statu innocentie . 35. Rationes petite ex doctrina S. Augustini pro hujusmodi gratia . 35. An homo sine gratia possit verum cognoscere ? 59. Homo in statu naturæ puræ potuisset diligere Deum ut auctorem naturæ super omnia cum solo concursu generali . 59. In statu naturæ lapsæ non potest homo cum solo generali Dei concursu Deum super omnia diligere . Vide Originalis iustitia . Vide Angelus .

H

Hæreses variz . Vide Opinio .
Historia . Historiz prophetarum veritas post epocham Olympiadum . 15. Antiquitas fabulosa plerimorum Orientalium . ibid. Multa e S. Scripturæ historia petita . 44. 115.
Holocaustum . Vide Sacrificium .
Homocidium Caini . 74. Homicidii scelus . 98.
Homo propter Deum conditus fuit , mundus propter hominem . 8. Homo cur erectus & sursum spectans ? 18. Homini maxime nascentis grumnas & imbecillitatem mirati sunt philosophi , quod ignoraverint peccatum originis a quo profuerunt . 50. 51. Homo lapsus , non Angelus reparatur variis de causis . 48. Homo tantæ est excellentie in comparatione pecoris ut vitium hominis sit natura pecoris

coris ex **D. Augustino**. 53. Omnes homines ex Adamo orti. 14. 15. Omnes homines, etiam Americani ex Noe stirpe fiunt. 109. Homines in omnes mundi regiones post diluvium fusi Phalegi ævo 103. 104. Numerus hominum paucis post diluvium annis 104.

Humana natura. Vide Status.

I

Idolatria. Idolatriæ seu Polytheismi origo post diluvium. 106. vera religio prior fuit Idolatria. ibid. Ægyptii primi Idolatræ ex Laetantio. 105. **Autor** Idolatriæ potius Ninus nepos Noe. 106. **Idolatriæ** obiectum, astra, heroes, feræ. 107. Idolatriæ bellum intulit Christus. ibid. Thare Abrahami pater non fuit Idolatra. 126.

Ignorantia. Ignorantia pœna est peccati originalis etiam post **baptismum**. 54. **cur** dicta sit peccatum a S. Augustino? 55. Quando peccatum sit? 56. Ignorantia invincibilis præcipuorum præceptorum juris naturalis non admittenda. 56. 58. In magnis jacet ignorantie tenebris qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam, ut ait S. Bernardus. 57.

Imago. In quo sita sit Divina Imago in homines insculpta. 19.

Immortalitas. Status Integritatis non erat **naturalis**. 30. **Quenam** esset? ibid. Cibum requirebatur. 30. Immortalitas huiusmodi, & immortalitas Beatorum quomodo differant. 31. cælestis filiarum Loth. 143. An excusari in eo possint? ibid.

innocentia status. Vide status innocentie. **Insecta**. Eorum generatio. 111. Quomodo post diluvium propagata, etiam in America. 111. 112.

Invidia Caini. 74.

Iris fuit ante diluvium. 96. 97. Post diluvium signum est fœderis. ibid.

Iustificatio quomodo fidei ascribitur. 131. 132. **Fiducia** remissionis peccatorum castigatur. 132. Fides in Christum omni ævo necessaria fuit ad Iustificationem. 133. Operum necessitas. 132.

Iustus. Vide Testamentum vetus.

L

LEx Nature invincibiliter ignorari non potest. 58. **Ciceronis** de lege naturali cuius nota præclarum testimonium. ib.

mens S. Thomæ. 58. **Que** Legis naturalis sunt, non fiunt sine Gratia Dei. 58. Vide Matrimonium, Sacramenta, Sacrificia. Liberrimum Arbitrium manet post peccatum. 59. 60. Quomodo perditum sit secundum S. Augustinum, nempe quantum ad perfectionem, non quantum ad substantiam 60. Perit libertas ut erat in Paradiso. ibid. Vide Peccatum.

Libido & scelera Sodomitum. 141.

Lingua omnium una fuit antequam turris Babel. 102. non fuit Cimbrica. 116. neque Celtica vel Aremorica, ibid. Non fuit Caldaica, neque Syro-Caldaica, neque Æthiopica, neque Sinensis. ibid. Lingua illa prior fuit Hebraica. 102. 117. Lingua Hebraica conservata fuit in familia **Heber**. ibid. 118. Ex Hebraica lingua oriuntur Caldaica, Arabica, Phœnicia, seu Chananæa, Græca, Latina, Saxonica, Theutonica, Celtica, Aremorica, Gallica, Hispanica, Italica &c. 117. 119. Numerus linguarum post confusionem. 102. 119.

M

Maledictio Noe. 99.

Malitia hominum ante diluvium. 71. 72.

Malum. Malum esse naturam quandam subsistentem contendunt Philosophi Magi Persarum, & Manichæi heretici. 51. Erroris arguantur. 52.

Materia a Deo creata est. 7. **Deus** non est. ib.

Matrimonium conjugatorum unio, & amor. 43. In statu innocentie existisset conjugalis concubitus. 17. **Unica Adamo** uxor a Deo data. 16. **matrimonii** vinculum indissolubile. 60. **Vide** Polygamia.

Mendacium nunquam licitum. 129. 130.

Non est mentiri silere quod verum est. ib. Abrahamus non est mentitus dum Saram sororem vocavit, non uxorem. 129. neque quomodo Isaacam immolaturus dixit servis suis *revertetur ad vos*. 140.

Mentitus non est Deus, quando Abimelecho qui Saram sustulit, mortem minatus est. 140. 141. neque Isaias dicens Ezechia, morieris. ib. neque Jonas dum civitati Ninives ruinam minatus est. ib.

Messias. Messias venturus ostenditur, dum serpenti Deus maledicit. 12. Messia fides semper fuit ad salutem necessaria. 65. Patriarcharum vota, Jacobi morituri

Vaticinium. 13. Messias Abrahamo promissus. 126. 127. Vide Christus.
 Misericordia Divina maxima 131. Misericordia Dei erga primos parentes aplos. 47
 Montes. Quorundam montium fabulosa sublimitas. 72.
 Mors est pena peccati. 29. Mors hominis statim sequuta est lapsum Adami, hoc est, lex, & necessitas moriendi. 49.
 Mulier. Mulieris procreatio ex Adami latere. 16. Feminae fuissent in statu innocentiae. 18. Non sunt præter intentionem naturæ. ibid.
 Mundus. Mundi creatio. 7. Non fuit temere productus ex corpusculis. 44. Mundi æternitatem propugnat Aristoteles. 44. Mundi æternitas, & antiquitas apud Ethnicos rejicitur. Præadamitarum insulsum commentum. 16. Qua anni tempestate conditus fuerit mundus. 7. 8. Vere creatum fuisse probabilius est. 46. & c. Mundus factus est propter hominem, homo propter Deum. 8. sex diebus conditus est; non uno eodemque instanti. 9. Sapientissime a Deo productus. 10. Mundi ætates sex a creatione ad Christum natum, earumque periodi. 3. Mundi, sive orbis terrarum divisio Geographica. 107. Novi orbis incolæ quomodo descendunt ex Noe. 109. & c. Mundum post diluvium replent posterius Noe. 103. Numerus hominum paulo post diluvium. 104.

N

Natura humana. Vide status Naturæ humanæ.
 Naturalis Lex. Vide Lex Naturæ.
 Nigror quorundam populorum unde oritur. 109.
 Nuptiz. Vide Matrimonium.

O

Obedientia Abrahami. 138. 140. Isaac. 139. 140.
 Opera præter fidem necessaria. 132.
 Opera creationis sex diebus absoluta. 7.
 Opiniones quædam vel impie, vel minus probabiles, variorum Scriptorum vel Ethnicorum, vel Hæreticorum, vel Catholicorum etiam, quæ in hoc tomo rejiciuntur. Aben Esræ de morte & propensione ad malum Enoch. 82. Adamitarum turpium hæreticorum. 67. Aristotelis mundi æternitas. 44. Antipodæ reiecti, tum ab eodem, tum ab aliis. 108.

Afferta antiquitas Zoroastri. 152. Bani de statu naturæ puræ. 21. de libero arbitrio. 60. 61. de ignorantia. 56. Barcebe de fructu vetito conjugii. 43. Becani, & Torrentii de lingua Cimbrica omnium prima. 116. Beroni Anniani de genitibus a Noe Titanibus post diluvium. 13. Cajetani de genitibus a Noe filiis post diluvium. 100. Cainitarum, Cainum colentium. 78. Calvinistarum de concupiscentia & baptismo sententia. 54. Cani arguentis Abrahamum mendacii. 141. Casuistarum laxorum de ignorantia. 56. Davidis de Dinanto impia sententia de materia & Deo. 7. Democriti de Mundi & hominis origine. 44. Epicuri de Divina Providentia, Animi natura, Inferis, Mundo, & Homine. 10. 44. 45. Hermogenis Hæretici de æterna materia. 7. Hugonis de S. Victore aliorumque veterum Scholasticorum de Gratia sanctificante non collata Adamo in creatione. 19. 20. Jansenii Iprensis Episcopi circa arbitrii libertatem. 60. 61. circa ignorantiam. 53. circa statum naturæ puræ. 21. circa Gratiam sanctificantem Adamo primum collatam. 19. 20. circa auxilia Gratiæ primi hominis & Angelorum. 34. circa clavim doctrinæ Augustinianæ. 34. Josephi Hebræi de vitæ humanæ brevitate. 97. Lactantii de Antipodibus. 108. de brutorum anima. 114. de Angelorum corporibus & commercio cum mulieribus. 80. Lutheranorum de concupiscentia & baptismo. 54. Magorum Persidis & Manichæorum de mali natura. 51. 149. Mahometis de Isaaco & Ismaele. 139. Marsham, Angli de Sacrificio Abrahami. 146. de origine Circumcisionis, aliorumque rituum Mosaicorum. 133. Melchisedechianorum. 127. Origenis de Paradiso terrestri. 41. de anima aliorum & belluarum. 113. 114. Pelagianorum, maxime Juliani de concupiscentia bona. 52. 53. de ignorantia. 56. Pereyræ Isaac de Præadamitis. 15. de diluvio. 73. 74. Pezronii de Celtica lingua omnium prima. 116. Pythagoræorum de mali natura. 51. Rabbiorum de Adamo. 16. 17. de Abraham, & Aran. 125. de Caino, an fuerit occisus a Lamech. 74. 75. Ruperti Abbatis de Adami salute. 65. Sethianorum hæreticorum. 78.

Spen-

Spenceri de origine **Circumcisionis**, & aliorum rituum. **133.** **Tatiani** de Adami salute. **76. 77.** Tertulliani de libro Enoch. **83.** de corpore Angelorum, & commercio cum mulieribus. ib. Tolstati excusantis ædificatores turris Babel. **102.** Opiniones aliæ rejectæ, ut Philosophismus. **58. 59.** Probabilismus. ib. &c. Originale peccatum. Duo exposcit, confessionem voluntatis hominum cum voluntate Adami capitis, & privationem iustitiæ originalis. **63.** In Adami posteris transfunditur. ibid. Modus transfusionis. **63. 64.** Ejus effectus. **21. 22.** **Mors. 50. 64.** Dona gratuita ablata & vulnera facultatum naturalium. **50. 64.** Ignorantia, malitia, infirmitas, concupiscentia. **50. 51.** **Inferorum** cruciatus, Dæmonum insultus **64.** Dolor in partu, labor in excolenda terra aliæque ærumnæ. **49.** Remedium peccati originalis in Lege naturæ. **64.** Signum externum mittebatur hominum arbitrio. **65.** Originale peccatum ignoratum ab Ethnicis, eos in maximas coniecit difficultates. **13.** Originalis iustitia erat ordo, & rectitudo totius hominis, mentis, appetitus, & corporis. **23.** Non est Gratia naturalis. **25.** Origines quædam. Bellorum initia. **104.** Circumcisionis & aliorum rituum. **133.** Cultus solemniter Divini. **80.** Idololatriæ ab Ægyptiis ex Lætantio. **106.** seu potius a Nino. ibid. Linguarum variarum. **102. 119.** Polygamia. **75.** Regnorum quorundam. **105.** sculpturæ, vel consimilis artis, fortasse a Prometheo. **44.** Vitis colendæ. **99.**

P

Paradisus terrestris. 39. 40. Ubinam situs **7. 40. 41.** **Corporeus** fuit, non allegoricus. **41.** Non perit nisi ejus Solum, sublatum diluvii aquis amœnitate. **41. 42.** Cherubim præ foribus Paradisi. **40.** Incertum est an eo translatus sit **Enoch. 32.** Peccatum. Nulla est peccandi necessitas in statu naturæ lapsæ. **61.** nisi moralis quandoque. **62.** Non requiritur ad peccandum ut quis actu attendat ad peccati malitiam. **57. 58.** Peccati Philosophici commentum rejicitur. ibid. Peccatum primorum parentum. **39.** Superbia fuit. **46. 47.** Immo peccatum generale. **47.** Vide Originale, Veniale.

Peregrinationis Israelitarum, a promissione facta Abrahamo, Anni **130.** Pentateuchus a Moyse scriptus, quod ostenditur ex traditione **Judæorum,** & Ethnicorum testimoniis. **10. 11.** Fons est unde plura hauserunt Scriptores ceteri. **11.** A quo recognitus, mortuo Moyse. **12.** Historia Pentateuchi prioris ævi Mosi nota etiam citra revelationem. **14. 15.** Vide Scriptura Sacra. Philosophi materiâ æternam **statuerunt. 7.** Pœnitentiam. An imminente diluvio aliquos pœnituerit suorum **scelerum. 87.** Tempus pœnitentiæ ante diluvium, centum viginti anni. **97.** Polygamia ante diluvium vetita. **69.** Polygamia Lamechi & Caini stirpe damnatur. **95.** Permittitur post diluvium ob vitam hominum breviorē. **76.** Polygamia Abrahami licita. **144.** Præceptum de non comedendo fructu vetito ortum a Dei dominio. **46.** Præceptum Sabbati. **8. 9.** Præcepta Noachidarum, seu Gentium, ut Hebræi dicunt, fuerunt septem. **98.** Primi homines. Quamdiu in Paradiso egerint. **41.** Vide Fructus, Gratia, Peccatum, Præceptum, status innocentia. Probabilismus. Ejus perniciēs. **57. 58.** illum maxime execratur Ecclesia Gallicana. ibid. Prophani Scriptores plurima e S. Scriptura hauserunt. **44. 115.** Profelyti portæ & domicilii apud Hebræos, non legem Moisaicam, sed præcepta Noachidarum colebant. **98.** Providentia Divina elucet in Mundo. **44. 45.**

R

Eligio, cultusque Divinus, tum interior, tum exterior in lege naturæ. **65. 66.** Cultus exterior sine interiori inanis. **67.** Ritus varios acceperunt Ethnici ab Hebræis, non contra Hebræi ab Ethnicis. **147. 148.**

S

Abbatum. Sabbati, & inepta Ethymologia a Sabbo, seu ulcere. **81.** Sabbati Sanctitas etiam in statu innocentia. **80.** Sabbati præceptum. **89.** Sanctitas Sabbati Judaici comperta quoque Ethnicis. **31.** Dominica dies ejus loco Christianis solem-

- solemnis. *ibid.* Annus Sabbaticus. 8.
 Sacerdotium Melchisedechi. 128. *Abrahami.* 129.
 Sacramenta instituta fuissent Adamo non peccante. 27. 28. Sacramenta legis naturæ. 64.
 Sacrificium. Sacrificia legis naturæ. 170. Fuerit ne Deo grata animalium brutorum immolatio? 68. 69. Sacrificium Abelis, & Caini. 74. Sacrificium Melchisedechi typus Eucharistiæ. 128. Sacrificium Abrahami. 129. Non petum ab Idololatriis, qui non adhuc filios suos immolaverant demonibus. 147. Sacrificium illud representabat sacrificium Crucis. 138. 139. Holocausta, Sacrificia impetratoria, propitiatoria, & eucharistica. 108. Sacrificium Christi representabant. *ibid.* Sacrificiorum quorundam apud Ethnicos inhumanitas. 147. 148.
 Sancti Veteris Testamenti. In eorum honorem Romana Ecclesia non solet dies festos statuere: aliquot tamen Sanctorum fastis adscribuntur. 144.
 Sanguis. *vide* Carnes.
 Scientia. Primi parentes an ea usi fuerint? 38. Scientia boni & mali quænam esset? 46. Cognitio nuditatis post peccatum experimentalis. 38. 39.
 Scriptura Sacra. Duplex versio septuaginta Interpretum. 120. Septuaginta interpretes prophetico spirita afflati fuerunt. 121. 122. *Origenis* Hexapla. 120. Codices Hebræi, Græci, & Samaritani in Chronologia primæ, & secundæ Mundi ætatis diversi. 161. Chronologia Hebræorum codicum aliis præstat. 155. Vulgatæ editionis auctoritas. *ib.* 87. 88. Samaritanorum codicum *discrepantia.* 84. Quid dicendum de Cainane post diluvium apud Septuaginta Interpretes, & S. Lucam? 120. Quid de annis Mathusalem? 87. 84. Quid de Genealogia Christi apud Mattheum. 122. Fabulæ Ethnicorum ex abusu Sacre Scripturæ. 44. Sacre Scripturæ diversitas a prophanis Scriptoris in flagitiis quæ narrat quandoque. 143. 144. *vide* Pentateuchus.
 Septuaginta Interpretes. *vide* Scriptura Sacra.
 Statua Solis in quam mutata fuit uxor Loth. 142.
 Status naturæ humanæ octo. 20. in statu naturæ puræ non fuisset pugna concupiscentiæ & rationis. *ibid.* Status naturæ puræ non repugnat. 21. In hoc statu non fuit creatus Adamus. 20. Homo in statu naturæ lapsæ minores habet vires quam habuisset in statu naturæ puræ. 59. Status innocentie felicitas. 50. In eo homines post felicem, diuturnamque vitam, sine morte translati fuissent ad cælestem beatitudinem. 31. In statu innocentie nati fuissent homines cum iustitia originali. 24. Quid sit iustitia originalis? 23. Non fuisset in eo statu concupiscentiæ. 17. Neque peccatum veniale. 24. fuisset conjugalis concubitus. 17. fuisset diversitas Sexus, ætatis, scientiæ, iustitiæ, temperamenti, &c. de dominio in eodem statu. *ib.* Pueri non fuissent tunc nati cum perfectio usu rationis, & membrorum. 25. 28. 29. Non videbatur in eo statu Divina Essentia. 26. Status innocentie non est dicendus Gratia naturalis. 25. In eo erat fides. 27. *vide* Concupiscentia, originalis iustitia, Sacramenta, &c.
 Suffocatum, *vide* Carnes.
 Superbia est perversæ celsitudinis appetitus. 46. Peccatum primi hominis. *ibid.*

T

- T Abernaculum. Ejus origo. 133.
 Tempus antiquum. Ejus tripartita divisio apud Varronem, in Obscurum, Mythicum, seu fabulosum, & Historicum. 15.
 Tentatio. Iusti probantur a Deo tentationibus. 137. 138. Tentatio primorum parentum. 37. Serpens promisit primis parentibus scientiam Angelicæ similem. 38. Usi non sunt in tentatione scientia, qua præditi erant. 38. 39.
 Testamentum vetus, iusti Testamenti Veteris ad novum pertinebant, verbo Hebræi, re Christiani. 3.
 Tribulationes. Earum utilitas. 137. 138.

V

- V Eniale peccatum cur in natura humana, non in innocenti? 24.
 Vineam primus coluit Noe. 99.
 Vita hominum post diluvium. 96. 97.
 Vulgata Editio. *Vide* Scriptura Sacra.

INDEX HISTORICUS

Rerum, quæ continentur in Primo Tomo.

219

A Belis viſtimæ. 68.74. Calibatus.74.
 Abel occiditur. 1b. Ejus ſalus certa. 76.77. Abel Chriſti figura. 91.
 Aben Eſra putat Enochum mortuum eſſe; ac fuiſſe ad malum propenſum. 82.
 Abrahamidæ, & Iſraelitæ dici volunt Hebræi; ceteros vocant Noachidas. 98.
 Abraham natus eſt anno 53. non vero 30. patris ſui Thare. 124. Non fuit primogenitus, ſed minor fratre Aran. 125. Abrahami geſtorum Synopſis. 136. &c. Ejus generationes decem. Ibid. Abrahami fides, & juſtitia. 131. Sacrificium. 68.136. non ſumptum ab Idololatris. 146.147. &c. Abrahamus fuit Sacerdos. 120. Ei plura Deus promittit. 126.127. Meſſiæ quoque adventum. Ibid. Illius polygamia licita. 144. Non eſt menturus. 129.130.140. Vincit quatuor Reges. 141. Abraham Chriſti typus. 145. Vide 153.154.155.
 Abydenus, Ethnicus Scriptor, agit de turri Babel. 115.
 Adamitæ hæretici turpes. 78.
 Adamus. Etymologia hujus vocis. 7.16.17. Vixit annos 930.70. Ejus filii præter Abelem, Cainum, & Sethum. 77. Adamus totius humanæ ſpeciei origo. 43. Ejus ſomnus. 40. & coſta. 42. An fuerit conditus cum gratia. 19.20. Non fuit creatus in ſtatu naturæ puræ. 20. In ſtatu innocentie fidem habuit. 27. non vidit tunc Divinam Eſſentiam. 26. Tentatur. 37. Peccat ex nimio erga uxorem amore. 114. Ejus ſalus certa. 76.77. Fuit Chriſti figura. 91.92.
 Ægyptiorum fabuloſa antiquitas. 15.101.
 Agar fuit uxor Abrahami. 144. Typus Legis Moſaicæ. 145.146.
 Alexander de Ales cenſuit Adamum non fuiſſe creatum cum Gratia Sanctificante. 20.
 Alexander Polyhiſtor diluvii meminit. 73. & Moyſis. 11.
 Almarici diſcipulus David de Dinanto impie de Deo ſentit. 7.
 Amaleitæ Abrahamo multo poſteriores quamvis ejus ævo habeatur regio Amalecitarum per anticipationem. 127.

Ammonitæ ex Loth oriuntur. 143.
 Aran frater Abrahami, eodemque major natus. 125.
 Ariſtoteles mundi æternitatem adſtruere nititur. 44. negat Antipodas eſſe. 272. Antiquiorem, ac par ſit, facit Zoroaſtrum. 150.
 Arphaxad. 152.153.154.
 Aſſyriorum vetuſta, & commenta. 15.
 S. Auguſtinus. Ejus Sententia de diebus creationis. 8.9. Nulla nota illi inurenda eſt. 9. Antipodas credit ſigmentum 108.

B

B Accus non fuit primus vineæ ſultor, ſed Noë. 99.
 Bahal idem ac Belus, ſeu Nembrod. 106.107.
 Bajus Michael. Ejus ſententia circa ſtatum naturæ puræ. 21. circa liberum arbitrium. 60.61. circa ignorantiam. 56.
 Barcepha Moſes exiſtimat fructum vetitum in Paradifo fuiſſe uſum conjugii. 43.
 Becanus Joannes Goropius, cenſuit communem linguam primorum hominum fuiſſe Cimbricam. 116.
 Belus idem ac Nembrod. 105.
 Berofus apud Joſephum diluvii meminit. 73. Agit de Moyſe. 11.
 Berofus Annianus putat natos fuiſſe poſt diluvium Gigantes, dictos Titanas, filios Noë. 100.
 Bochartus vir eruditiffimus, ejuſque Phaleg. 101.103.108.
 S. Bonaventura negat Adamum conditum fuiſſe cum Gratia ſanctificante. 19.20.

C

C Abraſ Hiſpanus e Luſitania ſolvens, procellarum vi in Braſiliam adſportatur. 109.
 Cajetanus Cardinalis Thomas de Vio exiſtimat, Noë poſt diluvium filios procreaſſe. 100.
 Cainan filius Enoſi ante diluvium. 70.81.
 Cainan alter poſt diluvium inter Arfaxad & Salem a ſit ſuppoſititiis. 119. Admittendus videtur. 124. Non perturbat Chronologiam Hebraici textus & Vulgatæ. 123.153.
 Cainitæ hæretici Cainum venerantur. 78.
 Cai-

Cainus. Ejus munera. 66. 67. 68. Ejus scelus. 74. Cainus non est occisus. 74. 75. Nolu it Deus Caini stirpem cum Sethi filiis misceri. 69.

Calvinistæ hæretici putant concupiscen-
tiam peccatum esse, & baptismo tegi,
non vero deleri. 54.

Canus, Melchior, vir doctissimus casti-
gatur. 141.

Carthaginenses Saturno homines immo-
labant. 147. 148.

Celtica Lingua non fuit omnium prima.
116. Censorinus. 15.

Cetura fuit Abrahami uxor. 144.

Chalæorum, antiquitas fabulosa. 14.
15. 101.

Cham filius Noë. 93. Parum in patrem
pius. 99. Ejus filio maledicit Noë. 99.

Chanaan non fuit in Arca genitus a pa-
tre Cham. 100.

Ciceronis pro lege naturæ omnibus nota
præclarum testimonium. 58.

Cimbrica Lingua non fuit omnium pri-
ma. 116.

Cleopatraz Egypti reginz Bibliotheca
igni consumpta. 120.

Codoriabom rex Elamitarum victor.
141. Ab Abrahamo victus. Ibid.

Cointius, Antonius. Ejus adnotationes in
Chronologiam Nicephori improbantur
quod a vulgata Chronologia recedant. 136.

Columbus, Christophorus primus detexit
insulas quasdam novi orbis. 109.

D

David de Dinanto, Almarici discipu-
lus, Deum cum materia prima im-
pie confundit. 7.

Democriti de mundi & hominis origine
inepta sententia. 44. 45.

Deucalionis diluvium idem atque Noe-
ticum. 86.

Diodorus Siculus quid sentiat de Moyse.
11. Diluvii meminit. 73. Ejusdem fa-
bulosæ antiquitates. 105.

Duns. Vide Scotus.

E

Eneratiz hæretici. 76. 77.

Enoch non est mortuus. 82. Ubi
nunc degat incertum. 82. Contra Anti-
christum in fine mundi pugnabit, morie-
tur, atque resurget. 82. Quid de eo Rabi-
ni quidam sentiant. Ibid. Ejus nomi-
ne inscriptus liber Apocryphus. 83.

Enos Patriarcha ante diluvium solemnes
preces instituit. 68. Dictus ob id invoca-
re cœpisse nomen Domini. 80.

Epicurus male sentit de origine mundi &
hominis, de Divina Providentia, de Ani-
mæ immortalitate, & de inferis. 44. 45.

Esdra sacros Libros recognovit. 11. 12.

Evæ origo. 16. 40. Tentatio. 37. Salus
certa. 76. 77.

Eupolemi Scriptoris ethnici judicium de
Moyse. 11. Agit de turri Babel, & homi-
num dispersione per orbem terrarum. 115.

H

Harduinus, Joannes S. J. scripsit de
Chronologia Veteris Testamenti.
123. 124.

Heber Patriarcha. 153. 155. Propheta
fuit. 105. Ejus familia neque subiit
prenam dispersionis, neque antiquam
communemque prius linguam Hebrai-
cam didicit. 117. 118.

Hebræi, an ita vocati sint ab Heber Pa-
triarcha? 118.

Hebraica Lingua prima, & quondam
communis. 117. Ceteræ ex illa nascun-
tur. Ibid. Conservata fuit in familia
Heber. Ibid.

Hecatzus de Moyse quid sentiat. 11.

Henoch. Vide Enoch.

Hercules. Eum ob res fortiter gestas pri-
mi Idololatry coluerunt. 106. 107.

Hermogenes hæreticus materiam atern-
nam, & a nullo productam docuit. 7.

Huetius Episcopus Abrincensis vir doctis-
simus. 136. 149. 150. Moyse vindicat Penta-
teuchum. 11. Edidit opusculum de Paradi-
so terrestri. 42. Quid censeat de prima ho-
minum Lingua. 116. Sæpius Origeni favet.

114. Illum tamen alicubi castigat, Ibid.

Hugo a S. Victore negat Adamum con-
ditum cum Gratia sanctificante. 19. 20.

I

Isidorus Iprensis Episcopus. Rejiciun-
tur quædam ejus placita circa arbitrii
libertatem. 60. 61. Circa ignorantiam
quamlibet peccato obnoxiam. 53. Cir-
ca statum naturæ puræ. 21. Circa
Gratiam sanctificantem Adamo, ut pri-
mum creatus est, collatam. 19. 20.

Et circa Gratiam primi hominis &
Angelorum. 34. Quenam sit clavis do-
ctrinæ Augustinianæ ex Janzenio? 35.

Japhet. Noemi filius. 93. Primogenitus. 100.

J

Jared

Jared. 70. 81.

Job sacrificia. 68.

Jonas propheta mendax non fuit. 140.

Josephus Hebræus existimat vitam hominum post diluvium annis centum viginti claudi. 97.

Josue quid addiderit Pentateucho. 12.

Isaac male in Alcorano postponitur Ismaeli. 139. Ejus holocaustum. 138. 139.

Typus sacrificii Crucis. Ibid. Isaac typus Christianorum. 145. 146.

Isaías propheta mentitus non est. 138. 139.

Ismael male proponitur Isaaco in Alcorano. 139. Typus fuit Judæorum. 145. 146.

Julianus Pelagianus censuit concupiscentiam, rationi obstantem, bonam esse & a Deo. 53.

Julianus Toletanus Antistes. Ejus tertius Liber improbat quod nimis adhæreat Chronologiæ lxx. Interpretum. 156.

Juppiter. Ejus flagitia. 143.

Juvenalis, satyrophagus, Moyfis meminit. 11.

L

L Astantii navi. 80. Antipodas, ut fabulam rejecit. 108. Brutis animalibus nimium faver. 114.

Laertius, Diogenes. 149.

Lamech ex Caini stirpe. Polygamia etiam tum veritate auctor. 75. Cainum non occidit. 75.

Lamech, alter filius Mathusalem, & pater Noe. 84.

Longini, Zenobia reginæ Palmyrenorum a consiliis, & studiis, judicium de Moyse. 11.

Loth nepos Abrahami ab eo in libertatem vindicatur. 141. Angelorum ope illæsus. 141. 142. Ejus ebrietas, & incestus. 143.

Damnatur ebrietas, & incestus, imo peccat etiam dum filias exhibet Sodomit. 148. Lothi virtutes, & salus æterna. Ibid. Uxor Loth salis statua effecta. 142.

S. Lucas. Ejus Evangelium nullibi interpolatum. 120. 121.

Luciani testimonium de diluvio. 86.

Lutherani hæretici docent concupiscentiam esse peccatum; sed non imputari propter baptismum. 54.

M

M Agi Perfarum. Eorum Religio. 149. Quid senserint de malitiam. 51. 52. 149.

Mahometes. 139. 149. 150.

Malaleel. 82.

Manes & Manichæi hæretici existimant malum esse naturam quamdam Substantentem. 51. 52.

Manetho de Moyse agit. 11.

Manichæi. Vide Manes.

Marshamus male sentit de origine circumcissionis, & aliorum rituum Legis Mosaicæ. 133. Audax ejusdem sententia de Isaaci Sacrificio. 146.

Mathusalem. 70. Mortuus est ante diluvium, quicquid in codicibus lxx. Interpretum legatur. 83. 84.

S. Matthæus cur quosdam prætermiserit in Genealogia Christi? 121. 122.

Melchisedech quisnam fuerit. 127. Ejus oblatio, sacrificium, Sacerdotium, benedictio, decimæ. 68. 128.

Melchisedechiani, hæretici. 127.

Moabitæ a Loth oriuntur. 143.

Moyse scriptor vetustissimus. 11. 134. Pentateuchi auctor. 10. 11. Ejus laudes a quo fuerint insertæ Pentateucho? 11. 12. Etiam citra revelationem prioris ævi historiam callebat. 12. Potuit citra revelationem, historiam Sacram didicisse a filiis Josephi, hi a Jacobo, Jacobus ab Isaaco, Isaacus a Semo, Semo a Mathusale, Mathusalem ab Adamo. 13. 14.

N

N Achor. 1. 154. 155.

Nembrod, dictus est a Prophanis scriptoribus Belus. 105. Saturnus Babylonius, Juppiter. 106.

Nicolaus Damascenus agit de Moyse. 11.

Ninus rex Assyriorum & Babyloniorum. 105. 107. Idem atque Assur. 106. Idololatricæ auctor. Ibid. Diodori commenta. 105.

Noachidæ vocantur ab Hebræis illi, qui Hebræi non sunt. 98. Septem eorum præcepta. Ibid.

Noe. 70. Dictus & ab Ethnicis Sisuthrus, vel Sisithrus, & Xisuthrus. 73. & Osiris. Ibid. Ob justitiam fuit servatus in diluvio. 85.

Ejus arca. 72. 85. Ejus Sacrificia. 68. 69. Altare erexit post diluvium. 96. Fuit Christi typus. 92. Vineam coluit primus, non Bacchus. 89. Ejus Ebrietas, ac nuditas. Ibid. Ejus posterii in omnem regionem diffusi, etiam in Americam. 199.

non genuit post diluvium Titanas. 100.

Numenius tractat de Moyse. 11.

Ogy-

Ogygium diluvium idem quod Noeticum. 86.
 Origenis errores, Paradisum terrestrem censuit non fuisse corporeum, sed tropologicè de eo Moysem loquutum. 41.
 Ejus sententia de anima, & cognitione astrorum, & belluarum. 113. 114.
 Osiris Ethnicorum idem atque Noe. 73.
 Oxiartes rex Bactrianorum cum Nino pugnavit. 149.

P

Paschalis, Blasius. Ejus cogitata. 13.
 Pelagiani, ac Pelagius censet concupiscentiam rebellem bonam, & a Deo esse. 52. & ignorantiam nunquam obnoxiam esse peccato. 56.
 Pereyus, Isaccus, Præadamitarum auctor, primum Calvinianus, postmodum Catholicus. 15. Negavit diluvium fuisse universale. 73.
 Perse. Vide Magi.
 Petavius vir doctissimus. 104.
 Pezronius, Paulus, Cisterciensis Monachus, docet Celticam linguam omnium primam extitisse. 116.
 Phaleg. 152. 153. 154. Idem valet ac divisio. 103.
 Philocorus quid sentiat de Moyse. 11.
 Platonis de Moyse iudicium. 11.
 Plinius Moyse meminit. Ibid.
 Plutarchus Moyse meminit. Ibid. & diluvii. 73.
 Porphyrius agit de Moyse. 11.
 Præadamitarum fabula. 124.
 Prideaux Humphridus, Anglus. 149.
 Prometheus hominem e luto finxisset dictus. 44. Fortasse artis statuarie inventor. Ib.
 Pythagoras quid sentiat de Moyse. 11.
 Pythagoræorum error circa mali naturam. 51. 52.

R

Rehu. 152. 153. 155.
 Rupertus Abbas falso credit probabilem esse æternam Adami damnationem. 76. 77.

S

Sanguens, Ordinis Minorum, vir doctus, scripsit de causa, & origine pestis, quæ anno 1720. in Provincia grassari cepit. 112.
 Sale. 152. 153. 154.
 Sanchez, Alphonsus Bæticus; primum oram maritimam Americæ lustravit,

suaque Scripta dedit Vespaccio. 110.
 Sara Abraham uxor & filia Aran fratris Abrahami. 124. 125. Uxor & neptis, quam more Hebræorum dicitur soror Abrahami. 129. 130. Uxor ejusdem præcipua, & materfamilias. 144. 145. Sterilis erat quum Deus prolem pollicitus est. 126. 127. Typus fuit legis Evangelicæ. 145.
 Sarug. 152. 154. 155.
 Saturnus Babylonius idem ac Nembrod. 106. 107.
 Scotus negat Adamum conditum fuisse cum Gratia sanctificante. 20.
 Sem filius Noe. 93. 152. 153. 154. An fuerit primogenitus. 100. Ex Semo Patriarchæ, Prophætæ, Christus, Apostoli. 100.
 Seth filius Adami. 78. 79. Pius fuit. 78. Ejus filii dicuntur filii Dei. Ibid. Uxores æ Caini Stirpe ducere non poterant. 69.
 Sethiani hæretici Sethum colunt ut Christum. 78.
 Sinarum fabulosa antiquitas. 15.
 Sixtus Senensis perperam Origenem defendit. 114.
 Smerdes Magus rex Persarum. 149.
 Sodomitarum flagitia. 141. 142.
 Spencerus male sentit de origine quorundam rituum Mosaicorum. 133.
 Strabo de Moyse agit. 11.

T

Tacitus historicus meminit Moyse. 11. In rebus Judaicis rudis. 134.
 Tatianus auctor hæresis Encratitarum negavit æternam Adami salutem. 76.
 Tertullianus falso credidit genuinum librum Enoch, & illinc hæsit sententias quasdam perabsurdas. 83.
 Thare Abrahami pater. 153. 154. 155. Abrahamum genuit, non 70. sed 130. anno ætatis. 124. Non fuit Idololatra. 126.
 Theopompus quid de Moyse sentiat. 11.
 Thomassinus, Ludovicus, linguarum Orientalium peritus. 117. Linguam Hebraicam omnium primam censet. 44.
 Docet Adamum in statu innocentie vidisse Divinam Essentiam. 27.
 Titanas post diluvium non genuit Noe. 100.
 Torrentus, Levinus, cum Becano putat primam linguam fuisse Cimbricam. 116.
 Tostatus excusat ædificatores turris Babel. 102.
 Trogus Pompejus de Moyse agit. 11.

Var-

VArro doctissimus Romanorum. 15.

Veneris turpitud. 147.

Vespucius, Americus Florentinus Americam detegit. 108.

Vossius, Joannes Gerardus, vir eruditus, scripsit de Idololatria. 106.

Waltonus Anglusia Bibliis Polyglottisquid

sentiat de prima hominum lingua. 127.

ZOroaster. 149. Fuit Myse posterior.

Ibid. Ejus antiquitas fabulosa. 150.

Falso dicitur invenisse artes magicas.

149. 150. Multa Moysē accepit. 150.

Ejus commendatio. Ib. Non est supposititius, neque duo fuerunt ita vocati. 150.

INDEX RERUM

TOMI SECUNDI.

Abstinentia Christianorum. 149.

Actiones Earum duplex genus. Quædam ex ipsa natura, & semper malæ, quædam non ira. 43.

Adulterium, & illa Venerea prohibentur sexto Decalogi præcepto. 122. Adulterium Davidis. 178.

Aetas Mundi tertia annorum. 168. a vocatione Abrahami ad professionem Hebræorum ex Aegypto. 93. Aetas mundi quarta ab exitu Hebræorum ex Aegypto ad Templi ædificationem sub Salomone. 98. 184. 185. 187. Complectitur 606. annos. ibidem.

Aeternum in Sacra Scriptura quandoque idem ac diu duraturum. 133.

Agnus Paschalis fuit Christi figura. 59. 143.

Altare uni Deo dicandum. 117. Altare thymiamatis. 109. 112. 114. Altare holocaustorum. 109. 113. 114.

Amor Dei necessarius. 140. &c. Præcipitur primo Decalogi mandato. 116. Amor proximi. 138.

Amphibologia, Vide Mendacium.

Angelus aliquis, non Deus ipse apparebat Patriarchis ex vulgata sententia, quæ tamen rejicitur. 30. Angeli exterminatores Aegypti. 25. Angelus vassator Aegypti Hebræis parit. 55. Angelus apparet Geedeoni. 170. Matr Sampsonis. 172. Angelus, orante David, gladium recondit. 170.

Animalia quædam cur offerrentur in veteri lege? 142.

Annus. Ejus initium apud Hebræos. 55.

Anni peregrinationis Hebræorum. 48.

Vide Aetas Mundi.

Apparitio. Apparuit Patriarchis Verbum

Divinum sub humana specie. 30.

Apparitio in rubo. 24.

Aqua dulcis efficitur injecta arbore. 99. fluxit e rupe tacta Moysis virga. 100. Aqua zelotypiæ pro suspectis sceminis. 128.

Arca Fæderis. 108. In ea erant tabulæ legis, virga Aaron & manna. 112. 115.

Ejus origo. 113. Arca a Philisthæis capta. 175.

Aristocratia, live regimen optimatum, sub Moysē. 94. Aristocratia Reipublicæ Hebrææ post solutam captivitatem Babyloniam. 33.

Asini effigiem ab Hebræis coli falso & imprudenter scripsit Tacitus. 51.

Atrium tabernaculi. 113.

Azymorum solemnitas 56. Cur instituta? 58. 59. Cur primus, & ultimus dies Azymorum solemnes essent? ibid.

Azymus panis. Eo ntitur Ecclesia Latina in conficienda Eucharistia ob Christi Domini exemplum.

Baptismus. Ejus figura fuit Circumcisio. 143.

Bellum iustum. 121.

Biblia sacra, Vide Liber, Pentateuchus, Scriptura Sacra, Beniaminus a fratre suo Josepho valde dilectus. 20. fuit pater decem filiorum, quos tamen dum una cum

patre suo Jacobo descendit in Aegyptum, genuisse probabile non est. 22.

Bruta animantia non sunt pura automata. 36.

Cæremoniæ Veteris Legis cur institutæ in tanta multitudine? 141. Earum cessatio. 144. Vide Lex verus.

Cæremonialia præcepta veteris legis dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Ob-

& Obſervantias. 124.
 Candelabrum aureum. 109. 112. 114.
 Caritas vide Amor. Caritas erga proximum. 138.
 Caſtitas Joſephi. 18.
 Cherubini Propitiatorii. 109. 113.
 Chriſtus. Illum prænunciabant plura Pentateuchi oracula, & Sacrificia veteris Legis. 125. 142. Ejus figura fuit manna. 100.
 Agnus Paſchalis. 57. 143. Serpens eueus erectus. 105. Propitiatorium. 114. Joſephus 61. Job. 62. 63. Moſes. 69. Aaron. 161. Joſue 166. David. 181. vide 101. 114. V. Fides.
 Chronologia Sacra. Eam Hebræi non vitiantur. 86.
 Ciborum delectus. 149.
 Cinifes in Aegypto. 25.
 Circumciſio. Quomodo dicatur æternum duratura? 133.
 Ciſte Ethnicorum ex arcæ æmulatione. 113.
 Cogitationes pravæ. 124.
 Columna, quæ Hebræis præibat. 26.
 Compensatio an licita? 37. 50.
 Conſecratio Sacerdotum, tam ſummi, quam aliorum in veteri lege. 136. 157.
 Coturnices vento delatæ ad caſtra Hebræorum. 99.
 Crudelitas Simeonis & Levi in Sichimitas. 16.
 Cultus Dei internus neceſſarius. 138.

D

Dæmones. Eorum reſponſa. 40.
 Decalogus eſt lex naturalis litteris conſignata. 116. Ejus explicatio. Ib.
 Directio operum in Deum neceſſaria. 140.
 Divinatio vetita. 116. Divinatio Joſephi prophetica. 21. 22. V. Superſtitio.
 Diviſio Terræ promiſſæ. 165.
 Doctrina & veritas, ſeu Urim, & Thummim in Rationali. 155. 156. Non erat ſimulacrum ſuperſtitioſum. 157.
 Dominicæ diei Sanctitas. 120.

E

Educatio filiorum ad matrem pertinet, & multo magis ad patrem. 42. Præ educationis exemplum in Heli, & ejus filiis. 170.
 Eccleſia. Ejus lege. colenda. 150.
 Ephod. 155. 156.
 Errores varii. Vide opinio.
 Euchariftia conſcienſia eſt adhibito pane azymo apud Latinos. 57. Ejus figura fuit manna. 100.

F

Fœminæ in oſſio Tabernaculi excubantes quænam eſſent? 154. forminx ad idololatriam, & libidinem illiciant. 106.
 Feſtum. Sanctificatio feſtorum. 118. 119.
 Quomodo veteris legis ſignificarent noſtra? 143. Poenæ non coſentium feſta. 105. Feſta Hebræorum; Sabbathum, Annus ſabbaticus, Annus Jubilæus, Neomenia, Feſtum turbarum, Expiationis, Scenopegiæ, ſive Tabernaculorum, Coetus, ſeu Collectæ. 126. Paſcha, dies Azymorum, & Pentecoſtes. 126.
 Fides Meſſias, ſeu mediatoris Chriſti Domini, fuit ſemper neceſſaria ad ſalutem 31. & 32.
 Figura. Sacramenta veteris legis fuerunt figuræ Sacramentorum legis Evangelicæ. 143. Feſta Moſaica ſignificabant noſtra. ib. &c. Manna figura fuit Euchariftiæ. 100. Vide Chriſtus.
 Fœcunditas mulierum in veteri teſtamento Dei munus fuit. 39. fœcunditas Hebræorum in Aegypto. 48. 49.
 Fornicatio ante legem Moſaicam vetita. 41. 42. Prohibita quia mala. Ib. Peccatum eſt grave cum obſit prolis certitudini & educationi. Ib. Præclarum S. Thomæ teſtimonium, ib. fornicatio vetita fuit ab Apoſtoliſ, quod Gentiles cenſerent, eam non eſſe peccatum. 148.
 Fugitivorum civitates. 165.
 Furtum, ejuſque genus multiplex prohibetur ſeptimo decalogi præcepto. 122. 123.
 Quid ſentiendum ſit de multiplicatione gregis Jacobi. 36. Quid de Idolis Labani, quæ ſurripuit Rachel? 40.

H

Hæreſis. V. Opiniones.
 Hircus emiſſarius. 126.
 Hiſtoria. Ad quos pertineret apud varias nationes memoriæ prodeſſe hiſtoriam ſuorum temporum? 39.
 Hiſtorici, & ſcriptores prophani hiſtoriam ſacram fabulis adperſerunt, ut idololatriam ſtabilirent. 26. 29. Egerunt de captivitate Hebræorum in Aegypto. 26.
 Holocauſtum Sacrificiis præſantiſſimum. 125. 126.
 Homicidium, & alia cum illo prohibita in Decalogo. 121. &c. In bellis & judiciis juſtis non homo occidit, ſed lex. 121.
 Honor quibus debeat. 120. 121.

Ido.

Idololatria primo decalogi præcepto vetita. 116. Idololatriæ peccatum. 74. Idololatria Hebræorum aureum Vitulum colentium. 103. Colunt Baal, seu Beelphegor, seu Priapum. 106. Pœnæ Ib. 167. Rachel idololatriæ non fuit addicta. 39. 40. Idola Labani. 40. Idololatriæ ædificulas & templa portatilia falforum Numinum construunt post Tabernaculum mosaicum. 110. Sacra Ethnicorum plena inhumanitate. 80. Idololatriæ cultus barbarus & obscenus Molocho, atque Saturno præstitus. 153. Idololatrarum Teraphin. 157.

Jeiunium. 149.

Imaginatio. Ejus vis in sætu. 36.

Imagines in templo Hebræorum, & in Ecclesia Catholica. 117. Sacrarum Imaginum cultus. Ibid.

Immunditia legalis, ejusque species octo. 127.

Incarnatio. Permissio scelerum ante, & post diluvium ostendebat necessitatem Incarnationis. 1. Filius Dei apparens Patriarchis sub humana specie præludbat Incarnationi. 30.

Incestus. Peccatum Ruben cum Bala noverca. 16.

Inimicorum dilectio. 139.

Intentio recta quandomam excuset? 23.

Invidia fratrum Josephi unde orta fuerit? 17.

Jubilæus annus. In eo agri venditi redibant ad priores dominos. 128.

Judices in Republica Hebræorum quo jure & auctoritate fruerentur? 167.

Judicialia præcepta Hebræorum, eorumque quadruplex genus ex S. Thoma. 127. & c.

Tribunalia, Magnum Synedrium. & c. 128.

Judicialia præcepta veteris legis nunc sunt mortua, non mortifera, & in quo sensu per Christianos Principes revocari possent? 152.

Juramentum. 17. 18. tres conditiones ut sit licitum. 118. juramenti maximam rationem habendam esset docet Josue. 162.

L

Abram æneum. 109.

Legalia ex SS. Augustino & Thoma ante Christi Passionem, neque mortua, neque mortifera erant; post Evangelii promulgationem sunt mortua, & mortifera; a Passione Christi ad Evangelii profectum. *Vet. Test. Tom. III.*

mulgationem mortua erant, sed non mortifera. 146. Legalia quandoque permixta Judæis fidelibus, non vero Ethnicis gentilibus, quia illa a Deo instituta erant, hinc a Diabolo. Ib. Qui legalia nunc observaret, esset ex S. Augustino impius Sepulchræ violator. 147. Cur Ecclesiæ quædam diu abstinerint a sanguine & suffocato? Ibid.

Lepra. Hebræi ex Ægypto exeuntes lepra non laborabant, ut Tacitus falso scribit. 50. Lepra laboravit Jobus. 65. Leges Mosaicæ circa leprosos. 51.

Leviratus. Jure Leviratus Onanus & Sela ducunt uxorem Thamar. 40. 41. Qui esset hujusmodi jus 44. Notum Patriarchis antequam Lege Moylis sanciretur. Ib. Non fuit ab Ægyptiis petitum. 42.

Levitarum civitates quadraginta octo. 165.

Lex. Lex naturæ. Vide Decalogus. Lex naturæ fere deleta erat ex hominum mentibus, hinc lex descripta ei adicitur. 102.

Legis veteris & novæ discrimen. 101.

Lex vetusdanda erat tempore Moylis. 130.

85. 86. 131. solis Hebræis danda videbatur. Ib. Ea non obstringebantur nisi Hebræi, demptis iis, quæ pertinebant ad legem naturalem. 131. Cur cessare debuerit?

Ib. Quantum ad præcepta naturalia non est abolita. 135. Legis & Sacerdotii abolitio. 134. & c. 144. Lex Mosaica bona est & a Deo. 129. Lex Mosaica, quamvis sancta, propria vi non conferebat veram justitiam. 82. Non tamen Deus reliquit homines in impotentia observandi legem. 83.

84. 85. Lex Mosaica, manifestando morbos & peccata, disponebat ad querendum Salvatorem Christum. 85. Lex mosaica.

Vide Cæremoniæ, Judicialia præcepta, Legalia Præcepta, Sacrificium, Sacramentum. Lex Evangelica Mosaica multo præstantior. 138. Præclit antiquæ in cultu interno, in amore proximi, in dilectione inimicorum, in matrimonii vinculo, in juramento, in patientia, & aliis. Ibid. Leges condere potest Ecclesia. 150.

Liber. Pétatenchi liber. Vide Pentateuchus.

Liber Josue. Ejus auctor fuit Josue ætate jam provecta. 164. Esdras ei addidit caput postremum, & alia. 186. Liber Job Canonicus. 66. & c. Quis ejus auctor?

67. Moyli asserendus. Ibid. Ejus elegancia

tia. 68. Cur idiotismis linguarum Orientalium scateat? **68.** Liber Psalmorum. Vide Psalmorum liber. Liber Iustorum, de quo fit mentio in libro Josue, erat carmen Epinicum editum statim post cecos hostes Gabaonitarum. **164.**
Litteræ veteres Hebraicæ erant eadem atque Chananæ, & Samaritanæ. **72.**
Jonum Græcorum litteræ antiquissimæ ab eis non valde abluunt. **Ibid.**
Lucernæ Candelabri. **103. 114.**

M

Magia. Ab æ antiqui patres abhoruerunt. **21.** Magi in Ægypto præstigiis virgas in serpentes mutant. **25.**
Mandragoræ & earum vis pro utero purgando & somno conciliando. **39.**
Manna. **99.** Non fuit naturale ob saporem & alia plura. **100.** Toros quadraginta annos pluit manna. **Ibid.** Typus fuit Eucharistiæ. **Ibid.** manna in Arca. **112. 115.**
Mare Rubrum. Vide Miraculum.
Matrimonium. Matrimonii fædus, & amor. **42.** Quid in nuptiis spectandum. **11.** Nuptiæ in quibus est maxima ætatis dissimilitudo plerumque reprehensione dignæ, non tamen legibus rescinduntur. **11.** Soboles est sæpe argumentum Divinæ benedictionis, & Sanctitatis Matrimonii. **12.** **Matrimonia,** Polygamia, Repudium Hebræorum. **128.** Abrahami & Ceturæ conjugium laudabile **11.** Felix conjugium Isaac, & Rebecæ. **10.** &c. Matrimonium Judæ inconsulto parente Jacobo. **17.** Matrimonium in auspiciis Sichem, & Dinæ. **15.** &c.
Mendacium vetitum octavo decalogi præcepto. **123.** Mendacium licet officiosum, & recta cum intentione semper illicitum. **44.** Amphibologie, & mentis restrictiones veritati, & societati humanæ perniciose damnantur. **36.** non mentitur Jacobus benedictionem præripiens ob Spiritum **Prophetiæ. 35.** Non mentitur Joseph vocando fratres suos **Exploratores Ægypti. 19.**
Mensa panum propositionis. **109. 112.**
Mensis primus Hebræorum. **55.**
Meretrices. Meretricum fallaciæ. **173.**
Pœnæ. **106.** V. Scottatio.
Messias. Vide Christus, Incarnatio, Prophetia.
Miraculum. Vide **Miracula** a falsis distin-

guenda. **25.** Miraculorum Moyse veritas. **79.** Mutat Moyse baculum in serpentem **25.** **Plaga:** decem Ægypti. **25.** Columna, quæ Hebræis præibat. **26.** Transitus maris rubri. **Ibid.** & **52.** Alexander Magnus nihil simile præstitit. **53.** Non debet tribui refluxui maris, quem observavit Moyse rerum naturalium peritus. **53.** Aqua amara dulcis efficitur injecta arbore. **99.** Coturnices, & manna. **Ibid.** Aqua fuit e rupe Moyse virga tacta. **100.** Aaronis virga floret, editque amygdalas. **105.** Serpens æneus morbos depellit. **160.** Sol obtemperat imperio Josue. **164.** Jordanis transitus. **165.** E dente erumpit aqua, orante Samlone. **173.** Miracula. Aræ capte. **175.** Miracula in Templi dedicatione. **184.** **Miracula** Sacrarum Reliquiarum. **117.**

Mitra byssina. **155.**
Monarchia Hebræorum. **98.**
Multiplacatio & ingens numerus Hebræorum in Ægypto. **48. 49.**
Murmuratio Hebræorum. **99.**

N

Nominis Divini Sanctitas. **117. 118.**
Nuptiæ. Vide Matrimonium.

O

Obduratio impii miracula videtis. **25.**
Pœnæ ejusdem. **Ibid.**
Obstetrices Ægyptiæ ob misericordiam laudantur, non ob mendacium. **49.**
Opiniones quedam vel impiorum & infidelium, vel etiam Catholicorum auctorum quæ in hoc tomo refelluntur. Aben Esra cum Tostato, & quibusdam Hebræis putat Israelitas non transisse ab uno litore maris rubri ad aliud oppositum, sed rupem quandam circuisse secus mare refelluntur. **54.** Anabaptistæ alique heretici, Psalterium expungunt ex albo librorum Canonicorum. **181.** Cartesiani existimant bruta animantia esse mera automata. **36. 37.** **Erasmus, & Quenellus** male sentiunt de lege veteri **82. 83.** Hebræi nonnulli censent, Saram timore corruptam in immolatione filii sui Isaac obiisse. **9.** &c. Hebræi quidam arbitrantur eandem fuisse Ceturam, atque Agar **12.** Iconoclastæ, & Novatores negant cultum Sacrarum Imaginum, & Reliquiarum. **117.** Josephus Hebræus dubitat de miraculo in transitu maris rubri

52. &c. Julianus Apostata Imperator negat Oraculum Moyſis cap. 18. Deuteronomii pertinere ad Chriſtum . 70. 71. Manichei, alique hæretici quædam ciborum genera execrantur. 149. 150. Marſhamus Anglus arbitrat, Serpentem æneum a Moyſe erectum fuiſſe velut quoddam amuletum, & talifmanum, inſtar Ægyptiacorum præſigiorum. 160. Exiſtimat cum Spencero Templum Salomonis extructum fuiſſe, quia Hebræi ſeſe accommodare ſtudebant moribus gentium & ævi. 184. Putat Ægyptios ante Moyſem fuiſſe artium & diſciplinarum inventores. 24. Contendit Manethonem hiſtoricum voluiſſe per *Hycſos*, ſeu *paſtores* ex Ægypto eiectionem Arabes, non Iſraelitas. 28. Nititur evertere antiquitatem Veteris Teſtamenti; negat Deum eſſe auctorem Cæremoniarum Moſaicarum, & Prophetiam Danielis lxx. hebdomadam ad Chriſtum pertinere. Ibid. Docet ante legem Moſaicam Hebræis in nuptiis licuiſſe corporis copiam prohibitu facere. 42. Exiſtimat, Hebræos mutuatos fuiſſe ab Ægyptiis jus levitatus. 45. Montaniſſe hæretici jejunia & quadrageſimas multiplicabant. 149. 150. Pelagius ſentit veteres Patres non fuiſſe juſtificatos ex fide Mediatoris. 82. Pezronus Ciſterciensis Judicum Chronologiam turbat & annos adiicit plures. 166. &c. Tribuit quartæ Mundi ætati, ab Exitu ex Ægypto ad Templi ædificationem, annos 873. 186. Samofatenus Paulus male ſentit de libro Pſalmodicum. 181. Simonius Richardus Pentateuchi ſcriptorem fuiſſe Moyſem pernegat. 72. Spencerus putat Tabernaculum Hebræorum ex prophana Gentium religione originem duxiſſe. 109. Arcam repetit a ciſtis Ethnicorum, & Cherubim a ſimulacris Ægyptiorum. 113. Scribit Sacrificia animalium apud Hebræos fuiſſe ex prava Gentiu opinione, eaque emundata a Deo tolerata fuiſſe. 124. 125. Exiſtimat *Urim* in Rationali nihil aliud fuiſſe quam parvum ſimulacrum ſimile Ethnicorum Teraphim. 157. Tacitus ſcribit Hebræos ob ſcabiem ex Ægypto pulſos fuiſſe, eoſque aſini aquam monſtrantis effugium coluiſſe. 51. Theodorus Mopſuſtenus alique cenſent Jobi hiſtoriam

Fabuloſam. 66. Rejicit Pſalmodicum librum. 181. Toſtatus alique Debboram ex albo Judicum expungunt. 169. 170. Opiniones quorundam cenſentium, licitas eſſe reſtrictiones mentales exemplo Jacobi Patriarchæ, & aliorum. 36. Angelos Dei vice apparuiſſe antiquis Patriarchis 30. Mandagoras conferre ſeminiſ ſecunditatem, & vim habuiſſe philtri amatorii ad devinciendum animum Jacobi. 38. 39. Rachelem fuiſſe Idololatricæ addictam. 39. 40. Moyſem mortuum non eſſe. 107. 108. Moyſem in Chriſti Transfiguratione reſurrexiſſe. 108. Opinio quorundam conſentientium in Chronologia Judicum annos ſervitutum Hebræorum cum annis præſecturæ Judicum. 185. 186.

Oraculum, ſive Propitiatorium. 108. 109. Oraculum Dæmonum. 40. Oracula Ethnicorum a doctis viris fugillabantur. 75. Oratio, & ejus vis. 100.

Origines rerum quarundam. Arcæ 113. Cæremoniarum variarum in Lege Moſaica. 141. Feſtorum Azymorum. 58. Paſchatis. 55. 56. 57. Pentecoſtes. 126. Hebræorum falſa origo ex Tacito. 50. 51. Monarchiæ apud Hebræos. 175. 176. Nominis Judæorum communis omnibus Hebræis. 34. 35. Sacrificiorum. 124. 125. Tabernaculi. 109. Templi. 184.

P

Paſifica Sacrificia. 125. Panes propoſitionis. 109. 112. 113. Parentes colendi. 129. Paſcha idem ac tranſitus, nempe Angeli. 55. Quomodo Paſchalem agnum primo comederint Hebræi, quomodo ſequenti ævo. Ibid. 56. Tempus celebrandi Paſchatis 55. Chriſtus ultimum Paſcha celebravit die a lege ſtatuta. 55. 56. Patientia Jobi heroica. 63. 64. Patriarchæ duodecim filii Jacobi. 15. Peccatum peſſimum fratrum Joſephi quodnam fuerit ex Ruperto, & S. Thoma? 17. Pentateuchon, ejus Divina auctoritas. 73. 79. Ejus Auctor Moyſes 73. Cur ab eo ſcriptus. 74. Quando ſcriptus & quo characterum genere? 72. Stylus & doctrina. 79. 80. Ex Moyſis Pentateucho plurima mutuati ſunt Scriptores prophani. 76. Pentateuchi verſio Græca antiquior verſione lxx. Interpretum. 78.

P 2 Pen-

Pentecoste Hebræorum. 126. Christianorum. 101.

Pharizæorum superstitio. 148.

Philosophi plura a Moysæ acceperunt. 76.

Philtra amatoria; illis uti non licet. 39.

Plagæ Ægypti decem. 25.

Pœnæ Veteris Legis pro delictis. 129.

Pœsis sacra. 67. 68.

Præcepta Veteris Legis alia erant moralia, seu naturalia, alia Cæremonialia, alia Judicialia. 124. Vide Decalogus.

Præstigia. Vide Magia.

Primogenitura. Ei annexum erat Sacerdotium Isaac ævo. 14.

Prophani Scriptores. Vide Historici.

Prophetia. In Pentateuco plurima sunt oracula Messiam promittentia. a p. 70. usque ad 72. Prophetia Jacobi Patriarchæ. 31. Impletur tempore Herodis alienigenæ, nascente Christo 34. Prophetia Balaami. 106.

Propitiatorium. 1o, Locus S. Thomæ ad illud pertinens restituitur. 112. Fuit Christi figura. 113.

Propitiatorium Sacrificium, sive pro peccato obignorantiam admisso, quadruplex. 126.

Psalmorum liber Canonicus. 181. Non omnes psalmi Davidi adscribendi sunt. 180. in maximam partem a Davide est concinnatus. Ibid. Psalmi quidam editi sunt post captivitatem Babylonicam. 180. Psalterium non est digestum secundum ordinem temporum. 160.

Q Uadagesima, & jejunia. 149.

R Abbinii Judæorum non sunt Sacerdotes Mosaici. 136. 137.

Raptus Ding. 15. &c.

Rationale, sive superhumale. 155. 156.

Redemptio Christi similis Ægyptiacæ; immo excellentior ex R. Bechai. 60.

Religio. 116. Vota, Sacrificia, Tempia, & Altaria soli Deo debentur. 117.

Reliquiæ Sanctorum earumque cultus. Ibi.

Repudii libellus. 139.

Respublica Hebræorum. Ejus varium regimen. 33. 56. 59. Administratio, & jus Judicum. 167. A Patriarcha Jacobo ad Herodem alienigenam habuit semper e sua gente Duces, Reges, Principes. 33. 34.

Restrictio mentalis. Vide Mendacium. Rex. Regem petentes Israelitæ a Samuele, deterrentur a sententia. 175. Primus Hebræorum Rex Saul, Deo jubente. 176. Ritus Veteris Legis. Vide Cæremonia, Consecratio Sacerdotum, Festum, Sacrificium, Sacramentum &c.

S.

S Abbatum. Sabbati Sanctitas. 119. Præceptum Sabbati partim fuit naturale, ac morale, partim cæremoniale. 119. Sabbatum in S. Scriptura quandoque idem est ac festum, & solemnitas. 58. 59. Mutatum est in diem Dominicam. 116.

Sacerdos, & Sacerdotium. Sacerdotium ab universali diluvio annexum fuit Primogenituræ. 14. Sacerdotium Melchisedechi diuturnius Levitico. 135. Sacerdotii Aaronici duratio. 133. 134. Abolitum est, nec Hebræi Sacerdotes habere possunt, cum Tribus Levitica non distinguatur ab aliis. 135. Non potest esse sine Templo Hierosolymitano. Ibid. &c. Conditiones Sacerdotum eligendorum in lege veteri. 156. Vide Consecratio. Summi Sacerdotes apud Hebræos, eorumque auctoritas post solutam captivitatem Babylonicam. 33. 155. 157.

Sacramentum. Sacramentum Veteris Legis. 126. 127. Circumcisio, Consecratio Sacerdotum, Agni Paschalis manducatio, Oblatio Victimarum, Eius panum propositionis, carniisque consecrationum, Purificationes, & Lustrationes. 127. Sacramenta antiqua quomodo figuræ essent Evangelicorum. 143.

Sacrificium. Vetus Religio Sacrificiorum Deum esse ostendit. 6. Sacrificium soli Deo offertur. 117. Jobi Sacrificia. 62. Sacrificia Veteris Legis erant Christi figuræ. 125. 142. Ea offerre solis Sacerdotibus Aaronicis licebat in Templo, post latam legem Moysis. 62. Species Sacrificii tres, Holocaustum, Pacificum, & pro peccato, seu Propitiatorium. 125. Sacrificium pro peccato quadruplex. 126. Sacrificium jure 126. 127. Quæ animalia munda, & quæ res inanimæ in sacrificiis offerrentur. 125. Ritus Sacrificiorum. Ib. Origo Sacrificiorum non est arcessenda ab erroribus Ethnicorum. 125.

Sancta Sanctorum. 109.

Sanctuarium. Vide Tabernaculum.

San-

Sanguis. Vide suffocatum.

Scientia. Ægyptii non fuerunt primi auctores artium, & disciplinarum. 24. Scortatio vetita erat ante legem Moysi. 41.

Pœnæ ejusdem. 106. Vide meretrices. Scriptores prophani a Moysē multa sunt mutuati. 76. & 78.

Scriptura Sacra. Eam, data opera, vitare Hebræi neque potuerunt. 86. Oracula, a Christo Domino & Apostolis laudata, etiam nūc integra supersunt. Ib. Vulgatæ editionis auctoritas. 87. 88. Irrepserunt in textum Hebraicum menda minoris momenti, quæ nec fidem, nec mores lædunt. Ib. Quædam in S. Scriptura scripta sunt oratione vincta numeris. 67. 68. Scriptores librorum Canoniorum. 73. Antilogia, quæ videtur circa Sepulcrum quod emit Abrahamus, nulla est. 8. &c. Nulla pariter est antilogia inter caput 6. libri 3. Regum, & librum Judicum circa Chronologiam, neque mendum ullum irrepit. 185. 188. Sanctus Lucas, describens Acta Apostolorum, & enumerans 75. animas ingressas in Ægyptum, sequitur lxx. Interpretes, neque adversatur textui Hebraico, ubi leguntur septuaginta animæ. 22. Vide Liber, Pentateuchon, Psalmorum.

Seditio, & ejus pœna. 104. 105. 106. Sepultura. An eam vendere liceat? 9. Serpens æneus a Moysē erectus. 159. 166. fuit Christi figura. 106. Serpentes igniti in Hebræos seditiosos immissi. Ibid.

Servitus, seu captivitas, sive oppressio multiplex Hebræorum tempore Judicum. 167. 168. Assyriaca. Ib. Moabitica. 168. Chanaanica. Ibid. Madianitica. 170. Ammonitica. 171. sub. Philistinis. 172. 173. Sol Josue voci obtemperat. 164. Solemnitas. Vide Azyrmorum solemnitas, festum, Pascha.

Somnia mystica Josephi. 17. Pharaonis. 52. Somnium hujusmodi interpretatio. Ib. Suffocatum. A sanguine & suffocato abstinentiam imperavit Apostoli pro pace faciendi inter Judæos & Græcos, qui Christo nomen dabant. 148.

Summus Sacerdos. Vide Sacerdos.

Superhumale. Vide Ephod.

Superstitio vetita primo Decalogi præcepto. 116. Ejus variae species. Ibid. Abhorruerunt ab illa Patriarchæ. 22.

Hist. Vet. Test. Tom. III.

T

TAbernaculum construitur in deserto. 104. Tabernaculi, seu Sanctuarii structura. 108. 109. Ejus origo non arcessenda a superstitione Ægyptiorum, vel aliarum gentium. 109. 110. Diversitas ejus a templo 111. Tabernaculum Moloch. 110.

Tabulæ legis in Arca. 112.

Talismanes; imagines natura efformatæ aniles fabulæ. 160.

Templum soli Deo dicatur. 113. Cur construantur Tempia? 112. Templi diversitas a Tabernaculo. 111. Templi Hierosolymitani fabrica. 184. Quantum Deo placuerit. Ibid. in solo Templo Hierosolymitano licebat Judæis Sacrificium offerre. 135. Templum nunquam instaurabitur. 136. sæpius irrita conatu nituntur Judæi illud ædificare. Ibid. 145. 146. & cuncta in lege Mosaica spectabant ad Templum; eo sublato, intelligimus legem abolitam esse. 145.

Testamenti utriusque discrimen. 85. 86. 101.

Theocratia Hebræorum, seu regimen ab uno Deo pendens. 95.

Theologia veterum Phenicum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, orta est a Pentateuho ab Ethnicis vitatio. 77. Transitus maris rubri, & Jordanis. Vid. Miraculum.

Tribus duodecim filiorum Israel. 15.

V

VEnditio. Primogenituram vendens Esau peccat, non Jacob, qui emit, 29. &c. Vide Sepultura.

Versio Græca Pentateuchi ante lxx. Interpretes. 78. 79.

Vestis, Sacerdotalis vestes. 155. 156.

Virga Aaron in Arca. 112. 115. Vide Miraculum.

Virginitas. Eam coluerunt aliqui in Veteri Testamento, sed nemo ante Deiparam ejus votum Deo nuncupavit. 154. Virginibus formis necessarium est hominum conspectum vitare. 16.

Votum soli Deo fit. 117. Votum Jephthe illicitum. 171.

Z

ZElotypiæ aquæ pro suspectis uxori- bus. 128.

Zelus Moysi. 105. Zelus Phinees. 106.

P 3

I N.

INDEX RERUM

T O M I T E R T I I.

A

Abdias. Quartus inter Prophetas minores, de Christo vaticinatur. Ejus patria, Gesta, & Vaticinia. 18.
 Abias Roboami filius, & Successor. Ejus Gesta, & Regni duratio. 10.
 Acaptaletici, Socratis discipuli, eorum dogmata. 138.
 Achab Rex Israelis impius, repugnat. Ejus Gesta. 30.
 Achez Joatham patri succedit. Ejus Gesta. 19.
 Æram Nabonassar quando incipit? 32.
 Seleucidarum æræ initium. 142. 176.
 Æra vulgaris a Dionysio exiguè inventa. 193.
 Æræ Lagidarum initium. 117.
 Aerë Pompejanæ exordium. 135.
 Aeschylus, Poeta Tragicus. 212.
 Aeschines, orator. 139.
 Aethyopes, Zara Duce, in Judæam irrumpunt, & ab Asa delentur. 11.
 Aggeus, Propheta minor. Ejus Gesta, & Vaticinia. a pag. 150. usque ad p. 151.
 Abias, Propheta, regnum Jeroboamo prædicit. 25.
 Alexander Magnus Darium Codomanum ter vincit. 124. Ejusdem res gestæ. 124. 208.
 Alexander Jannæus regnat. 186. 211.
 Alexander Bala Syriæ regnum invadit. 211.
 Alexander Zabina, Rex Syriæ. 183.
 Alexandra Judææ Regina. 211.
 Amasias Rex Judææ succedit Joas Patri. 16.
 Amos Manasse Patri. poenitenti. succedit. 21.
 Amos inter Prophetas minores Tertius. Ejus Gesta, & Vaticinia. 28.
 Amri, post conflagratum Samari, regnat. 26.
 Anacreon Poeta Lyricus. 139.
 Ananus, Propheta, Asam reprehendit, & in vincula conjicitur. 11.
 Anni regni Salomonis. 8.
 Joas: Annus Viterbiensis errat circa librum de temporibus Philoni adscriptum. 14.
 Annulus Salomonis opus magicum. 8.

Antigonus, Asiæ Rex, a Seleuco vincitur. 136.
 Antigonus. Gonotas. regnat in Macedonia. 126.
 Antigonus II. regnat. Ibid.
 Antigonus, Jndæus, capite plectitur. 116. 117.
 Antigonus alter regnat. 212.
 Antiochus I. Soter regnat post patrem. 136.
 Antiochus II. Patri succedit. Ibid. 136.
 Antiochus III. Magnus. 210.
 Antiochus IV. Epiphanes. 107. 210.
 Antiochus Eupator. Ibid.
 Antiochus Sidetes. 183.
 Antiochus Gryppus. 184.
 Antiochus Cizzenus. Ibid. Enfebes. Ibid.
 Antipater, & Alexander Cassandri filii regnant. 126.
 Antipater II. regnat dies xlv. 126.
 Antipater Ascalonites. 186.
 Apries, Ægypti Rex, admittit profugos Judæos. 31.
 Arabes invadunt Judæam, omnes, excepto uno, Jorami filios trucidant. 13.
 Aratus Poeta. 140.
 Arbaces Medos in libertate vindicat. 31.
 Arcefilaus, Mediæ Academiæ princeps. 139.
 Arides frater Alexandri regnat in Macedonia. 126.
 Aristæ. Epistola ad Philocratem de versione Septuaginta. 130.
 Aristoteles, Peripateticorum princeps. 138.
 Aristobulus regium diadema sumit. 185.
 Aristobulus II. 186. 211.
 Arphaxad nomen commune Regibus Medis. 31. 65.
 Arses Patri Artaxerxi Ocho. succedit. 120. 122. 208.
 Arsinone uxor Lyfimachi regnum occupat. 126.
 Artaxerxes Longimanus quando regnat. 119. 122. 207.
 Artaxerxes Mnemon patri Dario Notho succedit. 120. 122. 207.

Arta-

Artaxerxes Ochus suscipit Imperium Persicum. 120. 207.

Afa, Abiz filius, Rex Judæ. 10.

Asiongaber, Judææ portus. 13.

Assaradinus, Babyloniorum & Assyriorum Rex, Manasse debellat, & cap. 21. 32.

Assuerus quis maritus Esther? 168.

Athalia, uxor Jorami, filia Achabi. 12.

Ejus crudelitas, & impietas. 15.

Atheniensis Republica. 33.

Atrium Templi quotuplex? 5.

Auctores librorum Regum, & Paralipomenon quinam? 45.

Augusti Octaviani Imperii Epocha duplex. 196.

Azarias, Propheta 11.

Azarias, qui & Ozias, succedit patri Amazias 17. B.

Baal, Idolum, a Judæis cultum. 13.

Baasa, Rex Israël, Romam occupat, 11. interfecit Nadab. 26.

Babylonicum, & Assyriacum Regna conjuncta ab Assaradino. 32.

Bagoas, Eunuchus dives, Persarum Reges occidit. 120. 122.

Mich. Bani propositio damnata. 59. 60.

Balsami planta a Regina Saba in Palestinam allata. 6.

Balthazar cum Nisiglistare, Patre suo, regnat. 52. 112. 205.

Baronii circa mortem Herodis sententia confutatur. 196.

Baruch, Propheta. 81. Ejus de Christo vaticinia. 82. descendit in Ægyptum. 23.

Basemath, filia Salomonis. 8.

Beelzebub, Acaronitarum Deus. 23.

Beli a Daniele everisi historia. 144.

Benadadus, Syriæ Rex. 11.

Booz, Columna vestibuli Templi. 6.

Bubastitarum in Ægypto Dynastia. 10. C.

Abala apud Hebræos quid & quotuplex sit? & an Esdras auctorem habeat? 160. 164.

Callimachus poeta. 140.

Calisthenes Olynthius. 139.

Cambyfes, Cyri filius, & successor. 117. 121. 206.

Canon librorum sacrorum apud Hebræos duplex. 60.

Canticum Cantorum explicatur, & descenditur. 46.

Melch. Canus de fine captivitatis Babylonice explicatur. 54. 114.

Captivitatis Babylonice Calculus. 115.

116. Ejusdem initium. 22. 24. 25. 49.

51. 114. Canon ejusdem Chronologicus.

52. Captivitas Assyriaca differt a Babylonica. Ejus initium. 49.

Caraitarum apud Judæos Secta. 200.

Caranus, Conditor Regni Macedonici. 127.

Carneades, novus Academicus. 139.

Cartago quando condita? 30.

Cartesius Philosophiæ mechanice Scriptor. 139.

Callander quando regnare cepit? 126.

Chinaladannus, Rex Assyriorum. 33.

Crylippus, Stoicus. 139.

Cicero, Academicus. 139. Orator. 202.

Cimon, Atheniensis, terra marique Persas vincit. 119.

Clavicula Salomonis, opus magicum. 8.

Clanther, Zenonis successor. 139.

Cleopatra, Soror Ptolomari, dicti Dionysii, regnat in Ægypto. 129.

Confucius, Sinenfis philosophus. 138.

Consulatus quando Romæ introductus. 35.

Cyrus, Rex, Darium Medium vincit. 113.

Duplex Epocha regni ejus. 51. 116. Libertatem Judæis impertit. 51. 114. 121.

A Tomire, Regina Massagetarum, occisus. 116. 205.

D

Damascus, Civit. Syriæ metropolis. Danielis Gesta sub Nabuchodonozore. 111. Sub Balthazare. 112. sub

Dario Medo. 116. 140.

Darius Medus, dictus Nabonidus, & Labynitus, regnat, & a Cyro vincitur.

52. 113. 206. Darius Hytaspis filius regnat in Babilonia. 54. 117. 297.

Darius Nothus regnat. 207.

Darius Codomannus ab Alexandro devictus. 55. 56. 121. 122. 208.

Dejoces, Medorum Rex primus. 65.

Demetrius, Phalereus, Bibliothecam Alexandriæ instituit. 127.

Demetrius Poliorcetes regnat. 126. Demetrius Soter regnum Syriæ occupat. 137.

Demetrius II. Nicanor regnat in Syria. 137. Demetrius filius Antigoni Gonotæ patri succedit. 126. Demetrius Eucærus, Filius Antiochi Gryppi. 184.

Democritus, Epicuri præceptor. 139.

Demosthenes, Orator Atheniensis. Ibid. Deu-

Deutero-canonici Judæorum libri quinam? 62.
 Diogenes, Cynicus Philosophus. 139.
 Dionysius, Halicarnassensis historicus. 139.
 Dionysius Exiguus auctor græ vulgaris. 191.

E

Ecclesiæ Catholicæ est Canonem librorum Sacrorum condere. 44. 45.
 Ecclesiastici liber contra Impios & Atheos defenditur & explicatur. 40. 41.
 Ecclesiasticus a quo compositus? 44.
 Ela, filius Baasæ, succedit Patri. 26.
 Eleazarus lxx. viros ad Ptolomæum Philadelphum mittit. 130.
 Eleazari Senis martyrium. 180.
 Elias, propheta, Achabo excidium præ-nunciat. 26. Ejus tempus, miracula & res gestæ, an vivat etiamnum? 96. 98.
 Eliakim qui Joakim & Jechonias, post abductum fratrem, regnat in Judæa. 22.
 Eliakim, seu Joakim, Summus Sacerdos asseritur. 66.
 Eliezer Josaphat expobrat fœdus cum Ocholia. 13.
 Eliseus, propheta. 27. Ejus res gestæ, miracula, & vaticinia. 99.
 Epicurus, Philosophiæ mechaniciæ cultor. 135.
 Epitome librorum Regum & Paralipomenon. 47. & seqq.
 Epochæ annorum Regum Syriæ quando incipit. 96.
 Efdras auctor aut saltem compiler librorum Sacrorum historicorum. 45.
 Quis ille fuerit? 154.

Essenorum Secta. 200.
 Eütheris historia describitur. 162.
 Evilmerodachus, Rex Assyrius. 52. Jechoniam libertate donat. 112. 205.
 Eupolemi error circa Salomonis ad Tyri Regem Epistolam. 30.
 Euripides, poeta Tragicus. 139.
 Expensæ in structura Templi. 6.
 Ezechias, piissimus, Patri Achazo impiissimo succedit. 19.
 Ezechielis Prophetæ res gestæ, & de Christo vaticinia. 83.

F

Forma Templi Salomonici quotplex? 19.
Galileæ apud Judæos Secta. 200.
 Garizin mons ubi Templum a Samaritanis extruitur. 124.

Gassendus, philosophiæ Mechanicæ sectator. 139.
 Græci Persas in campis Marathonis debellant. 118.

Hugo Grotius in historiam Judithæ vapulat. 64.

H

Habacuch, Prophetarum minorum septimus. Ejus patria, tribus, & Vaticinia. 92.
 Hananus, Pater Jehu Prophetæ. 12.
 Harduinus argitur. 189.
 Hazael, Syriæ rex, irrumpit in Judæam. 16.
 Hebdomades lxx. Danielis quando incipiunt? 152.
 Hechtanis Civitas a Dejoce condita. 31.
 Helcias in Templo librum legis invenit. 22. 23.
 Hemerobaptistarum Secta. 200.
 Herodis regni in Judæa anno trigesimo sexto nascitur Christus. 109.
 Herodis Regni duplex Epochæ. 188.
 Eiusdem historia. 187. 212.
 Herodianorum Secta. 198.
 Hesiodos quando vixit? 34.
 Hieremias, Propheta, succedit in Ægyptum post mortem Godolix. 23. Ejus historia. 81. Ejus de Christo vaticinia. 81. 82.
 Hiram, Tyrionum Rex. 30.
 Holofernes, Dux Exercitus Babylonici. 67.
 Homerus quando floruit? 34.
 D. Horatius Poeta Lyricus. 203.
 Hyrcani res gestæ. 184. 210.
 Hyrcanus Pont. 186.

I

Iachim columna vestibuli Templi. 6.
 Jaddus, Summus Pontifex, Alexandro occurrit, & benigne excipitur. 124.
 Jadon Propheta Jeroboamum litantem Diis corripit. 35.
 Idumæa deficit a Joram. 13. Idumæi ab Amasia debellati. 17.
 Jehu, Propheta, Josaphatum arguit. 12.
 Jehu destructor familiæ Achabi. 14. 27.
 Jehu propheta a Baasæ occiditur. 26.
 Jeroboamus, filius Nabati, Rex ab Israelitis eligitur. 9. 25. 26. Jeroboamus II. Rex Israelis, patri Joas successor datus. 28.
 Jesus Christus, quando nascitur? 191. 212.
 Jezabel, filia Ethbaal, uxor Achabi. 26. 27.

Inter-

Interregnum Israeliticum XI. annis durat. 28.

Joachaz, filius Jesso, Patri succedit. 28.

Joachaz, qui & Ochozias, filius Jorami. 13.

Jochazus post Josiam Rex captivus in Ægyptum abducitur. 22.

Joakim filius Eliakin, successor Patri post tres menses captivus abductus est. 22. 205. Joakim, qui & Jechonias, & Eliakim, patri successor datus. 25.

Joan. Harduinus arguitur. 189.

Joan. Hyrcani res gestæ. 184. 210.

Joaz, filius Joachaz, regnum Israelis hereditat a Patre. 28. Joas, filius Ochoziæ, a Josaba, Amittæ, salvatur. 14. Succedit Patri septennis. 15. Joasus, Israelis Rex, Amasiam captum ducit Hierosolymam. 17.

Joathas Patri Ozias succedit. 18.

Joel inter prophetas minores secundus. Ejus vaticinia. 87.

Joasas, Pontifex, cum uxore Josaba in templo Joasum abscondit, & restituit solio. 15.

Jonas, inter Prophetas minores quintus, vaticinatur de Christo. 90.

Jonathas Machabæus Rex Judæorum. 182. 210.

Joramus, Rex Israelis, cum Ochozia in-fansse Hazaelem aggreditur. 12. Joramus, Achabi filius Ochoziæ fratri succedit. 27. Jorami nuptiæ cum Athalia. 12. Patri mortuo succedit. 13. Fratres sex occidit. Ibid. Idololatriam in Regnum invexit. Ibid.

Josaphatus Asæ Patri succedit. 11.

Josephus, Hebræus, Jobi, & Tobias historias quare prætermisit? 61. Ejus error in annis Regni Salomonis. 8. Ejus calculum circa initium Regni, & obitum Herodis Regis accuratissimum esse probatur contra Card. Baronium. 196.

Josias, piissimus, impoenitenti Amoni Patri succedit. 21.

Isaias, Propheta, mortem, sanitatem, & captivitatem Babyloniam Ezechias denunciat. 20. Ejusdem res gestæ. 76. 77. De Christo vaticinia. 78. Manasse ferra per medium dissectus. 21.

Ismael, Ammonita, Godoliam obruncat. 23.

Isocrates, orator. 139.

Israelis Regnum a Jeroboamo constituitur 25. Tabula Chronologica Regum Israelis. 25.

Judæ Regnum. 8.

Judæ Regnum a Davide usque ad Sedekiam Tabula Chronologica. 23.

Judæ Machabæi facinora, & mors. 181. 210.

Judæorum opiniones falsæ de Messia. 93. 94.

Judices per urbes Judæ a Josaphato constituti. 12.

Judithæ Historia contra Grotium, Lutherum, & alios propugnatur. 64.

Julius Cæsar mittitur in Ægyptum. 129. Ejus Commentaria. 202.

L

Laborefardochus, qui & Balthazar. 112. Labynitus, qui & Darius Medus. 112.

Lactantii de Regum imitatione sententia. 29.

Lacydes, tertizæ Academiæ auctor. 139.

Larini Scriptores circa tempora Augusti. 202.

Leotychidas, Lacedæmonius, Persas ad Mycalem debellat. 119.

Lepra corripitur Rex Ozias ob impietatem. 18.

Lycurgus dat Reip. Lacedæmoniorum leges. 30.

Lysimachus regnat in Macedonia. 126.

M

Macedonicum Regnum fundatur. 33. Machabæorum historie, 174. & seq.

Ejus auctoritas, solutio argumentorum. Magica Salomonis opera falsa. 8.

Malachias, Propheta inter minores duodecim. Ejus Gestæ, & Vaticinia. 153.

Manahemus Regnum Israeliticum invadit. 28.

Manasses, Ezechias filius, impius, sanctissimo Patri succedit. 20.

Manasses Jaddi frater, templum in monte Garizin extruit. 124.

Manethos, Sebennytæ, historicus. 140.

Mardochei historia. 163.

Mardokempadus, qui & Merodach Balandan, Rex Babyloniorum. 32. 33.

Mardonius, Persarum Dux, a Græcis vincitur. 119.

Marathonia Græcorum victoria a Persis relata. 118.

Masora apud Hebræos qui sit? 160.

Massagetarum natio. 116.

Mas-

Massilæ fundatio. 33.
 Matham, Baalis Sacerdos, a Joaso Rege occisus. 16.
 Mathanias. V. Sedecias.
 Mathathias, Sacerdos, Machabæorum pater, & Dux 180.
 Medici tanquam Dei ministri observandi. 7.
 Meleager in Macedonia. 126.
 Mendacium Jehu a SS. Patribus improbatum. 27.
 Menander, novæ Comædiæ Poeta. 139.
 Menelaus, Judæorum Pseudo pontifex. 180.
 Mercatura Israelitarum ante Salomonem. 7.
 Merodach Baladan, Rex Babylonius. 20.
 Michæas Propheta, perniciem Acabo prædicit. 27. Michæas, Prophetarum minorum sextus, vaticinatur de Christo. Diverfus est ab alio Michæa filio Jemie. 80.
 Molochus, Idolum Judæorum. 40.
 Moria mons. 5.
 Mulieres Salomonis ad mille accefferunt. 8.
 Naaman, Syrus, ab Elisæo mundatus lepra. 102.
 Naamanem ab Elisæo Propheta petiisse licentiam simulandi cultum externum Idolo exhibitum, oppido falsum est. 103.
 Nabonassar rex Chaldeorum creatur. 32.
 Nabonidus; qui & Darius Medus. 113.
 Nabopolassar, seu Nabuchodonozor. 1. 33. 52.
 Nabothus, vinea & vita a Jezabele exutus. 26. 27.
 Nabuchodonozor, rex, in Judæam, irrumpit. 22. 56. 57. 111. 105. Nabuchodonozor 11. Patri succedit. 32. 33.
 Nabuzardan urbem Hierosolymam incendit. 22.
 Nadab Jeroboamo succedit filius. 26.
 Nahum, Prophetarum minorum septimus. 91.
 Nanæ Templum in Perfide frustra aggredditur Antiochus Epiphanes. 181.
 Natale verum & proprium Christi distinguendum debet a Natali Christi, quod dicitur vulgare & Dionysianum. 191.
 Nechaon, Ægypti Rex. 22. 31.
 Nehemias Hierosolymam urbem ædificat. 123. & seq.
 Nehemias, qualis fuerit? Ibid.

Neriglossar regnat cum filio Balthazare. 115.

O

Ochozias, Israelis rex, fœdus pepigit cum Josaphato 13. 27. Ochozias, qui & Joachaz, Joram regis Judæ filius, Patri succedit. 14.
 Ochus, seu Darius Nothus, Imperio Persico potitus. 120. 122.
 Octavius Augustus Cleopatram, & M. Antonium ad mortem adigit. 129.
 Oded, Propheta, in Samaria. 59.
 Olympias prima quando instituta? 33.
 Ophir, regionis situs. 7.
 Ofee, filius Elæ, parricidio regnum Israelis invadit, Regni Israelis ultimus. 28.
 Ofee, inter Prophetas minores primus, ejus vaticinia. 85.
 Ovidius Naso, Poeta. 203.
 Ozias, qui & Azarias, Rex Judæ, filius & successor Azariz. 17.

P

Penitentia Salomonis an certa? 8.
 Pascha celebratur a Rege Ezechia. 20.
 Perseus ultimus Rex Macedoniæ a Romanis victus. 126.
 Pezroni error in annis Regni Salomonis 8.
 Phacee in Regem Israelis inaugurato, 28. Judæam invadit. 19.
 Phaceja, filius Manahemi, mortuo Patri in Regnum sufficitur. 28.
 Phariseorum sectæ & errores. 199.
 Philippus, frater Cassandri, Rex in Macedonia. 80.
 Philippus filius Demetrii, Rex Macedoniæ. 126.
 Philo, Judæus, non est auctor libri de temporibus, ipsi ab Annio Viterbiensi afficti. 14.
 Phurim, dies festus Judæorum. 164.
 Pindarus, poeta lyricus. 139.
 Plato, Philosophus. 139.
 Pompejus regnum Syriæ in provinciam redigit. 137. 148.
 Prophetæ nomen quid significet? 71. 72.
 Notæ veri Prophetæ. 72. Quomodo solet Deus inspirare Prophetas? 74. Quorum vaticiniis fidem habere tenemus contra Grotium. 74. 75. Sexdecim sunt Prophetæ. 76. Quomodo factis vaticinati sunt? 103. 104.
 Prophetarum oracula ad Christum Dominum recta collimant. 75.

Pro-

Prophetia apud Hebræos duplex. 61.
 Protagoras, Philosophus & orator. 139.
 Sex. Aur. Propertius, Poeta. 203.
 Protocanonici Judæorum libri quinam? 61.
 Proverbiorum liber an sit totus Salomonis? 38.
 Ptolomæus, Lagi filius, regnat. 126. Ægyptum occupat. 127. 128. A quonam incipit æra Lagidarum. Ib. Ptolomæorum Regum Series. 128. & seqq. Ptolomæus Laturus, Ægypti Rex. 184.
 Puncta vocalia in libris Hebræorum an ab Esdra inventa. 158.
 Pyrronici a Pyrrhone Accademico distincti. 138.
 Pyrrhus regnat in Macedonia. 126.
 Pythagoras, Sectæ Italicæ dogmaticæ Princeps. 138.

Quesnelli error damnatus. 59.

R

Rabbanistarum apud Judæos Secta. 200.
 Rabbinæ, Judæorum doctores. 173.
 Raphael Archangelus a mendacio excusatur. 60.
 Razias mortem sibi conscivit. 179.
 Razinus, Rex Syriæ, contra Achaz. 19.
 Regnum quid differt a Sacerdotio ex Chrysostomo? 18.
 Regum, qui Alexandro Magno in Regno Ægypti successerant, Series. 128.
 Regum duodecim priorum qui Alexandro M. in Regno Syriæ successerunt, series. 136.
 Regum Syriæ Gesta usque ad Pompejum, qui illud Regnum in Provinciam redactum Romano subiecit Imperio. 180.
 Revelatio duplex, mediata, & immediata. 74.
 Roboamus, Salomonis filius, quot annis regnavit? 8.
 Romæ fundatio describitur. 24.
 Romanorum Regum Series. 34. 35.
 Romulus, Romæ fundator. 34.

S

Saba Regina venit Hierosolymam. 6.
 fabula de ejusdem cum Salomone concubitu, & de prole ab ipso suscepta, refellitur. 6.
 Sadducæorum Secta, & errores. 199.
 Salaminia navalis pugna. 119.
 Crisp. Sallustius, historicus. 203.

Salmanazar Regnum Israeliticum 2 medio tollit. 29.
 Salomon an peccaverit occidendo Adoniam, Joabum; & Abiatarem exauferendo? 37. Quot libri ab eo scripti sunt Canonici? 38. Uxorius Idola veneratur. 8. Quot mulieres habuerit? Ibid. Quot annis regnavit? 8. An sit salvus? 36. Ejus Stirps non defecit in Ochusia. 14. & seqq.
 Salomon societatem inivit cum Hiramno Rege Tyrionum, & naves ad mercatorem cum aliis nationibus exercendam construxit. 7.
 Salomonis in structura Templi Hierosolymitani, & Regiæ sive domus magnificentia. 6.
 Salomona cum septem filiis Machabæis martyrium subit. 181.
 Samariæ Civitatis origo. 26.
 Samaritanorum apud Judæos Secta. 200.
 Sancta Sanctorum, pars templi. 5.
 Saosdathinus, Assyriæ Rex, Manassem libertate donat. 21. 65. 81.
 Sapientie liber a quo scriptus? 43.
 Sardanapalus occisus. 31.
 Scribæ apud Judæos quinam erant? 201. 202.
 Scribæ apud Judæos alii erant politici, alii Sacri, & Ecclesiastici. ibid.
 Sebastæ urbs quæ & Samaria. 172.
 Sedekias, qui & Mathanias, ultimus Judææ Rex. 22.
 Sectæ apud Judæos, Phariseorum, Sadducæorum, Herodianorum, Essenorum, Hemerobaptistarum, Samaritanorum, Galilæorum, Caraitarum, Rabbanistarum, a pag. 198. usque ad p. 202.
 Seleucidarum æra. 16. 17.
 Seleucidarum Æram sectabantur Judæi, Syro-Macedones, Edesseni, Apameenses, Damasceni, Tripolitæ, Antiocheni, Seleucienses, Laodiceni, Gazenses, &c. 135.
 Selencus, Nicanor, regnum Syriæ constituit. 134. 136. 208. Selencus Callinicus. 136. 206. Selencus Ceraunus. Ib. Selencus IV. Philopator. 137. 209.
 Sellimus Regnum Israeliticum occupat. 28.
 Semejas, Propheta, Roboami expeditionem in Rebelles coerces. 9.
 Sennacherib obsidet Hierosolymam, fugit inde.

inde deletio ab Angelo exercitu. 20. 32.
 Serpens æneus ab Ezechia contractus. 20.
 Sefacus, Rex Aegypti, vastat Judæam.
 9. Quis iste Sefacus? 9. 30.
 Sefoltris idem ac Sefacus, Sefoolis, Sefon-
 chis, Sefachis. 10.
 Severus Sulpitiu correctus in annis Roboa-
 mi. 8. idem de annis Evilmerodachi. 112.
 Eius error de annis Balthazaris. ibid.
 Simon Machabæus, Dux populi Judæ-
 ci. 183. 210.
 Simonides Cæus, Poeta Lyricus. 139.
 Rich. Simonii Critica de historia Penta-
 teuchi explosa. 46.
 Smerdes Magnus Cambysi incedit. 117. 206.
 Socrates, Scepticorum princeps. 138.
 Sogdianus, seu Secundianus Xerxem II.
 occidit, & regnat. 120. 122.
 Solon, legislator, quando floruit? 32.
 Sophocles, Poeta tragicus. 139.
 Sophola, quæ & ophir. 7.
 Sophonias, Prophetarum minorum no-
 minis. 92. 93.
 Solthenes regnat in Macedonia. 120.
 Stoici, auctore Zenone, coalescunt. 138.
 Synfanna a Daniele puero liberatur. 111. 141.
 Synagoga magna Hebræorum quid sit? 17.

T

Tabula Chronologica Regum Judæ a
 Davide ad Sedekiam 23. Tabula Re-
 gum Israel. 25. a captivitate Babylonica
 usque ad Natale Christi. 205.
 Tabula Chronologica, exhibens seriem, ini-
 tium, & finem Monarchiæ Persicæ. 121.
 Tabula Chronologica successorum Ale-
 xandri Magni in Regno Macedoniæ,
 usque ad Perseum. 125.
 Taphet, filia Salomonis. 8.
 Teglatphalasar, Assyriæ Rex, Acazo
 fert suppetias. 19. 32.
 Templum Salomonicum quo anno oc-
 currit? 5. Ejusdem Templi descriptio.
ibid. forma quatuorplex. 5. Templi, & Ci-
 vitatis Hierusalem Historia quando in-

cipit & desinit? 53. & seq. 114.
 Thales Milesius Sectæ Jonicæ Dux. 136.
 Tharlis, regionis situs. 7.
 Thebæ æmulus Amri in Regno Israeli-
 tico. 26. 27.
 Theocratia, Dei regimen. 7.
 Theocritus, Eglogarum scriptor. 140.
 Thermopylarum pugna. 119.
 Terfa, Civitas Metropolis Regni Israeli-
 tici ante Samariam. 25. 26.
 Thucydides, Historicus Græcus. 109.
 Tobiz Historia. 57. & sequentibus. Cano-
 nicam eam agnoscit Conc. Trid. 61. circa
eandem Hæreticorum objectiones. 61. 62.
 Tomyris, Regina Massagetarum, Cyrum
 obtruncat. 117.
 Tyranni imago in Manassæ Rege. 21.
 Tyriorum historia. 29. Tyrii Mercato-
 res. 7.

V

Varoniana Epochæ ceteris præferen-
 da. 34. M. Terrent. Varro Vir do-
 ctissimus. 203.
 Versio Sacræ Scripturæ quomodo a lxx. vi-
 ris facta? 130. & seqq.
 Virgilius Maro, Poeta. 205.

X

Xerxes Patri Dario succedit. 118.
122. 207.
 Xerxes II. Artaxerxis Longimani successor
 a Sogdiano occiditur. 120. 122. 207.

Z

Zacharias Propheta, Jojadæ filius, a
 Joaso occisus. 16.
 Zacharias Propheta apud Regem Oziam.
17. 18.
 Zacharias filius Jeroboami II. succedit
 Patri. 28.
 Zacharias, Propheta minor. 151.
 Zamri, occiso Rege Ela, regnat. 26.
 Zara, Ethiopum rex, ab Asa deletus. 10.
 Zeno, Stoicorum Auctor. 139.
 Zoilus, dictus canis historicus. 140.
 Duplex Zorobabel. 161.





